

ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ
ΑΠΑΝΤΑ ΤΑ ΕΡΓΑ

4

ΟΜΙΛΙΑΙ
ΕΙΣ ΤΗΝ ΓΕΝΕΣΙΝ
(Ὁμιλῖαι ΜΒ' — ΞΔ')

ΚΕΙΜΕΝΟΝ — ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ — ΣΧΟΛΙΑ
Ὑπὸ
ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ ΠΑΛΑΜΑ
Θεολόγου

ΚΕΙΜΕΝΟΝ – ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ

ΟΜΙΛΙΑ ΜΒ΄

(Γέν. 18, 16·33)

«Ἐξαναστάντες δὲ οἱ ἄνδρες ἐπέβλεψαν ἐπὶ
πρόσωπον Σοδόμων καὶ Γομόρρας».

5 1. Ἐμάθομεν ἐκ τῶν χθὲς ἀνεγνωσμένων, ἀγα-
πητοί, τὴν ὑπερβολὴν τῆς τοῦ δικαίου φιλοξενίας·
φέρει δὴ καὶ σήμερον τὰ ἐξῆς ἐπελθόντες, πάλιν κα-
ταμάθωμεν τοῦ πατριάρχου τὸ φιλόστοργον καὶ συμ-
παθές. Ἐκάστην γὰρ τῶν ἀρετῶν μεθ' ὑπερβολῆς ὁ
10 δίκαιος οὗτος ἐκέκτητο. Οὐδὲ γὰρ μόνον φιλόστορ-
γος, οὐδὲ φιλόξενος ἦν καὶ συμπαθής, ἀλλὰ καὶ τὰς
ἄλλας ἀρετὰς ἀπάσας μετὰ δαυιλείας ἐπεδείκνυτο.
"Ἄν τε γὰρ ὑπομονὴν δέη ἐπιδείξασθαι, εὐρήσεις αὐ-
τὸν εἰς αὐτὴν τὴν ἄκραν κορυφὴν ἀναβεβηκότα· ἂν
15 τε ταπεινοφροσύνην, ὄψει πάλιν καὶ ἐνταῦθα οὐδενὶ
παραχωροῦντα, ἀλλὰ πάντας ὑπερακοντίζοντα· κἄν
πίστιν ἐπιδείξασθαι δέη, καὶ ἐν τούτῳ πάλιν μᾶλλον
εὐρεθήσεται τῶν ἄλλων ἀπάντων εὐδοκιμῶν. Καθά-
περ γὰρ εἰκῶν τις ἔμψυχός ἐστιν ἢ τούτου ψυχῆ, τὰ
20 διάφορα τῆς ἀρετῆς χρώματα ἐν ἑαυτῇ δεικνύουσα.
Ποία οὖν ἡμῖν ὑπολείπεται λοιπὸν ἀπολογία, ὅταν ἐ-
νὸς ἀνθρώπου πάσας τὰς ἀρετὰς ἐν ἑαυτῷ περιφέ-
ροντος, ἡμεῖς οὕτως ἔρημοι τυγχάνωμεν, ὡς μηδε-
μίαν ἀρετὴν βούλεσθαι κατορθοῦν; "Ὅτι γὰρ οὐ παρὰ
25 τὸ μὴ δύνασθαι, ἀλλὰ παρὰ τὸ μὴ βούλεσθαι ἔρημοι
πάντων ἐσμέν τῶν ἀγαθῶν, σαφῆς ἀπόδειξις τὸ πολ-
λοὺς τῶν ὁμογενῶν ἡμῖν εὐρεῖν διαλάμποντας ἐν ἀ-
ρετῇ. Καὶ αὐτὸ δὲ τοῦτο, τὸ τὸν πατριάρχην καὶ πρὸ

ΟΜΙΛΙΑ ΜΒ΄

(Γέν. 16, 16 - 33)

«Ἀφοῦ σηκώθηκαν οἱ ἐπισκέπται ἐστράφησαν πρὸς τὰ Σόδομα καὶ Γόμορρα».

1. Ἀπὸ αὐτὰ ποῦ ἀνεγνώσαμεν χθές, ἐμάθομεν ἀγαπητοί, τὸ μέγεθος τῆς φιλοξενίας τοῦ πατριάρχου. Ἐμπρὸς λοιπόν, ἀφοῦ μελετήσωμεν τὰ ἐπόμενα, ἅς μάθωμεν καὶ πάλιν τὴν φιλοστοργίαν καὶ τὰ καλὰ αἰσθήματα τοῦ πατριάρχου. Διότι ὁ δίκαιος εἶχε κάθε μίαν ἀπὸ τὰς ἀρετὰς εἰς ὑπερβολικὸν βαθμόν. Δέν ἦτο δηλαδὴ μόνον φιλόστοργος, οὔτε φιλόξενος καὶ συμπαθής, ἀλλὰ καὶ αἱ ἄλλαι ἀρεταὶ ἐκόσμου αὐτὸν εἰς μεγάλον βαθμόν. Διότι εἴτε ἦτο ἀνάγκη νὰ ἐπιδείξη ὑπομονήν, θὰ εὔρης αὐτὸν νὰ φθάσῃ εἰς αὐτὴν τὴν τελευταίαν κορυφήν, εἴτε ταπεινοφροσύνην θὰ τὸν ἰδῆς πάλιν καὶ ἐδῶ νὰ μὴ παραχωρῇ τὰ πρωτεῖα εἰς κανένα, ἀλλὰ νὰ ὑπερβάλλῃ τοὺς πάντας. Καὶ εἴτε ἐχρειάζετο νὰ ἐπιδείξη πίστιν, θὰ εὔρης καὶ εἰς αὐτὸ πάλιν νὰ εὐδοκιμῇ περισσότερον ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους. Διότι ἡ ψυχὴ του εἶναι ὡσὰν μία ἔμψυχος εἰκὼν, ποῦ ἔχει ὅλα τὰ χρώματα τῆς ἀρετῆς. Ποία ἀπολογία πλέον ὑπάρχει δι' ἡμᾶς, ὅταν, ἐνῶ ἓνας ἄνθρωπος ἔχει νὰ ἐπιδείξη ὅλας τὰς ἀρετὰς, ἡμεῖς ὅμως εἴμεθα τόσοι ἔρημοι, ὥστε νὰ μὴ θέλωμεν νὰ κατορθώσωμεν οὔτε μίαν ἀρετὴν; Τὸ ὅτι εἴμεθα ἔρημοι ἀπὸ ὅλα τὰ ἀγαθὰ δέν ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι δέν ἠμποροῦμεν, ἀλλὰ εἰς τὸ ὅτι δέν θέλομεν, καὶ σαφῆς ἀπόδειξις αὐτοῦ εἶναι τὸ ὅτι ἠμποροῦμεν νὰ εὐρωμεν πολλοὺς συνανθρώπους μας, οἱ ὅποιοι λάμπουν ἀπὸ τὴν ἀρετὴν. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ ἴδιον τὸ γεγονός τοῦ πατριάρχου, τὸ ὅτι δηλαδὴ ἐγεννήθη πρὶν ἀπὸ τὴν ἔλευσιν τῆς χάριτος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ πρὶν ἀπὸ τὸν Μωσαϊκὸν νόμον καὶ κατώρθωσε παρ' ὅλα ταῦτα νὰ φθάσῃ εἰς τόσον μεγάλον βαθμόν ἀρετῆς ὠθούμε-

τῆς χάριτος, καὶ πρὸ τοῦ νόμου γεγονότα, οἴκοθεν καὶ ἀπὸ τῆς ἐν τῇ φύσει κειμένης γνώσεως εἰς τοσοῦτον μέτρον ἀρετῆς ἔλθειν, πάσης ἡμᾶς ἀπολογίας ἀποστερῆσαι δυνήσεται.

5 Ἄλλ' ἴσως ἔροῦσί τινες, ὅτι πολλῆς ἀπέλαυσε τῆς παρὰ τοῦ Θεοῦ κηδεμονίας ὁ ἀνὴρ καὶ πολλὴν ἐπεδείξατο τὴν περὶ αὐτὸν πρόνοιαν ὁ τῶν ὄλων Θεός. Ναί, ὁμολογῶ· ἀλλ' εἰ μὴ πρότερος τὰ παρ' ἑαυτοῦ καὶ αὐτὸς ἐπεδείξατο, οὐκ ἂν τῶν παρὰ τοῦ Δεσπότου ἀπή-
 10 λαινε. Μὴ τοίνυν τοῦτο μόνον ὄρα, ἀλλὰ καθ' ἕκα-
 στον ἐξετάζων καταμάνθανε, πῶς πρότερον τῆς οἰ-
 κείας ἀρετῆς ἐν πᾶσι τὴν βᾶσανον παρεσχηκώς, οὕ-
 τως ἠξιοῦτο τῆς παρὰ τοῦ Θεοῦ συμμαχίας. Καὶ ταῦ-
 τα πολλάκις ὑμῖν ἐδείξαμεν, ἥνίκα τὰ κατὰ τὴν μετά-
 15 στασιν αὐτοῦ τὴν ἐκ γῆς τῆς πατρῴας ἐποιεῖτο, ὅ-
 πως οὐδὲ ἀπὸ προγόνων σπέρματα εὐσεβείας δεξά-
 μενος, οἴκοθεν καὶ παρ' ἑαυτοῦ πολὺ τὸ φιλόθεον
 ἐπεδείκνυτο καὶ ἄνθρωπος ἄρτι τῆς Χαλδαίας μετα-
 ναστάς, ἀθρόον κελευόμενος τὴν ἀλλοτρίαν τῆς οἰκεί-
 20 ας ἀνταλλάξασθαι, οὐκ ἐνεδοίασεν, οὐκ ἀνεβάλλετο,
 ἀλλ' εὐθέως ἐπλήρου τὸ ἐπιταχθέν, καὶ ταῦτα οὐκ
 εἰδὼς ὅπου στήσεται αὐτῷ τὰ τῆς πλάνης, καὶ ἔσπευ-
 δε καὶ ἠπειέγετο, ὡς ἐπὶ ὠμολογημένοις, τοῖς ἀδήλοις,
 τὸ τοῦ Θεοῦ πρόσταγμα πάντων προτιμότερον ἡγού-
 25 μενος.

Εἶδες πῶς ἐξ ἀρχῆς καὶ ἐκ προοιμίων τὰ παρ' ἑ-
 αυτοῦ εἰσέφερε καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὰ παρὰ τοῦ Θεοῦ
 καθ' ἑκάστην ἐκαρποῦτο μετὰ πολλῆς τῆς δαψιλείας;
 Τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον καὶ ἡμεῖς, ἀγαπητοί, εἰ βουλοί-
 30 μεθα τῆς ἄνωθεν ἀπολαύειν εὐνοίας, ζηλώσωμεν τὸν
 πατριάρχην καὶ μὴ ἀναδύμεθα πρὸς τὴν ἀρετὴν, ἀλλ'
 ἐκάστην ἀπολαβόντες, οὕτω ταύτην μετὰ σπουδῆς με-
 τερχώμεθα, ὡς τὸν ἀκοίμητον ἐκεῖνον ὄφθαλμὸν ἐπι-
 σπάσασθαι πρὸς τὴν τῆς ἀμοιβῆς ἀντίδοσιν. Ὁ γὰρ τὰ
 35 ἀπόρρητα τῆς διανοίας ἡμῶν ἐπιστάμενος, ἐπειδὴν ἴ-

νος ἀπὸ τὸν ἐσωτερικόν του κόσμον καὶ ἀπὸ τὴν γνῶσιν ποῦ προσφέρει ἡ φύσις, θὰ ἠμπορέσῃ νὰ μᾶς ἀφαιρέσῃ κάθε δικαιολογίαν.

Ἄλλ' ἴσως νὰ εἰποῦν μερικοί, ὅτι ὁ Θεὸς ἐφρόντισε πολὺ διὰ τὸν ἄνδρα αὐτὸν καὶ ὅτι ὁ Κύριος τοῦ παντός ἔδειξε μεγάλην πρόνοιαν δι' αὐτόν. Ναί, τὸ παραδέχομαι, ἐὰν ὅμως δὲν ἐπεδείκνυε πρῶτος αὐτός, ὅ,τι ἐξηρτᾶτο ἀπὸ αὐτόν, δὲν θὰ ἦτο δυνατόν ν' ἀπολαύσῃ παρὰ τοῦ Θεοῦ ὅσα ἀπήλαυσε. Μὴ προσέχῃς λοιπὸν μόνον αὐτό, ἀλλ' ἐξετάζων τὸ κάθε ἓνα γεγονός χωριστὰ μάθε πῶς, ἀφοῦ προηγουμένως ἐπέδειξεν εἰς κάθε δοκιμασίαν τὴν ἀρετὴν του, ἠξιώθη ἐν συνεχείᾳ τῆς συμμαχίας παρὰ τοῦ Θεοῦ. Καὶ αὐτὰ ὅλα σὰς τὰ ἀπέδειξα πολλάς φορές, πῶς δηλαδὴ ὅταν μετεκινήθη ἀπὸ τὴν πατρίδα του καὶ χωρὶς νὰ εἶχε διδαχθῆ ἀπὸ τοὺς γονεῖς του τὴν εὐσέβειαν, ἐπεδείκνυεν ὅμως κατὰ συνείδησιν τὴν ἀγάπην του πρὸς τὸν Θεόν, καὶ ἐνῶ εἶχε μεταναστεύσει πρὶν ἀπὸ ὀλίγον ἀπὸ τὴν Χαλδαίαν, καὶ διετάχθη πάλιν νὰ ἀνταλλάξῃ ἀμέσως τὴν χώραν του μὲ τὴν ξένην, δὲν ἐφοβήθη, οὔτε ἐδίστασεν, ἀλλὰ ἐξεπλήρωνεν ἀμέσως τὴν ἐντολήν, καὶ αὐτὰ χωρὶς νὰ γνωρίζῃ ποῦ θὰ τελειώσῃ ἡ περιπλάνησίς του, καὶ ἔσπευδε καὶ ἐβιάζετο, ὡσὰν νὰ ἦσαν γνωστὰ τὰ ἄγνωστα, θεωρῶν προτιμότερον ἀπὸ ὅλα τὸ νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ἐντολήν τοῦ Θεοῦ.

Εἶδες, ὅτι ἐξ ἀρχῆς ἀκόμη προσέφερεν ὅ,τι ἠδύνατο καὶ διὰ τοῦτο καθημερινῶς ἐλάμβανε μὲ πολλὴν ἀφθονίαν τὰ ἀγαθὰ τοῦ Θεοῦ; ἸΚατὰ τὸν ἴδιον τρόπον λοιπὸν καὶ ἡμεῖς, ἀγαπητοί, νὰ ἀκολουθήσωμεν τὸ παράδειγμα τοῦ πατριάρχου, ἐὰν θέλωμεν νὰ ἔχωμεν τὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ βοήθειαν καὶ νὰ μὴ ἀδιαφοροῦμεν διὰ τὴν ἀρετὴν, ἀλλὰ ὅταν ἔχωμεν κάποιαν εὐκαιρίαν νὰ κάνωμεν τὰ καλά ἔργα μὲ τόσῃν προθυμίαν, ὥστε νὰ κάνωμεν ἐκεῖνον τὸν ἀκοίμητον ὀφθαλμὸν νὰ μᾶς ἀνταμείψῃ δι' αὐτὴν. Καθ' ὅσον αὐτός ποῦ γνωρίζει τὰς κρυφὰς μας σκέψεις, ἐὰν ἰδῆ, ὅτι ἐπιδεικνύομεν καλὴν διάθεσιν καὶ ὅτι φροντίζομεν διὰ νὰ ἀγωνιζώμεθα διὰ τὴν ἀρετὴν, μᾶς παρέχει

δη ὑγιῆ γνώμην ἐπιδεικνυμένους καὶ πρὸς τοὺς τῆς ἀρετῆς ἀγῶνας ἀποδύεσθαι ἐσπουδακότας, παραχρημα καὶ τὴν παρ' ἑαυτοῦ παρέχει ροπὴν, ὁμοῦ καὶ τοὺς πόνους ἡμῖν ἐπικουφίζων καὶ τὸ ἀσθενὲς τῆς ἡμετέρας φύσεως ἐπιρρωννύς καὶ δαφιλεῖς τὰς ἀμοιβὰς χορηγῶν. Καὶ ἐπὶ μὲν τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγῶνων οὐκ ἄν ποτε εὗροις τι τοιοῦτον γινόμενον· ἀλλ' ἔστηκεν ὁ παιδοτρίβης, θεατῆς μόνον γινόμενος τῶν ἀγωνιζομένων καὶ οὐδὲν ἕτερον συνεισενεγκεῖν δυνάμενος, ἀλλ' ἀναμένων τὴν νίκην γενέσθαι· ὁ δὲ Δεσπότης ὁ ἡμέτερος οὐχ οὕτως, ἀλλὰ καὶ συναγωνίζεται, καὶ χεῖρα ὀρέγει, καὶ συνεφάπτεται, καὶ μονονουχὶ πανταχόθεν τὸν ἀντίπαλον ὑποτεταγμένον ἡμῖν παραδίδωσι, καὶ πάντα ποιεῖ καὶ πραγματεύεται, ὥστε δυνηθῆναι ἡμᾶς καταγωνίσασθαι καὶ τὴν νίκην ἄρασθαι, ἵνα τὸν ἀμαράντινον στέφανον ἐπιθῆ τῇ ἡμετέρα κεφαλῇ. «Στέφανον γάρ», φησὶν, «χαρίτων δέξῃ τῇ κορυφῇ.

Καὶ ἐν μὲν τοῖς Ὀλυμπιακοῖς τούτοις ἀγῶσιν ὁ στέφανος μετὰ τὴν νίκην οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν, ἢ φύλλα δάφνης καὶ κράτος καὶ βοή παρὰ τοῦ δήμου γινομένη, ἅπερ ἅπαντα, τῆς ἐσπέρας καταλαβούσης, καταμαράνθη καὶ ἀπώλετο, ὁ δὲ ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς καὶ τῶν ταύτης ἰδρώτων στέφανος οὐδὲν αἰσθητὸν ἔχει, οὐδὲ ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ συγκαταλυόμενον, ἀλλὰ διηνεκῆς, ἀθάνατος, ἅπασι τοῖς αἰῶσι συμπαρεκτεινόμενος. Καὶ ὁ μὲν πόνος πρὸς χρόνον βραχύν, ἡ δὲ ὑπὲρ τῶν πόνων ἀμοιβὴ τέλος οὐκ οἶδεν, οὐδὲ εἶκει τῷ χρόνῳ, οὐδὲ μαραίνεται. Καὶ ἵνα μάθητε, ἰδοὺ πόσα ἔτη διελήλυθε καὶ πόσαι γενεαί, ἐξ οὗ πατριάρχης οὗτος γέγονε· καὶ ὡς χθὲς καὶ σήμερον, οὕτω διαλάμπουσιν αὐτοῦ οἱ ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς στέφανοι καὶ μέχρι τῆς συντελείας αὐτῆς πᾶσι τοῖς εὖ φρονοῦσι διδασκαλίας ὑπόθεσις γίνεται.

2. Ἐπεὶ οὖν τοιαύτη τοῦ δικαίου τούτου ἡ ἀρετὴ, εἰς ζῆλον τούτου διεγερθῶμεν, καὶ ὁπὲ γοῦν ποτε τὴν

ἄμέσως τὴν βοήθειάν του μὲ τὸ νὰ μᾶς ἀνακουφίζη ἀπὸ τοὺς κόπους, μὲ τὸ νὰ ἐνδυναμώνη τὴν ἀδύναμον φύσιν μας καὶ μὲ τὸ νὰ μᾶς χορηγῇ τὰς πλουσίας ἀμοιβᾶς του. Παρόμοιον γεγονὸς δὲν εἶναι δυνατόν νὰ εὕρησ οὔτε κατὰ τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας, ἀλλὰ ὁ γυμναστής ἐκεῖ περιμένει μόνον ὡς ἀπλὸς θεατὴς αὐτῶν ποὺ ἀγωνίζονται καὶ δὲν ἠμπορεῖ τίποτε ἄλλο νὰ προσφέρῃ, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ νὰ περιμένῃ ν' ἀναδειχθῇ ὁ νικητὴς. Ὁ ἰδικὸς μας ὁμως Κύριος δὲν ἐνεργεῖ κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον, ἀλλὰ καὶ ἀγωνίζεται μαζί μας καὶ δίδει χεῖρα βοηθείας καὶ γίνεται τὸ ἴδιον μὲ ἡμᾶς καὶ μᾶς παραδίδει σχεδὸν τὸν ἀντίπαλόν μας ἠττημένον ἀπὸ κάθε ἄποψιν καὶ κάνει τὰ πάντα καὶ χρησιμοποιοεῖ κάθε τρόπον, ὥστε νὰ ἠμπορέσωμεν νὰ ὑπερισχύσωμεν καὶ νὰ νικήσωμεν, διὰ νὰ θέσῃ εἰς τὴν κεφαλὴν μας τὸν ἀμάραντον στέφανον. Διότι λέγει, «Ἡ κεφαλὴ σου θὰ δεχθῇ στέφανον πλήρη χαρίτων».

Καὶ εἰς μὲν τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας ὁ στέφανος ποὺ δέχεται ὁ νικητὴς μετὰ ἀπὸ τὸν ἀγῶνα, δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο, παρὰ φύλλα δάφνης καὶ θόρυβος καὶ ζητωκραυγαί, αἱ ὁποῖαι προέρχονται ἀπὸ τὸ συγκεντρωμένον πλῆθος, καὶ ποὺ ὅλα γενικῶς, πρὶν ἀκόμη νυκτώσῃ, μαραίνονται καὶ χάνονται, ὁ στέφανος ὁμως τῆς ἀρετῆς καὶ τῶν ἰδρώτων ποὺ χύνονται χάριν αὐτῆς δὲν ἔχει τίποτε τὸ ὑλικόν, οὔτε καταστρέφεται κατὰ τὴν παροῦσαν ζωὴν, ἀλλὰ παραμένει διαρκὴς, ἀθάνατος καὶ αἰώνιος. Καὶ ὁ μὲν κόπος διαρκεῖ ὀλίγον χρόνον, ἀλλ' ἡ ἀμοιβὴ τῶν κόπων δὲν τελειώνει ποτέ, οὔτε ὑποχωρεῖ μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου, οὔτε μαραίνεται. Καὶ διὰ νὰ μάθετε αὐτό, ἰδοὺ πόσα ἔτη καὶ πόσαι γενεαὶ ἐπέρασαν ἀπὸ τότε ποὺ ἔζησε ὁ πατριάρχης, ἀλλ' ὁμως οἱ στέφανοι αὐτοῦ διὰ τὴν ἀρετὴν λάμπουν, ὡσὰν νὰ ἐτέθησαν χθὲς ἢ σήμερον εἰς τὴν κεφαλὴν του καὶ θὰ διδάσκουν ὅλους τοὺς σῶφρονας ἀνθρώπους μέχρι τὴν συντέλειαν τοῦ κόσμου.

2. Ἀφοῦ λοιπὸν ἡ ἀρετὴ τοῦ δικαίου ἦτο τέτοιου εἶδους, ὡς ζωηρεύσωμεν τὸν ζῆλον μας δι' αὐτόν, καὶ ὡς μι-

οἰκείαν ἐπιγνόντες εὐγένειαν, τὸν πατριάρχην μιμη-
 σώμεθα καὶ ἔννοιάν τινα λάβωμεν τῆς σωτηρίας τῆς
 ἡμετέρας καὶ πολλὴν ἐπιμέλειαν ποιῶμεθα, ὥστε μὴ
 τὸ σῶμα μόνον ὑγιαίνειν, ἀλλὰ καὶ τῆς ψυχῆς τὰ διά-
 5 φορα νοσήματα ἰατρεύειν. Ἐὰν γὰρ βουλῶμεθα νή-
 φειν καὶ ἐγρηγορέναι, τῶν τοῦ σώματος παθῶν εὐ-
 κολώτερον τὰ τῆς ψυχῆς ἰασόμεθα νοσήματα. Οἶον
 γὰρ ἂν ἐνοχλῆ ἡμῖν πάθος, εἰς ἐθέλωμεν εὐσεβεῖ λο-
 γισμῶ ἐν νῶ ἀναλαβεῖν τὸ κριτήριον τῆς φοβεραῆς ἐ-
 10 κείνης ἡμέρας καὶ μὴ πρὸς τὸ παρὸν ἠδὲ ἀπιδεῖν, ἀλ-
 λά τὴν μετὰ ταῦτα ὀδύνην ἐγγινομένην ἡμῖν, παρα-
 χρῆμα ἀποπτήσεται καὶ ἀποπηδήσει τῆς ἡμετέρας
 ψυχῆς.

Μὴ τοίνυν ραθυμῶμεν, ἀλλ' εἰδότες ὅτι ἀγὼν ἐστὶ
 15 καὶ παλαίσματα, καὶ δεῖ παρατετάχθαι πρὸς τὴν μά-
 χην, καθ' ἐκάστην ἡμέραν ἡμῶν τὸν λογισμὸν ἀκμά-
 ζοντα καὶ νεαρὸν ἔχωμεν, ἵνα τῆς ἄνωθεν συμμαχίας
 ἀπολαύοντες, τοῦ πονηροῦ τούτου θηρίου, τοῦ ἐπι-
 βούλου λέγω τῆς σωτηρίας τῆς ἡμετέρας, τὴν κεφα-
 20 λὴν συντρίψαι δυνηθῶμεν. Αὐτὸς γὰρ ἡμῖν ὁ Δεσπό-
 τῆς ἐπήγγελλται λέγων· «Ἴδου δέδωκα ὑμῖν ἐξουσί-
 αν πατεῖν ἐπάνω ὄφρων καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν
 τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ». Νήφωμεν τοίνυν, παρακα-
 λῶ, ἵνα κατ' ἴχνος τοῦ πατριάρχου τούτου τὴν ἀρε-
 25 τὴν μετιόντες, τῶν αὐτῶν ἐκείνω στεφάνων ἀξιωθῆ-
 ναι δυνηθῶμεν, καὶ εἰς τοὺς τούτου καταντῆσαι κόλ-
 πους καὶ διαφυγεῖν τὴν ἐν τῇ γεέννῃ κόλασιν, καὶ
 τῶν ἀπορρήτων ἐκείνων ἀγαθῶν ἀξιωθῆναι. Ἄλλ'
 ἵνα πλείονα ζῆλον ἐν ὑμῖν ἐργαζώμεθα, καὶ πρὸς τὴν
 30 τοῦ δικαίου τούτου μίμησιν ὑμᾶς διεγείρωμεν, φέρε
 πάλιν ἐκ τῆς κατ' αὐτὸν ἱστορίας διαλεχθῶμεν πρὸς
 τὴν ὑμετέραν ἀγάπην, ἐπελθόντες τῶν ἐξῆς τὴν ἀ-
 κολουθίαν.

μηθῶμεν τὸν πατριάρχην, ἀφοῦ συνειδητοποιήσωμεν κάποτε, ἔστω καὶ ἄργά, τὴν εὐγένειαν τῆς ψυχῆς μας καὶ ἃς ἐνδιαφερθῶμεν διὰ τὴν σωτηρίαν μας καὶ νὰ φροντίζωμεν πάρα πολύ, ὥστε νὰ μὴ ὑγιαίνῃ μόνον τὸ σῶμα, ἀλλὰ νὰ θεραπεύωμεν καὶ τὰ διάφορα νοσήματα τῆς ψυχῆς. Διότι ἐὰν θὰ θέλωμεν νὰ ἀγρυπνῶμεν καὶ νὰ προσέχωμεν, θὰ θεραπεύσωμεν τὰ νοσήματα τῆς ψυχῆς εὐκολώτερον ἀπὸ τὰ νοσήματα τοῦ σώματος. Ἐπὶ παραδείγματι ὅταν μᾶς ἐνοχλῇ κάποιο πάθος, ἐὰν θελήσωμεν ν' ἀναλογισθῶμεν μὲ εὐσεβῆ σκέψιν τὴν κρίσιν τῆς φοβεραῆς ἐκείνης ἡμέρας καὶ δὲν ἀποβλέψωμεν πρὸς τὴν προσωρινὴν ἡδονήν, ἀλλὰ πρὸς τὴν ὀδύνην ποῦ θὰ δοκιμάσωμεν μετὰ ἀπὸ τὴν ἐδῶ ζωὴν, ἀμέσως αὐτὸ τὸ πάθος θὰ πετάξῃ καὶ θὰ φύγῃ ἀπὸ τὴν ἰδικὴν μας ψυχὴν.

Ἄς μὴ ἀδιαφορῶμεν λοιπὸν πλήρως, ἀλλὰ γνωρίζοντες, ὅτι χρειάζεται ἀγὼν καὶ πάλη καὶ ὅτι πρέπει νὰ παραταχθοῦμεν πρὸς μάχην, νὰ ἔχωμεν καθημερινῶς τὴν σκέψιν μας ἀκμαίαν καὶ δυνατὴν, ὥστε, ἀφοῦ ἐπιτύχωμεν τὴν ἐκ τῶν ἄνω βοήθειαν, νὰ ἠμπορέσωμεν νὰ συντρίψωμεν τὴν κεφαλὴν τοῦ πονηροῦ τούτου θηρίου, αὐτοῦ δηλαδή ποῦ ἐπιβουλεύεται τὴν σωτηρίαν μας. Διότι ὁ ἴδιος ὁ Κύριός μας ὑπεσχέθη λέγων· «Ἴδου σᾶς ἔδωσα ἐξουσίαν νὰ νικᾶτε καὶ νὰ καταπατῆτε τοὺς ὄφεις καὶ τοὺς σκορπιούς καὶ κάθε δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ»². Ἄς ἀγρυπνοῦμεν λοιπὸν, παρακαλῶ, ὥστε, ἀκολουθοῦντες πιστῶς τὸ παράδειγμα καὶ τὴν ἀρετὴν τοῦ πατριάρχου, νὰ ἠμπορέσωμεν νὰ λάβωμεν τοὺς ἰδίους στεφάνους μὲ αὐτόν, νὰ καταλήξωμεν εἰς τοὺς κόλπους του, νὰ ἀποφύγωμεν τὴν γέενναν τῆς κολάσεως καὶ ν' ἀξιωθῶμεν καὶ τῶν ἀπορρήτων ἐκείνων ἀγαθῶν. Ἀλλὰ διὰ νὰ θέσω μέσα σας περισσότερο ἐνδιαφέρον καὶ διὰ νὰ σᾶς ὠθήσω νὰ μιμηθῆτε αὐτὸν τὸν δίκαιον, ἐμπρὸς ἃς ἐκθέσωμεν εἰς τὴν ἀγάπην σας καὶ πάλιν τὴν ἱστορίαν τὴν σχετικὴν μὲ αὐτόν, ἀφοῦ ἐξετάσωμεν τὸν εἰρμὸν τῶν ἐν συνεχείᾳ γεγονότων.

Μετὰ γὰρ τὴν δαψιλῆ φιλοξενίαν ἐκείνην, οὐ τῆ ποιότητι ἢ ποσότητι τῶν ἐδεσμάτων κρινομένην, ἀλλὰ τῆ προθυμίᾳ, τὸ δαψιλὲς τῆς γνώμης δεξάμενος παραχρῆμα τῆς φιλοξενίας τὰς ἀμοιβὰς ἐχαρίσατο. Καὶ 5 μαθὼν τίς τε εἶη ὁ παραγεγονῶς καὶ πόση ἡ τούτου δύναμις, μέλλουσιν ἐκεῖθεν ἐπὶ τὴν Σοδόμων καταστροφὴν ὁρμᾶν ἠκολούθησεν ὁ πατριάρχης συμπροπέμπων, φησὶν. "Ὁρα Δεσπότου φιλανθρωπίαν, ὅση συγκαταβάσει κέχρηται, ὁμοῦ καὶ τὴν εἰς τὸν δί- 10 καιον τιμὴν δεικνὺς καὶ ἐκκαλύψαι βουλόμενος τὴν ἀρετὴν τὴν ἐναποκειμένην αὐτοῦ τῆ ψυχῇ. «Ἐξαναστάντες δέ», φησὶν, «οἱ ἄνδρες κατέβλεψαν ἐπὶ πρόσωπον Σοδόμων καὶ Γομόρρας». Τοὺς ἀγγέλους φησὶν. Ἐνταῦθα μὲν γὰρ ἐν τῆ σκηνῇ τοῦ Ἀβραάμ καὶ 15 οἱ ἄγγελοι, καὶ ὁ τούτων Δεσπότης κατὰ ταῦτὸν ὤφθησαν· λοιπὸν δὲ οἱ μὲν ὡς ὑπηρέται ἀπεστέλλοντο ἐπὶ τὴν καταστροφὴν τῶν πόλεων ἐκείνων, ὁ δὲ ἔμενε, καθάπερ φίλος φίλῳ, μονονουχὶ κοινολογούμενος τῷ δικαίῳ, ἅπερ ἔμελλε ποιεῖν. Ἀπελθόντων τοί- 20 νυν ἐκείνων, «Εἶπε», φησὶν, «ὁ Κύριος· οὐ μὴ κρύψω ἐγὼ ἀπὸ Ἀβραάμ τοῦ παιδός μου, ἃ ἐγὼ ποιῶ».

Μεγίστη τοῦ Θεοῦ ἡ συγκατάβασις καὶ πάντα λόγον ὑπερβοίνουσα ἢ εἰς τὸν δίκαιον τιμῆ. "Ὁρα γὰρ πῶς πρὸς αὐτὸν διαλέγεται, ὡσανεὶ ἄνθρωπος ἀνθρώ- 25 πῳ διαλεξόμενος, δεικνὺς ἡμῖν ὅσης οἱ ἐνάρετοι ἀξιοῦνται τῆς παρὰ τοῦ Θεοῦ τιμῆς. Καὶ ἵνα μὴ νομίσης τῆς τοῦ Θεοῦ μόνον εἶναι ἀγαθότητος τὴν τοσαύτην εἰς τὸν δίκαιον τιμὴν, ὅρα πῶς ἡ θεία Γραφή διδάσκει ἡμᾶς, ὅτι αὐτὸς ἑαυτῷ ταύτης τῆς τιμῆς αἴ- 30 τιος κατέστη, μετὰ πολλῆς τῆς ὑπακοῆς τοῖς παρὰ τοῦ Θεοῦ πειθόμενος ἐπιτάγμασιν. Εἰπὼν γάρ, «Οὐ μὴ κρύψω ἀπὸ Ἀβραάμ τοῦ παιδός μου, ἃ ἐγὼ ποιῶ», οὐκ εὐθέως λέγει τὸ μέλλον ἔσεσθαι· ἀκόλουθον γὰρ ἦν ἐπαγαγεῖν καὶ εἰπεῖν, ὅτι μέλλει τὰ Σόδομα ἐμπι-

Μετὰ λοιπὸν ἀπὸ τὴν πλουσίαν ἐκείνην φιλοξενίαν, ἢ ὅποια κρίνεται ὄχι ἀπὸ τὴν ποιότητα ἢ τὴν ποσότητα τῶν ἐδεσμάτων, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν προθυμίαν, ἀμέσως ὁ Θεὸς ἐχάρισεν εἰς τὸν Ἀβραάμ τὰς ἀμοιβὰς διὰ τὴν φιλοξενίαν, ἐπειδὴ ἐδέχθη τὴν μεγαλοδωρίαν τῆς ψυχῆς του. Καὶ ὅταν ἔμαθε, ποῖος ἦτο ὁ ἐπισκέπτης καὶ πόση ἦτο ἡ δύναμις αὐτοῦ, ὅταν ἐπρόκειτο νὰ φύγουν ἀπὸ ἐκεῖ, διὰ νὰ ὑπάγουν νὰ καταστρέψουν τὰ Σόδομα, ὁ πατριάρχης, λέγει, τοὺς ἠκολούθησε διὰ νὰ τοὺς προπέμψῃ. Πρόσεχε φιλανθρωπίαν Κυρίου, πόσῃν συγκατάβασιν δηλαδὴ χρησιμοποιοεῖ, δεικνύων συγχρόνως καὶ τὴν τιμὴν ποὺ ἔκαμεν εἰς τὸν δίκαιον καὶ ἐπιθυμῶν νὰ ἀποκαλύψῃ τὴν ἀρετὴν ποὺ ἦτο κρυμμένη εἰς τὴν ψυχὴν του. «Ἐγερθέντες οἱ ἐπισκέπται», λέγει, «ἐστράφησαν πρὸς τὰ Σόδομα καὶ τὰ Γόμορρα». Ἐννοεῖ δηλαδὴ τοὺς ἀγγέλους. Διότι ἐδῶ εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ Ἀβραάμ καὶ οἱ ἄγγελοι καὶ ὁ Κύριος αὐτῶν παρουσιάσθησαν μὲ τὴν ἰδίαν μορφήν. Ἐν τῷ μεταξύ οἱ μὲν ἀπεστάλησαν ὡσάν ὑπηρέται διὰ νὰ καταστρέψουν τὰς πόλεις, αὐτὸς δὲ ἔμεινεν ὡς φίλος πρὸς φίλον καὶ ἀνεκοίνωσε σχεδὸν εἰς τὸν δίκαιον, αὐτὰ τὰ ὅποια ἐπρόκειτο νὰ κάνῃ. Ὅταν λοιπὸν ἔφυγον ἐκεῖνοι, «Εἶπε», λέγει, «ὁ Κύριος δὲν θὰ ἀποκρύψω ἀπὸ τὸν δοῦλον μου Ἀβραάμ αὐτά, τὰ ὅποια πρόκειται νὰ κάνω».

Πολύ μεγάλη εἶναι ἡ συγκατάβασις τοῦ Θεοῦ καὶ ὑπεράνω κάθε λογικῆς ἢ πρὸς τὸν δίκαιον τιμῆ. Πρόσεξε μὲ ποῖον τρόπον συνομιλεῖ μὲ αὐτόν, ὡς ἄνθρωπος πρὸς ἄνθρωπον, δεικνύων εἰς ἡμᾶς πόσον πολὺ τιμῶνται ἀπὸ τὸν Θεὸν οἱ ἐνάρετοι ἄνθρωποι. Καὶ διὰ νὰ μὴ νομίσης, ὅτι ἡ μεγάλη αὕτη τιμὴ πρὸς τὸν δίκαιον προέρχεται μόνον ἀπὸ τὴν ὑπερβολικὴν ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ, πρόσεχε πῶς μᾶς διδάσκει ἡ ἀγία Γραφή, ὅτι ὁ ἴδιος ἔγινεν ἡ αἰτία νὰ τοῦ δοθῇ αὕτη ἡ τιμὴ, ἐπειδὴ ὑπήκουε μὲ μεγάλην προθυμίαν εἰς τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ. Διότι ὅταν εἶπεν, «Δὲν θὰ κρύψω ἀπὸ τὸν δοῦλον μου Ἀβραάμ αὐτά ποὺ πρόκειται νὰ κάνω», δὲν ἀπεκάλυψεν ἀμέσως αὐτὸ ποὺ πρόκειται νὰ γίνῃ. Ἦτο φυσικὸν νὰ συνεχίσῃ καὶ νὰ εἰπῇ,

πραῖν. Ἄλλ' ἄξιον μηδὲ ἐκεῖνο παραδραμεῖν· οὐδὲ γὰρ συλλαβὴν οὐδὲ κεραίαν παρατρέχειν χρὴ τῶν ἐν τῇ θείᾳ Γραφῇ κειμένων. Πόσης γὰρ οἶει τιμῆς εἶναι καὶ τοῦτο αὐτὸ τὸ λέγειν, «Ἄβραάμ τοῦ παιδός μου»; Πόσου φίλτρου; Πόσης διαθέσεως; Τοῦτο γὰρ μάλιστα δείκνυσι τὸ ἐξαίρετον, καὶ τὴν εἰς τὸν δίκαιον τιμὴν.

Εἶτα, ὅπερ ἔλεγον, εἰπὼν, «Οὐ μὴ κρύψω», οὐκ εὐθέως ἐπάγει καὶ λέγει τὸ γινόμενον, ἀλλὰ τί; Ἴνα μάθωμεν, ὅτι οὐχ ἀπλῶς οὐδὲ εἰκῆ τοσαύτην περὶ αὐτὸν δείκνυται τὴν κηδεμονίαν, φησὶν· «Ἄβραάμ δὲ γινόμενος ἔσται εἰς ἔθνος μέγα καὶ πολὺ, καὶ ἐνευλογηθήσονται ἐν αὐτῷ πάντα τὰ ἔθνη τῆς γῆς. Ἦδειν γάρ, ὅτι συντάξει τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ, καὶ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ μετ' αὐτὸν καὶ φυλάξουσι τὰς ὁδοὺς Κυρίου τοῦ Θεοῦ ποιεῖν δικαιοσύνην καὶ κρίσιν, ὅπως ἂν ἐπαγάγη Κύριος ἐπὶ Ἄβραάμ πάντα, ἃ ἐλάλησε πρὸς αὐτόν». Βαβαί, πόσον τῆς τοῦ Δεσπότου φιλοφροσύνης τὸ μέγεθος. Ἐπειδὴ μέλλει μετὰ ταῦτα ἐπάγειν τὰ κατὰ τὴν καταστροφὴν Σοδόμων, προλαβὼν νῦν παραθαρρύνει τὸν πατριάρχην, ὁμοῦ καὶ τὴν μεγίστην εὐλογίαν αὐτῷ ἐπαγγελόμενος, καὶ ὅτι εἰς πλῆθος ἔσται μέγα, καὶ διδάσκων αὐτόν, ὅτι ἀμοιβὴν ταύτην λαμβάνει τῆς φιλοθέου αὐτοῦ γνώμης. Ἐνόησον γάρ, ὅση ἐστὶν ἡ τοῦ πατριάρχου ἀρετὴ, ὅταν ὁ Θεὸς λέγῃ, «Ἦδειν γάρ, ὅτι συντάξει τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ μετ' αὐτὸν καὶ φυλάξουσι τὰς ὁδοὺς Κυρίου». Πολλὴ τῆς ἀρετῆς ἡ ἐπίτασις· οὐ γὰρ μόνον ὑπὲρ ὧν αὐτὸς μέτεισι τὴν ἀρετὴν, τὰς ἀμοιβὰς δέχεται, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ ὧν διετάξατο τοῖς ἐξ αὐτοῦ τεχθεῖσι, δαψιλοῦς ἀξιοῦται τῆς ἀντιδόσεως· εἰκότως αὐτὸς γὰρ λοιπὸν ἅπασι διδάσκαλος γέγονεν. Ὁ γὰρ τὴν ἀρχὴν καὶ τὰ προοίμια παρασχών, οὗτος καὶ τῶν μετὰ ταῦτα γινομένων αἴτιος ἂν εἴη.

ὅτι σκοπεύει νὰ πυρπολήσῃ τὰ Σόδομα. Ἄξειζαι ὁμως νὰ μὴ προσπεράσωμεν καὶ αὐτὸ χωρὶς προσοχὴν, διότι πρέπει νὰ μὴ περάσῃ οὔτε μία συλλαβὴ τῆς ἀγίας Γραφῆς χωρὶς νὰ τὴν ἐξετάσωμεν, οὔτε ἓνα κόμμα. Πόσῃν νομίζεις τιμὴν δὲν περιέχουν καὶ αὐτοὶ οἱ ἴδιοι οἱ λόγοι του, «Ἀπὸ τὸν Ἀβραάμ τὸν δοῦλον μου»; πόσῃν ἀγάπῃν; πόσῃν καλὴν διάθεσιν; Διότι αὐτὸ ἀποδεικνύει τὴν ἐξαίρεσιν καὶ τὴν πρὸς τὸν δίκαιον τιμὴν.

Ἔπειτα, ὅπως προηγουμένως ἔλεγον, ὅταν εἶπεν ὁ Θεὸς «Δὲν θὰ ἀποκρύψω», δὲν προσθέτει ἀμέσως, ἀναφέρων αὐτὸ ποῦ πρόκειται νὰ γίνῃ, ἀλλὰ τί λέγει; Διὰ νὰ μάθωμεν, ὅτι δὲν δεικνύει δι' αὐτὸν ὁ Θεὸς τυχαῖα καὶ ἄσκοπα τόσῃν φροντίδα, λέγει «Ὁ Ἀβραάμ θὰ γίνῃ γενάρχης μεγάλου καὶ ἰσχυροῦ λαοῦ καὶ δι' αὐτοῦ θὰ εὐλογηθοῦν ὅλοι οἱ λαοὶ τῆς γῆς. Διότι ἐγνώριζον ὅτι θὰ διδάξῃ εἰς τοὺς υἱοὺς του καὶ εἰς τὴν οἰκίαν του νὰ διαφυλάξουν τὰς ἐντολάς τοῦ Κυρίου τοῦ Θεοῦ, διὰ νὰ ἐφαρμόσουν δικαίαν κρίσιν, ὥστε νὰ ἐκπληρώσῃ εἰς αὐτόν, ὅσα τοῦ ὑπεσχέθη». Ὡ! πόσον εἶναι τὸ μέγεθος τῆς φιλανθρωπίας του. Ἐπειδὴ ἐπρόκειτο νὰ τοῦ γνωρίσῃ τὰ σχετικὰ μὲ τὴν καταστροφὴν τῶν Σοδόμων προφθάνει καὶ ἐνθαρρύνει τὸν πατριάρχην μὲ τὸ νὰ ὑποσχεθῇ εἰς αὐτόν τὴν μεγίστην εὐλογίαν καὶ ὅτι θὰ γίνῃ γενάρχης πολλῶν λαῶν καὶ ὅτι λαμβάνει αὐτὴν τὴν ἀμοιβὴν διὰ τὴν θεοσεβῆ σκέψιν του. Σκέψου δηλαδὴ πόσῃ εἶναι ἡ ἀρετὴ τοῦ πατριάρχου, ὅταν λέγῃ ὁ Θεός, «Διότι ἐγνώριζον, ὅτι θὰ διδάξῃ εἰς τοὺς υἱοὺς του καὶ εἰς τὴν οἰκίαν του νὰ διαφυλάξουν τὰς ἐντολάς τοῦ Κυρίου». Πολὺ μεγάλο τὸ μέγεθος τῆς ἀρετῆς, διότι δὲν ἀμείβεται μόνον, ἐπειδὴ ἦτο ἐνάρετος, ἀλλὰ καὶ ἐπειδὴ δίδει ἐντολὴν εἰς τοὺς ἀπογόνους του νὰ διαφυλάξουν τὰς ἐντολάς τοῦ Κυρίου, διὰ τοῦτο γίνεται ἄξιος πλουσίας ἀνταποδόσεως· καὶ κατὰ πολὺ φυσικὸν λόγον· διότι αὐτὸς ἐγένεν ἐν συνεχείᾳ ὁ διδάσκαλος ὄλων. Αὐτὸς ποῦ ἔκαμε τὴν ἀρχὴν καὶ τὰ προοίμια, αὐτὸς ὁ ἴδιος θὰ ἦτο ὁ αἴτιος καὶ τῶν ἐν συνεχείᾳ γεγονότων.

3. Καὶ ὄρα τοῦ Δεσπότου τὴν ἀγαθότητα. Οὐ μόνον ὑπὲρ τῆς ἐν τῷ παρελθόντι ἀρετῆς ἀμείβεται τὸν δίκαιον, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τῆς μελλούσης. «Ἦδειν γάρ», φησί, «ὅτι συντάξει τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ». Ἐπειδὴ, φησί, προγινώσκω τοῦ δικαίου τὴν γνώμην, διὰ τοῦτο προλαμβάνω ταῖς ἀμοιβαῖς. Οἶδε γὰρ τὰ ἀπόρρητα τῆς διανοίας ἡμῶν, καὶ ὅταν θεᾶσθαι τὰ δέοντα βουλευομένους καὶ ὑγιῆ τὴν γνώμην ἐπιδεικνυμένους, καὶ χεῖρα ὀρέγει, καὶ πρὸ τῶν πόνων ἀμείβεται, προθυμότερους ταύτη κατασκευάζων· καὶ τοῦτο ἂν εὖροις ἐπὶ τῶν δικαίων ἀπάντων γινόμενον. Εἰδὼς γὰρ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως τὴν ἀσθένειαν, ὥστε μὴ ἀπαγορεῦσαι πρὸς τὰ δυσχερῆ, μεταξὺ τῶν πόνων πολλάκις τὴν παρ' ἑαυτοῦ ἀντίληψιν καὶ τὰς ἀμοιβὰς παρέχει, ὥστε καὶ τὸν πόνον ἐπικουφίσει, καὶ τὴν ὀρμὴν ἐπιτεῖναι.

«Ἦδειν γάρ», φησί, «ὅτι συντάξει τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ, καὶ φυλάξουσι τὰς ὁδοὺς Κυρίου». Οὐ μόνον περὶ αὐτοῦ προλέγει ὅτι «Συντάξει», ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν υἱῶν αὐτοῦ, ὅτι «Φυλάξουσι τὰς ὁδοὺς Κυρίου», τὸν Ἰσαὰκ, τὸν Ἰακώβ αἰνιττόμενος. «Τὰς ὁδοὺς Κυρίου», τοῦτ' ἔστι τὰ προστάγματα, τὰς ἐντολάς. «Ποιεῖν» γάρ, φησί, «δικαιοσύνην καὶ κρίσιν»· μηδὲν τοῦ δικαίου προτιμᾶν, ἐκτὸς γίνεσθαι πάσης ἀδικίας. Τοῦτο γὰρ ἡ μεγίστη ἀρετὴ· διὰ τοι τοῦτο πάντα εἰς ἔργον ἐκβήσεται, ὅσα ἐλάλσε Κύριος πρὸς αὐτόν. Οἶμαι δὲ καὶ ἕτερόν τι αἰνίττεσθαι αὐτόν διὰ τοῦ λέγειν, «Ἀβραὰμ δὲ γινόμενος ἔσται εἰς ἔθνος μέγα καὶ πολὺ», ἀντὶ τοῦ, σὺ μὲν ὁ τὴν ἀρετὴν ἐλόμενος, καὶ τοῖς ἐμοῖς προστάγμασι πειθόμενος καὶ τὴν ὑπακοὴν ἐπιδεικνύμενος, εἰς ἔθνος μέγα καὶ πολὺ γενήσῃ· οἱ δὲ παράνομοι οὗτοι οἱ κατὰ τὴν τῶν Σοδόμων χώραν οἰκοῦντες, ἀφανισθήσονται ἅπαντες. Ὡσπερ γὰρ ἡ ἀρετὴ σωτηρίας ὑπόθεσις γίνεται τοῖς ταύτην μετιοῦσιν, οὕτως ἡ πονηρία ἀφανισμοῦ αἰτία καθίσταται. Εἶτα ἐπειδὴ καὶ διὰ τῆς εὐλογίας καὶ διὰ τῶν ἐπαί-

3. Καὶ πρόσεχε τὴν ἀγαθότητα τοῦ Κυρίου. Δὲν ἀμείβει τὸν δίκαιον μόνον διὰ τὴν ἀρετὴν τοῦ προηγουμένου βίου του, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸν μέλλοντα. Διότι λέγει, «Ἐγνώριζα, ὅτι θὰ διδάξῃ τοὺς υἱούς του». Ἐπειδὴ, λέγει, γνωρίζω τὴν σκέψιν τοῦ δικαίου ἐκ τῶν προτέρων διὰ τοῦτο καὶ τὸν ἀμείβω ἐκ τῶν προτέρων. Διότι γνωρίζει τὰ ἀπόκρυφα τῆς ψυχῆς μας καὶ ὅταν ἰδῆ, ὅτι σκοπεύομεν νὰ κάνωμεν αὐτὸ ποῦ πρέπει καὶ ὅτι δεικνύομεν καλὴν διάθεσιν δίδει χεῖρα βοηθείας καὶ μᾶς ἀμείβει πρὶν ἀκόμη κοπιᾶσωμεν καὶ μᾶς κάνει μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον προθυμοτέρους· καὶ αὐτὸ εἶναι δυνατόν νὰ εὐρῆς νὰ γίνεταί πρὸς ὅλους τοὺς δικαίους. Ἐπειδὴ δηλαδὴ γνωρίζει τὴν ἀδυναμίαν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως καὶ διὰ νὰ μὴ κούρασθῇ αὐτὴ ἀπὸ τὰς δυσκολίας πολλὰς φορές κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν κόπων παρέχει τὴν βοήθειάν του καὶ τὰς ἀμοιβὰς του, ὥστε καὶ τὸν κόπον νὰ ἀνακουφίσῃ καὶ νὰ ἐνισχύσῃ τὴν ὀρμὴν.

«Διότι ἐγνώριζα», λέγει, «ὅτι θὰ διδάξῃ εἰς τοὺς υἱούς του νὰ διαφυλάξουν τὰς ἐντολάς τοῦ Κυρίου». Δὲν λέγει μόνον διὰ τὸν ἴδιον τὸν Ἀβραάμ ὅτι «θὰ διδάξῃ», ἀλλὰ ὁμιλεῖ καὶ διὰ τοὺς υἱούς του, ὅτι «θὰ διαφυλάξουν τὰς ἐντολάς τοῦ Κυρίου», ἐννοῶν τὸν Ἰσαὰκ καὶ τὸν Ἰακώβ. «Τὰς ὁδοὺς τοῦ Κυρίου», δηλαδὴ τὰ προστάγματα καὶ τὰς ἐντολάς αὐτοῦ. Διότι λέγει, «ὥστε νὰ ἐφαρμόσουν δικαίαν κρίσιν». Διότι τοῦτο εἶναι ἡ πιὸ μεγάλη ἀρετὴ καὶ δι' αὐτὸ ἀκριβῶς θὰ πραγματοποιηθοῦν ὅλα, ὅσα εἶπεν ὁ Κύριος πρὸς αὐτόν. Νομίζω ὅμως, ὅτι καὶ κάτι ἄλλο ὑπαινίσσεται μὲ τὸ νὰ λέγῃ «Ὁ Ἀβραάμ θὰ γίνῃ γενάρχης μεγάλου καὶ ἰσχυροῦ λαοῦ», ἀντὶ νὰ εἰπῆ· σὺ ὁ ὅποιος προετίμησες τὴν ἀρετὴν καὶ πιστεύεις εἰς τὰ προστάγματα μου καὶ ὑπακούεις διαρκῶς, θὰ γίνῃς γενάρχης μεγάλου καὶ ἰσχυροῦ λαοῦ. Οἱ παράνομοι ὅμως αὐτοί, οἱ ὅποιοι κατοικοῦν τὰ Σόδομα θὰ ἐξαφανισθοῦν ὅλοι. Διότι ὅπως ἀκριβῶς γίνεται ἡ ἀρετὴ ἀφορμὴ σωτηρίας δι' αὐτούς ποῦ ἀσκοῦν αὐτήν, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ ἡ κακία γίνεται αἰτία ἀφανισμοῦ. Ἐπειτα, ἀφοῦ ἔδωκε περισσότερον θάρ-

νων εἰς πλείονα παρρησίαν ἤγαγε τὸν δίκαιον, ἄρχεται τῆς ὑποθέσεως, καὶ φησι· «Κραυγὴ Σοδόμων καὶ Γομόρρας πεπλήθυνται πρὸς με καὶ αἱ ἁμαρτίαι αὐτῶν μεγάλαι σφόδρα. Καταβάς οὖν ὄψομαι, εἰ κατὰ
 5 τὴν κραυγὴν αὐτῶν τὴν ἐρχομένην πρὸς με συντελοῦνται· εἰ δὲ μή, ἵνα γνῶ». Φοβερὰ τὰ εἰρημένα. «Κραυγὴ Σοδόμων», φησί, «καὶ Γομόρρας». Καίτοι καὶ ἕτεραι πόλεις μετ' αὐτῶν ἠφανίσθησαν, ἀλλ' ἐπειδὴ αὐταὶ ἦσαν αἱ περιφανέστεραι, τούτων ἐμνη-
 10 μόνευσεν. «Πεπλήθυνται πρὸς με καὶ αἱ ἁμαρτίαι αὐτῶν μεγάλαι σφόδρα».

“Ορα τῶν κακῶν τὴν ἐπίτασιν. Οὐ μόνον πολὺ τὸ πλῆθος τῆς κραυγῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀδικίας. Τὸ γάρ, «Κραυγὴ Σοδόμων καὶ Γομόρρας πεπλήθυνται», οἶ-
 15 μαι σημαίνει, ὅτι μετὰ τῆς παρανομίας ἐκείνης τῆς ἀφάτου καὶ πάσης συγγνώμης ἀπεστερημένης, καὶ ἑτέρας ἀδικίας πολλὰς ἐπεδείκνυντο, οἱ δυνατώτεροι κατεξανιστάμενοι τῶν ἀσθενεστέρων, οἱ πλούσιοι τῶν πενήτων. Οὐ μόνον τοίνυν, φησί, πολὺ τῆς
 20 κραυγῆς τὸ πένθος, ἀλλὰ καὶ αἱ ἁμαρτίαι αὐτῶν οὐχ αἱ τυχοῦσαί εἰσιν, ἀλλὰ καὶ μεγάλαι, καὶ σφόδρα μεγάλαι. Ξένον γὰρ τρόπον παρανομίας ἐπενόησαν, καὶ ἀλλοκότους καὶ ἀθέσμους τῶν μίξεων νόμους ἐφεῦρον καὶ τοσαύτη τῆς κακίας ἢ φορὰ, ὡς ἅπαντας τῆς
 25 λύμης ἀναπλησθῆναι πάσης καὶ μηδεμίαν λοιπὸν διόρθωσιν αὐτοὺς ἐπιδέχεσθαι, ἀλλ' ἀφανισμοῦ δεῖσθαι παντελοῦς· οὐδὲ γὰρ ἰατρείαν λοιπὸν ἐπιδέχεται τὰ τούτων πάθη ἀνίατα γεγονότα. Εἴτα παιδεύων ἅπασαν τῶν ἀνθρώπων τὴν φύσιν, κἂν μεγάλα ἦ σφό-
 30 δρα τὰ ἁμαρτήματα καὶ ὠμολογημένα, μὴ πρότερον τὰς ψήφους ἐκφέρειν, πρὶν ἂν ἐναργεῖς ἀποδείξεις γένωνται, φησί· «Καταβάς ὄψομαι, εἰ κατὰ τὴν κραυγὴν αὐτῶν συντελοῦνται τὴν ἐρχομένην πρὸς με, εἰ δὲ μή, ἵνα γνῶ». Τί βούλεται τῆς λέξεως ἡ συγκα-
 35 τάβασις; «Καταβάς», φησὶν, «ὄψομαι». Τόπον γὰρ

ρος εἰς τὸν δίκαιον μὲ τὴν εὐλογίαν καὶ τοὺς ἐπαίνους, ἀρχίζει τὴν ὑπόθεσιν καὶ λέγει· «Κραυγαὶ φθάνουν πρὸς ἐμὲ προερχόμεναι ἀπὸ τὰ Σόδομα καὶ Γόμορρα, αἱ ἁμαρτίαι των εἶναι πολὺ μεγάλαι. Θὰ καταβῶ λοιπὸν, διὰ νὰ ἴδω, ἐὰν αἱ ἁμαρτίαι γίνωνται, ὅπως ἀνέρχονται αἱ κραυγαὶ αὐτῶν πρὸς ἐμὲ, εἰ δ' ἄλλως διὰ νὰ μάθω». Φοβερὰ αὐτὰ ποὺ ἐλέχθησαν «Κραυγαὶ ἀπὸ τὰ Σόδομα καὶ Γόμορρα», λέγει. Ἐὰν καὶ κατεστράφησαν καὶ ἄλλαι πόλεις μαζί μὲ αὐτὰς ἀναφέρει μόνον αὐτάς, ἐπειδὴ αὐταὶ ἦσαν αἱ κυριώτεραι. «Πολλαὶ κραυγαὶ φθάνουν πρὸς ἐμὲ καὶ αἱ ἁμαρτίαι αὐτῶν εἶναι πολὺ μεγάλαι».

Πρόσεχε τὸ μέγεθος τῶν κακῶν. Δὲν ἦτο μόνον μεγάλο τὸ πλῆθος τῆς κραυγῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀδικίας. Διότι τὸ «Κραυγαὶ φθάνουν πρὸς ἐμὲ, προερχόμεναι ἀπὸ τὰ Σόδομα καὶ Γόμορρα», νομίζω σημαίνει, ὅτι μαζί μὲ τὴν ἀφατον ἐκείνην παρανομίαν, ἡ ὁποία ἦτο ἀναξία κάθε συγγνώμης, διέπραττον καὶ ἄλλας ἀδικίας μὲ τὸ νὰ τυραννοῦν οἱ ἰσχυρότεροι τοὺς ἀσθενεστέρους καὶ οἱ πλούσιοι τοὺς πτωχοὺς. Δὲν ἦτο μόνον λοιπὸν, λέγει, μεγάλη ἡ κραυγὴ τοῦ πένθους, ἀλλὰ καὶ αἱ ἁμαρτίαι αὐτῶν δὲν ἦσαν αἱ τυχοῦσαι, ἀλλὰ μεγάλαι καὶ μάλιστα πολὺ μεγάλαι. Διότι ἐπενόησαν παράξενον τρόπον παρανομίας καὶ ἐφεῦρον νόμους ἀλλοκότους καὶ ἀνεπιτρέπτους διὰ τὰς σαρκικὰς ἐπαφὰς αὐτῶν καὶ τόση ἦτο ἡ δύναμις τῆς κακίας των, ὥστε ὅλοι εἶχον κυριευθῆ ἀπὸ τὸ κακὸν καὶ δὲν ἐπεδέχοντο καμμίαν διόρθωσιν. ἀλλ' ἐχρειάζοντο ὀλοκληρωτικὴν καταστροφὴν, διότι τὰ πάθη των δὲν ἐπεδέχοντο καμμίαν θεραπείαν, ἀφοῦ εἶχον γίνει ἀθεράπευτα. Ἐπειτα διδάσκων ὀλοκληρον τὴν ἀνθρωπότητα νὰ μὴ καταδικάζῃ κάποιον προηγουμένως, ἐὰν δὲν ὑπάρξουν σαφεῖς ἀποδείξεις, ἔστω καὶ ἂν εἶναι τὰ ἁμαρτήματα πολὺ μεγάλα καὶ παραδεκτά, λέγει· «Θὰ κατέλθω λοιπὸν, διὰ νὰ ἴδω, ἐὰν αἱ ἁμαρτίαι αὐτῶν γίνωνται, ὅπως ἀνέρχονται αἱ κραυγαὶ αὐτῶν πρὸς ἐμὲ, εἰ δ' ἄλλως διὰ νὰ μάθω». Τί θέλει νὰ δείξῃ μὲ τὰς λέξεις, αἱ ὁποῖαι περιέχουν τόσην συγκατάβασιν; «Θὰ κατέλθω διὰ νὰ ἴδω», λέγει. Μεταβαίνει

ἐκ τόπου μεταβαίνει ὁ τῶν ὄλων Θεός; Οὐχί, μὴ γένοιτο. Οὐ τοῦτο λέγει, ἀλλ' ὅπερ πολλάκις ἔφην, τῆ παχύτητι τῆς λέξεως ἡμᾶς παιδεῦσαι βούλεται, ὅτι δεῖ πολλῇ τῇ ἀκριβείᾳ κεχρηῆσθαι, καὶ μήτε ἀπο-
 5 ἦς καταδικάζειν τοὺς ἡμαρτηκότας, μήτε ἄνευ ἀποδείξεως τὰς ψήφους ἐκφέρειν.

! Ἀκούωμεν ταῦτα ἅπαντες. Οὐ γὰρ μόνον οἱ τὸν δικαστικὸν θρόνον ἐπέχοντες, τοῦτον παραφυλάττεσθαι ὀφείλουσι τὸν νόμον, ἀλλὰ καὶ ἡμῶν ἕκαστος μη-
 10 δέποτε ἀπὸ ψιλῆς διαβολῆς κατακρίνειν τὸν πλησίον. Διὰ γὰρ τοῦτο καὶ μετὰ ταῦτα ὁ μακάριος οὗτος Μωϋσῆς ἐνηχούμενος ὑπὸ τοῦ Πνεύματος παρήνει, λέγων· «Ἀκοὴν ματαίαν μὴ παραδέξῃ». Καὶ ὁ μακάριος δὲ Παῦλος γράφων ἐβόα· «Σὺ δὲ τί κρίνεις τὸν ἀδελφόν
 15 σου;». Καὶ ὁ Χριστὸς διατασσόμενος τοῖς μαθηταῖς καὶ διδάσκων τῶν Ἰουδαίων τὸ πλῆθος, τοὺς γραμματέας αὐτῶν καὶ Φαρισαίους, ἔλεγε· «Μὴ κρίνετε, ἵνα μὴ κριθῆτε». Τί γάρ, φησί, πρὸς καιροῦ ἀρπάζεις τὸ τοῦ δικαστοῦ ἀξίωμα; Τί προλαμβάνεις τὴν ἡμέ-
 20 ραν ἐκείνην τὴν φοβεράν; Βούλει κριτῆς εἶναι; Σαυτοῦ γίνου, καὶ τῶν σοὶ πεπλημμελημένων. Οὐδεὶς ὁ κωλύων. Οὕτω γὰρ καὶ τὰ ἡμαρτημένα σοι διορθώση καὶ οὐδεμίαν ἐκ τοῦ πράγματος ὑποστήσῃ βλάβην. Ἐὰν δὲ τὰ κατὰ σαυτὸν καταλιπὼν ἑτέρους καθέξῃ κρί-
 25 νων, μείζονα σαυτῷ τὰ φορτία τῶν ἁμαρτημάτων συλλέγων οὐκ αἰσθάνῃ. Δι' ὅ, παρακαλῶ, φεύγωμεν πάντη τὸ καταδικάζειν τοὺς πλησίον. Εἰ γὰρ καὶ τῆς ἐξουσίας τῆς δικαστικῆς οὐ μετέχεις, ἀλλὰ τῆ γνώμη κατέκρινας καὶ ὑπεύθυνον τῷ ἁμαρτήματι πεποίη-
 30 κας, οὐδεμίαν ἀπόδειξιν δεξάμενος, ἀλλὰ πολλάκις ἐξ ὑποψίας καὶ διαβολῆς ψιλῆς. Διὰ γὰρ τοῦτο καὶ ὁ μακάριος Δαυὶδ ἐβόα λέγων· «Τὸν καταλαλοῦντα λάθρα τοῦ πλησίον αὐτοῦ, τοῦτον ἐξεδίωκον».

4. Εἶδες ἀρετῆς ὑπερβολήν; Οὐ μόνον οὐ παρε-

3. Ἐξ. 23, 1.

4. Ρωμ. 14, 10.

5. Ματθ. 7, 1.

6. Ψαλμ. 100, 1.

ἀπὸ τόπον εἰς τόπον ὁ Θεὸς τοῦ παντός; Ὁχι, μὴ γένοιτο. Δὲν ἐννοεῖ αὐτό, ἀλλ' αὐτὸ ποῦ εἶπα πολλάς φορές, ὅτι δηλαδὴ θέλει νὰ μᾶς διδάξῃ μὲ τὴν παχυλὴν αὐτὴν λέξιν, ὅτι πρέπει νὰ εἶμεθα πολὺ προσεκτικοὶ καὶ νὰ μὴ καταδικάζωμεν τοὺς ἁμαρτωλοὺς μόνον μὲ τὸ νὰ ἀκούσωμεν κάτι, οὔτε νὰ λαμβάνωμεν ὁποφάσεις χωρὶς ἀποδείξεις.

Ἄς τὰ ἀκούωμεν αὐτὰ ὅλοι. Διότι δὲν ὀφείλουν νὰ φυλάττουν τὸν νόμον μόνον αὐτοὶ ποῦ κατέχουν τὰς δικαστικὰς ἔδρας, ἀλλὰ καὶ ὁ καθεὶς ἀπὸ ἡμᾶς πρέπει νὰ μὴ κατακρίνῃ τὸν πλησίον του ἀπὸ μίαν μικρὰν κατηγορίαν. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ μακάριος Μωυσῆς μετὰ ἀπὸ αὐτὰ ὀδηγούμενος ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος συνεβούλευε λέγων· «Μὴ δέχεσαι ψευδῆ πληροφορίαν»³. Καὶ ὁ μακάριος Παῦλον γράφων διεκήρυττε· «Σὺ δὲ διατί κατακρίνεις τὸν ἀδελφόν σου;»⁴. Καὶ ὁ Χριστὸς δίδων ἐντολὰς εἰς τοὺς μαθητὰς του καὶ διδάσκων τὸ πλῆθος τῶν Ἑβραίων, τοὺς γραμματεῖς αὐτῶν καὶ τοὺς Φαρισαίους, ἔλεγε· «Μὴ κατακρίνετε, διὰ νὰ μὴ κατακριθῆτε»⁵. Διατί, λέγει, ἀρπάζεις τὸ ἀξίωμα τοῦ δικαστοῦ πρὶν ἀπὸ τὴν ὥραν; διατί προλαμβάνεις ἐκείνην τὴν φοβερὰν ἡμέραν; Θέλεις νὰ εἶσαι κριτῆς; Νὰ κρίνης τὸν ἑαυτὸν σου καὶ τὰ ἁμαρτήματά σου. Δὲν σὲ ἐμποδίζει κανεὶς. Καθ' ὅσον μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον θὰ διορθώσης τὰ σφάλματά σου καὶ δὲν θὰ ὑποστῆς καμμίαν βλάβην ἀπὸ τὴν ἐνέργειαν αὐτὴν. Ἐὰν ὅμως ἀφήνης τὸν ἑαυτὸν σου καὶ κρίνει τοὺς ἄλλους, δὲν καταλαβαίνεις, ὅτι συγκεντρώνεις διὰ τὸν ἑαυτὸν σου μεγαλύτερα φορτία ἁμαρτημάτων; Διὰ τοῦτο, παρακαλῶ, νὰ ἀποφεύγωμεν τελειῶς νὰ καταδικάζωμεν τοὺς συνανθρώπους μας. Διότι ἂν καὶ δὲν εἶσαι δικαστῆς, ὅμως κατακρίνεις μὲ τὴν σκέψιν σου καὶ καθιστᾷς κάποιον ὑπεύθυνον ἑνὸς ἁμαρτήματος, χωρὶς νὰ ἔχῃς καμμίαν ἀπόδειξιν, ἀλλὰ πολλάς φορές ἀπὸ κάποιαν ὑποψίαν ἢ φθηνὴν δικαιολογίαν. Διὰ τοῦτο λοιπὸν καὶ ὁ μακάριος Δαβὶδ διεκήρυττε καὶ ἔλεγεν· «Ἀπεμάκρυνα ἀπὸ ἐμπρός μου αὐτὸν ποῦ κατέκρινε κρυφίως τὸν πλησίον του»⁶.

4. Εἶδες ὑπερβολικὴν ἀρετὴν; Ὁχι μόνον δὲν παρε-

δέχετο αὐτὸς τὰ λεγόμενα, ἀλλὰ καὶ ἀπήλαυνε τὸν τοῦ ἀδελφοῦ καταλαλεῖν βουλόμενον. Ἐὰν τοίνυν βουλώμεθα καὶ ἡμεῖς ἐλαττοῦν τὰ ἑαυτοῖς ἐπταισμένα, τοῦτο μάλιστα πάντων φυλαττώμεθα, μήτε κατα-
 5 ψηφίζεσθαι τῶν ἀδελφῶν τῶν ἡμετέρων, μήτε τοὺς καταλαλεῖν ἐπιχειροῦντας προσίεσθαι, μᾶλλον δὲ κατὰ τὸν προφήτην ἀπελαύνειν καὶ πάντα ἀποστρέφεισθαι. Τοῦτο γὰρ οἶμαι καὶ τὸν προφήτην Μωϋσῆν δηλοῦν διὰ τοῦ λέγειν, «Ἀκοὴν ματαίαν μὴ παραδέ-
 10 ξη». Διὰ τοι τοῦτο καὶ νῦν ὁ τῶν ὄλων Δεσπότης τοσαύτη παχύτητι λέξεως ἐχρήσατο πρὸς ὠφέλειαν τῶν ἡμετέρων ψυχῶν, καὶ φησι· «Καταβάς ὄψομαι». Τί γάρ; Οὐκ ἠπίστατο; Οὐκ ἤδει τὸ μέγεθος τῶν ἀμαρτημάτων; Οὐκ ἐγίνωσκε τὸ ἀδιόρθωτον τῶν ἐπταισμένων;
 15 Ἄλλ' ὥσπερ ἀπολογία τινὰ συντιθεῖς τοῖς μετὰ ταῦτα ἀναισχύντως ἐγκαλεῖν βουλομένοις καὶ δεικνὺς αὐτῶν τὸ ἀκάθεκτον καὶ τὴν πολλὴν σπᾶνιν τῆς ἀρετῆς, τοσαύτη κέχρηται τῇ μακροθυμίᾳ. Τάχα δὲ οὐ διὰ τοῦτο μόνον, ἀλλ' ὥστε καὶ τῷ δικαίῳ ἀ-
 20 φορμὴν παρασχεῖν δεῖξαι τῆς γνώμης αὐτοῦ τὸ συμπαθὲς καὶ τὸ φιλόστοργον.

Οἱ μὲν οὖν ἄγγελοι, καθάπερ ἔφθην εἰπὼν, ἀπῆλθον εἰς τὰ Σόδομα· ὁ δὲ πατριάρχης εἰστήκει ἐναντίον Κυρίου. «Καὶ ἐγγίσας», φησὶν, «Ἀβραὰμ εἶπε· μὴ
 25 συναπολέσης δίκαιον μετὰ ἀσεβοῦς καὶ ἔσται ὁ δίκαιος ὡς ὁ ἀσεβής;». Ὡς τῆς τοῦ δικαίου παρρησίας, μᾶλλον δέ, ὧς ψυχῆς συμπάθεια· ὅπως τῇ τῆς συμπαθείας μέθῃ καρῶθεις οὐδὲ ὁ λέγει συνήησι. Καὶ δεικνύουσα ἡ θεία Γραφή, ὅτι μετὰ φόβου πολλοῦ καὶ
 30 τρόμου τὴν ἱκεσίαν ποιεῖται, φησὶν· «Ἐγγίσας Ἀβραὰμ εἶπε· μὴ συναπολέσης δίκαιον μετὰ ἀσεβοῦς;». Τί ποιεῖς, ὦ μακάριε πατριάρχα; Τῆς παρὰ σοῦ δεῖται παρακλήσεως ὁ Δεσπότης, ὥστε μὴ τοῦτο ποιῆσαι; Ἀλλὰ μὴ τοῦτο νοήσωμεν· οὐδὲ γὰρ ὡς τοῦ Δε-

δέχετο ὁ ἴδιος αὐτὰ ποῦ λέγομεν, ἀλλὰ καὶ ἀπεμάκρυνεν αὐτὸν ποῦ ἤθελε νὰ κατηγορῇ τὸν ἀδελφόν του. Ἐὰν λοιπὸν θέλωμεν καὶ ἡμεῖς νὰ μειώσωμεν τὰς ἀμαρτίας μας, νὰ ἔχωμεν ὡς ἀρχὴν τοῦτο κατ' ἐξοχὴν, οὔτε δηλαδὴ νὰ κατακρίνωμεν τοὺς ἀδελφούς μας, οὔτε νὰ συναναστρεφώμεθα αὐτοὺς ποῦ προσπαθοῦν νὰ κατηγοροῦν τοὺς ἄλλους ἢ μᾶλλον κατὰ τὸν προφήτην νὰ τοὺς ἀποστρεφώμεθα τελείως. Καθ' ὅσον νομίζω, ὅτι καὶ ὁ προφήτης Μωυσεῆς τὸ ἴδιο πρᾶγμα δηλώνει μὲ τὸ νὰ λέγη, «Νὰ μὴ παραδεχθῆς ψευδῆ κατηγορίαν». Διὰ τοῦτο βεβαίως καὶ ὁ Κύριος τοῦ παντός ἐχρησιμοποίησε πρὸς ὠφέλειαν τῶν ψυχῶν μας τόσον παχεῖαν λέξιν, καὶ λέγει· «Θὰ καταβῶ διὰ νὰ ἰδῶ». Τί λοιπόν; Δὲν ἐγνώριζε; δὲν ἐγνώριζε τὸ μέγεθος τῶν ἀμαρτιῶν; δὲν ἐγνώριζεν, ὅτι τὰ ἀμαρτήματά των δὲν διωρθώνοντο. Ἄλλ' ὡσὰν νὰ ἀπελογεῖτο πρὸς αὐτούς, ποῦ θὰ ἤθελον μελλοντικὰ νὰ τὸν κατηγορήσουν χωρὶς νὰ ἐντρέπωνται καὶ ἀποδεικνύων τὴν τραχύτητα αὐτῶν καὶ τὴν πολλὴν ἔλλειψιν τῆς ἀρετῆς, χρησιμοποιεῖ τὴν μακροθυμίαν. Ἴσως ὁμως ὄχι μόνον δι' αὐτὸ ἀλλὰ διὰ νὰ δώσῃ καὶ εἰς τὸν δίκαιον ἀφορμὴν νὰ ἀποδείξῃ τὴν καλὴν του διάθεσιν καὶ τὴν φιλοστοργίαν του.

Οἱ ἄγγελοι λοιπόν, ὅπως εἶπον καὶ προηγουμένως, ἔφυγον πρὸς τὰ Σόδομα, ἐνῶ ὁ πατριάρχης ἴστατο ἐναντι τοῦ Κυρίου. «Καὶ ἀφοῦ», λέγει, «ἐπλησίασεν ὁ Ἀβραὰμ εἶπε· Θὰ καταστρέψῃς καὶ τὸν δίκαιον μαζί μὲ τὸν ἀσεβῆ καὶ θὰ ἔχη ὁ δίκαιος τὴν ἰδίαν τύχην μὲ τὸν ἀσεβῆ;». Ὡ παρρησία τοῦ δικαίου, ἢ μᾶλλον, ὦ συμπάθεια ψυχῆς. Ἐναρκώθη ἀπὸ τὴν μέθην τῆς συμπαθείας τόσον, ὥστε δὲν ἀντελαμβάνεται αὐτὸ ποῦ λέγει. Καὶ ἡ ἁγία Γραφή ἐπιθυμοῦσα νὰ φανερώσῃ, ὅτι παρεκάλει μὲ μέγαν φόβον καὶ τρόμον, λέγει· «Ἀφοῦ ἐπλησίασεν ὁ Ἀβραὰμ εἶπε· Θὰ καταστρέψῃς καὶ τὸν δίκαιον μαζί μὲ τὸν ἀσεβῆ;». Τί κάνεις, μακάριε πατριάρχα; Τὴν ἰδικὴν σου παράκλησιν χρειάζεται ὁ Κύριος, διὰ νὰ μὴ κάνῃ αὐτό; Ἄλλ' ὅς μὴ σκεφθῶμεν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον· διότι ὁ πατριάρχης δὲν λέγει αὐτὰ μὲ τὴν σκέψιν, ὅτι ὁ Κύριος σκοπεύει νὰ

σπότου τοῦτο ποιεῖν μέλλοντος λέγει, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐξ εὐθείας διὰ τὸν ἀδελφιδοῦν εἰπεῖν οὐκ ἐθάρρει, κοινὴν ὑπὲρ ἀπάντων ποιεῖται τὴν ἱκεσίαν, βουλόμενος μετὰ τῶν ἄλλων καὶ τοῦτον διασῶσαι καὶ μετὰ τούτου καὶ τοὺς ἄλλους ἐξαρπάσαι· καὶ ἄρχεται τῆς παρακλήσεως, καὶ φησιν· «'Εὰν ὡσι πεντήκοντα δίκαιοι ἐν τῇ πόλει, ἀπολέσεις αὐτούς; Οὐκ ἀνήσεις ἅπαντα τὸν τόπον ἕνεκεν τῶν πεντήκοντα δικαίων, ἐὼν ὡσιν ἐν αὐτῇ; Μηδαμῶς· οὐ ποιήσεις τὸ ρῆμα τοῦτο, 10 τοῦ ἀποκτεῖναι δίκαιον μετὰ ἀσεβοῦς, καὶ ἔσται ὁ δίκαιος ὡς ὁ ἀσεβής. Μηδαμῶς. 'Ο κρίνων πᾶσαν τὴν γῆν οὐ ποιήσεις κρίσιν;».

“Ορα πῶς καὶ ἐν τῇ ἱκεσίᾳ δείκνυσιν αὐτοῦ τῆς γνώμης τὸ φιλόθεον καὶ κριτὴν πάσης τῆς γῆς ὁμολογεῖ καὶ ἀξιοῖ μὴ συναπολέσαι δίκαιον μετὰ ἀσεβοῦς. 15 Εἶτα ὁ ἡμερος καὶ φιλάνθρωπος Θεὸς ἐπινεύει τῇ αἰτήσῃ καὶ φησι· ποιῶ ὅπερ εἶρηκας καὶ δέχομαί σου τὴν παράκλησιν. «'Εὰν εὐρεθῶσι πεντήκοντα δίκαιοι ἐν τῇ πόλει, δι' ἐκείνους ἀφήσω πάντα τὸν τόπον». 20 Χαρίζομαι, φησί, τοῖς πεντήκοντα δικαίοις, ἐὰν εὐρεθῶσι, τῶν λοιπῶν τὴν σωτηρίαν, καὶ τὴν αἴτησιν τὴν σὴν εἰς ἔργον ἀγάγω. 'Αλλ' ἴδωμεν τὸν δίκαιον τοῦτον, ὅπως παρρησίας ἐπιλαβόμενος καὶ τοῦ Θεοῦ τὴν φιλανθρωπίαν εἰδώς, πάλιν δευτέραν αἴτησιν 25 προσάγει καὶ φησι· «Νῦν ἠρξάμην λαλῆσαι πρὸς τὸν Κύριόν μου· ἐγὼ δέ εἰμι γῆ καὶ σποδός». Μὴ νομίσης, φησί, Δέσποτα, ἀγνοεῖν με ἑμαυτὸν καὶ ὑπερβαίνειν με τὸ μέτρον καὶ τοσαύτη κεχρηῆσθαι τῇ παρρησίᾳ. Οἶδα γὰρ ὅτι γῆ εἰμι καὶ σποδός· ἀλλ' ὡσπερ τοῦτο οἶδα καὶ σαφῶς ἐπίσταμαι, οὕτως οὐδὲ ἐκείνο ἀγνοῶ, 30 ὅτι πολὺ τὸ μέγεθος τῆς σῆς φιλανθρωπίας καὶ ὅτι πλούσιος εἶ ἐν ἀγαθότητι καὶ βούλει πάντας ἀνθρώπους σωθῆναι. 'Ο γὰρ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος παραγαγών,

πραγματοποιήσῃ αὐτό, ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν εἶχε τὸ θάρρος νὰ ὁμιλήσῃ κατ' εὐθείαν διὰ τὸν ἀνεψιὸν τοῦ τὸν Λώτ, διὰ τοῦτο παρακαλεῖ δι' ὅλους, ἐπιθυμῶν νὰ σωθῇ μαζί μὲ τοὺς ἄλλους καὶ αὐτός καὶ μαζί μὲ αὐτόν νὰ σώσῃ καὶ τοὺς ἄλλους ἀπὸ τὴν καταστροφὴν. Καὶ ἀρχίζει τὴν παράκλησιν καὶ λέγει· «Ἐὰν ὑπάρχουν πενήκοντα δίκαιοι εἰς τὴν πόλιν θὰ τοὺς καταστρέψῃς; Δὲν θὰ σώσῃς ὀλόκληρον τὸν τόπον χάριν τῶν πενήκοντα δικαίων, ἐὰν αὐτοὶ ὑπάρχουν εἰς αὐτήν; Μὴ παρακαλῶ, μὴ πραγματοποιήσῃς αὐτοὺς τοὺς λόγους, τὸ νὰ φονεύσῃς δηλαδὴ τὸν δίκαιον μαζί μὲ τὸν ἀσεβῆ καὶ νὰ ἔχῃ ὁ δίκαιος τὴν ἰδίαν τύχην μὲ τὸν ἀσεβῆ. Κατ' οὐδένα τρόπον μὴ τό κάνῃς αὐτό. Ἐσὺ ποὺ κρίνεις ὀλόκληρον τὴν γῆν δὲν θὰ κρίνῃς δικαίως;».

Πρόσεχε πῶς καὶ κατὰ τὴν παράκλησιν δεικνύει τὴν εὐσέβειαν τῆς ψυχῆς τοῦ καὶ ὁμολογεῖ, ὅτι εἶναι ὁ κριτῆς ὀλοκλήρου τῆς γῆς καὶ ζητεῖ νὰ μὴ καταστραφῇ καὶ ὁ δίκαιος μαζί μὲ τὸν ἀσεβῆ. Ἐπειτα ὁ πρῶτος καὶ φιλάνθρωπος Θεὸς συμφωνεῖ μὲ τὴν παράκλησιν τοῦ πατριάρχου καὶ λέγει. Κάνω αὐτό, τὸ ὁποῖον εἶπες καὶ δέχομαι τὴν παράκλησίν σου. «Ἐὰν εὐρεθοῦν πενήντα δίκαιοι εἰς τὴν πόλιν θὰ σώσω τὸν τόπον ὀλόκληρον χάριν αὐτῶν». Ἐὰν εὐρεθοῦν, λέγει, πενήντα δίκαιοι, χάριν αὐτῶν θὰ χαρίσω καὶ εἰς τοὺς ὑπολοίπους τὴν σωτηρίαν καὶ θὰ πραγματοποιήσω τὴν παράκλησίν σου. Ἄς ἴδωμεν ὅμως τὸν δίκαιον αὐτόν, πῶς ἂν καὶ ἔλαβε παρρησίαν, καὶ ἐγνώριζε τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ τὸν παρακαλεῖ καὶ πάλιν διὰ δευτέραν φοράν καὶ λέγει· «Τώρα ἤρχισα καὶ θὰ ὁμιλήσω πρὸς τὸν Κύριόν μου. Ἐγὼ εἶμαι χῶμα καὶ στάχτη». Μὴ νομίσης, Κύριε, λέγει, ὅτι ἀγνοῶ τὸ τί εἶμαι καὶ ὅτι ὑπερβαίνω τὸ μέτρον καὶ λαμβάνω τόσον θάρρος. Διότι γνωρίζω, ὅτι εἶμαι χῶμα καὶ στάχτη. Ἄλλ' ὅπως ἀκριβῶς ἔχω ὑπ' ὄψιν μου αὐτό καὶ μάλιστα τὸ γνωρίζω πολὺ καλά, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον δὲν ἀγνοῶ, ὅτι εἶναι μεγάλο τὸ μέγεθος τῆς φιλανθρωπίας σου καὶ ὅτι εἶσαι πλήρης ἀγαθότητος καὶ θέλεις νὰ σωθοῦν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι. Διότι σὺ ποὺ ἐδημιούργησες τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τὸ μη-

πῶς ἂν ποτε γενομένους ἀπολέσης, εἰ μὴ πολλή τῶν ἁμαρτημάτων ἦν ἡ φορά; Δι' ὃ δέομαι πάλιν καὶ ἀξιῶ, «Ἐὰν ἐλάττους τῶν πενήκοντα εὐρεθῶσι καὶ τεσσαράκοντα πέντε ὧσιν ἐν τῇ πόλει δίκαιοι, οὐ σώσεις τὴν πόλιν; Καὶ εἶπεν· ἐὰν εὐρεθῶσι τεσσαράκοντα πέντε, οὐ μὴ ἀπολέσω».

Τίς ἂν κατ' ἀξίαν τὸν τῶν ὄλων Θεὸν ὑμνήσειε τῆς τοσαύτης μακροθυμίας καὶ συγκαταβάσεως, ἢ τὸν δίκαιον μακαρίσειε τοσαύτης ἀπολαύσαντα παρρησίας; «Καὶ προσέθηκε», φησὶν, «ἔτι λαλῆσαι, καὶ εἶπεν· ἐὰν δὲ εὐρεθῶσιν ἐκεῖ τεσσαράκοντα; Καὶ εἶπεν· οὐ μὴ ἀπολέσω ἕνεκεν τῶν τεσσαράκοντα». Εἶτα λοιπὸν ὡσπερ αἰδεσθεῖς τοῦ Θεοῦ τὴν ἄφατον μακροθυμίαν ὃ δίκαιος καὶ δεδιῶς μήποτε καὶ δόξη ὑπερβαίνειν καὶ πέρα τοῦ μέτρου τὴν ἱκεσίαν ποιεῖσθαι, φησί· «Μὴ τι, Κύριε, ἐὰν λαλήσω· ἐὰν εὐρεθῶσιν ἐκεῖ τριάκοντα;». Ἐπειδὴ εἶδεν ἔτοιμον πρὸς φιланθρωπίαν, οὐκ ἔτι κατὰ μικρὸν καθυφίησιν, οὐδὲ πέντε δικαίους παραλιπῶν, ἀλλὰ δέκα, οὕτω προσάγει τὴν παρὰ κλησιν καὶ φησιν· «Ἐὰν εὐρεθῶσιν ἐκεῖ τριάκοντα; Καὶ εἶπεν· οὐ μὴ ἀπολέσω, ἐὰν εὕρω ἐκεῖ τριάκοντα». Σκόπει πόση τοῦ δικαίου ἢ εὐτονία· καθάπερ αὐτὸς μέλλων ὑπεύθυνος τῇ ψήφῳ γίνεσθαι, οὕτω πολλὴν τίθεται τὴν σπουδὴν ἐξαρπάσαι τῆς μελλούσης ἐπάγεσθαι τιμωρίας τὸ τῶν Σοδομιτῶν ἔθνος. «Καὶ εἶπεν· ἐπειδὴ ἔχω λαλῆσαι πρὸς τὸν Κύριον, ἐὰν δὲ εὐρεθῶσιν ἐκεῖ εἴκοσι; Καὶ εἶπεν· οὐ μὴ ἀπολέσω ἕνεκεν τῶν εἴκοσι». Πάντα λόγον ὑπερβαίνει καὶ πᾶσαν ἔννοιαν ἢ τοῦ Δεσπότη ἀγαθότης. Τίς γὰρ ἡμῶν τῶν ἐν μέσῳ μυρίων κακῶν στρεφομένων εἵλετό ποτε κατὰ τῶν ὁμογενῶν ψῆφον ἐκφέρων τοσαύτη χρήσασθαι συγκαταβάσει καὶ φιλανθρωπία;

δέν, πῶς θὰ ἠμπορέσης νὰ τοὺς καταστρέψῃς, ἐὰν τὰ ἁμαρτήματά των δέν εἶναι πολὺ σοβαρά; Διὰ τοῦτο σὲ παρακαλῶ καὶ σὲ ἰκετεύω καὶ πάλιν, «Ἐὰν εὐρεθοῦν ὀλιγώτεροι ἀπὸ πενήντα καὶ ὑπάρχουν εἰς τὴν πόλιν σαράντα πέντε δίκαιοι, δέν θὰ σώσης τὴν πόλιν; Καὶ ὁ Θεὸς εἶπε· Δέν θὰ καταστρέψω τὴν πόλιν, ἐὰν εὐρεθοῦν σαράντα πέντε δίκαιοι».

Ποῖος θὰ ἠμποροῦσε νὰ ὑμνήσῃ ἐπαξίως τὸν Θεὸν τοῦ παντός διὰ τὴν τόσον μεγάλην μακροθυμίαν καὶ συγκατάβασίν του, ἢ νὰ μακαρίσῃ τὸν δίκαιον διὰ τὴν τόσῃν παρρησίαν ποὺ εἶχεν ἀπολαύσει; «Καὶ ἐτόλμησεν ὁ Ἄβραάμ», λέγει «νὰ προσθέσῃ εἰς τὰ ὅσα εἶχεν εἰπεῖ καὶ εἶπεν· ἐὰν εὐρεθοῦν ἐκεῖ σαράντα δίκαιοι; Καὶ ὁ Θεὸς ἀπήντησε· δέν θὰ τὴν καταστρέψω χάριν τῶν σαράντα». Εἰς τὴν συνέχειαν λοιπὸν ὁ δίκαιος αἰσθανθεὶς κατὰ κάποιον τρόπον ἐντροπὴν διὰ τὴν ἀπερίγραφτον μακροθυμίαν τοῦ Θεοῦ καὶ φοβούμενος μήπως καὶ φανῇ ὅτι ὑπερβαίνει τὰ ὅρια καὶ ὅτι παρακαλεῖ ὑπερμέτρως, λέγει· «Οὔτε, Κύριε, καὶ ἂν εἰπῶ καὶ κάτι ἀκόμη· Ἐὰν εὐρεθοῦν ἐκεῖ τριάντα δίκαιοι;». Ἐπειδὴ ἀντελήφθη, ὅτι ἦτο πρόθυμος ὁ Θεὸς νὰ ἐπιδείξῃ φιλανθρωπίαν, δέν ἐλαττώνει ὀλίγον κατ' ὀλίγον τοὺς δικαίους, οὔτε παραλείπει πέντε, ἀλλὰ δέκα καὶ παρακαλεῖ πάλιν καὶ λέγει· «Ἐὰν εὐρεθοῦν ἐκεῖ τριάντα δίκαιοι; Καὶ ὁ Θεὸς εἶπεν. Δέν θὰ τοὺς καταστρέψω, ἐὰν εὔρω ἐκεῖ τριάντα δικαίους». Πρόσεχε πόση εἶναι ἡ ἐπιμονὴ τοῦ δικαίου. Ὡσάν νὰ ἐπρόκειτο νὰ δικασθῇ ὁ ἴδιος, ἔτσι προσπαθεῖ μὲ κάθε τρόπον νὰ σώσῃ τοὺς Σοδομίτας ἀπὸ τὴν τιμωρίαν, ποὺ πρόκειται νὰ τοὺς ἐπιβάλλῃ. «Καὶ εἶπεν ὁ Ἄβραάμ. Ἐπειδὴ ἔχω τὸ θάρρος νὰ ἐρωτήσω πρὸς τὸν Κύριον καὶ πάλιν ἅς μοῦ εἰπῇ. Ἐὰν εὐρεθοῦν ἐκεῖ εἴκοσι δίκαιοι; Καὶ ὁ Θεὸς εἶπεν. Δέν θὰ τοὺς καταστρέψω χάριν τῶν εἴκοσι». Ὑπερβαίνει κάθε λογικὴν καὶ κάθε σκέψιν ἢ ἀγαθότης τοῦ Κυρίου. Διότι ποῖος ἀπὸ ἡμᾶς ποὺ ζῶμεν μέσα εἰς τὴν κακίαν, προετίμησε ποτὲ νὰ δείξῃ τόσῃν συγκατάβασιν καὶ προθυμίαν, ὅταν πρόκειται νὰ κρίνῃ τοὺς συνανθρώπους του;

5. Ἄλλ' ὅμως ὁ δίκαιος οὗτος ὄρων τὸν πλοῦτον τῆς τοῦ Θεοῦ φιλάνθρωπίας οὐχ ἴσταται, ἀλλὰ πάλιν φησί· «Μή τι, Κύριε, ἐὰν λαλήσω ἔτι ἅπαξ;». Ἐπειδὴ γὰρ ἄφατος ἦν ἡ μακροθυμία, διὰ τοῦτο δεδοικώς μὴ καὶ εἰς ἀγανάκτησιν τὴν κατ' αὐτοῦ κινήσειε τὸν παρακαλούμενον, φησί· «Μή τι, Κύριε;». Μὴ προπετές τι ποιῶ; Μὴ ἀναίσχυντόν τι ἐπιδείκνυμι; Μὴ καταγνώσεως ἄξιον πρᾶγμα διαπράττομαι, ἐὰν λαλήσω ἔτι ἅπαξ; Μετὰ τῆς πολλῆς ἐκείνης ἀγαθότητος ἔτι μίαν ἱκεσίαν δέξαι παρ' ἐμοῦ. «Ἐὰν δὲ εὐρεθῶσιν ἐκεῖ δέκα; Καὶ εἶπεν· οὐ μὴ ἀπολέσω ἕνεκεν τῶν δέκα». Καὶ ἐπειδὴ προλαβὼν εἶπεν, «Ἐτι ἅπαξ λαλήσω· Ἀπῆλθε», φησί, «Κύριος, ὡς ἐπαύσατο λαλῶν τῷ Ἀβραάμ· καὶ Ἀβραάμ ὑπέστρεψεν εἰς τὸν τόπον αὐτοῦ».

Εἶδετε τοῦ Δεσπότου τὴν συγκατάβασιν; Εἶδετε τοῦ δικαίου τὴν φιλοστοργίαν; Ἐμάθετε ὅση ἡ ἰσχὺς τῶν τὴν ἀρετὴν μετιόντων; Ἐὰν γὰρ εὐρεθῶσι, φησί, δέκα δίκαιοι, δι' ἐκείνους πᾶσι τὴν συγχώρησιν τῶν ἡμαρτημένων δωροῦμαι. Οὐ καλῶς ἔλεγον, ὅτι ταῦτα πάντα ἐγένετο, ἵνα μηδεμία καταλίπηται τοῖς μετὰ ταῦτα ἀναίσχυντοῦσιν ἀντιλογίας ἀφορμή; Εἰσὶ γὰρ πολλοὶ τῶν μεμνηνόντων, ἀκόλαστον γλῶτταν ἔχοντες καὶ αἰτιᾶσθαι βουλόμενοι καὶ λέγοντες· τίνος ἕνεκεν ἐνεπρήσθη τὰ Σόδομα; Εἰ μακροθυμίας ἀπήλαυσαν, ἴσως ἂν μετενόησαν. Διὰ τοῦτο δείκνυσί σοι τῆς κακίας τὴν ἐπίτασιν καὶ ὅτι ἐν τσοσούτῳ πλήθει τσοσαύτῃ ἦν σπάνις ἀρετῆς, ὡς ἐτέρου κλυδωνίου τοιοσούτου δεῖσθαι, οἶον πρότερον κατέλαβε τὴν οἰκουμένην.

30 Ἄλλ' ἐπειδὴ ὑπόσχεσίς ἐστι τοῦ Θεοῦ, ὥστε μηκέτι τοιαύτην ἐπενεχθῆναι τιμωρίαν, διὰ τοῦτο ἕτερον τρόπον τιμωρίας ἐπάγει, ὁμοῦ κακείνους ὑπὸ τὴν τιμωρίαν ἄγων καὶ τοῖς ἐξῆς ἅπασι διηνεκῆ τὴν διδασκαλίαν παρεχόμενος. Ἐπειδὴ γὰρ ἀνέτρεψαν τοὺς τῆς φύσεως νόμους καὶ ξένας καὶ παρανόμους ἐπενόησαν

5. Ἄλλ' ὅμως ὁ δίκαιος αὐτὸς ἐπειδὴ ἔβλεπε τὴν ἀπεριόριστον φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ δὲν σταματᾷ, ἀλλὰ λέγει πάλιν «Μήπως θὰ ὀργισθῆς, Κύριε, ἐὰν ἐρωτήσω ἀκόμη μίαν φοράν;». Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἦτο ἀπερίγραπτος ἢ μακροθυμία τοῦ Θεοῦ, διὰ τοῦτο φοβούμενος μήπως κἀνὴ τὸν παρακαλούμενον νὰ ἀγανακτήσῃ, λέγει· «Μήπως ὀργισθῆς, Κύριε;». Μήπως κἀνω κάτι τὸ παράλογον; μήπως ἐπιδεικνύω ἀναίσχυντον συμπεριφοράν; μήπως κἀνω κάτι τὸ ἀξιοκατάκριτον, ἐὰν θὰ ὀμιλήσω ἀκόμη μίαν φοράν; Δέξου ἀπὸ ἐμὲ ἀκόμη μίαν παράκλησιν μὲ ἐκείνην τὴν μεγάλην σου ἀγαθότητα. «Ἐὰν εὐρεθοῦν ἐκεῖ δέκα δίκαιοι; Καὶ ὁ Κύριος εἶπε· Δὲν θὰ τοὺς καταστρέψω χάριν τῶν δέκα». Καὶ ἐπειδὴ προηγουμένως εἶπεν, «ἐὰν θὰ ἐρωτήσω ἀκόμη μίαν φοράν», «ἀνεχώρησεν ὁ Κύριος, μόλις ἔπαυσε νὰ ὀμιλῇ μὲ τὸν Ἀβραάμ. Καὶ ὁ Ἀβραάμ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν σκηνὴν του».

Εἶδατε τὴν συγκατάβασιν τοῦ Κυρίου; εἶδατε τὴν φιλοστοργίαν τοῦ δικαίου; ἐμάθατε πόση εἶναι ἡ δύναμις τῶν ἐναρέτων ἀνθρώπων; Διότι λέγει, ἐὰν εὐρεθοῦν δέκα δίκαιοι χάριν αὐτῶν θὰ συγχωρήσῃ ὅλας τὰς ἁμαρτίας. Δὲν εἶχον δίκαιον ποῦ ἔλεγον προηγουμένως, ὅτι ὅλα αὐτὰ ἔγιναν διὰ νὰ μὴ ὑπάρχῃ καμμία ἀφορμὴ ἀντιλογίας εἰς ὅλους ἐκείνους ποῦ ζοῦν μὲ ἀναίσχυντον τρόπον; Διότι ὑπάρχουν πολλοὶ παράφρονες ποῦ ἔχουν ἀσυγκράτητον γλῶσσαν καὶ θέλουν νὰ κατηγοροῦν καὶ λέγουν· Διὰ ποῖον λόγον κατεκάησαν τὰ Σόδομα; Ἐὰν εἶχεν ἐπιδείξει μακροθυμίαν ὁ Θεός, ἴσως νὰ μετενόουν. Διὰ τοῦτο σοῦ ἀποδεικνύει τὸ μέγεθος τῆς κακίας καὶ ὅτι ἂν καὶ ὑπῆρχε τόσον πλῆθος ἀνθρώπων, τόση ἦτο ἡ ἔλλειψις τῆς ἀρετῆς, ὥστε ἐχρειάζετο ἓνας νέος κατακλυσμός ὅμοιος μὲ ἐκεῖνον ποῦ εἶχε καλύψει ὀλόκληρον τὴν γῆν. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ Θεός εἶχεν ὑποσχεθῆ νὰ μὴ ἐπιφέρῃ οὐδέποτε ἄλλοτε παρομοίαν τιμωρίαν, διὰ τοῦτο ἐπιβάλλει διαφορετικὴν τιμωρίαν καὶ τιμωρεῖ συγχρόνως ἐκείνους, ἀλλὰ καὶ διδάσκει συνεχῶς ὅλους τοὺς μεταγενεστέρους. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἀνέτρεψαν τοὺς φυσικοὺς νόμους καὶ ἐπενόησαν

μίξεις, διὰ τοῦτο ξένον τιμωρίας τὸν τρόπον ἐπήγαγε, διὰ τὴν ἐκείνων παρανομίαν, καὶ τῆς γῆς τὴν γαστέρα πηρώσας, καὶ καταλιπὼν ὑπόμνημα διηνεκές ταῖς μετὰ ταῦτα γενεαῖς, ὥστε μὴ τοῖς αὐτοῖς ἐπιχει-
 5 ρεῖν, ἵνα μὴ τοῖς αὐτοῖς περιπέσωσι. Καὶ ἔξεστι τῷ βουλομένῳ εἰς τοὺς τόπους ἀφικνεῖσθαι ἐκείνους καὶ ὄρᾶν αὐτήν, ὡς εἰπεῖν, τὴν γῆν βοῶσαν καὶ δεικνύουσαν τῆς τιμωρίας τὰ ἴχνη καὶ μετὰ τοσοῦτων ἐτῶν ἀριθμόν, ὡς χθὲς καὶ πρόην ἐπαχθείσης τῆς τιμωρί-
 10 ας, οὕτω καταφανῆς ἢ ἀγανάκτησις δείκνυται.

Δι' ὃ, παρακαλῶ, ἐξ ὧν ἕτεροι τὴν δίκην ἔδοσαν, ἡμεῖς σωφρονιζόμεθα. Ἄλλ' ἴσως εἴποι τις ἄν' τί οὖν; Ἐπειδὴ ἐκεῖνοι οὕτως ἐκολάσθησαν, οὐκ εἰσὶ καὶ νῦν πολλοὶ τὰ αὐτὰ ἐκείνοις παρανομοῦντες καὶ μὴ κολα-
 15 ζόμενοι; Ναί· ἀλλὰ τοῦτο μᾶλλον τιμωρίαν προξενήσει τοῖς τοιαῦτα παρανομοῦσι. Ὅταν γὰρ μήτε ἐκ τῶν εἰς ἐκείνους συμβεβηκότων σωφρονιζώμεθα, μήτε ἀπὸ τῆς μακροθυμίας τοῦ Θεοῦ κερδαίνωμέν τι, ἐννόησον καὶ ὅπως ἐκεῖνο τὸ ἄσβεστον πῦρ σφοδρότερον
 20 ἑαυτοῖς ὑπανάπτωμεν καὶ τὸν σκῶληκα πικρὸν ἐργαζώμεθα. Ἄλλως δέ, ἐπειδὴ πολλοὶ διὰ τὴν τοῦ Θεοῦ χάριν εἰσὶ καὶ νῦν ἐνάρετοι, δυσωπεῖν δυνάμενοι τὸν Δεσπότην, καθάπερ τότε ὁ πατριάρχης, εἰ καὶ ἡμεῖς ἐκ τοῦ τὰ καθ' ἑαυτοὺς σκοπεῖν, καὶ πρὸς τὴν
 25 ραθυμίαν ἀφορᾶν τὴν ἡμετέραν, νομίζομεν πολλὴν εἶναι τὴν σπάνιν τῆς ἀρετῆς· ὅμως διὰ τὴν ἐκείνων ἀρετὴν τὴν περὶ τούτους μακροθυμίαν ἐπιδείκνυται. Καὶ ἵνα μάθης, ὅτι ἡ τῶν τοιούτων παρρησία τῆς μακροθυμίας ἡμῖν πρόξενος γίνεται, ἄκουσον ἐξ αὐτῆς
 30 ταύτης τῆς ἱστορίας, τί φησι πρὸς τὸν πατριάρχην, ὅτι «Ἐὰν δέκα δικαίους εὔρω, οὐ μὴ ἀπολέσω τὴν πόλιν». Καὶ τί λέγω δέκα δικαίους; Οὐδεὶς εὐρέθη ἐκεῖ τῆς παρανομίας ἐκτός, εἰ μὴ ὁ μόνος Λὼτ ὁ δίκαιος, καὶ αἱ τούτου δύο θυγατέρες. Ἡ γὰρ γυνὴ δι' αὐ-

παράξενους καὶ παρανόμους τρόπους συνουσίας, διὰ τοῦτο ἐπέβαλε νέον τρόπον τιμωρίας, ἐξ αἰτίας τῆς παρανομίας ἐκείνων καὶ κατέκαυσε τὴν γῆν καὶ ἄφησε αὐτὴν παντοτινὴν διαθήκην εἰς τὰς μεταγενεστέρας γενεάς νὰ μὴ κάνουν τὰ ἴδια ἁμαρτήματα, διὰ νὰ μὴ τιμωρηθοῦν μετὸν ἴδιον τρόπον. Καὶ ἠμπορεῖ, ὅποιος θέλει νὰ μεταβῆ εἰς ἐκείνην τὴν περιοχὴν καὶ νὰ ἰδῆ τὴν ἰδίαν τὴν γῆν, ἡ ὁποία σχεδὸν φωνάζει καὶ φανερῶνει τὰ ἴχνη τῆς τιμωρίας, καὶ μάλιστα μετὰ ἀπὸ τόσα ἔτη τόσον καταφανῆς εἶναι ἡ ἀγανάκτησις τοῦ Θεοῦ, ὥστε νομίζεις, ὅτι ἡ τιμωρία ἐπεβλήθη μόλις χθές.

Διὰ τοῦτο, παρακαλῶ, νὰ συνετιζώμεθα ἡμεῖς ἀπὸ αὐτὰ διὰ τὰ ὁποῖα ἐτιμωρήθησαν οἱ ἄλλοι. Ἴσως ὅμως νὰ ἔλεγε κάποιος. Τί λοιπόν; ἐπειδὴ ἐτιμωρήθησαν ἐκεῖνοι μετέτοιον τρόπον, δὲν ὑπάρχουν καὶ τώρα πολλοὶ ποὺ διαπράττουν τὰ ἴδια ἁμαρτήματα μετὰ ἐκείνους καὶ ὅμως δὲν τιμωροῦνται; Ναί· ὅμως αὐτὸ θὰ προκαλέσῃ μεγαλυτέραν τιμωρίαν εἰς αὐτοὺς ποὺ πίπτουν εἰς τὰ ἴδια παραπτώματα. Ὅταν δὲν συνετιζώμεθα οὔτε ἀπὸ τὰ ὅσα συνέβησαν εἰς ἐκείνους, οὔτε κερδίζωμεν κάτι ἀπὸ τὴν μακροθυμίαν τοῦ Θεοῦ, σκέψου, ὅτι καθιστοῦμεν σφοδρότερον ἐκεῖνο τὸ ἄσβεστον πῦρ ἐναντίον μας καὶ κάνομεν τὸν σκώληκα φοβερώτερον. Ἄλλωστε, ἐπειδὴ καὶ τώρα ὑπάρχουν πολλοὶ ἐνάρετοι μετὰ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, ποὺ ἠμποροῦν νὰ ἐξευμενίζουν τὸν Κύριον, ὅπως ἀκριβῶς τότε ὁ πατριάρχης, ἂν καὶ ἡμεῖς, ἐξετάζοντες μόνον τὸν ἑαυτὸν μας καὶ ἀποβλέποντες εἰς τὴν ἀδιαφορίαν μας, νομίζομεν ὅτι ὑπάρχει μεγάλη ἔλλειψις ἀρετῆς, ὅμως ὁ Θεὸς μακροθυμεῖ διὰ αὐτοὺς χάριν τῆς ἀρετῆς ἐκείνων. Καὶ διὰ νὰ μάθης, ὅτι ἡ παρρησία τῶν ἐναρέτων αὐτῶν γίνεται ἀφορμὴ τῆς μακροθυμίας, ἄκουσε, τί λέγει πρὸς τὸν πατριάρχην, ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἰδίαν τὴν ἱστορίαν, ὅτι «Ἐὰν εὔρω δέκα δικαίους, δὲν θὰ καταστρέψω τὴν πόλιν». Καὶ διατί λέγω δέκα δικαίους; Δὲν ὑπῆρχεν ἐκεῖ κανεὶς ποὺ νὰ μὴ εἶχε παρανομήσει ἐκτὸς μόνον ἀπὸ τὸν δίκαιον Λὼτ καὶ τὰς δύο θυγατέρας του. Διότι ἡ γυναῖκα του, ἡ ὁποία διέφυγε

τὸν ἴσως τὴν ἐν τῇ πόλει τιμωρίαν διαφυγοῦσα, ὕστερον τὴν δίκην ἔδωκε δι' οἰκείαν ραθυμίαν.

Νυνὶ δὲ διὰ τὴν ἄφατον τοῦ Θεοῦ φιланθρωπίαν, ἐπειδὴ ἐπέδωκε τὰ τῆς εὐσεβείας, πολλοὶ καὶ ἐν μέ-
 5 σαις ταῖς πόλεσι λανθάνοντές εἰσι, δυνάμενοι δυσω-
 πεῖν τὸν Θεόν, καὶ ἐν ὄρεσι καὶ σπηλαίοις ἕτεροι, καὶ
 ἢ τῶν ὀλίγων τούτων ἀρετὴ τὴν τῶν πολλῶν κακίαν
 ἀποκρύψαι δύναται· ἐπειδὴ πολλὴ τοῦ Δεσπότου ἡ ἀ-
 γαθότης, καὶ πολλάκις οἶδε δι' ὀλίγους δικαίους τῶν
 10 πολλῶν χαρίζεσθαι τὴν σωτηρίαν. Καὶ τί λέγω δι'
 ὀλίγους δικαίους; Πολλάκις, ὅταν μὴ εὗρεθῆ ἐν τῷ
 παρόντι βίῳ δίκαιος, διὰ τὴν τῶν τετελευτηκότων ἀ-
 ρετὴν τῶν ζώντων κήδεται καὶ βοᾷ λέγων· «Ὑπερα-
 σπιῶ τῆς πόλεως ταύτης δι' ἐμέ, καὶ διὰ Δαυὶδ τὸν
 15 παῖδα μου». Εἰ καὶ αὐτοί, φησὶν, ἀνάξιοί εἰσι τοῦ σώ-
 ζεσθαι, καὶ οὐδεμίαν ἀφορμὴν ἔχουσι σωτηρίας, ἀλλ'
 ἐπειδὴ τὸ φιλανθρωπεύεσθαι σύνηθες ἐμοὶ καὶ περὶ
 τὸ ἔλεεῖν εἰμι ἔτοιμος καὶ ἐξαρπάξω τῶν δεινῶν, δι'
 ἑμαυτὸν ποιήσω καὶ διὰ τὸν παῖδά μου Δαυὶδ ὕπερα-
 20 σπισμόν· καὶ ὁ πρὸ τοσοῦτων ἐτῶν τοῦ βίου μεταστάς,
 οὗτος αἴτιος τῆς σωτηρίας γίνεται τοῖς ὑπὸ τῆς οἰ-
 κείας ραθυμίας προδεδομένοις.

Εἶδες φιλανθρωπίαν Δεσπότου, πῶς τιμᾷ τοὺς ἐν
 ἀρετῇ διαλάμποντας, πῶς αὐτοὺς προτίθησι καὶ ἀντα-
 25 ξίους δείκνυσι παντὸς τοῦ πλήθους; Διὰ τοῦτο καὶ
 Παῦλος ἔλεγε· «Περιῆλθον ἐν μηλωταῖς, ἐν αἰγείοις
 δέρμασιν, ὕστερούμενοι, θλιβόμενοι, κακουχούμενοι,
 ὧν οὐκ ἦν ἄξιος ὁ κόσμος». Οὗτος ἅπας, φησὶν, ὁ κό-
 σμος, ὁ κατὰ τὴν οἰκουμένην ἅπασαν, οὐκ ἂν εἶη ἰ-
 30 σοστάσιος τούτων τῶν ἐν θλίψεσι, τῶν ἐν κακουχίαις,
 τῶν γυμνητευόντων, τῶν περιόντων, τῶν ἐν σπηλαί-
 οῖς διαγόντων διὰ τὸν Θεόν.

6. "Οταν οὖν ἴδῃς, ἀγαπητέ, ἄνδρα εὐτελὲς μὲν

7. Δ' Βασ. 19, 34.

8. Ἑβρ. 11, 37-38.

τὴν τιμωρίαν εἰς τὴν πόλιν ἴσως ἐξ αἰτίας ἐκείνου, ἐτιμώρηθη ἔπειτα διὰ τὴν ἀδιαφορίαν της.

Σήμερον ὅμως λόγῳ τῆς ἀνεκφράστου φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ, ἐπειδὴ ηὐξήθη ἡ εὐσέβεια, ὑπάρχουν πολλοὶ καὶ μέσα εἰς τὰς πόλεις ποὺ εἶναι ἄγνωστοι, ποὺ ἠμποροῦν νὰ ἐξευμενίζουσι τὸν Θεόν, καὶ ἄλλοι ποὺ ζοῦν εἰς τὰ ὄρη καὶ τὰ σπήλαια, καὶ ἡ ἀρετὴ τῶν ὀλίγων αὐτῶν ἠμπορεῖ νὰ καλύψῃ τὴν κακίαν τῶν πολλῶν· διότι εἶναι μεγάλη ἡ ἀγαθότης τοῦ Κυρίου καὶ γνωρίζει πολλὰς φορές νὰ χαρίζῃ τὴν σωτηρίαν εἰς τοὺς πολλοὺς χάριν τῶν ὀλίγων δικαίων. Καὶ τί λέγω δι' ὀλίγους δικαίους; Πολλὰς φορές, ὅταν δὲν εὐρεθῆ κατὰ τὸν παρόντα βίον δίκαιος, ἐνδιαφέρεται διὰ τοὺς ζῶντας λόγῳ τῆς ἀρετῆς τῶν ἀποθανόντων καὶ φωνάζει καὶ λέγει· «Θὰ ὑπερασπίσω τὴν πόλιν αὐτὴν δι' ἐμέ καὶ χάριν τοῦ δούλου μου Δαβὶδ»⁷. Ἄν καὶ αὐτοί, λέγει, εἶναι ἀνάξιοι νὰ σωθοῦν καὶ δὲν ἔχουν καμμίαν ἀφορμὴν νὰ σωθοῦν, ὅμως ἐπειδὴ συνηθίζω νὰ εἶμαι φιλάνθρωπος καὶ εἶμαι πρόθυμος νὰ ἐλεῶ καὶ νὰ σώζω ἀπὸ τὰς δυσκόλους περιστάσεις, θὰ δώσω τὴν προστασίαν μου διὰ τὸν ἑαυτὸν μου καὶ διὰ τὸν δούλον μου Δαβὶδ. Καὶ αὐτὸς ποὺ ἔχει ἀποθάνει πρὶν ἀπὸ τόσα ἔτη γίνεσθαι αἷτιος τῆς σωτηρίας αὐτῶν, οἱ ὁποῖοι ἐπροδόθησαν ἀπὸ τὴν ἰδικὴν των ἀδιαφορίαν.

Εἶδες φιλανθρωπίαν Κυρίου, μὲ ποῖον τρόπον δηλαδὴ τιμᾶ τοὺς ἐναρέτους ἀνθρώπους καὶ πόσον τοὺς προτιμᾶ καὶ τοὺς ἀποδεικνύει, ὅτι ἔχουν μεγαλυτέραν ἀξίαν ἀπὸ ὅλον τὸ πλῆθος; Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος ἔλεγε· «Καὶ εἶχον ὡς ἐνδύματα δέρματα προβάτων καὶ αἰγῶν, στερούμενοι, στενοχωρούμενοι καὶ κακουχούμενοι. Μὲ αὐτοὺς δὲν συγκρίνεται ὁ κόσμος»⁸. Ὅλος αὐτὸς ὁ κόσμος, λέγει, ὁ ὁποῖος εὐρίσκεται εἰς ὀλόκληρον τὴν οἰκουμένην, δὲν ἠμπορεῖ νὰ συγκριθῆ μὲ ὅλους αὐτοὺς ποὺ ἔζησαν μέσα εἰς τὰς θλίψεις, εἰς τὰς κακουχίας, γυμνοί, περιπλανώμενοι καὶ κατοικοῦντες εἰς τὰ σπήλαια ἐξ αἰτίας τῆς ἀγάπης των πρὸς τὸν Θεόν.

6. Ὅταν λοιπόν, ἀγαπητέ, ἰδῆς ἄνδρα ποὺ νὰ εἶναι

σχῆμα ἔξωθεν περικείμενον, ἀρετὴν δὲ ἔνδοθεν περιβεβλημένον, μὴ ἐξευτελίσης τοῦτον διὰ τὸ φαινόμενον, ἀλλὰ τὸν τῆς ψυχῆς πλοῦτον καταμάνθανε καὶ τὴν ἔνδον περιφάνειαν καὶ τότε ὄψει πανταχόθεν τὴν
 5 ἀρετὴν λάμπουσαν. Τοιοῦτος ἦν ὁ μακάριος Ἑλίας· μηλωτὴν μόνον εἶχε, καὶ ὁ τὴν πορφυρίδα περιβεβλημένος Ἀχαὰβ τῆς ἐκείνου μηλωτῆς ἐδεῖτο. Εἶδες τοῦ μὲν Ἀχαὰβ τὴν πενίαν, τοῦ δὲ Ἑλίας τὸν πλοῦτον; Ὅρα καὶ τῆς δυνάμεως ὅσον τὸ μέσον. Ἡ μηλωτὴ
 10 τούτου τὸν οὐρανὸν ἀπέκλεισε, τῶν ὑετῶν ἔστησε τὴν φορᾶν, καὶ ἡ γλῶσσα τοῦ προφήτου χαλινὸς ἐγένετο τῷ οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ τρία ἔτη καὶ μῆνας ἕξ ὑετὸς οὐκ ἐγένετο· καὶ ὁ τὴν ἀλουργίδα καὶ τὸ διάδημα περικείμενος περιῆει τὸν προφήτην ἐπιζητῶν, καὶ οὐδὲν δυνάμενος κερδαίνει ἐκ τῆς τοιαύτης δυναστείας. Ἀλλ' ὄρα Δεσπότου φιλανθρωπίαν. Ἐπειδὴ εἶδεν ἀπὸ ζήλου καὶ πολλῆς θερμότητος τὸν προφήτην κινηθέντα, καὶ τὴν μεγάλην ταύτην τιμωρίαν ἐπαγαγόντα κατὰ πάσης τῆς γῆς, ὥστε μὴ καὶ αὐτὸν συναπολαῦσαι τῆς
 15 τιμωρίας, καὶ ὁμοίως τῇ ἐκείνων πονηρίᾳ κολάζεσθαι, φησὶ πρὸς αὐτόν· «Ἐγερθεὶς πορεύθητι εἰς Σαρεπτὰ τῆς Σιδωνίας. Ἐκεῖ γὰρ ἐντελοῦμαι γυναικὶ χήρα τοῦ διατρέφειν σε. Καὶ ἀναστὰς ἐπορεύθη».

Ὅρα τοῦ Πνεύματος τὴν χάριν, ἀγαπητέ. Καὶ γὰρ
 25 καὶ χθὲς εἰς φιλοξενίαν ἡμῖν ὁ λόγος ἅπας κατέληξε, καὶ σήμερον ἰδοὺ ὁ φιλόξενος αὕτη χήρα εἰς τέλος ἡμῖν ἄγειν τὸν λόγον μέλλει. Καὶ παρεγένετο, φησὶ, πρὸς τὴν χήραν, καὶ εὔρεν αὐτὴν συλλέγουσαν ξύλα, καὶ φησὶ πρὸς αὐτήν· δός μοι μικρὸν ὕδωρ, καὶ πίομαι.
 30 Ἡ δὲ ὑπήκουσε. Καὶ φησὶ πρὸς αὐτήν· πάλιν· ποίησόν μοι ἐγκρυφίας, καὶ φάγομαι. Ἡ δὲ λοιπὸν ἐκκαλύπτει αὐτῆς τὴν ὑπερβάλλουσαν πενίαν, μᾶλλον δὲ τὸν ἄφατον πλοῦτον· ἡ γὰρ τῆς πενίας ἐπίτασις ἐδείκνυ τοῦ πλούτου τὸ μέγεθος. Ἡ δὲ φησὶν· «Οὐκ
 35 ἔτι τῇ δούλῃ σου, εἰ μὴ δραξ ἀλεύρου, καὶ ὀλίγον ἔ-

έξωτερικά μὲν ένδεδυμένος με εύτελῆ ένδύματα, ένῶ ἡ ψυχὴ του εἶναι πλήρης ἀρετῆς, μὴ τὸν περιφρονήσης δι' αὐτὰ ποὺ βλέπεις, ἀλλὰ ζήτησε νὰ μάθης τὸν ψυχικόν του πλοῦτον καὶ τὴν έσωτερικὴν του λαμπρότητα καὶ τότε θὰ ἴδης τὴν ἀρετὴν νὰ λάμπη ἀπὸ παντοῦ. Τέτοιος ἄνθρωπος ἦτο ὁ μακάριος 'Ηλίας' μίαν μηλωτὴν μόνον εἶχε καὶ ὅμως ὁ 'Αχαάβ, ποὺ ἐφόρει τὴν βασιλικὴν πορφύραν, εἶχεν ἀνάγκην ἀπὸ τὴν προβειὰν ἐκείνου. Εἶδες τὴν πενίαν τοῦ 'Αχαάβ καὶ τὸν πλοῦτον τοῦ 'Ηλία; Πρόσεχε καὶ πόση διαφορὰ δυνάμεως ὑπῆρξε μεταξὺ αὐτῶν. 'Η προβειὰ τοῦ 'Ηλία ἐκλείσει τὸν οὐρανόν, ἐσταμάτησε τὰς βροχὰς καὶ ἡ γλῶσσα τοῦ προφήτου ἔγινε χαλινός εἰς τὸν οὐρανόν καὶ ἐπὶ τρία ἔτη καὶ ἔξ μῆνας δέν ἔβρεξε καθόλου. Καὶ αὐτός ποὺ εἶχε τὸν βασιλικὸν μανδύαν καὶ τὸ στέμμα ἔσπευδε νὰ εὔρη τὸν προφήτην καὶ δέν ἠμποροῦσε νὰ ἐπιτύχη τίποτε μετὴν τὸσον μεγάλῃν ἐξουσίαν του. Πρόσεχε ὅμως τὴν φιλάνθρωπίαν τοῦ Κυρίου. 'Επειδὴ εἶδεν, ὅτι ὁ προφήτης ἐκινήθη ἀπὸ ζῆλον καὶ ὑπερβολικὸν ένθουσιασμόν καὶ προεκάλεσε τὴν μεγάλην αὐτῆν τιμωρίαν εἰς ὅλην τὴν γῆν, διὰ νὰ μὴ ὑποστῆ καὶ ὁ ἴδιος τὴν τιμωρίαν καὶ νὰ μὴ τιμωρηθῆ μετὸν ἴδιον τρόπον ἐξ αἰτίας τῆς πονηρίας ἐκείνων, λέγει πρὸς αὐτόν· «Σῆκω καὶ πήγαινε εἰς τὰ Σαρεπτά τῆς Σιδωνίας. Διότι θὰ διατάξω νὰ σὲ διατρέφῃ ἐκεῖ μία χήρα γυναῖκα. Καὶ ἐσηκώθη καὶ ἐπῆγεν»⁹.

Πρόσεχε, ἀγαπητέ, τὴν χάριν τοῦ ἀγίου Πνεύματος. Καθ' ὅσον καὶ χθὲς ἡ ὁμιλία μας κατέληξεν εἰς τὴν φιλοξενίαν καὶ ἰδοὺ σήμερον πάλιν ἡ φιλόξενος αὐτῆ χήρα πρόκειται νὰ δώσῃ τέλος εἰς τὴν ὁμιλίαν μας. Καὶ ἔφθασε, λέγει, εἰς τὴν χήραν καὶ τὴν εὔρε νὰ μαζεύῃ ξύλα καὶ λέγει πρὸς αὐτήν. Δός μου ὀλίγον ὕδωρ διὰ νὰ πιῶ. Καὶ αὐτὴ ὑπήκουσε. Καὶ λέγει πάλιν πρὸς αὐτήν. Νὰ ζυμώσης ἄρτον διὰ νὰ φάγω. Αὐτὴ φανερώνει τὴν ὑπερβολικὴν της πενίαν, ἢ μάλλον τὸν ἀπερίγραφτον πλοῦτον αὐτῆς. Καθ' ὅσον τὸ μέγεθος τῆς πενίας της ἐφάνέρωνε τὸ μέγεθος τοῦ πλοῦτου της. Λέγει λοιπὸν αὐτῆ· Δέν ἔχει τίποτε ἡ δούλη σου, ἐκτός ἀπὸ μίαν φούκταν ἀλεῦρου

λαιον ἐν τῷ καμψάκῃ, καὶ φαγόμεθα, ἐγὼ τε καὶ τὰ
 παιδία, καὶ ἀποθανούμεθα». Ἐλεεινὰ τὰ ρήματα, καὶ
 αὐτὴν λιθίνην ψυχὴν ἱκανὰ ἐπικάμψαι. Οὐδεμία λοι-
 πόν, φησὶν, ἔσται ἐλπίς σωτηρίας. Ἐπὶ θύραις τὰ
 5 τοῦ θανάτου. Τοῦτο μόνον ἡμῖν ὑπολέλειπται πρὸς ζω-
 ῆν, ὃ μόλις ἀρκέσει ἐμοὶ καὶ τοῖς παιδίοις. "Ὅπερ ἦν
 μοι δυνατόν, πεποίηκα· τοῦ ὕδατος μετέδωκα.

Ἄλλ' ἵνα μάθωμεν καὶ τῆς γυναικὸς τὸ φιλόξενον,
 καὶ τοῦ δικαίου τὴν πολλὴν παρρησίαν, ὄρα τί γίνε-
 10 ται. Ἐπειδὴ ἔμαθεν ὁ προφήτης πάντα μετὰ ἀκριθεί-
 ας, ἵνα ἐκκαλύψῃ ἡμῖν τὴν ἀρετὴν τῆς γυναικὸς (ὃ γὰρ
 Θεὸς εἰπὼν, ὅτι «Ἐντέταλμαι γυναικὶ τοῦ διατρέ-
 φειν σε», αὐτὸς ἦν ὁ διὰ τοῦ προφήτου ἐνεργῶν), καὶ
 φησι πρὸς αὐτήν· «Ποίησον ἐμοὶ πρῶτον, καὶ φάγο-
 15 μαι, καὶ τότε τοῖς τέκνοις σου». Ἀκούετε, γυναῖκες,
 αἱ πλούτῳ περιρρεόμεναι, καὶ εἰς μυρία ἀνόνητα κα-
 ταναλίσκουσαι τὴν οἰκείαν περιουσίαν, καὶ οὐδὲ μετὰ
 τὴν οἰκείαν ἀπόλαυσιν πολλᾶκις καταδεχόμεναι ὀβο-
 λοὺς δύο προέσθαι τοῖς δεομένοις, ἢ ἀνδρὶ τινι τῶν
 20 ἐναρέτων διὰ τὸν Θεὸν πενομένῳ. Αὕτη δὲ οὐδὲν ἕ-
 τερον κεκτημένη, ἢ τὴν δράκα τοῦ ἀλεύρου, καὶ μέλ-
 λουσα κατὰ μικρόν, ὅσον κατὰ τὸν ἑαυτῆς λογισμόν,
 τῶν παίδων τὸν θάνατον ὄραν, ἀκούσασα παρὰ τοῦ
 προφήτου, ὅτι «Ἐμοὶ πρῶτον ποίησον, καὶ τότε σοι
 25 καὶ τοῖς παιδίοις σου, οὐκ ἔδυσχέρανεν, οὐκ ἠμέλλη-
 σεν, ἀλλ' ἐποίει τὸ ἐπιταχθέν, παιδεύουσα πάντας ἡ-
 μᾶς προτιμᾶν τῆς οἰκείας ἀναπαύσεως τοὺς τοῦ Θεοῦ
 δούλους καὶ μὴ ἀπλῶς παρατρέχειν τὰ τοιαῦτα κέρδη,
 ἀλλ' εἰδέναί ὅτι πολλὴ ἢ ὑπὲρ τούτων ἀντίδοσις ἔσται.
 30 "Ὅρα γοῦν ταύτην τὴν χήραν, ἀντὶ μιᾶς δρακὸς
 ἀλεύρου καὶ ὀλίγου ἐλαίου πῶς διηνεκῆ ἄλωνα ἐκτῆ-
 σατο. Μετὰ γὰρ τὸ τραφῆναι τὸν προφήτην, οὔτε ἢ

καὶ ὀλίγον ἔλαιον εἰς τὸ δοχειάκι. Θὰ φάγωμεν αὐτὰ ἐγὼ καὶ τὰ τέκνα μου καὶ ἔπειτα θὰ ἀποθάνωμεν. Γεμᾶτοι ἀπὸ πόνον εἶναι αὐτοὶ οἱ λόγοι καὶ ἱκανοὶ νὰ λυγίσουν καὶ λιθίνην καρδίαν. Δέν ὑπάρχει λοιπὸν καμμία ἐλπίς σωτηρίας. Ὁ θάνατος εὐρίσκεται εἰς τὴν θύραν. Αὐτὸ μόνον μᾶς ἔμεινε, διὰ νὰ ζήσωμεν, τὸ ὁποῖον μετὰ δυσκολίας φθάνει δι' ἐμέ καὶ τὰ τέκνα μου. Αὐτὸ τὸ ὁποῖον ἤμποροῦσα νὰ κάνω τὸ ἔχω κάνει ἤδη, σοῦ ἔδωσα δηλαδὴ νερό¹⁶.

Διὰ νὰ γνωρίσωμεν ὅμως καὶ τὴν φιλοξενίαν τῆς γυναικὸς καὶ τὸ μεγάλο θάρρος τοῦ δικαίου, πρόσεχε τί γίνεται. Ἐπειδὴ ἔμαθεν ὁ προφήτης Ἡλίας τὰ πάντα μὲ κάθε λεπτομέρειαν, διὰ νὰ ἀποκαλύψῃ εἰς ἡμᾶς τὴν ἀρετὴν τῆς γυναικὸς (διότι ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος εἶπεν, «Ἔδωσα ἐντολὴν εἰς κάποιαν γυναῖκα νὰ σέ διατρέφῃ», αὐτὸς ἦτο πού ἐνήργει μέσῳ τοῦ προφήτου), λέγει πρὸς αὐτήν. Ἐτοίμασε νὰ φάγω ἐγὼ πρῶτον καὶ ἔπειτα τὰ τέκνα σου. Ἀκούετε αὐτό, γυναῖκες, σεῖς πού λούεσθε μέσα εἰς τὸν πλοῦτον καὶ καταναλίσκετε τὴν περιουσίαν σας εἰς ἀναρίθμητα ἀνώφελα πράγματα καὶ δέν καταδέχεσθε νὰ δώσετε εἰς αὐτοὺς πού ἔχουν ἀνάγκην ἢ εἰς κάποιον ἐνάρετον ἄνθρωπον, πού εἶναι πτωχὸς χάριν τοῦ Θεοῦ, δύο ὀβολοὺς οὔτε ἀκόμη καὶ μετὰ ἀπὸ τὴν διασκέδασίν σας. Αὐτὴ ὅμως ἂν καὶ δέν εἶχε τίποτε ἄλλο παρὰ μίαν φούκταν ἀλεύρου καὶ ἐπρόκειτο συντόμως νὰ ἰδῆ τὰ τέκνα τῆς νὰ ἀποθνήσκουν, κατὰ τὴν ἰδικὴν τῆς σκέψιν, ὅταν ἤκουσε τὸν προφήτην νὰ λέγῃ, ἐτοίμασε νὰ φάγω ἐγὼ πρῶτον καὶ ἔπειτα τὰ τέκνα σου, δέν ἐδίστασεν, οὔτε ἔδειξεν ἀδιαφορίαν, ἀλλ' ἔκαμεν αὐτὸ πού τῆς εἶπε, καὶ ἐδίδαξε μὲ αὐτὸ εἰς ὅλους ἡμᾶς, ὅτι πρέπει νὰ προτιμῶμεν νὰ ἐξυπηρετοῦμεν τοὺς δούλους τοῦ Θεοῦ παρὰ τὴν ἰδικὴν μας καλοπέρασιν καὶ νὰ μὴ προσπερνῶμεν ἔτσι τυχαῖα τὰ κέρδη πού προέρχονται ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἐνέργειαν, ἀλλὰ νὰ γνωρίζωμεν καλῶς, ὅτι θὰ ἔχωμεν δι' ὅλα αὐτὰ πολὺ μεγάλην ἀνταμοιβήν.

Πρόσεχε λοιπὸν πῶς αὐτὴ ἡ χήρα ἀπέκτησεν ἓνα ὀλόκληρον ἁλώνι ὡς ἀντάλλαγμα, ἐπειδὴ προσέφερε μίαν φούκταν ἀλεύρου καὶ ὀλίγον ἔλαιον. Καθ' ὅσον μετὰ ἀπὸ τὴν

δράξ τοῦ ἀλεύρου ἐπέλειπεν, οὔτε ὁ καμψάκης τοῦ
 ἐλαίου, πάσης τῆς γῆς λιμῶ διαφθειρομένης. Καὶ τὸ
 δὴ θαυμαστὸν καὶ παράδοξον, ὅτι οὐδὲ μόχθων ἐδεῖ-
 το λοιπὸν, ἀλλ' εἶχεν ἔτοιμον διηνεκῶς τὸ ἄλευρον
 5 καὶ τὸ ἔλαιον, καὶ οὔτε γεωργίας ἔχρηξεν, οὔτε τῆς
 τῶν βοῶν συνεργίας, οὔτε ἑτέρας τινὸς ἐπιμελείας,
 ἀλλὰ παρὰ φύσιν ἦν ἰδεῖν ἅπαντα συμβαίνοντα. Καὶ
 τοῦ βασιλέως τοῦ τὸ διάδημα περικειμένου ἐν ἀμη-
 χανία ὄντος, καὶ λιμῶ διαφθειρομένου, χήρα ἢ πενι-
 10 χρά, ἢ πάντων ἐστερημένη, ἐπειδὴ τὸν προφήτην ὑ-
 πεδέξατο, ἐν εὐπορία ἐτύγχανε διηνεκεῖ. Διὰ τοῦτο
 καὶ ὁ Χριστὸς ἔλεγεν· «Ὁ δεχόμενος προφήτην εἰς
 ὄνομα προφήτου, μισθὸν προφήτου λήψεται». Εἶδες
 χθὲς οἷων ὁ πατριάρχης ἠξιώθη, δαψιλῆ τὴν φιλοξε-
 15 νίαν ἐπιδειξάμενος καὶ μετὰ πολλῆς τῆς θερμότητος·
 ὄρα καὶ ταύτην τὴν Σιδωνίαν ἀθρόον πλοῦτον ἄφα-
 τον κτησαμένην. Ἡ γὰρ γλῶσσα τοῦ προφήτου, ἢ
 τοῦ οὐρανοῦ τὰς ἡνίας ἐπισχοῦσα, αὕτη τοῦ ἀλεύρου
 τὴν δράκα πηγάσαι ἐποίησε καὶ τοῦ ἐλαίου τὴν καμ-
 20 ψάκην.

7. Ταύτην πάντες μιμείσθωσαν καὶ ἄνδρες καὶ
 γυναῖκες. Ἐγὼ μὲν γὰρ ἐβουλόμην εἰς τὸν τοῦ προ-
 φήτου ζῆλον ὑμᾶς ἐναγαγεῖν καὶ τῆς ἀρετῆς τὴν μί-
 μησιν· ἀλλ' ἐπειδὴ τοῦτο ὑπέρογκον ὑμῖν δοκεῖ εἶναι,
 25 καίτοι κακεῖνος ἄνθρωπος ἦν καὶ σὰρκα περιέκειτο,
 καθὼς καὶ ἡμεῖς, καὶ τῆς αὐτῆς ἡμῖν μετεῖχε φύσε-
 ως· ἀλλ' ἐπειδὴ τὰ παρ' ἑαυτοῦ μετὰ δαψιλείας εἰσή-
 νεγκε καὶ τὴν ἀρετὴν εἴλετο, ἠξιώθη καὶ τῆς ἄνω-
 θεν χάριτος· ἀλλὰ τέως καὶ τὴν γυναῖκα ταύτην μι-
 30 μησώμεθα, καὶ τότε κατὰ μικρὸν ἠξομεν καὶ ἐπὶ τὴν
 τοῦ προφήτου μίμησιν. Μιμησώμεθα τοίνυν τὴν ταύ-
 τῆς φιλοξενίαν καὶ μηδεὶς λοιπὸν πενίαν προβαλλέ-
 σθω. Οἷος γὰρ ἂν ἢ πένης, οὐκ ἂν εἶη ταύτης πενέ-
 στερος, ἢ πρὸς μίαν ἡμέραν μόνον ἐκέκτητο τροφήν,

διατροφήν τοῦ προφήτου οὔτε ἡ φούκτα τοῦ ἀλεύρου ἔλειπεν, οὔτε τὸ μικρὸν δοχεῖον τοῦ ἐλαίου ἐξηντλεῖτο, ἐνῶ ὀλόκληρη ἡ χώρα ὑπέφερεν ἀπὸ τὴν πείναν. Καὶ τὸ περισσότερον παράξενον καὶ παράδοξον ἦτο τὸ ὅτι δὲν ἐχρειάζετο πλέον οὔτε νὰ κοπιάσῃ, ἀλλὰ ἦσαν ἔτοιμα διαρκῶς καὶ τὸ ἀλεύρι καὶ τὸ ἔλαιον καὶ δὲν ἐχρειάζετο οὔτε ἡ καλλιέργεια, οὔτε ἡ βοήθεια τῶν βωδιῶν, οὔτε καμμία ἄλλη φροντίς, ἀλλ' ἠμποροῦσε νὰ ἰδῆ κανεὶς ὅτι ὅλα συνέβαινον κατὰ ὑπερφυσικὸν τρόπον. Καὶ ἐνῶ ὁ βασιλεὺς ποῦ περιεβάλλετο μὲ τὸ διάδημα, εὕρισκετο εἰς ἀμηχανίαν καὶ ὑπέφερεν ἀπὸ τὴν πείναν, ἡ πτωχοτάτη χήρα, ἡ ὁποία ἔστερεῖτο τὰ πάντα, εἶχε συνεχῆ εὐπορίαν, ἐπειδὴ ὑπέδεχθη τὸν προφήτην. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Χριστὸς ἔλεγεν· «Ἐκεῖνος ποῦ ὑποδέχεται κάποιον καὶ τὸν φιλοξενεῖ ὡς προφήτην, θὰ ἀμειφθῆ ὅπως καὶ ὁ προφήτης»¹¹. Εἶδες χθές, ποίας ἀμοιβᾶς ἔλαβεν ὁ πατριάρχης μὲ τὸ νὰ φιλοξενήσῃ μὲ μεγάλην καὶ πλουσίαν θέρμην τὸν Θεόν· βλέπε τώρα, ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ χήρα ἀπὸ τὴν Σιδῶνα ἀπέκτησεν ἀμέσως ἀνυπολόγιστον περιουσίαν. Διότι ἡ γλῶσσα τοῦ προφήτου, ποῦ εἶχε κάνει τὸν οὐρανὸν νὰ μὴ βρέξῃ, αὐτὴ ἡ ἰδία ἔκανε νὰ πολλαπλασιάζεται ἡ φούκτα τοῦ ἀλεύρου καὶ τὸ ὀλίγον ἔλαιον τοῦ δοχείου.

7. Ἄς μιμηθοῦν αὐτὴν ὅλοι καὶ οἱ ἄνδρες καὶ αἱ γυναῖκες. Ἐγὼ βέβαια ἤθελον νὰ σᾶς ὀδηγήσω νὰ γίνεσθε ζηλωταὶ τοῦ προφήτου καὶ νὰ μιμηθῆτε τὴν ἀρετὴν του, ἐπειδὴ ὅμως νομίζω, ὅτι τοῦτο εἶναι ὑπερβολικὸν διὰ σᾶς, ἂν καὶ ἦτο ἄνθρωπος καὶ ἐκεῖνος καὶ εἶχε σάρκα, ὅπως καὶ ἡμεῖς, καὶ εἶχε τὴν ἰδίαν μὲ ἡμᾶς φύσιν, ἀλλ' ἐπειδὴ ἔκανε, ὅτι ἐξηρτᾶτο ἀπὸ αὐτὸν μὲ μεγάλην προθυμίαν καὶ ἐπειδὴ προετίμησε τὴν ὁδὸν τῆς ἀρετῆς, ἔγινεν ἄξιος νὰ λάβῃ τὴν ἐκ τῶν ἄνω χάριν. Ἐὰν ὅμως μιμηθῶμεν αὐτὴν τὴν γυναῖκα, τότε ὀλίγον κατ' ὀλίγον θὰ μιμηθῶμεν καὶ τὸν ἴδιον τὸν προφήτην. Ἄς μιμηθῶμεν λοιπὸν τὴν φιλοξενίαν αὐτῆς καὶ ἄς μὴ προβάλλῃ κανεὶς τὴν πενίαν ὡς δικαιολογίαν. Διότι, ἐὰν κάποιος εἶναι πτωχός, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ εἶναι πτωχότερος ἀπὸ ἐκείνην, ἡ ὁποία εἶχε τροφήν μόνον διὰ μίαν ἡμέραν, καὶ ὅμως δὲν ἐδίστα-

καὶ οὐδὲ οὕτως ὀκνηροτέρα γέγονε περὶ τὴν τοῦ δικαίου αἴτησιν, ἀλλὰ πολλῇ τῇ προθυμίᾳ χρησαμένη ταχεῖαν τὴν ἀμοιβὴν ἐκομίσατο. Τοιαῦτα γὰρ τὰ παρὰ τοῦ Θεοῦ. Ἐντὶ μικρῶν ἔθος αὐτῷ μεγάλα δωρεῖσθαι. Τί γάρ, εἶπέ μοι, τοσοῦτον εἰσήνεγκεν, ὅσον ἐκομίσατο;

Ἄλλ' ὁ Δεσπότης ὁ ἡμέτερος οὐ τῇ ποσότητι προσέχειν εἴωθεν, ἀλλὰ τῇ δαυιλείᾳ τῆς γνώμης καὶ ἀπὸ ταύτης καὶ τὰ μικρὰ μεγάλα γίνεται καὶ τὰ μεγάλα 10 πολλάκις ἐξευτελίζεται, ὅταν μὴ ἰλαρᾷ τῇ προθυμίᾳ ἐπιτελῆται τὰ γινόμενα. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ χήρα ἐκείνη ἢ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ, πολλῶν πολλὰ βαλόντων ἐν τῷ γαζοφυλακίῳ, δύο λεπτὰ βαλοῦσα πάντας ὑπερηκόντισεν, οὐκ ἐπειδὴ πλείονα τῶν ἄλλων ἔβαλεν, ἀλλ' ὅτι 15 δαυιλῇ τὴν γνώμην ἐπεδείξατο. Οἱ μὲν γὰρ ἄλλοι, φησὶν, ἐκ τοῦ περισσεύοντος αὐτοῖς τοῦτο ἐποίουν· αὐτὴ δὲ ἅπαντα ἅπερ ἐκέκτητο ἔβαλεν. "Ὅλον γὰρ τὸν βίον αὐτῆς ἔβαλε. Καὶ τὰς γυναῖκας μιμησώμεθα οἱ ἄνδρες καὶ μὴ ἐλάττους αὐτῶν ὀφθῶμεν, ἀλλὰ σπουδάσωμεν 20 μὴ μόνον πρὸς τὴν οἰκείαν ἀπόλαυσιν πᾶσαν τὴν οὐσίαν καταναλίσκειν, ἀλλὰ καὶ τῶν δεομένων πολλὴν ποιῆσθαι πρόνοιαν καὶ μετὰ προθυμίας καὶ φαιδρότητος τοῦτο ποιεῖν. Καὶ γὰρ ὁ γεωργὸς εἰς τὴν γῆν καταβάλλων τὰ σπέρματα, οὐ μετὰ στυγνότητος τοῦτο ἐργάζεται, ἀλλὰ χαίρων καὶ γεγηθῶς, καὶ ἤδη τῇ 25 προσδοκίᾳ τὰ δράγματα βλέπειν νομίζων, οὕτως εἰς τὴν γῆν ἀφήσει τὰ σπέρματα.

Καὶ σὺ τοίνυν, ἀγαπητέ, μὴ πρὸς τὸν λαμβάνοντα ὄρα μόνον, μηδὲ πρὸς τὴν δαπάνην τὴν γινομένην, 30 ἀλλ' ἐννόει ὅτι οὗτος μὲν ἔστιν ὁ ὀρώμενος, ὁ παρὰ σοῦ δεχόμενος, ἕτερος δὲ ὁ τὰ εἰς ἐκεῖνον γινόμενα οἰκειούμενος, καὶ οὐχ ὁ τυχών, ἀλλ' ὁ τῶν ὅλων Δεσπότης, ὁ τῶν ἀπάντων Κύριος, ὁ οὐρανοῦ καὶ γῆς ποιητής· καὶ ὅτι ἡ δαπάνη αὕτη πρόσοδος γίνεται καὶ 35 οὐ μόνον οὐκ ἐλαττοῖ σου τὴν οὐσίαν, ἀλλὰ καὶ πλεονάζει μᾶλλον, εἰάν σὺ μετὰ πίστεως τοῦτο ἐργάζῃ καὶ

σε καθόλου νὰ ἐκπληρώσῃ αὐτὸ ποῦ τῆς ἐζήτησεν ὁ προφήτης, ἀλλ' ἀφοῦ ἔδειξε μεγάλην προθυμίαν, ἔλαβεν ἀμέσως καὶ τὴν ἀνταμοιβήν. Διότι τέτοια εἶναι αὐτὰ ποῦ μᾶς παραχωρεῖ ὁ Θεός. Συνηθίζει δηλαδὴ αὐτός νὰ μᾶς χαρίζῃ μεγάλας ἀμοιβὰς διὰ τὰ ὀλίγα ποῦ προσφέρομεν. Διότι εἶπέ μου, μήπως ἔδωσε τόσα, ὅσα ἔλαβεν;

Ὁ ἰδικός μας ὁμοίως Κύριος δὲν συνηθίζει νὰ προσέχῃ εἰς τὴν ποσότητα ἀλλὰ εἰς τὴν πολὺ καλὴν διάθεσιν καὶ ἐξ αἰτίας αὐτῆς καὶ τὰ μικρὰ γίνονται μεγάλα καὶ πολλάς φορές καὶ τὰ μεγάλα θεωροῦνται μηδαμινά, ὅταν, αὐτὰ ποῦ γίνονται, δὲν γίνωνται μὲ εὐχάριστον διάθεσιν. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ χήρα ἐκείνη τοῦ εὐαγγελίου, ἃν καὶ πολλοὶ εἶχον ρίψει πολλά χρήματα εἰς τὸ θησαυροφυλάκιον, ἐνῶ αὐτὴ ἔρριψε δύο λεπτά, τοὺς ὑπερέβαλεν ὅλους, ὅχι ἐπειδὴ ἔρριψε περισσότερα ἀπὸ τοὺς ἄλλους, ἀλλὰ διότι ἐπέδειξε πρόθυμον διάθεσιν. Καθ' ὅσον οἱ μὲν ἄλλοι, λέγει, ἔρριπτον ἀπὸ τὸ περίσσευμά των, ἐνῶ ἐκείνη ἔρριπεν ὅλα, ὅσα εἶχεν. Αὐτὴ δηλαδὴ προσέφερεν ὅλην τὴν ζωὴν της. Ἄς μιμηθοῦμεν ἡμεῖς οἱ ἄνδρες τὰς γυναῖκας καὶ ἃς μὴ φανοῦμεν κατώτεροι ἀπὸ αὐτάς, ἀλλὰ νὰ φροντίσωμεν νὰ μὴ δαπανοῦμεν ὀλόκληρον τὴν περιουσίαν μας μόνον διὰ τὴν ἰδικὴν μας ἀπόλαυσιν, ἀλλὰ νὰ ἐνδιαφερόμεθα πολὺ καὶ δι' αὐτούς, ποῦ ἔχουν ἀνάγκην, καὶ νὰ κάνωμεν τοῦτο μὲ προθυμίαν καὶ εὐχαρίστησιν. Καθ' ὅσον καὶ ὁ γεωργός, ὅταν ρίπτῃ τοὺς σπόρους εἰς τὴν γῆν, δὲν κάνει αὐτὸ μὲ δυσαρέσκειαν, ἀλλὰ μὲ χαρὰν καὶ ἀγαλλίασιν, ἐπειδὴ πιστεύει, ὅτι βλέπει ἤδη τὰ δέματα ἀπὸ τὰ στάχυα καὶ ἔτσι ρίπτει τοὺς σπόρους εἰς τὸ χῶμα.

Καὶ σὺ λοιπόν, ἀγαπητέ, νὰ μὴ βλέπῃς μόνον τὸν λαμβάνοντα οὔτε τὴν δαπάνην, ἢ ὁποῖα γίνεται, ἀλλὰ νὰ σκεφθῆς, ὅτι αὐτός ποῦ δέχεται τὴν προσφορὰν σου εἶναι ὁρατός, αὐτός ὁμοίως ποῦ οἰκαιοποιεῖται τὴν προσφορὰν σου εἶναι ἄλλος, καὶ ὅχι ὁ τυχών, ἀλλ' ὁ Κύριος τῶν πάντων, ὁ δημιουργός τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς. Καὶ νὰ σκεφθῆς ἀκόμη, ὅτι ἡ δαπάνη αὐτὴ γίνεται ἰδικόν σου ἔσοδον καὶ ὅχι μόνον δὲν μειώνει τὴν περιουσίαν σου, ἀλλὰ καὶ τὴν πολλαπλασιάζει, ἐὰν κάνῃς τοῦτο μὲ πίστιν καὶ εὐχαρί-

ίλαρᾱς τῆς προθυμίας. Εἶπω τὸ κεφάλαιον τῶν ἀγαθῶν· μετὰ τῆς προσόδου τῆς ἀπὸ τῆς δαπάνης ταύτης γινομένης καὶ ἁμαρτημάτων συγχωρήσεώς σοι πρόξενος γίνεται, οὗ τί ἂν γένοιτο ἴσον;

5 Εἰ τοίνυν βουλοίμεθα εἰδέναί πλουτεῖν τὸν ἀληθῆ πλοῦτον καὶ μετὰ τοῦ πλούτου καὶ τῶν ἁμαρτημάτων τὴν συγχώρησιν εὖρασθαι, ἐκχέωμεν τὰ ὄντα εἰς τὰς τῶν δεομένων χεῖρας, προαποστείλωμεν αὐτὰ εἰς τὸν οὐρανόν, ἔνθα οὐδὲ κλέπτῃς, οὐδὲ ληστῆς, 10 οὐ τοιχωρῦχος, οὐκ οἰκέτου κακουργία, οὐκ ἄλλο οὐδὲν λυμήνασθαι δυνήσεται τὸν πλοῦτον τὸν ἡμέτερον. Τὸ γὰρ χωρίον ἐκεῖνο πάσης τοιαύτης βλάβης ἀνώτερον. Μόνον μὴ μετὰ κενοδοξίας τοῦτο ποιῶμεν, ἀλλὰ κατὰ τοὺς ὑπ' αὐτοῦ δεδομένους νόμους, ὥστε μὴ 15 τὸν παρὰ τῶν ἀνθρώπων ἔπαινον καρπώσασθαι, ἀλλὰ τὸν παρὰ τοῦ κοινοῦ πάντων Δεσπότη, ἵνα μὴ καὶ τὴν δαπάνην ὑπομείνωμεν καὶ τοῦ κέρδους ἀποστερηθῶμεν. Ὡσπερ γὰρ πάσαις ταῖς ἄλλαις ἐπιβουλαῖς ἀνάλωτός ἐστιν ὁ πλοῦτος, ὁ ἐκεῖ μετατιθέμενος διὰ 20 τῆς τῶν πενήτων χειρός, οὕτω κενοδοξία μόνη ἀναλίσκεται καὶ ὅπερ ἐστὶν ἐνταῦθα ὁ σῆς καὶ ὁ σκώληξ πρὸς τὴν τῆς ἐσθῆτος διαφθοράν, τοῦτο κενοδοξία γίνεται πρὸς τὸν ἀπὸ τῆς ἐλεημοσύνης συλλεγόμενον πλοῦτον.

25 Δι' ὃ, παρακαλῶ, μὴ μόνον ποιῶμεν τὴν ἐλεημοσύνην, ἀλλὰ καὶ μετὰ ἀσφαλείας ταύτην ἐργαζώμεθα, ἵνα ἀντὶ μικρῶν μεγάλα καρπώσασθαι ἀγαθὰ, καὶ ἀντὶ τῶν ἐπικλήρων τὰ ἀφθαρτα, καὶ ἀντὶ τῶν προσκαιρῶν τὰ αἰώνια, καὶ μετὰ τούτων ἀπάντων καὶ τῆς ἀφέσεως τῶν ἁμαρτημάτων τυχεῖν δυνηθῶμεν, καὶ τῶν ἀπορρήτων ἐκείνων ἀγαθῶν ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ ἢ δόξα ἅμα τῷ ἁγίῳ καὶ ζωοποιῷ Πνεύματι, νῦν 30 καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

στον προθυμίαν. Θ' ἀναφέρω καὶ τὸ ἀποκορύφωμα τῶν ἀγαθῶν. Μαζὶ μὲ τὸ ἔσοδον, τὸ ὁποῖον κερδίζεις μὲ τὴν δαπάνην αὐτήν, γίνεται ἡ αἰτία νὰ σοῦ συγχωρηθοῦν αἱ ἁμαρτίαι σου. Μὲ αὐτὸ ποῖον ἀγαθὸν θὰ ἠμποροῦσε νὰ συγκριθῇ;

Ἐὰν λοιπὸν θέλωμεν νὰ γνωρίσωμεν τὸν ἀληθινὸν πλοῦτον καὶ μαζὶ μὲ τὸν πλοῦτον νὰ λάβωμεν καὶ τὴν συγχώρεσιν τῶν ἁμαρτιῶν μας, ἅς παραδίδωμεν αὐτὰ ποῦ ἔχομεν εἰς αὐτοὺς ποῦ τὰ χρειάζονται καὶ ἅς ἀποστείλωμεν αὐτὰ ἐκ τῶν προτέρων εἰς τοὺς οὐρανοὺς, ὅπου δὲν ὑπάρχει οὔτε κλέπτης, οὔτε ληστής, οὔτε διαρρήκτης, οὔτε ἐπιβουλή δούλου, οὔτε τίποτε ἄλλο ποῦ θὰ ἠμπορέσει νὰ βλάβῃ τὸν πλοῦτόν μας. Καθ' ὅσον ἐκεῖνος ὁ τόπος εἶναι ἀπομακρυσμένος ἀπὸ κάθε τέτοιου εἴδους βλάβην. Μόνον νὰ μὴ κάνωμεν αὐτὸ παρακινούμενοι ἀπὸ τὴν κενοδοξίαν, ἀλλὰ νὰ γίνεται συμφώνως πρὸς τὰς ἐντολάς ποῦ μᾶς ἔδωσεν ἐκεῖνος, ὥστε νὰ μὴ λάβωμεν τὸν ἔπαιναν ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ ἀπὸ τὸν κοινὸν Κύριον τοῦ παντός, διὰ νὰ μὴ συμβῇ καὶ νὰ ὑποστῶμεν τὴν δαπάνην καὶ νὰ χάσωμεν καὶ τὸ κέρδος. Διότι ὅπως ἀκριβῶς εἶναι ἀπρόσβλητος ἀπὸ ὅλας τὰς ἄλλας ἐπιβουλάς ὁ πλοῦτος ποῦ μεταφέρεται εἰς τὸν οὐρανὸν μέσω τῶν πτωχῶν, ἔτσι καὶ καταστρέφεται μόνον ἀπὸ τὴν κενοδοξίαν. Καὶ ὅ,τι εἶναι ἔδω εἰς τὴν γῆν ὁ σκόρος καὶ οἱ σκώληκες διὰ τὴν καταστροφὴν τῶν ἐνδυμάτων, τὸ ἴδιον εἶναι καὶ ἡ κενοδοξία διὰ τὸν πλοῦτον, ποῦ συλλέγομεν ἀπὸ τὴν ἐλεημοσύνην.

Διὰ τοῦτο παρακαλῶ νὰ μὴ κάνωμεν μόνον ἐλεημοσύνην ἀλλὰ νὰ τὴν κάνωμεν ὅπως πρέπει, ὥστε νὰ ἀποκτήσωμεν, ἀντὶ τῶν ὀλίγων ποῦ προσεφέραμεν, μεγάλα ἀγαθὰ καὶ ἀντὶ τῶν γηϊνῶν τὰ ἄφθαρτα καὶ ἀντὶ τῶν προσκαίρων τὰ αἰώνια καὶ μαζὶ μὲ ὅλα αὐτὰ νὰ ἠμπορέσωμεν νὰ ἐπιτύχωμεν καὶ τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν καὶ νὰ ἀποκτήσωμεν τὰ ἀνέκφραστα ἐκεῖνα ἀγαθὰ, τὰ ὁποῖα εἶθε νὰ τὰ ἐπιτύχωμεν ὅλοι μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποῖου εἰς τὸν Πατέρα ἀνήκει ἡ δόξα καὶ συγχρόνως εἰς τὸ ἅγιον καὶ ζωοποιὸν Πνεῦμα, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΜΓ'

«Ἦλθον δέ», φησίν, «οἱ δύο ἄγγελοι εἰς Σόδομα ἐσπέρας».

1. Καθάπερ λειμών τις εὐανθῆς διάφορα καὶ ποι-
5 κίλα τὰ ἄνθη ἐν ἑαυτῷ δείκνυσιν, οὕτως ἡ θεία Γρα-
φή τῶν δικαίων τὰς ἀρετὰς ἡμῖν δείκνυσιν, οὐχ ἵνα
καθάπερ ἐπὶ τῶν ἀνθῶν πρὸς βραχὺ μόνον ἀπολαύ-
σωμεν τῆς εὐωδίας, ἀλλ' ἵνα διηνεκῇ τὴν ἐντεῦθεν
ὠφέλειαν καρπωσώμεθα. Ἐκεῖ μὲν γὰρ μόνον ἐδεξά-
10 μεθα τῇ χειρὶ τὰ ἄνθη, καὶ μετ' ὀλίγον αὐτὰ μαραν-
θέντα τὴν οἰκείαν χάριν ἠμαύρωσεν; ἐνταῦθα δὲ οὐχ
οὕτως, ἀλλ' ἐπειδὴν δεξώμεθα διὰ τῆς ἀκοῆς τὰς
ἀρετὰς τῶν δικαίων, καὶ εἰς τοὺς κόλπους τῆς δια-
νοίας ἡμῶν αὐτὰς ἐναποθώμεθα, διὰ παντὸς τοῦ
15 χρόνου τῆς τούτων εὐωδίας ἀπολαύειν δυνάμεθα, ἐ-
ὰν ἐθέλωμεν. Φέρε οὖν, ἐπειδὴ τοιαύτη τῶν ἐν τῇ
θείᾳ Γραφῇ κειμένων ἀγίων ἡ εὐωδία, σήμερον τοῦ
Λῶτ τὴν εὐωδίαν καταμάθωμεν, ἵνα γνῶμεν ἀκρι-
βῶς, ὅπως εἰς ἄκραν τῆς ἀρετῆς τὴν κορυφὴν ἢ τοῦ
20 πατριάρχου συνουσία τὸν δίκαιον τοῦτον ἀνήγαγε,
καὶ κατ' ἴχνος αὐτοῦ καὶ αὐτὸς τὴν οἰκείαν φιλοξε-
νίαν διὰ τῶν ἔργων ἐπιδείκνυται. Ἄλλ' ἵνα σαφέστε-
ρος ἡμῖν ὁ λόγος γένηται, ἄξιον αὐτῶν τῆς Γραφῆς
ἐπακοῦσαι τῶν ρημάτων.

25 «Ἦλθον δέ», φησίν, «οἱ δύο ἄγγελοι εἰς Σόδομα
ἐσπέρας». Τίνος ἔνεκεν οὕτως ἤρξατο, «Ἦλθον δὲ
οἱ δύο ἄγγελοι εἰς Σόδομα ἐσπέρας»; Ἐπειδὴ μετὰ

ΟΜΙΛΙΑ ΜΓ΄

«Κατά τὴν ἐσπέραν», λέγει, «ἦλθον οἱ δύο ἄγγελοι εἰς τὰ Σόδομα».

1. Ὅπως ἀκριβῶς ἐν ἀνθισμένον λειβάδι ἔχει νὰ παρουσιάσῃ εἰς τὸν χῶρον του διάφορα καὶ ποικίλα ἄνθη, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ ἡ θεία Γραφή μᾶς παρουσιάζει τὰς ἀρετὰς τῶν δικαίων, ὄχι διὰ ν' ἀπολαύσωμεν, ὅπως συμβαίνει μὲ τὰ ἄνθη, διὰ σύντομον μόνον χρόνον τὴν εὐωδίαν, ἀλλὰ διὰ νὰ ἀποκομίζωμεν συνεχῶς ὠφελείας ἀπὸ αὐτὰς. Καθ' ὅσον ἐκεῖ, ἀφοῦ ἐσυλλέξαμεν ἀπλῶς μὲ τὰ χέρια μας τὰ ἄνθη, καὶ ἐμαράνθησαν μετὰ ὀπὸ ὀλίγον, ἔχασαν τὴν ὀμορφίαν των, ἐνῶ ἐδῶ δὲν συμβαίνει τὸ ἴδιον, ἀλλ' ὅπαξ καὶ δεχθοῦμεν διὰ τῆς ἀκοῆς τὰς ἀρετὰς τῶν δικαίων καὶ τὰς ἐναποθέσωμεν εἰς τοὺς κόλπους τῆς διανοίας μας, ἢμποροῦμεν, ἐὰν θέλωμεν, ν' ἀπολαμβάνωμεν τὴν εὐωδίαν αὐτῶν εἰς ὅλην τὴν ζωὴν μας. Ἐμπρὸς λοιπόν, ἐπειδὴ τέτοια εἶναι ἡ εὐωδία τῶν ἁγίων ποὺ ὑπάρχουν μέσα εἰς τὴν θείαν Γραφήν, σήμερον ἂς γνωρίσωμεν τὴν εὐωδίαν τοῦ Λώτ, διὰ νὰ γνωρίσωμεν ἀκριβῶς, πῶς ἀνεβίβασε τὸν δίκαιον αὐτὸν εἰς τὴν ἄκραν κορυφὴν τῆς ἀρετῆς ἢ συναναστροφή του μὲ τὸν πατριάρχην, καὶ πῶς καὶ αὐτὸς παρουσιάζει μὲ τὰ ἔργα του τὴν φιλοξενίαν του ἀκολουθώντας τὰ ἴχνη αὐτοῦ. Ἀλλὰ γιὰ νὰ γίνῃ σαφέστερος ὁ λόγος, ἀξίζει ν' ἀκούσωμεν τὰ ἴδια τὰ λόγια τῆς Γραφῆς.

«Ἦλθον δέ», λέγει, «οἱ δύο ἄγγελοι εἰς τὰ Σόδομα τὴν ἐσπέραν». Γιὰ ποῖον λόγον ἤρχισε ἔτσι τὸν λόγον, «Ἦλθον δέ οἱ δύο ἄγγελοι εἰς τὰ Σόδομα τὴν ἐσπέραν»;

τὸ ἐπιξενωθῆναι τῷ πατριάρχῃ, ἕξαναστάντων αὐτῶν ἐκεῖθεν, ὁ μὲν κηδεμὼν καὶ φιλόστροφος Θεὸς τὴν οἰκείαν ἀγαθότητα μιμούμενος, καὶ σχήματι ἀνθρώπου τότε ὄφθεις παρέμενε τῷ πατριάρχῃ διαλεγόμε-
 5 νος, καθάπερ χθὲς ἤκούσατε, βουλόμενος ἅπαντας ἡμᾶς διδάξαι καὶ τῆς ἑαυτοῦ μακροθυμίας τὴν ὑπερβολὴν, καὶ τοῦ πατριάρχου τὸ φιλόστοργον, οἱ δὲ ἄγγελοι ὤρμησαν ἐπὶ τὰ Σόδομα· τὴν ἀκολουθίαν ἑαυτῆς διατηροῦσα ἡμῖν ἡ θεία Γραφή νῦν φησιν· «Ἴηλ-
 10 θον δὲ οἱ δύο ἄγγελοι εἰς Σόδομα ἑσπέρας», τὸ ἐπιταχθὲν πληρώσοντες. Καὶ ὄρα ἀκρίβειαν καὶ παρατήρησιν τῆς θείας Γραφῆς, πῶς καὶ τὸν καιρὸν ἡμῖν ἐσήμανε, καθ' ὃν παρεγένοντο· «Ἐσπέρας» γὰρ φησι. Καὶ τίνος ἕνεκεν τὸν καιρὸν ἐδήλωσε; καὶ διὰ
 15 τί κατὰ τὴν ἑσπέραν παρεγένοντο; Ἴνα τὴν πολλὴν ἡμῖν ἐπίτασιν δείξῃ τῆς τοῦ Λῶτ φιλοξενίας. Καθάπερ γὰρ ὁ πατριάρχης κατὰ τὸν τῆς μεσημβρίας καιρὸν καθήμενος ἐπετήρει τοὺς παριόντας, καὶ ἔργον ἐποιεῖτο τὴν τούτων θήραν, καὶ ἐπέτρεχε καὶ μετὰ
 20 περιχαρείας τοὺς ὀδίτας ὑπεδέχετο, τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον καὶ ὁ δίκαιος οὗτος, ἐπειδὴ ἤδει τῆς κακίας τῶν ἐν Σοδόμοις οἰκούντων τὴν πονηρίαν, οὐδὲ τὸν τῆς ἑσπέρας καιρὸν παρεπέμπετο, ἀλλὰ μέχρι τούτου παρέμενε, μήπου θησαυρὸς τις αὐτῷ παρεμπέσῃ, καὶ
 25 τὸν ἀπὸ τῆς φιλοξενίας καρπὸν δρέψασθαι δυνηθῇ.

Ἀληθῶς θαυμάσαι ἔστι μετὰ πολλῆς τῆς ὑπερβολῆς τοῦ δικαίου τούτου τὴν ἀρετὴν, ὅτι ἐν μέσῳ τοιούτων παρανόμων ἀναστρεφόμενος, οὐ μόνον οὐ γέγονε ραθυμότερος, ἀλλὰ καὶ πολλῶ πλείονα τὴν ἀ-
 30 ρετὴν ἐπεδείκνυτο. Καὶ πάντων, ὡς εἰπεῖν, κατὰ κρημνῶν φερομένων, οὗτος μόνος ἐν τοσοῦτῳ πλήθει τὴν εὐθειαν ᾤδενεν ὁδόν. Ποῦ νῦν εἰσιν οἱ λέ-

Ἐπειδή, μετὰ τὴν φιλοξενίαν ἀπὸ τὸν πατριάρχην, ἀφοῦ ἀνεχώρησαν αὐτοὶ ἀπὸ ἐκεῖ, ὁ μὲν φιλόστοργος καὶ φιλάνθρωπος Θεός, μιμούμενος τὴν ἀγαθότητά του καὶ παρουσιασθεὶς τότε μὲ μορφήν ἀνθρώπου, παρέμενε ἐκεῖ συνομιλῶν μὲ τὸν πατριάρχην, ὅπως ἀκριβῶς ἠκούσατε χθές, θέλων νὰ διδάξῃ ὅλους ἡμᾶς καὶ τὸ ὑπερβολικὸν μέγεθος τῆς μακροθυμίας του, καὶ τοῦ πατριάρχου τὴν φιλοστοργίαν, οἱ δὲ ἄγγελοι ἀνεχώρησαν διὰ τὰ Σόδομα· τῶρα δέ, παρουσιάζουσα εἰς ἡμᾶς ἡ θεία Γραφή τὴν συνέχειάν της, λέγει, «Ἦλθον δὲ οἱ δύο ἄγγελοι τὴν ἐσπέραν εἰς τὰ Σόδομα», διὰ νὰ πραγματοποιήσουν τὴν προσταγὴν ποὺ τοὺς ἐδόθη. Καὶ πρόσεχε τὴν ἀκριβολογίαν καὶ τὴν λεπτομερῆ ἐξέτασιν τῆς θείας Γραφῆς, πῶς ἐπεσήμανε καὶ τὴν ὥραν ποὺ ἔφθασαν ἐκεῖ, διότι λέγει, «Τὴν ἐσπέραν». Καὶ διὰ ποῖον λόγον ἀνέφερε τὴν ὥραν; καὶ διατί ἔφθασαν κατὰ τὴν ἐσπέραν; Διὰ νὰ μᾶς δείξῃ τὸ μέγεθος τῆς φιλοξενίας τοῦ Λῳτ. Διότι, ὅπως ἀκριβῶς ὁ πατριάρχης ἐκάθετο κατὰ τὰς μεσημβρινὰς ὥρας καὶ παρετήρει τοὺς περαστικούς καὶ ἡ φροντίς του ἦτο νὰ θηρεύσῃ αὐτοὺς καὶ ὑπεδέχετο τοὺς διαβάτας μὲ μεγάλην προθυμίαν καὶ μεγάλην χαρὰν, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον λοιπὸν καὶ ὁ δίκαιος αὐτός, ἐπειδὴ ἐγνώριζε τὸ ὑπερβολικὸν μέγεθος τῆς κακίας τῶν κατοίκων τῶν Σοδόμων, οὔτε κατὰ τὴν ὥραν τῆς ἐσπέρας ἔδειχνεν ἀδιαφορίαν, ἀλλὰ μέχρι τὴν ὥραν αὐτὴν ἐπερίμενε, μὴ τυχόν τοῦ διαφύγῃ κάποιος θησαυρός, καὶ διὰ νὰ ἠμπορέσῃ νὰ δρέψῃ καὶ τὸν καρπὸν ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὴν φιλοξενίαν.

Πράγματι, ἀξίζει νὰ θαυμάσῃ κανεὶς εἰς μέγαν βαθμὸν τὴν ἀρετὴν τοῦ δικαίου αὐτοῦ, διότι, ἂν καὶ ἐζούσε ἀνάμεσα εἰς τέτοιου εἴδους παρανόμους, ὅχι μόνο δὲν ἔγινε πιὸ ἀδιάφορος, ἀλλὰ καὶ ἐπαρουσίαζε πολὺ πιὸ μεγαλυτέραν ἀρετὴν. Καὶ ἐνῶ ὅλοι, ὅπως θὰ ἠμπορούσαμεν νὰ εἰποῦμεν, ἐβάδιζον πρὸς τὸν κρημνόν, αὐτός μόνος, μέσα ἀπὸ τόσον πλῆθος, ἐβάδιζε τὴν εὐθείαν ὁδόν. Ποῦ εἶναι τῶρα ἐκεῖνοι ποὺ λέγουν, ὅτι δὲν εἶναι δυνα-

γοντες, ὅτι οὐχ οἷόν τε ἐν μέσῃ πόλει στρεφόμενόν
 τινα διασῶσαι τὴν ἀρετὴν, ἀλλ' ἀναχωρήσεως δεῖ,
 καὶ τῆς ἐν τοῖς ὄρεσι διατριβῆς, καὶ οὐ δυνατὸν τὸν
 οἰκίας προεστῶτα, καὶ γυναῖκα ἔχοντα, καὶ παιδῶν
 5 ἐπιμελούμενον καὶ οἰκετῶν, ἐνάρετον εἶναι; Ὅρατω-
 σαν τοίνυν τὸν δίκαιον τοῦτον μετὰ γυναικὸς καὶ παι-
 δίων καὶ οἰκετῶν, καὶ ἐν πόλει διαῖοντα, καὶ μετα-
 ξὺ τοσοῦτων πονηρῶν καὶ παρανόμων διατρίβοντα,
 καὶ καθάπερ σπινθῆρά τινα ἐν μέσῳ πελάγει διαλάμ-
 10 ποντα, καὶ οὐ μόνον οὐ σβεννύμενον, ἀλλὰ καὶ λαμ-
 πρότερον τὸ φῶς δεικνύοντα. Καὶ ταῦτα λέγω, οὐ
 κωλύων τὴν ἀναχώρησιν τὴν ἀπὸ τῶν πόλεων, καὶ
 τὴν ἐν τοῖς ὄρεσι καὶ ταῖς ἐρημίαις διατριβὴν ἀπα-
 γορεύων, ἀλλὰ δεικνύς ὅτι τῷ βουλομένῳ νήφειν καὶ
 15 ἐγρηγορέναι οὐδὲν τούτων κώλυμα γίνεται.

Ὡσπερ οὖν τὸν ῥᾶθυμον καὶ ἀναπεπτωκότα οὐδὲ
 ἢ ἔρημος ὠφελῆσαι τι δύναται, οὐδὲ γὰρ ὁ τόπος ἐ-
 στίν ὁ τὴν ἀρετὴν κατορθῶν, ἀλλ' ἢ γνώμη καὶ ὁ τρό-
 πος, οὕτω τὸν νήφοντα καὶ διεγρηγερόμενον οὔτε τὸ ἐν
 20 μέσῃ τῇ πόλει διατρίβειν καταβλάψαι τι δυνήσεται.
 Καὶ διὰ τοῦτο ἐβουλόμην, καθάπερ τὸν μακάριον τοῦ-
 τον, τοὺς ἐναρέτους μάλιστα ἐν μέσῳ τῶν πόλεων εἶ-
 ναι, ἵνα καθάπερ ζύμη τοῖς ἄλλοις γινόμενοι, πολ-
 λούς εἰς τὸν οἰκεῖον ζῆλον ἐνάγωσιν. Ἄλλ' ἐπειδὴ
 25 δυσχερὲς τοῦτο καταφαίνεται εἶναι, κἂν ἐκεῖνο γινέ-
 σθω. «Παράγει γὰρ λοιπὸν τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου τού-
 του», καὶ βραχὺς ὁ παρῶν βίος· καὶ εἰ μὴ νῦν, ὡς
 ἔτι ἐν τῷ σκάμματι ἐστήκαμεν, τῶν πόνων τῆς ἀρε-
 τῆς ἀψώμεθα, καὶ τὰ δίκτυα τῆς κακίας διαφύγω-
 30 μεν, ὕστερον μάτην ἑαυτοὺς αἰτιασόμεθα, ὅτε οὐδὲν
 ὄφελος τῆς μεταγνώσεως. Ἔως μὲν γὰρ ἂν ὤμεν
 ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ, δυνατὸν μεταγνόντας τοῦ ἐντεῦ-

τὸν κάποιος, ζῶν μέσα εἰς τὴν πόλιν, νὰ παραμείνη ἐνάρετος, ἀλλὰ πρέπει ν' ἀναχωρήσῃ ἀπ' αὐτὴν καὶ νὰ ὑπάγῃ νὰ ζῆσῃ εἰς τὰ ὄρη, καὶ ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν, ἐκεῖνος ποὺ φροντίζει διὰ οἰκίαν καὶ ἔχει γυναῖκα καὶ φροντίζει διὰ τέκνα καὶ δούλους, νὰ εἶναι ἐνάρετος; Ἄς προσέξουν λοιπὸν τὸν δίκαιον αὐτόν, πού, ἐνῶ ἔχει γυναῖκα καὶ τέκνα καὶ δούλους καὶ ζῆ μέσα εἰς πόλιν καὶ μάλιστα ἀνάμεσα εἰς τόσους πονηροὺς καὶ παρανόμους, ὅμως διαλάμπει εἰς τὸ μέσον τοῦ πελάγους ὡσάν ἀκριβῶς κάποιος σπινθήρ, ὁ ὁποῖος ὄχι μόνον δὲν σβήνει, ἀλλὰ καὶ παρουσιάζει τὸ φῶς του λαμπρότερον. Καὶ αὐτὰ τὰ λέγω ὄχι διὰ νὰ ἐμποδίσω τὴν ἀναχώρησιν ἀπὸ τὰς πόλεις καὶ διὰ νὰ ἀπαγορεύσω τὴν ζωὴν εἰς τὰ ὄρη καὶ τὰς ἐρημίας, ἀλλὰ διὰ νὰ δείξω ὅτι ἐκεῖνος ποὺ θέλει νὰ εἶναι προσεκτικὸς καὶ ἐπάγρυπνος, τίποτε ἀπὸ αὐτὰ δὲν τοῦ γίνεται ἐμπόδιον.

Ὅπως ἀκριβῶς λοιπὸν τὸν ἀδιάφορον καὶ ἀποθαρρυσμένον δὲν ἠμπορεῖ οὔτε ἡ ἐρημος νὰ τὸν ὠφελήσῃ εἰς κάτι, καθόσον δὲν εἶναι ὁ τόπος ἐκεῖνος ποὺ κατορθώνει τὴν ἀρετὴν, ἀλλ' ἡ διάθεσις καὶ ὁ τρόπος ζωῆς, ἔτσι ἐκεῖνον ποὺ εἶναι προσεκτικὸς καὶ ἐπάγρυπνός δὲν ἠμπορεῖ νὰ τοῦ προξενήσῃ κάποια βλάβην τὸ νὰ ζῆ μέσα εἰς τὴν πόλιν. Καὶ διὰ τοῦτο θὰ ἐπιθυμοῦσα, ὅπως ἀκριβῶς ὁ μακάριος αὐτός, οἱ ἐνάρετοι νὰ ζοῦν πρὸ πάντων μέσα εἰς τὰς πόλεις, ὥστε γινόμενοι διὰ τοὺς ἄλλους ὡσάν ζύμη, νὰ προσελκύουν τοὺς πολλοὺς νὰ μιμηθοῦν τὸν ζῆλον των. Ἄλλ' ἐπειδὴ αὐτὸ φαίνεται ὅτι εἶναι πάρα πολὺ δύσκολον, ἄς γίνῃ ἔστω καὶ ἐκεῖνο. «Διότι φεύγει καὶ χάνεται ἡ ἐξωτερικὴ μορφή τοῦ κόσμου αὐτοῦ»¹, καὶ εἶναι σύντομη ἡ παροῦσα ζωὴ καὶ ἐάν δὲν ἐπιδιώξωμεν τώρα τοὺς κόπους τῆς ἀρετῆς, ἐν ὧσιν εὕρισκόμεθα μέσα εἰς τὸ σκάμμα τῶν ἀγώνων, καὶ δὲν διαφύγωμεν τὰ δίκτυα τῆς κακίας, ἀργότερα ἄδικα θὰ κατηγορήσωμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας, ὅταν δὲν θὰ ὑπάρχῃ κανένα ὄφελος ἀπὸ τὴν μεταμέλειάν μας. Διότι ἐν ὧσιν θὰ εὕρισκώμεθα εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν, εἶναι δυνατόν, ἀφοῦ μετανοήσωμεν,

θεν ἀπόνασθαι κέρδους, καὶ τὰ πρότερα ἀπονιψαμέ-
 νους ἁμαρτήματα τῆς τοῦ Δεσπότητος φιλανθρωπίας
 ἀξιωθῆναι, εἰ δὲ τὸν παρόντα καιρὸν προϊέμενοι ἀθρό-
 ον προαναρπασθείημεν, μετανοήσομεν μὲν καὶ τότε,
 5 οὐδεμίαν δὲ ὄνησιν ἐκ τούτου ἔξομεν. Καὶ ἵνα μάθῃς,
 ἄκουε τοῦ προφήτου λέγοντος. «Ἐν δὲ τῷ ἄδη τίς
 ἐξομολογήσεται σοι;»· καὶ πάλιν· «Ἀδελφὸς οὐ λυ-
 τροῦται, λυτρώσεται ἄνθρωπος;».

Οὐδεὶς, φησὶν, ἔσται ἐκεῖ λοιπὸν ὁ ἐξαιρούμενος
 10 τὸν ὑπὸ τῆς οἰκείας ραθυμίας προδεδομένον, οὔτε ἂν
 ἀδελφὸς ἦ, οὔτε ἂν πατήρ, οὔτε ἂν μήτηρ. Καὶ τί
 λέγω, ἀδελφός, καὶ πατήρ, καὶ μήτηρ; Οὔτε αὐτοὶ
 οἱ δίκαιοι οἱ παρρησίαν πολλὴν κεκτημένοι τότε συμ-
 βαλέσθαι τι δυνήσονται ἡμῖν, εἰ νῦν ραθυμήσαιμεν.
 15 «Ἐὰν στή» γάρ, φησί, «Νῶε καὶ Ἰὼβ καὶ Δανιήλ,
 υἱοὺς αὐτῶν καὶ θυγατέρας αὐτῶν οὐ μὴ ἐξέλωνται».
 Καὶ ὄρα τῆς ἀπειλῆς τὸ μέγεθος, καὶ οἶους δικαίους
 εἰς μέσον παρήγαγεν. Ἐπειδὴ οὔτοι γὰρ κατὰ και-
 ρὸν καὶ ἑτέροις σωτηρίας ὑπόθεσις γεγόνασιν· ὁ τε
 20 γὰρ Νῶε, τοῦ φοβεροῦ κλυδωνίου ἐκείνου τὴν οἰκου-
 μένην κατειληφότος, καὶ τὴν γυναῖκα καὶ τοὺς υἱ-
 οὺς ἔσωσε· καὶ ὁ Ἰὼβ ὁμοίως καὶ ἑτέροις σωτηρίας
 ὑπόθεσις γέγονε· καὶ ὁ Δανιήλ δὲ πολλοὺς ἐξήρπασε
 θανάτου, ἥνικα ὁ βάρβαρος ἐκεῖνος ἐπιζητῶν τὰ ὑπὲρ
 25 ἀνθρωπίνην φύσιν τυγχάνοντα, ἀνελεῖν ἐπεχείρει
 τοὺς Χαλδαίους, καὶ τοὺς Μάγους καὶ τοὺς Γαζα-
 ρηνοὺς.

2. Καὶ ἵνα μὴ νομίσωμεν ὅτι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι
 αἰῶνι ἔσται τινὰ τοιαῦτα, καὶ οἱ ἐνάρετοι καὶ παρρη-
 30 σίαν ἔχοντες τοὺς μετὰ ραθυμίας ἐνταῦθα διάγοντας
 ἐλευθερῶσαι τῆς ἐκεῖ τιμωρίας δυνήσονται τοὺς αὐ-
 τῶν ἐπιτηδείους, διὰ τοῦτο τοὺς δικαίους τοῦτους

2. Ψαλμ. 6, 6.

3. Ψαλμ. 48, 8.

4. Πρβλ. Ἰεζ. 14, 20.

νά ἐπωφεληθοῦμεν τὸ κέρδος ποῦ προέρχεται ἀπὸ τὴν μετάνοιαν, καί, ἀφοῦ ἀποπλύνωμεν τὰ προηγούμενα ἁμαρτήματά μας, νά ἀξιωθοῦμεν τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου, ἐάν ὁμως χάσωμεν τὸν παρόντα καιρὸν καὶ ἀρπαγοῦμεν τελείως ἐξαφνικὰ ἀπὸ τὸν θάνατον, καὶ μετανοήσωμεν μὲν τότε, δὲν θὰ ἔχωμεν ὁμως ἀπὸ τὴν μετάνοιάν μας αὐτὴν καμμίαν ὠφέλειαν. Καὶ διὰ νὰ τὸ ἀντιληφθῆς αὐτὸ ἄκουε τὸν προφήτη ποῦ λέγει, «Μέσα εἰς τὸν Ἄδην ποῖος θὰ σοῦ προσφέρῃ ὕμνον εὐχαριστίας;»² καὶ πάλιν· «Ἀδελφὸς δὲν ἠμπορεῖ νὰ σώσῃ τὸν ἀδελφὸν τοῦ ἀπὸ τὸν θάνατον, θὰ τὸν σώσῃ ὁ τυχὼν ἄνθρωπος;»³.

Κανένας, λέγει, δὲν ὑπάρχει ἐκεῖ πλέον ποῦ νὰ ἠμπορεῖ νὰ σώσῃ ἐκεῖνον ποῦ ἔχει προδοθῆ ἀπὸ τὴν ἀδιαφορίαν του, οὔτε ἀδελφὸς ἂν εἶναι, οὔτε ἂν εἶναι πατέρας, οὔτε ἂν εἶναι μητέρα. Καὶ διατί λέγω ἀδελφὸς καὶ πατέρας καὶ μητέρα; Οὔτε οἱ ἴδιοι οἱ δίκαιοι ποῦ ἔχουν μεγάλην παρρησίαν ἀπέναντι εἰς τὸν Κύριον, θὰ ἠμπορέσουν τότε νὰ μᾶς βοηθήσουν, ἐάν τώρα συμβῆ νὰ ἀδιαφορήσωμεν. Διότι λέγει, «Ἐὰν παρουσιασθῆ ὁ Νῶε καὶ ὁ Ἰὼβ καὶ ὁ Δανιήλ, δὲν θὰ ἠμπορέσουν νὰ σώσουν τοὺς υἱοὺς των καὶ τὰς θυγατέρας των»⁴. Καὶ πρόσεχε τὸ μέγεθος τῆς ἀπειλῆς, καὶ ποίους δικαίους ἀνέφερε. Ἐπειδὴ δηλαδὴ αὐτὰ κατὰ καιροὺς ἔγιναν ἀφορμὴ σωτηρίας καὶ δι' ἄλλους· διότι καὶ ὁ Νῶε ἔσωσε καὶ τὴν γυναῖκα του καὶ τοὺς υἱοὺς του, ὅταν ὁ φοβερὸς ἐκεῖνος κατακλυσμὸς κατέλαβε τὴν οἰκουμένην, καὶ ὁ Ἰὼβ ὁμοίως ἔγινεν ἀφορμὴ σωτηρίας δι' ἄλλους, καὶ ὁ Δανιήλ δὲ πολλοὺς ἐξήρπασεν ἀπὸ τὸν θάνατον, ὅταν ὁ βάρβαρος ἐκεῖνος ἐπιδιώκων τὰ πράγματα ἐκεῖνα ποῦ ὑπερβαίνουν τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, ἐπιχειροῦσε νὰ φονεύσῃ τοὺς Χαλδαίους καὶ τοὺς Μάγους καὶ τοὺς Γαζαρηνοὺς.

2. Καὶ διὰ νὰ μὴ νομίσωμεν ὅτι καὶ κατὰ τὸν μελλοντικὸν αἰῶνα θὰ συμβοῦν παρόμοια γεγονότα, καὶ οἱ ἐνάρετοι καὶ ἐκεῖνοι ποῦ ἔχουν παρρησίαν θὰ ἠμπορέσουν νὰ ἐλευθερώσουν ἀπὸ τὴν ἐκεῖ τιμωρίαν τοὺς συγγενεῖς των ποῦ ζοῦν ἐδῶ μὲ ἀδιαφορίαν, διὰ τοῦτο μᾶς ἀνέφε-

παρήγαγεν ἡμῖν, τὸν φόβον ἡμῖν ἀνατεινόμενος, καὶ παιδεύων ἐν τοῖς οἰκείοις κατορθώμασι μετὰ τὴν ἄνωθεν χάριν τὰς ἐλπίδας τῆς σωτηρίας ἡμῶν ἔχειν, καὶ μήτε ἐπὶ προγόνων ἀρετῇ μέγα φρονεῖν, εἰ αὐτοὶ
 5 ἐν κακίᾳ τυγχάνομεν ὄντες, μήτε ἐπ' ἄλλῳ τινί, ἀλλ' ἐν τοῦτο μόνον σπουδάζειν· κἂν προγόνους ὤμεν ἐναρέτους ἐσχηκότες, μιμεῖσθαι αὐτῶν τὴν ἀρετὴν· κἂν τὸ ἐναντίον πάλιν συμβαίῃ, καὶ φαύλων ὤμεν προγόνων, μὴ νομίζειν ἐκ τούτου τι παραβλάπτεσθαι, ἀλλὰ
 10 πρὸς τοὺς τῆς ἀρετῆς πόνους ἐπαποδύεσθαι· οὐδὲν γὰρ ἡμῖν ἐκ τούτου βλάβος ἔσται. Ἐκαστος γὰρ ἐξ ὧν διεπράξατο, ἢ στεφανοῦται, ἢ κατακρίνεται, καθάπερ καὶ ὁ μακάριος Παῦλός φησιν· «Ἴνα κομίσηται ἕκαστος τὰ διὰ τοῦ σώματος, πρὸς ἃ ἔπραξεν, εἴτε ἀγαθόν, εἴτε κακόν»· καὶ πάλιν, «Ὅς ἀποδώσει ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ».

Ἄπερ ἅπαντα εἰδότες καὶ πᾶσαν ραθυμίαν ἀποτιναξάμενοι, πολὺν τῆς ἀρετῆς ποιησώμεθα λόγον. Καὶ ὡς ἔτι ἐν τῷ σκάμματι ἔσμεν, πρὶν ἢ διαλυθῆναι τὸ
 20 θέατρον, φροντίσωμεν ἡμῶν τῆς σωτηρίας, ἵνα ἐν τῷ βραχεῖ τούτῳ χρόνῳ τὴν ἀρετὴν μετελθόντες, ἐν τῷ διηνεκεῖ αἰῶνι τὰς ὑπὲρ ταύτης ἀμοιβὰς κομισώμεθα· καθάπερ καὶ ὁ δίκαιος οὗτος, ὁ μεταξὺ τοσοῦτων πονηρῶν οἰκῶν καὶ οὐδένα ἔχων ζηλοῦντα αὐτοῦ τὴν ἀ-
 25 ρετὴν, ἀλλὰ καὶ πάντας ὄρων χλευάζοντας, κωμωδοῦντας, οὐ μόνον ὀκνηρότερος οὐκ ἐγένετο, ἀλλὰ καὶ οὕτω διέλαμψεν, ὡς καταξιωθῆναι καὶ ἀγγέλους ὑποδέξασθαι· καὶ πάντων ἄρδην ἀπολλυμένων, αὐτὸς μόνος σὺν τοῖς θυγατράσι διέφυγε τὴν ἐπενεχθεῖσαν
 30 δίκην. Ἄλλ' ἐπὶ τὴν ἀκολουθίαν τοῦ λόγου ἐπανέλθωμεν.

«Ἦλθον δέ», φησίν, «οἱ δύο ἄγγελοι εἰς Σόδο-

5. Β' Κορ. 5, 10.

6. Ρωμ. 2, 6.

ρεν αὐτοὺς τοὺς δικαίους, ἐπαυξάνων τὸν φόβον εἰς ἡμᾶς καὶ διὰ νὰ μᾶς διδάξῃ νὰ στηρίζωμεν τὰς ἐλπίδας τῆς σωτηρίας μας εἰς τὰ κατορθώματά μας καὶ εἰς τὴν οὐράνιον χάριν, καὶ οὔτε νὰ μεγαλοφρονοῦμεν διὰ τὴν ἀρετὴν τῶν προγόνων μας, ἐὰν ἡμεῖς οἱ ἴδιοι ζῶμεν μέσα εἰς τὴν κακίαν, οὔτε νὰ στηρίζωμεν τὴν ἐλπίδα μας εἰς κάτι ἄλλο, ἀλλὰ δι' ἓν μόνον πρᾶγμα νὰ φροντίζωμεν· καὶ ἂν ἀκόμη ἔχωμεν ἐναρέτους προγόνους, νὰ μιμούμεθα τὴν ἀρετὴν αὐτῶν· ἐὰν πάλιν συμβαίῃ τὸ ἀντίθετον καὶ ἔχωμεν φαύλους προγόνους νὰ μὴ νομίζωμεν ὅτι θλαπτόμεθα εἰς κάτι ἕξ αἰτίας αὐτοῦ, ἀλλὰ νὰ ἐπιδιδώμεθα εἰς τοὺς κόπους τῆς ἀρετῆς· καθ' ὅσον καμμία βλάβη δὲν θὰ μᾶς συμβῇ ἕξ αὐτοῦ. Διότι ὁ καθένας στεφανώνεται ἢ καταδικάζεται ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ ἔπραξεν, ὅπως ἀκριβῶς λέγει καὶ ὁ μακάριος Παῦλος, «Διὰ νὰ ἀπολαύσῃ ὁ καθένας τὰ ὅσα ἔπραξε μὲ τὸ σῶμα, εἴτε αὐτὰ ἦσαν ἀγαθόν, εἴτε κακόν»⁵· καὶ πάλιν, «Ὁ ὁποῖος θὰ ἀποδώσῃ εἰς τὸν καθένα σύμφωνα μὲ τὰ ἔργα του»⁶.

Γνωρίζοντες ὅλα αὐτά, ἀφοῦ ἀποτινάξωμεν ἀπὸ ἐπάνω μας κάθε ἀδιαφορίαν, ἄς ἐπιδείξωμεν μεγάλην φροντίδα διὰ τὴν ἀρετὴν. Καὶ ἐν ὅσῳ ἀκόμη εὐρισκόμεθα μέσα εἰς τὸ σκάμμα τῶν ἀγώνων, πρὶν ἀκόμη διαλυθῇ τὸ θέατρον, ἄς φροντίσωμεν διὰ τὴν σωτηρίαν μας, ὥστε, ἀφοῦ κατὰ τὸν σύντομον αὐτὸν χρόνον ἀσκήσωμεν τὴν ἀρετὴν, νὰ λάβωμεν κατὰ τὸν ἀτελείωτον αἰῶνα τὰς ἀμοιβὰς ὑπὲρ αὐτῆς, ὅπως ἀκριβῶς καὶ ὁ δίκαιος αὐτός, ἐνῶ ἐκατοικοῦσεν ἀνάμεσα εἰς τόσους κακοὺς καὶ δὲν εἶχε κανένα ποὺ νὰ ἐμιμεῖτο τὴν ἀρετὴν του, ἀλλ' ἀντίθετα ἔβλεπε καὶ ὄλους νὰ τὸν χλευάζουν καὶ νὰ τὸν διακωμωδοῦν, ὅχι μόνον δὲν ἔγινε ὀκνηρότερος, ἀλλὰ καὶ τόσον πολὺ διέλαμψεν, ὥστε νὰ ἀξιωθῇ νὰ ὑποδεχθῇ καὶ ἀγγέλους πρὸς φιλοξενίαν· καὶ ἐνῶ ὅλοι ἐχάθησαν μέσα εἰς μίαν στιγμὴν, αὐτός μόνος μαζί μὲ τὰς θυγατέρας του διέφυγε τὴν τιμωρίαν ποὺ ἐπεβλήθη. Ἄλλ' ἄς ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν συνέχειαν τῆς διηγῆσεως.

«Ἦλθον δέ», λέγει, «οἱ δύο ἄγγελοι τὴν ἑσπέραν εἰς

μα ἐσπέρας». Ὁ καιρὸς μάλιστα δείκνυσιν ἡμῖν τοῦ δικαίου τούτου τὴν ὑπερβάλλουσαν ἀρετὴν, ὅτι καὶ ἐσπέρας καταλαβούσης παρέμενε, καὶ οὐκ ἀφίστατο. Ἐπειδὴ γὰρ ἤδει τὸ ἐντεῦθεν αὐτῷ τικτόμενον κέρ-
 5 δος, διὰ τοῦτο ἐπιθυμῶν ἐπιτυχεῖν τοῦ πλούτου, πολλῇ τῇ προσεδρία ἐκέχρητο, καὶ τῆς ἡμέρας πληρωθείσης οὐκ ἀνεχώρει. Τοιοῦτον γὰρ ψυχὴ ζέουσα καὶ διεγρηγεμένη· οὐχ ὑπὸ τούτων κωλυτικῶν ἐμποδίζεται τὴν οἰκείαν ἀρετὴν ἐπιδείξασθαι, ἀλλὰ καὶ δι' αὐ-
 10 τῶν μάλιστα τῶν κωλυόντων ἐπιπλεῖον αἴρεται, καὶ μείζονα τὴν φλόγα τῆς ἐπιθυμίας ἀνάπτει.

«Ἰδὼν δέ», φησί, «Λῶτ, ἐξανέστη εἰς συνάντησιν αὐτούς». Ἀκουέτωσαν οἱ καὶ παραγινομένους πολλάκις καὶ καθικετεύοντας, καὶ πολλὴν τὴν προσεδρί-
 15 αν ἐπιδεικνυμένους διακρουόμενοι καὶ πολλὴν τὴν φιλανθρωπίαν ἐπιδεικνύμενοι. Ὅρα γὰρ τὸν δίκαιον τοῦτον, ὅπως οὐκ ἀνέμεινε παραγενέσθαι πρὸς αὐτόν, ἀλλὰ καθάπερ ὁ πατριάρχης, οὐκ εἰδὼς τίνες ἦσαν οἱ παραγεγονότες, ἀλλ' ὀδίτας τινὰς αὐτοὺς εἰ-
 20 ναι ὑπολαμβάνων, θεασάμενος μονονουχὶ ἐσκίρτησε, καὶ περιχαρῆς γέγονεν, ὡς ἐπιτυχῶν τῆς θήρας, καὶ μὴ διαμαρτῶν τοῦ σπουδαζομένου. «Ἰδὼν» γὰρ, φησὶν, «ἐξανέστη εἰς συνάντησιν αὐτοῖς, καὶ προσεκύνησε τῷ προσώπῳ ἐπὶ τὴν γῆν». Ἡὐχαρίστησε τῷ
 25 Θεῷ, ὅτι κατηξίωσεν αὐτὸν ὑποδέξασθαι τοὺς παριόντας. Σκόπει ψυχῆς ἀρετὴν. Μεγάλην εὐεργεσίαν παρὰ τοῦ Θεοῦ ταύτην ἠγήσατο, τὸ ἐπιτυχεῖν τῶν ἀνδρῶν, καὶ διὰ τῆς εἰς τούτους δεξιώσεως τὸν οἰκεῖον πόθον ἀποπληρῶσαι. Μὴ γὰρ μοι λέγει, ὅτι ἄγ-
 30 γελοι ἦσαν· ἀλλ' ἐκεῖνο λογίζου, ὅτι ὁ δίκαιος οὗτος οὐδέπω τοῦτο ἠπίστατο, ἀλλ' ὡς ἀνθρώπους ἀγνώ-
 τας παροδεύοντας ὑποδεχόμενος, οὕτω διέκειτο.

Καὶ εἶπεν· «Ἰδού, κύριοι, ἐκκλίνατε εἰς τὸν οἰ-

τά Σόδομα». Ἡ ὥρα πρὸ πάντων μᾶς δείχνει τοῦ δικαίου αὐτοῦ τὴν ὑπερβολικὴν ἀρετὴν, διότι, ἂν καὶ εἶχε σκοτινιάσει, αὐτὸς παρέμενεν ἐκεῖ καὶ δὲν ἀπεμακρύνετο. Διότι, ἐπειδὴ ἐγνώριζε τὸ κέρδος τὸ προερχόμενον ἀπὸ τὴν πρᾶξιν αὐτὴν, διὰ τοῦτο, ἐπιθυμῶν ν' ἀποκτήσῃ τὸν πλοῦτον αὐτόν, ἔδειχνε μεγάλην ὑπομονὴν καὶ ἐπιμονήν, καί, ἐνῶ εἶχε τελειώσει ἡ ἡμέρα, δὲν ἀναχωροῦσε. Διότι τέτοια εἶναι ἡ θερμὴ καὶ ἐπάγρυπνη ψυχὴ δὲν ἐμποδίζεται νὰ ἐπιδείξῃ τὴν ἀρετὴν της ἀπὸ τυχόντα ἐμπόδια, ἀλλὰ ὑψώνεται περισσότερο μὲ αὐτὰ πρὸ πάντων τὰ ἴδια τὰ ἐμπόδια καὶ ἀνάπτει μεγαλυτέραν τὴν φλόγα τῆς ἐπιθυμίας.

«Ὅταν δὲ ὁ Λώτ», λέγει, «τοὺς εἶδεν, ἐσηκώθη καὶ ἐπῆγε νὰ τοὺς συναντήσῃ». Ἄς τὰ ἀκούουν αὐτὰ ἐκεῖνοι ποὺ διώχνουν καὶ δείχνουν μεγάλην ἀπανθρωπίαν πρὸς ἐκείνους ποὺ τοὺς πλησιάζουν πολλές φορές καὶ τοὺς παρακαλοῦν καὶ δείχνουν μεγάλην ἐπιμονὴν εἰς τὴν παράκλησίν των. Διότι πρόσεχε τὸν δίκαιον αὐτόν, πῶς δὲν ἐπερίμενε νὰ ἔλθουν πρὸς αὐτόν, ἀλλ' ὅπως ἀκριβῶς ὁ πατριάρχης, ἂν καὶ δὲν ἐγνώριζε ποῖοι ἦσαν οἱ ἐπισκέπται, καὶ τοὺς ἐθεωροῦσεν ὅτι εἶναι κάποιοι ὁδοιπόροι, μόλις τοὺς εἶδεν, νοιώθει κάποιο σκίρτημα καὶ κυριευθεὶς ἀπὸ μεγάλην χαρὰν, διότι ἐπέτυχε τὸ θῆραμα ποὺ ἐπεδίωκε καὶ δὲν ἀπέτυχεν εἰς αὐτὸ διὰ τὸ ὁποῖον ἐνδιαφέρετο. Διότι λέγει, «Ὅταν τοὺς εἶδεν, ἐσηκώθη καὶ ἐπῆγε νὰ τοὺς συναντήσῃ καὶ τοὺς ἐπροσκύνησε φέρων τὸ πρόσωπον μέχρι τὴν γῆν». Εὐχαρίστησε τὸν Θεόν, διότι τὸν ἀξίωσε νὰ δεχθῆ καὶ νὰ φιλοξενίσῃ τοὺς διαβάτας. Πρόσεχε ἀρετὴν ψυχῆς. Ἐθεώρησεν αὐτὴν τὴν περίπτωσιν μεγάλην εὐεργεσίαν ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ, τὸ νὰ συναντήσῃ δηλαδὴ τοὺς ἄνδρας, καὶ νὰ ἐκπληρώσῃ αὐτὸ ποὺ ἐποθοῦσε μὲ τὴν φιλοξενίαν αὐτῶν. Μὴ βέβαια μοῦ εἶπῃς, ὅτι ἦσαν ἄγγελοι, ἀλλ' ἐκεῖνο νὰ σκέπτεσαι, ὅτι ὁ δίκαιος αὐτὸς δὲν τὸ ἐγνώριζεν ἀκόμη αὐτό, ἀλλ' ἔδειχνεν αὐτὴν τὴν συμπεριφορὰν ὑποδεχόμενος αὐτοὺς ὡσὰν ἀνθρώπους ἀγνώστους καὶ ὁδοιπόρους.

«Καὶ εἶπεν· Λοξοδρομήσατε», κύριοι, καὶ ἐλάτε εἰς

κον τοῦ παιδὸς ὑμῶν, καὶ καταλύσατε, καὶ νίψασθε
 τοὺς πόδας ὑμῶν, καὶ ὀρθρίσαντες ἀπελεύσεσθε εἰς
 τὴν ὁδὸν ὑμῶν». Ἰκανὰ τὰ ρήματα ταῦτα τὴν ἐναπο-
 κειμένην ἀρετὴν τῇ τοῦ δικαίου ψυχῇ ἐκκαλύπτει. Τί
 5 γὰρ ἂν τις ἐκπλαγείη τὴν ταπεινοφροσύνην ὑπερβάλ-
 λουσαν, τὴν θερμότητα, ἣν περὶ τὴν φιλοξενίαν ἐπε-
 δείκνυτο, «Ἰδού», φησί, «κύριοι, ἐκκλίνατε εἰς τὸν
 οἶκον τοῦ παιδὸς ὑμῶν». Κακείνους κυρίους καλεῖ,
 καὶ ἑαυτὸν παῖδα αὐτῶν ὀνομάζει. Ἀκούσωμεν, ἀγα-
 10 πητοί, τῶν ρημάτων τούτων μετὰ ἀκριβείας, καὶ
 παιδευθῶμεν καὶ ἡμεῖς τὰ ὅμοια διαπράττεσθαι. Ὁ
 ἐπίδοξος, ὁ περιφανής, ὁ ἐν τοσαύτῃ περιουσίᾳ τυγ-
 χάνων, ὁ οἰκοδεσπότης, τοὺς ὀδίτας, τοὺς ξένους,
 τοὺς ἀγνώτας, τοὺς εὐτελεῖς τὸ φαινόμενον, τοὺς πα-
 15 ριόντας, τοὺς οὐδαμόθεν αὐτῷ προσήκοντας κυρίους
 ὀνομάζει καὶ φησιν· «Ἐκκλίνατε εἰς τὸν οἶκον τοῦ
 παιδὸς ὑμῶν καὶ καταλύσατε».

Ἐσπέρα γάρ, φησί, κατέλαβε. Πείσθητέ μοι, καὶ
 τὸν κάματον τῆς ἡμέρας παραμυθήσασθε, εἰς τὸν οἶ-
 20 κον τοῦ παιδὸς ὑμῶν καταλύσαντες. Μὴ γάρ, φησί,
 μέγα τι ὑμῖν ἐπαγγέλλομαι; «Νίψασθε τοὺς πόδας ὑ-
 μῶν», τοὺς ὑπὸ τῆς ὀδοιπορίας κεκμηκότας, «καὶ ὀρ-
 θρίσαντες ἀπελεύσεσθε τὴν ὁδὸν ὑμῶν». Χαρίσασθε
 οὖν μοι ταύτην τὴν χάριν, καὶ μὴ ἀνανεύσητέ μου
 25 πρὸς τὴν παράκλησιν. «Καὶ εἶπαν», φησὶν· «Οὐχί,
 ἀλλ' ἐν τῇ πλατείᾳ καταλύσομεν». Καὶ μετὰ τοσαύτην
 παράκλησιν ἰδὼν αὐτοὺς ἀνανεύοντας οὐκ ἐνάρκη-
 σεν, οὐκ ἀπέστη τοῦ σπουδαζομένου, οὐδὲ ἔπαθέ τι
 τοιοῦτον, οἷον ἡμεῖς πολλάκις ποιῶμεν· καὶ ἐὰν ἄρα
 30 ποτέ τινα προτρέψασθαι βουληθείημεν, εἶτα θεασώ-
 μεθα πρὸς ὀλίγον ἀνανεύοντα, εὐθύς ἀφιστάμεθα· καὶ
 τοῦτο συμβαίνει ἀπὸ τοῦ μὴ θερμότητι καὶ πόθῳ τοῦ-

τὸν οἶκον τοῦ δούλου σας καὶ διανυκτερεύσατε, πλύνετε τὰ πόδια σας καὶ αὔριον πρωὶ πρωὶ συνεχίζετε τὸν δρόμον σας». Τὰ λόγια αὐτὰ εἶναι ἱκανὰ νὰ φανερώσουν τὴν ἀρετὴν ποῦ ἦταν φυλαγμένη μέσα εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ δικαίου. Πῶς λοιπὸν εἶναι δυνατόν νὰ μὴ θαυμάση κανεὶς τὴν ὑπερβολικὴν ταπεινοφροσύνην καὶ τὴν θερμότητα ποῦ ἔδειξε διὰ τὴν φιλοξενίαν; «Λοξοδρομήσατε», λέγει, «κύριοι καὶ ἐλάτε εἰς τὸν οἶκον τοῦ δούλου σας». Καὶ ἐκεῖνους ἀποκαλεῖ κυρίους καὶ τὸν ἑαυτὸν του ὀνομάζει δούλον αὐτῶν. Ἄς ἀκούσωμεν, ἀγαπητοί, τὰ λόγια αὐτὰ μὲ προσοχὴν καὶ ἄς μᾶς γίνῃ δίδαγμα διὰ νὰ πράττωμεν καὶ ἡμεῖς τὰ ἴδια. Ὁ διάσημος, ὁ ἔνδοξος, αὐτὸς ποῦ ἦτο τόσον πολὺ πλούσιος, ὁ οἰκοδεσπότης, τοὺς ὁδοιπόρους, τοὺς ξένους, τοὺς ἀγνώστους, τοὺς φαινομενικὰ ἀσήμους, τοὺς περαστικούς, αὐτοὺς ποῦ δὲν εἶχον καμμίαν σχέσιν μὲ αὐτόν, τοὺς ὀνομάζει κυρίους καὶ λέγει· «Λοξοδρομήσατε καὶ ἐλάτε νὰ διανυκτερεύσετε εἰς τὸν οἶκον τοῦ δούλου σας».

Νὰ λέγει, ἤλθεν ἡ νύκτα. Ἀκούσατέ μου καὶ ἀνακουφισθῆτε ἀπὸ τὴν κούρασιν τῆς ἡμέρας, ἀφοῦ διανυκτερεύσετε εἰς τὸν οἶκον τοῦ δούλου σας. Μήπως δηλαδὴ, λέγει, σᾶς ὑπόσχομαι τίποτε σπουδαῖον; «Πλύνετε ἀπλῶς τὰ πόδια σας, τὰ κατάκοπα ἀπὸ τὴν ὁδοιπορίαν, «καὶ αὔριον πρωὶ πρωὶ συνεχίζετε τὸν δρόμον σας». Κάνατέ μου λοιπὸν αὐτὴν τὴν χάριν καὶ μὴ προβάλετε ἄρνησιν εἰς αὐτὴν τὴν παράκλησίν μου. «Καὶ εἶπαν», λέγει· «Ἦ Οχι, ἀλλὰ θὰ διανυκτερεύσωμεν εἰς τὴν πλατεῖαν». Καὶ μετὰ ἀπὸ τόσον μεγάλην παράκλησιν, ἂν καὶ εἶδεν αὐτοὺς νὰ ἄρνοῦνται, δὲν ἀδιαφόρησε, δὲν ἀπεμακρύνθη ἀπὸ τὴν προσπάθειάν του, οὔτε ἔπαθε κάτι παρόμοιον μὲ ἐκεῖνο ποῦ παθαίνομεν ἡμεῖς πολλές φορές· ἂν δηλαδὴ συμβῇ κάποτε νὰ θελήσωμεν νὰ παρακαλέσωμεν κάποιον καὶ ἰδοῦμεν εἰς τὴν συνέχειαν νὰ προβάλλῃ μικρὰν ἄρνησιν, ἀμέσως ἐγκαταλείπομεν τὴν προσπάθειάν μας· καὶ αὐτὸ συμβαίνει ἐξ αἰτίας τοῦ ὅτι δὲν τὸ κάμνομεν αὐτὸ μὲ θερμότητα καὶ πόθον, ἀλλὰ καὶ νομίζομεν μάλιστα ὅτι ἔχομεν

το ποιεῖν, ἀλλὰ μάλιστα καὶ νομίζειν ἀρκοῦσαν ἀπολογία ἔχειν, τὸ λέγειν ὅτι τό γε ἑαυτῶν πεποιήκαμεν.

3. Τί λέγεις, ὅτι τὸ σαυτοῦ πεποίηκας; Ἀπόλεσας τὴν θήραν, διήμαρτες τοῦ θησαυροῦ, καὶ τὸ σε-
 5 αὐτοῦ πεποίηκας; Τότε ἂν ἦς τὸ σαυτοῦ πεποιηκῶς, εἰ μὴ ἔρριπας ἀπὸ τῶν χειρῶν τὸν θησαυρόν, εἰ μὴ παρέδραμες τὴν ἄγραν, εἰ μὴ ἀφοσιώσῃ τῇ μέχρῃ
 ρημάτων τὴν φιλοξενίαν ἐπιδείξω. Ἀλλ' οὐχ ὁ δίκαιος οὕτως· ἀλλὰ τί; Ὁρῶν ἀντιτείνοντας καὶ εἰς
 10 τὴν πλατείαν καταλῦσαι βουλομένους (τοῦτο δὲ ἐποίουν οἱ ἄγγελοι, ἐπὶ πλεόν ἐκκαλύψαι τὴν ἀρετὴν βου-
 λόμενοι τοῦ δικαίου καὶ παιδεῦσαι πάντας ἡμᾶς, ὅση αὐτοῦ ἢ φιλοξενία), λοιπὸν αὐτὸς οὐκ ἔτι ἀνέχεται
 διὰ λόγων τὴν παράκλησιν ποιεῖσθαι, ἀλλὰ καὶ βίαν
 15 ἐπιτίθησι. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Χριστὸς ἔλεγε· «Βιασταὶ ἀρπάξουσιν τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν». Ἐνθα γὰρ
 ἂν πνευματικὸν πρόκειται κέρδος, εὐκαιρος ἢ ἀνάγκη καὶ ἢ βία ἐπαινετή. «Καὶ κατεβιάζετο», φησὶν,
 «αὐτούς». Ἐμοὶ δοκεῖ καὶ ἄκοντας αὐτοὺς ἔλκειν.
 20 Εἶτα ἐπειδὴ εἶδον τὸν δίκαιον ἔργον τοῦτο τιθέμενον, καὶ οὐ πρότερον ἀφιστάμενον, εἰ μὴ τὸ σπουδαζόμε-
 νον αὐτῷ εἰς ἔργον ἀνάγοι, «Ἐξέκλιναν», φησὶ,
 «πρὸς αὐτόν, καὶ εἰσῆλθον εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ. Καὶ ἐποίησεν αὐτοῖς πότον, καὶ ἀζύμους ἔπεψεν αὐτοῖς,
 25 καὶ ἔφαγον πρὸ τοῦ κοιθημῆναι».

Εἶδες καὶ ἐνταῦθα οὐκ ἐν τῇ πολυτελείᾳ τῆς τραπέζης τὴν φιλοξενίαν ἐπιδεικνυμένην, ἀλλὰ ἐν τῇ δα-
 ψιλείᾳ τῆς γνώμης; Ἐπειδὴ γὰρ ἴσχυσεν αὐτοὺς εἰσ-
 αγαγεῖν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, εὐθέως τὰ τῆς φιλο-
 30 ξενίας ἐπιδείκνυτο. Καὶ ἐκεῖνος μὲν πρὸς τὴν θερα-

καὶ ἰκανοποιητικὴν δικαιολογίαν, μὲ τὸ νὰ λέγωμεν, ὅτι ἐκάμαμεν αὐτὸ ποῦ ἐξηρτᾶτο ἀπὸ ἐμᾶς.

3. Τί λέγεις, ὅτι ἔκαμες αὐτὸ ποῦ ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἐσένα; Ἐχασες τὸ θήραμα, σοῦ διέφυγεν ὁ θησαυρός, καὶ ἔχεις κάνει αὐτὸ ποῦ ἐξαρτᾶται ἀπὸ σένα; Τότε θὰ ἤμπορούσες νὰ εἰπῆς ὅτι ἔκανες αὐτὸ ποῦ ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἐσένα, ἐὰν δὲν ἔρριπτες ἀπὸ τὰ χέρια σου τὸν θησαυρόν, ἂν δὲν ἔχανες τὸ θήραμα, ἂν δὲν ἔδειχνες τὴν προθυμίαν σου διὰ φιλοξενίαν μόνον μὲ λόγια. Ὁμως ὁ δίκαιος δὲν ἐνήργησεν ἔτσι, ἀλλὰ πῶς; Βλέπων τὴν ἄρνησίν των καὶ ἐπιθυμῶντας νὰ διανυκτερεύσουν εἰς τὴν πλατεῖαν (αὐτὸ δὲν τὸ ἔκαμναν οἱ ἄγγελοι, θέλοντες νὰ φανερώσουν περισσότερο τὴν ἀρετὴν τοῦ δικαίου καὶ νὰ διδάξουν ὅλους ἐμᾶς πόσο μεγάλη ἦτο ἡ φιλοξενία του), εἰς τὴν συνέχειαν δὲν ἀνέχεται νὰ τοὺς παρακαλῇ μὲ λόγια, ἀλλὰ προσθέτει καὶ βίαν. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Χριστὸς ἔλεγε· «Τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν τὴν κερδίζουν ἐκεῖνοι ποῦ ὑποβάλλουν τὸν ἑαυτὸν των εἰς στενοχωρίαν»⁷. Διότι ὅπου ἐνυπάρχει πνευματικὸν κέρδος εἶναι ἐπιβεβλημένη ἡ ἀνάγκη καὶ ἐπαινετὴ ἡ βία, «Καὶ κατεπίεζε», λέγει, «αὐτούς». Ἐγὼ ἔχω τὴν ἐντύπωσιν ὅτι σύρει αὐτούς εἰς τὸν οἶκον του χωρὶς τὴν θέλησίν των. Ἐπειτα, ἐπειδὴ εἶδαν τὸν δίκαιον ὅτι εἶχε θέσει αὐτὸ ὡς σκοπὸν του καὶ δὲν εἶχε τὴν διάθεσιν ν' ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ αὐτὸν προηγουμένως, ἐὰν δὲν ἐπραγματοποιεῖτο αὐτὸ ποῦ ἐπεδίκωε, «ἐλοξοδρόμησαν», λέγει, «πρὸς αὐτὸν καὶ εἰσῆλθον εἰς τὸν οἶκον του. Καὶ ἐπρόσφερον εἰς αὐτούς δεῖπνον, καὶ ἔψησεν ἄζυμον ἄρτον καὶ ἔφαγον πρὶν κοιμηθῶν».

Εἶδες καὶ ἐδῶ τὴν φιλοξενίαν νὰ προβάλλεται ὄχι ἀπὸ τὴν πολυτέλειαν τῆς τραπέζης, ἀλλ' ἀπὸ τὴν μεγαλόδωρον διάθεσιν; Ἀφοῦ δηλαδὴ κατῶρθωσε νὰ ὀδηγήσῃ αὐτούς μέσα εἰς τὸν οἶκον του, ἀμέσως πρόσφερον εἰς αὐτούς τὴν φιλοξενίαν του. Καὶ ἐκεῖνος μὲν προετοιμάζετο διὰ τὴν περιποίησιν αὐτῶν καὶ προσέφερε τὰ τοῦ δεῖπνου, καὶ ἐξεδήλωνε κάθε τιμὴν καὶ περιποίησιν πρὸς

πείαν αὐτῶν παρεσκευάζετο, καὶ τὰ τῆς ἐστιάσεως
 παρεῖχε, καὶ πᾶσαν ἐπεδείκνυτο τιμὴν καὶ θερα-
 πείαν πρὸς τοὺς παραγενομένους, ἀνθρώπους αὐτοὺς
 τινὰς ὀδίτας εἶναι νομίζων. «Οἱ δὲ ἄνδρες τῆς πόλε-
 5 ως οἱ Σοδομίται περιεκύκλωσαν τὴν οἰκίαν ἀπὸ νεα-
 νίσκου ἕως πρεσβυτέρου, πᾶς ὁ λαὸς ἅμα, καὶ ἐξε-
 καλοῦντο τὸν Λώτ, καὶ ἔλεγον πρὸς αὐτόν· Ποῦ εἰ-
 σιν οἱ ἄνδρες οἱ εἰσελθόντες πρὸς σὲ τὴν νύκτα; Ἐξά-
 γαγε αὐτοὺς πρὸς ἡμᾶς, ἵνα συγγενώμεθα αὐτοῖς».
 10 Μὴ ἀπλῶς παραδράμωμεν, ἀγαπητοί, τὰ εἰρημένα,
 μηδὲ μόνον τούτων ἴδωμεν τὴν μανίαν τῆς πάσης
 συγγνώμης ἀποστερημένην, ἀλλ' ἐννοήσωμεν, πῶς ὁ
 δίκαιος, ἐν μέσῳ τοιούτων θηρίων οὕτως ἀλλοκότων
 οἰκῶν, οὕτω διέλαμψε καὶ τοσαύτης ἀρετῆς ὑπερ-
 15 βολὴν ἐπεδείξατο, πῶς ἐνεγκεῖν ἠδυνήθη τὴν ἀνομί-
 αν αὐτῶν, πῶς οὐκ ἔφυγε τὴν αὐτόθι οἴκησιν, πῶς
 τῆς πρὸς αὐτοὺς διαλέξεως ἠνείχετο. Πῶς ἐγὼ λέγω.
 Προειδῶς ὁ τῶν ὄλων Δεσπότης τὴν ὑπερβάλλου-
 σαν αὐτῶν πονηρίαν, ὠκονόμησε τὸν δίκαιον τοῦτον
 20 αὐτόθι κατοικῆσαι, ἵνα καθάπερ ἰατρὸς ἄριστος τῶν
 ἀρρωστημάτων αὐτῶν περιγενέσθαι δυνηθῆ. Ἄλλ' ὁ-
 ρῶν αὐτοὺς ἀνίατα νοσοῦντας, καὶ μηδεμίαν θεραπεί-
 αν ἐπιδέξασθαι βουλομένους, οὐδὲ οὕτως ἀφίσταται.
 Τοιοῦτον γὰρ ὁ ἰατρός· κἂν ἴδῃ τὰ πάθη νικῶντα τὴν
 25 τέχνην, οὐ παύεται τὰ παρ' ἑαυτοῦ πληρῶν, ἵνα, ἂν
 μὲν τῷ χρόνῳ ἀνακτήσασθαι δυνηθῆ τὸν κἄμνοντα,
 δείξῃ τὴν περιουσίαν τῆς τέχνης· εἰ δὲ μηδὲν πλέον
 ἀνύει, ἔχῃ τὴν μεγίστην ἀπολογίαν, ὅτι οὐδὲν τῶν
 προσηκόντων εἰς αὐτὸν παρέλιπεν· ὃ δὴ καὶ ἐνταῦθα
 30 γεγένηται. Ὁ μὲν γὰρ δίκαιος οὗτος καὶ τούτων ἐν
 μέσῳ ἀναστρεφόμενος, καὶ οὕτως ἔμενε δίκαιος πολ-
 λὴν τὴν φιλοσοφίαν ἐνδεικνύμενος· ἐκεῖνοι δὲ καὶ
 διὰ τοῦτο ἦσαν πάσης συγγνώμης ἀπεστερημένοι, ὅτι
 οὐ μόνον οὐκ ἔληξαν τῆς κακίας, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον
 35 αὐτὴν ἐπέτειναν. Ὅρα γάρ· «Περιεκύκλωσαν», φη-

τούς ἐπισκέπτας, θεωρῶν αὐτούς ὅτι εἶναι κάποιοι ὄδοι-πόροι. «Οἱ δὲ ἄνδρες τῆς πόλεως, οἱ Σοδομίται, περιεκύκλωσαν τὴν οἰκίαν, ἀπὸ τοῦ νεωτέρου μέχρι τοῦ γεροντοτέρου, ὅλον τὸ πλῆθος μαζί, καὶ ἔκαλοῦσαν τὸν Λώτ καὶ ἔλεγον πρὸς αὐτόν· Ποῦ εἶναι οἱ ἄνδρες ποὺ εἰσῆλθον τὴν ἐσπέραν εἰς τὸν οἶκον σου; Βγάλε αὐτούς ἔξω διὰ νὰ ἀσελήσωμεν ἐπάνω εἰς αὐτούς». Ἦς μὴ προσπεράσωμεν, ἀγαπητοί, τὰ λόγια αὐτὰ ἐπιπόλαια, οὔτε νὰ προσέξωμεν μόνον τὴν μανίαν αὐτῶν, τὴν στερημένην κάθε συγγνώμης, ἀλλ' ἄς σκεφθοῦμεν πῶς ὁ δίκαιος, κατοικῶν ἀνάμεσα εἰς τέτοιου εἴδους θηρία καὶ τόσον πολὺ ἀλλόκοτα, τόσον πολὺ διέλαμψε καὶ τόσην ὑπερβολικὴν ἀρετὴν ἐπέδειξε, πῶς ἠμπόρεσε νὰ ὑποφέρῃ τὴν παρανομίαν αὐτῶν, πῶς δὲν ἔφυγεν ὥστε ν' ἀλλάξῃ τόπον κατοικήσεως, πῶς ἠνείχετο τὴν συνομιλίαν μὲ αὐτούς. Τὸ πῶς συνέβη αὐτό, θὰ σᾶς τὸ εἰπῶ ἐγώ.

Προγνωρίζων ὁ Κύριος τῶν ὅλων τὴν ὑπερβολικὴν κακίαν αὐτῶν, ἐπρονόησεν ὁ δίκαιος αὐτός νὰ κατοικήσῃ ἐκεῖ, διὰ νὰ ἠμπορέσῃ, ὡσὰν ἄριστος ἰατρός, νὰ θεραπεύσῃ τὰς ἀσθενείας αὐτῶν. Ἄλλὰ βλέπων αὐτούς νὰ πάσχουν ἀθεράπευτα καὶ νὰ μὴ θέλουν νὰ δεχθοῦν καμμίαν θεραπείαν, οὔτε ἔτσι ἐγκαταλείπει αὐτούς. Διότι τέτοιος εἶναι ὁ ἰατρός· καὶ ἂν ἀκόμη ἰδῇ τὰ πάθη νὰ νικοῦν τὴν τέχνην, δὲν σταματᾷ νὰ κάμνῃ αὐτὸ ποὺ ἐξαρτᾶται ἀπὸ αὐτόν, ὥστε, ἂν μὲν ἠμπορέσῃ μὲ τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου νὰ κάμῃ τὸν ἀσθενῆ του νὰ ἀνακτήσῃ τὰς δυνάμεις του, νὰ δείξῃ τὴν δύναμιν τῆς τέχνης του· ἐὰν ὅμως δὲν κατορθώσῃ τίποτε τὸ ἐπὶ πλέον, διὰ νὰ ἔχῃ τὴν μεγίστην δικαιολογίαν, ὅτι δὲν παρέλειψε τίποτε ἀπὸ αὐτὰ ποὺ ἔπρεπε νὰ κάμῃ, πρᾶγμα ἄβεβαια ποὺ συνέβη καὶ ἐδῶ. Διότι ὁ μὲν δίκαιος αὐτός, ἂν καὶ ἐζοῦσεν ἀνάμεσα εἰς αὐτούς, ἔμεινε καὶ πάλι δίκαιος, παρουσιάζων μεγάλην εὐσέβειαν, ἐνῶ ἐκεῖνοι ἐξ αἰτίας αὐτοῦ ἦταν στερημένοι κάθε συγγνώμης, διότι ὄχι μόνον δὲν ἐτερμάτισαν τὴν κακίαν των, ἀλλὰ καὶ ἠῤῥησαν αὐτὴν κόμῃ περισσότερον. Διότι πρόσεχε· «Περιεκύκλωσαν», λέγει, «τὴν οἰκίαν ἀπὸ

σί, τὴν οἰκίαν ἀπὸ νεανίσκου ἕως πρεσβύτου, ὁ λαὸς ἅμα». Μεγίστη τῆς πονηρίας ἢ συμφωνία, πολλὴ τῆς κακίας ἢ φορὰ, ἄφατος τῆς παρανομίας ἢ ὑπερβολῆ, ἀσύγγνωστος ἢ ἐπιχείρησις. «Ἀπὸ νεανίσκου»,
 5 φησὶν, «ἕως πρεσβύτου». Οὐ μόνον ἢ νεότης, φησὶν, ἦν ἢ τὰ παράνομα ταῦτα ἐπιζητοῦσα, ἀλλὰ καὶ οἱ πρεσβῦται τὴν ἡλικίαν, καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἅμα.

Καὶ οὔτε τὴν τόλμαν τὴν ἀναιδῆ καὶ ἀναίσχυντον ταύτην ἠδοῦντο, οὔτε τὸν ἀκοίμητον ὀφθαλμὸν εἰς ἔν-
 10 νοίαν ἐλάμβανον, οὔτε τὸν δίκαιον ἠσχύνοντο, οὔτε τῶν ξένων νομιζομένων καὶ ἐπὶ τὴν τοῦ δικαίου φιλοξενίαν αὐτόθι καταλυσάντων ἐφείδοντο, ἀλλ' ἀπηρυθριασμένως καὶ γυμνῆ, ὡς εἰπεῖν, τῇ κεφαλῇ τὰ τῆς ἀσελγείας ἐκεῖνα ῥήματα λέγοντες προσίασι, καὶ κα-
 15 λέσαντες τὸν δίκαιον, ἔλεγον πρὸς αὐτόν· «Ποῦ εἰσιν οἱ ἄνδρες οἱ εἰσελθόντες πρὸς ὑμᾶς; Ἐξάγαγε αὐτούς, ἵνα συγγενώμεθα αὐτοῖς». Διὰ ταύτην αὐτῶν οἶμαι τὴν ἐπιχείρησιν, καὶ τὴν παράνομον πονηρίαν, καὶ τὸν δίκαιον μέχρι τῆς ἐσπέρας παρακαθῆσθαι, ὡς-
 20 τε μηδενὶ συγχωρῆσαι τῶν ὀδιτῶν ἀγνοοῦντι περιπεσεῖν ταῖς ἐκείνων πάγαις. Καὶ ὁ μὲν δίκαιος μετὰ τῆς φιλοξενίας, καὶ τῆς σωφροσύνης τῆς οἰκείας ἐπιδεικνύμενος τὴν ὑπερβολὴν, ταύτην ἐποιεῖτο τὴν σπουδὴν, ὥστε πάντας τοὺς παροδεύοντας ὑποδέχε-
 25 σθαι, καὶ μηδεὶς αὐτὸν λάθοι, εἰ καὶ τέως οὐκ ἄγγέλους, ἀλλὰ ἀνθρώπους εἶναι ἐνόμιζεν. Οἱ δὲ παράνομοι ἐκεῖνοι μετὰ τοῦ μηδὲν τοιοῦτον ἐπιδείκνυσθαι οἶον ὁ δίκαιος, τὰ πᾶσαν κακίαν ἀποκρύπτοντα μόνα τολμᾶν ἐπετηῆδενον. Διὰ τοῦτο οὖν εἰς τὴν πλατεῖαν
 30 ἐβούλοντο καταλῦσαι, ἵνα παράσχωσι τῷ δικαίῳ ἀφορμὴν ἐπιδείξασθαι τὴν περὶ αὐτοὺς φιλοξενίαν, καὶ δείξωσιν αὐτῷ διὰ τῶν ἔργων ὡς ἀξίαν μέλλουσιν ὑφίστασθαι τὴν τιμωρίαν, οὕτω τὴν παρανομίαν μεθ'

τοῦ νεωτέρου μέχρι τοῦ γεροντοτέρου, ὅλος ὁ λαός μαζί». Εἶναι πάρα πολὺ μεγάλη ἡ συμφωνία τῆς κακίας, πολὺ μεγάλη ἡ ὁρμή τῆς κακίας, ἀπερίγραπτη ἡ ὑπερβολικὴ παρανομία, ἀσυγχώρητον τὸ ἐγχείρημα αὐτό. «Ἀπὸ τοῦ νεωτέρου», λέγει, «μέχρι τοῦ γεροντοτέρου». Ὅχι μόνον οἱ νέοι, λέγει, ἦσαν ἐκεῖνοι ποὺ ἐζητοῦσαν αὐτὰ τὰ παράνομα, ἀλλὰ καὶ οἱ γεροντότεροι κατὰ τὴν ἡλικίαν, καὶ ὅλος ὁ λαός μαζί.

Καὶ οὔτε ἔνοιωθαν ἐντροπὴν διὰ τὸ ἀνεδές αὐτὸ καὶ ἀδιάντροπον τόλμημά των, οὔτε ἔφερον εἰς τὴν σκέψιν των τὸν ἀκοίμητον ὀφθαλμόν, οὔτε τὸν δίκαιον ἐντρέποντο, οὔτε ἔδειχναν σεβασμὸν πρὸς τοὺς θεωρουμένους ξένους ποὺ διενυκτέρευσαν ἐδῶ διὰ νὰ φιλοξενηθοῦν ἀπὸ τὸν δίκαιον, ἀλλὰ χωρὶς νὰ κοκκινίζουν καὶ μὲ γυμνὴν κεφαλὴν, ὅπως θὰ ἐλέγαμεν, πλησιάζουν, λέγοντες τὰ ἀσελγῆ ἐκεῖνα λόγια, καί, ἀφοῦ ἐκάλεσαν τὸν δίκαιον, ἔλεγον πρὸς αὐτόν· «Ποῦ εἶναι οἱ ἄνδρες ποὺ εἰσῆλθον εἰς τὸν οἶκόν σου; Βγάλε τους ἔξω, διὰ νὰ ἀσελγήσωμεν ἐπάνω εἰς αὐτούς». Νομίζω, ὅτι ἐξ αἰτίας αὐτοῦ τοῦ ἐπιχειρήματός των καὶ ὁ δίκαιος εἶχε καθίσει ἐκεῖ μέχρι τὴν ἑσπέραν, ὥστε νὰ μὴ ἀφήσῃ κανένα ἀπὸ τοὺς ὁδοιπόρους νὰ περιπέσῃ ἀπὸ ἄγνοιαν εἰς τὰς παγίδας ἐκείνων. Καὶ ὁ μὲν δίκαιος μαζί μὲ τὴν φιλοξενίαν ἐφανέρωνε καὶ τὴν ὑπερβολικὴν σωφροσύνην του, κατέβαλλεν αὐτὴν τὴν προσπάθειαν, ὥστε νὰ ὑποδέχεται πρὸς φιλοξενίαν ὅλους τοὺς περαστικούς, χωρὶς νὰ τοῦ διαφύγη κανεὶς, ἂν καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν ἐνόμιζεν αὐτούς ὄχι ἀγγέλους, ἀλλ' ἀνθρώπους. Οἱ παράνομοι ὅμως ἐκεῖνοι μαζί μὲ τὸ ὅτι δὲν εἶχον νὰ παρουσιάσουν τίποτε παρόμοιον μὲ ἐκεῖνο ποὺ εἶχεν ὁ δίκαιος, ἐφρόντιζον μόνον νὰ πράξουν ἐκεῖνα ποὺ ἀποκρύπτουν κάθε κακίαν. Διὰ τοῦτο λοιπὸν ἤθελον οἱ ἄγγελοι νὰ διανυκτερεύσουν εἰς τὴν πλατεῖαν, διὰ νὰ δώσουν εἰς τὸν δίκαιον ἀφορμὴν νὰ ἐπιδείξῃ τὴν φιλοξενίαν του πρὸς αὐτούς, καὶ νὰ δείξουν εἰς αὐτόν ἐμπράκτως, ὅτι πρόκειται ἐπαξίως νὰ τιμωρηθοῦν, ἐπιδεικνύοντες κατ' αὐτόν τὸν τρόπον τὴν

ὑπερβολῆς ἐπιδεικνύμενοι.

4. Ἄλλ' ἴδωμεν λοιπὸν τοῦ δικαίου τῆς ἀρετῆς τὸ μέγεθος. «Ἐξελθὼν», φησί, «πρὸς αὐτοὺς πρὸς τὸ πρόθυρον, τὴν μὲν θύραν προσέωξεν, εἶπε δὲ πρὸς 5 αὐτούς». Ὅρα πῶς δέδοικεν ὁ δίκαιος καὶ τρέμει ὑπὲρ τῆς τῶν ξένων ἀσφαλείας. Οὐδὲ γὰρ ἀπλῶς τὴν θύραν προσέωξεν ὀπίσω αὐτοῦ, ἀλλ' εἰδὼς αὐτῶν τὴν μανίαν καὶ τὸ τολμηρόν, καὶ ὑφορώμενος αὐτῶν τὴν προπέτειαν, εἰτά φησι πρὸς αὐτούς· «Μηδαμῶς, ἀ- 10 δελφοί». Ὡς τῆς τοῦ δικαίου μακροθυμίας, ὧς ταπεινοφροσύνης ὑπερβολή. Τοῦτο ἀληθῶς ἀρετή, τὸ μετ' ἐπιεικείας τοῖς τοιούτοις προσφέρεσθαι. Οὐδεὶς γὰρ τὸν νοσοῦντα θεραπεῦσαι βουλόμενος, καὶ τὸν μαινόμενον σωφρονίσει, μετὰ θυμοῦ καὶ αὐστηρίας τοῦτο 15 ποιεῖ. Σκόπει γὰρ, πῶς τοὺς τὰ τοιαῦτα παρανομεῖν βουλομένους ἀδελφούς καλεῖ, ἐντρέψαι αὐτοὺς βουλόμενος, καὶ καθικέσθαι αὐτῶν τῆς συνειδήσεως, καὶ ἀποστῆσαι αὐτοὺς τῆς ἐπιχειρήσεως τῆς μιαιῶς.

«Μηδαμῶς», φησὶν, «ἀδελφοί μὴ πονηρεύσησθε». 20 Μηδέν, φησί, τοιοῦτον λογίσσησθε, μὴ τὴν πονηρὰν ταύτην πρᾶξιν ἐννοήσητε, μηδὲ τὴν φύσιν αὐτὴν παραδειγματίσητε, μηδὲ ἀθέσμους ἐπινοήσητε μίξεις· ἀλλ' εἰ καὶ βούλεσθε τῆς μανίας ὑμῶν τὸν οἴστρον παραμυθήσασθαι, ἐγὼ τοῦτο παρέξω, ὥστε κουφότε- 25 ρον ὑμῶν γενέσθαι τὸ τόλμημα. «Εἰσὶ μοι δύο θυγατέρες, αἱ οὐκ ἔγνωσαν ἄνδρας». Ἔτι, ἄπειρὶ εἰσι γαμικῆς συνουσίας, ἀνέπαφοι τυγχάνουσιν, ἐν αὐτῇ τῇ ἀκμῇ τῆς ἡλικίας εἰσὶ, λάμπουσαι τῇ ὥρᾳ· ταύτας πᾶσιν ἐκδότους δίδωμι, καὶ χρᾶσθε αὐταῖς ὡς ἀρέσκει 30 ὑμῖν. Λαβόντες αὐτάς, φησί, πληρώσατε ὑμῶν εἰς αὐτάς τὴν ἀσέλγειαν, καὶ ἐμφορήθητε τῆς ἐπιθυμίας

ὑπερβολικὴν παρανομίαν των.

4. Ἄλλ' ὡς ἰδοῦμεν πλέον τὸ μέγεθος τῆς ἀρετῆς τοῦ δικαίου. «Ἄφοῦ», λέγει, «ἐβγῆκεν ἔξω ἀπὸ τὴν θύραν καὶ ἔκλεισεν ὀπίσω του μὲ ἀσφάλειαν τὴν θύραν, εἶπε πρὸς αὐτούς». Πρόσεχε πῶς φοβεῖται καὶ τρέμει ὁ δικαίος ἐξ αἰτίας τῆς ἀσφαλείας τῶν ξένων. Διότι δὲν ἔκλεισεν ἀπλῶς τὴν θύραν ὀπίσω του μὲ ἀσφάλειαν, ἀλλὰ γνωρίζων τὴν μανίαν καὶ τὴν ἀναίδειαν αὐτῶν, καὶ ὑποπτευόμενος τὴν θρασύτητα αὐτῶν, λέγει πλέον πρὸς αὐτούς· «Μὲ κανένα τρόπον, ἀδελφοί». Πῶ πῶ μέγεθος μακροθυμίας τοῦ δικαίου, πῶ πῶ ὑπερβολικὴ ταπεινοφροσύνη. Αὐτὸ πράγματι εἶναι ἀρετὴ, τὸ νὰ συμπεριφέρεται κανεὶς πρὸς τοὺς ἀνθρώπους αὐτοῦ τοῦ εἴδους μὲ πραότητα. Διότι κανεὶς, ἐπιθυμῶν νὰ θεραπεύσῃ τὸν ἀσθενῆ καὶ νὰ σωφρονίσῃ τὸν μανιακόν, κάμνει αὐτὸ μὲ θυμὸν καὶ ἀυστηρότητα. Διότι πρόσεχε πῶς ὀνομάζει ἀδελφοὺς ἐκείνους ποὺ θέλουν νὰ διαπράττουν τὰς παρανομίας αὐτοῦ τοῦ εἴδους, θέλων νὰ τοὺς κἀνῆ νὰ νοιώσουν ἐντροπὴν καὶ νὰ προσεγγίσῃ τὴν συνείδησίν των καὶ ν' ἀπομακρύνῃ αὐτοὺς ἀπὸ τὸ μιαρὸν ἐπιχείρημά των.

«Μὲ κανένα τρόπον», λέγει, «ἀδελφοί· μὴ θέσετε εἰς ἐφαρμογὴν τὴν πονηρὰν αὐτὴν πρᾶξιν σας». Τίποτε παρόμοιον, λέγει, μὴ σκεφθῆτε, οὔτε νὰ φέρετε εἰς τὴν σκέψιν σας αὐτὴν τὴν κακὴν πρᾶξιν, οὔτε νὰ διαπομπεύσετε τὴν ἰδίαν τὴν φύσιν σας, οὔτε νὰ ἐπινοήσετε ἀπηγορευμένας μίξεις, ἀλλ' ἐὰν θέλετε νὰ ἱκανοποιήσετε τὸν μανιακόν πόθον σας ἐγὼ θὰ σᾶς προσφέρω αὐτὴν τὴν δυνατότητα, ὥστε νὰ γίνῃ ἐλαφρύτερον τὸ τόλμημά σας. «Ἔχω δύο θυγατέρας, αἱ ὁποῖαι δὲν ἐγνώρισαν ἄνδρας». Ἀκόμη, λέγει, εἶναι ἄπειροι γαμικῆς συνουσίας, δὲν ἤλθον εἰς ἐπαφὴν μὲ ἄνδρα, εὐρίσκονται εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς ἡλικίας των, ἀκτινοβολοῦσαι ἀπὸ ὠραιότητα· αὐτὰς παραδίδω εἰς τὴν διάθεσιν ὄλων σας καὶ χρησιμοποιήσατε αὐτὰς ὅπως ἀρέσει εἰς ἐσᾶς. Ἄφοῦ τὰς λάβετε, λέγει, ἱκανοποιήσατε ἐπάνω εἰς αὐτὰς τὴν ἀσέλγειάν σας καὶ ἐκπληρώσατε τὴν πονηρὴν ἐπιθυμίαν σας. Μόνον μὴ κά-

ὑμῶν τῆς πονηραῖς. «Μόνον εἰς τοὺς ἄνδρας τούτους
μηδὲν ποιήσατε ἄδικον, οὐ εἵνεκεν εἰσῆλθον ὑπὸ τὴν
σκέπην τῶν δοκῶν μου». Ἐπειδὴ ἐβιασάμην, φησὶν,
αὐτούς, καὶ εἰσήγαγον ὑπὸ τὰς δοκούς μου, ἵνα μὴ
5 ἐμοὶ ἐπιγραφῆ ἢ εἰς αὐτοὺς γινομένη παρανομία, καὶ
ἐγὼ αὐτοῖς αἴτιος τῆς ὕβρεως ταύτης γένωμαι, διὰ
τοῦτο ὑπὲρ αὐτῶν τὰς δύο μου θυγατέρας δίδωμι, ὥσ-
τε τούτους ἐλευθερῶσαι τῶν ὑμετέρων χειρῶν.

Πόση τοῦ δικαίου ἡ ἀρετή; πᾶσαν ἀρετὴν φιλο-
10 ξενίας ἐνίκησε. Τί γὰρ ἂν τις εἶποι κατ' ἀξίαν τῆς
τοῦ δικαίου τούτου φιλοφροσύνης, ὃς οὐδὲ τῶν θυ-
γατέρων φείσασθαι ἠνέσχετο, ἵνα τὴν εἰς τοὺς ξέ-
νους τιμὴν ἐπιδείξηται, καὶ ἐλευθερώσῃ τῆς παρα-
νομίας τῶν Σοδομιτῶν; Καὶ οὗτος μὲν καὶ τὰς θυ-
15 γατέρας τὰς ἑαυτοῦ ἐκδίδωσιν, ἵνα τοὺς ξένους, τοὺς
ὀδίτας (πάλιν γὰρ τὰ αὐτὰ λέγω), τοὺς μηδαμόθεν
αὐτῶ γνωρίμους ἐξαρπάσῃ τῆς τῶν παρανόμων ὕβρε-
ως, ἡμεῖς δὲ ὄρωντες πολλάκις τοὺς ἀδελφοὺς τοὺς
ἡμετέρους εἰς αὐτὸ τῆς ἀσεβείας τὸ βάραθρον, καὶ
20 σχεδὸν εἰπεῖν, ὑπὸ τὸν φάρυγγα τοῦ διαβόλου γινο-
μένους, οὐδὲ λόγου μεταδοῦναι ἀνεχόμεθα, οὐδὲ συμ-
βουλεῦσαι, καὶ τὴν διὰ τῶν λόγων παραίνεσιν εἰσενεγ-
κεῖν καὶ ἐξαρπάσαι τῆς κακίας, καὶ πρὸς τὴν ἀρετὴν
χειραγωγῆσαι. Ποίαν οὖν σχοίημεν ἀπολογία, τοῦ
25 μὲν δικαίου μηδὲ τῶν θυγατέρων φεισαμένου διὰ τὴν
εἰς τοὺς ξένους κηδεμονίαν, ἡμῶν δὲ οὕτως ἀνηλε-
ῶς περὶ τοὺς ἡμετέρους διακειμένων, καὶ πολλάκις
τὰ ψυχρὰ ἐκεῖνα καὶ ἀλογίας γέμοντα ῥήματα προῖ-
εμένων; Τί γὰρ κοινὸν ἔχω, φησί, πρὸς αὐτόν; οὐδέν
30 μοι μέλει, οὐδὲν πρᾶγμα ἔχω μετ' αὐτοῦ.

Τί λέγεις, ἄνθρωπε; Οὐδὲν κοινὸν ἔχεις πρὸς αὐ-
τόν; Ἀδελφὸς σοῦ ἐστὶ, τῆς αὐτῆς σοὶ μετέχει φύσε-

νετε κανένα κακόν εἰς τοὺς ἄνδρας αὐτοὺς, ἐφόσον εἰσ-
ῆλθον καὶ εὐρίσκονται φιλοξενούμενοι κάτω ἀπὸ τὴν στέ-
γην μου». Ἐπειδὴ, λέγει, τοὺς ἐξηνάγκασα καὶ τοὺς ὠ-
δήγησα κάτω ἀπὸ τὴν σκέπην τῆς οἰκίας μου, διὰ νὰ
μὴ καταγραφῆ εἰς βάρος μου ἢ παρανομία πού θέλει συμ-
βῆ εἰς αὐτοὺς καὶ γίνω ἐγὼ αἰτιός τῆς προσβολῆς εἰς
αὐτούς, διὰ τοῦτο ἀντὶ δι' αὐτοὺς σᾶς δίδω τὰς δύο θυ-
γατέρας μου, ὥστε νὰ ἐλευθερώσω αὐτοὺς ἀπὸ τὰ χέ-
ρια σας.

Πόσον μεγάλη εἶναι ἡ ἀρετὴ τοῦ δικαίου; Ἐνίκη-
σε κάθε ἀρετὴν φιλοξενίας. Διότι τί θὰ ἤμποροῦσε νὰ εἰ-
πῆ κανεὶς ἀντάξιον τῆς φιλοφροσύνης αὐτῆς τοῦ δικαίου
αὐτοῦ, ὁ ὁποῖος δὲν ἠθέλησε νὰ λυπηθῆ, οὔτε τὰς θυ-
γατέρας του, διὰ νὰ δείξῃ τὴν ἐκτίμησιν πρὸς τοὺς φι-
λοξενουμένους του καὶ νὰ ἐλευθερώσῃ αὐτοὺς ἀπὸ τὴν
παρανομίαν τῶν Σοδομιτῶν; Καὶ αὐτός μὲν καὶ τὰς θυ-
γατέρας του παραδίδει εἰς τὴν διάθεσιν αὐτῶν, διὰ νὰ
ἐξαρπάσῃ ἀπὸ τὴν προσβολὴν τῶν παρανόμων (διότι πάλιν
λέγω τὰ ἴδια) τοὺς ξένους, τοὺς ὀδοιπόρους, ἐμεῖς
ὅμως βλέποντες πολλές φορές τοὺς ἀδελφούς μας μέ-
σα εἰς τὸ ἴδιον τὸ βάραθρον τῆς ἀσεβείας, καὶ σχεδόν,
θὰ ἐλέγαμεν, νὰ εὐρίσκωνται κάτω ἀπὸ τὸν φάρυγγα τοῦ
διαβόλου, δὲν ἀνεχόμεθα οὔτε λόγον νὰ τοὺς εἰποῦμεν,
οὔτε νὰ τοὺς συμβουλευσωμεν καὶ νὰ τοὺς προσφέρω-
μεν τὴν μὲ τοὺς λόγους παραίνεσιν, διὰ νὰ τοὺς ἀρπά-
σωμεν μέσα ἀπὸ τὴν κακίαν καὶ νὰ τοὺς ὀδηγήσωμεν
πρὸς τὴν ἀρετὴν. Ποίαν λοιπὸν ἀπολογίαν θὰ ἤμπορού-
σαμεν νὰ ἔχωμεν τὴν στιγμὴν πού ὁ μὲν δίκαιος οὔτε
τὰς θυγατέρας του ἐλυπήθη ἐξ αἰτίας τῆς φροντίδος του
πρὸς τοὺς ξένους, ἐμεῖς δὲ συμπεριφερόμεθα μὲ τόσον
ἄσπλαγχνον τρόπον πρὸς τοὺς ἰδικούς μας καὶ πολλές
φορές ἀφήνομεν νὰ βγοῦν ἀπὸ τὸ στόμα μας τὰ ψυχρὰ
ἐκεῖνα καὶ γεμάτα ἀπὸ παραλογισμὸν λόγια; Καθόλου
δὲν μὲ ἐνδιαφέρει, δὲν ἔχω τίποτε τὸ κοινὸν μὲ αὐτόν.

Τί λέγεις, ἄνθρωπε; Δὲν ἔχεις τίποτε τὸ κοινὸν μὲ
αὐτόν; Ἀδελφός σου εἶναι, ἔχει τὴν ἴδιαν φύσιν μὲ ἐ-

ως, ὑπὸ τὸν αὐτὸν ἔστε Δεσπότην, πολλάκις δὲ καὶ
 τῆς αὐτῆς μετέχετε τραπέζης, τῆς πνευματικῆς λέ-
 γω καὶ φρικτῆς, καὶ λέγεις, Οὐδὲν κοινὸν ἔχω πρὸς
 αὐτόν, καὶ ἀνηλεῶς παρατρέχεις, καὶ οὐκ ὀρέγεις
 5 χεῖρα κειμένῳ; Καὶ Ἰουδαίοις μὲν ὁ νόμος προσέτα-
 τε, μηδὲ τῶν ἐχθρῶν τὰ ὑποζύγια παρορᾶν πεπτωκό-
 τα, σὺ δὲ τὸν ἀδελφὸν ὑπὸ τοῦ διαβόλου πολλάκις τε-
 τρωμένον καὶ κείμενον ὀρῶν, οὐκ ἐπὶ τῆς γῆς, ἀλλ'
 εἰς τὸ τῆς ἁμαρτίας βάραθρον, οὐκ ἀνασπᾶς διὰ τῆς
 10 παραινέσεως, οὐδὲ νουθεσίαν εἰσάγεις τὴν παρὰ σου-
 τοῦ, οὐδὲ σπουδάζεις καὶ ἑτέρους, εἰ οἶόν τε, εἰς συμ-
 μαχίαν λαβεῖν, ἵνα τῆς φάρυγγος τοῦ θηρίου τὸ μέ-
 λος τὸ σὸν ἐλευθερῶσαι δυνηθῆς, καὶ πρὸς τὴν οἰ-
 κείαν ἐπαναγαγεῖν εὐγένειαν, ἵνα καὶ αὐτός, εἴ ποτε
 15 περιπέσης, ὃ μὴ γένοιτο, τοῖς δικτύοις τοῦ πονηροῦ
 δαίμονος ἐκείνου, δυνηθῆς ἔχειν τοὺς ἀμῦναι δυνα-
 μένους, καὶ ἐλευθερῶσαι τῶν τοῦ διαβόλου χειρῶν;
 Οὕτω καὶ Παῦλος διεγεῖραι βουλόμενος Γαλάτας εἰς
 τὴν τῶν οἰκείων μελῶν πρόνοιαν, φησί· «Σκοπῶν σε-
 20 αὐτόν, μὴ καὶ σὺ πειρασθῆς»· μονονουχὶ λέγων, Ἐὰν
 ἀσυμπαθῶς καὶ ἀνηλεῶς παραδράμῃς τὸν ἀδελφόν, ἴ-
 σως καὶ σὲ περιπεπωκότα ἕτερος οὕτω παραδρα-
 μεῖται.

Εἰ τοίνυν βούλει μὴ παροφθῆναι, εἴποτε περιπέ-
 25 σοις, μήτε αὐτὸς παρίδοις, ἀλλὰ πολλὴν ἐπίδειξαι τὴν
 φιλοστοργίαν, καὶ θησαυρὸν ἡγοῦ μέγιστον τὸ δυνη-
 θῆναι διασῶσαι τὸν ἀδελφόν. Οὐδὲν γὰρ τούτου ἴσον
 γένοιτ' ἂν ποτε εἰς ἀρετῆς λόγον. Ἐὰν γὰρ ἐννοή-
 σης μόνον, ὅτι οὗτος, ὃν παρορᾶς καὶ παρατρέχεις,

8. Πρβλ. Ἐφ. 23, 5.

9. Γαλ. 6, 1.

σένα, εὐρίσκεται κάτω ἀπὸ τὸν ἴδιον Κύριον, πολλές φορές δὲ μετέχετε εἰς τὴν ἴδιαν τράπεζαν, ἐννοῶ τὴν πνευματικὴν καὶ φρικτὴν, καὶ λέγεις, Δὲν ἔχω τίποτε τὸ κοινὸν πρὸς αὐτόν, καὶ τὸν προσπερνᾷς μὲ ἄσπλαγχνον τρόπον καὶ δὲν τοῦ δίνεις χέρι βοηθείας ἐνῶ εὐρίσκεται κάτω πεσμένος; Καὶ τοὺς μὲν Ἰουδαίους ἐπρόστασεν ὁ νόμος, νὰ μὴ παραβλέπουν οὔτε τὰ ὑποζύγια τῶν ἐχθρῶν τῶν, βλέποντες αὐτὰ πεσμένα⁸, σὺ δὲ βλέπων τὸν ἀδελφὸν σου πληγωμένον πολλές φορές ἀπὸ τὸν διάβολον καὶ εὐρισκόμενον πεσμένον, ὄχι ἐπάνω εἰς τὴν γῆν, ἀλλ' εἰς τὸ βάραθρον τῆς ἁμαρτίας, δὲν τὸν ἀποσπᾷς μὲ τὴν παραίνεσίν σου, οὔτε τοῦ προσφέρεις τὴν συμβουλήν σου, οὔτε φροντίζεις καὶ ἄλλους, ἂν εἶναι δυνατόν, νὰ λάβης βοηθούς, διὰ νὰ ἠμπορέσης νὰ ἐλευθερώσης ἀπὸ τὸ φάρυγγα τοῦ θηρίου τὸ ἰδικόν σου μέλος καὶ νὰ τὸ ὀδηγήσης πρὸς τὴν ἰδικὴν σου εὐγενικὴν θέσιν, ὥστε καὶ σὺ ὁ ἴδιος, ἐὰν κάποτε περιπέσης, πρᾶγμα ποῦ εὐχομαι νὰ μὴ συμβῇ, εἰς τὰ δίκτυα τοῦ πονηροῦ ἐκείνου δαίμονος, νὰ ἠμπορέσης νὰ ἔχῃς ἐκείνους ποῦ ἠμποροῦν νὰ σὲ βοηθήσουν, καὶ νὰ σὲ ἐλευθερώσουν ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ διαβόλου; Ἔτσι καὶ ὁ Παῦλος, ἐπιθυμῶν νὰ διεγείρῃ τοὺς Γαλάτας ὥστε νὰ φροντίζουν διὰ τὰ ἰδικὰ των μέλη, λέγει· «Πρόσεχε τὸν ἑαυτὸν σου, μὴ τυχὸν περιπέσης καὶ ἐσὺ εἰς πειρασμόν»⁹· εἶναι σχεδὸν σὰν νὰ λέγῃ· Ἄν προσπεράσης τὸν ἀδελφὸν σου χωρὶς συμπάθειαν καὶ μὲ ἄσπλαγχνίαν, ἐνδεχομένως κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον νὰ σὲ προσπεράσῃ καὶ ἐσένα ἄλλος ἐνῶ θὰ εὐρίσκεσαι εἰς παρομοίαν κατάστασιν.

Ἐὰν λοιπὸν θέλῃς νὰ μὴ περιφρονηθῇς, ἐὰν κάποτε συμβῇ νὰ περιπέσης εἰς παρόμοιαν κατάστασιν, οὔτε σὺ νὰ δείξης περιφρόνησιν, ἀλλὰ δεῖξε μεγάλην φιλοστοργίαν καὶ θεώρει μέγιστον θησαυρὸν τὸ νὰ ἠμπορέσης νὰ διασώσης τὸν ἀδελφὸν σου. Διότι τίποτε δὲν θὰ ἠμποροῦσε ποτὲ νὰ ἐξισωθῇ μὲ αὐτὸ εἰς ἀναλογίαν ἀρετῆς. Ἐὰν δηλαδὴ σκεφθῇς μόνον, ὅτι αὐτός, τὸν ὁποῖον περιφρονεῖς καὶ προσπερνᾷς ἐσὺ, ἔχει ἀξιωθῇ ἀπὸ τὸν

ὑπὸ τοῦ Δεσπότου σου τοσαύτης ἡξίωται τῆς τιμῆς, ὡς δι' αὐτὸν μὴ παραιτήσασθαι καὶ τὸ αἷμα ἐκχέειν τὸ ἑαυτοῦ (καθὼς καὶ Παῦλός φησι· «Καὶ ἀπολείται ὁ ἀσθενὼν ἀδελφὸς ἐπὶ τῇ σῆ γνώσει, δι' ὃν Χριστὸς 5 ἀπέθανε»), πῶς οὐχὶ τῇ γῆ σεαυτὸν κατορύξεις; Εἰ τοίνυν δι' αὐτὸν ὁ Χριστὸς καὶ τὸ αἷμα ἐξέχεε, τί μέγα ποιήσεις, εἰάν τὴν παρὰ σαυτοῦ φιλοστοργίαν ἐπιδείξῃ, καὶ τῇ διὰ τῶν λόγων προτροπῇ διαναστήσης κείμενον, καὶ τὴν αὐτοῦ ψυχὴν βεβαπτισμένην ἴσως 10 καὶ ὑποβρύχιον γεγεννημένην ἀνενέγκῃς ἐκ τοῦ τῆς κακίας βυθοῦ, καὶ παρασκευάσῃς ἰδεῖν τῆς ἀρετῆς τὸ φῶς, καὶ μὴ παλινδρομῆσαι ἐπὶ τὸν τῆς κακίας ζόφον;

5. Μιμησώμεθα τοίνυν παρακαλῶ, τὸν δίκαιον 15 τοῦτον, καὶ εἰ δέοι καὶ κίνδυνόν τινα ὑπομένειν ὑπὲρ τοῦ τὴν σωτηρίαν τοῦ πλησίον πραγματεύσασθαι, μηδὲ τοῦτο παραιτησώμεθα. Ὁ γὰρ τοιοῦτος κίνδυνος σωτηρίας ἡμῖν ὑπόθεσις γίνεται, καὶ πολλῆς παρησίας πρόξενος. Ἐννόησον γάρ μοι τὸν δίκαιον τοῦ- 20 τον, ὅπως πρὸς δῆμον ὀλόκληρον τοσαύτην περὶ τὴν κακίαν τὴν συμφωνίαν ἐπιδειξάμενον παρετάξατο, καὶ μετ' ἐπιεικείας πολλῆς καὶ τὴν ἀνδρείαν ἄφατον ἐπεδείκνυτο, εἰ καὶ οὐδὲ οὕτω καθικέσθαι ἠδυνήθη τῆς ἀκαθέκτου αὐτῶν μανίας. Μετὰ γὰρ τὰ ρήματα ἐ- 25 κείνα, καὶ τὴν ἐπιεικίαν τὴν ὑπερβάλλουσαν, καὶ τὸ μονονουχὶ ταῖς χερσὶν ἐκδοῦναι διὰ τῶν λόγων τὰς θυγατέρας, τί φασὶ πρὸς αὐτόν, «Ἀπόστα ἐκεῖ». Ὡς μέθης ὑπερβολή, ὡς παραφροσύνης ἐπίτασις. Τοιοῦτον γὰρ ἢ πονηρὰ αὕτη καὶ ἀκόλαστος ἐπιθυμία· ἐπει- 30 δὴν περιγένηται τοῦ λογισμοῦ, οὐκ ἀφήσιν συνιδεῖν οὐδὲν τῶν δεόντων, ἀλλὰ καθάπερ ἐν σκότῳ καὶ νυκτομαχίᾳ τινί, οὕτως ἅπαντα διαπράττεται. «Ἀπόστα», φησὶν, «ἐκεῖ· εἰσῆλθες παροικεῖν, μὴ καὶ κρι-

Κύριόν σου τόσον μεγάλης τιμῆς, ὥστε πρὸς χάριν του νὰ μὴ διατάσῃ καὶ τὸ αἷμά του νὰ χύσῃ (καθὼς καὶ ὁ Παῦλος λέγει· «Καὶ θὰ χαθῆ ὁ πνευματικὰ ἀδύνατος ἀδελφός σου, πρὸς χάριν τοῦ ὁποίου ἀπέθανε ὁ Χριστός, ἐξ αἰτίας τῆς ἰδικῆς σου γνώσεως»¹⁰), πῶς ἀπὸ ἐντροπὴν δὲν θὰ θάψῃς τὸν ἑαυτόν σου μέσα εἰς τὴν γῆν; Ἐὰν λοιπὸν δι' αὐτόν ὁ Χριστός καὶ τὸ αἷμα του ἔχυσε, τί τὸ σπουδαῖον θὰ κάνῃς, ἐὰν δείξῃς πρὸς αὐτόν τὴν φιλοστοργίαν σου καὶ ἠμπορέσῃς μὲ τὴν προτροπὴν τῶν λόγων σου νὰ τὸν σηκώσῃς ἀπὸ κατάκοιτον πνευματικὰ πού εἶναι, καὶ νὰ ἀνασύρῃς μέσα ἀπὸ τὸν βυθὸν τῆς κακίας τὴν βουτιγμένην καὶ ἴσως βυθισμένην μέσα εἰς αὐτόν ψυχὴν αὐτοῦ, καὶ νὰ τὴν προετοιμάσῃς νὰ ἰδῇ τὸ φῶς τῆς ἀρετῆς, ὥστε νὰ μὴ ἐπιστρέψῃ καὶ πάλιν μέσα εἰς τὸ σκότος τῆς κακίας;

5. Ἄς μιμηθοῦμεν λοιπὸν, παρακαλῶ, τὸν δίκαιον τοῦτον, καὶ ἂν χρειασθῆ καὶ κάποιον κίνδυνον νὰ ὑπομείνωμεν προκειμένου νὰ προσφέρωμεν τὴν σωτηρίαν εἰς τὸν πλησίον μας, οὔτε αὐτὸ νὰ τὰ ἀποφύγωμεν. Διότι ὁ παρόμοιος κίνδυνος γίνεται δι' ἡμᾶς ἀφορμὴ σωτηρίας καὶ μᾶς χαρίζει μεγάλην παρρησίαν. Σκέψου δηλαδὴ σὲ παρακαλῶ τὸν δίκαιον αὐτόν, πῶς ἀντετάχθη πρὸς ὀλόκληρον πλῆθος, πού ἔδειξε τόσον μεγάλην συμφωνίαν περὶ τὴν κακίαν, καὶ μὲ μεγάλην πραότητα ἔδειχνε τὴν ἀπερίγραπτον ἀνδρείαν του, ἂν καὶ οὔτε ἔτσι ἠμπόρεσε νὰ συγκρατήσῃ τὴν ἀσυγκράτητον μανίαν των. Διότι μετὰ τὰ λόγια ἐκεῖνο καὶ τὴν ὑπερβολικὴν πραότητά του καὶ τὴν σχεδὸν μὲ τὰ χέρια του παράδοσιν μὲ τὰ λόγια του τῶν θυγατέρων του εἰς αὐτούς, τί λέγουν πρὸς αὐτόν; «Φύγε ἀπὸ ἐκεῖ». Πῶ, πῶ ὑπερβολικὸν μέγεθος μέθης, πῶ, πῶ μέγεθος παραφροσύνης. Διότι τέτοια εἶναι αὕτη ἡ πονηρὰ καὶ ἀκόλαστος ἐπιθυμία· ὅταν κυριεύσῃ τὸν λογισμὸν, δὲν ἀφήνει νὰ ἀντιληφθῆ κανεὶς τίποτε ἀπὸ τὰ πρέποντα, ἀλλ' ὅλα τὰ κάμνει ἔτσι, ὡσὰν νὰ εὐρίσκεται μέσα εἰς τὴν νύκτα. «Φύγε», λέγει, «ἀπὸ ἐκεῖ ἦλθες ἀπὸ ἄλλην χώραν καὶ μένεις μαζί μας· μήπως θέ-

σιν κρίνειν; Νῦν οὖν σὲ κακώσομεν μᾶλλον, ἢ ἐκείνους».

“Ορα πῶς μὲν ὁ δίκαιος ἐπιεικῶς αὐτοῖς διαλέγεται, οἱ δὲ πόση κέχρηται τῇ θρασύτητι. “Ὡσπερ
 5 ἐκβακχευθέντες λοιπὸν ὑπὸ τοῦ διαβόλου, καὶ ὡς ὑπ’ ἐκείνου στρατηγούμενοι, οὕτω κατεξανίστανται τοῦ δικαίου, καὶ φασιν· «Εἰσῆλθες παροικεῖν, μὴ καὶ κρίσιν κρίνειν; «Πάροικόν σε, φησὶν, ἔδεξάμεθα· μὴ γὰρ καὶ κριτῆς ἡμῶν κατέστης; “Ὡ ἀγνωμοσύνης ὑπερβολή.
 10 Δέον ἐντραπήναι, δέον αἰδεσθῆναι τὴν συμβουλήν τοῦ δικαίου, οἱ δέ, καθάπερ οἱ μαινόμενοι καὶ τὸν ἰατρὸν συγκόψαι ἐπιχειροῦσιν, οὕτω καὶ οὗτοι «Σέ», φησί, «κακώσομεν μᾶλλον, ἢ ἐκείνους». Εἰ μὴ βούλει, φησὶν, ἡσυχάσαι, μαθήσῃ ὡς οὐδέν σοι πλέον ἔσται
 15 τῆς εἰς ἐκείνους προστασίας, ἢ τὸ ἐκείνους μὲν διαφυγεῖν τὸν κίνδυνον, σὲ δὲ τούτῳ περιβληθῆναι. «Παρεβιάζοντο δὲ τὸν Λῶτ σφόδρα». “Ορα τὸν δίκαιον τοῦτον καὶ ἀνδρείαν ἐπιδεικνύμενον, καὶ τοσοῦτω πλήθει ἀντιτάττεσθαι ἐπιχειροῦντα. «Καὶ ἤγγισαν», φησί,
 20 «συντρίψαι τὴν θύραν». Ἐπειδὴ γὰρ μέλλων ἐξίέναι, καὶ τὴν τούτων μανίαν προορῶν προσέωξεν αὐτοῦ ὀπισθεν τὴν θύραν, οὐκ αἰσχυρόμενοι οἱ μιαιοὶ οὗτοι καὶ παράνομοι τῆς τοῦ δικαίου παραινέσεως, αὐτόν τε ἐβιάζοντο καὶ τὴν θύραν συντρίψαι ἐπεχεί-
 25 ρουν.

Ἄλλ’ ἐπειδὴ διὰ τῶν πραγμάτων ἐδείκνυτο καὶ ἡ τοῦ δικαίου ἀρετή, καὶ ἡ πρὸς τοὺς ξένους νομιζομένους κηδεμονία, καὶ τοῦ πλήθους ἐκείνου παντὸς ἡ περὶ τὴν κακίαν συμφωνία, τότε λοιπὸν ἐκκαλύπτουσιν
 30 ἑαυτοὺς οἱ παραγεγονότες. Καὶ ἐπειδὴ εἶδον τὸν δίκαιον πάντα τὰ παρ’ ἑαυτοῦ πεπληρωκότα, τὴν οἰ-

λεις νὰ γίνης καὶ δικαστῆς μας; Τώρα λοιπὸν θὰ κακοποιήσωμεν ἐσένα μᾶλλον, παρὰ ἐκείνους».

Πρόσεχε πῶς μὲν ὁ δίκαιος ὁμιλεῖ πρὸς αὐτοὺς μὲ πραότητα, ἐνῶ ἐκεῖνοι πόση θρασύτητα χρησιμοποιοῦν. Ὡσὰν νὰ εἶχον πλέον κυριευθῆ ἀπὸ βακχικὴν διαβολικὴν μανίαν καὶ ὡσὰν νὰ καθοδηγοῦνται ἀπὸ τὸν διάβολον, μὲ τόσην ἀγριότητα ἐπιτίθενται ἐναντίον τοῦ δικαίου, καὶ λέγουν· «Ἦλθες ἀπὸ ἀλλοῦ καὶ κατοικεῖς μαζί μας· μήπως θέλεις νὰ γίνης καὶ δικαστῆς μας;». Ἦσουν, λέγει, ξένος καὶ σὲ ἐδέχθημεν· μήπως λοιπὸν ἔγινες καὶ δικαστῆς μας; Πῶ, πῶ ὑπερβολικὸν μέγεθος ἀχαριστίας. Ἐνῶ ἔπρεπε νὰ ἐντραποῦν, ἐνῶ ἔπρεπε νὰ σεβασθοῦν τὴν συμβολὴν τοῦ δικαίου, ἐκεῖνοι ὅμως, ὅπως ἀκριβῶς καὶ οἱ μαγιοκτονοὶ ἐπιχειροῦν καὶ τὸν ἰατρὸν νὰ σφάξουν, ἔτσι καὶ αὐτοί. «Ἐσένα», λέγει, «θὰ κακοποιήσωμεν μᾶλλον, παρὰ ἐκείνους». Ἐὰν δὲν θέλῃς, λέγει, νὰ ἡσυχάσῃς, θὰ μάθῃς ὅτι δὲν ἔχεις νὰ κερδίσῃς τίποτε ἐπὶ πλέον ἀπὸ τὴν προστασίαν ποὺ παρέχεις εἰς ἐκείνους, παρὰ μόνον ἐκεῖνοι μὲν νὰ διαφύγουν τὸν κίνδυνον, σὺ δὲ νὰ ὑποστῇς αὐτόν. «Ὁρμουσαν δὲ ἐναντίον τοῦ Λῶτ μὲ τρομερὴν μανίαν». Πρόσεχε τὸν δίκαιον αὐτόν ποὺ δείχνει καὶ ἀνδρείαν καὶ προσπαθεῖ νὰ προβάλῃ ἀντίστασιν εἰς ἓνα τόσον μεγάλον πλῆθος. «Καὶ παρ' ὀλίγον δέ», λέγει, «θὰ συνέτριβον τὴν θύραν». Διότι ὅταν ἠθέλησε νὰ ἐξέλθῃ ἀπὸ τὴν οἰκίαν του καὶ ἀντελήφθῃ τὴν μανίαν αὐτῶν, ἔκλεισε μὲ μεγάλην ἀσφάλειαν τὴν θύραν ὀπίσω του, ἐπειδὴ ὅμως οἱ μισοὶ αὐτοὶ καὶ παράνομοι δὲν ἐδέχοντο τὴν συμβουλήν τοῦ δικαίου, καὶ ἐναντίον αὐτοῦ ἀσκοῦσαν βίαν καὶ ἐπιχειροῦσαν νὰ σπάσουν τὴν θύραν.

Ἄφοῦ ὅμως ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ πράγματα ἔγινε φανερὴ καὶ τοῦ δικαίου ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ προστασία πρὸς τοὺς νομιζομένους ξένους, καθὼς καὶ ἡ συμφωνία ὀλοκλήρου ἐκείνου τοῦ πλῆθους διὰ τὴν κακίαν, τότε πλέον ἀποκαλύπτουν τοὺς ἑαυτούς των οἱ φιλοξενούμενοι. Καὶ ἀφοῦ εἶδον τὸν δίκαιον ὅτι εἶχε κάμει ὅ,τι ἐξηρτᾶτο ἀπὸ αὐτόν, φανερώνοντες τὴν δύναμίν των, ὑπερασπίζονται τὸν

κείαν ἐπιδεικνύμενοι δύναμιν ἐπαμύνουσι τῷ δικαίῳ καταδυναστευομένῳ ὑπὸ τῆς ἐκείνων μανίας. «Ἐκτείναντες» γάρ, φησίν, «οἱ ἄνδρες τὰς χεῖρας εἰσεσπᾶσαντο τὸν Λῶτ πρὸς ἑαυτοὺς εἰς τὸν οἶκον, καὶ τὴν θύραν τοῦ οἴκου ἀπέκλεισαν· τοὺς δὲ ἄνδρας τοὺς ὄντας ἐπὶ τῆς θύρας τοῦ οἴκου ἐπάταξαν ἄορασίᾳ ἀπὸ μικροῦ ἕως μεγάλου, καὶ παρελύθησαν ζητοῦντες τὴν θύραν». Ὅρᾳς πῶς καὶ ὁ δίκαιος οὗτος παραχρῆμα τῆς φιλοξενίας κομίζεται τὰς ἀμοιβάς, καὶ οἱ παράνομοι ἐκείνοι ἀξίαν τίνουσι δίκην; «Εἰσεσπᾶσαντο» γάρ, φησί, «τὸν Λῶτ εἰς τὸν οἶκον, καὶ τὴν θύραν ἀπέκλεισαν· τοὺς δὲ ἄνδρας ἐπάταξαν ἄορασίᾳ ἀπὸ μικροῦ ἕως μεγάλου, καὶ παρελύθησαν ζητοῦντες τὴν θύραν».

Ἐπειδὴ τὸ τῆς διανοίας αὐτῶν ὄμμα πεπήρωτο, διὰ τοῦτο καὶ τῆς ὁράσεως τὴν τύφλωσιν ὑπομένουσιν, ἵνα μάθωσιν ὡς οὐδὲν αὐτοῖς ὄφελος τῶν σωματικῶν ὀφθαλμῶν, τῶν τῆς διανοίας ὀμμάτων πεπηρωμένων. Καὶ ἐπειδὴ σύμφωνον τὴν κακίαν ἐπεδείκνυντο, καὶ οὔτε οἱ νέοι, οὔτε οἱ πρεσβῦται ἀπείχοντο τῆς πονηρᾶς ἐπιχειρήσεως, διὰ τοῦτο πάντες, φησίν, ἀπετυφλώθησαν, καὶ οὐ μόνον τὴν πήρωσιν ἐδέχοντο, ἀλλὰ καὶ τὰ τῆς ἰσχύος αὐτοῖς τοῦ σώματος διελύετο· ἐπειδὴ γὰρ τὸ κυριώτερον μέρος τὴν ψυχὴν ἦσαν διαλελυμένοι, διὰ τοῦτο καὶ τοῦ σώματος τὴν ἰσχὴν παρελύθησαν· καὶ οἱ πρότερον συντριψαί τὴν θύραν ἐπιχειροῦντες, καὶ μετὰ πολλῆς ἀπειλῆς τῷ δικαίῳ διαλεγόμενοι, ἀθρόον εἰστήκεισαν παραλελυμένοι, καὶ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν κειμένην τὴν θύραν οὐχ ὁρῶντες. Τότε λοιπὸν ἀνέπνευσεν ὁ δίκαιος, ὁρῶν τίνες ἦσαν οἱ παρανομούμενοι, καὶ ὅτι μεγάλη τις αὐτῶν ἢ δύναμις ἐστι. «Καὶ γὰρ εἶπον», φησί, «πρὸς αὐτὸν οἱ ἄνδρες· Ἔστι τίς σοι ὧδε γαμβρός, ἢ υἱοί, ἢ θυγατέρες, ἢ εἴ τίς σοι ἄλλος ἐστὶν ἐν τῇ

δίκαιον, ὁ ὁποῖος κατεπιέζετο φοβερὰ ἀπὸ τὴν μανίαν ἐκείνων. Διότι, λέγει, «Ἄφου ἤπλωσαν οἱ ἄνδρες τὰ χέρια των, ἐτράβηξαν τὸν Λῶτ πρὸς τὸ μέρος των μέσα εἰς τὸν οἶκον, καὶ ἔκλεισαν τὴν θύραν τοῦ οἴκου. Τοὺς δὲ ἄνδρας, ποὺ εὕρισκοντο ἐμπρὸς εἰς τὴν θύραν τοὺς ἐτιμώρησαν μὲ τύφλωσιν, ἀπὸ τὸν πιὸ μικρὸν ἕως τὸν πιὸ μέγαν, καὶ ἔτσι παρέλυσαν οἱ δυνάμεις των ψάχνοντες νὰ εὔρουν τὴν θύραν». Βλέπεις πῶς καὶ ὁ δίκαιος αὐτὸς αὐτοστιγμῆ λαμβάνει τὰς ἀμοιβὰς τῆς φιλοξενίας καὶ οἱ παράνομοι ἐκεῖνοι ὑφίστανταν δικαίαν τιμωρίαν. Διότι, λέγει, «Ἐτράβηξαν οἱ ἄνδρες μὲ τὰ χέρια των τὸν Λῶτ μέσα εἰς τὴν οἰκίαν καὶ ἔκλεισαν τὴν θύραν τοῦ οἴκου, τοὺς δὲ ἄνδρας τοὺς ἐτιμώρησαν μὲ τύφλωσιν ἀπὸ τὸν πιὸ μικρὸν ἕως τὸν πιὸ μέγαν, καὶ παρέλυσαν οἱ δυνάμεις των ψάχνοντες νὰ εὔρουν τὴν θύραν».

Ἐπειδὴ εἶχε τυφλωθῆ ὁ ὀφθαλμὸς τῆς διανοίας των, διὰ τοῦτο ὑπομένουν καὶ τὴν τύφλωσιν τῆς ὀράσεως, διὰ νὰ μάθουν, ὅτι δὲν τοὺς ὠφελοῦν καθόλου οἱ σωματικοὶ ὀφθαλμοί, ὅταν οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς διανοίας των εἶναι τυφλωμένοι. Καὶ ἐπειδὴ ὅλοι ἐσυμφωνοῦσαν ὡς πρὸς τὴν κακίαν, καὶ δὲν ἀπεῖχον ἀπὸ τὸ κακὸν αὐτὸ ἐπιχείρημα οὔτε οἱ νέοι, οὔτε οἱ γέροι, διὰ τοῦτο ὅλοι, λέγει, ἐτυφλώθησαν, καὶ ὄχι μόνον ἐτυφλώθησαν, ἀλλὰ παρέλυσαν καὶ αἱ σωματικαὶ δυνάμεις των· ἐπειδὴ δηλαδὴ τὸ σπουδαιότερον μέρος των, ἡ ψυχὴ, ἦτο παραλυμένον, διὰ τοῦτο παρελύθησαν καὶ αἱ σωματικαὶ δυνάμεις των· καὶ ἐκεῖνοι ποὺ ἐπιχειροῦσαν προηγουμένως τὰ σπάσουν τὴν θύραν καὶ συνωμιλοῦσαν μὲ τὸν δίκαιον μὲ μεγάλας ἀπειλάς, αὐτοστιγμῆ παρελύθησαν αἱ δυνάμεις των, καὶ ἐνῶ εὕρισκοντο πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν των ἡ θύρα, δὲν τὴν ἔβλεπον. Τότε πλέον ἀνεκουφίσθη ὁ δίκαιος, ἀντιλαμβανόμενος ποῖοι ἦσαν οἱ φιλοξενούμενοι, καὶ ὅτι εἶναι μεγάλη ἡ δυνάμις των. Διότι, λέγει, «Καὶ εἶπαν πρὸς αὐτὸν οἱ ἄνδρες· Μήπως ὑπάρχει ἐδῶ εἰς τὴν πόλιν κάποιος γαμβρὸς σου, ἢ υἱοὶ σου, ἢ θυγατέρες σου, ἢ μή-

πόλει;».

“Ορα πῶς τῆς φιλοξενίας ἀμείβονται τὸν δίκαιον, καὶ πῶς αὐτῷ χαρίσασθαι βούλονται τῶν οἰκείων πάντων τὴν σωτηρίαν. Εἰ τίς σοι, φησὶν, ἐν τῇ πόλει
 5 εἶ τινος ἀντέχῃ, εἶ τινα οἴδας ἐκτὸς γεγονότα τῆς τούτων παρανομίας, «Ἐξάγαγε ἐκ τοῦ τόπου τούτου» καὶ ἐκ τῆς γῆς, καὶ πάντας τοὺς σοι προσήκοντας ἐξάγαγε. «Ἀπόλλυμεν γὰρ ἡμεῖς τὸν τόπον τοῦτον». Εἶτα καὶ τὴν αἰτίαν ἐπάγουσι, διδάσκοντες τὸν δίκαιον ἅπαντα μετὰ ἀκριβείας. «Ὅτι ὑψώθη», φησὶν, «ἡ
 10 κραυγὴ αὐτῶν ἐναντίον Κυρίου, καὶ ἀπέστειλεν ἡμᾶς Κύριος ἐκτρίψαι αὐτούς». Τοῦτο ἦν ὅπερ ἔλεγε τῷ πατριάρχῃ, ὅτι «Κραυγὴ Σοδόμων καὶ Γομόρρας πεπλήθυνται πρὸς με». «Ἐψώθη», φησὶν, «ἡ κραυγὴ
 15 αὐτῶν ἐναντίον Κυρίου».

6. Πολὺ τῆς παρανομίας αὐτῶν τὸ μέγεθος, καὶ διὰ τοῦτο, ἐπειδὴ ἀνίατός ἐστιν ἡ νόσος, καὶ τὸ τραῦμα οὐδεμίαν θεραπείαν ἐπιδέχεται, ἀπέστειλε Κύριος ἡμᾶς ἐκτρίψαι αὐτήν. Τοῦτό ἐστιν ὃ ἔλεγεν ὁ μακάριος Δαυὶδ· «Ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα, καὶ τοὺς λειτουργοὺς αὐτοῦ πυρὸς φλόγα». Ἐπειδὴ ἀφανίσαι, φησί, παραγεγόναμεν πᾶσαν ταύτην τὴν περίχωρον (διὰ γὰρ τὴν πονηρίαν τῶν ἐνοικούντων καὶ ἡ γῆ τὴν τιμωρίαν δέξεται), ἔξελθε σὺ ἐντεῦθεν. Ταῦτα ἀκούσας ὁ δίκαιος καὶ μαθὼν τὴν αἰτίαν, δι’ ἣν παραγεγόνασιν ἄνδρες μὲν τὸ φαινόμενον, ἀγγελοι δὲ τυγχάνοντες καὶ ὑπηρέται τοῦ τῶν ὄλων Θεοῦ, «Ἐξελθὼν ἐλάλησε πρὸς τοὺς γαμβροὺς αὐτοῦ τοὺς εἰληφότας τὰς θυγατέρας αὐτοῦ». Καὶ
 20
 25
 30 μὴν ἄνω ἔλεγε τοῖς παρανόμοις ἐκείνοις, ὅτι «Ἴδου

11. Γεν. 18, 20.

12. Ψαλμ. 103, 4.

πως κάποιος ἄλλος;».

Πρόσεχε πῶς ἀμείβουν τὸν δίκαιον διὰ τὴν φιλοξενίαν του καὶ πῶς θέλουν νὰ χαρίσουν εἰς αὐτὸν τὴν σωτηρίαν ὄλων τῶν συγγενῶν του. Μήπως, λέγει, ὑπάρχει κάποιος δικός σου εἰς τὴν πόλιν, μήπως κάποιος ποὺ χρειάζεται προστασίαν, μήπως γνωρίζεις κάποιον ποὺ εὐρίσκεται ἔξω ἀπὸ αὐτὴν τὴν παρανομίαν, «Ἀπομάκρυνέ τους ἀπὸ τὸν τόπον αὐτόν», ἀπὸ τὴν γῆν αὐτήν, καὶ ἀπομάκρυνε ἀπὸ ἐδῶ ὄλους τοὺς συγγενεῖς σου. «Διότι ἐμεῖς θὰ καταστρέψωμεν τὸν τόπον αὐτόν». Ἐπειτα προσθέτουν καὶ τὴν αἰτίαν, διδάσκοντες τὸν δίκαιον ὅλα μὲ λεπτομέρειαν. «Διότι», λέγει, «ἡ κραυγὴ τῶν παρανομιῶν των αὐτῶν ἔφθασεν ἐνώπιον τοῦ Κυρίου, καὶ ἔστειλεν ἡμᾶς ὁ Κύριος νὰ καταστρέψωμεν αὐτούς». Αὐτὸ ἦτο ἐκεῖνο ποὺ ἔλεγεν εἰς τὸν πατριάρχην, ὅτι δηλαδὴ «Πολλαὶ κραυγαὶ ἀπὸ τὰ Σόδομα καὶ Γόμορρα φθάνουν πρὸς ἐμένα»¹¹. «Ἐφθασε», λέγει, «ἡ κραυγὴ τῶν παρανομιῶν των αὐτῶν ἐνώπιον τοῦ Κυρίου».

6. Εἶναι μεγάλο τὸ μέγεθος τῆς παρανομίας των, καὶ διὰ τοῦτο, ἐπειδὴ εἶναι ἀθεράπευτη ἢ ἀσθένεια, καὶ τὸ τραῦμα δὲν ἐπιδέχεται καμμίαν θεραπείαν, ἀπέστειλεν ὁ Κύριος ἐμᾶς διὰ νὰ καταστρέψωμεν αὐτήν. Αὐτὸ εἶναι ἐκεῖνο ποὺ ἔλεγεν ὁ μακάριος Δαυὶδ· «Αὐτός εἶναι ἐκεῖνος ποὺ ἔπλασε τοὺς ἀγγέλους του ταχεῖς ὡσάν τοὺς ἀνέμους καὶ τοὺς λειτουργούς του μὲ δραστικὴν ἐνέργειαν ὡσάν τὴν φλόγα τοῦ πυρός»¹². Ἐπειδὴ, λέγει, ἦλθομεν διὰ νὰ ἐξαφανίσωμεν ὅλην αὐτὴν τὴν περιοχὴν (διότι ἔξ αἰτίας τῆς κακίας τῶν κατοίκων της θὰ ὑποστῇ καὶ ἡ γῆ τὴν τιμωρίαν), φύγε σὺ ἀπὸ ἐδῶ. Ὅταν τὰ ἤκουσεν αὐτὰ ὁ δίκαιος καὶ ἔμαθε τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν εἶχον ἔλθει οἱ φαινομενικὰ μὲν ἄνδρες, ἀλλ' εἰς τὴν πραγματικότητα ἦσαν ἄγγελοι καὶ ὑπηρέται τοῦ Θεοῦ τῶν ὄλων, «Ἀφοῦ ἐξῆλθεν ἀπὸ τὴν οἰκίαν του ἀνήγγειλεν αὐτὸ εἰς τοὺς γαμβρούς του ποὺ εἶχον λάβει τὰς θυγατέρας του». Καὶ ὅμως προηγουμένως ἔλεγεν εἰς τοὺς παρανόμους ἐκείνους, ὅτι «Νά, ἔχω δύο θυγατέρας, αἱ ὁποῖαι δὲν

δύο θυγατέρας ἔχω, αἵτινες οὐκ ἔγνωσαν ἄνδρα»,
 πῶς οὖν ἐνταῦθά φησι, «Πρὸς τοὺς γαμβροὺς αὐτοῦ
 τοὺς εἰληφότας τὰς θυγατέρας αὐτοῦ»; Μὴ νομίσης
 ἐναντία εἶναι ταῦτα τοῖς πρότερον παρὰ τοῦ δικαίου
 5 ρηθεῖσιν. Ἔθος γὰρ τοῦτο ἦν τοῖς παλαιοῖς πρὸ πολ-
 λοῦ τοῦ χρόνου τὰς μνηστείας ποιεῖσθαι, καὶ πολλά-
 κισ καὶ συνοικεῖν ταῖς μνηστευθείσαις, καὶ ἅμα τοῖς
 γονεῦσι διατρίβειν, ὃ καὶ νῦν ἐστὶ πολλαχοῦ γινό-
 μενον.
 10 Ἐπεὶ οὖν ἤδη τὰ τῆς μνηστείας ἐγεγόνει, διὰ
 τοῦτο καὶ γαμβροὺς αὐτοῦς ὀνομάζει καὶ φησι, «Τοὺς
 εἰληφότας τὰς θυγατέρας αὐτοῦ»· τῇ γνώμῃ γὰρ καὶ
 τῇ συγκαταθέσει εἰληφότες ἦσαν. «Καὶ φησιν· Ἄνα-
 στητε, καὶ ἐξέλθετε ἐκ τοῦ τόπου τούτου, ὅτι ἐκτρι-
 15 βει Κύριος τὴν πόλιν». Ἐδοξε δὲ γελοιάζειν ἐναντίον
 τῶν γαμβρῶν αὐτοῦ». Ὅρα πῶς ἐκ τῆς ζύμης ἐκεί-
 νης ἦσαν τῆς πονηρᾶς οὗτοι. Καὶ διὰ τοῦτο βουλόμε-
 νος ὁ Θεὸς ταχέως ἐλευθερῶσαι τὸν δίκαιον τῆς πρὸς
 ἐκείνους συγγενείας, οὐ συνεχώρησεν οὐδὲ μιγῆναι
 20 αὐτοῖς τὰς θυγατέρας τοῦ δικαίου, ἀλλὰ προανήρπα-
 σε μετὰ τῶν πονηρῶν καὶ τούτους, ἵνα ἐξελθὼν ὁ δί-
 καιος μετὰ τῶν θυγατέρων διαφύγῃ τὴν πρὸς ἐκεί-
 νους συγγένειαν. Ἀκούσαντες τοίνυν παρὰ τοῦ δι-
 καίου τὴν φοβερὰν ταύτην ἀπειλήν, μονονουχὶ διε-
 25 χλεύαζον, καὶ ἐνόμιζον ληρωδίαν εἶναι τὰ παρ' αὐτοῦ
 λεγόμενα. Ἄλλ' ὅμως ὁ δίκαιος τὰ παρ' ἑαυτοῦ ἐπλή-
 ρου, καὶ ἐπειδὴ ἅπαξ ἐμνηστεύσαντο αὐτοῦ τὰς θυ-
 γατέρας, ἐβουλήθη ἐξαρπάσαι αὐτοὺς τῆς τιμωρίας·
 ἀλλ' ἐκεῖνοι οὐδὲ οὕτως ἠνέσχοντο, ἀλλ' ἐπέμενον τῷ
 30 οἰκείῳ τρόπῳ, καὶ ἐμάνθανον λοιπὸν δι' αὐτῶν τῶν ἔρ-
 γων, ὡς οὐ συμφερόντως αὐτοῖς τοῦ δικαίου τὴν συμ-
 βουλήν ἀπεπέμψαντο.

«Ἦνίκα δέ», φησὶν, «ἄρθρος ἐγένετο, ἐπεσπούδα-
 ζον οἱ ἄγγελοι τὸν Λῶτ, λέγοντες· Ἄναστὰς λάβε τὴν
 35 γυναῖκά σου, καὶ τὰς δύο θυγατέρας, ἃς ἔχεις, καὶ
 ἐξελθε, ἵνα μὴ καὶ σὺ συναπόλῃ ταῖς ἀνομίαις τῆς

ἐγνώρισαν ἄνδρας», πῶς λοιπὸν ἐδῶ λέγει ὅτι ὠμίλησε «Πρὸς τοὺς γαμβρούς του ποὺ εἶχον λάβει τὰς θυγατέρας του»; Μὴ νομίσης ὅτι ὅλα αὐτὰ εἶναι ἀντίθετα πρὸς τὰ ὅσα προηγουμένως ἐλέχθησαν ἀπὸ τὸν δίκαιον. Διότι ὑπῆρχε συνήθεια εἰς τοὺς παλαιοὺς πρὶν ἀπὸ πολὺν χρόνον νὰ μνηστεύουν τὰ τέκνα των, καὶ πολλὰς φορές καὶ νὰ συγκατοικοῦν μὲ ἐκεῖνας ποὺ ἐμνηστεύοντο καὶ συγχρόνως νὰ ζοῦν μὲ τοὺς γονεῖς των, πρᾶγμα ποὺ καὶ σήμερον γίνεται εἰς πολλὰ μέρη.

Ἐπειδὴ λοιπὸν ἤδη εἶχε γίνει ἡ μνηστεία, διὰ τοῦτο καὶ τοὺς ὀνομάζει γαμβρούς καὶ λέγει, «Ποὺ εἶχον λάβει τὰς θυγατέρας του»· διότι σύμφωνα μὲ τὴν διάθεσιν καὶ τὴν συγκατάθεσιν του εἶχον λάβει αὐτάς. «Καὶ λέγει· Σηκωθῆτε καὶ ἀπομακρυνθῆτε ἀπὸ τὸν τόπον αὐτόν, διότι ὁ Κύριος θὰ καταστρέψῃ τὴν πόλιν. Ἐνόμισαν δὲ οἱ γαμβροὶ του ὅτι εἶναι ἀστεῖα αὐτά, ποὺ τοὺς λέγει». Πρόσεχε πῶς καὶ αὐτοὶ προήρχοντο μέσα ἀπὸ τὴν ζύμην ἐκείνην τὴν πονηράν. Καὶ διὰ τοῦτο, βέλων ὁ Θεὸς ἀμέσως νὰ ἐλευθερώσῃ τὸν δίκαιον ἀπὸ τὴν συγγένειάν του μὲ ἐκείνους, δὲν ἐπέτρεψεν οὔτε εἰς συνουσίαν νὰ ἔλθουν αὐτοὶ μὲ τὰς θυγατέρας τοῦ δικαίου, ἀλλ' ἤρπασεν ἀπὸ πρὶν καὶ αὐτοὺς μαζί μὲ τοὺς πονηροὺς, ὥστε, ἀφοῦ ἐξέλθῃ ὁ δίκαιος μαζί μὲ τὰς θυγατέρας του, νὰ ἀποφύγῃ τὴν συγγένειαν μὲ ἐκείνους. Ὅταν λοιπὸν ἤκουσαν ἀπὸ τὸν δίκαιον τὴν φοβεράν αὐτὴν ἀπειλήν, σχεδὸν σὰν νὰ τὸν ἐχλεύαζον καὶ ἐνόμιζον ὅτι τὰ λεγόμενά του εἶναι φλυαρίαι. Ἀλλ' ὅμως ὁ δίκαιος ἔκαμνεν αὐτὸ ποὺ ἐξηρτᾶτο ἀπὸ αὐτόν, καὶ ἐπειδὴ εἶχε μνηστεύσει τὰς θυγατέρας του, ἠθέλησε νὰ σώσῃ αὐτοὺς ἀπὸ τὴν τιμωρίαν· ἐκεῖνοι ὅμως οὔτε ἔτσι ἐδέχοντο, ἀλλ' ἐπέμενον εἰς τὸν τρόπον ζωῆς των, καὶ ἐμάθαιναν πλέον ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ γεγονότα, ὅτι ἀπέρριψαν τὴν συμβουλήν τοῦ δικαίου ὄχι πρὸς ὄφελός των.

«Ὅταν δέ», λέγει, «ἐξημέρωσεν, ἐξηνάγκαζον οἱ ἄγγελοι τὸν Λῶτ νὰ θιασθῇ, λέγοντες· Σήκω καὶ πᾶρε τὴν γυναῖκα σου καὶ τὰς δύο θυγατέρας ποὺ ἔχεις καὶ φύγε ἀπὸ τὴν πόλιν, διὰ νὰ μὴ χαθῆς καὶ ἐσὺ ἐξ αἰτίας

πόλεως. Καὶ ἐταράχθησαν». Μὴ μέλλε, φησί· δεῖ γὰρ
 ἤδη τὸν ὄλεθρον τούτοις ἐπιστῆναι. Σαυτὸν οὖν καὶ
 τὴν γυναῖκά σου καὶ τὰς δύο θυγατέρας διάσωσον.
 Ἐκεῖνοι γὰρ οἱ μὴ θελήσαντες πεισθῆναί σου τῇ πα-
 5 ραινέσει, οὐκ εἰς μακρὰν τῆς ἀπωλείας κοινωνήσουσι
 τοῖς λοιποῖς. Μὴ τοίνυν μέλλε, ἵνα μὴ καὶ αὐτὸς τῇ
 ἀπωλείᾳ τῶν παρανόμων τούτων κοινωνήσης. «Καὶ
 ἐταράχθησαν ταῦτα ἀκούσαντες οἱ περὶ τὸν Λῶτ καὶ
 τὴν γυναῖκα καὶ τὰς θυγατέρας. «Ἐταράχθησαν», φη-
 10 σί, τοῦτ' ἔστιν, ἔμποβοι γεγόνασιν, εἰς πολλὴν δει-
 λίαν κατέστησαν, ἠγωνίασαν τὴν ἀπειλήν. Διὸ κηδό-
 μενοι τοῦ δικαίου «Οἱ ἄγγελοι ἐκράτησαν», φησί, «τῆς
 χειρὸς αὐτοῦ». Οὐκ ἔτι λοιπὸν ὡς περὶ ἀνδρῶν δια-
 λέγεται ἡ Γραφή, ἀλλ' ἐπειδὴ μέλλουσιν ἐπάγειν τὴν
 15 τιμωρίαν, ἀγγέλους αὐτοὺς ὀνομάζει καὶ φησιν· «Ἐ-
 κράτησαν τῆς χειρὸς αὐτοῦ, καὶ τῆς χειρὸς τῆς γυ-
 ναικὸς αὐτοῦ, καὶ τῶν χειρῶν τῶν θυγατέρων αὐ-
 τοῦ, ἐν τῷ φείσασθαι αὐτοῦ Κύριον». Παρεθάρρυναν
 αὐτοὺς διὰ τῆς ἀφῆς τῆς χειρὸς, καὶ ἐνεύρωσαν αὐ-
 20 τῶν τὴν προθυμίαν, ἵνα μὴ ὁ φόβος διαλύσῃ αὐτῶν
 τὴν ἰσχύν· διὰ τοῦτο ἐπήγαγεν, «Ἐν τῷ φείσασθαι
 αὐτοῦ Κύριον». Ἐπειδὴ γάρ, φησί, σωτηρίας αὐτὸν
 ἄξιον ἔκρινεν ὁ Κύριος, διὰ τοῦτο καὶ οἱ ἄγγελοι βου-
 λόμενοι νευρῶσαι αὐτῶν τὴν προθυμίαν τῆς χειρὸς
 25 αὐτῶν κρατοῦσι, «Καὶ ἐξαγαγόντες αὐτοὺς ἔξω εἶ-
 παν· Σῶζε τὴν σεαυτοῦ ψυχὴν· μὴ περιβλέψῃς εἰς
 τὰ ὀπίσω, μὴ στῆς ἐν πάσῃ τῇ περιχώρῳ, εἰς τὸ ὄ-
 ρος σώζου, μὴ ποτε συμπαραληφθῆς». Ἐπειδὴ, φησί,
 λοιπὸν ἀπηλλάξαμέν σε τῶν παρανόμων τούτων, μη-
 30 κέτι περιβλέψῃ εἰς τὰ ὀπίσω, μήτε θελήσης ἰδεῖν τὰ
 τούτοις συμβησόμενα, ἀλλὰ σπεῦσον καὶ μακρὰν γε-
 νοῦ, ἵνα διαφυγεῖν δυνηθῆς τὴν ἐπαγομένην τούτοις
 τιμωρίαν.

τῶν παρανομιῶν τῶν κατοίκων τῆς πόλεως. Καὶ ἐταράχθησαν». Μὴ καθυστερῆς, λέγει· διότι πρέπει αὐτοὶ πλέον νὰ καταστροφουῖν. Σῶσε λοιπὸν καὶ τὴν γυναῖκα σου καὶ τὰς δύο θυγατέρας σου. Διότι ἐκεῖνοι ποὺ δὲν ἠθέλησαν νὰ ὑπακούσουν εἰς τὴν συμβουλήν σου, δὲν θὰ εὐρεθοῦν μακριὰ ἀπὸ τὴν καταστροφήν τῶν ὑπολοίπων. Μὴ λοιπὸν καθυστερῆς, διὰ νὰ μὴ εὐρεθῆς καὶ σὺ ὁ ἴδιος μέσα εἰς τὴν καταστροφήν αὐτῶν τῶν παρανόμων. «Καὶ ἐταράχθησαν» ὅταν τὰ ἤκουσαν αὐτὰ οἱ γύρω ἀπὸ τὸν Λῶτ, καὶ ἡ γυναῖκα του δηλαδὴ καὶ αἱ θυγατέρες του. «Ἐταράχθησαν», λέγει· δηλαδὴ ἐκυριεύθησαν ἀπὸ φόβον, κατελήφθησαν ἀπὸ μεγάλην δειλίαν, ἐκυριεύθησαν ἀπὸ ἀγωνίαν ἕξ αἰτίας τῆς ἀπειλῆς. Διὰ τοῦτο δείχνοντες τὸ ἐνδιαφέρον των διὰ τὸν δίκαιον «Ἐκράτησαν», λέγει, «οἱ ἄγγελοι τὸ χέρι αὐτοῦ». Δὲν τοὺς ὀνομάζει πλέον ἢ Γραφή ἄνδρας, ἀλλ' ἐπειδὴ πρόκειται νὰ ἐπιφέρουν τὴν τιμωρίαν, τοὺς ὀνομάζει ἄγγέλους καὶ λέγει «Ἐπίασαν τὸ χέρι αὐτοῦ καὶ τὸ χέρι τῆς γυναικὸς του καὶ τὰ χέρια τῶν θυγατέρων αὐτοῦ, διότι ὁ Κύριος ἐλυπήθη αὐτόν». Μὲ τὸ πιάσιμον τοῦ χεριοῦ των ἔδωσαν θάρρος εἰς αὐτοὺς καὶ ἐνίσχυσαν τὴν προθυμίαν των, διὰ νὰ μὴ διαλύσῃ ὁ φόβος τὴν δύναμίν των· διὰ τοῦτο ἐπρόσθεσεν, «Ἐπειδὴ ἐλυπήθη αὐτόν ὁ Κύριος». Ἐπειδὴ δηλαδὴ, λέγει, ἔκρινεν αὐτόν ὁ Κύριος ἄξιον σωτηρίας, διὰ τοῦτο καὶ οἱ ἄγγελοι, θέλοντες νὰ ἐνδυναμώσουν τὴν προθυμίαν των, τοὺς πιάνουν ἀπὸ τὸ χέρι των, «καὶ ἀφοῦ τοὺς ὠδήγησαν ἔξω ἀπὸ τὴν πόλιν, εἶπαν· Σῶσε τὴν ζωὴν σου· μὴ στρέψῃς τὰ μάτια σου ὀπίσω, οὔτε νὰ σταματήσῃς εἰς κανένα ἀπὸ τὰ περίχωρα τῶν Σοδόμων· ἀναζήτησε τὴν σωτηρίαν σου εἰς τὸ ὄρος, διὰ νὰ μὴ συμπεριληφθῆς καὶ ἐσὺ εἰς τὴν καταστροφήν». Ἐπειδὴ, λέγει, σέ ἀπηλλάξαμεν πλέον ἀπὸ τοὺς παρανόμους αὐτούς, μὴ στρέψῃς τὸ βλέμμα σου πλέον ὀπίσω, οὔτε νὰ θελήσῃς νὰ ἰδῆς αὐτὰ ποὺ πρόκειται νὰ συμβοῦν εἰς αὐτούς, ἀλλὰ θιάσου καὶ φύγε μακριὰ, διὰ νὰ ἠμπορέσῃς ν' ἀποφύγῃς τὴν τιμωρίαν ποὺ θὰ ἐπιβληθῇ εἰς αὐτούς.

- Ἐἴτα δεδοικῶς ὁ δίκαιος, μήποτε οὐ δυναθῆ καταλαβεῖν τὸν ὑπ' αὐτῶν ἀφορισθέντα τόπον, καὶ εἰς τὸ ὄρος φθάσαι, φησί· «Δέομαι, Κύριε, ἐπειδὴ εὗρεν ὁ παῖς σου ἔλεος ἐναντίον σου, καὶ ἐμεγάλυνας τὴν
- 5 δικαιοσύνην σου, ὃ ποιεῖς εἰς ἐμὲ τοῦ ζῆν τὴν ψυχὴν μου· ἐγὼ δὲ οὐ δυνήσομαι διασωθῆναι εἰς τὸ ὄρος, μὴ καταλάβῃ με τὰ κακά, καὶ ἀποθάνω. Ἴδου ἡ πόλις αὕτη ἐγγὺς τοῦ καταφυγεῖν με ἐκεῖ, μικρὰ ἐστίν· ἐκεῖ σωθήσομαι, καὶ ζήσεται ἡ ψυχὴ μου ἕνεκεν σοῦ».
- 10 Ἐπειδὴ ἄπαξ, φησὶν, ἐκρίνατε τὴν σωτηρίαν χαρίσασθαί μοι, ὑπερβαίνει δέ μου τὴν ἰσχὺν τὸ φθάσαι τὴν τοῦ ὄρους κορυφήν, πλείονα περὶ ἐμὲ τὴν φιλανθρωπίαν ἐπιδείξασθε, καὶ κουφότερόν μοι τὸν κάματον ποιήσατε. Μήποτε οὖν καταληφθῶ ὑπὸ τῆς ἐπα-
- 15 γομένης τιμωρίας, καὶ κοινωνήσω τῆς δίκης τούτοις, τὴν πόλιν ταύτην τὴν πλησίον ἀφορίσατέ μοι. Εἰ γὰρ καὶ εὐτελής ἐστι καὶ μικρὰ, ἀλλ' ἐκεῖ διασωθεῖς δυνήσομαι ἐν ἀσφαλείᾳ εἶναι λοιπόν. «Καὶ εἶπεν αὐτῶ· Ἴδου ἐθαύμασά σου τὸ πρόσωπον, καὶ ἐπὶ τῷ ῥήματι
- 20 τούτῳ, τοῦ μὴ καταστρέψαι τὴν πόλιν, περὶ ἧς ἐλάλησας». Ἐδεξάμην σου τὴν ἰκεσίαν, φησί, καὶ ποιήσω καὶ τοῦτο, καὶ παρέξω σοι τὸ αἰτηθέν, καὶ διὰ σὲ καὶ τῆς πόλεως φείσομαι. «Σπεῦσον οὖν, καὶ κατάλαβε τὸν τόπον, καὶ σώζου· οὐδὲ γὰρ ποιήσω τι
- 25 μέχρι τοῦ παραγενέσθαι σε ἐκεῖ». Οὐ γὰρ δυνήσομαι, φησί, τοῦ ποιῆσαι πρᾶγμα, ἕως τοῦ εἰσελθεῖν σε ἐκεῖ. Ἐπειδὴ κήδομαί σου τῆς σωτηρίας, ἀναμενῶ τὴν ἐκεῖ σου ἄφιξιν, καὶ τότε τούτοις ἐπάγω τὴν τιμωρίαν.
- 30 «Ὁ ἥλιος ἐξῆλθεν ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ Λὼτ εἰσῆλθεν εἰς Σηγῶρ». Περὶ τὴν τοῦ ἡλίου ἀνατολὴν ἔφθασε τὴν πόλιν· καὶ εὐθέως ἐκείνου ἐντὸς τῆς πόλεως γενομένου, οὗτοι τὴν τιμωρίαν ἐδέχοντο. «Ἐβρεξε» γάρ, φησί, «Κύριος ἐπὶ Σόδομα καὶ Γόμορρα θεῖον καὶ
- 35 πῦρ παρὰ Κυρίου ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ κατέστρεψε τὰς

Ἔπειτα φοβούμενος ὁ δίκαιος, μήπως δὲν ἤμπορήσῃ νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸν τόπον ποῦ ὠρίσθη ἀπὸ αὐτοῦς καὶ νὰ φθάσῃ εἰς τὸ ὄρος, λέγει· «Σὲ παρακαλῶ, Κύριε, ἐπειδὴ ὁ δοῦλος σου ἔτυχε τοῦ ἐκ μέρους σου ἐλέους καὶ ἔδειξες τὴν μεγάλην ἀγαθότητά σου, μὲ αὐτὸ ποῦ κάμνεις ὥστε νὰ σώσῃς τὴν ζωὴν μου, ἐγὼ ὅμως φοβοῦμαι ὅτι, δὲν θὰ ἤμπορέσω νὰ φθάσω εἰς τὸ ὄρος διὰ νὰ σωθῶ, μὴ τυχὸν μὲ προλάβουν τὰ κακὰ καὶ πεθάνω. Νὰ ἡ πόλις αὕτη, ποῦ εἶναι μικρὴ, εὐρίσκεται κοντά, εἰς τὴν ὁποίαν ἤμπορῶ νὰ καταφύγω καὶ νὰ σωθῶ καὶ νὰ σωθῇ ἡ ζωὴ μου ἐξ αἰτίας σου». Ἐπειδὴ, λέγει, ἀπεφασίσατε νὰ μοῦ χαρίσετε τὴν σωτηρίαν, ὑπερβαίνει ὅμως τὴν δύναμίν μου νὰ φθάσω εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους, δείξατε δι' ἐμένα ἐλαφρύτερον τὸν κόπον μου. Διὰ νὰ μὴ λοιπὸν κυριευθῶ ἀπὸ τὴν τιμωρίαν ποῦ ἐπιβάλλεται καὶ τιμωρηθῶ μαζί μὲ αὐτοῦς, ἐπιτρέψατέ με νὰ μεταβῶ εἰς τὴν πόλιν αὕτην ποῦ εὐρίσκεται πλησίον. Διότι, ἂν καὶ εἶναι μικρὴ καὶ ἀσήμαντη, ὅμως ἐκεῖ, ἀφοῦ σωθῶ, θὰ ἤμπορέσω εἰς τὸ ἐξῆς νὰ ζῶ μὲ ἀσφάλειαν. «Καὶ εἶπεν εἰς αὐτόν· Νά, ἐθαύμασα καὶ ἀπεδέχθην τὸ αἴτημά σου αὐτὸ καὶ δὲν θὰ καταστρέψω τὴν πόλιν διὰ τὴν ὁποίαν μὲ παρεκάλεσες». Ἀπεδέχθην, λέγει, τὴν παράκλησίν σου καὶ θὰ τὸ κάνω καὶ αὐτὸ καὶ θὰ σοῦ δώσω αὐτὰ ποῦ ζητεῖς, καὶ ἐξ αἰτίας σου θὰ σώσω καὶ τὴν πόλιν. «Βιάσου λοιπὸν καὶ πήγαινε εἰς τὸν τόπον διὰ νὰ σωθῆς· διότι δὲν θὰ κάνω τίποτε μέχρι ποῦ νὰ φθάσῃς ἐκεῖ». Διότι δὲν θὰ ἤμπορέσω, λέγει, νὰ τὸ κάνω αὐτὸ τὸ πρᾶγμα, μέχρι ποῦ νὰ φθάσῃς ἐκεῖ. Ἐπειδὴ ἐνδιαφέρομαι διὰ τὴν σωτηρίαν σου, θὰ περιμένω νὰ φθάσῃς ἐκεῖ, καὶ μετὰ θὰ ἐπιβάλω τὴν τιμωρίαν εἰς αὐτούς.

«Ἀνέτειλεν ὁ ἥλιος εἰς τὸν τόπον ἐκεῖνον καὶ ὁ Λὼτ ἔφθασεν εἰς τὴν Σηγώρ». Ἐφθασεν εἰς τὴν πόλιν κατὰ τὴν ὥραν τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου, καὶ μόλις ἐκεῖνος ἔφθασεν εἰς τὴν πόλιν, αὐτοὶ ἐδέχθησαν τὴν τιμωρίαν. Διότι λέγει, «Ἐβρεξεν ὁ Κύριος ἀπὸ τὸν οὐρανὸν εἰς τὰ Σόδομα καὶ Γόμορρα θειάφι καὶ φωτιά καὶ κατέστρεψε

πόλεις ταύτας καὶ πᾶσαν τὴν περίοικον, καὶ πάντα
 τοὺς κατοικοῦντας ἐν ταῖς πόλεσι, καὶ πᾶν ἀνατέλλον
 ἐκ τῆς γῆς». Μὴ ξενιζέτω σε, ἀγαπητέ, τῶν ρημάτων
 ἢ συνθήκη· ἰδίωμα γὰρ τοῦτό ἐστι τῆς Γραφῆς, καὶ
 5 ἀδιαφόρως οὕτω πολλάκις τίθησι τὰ ρήματα· ὃ δὴ καὶ
 νῦν ἔστιν ἰδεῖν. «Ἐβρεξε» γάρ, φησί, «Κύριος θεῖ-
 ον καὶ πῦρ παρὰ Κυρίου ἐκ τοῦ οὐρανοῦ», ἵνα εἴπη
 ὅτι Κύριος τὴν τιμωρίαν ἐπήγαγε, καὶ οὐ μόνον τὰς
 πόλεις κατέστρεψε, καὶ πᾶσαν τὴν περίοικον, καὶ
 10 πάντα τοὺς κατοικοῦντας, ἀλλὰ καὶ τὰ ἀνατέλλον-
 τα ἐκ τῆς γῆς ἠφάνισεν. Ἐπειδὴ γὰρ οἱ ταύτην οἰ-
 κοῦντες ἄνθρωποι πολὺν τῆς πονηρίας τὸν καρπὸν
 ἐπεδείξαντο, διὰ τοῦτο καὶ τῆς γῆς, φησί, τοὺς καρ-
 πούς ἀχρήστους ἐργάζομαι, ἵνα καὶ ἐκείνων ἀφανι-
 15 σθέντων αὕτη διηνεκὲς ὑπόμνημα γένηται τοῖς μετὰ
 ταῦτα γενεαῖς, διὰ τῆς οἰκείας ἀκαρπίας πάντα δι-
 δάσκουσα τῶν ἐνοικησάντων αὐτῇ τὴν πονηρίαν.

Εἶδες ὅσον ἐστὶν ἀρετὴ, καὶ ὅσον κακία, καὶ πῶς
 ὁ μὲν δίκαιος ἐσώθη, αὐτοὶ δὲ ἀξίαν τὴν τιμωρίαν ἔ-
 20 δωσαν τῆς πονηρίας; Καὶ ὡσπερ ὁ δίκαιος διὰ τὴν οἰ-
 κείαν ἀρετὴν καὶ τὰς θυγατέρας διέσωσε, καὶ τῆς
 πόλεως ἐκείνης τὴν καταστροφὴν διεκώλυσεν, οὕτω
 καὶ οὗτοι διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς οἰκείας πονηρίας,
 οὐ μόνον αὐτοὶ ἀπώλοντο καὶ διεφθάρησαν, ἀλλὰ καὶ
 25 τὴν γῆν ἀκαρπον εἰς τὸ ἐξῆς γενέσθαι παρεσκεύα-
 σαν. «Καὶ ἐπέβλεψεν ἡ γυνή», φησὶν, «εἰς τὰ ὀπίσω,
 καὶ ἐγένετο στήλη ἀλός». Ἐπειδὴ γὰρ ἀκούσασα τῶν
 ἀγγέλων τῶν διαταττομένων τῷ δικαίῳ, ὥστε μὴ
 προσέχειν εἰς τὰ ὀπίσω, ἀλλὰ μετὰ πολλῆς τῆς ἐπεί-
 30 ξεως τὴν ἀναχώρησιν ποιήσασθαι, παρήκουσε τῶν
 ρηθέντων, καὶ τὸ παραγγελθὲν οὐκ ἐφύλαξε, διὰ τοῦ-
 το τῆς οἰκείας ραθυμίας δίδωσι δίκην.

7. Ἄλλ' ἡμεῖς ταῦτα ἀκούοντες, πολλὴν τῆς οἰ-
 κείας σωτηρίας τὴν πρόνοιαν ποιησώμεθα, καὶ τῆς

τάς πόλεις αὐτάς καί ὅλα τὰ περίχωρα αὐτῶν καί ὅλους τοὺς κατοίκους τῶν πόλεων αὐτῶν καί ὅ,τιδῆποτε πού εἶχε βλαστήσει ἐκεῖ ἀπὸ τὴν γῆν. Ἦς μὴ σὲ παραξενεύῃ, ἀγαπητέ, ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον λέγονται αὐτά· διότι αὐτὸ εἶναι γνώρισμα τῆς Γραφῆς, τὸ νὰ ἀναφέρῃ πολλές φορές τὰ λόγια τελείως ἀδιάφορα, πρᾶγμα βέβαια πού ἤμπορεῖς καί τώρα νὰ διαπιστώσης. Διότι, λέγει, «Ἔβρεξεν ὁ Κύριος ἀπὸ τὸν οὐρανὸν θειάφι καί φωτιά», διὰ νὰ εἰπῇ, ὅτι ὁ Κύριος ἐπέφερε τὴν τιμωρίαν, καί ὄχι μόνον κατέστρεψε τὰς πόλεις καί ὅλα τὰ περίχωρα αὐτῶν καί ὅλους τοὺς κατοίκους αὐτῶν, ἀλλ' ἐξηφάνισε καί ὅλα ὅσα ἐβλάστησαν ἀπὸ τὴν γῆν. Ἐπειδὴ δηλαδὴ οἱ ἄνθρωποι πού ἐκατοικοῦσαν εἰς αὐτήν, ἐπαρουσίασαν πολὺ μεγάλους καρποὺς πονηρίας, διὰ τοῦτο, λέγει, ἀχρηστεύω καί τοὺς καρποὺς τῆς γῆς, ὥστε, μὲ τὴν ἐξαφάνισιν καί ἐκείνων νὰ γίνῃ αὐτὴ αἰώνια ὑπενθύμισις εἰς τὰς ἐπομένους γενεάς, διδάσκουσα ὅλους μὲ τὴν ἀκαρπίαν τῆς τὴν πονηρίαν ἐκείνων πού ἐκατοίκησαν εἰς αὐτήν.

Εἶδες πόσον μεγάλη εἶναι ἡ δύναμις τῆς ἀρετῆς καί πόση τῆς κακίας, καί πῶς ὁ μὲν δίκαιος ἐσώθη, ἐνῶ αὐτοὶ ἐδέχθησαν τιμωρίαν ἐπαξίαν τῆς κακίας των; Καί ὅπως ἀκριβῶς ὁ δίκαιος ἐξ αἰτίας τῆς ἀρετῆς του ἔσωσε καί τὰς θυγατέρας του, καί ἠμπόδισε τῆς πόλεως ἐκείνης τὴν καταστροφήν, ἔτσι καί αὐτοί, ἐξ αἰτίας τῆς ὑπερβολικῆς κακίας των, ὄχι μόνον αὐτοὶ ἐχάθησαν καί κατεστράφησαν, ἀλλ' ἐγιναν αἰτία καί ἡ γῆ νὰ καταστῇ εἰς τὸ ἐξῆς ἄκαρπος. «Καί ἔστρεψεν ὀπίσω τὸ βλέμμα τῆς ἡ γυναῖκα τοῦ Λὼτ διὰ νὰ ἰδῇ καί ἐγινε στήλη ἄλατος». Ἐπειδὴ δηλαδὴ, ἂν καί ἤκουσε τοὺς ἀγγέλους νὰ δίδουν τὰ παραγγέλματα ἐκεῖνα εἰς τοὺς δικαίους, νὰ μὴ προσέχουν δηλαδὴ ὀπίσω, ἀλλὰ μὲ μεγάλην βιασύνην ν' ἀναχωρήσουν ἀπὸ ἐκεῖ, παρὰ ταῦτα παρήκουσεν εἰς τὰ ὅσα ἐλέχθησαν καί δέν ἐφύλαξεν αὐτὸ πού παρηγγέλθη, διὰ τοῦτο τιμωρεῖται ἐξ αἰτίας τῆς ἀδιαφορίας τῆς αὐτῆς.

7. Ἄλλ' ἐμεῖς, ἀκούοντες αὐτά, ἅς δείξωμεν μεγάλην φροντίδα διὰ τὴν σωτηρίαν μας, καί τὴν μὲν μίμησιν

μὲν ἐκείνων παρανομίας φύγωμεν τὴν μίμησιν, τοῦ
 δὲ δικαίου τούτου τὴν φιλοξενίαν ζηλώσωμεν καὶ τὴν
 ἄλλην ἀρετὴν, ἵνα δυνηθῶμεν καὶ τὴν ἄνωθεν ὀργὴν
 ἀποκρούσασθαι. Οὐ γὰρ ἔστιν, οὐκ ἔστι τὸν μετὰ
 5 σπουδῆς ταύτην μετιόντα, μὴ πολὺν ἐντεῦθεν κομί-
 σασθαι τὸν θησαυρόν. Καὶ γὰρ οἱ δίκαιο οὗτοι οὕτω
 τῆς ἄνωθεν ῥοπῆς ἠξιώθησαν, καὶ ὁ πατριάρχης καὶ
 ὁ Λῳτ, καὶ ἄνθρώπους νομίζοντες ὑποδέχεσθαι, κα-
 τηξιώθησαν καὶ ἀγγέλους ὑποδέχεσθαι, καὶ τὸν τῶν
 10 ἀγγέλων Δεσπότην. Ἐξεστι καὶ ἡμῖν, εἰ βουλόμε-
 θα, καὶ νῦν αὐτὸν ὑποδέξασθαι. Αὐτὸς γὰρ ἔστιν ὁ
 εἰρηκῶς, «Ὁ δεχόμενος ὑμᾶς, ἐμὲ δέχεται». Οὕτω τοί-
 νυν τοὺς ξένους ὑποδεχόμεθα, καὶ μὴ πρὸς τὴν τῶν
 φαινομένων εὐτέλειαν ἀπιδωμέν ποτε. Ἐνίοτε γάρ,
 15 εἰ τοιαύτη γνώμη τὰ τῆς φιλοξενίας ἐπιδειξώμεθα,
 καταξιωθησόμεθα καὶ ἡμεῖς τοιούτους ὑποδέχεσθαι,
 ἄνδρας μὲν νομιζομένους, τῶν ἀγγέλων δὲ τὴν ἀρε-
 τὴν μετιόντας· μόνον μὴ περιεργαζώμεθα, μηδὲ πο-
 λυπραγμονῶμεν, ἵνα μὴ διαμάρτωμεν τοῦ θησαυροῦ.
 20 Ἐπεὶ καὶ ὁ μακάριος Παῦλος τούτους τοὺς δικαίους
 αἰνιττόμενος, καὶ διδάσκων ἡμᾶς πῶς ἐπέτυχον τοι-
 αύτης ὑποδοχῆς, φησί· «Τῆς φιλοξενίας μὴ ἐπιλαν-
 θᾶνεσθε· διὰ ταύτης γὰρ ἔλαθόν τινες ξενίσαντες ἀγ-
 γέλους». Τοῦτο γὰρ αὐτοὺς μάλιστα θαυμαστοὺς καὶ
 25 μεγάλους ἀπέδειξεν, ὅτι οὐκ εἰδότες αὐτούς, τὴν θε-
 ραπείαν ἐπεδείκνυντο.

Καὶ ἡμεῖς τοίνυν πίστει καὶ εὐλαβείᾳ τὸ πρᾶγμα
 μετίωμεν, ἵνα καὶ τοῦ θησαυροῦ ἐπιτυχεῖν δυνηθῶ-
 μεν, οὐ γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἀπολαῦσαι, χάριτι καὶ
 30 φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ'
 οὐ τῷ Πατρὶ ἢ δόξα, ἅμα τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ
 αἰεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

13. Ματθ. 10, 40.

14. Ἑβρ. 13, 2.

τῆς παρανομίας ἐκείνων ἄς τὴν ἀποφύγωμεν, ἐνῶ τοῦ δικαίου αὐτοῦ τὴν φιλοξενίαν καὶ τὴν ἄλλην ἀρετὴν ἄς τὴν μιμηθοῦμεν, διὰ νὰ ἠμπορέσωμεν ν' ἀποφύγωμεν καὶ τὴν θείαν ὀργήν. Διότι δέν εἶναι δυνατόν, δέν εἶναι δυνατόν ἐκεῖνος ποῦ ἀσκεῖ τὴν ἀρετὴν αὐτὴν τῆς φιλοξενίας μέ πολὺν ζῆλον νὰ μὴ ἀποκομίση ἀπὸ αὐτὸ μέγαλον θησαυρόν. Καθ' ὅσον οἱ δίκαιοι αὐτοὶ ἔτσι ἠξιώθησαν τῆς θείας βοηθείας, καὶ ὁ πατριάρχης καὶ ὁ Λῶτ, καὶ νομίζοντες ὅτι ὑπεδέχοντο ἀνθρώπους, ἠξιώθησαν νὰ ὑποδεχθοῦν πρὸς φιλοξενίαν καὶ ἀγγέλους καὶ τὸν Κύριον τῶν ἀγγέλων. Εἶναι δυνατόν καὶ εἰς ἐμᾶς, ἐάν θέλωμεν, καὶ τώρα νὰ ὑποδεχθοῦμεν αὐτόν. Διότι αὐτός εἶναι ἐκεῖνος ποῦ ἔχει εἰπεῖ, «Ἐκεῖνος ποῦ δέχεται νὰ φιλοξενίση ἐσᾶς, δέχεται ἐμένα»¹³. Ἔτσι λοιπόν ἄς ὑποδεχώμεθα τοὺς ξένους, καὶ ποτέ ἄς μὴ δώσωμεν σημασίαν εἰς τὴν φαινομενικὴν εὐτέλειαν αὐτῶν. Διότι θά συμβῆ κάποτε, ἂν μέ αὐτὴν τὴν διάθεσιν προσφέρωμεν τὴν φιλοξενίαν μας, νὰ ἀξιωθοῦμεν καὶ ἐμεῖς νὰ ὑποδεχθοῦμεν παρομοίους ἐπισκέπτας, ποῦ θεωροῦνται μὲν ἄνθρωποι, ἀλλ' ἀσκοῦν τὴν ἀρετὴν τῶν ἀγγέλων· μόνον νὰ μὴ δείχνωμεν περιέργειαν οὔτε νὰ πολυεξετάζωμεν τὸ πρᾶγμα, διὰ νὰ μὴ χάσωμεν τὸν θησαυρόν. Διότι καὶ ὁ μακάριος Παῦλος ὑπαινισσόμενος αὐτοὺς τοὺς δικαίους καὶ διὰ νὰ μᾶς διδάξη πῶς ἐπέτυχε τέτοιαν ὑποδοχήν, λέγει· «Μὴ λησμογῆτε τὴν φιλοξενίαν· διότι μέ αὐτὴν, χωρὶς νὰ τὸ γνωρίζουν, ἠξιώθησαν ὠρισμένοι νὰ φιλοξενίσουν ἀγγέλους»¹⁴. Διότι αὐτὸ πρὸ πάντων τοὺς ἀπέδειξε θαυμαστοὺς καὶ μεγάλους, τὸ ὅτι χωρὶς νὰ γνωρίζουν αὐτούς, τοὺς ἐπρόσφεραν τὴν φιλοξενίαν των.

Καὶ ἐμεῖς λοιπόν μέ πίστιν καὶ εὐλάβειαν ἄς ἀσκοῦμεν τὴν φιλοξενίαν, διὰ νὰ ἠμπορέσωμεν καὶ τὸν θησαυρόν νὰ ἐπιτύχωμεν, τὸν ὁποῖον εὔχομαι ν' ἀπολαύσωμεν ὅλοι μας, μέ τὴν χάριν καὶ φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μαζί μέ τὸν ὁποῖον εἰς τὸν Πατέρα ἀνήκει ἡ δόξα, συγχρόνως δέ καὶ εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἄμην.

ΟΜΙΛΙΑ ΜΔ'

(Γεν. 19, 27 - 36)

«Ὁρθρισε δὲ Ἀβραὰμ τῷ πρωτῷ εἰς τὸν τόπον οὗ εἰστήκει ἐναντίον τοῦ Θεοῦ».

5 1. «Ἡ κατὰ τὴν Σαμαρείτιν ὑπόθεσις ἱκανῶς ἡμῶς
χθὲς ἐδίδαξε καὶ τοῦ Δεσπότου τὴν ἄφατον μακροθυ-
μίαν, καὶ τὴν ὑπερβάλλουσαν περὶ αὐτὴν κηδεμονίαν,
καὶ ἐκείνης τὴν εὐγνωμοσύνην. Εἶδετε πῶς ὕδωρ αἰ-
σθητὸν ὑδρεύσασθαι παραγενομένη, ἐκ τῆς νοητῆς πη-
10 γῆς τὰ θεῖα νάματα ἀρυσασμένη, οὕτως οἴκαδε ἐπανῆλ-
θε, πληροῦσα τὸ παρὰ τοῦ Δεσπότου εἰρημένον. Τὸ
ὕδωρ, ὃ ἐγὼ δώσω, γενήσεται ἐν αὐτῷ πηγὴ ὕδατος
ἀλλομένου εἰς ζωὴν αἰώνιον. Ἐμφορηθεῖσα γὰρ αὕτη
τῆς θείας ἐκείνης καὶ πνευματικῆς πηγῆς, οὐ κατέ-
15 σχεν εἶσω τὰ νάματα, ἀλλ' ὑπερβλύζουσα, ὡς εἰπεῖν,
ἐκχέει καὶ εἰς τοὺς τὴν πόλιν οἰκοῦντας τῆς παρα-
σχεθείσης αὐτῇ δωρεᾶς τὸ χάρισμα, καὶ κήρυξ ἐγένε-
το ἀθρόον ἢ γυνή, ἢ Σαμαρεῖτις, ἢ ἀλλόφυλος. Εἶ-
δετε ὅσον ἐστὶ ψυχῆς εὐγνωμοσύνη, εἶδετε Δεσπότου
20 φιλανθρωπίαν, ὅπως οὐδενὸς ὑπερορᾷ, ἀλλὰ κἂν ἐν
γυναικί, κἂν ἐν πενίᾳ, κἂν ὅπου δήποτε εὖρη διεγη-
γερμένην ψυχὴν καὶ ζέουσαν, παραχρῆμα τὴν παρ'
ἑαυτοῦ χάριν ἐπαφίησι. Μιμησώμεθα τοίνυν, παρα-
καλῶ, καὶ ἡμεῖς τὴν γυναῖκα ταύτην, καὶ μετὰ πολ-
25 λῆς προσοχῆς δεχώμεθα τὰ παρὰ τοῦ Πνεύματος δι-
δάγματα. Οὐδὲ γὰρ ἡμέτερά ἐστι τὰ λεγόμενα, οὐδὲ
ἐξ οἰκείας γλώττης φθεγγόμεθα, ἅπερ ἂν εἴπωμεν,
ἀλλ' ἐκ τῆς τοῦ Δεσπότου φιλανθρωπίας ὀδηγούμενοι

ΟΜΙΛΙΑ ΜΔ΄

(Γεν. 19, 27 - 38)

«Καὶ ἠγέρθη ὁ Ἀβραάμ τὸ πρωὶ καὶ μετέβη εἰς τὸν τόπον, ὅπου εἶχε σταθῆ ἑνώπιον τοῦ Κυρίου».

1. Ἡ χθεσινὴ μας ὁμιλία, ἡ σχετικὴ μὲ τὴν Σαμαρείτιδα, μᾶς ἐδίδαξεν εἰς ἱκανοποιητικὸν βαθμὸν καὶ τὴν ἀνέκφραστον μακροθυμίαν τοῦ Κυρίου καὶ τὸ ὑπερβολικὸν τοῦ ἐνδιαφέρον δι' αὐτὴν καθὼς καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην αὐτῆς. Εἶδατε, πῶς, ἐνῶ μετέβη διὰ νὰ πάρῃ τὸ φυσικὸν ὕδωρ, ἤντλησεν ἐκ τῆς νοητῆς πηγῆς τὰ θεῖα νάματα καὶ ἔτσι ἐπέστρεψεν εἰς τὴν οἰκίαν της, ἀφοῦ ἐξεπλήρωσεν ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖόν εἶπεν ὁ Κύριος· «Τὸ ὕδωρ, τὸ ὁποῖο ἐγὼ θὰ σοῦ δώσω θὰ γίνῃ σ' αὐτὸν ποῦ θὰ τὸ δώσω πηγὴ ὕδατος, τὸ ὁποῖον θὰ ἀναβλύζῃ ζωὴν αἰώνιον»¹. Διότι, ἀφοῦ ἐγέμισεν αὐτὴ ἀπὸ τὴν θεῖαν καὶ πνευματικὴν ἐκείνην πηγὴν, δὲν ἐκράτησεν ἐντὸς της τὰ νάματα, ἀλλ' ὑπερεκχυλίζουσα, ὅπως θὰ ἤμπορούσαμεν νὰ εἰποῦμεν, ἐκχέει καὶ εἰς τοὺς κατοίκους τῆς πόλεως τὸ χάρισμα τῆς δωρεᾶς, ἡ ὁποία ἐδόθη εἰς αὐτὴν καὶ ἐγένεν παραχρῆμα κῆρυξ ἡ Σαμαρεῖτις, ἡ ἀλλόφυλος. Εἶδατε πόσον μεγάλη εἶναι ἡ εὐγνωμοσύνη τῆς ψυχῆς, εἶδατε τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου, πῶς κανένα δὲν περιφρονεῖ, ἀλλὰ εἴτε εἰς γυναῖκα, εἴτε εἰς πτωχόν, εἴτε ὅπουδήποτε συναντήσῃ ψυχὴν πρόθυμον καὶ θερμὴν, ἀμέσως τῆς δίδει τὴν χάριν του. Ἄς μιμηθοῦμεν λοιπόν, παρακαλῶ, καὶ ἡμεῖς τὴν γυναῖκα αὐτὴν καὶ ἄς δεχώμεθα μὲ μεγάλην προσοχὴν τὰ διδάγματα τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Καθ' ὅσον δὲν εἶναι ἰδικά μας τὰ λεγόμενα, οὔτε λέγομεν ἀπὸ τὴν ἰδικὴν μας γλῶσσαν, ὅσα τυχόν εἰποῦμεν, ἀλλὰ ὀδηγούμενοι ἀπὸ τὴν φιλανθρωπίαν

διὰ τὴν ὠφέλειαν τὴν ὑμετέραν καὶ τὴν οἰκοδομὴν τῆς τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας.

Μὴ τοίνυν πρὸς ἐμὲ τὸν λέγοντα ἀπίδης, ἀγαπητέ, μηδὲ πρὸς τὴν εὐτέλειαν τὴν ἐμήν, ἀλλ' ὅτι τὰ
 5 παρὰ τοῦ Δεσπότητος διακομίζω καὶ πρὸς τὸν ἀποστείλαντα ἔχων τὴν διάνοιαν τεταμένην, οὕτω μετὰ νήψεως δέχου τὰ λεγόμενα. Ἐπεὶ καὶ ἐν τοῖς ἀνθρωπίνοις πράγμασιν, ἐπειδὴν ὁ βασιλεύς, ὁ τὸ διάδημα περικείμενος, γράμματα διαπέμπηται, ὁ μὲν ἐπιφε-
 10 ρόμενος ταῦτα καθ' ἑαυτὸν μὲν οὐδενὸς λόγου ἄξιος τυγχάνει, ἀλλ' εὐτελής τις ἐστὶ καὶ πολλάκις οὐδὲ προγόνους ἀριθμεῖν ἔχων, ἀλλ' ἀνώνυμος καὶ ἐξ ἀωνύμων· ἀλλ' οὐκ ἐκείνω προσέχουσιν οἱ ταῦτα δέχεσθαι μέλλοντες, ἀλλὰ τὰ τοῦ βασιλέως γράμματα
 15 πολλὴν κἄκείνω τιμὴν ἀπονέμουσι καὶ τὰ γράμματα μετὰ πολλοῦ τοῦ φόβου καὶ πολλῆς τῆς ἡσυχίας δέχονται. Εἰ τοίνυν ἐκεῖνος ἀνθρώπου ἐπαγόμενος γράμματα καὶ χάρτην ἀπλῶς ἐπιφερόμενος, παρὰ πᾶσιν ἐναποδέχεται, πολλῶ μᾶλλον ὑμεῖς ἂν εἴητε δι-
 20 καιοὶ τὰ παρὰ τοῦ Πνεύματος δι' ἡμῶν ὑμῖν πεμφθέντα λόγια μετὰ πολλῆς τῆς προσοχῆς ὑπεδέχεσθαι, ἵνα τῆς εὐγνωμοσύνης πολλὴν κομίσησθε τὴν ἀμοιβήν. Ἐὰν γὰρ ἴδῃ ὁ τῶν ὄλων Δεσπότης τῆς ψυχῆς ὑμῶν τὴν προθυμίαν καὶ ἡμῖν δαψιλεστέραν παρέξει τὴν
 25 χορηγίαν διὰ τὴν οἰκοδομὴν τὴν ὑμετέραν καὶ ὑμῖν πλείονα δώρησεται τὴν σύνεσιν, ὥστε συνιέναι τὰ λεγόμενα. Δαψιλῆς γὰρ ἢ τοῦ Πνεύματος χάρις καὶ εἰς πάντα ἐκχεομένη οὐδένα μερισμὸν ὑπομένει, ἀλλὰ τῇ διανομῇ μᾶλλον αὐξεται καὶ ὅσω ἂν πλείους ὦ-
 30 σιν οἱ ταύτης μετέχοντες, τοσούτω καὶ τὰ τῆς χάριτος ἐπὶ πλεόν ἐκτείνεται.

Φέρε οὖν, εἰ δοκεῖ, καὶ σήμερον τῆς ἀκολουθίας τῶν πρώην ἡμῖν εἰρημένων ἐπιλαβώμεθα καὶ ἴδωμεν ὅπου τὸν λόγον κατελύσαμεν καὶ ὅθεν αὐτὸν ἀναλα-
 35 βεῖν σήμερον προσῆκε. Ποῦ οὖν τὸν λόγον πρώην

τοῦ Κυρίου, διὰ τὴν ἰδικὴν σας ὠφέλειαν καὶ διὰ τὴν οἰκοδομὴν τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ.

Νὰ μὴ ἀποβλέψης, λοιπὸν, πρὸς ἐμένα, ἀγαπητέ, οὔτε πρὸς τὴν ἰδικὴν μου εὐτέλειαν, ἀλλὰ εἰς ὅ,τι μεταφέρω ἀπὸ τὸν Κύριον, καί, ἔχων στραμμένην τὴν διάνοιαν πρὸς αὐτόν, ὁ ὁποῖος μὲ ἀπέστειλε, νὰ δέχεσαι τὰ λεγόμενα μὲ ἄγρυπνον τὴν ψυχὴν. Ἐπειδὴ καὶ εἰς τὰ ἀνθρώπινα πράγματα, ὅταν ὁ βασιλεύς, αὐτὸς ποῦ φορεῖ τὸ διάδημα, ἀποστείλει ἐπιστολάς, αὐτὸς ποῦ τὰς μεταφέρει δὲν ἔχει καμμίαν ἀξίαν, ἀλλ' εἶναι κάποιος ἀσήμαντος, ὁ ὁποῖος πολλὰς φορές δὲν ἠμπορεῖ νὰ μᾶς ἀναφέρῃ προγόνους, ἀλλ' εἶναι ἀνώνυμος καὶ ἀπὸ ἀνωνύμους, ἀλλὰ αὐτοὶ ποῦ πρόκειται νὰ δεχθοῦν τὰς ἐπιστολάς, δὲν προσέχουν ἐκεῖνον, ἀλλ' ἐξ αἰτίας τῶν ἐπιστολῶν τοῦ βασιλέως τοῦ ἀπονέμου μεγάλην τιμὴν καὶ δέχονται αὐτὰς μὲ μέγαν σεβασμὸν καὶ προσοχὴν. Ἐὰν λοιπὸν ἐκεῖνος ποῦ φέρει τὰς ἐπιστολάς ἐνὸς ἀνθρώπου καὶ μεταφέρει ἀπλῶς χαρτί, γίνεται δεκτὸς ἀπὸ ὅλους, πολὺ περισσότερον ἐσεῖς θὰ θεωρηθῆτε δίκαιοι νὰ δεχθῆτε μὲ μεγάλην προσοχὴν τοὺς λόγους τοῦ ἁγίου Πνεύματος, τοὺς ὁποῖους μέσω ἐμοῦ σᾶς διδάσκει, ὥστε νὰ λάβετε μεγάλην ἀμοιβὴν διὰ τὴν εὐγνωμοσύνην σας αὐτῆν. Καθ' ὅσον, ἐὰν ὁ Κύριος ὅλων μας ἰδῆ τὴν προθυμίαν τῆς ψυχῆς σας, θὰ παράσχῃ καὶ εἰς ἐμένα πῶς πλουσίαν τὴν δωρεάν του διὰ νὰ ἠμπορέσω νὰ σᾶς οἰκοδομήσω πνευματικῶς, καὶ εἰς σᾶς θὰ χάριση μεγαλυτέραν σύνεσιν, ὥστε νὰ ἀντιλάβεσθε τὰ ὅσα σᾶς λέγω. Διότι ἡ χάρις τοῦ ἁγίου Πνεύματος εἶναι πλουσία καὶ ἐνῶ δίδεται εἰς ὅλους, ὅμως δὲν μειώνεται καθόλου, ἀλλὰ μὲ τὴν διανομὴν αὐξάνει περισσότερον καὶ ὅσον περισσότεροι εἶναι αὐτοί, οἱ ὁποῖοι μετέχουν αὐτῆς, τόσον καὶ ἡ χάρις πολλαπλασιάζεται.

Ἐμπρὸς λοιπὸν, ἐὰν νομίζετε καλὸν, ὥς συνεχίσωμεν αὐτά, τὰ ὁποῖα ἔχομεν εἶπει προηγουμένως καὶ ὥς ἰδοῦμεν, ποῦ ἐσταματήσαμεν τὴν ὁμιλίαν καὶ ἀπὸ ποῦ πρέπει νὰ συνεχίσωμεν σήμερον. Εἰς ποῖον σημεῖον λοιπὸν ὠδηγήσαμεν τὸν λόγον προηγουμένως καὶ ἔτσι ἐτελειώ-

προσορμίσαντες, οὕτω τῆς διδασκαλίας ἐπαυσάμεθα; Τὰ κατὰ τὸν Λὼτ ὑμῖν διηγούμενοι καὶ τὸν τῶν Σοδόμων ἐμπρησμόν, ἐκεῖ τὸν λόγον ἐστήσαμεν, ὅπου ὁ δίκαιος εἰς τὴν Σηγὼρ διεσώθη. «Ὁ ἥλιος γὰρ ἐξ-
 5 ἦλθεν ἐπὶ τῆς γῆς», φησί, «καὶ Λὼτ εἰσῆλθεν εἰς Σηγὼρ» καὶ τότε ἡ θεήλατος ἐκείνη ὄργη τοὺς τε ἐν Σοδόμοις κατέλαβε καὶ τῆς γῆς τὸν ἀφανισμόν εἰργάσατο, ὅτε καὶ ἡ γυνὴ τοῦ δικαίου ἐπιλαθομένη τῶν ρηθέντων παρὰ τῶν ἀγγέλων, ἐπιβλέψασα εἰς τὰ ὀ-
 10 πίσω, ἐγένετο στήλη ἄλός, διηνεκὲς ὑπόμνημα ταῖς μετὰ ταῦτα γενεαῖς τῆς οἰκείας ραθυμίας παρεχομένη. Ἄναγκαῖον οὖν σήμερον τὰ ἐξῆς ἐπελθόντας μικρὰ τινα διαλεχθῆναι πρὸς τὴν ὑμετέραν ἀγάπην, ἵνα πάλιν εἰδῆτε τοῦ πατριάρχου τὸ συμπαθὲς καὶ φιλόστοργον, καὶ τοῦ Θεοῦ τὴν περὶ αὐτὸν εὐνοίαν. Ἐπειδὴ
 15 γάρ, τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου γενομένης, ὁ μὲν δίκαιος Λὼτ εἰς τὴν Σηγὼρ διεσώθη, οἱ δὲ τὰ Σόδομα κατοικοῦντες ὑπὸ τὴν δίκην γεγόνασιν, ὁ πατριάρχης ὁμοῦ κακείνους οἰκτεῖρων τῆς ἀπωλείας, ἣν διὰ τὴν
 20 οἰκείαν παρανομίαν ὑπέμεινον καὶ περὶ τοῦ δικαίου σφόδρα φροντίζων, ὀρθρίσας, φησί, περιεσκόπει τὰ γεγενημένα. «Ὁρθρισε γάρ», φησὶν, «Ἀβραὰμ τῷ πρωτῷ εἰς τὸν τόπον, οὗ εἰστήκει ἐναντίον τοῦ Θεοῦ καὶ ἐπέβλεψεν ἐπὶ πρόσωπον τῆς περιχώρου Σοδό-
 25 μων καὶ Γομόρρας, καὶ εἶδε. Καὶ ἰδοὺ ἀνέβαινε φλόξ ἐκ τῆς γῆς, ὡσεὶ ἀτμὶς καμίνου». Ἐν ἐκείνῳ, φησί, τῷ τόπῳ γεγονώς, ἔνθα τὴν διάλεξιν πρὸς τὸν Δεσπότην ἐποιήσατο καὶ τὴν περὶ τῶν ἐν Σοδόμοις παράκλησιν, ἑώρα τῆς φοβερᾶς ἐκείνης τιμωρίας τὰ ἴ-
 30 χνη καὶ τοῦ δικαίου ἔνεκεν μαθεῖν τι ἐπεθύμει.

Τοιοῦτον γὰρ τῶν ἁγίων τὸ ἔθος φιλόστοργον καὶ συμπαθητικόν. Καὶ ἵνα διδάξη ἡμᾶς ἡ θεία Γραφή, ὅτι εὐθέως αὐτῷ τούτου τὴν γνῶσιν ἐνέθηκεν ἡ τοῦ Πνεύματος χάρις, ὁμοῦ δὲ καὶ τὸν δίκαιον ἵνα τῆς

σαμεν τὴν διδασκαλίαν; Ἄφου διηγήθηκα εἰς σᾶς τὰ σχετικά μὲ τὸν Λῶτ καὶ μὲ τὸν ἐμρησμόν τῶν Σοδόμων, ἐπαύσαμεν τὸν λόγον εἰς τὸ σημεῖον ἐκεῖνο, εἰς τὸ ὁποῖον ὁ δίκαιος Λῶτ κατέφυγε καὶ διεσώθη εἰς τὴν Σηγῶρ. Διότι λέγει «Ὁ ἥλιος ἀνέτειλεν εἰς τὴν χώραν καὶ ὁ Λῶτ εἰσῆλθεν εἰς τὴν Σηγῶρ» καὶ τότε ἡ ἀπὸ τὸν Θεόν προερχομένη ἐκείνη ὀργὴ ἐπέπεσεν ἐπὶ τῶν κατοίκων τῶν Σοδόμων καὶ ἔφερε τὸν ἀφανισμόν τῆς χώρας, ὅταν καὶ ἡ γυναῖκα τοῦ δικαίου ἐλησμόνησε τὴν ἐντολὴν τῶν ἀγγέλων καὶ ἔστρεψε τὸ βλέμμα της πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ μετεβλήθη εἰς στήλην ἄλατος καὶ παρέχει ἔτσι συνεχῆ ὑπόμνησιν τῆς ραθυμίας της εἰς τὰς ἐπερχομένας γενεάς. Εἶναι ἀνάγκη λοιπὸν σήμερον, ἀφου ἀναγνώσωμεν τὰ ὑπόλοιπα, νὰ εἰποῦμεν ὀλίγα εἰς τὴν ἀγάπην σας, διὰ νὰ γνωρίσετε καὶ πάλιν τὴν συμπάθειαν καὶ τὴν φιλοστοργίαν τοῦ πατριάρχου καὶ τὴν εὖνοιαν τοῦ Θεοῦ δι' αὐτόν. Ὄταν δηλαδὴ ἀνέτειλεν ὁ ἥλιος καὶ ὁ μὲν δίκαιος Λῶτ κατέφυγε καὶ διεσώθη εἰς τὴν Σηγῶρ, οἱ δὲ κάτοικοι τῶν Σοδόμων ὑπέστησαν τὴν καταστροφὴν, τότε ὁ πατριάρχης Ἀβραὰμ λυπούμενος καὶ ἐκείνους διὰ τὴν καταστροφὴν, τὴν ὁποίαν ὑπέμεινον ἕξ αἰτίας τῶν ἀμαρτιῶν των, ἀλλὰ καὶ ἐνδιαφερόμενος πολὺ διὰ τὸν δίκαιον Λῶτ, ἀφου ἐσηκώθη, λέγει, πολὺ πρῶι, ἐξέταζε τὰ ὅσα εἶχον γίνεαι. Διότι λέγει, «Ἠγέρθη τὸ πρῶι ὁ Ἀβραὰμ καὶ μετέβη εἰς τὸν τόπον, ὅπου εἶχε σταθῆ ἐνώπιον τοῦ Κυρίου καὶ ἔστρεψε τὸ βλέμμα του πρὸς τὰ Σόδομα καὶ τὰ Γόμορρα καὶ εἰς ὅλην τὴν γύρω περιοχὴν καὶ εἶδε. Καὶ ἰδοὺ ἀνέβαινε φλόγα ἀπὸ τὴν γῆν, ὡς πῦρ καμίνου». Ἄφου ἐπῆγεν εἰς ἐκεῖνο τὸ μέρος, λέγει, ὅπου συνωμίλησε μὲ τὸν Κύριον καὶ τὸν παρεκάλεσε διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν κατοίκων τῶν Σοδόμων, παρετήρει τὰ ἴχνη τῆς φοβερᾶς ἐκείνης τιμωρίας καὶ ἤθελε νὰ μάθῃ διὰ τὴν τύχην τοῦ Λῶτ.

Πράγματι τέτοιος εἶναι ὁ χαρακτήρ τῶν ἀγίων, φιλόστοργος καὶ συμπαθής. Καὶ διὰ νὰ μᾶς διδάξῃ ἡ ἀγία Γραφή, ὅτι τὴν γνῶσιν ἔδωσεν εἰς αὐτόν ἀμέσως ἡ χάρις τοῦ ἀγίου Πνεύματος καὶ διὰ νὰ ἀπαλλάξῃ συγχρόνως

περὶ τοῦ Λῶτ ἀπαλλάξῃ φροντίδος, φησὶν· «Ἐν τῷ
 ἐκτρίψαι Κύριον τὰς πόλεις τῆς περιόικου, ἐμνήσθη
 ὁ Θεὸς τοῦ Ἀβραὰμ καὶ ἐξαπέστειλε τὸν Λῶτ ἐκ μέ-
 σου τῆς καταστροφῆς». Τί ἐστίν, «Ἐμνήσθη ὁ Θεὸς
 5 τοῦ Ἀβραάμ»; Τῆς παρακλήσεως, φησὶν, ἧς ἐποιή-
 σατο, λέγων, «Μὴ συναπολέσης δίκαιον μετὰ ἀσε-
 βοῦς». Τί οὖν, ἂν εἴποι τις, διὰ τὴν παράκλησιν τοῦ
 πατριάρχου ὁ δίκαιος διεσώθη καὶ οὐχὶ διὰ τὴν ἰδί-
 αν δικαιοσύνην; Ναὶ καὶ διὰ τὴν παράκλησιν τοῦ πα-
 10 τριάρχου· ὅταν γὰρ τὰ παρ' ἑαυτῶν συνεισενέγκωμεν
 καὶ ἡ παρὰ τῶν δικαίων πρεσβεία τὰ μέγιστα ἡμᾶς
 ὀνίνησιν. Ἐπεὶ ἂν αὐτοὶ μὲν ραθυμῶμεν, τὰς δὲ ἐλ-
 πίδας τῆς ἡμετέρας σωτηρίας ἐπ' ἐκείνοις μόνοις
 ποιῶμεθα, οὐδὲν ἡμῖν ἔσται πλέον· οὐκ ἐπειδὴ ἀσθε-
 15 νεῖς οἱ δίκαιοι, ἀλλ' ἐπειδὴ ἡμεῖς διὰ τῆς οἰκείας ρα-
 θυμίας ἑαυτοὺς προδίδομεν. \

2. Καὶ ἵνα μάθῃς, ὅτι ἀμελῶμεν, κἂν δίκαιοι ᾧσιν
 οἱ ὑπὲρ ἡμῶν παρακαλοῦντες, κἂν προφήται, οὐδὲν ἡ-
 μῖν ἐκ τούτου ὄφελος γίνεται (ἐκείνοι μὲν γὰρ τὴν ἐ-
 20 αυτῶν ἀρετὴν καὶ διὰ τούτων ἐπιδείκνυνται, ἡμῖν δὲ
 οὐδεμία ἔσται ὄνησις διὰ τὸν οἰκεῖον τρόπον), ἄκου-
 σον τοῦ τῶν ὄλων Θεοῦ πρὸς τὸν ἐκ κοιλίας ἁγιασθέν-
 τα Ἰερεμίαν τὸν προφήτην λέγοντα· «Μὴ προσεύχου
 περὶ τοῦ λαοῦ τούτου, ὅτι οὐκ εἰσακούσομαί σου».
 25 Ὅρα τοῦ Δεσπότου φιλανθρωπίαν· προλέγει τῷ προ-
 φῆτῃ, ἵνα μὴ μετὰ τὸ προσεύξασθαι παρακουσθεῖς,
 νομίση ὅτι διὰ τὴν παρ' αὐτοῦ αἰτίαν τοῦτο γεγένη-
 ται. Διὰ τοῦτο ἤδη προμηνύει αὐτῷ τὴν κακίαν τοῦ
 λαοῦ καὶ διαστέλλεται μὴ προσεύξασθαι, ἵνα καὶ αὐ-
 30 τὸς εἰδέναι ἔχη τῆς πονηρίας ἐκείνων τὴν ἐπίτασιν,
 κἂκεῖνοι μάθωσιν ὡς οὐδὲν αὐτοῖς ὁ προφήτης συμ-
 βάλλεται, εἰ μὴ καὶ αὐτοὶ τὰ παρ' ἑαυτῶν εἰσενεγ-
 κεῖν βουληθῶσιν. Ὅπερ εἰδότες, ἀγαπητοί, καταφεύ-

2. Γέν. 18, 23.

3. Ἰερ. 7, 16.

καὶ τὸν δίκαιον ἀπὸ τὴν φροντίδα του διὰ τὸν Λῶτ, λέγει· «Ὅταν ὁ Θεὸς ἐπρόκειτο νὰ καταστρέψῃ τὰς πόλεις καὶ τὴν γύρω περιοχὴν, ἐνεθυμήθη τὸν Ἀβραάμ καὶ ἐγλύτωσε τὸν Λῶτ ἀπὸ τὴν καταστροφὴν». Τί σημαίνει «Ἐνεθυμήθη ὁ Θεὸς τὸν Ἀβραάμ»; Ἐννοεῖ τὴν παράκλησιν, τὴν ὁποίαν ἔκαμε λέγων, «Νὰ μὴ καταστρέψῃς τὸν δίκαιον μαζί με τὸν ἀσεβῆ»². Τί λοιπόν, θὰ ἠμποροῦσε νὰ εἰπῆ κανεὶς, ὁ δίκαιος ἐσώθη ἐξ αἰτίας τῆς παρακλήσεως τοῦ πατριάρχου καὶ ὄχι διὰ τὴν ἰδικὴν του δικαιοσύνην; Ναι ἐσώθη καὶ ἐξ αἰτίας τῆς παρακλήσεως τοῦ πατριάρχου. Διότι, ὅταν προσφέρωμεν, ὅ,τι ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἡμᾶς, τότε καὶ ἡ προσευχὴ τῶν δικαίων μᾶς ὠφελεῖ πάρα πολύ. Καθ' ὅσον, ἐὰν ἡμεῖς οἱ ἴδιοι εἴμεθα ὀκνηροὶ καὶ στηρίζωμεν τὰς ἐλπίδας τῆς σωτηρίας μας μόνον εἰς ἐκείνους, τότε δὲν ἔχομεν νὰ κερδήσωμεν τίποτε. Ὁχι ἐπειδὴ οἱ δίκαιοι εἶναι ἀνίσχυροι, ἀλλ' ἐπειδὴ ἡμεῖς οἱ ἴδιοι προδίδομεν τοὺς ἑαυτοὺς μας μετὰ τὴν ραθυμίαν μας.

2. Καὶ διὰ νὰ μάθῃς, ὅτι, ὅταν ἀμελῶμεν, εἴτε εἶναι δίκαιοι οἱ παρακαλοῦντες δι' ἡμᾶς, εἴτε προφῆται, ὅμως δὲν ἔχομεν καμμίαν ὠφέλειαν ἐξ αὐτοῦ, (διότι ἐκεῖνοι ἀποδεικνύουν τὴν ἀρετὴν των καὶ μετὰ αὐτὰς τὰς παρακλήσεις, ἀλλ' εἰς ἡμᾶς δὲν θὰ ὑπάρχῃ καμμία ὠφέλεια ἐξ αἰτίας τῆς συμπεριφορᾶς μας), ἄκουσε τὸν Θεὸν τῶν ὄλων, ὁ ὁποῖος λέγει πρὸς τὸν Ἱερεμίαν τὸν ἁγιασθέντα ἐκ τῆς κοιλίας τῆς μητρὸς του· «Νὰ μὴ προσεύχεσαι διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ λαοῦ αὐτοῦ, διότι δὲν θὰ ἀκούσω τὰς προσευχὰς σου»³. Βλέπε τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου. Προλέγει εἰς τὸν προφήτην, ὥστε, ἐὰν δὲν εἰσακουσθῇ μετὰ τὴν προσευχὴν, νὰ μὴ νομίσῃ, ὅτι αὐτὸ συνέβη ἐξ αἰτίας αὐτοῦ τοῦ ἰδίου. Διὰ τοῦτο προμηνύει εἰς αὐτόν τὴν κακίαν τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ δίδει ἐντολὴν νὰ μὴ προσεύχεται, διὰ νὰ ἠμπορῇ νὰ γνωρίζῃ καὶ ἐκεῖνος τὸ μέγεθος τῆς κακίας ἐκείνων καὶ ἐκεῖνοι νὰ μάθουν, ὅτι ὁ προφήτης δὲν τοὺς δίδει καμμίαν βοήθειαν, ἐὰν καὶ αὐτοὶ δὲν θελήσουν νὰ κάνουν, ὅτι ἐξαρτᾶται ἀπ' αὐτούς. Ἐχοντες ὑπ' ὄψιν αὐτό, ἀγαπητοί, ἄς καταφεύγωμεν μὲν εἰς τὰς

γωμεν μὲν ἐπὶ τὰς τῶν ἁγίων πρεσβείας καὶ παρακαλῶμεν ὥστε ὑπὲρ ἡμῶν δεηθῆναι, ἀλλὰ μὴ ταῖς ἐκείνων ἱκεσίαις μόνον θαρρῶμεν, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ τὰ καθ' ἑαυτοὺς δεόντως οἰκονομῶμεν καὶ τῆς ἐπὶ τὸ
5 βέλτιον μεταβολῆς ἐχώμεθα, ἵνα χώραν δῶμεν τῇ πρεσβείᾳ τῇ ὑπὲρ ἡμῶν γινομένην.

Τοῦτο καὶ πρὸς ἕτερον προφήτην φησὶν ὁ τῶν ἀπάντων Δεσπότης· «Οὐχ ὄρας τί αὐτοὶ ποιοῦσι; Θυμιῶσι στέαρ καὶ χαυῶνας ποιοῦσι τῇ στρατιᾷ τοῦ οὐ-
10 ρανοῦ»· μονονουχὶ λέγων πρὸς αὐτόν· ὑπὲρ τούτων με παρακαλεῖς, τῶν οὐχ ἵσταμένων τῆς πονηρίας, τῶν οὐδεμίαν αἴσθησιν λαμβανόντων τῆς νόσου ἐν ἣ κατέχονται, ἀλλ' οὕτως ἀναλγήτως διακειμένων; Οὐχ ὄρας αὐτῶν τὴν ὑπερβάλλουσαν καταφρόνησιν;
15 οὐ βλέπεις αὐτῶν τὴν μανίαν τὴν πολλήν; πῶς οὐδέπω κόρον εἰλήφασι τῆς ἀσεβείας, ἀλλὰ καθάπερ ἕς ἐν βορβόρῳ, οὕτως ἐγκαλινδοῦνται ταῖς οἰκείαις παρανομίαις; Μὴ γάρ, εἰ ἐβούλοντο ἐπιστρέφειν, παρακληθῆναι ἀνέμενον; Οὐκ ἐγὼ εἶμι ὁ διὰ τῶν προφη-
20 τῶν βοῶν καὶ λέγων· «Καὶ εἶπον μετὰ τὸ πορνεῦσαι αὐτήν· μετὰ ταῦτα πάντα πρὸς με ἀνάστρεψον, καὶ οὐκ ἀνέστρεψε»; Μὴ γὰρ ἕτερόν τι ζητῶ, ἢ παύσασθαι τῆς πονηρίας μόνον, καὶ στηῆναι τῶν κακῶν; μὴ γὰρ ὑπὲρ τῶν παρελθόντων εὐθύνας ἀπαιτῶ, εἰ ἴδω
25 μεταβάλλεσθαι βουλομένους; οὐ καθ' ἑκάστην ἡμέραν βοῶ λέγων· «Οὐ θελήσει θέλω τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ὡς τὸ ἐπιστρέψαι καὶ ζῆν αὐτόν»; Οὐ διὰ τοῦτο πάντα ποιῶ, ἵνα τῆς ἀπωλείας ἐξαρπάσω τοὺς ἐπὶ τῇ πλάνῃ προκατειλημμένους; Μὴ γάρ, εἰ ἴδω
30 ἴδω μεταβαλλομένους, ὑπερτίθεμαι; Οὐκ ἐγὼ εἶμι ὁ λέγων· «Ἔτι λαλοῦντός σου ἔρω· ἰδοὺ παρῆμι»; Μὴ γὰρ οὕτως αὐτοὶ ἐπιθυμοῦσι τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας, ὡς ἐμοὶ περισπούδαστόν ἐστιν ἅπαντας ἀνθρώπους

4. Ἱερ. 7, 17-18.

5. Ἱερ. 3, 7.

6. Ἱεζ. 18, 23.

7. Ἦσ. 58, 9.

πρεσβείας τῶν ἁγίων καὶ ἄς παρακαλῶμεν νὰ προσεύχωνται διὰ τὴν σωτηρίαν μας, ὅμως νὰ μὴ ἐπαναπαυώμεθα μόνον εἰς τὰς ἱκεσίας ἐκείνων, ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς οἱ ἴδιοι νὰ κανονίζωμεν, ὅπως πρέπει, τὴν συμπεριφορὰν μας καὶ ἄς φροντίζωμεν διὰ τὴν πρὸς τὸ καλύτερον μεταβολὴν, διὰ νὰ δώσωμεν χῶρον καὶ εἰς τὴν πρεσβείαν, ἡ ὁποία γίνεται πρὸς χάριν μας.

Αὐτὸ τὸ λέγει ὁ Κύριος τῶν ὄλων καὶ πρὸς ἄλλον προφήτην. «Δὲν βλέπεις τί κάμνουν αὐτοί; Καίουν τὰ λίπη καὶ κάνουν διάφορα κατασκευάσματα πρὸς τιμὴν τῆς στρατιᾶς τῶν ἀστέρων τοῦ οὐρανοῦ»⁴. Ὡσὰν νὰ λέγη πρὸς αὐτόν. Μὲ παρακαλεῖς δι' αὐτούς, οἱ ὁποῖοι δὲν παύουν νὰ κάμουν τὴν ἀδικίαν, ποῦ δὲν ἤμποροῦν νὰ αἰσθανθοῦν τὴν νόσον, ἀπὸ τὴν ὁποίαν κατέχονται, ἀλλὰ ζοῦν μὲ τόσῃ ἀναισθησίᾳ; Δὲν βλέπεις τὴν ὑπερβολικὴν των περιφρόνησιν; Δὲν βλέπεις τὴν μεγάλην των μανίαν; Ὅτι δὲν ἐκορέσθη ἀκόμη ἡ ἀσέβειά των, ἀλλ' ὡς χοῖρος εἰς τὸν βόρβορον κυλίωνται μέσα εἰς τὰς παρανομίας των; Μήπως δηλαδή, ἐὰν ἤθελον νὰ ἐπιστρέψουν, ἀνέμενον νὰ τοὺς ἐνθαρρύνω; Δὲν εἶμαι ἐγὼ αὐτός, ὁ ὁποῖος ὁμιλῶ διὰ τοῦ στόματος τῶν προφητῶν καὶ λέγω, «Καὶ εἶπον μετὰ ἀπὸ τὴν πορνείαν αὐτῆς. Μετὰ ἀπὸ ὅλα αὐτὰ νὰ ἐπιστρέψης καὶ δὲν ἐπέστρεψε»⁵; Μήπως δηλαδή ζητῶ τίποτε ἄλλο παρὰ νὰ παύσουν μόνον νὰ εἶναι πονηροὶ καὶ νὰ σταματήσουν νὰ κάμουν τὰ κακά; Μήπως ζητῶ εὐθύνας διὰ τὰ ἁμαρτήματα τοῦ παρελθόντος, ἐὰν ἰδῶ αὐτοὺς νὰ θέλουν νὰ μετανοήσουν; Δὲν φωνάζω κάθε ἡμέραν καὶ λέγω, «Δὲν ἐπιθυμῶ τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ, μέχρις ὅτου μετανοήσῃ καὶ ζήσῃ»⁶; Δὲν κάμω τὰ πάντα διὰ τοῦτο, διὰ νὰ γλυτώσω δηλαδή ἀπὸ τὴν καταστροφὴν, ὅσους ἔχουν παραπλανηθῆ; Μήπως δηλαδή ἀντιδρῶ, ὅταν τοὺς ἰδῶ νὰ μετανοοῦν; Δὲν εἶμαι ἐγὼ αὐτός, ὁ ὁποῖος λέγει· «Ἐνῶ ἀκόμη προσεύχεσαι θὰ σοῦ εἰπῶ. Ἴδου ἔχω ἔλθει»⁷; Μήπως αὐτοὶ ἐπιθυμοῦν τὴν σωτηρίαν των τόσον, ὅσον ἐγὼ φροντίζω νὰ σωθοῦν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι καὶ νὰ γνωρίσουν τὴν ἀλήθειαν; Μήπως λοιπὸν διὰ τοῦτο σέ ἐδημι-

σωθῆναι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἔλθειν; Μὴ γὰρ διὰ τοῦτό σε ἀπὸ τοῦ μὴ ὄντος παρήγαγον, ἵνα ἀπολέσω; μὴ γὰρ εἰκῆ τὴν βασιλείαν καὶ τὰ μυρία καὶ ἀπόρρητα ἀγαθὰ ἠντρέπισα; Οὐχὶ διὰ τοῦτο καὶ γέ-
5 ενναν ἠπείλησα, ἵνα εἰς τὴν βασιλείαν ἅπαντας καὶ διὰ τούτου δραμεῖν παρασκευάσω;

Μὴ τοίνυν, ὦ μακάριε προφήτα, ἐκείνους καταλιμπάνων, ἐμοὶ πρόσαγε τὴν παράκλησιν, ἀλλ' ἐν σοι τοῦτο διὰ σπουδῆς ἔστω, ὥστε τῆς ἐκείνων νόσου πε-
10 ριγενέσθαι καὶ εἰς αἴσθησιν ἀγαγεῖν τῆς ἀρρωστίας, καὶ πρὸς ὑγίειαν ἐπαναγαγεῖν καὶ τὰ παρ' ἐμοῦ πάντως ἔψεται. Οὐ γὰρ μέλλω, οὐδὲ ἀναβάλλομαι, ἐπειδὴν ἴδω ψυχὴν εὐγνώμονα· ἐν γὰρ μόνον ἐπιζητῶ, ὁμολογίαν τῶν ἐπταισμένων καὶ οὐκ ἔτι τὴν ἐπὶ τοῖς
15 ἐπταισμένοις δίκην ἐπάγω. Μὴ γὰρ βαρὺ τι καὶ ἐπαχθὲς τὸ παρ' ἐμοῦ προτεινόμενον; Εἰ μὴ ἦδειν χείρους γινομένους, ἐκ τοῦ μὴ ὁμολογήσαι τὰ πρότερα ἁμαρτήματα, οὐκ ἂν οὐδὲ τοῦτο ἐζήτουν. Ἄλλ' ἐπειδὴ οἶδα τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος μᾶλλον πρὸς κακί-
20 αν ρέπον, διὰ τοῦτο βούλομαι τὰ πρότερα ὁμολογήσαι ἁμαρτήματα, ἵνα ἢ ὁμολογία κώλυμα αὐτοῖς γένηται πρὸς τὸ μὴ τοῖς αὐτοῖς περιπεσεῖν.

3. Ταῦτα τοίνυν, ἀγαπητοί, ἀναλογιζόμενοι καὶ ἐννοοῦντες τοῦ ἡμετέρου Δεσπότης τὴν φιλανθρωπί-
25 αν, μὴ ραθυμῶμεν, ἀλλὰ πρότερον πολλὴν ἑαυτῶν τὴν ἐπιμέλειαν ποιῶμεθα καὶ τὸν ρύπον τὸν ἀπὸ τῶν ἁμαρτημάτων ἐκκαθάρωμεν καὶ οὕτω ἐπὶ τὰς πρεσβείας τῶν ἀγίων σπεύδωμεν. Ἐὰν γὰρ βουλώμεθα νήφειν καὶ ἐγρηγορέναι καὶ δι' ἑαυτῶν παρακαλοῦντες
30 τὰ μέγιστα ὀνησόμεθα. Ἐπειδὴ γὰρ φιλάνθρωπός ἐστιν ὁ Δεσπότης ὁ ἡμέτερος, οὐχ οὕτω δι' ἑτέρων παρακαλούμενος ὑπὲρ ἡμῶν ἐπινεύει, ὡς δι' ἡμῶν αὐτῶν. Ὅρα ἀγαθότητος ὑπερβολὴν· ἐὰν ἴδῃ τοὺς προσκεκρουκότας ἡμᾶς, τοὺς ἠτιμωμένους, τοὺς μη-
35 δεμίαν παρρησίαν ἔχοντας, μικρὸν διεγερθέντας καὶ

ούργησα ἐκ τοῦ μή ὄντος, διὰ νὰ σέ καταστρέψω; Μήπως προητοίμασα χωρὶς σκοπὸν τὴν αἰώνιον βασιλείαν καὶ τὰ μύρια καὶ ἀνέκφραστα ἀγαθὰ; Μήπως διὰ τοῦτο δὲν ἠπέιλησα καὶ μὲ τὴν γέενναν τοῦ πυρός, διὰ νὰ κάμω τοὺς πάντας νὰ τρέξουν πρὸς τὴν οὐράνιον βασιλείαν φοβούμενοι αὐτό;

Μὴ ἐγκαταλείπης, λοιπὸν, μακάριε προφήτα, ἐκείνους καὶ προσεύχεσαι εἰς ἐμένα, ἀλλὰ νὰ φροντίζης δι' ἓν μόνον, νὰ ὑπερνικήσης δηλαδὴ τὴν ἀσθένειαν ἐκείνων καὶ νὰ τοὺς κάνης νὰ αἰσθανθοῦν τὴν νόσον των, νὰ τοὺς ἐπαναφέρης εἰς τὴν ὑγείαν καὶ τότε θὰ ἀκολουθήσῃ ὅπωςδὴποτε ἡ δική μου βοήθεια. Διότι δὲν καθυστερῶ, οὔτε ἀναβάλλω, ὅταν ἰδῶ μίαν ψυχὴν εὐγνώμονα. Καθ' ὅσον μόνον ἐπιζητῶ, τὴν ὁμολογίαν τῶν ἀμαρτιῶν καὶ τότε δὲν τιμωρῶ δι' αὐτάς. Μήπως εἶναι τίποτε τὸ βαρὺ καὶ τὸ δύσκολον αὐτό, τὸ ὁποῖον ἐγὼ προτείνω; Ἐὰν δὲν ἐγνώριζον, ὅτι γίνονται χειρότεροι, ἐπειδὴ δὲν ὁμολογοῦν τὰ προηγούμενα ἀμαρτήματα, οὔτε καὶ αὐτό θὰ ἐζήτην. Ἄλλ' ἐπειδὴ γνωρίζω, ὅτι τὸ ἀνθρώπινον γένος ρέπει κατ' ἐξοχὴν πρὸς τὴν κακίαν, διὰ τοῦτο ἐπιθυμῶ νὰ ὁμολογήσουν τὰ προηγούμενα ἀμαρτήματα, ὥστε ἡ ὁμολογία νὰ γίνῃ εἰς αὐτοὺς ἐμπόδιον, διὰ νὰ μὴ ἐπαναλάβουν τὰ ἴδια ἀμαρτήματα.

3. Ἔχοντες λοιπὸν ὑπ' ὄψιν αὐτά, ἀγαπητοί, καὶ ἀνταλογιζόμενοι τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου μας, ἃς μὴ μᾶς κυριεύῃ ἡ ὀκνηρία, ἀλλὰ κατὰ πρῶτον νὰ φροντίζωμεν διὰ τοὺς ἑαυτοὺς μας καὶ νὰ καθαρίζωμεν τὸν ρύπον τῶν ἀμαρτιῶν καὶ ἔπειτα νὰ καταφεύγωμεν εἰς τὰς πρεσβείας τῶν ἁγίων. Διότι, ἐὰν θέλωμεν νὰ ἀγρυπνῶμεν καὶ νὰ εὐρισκώμεθα ἐν ἐγρηγόρσει, τότε θὰ ὠφεληθῶμεν πάρα πολὺ καὶ ἂν προσευχώμεθα μόνοι μας. Ἐπειδὴ δηλαδὴ εἶναι φιλάνθρωπος ὁ Κύριός μας, δὲν μᾶς βοηθεῖ τόσο, ὅταν παρακαλῆται ἀπὸ ἄλλους, ὅσον ὅταν ἡμεῖς οἱ ἴδιοι τὸν παρακαλοῦμεν. Βλέπε τὸ μέγεθος τῆς ἀγαθότητος. Ἐὰν ἰδῇ ἡμᾶς τοὺς ἀμαρτωλοὺς, τοὺς ἠτιμασμένους, τοὺς οὐδεμίαν παρρησίαν ἔχοντας, νὰ ἀφυπνισθῶμεν ὀλίγον

ἐπὶ τὸν πλοῦτον τῆς φιλανθρωπίας αὐτοῦ καταφυγεῖν
 ἐθελήσαντας, εὐθέως ἐπινεύει ταῖς αἰτήσεσι καὶ χεῖ-
 ρα ὀρέγει κειμένοις καὶ διανίστησι πεπτωκότας καὶ
 βοᾷ λέγων· «Μὴ ὁ πίπτων οὐκ ἀνίσταται;». Ἄλλ' ἵ-
 5 να μάθητε καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων, ὅτι πολλοὶ
 δι' ἑαυτῶν μᾶλλον παρακαλέσαντες ἴσχυσαν ἐπιτυχεῖν
 τῶν σπουδαζομένων, ἢ δι' ἑτέρων, ἀναγκαῖόν ἐστι
 τοὺς ἐπιτυχόντας εἰς μέσον παραγαγεῖν, ἵνα καὶ ἡ-
 μεῖς μιμησώμεθα καὶ εἰς ζῆλον διεγερθῶμεν.

10 Ἄκούσωμεν τοίνυν πῶς ἡ Χανααία ἐκείνη γυνή
 κατώδυνος οὔσα τὴν ψυχὴν καὶ ἀλλόφυλος, ἐπειδὴ
 εἶδε τὸν τῶν ψυχῶν ἱατρὸν καὶ τὸν ἥλιόν τῆς δικαιο-
 σύνης ἀνατείλαντα τοῖς ἐν σκότει καθημένοις, ὅπως
 μετὰ θερμῆς καὶ ζεούσης προθυμίας τὴν πρόσοδον ἐ-
 15 ποιήσατο καὶ οὔτε τὸ γυναῖκα αὐτὴν εἶναι, οὔτε τὸ
 ἀλλόφυλον, ὀκνηροτέραν γενέσθαι παρεσκεύασεν, ἀλ-
 λὰ πάντα τὰ κωλύματα ταῦτα παρωσαμένη, προσελ-
 θοῦσά φησιν· «Ἐλέησόν με, Κύριε, ὅτι ἡ θυγάτηρ
 μου κακῶς δαιμονίζεται». Ἄλλ' ὁ τὰ ἀπόρρητα τῆς
 20 διανοίας ἐπιστάμενος σιγᾷ καὶ οὐκ ἀποκρίνεται, οὐ
 λόγον μεταδίδωσιν, οὐδὲ οἰκτεῖρει τὸ γύναιον, ὄρων
 μετὰ τοσαύτης οἰμωγῆς προσελθοῦσαν, ἀλλὰ μακρο-
 θυμεῖ, βουλόμενος τὸν λανθάνοντα θησαυρὸν ἐν τῇ
 γυναικὶ κατάδηλον ἅπασι ποιῆσαι. Ἦδει γὰρ τὸν
 25 κρυπτόμενον μαργαρίτην, ὃν οὐκ ἐβούλετο λαθεῖν ἡ-
 μᾶς καὶ διὰ τοῦτο ἀναβάλλεται, καὶ οὐδὲ ἀποκρίσεως
 ἀξιοῖ, ἵνα ἡ πολλὴ τῆς γυναικὸς προσεδρία διδασκα-
 λία πᾶσι γένηται τοῖς μετὰ ταῦτα. Καὶ ὄρα τοῦ Θε-
 οῦ τὴν ἄφατον ἀγαθότητα. Αὐτὸς μὲν, φησὶν, οὐκ
 30 ἀπεκρίνατο αὐτῇ· οἱ δὲ μαθηταὶ συμπαθέστεροι καὶ
 φιλανθρωπότεροι νομίζοντες εἶναι, οὐ τολμῶσι φανε-
 ρῶς εἰπεῖν· παράσχου αὐτῇ τὴν αἴτησιν, ἐλέησον αὐ-
 τήν, σπλαγχνίσθητι ἐπ' αὐτῇ· ἀλλὰ τί; «Ἀπόλυσον

καὶ νὰ ἐπιθυμοῦμεν νὰ καταφύγωμεν εἰς τὴν ἀπεριόριστον φιλανθρωπίαν του, ἀμέσως εἰσακούει τὰς παρακλήσεις μας καὶ ἀπλώνει τὴν χεῖρα του εἰς τοὺς πεπτωκότας καὶ μᾶς σηκώνει καὶ φωνάζει λέγων· «Μήπως ὁ πίπτων δὲν σηκώνεται;»⁸. Ἄλλὰ διὰ νὰ καταλάβετε ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ γεγονότα, ὅτι πολλοὶ ἄνθρωποι ἠμπόρεσαν νὰ ἐπιτύχουν αὐτά, ποὺ ἐπεδίωκον, ἀφοῦ παρεκάλεσαν αὐτοὶ οἱ ἴδιοι τὸν Θεόν, παρὰ ὅταν παρεκάλεσαν ἄλλοι, εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀναφέρωμεν αὐτούς, οἱ ὁποῖοι ἐπέτυχον αὐτό, ὥστε καὶ ἡμεῖς νὰ τοὺς μιμηθῶμεν καὶ νὰ αὐξηθῇ ὁ ζῆλος μας.

Ἄς ἀκούσωμεν λοιπόν, πῶς ἐκείνη ἡ Χαναναία γυναῖκα, ἐνῶ ὑπέφερε ἡ ψυχὴ της καὶ ἦτο ἀλλόφυλος, ὅταν εἶδε τὸν ἰατρὸν τῶν ψυχῶν καὶ τὸν ἀνατείλαντα ἥλιον τῆς δικαιοσύνης εἰς αὐτούς, οἱ ὁποῖοι εὐρίσκονται εἰς τὸ σκότος, προσηυχῆθη μὲ θερμὴν καὶ ζέουσαν προθυμίαν καὶ οὔτε τὸ ὅτι ἦτο γυναῖκα, οὔτε τὸ ὅτι ἦτο ἀλλόφυλος, ἔκαμεν αὐτὴν νὰ γίνῃ διστακτικὴ, ἀλλ', ἀφοῦ ἀπεμάκρυνεν ὅλα τὰ ἐμπόδια, ἤλθε πλησίον του καὶ λέγει· «Ἐλέησόν με, Κύριε, διότι ἡ θυγατέρα μου κατέχεται καὶ ὑποφέρει ἀπὸ κακὸν δαιμόνιον»⁹. Ἄλλ' αὐτός, ὁ ὁποῖος γνωρίζει καλὰ τὰ ἀπόρρητα τῆς διανοίας μας, σιωπᾶ καὶ δὲν ἀποκρίνεται, δὲν τῆς δίδει τὸν λόγον, οὔτε λυπεῖται τὴν γυναῖκα, ἃν καὶ εἶδεν αὐτὴν νὰ τὸν πλησιάζῃ μὲ τόσῃν ὀδύνην, ἀλλὰ μακροθυμεῖ, ἐπειδὴ ἤθελε νὰ φανερώσῃ εἰς ὅλους τὸν θησαυρόν, ὁ ὁποῖος ἦτο κρυμμένος εἰς τὴν γυναῖκα ἐκείνην. Καθ' ὅσον ἐγνώριζε τὸν κρυμμένον μαργαρίτην, τὸν ὁποῖον δὲν ἤθελε νὰ μὴ γνωρίσωμεν ἡμεῖς καὶ διὰ τοῦτο καθυστερεῖ καὶ δὲν τὴν ἀξιώνει οὔτε νὰ τῆς ἀπαντήσῃ, ὥστε ἡ μεγάλη ἐπιμονὴ τῆς γυναικὸς νὰ γίνῃ ἀφορμὴ διδασκαλίας εἰς τοὺς μεταγενεστέρους. Καὶ βλέπε τὴν ἀπερίγραπτον ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ. Ὁ ἴδιος, λέγει, δὲν ἀπεκρίθη εἰς αὐτὴν. Οἱ μαθηταὶ ὁμως, ἐπειδὴ ἐνόμιζον, ὅτι εἶναι περισσότερο φιλόστοργοι καὶ φιλάνθρωποι δὲν τολμοῦν νὰ εἰποῦν φανερά, ἱκανοποίησε τὸ αἴτημά της, ἐλέησε αὐτὴν καὶ δεῖξε της εὐσπλα-

αὐτήν, ὅτι κράζει ὀπισθεν ἡμῶν», μονονουχὶ λέγοντες· ἐλευθέρωσον ἡμᾶς τῆς ἐπαχθείας, ἀπάλλαξον ἡμᾶς τῆς κραυγῆς τῆς παρ' αὐτῆς γινομένης. Τί οὖν ὁ Δεσπότης; Νομίζετε με, φησὶν, εἰκῆ σεισιγηκέναι
 5 καὶ μὴ ἀξιῶσαι αὐτὴν ἀποκρίσεως; Ἄκούετε· «Οὐκ ἀπεστάλην εἰ μὴ εἰς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραήλ». Οὐκ ἴστε, φησὶν, ὅτι ἀλλόφυλός ἐστιν ἡ γυνή; οὐκ ἴστε ὅτι καὶ ὑμῖν ἤδη παρηγγύησα εἰς ὁδὸν ἐθνῶν μὴ ἀπελθεῖν; Τίνος οὖν ἔνεκεν οὕτως ἀνε-
 10 ξετάστως τὴν συμπάθειαν ἐπιδείκνυσθε;

Σκόπει τὴν εὐμήχανον τοῦ Θεοῦ σοφίαν, πῶς καὶ ὅτε ἔδοξεν ἀποκρίνεσθαι, τῆς σιγῆς βαρύτερον καθικνεῖτο τῆς γυναικὸς καὶ μονονουχὶ καιρίαν αὐτῇ δέδωκε τὴν πληγὴν, κατὰ μικρὸν αὐτὴν διεγεῖραι βου-
 15 λόμενος, ἵνα μάθωσιν ἀγνοοῦντες οἱ μαθηταὶ τὴν ἐγκεκρυμμένην ἐν αὐτῇ πίστιν. Ἄλλ' οὐδὲ οὕτως ἐνάρκησεν, οὐδὲ ὀκνηροτέρα γέγονε θεασαμένη καὶ τοὺς μαθητὰς οὐδὲν πλέον ἀνύσαντας καὶ οὐκ εἶπε πρὸς ἑαυτήν· εἰ μὴδὲ οὗτοι ἴσχυσαν δυσωπῆσαι τὴν ὑπὲρ
 20 ἑμοῦ ἱκεσίαν ποιησάμενοι, τίνος ἔνεκεν εἰκῆ καὶ μάτην προσεδρεύω; ἀλλὰ καθάπερ ἀπὸ πυρὸς φλεγομένη καὶ ἐμπιπραμένη τὸν λογισμὸν καὶ τὰ σπλάγχνα διακοπτομένη, πρόσσεισι προσκυννοῦσα καὶ λέγουσα,
 «Κύριε, βοήθει μοι». Καὶ οὐδὲ οὕτως ἐπινεύει τῇ γυ-
 25 ναικί, ἀλλ' ἀπόκρισιν ποιεῖται τῆς προτέρας βαρυτέραν. «Οὐκ ἔστι», φησί, «καλὸν λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων καὶ βαλεῖν τοῖς κυναρίοις». Ἐννόησον, ἀγαπητὲ καὶ θαύμασον ἐντὰῦθα τῆς ψυχῆς αὐτῆς τὸν πόθον καὶ τὴν πίστιν τὴν ὑπερβάλλουσαν· ὅτι κυνά-
 30 ριον ἀκούσασα οὐκ ἔδυσχέρανεν, οὐκ ἀπεπήδησεν, ἀλλὰ μετὰ πολλῆς εὐγνωμοσύνης φησί· «Ναί, Κύριε· καὶ γὰρ τὰ κυνάρια ἐσθίει ἀπὸ τῶν ψιχίων τῆς τρα-

8. Ἱερ. 8, 4.

9. Ματθ. 15, 22.

10. Ματθ. 15, 23.

11. Ματθ. 15, 24.

12. Ματθ. 15, 25.

13. Ματθ. 15, 26.

χνίαν, ἀλλὰ τί λέγουν; «Κάμε εἰς αὐτήν, ὅ,τι θέλει, διότι φωνάζει δυνατὰ ὀπισθεν ἡμῶν»¹⁰, ὡσάν νὰ λέγουν· Ἄπᾶλλαξέ μας ἀπὸ τὴν ἐνόχλησιν αὐτήν, ὡσε μετ ἀπὸ τὰς κραυγὰς αὐτῆς. Τί κάνει λοιπὸν ὁ Κύριος; Νομίζετε, λέγει, ὅτι χωρὶς λόγον σιωπῶ καὶ δὲν τὴν θεωρῶ ἀξίαν ἀπαντήσεως; Ἄκούσατε· «Δὲν ἀπεστάλην ἀπὸ τὸν Πατέρα μου παρὰ μόνον διὰ τὰ ἀπολωλῶτα πρόβατα τοῦ οἴκου Ἰσραήλ»¹¹. Δὲν γνωρίζετε, λέγει, ὅτι ἡ γυναῖκα αὐτὴ εἶναι ἀλλόφυλος; Δὲν γνωρίζετε, ὅτι καὶ εἰς σὰς ἔδωσα τὴν ἐντολὴν νὰ μὴ μεταβῆτε εἰς ὁδόν, ἡ ὁποία ὁδηγεῖ πρὸς ἔθνικούς; Διατί λοιπὸν ἔτσι χωρὶς νὰ ἐξετάσητε, δεικνύετε τὴν συμπάθειάν σας πρὸς αὐτήν;

Πρόσεχε τὴν ἐφευρετικὴν σοφίαν τοῦ Θεοῦ, πῶς καὶ ὅταν ἐφάνη, ὅτι θὰ ἀποκριθῆ πρὸς αὐτήν, προσέβαλε τὴν γυναῖκα βαρύτερα ἀπὸ τὴν σιωπὴν καὶ ἔδωσεν εἰς αὐτήν σχεδὸν καίριον πληγμὰ ἐπιθυμῶν νὰ διεγείρῃ αὐτήν ὀλίγον κατ' ὀλίγον, ὥστε νὰ μάθουν οἱ μαθηταί, οἱ ὁποῖοι ἠγνόουν, τὴν πίστιν ποῦ ἐκρύπτετο ἐντὸς αὐτῆς. Ἄλλὰ οὔτε καὶ μέ αὐτὸν τὸν τρόπον ἔδειξεν ὀκνηρίαν, οὔτε ἔγινε περισσότερον διστακτικὴ, ἐπειδὴ εἶδεν, ὅτι καὶ οἱ μαθηταί μέ τὴν παρέμβασίν των δὲν ἐπέτυχον τίποτε περισσότερον, οὔτε ἐσκέφθη, Ἐὰν δὲν ἠμπόρεσαν οὔτε οἱ ἴδιοι οἱ μαθηταί του νὰ τὸν ἀλλάξουν, ἀφοῦ τὸν παρεκάλεσαν πρὸς χάριν μου, διατί ἐπιμένω ματαίως καὶ χωρὶς λόγον; Ἄλλὰ ὡσάν νὰ ἐκαίγετο ἀπὸ φωτιάν, ὡσάν νὰ ἐφλογίζετο ὁ νοῦς της καὶ νὰ ἐκόπτοντο τὰ σπλάχνα της, πλησιάζει καὶ ἀφοῦ τὸν προσεκύνησε, λέγει· «Κύριε βοήθησέ με»¹². Καὶ οὔτε τότε ἀποκρίνεται εἰς τὴν γυναῖκα ἀλλὰ τῆς δίδει βαρυτέραν ἀπάντησιν ἀπ' ὅτι προηγουμένως. «Δὲν εἶναι καλόν», λέγει, «νὰ λάβῃ κανεὶς τὸν ἄρτον ἀπὸ τὰ τέκνα καὶ νὰ τὸν δώσῃ εἰς τοὺς σκύλους»¹³. Νὰ σκεφθῆς, ἀγαπητέ, καὶ νὰ θαυμάσης ἐδῶ τὸν πόθον τῆς ψυχῆς της καὶ τὴν ὑπερβολικὴν της πίστιν. Καθ' ὅσον, ἂν καὶ ἠκουσε νὰ τὴν ἀποκαλῆ κυνάριον, ὅμως δὲν ἀπεγοητεύθη, οὔτε ἀπεμακρύνθη, ἀλλὰ μέ πολλὴν εὐγνωμοσύνην λέγει· «Ναὶ Κύριε εἶμαι ὅμως καὶ τὰ κυνάρια

πέξης τῶν κυρίων αὐτῶν». Ὁμολογῶ, φησί, κυνάριον εἶναι· ὡς κυνάριον οὖν με ἀξίωσον τῶν ψυχίων τῆς τραπέξης.

Εἶδες γυναικὸς πίστιν καὶ εὐγνωμοσύνην; Κατε-
 5 δέξατο τὸ εἰρημένον, καὶ παραχρῆμα ἐπέτυχε τοῦ
 σπουδαζομένου, καὶ ἐπέτυχε μετὰ πολλῶν τῶν ἐγκω-
 μίων. Τί γάρ φησιν ὁ Χριστός; «ὦ γύναι, μεγάλη
 σου ἡ πίστις· γεννηθήτω σοι ὡς θέλεις». «ὦ γύναι»·
 θαυμαστοῦ τὸ ῥῆμα, ἐπαίνου πολλοῦ γέμον τὸ εἰρημέ-
 10 νον. Μεγάλην, φησίν, ἐπεδείξω τὴν πίστιν· διὰ τοῦ-
 το τосαῦτά σοι ὑπάρξει, ὅσα θέλεις. Ὅρα φιλοτιμίας
 δαψίλειαν καὶ θαύμασον τοῦ Δεσπότου τὴν σοφίαν.
 ἼΑρα οὐκ ἐν προοιμίῳ ἐνομίζομεν ἀσυμπαθῆ τινα αὐ-
 τὸν εἶναι, οὕτω διακρουόμενον καὶ πρότερον μὲν οὐδὲ
 15 ἀποκρίσεως ἀξιοῦντα τὸ γύναιον, μετὰ δὲ ταῦτα καὶ
 διὰ τῆς προτέρας καὶ διὰ τῆς δευτέρας ἀποκρίσεως
 μονονουχὶ ἀπελαύνοντα καὶ τὴν μετὰ τοσοῦτου πόθου
 προσελθοῦσαν ἀποσοβοῦντα; Ἄλλ' ἐκ τοῦ τέλους κα-
 τάμαθε τοῦ Θεοῦ τὴν ἀγαθότητα, ὅτι βουλόμενος αὐ-
 20 τὴν περιφανεστέραν ἐργάσασθαι, διὰ τοῦτο τῆ μακρο-
 θυμῖα ἐχρήσατο. Εἰ μὲν γάρ εὐθέως ἐπένευσεν, οὐκ
 ἂν ἔγνωμεν ἡμεῖς τῆς γυναικὸς τὴν ἀρετὴν· ἐπειδὴ δὲ
 μικρὸν ἀνεβάλλετο, καὶ τοῦ Δεσπότου ἔγνωμεν τὴν
 ἄφατον φιλανθρωπίαν, κακείνης τὴν πίστιν τὴν ὑ-
 25 περβάλλουσαν.

4. Ταύτην δὲ πᾶσαν τὴν ἱστορίαν εἰς μέσον πα-
 ραγαγεῖν ἠναγκάσθημεν, ἵνα μάθωμεν, ὅτι οὐχ οὕτω
 δι' ἐτέρων παρακαλοῦντες ἀνύομεν, ὡς αὐτοὶ δι' ἐ-
 αυτῶν, ἐπειδὴ μετὰ θερμότητος προσίωμεν καὶ διε-
 30 γηγερμένης διανοίας. Ἴδου γάρ αὕτη καὶ τοὺς μα-
 θητὰς ἔχουσα ὑπὲρ αὐτῆς ἰκετεύοντας οὐδὲν πλέον
 ἀνῦσαι ἠδυνήθη, μέχρις ὅτε αὕτη δι' ἑαυτῆς παρα-

14. Ματθ. 15, 27.

15. Ματθ. 15, 28.

τρώγουν ἀπὸ τὰ ψυχία τὰ ὅποια πίπτουν ἀπὸ τὴν τράπεζαν τῶν κυρίων αὐτῶν»¹⁴. Ὁμολογῶ, λέγει, ὅτι εἶμαι κυνάριον. Ὡς κυνάριον, λοιπόν, ἀξίωσέ με νὰ λάβω τὰ ψυχία ἀπὸ τὴν τράπεζάν σου.

Εἶδες τὴν πίστιν καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην τῆς γυναίκος; Παρεδέχθη ὅ,τι ἐλέχθη καὶ ἀμέσως ἐπέτυχεν αὐτό, τὸ ὁποῖον ἐπεδίωκε καὶ τὸ ἐπέτυχε μάλιστα μετὰ πολλῶν ἐπαίνων. Τί λέγει λοιπόν ὁ Χριστός; «Ἦν γυναῖκα, ἡ πίστις σου εἶναι μεγάλη. Ἦς γίνῃ, ὅπως σὺ θέλεις»¹⁵. «Ἦν γυναῖκα». Ὁ λόγος δηλώνει θαυμασμόν, εἶναι πλήρες ἐπαίνου τὸ λεχθέν. Ἦδειξες μεγάλην πίστιν, λέγει, καὶ δι' αὐτὸ θὰ γίνουσι τόσα εἰς σέ, ὅσα θέλεις. Βλέπε τὴν πλουσίαν γενναιοδωρίαν καὶ θαύμασε τὴν σοφίαν τοῦ Κυρίου. Ἦρά γε δὲν ἐνομιζομεν εἰς τὴν ἀρχήν, ὅτι ὁ Κύριος εἶναι κατὰ κάποιον τρόπον σκληρός, ἀφοῦ τὴν ἀπέπεμπε μὲ τέτοιον τρόπον καὶ δὲν κατεδέχετο κατ' ἀρχὰς οὔτε νὰ ἀπαντήσῃ εἰς τὴν γυναῖκα, ἐνῶ εἰς τὴν συνέχειαν καὶ μὲ τὴν πρώτην καὶ μὲ τὴν δευτέραν ἀπάντησιν σχεδὸν τὴν ἐξεδίωξε καὶ ἀπέκρουσεν αὐτήν, ἡ ὁποία εἶχε ἔλθει πλησίον τοῦ μὲ τόσον μεγάλον πόθον; Ἦμως ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ γεγονότος νὰ καταλάβῃς τὴν ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος, ἐπειδὴ ἤθελε νὰ καταστήσῃ αὐτὴν ἐνδοξοτέραν, διὰ τοῦτο ἔδειξε τόσην μακροθυμίαν. Ἦάν δηλαδὴ ἱκανοποιεῖ ἀμέσως τὸ αἴτημά της, δὲν θὰ ἐγνωρίζωμεν ἡμεῖς τὴν ἀρετὴν τῆς γυναίκος. Ἦπειδὴ ὅμως ἀνέβαλεν ἐπ' ὀλίγον, ἐγνωρίσαμεν καὶ τὴν ἀπερίγραπτον φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου καὶ τὴν ὑπερβολικὴν πίστιν ἐκείνης.

4. Ἦναγκάσθημεν νὰ σᾶς ὑπενθυμίσωμεν ὀλόκληρον αὐτὴν τὴν ἱστορίαν, διὰ νὰ καταλάβωμεν, ὅτι δὲν ἐπιτυγχάνομεν τόσον αὐτό, τὸ ὁποῖον ἐπιδιώκομεν, ὅταν παρακαλῶμεν διὰ μέσου ἄλλων, ὅσον, ὅταν ἡμεῖς οἱ ἴδιοι προσευχώμεθα, ἐὰν βεβαίως καταφεύγωμεν πρὸς τὸν Θεὸν μὲ θερμὴν καὶ μὲ ἄγρυπνον ψυχὴν. Διότι, ἰδοὺ, αὐτὴ ἡ γυναῖκα, ἂν καὶ εἶχε μὲ τὸ μέρος της καὶ τοὺς μαθητάς καὶ ἰκέτευον ὑπὲρ αὐτῆς, ὅμως δὲν ἠμπόρεσε νὰ ἐπιτύχῃ τίποτε περισσότερο, ἕως ὅτου αὐτὴ ἡ ἴδια μὲ τὴν

μείνασα τὴν φιланθρωπίαν ἐπεσπάσατο τοῦ Δεσπότου. Καὶ ἡ παραβολὴ δὲ ἐκείνη τοῦ φίλου τοῦ ἄωρι τῆς νυκτὸς παραγενομένου καὶ τοὺς τρεῖς ἄρτους αἰτήσαντος, τὸ αὐτὸ αἰνίττεται. «Εἰ γὰρ καὶ μὴ διὰ
5 τὸ φίλος αὐτοῦ εἶναι», φησὶν, «ὑπακούσει αὐτῷ, διὰ γοῦν τὴν ἀναίδειαν αὐτοῦ ἀναστὰς δώσει». Εἰδότες τοίνυν τὴν ἄφατον φιλανθρωπίαν τοῦ ἡμετέρου Δεσπότου, προσίωμεν αὐτῷ, δεικνύντες καὶ μονονουχὶ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν ἡμετέρων προτιθέντες κατ'
10 εἶδος ἕκαστον τῶν ἡμῖν πεπλημμελημένων καὶ τὴν ὑπὲρ τῶν παρελθόντων συγχώρησιν αἰτοῦντες, ἵνα καὶ εἰς τὸ ἐξῆς πολλὴν ἀκρίβειαν ἐπιδειξάμενοι, πλείονα τὴν παρ' αὐτοῦ εὐνοίαν ἐπισπασώμεθα.

Ἄλλ' ἐπανέλθωμεν, εἰ δοκεῖ, ἐπὶ τὴν ἀκολουθίαν τοῦ ἀναγνώσματος. «Ἀνέβη δέ», φησί, «Λῶτ εἰς Σηγῶρ καὶ ἐκάθητο ἐν τῷ ὄρει καὶ αἱ δύο θυγατέρες αὐτοῦ μετ' αὐτοῦ· ἐφοβήθησαν γὰρ οἰκῆσαι ἐν Σηγῶρ καὶ ὤκησεν ἐν τῷ σπηλαίῳ αὐτὸς καὶ αἱ δύο θυγατέρες αὐτοῦ μετ' αὐτοῦ». Ἐνακμάζοντα ἔχων ἔτι
20 τὸν φόβον τῆς τιμωρίας τῆς ἐπαχθείσης τοῖς κατὰ τὰ Σόδομα, πόρρωθεν ἄπεισιν ὁ δίκαιος καὶ εἰς τὸ ὄρος, φησί, κατοικεῖ μετὰ τῶν θυγατέρων καὶ ἐν ἐρημίᾳ ἐσχάτῃ καὶ μονώσει λοιπὸν ἐτύγγανε μετὰ τῶν δύο θυγατέρων ἐν τῷ ὄρει κατοικῶν. «Εἶπε δέ», φησὶν,
25 «ἡ πρεσβυτέρα πρὸς τὴν νεωτέρα· ὁ πατήρ ἡμῶν πρεσβύτερος καὶ οὐδεὶς ἐστὶν ἐπὶ τῆς γῆς, ὃς εἰσελεύσεται πρὸς ἡμᾶς, ὡς καθήκει πᾶση τῇ γῇ. Δεῦρο καὶ ποτίσωμεν τὸν πατέρα ἡμῶν οἶνον καὶ κοιμηθῶμεν μετ' αὐτοῦ, καὶ ἐξαναστήσωμεν σπέρμα ἐκ τοῦ
30 πατρὸς ἡμῶν». Μετ' εὐλαβείας καὶ φόβου πολλοῦ ἀκούωμεν, ἀγαπητοί, τῶν ἐν ταῖς θείαις Γραφαῖς κειμένων· οὐδὲν γὰρ ἀπλῶς καὶ εἰκῆ γέγραπται, ἀλλὰ πάντα συμφερόντως καὶ πρὸς ὠφέλειαν ἡμετέραν, κἂν ἡμεῖς ἔνια ἀγνοῶμεν. Οὐ γὰρ ἅπαντα δυνάμεθα
35 μετὰ ἀκρίβειας εἰδέναί, ἀλλ' εἰ καὶ αἰτίας πειρώμεθα

ἐπιμονὴν τῆς προσείλκυσε τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου. Ἄλλὰ καὶ ἐκείνη ἢ παραβολὴ μὲ τὸν φίλον, ὁ ὁποῖος ἐπῆγεν ἀργὰ τὴν νύκτα καὶ ἐζήτησε τοὺς τρεῖς ἄρτους ἀπὸ φίλον του, τὸ ἴδιον ὑπαινίσσεται. Διότι λέγει «Ἐάν δέν ἀνταποκριθῆ εἰς τὸ αἴτημά του λόγῳ τοῦ ὅτι εἶναι φίλος, ὅμως διὰ τὴν ἀναίδειάν του θά σηκωθῆ καὶ θά τοῦ δώσῃ»¹⁶. Γνωρίζοντες λοιπὸν τὴν ἀπερίγραπτον φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου, ἅς προσερχώμεθα πρὸς αὐτὸν δεικνύοντες καὶ ἐκθέτοντες σχεδὸν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μας καθένα ἀπὸ τὰ ἀμαρτήματά μας καὶ ζητοῦντες συγχώρεσιν διὰ τὰ προηγούμενα παραπτώματα, ὥστε καὶ εἰς τὸ μέλλον νὰ εἴμεθα περισσότερο προσεκτικοὶ καὶ νὰ κερδήσωμεν περισσότερο τὴν ἀγάπην του.

Ἄλλ' ἅς ἐπανεέλθωμεν, ἐάν θέλετε, εἰς τὴν συνέχειαν τοῦ κειμένου τῆς Γραφῆς. «Καὶ ἀνέβη», λέγει, «ὁ Λῶτ ἀπὸ τὴν Σηγώρ καὶ ἐκάθητο εἰς τὸ ὄρος αὐτό, καὶ αἱ δύο θυγατέρες του μαζί του, διότι ἐφοβήθη νὰ ἐγκατασταθῆ εἰς τὴν Σηγώρ. Καὶ ἐγκατεστάθη εἰς τὸ σπήλαιον αὐτός καὶ μαζί του αἱ δύο θυγατέρες του». Εἶχεν ἀκόμη ἔντονον τὸν φόβον ἀπὸ τὴν τιμωρίαν, ἢ ὁποία ἔπληξε τὰ Σόδομα καὶ σπεύδει μακριὰ ὁ δίκαιος καὶ κατοικεῖ, λέγει, εἰς τὸ ὄρος μαζί μὲ τὰς θυγατέρας του καὶ εὕρισκετο ἔτσι εἰς ἄκραν ἐρημίαν καὶ μόνωσιν, ἀφοῦ ἔμενεν εἰς τὸ ὄρος μαζί μὲ τὰς θυγατέρας του. «Καὶ εἶπε», λέγει, «ἡ μεγαλυτέρα ἀδελφὴ πρὸς τὴν μικροτέραν. Ὁ πατέρας μας εἶναι μέγας καὶ δέν ὑπάρχει κανεὶς εἰς τὸν τόπον μας, ὁ ὁποῖος θά μᾶς νυμφευθῆ, ὅπως συμβαίνει εἰς ὅλην τὴν γῆν. Ἔλα, λοιπὸν νὰ ποτίσωμεν τὸν πατέρα μας μὲ οἶνον καὶ νὰ κοιμηθῶμεν μαζί του καὶ νὰ ἀποκτήσωμεν ἀπογόνους ἀπὸ τὸν πατέρα μας». Μὲ εὐλάβειαν καὶ πολὺν φόβον νὰ ἀκούωμεν, ἀγαπητοί, ὅσα περιέχονται εἰς τὰς ἁγίας Γραφάς. Διότι τίποτε δέν ἐγράφη ἀπλῶς καὶ χωρὶς λόγον, ἀλλὰ ὅλα ἐγράφησαν διὰ τὸ συμφέρον μας καὶ πρὸς ὄφελός μας, ἔστω καὶ ἂν ἡμεῖς ἀγνοῶμεν μερικά. Καθ' ὅσον δέν δυνάμεθα νὰ καταλάβωμεν τὰ πάντα μὲ ἀκρίβειαν, ἀλλ' ἂν καὶ προσπαθῶμεν νὰ αἰτιολογήσωμεν μερικά γε-

τινων ἀποδιδόναι κατὰ τὸ ἡμῖν ἐφικτόν, ἀλλ' ὅμως καὶ οὕτως ἔχει ἐγκεκρυμμένον τινὰ θησαυρὸν πολὺ ἀπόκρυφόν τε καὶ δυσερμήνευτον.

Σκόπει τοίνυν, πῶς ἡ Γραφή πάντα σαφῶς διη-
 5 γησαμένη καὶ τὸν σκοπὸν ἡμῖν γνωρίσασα τῶν τοῦ
 δικαίου θυγατέρων, νῦν μὲν ὑπὲρ αὐτῶν ἀρκοῦσαν
 ἀπολογία ποιεῖται, νῦν δὲ ὑπὲρ τοῦ δικαίου, ἵνα μη-
 δεῖς ἀφορῶν πρὸς τὸ γεγονός, μήτε τοῦ δικαίου κα-
 ταγνοίη, μήτε τῶν αὐτοῦ θυγατέρων, ὡς δι' ἀσέλ-
 10 γειαν τῆς μίξεως ταύτης γεγεννημένης. Πῶν οὖν ὑ-
 πὲρ τῶν θυγατέρων τοῦ δικαίου ἀπολογεῖται; «Εἶπε»,
 φησὶν, «ἡ πρεσβυτέρα πρὸς τὴν νεωτέραν· ὁ πατήρ
 ἡμῶν πρεσβύτερος καὶ οὐδεὶς ἐστὶν ἐπὶ τῆς γῆς, ὃς
 εἰσελεύσεται πρὸς ἡμᾶς, ὡς καθήκει πάση τῇ γῆ».
 15 Ὅρα τὸν σκοπὸν μετὰ ἀκριβείας καὶ παντὸς αὐτὰς
 ἀπαλλάξεις ἐγκλήματος. Ἐνόμισαν γὰρ πανωλεθρίαν
 γεγενῆσθαι καὶ μηδένα ἔτι καταλειφθῆναι· εἶτα καὶ
 τοῦ πατρὸς ἐώρων τὸ γῆρας. Ἰν' οὖν, φησί, μὴ ἀ-
 φανισθῆ τὸ γένος καὶ ἀνώνυμοι γενώμεθα (τοῦτο γὰρ
 20 ἦν τὸ παλαιοῖς περισπούδαστον, ὥστε διὰ τῆς τῶν ἐκ-
 γόνων διαδοχῆς ἐκτείνεσθαι αὐτῶν τὸ γένος). ἵνα
 οὖν, φησί, μὴ παντελῆ καὶ ἡμεῖς ἀφανισμόν ὑπομεί-
 νωμεν, τοῦ μὲν πατρὸς πρὸς γῆρας ἐλάσαντος, οὐδε-
 νὸς δὲ εὗρισκομένου ἀνδρός, ᾧ συγγενόμεναι δυνη-
 25 σόμεθα ἐκταθῆναι καὶ καταλιπεῖν τοῦ σπέρματος δια-
 δοχῆν, «Δεῦρο», φησὶν, ἵνα μὴ τοῦτο γένηται, «πο-
 τίσωμεν τὸν πατέρα ἡμῶν οἶνον». Ἐπειδὴ οὐκ ἄν πο-
 τι, φησὶν, ἀνάσχοιτο οἷδέ ἀκοῆν τοῦτο παρσδέξασθαι
 ὁ πατήρ, διὰ τοῦ οἴνου τὴν ἀπάτην ἐργασώμεθα. «Ἐ-
 30 πότισαν δὲ τὸν πατέρα αὐτῶν οἶνον ἐν τῇ νυκτὶ ταύ-
 τη, καὶ εἰσελθοῦσα ἡ πρεσβυτέρα ἐκοιμήθη μετὰ τοῦ
 πατρὸς αὐτῆς· καὶ οὐκ ἤδει ἐν τῷ κοιθημῆναι αὐτήν,
 καὶ ἀναστῆναι».

Εἶδες πῶς καὶ ὑπὲρ τοῦ δικαίου ἀπελογήσατο ἡ

γονότα, ὅσον μᾶς εἶναι δυνατόν, ὅμως καὶ πάλιν ἔχουν κρυμμένον κάποιον θησαυρόν πολὺ ἀπόκρυφον καὶ δυσερμήνευτον.

Πρόσεχε λοιπὸν πῶς ἡ Γραφή, ἀφοῦ διηγήθη εἰς ἡμᾶς τὰ πάντα μὲ ἀκρίβειαν καὶ ἀφοῦ μᾶς κατέστησε γνωστὸν τὸν σκοπὸν τῶν θυγατέρων τοῦ δικαίου, τῶρα δικαιολογεῖ ἱκανοποιητικὰ ἀφ' ἐνός μὲν αὐτάς, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸν δίκαιον, ὥστε κανεὶς ἀποβλέπων πρὸς τὸ γεγονός αὐτό, νὰ μὴ κατηγορήσῃ οὔτε τὸν δίκαιον, οὔτε τὰς θυγατέρας του, ἐπειδὴ θὰ ἐνόμιζεν, ὅτι ἡ ἔνωσις αὐτῆ ἔγινεν ἀπὸ ἀσέλγειαν. Πῶς λοιπὸν ἀπολογεῖται ὑπὲρ τῶν θυγατέρων τοῦ δικαίου; «Εἶπε», λέγει, «ἡ μεγαλυτέρα πρὸς τὴν μικροτέραν. Ὁ πατέρας μας εἶναι μέγας καὶ δὲν ὑπάρχει κανεὶς εἰς τὸν τόπον μας, ὃ ὁποῖος θὰ μᾶς νυμφευθῇ, ὅπως συμβαίνει εἰς ὅλην τὴν γῆν». Βλέπε τὸν σκοπὸν μὲ προσοχὴν καὶ νὰ ἀπαλλάξῃς αὐτάς ἀπὸ κάθε κατηγορίαν. Ἐνόμισαν δηλαδὴ, ὅτι ἔγινε καταστροφή ὀλοκληρωτικὴ καὶ ὅτι δὲν ἔμεινε κανεὶς ἀπολύτως. Ἔπειτα ἔβλεπον καὶ τὸ γῆρας τοῦ πατρὸς των. Διὰ νὰ μὴ ἀφανισθῇ, λοιπὸν, τὸ γένος μας, λέγει, καὶ χαθῇ τὸ ὄνομά μας, (διότι αὐτὸ ἦτο ἀντικείμενον μεγάλης φροντίδος διὰ τοὺς παλαιούς, ὥστε νὰ δαιωνίζεται τὸ γένος αὐτῶν μὲ τὴν ἀπόκτησιν διαδόχων), διὰ νὰ μὴ ὑπομείνωμεν λοιπὸν καὶ ἡμεῖς, λέγει, ὀλοκληρωτικὸν ἀφανισμόν, ἀφοῦ ὁ μὲν πατήρ μας ἔφθασεν εἰς τὸ ἔσχατον γῆρας καὶ οὐδεὶς ἄλλος ἄνδρας δὲν εὐρίσκεται ἐδῶ, μὲ τὸν ὁποῖον νὰ ἔλθωμεν εἰς ἐπαφὴν καὶ νὰ ἠμπορέσωμεν νὰ δαιωνίσωμεν τὸ γένος μας καὶ νὰ ἀφήσωμεν διαδόχους, «Ἔλα», λέγει, διὰ νὰ μὴ συμβῇ αὐτό, «νὰ ποτίσωμεν τὸν πατέρα μας μὲ οἶνον». Ἐπειδὴ λέγει, δὲν θὰ ἐδέχετο ποτέ οὔτε νὰ δεχθῇ νὰ ἀκούσῃ αὐτὸ ὁ πατήρ μας, ὃς ἐπιτύχωμεν τὴν ἀπάτην μὲ τὸν οἶνον. «Καὶ ἐπότισαν τὸν πατέρα των οἶνον κατὰ τὴν νύκτα ἐκείνην καὶ εἰσελθοῦσα ἡ μεγαλυτέρα ἐκοιμήθη μετὰ τοῦ πατρὸς αὐτῆς. Καὶ ὁ πατέρας δὲν ἀντελήφθη τίποτε οὔτε ὅταν ἐκοιμήθη, οὔτε ὅταν ἐξύπνησεν».

Εἶδες πῶς ἡ ἀγία Γραφή ἀπελογήθη ὑπὲρ τοῦ δικαίου

τινων ἀποδιδόναι κατὰ τὸ ἡμῖν ἐφικτόν, ἀλλ' ὅμως καὶ οὕτως ἔχει ἐγκεκρυμμένον τινὰ θησαυρὸν πολὺ ἀπόκρυφόν τε καὶ δυσερμήνευτον.

Σκόπει τοίνυν, πῶς ἡ Γραφή πάντα σαφῶς διη-
 5 γησαμένη καὶ τὸν σκοπὸν ἡμῖν γνωρίσασα τῶν τοῦ δικαίου θυγατέρων, νῦν μὲν ὑπὲρ αὐτῶν ἀρκοῦσαν ἀπολογία ἀπολογίαν ποιεῖται, νῦν δὲ ὑπὲρ τοῦ δικαίου, ἵνα μη-
 δεῖς ἀφορῶν πρὸς τὸ γεγονός, μήτε τοῦ δικαίου κα-
 ταγνοίη, μήτε τῶν αὐτοῦ θυγατέρων, ὡς δι' ἀσέλ-
 10 γειαν τῆς μίξεως ταύτης γεγεννημένης. Πῶν οὖν ὑ-
 πὲρ τῶν θυγατέρων τοῦ δικαίου ἀπολογεῖται; «Εἶπε»,
 φησὶν, «ἡ πρεσβυτέρα πρὸς τὴν νεωτέραν· ὁ πατήρ
 ἡμῶν πρεσβύτερος καὶ οὐδεὶς ἐστὶν ἐπὶ τῆς γῆς, ὃς
 εἰσελεύσεται πρὸς ἡμᾶς, ὡς καθήκει πάση τῇ γῆ».
 15 Ὅρα τὸν σκοπὸν μετὰ ἀκριβείας καὶ παντὸς αὐτὰς
 ἀπαλλάξεις ἐγκλήματος. Ἐνόμισαν γὰρ πανωλεθρίαν
 γεγενῆσθαι καὶ μηδένα ἔτι καταλειφθῆναι· εἶτα καὶ
 τοῦ πατρὸς ἐώρων τὸ γῆρας. Ἰν' οὖν, φησί, μὴ ἀ-
 φανισθῆ τὸ γένος καὶ ἀνώνυμοι γενώμεθα (τοῦτο γὰρ
 20 ἦν τὸ παλαιοῖς περισπούδαστον, ὥστε διὰ τῆς τῶν ἐκ-
 γόνων διαδοχῆς ἐκτείνεσθαι αὐτῶν τὸ γένος). ἵνα
 οὖν, φησί, μὴ παντελῆ καὶ ἡμεῖς ἀφανισμόν ὑπομεί-
 νωμεν, τοῦ μὲν πατρὸς πρὸς γῆρας ἐλάσαντος, οὐδε-
 νὸς δὲ εὗρισκομένου ἀνδρός, ᾧ συγγενόμενοι δυνη-
 25 σόμεθα ἐκταθῆναι καὶ καταλιπεῖν τοῦ σπέρματος δια-
 δοχὴν, «Δεῦρο», φησὶν, ἵνα μὴ τοῦτο γένηται, «πο-
 τίσωμεν τὸν πατέρα ἡμῶν οἶνον». Ἐπειδὴ οὐκ ἄν πο-
 τε, φησὶν, ἀνάσχοιτο οἷδὲ ἀκοῇ τοῦτο παραδέξασθαι
 ὁ πατήρ, διὰ τοῦ οἴνου τὴν ἀπάτην ἐργασώμεθα. «Ἐ-
 30 πότισαν δὲ τὸν πατέρα αὐτῶν οἶνον ἐν τῇ νυκτὶ ταύ-
 τη, καὶ εἰσελθοῦσα ἡ πρεσβυτέρα ἐκοιμήθη μετὰ τοῦ
 πατρὸς αὐτῆς· καὶ οὐκ ἤδει ἐν τῷ κοιθημῆναι αὐτήν,
 καὶ ἀναστῆναι».

Εἶδες πῶς καὶ ὑπὲρ τοῦ δικαίου ἀπελογήσατο ἡ

γονότα, ὅσον μᾶς εἶναι δυνατόν, ὅμως καὶ πάλιν ἔχουν κρυμμένον κάποιον θησαυρὸν πολὺ ἀπόκρυφον καὶ δυσερμήνευτον.

Πρόσεχε λοιπὸν πῶς ἡ Γραφή, ἀφοῦ διηγήθη εἰς ἡμᾶς τὰ πάντα μὲ ἀκρίβειαν καὶ ἀφοῦ μᾶς κατέστησε γνωστὸν τὸν σκοπὸν τῶν θυγατέρων τοῦ δικαίου, τώρα δικαιολογεῖ ἱκανοποιητικὰ ἀφ' ἑνὸς μὲν αὐτάς, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸν δίκαιον, ὥστε κανεὶς ἀποβλέπων πρὸς τὸ γεγονὸς αὐτό, νὰ μὴ κατηγορήσῃ οὔτε τὸν δίκαιον, οὔτε τὰς θυγατέρας του, ἐπειδὴ θὰ ἐνόμιζεν, ὅτι ἡ ἔνωσις αὐτῆ ἐγένεν ἀπὸ ἀσέλγειαν. Πῶς λοιπὸν ἀπολογεῖται ὑπὲρ τῶν θυγατέρων τοῦ δικαίου; «Εἶπε», λέγει, «ἡ μεγαλυτέρα πρὸς τὴν μικροτέραν. Ὁ πατέρας μας εἶναι μέγας καὶ δὲν ὑπάρχει κανεὶς εἰς τὸν τόπον μας, ὁ ὁποῖος θὰ μᾶς νυμφευθῇ, ὅπως συμβαίνει εἰς ὅλην τὴν γῆν». Βλέπε τὸν σκοπὸν μὲ προσοχὴν καὶ νὰ ἀπαλλάξῃς αὐτάς ἀπὸ κάθε κατηγορίαν. Ἐνόμισαν δηλαδὴ, ὅτι ἐγένε καταστροφή ὀλοκληρωτικὴ καὶ ὅτι δὲν ἔμεινε κανεὶς ἀπολύτως. Ἔπειτα ἔβλεπον καὶ τὸ γῆρας τοῦ πατρὸς των. Διὰ νὰ μὴ ἀφανισθῇ, λοιπὸν, τὸ γένος μας, λέγει, καὶ χαθῇ τὸ ὄνομά μας, (διότι αὐτὸ ἦτο ἀντικείμενον μεγάλης φροντίδος διὰ τοὺς παλαιούς, ὥστε νὰ διαιωνίζεται τὸ γένος αὐτῶν μὲ τὴν ἀπόκτησιν διαδόχων), διὰ νὰ μὴ ὑπομείνωμεν λοιπὸν καὶ ἡμεῖς, λέγει, ὀλοκληρωτικὸν ἀφανισμόν, ἀφοῦ ὁ μὲν πατήρ μας ἔφθασεν εἰς τὸ ἔσχατον γῆρας καὶ οὐδεὶς ἄλλος ἄνδρας δὲν εὐρίσκεται ἐδῶ, μὲ τὸν ὁποῖον νὰ ἔλθωμεν εἰς ἐπαφὴν καὶ νὰ ἠμπορέσωμεν νὰ διαιωνίσωμεν τὸ γένος μας καὶ νὰ ἀφήσωμεν διαδόχους, «Ἔλα», λέγει, διὰ νὰ μὴ συμβῇ αὐτό, «νὰ ποτίσωμεν τὸν πατέρα μας μὲ οἶνον». Ἐπειδὴ λέγει, δὲν θὰ ἐδέχετο ποτὲ οὔτε νὰ δεχθῇ νὰ ἀκούσῃ αὐτὸ ὁ πατήρ μας, ἃς ἐπιτύχωμεν τὴν ἀπάτην μὲ τὸν οἶνον. «Καὶ ἐπότισαν τὸν πατέρα των οἶνον κατὰ τὴν νύκτα ἐκείνην καὶ εἰσελθοῦσα ἡ μεγαλυτέρα ἐκοιμήθη μετὰ τοῦ πατρὸς αὐτῆς. Καὶ ὁ πατέρας δὲν ἀντελήφθη τίποτε οὔτε ὅταν ἐκοιμήθη, οὔτε ὅταν ἐξύπνησεν».

Εἶδες πῶς ἡ ἀγία Γραφή ἀπελογήθη ὑπὲρ τοῦ δικαίου

θεία Γραφή, οὐχ ἅπαξ, ἀλλὰ καὶ δεύτερον; Πρότερον μὲν γὰρ ἐξ ὧν αἱ θυγατέρες τὴν διὰ τοῦ οἴνου ἀπάτην εἰργάσαντο, ἔδειξεν ὡς οὐκ ἂν ἐτέρως ἠδυνήθησαν πείσαι τὸν πατέρα τοῦτο καταδέξασθαι· νυνὶ
 5 δὲ λοιπὸν οἶμαι καὶ οἰκονομίας εἶναι τῆς ἄνωθεν τὸ γεγονὸς, ὥστε τοσοῦτον αὐτῷ κάρον ἐγγενέσθαι, ὡς πάντῃ ἀγνοῆσαι, ἵνα ἀνεύθυνος γένηται τῶν ἐγκλημάτων. Τὰ γὰρ ἁμαρτήματα ἐκεῖνα ἡμᾶς κατακρίνει καὶ καταδικάζει, ἅπερ ἂν εἰδότες καὶ ἐκόντες ἀμάρ-
 10 τωμεν. Ὁρᾷς δὲ τὴν Γραφὴν μαρτυροῦσαν τῷ δικαίῳ, ὅτι ὅλως οὐκ ἤδει τὸ γεγονὸς; Ἀλλὰ πάλιν ἕτερον ἀνακύπτει ζήτημα τὸ τῆς μέθης. Δεῖ γὰρ πάντα διερευνηθῆσαι, ὥστε μηδεμίαν καταλιπεῖν τοῖς ἀγνώμοσι καὶ ἀναισχύντοις ἀφορμὴν. Τί οὖν καὶ πε-
 15 ρὶ τούτου εἴπωμεν; Ὅτι οὐ τοσοῦτον ἐξ ἀκρασίας τὰ τῆς μέθης αὐτῷ γέγονεν, ὅσον ἀπὸ ἀθυμίας.

5. Μηδεὶς τοίνυν τολμάτω ἢ τοῦ δικαίου ποτὲ καταψηφίσασθαι, ἢ τῶν τούτου θυγατέρων. Πῶς γὰρ οὐκ ἂν εἴη μανίας ἐσχάτης καὶ παραφροσύνης,
 20 οὓς ἡ θεία Γραφή παντὸς ἀπήλλαξεν ἐγκλήματος, μᾶλλον δὲ ὑπὲρ ὧν τοσαύτην ἀπολογία συνέθηκεν, ἡμᾶς τοὺς μυρίοις ἁμαρτημάτων φορτίοις πεπληρωμένους καταδικάζειν καὶ μὴ ἀκούειν Παύλου λέγοντος, «Θεὸς ὁ δικαίων, τίς ὁ κατακρίνων;». Καὶ ἵνα
 25 μάθης ὅτι οὐχ ἀπλῶς οὐδὲ εἰκῆ τοῦτο γέγονεν, ἀλλ' ἡ ὑπερβολὴ τῆς ἀθυμίας μετὰ τῆς τοῦ οἴνου προσθήκης οὐδεμίαν αὐτῷ αἴσθησιν συνεχώρησε γενέσθαι, ἄκουσον τί φησιν. «Ἐγένετο δὲ τῇ ἐπαύριον καὶ εἶπεν ἡ πρεσβυτέρα πρὸς τὴν νεωτέραν· ἰδοὺ ἐκοιμή-
 30 θην χθὲς μετὰ τοῦ πατρὸς ἡμῶν· ποτίσωμεν οὖν αὐτὸν οἶνον καὶ τὴν νύκτα ταύτην, καὶ εἰσελθοῦσα κοιμήθητι μετ' αὐτοῦ, καὶ ἐξαναστήσωμεν ἐκ τοῦ πατρὸς ἡμῶν σπέρμα». Ὁρᾷς πῶς ἐξ ὀρθῆς γνώμης τοῦτο ἐποιοῦν. Ἐπειδὴ γὰρ ἠδυνήθην, φησὶν, ἐγὼ
 35 τὸ σπουδαζόμενόν μοι πληρῶσαι, ἀναγκαῖον καὶ σέ

καὶ ὄχι μόνον μίαν ἀλλὰ καὶ διὰ δευτέραν φοράν; Πρῶτον μὲν μὲ ὅσα εἶπεν, ὅτι αἱ θυγατέρες του τὸν ἐξηπάτησαν μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ οἴνου, ἔδειξεν, ὅτι δὲν θὰ ἤμποροῦσαν νὰ πείσουν τὸν πατέρα των μὲ ἄλλον τρόπον νὰ δεχθῆ αὐτό. Τώρα δὲ νομίζω πλέον, ὅτι τὸ γεγονός εἶναι ἔργον τῆς θείας οἰκονομίας, τὸ νὰ πέσῃ δηλαδὴ εἰς τὸσιν νάρκην, ὥστε νὰ ἀγνοήσῃ ἐντελῶς τὸ γεγονός καὶ νὰ εἶναι ἀνεύθυνος διὰ τὰ παραπτώματα. Καθ' ὅσον μᾶς κατακρίνουν καὶ μᾶς καταδικάζουν τὰ ἁμαρτήματα ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα διαπράττομεν ἐν γνώσει μας καὶ μὲ τὴν θέλησίν μας. Βλέπεις, ὅτι ἡ Γραφή μαρτυρεῖ ὑπὲρ τοῦ δικαίου, ὅτι ἠγνόει τελείως τὸ γεγονός; Ἄλλὰ ἀνακύπτει πάλιν ἓνα ἄλλο ζήτημα, τὸ ζήτημα τῆς μέθης. Καθ' ὅσον πρέπει νὰ τὰ ἐξετάζωμεν ὅλα, ὥστε νὰ μὴ ἀφήνωμεν καμμίαν ἀφορμὴν διὰ κατηγορίαν εἰς τοὺς ἀγνώμονας καὶ ἀναισχύντους. Τί λοιπὸν θὰ εἰποῦμεν καὶ δι' αὐτό; Ὅτι αὐτός δὲν ἐμέθυσε τόσον ἀπὸ ἀκράτειαν, ὅσον ἀπὸ λύπην.

5. Ἄς μὴ τολμήσῃ, λοιπὸν, κανεὶς ποτὲ νὰ κατηγορήσῃ τὸν δίκαιον ἢ τὰς θυγατέρας του. Διότι πῶς δὲν θὰ ἦτο ἀπόδειξις ἐσχάτης μανίας καὶ παραφροσύνης αὐτοῦς ποὺ ἡ ἀγία Γραφή τοὺς ἀπήλλαξεν ἀπὸ παντός παραπτώματος, μᾶλλον δὲ καὶ ἀπελογήθη τόσον ὑπὲρ αὐτῶν, αὐτοῦς νὰ τοὺς καταδικάζωμεν ἡμεῖς, οἱ ὁποῖοι εἴμεθα πλήρεις ἀπὸ ἀνυπολόγιστα βάρη ἁμαρτιῶν καὶ νὰ μὴ ἀκούωμεν τὸν Παῦλον, ὁ ὁποῖος λέγει· «Ὁ Θεὸς συγχωρεῖ, ποῖος εἶναι αὐτός ποὺ θὰ κατακρίνει;». Καὶ διὰ νὰ καταλάβῃς, ὅτι αὐτό δὲν ἐγένεν ἀπλῶς καὶ χωρὶς λόγον, ἀλλὰ ἡ ὑπερβολικὴ λύπη καὶ ἡ προσθήκη τοῦ οἴνου δὲν ἄφησαν αὐτὸν νὰ καταλάβῃ τίποτε, ἄκουσε τί λέγει. «Καὶ κατὰ τὴν ἐπομένην ἡμέραν ἡ μεγαλυτέρα ἀδελφὴ εἶπεν εἰς τὴν μικροτέραν. Ἴδού χθὲς ἐκοιμήθην μὲ τὸν πατέρα μας. Ἄς ποτίσωμεν αὐτὸν οἶνον καὶ τὴν νύκτα αὐτὴν καὶ εἰσελθοῦσα καὶ σὺ κοιμήσου μαζί του, διὰ νὰ ἀποκτήσωμεν ἀπογόνους ἀπὸ τὸν πατέρα μας». Βλέπεις, ὅτι ἔκαμαν αὐτό μὲ καλὴν σκέψιν; Ἐπειδὴ δηλαδὴ, λέγει, ἐγὼ ἠμπόρεσα νὰ ἐπιτύχω αὐτό, τὸ ὁποῖον ἠθελον, εἶναι ἀ-

τὸ αὐτὸ διαπράξασθαι· ἴσως γὰρ εἰς ἔργον ἡμῖν ἐκβή-
 σεται τὰ τῆς προσδοκίας καὶ οὐκ εἰς τέλος τὸ γένος
 ἡμῶν ἀφανισθήσεται. «Ἐπότισαν δὲ καὶ τῇ νυκτὶ ἐ-
 κείνη τὸν πατέρα αὐτῶν οἶνον καὶ εἰσελθοῦσα ἡ νεω-
 5 τέρα ἐκοιμήθη μετὰ τοῦ πατρὸς αὐτῆς· καὶ οὐκ ἤδει
 ἐν τῷ κοιμηθῆναι αὐτὴν καὶ ἀναστῆναι».

Σκόπησον, ἀγαπητέ, ὅτι τὸ πᾶν τῆς τοῦ Θεοῦ οἰ-
 κονομίας ἦν ἔργον τὸ γεγονός, ὡσπερ ἐπὶ τοῦ πρω-
 τοπλάστου. Καθάπερ γὰρ ἐκεῖ, καθεύδοντος αὐτοῦ,
 10 ἐκ τῆς πλευρᾶς μέρος λαβὼν οὐδεμίαν αἴσθησιν αὐ-
 τῷ συνεχώρησε γενέσθαι, ἀλλὰ τὴν πλευρὰν ἐκείνην
 εἰς γυναῖκα διαπλάσας παρέστησε τῷ Ἀδάμ τὸν αὐ-
 τὸν δὴ τρόπον καὶ νῦν. Εἰ γὰρ ἡ τῆς πλευρᾶς ἀφαί-
 ρεσις, ἐπειδὴ τὴν ἔκστασιν αὐτῷ ὁ Θεὸς ἐπήγαγεν,
 15 ἀνεπαισθήτως γέγονε, πολλῷ μᾶλλον νῦν τοῦτο ἂν ἐ-
 γένετο. Ὅπερ γὰρ εἶπεν ἐκεῖ ἡ θεία Γραφή, «ὅτι ἐ-
 πέβαλεν ἔκστασιν ἐπὶ τὸν Ἀδάμ, καὶ ὑπνωσε», τοῦτο
 καὶ ἐνταῦθα ἐσήμανε διὰ τοῦ εἰπεῖν, ὅτι «οὐκ ἤδει ἐν
 τῷ κοιμηθῆναι, καὶ ἀναστῆναι». «Καὶ συνέλαβον»,
 20 φησὶν, «ἐκ τοῦ πατρὸς αὐτῶν. Καὶ ἔτεκεν ἡ πρεσβυ-
 τέρα, καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ Μωάβ, λέγουσα·
 ἐκ τοῦ πατρὸς μου. Οὗτος πατὴρ Μωαβιτῶν. Ἐτε-
 κε δὲ καὶ ἡ νεωτέρα, καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα αὐτῷ Ἀμ-
 μᾶν, λέγουσα· υἱὸς τοῦ γένους μου. Οὗτος πατὴρ Ἀμ-
 25 μανιτῶν». Ὅρᾶς πῶς οὐκ ἀσελγείας ἦν τὸ γεγονός,
 ὅτι παραχρῆμα καὶ τὰς προσηγορίας τοῖς τεχθεῖσιν
 ἐπέθεσαν, μηνύουσαι τὸ γεγεννημένον καὶ μονονουχὶ
 καθάπερ ἐν στήλῃ τινὶ τοῖς τῶν παιδῶν ὀνόμασιν ἐνα-
 ποτιθέμενοι τοῦ γεγονότος τὴν μνήμην καὶ ἤδη προ-
 30 μηνύουσαι, ὅτι ἔθνη ἐξ αὐτῶν ἔσται καὶ εἰς πλῆθος
 ἐκταθήσεται τῶν τεχθέντων τὸ γένος. Ὁ μὲν γάρ,
 φησὶν, ἔσται πατὴρ Μωαβιτῶν, ὁ δὲ, πατὴρ Ἀμμα-
 νιτῶν.

6. Ἀλλὰ τότε μὲν, ἐπειδὴ ἀρχὴ καὶ προοίμια ἦν

νάγκη νὰ κάμῃς καὶ σὺ τὸ ἴδιον. Ἴσως λοιπὸν νὰ ἐπαληθευθοῦν αἱ προσδοκίαι μας καὶ νὰ μὴ ἐξαφανισθῇ τὸ γένος μας. «Καὶ ἐπότισαν τὸν πατέρα των οἶνον καὶ κατὰ τὴν νύκτα ἐκείνην καὶ εἰσῆλθεν ἡ μικροτέρα καὶ ἐκοιμήθη μετὰ τοῦ πατρὸς της. Καὶ αὐτὸς δὲν ἀντελήφθη τίποτε, οὔτε ὅταν ἐκοιμήθη, οὔτε ὅταν ἐξύπνησεν».

Πρόσεξε, ἀγαπητέ, ὅτι ὁλόκληρον αὐτὸ τὸ γεγονός ἦτο ἔργον τῆς θείας οἰκονομίας, ὅπως ἀκριβῶς συνέβη καὶ μὲ τὸν πρωτόπλαστον. Ὅπως ἀκριβῶς δηλαδὴ ἐκεῖ, ἐνῶ αὐτὸς ἐκοιμᾶτο, ἔλαβεν ἓνα μέρος ἀπὸ τὴν πλευρὰν του, χωρὶς νὰ τὸν ἀφήσῃ νὰ καταλάβῃ τίποτε, ἀλλὰ, ἀφοῦ ἔπλασε τὴν πλευρὰν ἐκείνην εἰς γυναῖκα, τὴν παρουσίασεν εἰς τὸν Ἀδὰμ, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον ἔγινε καὶ τώρα. Πράγματι, ἐὰν ἡ ἀφαίρεσις τῆς πλευρᾶς ἔγινε χωρὶς νὰ αισθανθῇ τίποτε ὁ Ἀδὰμ, ἀφοῦ ὁ Θεὸς τὸν ἔφε-
 ρεν εἰς ἔκστασιν, πολὺ περισσότερον τώρα συνέβη αὐτό. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον εἶπεν ἡ ἀγία Γραφή ἐκεῖ, ὅτι δηλαδὴ «ἐπέβαλεν ἔκστασιν εἰς τὸν Ἀδὰμ καὶ ἐκοιμήθη»¹⁷, αὐτὸ καὶ ἐδῶ ἐπεσήμανε μὲ τὸ νὰ εἰπῇ, «ὅτι δὲν ἀντελήφθη τίποτε οὔτε ὅταν ἐκοιμήθη οὔτε ὅταν ἐξύπνησε». «Καὶ συνέλαβον», λέγει, «ἀπὸ τὸν πατέρα των. Καὶ ἐγέννησεν ἡ μεγαλυτέρα θυγατέρα καὶ ὠνόμασεν αὐτὸν Μωὰβ λέγουσα· Ἀπὸ τὸν πατέρα μου ἐγεννήθη. Αὐτὸς δὲ εἶναι ὁ γενάρχης τῶν Μωαβιτῶν. Ἐγέννησε δὲ καὶ ἡ μικροτέρα καὶ ὠνόμασεν αὐτὸν Ἀμμᾶν, λέγουσα· Αὐτὸς εἶναι υἱὸς τοῦ γένους μου. Αὐτὸς εἶναι ὁ γενάρχης τῶν Ἀμμανιτῶν». Βλέπεις ὅτι ἡ πρᾶξις αὕτη δὲν ἦτο ἀποτέλεσμα ἀσελγείας, ἀφοῦ ἔδωσαν ἀμέσως τὰ ὀνόματα εἰς τὰ γεννηθέντα τέκνα, ἀναγγέλλουσαι τὸ γεγονός καὶ σχεδόν, ὡσάν νὰ ἀνέγραψαν μαζὶ μὲ τὰ ὀνόματα τῶν τέκνων εἰς κάποιαν στήλην τὴν ἀνάμνησιν τοῦ γεγονότος, προμηνύουν πλέον, ὅτι θὰ προέλθουν ἀπ' αὐτοὺς ἔθνη καὶ ὅτι θὰ πολλαπλασιασθοῦν οἱ ἀπόγονοι τῶν γεννηθέντων. Διότι λέγει, ὁ ἓνας θὰ εἶναι ὁ γενάρχης τῶν Μωαβιτῶν καὶ ὁ ἄλλος τῶν Ἀμμανιτῶν.

6. Ἀλλὰ τότε ἐπειδὴ ἦτο ἡ ἀρχὴ καὶ τὰ προοίμια καὶ

καὶ διὰ τῆς τοῦ γένους διαδοχῆς τὴν μνήμην αὐτοῖς
 ἐβούλοντο διατηρεῖσθαι, τοσαύτην σπουδὴν τοῦ δικαί-
 ου αἱ θυγατέρες ἐποιήσαντο· νυνὶ δέ, ἐπειδὴ διὰ τὴν
 τοῦ Θεοῦ χάριν τὰ τῆς εὐσεβείας ἐπιδέδωκε καὶ κατὰ
 5 τὸν μακάριον Παῦλον, «Παράγει λοιπὸν τὸ σχῆμα τοῦ
 κόσμου τούτου», τὴν διὰ τῆς τῶν ἀγαθῶν πράξεως
 ἔργων μνήμην ἑαυτοῖς καταλιμπάνωμεν, ἵνα καὶ με-
 τὰ τὴν ἐντεῦθεν μετάστασιν, ἢ τῆς ἀρίστης ἡμῶν
 πολιτείας ἀκρίβεια ὑπόμνησις καὶ διδασκαλία γένη-
 10 ται τοῖς εἰς ἡμᾶς ὁρῶσιν. Οἱ γὰρ ἐνάρετοι καὶ τὸν
 σῶφρονα βίον μετιόντες, οὐκ ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ μόνον
 τυγχάνοντες τὰ μέγιστα τοὺς εἰς αὐτοὺς ὁρῶντας ὠ-
 φελεῖν δύνανται, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν τοῦ βίου πάρο-
 δον. Καὶ ἵνα μάθῃς, ὄρα μοι, πόσος ἐτῶν ἀριθμὸς
 15 παρῆλθε μέχρι τὴν σήμερον καὶ ὅσάκις ἂν βουλευθῆι-
 μεν εἰς τὸν τῆς σωφροσύνης ζῆλόν τινας ἀνάγειν, τὸν
 Ἰωσήφ εἰς μέσον ἄγοντες, τὸν εὐειδῆ, τὸν καλόν,
 τὸν νέον, τὸν ἐν αὐτῇ τῇ ἀκμῇ τῆς ἡλικίας τοσαύτην
 ἀνδρείαν περὶ τὴν σωφροσύνην ἐπιδειξάμενον, οὕτω
 20 πρὸς τὴν μίμησιν τοῦ δικαίου τοὺς ἀκούοντας διεγεί-
 ρειν σπουδάζομεν.

Τίς γὰρ ἂν, εἰπέ μοι, κατ' ἀξίαν θαυμάσειε τὸν
 μακάριον τοῦτον, ὅτι ἐν δουλείᾳ τυγχάνων καὶ ἐν αὐ-
 τῷ τῷ ἄνθει τῆς ἡλικίας, ὅτε καὶ μάλιστα ἢ κάμινος
 25 ἐπὶ πλέον ἐξάπτεται τῶν ἐπιθυμιῶν, ὁρῶν τὴν αὐτοῦ
 δέσποιναν ἐπιπηδῶσαν αὐτῷ καὶ ἐπιμαιομένην, το-
 σαύτην ἐπεδείξατο τὴν ἀνδρείαν καὶ οὕτω πρὸς τοὺς
 τῆς σωφροσύνης ἀγῶνας ἀπεδύσατο, ὡς τῆς ἀκολά-
 στου γυναικὸς ἐκείνης γυμνὸς μὲν τῶν ἱματίων ἀπο-
 30 πηδῆσαι, τὸ δὲ τῆς σωφροσύνης ἔνδυμα περιβαλέ-
 σθαι; Καὶ ἦν ἰδεῖν πρᾶγμα καινὸν καὶ παράδοξον, ἀρ-
 νίον ταῖς τοῦ λύκου χερσὶν ἐμπεσόν, μᾶλλον δὲ τῆς
 λεαίνης καὶ διασωθῆναι δυνηθέν, καὶ καθάπερ περι-

ἐπεθύμουν νὰ διατηρῆται ἡ μνήμη των μὲ τὴν διαδοχὴν τῶν ἀπογόνων, διὰ τοῦτο αἱ θυγατέρες τοῦ Λῶτ ἔδειξαν τόσῃ σπουδῇ. Τώρα ὁμως ἐπειδὴ μὲ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ ἔχει προχωρήσει πολὺ ἡ εὐσέβεια καὶ σύμφωνα μὲ τὸν μακάριον Παῦλον, «Περνᾶ καὶ φεύγει σὰν σκιά ἡ ἐξωτερικὴ μορφή τοῦ κόσμου τούτου»¹⁸, ἄς προσπαθῶμεν νὰ ἀφήνωμεν τὴν μνήμην τοῦ ὀνόματός μας διὰ τῆς ἐκτελέσεως καλῶν ἔργων, ὥστε καὶ μετὰ ἀπὸ τὴν ἀναχώρησιν ἀπ' ἐδῶ ὁ τελείως ἄριστος τρόπος τῆς ζωῆς μας νὰ γίνῃ ὑπόμνησις καὶ διδασκαλία εἰς αὐτοὺς, οἱ ὁποῖοι προσβλέπουν πρὸς ἡμᾶς. Καθ' ὅσον οἱ ἐνάρετοι καὶ αὐτοὶ ποὺ ζοῦν κατὰ τρόπον συνετόν, δὲν ἠμποροῦν νὰ ὠφελοῦν μόνον, ὅταν εἶναι ζωντανοί, αὐτοὺς οἱ ὁποῖοι τοὺς προσέχουν, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸ τέλος τῆς ἐπιγείας ζωῆς των. Καὶ διὰ νὰ καταλάβῃς, πρόσεχε, παρακαλῶ, πόσα ἔτη ἔχουν περάσει μέχρις σήμερον καὶ κάθε φορὰ ποὺ θέλομεν νὰ κάμωμεν κάποιους νὰ ἐπιθυμήσουν τὸν σώφρονα βίον, φέρομεν ὡς παράδειγμα τὸν Ἰωσήφ, τὸν ὠραῖον, τὸν καλόν, τὸν νέον, ὁ ὁποῖος εἰς αὐτὴν τὴν ἀκμὴν τῆς ἡλικίας του ἐπέδειξε τόσῃ μεγάλην γενναιότητα διὰ τὴν σωφροσύνην καὶ μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον προσπαθοῦμεν νὰ κάμωμεν τοὺς ἀκούοντας νὰ μιμηθοῦν τὸν δίκαιον.

Πράγματι, εἶπέ μου, ποῖος θὰ ἠμποροῦσε νὰ θαυμάσῃ, ὅσον ἀξίζει, τὸν μακάριον αὐτόν, ὁ ὁποῖος, ἂν καὶ ἦτο δοῦλος καὶ εὐρίσκετο εἰς τὸ ἄνθος τῆς ἡλικίας του, ὅποτε κυρίως ἡ κάμινος τῶν ἐπιθυμιῶν ἐξάπτεται περισσότερο, ὁμως, ὅταν εἶδε τὴν κυρίαν του νὰ τὸν ἐπιθυμῇ καὶ νὰ καταλαμβάνεται ἀπὸ μανίαν, ἔδειξε τόσῃ γενναιότητα καὶ ἀπεδύθη ἔτσι εἰς τοὺς ἀγῶνας τῆς σωφροσύνης, ὥστε νὰ ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ τὴν ἀκόλαστον ἐκείνην γυναῖκα γυμνός ἀπὸ ἐνδύματα, ἀλλὰ ἐνδεδυμένος μὲ τὸ ἐνδύμα τῆς σωφροσύνης; Καὶ ἠμποροῦσες νὰ ἰδῆς κάτι τὸ πρωτοφανές καὶ τὸ παράξενον, ἓνα ἄρνι δηλαδὴ νὰ ἔχη πέσει εἰς τὰς χεῖρας τοῦ λύκου, ἢ μᾶλλον τῆς λεαίνης, καὶ νὰ κατορθώσῃ νὰ γλυτώσῃ, καὶ σὰν περισσότερά,

στερὰν τοῦ ἰέρακος διαφυγοῦσαν τὴν βλάβην, οὕτω
τὸν δίκαιον τῶν ἐκείνης διαρπαγέντα χειρῶν. Οὐχ
οὕτω θαυμαστὸν εἶναί μοι δοκεῖ τὸ τοὺς τρεῖς παῖδας
ἐκείνους ἐν μέσῃ τῇ καμίνῳ τῇ Βαβυλωνία ἐκείνη τοῦ
5 πυρὸς ἀνωτέρους γενέσθαι, καὶ μηδὲν πλέον τὰ σώ-
ματα αὐτῶν παθεῖν, ὡς θαυμαστὸν καὶ παράδοξον,
τὸν δίκαιον τοῦτον εἰς τὴν κάμινον ταύτην τὴν τῆς
Βαβυλωνίας χαλεπωτέραν ἐμπεπτωκότα, τὴν ἀσέλ-
γειαν λέγω τῆς Αἰγυπτίας, ἀνέπαφον διαμεῖναι καὶ
10 καθαρὸν τῆς σωφροσύνης τὸ ἔνδυμα διατηρήσαντα,
οὕτως ἐξελθεῖν. Καὶ μὴ θαυμάσης, ἀγαπητέ· ἐπειδὴ
γὰρ τὰ παρ' ἑαυτοῦ εἰσήνεγκεν, εἶχε καὶ τὴν ἄνω-
θεν ροπὴν αὐτῷ συμπαροῦσαν, καὶ τὴν πυρὰν ἐκείνην
κατασβεννύουσαν, καὶ ἐν μέσῃ τῇ καμίνῳ τὴν δρόσον
15 τὴν παρὰ τοῦ Πνεύματος χαριζομένην.

Εἶδετε πῶς οἱ ἐνάρετοι, καὶ ἐνταῦθα παρόντες,
καὶ μετὰ τὴν ἐντεῦθεν μετάστασιν, ὠφελείας ἡμῖν ὑ-
πόθεσις γίνονται; Διὰ γὰρ τοῦτο τὸν δίκαιον τοῦτον
εἰς μέσον νῦν παρηγάγομεν, ἵνα τούτῳ πάντες ἐπώ-
20 μεθα. Τοῦτον οὖν ἅπαντες ζηλώσωμεν, καὶ ἀνώτεροι
τῶν ἡδονῶν γενώμεθα, καὶ εἰδότες, «Ὅτι οὐκ ἔστι
ἡμῖν ἡ πάλῃ πρὸς αἷμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρ-
χάς, πρὸς τὰς ἐξουσίας, πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας
τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος τούτου», οὕτως ἑαυτοὺς καθο-
25 πλίζωμεν. Καὶ ἐννοοῦντες ὅτι σῶμα περικείμενοι,
πρὸς ἀσωμάτων δυνάμεις πυκτεύειν ἀναγκαζόμεθα,
φραττώμεθα τοῖς ὅπλοις τοῦ Πνεύματος. Διὰ γὰρ
τοῦτο ὁ φιλόανθρωπος Δεσπότης, ἐπειδὴ σάρκα περι-
κείμενοι πρὸς τὰς ἀοράτους δυνάμεις τὴν πάλῃν ἔ-
30 χομεν καὶ τὰ ὅπλα ἡμῶν ἀόρατα κατεσκεύασεν, ἵνα
τῇ δυνάμει τῶν ὅπλων περιγινώμεθα τῆς φύσεως τῶν
ἀντιπάλων. Θαρροῦντες τοίνυν τῇ τῶν ὅπλων δυνά-
μει, τὰ παρ' ἑαυτῶν εἰσφέρωμεν καὶ δυνησόμεθα τῇ
παντευχίᾳ ταύτῃ τῇ πνευματικῇ φραττόμενοι αὐτὴν

19. Ἐφ. 6, 12.

20. Ἐβρ. 12, 14.

ἡ ὁποία ἔχει διαφύγει τὸ κτύπημα τοῦ ἰέρακος, ἔτσι διέφυγε καὶ ὁ δίκαιος, ὁ ὁποῖος εἶχε ἀρπαγῆ ἀπὸ τὰς χεῖρας ἐκείνης. Νομίζω, ὅτι δὲν εἶναι τόσον ἄξιον θαυμασμοῦ τὸ γεγονός, ὅτι οἱ τρεῖς ἐκεῖνοι παῖδες ἔγιναν ἀνώτεροι τοῦ πυρός εἰς τὸ μέσον ἐκείνης τῆς καμίνου τῆς Βαβυλῶνος, χωρὶς νὰ πάθουν τίποτε τὰ σώματά των, ὅσον ἄξιον θαυμασμοῦ καὶ παράδοξον εἶναι τὸ ὅτι ὁ δίκαιος αὐτός ἔπεν εἰς τὴν κάμινον αὐτήν, ἡ ὁποία εἶναι χειροτέρα ἀπὸ ἐκείνην τῆς Βαβυλῶνος, ἐννοῶ τὴν ἀσέλγειαν τῆς Αἰγυπτίας, καὶ ἔμεινεν ἀνέπαφος, καὶ ἀφοῦ ἐκράτησε καθαρὸν τὸ ἔνδυμα τῆς σωφροσύνης ἔτσι διέφυγε. Καὶ νὰ μὴ θαυμάσης, ἀγαπητέ. Διότι, ἐπειδὴ ἔκαμεν, ὅ,τι ἐξηρτᾶτο ἀπ' αὐτόν, εἶχε μαζί του καὶ τὴν ἄνωθεν βοήθειαν, ἡ ὁποία ἔσβηνεν ἐκείνην τὴν φλόγα καὶ εἰς τὸ μέσον τῆς καμίνου ἔστελνε τὴν δρόμον, ἡ ὁποία χαρίζεται ἀπὸ τὸ ἅγιον Πνεῦμα.

Εἶδατε μὲ ποῖον τρόπον οἱ ἐνάρετοι γίνονται αἰτία νὰ ὠφεληθοῦμεν καὶ ὅσον εὐρίσκονται εἰς τὴν ἐδῶ ζωὴν καὶ μετὰ τὸν θάνατόν των; Διὰ τοῦτο σᾶς ἀνέφερα τὸν δίκαιον αὐτόν, διὰ νὰ ἀκολουθοῦμεν αὐτόν ὅλοι. Αὐτόν λοιπὸν ἄς μιμηθοῦμεν ὅλοι καὶ ἄς γίνωμεν ἀνώτεροι τῶν ἡδονῶν καὶ ἔχοντες ὑπ' ὄψιν «Ὅτι ὁ ἀγώνας μας δὲν εἶναι ἐναντίον αὐτῶν, οἱ ὁποῖοι ἔχουν αἷμα καὶ σάρκα, ἀλλ' ἐναντίον τῶν ἀρχῶν καὶ τῶν ἐξουσιῶν, τῶν ἐξουσιαστῶν τοῦ σκότους, τὸ ὁποῖον ἐπικρατεῖ εἰς τὸν παρόντα αἰῶνα»¹⁹, ἄς ὀπλιζώμεθα, ὅπως πρέπει. Καὶ σκεπτόμενοι, ὅτι, ἐνῶ ἔχομεν σῶμα, ἀναγκαζόμεθα νὰ παλαίωμεν μὲ ἀσωμάτων δυνάμεις, ἄς θωρακιζώμεθα μὲ τὰ ὄπλα τοῦ Πνεύματος. Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς ὁ φιλόανθρωπος Κύριος, ἐπειδὴ δηλαδὴ περιβαλλόμεθα ἀπὸ σάρκα καὶ ἀναγκαζόμεθα νὰ πολεμοῦμεν πρὸς ἀοράτους δυνάμεις, μᾶς κατεσκεύασε καὶ ἀόρατα ὄπλα, ὥστε μὲ τὴν δύναμιν αὐτῶν νὰ νικῶμεν τὴν φύσιν τῶν ἀντιπάλων. Ἔχοντες λοιπὸν ἐμπιστοσύνην εἰς τὴν δύναμιν τῶν ὄπλων, ἄς πράττωμεν ὅ,τι ἡμποροῦμεν καὶ θὰ δυνηθῶμεν ἐνισχυόμενοι ἀπὸ τὴν πνευματικὴν αὐ-

τοῦ διαβόλου συγκόψαι τὴν ὄψιν. Οὐδὲ γὰρ ἐνεγκεῖν δύναται τὴν ἐντεῦθεν ἀστραπήν, ἀλλὰ κἄν ἐπιχειρήσῃ στῆναι ἐξ ἐναντίας, εὐθέως ἀποτυφλοῦται τὰς ὄψεις. Ἐνθα γὰρ ἂν ἡ σωφροσύνη καὶ σεμνότης καὶ 5 πολλὴ τῶν ἄλλων ἀρετῶν ἡ σύνοδος, ἐκεῖ καὶ ἡ τοῦ Πνεύματος χάρις μετὰ δαψιλείας ἐφίπταται. Διὰ τοῦτο καὶ Παῦλος ἔλεγεν· «Εἰρήνην διώκετε μετὰ πάντων καὶ τὸν ἁγιασμόν».

Ἐκκαθάρωμεν τοίνυν ἑαυτῶν, παρακαλῶ, τὸ συν- 10 εἶδος καὶ ἀποσμήξωμεν ἡμῶν τὸν λογισμόν, ἵνα πάσης ρυπαρᾶς ἐννοίας ἀπηλλαγμένοι, τοῦ Πνεύματος τὴν χάριν ἐπισπασώμεθα καὶ τῶν τοῦ διαβόλου περιγε- νώμεθα μηχανημάτων καὶ καταξιωθῶμεν τῶν ἀπορ- ρήτων ἐκείνων ἀγαθῶν ἀπολαῦσαι, ὧν γένοιτο πάν- 15 τας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπία τοῦ Κυ- ρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ ἡ δό- ξα, ἅμα τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

τὴν πανοπλίαν νὰ κατασυντρίψωμεν τὴν ὄψιν τοῦ διαβόλου. Διότι δὲν ἔμπορεῖ οὔτε τὴν ἀστραπὴν αὐτῶν νὰ ὑποφέρῃ, ἀλλὰ καὶ ἂν ἐπιχειρήσῃ νὰ σταθῇ ἀπέναντί μας ἀμέσως τυφλώνεται. Πράγματι ὅπου εὐρίσκεται ἡ σωφροσύνη καὶ ἡ σεμνότης καὶ πλῆθος ἄλλων ἀρετῶν ἐκεῖ ἀπλώνεται ἐν ἀφθονίᾳ καὶ ἡ χάρις τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος ἔλεγε· «Νὰ ἐπιδιώκετε νὰ ἔχετε μὲ ὅλους τὴν εἰρήνην καὶ τὸν ἁγιασμόν»²⁹.

Ἄς καθαρίσωμεν, λοιπόν, παρακαλῶ, τὴν συνείδησίν μας καὶ τὰς σκέψεις μας ὥστε, ἀπηλλαγμένοι ἀπὸ κάθε ρυπαρὰν ἰδέαν, νὰ προσελκύσωμεν τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος καὶ νὰ ὑπερνικήσωμεν τὰς παγίδας τοῦ διαβόλου καὶ νὰ γίνωμεν ἄξιοι καὶ ἀπολαύσωμεν τὰ ἀπόρρητα ἐκεῖνα ἀγαθὰ, τὰ ὁποῖα εἶθε νὰ ἀποκτήσωμεν ὅλοι ἡμεῖς μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα καὶ συγχρόνως καὶ εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει ἡ δόξα τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἄμην.

ΟΜΙΛΙΑ ΜΕ΄

(Γέν. 20, 1 - 21, 8)

5 «Καὶ ἐκίνησεν ἐκεῖθεν Ἀβραὰμ εἰς γῆν πρὸς
λίβα, καὶ ᾤκησεν ἀνὰ μέσον Κάδης, καὶ ἀνὰ
μέσον Σούρ, καὶ παρώκησεν ἐν Γεράροις».

1. Χαίρω ὁρῶν ἡμᾶς συντρέχοντας ἐπὶ τὴν ἀκρό-
ασιν καὶ μετὰ πολλῆς τῆς ἡδονῆς δεχομένους τὴν παρ'
ἡμῶν διδασκαλίαν· καὶ διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς μετὰ πλεί-
ονος τῆς προθυμίας καθ' ἐκάστην ἡμέραν ὑμῖν τὴν
10 πτωχὴν ἡμῶν ταύτην καὶ εὐτελεῖ τράπεζαν παρατι-
θέναι σπουδάζω. Ἡ γὰρ ἐπιτεταμένη ὑμῶν ὄρεξις ἀ-
ποκρύπτει τῆς τραπέζης τὴν εὐτέλειαν καὶ τὰ μικρὰ
μεγάλα ποιεῖ φαίνεσθαι. Τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν αἰσθη-
τῶν ἐδεσμάτων ἐστὶν ἰδεῖν. Ὡσπερ γὰρ ὁ κεκορεσμέ-
15 νους λαβὼν τοὺς δαιτυμόνας, κἄν μεγάλα καὶ πολυ-
τελεῖ παραθῆ τὰ ἐδέσματα, ὁ τῶν ἐστιωμένων κόρος
ὑποτέμνεται τῶν παρατεθέντων τὴν πολυτέλειαν καὶ
τὰ μεγάλα πολλάκις οὐδενὸς ἄξια λόγου φαίνεται,
διὰ τὸ μὴ μεθ' ἡδονῆς προσβάλλειν αὐτοῖς τοὺς ἐστιω-
20 μένους· οὕτως ὁ πεινῶντας καὶ ὄρεξιν ἔχοντας πα-
ραλαβὼν τοὺς ἐστιᾶσθαι μέλλοντας, κἄν εὐτελεῖ πα-
ραθῆ τὴν τράπεζαν, μεγάλη αὐτὴ φανεῖται, τῆς προ-
θυμίας τῶν ἐστιωμένων μετὰ πολλῆς ἡδονῆς κατανα-
λισκόντων τὰ παρατιθέμενα. Τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον καὶ
25 ἡμεῖς θαρροῦντες ὑμῶν τῆ ὄρέξει τῆ πνευματικῆ οὐκ
ὀκνοῦμεν, κἄν εὐτελεῖ καὶ πτωχὴν ἔχοντες τράπεζαν,
ταύτην παρατιθέναι συνεχῶς τῆ ὑμετέρα ἀγάπη. Τοῦ-
το καὶ σοφὸς τις ἔλεγε· «Κρείσσων ξενισμὸς λαχά-
νων μετὰ ἀγάπης, ἢ βοῦς καὶ φάτνης μετὰ ἔχθρας»·
30 δεικνὺς ὅτι ἡ ἀγάπη ἐτέρως ὁρᾷ τὰ παρατιθέμενα καὶ

ΟΜΙΛΙΑ ΜΕ΄

(Γέν. 20, 1 - 21, 8)

«Καὶ ὁ Ἀβραὰμ ἀπὸ ἐκεῖ κατηυθύνθη πρὸς νότον καὶ ἐγκατεστάθη μεταξὺ Κάδης καὶ Σούρ. Καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ἔφυγε καὶ ἔμεινεν εἰς τὰ Γέραρα».

1. Χαίρομαι, ἐπειδὴ σὰς βλέπω νὰ τρέχετε νὰ μὲ ἀκούσετε καὶ νὰ δέχεσθε μὲ πολλὴν εὐχαρίστησιν τὴν διδασκαλίαν μου. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν καὶ ἐγὼ μὲ μεγαλυτέραν προθυμίαν φροντίζω κάθε ἡμέραν νὰ σὰς παραθέτω τὴν πτωχὴν αὐτὴν καὶ εὐτελεῖ τράπεζαν. Διότι ἡ μεγάλη σας ὄρεξις καλύπτει τὴν λιτότητα τῆς τραπέζης καὶ κάνει τὰ μικρὰ νὰ φαίνωνται μεγάλα. Αὐτὸ εἶναι δυνατόν νὰ τὸ ἰδοῦμεν καὶ εἰς τὰ ὑλικά ἐδέσματα. Ὅπως ἀκριβῶς δηλαδὴ αὐτὸς ποῦ θὰ προσκαλέσῃ συνδαιτυμόνας, οἱ ὁποῖοι ἔχουν χορτάσει, ἔστω καὶ ἂν τοὺς παραθέσῃ πλούσια καὶ πολυτελεῖ ἐδέσματα ὁ κορεσμὸς τῶν παρακαθημένων μειώνει τὴν πολυτέλειαν τῶν προσφερθέντων καὶ πολλὰς φορές τὰ πλούσια θεωροῦνται χωρὶς ἀξίαν, ἀφοῦ οἱ τρῶγοντες δὲν τὰ λαμβάνουν μὲ εὐχαρίστησιν, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ αὐτὸς, ὁ ὁποῖος θὰ προσκαλέσῃ, διὰ νὰ παραθέσῃ γεῦμα εἰς πεινῶντας καὶ ἔχοντας ὄρεξιν, καὶ ἂν ἀκόμη τὰ φαγητὰ εἶναι πτωχικά, θὰ φανοῦν πλούσια, ἀφοῦ ἡ προθυμία τῶν φιλοξενομένων θὰ καταναλίσκῃ μὲ μεγάλην εὐχαρίστησιν τὰ προσφερόμενα. Ἔτσι λοιπὸν καὶ ἐγὼ λαμβάνων θάρρος ἀπὸ τὴν πνευματικὴν σας ὄρεξιν δὲν διστάζω, ἔστω καὶ ἂν ἔχω εὐτελεῖ καὶ πτωχὴν τράπεζαν, νὰ παραθέτω αὐτὴν συνεχῶς εἰς τὴν ἀγάπην σας. Αὐτὸ τὸ ἔλεγε καὶ κάποιος σοφός. «Καλυτέρα εἶναι ἡ φιλοξενία μὲ χόρτα καὶ μὲ ἀγάπη, παρὰ μὲ μόνον ἀπὸ φάτνην, ἀλλὰ μὲ ἐχθρότητα»¹, δεικνύων ὅτι ἡ ἀγάπη βλέπει μὲ διαφορετικὸν τρό-

τοῖς ἐκείνης ὀφθαλμοῖς καὶ τὰ εὐτελεῖ πολυτελεῖ δείκνυται καὶ τὰ μικρὰ μεγάλα.

Τί οὖν ἂν εἶη μακαριστότερον ἡμῶν ἐπὶ τοσούτων ἀκροατῶν διαλεγομένων, οὕτω θερμὴν καὶ διε-
 5 γηγερμένην κεκτημένων ἐγάπην; Οὐδενὸς γὰρ οὕτω μάλιστα δεῖ τῷ λέγοντι, ὡς εὐνοίας ἀκροατοῦ. "Ὅταν γὰρ ἴδῃ τὴν προθυμίαν ζέουσαν τῶν ἀκροατῶν, νευροῦται καὶ αὐτός, καὶ πολλήν, ὡς εἰπεῖν, τὴν ἰσχὺν προσλαμβάνει, εἰδὼς ὅτι ὅσω ἂν πλείονα παραθῆ τὴν
 10 τράπεζαν ταύτην τὴν πνευματικὴν, τοσούτω τὰ τῆς εὐπορίας αὐτῷ αὐξεται. Ἄπ' ἐναντίας γὰρ τοῖς αἰσθητοῖς τὰ πνευματικά. Ἐκεῖ μὲν ἡ δαψίλεια τῆς τραπέζης δαπάνην ἐργάζεται καὶ τὴν οὐσίαν ἐλαττοῖ τοῦ ἐστιάτορος· ἐνταῦθα δὲ ἅπαν τοῦναντίον, ὅσω ἂν
 15 πλείους ὦσιν οἱ μετέχοντες, τοσούτω αὐξεται ἡμῖν τὰ τῆς περιουσίας. Οὐδὲ γὰρ τὰ ἡμέτερα λέγομεν, ἀλλ' ἅπερ ἂν ἡ τοῦ Θεοῦ χάρις διὰ τὴν οἰκείαν φιλανθρωπίαν καὶ τὴν ὑμετέραν οἰκοδομὴν χορηγήσῃ. Φέρε οὖν, ἐπειδὴ μετὰ τοσαύτης ἡδονῆς καὶ προθυμίας τῇ
 20 ἀκροάσει προσβάλλετε, πάλιν τῶν προσφάτως ἡμῖν ἀναγνωσθέντων ἔρευναν ποιήσωμεν καὶ τὸ ἐντεῦθεν κέρδος καρπώσωμεθα. Ἐπειδὴ γὰρ κατὰ τὴν μεγάλην παραίνεσιν τοῦ Χριστοῦ λέγοντος, «Ἐρευνᾶτε τὰς Γραφάς», θησαυρός ἐστὶ πολὺς ἐναποκείμενος
 25 ταῖς Γραφαῖς καὶ ἐν τῷ βάθει κρυπτόμενος, διὰ τοῦτο ἐρεῦνης χρεία, ἵνα τὴν δύναμιν τὴν ἐν τῷ βάθει κρυπτομένην καταμαθόντες, πολλὴν ἐκεῖθεν τὴν ὠφέλειαν εὐρεῖν δυνηθῶμεν. Διὰ γὰρ τοῦτο καὶ τὰς ἀρετὰς τῶν δικαίων ἀπάντων ἡ τοῦ Πνεύματος χά-
 30 ρις Γραφῇ παραδοθῆναι ὠκονόμησε, ἵνα ἡμεῖς ἔχωμεν διηνεκῆ διδασκαλίαν καὶ πρὸς ζῆλον καὶ μίσῃσιν τῶν δικαίων τὸν ἑαυτῶν βίον οἰκονομῶμεν. Ἀκούσωμεν τοίνυν τῆς θείας Γραφῆς, τί καὶ σήμε-

πον αὐτά, τὰ ὁποῖα προσφέρονται, καὶ μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐκείνης τὰ εὐτελῆ φαίνονται πολυτελῆ καὶ τὰ πτωχά, πλούσια.

Τί λοιπὸν θὰ ἦτο περισσότερον εὐτυχισμένον ἀπὸ ἐμένα, ποὺ ὁμιλῶ ἐμπρὸς εἰς τόσους ἀκροατάς, οἱ ὁποῖοι ἔχουν τόσον θερμὴν καὶ μεγάλην ἀγάπην; Διότι τίποτε δὲν χρειάζεται τόσον πολὺ ὁ ὁμιλητής, ὅσον τὴν εὐνοίαν τοῦ ἀκροατοῦ. Πράγματι ὅταν ἰδῆ τὴν προθυμίαν τῶν ἀκροατῶν νὰ φουντώνῃ, ἐνδυναμοῦται καὶ αὐτός, καὶ θὰ ἠμπορούσαμεν νὰ εἰποῦμεν, τονώνεται πολὺ, ἐπειδὴ γνωρίζει, ὅτι, ὅσον περισσότερον πλουσίαν θὰ παραθέσῃ αὐτὴν τὴν πνευματικὴν τράπεζαν, τόσον περισσότερον θὰ αὐξηθῆ ἡ πνευματικὴ του περιουσία. Καθ' ὅσον εἰς τὰ πνευματικὰ ζητήματα συμβαίνει τὸ ἀντίθετον μὲ τὰ ὑλικά. Ἐκεῖ, εἰς τὰ ὑλικά ἀγαθὰ, ἡ ἀφθονία τῆς τραπέζης προξενεῖ καὶ φθορὰν καὶ ἐλαττώνει τὴν περιουσίαν τοῦ προσφέροντος. Ἐδῶ ὅμως γίνεται ἐντελῶς τὸ ἀντίθετον, ὅσον περισσότεροι δηλαδὴ εἶναι οἱ μετέχοντες, τόσον αὐξάνει ἡ περιουσία μας. Διότι δὲν λέγομεν τὰ ἰδικὰ μας, ἀλλ' αὐτὰ τὰ ὁποῖα θὰ χορηγήσῃ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἐξ αἰτίας τῆς φιλανθρωπίας του καὶ διὰ τὴν ἰδικὴν σας οἰκοδομήν. Ἐμπρὸς λοιπὸν, ἀφοῦ προσέχετε μὲ τόσῃν εὐχαρίστησιν καὶ προθυμίαν εἰς τοὺς λόγους, ἅς ἐρευνήσωμεν καὶ πάλιν αὐτά, τὰ ὁποῖα ἀνεγνώσαμεν προσφάτως καὶ ἅς λάβωμεν τὸ ἐξ αὐτῶν κέρδος. Ἐπειδὴ κατὰ τὴν σπουδαίαν παραίνεσιν τοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος λέγει «Ἐρευνᾶτε τὰς Γραφάς»², εὐρίσκεται μέγας θησαυρὸς μέσα εἰς τὰς Γραφάς καὶ μάλιστα κρύπτεται εἰς τὸ βάθος αὐτῶν, διὰ τοῦτο χρειάζεται ἔρευνα, ὥστε, ἀφοῦ γνωρίσωμεν τὴν δύναμιν, ἡ ὁποῖα κρύπτεται εἰς τὸ βάθος αὐτῶν, νὰ ἠμπορέσωμεν νὰ λάβωμεν πλουσίαν τὴν ἀπὸ ἐκεῖ ὠφέλειαν. Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς καὶ ἡ χάρις τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐκανόνισεν, ὥστε νὰ παραδοθοῦν εἰς ἡμᾶς διὰ τῆς Γραφῆς ὅλαι αἱ ἀρεταί, διὰ νὰ ἔχωμεν δηλαδὴ διαρκῆ διδασκαλίαν καὶ νὰ ρυθμίζωμεν τὴν ζωὴν μας νὰ εἶναι ζηλωτῆς καὶ μιμητῆς τῶν δικαίων. Ἄς ἀκούσωμεν λοιπὸν καὶ σή-

ρον ἡμῖν περὶ τοῦ πατριάρχου διηγήσασθαι βούλεται.

«Καὶ ἐκίνησε», φησὶν, «ἐκεῖθεν Ἐβραὰμ εἰς γῆν πρὸς λίβα καὶ ᾤκησεν ἀνὰ μέσον Κάδης καὶ ἀνὰ μέσον Σούρ καὶ παρώκησεν ἐν Γεράροις». «Καὶ ἐκίνησε», φησὶν, «ἐκεῖθεν». Πόθεν ἐκίνησεν; Ἐκ τῆς τοῦ τόπου ἔνθα ἦν ἐνσκηνούμενος, ὅπου καὶ τὸν τῶν ἀπάντων Δεσπότην μετὰ τῶν ἀγγέλων ὑποδέξασθαι κατηξιώθη. Ἐκεῖθεν, φησὶν, κινήσας, «Παρώκησεν ἐν Γεράροις». Ὅρα τῶν δικαίων τὴν διαγωγὴν, ὅπως ἦν συνεσταλμένη καὶ ἀπέριττος, ὅπως μετ' εὐκολίας τὰς μεταναστάσεις ἐποιοῦντο καὶ καθάπερ οἱ πάροικοι καὶ παρεπίδημοι, οὕτω τὸν ἑαυτῶν βίον ᾤκονόμουν καὶ ποτὲ μὲν ὧδε, ποτὲ δὲ τὰς σκηναὺς ἐπήγνυντο, καθάπερ ἐν ξένην διάγοντες· οὐ καθάπερ ἡμεῖς ποιοῦμεν, τὴν ξένην ὡς πατρίδα οἰκοῦντες καὶ οἰκίας οἰκοδομοῦντες λαμπρὰς καὶ στοὰς καὶ περιπάτους καὶ ἀγροὺς κεκτημένοι καὶ λουτρὰ κατασκευάζοντες καὶ ἕτερα μυρία. Ἄλλ' ὅρα τὸν δίκαιον καὶ ἐν τοῖς οἰκογενέσι μόνοις καὶ τοῖς ποιμνίοις τὴν οὐσίαν ἅπασαν κεκτημένον καὶ οὐδαμοῦ ἰστάμενον, ἀλλὰ ποτὲ μὲν εἰς τὴν Βεθὴλ τὴν σκηνην πηγνύντα, ποτὲ δὲ παρὰ τὴν δρυὸν τὴν Μαμβρῆ, καὶ ποτὲ μὲν εἰς Αἴγυπτον κατιόντα, νυνὶ δὲ ἐν Γεράροις κατασκηνοῦντα καὶ πάντα μετ' εὐκολίας ὑπομένοντα καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην τὴν πρὸς τὸν οἰκεῖον Δεσπότην διὰ πάντων σαφῶς ἐπιδεικνύμενον. Καὶ μετὰ τосαύτας ὑποσχέσεις καὶ ἐπαγγελίας τὰς παρὰ τοῦ Θεοῦ εἰς αὐτὸν γεγεννημένας, ὁρῶν ἑαυτὸν τосαύταις περιστάσεσι κυκλούμενον καὶ ποικίλοις καὶ διαφόροις πειρασμοῖς ἐμπίπτοντα, καθάπερ ἀδάμας τις ἀπερίτρεπτος εἰστήκει, τὴν φιλόθεον αὐτοῦ γνώμην δεικνὺς καὶ οὐδενὶ τῶν ἐν τῷ μέσῳ κωλυμάτων νωθρότερος γινόμενος.

Ὅρα γὰρ καὶ νῦν, ἀγαπητέ, οἷος αὐτὸν πειρασμὸς εἰς τὰ Γέραρα καταλαμβάνει καὶ θαύμασον τοῦ δικαί-

3. Ἐκ τῆς δρυὸς τοῦ Μαμβρῆ.

μερον τὴν ἁγίαν Γραφήν, τί θέλει νὰ μᾶς διηγηθῆ διὰ τὸν πατριάρχην.

«Καὶ ὁ Ἀβραάμ», λέγει, «κατηθύνθη ἀπὸ ἐκεῖ πρὸς νότον καὶ ἐγκατεστάθη μεταξὺ Κάδης καὶ Σούρ. Καὶ ἔφυγε καὶ ἀπὸ ἐκεῖ καὶ ἔμεινεν εἰς Γέραρα». «Καὶ κατηθύνθη ἀπὸ ἐκεῖ», λέγει. Ἀπὸ ποῦ ἐκίνησεν; Ἀπὸ τὸν τόπον, ὅπου εἶχε κατασκηνώσει³ καὶ ὅπου ἠξιώθη νὰ φιλοξενήσῃ τὸν Κύριον τῶν πάντων μαζί με τοὺς ἀγγέλους. Ἀπὸ ἐκεῖ, λέγει, ἀφοῦ ἐκίνησεν, «Ἔμεινεν εἰς Γέραρα». Βλέπε τὸν τρόπον ζωῆς τῶν δικαίων, πόσον ἀπλὸς καὶ συνεσταλμένος ἦτο, πῶς μετηνάστευον με εὐκολίαν καὶ ὡς πάροικοι καὶ παρεπίδημοι ἔτσι ἐρύθμιζον τὴν ζωὴν των, καὶ ἄλλοτε μὲν ἐδῶ, ἄλλοτε δὲ ἐκεῖ ἔστηνον τὰς σκηνάς, ὡσάν νὰ ἔζων εἰς ξένην χώραν. Ὅχι ὅπως κάμνομεν ἡμεῖς, οἱ ὁποῖοι κατοικοῦμεν τὴν ξένην χώραν, ὡσάν νὰ εἶναι πατρίδα μας, καὶ οἰκοδομοῦμεν λαμπράς οἰκίας καὶ στοάς καὶ χώρους διὰ περιπάτους καὶ ἀποκτῶμεν ἀγροὺς καὶ κατασκευάζομεν λουτρά καὶ ἄλλα πολλά. Πρόσεχε ὅμως τὸν δίκαιον, ὁ ὁποῖος περιορίζει τὴν περιουσίαν του ὅλην μόνον εἰς τοὺς δούλους τοὺς γεννηθέντας εἰς τὸν οἶκόν του καὶ εἰς τὰ ποίμνια καὶ δὲν ἐγκαθίσταται πουθενὰ μόνιμα, ἀλλὰ ἄλλοτε μὲν κατασκηνώνει εἰς τὴν Βεθὴλ, ἄλλοτε δὲ πλησίον τῆς δρυὸς Μαμβρῆ καὶ ἄλλοτε καταβαίνει εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἐνῶ τώρα κατασκηνώνει εἰς τὰ Γέραρα καὶ ὑπομένει τὰ πάντα με εὐκολίαν καὶ ἀποδεικνύει καθαρὰ με ὅλα τὴν εὐγνωμοσύνην του πρὸς τὸν Κύριον. Καὶ μετὰ ἀπὸ τόσας ὑποσχέσεις καὶ ἐπαγγελίας ποῦ τοῦ ἐδόθησαν ἀπὸ τὸν Θεόν, ἂν καὶ ἔβλεπε τὸν ἑαυτὸν του νὰ περιβάλλεται ἀπὸ τόσους κινδύνους καὶ νὰ περιπίπτῃ εἰς διαφόρους καὶ ποικίλους πειρασμούς, ὅμως ἴστατο ὡς ἀδάμας ἀμετακίνητος ἀποδεικνύων τὴν εὐσεβῆ του ψυχὴν καὶ χωρὶς νὰ γίνεται περισσότερον διστακτικὸς ἀπὸ κανένα ἀπὸ τὰ παρεμβαλόμενα ἐμπόδια.

Πρόσεχε λοιπὸν καὶ τώρα, ἀγαπητέ, ποῖος πειρασμὸς καταλαμβάνει αὐτὸν εἰς Γέραρα καὶ θαύμασε τὴν γενναιότητα τῆς ἀρετῆς τοῦ δικαίου, με ποῖον τρόπον αὐτὸ ποῦ

ου τῆς ἀρετῆς τὴν ἀνδρείαν, ὅπως τὸ πᾶσιν ἀφόρη-
 τον καὶ ὃ οὐδὲ ἀκοῆ τις παραδέξασθαι ἀνάσχοιτο, τοῦ-
 το οὗτος ὑπέμεινεν, οὐ δυσχεραίνων, οὐδὲ ἀπαιτῶν
 εὐθύνας τῶν γινομένων τὸν Δεσπότην, καθάπερ οἱ
 5 πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων ποιοῦσι καὶ ταῦτα μυρίοις ἁ-
 μαρτημάτων φορτίοις πιεζόμενοι, ἐπειδὴν δυσχερέσι
 τισὶ περιπέσωσιν, εὐθέως πολυπραγμονοῦντες καὶ πε-
 ριεργαζόμενοι λέγουσι· διὰ τί τὸ καὶ τὸ συνέβη; καὶ
 τίνος ἔνεκεν τόδε συνεχωρήθη; Ἄλλ' οὐχ ὁ δίκαιος οὗ-
 10 τος· δι' ὃ καὶ πλείονος ἀπήλαυσε τῆς ἄνωθεν ροπῆς.
 Τοῦτο γὰρ ἀληθῶς εὐγνώμονος οἰκέτου, μηδὲν τῶν
 ὑπὸ τοῦ δεσπότη γινομένων πολυπραγμονεῖν, ἀλλὰ
 σιγῇ πάντα καταδέχεσθαι, καὶ μετὰ πολλῆς τῆς εὐ-
 χαριστίας.

15 2. Καὶ σκόπει, πῶς καὶ δι' αὐτῶν τῶν παρακο-
 λουθούντων πειρασμῶν ἢ τοῦ δικαίου ἀρετὴ μᾶλλον
 ἐξέλαμπε, τοῦ Θεοῦ φανερόν αὐτὸν διὰ πάντων δει-
 κνύντος. Ὡσπερ γὰρ ἠνίκα εἰς τὴν Αἴγυπτον κατῆλ-
 θεν, ὡς ἄγνωστος καὶ ξένος καὶ οὐδενὶ γνώριμος,
 20 ἀθρόον μετὰ πολλῆς τῆς τιμῆς ἐκεῖθεν ἐπανήει, οὕτω
 καὶ νῦν παροικήσας ἐν Γεράροις, ἐν μὲν τοῖς προοι-
 μίοις τὰ παρ' ἑαυτοῦ ἐπιδείκνυται· μετὰ δὲ ταῦτα
 τοσαύτης ἀπολαύει τῆς παρὰ τοῦ Θεοῦ συμμαχίας,
 ὡς καὶ τὸν βασιλέα καὶ τοὺς αὐτόθι πάντας οἰκοῦν-
 25 τας, περὶ τὴν θεραπείαν τοῦ δικαίου πᾶσαν ἐπιδείκνυ-
 σθαι τὴν σπουδὴν. «Εἶπε δέ», φησὶν, «Ἄβραὰμ περὶ
 Σάρρας τῆς γυναικὸς αὐτοῦ, ἀδελφὴ μου ἐστίν. Ἐ-
 φοβήθη γὰρ εἰπεῖν, ὅτι γυνὴ μου ἐστίν, μή ποτε ἀπο-
 κτείνωσιν οἱ ἄνδρες τῆς πόλεως δι' αὐτήν». Ὅρα
 30 πῶς ὑπὸ τυραννικωτάτων παθῶν ἐπολιορκεῖτο ἢ τοῦ
 δικαίου ψυχὴ καὶ ὁ φόβος αὐτὸν ἐξωθεῖτο. Ἄλλὰ
 καίτοι σφόδρα χαλεπὸν ὄντα τὸν πρότερον φόβον, τὸν
 τῆς προδοσίας τῆς γυναικὸς, παρωθεῖτο ὁ τοῦ θανά-
 του φόβος. Ἴνα γὰρ τοῦτον διαφύγῃ, ὑπέμεινεν ὁ-
 35 ρᾶν τοῖς οἰκείοις ὀφθαλμοῖς τὴν κοινωνὸν αὐτῷ τοῦ
 βίου ὑπὸ ταῖς τοῦ βασιλέως χερσὶ γενομένην. Ὅσον

δὲν ἠμπορεῖ νὰ ὑποφέρῃ κανεὶς καὶ αὐτό, τὸ ὁποῖον δὲν θὰ ἐδέχετο οὔτε νὰ ἀκούσῃ, αὐτὸ ὑπέμεινεν αὐτός, χωρὶς νὰ ἀγανακτῇ, οὔτε νὰ ζητῇ εὐθύνας, ὅσων συνέβαινον, ἀπὸ τὸν Κύριον, ὅπως ἀκριβῶς κάμνουν οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους καὶ μάλιστα, ἂν καὶ πιέζονται ἀπὸ ἀναρίθμητα φορτία ἁμαρτιῶν, ὅταν εὐρεθοῦν εἰς δυσάρεστον κατάστασιν, ἀμέσως ἐρευνοῦν καὶ ἐξετάζουν καὶ λέγουν· διατί συνέβη τὸ καὶ τό; Καὶ διὰ ποῖον λόγον ἐπετράπη νὰ γίνῃ αὐτό; Ἄλλ' ὁ δίκαιος αὐτός δὲν ἐνήργησε μὲ παρόμοιον τρόπον. Διὰ τοῦτο καὶ ἔλαβε πλουσιωτέραν τὴν ἐκ τῶν ἄνω βοήθειαν. Αὐτὸ εἶναι πράγματι τὸ γνῶρισμα τοῦ εὐγνώμονος δούλου, νὰ μὴ ἐρευνᾷ δηλαδὴ τίποτε, ἀπὸ ὅσα γίνονται ἀπὸ τὸν Κύριον, ἀλλὰ νὰ δέχεται τὰ πάντα σιωπηρῶς καὶ μὲ μεγάλην εὐχαρίστησιν.

2. Καὶ πρόσεχε, πῶς καὶ μὲ ὅλους τοὺς συνεχεῖς πειρασμοὺς ἔλαμπε περισσότερο ἢ ἀρετὴ τοῦ δικαίου, ἀφοῦ ὁ Θεὸς ἔκαμεν αὐτὸν περιφανῆ μὲ ὅλα. Διότι, ὅπως ἀκριβῶς, ὅταν κατέβηκεν εἰς τὴν Αἴγυπτον ὡς ἄγνωστος καὶ ξένος καὶ εἰς οὐδένα γνωστός, ἐπανῆλθεν ἀπὸ ἐκεῖ μὲ πολλὴν δόξαν, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ τῶρα, ὅταν ἦλθεν ὡς πάροικος εἰς Γέραρα, κατ' ἀρχὰς μὲν κάμνει ὅ,τι εἶναι εἰς αὐτὸν δυνατόν, ἐνῶ ἀργότερα ἀπολαμβάνει τὴν βοήθειαν ἀπὸ τὸν Θεόν, ὥστε καὶ ὁ βασιλεὺς καὶ ὅλοι οἱ κατοικοῦντες ἐκεῖ νὰ φροντίζουν νὰ δείξουν μεγάλην τιμὴν εἰς τὸν δίκαιον. «Καὶ εἶπε», λέγει, «Ὁ Ἀβραὰμ διὰ τὴν Σάρραν τὴν γυναῖκα του· εἶναι ἀδελφὴ μου. Ἐφοβήθη νὰ εἰπῇ εἶναι γυναῖκα μου, μήπως φονεύσουν αὐτὸν οἱ ἄνδρες τῆς πόλεως ἐξ αἰτίας αὐτῆς». Βλέπε, πῶς ἐπολιορκεῖτο ἡ ψυχὴ τοῦ δικαίου ἀπὸ τυραννικώτατα πάθη καὶ πῶς τὸν ἐπίεζεν ὁ φόβος. Ἄλλ' ἂν καὶ ὁ προηγούμενος φόβος ἦτο πολὺ πῖο μέγας, τὸ νὰ τὸν προδώσῃ δηλαδὴ ἡ σύζυγός του, ὅμως ὁ φόβος τοῦ θανάτου ἦτο μεγαλύτερος. Διότι διὰ νὰ ἀποφύγῃ αὐτὸν, ἠνέχθη νὰ βλέπῃ μὲ τοὺς ἰδίους τοὺς ὀφθαλμοὺς του τὴν σύντροφόν του εἰς τὴν ζωὴν νὰ εὐρίσκεται εἰς χεῖρας τοῦ βασιλέως. Πόσον δὲ ἀνυπόφορον εἶναι αὐτό, τὸ γνωρίζουν,

δὲ τοῦτό ἐστιν ἀφόρητον, ἴσασιν ὅσοι γυναῖκας ἔχουσι. Διὰ τοῦτο καὶ σοφός τις ἔλεγε· «Μεστὸς ζήλου θυμὸς ἀνδρὸς αὐτῆς, οὐ φείσεται ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, οὐκ ἀνταλλάσσεται οὐδενὸς λύτρου τὴν ἔχθραν».

5 Ἄλλὰ τὸ βαρὺ τοῦτο καὶ πᾶσιν ἀφόρητον ὄρα πᾶς διὰ τὸν τοῦ θανάτου φόβον γενναίως ὁ δίκαιος ἤνεγκε. Τοῦτο δὲ καὶ ἐπὶ τῶν σωματικῶν παθῶν συμβαίνειν ἔθος· ἐπειδᾶν γὰρ δύο κατὰ ταῦτο πάθη πολιορκῆ τὸ σῶμα τὸ ἡμέτερον, ἢ τοῦ ἐνὸς ἐπίτασις ἀπο-
 10 κρύπτει τὸ ἕτερον καὶ ὄλοι τῆς οὐδύνης ἐκείνης γινόμεθα καὶ πολλάκις οὐδὲ αἰσθησιν τοῦ ἑτέρου λαμβάνομεν, τῆς πολλῆς οὐδύνης περισπώσης ἡμᾶς καὶ οὐκ ἀφιεῖσης τοῦ ἐλάττονος πάθους πείραν λαβεῖν. Τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον καὶ ὁ δίκαιος οὗτος νῦν ὄρων τοῦ
 15 θανάτου τὸν φόβον ἐπικείμενον, πάντα τὰ λοιπὰ φορητὰ ἤγειτο. Ἄλλὰ ταῦτα ἀκούων, ἀγαπητέ, μὴ καταγνώσ τοῦ δικαίου μικροψυχίαν, εἰς τὸν θάνατον ἐδεδοίκει, ἀλλὰ θαύμασον τοῦ πάντων ἡμῶν Δεσπότη τὴν ὑπερβάλλουσαν περὶ ἡμᾶς φιλανθρωπίαν, ὅτι τὸν
 20 θάνατον τὸν τοῖς δικαίοις ἐκείνοις καὶ ἁγίοις τότε φοβερόν, τοῦτον νῦν εὐκαταφρόνητον εἰργάσατο ὁ Χριστὸς καὶ ὃν ἐδεδοίκεισαν οἱ ἐνάρετοι ἐκείνοι καὶ τосαύτην παρησίαν πρὸς τὸν Θεὸν ἐσχηκότες, τοῦτον νῦν καταγελῶσι καὶ νέοι καὶ κόραι ἀπαλαί. Οὐδὲ
 25 γὰρ θάνατός ἐστι λοιπόν, ἀλλ' ὕπνος καὶ ἀποδημία καὶ μετᾶστασις ἀπὸ τῶν χειρόνων ἐπὶ τὰ βελτίω. Ὁ γὰρ θάνατος τοῦ Δεσπότη τὴν ἀθανασίαν ἡμῖν ἔδωρήσατο καὶ κατελθὼν εἰς τὸν ἄδην ἐξέλυσεν αὐτοῦ τὰ νεῦρα καὶ τὴν ἰσχὺν αὐτοῦ καθεῖλε· καὶ τὸν φοβερόν
 30 πρὸ τούτου καὶ ἀμείλικτον, τοῦτον οὕτως εὐκαταφρόνητον εἰργάσατο, ὡς καὶ ἐπιπηδᾶν τινὰς καὶ ἐπείγασθαι πρὸς τὴν ἐντεῦθεν μετᾶστασιν. Διὰ τοῦτο καὶ Παῦλος βοᾷ λέγων, «Τὸ ἀναλῦσαι καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι πολλῷ μᾶλλον κρεῖσσον».

35 Ἄλλὰ ταῦτα μὲν νῦν μετὰ τὴν τοῦ Χριστοῦ πα-

ὅσοι ἔχουν συζύγους. Διὰ τοῦτο καὶ κάποιος σοφὸς ἔλεγε· «Ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνδρός της εἶναι γεμάτη ἀπὸ ζήλεια, δὲν θὰ τὴν λυπηθῇ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως, οὔτε θὰ ανταλλάξῃ μὲ κανένα λύτρον τὴν ἔχθραν του»⁴.

Ἄλλὰ πρόσεχε, πῶς ὁ δίκαιος ὑπέφερε μὲ γενναιότητα τὸ βαρὺ τοῦτο καὶ ἀνυπόφορον εἰς ὄλους, λόγῳ τοῦ ὅτι ἐφοβεῖτο τὸν θάνατον. Τὸ ἴδιον συμβαίνει συνήθως καὶ μὲ τοὺς σωματικούς πόνους. Ὅταν δηλαδὴ προσβάλλουν τὸ σῶμα μας συγχρόνως δύο πόνοι, ἡ ἔντασις τοῦ ἑνὸς καλύπτει τὸν ἄλλον καὶ μᾶς ἀπορροφᾷ ἐξ ὀλοκλήρου ἐκεῖνος ὁ πόνος καὶ πολλὰς φορές οὔτε ἀντιλαμβανόμεθα τὸν ἄλλον πόνον, ἀφοῦ μᾶς ἀποσπᾷ ὁ μέγας πόνος καὶ δὲν μᾶς ἀφήνει νὰ καταλάβωμεν τὸν μικρόν. Κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον λοιπὸν καὶ ὁ δίκαιος αὐτὸς τώρα, ἐπειδὴ βλέπει ἐπικείμενον τὸν φόβον τοῦ θανάτου, ὅλα τὰ ἄλλα τὰ ἐθεώρει ὑποφερτά. Ἄλλ' ὅταν ἀκούης αὐτά, ἀγαπητέ, νὰ μὴ κατακρίνης τὸν δίκαιον διὰ μικροψυχίαν, ἐὰν ἐφοβήθῃ τὸν θάνατον, ἀλλὰ νὰ θαυμάσης τὴν φιλανθρωπίαν, τὴν ὁποίαν ἔδειξε πρὸς ἡμᾶς ὁ Κύριός μας, ἀφοῦ τὸν θάνατον, τὸν φοβερόν εἰς τοὺς δικαίους ἐκείνους καὶ ἁγίους, τὸν κατέστησε τώρα ὁ Χριστὸς καὶ αὐτὸν εὐκαταφρόνητον· αὐτὸν ποὺ ἐφοβήθησαν ἐκεῖνοι οἱ ἐνάρετοι, οἱ ὁποῖοι εἶχον τόσῃν παρρησίαν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, αὐτὸν τώρα περιφρονοῦν καὶ οἱ νέοι καὶ αἱ τρυφεραὶ κόραι. Διότι δὲν εἶναι πλέον θάνατος, ἀλλὰ ὕβρις καὶ ἀποδημία καὶ μετάβασις ἀπὸ τὰ χειρότερα πρὸς τὰ καλύτερα. Καθ' ὅσον ὁ θάνατος τοῦ Κυρίου ἐδώρησεν εἰς ἡμᾶς τὴν ἀθανασίαν καὶ ἀφοῦ κατῆλθεν εἰς τὸν ἄδην διέλυσε τὴν δύναμίν του καὶ κατέλυσε τὴν ἰσχύν του. Καὶ αὐτόν, ὁ ὁποῖος ἦτο φοβερός καὶ ἀμείλητος πρὶν ἀπ' αὐτόν, αὐτὸς τὸν ἔκαμε τόσον εὐκαταφρόνητον, ὥστε μερικοὶ καὶ νὰ σπεύδουν ἀκόμη καὶ νὰ ἐπιζητοῦν τὴν ἀπὸ ἐδῶ ἀποδημίαν. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος φωνάζει καὶ λέγει· «Τὸ νὰ φύγω ἀπ' ἐδῶ καὶ νὰ εἶμαι μαζὶ μὲ τὸν Χριστόν εἶναι πολὺ καλύτερον»⁵.

Ἄλλ' αὐτὰ συμβαίνουν τώρα μετὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ

ρουσίαν, μετὰ τὸ συγκλασθῆναι τὰς πύλας τὰς
χαλκᾶς, μετὰ τὸ πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης τὸν ἥλι-
ον τῆς δικαιοσύνης ἐκλάμψαι. Τότε δὲ ἔτι φοβερὰν
εἶχε τὴν πρόσωπιν καὶ κατέσειε τῶν δικαίων ἐκείνων
5 ἀνδρῶν τὴν διάνοιαν· διὸ καὶ πάντα τὰ ἄλλα κούφως
ἔφερον, κὰν ἀφόρητα ἐτύγγανεν ὄντα. Διὰ τοῦτο καὶ
ὁ δίκαιος οὗτος φοβούμενος τῶν ἐν Γεράροις οἰκούν-
των τὴν ἐπιβουλήν, οὐχ ὡς γυναῖκα, ἀλλ' ὡς ἀδελ-
φήν ἐπαγόμενος, οὕτω τὴν ἐνταῦθα παροίκησιν ποι-
10 εῖται. Καὶ καθάπερ εἰς τὴν Αἴγυπτον κατελθεῖν αὐ-
τὸν συνεχώρησεν ὁ Θεός, βουλόμενος καὶ τοὺς ἄ-
γνώμονας ἐκείνους καὶ ἀναισθήτους τοῦ δικαίου μα-
θεῖν τὴν ἀρετὴν· οὕτω καὶ ἐνταῦθα τὴν οἰκείαν μα-
κροθυμίαν ἐπιδείκνυται ὁ Δεσπότης, ἵνα καὶ τοῦ δι-
15 καίου ἡ ὑπομονὴ διὰ πάντων ἐκλάμψη καὶ ἡ τοῦ Θε-
οῦ περὶ αὐτὸν εὐνοία πᾶσι κατάδηλος γένηται.

«Ἀπέστειλε δὲ Ἄβιμέλεχ ὁ βασιλεὺς Γεράρων, λα-
βεῖν τὴν Σάρραν». Ἐννόησόν μοι τὸν χειμῶνα τῶν
λογισμῶν, ὧν ὑπέμεινεν ὁ δίκαιος ὄρων αὐτοῦ τὴν
20 γυναῖκα ἀπαγομένην καὶ οὐδὲν δυνάμενος ἐπαμῦναι.
Σιγῇ γὰρ ἅπαντα ἔφερον, εἰδὼς ὅτι οὐ περιόψεται αὐ-
τὸν ὁ Δεσπότης, ἀλλὰ ταχεῖαν παρέξει τὴν συμμαχί-
αν. Καὶ τῆς Σάρρας δὲ θαυμάσαι ἐστὶ τὴν πολλὴν
φιλοστοργίαν, πῶς τοῦ κινδύνου τοῦ θανάτου τὸν δι-
25 καιον ἐξαρπάσαι βουλομένη· ἐξῆν γὰρ αὐτὴν ἐκκαλύ-
ψασαν τὸ δράμα διαφυγεῖν τὴν ὁμολογουμένην ὕβριν·
ἀλλ' ὑπέμεινεν ἅπαντα γενναίως, ἵνα τῷ δικαίῳ τὴν
σωτηρίαν πραγματεύσῃται. Καὶ ἐπληροῦτο ἐκεῖνο τὸ
εἰρημένον, ὅτι «Ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν».
30 Ὡσπερ γὰρ μία σὰρξ ὄντες, οὕτω τῆς ἀλλήλων σω-
τηρίας ἐκῆδοντο καὶ τοσαύτην ἐπεδείκνυντο τὴν ὁμό-
νοιαν, ὡς ἐν σῶμα τυγχάνοντες καὶ μία ψυχὴ. Ταῦ-
τα ἀκουέτωσαν ἄνδρες, ἀκουέτωσαν γυναῖκες· γυ-
ναῖκες, ἵνα τοσαύτην περὶ τοὺς ἄνδρας τὴν φιλοστορ-

5. Ἐφ. 1, 23.

6. Γέν. 2, 24.

Χριστοῦ, μετὰ ἀπὸ τὴν συντριβὴν τῶν χαλκίνων πυλῶν τοῦ ἄδου, μετὰ ἀπὸ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου τῆς δικαιοσύνης εἰς ὀλόκληρον τὴν οἰκουμένην. Τότε ὅμως εἶχε φοβεράν ὄψιν ὁ θάνατος καὶ συνετάρασσε τὴν ψυχὴν τῶν δικαίων ἐκείνων ἀνδρῶν καὶ διὰ τοῦτο καὶ ὑπέφερον ὅλα τὰ ἄλλα μὲ καρτερίαν, ἔστω καὶ ἂν ἐτύγχανε νὰ εἶναι ἀφόρητα. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν καὶ ὁ δίκαιος αὐτός ἐπειδὴ ἐφοβεῖτο τὴν κακίαν τῶν κατοίκων τῶν Γεράρων, ἐγκαθίσταται ἐκεῖ ὄχι ὡς ἔχων σύζυγον, ἀλλ' ἀδελφήν. Καὶ ὅπως ἀκριβῶς παρεχώρησεν ὁ Θεὸς νὰ καταβῇ εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἐπειδὴ ἤθελε νὰ μάθουν τὴν ἀρετὴν τοῦ δικαίου καὶ οἱ ἀγνώμονες ἐκεῖνοι καὶ ἀναίσθητοι, κατὰ παρόμοιον τρόπον καὶ τώρα ὁ Κύριος δεικνύει τὴν μακροθυμίαν του, ὥστε καὶ νὰ λάμψη μὲ ὅλα ἡ ὑπομονὴ τοῦ δικαίου καὶ νὰ γίνῃ γνωστὴ εἰς ὅλους ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ δι' αὐτόν.

«Καὶ ἔστειλεν ὁ Ἀβιμέλεχ, ὁ βασιλεὺς τῶν Γεράρων, ἀνθρώπους διὰ νὰ λάβουν τὴν Σάρραν ὡς σύζυγόν του». Σκέψου, παρακαλῶ, τὴν ταραχὴν τοῦ νοῦ, τὴν ὁποῖαν ὑπέμεινεν ὁ δίκαιος, ὅταν ἔβλεπε τὴν γυναῖκα του νὰ ἀρπάζεται καὶ νὰ μὴ ἡμπορῇ καθόλου νὰ τῇ βοηθήσῃ. Πράγματι ὑπέμεινε τὰ πάντα σιωπηρῶς, ἐπειδὴ ἐγνώριζεν, ὅτι δὲν θὰ τὸν παραμελήσῃ ὁ Κύριος, ἀλλὰ θὰ τοῦ παράσχῃ γρήγορα τὴν βοήθειάν του. Πρέπει ὅμως νὰ θαυμάσωμεν καὶ τῆς Σάρρας τὴν πολλὴν ἀγάπην, ἐπειδὴ ἤθελε νὰ σώσῃ τὸν δίκαιον ἀπὸ τὸν κίνδυνον τοῦ θανάτου μὲ κάθε τρόπον. Καθ' ὅσον ἦτο δυνατόν εἰς αὐτὴν νὰ ἀποκαλύψῃ τὴν προσποίησιν καὶ νὰ ἀποφύγῃ τὴν θεβαίαν προσβολήν. Ἄλλ' ὑπέφερε τὰ πάντα μὲ θάρρος, διὰ νὰ ἐπιτύχῃ διὰ τὸν δίκαιον τὴν σωτηρίαν του. Καὶ ἐξεπληρώνετο ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἔχει λεχθῆ, ὅτι δηλαδὴ «Οἱ δύο θὰ γίνουν μία σὰρξ»⁶. Ἀφοῦ λοιπὸν ἦσαν ὡς μία σὰρξ, δι' αὐτὸ τόσον ἐφρόντιζον ὁ ἓνας διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ ἄλλου καὶ τόσῃν ἀγάπην εἶχον μεταξύ των, ὡσάν νὰ εἶχον ἓνα σῶμα καὶ μίαν ψυχὴν. Ἦς ἀκούσουν αὐτὰ οἱ ἄνδρες, ἃς ἀκούσουν αὐτὰ αἱ γυναῖκες. Αἱ μὲν γυναῖκες διὰ νὰ δεικνύουν τόσῃν ἀγάπην πρὸς τοὺς ἄνδρας των καὶ νὰ μὴ

γίαν ἐπιδεικνύωσι καὶ μηδὲν ἕτερον προτιμῶσι τῆς
 ἐκείνων σωτηρίας· καὶ ἄνδρες, ἴν' οὕτω πολλὴν τὴν
 περὶ αὐτὰς εὐνοίαν ἔχωσι καὶ ὡς μίαν ψυχὴν κεκτη-
 μένοι καὶ ἐν σῶμα ὄντες, οὕτω πάντα διαπράττωνται.
 5 3. Τοῦτο γὰρ ἀληθὲς συνοικέσιον, ὅταν τοσαύτη
 ἐν αὐτοῖς πολιτεύηται συμφωνία, ὅταν τοσοῦτος ἦ ὁ
 σύνδεσμος, ὅταν οὕτως ὦσι τῇ ἀγάπῃ συνεσφιγμένοι.
 Καθόπερ γὰρ σῶμα πρὸς ἑαυτὸ οὐκ ἂν ποτε διαστα-
 σιάσειεν, οὐδὲ ψυχὴ πρὸς ἑαυτήν· οὕτως ἄνδρα καὶ
 10 γυναῖκα οὐ διαστασιάζειν, ἀλλ' ἠνώσθαι χρή. Τότε
 γὰρ καὶ τὰ μυρία αὐτοῖς ἀγαθὰ ἐπιρρεῦσαι δυνήσεται.
 Ὅπου γὰρ ὁμόνοια τοσαύτη, ἐκεῖ πάντων τῶν ἀγα-
 θῶν ἢ σύνοδος, ἐκεῖ ἢ εἰρήνη, ἐκεῖ ἢ ἀγάπη, ἐκεῖ ἢ
 εὐφροσύνη ἢ πνευματικὴ· οὐδαμοῦ πόλεμος, οὐδαμοῦ
 15 μάχη, οὐδαμοῦ ἔχθρα καὶ φιλονεικία· ἀλλὰ ταῦτα
 πάντα ἐκποδῶν γίνεται, τῆς ρίζης τῶν ἀγαθῶν, τῆς
 ὁμονομίας λέγω, ταῦτα πάντα ἀφανιζούσης. «Ἀπέ-
 στείλε δὲ Ἀβιμέλεχ βασιλεὺς Γεράρων καὶ ἔλαβε τὴν
 Σάρραν. Καὶ εἰσῆλθεν ὁ Θεὸς πρὸς Ἀβιμέλεχ ἐν ὕ-
 20 πνω τὴν νύκτα καὶ εἶπεν· ἰδοὺ σὺ ἀποθνήσκεις περὶ
 τῆς γυναικός, ἧς ἔλαβες· αὕτη δὲ ἐστὶ συνωκηκυῖα
 ἀνδρί». Ὅρα Θεοῦ φιλάνθρωπίαν· ἐπειδὴ εἶδε τὸν
 δίκαιον διὰ τὸν τοῦ θανάτου φόβον γενναίως ἐνεγκόν-
 τα τῆς Σάρρας τὴν ἀφαίρεσιν καὶ τὸν βασιλέα ὡς ἀ-
 25 δελφὴν τοῦ δικαίου οὕτως αὐτὴν ἀγόμενον, λοιπὸν
 τὴν οἰκείαν πρόνοιαν ἐπιδείκνυται, ὁμοῦ καὶ τὸν δί-
 καιον περιφανέστερον ἀποδεικνύς καὶ τὴν Σάρραν
 τῆς ὕβρεως ἐλευθερῶν καὶ τὸν βασιλέα ἀπαλλάττων
 τῆς παρανομίας.

30 «Καὶ εἰσῆλθεν ὁ Θεὸς πρὸς Ἀβιμέλεχ ἐν ὕπνω
 τὴν νύκτα». Κατ' αὐτόν, φησί, τὸν τοῦ ὕπνου και-
 ρὸν ἐξαρπάσαι αὐτὸν βουλόμενος τῆς παρανομίας, ἐν-
 ἔθηκεν αὐτοῦ τῇ διανοίᾳ τὴν γνῶσιν καὶ τὰ λανθά-
 νοντα αὐτῷ εἰς φῶς ἤγαγε καὶ πολὺν τὸν φόβον αὐ-

προτιμοῦν τίποτε ἄλλο περισσότερον ἀπὸ τὴν σωτηρίαν των. Οἱ δὲ ἄνδρες διὰ νὰ ἔχουν κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον πολλὴν ἀγάπην διὰ τὰς γυναῖκας καὶ ὡσάν νὰ ἔχουν μίαν ψυχὴν καὶ νὰ εἶναι ἓνα σῶμα, ἔτσι νὰ κάμουν τὰ πάντα.

3. Πράγματι αὐτὸ εἶναι ἀληθινὸν συνοικέσιον, ὅταν δηλαδὴ ὑπάρχη τόση συμφωνία, ὅταν ὑπάρχη τόσον μεγάλος δεσμός, ὅταν εἶναι τόσον δεμένοι μὲ τὴν ἀγάπην. Ὅπως ἀκριβῶς δηλαδὴ δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἐπαναστατήσῃ τὸ σῶμα κατὰ τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ ἡ ψυχὴ κατὰ τοῦ ἑαυτοῦ της, ἔτσι καὶ ὁ ἄνδρας καὶ ἡ γυναῖκα δὲν πρέπει νὰ εὐρίσκωνται εἰς διαμάχην, ἀλλὰ νὰ παραμένουν ἠνωμένοι. Καθ' ὅσον τότε θὰ ἠμπορέσουν νὰ συγκεντρώσουν τὰ ἀνυπολόγιστα δι' αὐτοὺς ἀγαθὰ. Ὅπου ὑπάρχει δηλαδὴ μεγάλη ὁμόνοια, ἐκεῖ συγκεντρώνονται καὶ ὅλα τὰ ἀγαθὰ, ἐκεῖ εὐρίσκεται ἡ εἰρήνη, ἐκεῖ ἡ ἀγάπη καὶ ἡ πνευματικὴ εὐφροσύνη. Πουθενὰ δὲν ὑπάρχει πόλεμος, πουθενὰ μάχη, πουθενὰ ἔχθρα καὶ φιλονεικία, ἀλλ' ὅλα αὐτὰ ἐξαφανίζονται, ἀφοῦ ἡ ρίζα τῶν ἀγαθῶν, ἐννοῶ ἡ ὁμόνοια, τὰ ἐξαφανίζει ὅλα. «Καὶ ἔστειλεν ὁ Ἄβιμέλεχ, ὁ βασιλεὺς τῶν Γεράρων, ἀνθρώπους διὰ νὰ λάβουν τὴν Σάρραν ὡς σύζυγόν του. Ἄλλ' ὁ Θεὸς παρουσιάσθη εἰς τὸν Ἄβιμέλεχ τὴν νύκτα εἰς τὸ ὄνειρόν του καὶ εἶπε· Ἴδου σὺ ἀποθνήσκεις ἐξ αἰτίας τῆς γυναικός, τὴν ὁποίαν ἔλαβες. Αὕτη εἶναι συζευγμένη μὲ ἄνδρα». Βλέπε τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ. Ἐπειδὴ εἶδεν, ὅτι ὁ δίκαιος ἐξ αἰτίας τοῦ φόβου τοῦ θανάτου ὑπέμεινε μὲ γενναιότητα τὴν ἄρπαγὴν τῆς Σάρρας καὶ ὅτι ὁ βασιλεὺς ἔλαβεν αὐτήν, ἐπειδὴ ἐνόμιζεν, ὅτι ἦτο ἀδελφὴ τοῦ δικαίου, τότε ἐπιδεικνύει καὶ τὴν ἰδικὴν του φροντίδα καὶ ἔτσι συγχρόνως καὶ τὸν δίκαιον καθιστᾷ περιφανέστερον καὶ τὴν Σάρραν ἀπαλλάσσει ἀπὸ τὴν προσβολὴν καὶ τὸν βασιλέα ἀπαλλάσσει ἀπὸ τὴν παρανομίαν.

«Καὶ ὁ Θεὸς παρουσιάσθη εἰς τὸν Ἄβιμέλεχ τὴν νύκτα εἰς τὸ ὄνειρόν του». Κατὰ τὴν ὥραν τοῦ ὕπνου, λέγει, ἐπειδὴ ἤθελε νὰ προφυλάξῃ αὐτὸν ἀπὸ τὴν παρανομίαν, διὰ τοῦτο ἐγνωστοποίησεν εἰς αὐτὸν καὶ ἀπεκάλυψεν εἰς αὐτόν, ὅσα ἠγνόει καὶ τοῦ ἐπροκάλεσε μεγάλον φόβον, ἀφοῦ

τῷ ἐπέτεινε, τὸν θάνατον ἀπειλήσας. «'Αποθνήσκεις γάρ», φησί, «περὶ τῆς γυναικός, ἧς ἔλαβες· αὕτη δὲ ἐστὶ συνωκηκυῖα ἀνδρί. 'Αβιμέλεχ δὲ οὐχ ἤψατο αὐτῆς». Ταῦτα δὲ πάντα ἐγίνετο, ἵνα ἡ τοῦ Θεοῦ ἐπαγγελία ἢ εἰς τὸν πατριάρχην εἰς ἔργον ἐξέλθῃ. 'Επειδὴ γὰρ πρὸ βραχέος ὑπέσχετο αὐτῷ τὸν 'Ισαὰκ τεχθήσεσθαι, ἐγγὺς δὲ λοιπὸν ὁ καιρὸς ἦν, ἵν' οὖν μὴ λυμῆνεταιί τι τῇ τοῦ Θεοῦ ἐπαγγελίᾳ, τοσοῦτον φόβον τῷ 'Αβιμέλεχ ἐπιτίθῃσιν, ὡς καταπληχθέντα αὐτὸν μὴ τολμῆσαι ἐφάσασθαι τῆς Σάρρας. Διὰ γὰρ τοῦτο προσέθηκεν ἡ θεία Γραφή, ὅτι «'Αβιμέλεχ οὐχ ἤψατο αὐτῆς»· ἀλλὰ καὶ ἀπολογεῖται ὑπὲρ τοῦ τολμήματος καὶ φησι, «Κύριε, ἔθνος δίκαιον καὶ ἀγνοοῦν ἀπολεῖς;». Μὴ γὰρ αὐτοῦ εἰδώς, φησί, γυναῖκα οὔσαν αὐτήν, τοῦτο πεποίηκα; μὴ γὰρ ἀδικῆσαι βουλόμενος τὸν ξένον; μὴ γὰρ ὡς γυναῖκα ἀφαιρούμενος; Ὡς ἀδελφὴν μέλλων λαμβάνειν τοῦτο διεπραξάμην, νομίζων καὶ ταύτη τιμήσειν καὶ αὐτόν. «'Ἐθνος οὖν ἀγνοοῦν καὶ δίκαιον ἀπολεῖς;». Μετὰ τοῦ δικαίου, φησί, πεποιηκότα με τὸ ἐπιχείρημα ἀπολεῖς; Εἶτα σαφέστερον ποιῶν ὅπερ ἔλεγε, φησὶν· «Οὐκ αὐτός μοι εἶπεν, ὅτι ἀδελφὴ μου ἐστὶ καὶ αὕτη μοι εἶπεν, ὅτι ἀδελφός μου ἐστὶ;».

Σκόπει πῶς εἶχον τὴν δμόνοιαν καὶ τὴν συμφωνίαν. Καὶ αὐτός, φησί, τοῦτό μοι εἶπε καὶ αὕτη συνέθετο τοῖς παρ' αὐτοῦ λεγομένοις. 'Ἐν καθαρᾷ καρδίᾳ καὶ ἐν δικαιοσύνῃ χειρῶν ἐποίησα τοῦτο», φησὶν· οὐχ ὡσπερ παράνομόν τι μέλλων διαπραττεσθαι, ἀλλ' ὡς νενομισμένον καὶ ἀκόλουθον καὶ οὐδεμίαν ἔχον μέμψιν τοῦτο πεποίηκα. Τί οὖν ὁ φιλάνθρωπος Δεσπότης; «Εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ Θεὸς καθ' ὕπνον». Ὅρα πόση συγκαταβάσει κέχρηται ὁ τῶν ὄλων Δεσπότης, τὴν οἰκείαν ἀγαθότητα διὰ πάντων ἐπιδεικνύμενος. «Κἀγὼ ἔγνω», φησὶν, «ὅτι ἐν καθαρᾷ καρδίᾳ ἐποίησας τοῦτο». Οἶδα, φησὶν, ὅτι αὐτοὶ τοῦτο τὸ δρᾶμα κατε-

τὸν ἀπειλήσῃ με θάνατον. Διότι λέγει «Ἴδου σὺ ἀποθνήσκεις ἐξ αἰτίας τῆς γυναίκος, τὴν ὁποίαν ἔλαβες. Αὕτη εἶναι συζευγμένη με ἄνδρα. Καὶ ὁ Ἀβιμέλεχ δὲν ἤγγισεν αὐτήν». Ὅλα δὲ αὐτὰ συνέβαινον, διὰ νὰ πραγματοποιηθῇ ἡ ὑπόσχεσις τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν πατριάρχην. Ἐπειδὴ δηλαδὴ πρὶν ἀπ' ὀλίγον καιρὸν εἶχεν ὑποσχεθῇ εἰς αὐτόν, ὅτι θὰ γεννηθῇ ὁ Ἰσαάκ, ἐπλησίαζε δὲ ὁ χρόνος τοῦ τοκετοῦ, διὰ νὰ μὴ καταστρέψῃ κάτι ἀπὸ τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ Θεοῦ, βάζει τόσον φόβον εἰς τὸν Ἀβιμέλεχ, ὥστε αὐτὸς κατετρόμαξε καὶ δὲν ἐτάλμησε νὰ ἐγγίσῃ τὴν Σάρραν. Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς ἡ ἀγία Γραφή προσέθεσεν, ὅτι «Ὁ Ἀβιμέλεχ δὲν ἤγγισεν αὐτήν», καὶ ἀπολογεῖται ἀκόμη διὰ τὸ τόλμημά του καὶ λέγει· «Κύριε θὰ καταστρέψῃς ἀνθρώπους δικαίους καὶ ἀγνοοῦντας;». Μήπως δηλαδὴ ἔκαμα αὐτό, λέγει, γνωρίζων ὅτι εἶναι γυναῖκα αὐτοῦ; Μήπως ἤθελα νὰ προσβάλλω τὸν ξένον; Μήπως τὴν ἀφήρῃσα γνωρίζων, ὅτι εἶναι σύζυγός του; Ἐκαμα αὐτό, ἐπειδὴ ἐπίστευον, ὅτι ἐπρόκειτο νὰ λάβω τὴν ἀδελφὴν του καὶ ἐπειδὴ ἐνόμιζον, ὅτι θὰ τιμήσω καὶ αὐτήν καὶ αὐτόν. «Θὰ καταστρέψῃς, λοιπόν, ἀνθρώπους δικαίους καὶ ἔχοντας ἀγνοίαν;». Θὰ με θανατώσῃς, λέγει, ἐπειδὴ ἐνήργησα σύμφωνα με τὸ δίκαιον; Ἐπειτα καθιστᾷ σαφέστερον αὐτό, τὸ ὁποῖον ἔλεγε καὶ λέγει· «Δὲν μοῦ εἶπεν αὐτός, ὅτι εἶναι ἀδελφὴ μου καὶ αὕτη δὲν μοῦ εἶπεν, ὅτι εἶναι ἀδελφός μου;».

Πρόσεχε πῶς εἶχον ὁμόνοιαν καὶ σύμπνοιαν. Καὶ αὐτός, λέγει, μοῦ εἶπεν αὐτό καὶ αὕτη συνεφώνησεν, με ὅσα ἔλεγεν αὐτός. «Μὲ καθαρὰν καρδίαν καὶ με καθαρὰς χεῖρας ἔκαμα αὐτό», λέγει. Δὲν ἔκαμα αὐτό ὡσάν νὰ ἐπρόκειτο νὰ κάμω κάτι τὸ παράνομον, ἀλλὰ ὡς κάτι τὸ νόμιμον καὶ συνηθισμένον, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δὲν ἐνέχει καμμίαν μομφήν. Τί ἔκαμε λοιπόν ὁ φιλόανθρωπος Κύριος; «Εἶπε δὲ εἰς αὐτόν ὁ Θεὸς εἰς τὸν ὕπνον του». Βλέπε πόσῃν συγκατάβασιν χρησιμοποιοῖ ὁ Κύριος τῶν ὄλων, ἀποδεικνύων με ὅλα τὴν ἀγαθότητά του. «Καὶ «ἐγώ», λέγει, «ἀντελήφθην, ὅτι με καθαρὰν καρδίαν ἔκαμες αὐτό». Γνωρίζω, λέγει, ὅτι αὐτοὶ ἐπαιξάν αὐτὸ τὸ θέατρον καὶ

σκεύασαν καὶ ὅτι ἀπατηθεὶς τοῖς παρ' αὐτῶν λεγο-
 μένοις τοῦτο πεποίηκας· καὶ διὰ τοῦτο, ἵνα μὴ διὰ
 τὴν ἀπάτην ἐκείνην ἀμάρτης, «Ἐφεισάμην, τοῦ μὴ
 ἀμαρτεῖν σε εἰς ἐμέ». Πολλὴ τοῦ ρήματος ἡ συγκα-
 5 τάβασις, μεγίστη τοῦ Δεσπότου ἢ φιλανθρωπία. Εἰς
 ἐμέ, φησὶν, ἔμελλεν ἀνατρέχειν τὸ ἀμάρτημα. Καθά-
 περ γὰρ ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων, ὅταν τις εἰς τινα τῶν
 οἰκετῶν πολλῆς ἀπολαύοντα τῆς τιμῆς παρὰ τοῦ δε-
 σπότου ὑβριστικόν τι διαθῆ, οἰκείαν ἠγεῖται τὴν ὕ-
 10 βριν ὁ δεσπότης καὶ φησιν, ἐμὲ ὕβρισας δι' ὧν τὸν
 ἐμὸν οἰκέτην οὕτω διέθηκας· καὶ γὰρ τὰ εἰς ἐκεῖνον
 γινόμενα εἰς ἐμὲ διαβαίνει· τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον καὶ
 ὁ ἀγαθὸς Δεσπότης, «Ἐφεισάμην σου», φησί, «τοῦ
 μὴ ἀμαρτεῖν σε εἰς ἐμέ». Ἐμοί, φησὶν, οἰκέται τυγ-
 15 χάνουσι καὶ οὕτως αὐτῶν ποιῶμαι πολλὴν τὴν κηδε-
 μονίαν, ὅτι οἰκειοῦμαι τὰ εἰς αὐτοὺς γινόμενα, κἄν
 τε ἀγαθὰ ἢ, κἄν τε ἐναντία.

«Ἐνεκεν τούτου οὐκ ἀφῆκά σε ἄψασθαι αὐτῆς».
 Ἐπειδὴ πολὺ αὐτῶν κήδομαι, τοῦτο εἰδὼς ὅτι ἐξ ἀ-
 20 γνοίας μέλλεις τὴν ὕβριν αὐτοῖς ταύτην ἐπάγειν, «Ἐ-
 φεισάμην σου, τοῦ μὴ ἀμαρτεῖν σε εἰς ἐμέ». Μὴ δὴ
 ἀπλῶς ὡς ἐνὶ τῶν τυχόντων πρόσεχε τῷ ἀνδρὶ, ἀλλὰ
 μάνθανε ὅτι τῶν ἐμοὶ περισπουδάστων ἐστὶ καὶ τῶν
 πολλὴν ἐχόντων πρὸς ἐμὲ τὴν οἰκείωσιν. «Ἀπόδος
 25 τοίνυν τὴν γυναῖκα τῷ ἀνθρώπῳ, ὅτι προφήτης ἐστὶ
 καὶ προσεύξεται περὶ σοῦ, καὶ ζήσῃ». Ὅρα πῶς τὴν
 ἀρετὴν τοῦ δικαίου ἐκκαλύπτει· καὶ προφήτην αὐτὸν
 καλεῖ καὶ μονονουχὶ παρασκευάζει τὸν βασιλέα ἰκέ-
 την αὐτοῦ γενέσθαι. «Προσεύξεται γὰρ περὶ σοῦ καὶ
 30 ζήσῃ», φησὶν. Ἐκεῖνος μὲν οὖν, δεδοικῶς τὸν παρὰ
 σοῦ θάνατον, τὸ δράμα τοῦτο κατεσκεύασε καὶ μονο-
 νουχὶ συνέπραξε πρὸς τὴν τῆς Σάρρας ὕβριν· γίνω-
 σκε δὲ ὅτι αἱ παρ' ἐκείνου προσευχαὶ τὴν ζωὴν σοὶ
 παρέξουσιν. Ἐἴτα ἵνα μὴ τῇ ἐπιθυμίᾳ φλεγόμενος καὶ
 35 ὑπὸ τοῦ κάλλους τῆς Σάρρας ἠττώμενος, ἔλαττον

ὅτι σὺ ἔκαμες αὐτό, ἐπειδὴ ἐξηπατήθης ἀπὸ τοὺς λόγους τῶν. Καὶ διὰ τὸν λόγον αὐτόν, διὰ νὰ μὴ ἀμαρτήσης δηλαδὴ ἐξ αἰτίας τῆς ἀπάτης ἐκείνων, «Σὲ ἐλυπήθην ὥστε νὰ μὴ ἀμαρτήσης ἐνώπιόν μου». Μεγάλη εἶναι ἡ συγκατάβασις τῶν λόγων καὶ μεγίστη ἡ φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου. Εἰς ἐμέ, λέγει, ἐπρόκειτο νὰ γίνῃ τὸ ἀμάρτημα. Ὅπως ἀκριβῶς δηλαδὴ μὲ τοὺς ἀνθρώπους, ὅταν κάποιος εἰπῇ κάτι τὸ προσβλητικόν εἰς κάποιον ἀπὸ τοὺς ὑπηρέτας, ὁ ὁποῖος χαίρει μεγάλης ἐκτιμήσεως ἀπὸ τὸν κύριόν του, ἰδικὴν τοῦ θεωρεῖ τὴν προσβολὴν ὁ κύριος καὶ λέγει, ἐμένα ὕβρισε, μὲ ὅσα ἔκαμες εἰς τὸν δούλον μου, ἀφοῦ, ὅσα γίνονται εἰς αὐτόν, περνοῦν εἰς ἐμένα, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον λοιπὸν καὶ ὁ ἀγαθὸς Κύριος λέγει «Σὲ ἐλυπήθην, ὥστε νὰ μὴ ἀμαρτήσης ἐνώπιόν μου». Ἰδικοί μου δούλοι εἶναι, λέγει, καὶ τόσον πολὺ ἐνδιαφερομαὶ δι' αὐτούς, ὥστε οἰκειοποιουμαι, ὅσα γίνονται εἰς αὐτούς, εἴτε αὐτὰ εἶναι καλὰ εἴτε ὄχι.

«Διὰ τοῦτο δὲν σὲ ἄφησα νὰ ἐγγίσης αὐτήν». Ἐπειδὴ φροντίζω πολὺ δι' αὐτούς καὶ ἐπειδὴ ἐγνώριζα, ὅτι ἀπὸ ἄγνοιαν ἐπρόκειτο νὰ προσβάλης αὐτούς «Σὲ ἐλυπήθην, ὥστε νὰ μὴ ἀμαρτήσης ἐνώπιόν μου». Νὰ μὴ θεωρῆς λοιπὸν τὸν ἄνθρωπον αὐτόν ἀπλῶς ὡς ἓνα ἀπὸ τοὺς τυχόντας, ἀλλὰ νὰ ἔχῃς ὑπ' ὄψιν σου, ὅτι εἶναι ἀπ' αὐτούς, τοὺς ὁποῖους φροντίζω πάρα πολὺ καὶ ἀπ' αὐτούς, οἱ ὁποῖοι εἶναι πολὺ συνδεδεμένοι μαζί μου. «Νὰ ἐπιστρέψῃς λοιπὸν τὴν γυναῖκα εἰς τὸν ἄνθρωπον, διότι εἶναι προφήτης καὶ θὰ προσευχηθῇ διὰ σὲ καὶ ἔτσι θὰ ζήσης». Βλέπε, μὲ ποῖον τρόπον ἀποκαλύπτει τὴν ἀρετὴν τοῦ δικαίου καὶ ὀνομάζει αὐτόν προφήτην καὶ προετοιμάζει σχεδὸν τὸν βασιλέα νὰ γίνῃ ὑπηρέτης του. Διότι λέγει «Θὰ προσευχηθῇ διὰ σὲ καὶ ἔτσι θὰ ζήσης». Ἐκεῖνος μὲν λοιπὸν, ἐπειδὴ ἐφοβήθη, μήπως τὸν θανατώσῃ, ἐδημιούργησε αὐτὸ τὸ τέχνασμα καὶ ἐβοήθησε σχεδὸν διὰ τὴν ἀτίμωσιν τῆς Σάρρας. Νὰ γνωρίζῃς ὅμως, ὅτι αἱ προσευχαὶ ἐκείνου θὰ σοῦ χαρίσουν τὴν ζωὴν. Ἐπειτα διὰ νὰ μὴ φροντίσῃ ὀλιγώτερον διὰ τὰς ἐντολάς παρασυρόμενος ἀπὸ τὴν ἐπι-

φροντίση τῶν προστατομένων, ἐπιτείνει τὸν φόβον καὶ τὴν τιμωρίαν ἐπαγγέλλεται μείζονα ἐπάξειν. «Εἰ γὰρ μὴ ἀποδίδως», φησί, «γνώθι ὅτι ἀποθανῆ σύ τε καὶ πάντα τὰ σά». Οὐ μόνον αὐτὸς τῆς παρακοῆς, φη-
 5 σίν, ὑφέξεις τὴν τιμωρίαν, ἀλλὰ καὶ πάντα τὰ σὰ διὰ σὲ θάνατος καταλήψεται. Διὰ τοῦτο δὲ κατὰ τὸν τῆς νυκτὸς καιρὸν ταῦτα ἅπαντα ὁ Θεὸς αὐτῷ διελέγετο, ἵνα μετὰ ἡσυχίας δεξάμενος τὴν παραίνεσιν, μετὰ πολλοῦ τοῦ φόβου τὸ προσταχθὲν εἰς ἔργον ἀγάγη.
 10 «Εὐθέως γὰρ ὀρθρίσας Ἀβιμέλεχ», φησίν, «ἐκάλεσε τοὺς παῖδας αὐτοῦ καὶ ἐλάλησε πάντα τὰ ρήματα ταῦτα εἰς τὰ ὦτα αὐτῶν».

4. Ὅρα πῶς κήρυξ γίνεται λοιπὸν ὁ βασιλεὺς τῆς τοῦ δικαίου ἀρετῆς καὶ πᾶσιν αὐτὸν κατάδηλον ποιεῖ.
 15 Καλέσας γάρ, φησί, πάντας τοὺς παῖδας αὐτοῦ, διηγήσατο πάντα τὰ πρὸς αὐτὸν παρὰ τοῦ Θεοῦ δηλωθέντα, ἵνα πάντες γνώσι καὶ τοῦ Θεοῦ πρὸς αὐτὸν τὴν εὐνοίαν καὶ τῆς προνοίας ἧς ἀξιοῦται παρὰ τοῦ Δεσπότου διὰ τὴν τῶν τρόπων ἀρετὴν. «Ἐφοβήθησαν δὲ πάντες οἱ ἄνθρωποι σφόδρα». Εἶδες πῶς οὐχ
 20 ἀπλῶς οὐδὲ εἰκῆ τὰς μεταναστάσεις ἐποιεῖτο ὁ δίκαιος; Εἰ γὰρ ἐπὶ τῆς σκηνῆς τῆς προτέρας ἔμενε, πόθεν εἶχον ἅπαντες οἱ ἐν Γεράροις γνῶναι, ὅσης ὁ δίκαιος ἀπολαύει τῆς παρὰ τοῦ Θεοῦ προνοίας; «Ἐφοβήθησαν δὲ πάντες οἱ ἄνθρωποι σφόδρα». Πολὺς
 25 αὐτῶν φόβος κατεσκεδάσθη, περὶ τοῦ παντὸς ἠγωνίασαν. Εἶτα, «Ἐκάλεσε», φησίν, «Ἀβιμέλεχ τὸν Ἀβραάμ». Ἐννόει μοι μεθ' ὅσης λοιπὸν τῆς περιφανείας ὁ δίκαιος εἰσάγεται πρὸς τὸν βασιλέα, ὁ πρὸ μικροῦ
 30 παρ' αὐτοῖς εὐκαταφρόνητος νομιζόμενος καὶ καθάπερ ἀλήτης καὶ ξένος. Ἀθρόον πάντων συνδραμόντων καλεῖται ὁ πατριάρχης οὐδὲν τούτων εἰδὼς τέως καὶ ἐμάνθανε λοιπὸν παρ' αὐτοῦ τοῦ βασιλέως τὰ πα-

θυμίαν καὶ νικώμενος ἀπὸ τὸ κάλλος τῆς Σάρρας, αὐξάνει τὸν φόβον καὶ τοῦ ἀναγγέλλει, ὅτι θὰ τοῦ ἐπιβάλη μεγαλυτέραν τιμωρίαν. Διότι λέγει, «Ἐὰν δὲν ἐπιστρέψῃς αὐτήν, μάθε, ὅτι θὰ θανατωθῆς καὶ σὺ καὶ ὅλοι οἱ δικοί σου». Δὲν θὰ ὑποστῆς σὺ μόνον τὴν τιμωρίαν τῆς παρακοῆς, λέγει, ἀλλὰ καὶ ὅλους τοὺς δικούς σου θὰ τοὺς θανατώσω ἐξ αἰτίας σου. Διὰ τοῦτο ὁ Θεός συζητεῖ μὲ αὐτὸν ὅλα αὐτὰ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς νυκτός, διὰ νὰ πραγματοποιήσῃ δηλαδὴ μὲ μέγαν φόβον τὴν ἐντολήν, ἀφοῦ δεχθῆ τὴν συμβουλήν μὲ ἡσυχίαν. Διότι λέγει «Ὁ Ἄβιμέλεχ ἠγέρθη ἀμέσως καὶ προσεκάλεσε τοὺς δούλους του καὶ εἶπεν ὅλους τοὺς λόγους αὐτοῦς ἐμπρὸς εἰς ὅλους».

4. Πρόσεχε λοιπόν, πῶς ὁ βασιλεὺς γίνεται κήρυκας τῆς ἀρετῆς τοῦ δικαίου καὶ καθιστᾷ αὐτὸν ὀλοφάνερον εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. Διότι λέγει, ἀφοῦ ἐκάλεσεν ὅλους τοὺς δούλους του, διηγήθη εἰς αὐτοὺς ὅλα, ὅσα ἐφανερώθησαν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς αὐτόν, ὥστε ὅλοι νὰ μάθουν καὶ τὴν πρὸς αὐτόν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν φροντίδα, ποὺ ἠξιώθη νὰ ἔχη ἀπὸ τὸν Κύριον ἐξ αἰτίας τῆς ἐμπράκτου ἀρετῆς του. «Καὶ ἐφοβήθησαν πολὺ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι τοῦ βασιλέως». Εἶδες, πῶς ὁ δίκαιος δὲν ἔκαμε χωρὶς σκοπὸν καὶ ἀπλῶς τὰς μετακινήσεις; Διότι ἂν ἔμενεν εἰς τὴν προηγουμένην σκηνὴν του, πῶς θὰ ἤμποροῦσαν ὅλοι οἱ κάτοικοι τῶν Γεράρων νὰ μάθουν, πόσῃ φροντίδα ἀπολαμβάνει ὁ δίκαιος παρὰ τοῦ Θεοῦ; «Καὶ ἐφοβήθησαν πολὺ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι τοῦ βασιλέως». Ἐκυρίευσεν αὐτοὺς μέγαν φόβος καὶ εἶχον ἀγωνίαν διὰ τὸ κάθε τί. Ἐπειτα λέγει, «Ὁ Ἄβιμέλεχ ἐκάλεσε τὸν Ἀβραάμ». Σκέψου, παρακαλῶ, μὲ πόσῃ λαμπρότητι εἰσάγεται ὁ δίκαιος πρὸς τὸν βασιλέα, αὐτός, ὁ ὁποῖος πρὶν ἀπ' ὀλίγον ἐθεωρεῖτο ἀπ' αὐτοὺς ἄξιος περιφρονήσεως καὶ ὡς κάποιος περιπλανώμενος καὶ ξένος. Ἀφοῦ συνεκεντρώθησαν ὅλοι μαζί, καλεῖται ὁ πατριάρχης, χωρὶς νὰ γνωρίζῃ κανένα μέχρι πρὸ ὀλίγου, καὶ ἐμάνθανεν εἰς τὸ ἐξῆς ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν βασιλέα αὐτά, τὰ ὁποῖα ἔκαμεν ὁ Θεός εἰς αὐ-

ρὰ τοῦ Θεοῦ δι' αὐτὸν εἰς ἐκεῖνον γεγενημένα. «Εἶπε γὰρ αὐτῷ· τί τοῦτο ἐποίησας ἡμῖν; τί ἡμάρτομεν εἰς σέ, ὅτι ἐπήγαγες ἐπ' ἐμέ καὶ ἐπὶ τὴν βασιλείαν μου ἁμαρτίαν μεγάλην; Ἔργον, ὃ οὐδεὶς ποιήσει, ἐποίησας ἡμῖν. Τί ἐνιδὼν ἐποίησας τοῦτο;». Διὰ τί, φησί, τοσαύτη με περιβαλεῖν ἁμαρτία ἠβουλήθης; τί-
 5 νος ἔνεκεν καὶ τί ἐννοήσας τοῦτο πεποίηκας;

“Ορα πῶς διὰ τῶν οἰκείων ρημάτων δείκνυσι τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ ἀπειλήν τὴν εἰς αὐτὸν γεγενημένην.
 10 Ἐπειδὴ γὰρ εἶπεν αὐτῷ, ὅτι «Εἰ μὴ ἀποδίδως, ἀποθανῆ σὺ καὶ πάντα τὰ σά», τοῦτο αὐτὸ ἐρμηνεύων ὁ Ἄβιμέλεχ φησί, «Τί ἡμάρτον εἰς σέ, ὅτι ἐπήγαγες ἐπ' ἐμέ καὶ ἐπὶ τὴν βασιλείαν μου ἁμαρτίαν μεγάλην; Μὴ γὰρ μέχρις ἐμοῦ εἶχε στῆναι τὰ τῆς τιμωρίας; Πᾶσά μου ἡ βασιλεία ἄρδην ἔμελλεν ἀφανίζεσθαι ἐκ
 15 τῆς ἀπάτης τῆς παρὰ σοῦ γεγενημένης. «Τί οὖν ἐνιδὼν ἐποίησας τοῦτο;». Σκόπει ἐνταῦθα, ἀγαπητέ, τοῦ δικαίου τὸ φρόνημα, ὅπως ἐν τάξει ἀπολογίας διδασκαλίαν αὐτοῖς θεογνωσίας εἰσάγει. «Εἶπα γάρ»,
 20 φησί, «μήποτε οὐκ ἔστι θεοσέβειαν ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ, ἐμέ τε ἀποκτενοῦσιν ἔνεκεν τῆς γυναικός μου». Ἐναγώνιος, φησί, γέγονα, μήποτε διὰ τὸ ἔτι τῆς πλάνης ὑμᾶς κατέχεσθαι οὐδεμίαν τοῦ δικαίου πρόνοιαν ποιῆσθε καὶ διὰ τοῦτο ὑμῶν φειδόμενος, μὴ μαθόν-
 25 τες αὐτὴν γυναῖκά μου γεγενῆσθαι διὰ τὴν περὶ ταύτην ἐπιθυμίαν ἐμέ ἀνελεῖν ἐπιχειρήσητε, τοῦτο ἐποίησα. “Ορα πῶς διὰ τῶν ὀλίγων τούτων ρημάτων ὁμοῦ καὶ καθήψατο αὐτῶν καὶ ἐδίδαξεν ὅτι δεῖ τὸν ἐπὶ πάντων Θεὸν ἐν νῷ λαμβάνοντα μηδὲν τῶν παρα-
 30 νόμων διαπράττεσθαι, ἀλλὰ τὸν ἀκοίμητον ἐκεῖνον ὀφθαλμὸν δεδοικέναι καὶ διὰ τὴν ἐκεῖθεν ἐπηρτημένην δίκην πολλὴν τοῦ δικαίου ποιεῖσθαι τὴν πρόνοιαν.

Εἶτα βουλόμενος τὴν ὑπὲρ ἑαυτοῦ ἀπολογία ποιῆσαι, φησί μὴ νομίσητέ με καὶ οὕτως ἐψεῦσθαι. «Καὶ
 35 γὰρ ἀδελφή μου ἐστὶν ἐκ πατρός, ἀλλ' οὐκ ἐκ μητρός· ἐγενήθη δέ μοι εἰς γυναῖκα». Τὸν αὐτὸν μοι, φησί,

τόν, ἔξ αἰτίας αὐτοῦ. «Εἶπεν εἰς αὐτόν. Διατί μᾶς ἔκαμες αὐτό; Μήπως ἐκάμαμεν κάποιο κακόν εἰς σέ καὶ ἐπροκάλεσες εἰς ἐμέ καὶ εἰς τὸ βασίλειόν μου τόσον μεγάλο κακόν; Ἔκαμες εἰς ἡμᾶς πρᾶξιν, τὴν ὁποίαν κανεῖς δέν θὰ κάμη. Διὰ ποῖον σκοπὸν ἔκαμες αὐτό;». Διατί, λέγει, ἠθέλησες νὰ μὲ ρίψης εἰς τόσον μεγάλην ἁμαρτίαν; Διὰ ποῖον λόγον καὶ τί ἐσκέφθης καὶ ἔκαμες αὐτό;

Πρόσεχε πῶς μὲ τοὺς ἰδικούς του λόγους ἀποκαλύπτει τὴν ἀπειλήν, τὴν ὁποίαν τοῦ ἔκαμεν ὁ Θεός. Ἐπειδὴ δηλαδὴ εἶπεν εἰς αὐτόν, ὅτι «Ἐὰν δέν ἐπιστρέψης αὐτήν, θὰ καταστραφῆς καὶ σὺ καὶ ὅλοι οἱ ἰδικοί σου», αὐτὸ τὸ ἴδιον ἐξηγῶν ὁ Ἀβιμέλεχ λέγει· «Μήπως ἐκάμαμεν κάποιο κακόν εἰς σέ καὶ ἐπροκάλεσες εἰς ἐμέ καὶ τὸ βασίλειόν μου τόσον μεγάλο κακόν;». Διότι μήπως ἡ τιμωρία θὰ ἔφθανε μέχρις ἐμένα; Ὁλόκληρη ἡ βασιλεία μου ἐπρόκειτο νὰ ἀφανισθῇ ἔξ αἰτίας τῆς ἀπάτης, τὴν ὁποίαν σὺ ἔκαμες. «Διὰ ποῖον σκοπὸν λοιπὸν ἔκαμες αὐτό;». Πρόσεχε ἐδῶ, ἀγαπητέ, τὸ θάρρος τοῦ δικαίου, πῶς, ἐνῶ εὕρισκετο εἰς ἀπολογία, τοὺς διδάσκει διὰ νὰ γνωρίσουν τὸν Θεόν. Διότι λέγει· «Ἐσκέφθην, μήπως δέν ὑπάρχει εὐσέβεια εἰς τὸν τόπον αὐτόν καὶ θὰ μὲ φονεύσουν ἔξ αἰτίας τῆς γυναικός μου». Μὲ κατέλαβεν ἡ ἀγωνία, λέγει, μήπως, ἐπειδὴ εὕρισκεσθε εἰς τὴν πλάνην, δέν θὰ ἐνδιαφερθῆτε καθόλου διὰ τὸ δίκαιον καὶ διὰ τοῦτο ἔκαμα αὐτό, ἐπειδὴ σᾶς ἐλυπήθην, μήπως, ἐὰν μάθετε, ὅτι αὐτὴ εἶναι γυναῖκα μου, ἐπιχειρήσετε νὰ μὲ φονεύσετε ἔξ αἰτίας τῆς ἐπιθυμίας σας δι' αὐτήν. Βλέπε πῶς μὲ τοὺς ὀλίγους αὐτοὺς λόγους καὶ ἤλεγξεν αὐτοὺς καὶ τοὺς ἐδίδαξεν, ὅτι πρέπει ὁ καθεὶς νὰ σκέπτεται τὸν Θεόν καὶ νὰ μὴ κάμη τίποτε τὸ παράνομον, ἀλλὰ νὰ φοβῆται τὸν ἀκοίμητον ἐκείνον ὀφθαλμόν καὶ νὰ φροντίζη πολὺ διὰ τὸ δίκαιον ἔξ αἰτίας τῆς τιμωρίας, ἡ ὁποία ἐπικρέμαται ἀπὸ ἐκεῖ.

Ἐπειτα ἐπιθυμῶν νὰ ἀπολογηθῇ διὰ τὴν κατηγορίαν λέγει· Νὰ μὴ νομίσαιτε, ὅτι καὶ ἔτσι σᾶς εἶπα ψέματα. «Πράγματι εἶναι ἀδελφὴ μου ἀπὸ πατέρα καὶ ὄχι ἀπὸ μητέρα καὶ ἔγινε γυναῖκα μου». Ἀπὸ τὸν ἴδιον πατέρα, λέ-

πατέρα ἐπιγράφεται, δι' ὃ καὶ ἀδελφὴν αὐτὴν ἐκάλεσα. Μὴ τοίνυν καταγνώτέ μου. Εἰ γὰρ καὶ ὁ φόβος τοῦ θανάτου εἰς τὴν ἀνάγκην με ταύτην μετέστησε καὶ τὸ δεδοικέναι μήποτε διὰ ταύτην ἐμὲ μὲν ἀπο-
 5 κτείνητε, ταύτην δὲ περιποιήσησθε· ἀλλ' ὅμως οὐδὲ οὕτως ἐστὶ ψεῦδος τὸ παρ' ἐμοῦ εἰρημένον. "Ορα πόσῃν ποιεῖται τὴν σπουδὴν ὁ δίκαιος, ὥστε δεῖξαι μηδὲ ἐν τούτῳ ἑαυτὸν ψευσάμενον. Καὶ ἵνα πάντα μετὰ ἀκριβείας μάθητε παρ' ἐμοῦ, ἀκούσατε καὶ τὴν βου-
 10 λήν, ἣν μεταξὺ ἀλλήλων ἐσχήκαμεν, «Ἦνίκα ἐξήγαγέ με ὁ Θεὸς ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ πατρός μου». Θέα μοι ἐνταῦθα τὴν πολλὴν τοῦ δικαίου σοφίαν, πῶς ἐν τάξει διηγήσεως διδάσκει αὐτούς, ὡς ἐξ ἀρχῆς καὶ ἐκ προοιμίων τῶν ὠκειωμένων ἐστὶ τῷ Θεῷ καὶ ὅτι
 15 αὐτὸς καὶ οἰκοθεν αὐτὸν ἀνέστησε καὶ ἐκεῖσε ἤγαγεν, ἵνα μάθῃ ὁ βασιλεύς, ὅτι τῶν πολλῆν ἐχόντων ἐστὶ πρὸς τὸν Θεὸν παρησιάν. «Ἦνίκα», φησὶν, «ἐξήγαγέ με ὁ Θεὸς ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ πατρός μου, εἶπον αὐτῇ· ταύτην τὴν δικαιοσύνην ποιήσεις ἐπ' ἐμέ· εἰς πάν-
 20 τα τόπον, οὗ ἂν εἰσέλθωμεν ἐκεῖ, εἶπέ, ὅτι ἀδελφός μου ἐστίν».

Ἐπειδὴ γὰρ ἀνωτέρω εἶπεν· «Εἶπα γάρ, μήποτε οὐκ ἔστι θεοσέβεια ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ»· καὶ ἐδόκει πολὺ αὐτῶν καθάπτεσθαι, βουλόμενος τὸ σφοδρὸν
 25 τοῦ ρήματος ὑπεκλῦσαι, ἐνταῦθά φησιν, ὅτι μὴ νομίσητε, ὅτι ὑμῶν ἕνεκεν μόνον τοῦτο πεποιηκέναι ἐπέγνωμεν. Εὐθέως γὰρ «Ἦνίκα ἐξήγαγέ με ὁ Θεὸς ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ πατρός μου, εἶπον αὐτῇ· ταύτην τὴν δικαιοσύνην ποιήσεις εἰς ἐμὲ εἰς πάντα τόπον, οὗ ἂν
 30 εἰσέλθωμεν». Περὶ πάντων τῶν τὴν γῆν, φησὶν, ταύτην οἰκούντων τὴν παραγγελίαν πρὸς αὐτὴν ἐποιήσαμην· καὶ ἐδίδαξε ὅτι καὶ οὕτως ἐκτὸς ψεύδους ἐστὶν ἡ ὑπόκρισις. Ὁ γὰρ τοῦ θανάτου φόβος εἰς τοῦτο ἡμᾶς ἐλθεῖν κατηνάγκασε. Ταῦτα εἰπὼν ὁ δίκαι-

γει, προερχόμεθα καὶ δι' αὐτὸ ἀπεκάλεσα αὐτὴν ἀδελφὴν. Νὰ μὴ μὲ καταδικάσετε λοιπόν. Διότι, καὶ ἐὰν ὁ φόβος τοῦ θανάτου μὲ ὠδήγησε εἰς αὐτὴν τὴν δύσκολον θέσιν καὶ ὁ φόβος μήπως ἐξ αἰτίας αὐτῆς ἐμένα μὲν θὰ φονεύσετε, ἐνῶ ἐκείνην θὰ τὴν περιποιηθῆτε, ὅμως οὔτε ἔτσι εἶναι ψεῦδος, ὅ,τι σὰς εἶπα. Πρόσεχε, πόσον φροντίζει ὁ δίκαιος, διὰ νὰ ἀποδείξῃ, ὅτι δὲν τοὺς εἶπε ψέμματα. Καὶ διὰ νὰ μάθετε ἀπὸ ἐμένα τὰ πάντα μὲ λεπτομέρειαν, ἀκούσατε τὴν συμφωνίαν, τὴν ὁποίαν εἶχομεν κάμει μεταξὺ μας ἐγὼ καὶ ἡ σύζυγός μου, «Ὅταν ὁ Θεὸς μὲ διέταξε νὰ φύγω ἀπὸ τὸν οἶκον τοῦ πατρός μου». Πρόσεχε ἐδῶ, παρακαλῶ, τὴν μεγάλην σοφίαν τοῦ δικαίου, πῶς δηλαδὴ διὰ τῆς διηγήσεως διδάσκει εἰς αὐτούς, ὅτι ἀπὸ τὴν ἀρχὴν καὶ ἀπὸ τοὺς πρώτους εἶναι ἐκ τῶν ἐκλεκτῶν τοῦ Θεοῦ καὶ ὅτι ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς ἔλαβεν αὐτὸν ἀπὸ τὸν οἶκον του καὶ τὸν ὠδήγησεν ἐκεῖ, διὰ νὰ καταλάβῃ ὁ βασιλεύς, ὅτι εἶναι ἀπ' αὐτούς, οἱ ὁποῖοι ἔχουν πολλὴν παρρησίαν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. «Καὶ ὅταν μὲ διέταξεν ὁ Θεός», λέγει, «νὰ φύγω ἀπ' τὸν οἶκον τοῦ πατρός μου, εἶπον εἰς αὐτὴν. Θὰ κάμῃς αὐτὸ τὸ καλὸν εἰς ἐμέ. Εἰς κάθε τόπον, ὅπου θὰ πηγαίνωμεν, θὰ λέγῃς, ὅτι αὐτὸς εἶναι ἀδελφός μου».

Ἐπειδὴ ὅμως προηγουμένως εἶπε· «Διότι εἶπον, μήπως δὲν ὑπάρχει εὐσέβεια εἰς τὸν τόπον αὐτὸν», καὶ ἐπειδὴ ἐνόμιζεν, ὅτι ἔθιξεν αὐτούς πολὺ, ἐπιθυμῶν νὰ μαλακώσῃ τοὺς λόγους του, τότε λέγει, νὰ μὴ νομίσετε, ὅτι ἐξ αἰτίας σας μόνον ἀπεφασίσαμεν νὰ κάμωμεν αὐτό. Διότι ἀμέσως «Ὅταν ὁ Θεὸς μὲ διέταξε νὰ φύγω ἀπὸ τὸν οἶκον τοῦ πατρός μου εἶπον εἰς αὐτὴν. Αὐτὸ τὸ καλὸν θὰ κάμῃς εἰς ἐμέ εἰς κάθε τόπον, ὅπου θὰ πηγαίνωμεν». Ἐδωσα αὐτὴν τὴν παραγγελίαν, λέγει, καὶ ἴσχυε δι' ὅλους τοὺς κατοίκους αὐτῆς τῆς γῆς. Καὶ ἀπέδειξεν ὅτι, καὶ μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον ἡ προσποίησις ἐκείνη ἦτο ἀηλλαγμένη παντός ψεύδους. Καθ' ὅσον ὁ φόβος τοῦ θανάτου μᾶς ἠνάγκασε νὰ καταφύγωμεν εἰς αὐτὸ τὸ τέχνασμα. Ἄφου εἶπεν αὐτὰ ὁ δίκαιος καὶ τὸν θυμὸν αὐτῶν

ος καὶ τὸν θυμὸν αὐτῶν κατεμάλαξε καὶ τὴν οἰκείαν ἀρετὴν ἐξεκάλυψε καὶ ἀρκοῦσαν αὐτοῖς διδασκαλίαν ἐνέθηκε θεοσεβείας. Αἰδεσθεῖς τοίνυν ὁ βασιλεὺς τοῦ δικαίου τὴν πολλὴν ἐπιείκειαν, τῇ οἰκείᾳ φιλοτιμίᾳ
 5 ἀμείβεται τὸν πατριάρχην. «Ἐλαβε γάρ», φησὶν, Ἄβιμέλεχ χίλια δίδραχμα καὶ πρόβατα καὶ μόσχους καὶ παῖδας καὶ παιδίσκας καὶ ἀπέδωκεν αὐτῷ Σάρραν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ». Εἶδες, ἀγαπητέ, τὴν εὐμήχανον τοῦ Θεοῦ σοφίαν; Ὁ γὰρ περὶ τοῦ θανάτου δε-
 10 δοικῶς καὶ πάντα ποιῶν ὥστε δυνηθῆναι τοῦτον διαφυγεῖν, οὐ μόνον τὸν θάνατον διέφυγεν, ἀλλὰ καὶ πολλῆς ἀξιούται παρρησίας καὶ περιφανῆς ἀθρόον γίνεται.

Β. Τοιαῦτα γὰρ τὰ παρὰ τοῦ Θεοῦ· οὐ μόνον τῶν
 15 λυπηρῶν ἐλευθεροῖ τοὺς γενναίως ἀντέχειν πρὸς τοὺς ἐπιόντας πειρασμοὺς σπουδάζοντας, ἀλλὰ καὶ τοσαύτην ἐν αὐτοῖς λυπηροῖς παρέχει τὴν εὐφροσύνην, ὡς καὶ λήθην ἡμᾶς ἔχειν παντελῆ καὶ ἐν πολλῇ γίνεσθαι τῶν ἀγαθῶν περιουσία. Καὶ ὄρα λοιπὸν τοῦ βασιλέως
 20 τὴν πρὸς τὸν δίκαιον θεραπείαν. Οὐ μόνον γὰρ τοῖς τοσοῦτοις αὐτὸν δώροις τιμᾷ, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐξουσίαν αὐτῷ δίδωσι τῆς ἐν τῇ γῆ κατοικήσεως. «Ἴδου γάρ», φησὶν, «ἡ γῆ μου ἐναντίον σου ἔστιν· οὐ ἐάν σοι ἀρέσκη, κατοίκει». Ἐπειδὴ γὰρ ἔμαθεν, ὅτι δι' ἐκεῖ-
 25 νον καὶ διὰ τὰς ἐκείνου προσευχὰς ἡ ζωὴ αὐτῷ κεχάριται, ὡς εὐεργέτην λοιπὸν καὶ προστάτην, τὸν ξένον, τὸν ἀλήτην, τὸν οὐδαμόθεν γνῶριμον οὕτω θεραπεύειν ἐπιείγεται. «Τῇ δὲ Σάρρα», φησὶν, «εἶπεν· ἰδου δέδωκα χίλια δίδραχμα τῷ ἀδελφῷ σου». Ὅρα
 30 πῶς δεξάμενος τὴν παρὰ τοῦ δικαίου διδασκαλίαν καὶ πιστεύσας τοῖς παρ' αὐτοῦ εἰρημένοις καὶ αὐτὸς ἀδελφὸν αὐτῆς αὐτὸν καλεῖ. «Ἄπερ δέδωκα», φησί, «τῷ ἀδελφῷ σου, ἔσται εἰς τιμὴν τοῦ προσώπου σου καὶ πάντα ἀλήθευσον». Τί ἐστιν, «Εἰς τιμὴν τοῦ προ-

κατεπράϋνε, καὶ ἀπεκάλυψε τὴν ἰδικὴν τοῦ ἀρετῆν, καὶ ἱκανοποιητικὴν διδασκαλίαν περὶ εὐσεβείας προσέφερεν εἰς αὐτούς. Ἀφοῦ ἐσεβάσθη λοιπὸν ὁ βασιλεὺς τὴν μεγάλην ἀρετὴν τοῦ δικαίου, ἀμείβει μὲ τὴν ἰδικὴν τοῦ μεγαλοδωρίαν τὸν πατριάρχην. Διότι λέγει, «Ἔλαβεν ὁ Ἀβιμέλεχ χίλια δίδραχμα, πρόβατα, μόσχους, ὑπηρέτας καὶ ὑπηρετρίας καὶ τὰ ἔδωκεν εἰς τὸν Ἀβραὰμ μαζί μὲ τὴν γυναῖκα τοῦ τὴν Σάρραν». Εἶδες, ἀγαπητέ, τὴν ἐφευρετικὴν σοφίαν τοῦ Θεοῦ; Διότι αὐτός, ὁ ὁποῖος ἐφοβεῖτο διὰ τὸν θάνατον καὶ ἔκαμε τὰ πάντα, διὰ νὰ ἡμπορέσῃ νὰ ἀποφύγῃ αὐτόν, αὐτός ὄχι μόνον τὸν ἀπέφυγεν, ἀλλὰ καὶ γίνεται ἄξιος μεγάλης παρρησίας καὶ γίνεται ἀμέσως περιφανής.

5. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον λοιπὸν ἐνεργεῖ ὁ Θεός. Ὅχι μόνον ἀπαλλάσσει ἀπὸ τὰ λυπηρὰ γεγονότα αὐτούς, οἱ ὁποῖοι φροντίζουν νὰ ἀντιμετωπίζουν μὲ γενναιότητα τοὺς ἐπερχομένους πειρασμούς, ἀλλὰ καὶ παρέχει τόσῃ εὐφροσύνην μέσα εἰς τὰς δυστυχίας, ὥστε καὶ νὰ λησμονῶμεν τελείως αὐτὰς καὶ νὰ ἔχωμεν μεγάλην ἀφθονίαν ἀγαθῶν. Βλέπε λοιπὸν τὴν μεγάλην περιποίησιν, τὴν ὁποίαν κάνει ὁ βασιλεὺς πρὸς τὸν δίκαιον. Διότι δὲν τιμᾷ αὐτόν μόνον μὲ τόσα πολλὰ δῶρα, ἀλλὰ καὶ τοῦ δίδει τὴν ἄδειαν νὰ ἐγκατασταθῇ εἰς τὴν χώραν τοῦ. Διότι λέγει ἡ Γραφή· «Ἴδου ἡ χώρα μου εὐρίσκεται εἰς τὴν διάθεσίν σου, ὅπου σοῦ ἀρέσει, ἐκεῖ νὰ κατοικήσῃς». Ὅταν δηλαδὴ ἔμαθεν, ὅτι ἡ ζωὴ τοῦ ἐχαρίσθη εἰς αὐτόν ἐξ αἰτίας ἐκείνου καὶ τῶν προσευχῶν τοῦ, ἐπείγεται νὰ περιποιηθῇ ὡς εὐεργέτην καὶ προστάτην τὸν ξένον, τὸν περιπλανώμενον, τὸν τελείως ἄγνωστον. «Καὶ εἰς τὴν Σάρραν», λέγει, «εἶπεν Ἰδου ἔδωσα χίλια δίδραχμα εἰς τὸν ἀδελφόν σου καὶ σύζυγόν σου». Βλέπε, πῶς ἐδέχθη τὴν διδασκαλίαν τοῦ δικαίου καὶ ἐπίστευσεν εἰς τοὺς λόγους τοῦ καὶ ἀποκαλεῖ καὶ αὐτός αὐτόν ἀδελφόν αὐτῆς. «Ὅσα ἔδωσα εἰς τὸν ἀδελφόν σου», λέγει, «θὰ εἶναι ὡς ἐκτίμησις τοῦ προσώπου σου, ἀλλὰ νὰ εἰπῆς ὀλόκληρον τὴν ἀλήθειαν». Τί σημαίνει «Ὡς ἐκτίμησις τοῦ προσώπου σου, ἀλλὰ νὰ

σώπου σου καὶ πάντα ἀλήθευσον»; Ὑπὲρ ὧν δι' ἄγνοιαν ἐπεχείρησα γαμετήν τε οὖσαν τοῦ δικαίου εἰς τὴν οἰκίαν τὴν ἐμὴν ἀγαγεῖν, ὑπὲρ τοῦ μόνου, ἐπειδὴ ὕβρεώς σοι αἴτιος γέγονα, τὰ χίλια δέδωκα δίδραχμα,
5 θεραπεύων τὰ παρ' ἐμοῦ γεγεννημένα εἰς σέ.

Ἄλλὰ «Πάντα ἀλήθευσον». Τί ἐστι, «Πάντα ἀλήθευσον»; Πάντες, φησί, παρὰ σοῦ μανθανέτωσαν, ὅτι οὐδὲν γέγονε παρ' ἐμοῦ παράνομον, ὅτι ἀνέπαφος ἐξῆλθες ἐκ τῆς οἰκίας τῆς ἐμῆς. Δίδαξον, φησί, τὸν
10 ἄνδρα τὸν σόν, ὅτι ἀθῶός εἰμι τῆς ἁμαρτίας· μανθανέτω παρὰ σοῦ, ὡς οὐδὲν εἴργασταί μοι. Τίνος δὲ ἔνεκεν ταῦτά φησιν; Ἴνα μαθὼν παρ' αὐτῆς ὁ δίκαιος καὶ πληροφορηθεῖς τὰς ὑπὲρ αὐτοῦ προσευχὰς ἀνενέγκῃ τῷ Δεσπότη. Ἐπειδὴ γὰρ εἶπεν ἐκεῖνος,
15 ὅτι «Πάντα ἀλήθευσον», ἀντὶ τοῦ, «δίδαξόν σου τὸν ἄνδρα τὰ γεγεννημένα», εὐθέως ἐπήγαγεν ἡ Γραφή· «Καὶ προσηύξατο Ἄβραὰμ πρὸς τὸν Θεὸν καὶ ἰάσατο ὁ Θεὸς τὸν Ἀβιμέλεχ καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ τὰς παιδίσκας αὐτοῦ καὶ ἔτικτον· ὅτι συγκλείων συνέκλει-
20 σεν ἔξωθεν πᾶσαν μήτραν ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Ἀβιμέλεχ ἔνεκεν Σάρρας τῆς γυναικὸς Ἀβραάμ». Ὅρα πῶς διὰ πάντων περιφανέστερον τὸν δίκαιον ποιῆσαι βουλόμενος ὁ Δεσπότης, ταῖς προσευχαῖς τοῦ πατριάρχου τὴν σωτηρίαν τοῦ βασιλέως καὶ πάντων τῶν ἐν
25 τῷ οἴκῳ αὐτοῦ χαρίζεται. «Προσηύξατο γάρ», φησὶν, «Ἀβραάμ πρὸς τὸν Θεὸν καὶ ἰάσατο ὁ Θεὸς τὸν Ἀβιμέλεχ καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ τὰς παιδίσκας αὐτοῦ καὶ ἔτικτον· ὅτι συγκλείων συνέκλεισε Κύριος ἔξωθεν πᾶσαν μήτραν ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Ἀβιμέλεχ».
30 Διὰ τοῦτο, καίτοι τῆς ἁμαρτίας ἐκτὸς γενομένου τοῦ βασιλέως, τὴν τιμωρίαν ταύτην αὐτῷ ἐπήγαγεν ὁ ἀγαθὸς Δεσπότης, ἵνα ταῖς προσευχαῖς τοῦ δικαίου ἐπινεύσας, οὕτω τὴν λύσιν ἐπαγάγῃ καὶ περιφανέστερον καὶ λαμπρότερον τὸν δίκαιον ἀπεργάσῃται. Πάν-
35 τα γὰρ αἰεὶ ποιεῖ καὶ πραγματεύεται καὶ οὕτως ἕκαστον οἰκονομεῖ, ὥστε τοὺς αὐτῷ δουλεύοντας, καθά-

εἶπῃς ὀλόκληρον τὴν ἀλήθειαν»; Ἐπειδὴ ἀπὸ ἄγνοιαν ἐπεχείρησα νὰ σὲ ὀδηγήσω εἰς τὴν οἰκίαν μου, ἀφοῦ εἶσαι σύζυγος τοῦ δικαίου, διὰ τὸν λόγον καὶ μόνον αὐτόν, ἐπειδὴ ἔγινα αἴτιος προσβολῆς σου, ἔδωσα τὰ χίλια δίδραχμα διὰ νὰ ἀποκαταστήσω, ὅσα ἔκαμα εἰς σέ.

Ἄλλὰ «Νὰ λέγῃς ὀλόκληρον τὴν ἀλήθειαν». Τί σημαίνει, «Ἄλλὰ νὰ λέγῃς ὀλόκληρον τὴν ἀλήθειαν»; Ὅλοι, λέγει, ἄς μάθουν ἀπὸ ἐσένα, ὅτι δὲν ἔγινε τίποτε τὸ παράνομον ἀπὸ ἐμένα καὶ ὅτι ἐξῆλθες ἀνέπαφος ἀπὸ τὴν οἰκίαν μου. Νὰ ἐξηγήσης, λέγει, εἰς τὸν ἄνδρα σου, ὅτι εἶμαι ἄθῳος ἀπὸ κάθε ἀμαρτίαν. Ἄς μάθῃ ἀπὸ ἐσένα, ὅτι δὲν ἔκαμα τίποτε τὸ κακόν. Διὰ ποῖον λόγον ὁμως λέγει αὐτά; Διὰ νὰ προσευχηθῇ ὑπὲρ αὐτοῦ ὁ δίκαιος εἰς τὸν Κύριον, ὅταν μάθῃ καὶ πληροφορηθῇ ἀπ' αὐτὴν τὰ συμβάντα. Ἀφοῦ λοιπὸν εἶπεν ἐκεῖνος, ὅτι «ἀλλὰ νὰ εἶπῃς ὀλόκληρον τὴν ἀλήθειαν», ἀντὶ νὰ εἶπῃ ἡ νὰ ἐξηγήσης εἰς τὸν ἄνδρα σου, ὅσα συνέβησαν, ἀμέσως ἡ Γραφή προσέθεσε· «Καὶ προσευχήθη ὁ Ἀβραάμ εἰς τὸν Θεὸν καὶ ὁ Θεὸς ἐθεράπευσε τὸν Ἀβιμέλεχ καὶ τὴν γυναῖκα του καὶ τοὺς δούλους του καὶ ἐγέννησαν. Διότι ὁ Κύριος εἶχε κλείσει ἐντελῶς κάθε μήτραν διὰ νὰ μὴ γεννᾶ εἰς τὸν οἶκον τοῦ Ἀβιμέλεχ ἐξ αἰτίας τῆς Σάρρας, τῆς γυναικὸς τοῦ Ἀβραάμ». Πρόσεχε πῶς ὁ Κύριος, ἐπιθυμῶν νὰ κάμῃ τὸν δίκαιον μὲ ὅλα ἐνδοξότερον, μὲ τὰς προσευχὰς τοῦ πατριάρχου χαρίζει τὴν σωτηρίαν εἰς τὸν βασιλέα καὶ εἰς ὅλους τοὺς ἰδικούς του. Διότι λέγει, «Προσηυχήθη ὁ Ἀβραάμ εἰς τὸν Θεὸν καὶ ὁ Θεὸς ἐθεράπευσε τὸν Ἀβιμέλεχ καὶ τὴν γυναῖκα του καὶ τὰς δούλας του καὶ ἐγέννησαν. Διότι ὁ Κύριος εἶχε κλείσει ἐντελῶς κάθε μήτραν διὰ νὰ μὴ γεννᾶ εἰς τὸν οἶκον τοῦ Ἀβιμέλεχ». Διὰ τοῦτο ἦν καὶ ὁ βασιλεὺς δὲν διέπραξε τὴν ἀμαρτίαν, τοῦ ἐπέβαλεν αὐτὴν τὴν τιμωρίαν ὁ ἀγαθὸς Κύριος, ὥστε, ἀφοῦ ἀκούσῃ τὰς προσευχὰς τοῦ δικαίου, νὰ δώσῃ τὴν λύσιν καὶ νὰ καταστήσῃ τὸν δίκαιον ἐνδοξότερον καὶ λαμπρότερον. Διότι πάντοτε ὁ Θεὸς κάμνει τὰ πάντα καὶ ἀποφασίζει καὶ σχεδιάζει τὸ καθένα μὲ τέτοιον τρόπον, ὥστε αὐτοί, οἱ ὁποῖοι ὑπηρετοῦν τὸ θέλη-

περ φωστῆρας, οὕτω διαλάμπειν καὶ τὴν τούτων ἀρετὴν πανταχοῦ κατάδηλον γίνεσθαι.

Καὶ ὄρα μοι λοιπόν, ἀγαπητέ, μετὰ τὴν τῶν λυπηρῶν ἀπαλλαγὴν, πῶς πάλιν διαδέχεται τὸν δίκαιον 5 ἢ κορωνὶς τῶν ἀγαθῶν, ἢ τῆς ἐπαγγελίας ὑπόσχεσις καὶ εἰς ἔργον λοιπὸν ἐξήκει τὰ πάλαι παρὰ τοῦ Θεοῦ ἐπαγγελθέντα αὐτῷ. «Καὶ Κύριος», φησὶν, «ἐπεσκέψατο τὴν Σάρρα, καθὰ εἶπε, καὶ ἐποίησε τῇ Σάρρα, καθ' ἃ ἐλάλησε. Καὶ συλλαβοῦσα ἔτεκε Σάρρα 10 τῷ Ἀβραάμ υἱὸν εἰς τὸ γῆρας, εἰς τὸν καιρὸν, καθὰ ἐλάλησεν αὐτῷ Κύριος». Τί ἐστι, «Καθὰ ἐλάλησε», καὶ «Καθὰ εἶπε»; Καθάπερ, φησὶν, ὑπέσχετο, ἠνίκα ἐπεξενώθη μετὰ τῶν ἀγγέλων εἰς τὴν δρυὴν Μαμβρῆ, εἰρηκῶς ὅτι «Εἰς τὸν καιρὸν τοῦτον ἐλεύσομαι καὶ ἔσται τῇ Σάρρα υἱός». Ταῦτα τοίνυν εἰς 15 ἔργον ἐξῆλθε καὶ τὰ τῇ φύσει ἀπηγορευμένα, ταῦτα ἐώρων εἰς ἔργον ἐκβεβηκότα, οὐ κατὰ ἀνθρωπίνην ἀκολουθίαν, ἀλλὰ κατὰ θεϊαν χάριν. «Καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, ὃν ἔτεκεν αὐτῷ Σάρρα, Ἰσαάκ». 20 Οὐχ ἀπλῶς ἐπεσημήνατο ἡ θεία Γραφή τό, «Ὁν ἔτεκεν αὐτῷ Σάρρα»· οὐ γὰρ εἶπεν ἀπλῶς, «Ἐκάλεσε τὸ ὄνομα τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ», ἀλλὰ προσέθηκεν, «Ὁν ἔτεκεν αὐτῷ Σάρρα», τοῦτ' ἐστὶν ἡ στεῖρα, ἢ ἄγονος, ἢ γεγηρακυῖα. «Καὶ περιέτεμεν αὐτόν», φησί, «τῇ ἡμέρᾳ τῇ ὀγδόῃ, καθὰ ἐνετείλατο Κύριος». Οὕτω γὰρ 25 ἦν διαταξάμενος, ὥστε τῇ ἡμέρᾳ τῇ ὀγδόῃ περιτέμνεσθαι λοιπὸν τὰ τικτόμενα.

Εἶτα ἵνα μάθωμεν λοιπὸν τὴν ἄφατον δύναμιν τοῦ Θεοῦ, ὅτι καὶ τὰ παρὰ ἀνθρώποις ἀδύνατα παρ' αὐτῷ 30 δυνατά, διὰ τοῦτο καὶ τὸν χρόνον ἡμῖν πάλιν ἐπισημαίνεται ἡ θεία Γραφή, καὶ μετὰ τὸν τόκον διδάσκει ἡμᾶς λέγουσα· «Ἀβραάμ δὲ ἦν ἐτῶν ἑκατόν, ἠνίκα ἐγένετο αὐτῷ Ἰσαάκ ὁ υἱός αὐτοῦ. Εἶπε δὲ

μά του, νὰ λάμπουν ὡς ἀστέρες καὶ ἡ ἀρετὴ αὐτῶν νὰ γίνεταί ὀλοφάνερα παντοῦ.

Ἄλλὰ πρόσεχε, παρακαλῶ, ἀγαπητέ, μετὰ τὴν ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τὰ λυπηρὰ γεγονότα, πῶς πάλιν ἀκολουθεῖ τὸν δίκαιον ἢ κορωνίς τῶν ἀγαθῶν, ἢ πραγματοποιήσις τῆς ὑποσχέσεως, καὶ πραγματοποιοῦνται εἰς τὸ ἐξῆς αὐτά, τὰ ὁποῖα εἶχεν ὑποσχεθῆ εἰς αὐτὸν ὁ Θεός. «Καὶ ὁ Κύριος», λέγει, «ἐπεσκέφθη τὴν Σάρραν, ὅπως εἶπε, καὶ ἔκαμεν εἰς αὐτήν, ὅσα ὑπεσχέθη. Καὶ ἡ Σάρρα ἀφοῦ συνέλαβεν, ἐγέννησεν εἰς τὸν Ἀβραὰμ υἱὸν κατὰ τὴν γεροντικὴν ἡλικίαν, εἰς τὴν ἐποχὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν τοῦ εἶπεν ὁ Κύριος». Τί σημαίνει «ὅπως εἶπε» καὶ «ὅσα ὑπεσχέθη»; Ὅπως ἀκριβῶς, λέγει, ὑπεσχέθη ὁ Θεός εἰς τὸν Ἀβραὰμ, ὅταν ἐφιλοξενήθη μαζὶ μὲ τοὺς ἀγγέλους εἰς τὴν δρυὴν τοῦ Μαμβρῆ, ὅταν τοῦ εἶπεν, ὅτι «Θὰ ἔλθω εἰς σέ τὸν ἐπόμενον χρόνον τὴν ἰδίᾳ ἐποχὴν καὶ ἡ Σάρρα θὰ ἔχη υἱόν»⁷. Αὐτὰ λοιπὸν ἐπραγματοποιήθησαν καὶ ἀκόμη αὐτά, τὰ ὁποῖα φυσιολογικὰ εἶναι ἀδύνατα, αὐτὰ τὰ ἔβλεπον νὰ πραγματοποιοῦνται, ὄχι κατὰ τὴν ἀνθρωπίνην λογικὴν, ἀλλὰ μὲ τὴν βοήθειαν τῆς θείας χάριτος. «Καὶ ὁ Ἀβραὰμ ὠνόμασε τὸν υἱὸν του, τὸν ὁποῖον ἐγέννησεν εἰς αὐτὸν ἡ Σάρρα, Ἰσαάκ». Δὲν ἐπεσήμανε χωρὶς λόγον ἡ ἀγία Γραφή τὸ «Τὸν ὁποῖον ἐγέννησεν εἰς αὐτὸν ἡ Σάρρα». Διότι δὲν εἶπε μόνον, «ὠνόμασε τὸν υἱὸν του», ἀλλὰ καὶ προσέθεσε, «Τὸν ὁποῖον ἐγέννησεν εἰς αὐτὸν ἡ Σάρρα», δηλαδὴ ἡ στεῖρα, ἡ ἄγονος, ἡ γηρασμένη. «Καὶ ὁ Ἀβραὰμ περιέτεμε τὸν Ἰσαάκ, ὅπως διέταξεν αὐτὸν ὁ Κύριος». Καθ' ὅσον αὐτὴν τὴν διαταγὴν εἶχε λάβει, ὥστε εἰς τὸ ἐξῆς κατὰ τὴν ὀγδόην ἡμέραν νὰ περιτέμνωνται ὅλα τὰ γεννώμενα ἄρρενα τέκνα.

Ἐπειτα διὰ νὰ μάθωμεν τὴν ἀπερίγραπτον δύναμιν τοῦ Θεοῦ, ὅτι δηλαδὴ καὶ αὐτὰ ποῦ εἶναι ἀδύνατα εἰς τοὺς ἀνθρώπους εἶναι δυνατὰ εἰς αὐτὸν, διὰ τοῦτο ἡ ἀγία Γραφή μᾶς ἐπισημαίνει καὶ πάλιν τὴν ἡλικίαν καὶ μετὰ ἀπὸ τὴν γέννησιν μᾶς ἐξηγεῖ λέγουσα· «Ὁ δὲ Ἀβραὰμ ἦτο ἑκατὸν ἐτῶν, ὅταν ἀπέκτεσε τὸν υἱὸν του τὸν Ἰσαάκ.

Σάρρα· γέλωτά μοι ἐποίησεν ὁ Κύριος· ὃς γὰρ ἂν ἀκούσῃ, συγχαρεῖται μοι». Τί ἐστι, «Γέλωτά μοι ἐποίησεν ὁ Κύριος»; Εὐφροσύνης ὑπόθεσις μοι ὁ τόκος ἐστίν. Καὶ τί θαυμαστόν, εἰ ἐμοί; Καὶ πάντας τοὺς ἀκούοντας συνηδομένους ἔξω, οὐκ ἐπειδὴ ἔτεκον, ἀλλ' ἐπειδὴ οὕτως ἔτεκον. Τὸ παράδοξον τοῦ γεγεννημένου πάντας εἰς θαῦμα καταστήσει καὶ πλείονα πᾶσι παρέξει τὴν ἡδονήν, ὅταν μάθωσιν, ὅτι ἐγὼ ἢ τῶν νεκρῶν οὐδὲν ἄμεινον διακειμένη, ἀθρόον μήτηρ γέγονα καὶ ἀπὸ κατεψυγμένης μήτρας παιδίον ἔτεκον, καὶ μὴν θηλάζειν δύναμαι καὶ πηγὰς γάλακτος ἀφιέναι ἢ μηδεμίαν ἐλπίδα λοιπὸν τεκνογονίας ἔχουσα. «Καὶ εἶπε· τίς ἀναγγελεῖ τῷ Ἀβραάμ, ὅτι θηλάζει παιδίον Σάρρα;». Διὰ γὰρ τοῦτο καὶ τοῦ γάλακτος αἱ πηγαὶ παρεσχέθησαν, ἵνα τὸν τόκον πιστῶσονται καὶ μὴ τις ὑπόβλητον εἶναι νομίσῃ τὸ παιδίον· αἱ γὰρ πηγαὶ τοῦ γάλακτος πᾶσιν ἐκήρυττον παρὰ πᾶσαν ἀνθρωπίνην προσδοκίαν εἶναι τὸ γεγεννημένον. «Τίς ἀναγγελεῖ, ὅτι θηλάζει παιδίον Σάρρα; ὅτι ἔτεκον υἱὸν ἐν γῆρα μου;» ὅτι ἐγὼ ἢ γεγηρακυῖα τεκεῖν ἠδυνήθην, καὶ ἐν ἡλικίᾳ τοιαύτῃ παιδίον τρέφειν δύναμαι; «Καὶ ηὐξήθη», φησί, «τὸ παιδίον καὶ ἀπεγαλακτίσθη. Καὶ ἐποίησεν Ἀβραάμ δοχὴν μεγάλην, ἢ ἡμέρα ἀπεγαλακτίσθη ὁ υἱὸς αὐτοῦ».

25 6. Εἶδες τοῦ Θεοῦ τὴν ἄφατον σοφίαν, ὅπως διὰ πάντων τὴν ὑπομονὴν τοῦ δικαίου βασανίσας, ὅτε ἀπαγορεύειν ἔδοξε καὶ αὐτὸς καὶ πάντες οἱ εἰς αὐτὸν ὄρῶντες, τῇ ἀνθρωπεῖα φύσει κατακολουθοῦντες, τότε τὴν οἰκείαν ὑπόσχεσιν εἰς ἔργον ἤγαγε; Καὶ ἡμεῖς τοίνυν, ἀγαπητοί, τὴν αὐτὴν τῷ δικαίῳ ὑπομονὴν ἐπιδεικνυώμεθα καὶ μηδέποτε ναρκῶμεν, ἀλλὰ ταῖς χρησταῖς ἐλπίσι τρεφώμεθα, εἰδότες ὅτι οὔτε 30 δυσκολία πραγμάτων, οὔτε ἕτερόν τι τῶν ἀνθρωπί-

Καὶ ἡ Σάρρα εἶπε· Χαράν μου ἐχάρισεν ὁ Κύριος. Διότι, ὅποιος ἀκούσῃ, θὰ χαρῆ μαζί μου». Τί σημαίνει «Χαράν μου ἐχάρισεν ὁ Κύριος»; Ἡ γέννησις τοῦ υἱοῦ μου ἐγένεν αἰτία τῆς χαρᾶς μου. Ἀλλὰ διατί εἶναι ἀξιοθαύμαστον, ἐάν μου ἐχάρισε χαράν; Θὰ χαίρωνται μαζί μου ὅλοι ὅσοι θὰ ἀκούσουν, ὄχι ἐπειδὴ ἐγέννησα, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐγέννησα ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας. Τὸ παράδοξον τοῦ γεγονότος θὰ προκαλέσῃ εἰς ὅλους θαυμασμόν καὶ θὰ χαρίσῃ εἰς ὅλους μεγαλυτέραν χαράν, ὅταν θὰ μάθουν, ὅτι ἐγώ, ἡ ὁποία δέν εὐρισκόμουν εἰς καλυτέραν κατάστασιν ἀπὸ τοὺς νεκρούς, ἐγίνα αἰφνιδίως μητέρα καὶ ἀπὸ νεκρᾶν μήτραν ἐγέννησα τέκνον καὶ ἠμπορῶ νὰ τὸ θηλάζω καὶ νὰ ἔχω πηγὰς γάλακτος ἐγώ, ἡ ὁποία δέν εἶχον καμμίαν ἐλπίδα τεκνοποιΐας. «Καὶ εἶπεν ἡ Σάρρα· Ποῖος θὰ ἀναγγεῖλῃ εἰς τὸν Ἀβραάμ, ὅτι ἡ Σάρρα θηλάζει υἱόν;». Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἀκριβῶς προσεφέρθησαν αἱ πηγαὶ τοῦ γάλακτος, διὰ νὰ εἶναι δηλαδὴ πιστευτὴ ἡ γέννησις καὶ νὰ μὴ νομίση κανεὶς, ὅτι τὸ παιδίον εἶναι νόθον. Καθ' ὅσον ἡ ἀφθονία τοῦ γάλακτος ἐμαρτύρει εἰς ὅλους, ὅτι τὸ γεγονὸς αὐτὸ ἦτο ὑπεράνω κάθε ἀνθρωπίνης προσδοκίας. «Ποῖος θὰ ἀναγγεῖλῃ, ὅτι ἡ Σάρρα θηλάζει υἱόν; Ὅτι ἀπέκτησα υἱόν κατὰ τὴν γεροντικὴν μου ἡλικίαν;». Ὅτι ἐγώ ἡ γηρασμένη ἠμπόρεσα νὰ γεννήσω καὶ εἰς τοιαύτην ἡλικίαν δύναμαι νὰ τρέφω παιδίον; «Καὶ τὸ παιδίον», λέγει, «ἐμεγάλωσε καὶ ἀπεγαλακτίσθη. Καὶ ὁ Ἀβραάμ ἔκαμε μεγάλο συμπόσιον κατὰ τὴν ἡμέραν, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ υἱὸς του ἀπεγαλακτίσθη».

6. Εἶδες, ὅτι ἡ ἀπερίγραπτος σοφία τοῦ Θεοῦ, ἀφοῦ ἐδοκίμασε μὲ ὅλα τὴν ὑπομονὴν τοῦ δικαίου, ὅταν πλέον ἐφάνη, ὅτι ἀπελπίσθη καὶ αὐτὸς καὶ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι του, σύμφωνα μὲ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν των, τότε ἐπραγματοποίησε τὴν ὑπόσχασίν του. Καὶ ἡμεῖς λοιπόν, ἀγαπητοί μου, ἄς ἐπιδεικνύωμεν τὴν ἰδίαν ὑπομονὴν μὲ τὸν δίκαιον καὶ νὰ μὴ ἀδιαφοροῦμεν ποτέ, ἀλλὰ νὰ τρεφώμεθα μὲ τὰς καλὰς ἐλπίδας ἔχοντες ὑπ' ὄψιν, ὅτι οὔτε τὰ δύσκολα πράγματα, οὔτε τίποτε ἄλλο ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα εἶναι ἰκα-

νων ἰκανὸν κώλυμα ἡμῖν γενέσθαι, ἐπειδὴν ἡ τοῦ Θεοῦ χάρις τὴν οἰκείαν φιλοτιμίαν ἐπιδείξασθαι βουληθῆ. "Ὅταν γὰρ ἐκεῖνος νεύσῃ, πάντα εἶκει καὶ παραχωρεῖ καὶ τὰ δύσκολα εὐκόλα γίνεται καὶ τὰ ἀδύνατα
 5 δυνατά· μόνον ἐὰν ἡμεῖς στερερὰν τὴν εἰς αὐτὸν πίστιν ἐπιδεικνῶμεθα, καὶ πρὸς τὸ μέγεθος αὐτοῦ ἀφορῶντες, ἀνώτεροι γινώμεθα τῶν ἀνθρωπίνων ἀπάντων. Ὁ γὰρ τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ καὶ τὰ ἀπόρρητα ἐκεῖνα ὑποσχόμενος τοῖς μετ' ἀρετῆς τὴν ἐνταῦθα
 10 ζωὴν διανύουσιν, οὐ πολλῶ μᾶλλον καὶ τὰ ἐνταῦθα παρέξει καὶ μάλιστα, ἐὰν ἡμεῖς ἐκείνων ἐφιέμενοι, τῶν παρόντων ὑπερορῶμεν; Τότε γὰρ αὐτῶν μάλιστα ἀπολαύσομεν μετὰ δαψιλείας, ὅταν αὐτῶν ὑπεριδεῖν βουληθῶμεν.

15 Ταῦτ' οὖν εἰδότες, ἐκεῖνα ποθῶμεν τὰ μένοντα καὶ ἀκίνητα ἀγαθὰ, τὰ τέλος οὐκ ἐπιστάμενα, ἵνα καὶ τὸν παρόντα βίον ἀλύπως διανύσωμεν, κακείνων ἐπιτυχεῖν δυνηθῶμεν, ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἀπολαῦσαι, χάριτι καὶ φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ ἡ δόξα, ἅμα τῷ ἁγίῳ
 20 Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

νὸν νὰ μᾶς ἐμποδίσῃ, ὅταν ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ θελήσῃ νὰ δείξῃ τὴν μεγαλοδωρίαν της. Καθ' ὅσον, ὅταν ἐκεῖνος κἀνῆ ἓνα νεῦμα, τὰ πάντα ὑποχωροῦν καὶ ἐξαφανίζονται καὶ τὰ δύσκολα γίνονται εὐκόλα καὶ τὰ ἀδύνατα δυνατά, μόνον ἐὰν ἡμεῖς ἔχωμεν σταθερὰν πίστιν εἰς αὐτὸν καὶ ἐὰν γινώμεθα ἀνώτεροι τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων βασιζόμενοι εἰς τὴν παντοδυναμίαν του. Διότι αὐτός, ὁ ὁποῖος ὑπεσχέθη τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ καὶ ἐκεῖνα τὰ ἀνέκφραστα εἰς αὐτούς, οἱ ὁποῖοι ζοῦν ἐνάρετα τὴν παροῦσαν ζωὴν, δὲν θὰ μᾶς δώσῃ πολὺ περισσότερον καὶ τὰ ἐπίγεια ἀγαθὰ καὶ μάλιστα, ἐὰν ἡμεῖς περιφρονοῦμεν τὰ παρόντα καὶ ἐπιθυμοῦμεν τὰ οὐράνια; Καθ' ὅσον τότε θὰ ἀπολαύσωμεν μὲ ἀφθονίαν τὰ ἐπουράνια ἀγαθὰ, ὅταν δηλαδὴ θελήσωμεν νὰ περιφρονήσωμεν τὰ ἐπίγεια.

Γνωρίζοντες λοιπὸν αὐτά, ὡς ἐπιθυμοῦμεν ἐκεῖνα τὰ σταθερὰ καὶ παντοτεινὰ ἀγαθὰ, τὰ ὁποῖα δὲν γνωρίζουν τέλος, ὥστε καὶ τὴν παροῦσαν ζωὴν νὰ διανύσωμεν χωρὶς λύπην καὶ ἐκεῖνα νὰ κατορθώσωμεν νὰ ἐπιτύχωμεν, τὰ ὁποῖα μακάρι νὰ τὰ ἀπολαύσωμεν ὅλοι ἡμεῖς μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποῖου εἰς τὸν Πατέρα καὶ συγχρόνως εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει ἡ δόξα τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ MS'

(Γέν. 21, 7-26)

«Καὶ εἶπε Σάρρα· τίς ἀναγγελεῖ τῷ Ἀβραάμ,
ὅτι θηλάζει παιδίον Σάρρα; ὅτι ἔτεκον υἷον ἐν
5 γήρα μου;».

1. Φέρε καὶ σήμερον, ἀγαπητοί, τὴν ἀκολουθίαν
τῶν χθὲς εἰρημένων ἀναλαβόντες, οὕτω τὴν ἐστία-
σιν ὑμῖν παραθῶμεν ταύτην τὴν πνευματικὴν, ἵνα μά-
θωμεν πάλιν, καθάπερ χθὲς ἠκούσατε, τοῦ ἀγαθοῦ
10 Θεοῦ τὴν ἄφατον κηδεμονίαν καὶ συγκατάβασιν, καὶ
τοῦ πατριάρχου τὴν πολλὴν ὑπακοὴν καὶ εὐγνωμοσύ-
νην. Εἶδετε, ὅπως ἦ τοῦ Ἰσαὰκ γέννησις περιχαρῆ
τὴν Σάρραν ἐποίησεν; «Εἶπε γάρ», φησί, «γέλωτά μοι
ἐποίησεν ὁ Θεός· ὃς γὰρ ἂν ἀκούσῃ, συγχαρεῖται μοι».
15 Ἐκαστον, φησί, τῶν ἀκουόντων εἰς κοινωνίαν τῆς
χαρᾶς ἐπισπάσομαι. Μεγάλῃ γάρ ἐστιν ἡ παρὰ τοῦ
Θεοῦ παρασχεθεῖσά μοι δωρεὰ καὶ ὑπερβαίνουσα τὴν
ἀνθρωπίνην ἀσθένειαν. Τίς γάρ, φησὶν, οὐκ ἂν ἐκ-
πλαγείῃ ὄρων ἐμὲ γαλακτοτροφοῦσαν καὶ τιθηνουμέ-
20 νην, τὴν ἐν ἐσχάτῳ γήρα καὶ μέχρι τοῦ παρόντος ἐν
ἀπαιδία γεγεννημένην; Καὶ ὡσανεὶ θαυμάζουσα καὶ
ἐκπληττομένη τὸ γεγονός, ἐπήγαγε· «Τίς ἀναγγελεῖ
τῷ Ἀβραάμ, ὅτι θηλάζει παιδίον Σάρρα; ὅτι ἔτεκον
υἷον ἐν γήρα μου;». Ἐπειδὴ ὑπὲρ φύσιν ἐστὶ τὸ γε-
25 γονός, διὰ τοῦτο, φησί, «Τίς ἀναγγελεῖ;» ἀντὶ τοῦ,
'τίς ἀναλογίσετε; τίς ἂν ἐνθυμηθεῖ; ποία διάνοια κα-
ταλαβεῖν δυνήσεται; ποῖος λογισμὸς εὐρεῖν ἱκανὸς
τοῦ γεγεννημένου τὴν ἀκρίβειαν;'. Οὐχ οὕτω θαυμα-
στὸν ἦν, τὸ ἐκ τῆς πέτρας κατὰ τὴν ἔρημον ἀναβλύ-
30 σαι τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων, ἠνίκα τῇ ράβδῳ Μωϋσῆς
ταύτην ἔπαισεν, ὡς τοῦτο τὸ ἀπὸ μήτρας ἤδη νενε-

Ο Μ Ι Λ Ι Α Μ S'

(Γέν. 21, 7 - 26)

«Καὶ εἶπεν ἡ Σάρρα· Ποῖος θὰ ἀναγγεῖλῃ εἰς τὸν Ἄβραάμ, ὅτι ἡ Σάρρα θηλάζει παιδί; Ὅτι εἰς τὴν γεροντικὴν μου ἡλικίαν ἀπέκτησα υἷόν;».

1. Ἐμπρὸς καὶ σήμερον, ἀγαπητοί, ἀφοῦ συνεχίσωμεν τὰ ὅσα σᾶς εἶπα χθές, νὰ σᾶς παραθέσω αὐτὴν τὴν πνευματικὴν τράπεζαν, διὰ νὰ μάθωμεν πάλιν, ὅπως ἠκούσατε καὶ χθές, τὴν ἀπερίγραπτον φροντίδα καὶ συγκατάβασιν τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ καὶ τὴν μεγάλην ὑπακοὴν καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ πατριάρχου. Εἶδατε, πῶς ἡ γέννησις τοῦ Ἰσαὰκ κατέστησε τὴν Σάρραν πολὺ χαρούμενην. Διότι λέγει «Εἶπεν ἡ Σάρρα· Χαρὰν μου ἐγένεμισεν ὁ Θεός, διότι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος θὰ ἀκούσῃ αὐτό, θὰ χαρῆ μαζί μου». Τὸν καθένα, λέγει, πού θὰ μάθῃ αὐτό, θὰ τὸν κάμω μέτοχον εἰς τὴν χαρὰν μου. Διότι εἶναι μεγάλη ἡ δωρεά, τὴν ὁποίαν μοῦ ἐχάρισεν ὁ Θεός καὶ ὑπερβαίνει τὴν ἀνθρωπίνην ἀδυναμίαν. Διότι λέγει, ποῖος δὲν θὰ ἐκπλαγῆ, ὅταν ἰδῆ ἑμένα νὰ τρέφω μὲ γάλα καὶ νὰ θηλάζω, ἡ ὁποία εὐρίσκομαι εἰς τὸ ἔσχατον γῆρας καὶ πού μέχρι τώρα ἤμουν ἄτεκνη; Καὶ κατεχομένη ἀπὸ κάποιον θαυμασμόν καὶ ἐκπληξιν διὰ τὸ γεγονὸς προσέθεσε· «Ποῖος θὰ ἀναγγεῖλῃ εἰς τὸν Ἄβραάμ, ὅτι ἡ Σάρρα θηλάζει παιδί; Ὅτι εἰς τὴν γεροντικὴν μου ἡλικίαν ἀπέκτησα υἷόν;». Ἐπειδὴ τὸ γεγονὸς εἶναι ὑπερφυσικόν, διὰ τοῦτο λέγει· «Ποῖος θὰ ἀναγγεῖλῃ;» ἀντὶ νὰ εἰπῆ, Ἰποῖος θὰ ἀναλογισθῆ; Ποῖος θὰ ἠμπορέσῃ νὰ τὸ σκεφθῆ; Ποία διάνοια θὰ ἠμπορέσῃ νὰ τὸ καταλάβῃ; Ποία σκέψις εἶναι ἰκανὴ νὰ ἐξηγήσῃ τὴν ἀκρίβειαν τοῦ γεγονότος; Δέν ἦτο τόσον ἀξιοθαύμαστον τὸ γεγονὸς, ὅτι ἀνέβλυσαν πηγαὶ ὑδάτων ἀπὸ τὴν πέτραν τῆς ἐρήμου, ὅταν ὁ Μωυσῆς ἐκτύπησεν αὐτὴν μὲ τὴν ράβδον του, ὅσον ἦτο θαυμαστόν αὐτό, τὸ νὰ

κρωμένης παιδίον τεχθῆναι καὶ γάλακτος πηγὰς ἀναβλύσαι.

“Ἴνα γὰρ πᾶσιν ὁ τόκος κατάδηλος γένηται καὶ πάντας καὶ τοὺς τότε παρόντας καὶ τοὺς μετὰ ταῦτα
5 ἀκούοντας, εἰς πίστιν τοῦ θαύματος ἐναγάγη, διὰ τοῦτο καὶ αὐτὴ τρέφει παιδίον καὶ τῆς γαλακτοτροφίας ἀνέχεται. Καὶ φησι, «Τίς ἀναγγελεῖ τῷ Ἀβραάμ, ὅτι θηλάζει παιδίον Σάρρα;» τοῦτο τὸ καινόν, παράδοξον, καὶ παρ’ ἐλπίδα ἔμοι παρασχεθέν, «ὅτι ἔτε-
10 κον υἷον ἐν γήρα μου;». Τί ἐστίν, «Ὅτι ἔτεκον υἷον ἐν γήρα μου»; “Ὅτι καὶ ἄνευ τῆς στείρωσεως ἱκανὸς ἦν, φησὶ καὶ ὁ τῆς ἡλικίας χρόνος ἀπαγορευσαί τὸν τόκον. Ἄλλὰ ταῦτα πάντα τὰ κωλύματα ὁ Δεσπότης ἐκποδῶν ποιησάμενος, καὶ τοῦ παιδὸς τὸν
15 τόκον ἔμοι κεχάρισται καὶ τοῦ γάλακτος τὰς πηγὰς. Ἄλλ’ ἴδωμεν λοιπὸν τὰ ἐξῆς. Ἐπειδὴ γὰρ ἀπήρτιστο τὰ τῆς γαλακτοτροφίας, «Εἶδε», φησὶ, «Σάρρα τὸν υἷον Ἄγαρ τῆς Αἰγυπτίας, ὃς ἐγένετο τῷ Ἀβραάμ, παίζοντα μετὰ Ἰσαὰκ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς. Καὶ εἶπε
20 τῷ Ἀβραάμ· ἔκβαλε τὴν παιδίσκην ταύτην καὶ τὸν υἷον αὐτῆς. Οὐ γὰρ μὴ κληρονομήσῃ ὁ υἱὸς τῆς παιδίσκης μετὰ τοῦ υἱοῦ μου Ἰσαὰκ. Σκληρὸν δὲ ἐφάνη τὸ ῥῆμα ἐναντίον Ἀβραάμ περὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ».

“Ὅρα μοι, ἀγαπητέ, ἐνταῦθα τὴν Σάρραν πάλιν
25 οὐ φέρουσαν τοῦ Ἰσμαῆλ τὴν πολλὴν παρρησίαν, οὐδὲ ἀνεκτῶς ἐνεγκεῖν δυναμένην τὸν τῆς παιδίσκης υἷον μετὰ τοῦ Ἰσαὰκ ἀναστρεφόμενον. Καθάπερ οὖν πρῶην καταστεῖλαι τῆς Ἄγαρ τὸ φρόνημα βουλομένη, διὰ τῆς σφοδρᾶς ἀγανακτήσεως εἰς φυγὴν αὐ-
30 τὴν τραπῆναι παρεσκεύασεν, οὕτω καὶ νῦν βουλομένη ἐκ προοιμίων ἀναστεῖλαι τοῦ Ἰσμαῆλ τὴν προπέτειαν καὶ μὴ φέρουσα ὄρᾶν τὸν ἐκ χάριτος τεχθέντα υἷον καὶ ἐξ αὐτῆς τοῦ Θεοῦ τῆς δωρεᾶς μετὰ τοῦ τῆς παιδίσκης τῆς Αἰγυπτίας συναναστρεφόμενον,

γεννηθῆ̄ δηλαδῆ παιδί ἀπό μήτραν νεκρωμένην καὶ νὰ ἀναβλύσῃ γάλα ἀπό τὴν Σάρραν.

Διὰ νὰ καταστῆ̄ δηλαδῆ πασίγνωστη ἡ γέννησις καὶ νὰ κάμῃ ὄλους καὶ τοὺς συγχρόνους καὶ τοὺς μεταγενεστέρους, οἱ ὁποῖοι θὰ ἤκουον αὐτά, νὰ πιστεύσουν τὸ θαῦμα, διὰ τοῦτο καὶ ἡ ἴδια τρέφει τὸ παιδί καὶ ὑπομένει τὴν γαλακτοτροφίαν καὶ τὴν ταλαιπωρίαν. Καὶ λέγει· «Ποῖος θὰ ἀναγγείλῃ εἰς τὸν Ἀβραάμ, ὅτι ἡ Σάρρα θηλάζει παιδί;» αὐτὸ τὸ καινοφανές καὶ παράδοξον καὶ χωρὶς ἐλπίδα παρασχεθέν εἰς ἐμένα, τὸ «Ὅτι ἀπέκτησα υἷόν κατὰ τὴν γεροντικὴν μου ἡλικίαν;». Τί σημαίνει «Ὅτι ἀπέκτησα υἷόν κατὰ τὴν γεροντικὴν μου ἡλικίαν»; Ὅτι δηλαδῆ καὶ χωρὶς τὴν στείρωσιν, λέγει, ἦτο ἰκανὴ ἡ ἡλικία νὰ μοῦ ἀποκλείσῃ τὴν γέννησιν. Αὐτὰ ὁμως ὅλα τὰ ἐμπόδια, ἀφοῦ τὰ ἐξηφάνισεν ὁ Κύριος, ἐχάρισεν εἰς ἐμένα καὶ τὴν γέννησιν τοῦ παιδιοῦ καὶ τὰς πηγὰς τοῦ γάλακτος. Ἄλλ' ἄς ἰδοῦμεν τὴν συνέχειαν τῶν γεγονότων. Ὅταν δηλαδῆ ἔπαυσεν ἡ γαλακτοτροφία, λέγει, «εἶδεν ἡ Σάρρα τὸν υἷόν τῆς Αἰγυπτίας Ἄγαρ, πού τὸν ἀπέκτησε μὲ τὸν Ἀβραάμ, νὰ παίζῃ μὲ τὸν Ἰσαάκ τὸν υἷόν τῆς καὶ εἶπεν εἰς τὸν Ἀβραάμ. Νὰ ἀπομακρύνῃς ἀπὸ ἐδῶ τὴν δούλην αὐτὴν καὶ τὸν υἷόν τῆς, διότι δὲν θὰ μᾶς κληρονομήσῃ ὁ υἷος τῆς δούλης αὐτῆς μαζί μὲ τὸν υἷόν μου Ἰσαάκ. Ὁ λόγος δὲ αὐτὸς ἐφάνη σκληρὸς εἰς τὸν Ἀβραάμ διὰ τὸν υἷόν του τὸν Ἰσμαήλ».

Πρόσεχε, ἐδῶ, ἀγαπητέ, ὅτι ἡ Σάρρα δὲν ὑποφέρει τὸ θάρρος τοῦ Ἰσμαήλ, οὔτε ἠμπορεῖ νὰ ἀνέχεται τὴν συναναστροφὴν τοῦ υἱοῦ τῆς δούλης μὲ τὸν Ἰσαάκ. Ὅπως δηλαδῆ παλαιότερον, ἐπειδὴ ἤθελε νὰ ταπεινώσῃ τὸ ἠθικὸν τῆς Ἄγαρ, ἔκαμεν αὐτὴν νὰ τραπῆ̄ εἰς φυγὴν λόγῳ τῆς μεγάλης τῆς ὀργῆς, κατὰ παρόμοιον τρόπον καὶ τώρα, ἐπειδὴ ἤθελε νὰ συγκρατήσῃ ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τὴν αὐθάδειαν τοῦ Ἰσμαήλ καὶ ἐπειδὴ δὲν ἠμποροῦσε νὰ ἀνέχεται νὰ βλέπῃ τὸν υἷόν τῆς, ὁ ὁποῖος ἐγεννήθη κατὰ χάριν καὶ μὲ τὴν δωρεάν τοῦ Θεοῦ, νὰ συναναστρέφεται μὲ τὸν υἷόν τῆς Αἰγυπτίας δούλης, λέγει πρὸς τὸν

φησὶ πρὸς τὸν Ἀβραάμ· «Ἐκβαλε τὴν παιδίσκην καὶ
 τὸν υἱὸν αὐτῆς. Οὐ γὰρ μὴ κληρονομήσῃ ὁ υἱὸς τῆς
 παιδίσκης ταύτης μετὰ τοῦ υἱοῦ μου». Ἐπειδὴ ἤδει,
 ὅτι καὶ αὐτὴ ἐν ἔσχάτῳ γῆρα τυγχάνει καὶ τὸν πα-
 5 τριάρχην ἑώρα προβεβηκότα (ἦσαν γὰρ ἀμφοτέρω
 προβεβηκότες ἡμερῶν), ὑφορῶσα μήποτε, ἀθρόον
 αὐτῶν τελευτησάντων, ὁ Ἰσμαήλ, διὰ τὸ ἐκ τῆς τοῦ
 πατριάρχου συνουσίας τεχθῆναι, ἐπιχειρήσει εἰς τὸν
 κλῆρον ἑαυτὸν τοῦ πατρὸς εἰσαγαγεῖν καὶ κοινωνὸς
 10 γενέσθαι τῷ Ἰσαάκ, διὰ τοῦτό φησιν, «Ἐκβαλε τὴν
 παιδίσκην ἐντεῦθεν καὶ τὸν υἱὸν αὐτῆς». Μανθανέτω,
 φησὶν, ἤδη ὅτι οὐδὲν κοινὸν ἔξει ὁ τῆς παιδίσκης υἱ-
 ὸς μετὰ τοῦ υἱοῦ μου Ἰσαάκ. Οὐδὲ γὰρ εὐλογον τὸν
 τῆς δούλης υἱὸν μετὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἐμοῦ τῆς δεσποί-
 15 νης συναναστρέφεισθαι. Ἄλλ' ἢ μὲν Σάρρα οὐκ ἀπει-
 κὸς πρᾶγμα πέπονθεν, ἀλλὰ καὶ σφόδρα ἀκόλουθον,
 καὶ οὕτως ἀκόλουθον, ὡς καὶ τὸν Θεὸν συναινέσαι
 τοῖς παρ' αὐτῆς εἰρημένοις. Ὁ δὲ πατριάρχης φιλό-
 στοργος ὢν καὶ συμπαθῶς διακείμενος πρὸς τὸν Ἰ-
 20 σμαήλ, ἐπαχθῶς ἐδέξατο τὰ παρὰ τῆς Σάρρας εἰρη-
 μένα. «Σκληρὸν γάρ», φησὶν, «ἐφάνη τὸ ρῆμα ἐναν-
 τίον Ἀβραάμ περὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ». Οὐδὲ γὰρ τῆς Ἀ-
 γαρ ἐποιήσατο λόγον, ἀλλὰ συμπαθῶς πρὸς τὸν παῖ-
 δα διέκειτο, ὅτε δὴ λοιπὸν ἐν ἡλικίᾳ γεγονότα.
 25 Ἄλλὰ σκόπει μοι ἐνταῦτα τοῦ φιλανθρώπου Θε-
 οῦ τὴν ὑπερβάλλουσαν συγκατάβασιν. Ἐπειδὴ γὰρ
 εἶδε καὶ τὴν Σάρραν κατὰ τὸ εἰκὸς παθοῦσάν τι ἀν-
 θρώπινον, καὶ δυσχεραίνουσαν ἐπὶ τῇ ὁμοτιμίᾳ τῶν
 παίδων καὶ τὸν Ἀβραάμ οὐ φέροντα πρᾶως τὴν ἐκ-
 30 βολὴν τοῦ Ἰσμαήλ καὶ τῆς παιδίσκης (εἰ γὰρ καὶ μὴ
 ἀντέτεινε τῇ Σάρρα διὰ πολλὴν τὴν ἐπιείκειαν, ἀλλ'
 ὁμως σκληρὸν αὐτῷ κατεφαίνετο, τοῦτ' ἔστι, βαρὺ,
 φησὶ, καὶ ἐπαχθὲς καὶ φορτικόν), τότε λοιπὸν τὴν
 οἰκείαν φιλανθρωπίαν μιμούμενος ὁ Δεσπότης καὶ
 35 τῆς ὁμοιοῦσας τὸν σύνδεσμον αὐτῶν συσφίγγων, φησὶ
 πρὸς τὸν Ἀβραάμ· «Μὴ σκληρὸν ἔστω ἐναντίον σου

Ἄβραάμ. «Νὰ ἀπομακρύνῃς ἀπὸ ἐδῶ τὴν δούλην αὐτὴν καὶ τὸν υἱὸν τῆς, διότι δὲν θὰ μᾶς κληρονομήσῃ ὁ υἱὸς τῆς δούλης αὐτῆς μαζί μὲ τὸν υἱὸν μου». Ἐπειδὴ ἐγνώριζεν, ὅτι καὶ αὐτὴ εὐρίσκετο εἰς βαθὺ γῆρας καὶ ἔβλεπεν, ὅτι καὶ ὁ πατριάρχης εἶχε γηράσει, (ἀφοῦ ἦσαν καὶ οἱ δύο πολὺ μεγάλης ἡλικίας), ὑποπτευομένη μήπως, ἐὰν αὐτοὶ ἀποθάνουν αἰφνιδίως, ὁ Ἰσμαήλ, ἐπειδὴ ἐγεννήθη ἀπὸ τὴν ἔνωσιν τῆς μητρός του μὲ τὸν πατριάρχην, ἀποπειραθῆ νὰ συμμετάσχη εἰς τὴν κληρονομίαν τοῦ πατρὸς του καὶ διαμοιράσῃ αὐτὴν μὲ τὸν Ἰσαάκ, διὰ τοῦτο λέγει «Νὰ ἀπομακρύνῃς ἀπὸ ἐδῶ τὴν δούλην αὐτὴν καὶ τὸν υἱὸν τῆς». Ἄς μάθῃ πλέον, λέγει, ὅτι δὲν θὰ ἔχῃ τίποτε τὸ κοινόν ὁ υἱὸς τῆς δούλης μὲ τὸν υἱὸν μου τὸν Ἰσαάκ. Καθ' ὅσον δὲν ἐπιτρέπεται νὰ συναναστρέφεται ὁ υἱὸς τῆς δούλης μὲ τὸν υἱὸν τὸν ἰδικόν μου ἢ ὁποῖα εἶμαι κυρία. Ἄλλ' ἡ Σάρρα δὲν εἶπε κάτι τὸ τόσο παράλογον, ἀλλὰ μάλιστα πολὺ φυσικόν καὶ τόσο φυσικόν, ὥστε καὶ ὁ Θεὸς νὰ συμφωνήσῃ, μὲ ὅσα αὐτὴ εἶχεν εἰπεῖ. Ὁ πατριάρχης ὅμως, ἐπειδὴ ἦτο φιλόστοργος καὶ ἠγάπα τὸν Ἰσμαήλ, ἤκουσε μὲ λύπην τοὺς λόγους τῆς Σάρρας. Διότι λέγει «Ὁ λόγος αὐτὸς ἐφάνη εἰς τὸν Ἄβραάμ πολὺ σκληρὸς διὰ τὸν υἱὸν του τὸν Ἰσμαήλ». Διότι δὲν ἐνδιεφέρθη διὰ τὴν Ἄγαρ, ἀλλὰ εἶχε μεγάλην συμπάθειαν εἰς τὸν υἱὸν του, καθ' ὅτι εἶχεν ἤδη μεγαλώσει.

Πρόσεχε ὅμως ἐδῶ, παρακαλῶ, τὴν ὑπερβολικὴν συγκατάβασιν τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ. Ὄταν δηλαδὴ εἶδεν, ὅτι καὶ ἡ Σάρρα κατελήφθη ἀπὸ κάποιο πάθος, ὅπως ἦτο φυσικόν καὶ ὅτι ἐστενοχωρεῖτο διὰ τὴν ἰσοτιμίαν τῶν δύο παιδίων καὶ ὅτι καὶ ὁ Ἄβραάμ ἔφερε βαρέως τὴν ἐκδίωξιν τοῦ Ἰσμαήλ καὶ τῆς δούλης (διότι, ἂν καὶ δὲν ἔφερον ἀντίρρησιν εἰς τὴν Σάρραν λόγῳ τῆς μεγάλης του πραότητος, ὅμως αὐτὸ τοῦ ἐφαίνετο πολὺ σκληρόν, δηλαδὴ βαρὺ, λέγει, καὶ ἐπαχθὲς καὶ φορτικόν), τότε λοιπὸν ὁ Κύριος σύμφωνα μὲ τὴν φιλανθρωπίαν του καὶ συσφίγγει περισσότερον τὸν σύνδεσμον τῆς ὁμοιοῦσας των, λέγει εἰς τὸν Ἄβραάμ, «Νὰ μὴ σοῦ φαίνωνται σκληροὶ οἱ

τὸ ρῆμα περὶ τοῦ παιδίου καὶ τῆς παιδίσκης. Πάντα ὅσα ἂν εἶπη σοι Σάρρα, ἄκουσον τῆς φωνῆς αὐτῆς». Μὴ δέξῃ, φησί, βαρέως τὸ παρ' αὐτῆς ρηθέν σοι, ἀλλὰ «Πάντα ὅσα ἂν εἶπη σοι Σάρρα, ἄκουσον τῆς φωνῆς αὐτῆς».

2. Ταῦτα πάντα, φησὶν, ἅπερ σοι νῦν διαλέγεται περὶ τοῦ Ἰσμαῆλ καὶ τῆς Ἄγαρ, κατάδεξαι καὶ ὑπάκουσον τῆς φωνῆς αὐτῆς. Μὴ θελήσης λυπηῆσαι τὴν ἐν παντὶ τῷ χρόνῳ τοσαύτην περὶ σὲ τὴν φιλοστοργίαν ἐπιδειξαμένην, τὴν οὐ μόνον ἅπαξ, ἀλλὰ καὶ δευτερον, ἵνα τοῦ θανάτου σε ἐξαρπάσῃ, ἑαυτὴν ἐκδεδωκυῖαν ὑπὲρ τῆς σῆς σωτηρίας καὶ ὑπόθεσιν σοι γενομένην τοσαύτης περιφανείας· καὶ πρότερον μὲν μετὰ τοσοῦτου πλούτου ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου ἐπανελθεῖν πεποικηκυῖαν· μετὰ ταῦτα δὲ τοσαύτης τιμῆς ποιήσασαν ἀξιωθῆναί σε ὑπὸ τοῦ Ἀβιμέλεχ. Μὴ τοίνυν ἀνάσχη ἐναντία τοῖς παρ' αὐτῆς λεγομένοις βουλεύσασθαι· καὶ γὰρ οὐδὲ ἄλλως ἔσται. Ἐν γὰρ τῷ Ἰσαὰκ τῷ παρ' αὐτῆς τεχθέντι τὸ σπέρμα σοι κληθήσεται, καὶ οὗτος ἔσται σου κληρονόμος. «Καὶ τὸν υἱὸν δὲ τοῦτον τῆς παιδίσκης αὐξηθῆναι παρασκευάσω, καὶ εἰς ἔθνος μέγα ποιήσω αὐτόν, ἐπειδὴ σπέρμα σόν ἐστι». Ποίει οὖν τὰ παρ' αὐτῆς σοι λεγόμενα καὶ ὑπάκουσον τῆς φωνῆς αὐτῆς. Ἐννόησόν σοι λοιπόν, ὅση ἀθρόον ἢ εἰρήνη καὶ ἡ ὁμόνοια εἰς τὸ συνοικέσιον αὐτῶν ἐπολιτεύετο, τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγαθότητος τὸν σύνδεσμον αὐτῶν συσφιγγούσης. «Ἀνέστη γάρ», φησί, «τῷ πρωτῷ καὶ ἔλαβεν ἄρτους καὶ ἄσκον ὕδατος καὶ ἔδωκεν Ἄγαρ καὶ ἐπέθηκεν ἐπὶ τῶν ὤμων αὐτῆς καὶ τὸ παιδίον, καὶ ἀπέστειλεν αὐτήν».

Ὅρα μοι πάλιν τοῦ δικαίου τὴν πολλὴν εὐγνωμοσύνην καὶ ὅπως διὰ πάντων τὸν φιλόθεον αὐτοῦ σκοπὸν δείκνυσιν. Ὅτε μὲν γὰρ ἤκουσε τῆς Σάρρας λεγούσης, «Ἐκβαλε τὴν παιδίσκην καὶ τὸν υἱὸν αὐτῆς», πονηρὸν αὐτῷ ἐφάνη, ἐπειδὴ φιλοστόργως πρὸς τὸν

λόγοι τῆς Σάρρας διὰ τὸ παιδί καὶ τὴν δούλην. Ὅλα, ὅσα θὰ σοῦ εἰπῆ ἡ Σάρρα νὰ τὰ ἀκούσης». Νὰ μὴ φέρης βαρέως, λέγει, αὐτά, τὰ ὁποῖα ἤκουσες, ἀλλὰ «Ὅλα, ὅσα θὰ σοῦ εἰπῆ ἡ Σάρρα, νὰ τὰ ἀκούσης».

2. Ὅλα αὐτά, λέγει, τὰ ὁποῖα σοῦ λέγει τώρα διὰ τὸν Ἰσμαήλ καὶ τὴν Ἄγαρ νὰ τὰ δεχθῆς καὶ νὰ ἀκούσης τοὺς λόγους της. Νὰ μὴ θελήσης νὰ λυπήσης αὐτήν, ἡ ὁποῖα ἐπὶ τόσον χρόνον ἔδειξε τόσην φιλοστοργίαν εἰς σέ, αὐτήν ἢ ὁποῖα ὄχι μόνον μίαν φοράν, ἀλλὰ καὶ δευτέραν, διὰ νὰ σέ γλυτώσῃ ἀπὸ τὸν θάνατον, ἐξέδωκε τὸν ἑαυτὸν της διὰ τὴν ἰδικὴν σου σωτηρίαν καὶ ἔγινεν ἀφορμή, διὰ νὰ ἀποκτήσης τόσην δόξαν. Καὶ παλαιότερον σοῦ ἔκαμε νὰ ἐπανεέλθῃς μὲ τόσον πλοῦτον ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον καὶ νὰ ἀξιωθῆς ἀργότερον τόσης τιμῆς ἀπὸ τὸν Ἀβιμέλεχ. Νὰ μὴ ἀνεχθῆς λοιπὸν νὰ σκεφθῆς κατὰ διαφορετικὸν τρόπον, ἀπ' ὅ,τι αὐτὴ σοῦ λέγει. Καθ' ὅσον δὲν θὰ γίνῃ διαφορετικά. Διότι θὰ ἀναγνωρισθοῦν ὡς ἀπόγονοί σου οἱ ἀπόγονοι τοῦ Ἰσαὰκ καὶ αὐτός θὰ εἶναι ὁ κληρονόμος σου. «Καὶ τὸν υἱὸν τῆς δούλης αὐτῆς θὰ τὸν καταστήσω μέγαν καὶ θὰ τὸν κάμω γενάρχη μεγάλου ἔθνους, ἐπειδὴ εἶναι ἰδικὸν σου σπέρμα». Κάμε λοιπὸν, ὅσα αὐτὴ σοῦ λέγει καὶ ἄκουσε τοὺς λόγους της. Νὰ σκεφθῆς, παρακαλῶ, πόση εἰρήνη καὶ ὁμόνοια ὑπῆρχε εἰς τὴν οἰκογένειάν των, ἀφοῦ ἡ ἀγαθότης τοῦ Θεοῦ ἔσφιγγε περισσότερο τὸν δεσμόν των. Διότι λέγει, «Ἐσηκώθη ὁ Ἀβραὰμ τό πρωὶ καὶ ἔλαβεν ἄρτους καὶ ἄσκον ὕδατος καὶ ἔδωκεν αὐτά εἰς τὴν Ἄγαρ, ἔθεσεν ἐπάνω εἰς τοὺς ὤμους της τὸ παιδί καὶ τὴν ἀπεμάκρυνε».

Βλέπε, παρακαλῶ, πάλιν τὴν μεγάλην εὐγνωμοσύνην τοῦ δικαίου καὶ πῶς ἀποδεικνύει μὲ κάθε μέσον τὸν εὐσεβῆ σκοπὸν του. Ὅταν ἤκουσε τὴν Σάρραν νὰ λέγῃ «Νὰ ἀπομακρύνῃς τὴν δούλην καὶ τὸν υἱὸν της», τοῦ ἐφάνη κακόν, ἐπειδὴ ἠγάπα τὸν Ἰσμαήλ. Ὅταν ὁμως διέταξεν

Ἰσμαὴλ διέκειτο· ἐπειδὴ δὲ ὁ Δεσπότης ἐκέλευσεν, εὐθέως ἐποίει τὸ ἐπιταχθῆναι καὶ ἐπελανθάνετο τῆς φυσικῆς φιλοστοργίας. Ὅταν γάρ, φησὶν, αὐτὸς ἐπιτάτῃ, σχολαζέτω πάντα τὰ πάθη· ὁ γὰρ τῆς φύσεώς ἐστὶ Δεσπότης ὁ κελεύων. «Λαβοῦσα τοίνυν ἡ παιδίσκη, φησί, τοὺς ἄρτους καὶ τὸν ἄσκον τοῦ ὕδατος, ἐξήει μετὰ τοῦ παιδίου». Ἄλλ' ὄρα μοι πάλιν, διὰ τὴν πρὸς τὸν δίκαιον εὐνοϊαν πῶς καὶ αὐτὴ ἀξιούται τῆς κηδεμονίας τῆς ἄνωθεν. Ἀπελθοῦσα τοίνυν ἐπλανᾶτο κατὰ τὴν ἔρημον καὶ τοῦ ὕδατος ἀναλωθέντος καὶ οὐδεμίαν οὐδαμόθεν εὕρισκονσα παραμυθίαν, «Ἐρριψε», φησί, «τὸ παιδίον ὑποκάτω μιᾶς ἐλάτης» καὶ διακοπτομένη τὰ σπλάγχνα καὶ ὑπὸ τῆς ὀδύνης συνεχομένη καὶ τῆς πρὸς τὸ παιδίον φιλοστοργίας, «Ἐκόθητο», φησὶν, «ἀπέναντι αὐτοῦ, ὥσει τόξου βολήν. Ἐίπε γάρ· οὐ μὴ ἴδω τὸν θάνατον τοῦ παιδίου μου. Καὶ ἐκάθισεν ἀπέναντι παιδίου. Καὶ ἀναβοῆσαν τὸ παιδίον, ἔκλαυσεν». Ἄλλ' ὁ ἐλεήμων καὶ φιλόανθρωπος Θεὸς καὶ πατὴρ καὶ μητὴρ φιλοστοργίαν εἰς τὴν περὶ ἡμᾶς κηδεμονίαν ὑπερακοντίζων, «Ἐισήκουσε τῆς φωνῆς τοῦ παιδίου ἐκ τοῦ τόπου οὗ ἦν»· ὤκτειρε τὸ παιδίον, ἠλέησε τὴν συμφορὰν τῆς Ἄγαρ· συνεχώρησεν αἰσθησὶν αὐτὴν λαβεῖν τῆς ἐρημίας καὶ εὐθέως τὴν παρ' ἑαυτοῦ ἀντίληψιν ἐχαρίσατο.

«Καὶ ἐκάλεσε», φησὶν, «ἄγγελος τοῦ Θεοῦ τὴν Ἄγαρ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καὶ εἶπεν αὐτῇ· τί ἐστίν, Ἄγαρ; Μὴ φοβοῦ· ἐπακήκοε γὰρ ὁ Θεὸς τῆς φωνῆς τοῦ παιδίου σου ἐκ τοῦ τόπου οὗ ἐστίν. Ἀνάστηθι, λάβε τὸ παιδίον καὶ κράτησον τῆς χειρὸς αὐτοῦ· εἰς γὰρ ἔθνος μέγα ποιήσω αὐτό». Ὡς φιλελευθρίας Δεσπότης. Οὐκ ἐπειδὴ παιδίσκη ἦν, ὑπερεΐδεν αὐτήν, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐπαγγελίαν ἐποιήσατο πρὸς τὸν πατριάρχην καὶ ἐπειδὴ ἐκείνου τὸ σπέρμα ἐτύγγανε, τσαύτης προνοίας καὶ αὐτὴν ἀξιοῖ καὶ φησι· «Τί ἐστίν,

αὐτὸν ὁ Κύριος, ἀμέσως ἐξεπλήρωσε τὴν ἐντολὴν καὶ ἐλησμόνησε τὴν φυσικὴν στοργήν. Διότι λέγει, ὅταν αὐτὸς διατάσῃ ἅς σιωποῦν ὅλας τὰ ἔθνη, καθ' ὅσον ὁ Κύριος τῆς φύσεως εἶναι ποῦ διατάσσει. «Ἄφου ἔλαβε λοιπὸν ἡ δούλη», λέγει, «τοὺς ἄρτους καὶ τὸν ἀσκὸν τοῦ ὕδατος ἔφυγε μαζί με τὸ παιδί». Ἄλλὰ πρόσεχε, παρακαλῶ, καὶ πάλιν πῶς καὶ αὕτη, ἐξ αἰτίας τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν δίκαιον, γίνεται ἀξία τῆς ἄνωθεν βοήθειας. Ἄφου ἔφυγε, λοιπὸν, ἐπλανᾶτο εἰς τὴν ἔρημον καὶ ἄφου τὸ ὕδωρ ἐτελείωσε καὶ δὲν εὔρισκε ἀπὸ πουθενὰ καμμίαν βοήθειαν, «Ἔρριψε», λέγει, «τὸ παιδί κάτω ἀπὸ ἓνα ἔλατον». Καὶ ἔκλαιγε με σπαραγμοὺς καὶ κατεχομένη ἀπὸ τὴν ὀδύνην καὶ ἀπὸ τὴν στοργὴν πρὸς τὸ παιδί, «Ἐκάθησε», λέγει, «ἀπέναντι αὐτοῦ εἰς ἀπόστασιν βολῆς τόξου περίπου. Διότι εἶπε· «Νὰ μὴ ἰδῶ τὸν θάνατον τοῦ παιδιοῦ μου. Καὶ ἐκάθησεν ἀπέναντι τοῦ παιδιοῦ. Τὸ παιδί δὲ ἐφώναξε καὶ ἔκλαυσεν». Ὁ ἐλεήμων καὶ φιλόανθρωπος Θεὸς ὁμοίως, αὐτὸς ποῦ ὑπερβαίνει τὴν στοργὴν τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρὸς κατὰ τὸ ἐνδιαφέρον του πρὸς ἡμᾶς, «Ἄκουσε τὴν φωνὴν τοῦ παιδιοῦ ἐκεῖ ὅπου ἦτο». Ἐλυπήθη τὸ παιδίον, ἐλέησε τὴν συμφορὰν τῆς Ἄγαρ. Ἄφησε αὐτὴν νὰ καταλάβῃ τὸν φόβον τῆς ἐρημίας καὶ ἀμέσως τῆς ἐχάρισε τὴν βοήθειάν του.

«Καὶ ἄγγελος τοῦ Θεοῦ», λέγει, «ἀπὸ τὸν οὐρανὸν προσεκάλεσε τὴν Ἄγαρ καὶ εἶπεν εἰς αὐτὴν· τί συμβαίνει Ἄγαρ; Μὴ φοβῆσαι, διότι ὁ Θεὸς ἤκουσε τὴν φωνὴν τοῦ υἱοῦ σου ἀπὸ τὸν τόπον, ὅπου εὕρσκεται. Νὰ σηκωθῆς νὰ πάρῃς τὸ παιδί καὶ νὰ τὸ κρατήσῃς ἀπὸ τὸ χέρι του, διότι θὰ τὸ καταστήσω γενάρχην μεγάλου ἔθνους». Ὡ φιλοανθρωπία τοῦ Κυρίου. Δὲν περιεφρόνησεν αὐτὴν ἐπειδὴ ἦτο δούλη, ἀλλ' ἐπειδὴ εἶχεν ὑποσχεθῆ εἰς τὸν πατριάρχην καὶ ἐπειδὴ ὁ Ἰσμαὴλ ἐτύγχανε νὰ εἶναι σπέρμα ἐκείνου, καθιστᾶ καὶ αὐτὴν ἀξίαν τόσης φροντίδος καὶ λέγει· «Τί συμβαίνει, Ἄγαρ; Μὴ φοβεῖσαι, διότι ὁ Θεὸς

"Αγαρ; Μὴ φοβοῦ· ἐπήκουσε γὰρ ὁ Θεὸς τῆς φωνῆς
 τοῦ παιδίου. Ἀνάστηθι καὶ λάβε αὐτὸ καὶ κράτησον
 τῆς χειρὸς αὐτοῦ· εἰς γὰρ ἔθνος μέγα ποιήσω αὐτό».

5 Μὴ ἀθύμει, φησί, διὰ τὸ ἐκβληθῆναί σε τῆς οἰκίας.
 Τοσαύτης γὰρ ἀπολαύσεται τῆς παρ' ἐμοῦ προνοίας,
 ὡς καὶ εἰς ἔθνος μέγα γενέσθαι καὶ αὐτό. «Καὶ ἤνοι-
 ξε», φησί, «τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῆς»· οὐκ ἐπειδὴ πρὸ

10 τούτου οὐχ ἑώρα, ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ τῶν ὀφθαλμῶν ἀνε-
 ωγμένων οὐδὲν αὐτῇ ὄφελος ἐγένετο πρὸ τῆς ἄνωθεν
 ἐπισκοπῆς. Διὰ τοῦτο, ὅτε ἐβουλήθη τὴν παρ' ἑαυτοῦ
 κηδεμονίαν ἐπιδείξασθαι, φησὶν, «Ἀνέωξε τοὺς ὀ-
 φθαλμοὺς αὐτῆς»· ἀντὶ τοῦ, ὑπέδειξεν αὐτῇ ἀγνοού-
 ση, τὴν διάνοιαν αὐτῆς διέγειρεν, ὠδήγησεν αὐτήν',
 ὥστε ἰδεῖν τὸν τόπον τὸν ἀναβλύζοντα τοῦ ὕδατος τὰς

15 πηγάς.

«Καὶ εἶδε», φησί, «φρέαρ ὕδατος ζῶντος καὶ ἐ-
 πορεύθη καὶ ἔπλησε τὸν ἀσκὸν καὶ ἐπότισε τὸ παιδί-
 ον». Ἐν ἀπόροις πόρον ἔχαρίσατο ὁ Κύριος καὶ ἐν

20 ἀμηχανίᾳ τοιαύτῃ τυγχανούσῃ καὶ οὐδεμίαν ἐλπίδα
 σωτηρίας ἔχούσῃ, τὴν οἰκείαν φιλοτιμίαν εἰς αὐτὴν
 ἐπεδείξατο, ὁμοῦ καὶ αὐτὴν παραμυθησάμενος καὶ
 τοῦ παιδίου τὴν πρόνοιαν ποιησάμενος. Οὕτως ὅταν

25 βούληται ὁ Θεός, κἂν ἐν ἐρημίᾳ ὦμεν, κἂν ἐν αὐτοῖς
 τοῖς ἐσχάτοις κακοῖς, κἂν μηδεμίαν ἐλπίδα σωτηρί-
 25 ας ἔχωμεν, οὐδενὸς ἑτέρου δεησόμεθα, τῆς τοῦ Θεοῦ
 ροπῆς τὰ πάντα ἡμῖν γινομένης. Ἐὰν γὰρ τὴν παρ'
 αὐτοῦ εὐνοίαν ἐπισπασώμεθα, οὐδεὶς ἡμῶν περιέσται,
 ἀλλὰ πάντων ἐσόμεθα ὑψηλότεροι. Καὶ ἦν ὁ Θεὸς με-
 τὰ τοῦ παιδίου», φησί, «καὶ ἠῦξήθη καὶ κατώκησεν

30 ἐν τῇ ἐρήμῳ». Οὕτως ὅταν εὐμενῇ τὸν Θεὸν ἔχωμεν,
 κἂν ἐν ἐρήμῳ ὦμεν, τῶν ἐν ταῖς πόλεσι διαγόντων
 ἀσφαλέστερον διατρίβομεν. Μεγίστη γὰρ ἀσφάλεια
 καὶ τεῖχος ἀκαταγώνιστον ἢ παρὰ τοῦ Θεοῦ ροπή.

Καὶ ἵνα μάθῃς ὅπως ὁ ἐν ἐρήμῳ τυγχάνων τοῦ
 35 ἐν μέσαις ταῖς πόλεσι διατρίβοντος καὶ πολλῆς τῆς

ἤκουσε τὴν φωνὴν τοῦ υἱοῦ σου. Νὰ σηκωθῆς καὶ νὰ πά-
ρῃς τὸ παιδί καὶ νὰ τὸ κρατήσῃς ἀπὸ τὸ χέρι του,
διότι θὰ τὸ καταστήσω γενάρχην μεγάλου ἔθνους». Νὰ
μὴ λυπῆσαι, λέγει, διότι ἐξεδιώχθης ἀπὸ τὴν οἰκίαν. Διότι
θὰ ἔχῃ τόσῃν φροντίδα ἀπὸ ἐμένα, ὥστε καὶ αὐτὸ νὰ
καταστῆ γενάρχης μεγάλου ἔθνους. «Καὶ ἤνοιξε», λέγει,
«τοὺς ὀφθαλμοὺς της», ὄχι ἐπειδὴ προηγουμένως δὲν
ἔβλεπεν, ἀλλ' ἐπειδὴ, ἂν καὶ εἶχεν ἀνοικτοὺς τοὺς ὀφθαλ-
μοὺς της, ὅμως δὲν ὠφελοῦσαν τίποτε εἰς αὐτήν, πρὶν
ἀπὸ τὴν ἄνωθεν βοήθειαν. Διὰ τοῦτο, ὅταν ἠθέλησε νὰ
δείξῃ τὴν βοήθειάν του, λέγει, «Ἔνοιξε τοὺς ὀφθαλμοὺς
της», ἀντὶ νὰ εἰπῇ ὑπέδειξεν εἰς αὐτήν, ἐπειδὴ εἶχεν ἄ-
γνοιαν, ἐφώτισε τὸν νοῦν της, ὠδήγησεν αὐτήν, ὥστε
νὰ ἰδῇ τὸν τόπον, ὅπου ἀνέβλυζον πηγαὶ ὕδατος.

«Καὶ εἶδε», λέγει, «πηγὴν ρέοντος ὕδατος καὶ ἐπῆγε
καὶ ἐγέμισε τὸν ἀσκὸν καὶ ἐπότισε τὸ παιδί». Εἰς τὴν
ἀπόγνωσιν ὁ Κύριος ἔδωκε τὴν λύσιν καὶ ἐνῶ εὕρισκετο
εἰς τόσον μεγάλην ἀμηχανίαν καὶ δὲν εἶχε καμμίαν ἐλπί-
δα σωτηρίας, ἔδειξεν εἰς αὐτήν τὴν φιλοτιμίαν του καὶ
συγχρόνως τὴν ἐπαρηγόρησεν, ἀφοῦ καὶ διὰ τὸ παιδί
ἐφρόντισεν. Ἔτσι ὅταν ὁ Θεὸς θέλῃ, εἴτε εὕρισκόμεθα
εἰς τὴν ἔρημον, εἴτε ἀντιμετωπίζομεν τὰς μεγαλυτέρας
συμφοράς, καὶ ἂν δὲν ἔχωμεν καμμίαν ἐλπίδα σωτηρίας,
δὲν θὰ χρειασθῶμεν κανένα ἄλλον, ἀφοῦ ἡ βοήθεια τοῦ
Θεοῦ θὰ κάνῃ τὰ πάντα. Ἐὰν δηλαδὴ κερδήσωμεν τὴν
ἀγάπην του, κανεὶς δὲν θὰ μᾶς νικήσῃ, ἀλλὰ θὰ εἴμεθα
ἀνώτεροι ὅλων. «Καὶ ὁ Θεός», λέγει, «ἦτο μαζί μὲ τὸ παι-
δί καὶ αὐτὸ ἐμεγάλωσε καὶ κατώκησε εἰς τὴν ἔρημον». Ἔτσι
ὅταν ἔχωμεν τὸν Θεὸν μαζί μας, καὶ ἂν εὕρισκόμεθα
εἰς τὴν ἔρημον, θὰ ζήσωμεν ἀσφαλέστερον ἀπ' αὐτοὺς,
οἱ ὁποῖοι ζοῦν μέσα εἰς τὰς πόλεις. Καθ' ὅσον εἶναι μεγί-
στη ἀσφάλεια καὶ ἀκαταγώνιστον τεῖχος ἡ βοήθεια τοῦ
Θεοῦ.

Καὶ διὰ νὰ καταλάβῃς, πῶς αὐτός, ὁ ὁποῖος ζῆ εἰς
τὴν ἔρημον, ἀπεδείχθη ἀσφαλέστερος καὶ δυνατώτερος

ἀνθρωπίνης συμμαχίας ἀπολαύοντος καὶ ἀσφαλέστε-
 ρος καὶ δυνατώτερος καθέστηκεν, ἴδωμεν πῶς ὁ μὲν
 Δαυὶδ τόπους ἐκ τόπων ἀμείβων καὶ καθάπερ ἀλή-
 της διάγων, ὑπὸ τῆς ἄνωθεν χειρὸς ἐτειχίζετο· ὁ δὲ
 5 Σαοὺλ ἐν μέσαις ταῖς πόλεσι τυγχάνων, καὶ στρατό-
 πεδα τοσαῦτα ἐπαγόμενος καὶ δορυφόρους καὶ ὑπα-
 σπιστὰς ἔχων, καθ' ἐκάστην ἡμέραν ἐδεδοίκει καὶ ἔ-
 τρεμε τῶν πολεμίων τὴν ἔφοδον. Καὶ ὁ μὲν, μόνος
 ὢν, καὶ οὐδένα ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ ἕτερον, οὐκ ἐδεῖτο
 10 τῆς παρὰ τῶν ἀνθρώπων συμμαχίας· ὁ δὲ τὸ διάδη-
 μα περικείμενος καὶ τὴν ἀλουργίδα ἔχων, τῆς παρὰ
 τούτου βοηθείας ἔχρηζεν· ὁ βασιλεὺς τοῦ ποιμένος
 ἐδεῖτο καὶ ὁ τὸ διάδημα περικείμενος τοῦ ιδιώτου.

3. Ἄλλ' εἰ βούλεσθε, ἀνωτέρω ἀναγάγωμεν τὴν
 15 ἀκολουθίαν τοῦ λόγου, ἵνα πᾶσαν αὐτοῦ τὴν ἱστορίαν
 εἰς μέσον ἀγαγόντες, μάθωμεν ὡς οὐδὲν ἰσχυρότερον
 τοῦ πεφραγμένου τῆ ἄνωθεν συμμαχία καὶ οὐδὲν ἀ-
 σθενέστερον τοῦ ταύτης ἐρήμου τυγχάνοντος, κἂν ὑ-
 πὸ μυρίων στρατοπέδων κυκλούμενος ἦ. Οὗτος οὖν
 20 ὁ Δαυὶδ νέος ὢν κομιδῆ καὶ διὰ τὸ τῆς ἡλικίας ἄω-
 ρον ἐν τῇ οἰκίᾳ τῆ πατρικῆ διαγών, ἐπειδὴ ποτε και-
 ρὸς ἐκάλει τούτου τὴν ἀρετὴν φανερὰν γενέσθαι,
 προτραπείς ὑπὸ τοῦ πατρὸς ἐπισκέψασθαι τοὺς ἑαν-
 τοῦ ἀδελφούς, ὑπήκουσε καὶ ἀπεστέλλετο πρὸς αὐ-
 25 τούς. Παραγενόμενος οὖν εἰς τὴν τούτων ἐπίσκεψιν,
 ἐπειδὴ εἶδε τὸν πόλεμον συνεστῶτα τὸν τοῦ ἀλλοφύ-
 λου Γολιάθ καὶ πάντα τὸν λαὸν κατεπτηχότα τὸν μετὰ
 τοῦ Σαοὺλ καὶ αὐτὸν τὸν βασιλέα εἰς τὸν περὶ τοῦ
 παντὸς κίνδυνον καθεστῶτα, τέως θεατῆς ἐβούλετο
 30 γενέσθαι καὶ ἀπήει ἰδεῖν τὸ καινὸν καὶ παράδοξον,
 ὅτι εἰς ἄνθρωπος τοσοῦτων μυριάδων κατεξανίστατο.
 Ἄλλ' οἱ ἀδελφοὶ τοῦ φρονήματος αὐτοῦ οὐ ἔνεγκόν-
 τες τὴν ἀνδρείαν, εἰς φθόνον διηγέρθησαν καὶ φασι
 πρὸς αὐτόν· «Δι' οὐδὲν ἕτερον ἐλήλυθας, ἢ ἵνα τὸν

ἀπ' αὐτόν, ὁ ὁποῖος ζῆ μέσα εἰς τὰς πόλεις καὶ ἀπολαμβάνει τὴν ἀλληλεγγύην τῶν συνανθρώπων του, ἃς ἰδοῦμεν, πῶς ὁ μὲν Δαυὶδ, ἂν καὶ ἐπήγαιεν ἀπὸ τόπον εἰς τόπον καὶ ἔζη κατὰ κάποιον τρόπον ὡσάν περιπλανώμενος, ὅμως ἐπροστατεύετο ὑπὸ τῆς ἄνωθεν χειρός. Ὁ δὲ Σαούλ, ἂν καὶ ἔζη μέσα εἰς τὰς πόλεις καὶ ἠκολουθεῖτο ἀπὸ τόσον στρατὸν καὶ ἂν καὶ εἶχε σωματοφύλακας καὶ ὑπασπιστάς, κάθε ἡμέραν ἐφοβεῖτο καὶ ἔτρεμε τὴν ἐπίθεσιν τῶν ἐχθρῶν. Καὶ ὁ μὲν Δαυὶδ, ἂν καὶ ἦτο μόνος καὶ δὲν εἶχε κανένα μαζί του, δὲν εἶχε ἀνάγκην τὴν ἀνθρωπίνην συμμαχίαν, ἐνῶ ὁ Σαούλ, ὁ ὁποῖος ἐφόρει τὸ στέμμα καὶ τὴν βασιλικὴν στολήν, ἐχρειάζετο τὴν βοήθειαν ἐκείνου. Ὁ βασιλεὺς εἶχεν ἀνάγκην ἀπὸ τὸν βοσκὸν καὶ ὁ φορῶν τὸ στέμμα ἀπὸ τὸν ἀπλὸν πολίτην.

3. Ἄλλ' ἐάν θέλετε, ἃς ἐπιστρέψωμεν ὀπίσω καὶ ἃς συνεχίσωμεν τὴν ὀμιλίαν, ὥστε, ἀφοῦ σᾶς ἀναφέρω ὀλόκληρον τὴν ἱστορίαν, νὰ ἀντιληφθῶμεν, ὅτι τίποτε δὲν εἶναι ἰσχυρότερον ἀπ' αὐτόν, ὁ ὁποῖος προστατεύεται ἀπὸ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ καὶ ὅτι τίποτε δὲν εἶναι πιὸ ἀνίσχυρον ἀπ' αὐτόν, ποὺ στερεῖται αὐτὴν τὴν βοήθειαν, καὶ ἂν ἀκόμη αὐτὸς περικρουρῆται ἀπὸ μυριάδας στρατοῦ. Αὐτὸς λοιπὸν ὁ Δαυὶδ, ἂν καὶ ἦτο νέος καὶ παρέμενε εἰς τὴν πατρικὴν οἰκίαν λόγῳ τῆς νεαρᾶς του ἡλικίας, ὅταν κάποτε ἢ περιστάσις ἀπήτει νὰ φανερωθῆ ἢ ἀρετὴ του, ἀφοῦ ἐδέχθη τὴν προτροπὴν τοῦ πατρὸς νὰ ἐπισκεφθῆ τοὺς ἀδελφούς του, ὑπήκουσε καὶ ἀπεστάλη πρὸς αὐτούς. Ὄταν ἔφθασε λοιπὸν ἐκεῖ καὶ τοὺς ἐπεσκεφθῆ, μόλις εἶδεν, ὅτι ὁ πόλεμος ἐξηρτᾶτο ἀπὸ τὸν ἀλλόφυλον Γολιάθ καὶ ὅτι ὀλόκληρος ὁ στρατὸς τοῦ Σαούλ κατελήφθη ἀπὸ τρόμον καὶ ὅτι ὁ ἴδιος ὁ βασιλεὺς περιῆλθεν εἰς τὸν ἔσχατον κίνδυνον, κατ' ἀρχὰς ἤθελε νὰ παραμείνῃ ἀπλὸς θεατῆς καὶ ἐπῆγε νὰ ἰδῆ κάτι τὸ καινοφανές καὶ παράδοξον, ἕνα ἄνθρωπον δηλαδὴ νὰ καταφέρεται ἐναντίον τόσων χιλιάδων. Οἱ ἀδελφοὶ του ὅμως δὲν ἠνέχθησαν τὴν ἀνδρείαν του καὶ τὸν ἐφθόνησαν καὶ λέγουν πρὸς αὐτόν.

πόλεμον ἴδης;». Οὐδὲ γὰρ διὰ τὴν ἐπίσκεψιν τὴν ἡμετέραν παραγέγονας.

Ἄλλ' ὄρα τούτου τὴν σύνεσιν καὶ τὴν πολλὴν ἐπιείκειαν. Οὐδὲν προπετὲς πρὸς αὐτοὺς φθέγγεται, οὐδὲν τραχύ, ἀλλὰ καταστέλλων αὐτῶν τὴν φλόγα καὶ τὸν φθόνον καταπραΰνων, φησὶν· «Οὐχὶ ρῆμά ἐστι;». Μὴ γὰρ ὄπλα με εἶδετε μεταχειριζόμενον, μὴ γὰρ παραταττόμενον ἐθεάσασθε; Ἀπλῶς ἰδιεῖν ἐβουλήθη καὶ πυθέσθαι πόθεν τούτῳ τῆς τοσαύτης μανίας ἢ ὑπερβολῆ. «Τίς γὰρ ἐστὶν ὁ ἀλλόφυλος, ὁ δνειδίζων παράταξιν Θεοῦ ζῶντος;». Εἶτα ἀκούων κἀκείνου τὴν πολλὴν μεγαλορρημοσύνην καὶ τῶν μετὰ τοῦ Σαοὺλ ἀφιγμένων τὴν ἄφατον δειλίαν, φησὶ· τί ἔσται τῷ ἀνθρώπῳ τῷ τούτου τὴν κεφαλὴν ἐκτέμνοντι; Καὶ πολλὴν τῆς ψυχῆς τὴν ἀνδρείαν ἐδείκνυ διὰ τῶν ρημάτων πάντας εἰς ἔκπληξιν ἀγαγών. Ταῦτα γνοὺς ὁ Σαοὺλ μεταπέμπεται τὸν νέον τὸν τῆς ποιμαντικῆς πλέον εἰδότα οὐδὲν καὶ ἰδὼν αὐτοῦ τὴν ἡλικίαν ἐξευτέλισεν. Εἶτα μαθὼν παρ' αὐτοῦ, ὅπως τοῖς ἄρκτοις ἐκέχρητο, ἠνίκα ἐπήεσαν τοῖς ποιμνίοις· ἠναγκάσθη γὰρ ταῦτα διηγῆσασθαι ὁ θαυμάσιος οὗτος, οὐ κενοδοξῆσαι βουλόμενος, ἀλλ' εἰς ἀνάγκην καταστάς, ὥστε ἐκείνῳ θάρσος ἐνθεῖναι καὶ μὴ πρὸς τὴν εὐτέλειαν τοῦ φαινομένου ἰδεῖν, ἀλλὰ πρὸς τὴν πίστιν τὴν ἔνδοθεν κρυπτομένην καὶ τὴν συμμαχίαν τὴν ἄνωθεν, δι' ἣν ὁ νέος τῶν ἀνδρῶν ἦν ἰσχυρότερος καὶ ὁ ἄοπλος τῶν ὀπλισμένων καὶ ὁ ποιμὴν τῶν στρατιωτῶν· εἶτα ἰδὼν αὐτοῦ τὸ παράστημα τῆς γνώμης ὁ βασιλεύς, τὰ οἰκεῖα ὄπλα ἐνδύειν αὐτὸν ἐβούλετο· ὁ δὲ ταῦτα περιθέμενος οὐδὲ ἐνεγκεῖν αὐτὰ ἴσχυσε. Τοῦτο δὲ ἐγίνετο, ἵνα γυμνῆ δειχθῆ ἡ τοῦ Θεοῦ δύναμις, ἢ δι' αὐτοῦ ἐνεργοῦσα καὶ μὴ τοῖς ὄπλοις λογίσωνται τὰ γινόμενα. Ἐπειδὴ γὰρ μετὰ τὸ ἐνδύσασθαι ταῦτα

«Δέν ἦλθες διὰ τίποτε ἄλλο παρὰ διὰ νὰ ἰδῆς τὸν πόλεμον;». Καθ' ὅσον οὔτε διὰ νὰ μᾶς ἐπισκεφθῆς ἦλθες.

Πρόσεχε ὁμως τὴν σωφροσύνην καὶ τὴν μεγάλην ἐπιείκειαν τοῦ Δαυίδ. Δέν λέγει τίποτε τὸ προσβλητικὸν πρὸς αὐτούς, τίποτε τὸ σκληρὸν, ἀλλὰ καταπραΰνων τὴν ὀργῆν των καὶ τὸν φθόνον των, λέγει· «Ἐναν ἀπλὸν λόγον δέν εἶπα;». Μήπως δηλαδὴ μὲ εἶδατε νὰ χρησιμοποιοῦ ὄπλα ἢ νὰ παρατάσσωμαι εἰς μάχην; Ἠθέλησα ἀπλῶς νὰ ἰδῶ καὶ νὰ μάθω ἀπὸ ποῦ αὐτὸς ἔχει τόσον ὑπερβολικὴν μαρτίαν. «Διότι ποῖος εἶναι ὁ ἀλλόφυλος αὐτὸς, ὁ ὁποῖος ὄνειδίζει τὴν παράταξιν τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος;». Ἐπειτα ἀκούων καὶ τὴν πολλὴν καυχησιολογίαν ἐκείνου καὶ τὴν ἀπερίγραπτον δειλίαν τῶν ἀνδρῶν τοῦ Σαούλ, λέγει· Τί θὰ γίνῃ ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς, ὁ ὁποῖος θὰ κόψῃ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ; Μὲ τοὺς λόγους αὐτοὺς ἔκαμε τοὺς πάντας νὰ ἐκπλήσσονται καὶ ἐφανέρωνε τὴν μεγάλην ἀνδρείαν τῆς ψυχῆς του. Ὄταν ἔμαθεν αὐτὰ ὁ Σαούλ ἔστειλε καὶ ἐκάλεσε τὸν νέον, ὁ ὁποῖος δέν ἐγνώριζε τίποτε περισσότερον ἀπὸ τὸ νὰ βοσκή τὰ κοπάδια καὶ ὅταν εἶδε τὸ νεαρὸν τῆς ἡλικίας του τὸν ἐθεώρησε ἀσήμαντον. Ἀργότερον ὅταν ἔμαθεν ἀπὸ τὸν ἴδιον, μὲ ποῖον τρόπον ἐφόνευσε τὰς ἄρκτους, ὅταν ἐπετέθηκαν ἐναντίον τῶν ποιμνίων του, καθ' ὅσον ὑπεχρεώθη νὰ διηγηθῇ αὐτὰ ὁ θαυμάσιος αὐτὸς, χωρὶς νὰ θέλῃ νὰ κενοδοξήσῃ, ἀλλ' ἐπειδὴ εὐρέθη εἰς τὴν ἀνάγκην, διὰ νὰ ἐνθαρρύνῃ ἐκεῖνον καὶ νὰ μὴ βλέπῃ μόνον τὴν ταπεινήν του ἐμφάνισιν, ἀλλὰ νὰ διακρίνῃ τὴν πίστιν, ἣ ὁποία κρύπτεται μέσα του καὶ τὴν βοήθειαν, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἄνωθεν καὶ ἐξ αἰτίας τῆς ὁποίας ὁ νεώτερος ἦτο ὁ πιὸ δυνατὸς ἀπ' ὅλους τοὺς ἄνδρας, ὁ ἄοπλος ἀπ' τοὺς ὀπλισμένους, καὶ ὁ βοσκὸς ἀπ' τοὺς στρατιώτας. Ἐπειτα ὅταν ὁ βασιλεὺς εἶδε τὴν γενναιότητα τῆς ψυχῆς, ἤθελε νὰ τὸν ἀρματώσῃ μὲ τὰ ἰδικὰ του ὄπλα, ἀλλὰ αὐτὸς ὅταν τὰ ἐφόρεσε δέν ἠμπόρεσε νὰ τὰ σηκώσῃ. Αὐτὸ ἐγίνε, διὰ νὰ μείνῃ μόνῃ ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ, ἣ ὁποία ἐνήργει μέσῳ αὐτοῦ καὶ νὰ μὴ καταλογισθοῦν εἰς τὰ ὄπλα, ὅσα θὰ συμβοῦν. Ἐπειδὴ δηλαδὴ δέν

ἐχώλευεν, ἐπέθετο τὰ ὄπλα καὶ τὴν κἀδον τὴν ποιμαντικὴν λαβὼν καὶ τὰς βώλους, οὕτως ἐπὶ τὸν σαρκικὸν ἐκεῖνον πύργον ἐξήει.

Ἄλλ' ὄρα πάλιν καὶ τὸν ἀλλόφυλον πρὸς τὸ εὐτε-
 5 λές τῆς ἡλικίας ὄρωντα καὶ ἐντεῦθεν ἐξευτελίζοντα τὸν δίκαιον καὶ καθάπερ παιδίου εὐτελοῦς κατεξανιστάμενον διὰ τῶν ρημάτων. Ἐπειδὴ γὰρ εἶδεν αὐτὸν μετὰ τῆς κἀδου τῆς ποιμαντικῆς ἐπ' αὐτὸν ὀρμήσαντα καὶ τὰς βώλους μόνας ἐπιφερόμενον, μονονουχὶ
 10 πρὸς αὐτὸν ἔλεγεν· ἐνόμισας σὺ πάλιν προβάτοις ἐφεστάναι καὶ κύνας τινὰς ἐκδιώκειν καὶ διὰ τοῦτο καθάπερ κύνα τινὰ ἐλαύνων, οὕτω μετὰ τῶν ὀργάνων ἐκείνων ἐπὶ τὴν πρὸς ἐμὲ μάχην ὤρμησας; ἄρτι σε ἡ πείρα διδάξει, ὡς οὐ πρὸς τὸν τυχόντα σοι ὁ πόλε-
 15 μος. Καὶ πολλῇ τῇ μεγαλορρημοσύνῃ χρησάμενος ἔσπευδε καὶ ἠπειέγετο καὶ τὴν παντευχίαν ἐκίνει καὶ τὰ ὄπλα ἐξέτεινεν. Ἄλλ' ὁ μὲν τῇ δυνάμει τῶν ὀπλων πεπορθῶς ἠπτετο τῆς μάχης· ὁ δέ, τῇ πίστει καὶ τῇ ἄνωθεν συμμαχίᾳ συμφράξας ἑαυτόν. Καὶ πρότερον
 20 διὰ τῶν ρημάτων τοῦ ἀλλοφύλου τὸ φρούαγμα κατενεγκὼν καὶ εἰπὼν πρὸς αὐτόν· σὺ μὲν ἔρχη πρὸς με ἐν ὄπλῳ καὶ δόρατι καὶ τῇ οἰκείᾳ ἰσχύϊ νομίζεις περιγενέσθαι· ἐγὼ δὲ ἐν ὀνόματι Κυρίου τοῦ Θεοῦ. Καὶ ταῦτα εἰπὼν καὶ ἀνελόμενος ἐκ τῆς κἀδου τῆς ποιμενι-
 25 κῆς μίαν βῶλον, καθάπερ ὄντως κύνα τινὰ μέλλων ἀπελαύνειν ἐπιόντα τῇ ποιίμνῃ, οὕτω τῇ σφενδόνῃ ἐξακοντίσας, παραχρῆμα κατὰ τοῦ μετώπου πλήξας τὸν ἀλλόφυλον κατήνεγκε καὶ σπεύσας καὶ ἀφελὼν αὐτοῦ τὸ ξίφος, δι' ἐκεῖνου τὴν κεφαλὴν ἀποτεμών, οὕ-
 30 τως ἠνεγκε τῷ βασιλεῖ καὶ τέλος τῷ πολέμῳ δέδωκε. Καὶ δι' ἐκεῖνου καὶ ὁ βασιλεὺς τὴν σωτηρίαν εὔρατο καὶ πᾶς ὁ τούτου στρατὸς ἀνέπνευσε. Καὶ ἦν ἰδεῖν θαυμαστὰ καὶ παράδοξα πράγματα, τὸν ὀπλισμένον ὑπὸ τοῦ ἀόπλου κατηνεγμένον καὶ τὸν τὰ πολεμικὰ

ἤμποροῦσε νὰ βαδίση, ὅταν ἐφόρεσεν αὐτά, τὰ ἄφησε καὶ ἐπῆρε τὸν ποιμενικὸν σάκκον καὶ τοὺς βώλους καὶ ἤρχετο ἔτσι ἐναντίον ἐκείνου τοῦ σάρκινου πύργου.

Ἄλλὰ πρόσεχε πάλιν, ὅτι καὶ ὁ ἀλλόφυλος βλέπων τὸ νεαρὸν τῆς ἡλικίας περιφρονεῖ ἐξ αἰτίας αὐτῆς τὸν δίκαιον καὶ τὸν ὀμιλεῖ ὡσὰν νὰ ἀπευθύνεται εἰς ἀσήμαντον παιδίον. Ὅταν λοιπὸν εἶδεν αὐτὸν νὰ ἔρχεται ἐναντίον του κρατῶν τὸν ποιμενικὸν τοῦ σάκκον καὶ νὰ ἔχη μόνον τοὺς βώλους, ἔλεγε περίπου εἰς αὐτόν. Ἐνόμισες, ὅτι φυλάσσεις πάλιν πρόβατα καὶ ὅτι ἐκδιώκεις κάποιους σκύλους καὶ διὰ τοῦτο ὡσὰν νὰ κυνηγᾷς κάποιον σκύλον ἔτσι μὲ τὰ ὄπλα αὐτὰ ἤλθες ἐναντίον μου, διὰ νὰ μὲ ἀντιμετωπίσης; Γρήγορα ἢ πείρα θὰ σέ διδάξῃ, ὅτι ἡ μάχη σου δὲν θὰ εἶναι μὲ τυχαῖον ἄνθρωπον. Καὶ ἀφοῦ εἶπε πολλοὺς λόγους ὑπερηφανευόμενος ἔσπευδε καὶ ἐβιάζετο καὶ ἐκίνει τὴν πανοπλίαν του καὶ ἐτέντωνε τὰ ὄπλα του. Ἄλλ' αὐτὸς μὲν ἤρχιζε τὴν μάχην βασιζόμενος εἰς τὴν δύναμιν τῶν ὄπλων του, ἐνῶ ὁ Δαυὶδ ἀφοῦ ἐθωράκισε τὸν ἑαυτὸν του μὲ τὴν πίστιν καὶ τὴν ἄνωθεν βοήθειαν. Καὶ κατ' ἀρχὰς ἐταπείνωσε μὲ τοὺς λόγους τὴν αὐθάδη ἔπαρσιν τοῦ ἀλλοφύλου καὶ εἶπε πρὸς αὐτόν· Σὺ μὲν ἔρχεσαι ἐναντίον μου μὲ ὄπλα καὶ μὲ δόρυ καὶ νομίζεις, ὅτι θὰ μὲ νικήσης μὲ τὴν δύναμίν σου. Ἐγὼ ὁμως ἔρχομαι ἐναντίον σου ἐν ὀνόματι τοῦ Κυρίου τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἀφοῦ εἶπεν αὐτά καὶ ἔβγαλεν ἕναν βῶλον ἀπὸ τὸν ποιμενικὸν σάκκον, ὡσὰν νὰ ἐπρόκειτο εἰς τὴν πραγματικότητα νὰ ἐκδιώξῃ κάποιον σκύλον, ὁ ὁποῖος ἐπετίθετο κατὰ τῆς ποιμνης, ἔτσι ἔρριψεν αὐτόν μὲ τὴν σφενδόνην του καὶ ἐπληξε τὸν ἀλλόφυλον εἰς τὸ μέτωπον καὶ τὸν ἔρριψε κάτω. Καὶ ἀφοῦ ἔτρεξε καὶ ἀφήρεσεν ἀπ' αὐτόν τὸ εἶφος, ἔκοψε μὲ ἐκεῖνο τὴν κεφαλὴν του, ἔφερεν αὐτὴν εἰς τὸν βασιλέα καὶ ἔδωσε ἔτσι τέλος εἰς τὸν πόλεμον. Μέσω ἐκείνου εὔρε τὴν σωτηρίαν καὶ ὁ βασιλεὺς καὶ ὁλος ὁ στρατὸς του ἀνέπνευσε. Καὶ ἦτο δυνατόν νὰ ἰδῆς θαυμαστά καὶ παράξενα πράγματα, τὸν ὀπλισμένον νὰ ἔχη ριφθῆ κάτω ἀπὸ τὸν ὄπλον καὶ τὸν ἔμπειρον εἰς τὰ πολεμικὰ νὰ πίπτῃ ἀπ' αὐ-

ἔμπειρον ὑπὸ τοῦ τῆς ποιμενικῆς πλέον εἰδότος μηδὲν πίπτοντα. Τίνος ἔνεκεν καὶ διὰ τί; Ὅτι ὁ μὲν τὴν ἄνωθεν εἶχε συμμαχίαν συνεφαπτομένην αὐτῷ, ὁ δὲ ταύτης ἔρημος ὢν ὑπὸ ταῖς τούτου χερσὶν ἐγίνετο.

5 Ἄλλ' ὄρα λοιπὸν ἐνταῦθα τὸ πάθος τοῦ φθόνου ὅσῃν εἰργάσατο τὴν ἀτοπίαν. Ἐπειδὴ γὰρ εἶδεν ὁ βασιλεὺς εὐφημίας πολλῆς ἀπολαύσαντα τὸν δίκαιον τοῦτον καὶ τὰς χορευούσας κραζούσας, «Ἐνίκησε Σαοὺλ ἐν χιλιάσι καὶ Δαυὶδ ἐν μυριάσιν», οὐκ ἔνεγκῶν
10 πράως τὰ παρ' αὐτῶν ρηθέντα (καίτοι κατὰ τὸν τοῦ δικαίου λόγον αὐτῷ μᾶλλον ἐχαρίσαντο, ἢ τῷ Δαυίδ), ἠττηθεὶς ὑπὸ τοῦ φθόνου τὸν εὐεργέτην τοῖς ἐναντίοις λοιπὸν ἠμείβετο καὶ ὃν ἔχρῃν σωτῆρα καὶ εὐεργέτην ἐπιγράφεσθαι, τοῦτον ἀνελεῖν ἐπεχείρει. Ὡ
15 μανίας ὑπερβολή· ὡ παραπληξίας ἐπίτασις. Τὸν τὴν ζωὴν αὐτῷ χαρισάμενον καὶ πάντα τὸν στρατὸν αὐτοῦ ἐλευθερώσαντα τῆς τοῦ ἄλλοφύλου μανίας, τοῦτον ὡς πολέμιον λοιπὸν ὑφωρᾶτο καὶ οὐδὲ ἔναυλος οὔσα ἢ εὐεργεσία περιεγίνετο τοῦ πάθους, ἀλλὰ καθά
20 περ ὑπὸ μέθης τινός, ὑπὸ τοῦ φθόνου σκοτωθεὶς τὸν τῆς διανοίας λογισμὸν, τὸν εὐεργέτην ὡς πολέμιον ἔώρα.

4. Τοιοῦτον γὰρ ἢ κακία τοῦ πάθους τούτου· αὐτῷ πρότερον λυμαίνεται τῷ τοῦτο τίκτοντι. Καὶ καθά
25 περ σκώληξ ὑπὸ τοῦ ξύλου τικτόμενος αὐτὸ πρότερον τὸ ξύλον καταναλίσκει, οὕτω καὶ ὁ φθόνος ἐκείνην πρότερον διαφθείρει τὴν τεκοῦσαν αὐτὸν ψυχὴν καὶ τὸ ἐναντίον ἢ βούλεται τὸν φθονούμενον διατίθησι. Μὴ γὰρ μοι τὰ προοίμια σκόπει ἐπὶ τῶν φθονουμέ
30 νων, ἀλλὰ πρὸς τὸ τέλος ἀφόρα, καὶ ἐννόει ὅτι αὐτὴ ἢ κακία τῶν φθονούντων εἰς μείζονα περιφάνειαν ἄγει τοὺς φθονουμένους. Οἱ μὲν γὰρ καὶ τὸν Θεὸν ἐφέλκονται εἰς συμμαχίαν καὶ τῆς ἄνωθεν ἀπολαύουσι ροπῆς· ὁ δὲ ταύτης ἔρημος, πᾶσιν εὐεπιχείρητος γί-

τόν, ὁ ὁποῖος δὲν ἐγνώριζε τίποτε περισσότερο ἀπὸ τὸ νὰ ποιμαίνη τὰ πρόβατα. Διὰ ποῖον λόγον καὶ διατί; Διότι ὁ μὲν Δαυὶδ εἶχε μαζί του τὴν ἄνωθεν βοήθειαν, ὁ δὲ Γολιάθ ἐστερεῖτο αὐτὴν καὶ ὑπετάγη ἔτσι εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ.

Ἄλλὰ βλέπε ἐδῶ πόσῃν παρανομίαν προεκάλεσε τὸ πάθος τοῦ φθόνου. Ὄταν λοιπὸν εἶδεν ὁ βασιλεύς, ὅτι ὁ δίκαιος αὐτός ἀπήλαυσε μεγάλας τιμὰς καὶ ὅτι αἱ χορεύτριαι ἐφώναζον «Ἐνίκησεν ὁ Σαοὺλ χιλιάδας καὶ ὁ Δαυὶδ μυριάδας»¹, δὲν ὑπέφερε μὲ πραότητα τοὺς λόγους των, (ἄν καὶ σύμφωνα μὲ τὸν λόγον τοῦ δικαίου ἐπευφήμησαν περισσότερο αὐτόν, παρὰ τὸν Δαυὶδ), νικηθεὶς ἀπὸ τὸν φθόνον ἔδωσεν ὡς ἀμοιβὴν εἰς τὸν εὐεργέτην τὰ ἀντίθετα καὶ αὐτόν, τὸν ὁποῖον ἔπρεπε νὰ ἀποκαλῆ σωτῆρα καὶ εὐεργέτην, αὐτόν ἐπεχείρει νὰ τὸν φονεύσῃ. Ὡ υπερβολικὴ μανία. Ὡ μέγεθος παραλογισμοῦ. Αὐτόν ποῦ τοῦ ἐχάρισε τὴν ζωὴν καὶ ἔσωσεν ὀλόκληρον τὸν στρατόν του ἀπὸ τὴν μανίαν τοῦ ἀλλοφύλου, αὐτόν τὸν ἔβλεπεν ὡσὰν ἐχθρόν καὶ ἐνῶ ἡ εὐεργεσία ἦτο ἀκόμη νωπὴ δὲν κατεσίγασε τὸ πάθος, ἀλλ' ὡσὰν νὰ ἦτο μεθυσμένος ὁ φθόνος ἐσκότῳσε τὴν λειτουργίαν τῆς λογικῆς καὶ τὸν εὐεργέτην τὸν ἔβλεπε ὡσὰν ἐχθρόν.

4. Πράγματι τόσο μεγάλη εἶναι ἡ κακία αὐτοῦ τοῦ πάθους. Καταστρέφει δηλαδὴ πρῶτον αὐτόν, ὁ ὁποῖος γεννᾷ αὐτό. Καὶ ὅπως ἀκριβῶς ὁ σκώληξ, ὁ ὁποῖος δημιουργεῖται ἀπὸ τὸ ξύλον, κατατρώγει πρῶτον αὐτό, ἔτσι καὶ ὁ φθόνος καταστρέφει πρῶτην τὴν ψυχὴν ἐκείνην, ἡ ὁποία τὸν ἐγέννησε καὶ κάμει τὸν φθονούμενον τὸ ἀντίθετον ἀπ' ὅ,τι ἐπιδιώκει ὁ φθονῶν. Νὰ μὴ ἐξετάζῃς παρακαλῶ αὐτά, τὰ ὁποῖα ὑποφέρουν εἰς τὴν ἀρχὴν οἱ φθονούμενοι, ἀλλὰ νὰ βλέπῃς πρὸς τὸ τέλος καὶ νὰ σκέπτεσαι, ὅτι ἡ ἴδια ἡ κακία τῶν φθονούντων ὁδηγεῖ τοὺς φθονουμένους εἰς μεγαλυτέραν δόξαν. Καθ' ὅσον οἱ μὲν φθονούμενοι προσελκύουν εἰς συμμαχίαν καὶ τὸν Θεὸν καὶ ἀπολαμβάνουν τὴν ἄνωθεν βοήθειαν. Αὐτός ὅμως, ὁ ὁποῖος στερεῖται αὐτὴν, γίνεται εὐκόλα ὑποχείριος εἰς ὄλους καὶ πρὶν

νεται καὶ πρὸ τῶν ἔξωθεν πολεμίων ὑπ' αὐτοῦ τοῦ
 πάθους πολιορκούμενος μονονουχὶ καταναλίσκεται
 καὶ ὡσπερ ἀδήλοις γνάθοις κατεσθιόμενος, οὕτω δα-
 πανώμενος ὑποβρύχιος, ὡς εἰπεῖν, γίνεται. "Οπερ
 5 εἰδότες φεύγωμεν, παρακαλῶ, τὴν λύμην τοῦ πάθους
 καὶ πάση δυνάμει ἐξορίζωμεν τοῦτο τῆς ἑαυτῶν ψυ-
 χῆς. Πάντων γὰρ τῶν παθῶν τοῦτο ὀλεθριώτερον
 καὶ αὐτῇ ἡμῶν τῇ σωτηρίᾳ λυμαινόμενον· τοῦ γὰρ πο-
 νηροῦ διαβόλου ἐστὶν εὖρημα. Δι' ὃ καὶ τις σοφὸς ἔ-
 10 λεγε· «Φθόνῳ διαβόλου θάνατος εἰσῆλθεν εἰς τὸν κό-
 σμον». Τί ἐστι, «Φθόνῳ δὲ διαβόλου θάνατος εἰσῆλθεν
 εἰς τὸν κόσμον»; Ἐπειδὴ γὰρ εἶδε τὸ πονηρὸν τοῦτο
 θηρίον ἀθάνατον γενόμενον τὸν πρωτόπλαστον, διὰ
 τῆς οἰκείας πονηρίας εἰς τὴν τῆς ἐντολῆς παρακοήν·
 15 αὐτὸν ἤγαγε καὶ δι' ἐκείνης τοῦ θανάτου τὴν τιμω-
 ρίαν παρεσκεύασεν αὐτὸν ἐπισπάσασθαι. Ὁ φθόνος
 τοίνυν τὴν ἀπάτην εἰργάσατο, ἢ ἀπάτη τὴν παρακο-
 ῆν, ἢ παρακοὴ τὸν θάνατον. Διὰ τοῦτο φησι· «Φθόνῳ
 διαβόλου θάνατος εἰσῆλθεν εἰς τὸν κόσμον».

20 Εἶδες πόση τοῦ πάθους ἡ λύμη; Τὸν ἀθανασία
 τιμηθέντα θανάτῳ ὑποκειῖσθαι πεποίηκεν. Ἄλλ' ὃ μὲν
 ἐχθρὸς τῆς ἡμετέρας σωτηρίας, τὸν οἰκεῖον φθόνον
 κινήσας, ὄντα ἀθάνατον τὸν πρωτόπλαστον θανάτῳ
 καταδικασθῆναι πεποίηκεν· ὃ δὲ κηδεμῶν καὶ φιλάν-
 25 θρωπος δεσπότης διὰ τοῦ θανάτου τοῦ οἰκείου πάλιν
 τὴν ἀθανασίαν ἡμῖν ἐχαρίσατο καὶ μείζονα ὧν ἀπω-
 λέσαμεν εὔραμεν. Παραδείσου ἐκεῖνος ἐξήγαγε καὶ
 εἰς τὸν οὐρανὸν οὗτος ἀνήγαγε· θανάτῳ καταδικασθῆ-
 ναι ἐκεῖνος πεποίηκε καὶ τὴν ἀθανασίαν ἡμῖν οὗτος
 30 ἐχαρίσατο· τῆς ἐν παραδείσῳ τρυφῆς ἀπεστέρησεν ἐ-
 κεῖνος καὶ βασιλείαν ἡμῖν οὐρανῶν εὐτρέπισεν οὗτος.
 Εἶδες τοῦ Δεσπότη σου τὸ εὐμήχανον καὶ ὅπως τὰ
 παρὰ τῆς βασκανίας ὄπλα τοῦ διαβόλου κατὰ τῆς ἡ-
 μετέρας σωτηρίας γεγεννημένα, ἐκεῖνα αὐτὰ περιέτρε-

πολιορκηθῆ ἀπὸ τοὺς ἐξωτερικοὺς ἐχθροὺς φθείρεται σχεδὸν πολιορκούμενος ὑπὸ τοῦ πάθους αὐτοῦ καὶ ὡσὰν νὰ κατατρώγεται ἀπὸ ἀοράτους σιαγόνας, ἔτσι ἀποδυναμώνεται καὶ κατὰ κάποιον τρόπον ἐξαφανίζεται. Γνωρίζοντες αὐτό, ἄς ἀποφεύγωμεν, παρακαλῶ, τὴν φθορὰν τοῦ πάθους αὐτοῦ καὶ ἄς βγάλωμεν αὐτὸ μὲ ὅλας μας τὰς δυνάμεις ἀπὸ τὰς ψυχὰς μας. Διότι αὐτὸ εἶναι τὸ καταστρεπτικώτερον ἀπ' ὅλα τὰ πάθη, ἀφοῦ ὑπονομεύει καὶ τὴν σωτηρίαν μας, ἀφοῦ εἶναι ἐφεύρεσις τοῦ πονηροῦ διαβόλου. Διὰ τοῦτο καὶ κάποιος σοφὸς ἔλεγεν· «Ἀπὸ τὸν φθόνον τοῦ διαβόλου εἰσῆλθεν ὁ θάνατος εἰς τὸν κόσμον»². Τί σημαίνει «Ἀπὸ τὸν φθόνον τοῦ διαβόλου εἰσῆλθεν εἰς τὸν κόσμον ὁ θάνατος»; Ἐπειδὴ δηλαδὴ εἶδε τὸ πονηρὸν αὐτὸ θηρίον, ὅτι ὁ πρωτόπλαστος ἔγινεν ἀθάνατος, τὸν ὠδήγησεν εἰς τὴν παρακοὴν τῆς ἐντολῆς μὲ τὴν πονηρίαν του καὶ μὲ αὐτὴν τὸν προετοίμασε νὰ δεχθῆ ὡς τιμωρίαν τὸν θάνατον. Ὁ φθόνος λοιπὸν ἔφερε τὴν ἀπάτην, ἢ ἀπάτη τὴν παρακοὴν καὶ ἢ παρακοὴ τὸν θάνατον. Διὰ τοῦτο λέγει· «Ἀπὸ τὸν φθόνον τοῦ διαβόλου εἰσῆλθεν εἰς τὸν κόσμον ὁ θάνατος».

Εἶδες πόση εἶναι ἡ καταστροφή αὐτοῦ τοῦ πάθους; Ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος εἶχε τιμηθῆ μὲ τὴν ἀθανασίαν, τὸν ἔκανε νὰ γίνῃ θνητός. Ἄλλ' ὁ μὲν ἐχθρὸς τῆς σωτηρίας μας, ἀφοῦ ἐνεργοποίησε τὸν φθόνον του, ἔκαμε τὸν πρωτόπλαστον νὰ τιμωρηθῆ μὲ τὸν θάνατον, ἂν καὶ ἦτο ἀθάνατος. Ὁ κηδεμὼν καὶ φιλόανθρωπος Κύριος ὁμως μὲ τὸν θάνατόν του μᾶς ἐχάρισε τὴν ἀθανασίαν καὶ εὔρομεν περισσότερα ἀπ' ὅσα ἐχάσαμεν. Ἐκεῖνος μᾶς ἐξεδίωξεν ἐκ τοῦ Παραδείσου, ἐνῶ ὁ Κύριος μᾶς ἀνέβασεν εἰς τὸν οὐρανόν. Ἐκεῖνος μᾶς ἔκανε νὰ καταδικασθῶμεν, ἐνῶ αὐτὸς μᾶς ἐχάρισε τὴν ἀθανασίαν. Ἐκεῖνος μᾶς ἐστέρησε τὴν ἀπόλαυσιν τοῦ παραδείσου, ἐνῶ αὐτὸς μᾶς ἐτοίμασε τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Εἶδες τὴν ἐφευρετικότητα τοῦ Κυρίου σου καὶ πῶς τὰ πονηρὰ ὄπλα τοῦ διαβόλου, τὰ ὁποῖα ἐδημιούργησεν ἐναντίον τῆς σωτηρίας μας,

πεν εἰς τὴν αὐτοῦ κεφαλὴν; Οὐ μόνον γὰρ ἡμᾶς μειζόνων ἠξίωσεν, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνον ἡμῖν ὑποχείριον ἔδωκεν, εἰπών· «Ἴδου δέδωκα ὑμῖν ἐξουσίαν πατεῖν ἐπάνω ὄφρων καὶ σκορπίων».

5 Ταῦτα τοίνυν ἅπαντα λογιζόμενοι καὶ τὸν φθόνον τῆς ἑαυτῶν ψυχῆς ἐξορίζωμεν καὶ τὴν εὐνοίαν τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ ἐπισπασώμεθα. Τοῦτο γὰρ ἡμῶν τὸ ὄπλον τὸ ἀκαταγώνιστον· τοῦτο ἡμῶν ἡ μεγίστη περιουσία. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἰσμαήλ, καίτοι νέος καὶ ἐν
 10 ἔρημιά ὢν καὶ πολλῇ ἀπορία, ἀθρόον ἠϋξήθη καὶ εἰς ἔθνος μέγα ἐπέδωκεν· ἐπειδὴ «Ὁ Θεὸς ἦν», φησί, «μετὰ τοῦ παιδίου». Ἐντεῦθεν γὰρ ἡμῖν ὁ λόγος ἅπας ἐξεκυλίσθη. Ὑπερίδωμεν οὖν, παρακαλῶ, τῶν παρόντων, ποθήσωμεν τὰ μέλλοντα, τὴν εὐνοίαν τὴν
 15 παρὰ τοῦ Θεοῦ πάντων προτιμῶμεν καὶ διὰ τῆς ἀρίστης πολιτείας ἑαυτοῖς πολλὴν προαποθώμεθα τὴν παρησίαν, ἵνα καὶ τὸν παρόντα βίον ἀλύπως διανύσαι δυνηθῶμεν καὶ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν ἐπιτύχωμεν, χάριτι καὶ φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰη-
 20 σοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ ἅμα τῷ ἁγίῳ Πνεύματι δόξα, κράτος, τιμὴ νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

αὐτὰ τὰ ἴδια τὰ ἔστρεψεν ὁ Κύριος ἐναντίον τῆς κεφαλῆς τοῦ διαβόλου; Διότι ὄχι μόνον μᾶς ἔκαμεν ἀξίους μεγαλυτέρων ἀγαθῶν, ἀλλὰ καὶ μᾶς παρέδωσεν ἐκεῖνον αἰχμάλωτον μέ τὸ νὰ εἰπῇ «Ἴδου σᾶς δίδω τὴν ἐξουσίαν νὰ πατῆτε ἐπάνω εἰς ὄφεις καὶ σκορπιούς»³.

Αὐτὰ λοιπὸν ὅλα ἔχοντες ὑπ' ὄψιν ἅς βγάζωμεν τὸν φθόνον ἀπὸ τὴν ψυχὴν μας καὶ ἅς προσπαθήσωμεν νὰ κερδήσωμεν τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ. Καθ' ὅσον αὐτὸ εἶναι τὸ ἀσυναγώνιστον ὄπλον μας. Αὐτὸ εἶναι ἡ μεγαλύτερη περιουσία μας. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἰσμαήλ, ἂν καὶ ἦτο νέος καὶ μέσα εἰς τὴν ἔρημον καὶ ἀντεμετώπιζε μεγάλας δυσκολίας, ὅμως γρήγορα ἐμεγάλωσε καὶ κατέστη γενάρχης μεγάλου ἔθνους, διότι λέγει ἡ Γραφή· «Ὁ Θεὸς ἦτο μαζί με τὸ παιδί». Καὶ ἀπὸ τὸ σημεῖον αὐτὸ ὁ λόγος μας ἔφθασεν εἰς τὸν Δαυίδ. Ἄς περιφρονήσωμεν λοιπὸν, παρκαλῶ, τὰ παρόντα καὶ ἅς ποθήσωμεν τὰ μέλλοντα, ἅς προτιμῶμεν περισσότερο ἀπ' ὅλα τὴν εὐνοίαν τοῦ Θεοῦ καὶ μέ τὴν ἐνάρετον ζωὴν μας ἅς ἀποκτήσωμεν ἐκ τῶν προτέρων μεγάλην παρρησίαν διὰ τοὺς ἑαυτοὺς μας, ὥστε νὰ ἠμπορέσωμεν νὰ περάσωμεν καὶ τὸν παρόντα βίον χωρὶς λύπας καὶ νὰ ἐπιτύχωμεν τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ με τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα συγχρόνως καὶ εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει ἡ δόξα, ἡ ἐξουσία καὶ ἡ τιμὴ τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Ο Μ Ι Λ Ι Α Μ Ζ'

(Γεν. 22, 1 - 18)

«Καὶ ἐγένετο μετὰ τὰ ρήματα ταῦτα, ὁ Θεὸς ἐπείραζε τὸν Ἀβραάμ».

- 5 1. Πολὺ τῶν σήμερον ἡμῖν ἀναγνωσθέντων τὸ κέρδος καὶ ἄφατος ὁ θησαυρὸς ὁ τοῖς βραχέσι τούτοις ρήμασιν ἐγκεκρυμμένος. Τοιαῦτα γὰρ τὰ θεῖα λόγια οὐκ ἐν τῷ πλήθει τῶν ρημάτων, ἀλλ' ἐν τῇ συντομίᾳ τῶν λόγων πολὺν ἐναποκείμενον ἔχει τὸν πλοῦτον.
- 10 Φέρε οὖν, ἀναπτύξωμεν τὰ εἰρημένα καὶ καταμάθωμεν ἀκριβῶς τῶν σήμερον ἀναγνωσθέντων τὴν δύναμιν. Οὕτω γὰρ πάλιν εἰσόμεθα καὶ τοῦ πατριάρχου τὴν πολλὴν ἀρετὴν καὶ τοῦ Θεοῦ τὴν ὑπερβάλλουσαν φιλανθρωπίαν. «Καὶ ἐγένετο», φησί, «μετὰ τὰ ρήματα
- 15 ταῦτα, ὁ Θεὸς ἐπείραζε τὸν Ἀβραάμ». Τί βούλεται ταυτὶ τὰ ρήματα, «Καὶ ἐγένετο μετὰ τὰ ρήματα ταῦτα, ὁ Θεὸς ἐπείραζε τὸν Ἀβραάμ»; Σκόπει μοι τὴν θείαν Γραφήν, πῶς ἐντεῦθεν ἤδη βούλεται ἐκκαλύψαι ἡμῖν τοῦ δικαίου τὴν ἀρετὴν. Καὶ ἐπειδὴ μέλλει
- 20 διηγείσθαι τὴν πείραν τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ ἐπαγομένην τῷ Ἀβραάμ, πρότερον ἡμᾶς βούλεται τὸν καιρὸν διδάξαι, καθ' ὃν ταῦτα ὁ πατριάρχης ἐπετάττετο καὶ πότε τὸν Ἰσαὰκ ἀνενεγκεῖν ἐκελεύετο, ἵνα μάθῃς τὴν πολλὴν τοῦ πατριάρχου ὑπακοὴν καὶ ὅπως τῶν τῷ
- 25 Θεῷ δοκούντων οὐδὲν προτιμᾶν ἠνέσχετο.

Τί οὖν ἐστίν, «Ἐγένετο δὲ μετὰ τὰ ρήματα ταῦτα»; Ἐπειδὴ γὰρ μετὰ τὸν τοῦ Ἰσαὰκ τόκον, ἠνίκα ἐθεάσατο ἡ Σάρρα τὸν Ἰσμαὴλ συναναστρεφόμενον τῷ Ἰσαὰκ, καθάπερ χθὲς πρὸς ὑμᾶς διελέχθημεν,

30 δυσχεράνασα πρὸς τοῦτο ἡ Σάρρα ἔλεγε πρὸς τὸν Ἀβραάμ· «Ἐκβαλε τὴν παιδίσκην καὶ τὸν υἱὸν αὐτῆς· οὐ γὰρ μὴ κληρονομήσῃ ὁ υἱὸς τῆς παιδίσκης μετὰ

Ο Μ Ι Λ Ι Α Μ Ζ '

(Γεν. 22, 1 - 18)

«Καί μετὰ ἀπὸ τὰ γεγονότα αὐτὰ ὁ Θεὸς ἐδοκίμαζε τὸν Ἀβραάμ».

1. Μεγάλο εἶναι τὸ κέρδος ἀπ' ὅσα ἀνεγνώσαμεν σήμερον καὶ ἀπερίγραφτος ὁ θησαυρὸς, ὁ ὁποῖος εἶναι κρυμμένος μέσα εἰς αὐτοὺς τοὺς συντόμους λόγους. Διότι τέτοιοι εἶναι οἱ θεῖοι λόγοι. Ὁ πλοῦτος δὲν εὐρίσκεται εἰς τοὺς πολλοὺς λόγους ἀλλ' εἰς τὴν συντομίαν αὐτῶν. Ἐμπρὸς λοιπόν, ἃς ἀναπτύξωμεν, ὅσα ἔχουν λεχθῆ καὶ ἃς μάθωμεν ἀκριβῶς τὴν δύναμιν αὐτῶν, τὰ ὁποῖα ἀνεγνώσθησαν σήμερον. Καθ' ὅσον ἔτσι θὰ γνωρίσωμεν πάλιν καὶ τὴν μεγάλην ἀρετὴν τοῦ πατριάρχου καὶ τὴν ὑπερβολικὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ. «Καί μετὰ ἀπὸ τὰ γεγονότα αὐτά», λέγει, «ὁ Θεὸς ἐδοκίμαζε τὸν Ἀβραάμ». Τί θέλει νὰ εἰπῆ μὲ τοὺς λόγους, «Καί μετὰ ἀπὸ τὰ γεγονότα αὐτὰ ὁ Θεὸς ἐδοκίμαζε τὸν Ἀβραάμ»; Πρόσεχε, παρακαλῶ, τὴν ἀγίαν Γραφήν, πῶς θέλει ἤδη ἀπ' ἐδῶ νὰ μᾶς ἀποκαλύψῃ τὴν ἀρετὴν τοῦ δικαίου. Καὶ ἐπειδὴ πρόκειται νὰ διηγηθῆ τὴν δοκιμασίαν, τὴν ὁποῖαν ἔστειλεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν Ἀβραάμ, προηγουμένως θέλει νὰ μᾶς γνωρίσῃ τὸν χρόνον, κατὰ τὸν ὁποῖον ὁ πατριάρχης ἔλαβε τὴν ἐντολήν καὶ πότε τοῦ παρήγγειλε νὰ προσφέρῃ τὸν Ἰσαάκ, διὰ νὰ ἀντιληφθῆς τὴν μεγάλην ὑπακοὴν τοῦ πατριάρχου καὶ ὅτι δὲν ἠνέχθη νὰ προτιμήσῃ τίποτε ἐκτὸς ἀπὸ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἐφαίνοντο καλὰ εἰς τὸν Θεόν.

Τί σημαίνει λοιπόν, «Μετὰ ἀπὸ τὰ γεγονότα αὐτά»; Ἐπειδὴ δηλαδὴ μετὰ τὴν γέννησιν τοῦ Ἰσαάκ ἢ Σάρρα, ὅπως σᾶς εἶπομεν χθές, ἐλυπήθη, ὅταν εἶδε τὸν Ἰσμαὴλ νὰ συναναστρέφεται τὸν Ἰσαάκ, εἶπεν εἰς τὸν Ἀβραάμ: «Νὰ ἐκδιώξῃς αὐτὴν τὴν δούλην καὶ τὸν υἱὸν τῆς, διότι δὲν θὰ κληρονομήσῃ ὁ υἱὸς τῆς δούλης μαζὶ μὲ τὸν υἱὸν

τοῦ υἱοῦ μου». ἐφάνη δὲ τοῦτο σκληρόν τῷ πατριάρχη, βουλόμενος ὁ Θεὸς παραμυθήσασθαι τὸν δίκαιον. φησὶν ὑπάκουσον Σάρρας τῆς γυναικός σου, καὶ ποίει τὸ παρ' αὐτῆς λεχθέν· καὶ μὴ σκληρόν σοι φαινέ-
 5 σθω τὸ περὶ τοῦ παιδίου καὶ τῆς παιδίσκης. «Ἐν γὰρ τῷ Ἰσαὰκ κληθήσεται σοι σπέρμα, καὶ τοῦτον δὲ ποιήσω εἰς ἔθνος μέγα, ἐπειδὴ σπέρμα σόν ἐστι». Καὶ πᾶσα ἡ ὑπόσχεσις αὐτῷ καὶ ἡ παρὰ τοῦ Θεοῦ ἐπαγγελία αὕτη ἦν, ὥστε εἰς πολὺ πλῆθος ἐκτείνεσθαι
 10 τοὺς ἐκ τοῦ Ἰσαὰκ τεχθέντας. Ἐπειδὴ ταύταις ταῖς ἐλπίσι τρεφόμενος ὁ δίκαιος διετέλει καὶ ὡς τῶν τοσοῦτων καὶ ἐπαλλήλων θλίψεων καὶ πειρασμῶν τὰς ἀμοιβὰς κομισάμενος καὶ ἐν ἀσφαλείᾳ λοιπὸν γεγνώως, καὶ ὁρῶν ἐν ὀφθαλμοῖς τὸν μέλλοντα διαδέχε-
 15 σθαι αὐτοῦ τὸν κληρὸν, οὕτω μετὰ ἀδείας καθειστήκει μεγίστην ἐντεῦθεν παραμυθίαν καρπούμενος.

Ἄλλ' ὁ τὰ ἀπόρρητα τῆς διανοίας ἐπιστάμενος, βουλόμενος ἡμῖν ἐκκαλύψαι τοῦ δικαίου τὴν ἀρετὴν καὶ τὸν πολὺν πόθον, ὃν περὶ αὐτὸν ἐπεδείκνυτο, με-
 20 τὰ τὰς τοσαύτας ὑποσχέσεις καὶ ταύτην τὴν πρόσφατον γεγεννημένην καὶ ἥς τὴν μνήμην ἔναυλον εἶχεν, ὅτε λοιπὸν ἐν ἡλικίᾳ γέγονεν ὁ Ἰσαὰκ καὶ ἐν αὐτῷ τῷ ἄνθει τῆς ἡλικίας ἐτύγχανε καὶ τὸν πόθον τοῦ πατρὸς τὸν περὶ αὐτὸν ἦν ἰδεῖν αὐξανόμενον, τό-
 25 τε μετὰ τὰ ρήματα ταῦτα τῆς ἐπαγγελίας καὶ μετὰ τὸ εἰπεῖν, ὅτι «Ἐν αὐτῷ κληθήσεται μοι σπέρμα» καὶ αὐτὸς ἔσται σου διάδοχος. «Μετὰ τὰ ρήματα ταῦτα ὁ Θεὸς ἐπείραζε τὸν Ἀβραάμ». Τί ἐστιν, «Ἐπείραζεν»; Οὐχ ὡς αὐτὸς ἀγνοῶν, ἀλλὰ προσῆγεν αὐτῷ τὴν πεί-
 30 ραν, ἵνα καὶ οἱ τότε παρόντες καὶ οἱ ἐξ ἐκείνου μέχρι τοῦ παρόντος παιδεύωνται τὸν αὐτὸν πόθον τῷ πατριάρχη καὶ τὴν ὑπακοὴν ἐπιδείκνυσθαι περὶ τὰ τοῦ Δεσπότητος προστάγματα.

«Καὶ εἶπε», φησί, «πρὸς αὐτόν· Ἀβραάμ, Ἀβρα-
 35 άμ. Ὁ δὲ εἶπεν· ἰδοὺ ἐγώ». Τί βούλεται ὁ τοῦ ὄνό-

1. Γέν. 21, 10.

2. Γέν. 21, 12.

μου»¹. Ὁ λόγος αὐτός ἐφάνη σκληρός εἰς τὸν πατριάρχην, ἀλλ' ὁ Θεὸς ἐπιθυμῶν νὰ παρηγορήσῃ τὸν δίκαιον λέγει· Ὑπάκουσε εἰς τὴν Σάρραν τὴν γυναῖκα σου καὶ νὰ κάνῃς ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον αὐτὴ σοῦ εἶπε. Καὶ νὰ μὴ σοῦ φαίνεται σκληρὸν ἐκεῖνο ποῦ εἶπε διὰ τὸ παιδί καὶ τὴν δούλην. «Καθ' ὅσον οἱ ἀπόγονοι τοῦ Ἰσαὰκ θὰ θεωρηθοῦν ἀπόγονοί σου, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν υἱὸν τῆς δούλης θὰ τὸν ἀναδείξω γενάρχην μεγάλου ἔθνους, διότι εἶναι σπέρμα σου»². Καὶ κάθε ὑπόσχεσις εἰς αὐτὸν καὶ ἡ ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ ἐπαγγελία αὐτὴ ἦτο, ὥστε νὰ αὐξηθοῦν δηλαδὴ πολὺ οἱ ἀπόγονοι τοῦ Ἰσαὰκ. Ἐπειδὴ ὁ δίκαιος ἐτρέφετο μὲ αὐτὰς τὰς ἐλπίδας καὶ ἀφοῦ ἔλαβε τὴν ἀμοιβὴν τῶσων καὶ ἀλλεπαλλήλων θλίψεων καὶ πειρασμῶν καὶ ἔζη εἰς τὸ ἔξῃς μὲ ἀσφάλειαν καὶ ἀφοῦ ἔβλεπε μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἐπρόκειτο νὰ τὸν κληρονομήσῃ, ἔμενεν ἔτσι χωρὶς κανένα φόβον, ἀφοῦ ἀπελάμβανεν ἀπὸ τὸ γεγονὸς αὐτὸ μεγάλην παρηγορίαν.

Ἄλλ' ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος γνωρίζει καλῶς τὰ ἀπόρρητα τῆς σκέψεώς μας, ἐπειδὴ ἤθελε νὰ ἀποκαλύψῃ εἰς ἡμᾶς τὴν ἀρετὴν τοῦ δικαίου καὶ τὴν μεγάλην του ἀγάπην, τὴν ὁποίαν ἐδείκνυε πρὸς αὐτὸν μετὰ ἀπὸ τόσας ὑποσχέσεις καὶ μάλιστα αὐτήν, ἡ ὁποία εἶχε δοθῆ τελευταῖα καὶ τὴν ὁποίαν εἶχε νωπὴν εἰς τὴν μνήμην του, ὅταν λοιπὸν ὁ Ἰσαὰκ ἐνηλικιώθη καὶ εὕρισκετο εἰς τὸ ἄνθος τῆς ἡλικίας του καὶ ἠμποροῦσε νὰ ἰδῆ τὴν πρὸς αὐτὸν ἀγάπην τοῦ πατρὸς του νὰ αὐξάνεται, τότε μετὰ ἀπὸ τὴν ὑπόσχεσιν αὐτήν καὶ ἀφοῦ εἶπεν, ὅτι «Οἱ ἀπόγονοι τοῦ Ἰσαὰκ θὰ εἶναι ἀπόγονοί σου» καὶ αὐτός θὰ εἶναι διάδοχός σου, «Μετὰ ἀπὸ τοὺς λόγους αὐτοὺς ὁ Θεὸς ἐδοκίμαζε τὸν Ἀβραάμ». Τί σημαίνει, «Ἐδοκίμαζε»; Τοῦ ἔστειλε τὴν δοκιμασίαν, ὄχι ἐπειδὴ αὐτός εἶχε ἄγνοιαν, ἀλλὰ διὰ νὰ μάθουν καὶ οἱ σύγχρονοί του καὶ οἱ μεταγενέστεροι μέχρι σήμερον νὰ ἔχουν τὴν ἰδίαν ἀγάπην καὶ τὴν ἰδίαν ὑπακοὴν μὲ τὸν πατριάρχην εἰς τὰ προστάγματα τοῦ Κυρίου.

«Καὶ εἶπε», λέγει, «πρὸς αὐτὸν ὁ Θεός· Ἀβραάμ, Ἀβραάμ. Καὶ αὐτός εἶπεν· Ἴδου ἐγώ». Τί θέλει νὰ δείξῃ

ματος διπλασιασμός; Τῆς πολλῆς εὐνοίας τῆς περὶ
 τὸν πατριάρχην σημείον ἐστὶ καὶ ἐδείκνυ αὐτῷ καὶ
 διὰ τῆς κλήσεως, ὅτι μέλλει τι τῶν ἀναγκαίων αὐτῷ
 ἐπιτάττειν. Παρασκευάζων τοίνυν αὐτὸν συντείνει ἐ-
 5 αὐτὸν καὶ μετὰ σπουδῆς προσέχειν τοῖς παρ' αὐτοῦ
 λεγομένοις, τῷ διπλασιασμῷ τῆς κλήσεως ἐχρήσατο,
 καὶ φησιν· «'Αβραάμ, 'Αβραάμ. 'Ο δὲ εἶπεν· 'Ἰδοὺ ἐ-
 γώ. Καὶ εἶπε· λάβε τὸν υἱόν σου τὸν ἀγαπητόν, ὃν
 ἠγάπησας, τὸν 'Ἰσαάκ, καὶ πορεύθητι εἰς τὴν γῆν τὴν
 10 ὑψηλὴν καὶ ἀνένεγκε αὐτὸν εἰς ὄλοκάρπωσιν ἐφ' ἐν
 τῶν ὀρέων, ὧν ἄν σοι εἶπω». Μέγας ὁ ὄγκος τοῦ ἐπι-
 τάγματος καὶ ὑπερβαῖνον ἀνθρωπίνην φύσιν τὸ πρᾶ-
 γμα. «Λάβε τὸν υἱόν σου τὸν ἀγαπητόν, ὃν ἠγάπησας,
 τὸν 'Ἰσαάκ». "Ορα πῶς δι' αὐτῶν τῶν ρημάτων μεί-
 15 ζονα τὴν πυρὰν ἀνάπτει καὶ τὴν κάμινον τῆς φιλο-
 στοργίας τοῦ δικαίου, ἣν περὶ τὸν 'Ἰσαάκ ἐκέκτητο,
 σφοδρότερον διεγείρει. «Λάβε τὸν υἱόν σου τὸν ἀγα-
 πητόν, ὃν ἠγάπησας, τὸν 'Ἰσαάκ». "Ἐκαστον καθ' ἐ-
 αὐτὸ ἱκανὸν καθικέσθαι τῆς τοῦ δικαίου ψυχῆς. Οὐ
 20 γὰρ ἀπλῶς εἶπε, «Τὸν 'Ἰσαάκ», ἀλλὰ προσέθηκε, «Τὸν
 υἱόν σου», ὃν παρὰ πᾶσαν προσδοκίαν ἐκτήσω καὶ ἐν
 αὐτῷ τῷ γῆρα σχεῖν ἠδυνήθης, «Τὸν ἀγαπητόν», τὸν
 περιπόθητόν σου, ὃν μεθ' ὑπερβολῆς ἀγαπᾶς, τὸν 'Ἰ-
 σαάκ, ὃν διάδοχον ἔξειν προσδοκᾶς, ἐξ οὗ καὶ τὸ σπέρ-
 25 μα σου αὕξεσθαι ἐπηγγειλάμην, καὶ τοσοῦτον αὕξε-
 σθαι, ὡς τῷ πλήθει τῶν ἄστρον καὶ τῇ ἄμμῳ τῇ πα-
 ρὰ τὸ χεῖλος τῆς θαλάσσης ἐξισωθῆναι. Τοῦτον οὖν
 αὐτὸν «Λάβε καὶ πορεύθητι εἰς τὴν γῆν τὴν ὑψηλὴν
 καὶ ἀνένεγκε αὐτὸν ἐκεῖ εἰς ὄλοκαύτωςιν ἐφ' ἐν τῶν
 30 ὀρέων, ὧν ἄν σοι εἶπω». Θαυμάσαι μοι ἔπεισι, πῶς
 καὶ τὴν ἀκοὴν ἠνεγκεν ὁ δίκαιος. Τοῦτον γὰρ αὐτόν,
 φησί, τὸν οὕτω σοι περιπόθητον, ἀνένεγκέ μοι εἰς ὄ-
 λοκαύτωςιν ἐφ' ἐν τῶν ὀρέων.

Τί οὖν ὁ δίκαιος; Οὐκ ἐταράχθη τὸν λογισμόν, οὐ

ὁ διπλασιασμός τοῦ ὀνόματος; Εἶναι ἀπόδειξις τῆς πολλῆς ἀγάπης πρὸς τὸν πατριάρχην καὶ ἐδείκνυε εἰς αὐτὸν μὲ τὴν πρόσκλησιν, ὅτι πρόκειται νὰ τοῦ διατάξῃ κάτι τὸ πολὺ σπουδαῖον. Διὰ νὰ προετοιμάσῃ λοιπὸν αὐτὸν νὰ συγκεντρωθῇ καὶ νὰ ἀκούσῃ μὲ προσοχὴν, εἰς ὅσα θὰ τοῦ ἔλεγεν, ἐχρησιμοποίησε τὴν διπλὴν πρόσκλησιν καὶ λέγει· «Ἄβραάμ, Ἄβραάμ. Καὶ αὐτὸς εἶπεν. Ἴδού ἐγώ. Καὶ ὁ Θεὸς εἶπε· νὰ πάρῃς τὸν υἱὸν σου τὸν ἀγαπητόν, τὸν ὁποῖον ἠγάπησες, τὸν Ἰσαάκ, καὶ νὰ ὑπάγῃς εἰς τὸ ὄροπέδιον καὶ νὰ τὸν προσφέρῃς θυσίαν εἰς ἓνα ἀπὸ τὰ ὄρη, τὰ ὁποῖα θὰ σοῦ εἰπῶ». Μεγάλον εἶναι τὸ βάρος τῆς ἐντολῆς καὶ ὑπερβαίνει τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν τὸ πρᾶγμα. «Νὰ πάρῃς τὸν υἱὸν σου τὸν ἀγαπητόν, τὸν ὁποῖον ἠγάπησες, τὸν Ἰσαάκ». Βλέπε πῶς μὲ αὐτοὺς τοὺς λόγους ἀνάπτει μεγαλυτέραν τὴν πυρὰν καὶ τὴν κάμινον τῆς στοργῆς τοῦ δικαίου, τὴν ὁποίαν εἶχε διὰ τὸν Ἰσαάκ. «Νὰ πάρῃς τὸν υἱὸν σου τὸν ἀγαπητόν, τὸν ὁποῖον ἠγάπησες, τὸν Ἰσαάκ». Ὁ κάθε λόγος μόνος του εἶναι ἀρκετὸς νὰ καταβάλλῃ τὴν ψυχὴν τοῦ δικαίου. Διότι δὲν εἶπεν ἀπλῶς, «Τὸν Ἰσαάκ», ἀλλὰ προσέθεσε, «Τὸν υἱὸν σου», τὸν ὁποῖον ἀπέκτησες χωρὶς νὰ τὸ περιμένῃς καὶ ἠμπόρεσες νὰ τὸν ἔχῃς εἰς αὐτὴν τὴν γεροντικὴν σου ἡλικίαν, «Τὸν ἀγαπητόν», τὸν λατρευτόν σου, τὸν ὁποῖον ἀγαπᾷς μὲ ὑπερβολὴν, τὸν Ἰσαάκ, τὸν ὁποῖον περιμένεις νὰ ἔχῃς διάδοχον καὶ ἀπὸ τὸν ὁποῖον ὑπεσχέθῃς, ὅτι θὰ αὐξηθοῦν οἱ ἀπόγονοί σου καὶ θὰ αὐξηθοῦν τόσον, ὥστε νὰ γίνουιν ὡσάν τὸ πλῆθος τῶν ἄστρον καὶ νὰ γίνουιν ἴσοι μὲ τὴν ἄμμον τῆς θαλάσσης. Αὐτὸν λοιπὸν τὸν ἴδιον «Νὰ τὸν πάρῃς καὶ νὰ τὸν ὑπάγῃς εἰς τὸν λόφον Μορία καὶ νὰ τὸν προσφέρῃς θυσίαν εἰς ἓνα ἀπὸ τὰ ὄρη, τὰ ὁποῖα θὰ σοῦ εἰπῶ». Μοῦ ἔρχεται εἰς τὸν νοῦν νὰ θαυμάσω, πῶς ὁ δίκαιος ὑπέφερε καὶ τὸ νὰ ἀκούσῃ αὐτό. Αὐτὸν λοιπὸν τὸν ἴδιον, λέγει, αὐτόν, ὁ ὁποῖος σοῦ εἶναι τόσον πολὺ ἀγαπητός, νὰ τὸν προσφέρῃς θυσία ἐπάνω εἰς ἓνα ἀπὸ τὰ ὄρη.

Τί ἔκανε λοιπὸν ὁ δίκαιος; Δὲν ἐταράχθη ἡ ψυχὴ

συνεχύθη τὴν διάνοιαν, οὐκ ἠπόρησε πρὸς τὸ ξένον
 τοῦ ἐπιτάγματος, οὐκ ἐνενόησεν, οὐκ ἐλογίσατο πρὸς
 ἑαυτόν· τί τοῦτο; ὁ παρὰ πᾶσαν προσδοκίαν σπέρμα
 χαρισάμενος, ὁ διὰ τὴν οἰκείαν φιλανθρωπίαν τὴν
 5 μήτραν τῆς Σάρρας ζωογονήσας νεκρωθεῖσαν, λοι-
 πὸν μετὰ τὸ γαλακτοτροφηθῆναι καὶ αὐξηθῆναι καὶ
 λοιπὸν ἐν ἡλικίᾳ γενέσθαι, σφαγῆναι τὸ τεχθέν μοι
 κελεύει καὶ εἰς ὀλοκαύτωςιν ἀνενεχθῆναι· ὁ πρὸ βρα-
 χέως εἰπὼν, «Ἐν αὐτῷ κληθήσεται σοι σπέρμα», νῦν
 10 τὰ ἐναντία ἐπιτάττει; Καὶ πῶς ἂν εἰς ἔργον ἐξέλθοι
 ποτὲ τὰ παρ' αὐτοῦ ἐπαγγελθέντα; Πῶς γὰρ οἷόν τε
 τῆς ρίζης ἐκτεμνομένης τοὺς κλάδους φυῆναί ποτε,
 ἢ τοῦ δένδρου ἐκκοπτομένου τὸν καρπὸν ἐνεχθῆναι,
 ἢ τῆς πηγῆς ξηρανθείσης ποταμοὺς ἀναδοθῆναι; Κα-
 15 τὰ μὲν τὴν ἀνθρωπίνην ἀκολουθίαν ταῦτα γενέσθαι
 ἀμήχανον· Θεοῦ δὲ βουληθέντος πάντα γενέσθαι δυ-
 νατόν.

2. Ἄλλὰ τούτων μὲν οὐδὲν ἐλογίσατο ὁ δίκαιος
 οὗτος, ἀλλὰ καθάπερ εὐγνώμων οἰκέτης, πάντα λογι-
 20 σμὸν ἀνθρώπινον παρωσᾶμενος, ἐνὸς μόνου ἐγίνετο,
 τοῦ τὸ ἐπιταχθέν εἰς ἔργον ἀγαγεῖν καὶ ὡσπερ ἐκτὸς
 γεγονῶς τῆς ἀνθρωπείας φύσεως καὶ πᾶσαν συμπά-
 θειαν καὶ πατρικὴν φιλοστοργίαν δευτέραν ἠγησάμε-
 νος τῶν τοῦ Θεοῦ προσταγμάτων, ἐπὶ τὴν ἐκπλήρω-
 25 σιν ἔσπευδε. «Καὶ ἀναστάς», φησὶν, «Ἀβραὰμ τῷ
 πρωῒ, ἐπέσαξε τὴν ὄνον αὐτοῦ. Παρέλαβε δὲ μεθ' ἑ-
 αυτοῦ δύο παῖδας καὶ Ἰσαὰκ τὸν υἱὸν αὐτοῦ· καὶ σχί-
 σασ ξύλα εἰς ὀλοκάρπωσιν ἀναστάς ἐπορεύθη καὶ ἦλ-
 θεν ἐπὶ τὸν τόπον, ὃν εἶπεν αὐτῷ ὁ Θεός, τῇ ἡμέρᾳ
 30 τῇ τρίτῃ». Ὅρα τὸν φιλάνθρωπον Δεσπότην, πῶς καὶ
 ἐν τῷ διαστήματι βασανίζει τοῦ δικαίου τὴν ἀρετὴν.
 Ἐννόησον δὲ καὶ τὸν δίκαιον τί εἰκὸς ἦν ὑπομένειν
 ταῖς τρισὶν ἡμέραις, αὐτὸν καθ' ἑαυτὸν μὲν ἀναλογι-
 ζόμενον τὸ ἐπίταγμα, καὶ ὅτι αὐτὸς μέλλει ταῖς οἰ-
 35 κείαις χερσὶ τὸν οὕτω ποθούμενον σφάζειν υἱὸν ἐν-
 θυμούμενον, οὐδενὶ δὲ τὸ πρᾶγμα κοινώσασθαι ἔχον-
 τα· καὶ καταπλάγηθι τὴν γνώμην αὐτοῦ τὴν φιλόθε-

του, δὲν ἔπαθεν σύγχυσιν τοῦ νοῦ, δὲν ἠπόρησε διὰ τὴν παράδοξον ἐντολήν, δὲν ἐσκέφθη, οὔτε εἶπε μέσα του τί σημαίνει αὐτό; Αὐτός ὁ ὁποῖος μου ἐχάρισεν ἀπόγονον πέρα ἀπὸ κάθε προσδοκίαν, αὐτός ὁ ὁποῖος ἐξ αἰτίας τῆς φιλάνθρωπίας του ἔδωσε ζωὴν εἰς τὴν μήτραν τῆς Σάρρας, ἃν καὶ εἶχε νεκρωθῆ, μετὰ τὴν γαλακτοτροφίαν καὶ τὴν ἀνάπτυξιν καὶ μετὰ τὴν ἐνηλικίωσιν διατάσσει νὰ σφαγῆ τὸ τέκνον μου καὶ νὰ προσφερθῆ θυσία. Αὐτός ὁ ὁποῖος πρὶν ἀπ' ὀλίγον εἶπεν «Οἱ ἀπόγονοι τοῦ Ἰσαὰκ θὰ ἀναγνωρισθοῦν ὡς ἀπόγονοί σου», τώρα διατάσσει τὰ ἀντίθετα; Καὶ πῶς θὰ ἦτο δυνατόν νὰ πραγματοποιηθοῦν ποτὲ αἱ ὑποσχέσεις αὐτοῦ; Πῶς δηλαδὴ εἶναι δυνατόν νὰ ἀνθίζουν οἱ κλάδοι, ὅταν κοπῆ ἡ ρίζα ἢ νὰ παραχθῆ καρπός, ὅταν τὸ δένδρον κοπῆ, ἢ νὰ ρέουν ποταμοί, ὅταν ἡ πηγὴ ξηρανθῆ; Κατὰ τὴν ἀνθρωπίνην λογικὴν αὐτὰ μὲν εἶναι ἀδύνατον νὰ γίνουν. Ὅταν ὁμως θέλῃ ὁ Θεὸς ὅλα αὐτὰ εἶναι δυνατόν νὰ γίνουν.

2. Ἀλλὰ τίποτε ἀπ' αὐτὰ δὲν ἐσκέφθη αὐτός ὁ δίκαιος, ἀλλ' ὡς εὐγνώμων δοῦλος, ἀφοῦ ἀπεμάκρυνε κάθε ἀνθρώπινον λογισμόν, ἓνα μόνον ἐσκέπτετο, τὸ νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν ἐντολήν καὶ ὡσὰν νὰ ἔχασε τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν καὶ ἀφοῦ ἔθεσε κάθε συμπάθειαν καὶ πατρικὴν στοργὴν εἰς δευτέραν θέσιν ἀπὸ τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ ἔσπευδε, διὰ νὰ τὰς ἐκπληρώσῃ. «Καὶ ἀφοῦ ἐσηκώθη ὁ Ἀβραάμ τὸ πρωί», λέγει, «ἔσαμάρωσε τὴν ὄνον αὐτοῦ. Παρέλαβε δὲ μαζί του δύο δούλους καὶ τὸν Ἰσαὰκ τὸν υἱὸν του καὶ ἀφοῦ ἔσχισε ξύλα διὰ τὴν θυσίαν ἐσηκώθη καὶ ἐξεκίνησε καὶ ἦλθεν εἰς τὸν τόπον, τὸν ὁποῖον εἶπεν εἰς αὐτὸν ὁ Θεός, κατὰ τὴν τρίτην ἡμέραν». Πρόσεχε πῶς ὁ φιλάνθρωπος Κύριος δοκιμάζει τὴν ἀρετὴν τοῦ δικαίου καὶ κατὰ τὸ διάστημα τοῦ ταξιδίου. Νὰ σκεφθῆς καὶ τὸν δίκαιον, τί ἦτο φυσικὸν νὰ ὑποφέρῃ κατὰ τὰς τρεῖς ἡμέρας ἀναλογιζόμενος τὴν ἐντολήν καὶ ἐνθυμούμενος, ὅτι αὐτός ὁ ἴδιος πρόκειται μὲ τὰ ἴδια τὰ χέρια του νὰ σφάξῃ τὸν τόσον ἀγαπητὸν υἱόν, ἀλλὰ νὰ μὴ ἠμπορῆ νὰ ἀνακοινώσῃ εἰς κανένα τὴν ὑπόθεσιν. Καὶ

ον καὶ τὴν σύνεσιν. Ἐπειδὴ γὰρ ἤδει τὸ μέγεθος τοῦ ἐπιτάγματος, οὐδενὶ ὅλως τοῦτο γνώριμον ποιεῖ, οὔτε τοῖς παισίν, οὔτε αὐτῷ τῷ Ἰσαάκ, ἀλλὰ μόνος καθ' ἑαυτὸν τὸν ἀγῶνα τοῦτον ἠγωνίζετο, καὶ καθάπερ ἀ-
 5 δάμας τις οὔτως ἀκαταγώνιστος ἔμενε, τὴν ἀνδρείαν τῶν λογισμῶν ἐπιδεικνύμενος, οὐδὲ πολυπραγμονῶν, ἀλλ' εἰκὼν μετὰ πολλοῦ τοῦ πόθου τῷ τοῦ Θεοῦ νεύματι. Καὶ ἐπειδὴ περὶ τὸν τόπον ἔφθασεν, «Ἀναβλέψας», φησὶν, «Ἀβραὰμ τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ, εἶδε
 10 τὸν τόπον μακρόθεν καὶ εἶπε τοῖς παισίν αὐτοῦ· καθίσατε αὐτοῦ μετὰ τῆς ὄνου».

Ὅρα καὶ ἐνταῦθα τοῦ δικαίου τὴν πολλὴν σύνεσιν· καὶ τοὺς παῖδας λαθεῖν ἐβούλετο, διὰ πάντων δεικνύς ὅτι μετὰ προθυμίας ζεούσης καὶ ἐπιτεταμένου
 15 πόθου πληροῦν ἐβούλετο τὸ τῷ Θεῷ δοκοῦν. Ἐπειδὴ γὰρ ἤδει, ὅτι καινὸν καὶ παράδοξον ἦν καὶ οὐ πρότερον ὑφ' ἑτέρου γεγονὸς τὸ παρ' αὐτοῦ μέλλον γίνεσθαι, κρύπτει τοὺς παῖδας καὶ καταλιπὼν αὐτοὺς μετὰ τῆς ὄνου, φησὶν· «Ἐνταῦθα ἀναμείνατε· Ἐγὼ δὲ
 20 καὶ τὸ παιδάριον διελευσώμεθα ἕως ἄδε καὶ προσκυνήσαντες ἀνακάμψομεν πρὸς ὑμᾶς». Οὐκ εἰδὼς ὅτι τοῦτο ἔσται, ὃ ἔλεγεν, ἀλλὰ προεφήτευσεν μὲν, ἴσως τοῦτο ἀγνοῶν. Ἐλεγε δὲ τοῖς παισὶ, τάχα ἐξαπατῶν αὐτοὺς καὶ παρασκευάζων αὐτόθι μένειν· καὶ λοιπὸν
 25 ἦν ὁ πατριάρχης μετὰ τοῦ παιδός. «Ἐλαβε δὲ Ἀβραὰμ τὰ ξύλα τῆς ὀλοκαρπώσεως καὶ ἐπέθηκεν Ἰσαάκ τῷ υἱῷ αὐτοῦ. Ἐλαβε δὲ μετὰ χειρᾶς τὸ πῦρ καὶ τὴν μάχαιραν καὶ ἐπορεύθησαν οἱ δύο ἅμα». Ὡς ψυχῆς ἀνδρεία· ὡς φρονήματος στερρότης. «Ἐπέθηκε»,
 30 φησὶ, «τῷ Ἰσαάκ τὰ ξύλα τῆς ὀλοκαρπώσεως· αὐτὸς δὲ τὴν μάχαιραν καὶ τὸ πῦρ ἔλαβε καὶ ἐπορεύοντο οἱ δύο ἅμα». Ποίοις ὀφθαλμοῖς ἑώρα τὸ παιδίον τὰ ξύλα ἐπιφερόμενον, οἷς ἔμελλεν αὐτὸν μετ' οὐ πολὺ ἐπιθύειν; πῶς ἢ χεὶρ φέρειν ἠδύνατο τὸ πῦρ καὶ τὴν
 35 μάχαιραν; Καὶ ἢ μὲν χεὶρ ἐπεφέρετο τὸ πῦρ τὸ αἰ-

νά έκπλαγῆς διὰ τὴν εὐσεβῆ γνώμην του καὶ τὴν σύνεσίν του. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἐγνώριζε τὸ μέγεθος τῆς ἐντολῆς, δέν γνωστοποιεῖ αὐτὴν εἰς κανένα, οὔτε εἰς τοὺς δούλους, οὔτε εἰς τὸν ἴδιον τὸν Ἰσαάκ, ἀλλὰ μόνος ἠγωνίζετο αὐτὸν τὸν ἀγῶνα καὶ ὡς κάποιος ἀδάμας, ἔτσι ἔμενεν ἀνίκητος ἐπιδεικνύων τὴν γενναιότητα τῶν ἀποφάσεών του, οὔτε ἐξήταζε λεπτομερῶς, ἀλλ' ὑπετάσσετο μὲ πολλὴν ἀγάπην εἰς τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ. Καὶ ὅταν ἔφθασεν εἰς τὸν τόπον, «Ἐσήκωσε τὰ βλέμματά του ὁ Ἄβραάμ», λέγει, «καὶ εἶδε τὸν τόπον ἀπὸ μακριὰ καὶ εἶπεν εἰς τοὺς δούλους· καθίσατε ἐδῶ μὲ τὴν ὄνον».

Πρόσεχε καὶ ἐδῶ τὴν ὑπερβολικὴν σύνεσιν τοῦ δικαίου. Ἦθελε νὰ διαφύγῃ τὴν προσοχὴν τῶν δούλων δεικνύων μὲ ὅλα, ὅτι ἤθελε νὰ ἐκπληρώσῃ αὐτό, τὸ ὁποῖον ἐφαίνετο καλὸν εἰς τὸν Θεὸν μὲ θερμὴν προθυμίαν καὶ ἔντονον πόθον. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἐγνώριζεν, ὅτι ἦτο πρωτοφανὲς καὶ παράδοξον καὶ ὅτι δέν εἶχε γίνῃ προηγουμένως αὐτό, τὸ ὁποῖον ἐπρόκειτο νὰ γίνῃ, τὸ ἀποκρύπτει ἀπὸ τοὺς δούλους καὶ ἀφοῦ τοὺς ἄφησε μὲ τὴν ὄνον, λέγει· «Νὰ περιμένετε ἐδῶ. Ἐγὼ δὲ καὶ τὸ παιδί θὰ μεταβῶμεν ἕως ἐκεῖ καὶ ἀφοῦ προσκυνήσωμεν θὰ ἐπιστρέψωμεν εἰς σᾶς». Δέν ἐγνώριζεν, ὅτι θὰ συμβῆ αὐτό, τὸ ὁποῖον ἔλεγεν, ἀλλὰ τὸ προεφήτευσεν, ἂν καὶ εἶχεν ἄγνοιαν αὐτοῦ. Ἔλεγε δὲ αὐτὸ εἰς τοὺς δούλους δῆθεν διὰ νὰ τοὺς ἐξαπατήσῃ καὶ νὰ τοὺς προετοιμάσῃ νὰ μείνουν ἐκεῖ. Εἰς τὸ ἐξῆς ὁ πατριάρχης ἦτο μόνος του μὲ τὸ παιδί. «Ἔλαβε δὲ ὁ Ἄβραάμ τὰ ξύλα τῆς θυσίας καὶ ἐφόρτωσεν αὐτὰ εἰς τὸν Ἰσαάκ τὸν υἱὸν του. Ἐπῆρεν εἰς τὰς χεῖρας του τὴν φωτιὰν καὶ τὴν μάχαιραν καὶ ἐξεκίνησαν οἱ δύο μαζί». Ὡ γενναιότης ψυχῆς ὦ σταθερότης φρονήματος. «Ἐφόρτωσε», λέγει, «εἰς τὸν Ἰσαάκ τὰ ξύλα τῆς θυσίας», ἐνῶ αὐτὸς ἐπῆρε τὴν μάχαιραν καὶ τὴν φωτιὰν καὶ ἐβάδιζον καὶ οἱ δύο μαζί. Μὲ τί ὀφθαλμοὺς ἔβλεπε τὸ παιδίον νὰ μεταφέρῃ τὰ ξύλα, μὲ τὰ ὁποῖα ἐπρόκειτο μετὰ ἀπ' ὀλίγον νὰ τὸ θυσιάσῃ; Πῶς ἠδύνατο ἡ χεὶρ νὰ μεταφέρῃ τὴν φωτιὰν καὶ τὴν μάχαιραν; Καὶ

σθητόν, τὸ δὲ ἔνδοθεν πῦρ κατέφλεγεν αὐτοῦ τὴν διάνοιαν καὶ ἔδαπάνη τὸν λογισμόν, πείθον νικᾶν τῷ πρὸς τὸν Θεὸν πόθῳ καὶ παρασκευάζον λογιζέσθαι, ὅτι ὁ ἤδη παρασχὼν καὶ ὑπὲρ φύσιν ἀνθρωπίνην πατέρα γενέσθαι παρασκευάσας δυνήσεται καὶ νῦν τὰ ὑπερβαίνοντα τὸν ἀνθρώπινον λογισμόν ἐργάσασθαι.

Ἄλλ' ὄρα μοι λοιπὸν πρὸ τοῦ αἰσθητοῦ πυρὸς τὴν ἔνδοθεν κατὰ μικρὸν ἐξαπτομένην κάμινον καὶ φλέγουσαν τοῦ δικαίου τὴν ψυχὴν. «Εἶπε δέ», φησὶν, 10 «Ἰσαὰκ πρὸς Ἀβραὰμ τὸν πατέρα αὐτοῦ· πάτερ». Ἰκανὸν τὸ ρῆμα τῶν σπλάγχχνων αὐτῶν τοῦ δικαίου καθάψασθαι. «Ὁ δὲ εἶπε· τί ἐστὶ, τέκνον;». Πατέρα καλεῖς τὸν μετὰ μικρὸν ἄπαιδα ἐσόμενον, καὶ γὰρ τέκνον προσαγορεύω τὸν μετ' οὐ πολὺ μέλλοντα ἐπὶ 15 τὸν βωμὸν ἀνιέναι καὶ ὄν ταῖς οἰκείαις χερσὶ μέλλω σφάζειν. Εἶτα ὁ παῖς φησὶν· «Ἴδου τὸ πῦρ ἐπιφέρη, καὶ γὰρ τὰ ξύλα· ποῦ ἐστὶ τὸ θῦμα τὸ μέλλον προσάγεσθαι; Ποῦ ἐστὶ τὸ πρόβατον τὸ εἰς τὴν ὀλοκάρπωσιν;». Ἐννόει μοι ἐνταῦθα τοῦ δικαίου τὴν βάσανον, πῶς 20 ἤνεγκε τὴν ἀκοήν, πῶς ἴσχυσεν ἀποκρίνασθαι τῷ παιδί, πῶς οὐ συνεχύθη, πῶς ἤνεγκε ταμιεύσασθαι καὶ μὴ κατάδηλον ποιῆσαι τῷ παιδί τὸ μέλλον ἔσεσθαι· ἀλλὰ φησὶ γενναίῳ φρονήματι καὶ ἀνδρεία τῇ ψυχῇ· «Ὁ Θεὸς ὄψεται ἑαυτῷ πρόβατον εἰς ὀλοκάρπωσιν, 25 τέκνον».

Ὅρα καὶ ἐνταῦθα πῶς οὐκ εἰδῶς πάλιν μηνύει τὸ μέλλον ἔσεσθαι. Ἐδοξε γὰρ διὰ τῆς ἀποκρίσεως παραλογίζεσθαι τὸν Ἰσαὰκ, ἀλλ' ἐκεῖνον μὲν διὰ τῶν ρημάτων πρὸς τὸ παρὸν ἔπεισεν, αὐτὸς δὲ μείζονα τὴν 30 ὀδύνην καὶ ἐπιτεταμένην ὑπέμενε, τὰ ρήματα αὐτὰ στρέφων ἐν τῇ διανοίᾳ καὶ ἐννοῶν τοῦ παιδὸς τὴν εὐμορφίαν τὴν ἔξωθεν, τῆς ψυχῆς τὸ κάλλος, τὸ πειθήνιον, τὸ ἐπέραστον, αὐτὸ τῆς ἡλικίας τὸ ἄνθος. «Πορευθέντες δὲ ἀμφοτέροισι ἦλθον ἐπὶ τὸν τόπον, ὃν

ἡ μὲν χεὶρ μετέφερε τὸ αἰσθητὸν πῦρ, τὸ ἐσωτερικὸν ὁμοίως πῦρ κατέκαιε τὸν νοῦν του καὶ διέλυε τὴν σκέψιν του καὶ τὸν ἔπειθεν, ὅτι νικᾷ μὲ τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὸν ἔκαμε νὰ σκέπτεται, ὅτι αὐτὸς ὁ ὁποῖος τὸν ἔκαμε νὰ γίνῃ πατέρας μὲ ὑπερφυσικὸν τρόπον, αὐτὸς θὰ ἠμπορέσῃ καὶ τώρα νὰ ἐκπληρώσῃ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ὑπερβαίνουν τὴν ἀνθρωπίνην λογικὴν.

Ἄλλὰ πρόσεχε, παρακαλῶ, πρὶν ἀπὸ τὴν ὁρατὴν φωτιὰν τὴν κάμινον, ἡ ὁποῖα ἐξήπτετο ὀλίγον κατ' ὀλίγον καὶ κατέκαιε τὴν ψυχὴν τοῦ δικαίου. «Καὶ εἶπεν ὁ Ἰσαὰκ εἰς τὸν Ἀβραὰμ τὸν πατέρα του· πάτερ». Ἦτο ἀρκετὴ ἡ λέξις αὕτῃ νὰ κατακάψῃ τὰ ἴδια τὰ σπλάγχνα τοῦ δικαίου. «Καὶ ὁ Ἀβραὰμ ἀπήντησε· τί συμβαίνει, τέκνον μου;». Ὅνομάζεις πατέρα αὐτόν, ὁ ὁποῖος μετὰ ἀπ' ὀλίγον θὰ εἶναι ἄπαιδος, καὶ ἐγὼ ὀνομάζω τέκνον αὐτόν, ὁ ὁποῖος μετὰ ἀπ' ὀλίγον πρόκειται νὰ ἀναβῆ εἰς τὸν βωμὸν καὶ αὐτόν ποῦ πρόκειται νὰ τὸν σφάξω μὲ τὰς ἰδίας τὰς χεῖρας μου. Ἐπειτα τὸ παιδίον λέγει· Ἴδου σὺ μεταφέρεις τὸ πῦρ καὶ ἐγὼ τὰ ξύλα· ποῦ εἶναι τὸ ζῶον, τὸ ὁποῖον πρόκειται νὰ θυσιασθῆ; «Ποῦ εἶναι τὸ πρόβατον διὰ τὴν θυσίαν;». Σκέψου, παρακαλῶ, ἐδῶ τὸ θάσανον τοῦ δικαίου, πῶς ὑπέφερεν, ὅσα ἤκουε, πῶς ἠμπόρεσε νὰ ἀποκριθῆ εἰς τὸ παιδίον, πῶς δὲν ἔπαθε σύγχυσιν, πῶς ὑπέφερε νὰ τὸ ἀποκρύψῃ καὶ νὰ μὴ φανερώσῃ εἰς τὸ παιδίον αὐτό, τὸ ὁποῖον πρόκειται νὰ συμβῆ. Ἀπαντᾷ ὁμοίως μὲ γενναῖον φρόνημα καὶ ἀνδρείαν ψυχὴν. «Ὁ Θεός, τέκνον, θὰ φροντίσῃ ὁ ἴδιος διὰ τὸ πρόβατον τῆς θυσίας».

Πρόσεχε καὶ ἐδῶ, ὅτι προμηνύει πάλιν αὐτό, τὸ ὁποῖον θὰ συμβῆ, ἂν καὶ δὲν τὸ ἐγνώριζε. Καθ' ὅσον ἐνόμιζεν, ὅτι μὲ τὴν ἀπάντησιν ἐξαπατᾷ τὸν Ἰσαὰκ, ἀλλ' ἔπεισεν μὲν ἐκεῖνον πρὸς τὸ παρὸν μὲ τοὺς λόγους, ἐνῶ ὁ ἴδιος ὑπέφερε μεγαλύτερον καὶ ἐντονώτερον πόνον μὲ τὸ νὰ σκέπτεται αὐτοὺς τοὺς λόγους καὶ μὲ τὸ νὰ ἀναλογίζεται τὴν ἐξωτερικὴν ὁμορφίαν τοῦ παιδίου, τὴν ὠραιότητα τῆς ψυχῆς, τὴν ὑπακοήν, αὐτὸ τὸ πολὺ ἀγαπητὸν ἄνθος τῆς ἡλικίας. «Βαδίζοντες δὲ καὶ οἱ δύο μαζὶ ἦλθον

εἶπεν αὐτῷ ὁ Θεός». Παρεγένοντο, φησίν, ἐπὶ τὸ ὄ-
 ρος τὸ ὑψηλόν, ὅπερ αὐτῷ ὁ Θεὸς ἐγνώρισε· «Καὶ ὠ-
 κοδόμησεν ἐκεῖ Ἄβραάμ θυσιαστήριον». Πάλιν ἐκ-
 πλήττομαι τοῦ δικαίου τὴν ἀνδρείαν, πῶς ἠδυνήθη
 5 τὸ θυσιαστήριον οἰκοδομῆσαι, πῶς ἴσχυσε, πῶς οὐ
 διελύθη ὑπὸ τῆς ἀγωνίας. Ἄλλὰ καὶ τὸ θυσιαστήριον
 ὠκοδόμησε καὶ ἐπέθηκε τὰ ξύλα. «Καὶ συμποδίσας Ἰ-
 σαὰκ τὸν υἱὸν αὐτοῦ, ἐπέθηκεν αὐτὸν ἐπὶ τὸ θυσια-
 στήριον, καὶ ἐξέτεινεν Ἄβραάμ τὴν χεῖρα αὐτοῦ, λα-
 10 βεῖν τὴν μάχαιραν, σφάξαι τὸν υἱὸν αὐτοῦ».

3. Μὴ ἀπλῶς παραδράμωμεν, ἀγαπητοί, τὰ εἰρη-
 μένα, ἀλλ' ἐννοήσωμεν πῶς οὐκ ἀπέπτυ τοῦ σώματος
 ἢ ψυχῆ, πῶς ἤνεγκε ταῖς οἰκείαις χερσὶ συμποδίσαι
 καὶ τοῖς ξύλοις ἐπιθεῖναι τὸν ἀγαπητόν, τὸν ἐπέρα-
 15 στον, τὸν μονογενῆ. «Καὶ ἐξέτεινε», φησίν, «Ἄβρα-
 ἀμ τὴν χεῖρα αὐτοῦ, λαβεῖν τὴν μάχαιραν, σφάξαι τὸν
 υἱὸν αὐτοῦ». Ὡ φιλοθέου ψυχῆς, ὦ γνώμης ἀνδρεί-
 ας, ὦ πόθου ἐπιτεταμένου, ὦ λογισμοῦ νικῶντος ἀν-
 θρωπίνην φύσιν. «Ἔλαβε», φησί, «τὴν μάχαιραν,
 20 σφάξαι τὸν υἱὸν αὐτοῦ. Τίνα θαυμάσω καὶ ἐκπλα-
 γῶ; τοῦ πατριάρχου τὸ ἀνδρεῖον φρόνημα, ἢ τοῦ παι-
 δὸς τὴν ὑπακοήν; ὅτι οὐκ ἀπεσκίρτησεν, οὐδὲ ἐδυ-
 σχέρανε πρὸς τὸ γινόμενον, ἀλλ' ἐπείθετο καὶ εἶκε
 τοῖς ὑπὸ τοῦ πατρὸς γινομένοις καὶ καθάπερ ἄρνιον
 25 μεθ' ἡσυχίας τῷ βωμῷ ἐπέκειτο, ἀναμένων τοῦ πα-
 τρὸς τὴν δεξιάν; Ἄλλ' ἐπειδὴ τὰ τῆς γνώμης ἅπαντα
 ἀπηρτίσθη καὶ οὐδὲν λοιπὸν ἐνέλιπε, δεικνὺς ὁ ἀγα-
 θὸς Δεσπότης ὅτι οὐ σφαγῆναι τὸν παῖδα βουλόμε-
 νος ταῦτα ἐπέταξεν, ἀλλὰ τοῦ δικαίου θέλων ἐκκα-
 30 λύψαι τὴν ἀρετὴν, ἀπὸ τῆς γνώμης στεφανώσας τὸν
 δίκαιον καὶ ἀπὸ τῆς προαιρέσεως τοῦ πατριάρχου τὴν
 ἀπηρτισμένην θυσίαν δεξάμενος, λοιπὸν τὴν οἰκείαν
 ἐπιδείκνυται φιλανθρωπίαν.

«Καὶ ἐκάλεσεν αὐτόν», φησίν, «ἄγγελος Κυρίου

εἰς τὸν τόπον, τὸν ὁποῖον ὤρισεν εἰς αὐτὸν ὁ Θεός». Ἔφθασαν, λέγει, εἰς τὸ ὑψηλὸν ὄρος, τὸ ὁποῖον ἐγνώρισεν εἰς αὐτὸν ὁ Θεός. «Καὶ ἔκτισεν ὁ Ἄβραάμ ἐκεῖ θυσιαστήριον». Ἐκπλήσσομαι πάλιν διὰ τὴν ἀνδρείαν τοῦ δικαίου, πῶς ἠμπόρεσε νὰ κτίσῃ τὸ θυσιαστήριον, πῶς εἶχε δύναμιν, πῶς δὲν ἀπέθανεν ἀπὸ τὴν ἀγωνίαν. Ἄλλὰ καὶ τὸ θυσιαστήριον ἔκτισε καὶ τὰ ξύλα ἔβαλεν ἐπάνω. «Καὶ ἀφοῦ ἔδεσε τοὺς πόδας τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἰσαὰκ ἐτοποθέτησεν αὐτὸν ἐπάνω εἰς τὸ θυσιαστήριον καὶ ἤπλωσεν ὁ Ἄβραάμ τὴν χεῖρα, διὰ νὰ πάρῃ τὴν μάχαιραν καὶ νὰ σφάξῃ τὸν υἱὸν του».

3. Νὰ μὴ παρατρέξωμεν, ἀγαπητοί, τοὺς λόγους χωρὶς προσοχὴν, ἀλλὰ νὰ σκεφθῶμεν, πῶς ἡ ψυχὴ δὲν ἔφυγεν ἀπὸ τὸ σῶμα, πῶς ἠμπόρεσε νὰ δέσῃ μὲ τὰς ἰδίας τὰς χεῖρας του καὶ νὰ βάλῃ ἐπάνω εἰς τὰ ξύλα τὸν ἀγαπητὸν υἱὸν του τὸν λατρευτὸν καὶ μονογενῆ. «Καὶ ἤπλωσεν ὁ Ἄβραάμ τὴν χεῖρα», λέγει, «διὰ νὰ πάρῃ τὴν μάχαιραν καὶ νὰ σφάξῃ τὸν υἱὸν του». ὦ εὐσεβὴς ψυχὴ, ὦ γενναία ἀπόφασις, ὦ ἀγάπη ὑπερβολικὴ, ὦ σκέψις ἡ ὁποία νικᾷ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν. Ἐπῆρε, λέγει, «τὴν μάχαιραν νὰ σφάξῃ τὸν υἱὸν του». Ποῖον νὰ θαυμάσω καὶ διὰ ποῖον νὰ ἐκπλαγῶ; Διὰ τὸ γενναῖον φρόνημα τοῦ πατριάρχου, ἢ διὰ τὴν ὑπακοὴν τοῦ παιδιοῦ; Ἄφοῦ δὲν ἐπανεστάτησεν, οὔτε ἐδυσανασχέτησε δι' ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον θὰ συνέβαινεν, ἀλλ' ὑπήκουε καὶ ὑποχωροῦσεν εἰς αὐτά, τὰ ὁποῖα ἐγίνοντο ὑπὸ τοῦ πατρὸς καὶ ὡς ἀρνίον ἐπλησίασε τὸν βωμὸν χωρὶς φωνὴν καὶ ἐπερίμενε τὴν δεξιὰν τοῦ πατρὸς του; Ὅταν ὁμως ἐξεπληρώθη ἡ ἐντολὴ καὶ δὲν ἔμενε τίποτε, ὁ ἀγαθὸς Κύριος ἀπέδειξεν, ὅτι διέταξεν αὐτά, ὅχι ἐπειδὴ ἤθελε νὰ σφαγῇ τὸ παιδί, ἀλλ' ἐπειδὴ ἤθελε νὰ ἀποκαλύψῃ τὴν ἀρετὴν τοῦ δικαίου, ἀφοῦ ἐστεφάνωσεν αὐτὸν διὰ τὴν καλὴν του θέλησιν καὶ ἐδέχθη τὴν ὀλοκληρωμένην θυσίαν λόγῳ τῆς καλῆς διαθέσεως τοῦ πατριάρχου καὶ εἰς τὸ ἐξῆς ἀποδεικνύει τὴν ἰδικὴν του φιλανθρωπίαν.

«Καὶ ἐκάλεσεν αὐτόν», λέγει, «ἄγγελος Κυρίου ἀπὸ

ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καὶ εἶπεν· Ἄβραάμ, Ἄβραάμ». Ἐπειδὴ γὰρ ἑώρα συντεταμένον τὸν δίκαιον καὶ ἔτοιμον ὄντα πρὸς τὴν σφαγὴν καὶ τὸ ἐπίταγμα πληρῶσαι βουλόμενον, διὰ τοῦτο καλεῖ αὐτὸν ἐκ τοῦ οὐρα-
 5 νοῦ καὶ φησιν, «Ἄβραάμ, Ἄβραάμ». Καλῶς καὶ ἐνταῦθα τῷ διπλασιασμῷ ἐχρήσατο, ἵνα περιγένηται τῆς ὁρμῆς τοῦ δικαίου καὶ μονονουχὶ διὰ τῆς φωνῆς κατάσχη τοῦ πατριάρχου τὴν δεξιὰν ἐπειγομένην πρὸς τὴν τοῦ παιδὸς σφαγὴν. «Καὶ εἶπεν· ἰδοὺ ἐγώ. Καὶ
 10 εἶπε· μὴ ἐπιβάλης τὴν χεῖρά σου ἐπὶ τὸ παιδάριον, μηδὲ ποιήσης αὐτῷ μηδέν. Νῦν γὰρ ἔγνω, ὅτι φοβῆ τὸν Θεὸν σὺ καὶ οὐκ ἐφείσω τοῦ υἱοῦ σου τοῦ ἀγαπητοῦ δι' ἐμέ». «Μὴ ἐπιβάλης», φησί, «τὴν χεῖρά σου ἐπὶ τὸ παιδάριον». Οὐ τὸ ἔργον γενέσθαι βουλό-
 15 μενος τοῦτο ἐπέταξα, οὐδὲ σφαγῆναι θέλων τὸν παῖδα τὸν σόν, ἀλλὰ τὴν ὑπακοὴν τὴν σὴν ἅπασιν κατάδηλον ποιῆσαι. Μὴ τοίνυν ποιήσης αὐτῷ μηδέν, ἀρκοῦμαι γὰρ τῇ γνώμῃ τῇ σῇ καὶ ἐντεῦθεν στεφανῶ καὶ ἀνακηρύττω σε. «Νῦν γὰρ ἔγνω ὅτι φοβῆ σὺ τὸν
 20 Θεόν».

Ὅρα λέξεως συγκατάβασιν. Τί οὖν: πρὸ τούτου ἠγνόει τοῦ δικαίου τὴν ἀρετὴν καὶ νῦν ἔγνω ὁ τῶν ὄλων Δεσπότης; Οὐ τοῦτό φησιν, ὅτι αὐτὸς νῦν ἔγνω. Ἄλλὰ τί; Νῦν, φησὶν, ἅπασιν ἐγνώρισας ὅπως
 25 εἰλικρινῆ τὸν φόβον ἔχεις τὸν πρὸς τὸν Θεόν. Ἐγὼ μὲν γὰρ ἤδειν τὸν ἐμὸν θεράποντα· τὰ δὲ νῦν παρὰ σοῦ γεγόμενα τοῖς τε νῦν οὔσι, ταῖς τε μετὰ ταῦτα γενεαῖς διδασκαλίας ὑπόθεσις γενήσεται. Ἐγνώρισας γὰρ νῦν ἅπασιν ὅπως φοβῆ τὸν Θεόν καὶ τὰ προστα-
 30 τόμενα εἰς ἔργον ἀγαγεῖν σπεύδεις· «Καὶ οὐκ ἐφείσω τοῦ υἱοῦ σου τοῦ ἀγαπητοῦ δι' ἐμέ»· τοῦ σφόδρα σοι περιποθήτου καὶ γνησίως ὑπὸ σοῦ ἀγαπωμένου οὐκ ἐφείσω δι' ἐμέ, διὰ τὸ πρόσταγμα τὸ ἐμὸν, διὰ τὸ ἐπίταγμα τὸ παρ' ἐμοῦ· ἀλλὰ προετίμησας τὸ παρ' ἐ-

τὸν οὐρανὸν καὶ τοῦ εἶπεν· Ἄβραάμ, Ἄβραάμ». Ἐπειδὴ δηλαδὴ ὁ Θεὸς ἔβλεπε τὸν Ἄβραάμ νὰ εὕρισκεται εἰς ὑπερέντασιν καὶ νὰ εἶναι ἕτοιμος διὰ τὴν σφαγὴν καὶ νὰ θέλῃ νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ἐντολήν, διὰ τοῦτο καλεῖ αὐτὸν ἀπὸ τὸν οὐρανὸν καὶ τοῦ λέγει, «Ἄβραάμ, Ἄβραάμ». Καλῶς ἐχρησιμοποίησε καὶ ἐδῶ τὸν διπλασιασμὸν τοῦ ὀνόματος, διὰ νὰ ἀνακόψῃ τὴν ὀρμὴν τοῦ δικαίου καὶ μὲ τὴν φωνὴν κατὰ κάποιον τρόπον νὰ συγκρατήσῃ τὴν δεξιάν τοῦ πατριάρχου, ἡ ὁποία ἦτο ἕτοιμος διὰ τὴν σφαγὴν τοῦ παιδίου. «Καὶ εἶπεν ὁ Ἄβραάμ. Ἴδου ἐγώ. Καὶ ὁ Θεὸς εἶπε. Νὰ μὴ ἀπλώσῃς τὴν χεῖρα σου ἐπάνω εἰς τὸ παιδί καὶ νὰ μὴ κάνῃς τίποτε εἰς αὐτό. Διότι τώρα ἔμαθον ὅτι σὺ φοβεῖσαι τὸν Θεὸν καὶ δὲν ἐλυπήθης τὸν ἀγαπητὸν σου υἱὸν πρὸς χάριν μου». «Νὰ μὴ ἀπλώσῃς» λέγει, «ἐπάνω εἰς τὸ παιδί». Δὲν διέταξα αὐτό, ἐπειδὴ ἤθελον νὰ γίνῃ ἡ πράξις αὐτή, οὔτε ἐπειδὴ ἤθελον νὰ σφαγῇ ὁ υἱός σου, ἀλλὰ διὰ νὰ φανερώσω εἰς ὅλους τὴν ἰδικὴν σου ὑπακοήν. Νὰ μὴ κάμῃς λοιπὸν εἰς αὐτό τίποτε, διότι μοῦ εἶναι ἀρκετὴ ἡ ἀπόφασίς σου καὶ δι' αὐτὴν σὲ στεφανώνω καὶ σὲ ἀνακηρύσσω. «Καθ' ὅσον τώρα ἔμαθον, ὅτι σὺ φοβεῖσαι τὸν Θεόν».

Πρόσεχε συγκατάβασιν λέξεως. Τί συμβαίνει λοιπόν; Πρὶν ἀπ' αὐτὸ ἠγνόμεν τὴν ἀρετὴν τοῦ δικαίου καὶ τώρα τὴν ἔμαθεν ὁ Κύριος τῶν πάντων; Δὲν λέγει αὐτό, ὅτι δηλαδὴ αὐτὸς τὴν ἔμαθε τώρα. Ἄλλὰ τί λέγει; Τώρα, λέγει, ἔκανες γνωστὸν εἰς ὅλους, ὅτι σέβεσαι εἰλικρινὰ τὸν Θεόν. Καθ' ὅσον ἐγὼ ἐγνώριζον τὸν δοῦλον μου. Αὐτὰ δὲ τὰ ὁποῖα ἔγιναν ἀπὸ ἐσένα τώρα νὰ γίνουν αἰτία διδασκαλίας καὶ εἰς τοὺς συγχρόνους καὶ εἰς τοὺς μεταγενεστέρους. Διότι τώρα ἀπέδειξες εἰς ὅλους, ὅτι σέβεσαι τὸν Θεόν καὶ ὅτι σπεύδεις νὰ πραγματοποιήσῃς τὰς ἐντολάς του. «Καὶ δὲν ἐλυπήθης τὸν υἱὸν σου τὸν ἀγαπητὸν πρὸς χάριν μου». Αὐτὸν ὁ ὁποῖος τόσον πολὺ καὶ τόσον ἀληθινὰ ἀγαπᾶται ἀπὸ ἐσένα, αὐτὸν δὲν τὸν ἐλυπήθης πρὸς χάριν μου, διὰ τὸ πρόσταγμα τὸ ἰδικόν μου, διὰ τὴν ἰδικὴν μου ἐντολήν, ἀλλὰ προετίμησες τὴν διαταγὴν μου

μοῦ κελευχθὲν τοῦ παιδὸς τοῦ σου. Διὰ τοῦτο καὶ
 τὸν παῖδα δέχου τὸν σόν. Διὰ τοῦτο γάρ σοι ἐπηγγει-
 λάμην τὸ σπέρμα τὸ σόν ἐκταθήσεται· καὶ τὸν ἐπὶ
 τῇ ὑπακοῇ στέφανον ἀναδησάμενος ἄπιθι. Ἐγὼ γὰρ
 5 τὴν προαίρεσιν οἶδα στεφανοῦν καὶ ἀπὸ τῆς γνώμης
 τὰ βραβεῖα παρέχειν. Εἰς ἔργον γὰρ ἐκβῆναι προσή-
 κει τὰ παρὰ σοῦ ρηθέντα καὶ ταῖς παισὶ τοῖς σοῖς καὶ
 τῷ Ἰσαάκ· ἐκείνοις γὰρ ἐπηγγείλω, ὅτι «Προσκυνη-
 σαντες ἀναστρέφομεν»· καὶ τοῦτο ἤδη ἔσται· καὶ τῷ
 10 παιδί πυθομένῳ, «Ποῦ ἔστι τὸ πρόβατον τὸ εἰς ὀλο-
 κάρπωσιν; «Ὁ Θεὸς ὄψεται ἑαυτῷ πρόβατον εἰς ὀ-
 λοκάρπωσιν», εἶπας. Ἴδου οὖν ἀναβλέψας τοῖς ὀ-
 φθαλμοῖς σου ὄρα τὸ προρρηθὲν παρὰ σοῦ πρόβατον,
 ὅπερ ἀντὶ τοῦ παιδὸς ὀλοκαρπώσεις.
 15 «Ἀναβλέψας δὲ τοῖς ὀφθαλμοφῖς εἶδε, καὶ ἰδοὺ κρι-
 ος εἰς κατεχόμενος τῶν κεράτων ἐν φυτῷ Σαβέκ.
 Καὶ ἐπορεύθη Ἀβραὰμ καὶ ἔλαβε τὸν κριὸν καὶ ἀνή-
 νεγκεν αὐτὸν εἰς ὀλοκάρπωσιν ἀντὶ Ἰσαὰκ τοῦ υἱοῦ
 αὐτοῦ». Εἶδον σου, φησί, τῆς γνώμης τὸ φιλόθεον,
 20 ἰδοὺ ὅπερ προλαβὼν εἶπες τῷ παιδί, τοῦτό σοι παρε-
 σκεύασα. «Καὶ ἔλαβε καὶ ἀνήνεγκεν εἰς ὀλοκάρπωσιν
 ἀντὶ Ἰσαὰκ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ». Εἶδες Θεοῦ φιλανθρω-
 πίαν; Καὶ ἡ θυσία ἀπηρτίσθη καὶ ὁ πατριάρχης τὸ
 φιλόθεον αὐτοῦ τῆς γνώμης ἐπεδείξατο καὶ ἀπὸ τῆς
 25 προαιρέσεως τὸν στέφανον ἐκομίσατο καὶ τὸν Ἰσαὰκ
 λαβὼν ἐπάνεισι μετὰ μυρίων στεφάνων. Ταῦτα δὲ
 πάντα τύπος ἐγένετο τοῦ σταυροῦ. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ
 Χριστὸς τοῖς Ἰουδαίοις ἔλεγεν· «Ἀβραὰμ ὁ πατὴρ ὑ-
 μῶν ἠγαλλιάσατο, ἵνα ἴδῃ τὴν ἡμέραν τὴν ἐμήν· καὶ
 30 εἶδε, καὶ ἐχάρη». Πῶς εἶδεν ὁ πρὸ τοσούτων γεγε-
 νημένος χρόνων; Διὰ τοῦ τύπου, διὰ τῆς σκιᾶς. Κα-
 θάπερ γὰρ ἐνταῦθα τὸ πρόβατον προσηνέχθη ἀντὶ τοῦ
 Ἰσαάκ, οὕτως ὁ λογικὸς ἀμνὸς προσηνέχθη ὑπὲρ τῆς
 οἰκουμένης. Ἔδει γὰρ ἐν τῇ σκιᾷ προδιαγραφῆναι
 35 τὴν ἀλήθειαν.

3. Φυτὸν πυκνόκλαδον.

4. Ἰω. 8, 56.

5. Ὁ Χριστός.

ἀπὸ τὸ παιδί σου. Διὰ τοῦτο δέξου καὶ τὸν υἱόν σου. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἀκριβῶς σοῦ ὑπεσχέθην, ὅτι οἱ ἀπόγονοί σου θὰ αὐξηθοῦν. Ἄφου ἔλαβες τὸν στέφανον τῆς ὑπακοῆς, πήγαινε. Διότι ἐγὼ γνωρίζω νὰ στεφανώνω τὴν προαίρεσιν καὶ νὰ παρέχω τὰ βραβεῖα ἀπὸ τὴν θέλησιν. Πρέπει λοιπὸν νὰ πραγματοποιηθοῦν αὐτά, τὰ ὅποια εἶπες καὶ εἰς τοὺς δούλους σου καὶ εἰς τὸν Ἰσαάκ. Διότι ὑπεσχέθης εἰς ἐκείνους, ὅτι «Ἄφου προσκυνήσωμεν θὰ ἐπιστρέψωμεν». Καὶ αὐτὸ θὰ γίνῃ. Καὶ ὅταν τὸ παιδί ἐζήτησε νὰ μάθῃ, «Ποῦ εἶναι τὸ πρόβατον τὸ προοριζόμενον διὰ τὴν θυσίαν;», ἐσὺ ἀπήντησες· «Ὁ Θεὸς θὰ φροντίσῃ μόνος του διὰ τὸ πρόβατον τῆς θυσίας». Ἰδοὺ λοιπὸν τώρα σήκωσε τοὺς ὀφθαλμούς σου καὶ ἰδὲ τὸ πρόβατον, τὸ ὁποῖον ἀνέφερες προηγουμένως καὶ τὸ ὁποῖον θὰ θυσιάσῃς ἀντὶ τοῦ υἱοῦ σου.

«Καὶ ἀφου ἐσήκωσε τοὺς ὀφθαλμούς του ὁ Ἄβραάμ εἶδεν ἓνα κριόν, ὁ ὁποῖος ἐκρατεῖτο ὑπὸ τῶν κεράτων του εἰς φυτὸν Σαβέκ³. Καὶ ἐπῆγεν ὁ Ἄβραάμ καὶ ἐπῆρε τὸν κριόν καὶ προσέφερον αὐτὸν ὡς θυσίαν ἀντὶ τοῦ υἱοῦ του τοῦ Ἰσαάκ». Εἶδον, λέγει, τὴν εὐσέβειάν σου, ἰδοὺ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον εἶπες προηγουμένως εἰς τὸ παιδί, αὐτὸ ἠτοίμασα διὰ σέ. «Καὶ ἐπῆρε τὸν κριόν καὶ προσέφερον αὐτὸν ὡς θυσίαν ἀντὶ τοῦ Ἰσαάκ τοῦ υἱοῦ του». Εἶδες τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ; Καὶ ἡ θυσία ἐγίνε καὶ ὁ πατριάρχης ἀπέδειξε τὴν εὐσεβῆ του ψυχὴν καὶ ἀπεκόμισε τὸν στέφανον μόνον διὰ τὴν ἀγαθὴν του διάθεσιν καὶ ἀφου ἐπῆρε τὸν Ἰσαάκ ἐπέστρεψε μὲ μυρρίους στεφάνους. Ὅλα δὲ αὐτὰ ἀπεδείχθησαν ὡς τύπος τοῦ σταυροῦ. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Χριστὸς ἔλεγεν εἰς τοὺς Ἰουδαίους· «Ὁ Ἄβραάμ ὁ πατήρ σας εἶχε ἀγαλλίασιν νὰ ἰδῆ τὴν ἰδικὴν μου ἡμέραν καὶ εἶδε καὶ ἐχάρη⁴. Πῶς εἶδεν αὐτός, ὁ ὁποῖος ἐγεννήθη πρὶν ἀπὸ τόσους χρόνους; Διὰ τοῦ τύπου, διὰ τῆς σκιᾶς. Ὅπως ἀκριβῶς ἐδῶ προσεφέρθη τὸ πρόβατον ἀντὶ τοῦ Ἰσαάκ, ἔτσι καὶ ὁ λογικὸς ἀμνός⁵ προσεφέρθη ὑπὲρ τῆς οἰκουμένης. Καθ' ὅσον ἔπρεπεν ἡ ἀλήθεια νὰ προδιαγραφῆ μὲ σκιώδη μορφήν.

"Ορα μοι γάρ, ἀγαπητέ, πῶς ἅπαντα διὰ τῆς σκι-
 ᾶς προετυποῦτο· μονογενῆς ἐκεῖ καὶ μονογενῆς ἐνταῦ-
 θα· ἀγαπητὸς ἐκεῖ καὶ γνήσιος, ἀγαπητὸς καὶ ἐνταῦ-
 θα καὶ γνήσιος. «Οὗτος γάρ ἐστιν ὁ υἱὸς μου ὁ ἀγα-
 5 πητός», φησὶν, «ἐν ᾧ ηὐδόκησα». Ὑπὸ τοῦ πατρὸς
 ἐκεῖνος εἰς ὀλοκαύτως ἀνεφέρετο, καὶ τοῦτον ὁ Πα-
 τὴρ ἐξέδωκε. Καὶ βοᾷ Παῦλος λέγων· «Ὅς γε τοῦ
 ἰδίου Υἱοῦ οὐκ ἐφείσατο, ἀλλ' ὑπὲρ ἡμῶν πάντων πα-
 ρέδωκεν αὐτόν, πῶς οὐχὶ καὶ σὺν αὐτῷ τὰ πάντα ἡ-
 10 μῖν χαρίσεται;». Μέχρι τούτου ἡ σκιά· λοιπὸν δὲ τῶν
 πραγμάτων ἡ ἀλήθεια πολὺ τὸ ὑπερέχον ἐπιδείκνυ-
 ται! Ὁ γὰρ ἀμνὸς οὗτος ὁ λογικὸς ὑπὲρ ἀπάσης τῆς
 οἰκουμένης προσεφέρετο, οὗτος τὴν οἰκουμένην ἅπα-
 σαν ἐξεκάθηρεν· οὗτος τοὺς ἀνθρώπους τῆς πλάνης ἡ-
 15 λευθέρωσε καὶ πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἐπανήγαγεν· οὗτος
 τὴν γῆν οὐρανὸν ἐποίησεν, οὐ τῶν στοιχείων ἐναλλά-
 ξας τὴν φύσιν, ἀλλὰ τὴν ἐν τοῖς οὐρανοῖς πολιτείαν
 εἰς τοὺς ἐπὶ γῆς ἀνθρώπους μεταστήσας. Διὰ τούτου
 πᾶσα ἡ τῶν δαιμόνων θεραπεία λέλυται· διὰ τούτου
 20 οὐκ ἔτι λίθοις καὶ ξύλοις προσκυνοῦσιν ἄνθρωποι, οὐ-
 δὲ οἱ λόγῳ τετιμημένοι τοῖς ἀναισθήτοις ὑποκύπτου-
 σιν, ἀλλὰ πᾶσα ἀπελήλαται ἡ πλάνη καὶ τὸ τῆς ἀλη-
 θείας φῶς τὴν οἰκουμένην κατηύγασεν.

4. Εἶδες τῆς ἀληθείας τὴν ὑπεροχὴν; εἶδες τί
 25 μὲν ἡ σκιά, τί δὲ ἡ ἀλήθεια; «Καὶ ἐκάλεσε», φησὶν,
 «Ἀβραὰμ τὸ ὄνομα τοῦ τόπου ἐκείνου, Κύριος εἶδεν,
 ἵνα εἴπωσι σήμερον, ἐν τῷ ὄρει Κύριος ὤφθη». "Ο-
 ρα τοῦ δικαίου τὴν φιλόθεον γνώμην, πῶς ἐκάστοτε
 ἐκ τῶν συμβαινόντων τὰς προσηγορίας τοῖς τόποις ἐ-
 30 πιτίθησι. Τὴν γὰρ παρὰ τοῦ Θεοῦ γενομένην ἐπίσκε-
 ψιν βουλόμενος, καθάπερ ἐν στήλῃ χαλκῇ, ἐναποθέ-
 σθαι τῷ τόπῳ διὰ τῆς προσηγορίας, φησί, «Καὶ ἐ-
 κάλεσε τὸ ὄνομα τοῦ τόπου, Κύριος εἶδεν». "Ἡρκει
 μὲν οὖν πρὸς ἀμοιβὴν τῷ δικαίῳ καὶ τὸ ζῶντα ἐπανα-
 35 γαγεῖν τὸν Ἰσαὰκ καὶ τὸ ἀξιωθῆναι τοῦ ἐγκωμίου

Πρόσεχε σὲ παρακαλῶ, ἀγαπητέ, πῶς ὅλα προετυπώθησαν μὲ σκιώδη μορφήν. Μονογενῆς ἦτο ἐκεῖ, μονογενῆς εἶναι καὶ ἐδῶ. Ἀγαπητός καὶ ἀληθινός ἐκεῖ, ἀγαπητός καὶ ἀληθινός καὶ ἐδῶ. Διότι λέγει «Αὐτός εἶναι ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, εἰς τὸν ὁποῖον εὐαρεστοῦμαι»⁶. Ὑπὸ τοῦ πατρὸς ἐκεῖνος προσεφέρθη εἰς θυσίαν, καὶ Αὐτὸν ὁ Πατὴρ τὸν παρέδωσε νὰ θυσιασθῆ. Καὶ φωνάζει ὁ Παῦλος καὶ λέγει «Αὐτός ὁ ὁποῖος δὲν ἐλυπήθη τὸν ἴδιον τὸν Υἱὸν του, ἀλλὰ παρέδωσεν αὐτὸν πρὸς χάριν ὅλων ἡμῶν, πῶς μαζὶ μὲ αὐτὸν δὲν θὰ μᾶς χαρίσῃ τὰ πάντα;»⁷. Μέχρις αὐτοῦ τοῦ σημείου εἶναι ἡ σκιά. Ἐπειτα ὁμῶς ἡ ἀλήθεια τῶν πραγμάτων ἀποδεικνύεται πολὺ μεγαλυτέρα.¹ Διότι ὁ ἄμνος αὐτός ὁ λογικὸς προσεφέρθη χάριν ὁλοκλήρου τῆς οἰκουμένης, αὐτὸς ἐκαθάρισεν ὁλόκληρον τὴν οἰκουμένην ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν. Αὐτὸς ἐλευθέρωσε τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τὴν πλάνην καὶ τοὺς ἐπανεφέρειν εἰς τὴν ἀλήθειαν. Αὐτὸς ἔκαμε τὴν γῆν οὐρανόν, χωρὶς νὰ ἀλλάξῃ τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων, ἀλλὰ μὲ τὸ νὰ μεταφέρῃ τὴν πολιτείαν τῶν οὐρανῶν εἰς τοὺς ἀνθρώπους τῆς γῆς. Μέσω αὐτοῦ κατελύθη κάθε λατρεία τῶν δαιμόνων. Μέσω αὐτοῦ οἱ ἄνθρωποι δὲν προσκυνοῦν πλέον λίθους καὶ ξύλα, οὔτε ὑποκύπτουν εἰς ἄψυχα πράγματα αὐτοί, οἱ ὁποῖοι ἔχουν προικισθῆ μὲ τὴν λογικὴν, ἀλλὰ κάθε πλάνη ἐξηφανίσθη καὶ τὸ φῶς τῆς ἀληθείας κατηύγασε τὴν οἰκουμένην.

4. Εἶδες τὴν ὑπεροχὴν τῆς ἀληθείας; Εἶδες τί εἶναι ἡ σκιά καὶ τί εἶναι ἡ ἀλήθεια; «Καὶ ὠνόμασε ὁ Ἀβραάμ», λέγει, «τὸν τόπον ἐκεῖνον, Ὁ Κύριος εἶδεν», διὰ νὰ λέγουν μέχρις σήμερον, ὅτι ὁ Κύριος ἐφανερώθη εἰς τὸ ὄρος». Βλέπε τὴν εὐσεβῆ ψυχὴν τοῦ δικαίου, πῶς δηλαδὴ κάθε φοράν δίδει τὰ ὀνόματα εἰς τοὺς τόπους ἀπὸ τὰ συμβάντα ἐκεῖ. Διότι, ἐπειδὴ ἤθελε νὰ κρατήσῃ ἀλησμόνητον, ὡς εἰς χαλκίνην στήλην, τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ Θεοῦ μὲ τὴν ὀνομασίαν τοῦ τόπου, λέγει, «Καὶ ὠνόμασε τὸν τόπον ἐκεῖνον. Ὁ Κύριος εἶδεν». Ἦτο ἀρκετὴ λοιπὸν ἀμοιβὴ διὰ τὸν δίκαιον καὶ τὸ ὅτι ἐπανεφέρειν τὸν Ἰσαὰκ ζωντανόν καὶ τὸ ὅτι ἠξιώθη τοῦ μεγάλου ἐπαίνου,

τοῦ μεγάλου, τοῦ, «*Νῦν ἔγνω ὅτι φοβῆ τὸν Θεὸν σύ*». Ἄλλ' ὁ φιλότιμος ταῖς δωρεαῖς αἰεὶ νικῶν καὶ ταῖς εὐεργεσίαις τὴν ἔννοιαν τὴν ἡμετέραν, ἐπιδαψιλεύεται καὶ νῦν τοῦ δικαίου τὴν γνώμην καὶ ἀμειβόμενός
 5 φησι πάλιν πρὸς αὐτόν. «*Καὶ ἐκάλεσεν ἄγγελος Κυρίου τὸν Ἀβραὰμ δεύτερον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, λέγων· κατ' ἔμαντοῦ ὤμοσα, λέγει Κύριος, οὗ εἵνεκεν ἐποίησας τὸ ρῆμα τοῦτο καὶ οὐκ ἐφείσω τοῦ υἱοῦ σου τοῦ ἀγαπητοῦ δι' ἐμέ, ἢ μὴν εὐλογῶν εὐλογήσω σε καὶ*
 10 *πληθύνων πληθυνῶ τὸ σπέρμα σου, ὡς τοὺς ἀστέρας τοῦ οὐρανοῦ καὶ ὡς τὴν ἄμμον τὴν παρὰ τὸ χεῖλος τῆς θαλάσσης καὶ κληρονομήσει τὸ σπέρμα σου τὰς πόλεις τῶν ὑπεναντίων καὶ ἐνευλογηθήσονται ἐν τῷ σπέρματί σου πάντα τὰ ἔθνη τῆς γῆς, ἀνθ' ὧν ὑπήκουσας*
 15 *τῆς ἐμῆς φωνῆς*». Ἐπειδὴ ἐπλήρωσας, φησί, τὸ ἐπίταγμα τὸ ἐμὸν καὶ τὴν οἰκείαν ὑπακοὴν διὰ πάντων ἐπεδείξω, διὰ τοῦτο ἄκουε, ὅτι «*Κατ' ἔμαντοῦ ὤμοσα, λέγει Κύριος*».

Ὅρα Θεοῦ συγκατάβασιν. «*Κατ' ἔμαντοῦ*», φη-
 20 *σίν, «ὤμοσα», ἵνα θαρρεῖν ἔχῃς, ὅτι πάντως ἔσται τὰ παρ' ἐμοῦ εἰρημένα. Ἐπειδὴ γὰρ οἱ ἄνθρωποι, ἐπὰν δὴ ὄρκον ἐπιθῶσι τοῖς ἐπαγγελθεῖσι, τότε ὡς βεβαίαν τὴν ὑπόσχεσιν δεξάμενοι (οὕτω διάκεινται οἱ τὴν ἐπαγγελίαν ἐσχηκότες), διὰ τοῦτο καὶ ὁ Δεσπότης τῆ*
 25 *ἀνθρωπίνῃ συνηθείᾳ χρησάμενός φησι. «Κατ' ἔμαντοῦ ὤμοσα, οὗ εἵνεκεν ἐποίησας τὸ ρῆμα τοῦτο καὶ οὐκ ἐφείσω τοῦ υἱοῦ σου τοῦ ἀγαπητοῦ δι' ἐμέ». Σκόπει μοι φιλανθρωπίαν Δεσπότου. «Οὐκ ἐφείσω τοῦ υἱοῦ σου τοῦ ἀγαπητοῦ δι' ἐμέ». Καὶ μὴν ζῶντα αὐ-*
 30 *τὸν ἐπανάγει. Μὴ τὸ τέλος ἴδῃς, ἀγαπητέ, ἀλλὰ τὴν γνώμην μάθε, μεθ' ἧς ἀσυλλογίστως τὰ προσταττόμενα ἐπλήρου. Ὅσον γὰρ εἰς προαίρεσιν, ἤμαξε τὴν δεξιὰν ὁ πατριάρχης, καὶ κατὰ τῆς δέξρας τοῦ παιδὸς ἐπαφῆκε τὸ ξίφος καὶ ἀπηρτισμένῃν ἀπειργάσατο τὴν*
 35 *θυσίαν· δι' ὃ καὶ ὁ Δεσπότης, ὡς εἰς ἔργον τῆς θυ-*

τοῦ, «Τώρα ἀντελήφθην ὅτι σὺ σέβουσαι τὸν Θεόν». Ἄλλ' ὁ φιλότιμος Κύριος, ἀφοῦ ὑπερνικᾷ πάντοτε μὲ τὰς δωρεὰς καὶ τὰς εὐεργεσίας τὴν ἰδικὴν μας λογικὴν, ἀμείβει καὶ τώρα τὴν διάθεσιν τοῦ δικαίου καὶ ἀμείβων λέγει πάλιν πρὸς αὐτόν· «Καὶ ἐφώναξεν ὁ ἄγγελος τοῦ Κυρίου τὸν Ἀβραάμ διὰ δευτέραν φοράν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καὶ εἶπεν ὠρκίσθην εἰς τὸν ἑαυτὸν μου, λέγει ὁ Κύριος. Ἐπειδὴ ἐξεπλήρωσες τὴν ἐντολήν μου αὐτὴν καὶ δὲν ἐλυπήθης τὸν υἱόν σου τὸν ἀγαπητόν δι' ἐμέ, σοῦ ὑπόσχομαι, ὅτι θὰ σὲ εὐλογήσω πλουσίως καὶ θὰ πληθύνω πολὺ τοὺς ἀπογόνους σου, ὅπως τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ καὶ ὅπως τὴν ἄμμον τῆς θαλάσσης καὶ οἱ ἀπόγονοί σου θὰ κληρονομήσουν τὰς πόλεις τῶν ἐχθρῶν καὶ θὰ εὐλογηθοῦν μαζί μὲ τοὺς ἀπογόνους σου ὅλα τὰ ἔθνη τῆς γῆς, διότι ὑπήκουσες εἰς τὴν φωνὴν μου». Ἐπειδὴ ἐξεπλήρωσες τὴν ἐντολήν μου, λέγει, καὶ ἐπέδειξες τὴν ὑπακοήν σου μὲ κάθε τρόπον, διὰ τοῦτο ἄκουε, ὅτι «ὠρκίσθην εἰς τὸν ἑαυτὸν μου, λέγει ὁ Κύριος».

Πρόσεχε συγκατάβασιν Θεοῦ. «Ὦρκίσθην εἰς τὸν ἑαυτὸν μου, λέγει ὁ Κύριος», διὰ νὰ ἡμπορῆς νὰ εἶσαι σίγουρος, ὅτι ὅπωςδήποτε θὰ γίνουν, ὅσα ἔχω εἰπῆ. Ἐπειδὴ δηλαδὴ οἱ ἄνθρωποι δέχονται τότε ὡς βεβαίαν τὴν ὑπόσχεσιν, ὅταν δηλαδὴ δώσουν ὄρκον δι' αὐτὴν (τέτοιοι εἶναι αὐτοί, οἱ ὁποῖοι δίδουν ὑποσχέσεις), διὰ τοῦτο καὶ ὁ Κύριος ἀκολουθῶν τὴν ἀνθρωπίνην συνήθειαν λέγει· «Ὦρκίσθην εἰς τὸν ἑαυτὸν μου, διότι ἐξεπλήρωσες τὴν ἐντολήν μου αὐτὴν καὶ δὲν ἐλυπήθης πρὸς χάριν μου τὸν υἱόν σου τὸν ἀγαπητόν». Πρόσεχε, παρακαλῶ, τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου. «Δὲν ἐλυπήθης πρὸς χάριν μου τὸν υἱόν σου τὸν ἀγαπητόν». Καὶ ὁμοίως ἐπαναφέρει αὐτὸν ζῶντα. Νὰ μὴ ἰδῆς τὸ τέλος, ἀγαπητέ, ἀλλὰ νὰ γνωρίσης τὴν διάθεσιν, μὲ τὴν ὁποίαν χωρὶς σκέψιν ἐξεπλήρωσε τὰς ἐντολάς. Ὅσον ἀφορᾷ δὲ τὴν καλὴν διάθεσιν, ἐμάτωσε τὴν δεξιάν του ὁ πατριάρχης καὶ ἔμπηξε τὸ ξίφος εἰς τὸ δέρμα τοῦ παιδίου καὶ ἔτσι ἔκαμεν ὠλοκληρωμένην τὴν θυσίαν. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Κύριος ὡσάν νὰ εἶχε

σίας ἐνεχθείσης, οὕτω τὸν ἔπαινον τοῦ δικαίου συν-
 τίθησι καὶ φησιν, ὅτι «Οὐκ ἐφείσω τοῦ υἱοῦ σου τοῦ
 ἀγαπητοῦ δι' ἐμέ». Σὺ μὲν οὐκ ἐφείσω διὰ τὸ ἐμὸν
 πρόσταγμα· Ἐγὼ δὲ ἐφεισάμην διὰ τὴν σὴν ὑπακο-
 5 ἦν. Ἐνεκεν οὖν τῆς ὑπακοῆς ταύτης ἀμειβόμενός σε,
 «Εὐλογῆσω σε καὶ πληθύνων πληθυνῶ σε».

Ἦν οὖρα εὐλογίας ἐπίτασιν, ἀντὶ τοῦ, ἔπι πλέον πλη-
 θυνῶ τὸ σπέρμα σου'. Οὗτος γὰρ ὁ τῆ γνώμη σου σφα-
 γιασθεῖς, οὕτως εἰς πλήθος ἐκτεινόμενον ἔξει τὸ σπέρ-
 10 μα, ὡς τοῖς ἄστροις καὶ τῆ ἄμμῳ παρισωθῆναι, «Καὶ
 πάντα τὰ ἔθνη ἐνευλογηθῆναι ἐν τῷ σπέρματί σου,
 ἀνθ' ὧν ὑπήκουσας τῆς ἐμῆς φωνῆς». Ταῦτα δέ σοι,
 φησὶν, ἅπαντα ἔσται διὰ τὴν πολλὴν ὑπακοήν. Ἄρα
 τῶν μυρίων ἡμῖν ἀγαθῶν πρόξενον γίνεται τὸ ὑπακού-
 15 εἰν τῷ Δεσπότῃ καὶ πείθεσθαι αὐτοῦ τοῖς προστάγμα-
 σι καὶ ὁμοίως τῷ πατριάρχῃ τούτῳ μὴ περιεργάζεσθαι
 τὰ παρ' αὐτοῦ ἐπιταττόμενα, ἀλλὰ καθάπερ εὐγνώ-
 μονας οἰκέτας πληροῦν τὰ διατεταγμένα καὶ τὸν ὑπὲρ
 τούτων λόγον παραχωρεῖν τῷ Δεσπότῃ. Ἐὰν οὖν οὐ-
 20 τῳ παιδεύσωμεν ἑαυτούς, δυνησόμεθα καὶ τὴν αὐτὴν
 ὑπακοήν τῷ δικαίῳ ἐπιδείξασθαι καὶ τῶν αὐτῶν στε-
 φάνων ἐπιτυχεῖν. Πῶς δὲ ὑπακούσομεν; Ἐὰν τὰς
 ἐντολάς αὐτοῦ διὰ τῶν ἔργων πληρώσωμεν. «Οὐ γὰρ
 οἱ ἀκροαταί», φησί, «τοῦ νόμου δικαιοθήσονται, ἀλλ'
 25 οἱ ποιηταί». Τί γὰρ ὄφελος, εἰ καὶ καθ' ἑκάστην μὲν
 ἀκούωμεν, ἀμελῶμεν δὲ τῆς τούτων ἐργασίας;
 Διὸ παρακαλῶ, ἐπὶ τὴν ἐργασίαν αὐτῶν τῶν ἔρ-
 γων σπεύσωμεν, οὐδὲ γὰρ ἄλλως σωθῆναι δυνατόν,
 ἵνα καὶ τὰ ἡμαρτημένα ἀπονιψώμεθα καὶ τῆς παρ'
 30 αὐτοῦ τοῦ Δεσπότου φιλανθρωπίας ἀξιοθῶμεν, χά-
 ριτι καὶ οἰκτιρμοῖς τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ,
 μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ ἢ δόξα, ἅμα τῷ ἁγίῳ καὶ ζωοποιῷ
 Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰ-
 ώνων. Ἀμήν.

πραγματοποιηθῆ ἡ θυσία, ἐπαινεῖ τὸν δίκαιον καὶ λέγει, ὅτι «Δὲν ἐλυπήθης πρὸς χάριν μου τὸν υἱόν σου τὸν ἀγαπητόν». Σὺ μὲν δὲν τὸν ἐλυπήθης ἐξ αἰτίας τῆς διαταγῆς μου. Ἐγὼ ὅμως τὸν ἐλυπήθην ἐξ αἰτίας τῆς ὑπακοῆς σου. Ἐξ αἰτίας λοιπὸν τῆς ὑπακοῆς σου αὐτῆς δίδων εἰς σέ ἀμοιβήν, «Θὰ σέ εὐλογήσω καὶ θὰ πληθύνω τοὺς ἀπογόνους σου πολὺ».

Πρόσεχε μέγεθος εὐλογίας, ἀντὶ νὰ εἰπῆ Ἰθα πληθύνω περισσότερο τοὺς ἀπογόνους σου. Διότι αὐτός, ὁ ὁποῖος ἐσφάγη μὲ τὴν ἀπόφασίν σου, τόσον πολὺ θὰ αὐξηθοῦν οἱ ἀπόγονοί του, ὥστε νὰ ἐξισωθοῦν μὲ τὰ ἄστρα καὶ μὲ τὴν ἄμμον, «Καὶ ὅλα τὰ ἔθνη θὰ εὐλογηθοῦν μαζὶ μὲ τοὺς ἀπογόνους σου, διότι ὑπήκουσες εἰς τὴν φωνήν μου». Αὐτὰ ὅλα θὰ γίνουν εἰς σέ, λέγει, ἐξ αἰτίας τῆς μεγάλης σου ὑπακοῆς. Ἄρα ἡ ὑπακοὴ εἰς τὸν Κύριον γίνεται πρόξενος ἀναριθμῆτων ἀγαθῶν δι' ἡμᾶς καὶ τὸ νὰ ὑπακούωμεν εἰς τὰ προστάγματα αὐτοῦ καὶ ὅμοια μὲ τὸν πατριάρχην αὐτόν νὰ μὴ ἐξετάζωμεν αὐτά, τὰ ὁποῖα διατάσσει, ἀλλὰ νὰ ἐκτελῶμεν τὰς διαταγὰς, ὅπως ἀκριβῶς οἱ εὐγνώμονες ὑπηρέται, καὶ νὰ ἀφήνωμεν εἰς τὸν Κύριον τὴν ἐξήγησιν αὐτῶν. Ἐὰν λοιπὸν ἐκπαιδεύσωμεν ἔτσι τοὺς ἑαυτοὺς μας, θὰ ἠμπορέσωμεν νὰ ἐπιδείξωμεν καὶ τὴν ἰδίαν ὑπακοὴν μὲ τὸν δίκαιον καὶ νὰ κερδήσωμεν τοὺς ἰδίους στεφάνους. Πῶς ὅμως θὰ ὑπακούσωμεν; Ἐὰν ἐκπληρώσωμεν τὰς ἐντολάς του μὲ ἔργα. Διότι λέγει: «Δὲν θὰ σωθοῦν οἱ ἀκροαταὶ τοῦ νόμου, ἀλλὰ ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι τὸν ἐφαρμόζουν»⁸. Διότι τί θὰ ὠφελήσῃ, ἐὰν κάθε ἡμέραν ἀκούωμεν, ἀλλ' ἀμελῶμεν νὰ ἐφαρμόσωμεν αὐτά; Διὰ τοῦτο, παρακαλῶ, νὰ σπεύσωμεν νὰ πραγματοποιήσωμεν αὐτὰ τὰ ἔργα, διότι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ σωθῶμεν κατ' ἄλλον τρόπον, ὥστε νὰ καθαρίσωμεν καὶ τὰς ἀμαρτίας καὶ νὰ γίνωμεν ἄξιοι τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου μὲ τὴν χάριν καὶ μὲ τὴν εὐσπλαχνίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποῖου εἰς τὸν Πατέρα ἀνήκει ἡ δόξα συγχρόνως καὶ εἰς τὸ ἅγιον καὶ ζωοποιὸν Πνεῦμα τώρα καὶ πάντοτε καὶ αἰωνίως. Ἀμήν.

Ο Μ Ι Λ Ι Α Μ Η'

(Γέν. 23, 1 - 24, 67)

25 «'Απεκρίθησαν δὲ οἱ υἱοὶ τοῦ Χὲτ πρὸς 'Αβρα-
άμ, καὶ εἶπαν· βασιλεὺς παρὰ Θεοῦ εἶ σὺ ἐν ἡ-
μῖν, ἐν τοῖς ἐκλεκτοῖς μνημείοις ἡμῶν θάψον
τὸν νεκρὸν σου».

1. Εἶδετε χθές, ἀγαπητοί, τοῦ πατριάρχου τὴν ἀν-
δρείαν· εἶδετε ψυχὴν ἀδάμαντος στερροτέραν, πῶς,
τὸ ἤκον εἰς αὐτόν, διὰ τὸν περὶ τὸν Θεὸν πόθον ἱερεὺς
10 τοῦ παιδὸς ἐγένετο καὶ τῇ μὲν γνώμῃ ἤμαξε τὴν δε-
ξιὰν καὶ τὸ ἱερεῖον προσήνεγκε· διὰ δὲ τὴν ἄφατον
τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίαν σῶον καὶ ὑγιῆ τὸν παῖδα λα-
βὼν ἐπανήει καὶ ἀπὸ τῆς προαιρέσεως ἀνεκηρύττε-
το ὁ πατριάρχης καὶ τὸν στέφανον λαμπρὸν ἀνεδήσα-
15 το καὶ τοῦτον τὸν τελευταῖον ἀγῶνα ἠγωνίσασατο καὶ
διὰ πάντων τὸ φιλόθεον αὐτοῦ τῆς γνώμης ἐπεδείξα-
το. Ἴδωμεν καὶ σήμερον τοῦ δικαίου τούτου τὸ φιλό-
στοργον, ὅσῃν ποιεῖται τοῦ παιδὸς τὴν κηδεμονίαν.
'Ἐπειδὴ γὰρ μετὰ τὸ ἀπὸ τῆς θυσίας ταύτης ἐπανελ-
20 θεῖν τῆς καινῆς καὶ παραδόξου διεδέξατο αὐτὸν τῆς
Σάρρας τὸ πένθος, αἰτήσας παρὰ τῶν υἱῶν Χὲτ κτῆ-
σιν τάφου καὶ πριάμενος τὸν τόπον, ἀπέθετο τὸν νε-
κρὸν καὶ ταύτην πρώτην ἀρχὴν κτήσεως ποιεῖται ὁ
πατριάρχης διὰ τὴν τῆς Σάρρας τελευτήν.

5 Δεικνῦσα γὰρ ἡμῖν ἡ θεία Γραφή διὰ πάντων τοῦ
δικαίου τὴν ἀρετὴν καὶ ὅτι ὡς πάροικος καὶ παρεπί-
δημος ἅπαντα διῆγε τὸν χρόνον, καὶ τοῦτο ἐπεσημή-
νατο, ἵνα μάθωμεν, ὅτι ὁ τοσαύτης ἀπολαύλων τῆς ἄ-
νωθεν συμμαχίας, καὶ οὕτω περιφανῆς γεγονῶς καὶ
30 ἐπὶ τοσοῦτον πλῆθος ἐκταθείς, οἰκειὸν τόπον οὐκ ἐ-

---

1. Ἡ Σάρρα, ἀφοῦ ἐζησεν ἑκατὸν εἴκοσι ἑπτὰ ἔτη, ἀπέθανεν εἰς τὴν πόλιν Χεβρών, εἰς τὴν Χαναάν. Ἐκεῖ σάν Ἐένος ποῦ ἦτο ἐζήτησε

Ο Μ Ι Λ Ι Α Μ Η'

(Γέν. 23, 1 - 24, 67)

«Καὶ ἀπεκρίθησαν εἰς τὸν Ἀβραάμ οἱ υἱοὶ τοῦ Χέτ καὶ εἶπον· Σὺ εἶσαι μεταξὺ ἡμῶν ὡς ἡγεμῶν ἐκ Θεοῦ. Εἰς ἓνα ἀπὸ τὰ πιὸ ἐκλεκτὰ μνημεῖα μας θάψε τὸν νεκρὸν σου»¹.

1. Εἶδετε χθές, ἀγαπητοί, τὴν γενναιότητα τοῦ πατριάρχου. Εἶδετε ψυχὴν πιὸ σταθερὰν καὶ ἀπὸ τὸν ἀδάμαντα, ὅτι δηλαδὴ, ὅσον ἦτο δυνατόν εἰς αὐτόν, ἔγινεν ἱερεύς, θύτης τοῦ παιδίου ἐξ αἰτίας τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν Θεὸν καὶ μὲ τὴν θέλησίν του ἐμάτωσε τὴν δεξιὰν καὶ προσέφερε τὸ θῦμα. Λόγω ὅμως τῆς ἀπεριγράπτου φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ ἐπῆρε σῶον καὶ ὑγιῆ τὸν υἱόν του καὶ ἐπέστρεψεν. Ὁ πατριάρχης ἐτιμήθη διὰ τὴν καλὴν του διάθεσιν καὶ ἀπεκόμισε τὸν λαμπρὸν στέφανον καὶ ἠγωνίσθη αὐτόν τὸν τελευταῖον ἀγῶνα καὶ ἐφάνέρωσε μὲ ὅλα αὐτὰ τὴν εὐσέβειάν του. Ἄς ἰδοῦμεν καὶ σήμερον τὴν μεγάλην στοργὴν αὐτοῦ τοῦ δικαίου, πόσον δηλαδὴ φροντίζει διὰ τὸν υἱόν του. Ἐπειδὴ λοιπὸν μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν του ἀπὸ τὴν θυσίαν αὐτὴν τὴν πρωτοφανῆ καὶ παράδοξον, ἠκολούθησεν ὁ θάνατος καὶ τὸ πένθος διὰ τὴν Σάρραν, ἀφοῦ ἐζήτησεν ἀπὸ τοὺς υἱοὺς τοῦ Χέτ νὰ ἀποκτήσῃ τάφον καὶ ἀφοῦ ἠγόρασε τόπον, ἀπέθεσε τὸν νεκρὸν καὶ κάνει τὴν πρώτην αὐτὴν ἀρχὴν τῆς ἰδιοκτησίας ὁ πατριάρχης ἐξ ἀφορμῆς τοῦ θανάτου τῆς Σάρρας.

Ἄφοῦ λοιπὸν ἡ ἀγία Γραφή μᾶς ἐφάνέρωσε μὲ ὅλα αὐτὰ τὴν ἀρετὴν τοῦ δικαίου καὶ ὅτι ἐπερνοῦσεν ὅλον τὸν χρόνον τῆς ζωῆς του ὡς ξένος καὶ φιλοξενούμενος, μᾶς ἐπεσήμανε καὶ αὐτὸ, διὰ νὰ μάθωμεν, ὅτι αὐτὸς ποὺ εἶχε δεχθῆ τόσῃν βοήθειαν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἔγινε τόσο ὀνομαστός καὶ ἔφθασεν εἰς τόσο πλῆθος ἀπογόνων, δὲν

χῶρον γιὰ νὰ τὴν θάψῃ ἀπὸ τοὺς υἱοὺς τοῦ Χέτ, τοὺς Χετταίους, καὶ αὐτοὶ τοῦ παρεχώρησαν. Γέν. 23, 1 - 6.

κτησατο, καθάπερ νῦν πολλοὶ ποιοῦσιν, ἀγροὺς καὶ κώμας καὶ πολλήν τινα καὶ ἄφατον περιουσίαν κατακτᾶσθαι σπουδάζοντες. Εἶχε γὰρ ἀρκοῦντα πλοῦτον τὸν ἀπὸ τῆς γνώμης καὶ οὐδεμίαν περὶ ταῦτα ἐποι-
 5 εἶτο τὴν σπουδήν. Ἀκουέτωσαν οἱ ἀθρώον καὶ ἐν μιᾷ καιροῦ ροπῇ τὰ πάντων περιβαλλόμενοι καὶ πανταχοῦ, ὡς εἰπεῖν, τῆς οἰκείας πλεονεξίας τὴν ἐπιθυμίαν ἐκτείνοντες καὶ μιμείσθωσαν τὸν πατριάρχην, τὸν οὐδὲ ὅπου καταθῆ τῆς Σάρρας τὸ λείψανον ἐσχη-
 10 κότα, μέχρις ὅτε, καὶ ὑπ' αὐτῆς τῆς ἀνάγκης ὠθούμενος, ὠνήσατο τὸν ἀγρὸν καὶ τὸ σπήλαιον παρὰ τῶν υἱῶν Χέτ. Ὅτι γὰρ περίβλεπτος ἦν παρὰ τοῖς τὴν Χαναναίαν οἰκοῦσιν, ἄκουε τῶν υἱῶν Χέτ πρὸς αὐτὸν λεγόντων· «Βασιλεὺς παρὰ Θεοῦ σὺ εἶ ἐν ἡμῖν,
 15 ἐν τοῖς ἐκλεκτοῖς μνημείοις ἡμῶν θάψον τὸν νεκρόν σου· οὐδεὶς γὰρ ἡμῶν οὐ μὴ κωλύσῃ τὸ μνημεῖον αὐτοῦ ἀπὸ σοῦ».

Ἄλλ' ὄρα τὸν δίκαιον, ὅπως κακείνους παιδεύει δι' αὐτῶν τῶν ἔργων τὴν οἰκείαν φιλοσοφίαν καὶ οὐ
 20 πρότερον ἀνέχεται λαβεῖν τὸ μνημεῖον, πρὶν ἂν τὴν δικαίαν καταβάλλῃ τιμὴν. Εἰ γὰρ καὶ ὑμεῖς, φησὶν, οὕτω περὶ ἐμὲ εὐγνώμονες γεγόνατε, ἀλλ' ἐγὼ οὐκ ἀνέξομαι, εἰ μὴ πρότερον τὴν δέουσαν τιμὴν καταβάλοιμι, λαβὼν παρ' ὑμῶν τὸ μνημεῖον. Καὶ δούς, φη-
 25 σί, τὸ ἀργύριον ἔλαβε τὸ μνημεῖον καὶ «Ἐθαψε Σάρραν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ ἐν τῷ σπηλαίῳ τοῦ ἀγροῦ τῷ διπλῷ, ὃ ἐστὶν ἀπέναντι Μαμβρηῆ». Καὶ ὁ οὕτω περιφανῆς καὶ περίβλεπτος καὶ τοσαύτην παρρησίαν παρὰ τῷ Θεῷ ἔχων καὶ παρὰ πάντων, ὡς εἰπεῖν, τῶν
 30 αὐτόθι τοσαύτης ἀπολαύων θεραπείας, ὡς καὶ τοὺς υἱοὺς Χέτ βασιλέα αὐτὸν ὀνομάζειν, οὐδὲ βῆμα ποδὸς ἐκέκτητο. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ μακάριος Παῦλος ἀνακηρύττων τοῦ δικαίου τούτου τὴν ἀρετὴν, γράφων ἔλεγε· «Πίστει παρώκησεν Ἀβραὰμ εἰς τὴν γῆν τῆς
 35 ἐπαγγελίας, ὡς ἀλλοτρίαν, ἐν σκηναῖς κατοικήσας

εἶχε ἀποκτήσει ἰδικόν του τόπον, ὅπως κάμνουν τώρα πολλοί, οἱ ὁποῖοι φροντίζουν νὰ ἀποκτήσουν ἀγρούς καὶ κώμας καὶ πολλὴν ἄλλην καὶ ὑπέρογκον περιουσίαν. Διότι ὁ Ἄβρααμ εἶχεν ἀρκετὸν πλοῦτον θελήσεως καὶ δὲν ἐφρόντιζε καθόλου δι' αὐτά. "Ἄς ἀκούσουν ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἀπότομα καὶ εἰς μίαν μεταβολὴν τῶν πραγμάτων ἀποκτοῦν τὰ πάντα καὶ παντοῦ, ὅπως θὰ ἐλέγαμεν, ἐπεκτείνουν τὴν ἐπιθυμίαν τῆς πλεονεξίας των καὶ ἄς μιμηθοῦν τὸν πατριάρχην, ὁ ὁποῖος δὲν εἶχεν οὔτε ποῦ νὰ ἐναποθέσῃ τὸ λείψανον τῆς Σάρρας, μέχρις ὅτου ὠθούμενος ἀπὸ τὴν ἀνάγκην ἠγόρασε τὸν ἀγρὸν καὶ τὸ σπήλαιον ἀπὸ τοὺς υἱοὺς τοῦ Χέτ. "Ὅτι δηλαδὴ ὁ Ἄβρααμ ἦτο ἀξιοθαύμαστος ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῆς Χαναάν, ἄκουε τοὺς υἱοὺς τοῦ Χέτ, οἱ ὁποῖοι ἔλεγον πρὸς αὐτόν· «Σὺ εἶσαι μεταξὺ ἡμῶν ὡς βασιλεὺς ἐκ Θεοῦ. Εἰς ἓνα ἀπὸ τὰ πιὸ ἐκλεκτά μας μνημεῖα θᾶψε τὸν νεκρὸν σου, διότι κανεὶς ἀπὸ ἡμᾶς δὲν θὰ ἀρνηθῇ τὸ μνημεῖον του ἀπὸ ἐσένα».

Πρόσεχε ὁμως, πῶς ὁ δίκαιος διδάσκει καὶ ἐκείνους μὲ τὰ ἴδια τὰ ἔργα τὴν ἀρετὴν του καὶ δὲν δέχεται προηγουμένως νὰ πάρῃ τὸ μνημεῖον, προτοῦ καταβάλλῃ τὴν πραγματικὴν του ἀξίαν. "Ἄν καὶ σεῖς, λέγει, μὲ ἔχετε εὐεργετήσῃ τόσον, ἐγὼ ὁμως δὲν θὰ ἀνεχθῶ νὰ πάρω ἀπὸ σᾶς τὸ μνημεῖον, ἐὰν προηγουμένως δὲν καταβάλλω τὴν τιμὴν ποῦ πρέπει. Καὶ ἀφοῦ ἔδωσε τὰ χρήματα, λέγει, ἐπῆρε τὸ μνημεῖον καὶ «Ἔθαψε τὴν Σάρραν τὴν γυναῖκα του εἰς τὸ διπλὸν σπήλαιον τοῦ ἀγροῦ, τὸ ὁποῖον εὕρισκεται ἀπέναντι ἀπὸ τὴν δρυὸν Μαμβρῆ». Καὶ αὐτὸς ὁ ἀξιοθαύμαστος καὶ περιφανής, ποῦ εἶχε τόσην παρρησίαν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ ἀπελάμβανε τόσον μεγάλην τιμὴν ἀπὸ ὄλους αὐτοῦς, οἱ ὁποῖοι κατώκουν ἐδῶ, διὰ νὰ εἰπῶ ἔτσι, ὥστε καὶ οἱ υἱοὶ τοῦ Χέτ νὰ τὸν ἀποκαλοῦν βασιλέα, αὐτὸς δὲν εἶχεν οὔτε βῆμα γῆς. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ μακάριος Παῦλος διακηρύττων τὴν ἀρετὴν τοῦ δικαίου αὐτοῦ ἔλεγε· «Μὲ τὴν πίστιν ὁ Ἄβρααμ κατώκησεν εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας ὡς ξένος εἰς ξένην χώραν, ἀφοῦ ἔζησε μέσα

μετὰ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ τῶν συγκληρονόμων τῆς ἐπαγγελίας τῆς αὐτῆς».

Εἶτα διδάσκων ἡμᾶς πῶς πίστει παρώκησεν, ἐπήγαγεν· «Ἐξεδέχετο γὰρ τὴν τοὺς θεμελίους ἔχουσαν πόλιν, ἧς τεχνίτης καὶ δημιουργὸς ὁ Θεός». Τῇ ἐλπίδι, φησί, τῶν μελλόντων ὑπερεώρα τῶν παρόντων καὶ τῇ προσδοκίᾳ τῶν μειζόνων ἔλαττον ἐφρόντιζε τούτων τῶν ἐν τῷ παρόντι βίω· καὶ ταῦτα πρὸ τοῦ νόμου καὶ πρὸ τῆς χάριτος. Ποίαν οὖν ἔξομεν
 10 ἡμεῖς ἀπολογία, εἶπέ μοι, οἱ μετὰ τοσαύτας ἐπαγγελίας καὶ τὰς ὑποσχέσεις τῶν ἀπορρήτων ἀγαθῶν πρὸς τὰ παρόντα ἐπτοημένοι καὶ ὠνούμενοι ἀγροὺς καὶ πανταχοῦ φαιδρύνεσθαι σπουδάζοντες καὶ ἀπὸ πλεονεξίας καὶ ἀρπαγῆς ταῦτα ἅπαντα συλλέγοντες καὶ
 15 ὅπερ ὁ μακάριος προφήτης θρηνῶν ἔλεγε, τοῦτο διὰ τῶν ἔργων πληροῦντες, «Οὐαὶ οἱ συνάπτοντες οἰκίαν πρὸς οἰκίαν καὶ ἀγρὸν πρὸς ἀγρὸν ἐγγίζοντες, ἵνα τοῦ πλησίον ἀφέλωνται τι»; Ἡ οὐχὶ ταῦτα καθ' ἑκάστην ἡμέραν ὁρῶμεν γινόμενα καὶ χήρας μὲν ἀρπαζομένας,
 20 ὄρφανούς δὲ ἀποδυομένους καὶ τοὺς ἀσθενεῖς ὑπὸ τῶν δυνατωτέρων πιεζομένους; Ἄλλ' οὐχ οὕτως ὁ δίκαιος οὗτος· ἀλλὰ καὶ μνημεῖον ὠνήσασθαι βουληθεῖς, ἐπειδὴ εἶδεν ἐτοιμοὺς διαδοῦναι βουλομένους τοὺς αἰτηθέντας, οὐ πρότερον ἠνέσχετο, πρὶν ἢ τὴν
 25 δικαίαν κατέβαλε τιμὴν.

Ἄπερ ἐννοοῦντες, ἀγαπητοί, μιμησώμεθα οἱ ἐν τῇ χάριτι τὸν πρὸ τοῦ νόμου καὶ μὴ περὶ τὴν τῶν πλειόνων ἐπιθυμίαν ἐκκαιόμενοι, μεῖζον ἑαυτοῖς καὶ σφουδρότερον ἐπισωρεύωμεν τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον, τὴν φλόγα
 30 γὰρ τὴν ἀφόρητον. Ἀκουσόμεθα γὰρ, εἰ ἐπιμένοισιν

2. Ἐβρ. 11, 9.

3. Ἐβρ. 11, 10.

4. Ἦσ. 5, 8.

εἰς τὰς σκηνὰς μαζί με τὸν Ἰσαὰκ καὶ τὸν Ἰακώβ, οἱ ὁποῖοι ἦσαν συγκληρονόμοι τῆς ἰδίας ὑποσχέσεως»².

Ἐπειτα ὁ Παῦλος ἐξηγῶν εἰς ἡμᾶς πῶς κατώκησεν ἐκεῖ με τὴν πίστιν, προσέθεσε· «Διότι ἀνέμενε τὴν πόλιν, ἢ ὁποία εἶχε τὰ θεμέλια καὶ τῆς ὁποίας τεχνίτης καὶ δημιουργὸς ἦτο ὁ Θεός»³. Μετὰ τὴν ἐλπίδα τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, λέγει, περιεφρόνει τὰ παρόντα καὶ μετὰ τὴν προσδοκίαν τῶν μεγαλυτέρων ἐφρόντιζεν ὀλιγώτερον διὰ τὰ πράγματα τῆς παρούσης ζωῆς. Καὶ αὐτὰ συνέβαινον πρὶν ἀπὸ τὸν νόμον τοῦ Μωυσέως καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν ἔλευσιν τῆς χάριτος τοῦ Χριστοῦ. Εἶπέ μου, ποίαν ἀπολογία θὰ ἔχωμεν ἡμεῖς, οἱ ὁποῖοι μετὰ ἀπὸ τόσας ἐπαγγελίας καὶ ὑποσχέσεις διὰ τὰ ἀνέκφραστα οὐράνια ἀγαθὰ, ἐνικήθημεν ἀπὸ τὰ παρόντα καὶ ἀγοράζομεν ἀγροὺς καὶ παντοῦ φροντίζομεν διὰ τὴν ἀπόλαυσιν καὶ συγκεντρώνομεν ὅλα αὐτὰ ἀπὸ πλεονεξίαν καὶ διάθεσιν δι' ἀρπαγὴν καὶ πραγματοποιοῦμεν μετὰ ἔργα ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ὁ μακάριος προφήτης ἔλεγε μετὰ θρήνων, «Ἀλλοίμονον εἰς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι πλησιάζουν τὴν οἰκίαν των εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἄλλου καὶ τὸν ἀγρὸν των εἰς τὸν ἀγρὸν τοῦ ἄλλου, διὰ νὰ ἀφαιρέσουν κάτι ἀπὸ τὸν πλησίον των»⁴; Ἦ μήπως δὲν βλέπομεν αὐτὰ νὰ γίνωνται κάθε ἡμέραν, καὶ αἱ χῆραι νὰ ληστεύωνται, τὰ ὀρφανὰ δὲ νὰ γυμνώνωνται καὶ οἱ ἀδύνατοι νὰ καταπιέζωνται ἀπὸ τοὺς δυνατούς; Ὁ δίκαιος ὅμως Ἀβραάμ δὲν ἔκαμεν ἔτσι, ἀλλὰ καὶ ὅταν ἠθέλησε νὰ ἀγοράσῃ μνημεῖον, ἐπειδὴ εἶδεν, ὅτι αὐτοί, ἀπὸ τοὺς ὁποῖους εἶχε ζητήσῃ, ἤθελον μετὰ προθυμίαν νὰ τοῦ τὸ δώσουν, δὲν ἠνέχθη νὰ γίνῃ αὐτό, προτοῦ καταβάλλῃ τὴν δικαίαν τιμὴν.

Ἐχοντες ὑπὸ ὄψιν αὐτὰ, ἀγαπητοί, ὡς μιμηθῶμεν ἡμεῖς, οἱ ὁποῖοι ζῶμεν εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς χάριτος, αὐτόν, ὁ ὁποῖος ἔζησε πρὶν ἀπὸ τὸν νόμον τοῦ Μωυσέως καὶ νὰ μὴ συσσωρεύωμεν διὰ τοὺς ἑαυτοὺς μας μεγαλύτερον καὶ σφοδρότερον τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον καὶ τὴν ἀφόρητον φλόγα φλεγόμενοι ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς ἀποκτήσεως περισσοτέρων. Ἐὰν ἐπιμένωμεν εἰς αὐτὰς τὰς ἀρπαγὰς καὶ

ταῖς τοιαύταις ἀρπαγαῖς καὶ πλεονεξίαις, τὰ πρὸς τὸν πλούσιον ἐκεῖνον εἰρημένα· «Ἄφρον, ταύτη τῇ νυκτὶ τὴν ψυχὴν σου ἐπαιτοῦσιν ἀπὸ σοῦ· ἂ δὲ ἤτοίμασας, τίνι ἔσται;». Τίνος γὰρ ἔνεκεν, ἀγαπητέ, τοσαῦτα συλλέγειν σπουδάξεις, ἅπερ μετ' οὐ πολὺ μέλλων ἐντεῦθεν ἀφαρπάζεσθαι καταλείψεις ἐνταῦθα, οὐ μόνον οὐδὲν ἀπ' αὐτῶν καρπώσασθαι δυνηθεῖς, ἀλλὰ καὶ τὸ φορτίον τῶν ἁμαρτημάτων ἐπὶ τῶν οἰκείων ὤμων ἐπιφερόμενος, καὶ ἄπρακτα λοιπὸν μεταγι-
 5
 10
 15
 νώσκων; Καὶ τὰ μὲν παρὰ σοῦ μετὰ πλεονεξίας συλλεγέμεντα πολλάκις καὶ εἰς τὰς τῶν ἐχθρῶν χεῖρας ἐλεύσεται· αὐτὸς δὲ τὴν ἐπὶ τούτοις δίκην ἀπαιτηθήσῃ. Ποίας οὖν οὐκ ἂν εἶη τοῦτο παραφροσύνης, τὸ ἑτέροις πονεῖσθαι καὶ αὐτὸς τὴν ἐπὶ τούτοις δίκην
 15
 διδόναι;

2. Ἄλλ' εἰ καὶ πρότερον οὕτω τὰ καθ' ἑαυτοὺς ραθύμως διεθήκαμεν, νῦν γοῦν τὸ δέον βουλευσώμεθα καὶ μὴ ἀπλῶς περιβάλλεσθαι σπουδάζωμεν πολλὴν τὴν περιουσίαν, ἀλλὰ πολλὴν τοῦ δικαίου ποιῶμεθα
 20
 πρόνοιαν. Οὐδὲ γὰρ μέχρι τοῦ παρόντος στήσεται τὰ ἡμέτερα, οὐδὲ ἐπὶ τῆς ξένης διὰ παντὸς ἐσόμεθα, ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ εἰς τὴν οἰκείαν ἐπανήξομεν πατρίδα. Πάντα οὖν ποιῶμεν, ὥστε μὴ ἐκεῖ ἐν ἐνδείᾳ ἡμᾶς γενέσθαι. Τί γὰρ ὄφελος ἐν ξένη μὲν πολὺν τὸν πλοῦ-
 25
 30
 τον καταλιπεῖν, ἐν δὲ τῇ οἰκείᾳ πατρίδι μηδὲ τῶν ἀναγκαίων τὴν χρεῖαν ἔχειν; Σπεύσωμεν οὖν, παρακαλῶ, ὡς ἔτι καιρὸς καὶ τὰ ἐπὶ τῆς ξένης ἐκεῖ μεταθῶμεν. Εἰ γὰρ καὶ πολὺ τὸ διάστημα, ἀλλὰ σφόδρα εὐκόλος ἢ μετακομιδῆ. Καὶ γὰρ οἱ μετακομίζοντες ἔ-
 30
 τοιμοὶ καὶ μετὰ ἀσφαλείας ἐκεῖσε βαδίζοντες καὶ ἐν ἀσύλῳ θησαύρῳ ἀποτιθέμενοι, ἅπερ ἂν δι' αὐτῶν προ-
 αποστεῖλαι δυνηθῶμεν. Αἱ γὰρ τῶν πενήτων χεῖρες εἰς ταμιεῖα τῶν οὐρανῶν ἀποτίθενται τὰ παρ' ἡμῶν διδόμενα. Ὅταν οὖν καὶ ἡ εὐκολία ἢ τοσαύτη καὶ

τάς πλεονεξίας, θά ἀκούσωμεν αὐτά, τὰ ὅποια ἐλέχθησαν πρὸς ἐκεῖνον τὸν πλούσιον. «Ἐφρον, αὐτὴν τὴν νύκτα ζητοῦν ἀπὸ ἐσένα τὴν ψυχὴν σου. Αὐτά τὰ ὅποια ἐτοίμασες, ποίου θά εἶναι;»⁵. Διότι διὰ ποῖον λόγον, ἀγαπητέ, φροντίζεις νὰ συγκεντρῶνῃς τόσα πολλά, τὰ ὅποια μετὰ ἀπὸ ὀλίγον θά τὰ ἐγκαταλείψῃς, ἀφοῦ πρόκειται νὰ φύγῃς ἀπ' ἐδῶ καὶ ὄχι μόνον δέν θά ἠμπορέσῃς νὰ κερδήσῃς τίποτε ἐξ αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ θά μεταφέρῃς τὸ φορτίον τῶν ἁμαρτιῶν εἰς τοὺς ὤμους σου καὶ θά μετανοῆς κατόπιν ματαίως; Καὶ αὐτὰ τὰ ὅποια σὺ ἐσυγκέντρωσες ἀπὸ πλεονεξίαν θά περιέλθουν πολλὰς φορὰς εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν, σὺ ὅμως ὁ ἴδιος θά ζητηθῇς νὰ δώσῃς λόγον δι' αὐτά. Ποίας παραφροσύνης λοιπὸν ἔργον δέν θά ἦτο αὐτό, τὸ νὰ κουράζεσαι δηλαδὴ διὰ τοὺς ἄλλους καὶ σὺ ὁ ἴδιος νὰ τιμωρῆσαι δι' αὐτά;

2. Ἄλλὰ καὶ ἂν προηγουμένως ἐδείξαμεν ἀμέλειαν διὰ τὰ ἰδικὰ μας πράγματα, τώρα ὅμως ἅς σκεφθῶμεν νὰ κάμωμεν τὸ πρέπον καὶ νὰ μὴ φροντίζωμεν μόνον νὰ ἀποκτῶμεν μεγάλην περιουσίαν, ἀλλὰ νὰ φροντίζωμεν πολὺ διὰ τὴν δικαιοσύνην. Καθ' ὅσον δέν θά σταματήσῃς μέχρις ἐδῶ ἢ ζωὴ μας, οὔτε θά εὕρισκώμεθα αἰωνίως εἰς τὴν ξένην πατρίδα τὴν γῆν, ἀλλὰ μετὰ ἀπ' ὀλίγον θά ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν ἰδικὴν μας πατρίδα τὸν οὐρανόν. Νὰ κάνωμεν λοιπὸν τὰ πάντα, διὰ νὰ μὴ εὕρεθῶμεν ἐκεῖ εἰς ἀνάγκην. Διότι, ποῖον τὸ ὄφελος νὰ ἀφήσωμεν πολὺν πλοῦτον εἰς τὴν ξένην πατρίδα, ἐνῶ εἰς τὴν ἰδικὴν μας νὰ μὴ ἔχωμεν οὔτε τὰ ἀναγκαῖα; Ἄς σπεύσωμεν λοιπὸν, παρακαλῶ, ἐν ὅσῳ εἶναι ἀκόμη καιρὸς καὶ ἅς μεταφέρωμεν ἐκεῖ τὰ πράγματα ποὺ ἔχομεν εἰς τὴν ξένην πατρίδα. Καθ' ὅσον ἂν καὶ εἶναι μεγάλη ἢ ἀπόστασις, ὅμως ἢ μεταφορὰ εἶναι πολὺ εὐκόλος. Μάλιστα οἱ μεταφορεῖς εἶναι ἔτοιμοι καὶ μὲ ἀσφάλειαν βαδίζουν πρὸς τὰ ἐκεῖ καὶ ἐναποθέτουν εἰς ἀσφαλὲς θησαυροφυλάκιον, ὅσα ἡμεῖς θά ἠμπορέσωμεν νὰ στείλωμεν δι' αὐτῶν ἐκ τῶν προτέρων. Διότι αἱ χεῖρες τῶν πτωχῶν ἀποθέτουν εἰς τὰ ταμεῖα τῶν οὐρανῶν αὐτά, τὰ ὅποια τοὺς δίδομεν ἡμεῖς. Ὅταν λοιπὸν καὶ

ἀσφάλεια, τίνος ἔνεκεν ἀναδυόμεθα, οὐχὶ δὲ μετὰ πάσης σπουδῆς τοῦτο διαπραττόμεθα, ἵνα ἐκεῖ ταῦτα εὔρωμεν, ἔνθα μάλιστα αὐτῶν χρῆζομεν; Διὰ τοῦτο καὶ ὁ πατριάρχης οὗτος ὡς ἀλλοτρίαν κατῴκει τὴν
 5 Χαναναίαν, ἐπειδὴ ἐκείνην «Ἐξεδέχετο τὴν πόλιν, ἧς τεχνίτης καὶ δημιουργὸς ὁ Θεός». Ἐὰν τοίνυν βουλευθῶμεν τὸν δίκαιον τοῦτον μιμήσασθαι, καὶ ἡμεῖς εἰς ἐκείνην καταντήσομεν ἂν καὶ εἰς τοὺς κόλπους τοῦ πατριάρχου φθάσομεν. Ἡ γὰρ κοινωνία
 10 τῶν πράξεων καὶ τῆς ἀπολαύσεως τὴν κοινωνίαν ἡμῖν χαρίζεται. Ἄλλ', εἰ δοκεῖ, ἐπανέλθωμεν λοιπὸν ἐπὶ τὴν ἀκολουθίαν τοῦ λόγου καὶ ἴδωμεν μετὰ τὸν τῆς Σάρρας θάνατον, ὅσῃν ὁ δίκαιος ποιεῖται φροντίδα τοῦ παιδός, τοῦ Ἰσαὰκ λέγω. Ἀκούσωμεν τοί-
 15 νυν τῆς θείας Γραφῆς διηγουμένης ἡμῖν.

«Καὶ Ἄβραάμ», φησὶν, «ἦν πρεσβύτερος, προβεβηκῶς ἡμερῶν. Καὶ Κύριος ηὐλόγησε τὸν Ἄβραάμ κατὰ πάντα». Τίνος ἔνεκεν τοῦτο ἡμῖν ἐπεσημήνατο; Ἐπειδὴ μέλλει φροντίδα ποιεῖσθαι τοῦ Ἰσαὰκ καὶ
 20 σπουδῆν, ὥστε νύμφην αὐτῷ ἀγαγέσθαι, διὰ τοῦτο ἐσήμανεν ἡμῖν τὴν ἡλικίαν τοῦ πατριάρχου. Ἡνίκα γάρ, φησί, πρὸς ἔσχατον γῆρας ἤλασε, βουλόμενος τὸν Ἰσαὰκ τῆς τῶν Χαναναίων συγγενείας ἀπαλλάξαι, ἵνα μὴ ἐκεῖθεν ἀγάγηται γυναῖκα, καλέσας, φη-
 25 σί, τῶν οἰκετῶν τὸν εὐνούστερον, ἐντέλλεται αὐτῷ περὶ τούτου καὶ φησι· «Θὲς τὴν χειρὰ σου ὑπὸ τὸν μηρόν μου». Τῇ μὲν Ἑλλάδι γλώττῃ οὕτω γέγραπται, «Ἐπὶ τὸν μηρόν μου»· ἐν δὲ τῇ Ἑβραϊδί φασίν, «Ἐπὶ τὴν ὀσφύν». Καὶ τίνος ἔνεκεν οὕτω φησὶν; Ἰδίω-
 30 μα τοῦτο τῶν παλαιῶν ἀνδρῶν ἦν. Ἄλλως δὲ καὶ ἐπειδὴ ἐντεῦθεν ἡ ἀρχὴ τοῦ Ἰσαὰκ γεννήσεως γέγονε. Καὶ ἵνα μάθῃς, ὅτι συνηθείας τινὸς ἦν τὸ γινόμενον, ὅρα αὐτὸν ἐπιτάττοντα τὴν μὲν χειρὰ αὐτόθι ἐπιθεῖναι, εὐθέως δὲ ἐπάγοντα· «Καὶ ἐξορκιῶ σε Κύ-
 35 ριον τὸν Θεὸν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τὸν Θεὸν τῆς γῆς». Ὅρα, πῶς καὶ τὸν οἰκέτην διδάσκει εἰδέναι τὸν τῶν ἀ-

ἡ εὐκολία καὶ ἡ ἀσφάλεια εἶναι τόση, διατί ὑποχωροῦμεν καὶ δέν πράττομεν αὐτὸ μὲ πολλὴν φροντίδα, διὰ νὰ εὐρωμεν αὐτὰ ἐκεῖ, ὅπου κατ' ἐξοχὴν μᾶς χρειάζονται; Διὰ τοῦτο καὶ ὁ πατριάρχης αὐτὸς κατῴκει τὴν Χαναάν, ὡσάν νὰ ἦτο Ξένη, ἐπειδὴ δηλαδὴ ἐκείνην «Ἀνέμενε τὴν πόλιν, τῆς ὁποίας τεχνίτης καὶ δημιουργὸς εἶναι ὁ Θεός». Ἐὰν λοιπὸν θελήσωμεν νὰ μιμηθῶμεν αὐτὸν τὸν δίκαιον, θὰ ἠμπορέσωμεν καὶ ἡμεῖς νὰ φθάσωμεν εἰς αὐτὴν τὴν πόλιν καὶ νὰ ἔλθωμεν εἰς τοὺς κόλπους τοῦ πατριάρχου. Διότι ἡ συμμετοχὴ εἰς τὰς πράξεις μᾶς χαρίζει καὶ τὴν συμμετοχὴν εἰς τὴν ἀπόλαυσιν. Ἄλλ' ἄς ἐπανέλθωμεν, ἐὰν θέλετε, εἰς τὴν συνέχειαν τοῦ λόγου καὶ ἄς ἰδοῦμεν μετὰ τὸν θάνατον τῆς Σάρρας, πόσον ὁ δίκαιος φροντίζει διὰ τὸ παιδί, ἐννοῶν τὸν Ἰσαάκ. Ἄς ἀκούσωμεν λοιπὸν τὴν ἁγίαν Γραφήν, ἡ ὁποία μᾶς διηγεῖται.

«Καὶ ὁ Ἀβραάμ», λέγει, «ἦτο γέρων προχωρημένος εἰς τὴν ἡλικίαν. Ὁ Θεὸς εὐλόγησε τὸν Ἀβραάμ εἰς ὅλα». Διὰ ποῖον λόγον μᾶς ἐπεσήμανεν αὐτό; Ἐπειδὴ πρόκειται νὰ φροντίσῃ διὰ τὸν Ἰσαάκ, ὥστε νὰ τὸν νυμφεύσῃ, διὰ τοῦτο μᾶς ἐφανέρωσε τὴν ἡλικίαν τοῦ πατριάρχου. Διότι λέγει ἡ Γραφή, ὅταν ὁ Ἀβραάμ ἔφθασεν εἰς τὸ τελευταῖον στάδιον τῶν γηρατειῶν, ἐπειδὴ ἤθελε νὰ ἀπαλλάξῃ τὸν Ἰσαάκ ἀπὸ τὴν συγγένειαν τῶν Χαναναίων, διὰ νὰ μὴ πάρῃ γυναῖκα ἀπὸ ἐκεῖ, ἀφοῦ ἐκάλεσε, λέγει, τὸν πιὸ πιστὸν ἀπὸ τοὺς δούλους του, τοῦ δίδει ἐντολὴν δι' αὐτὸ καὶ τοῦ λέγει «Βάλε τὴν χεῖρα σου ὑπὸ τὸν μηρόν μου». Εἰς μὲν τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἔτσι ἔχει γραφῆ· «Ὑπὸ τὸν μηρόν μου», εἰς δὲ τὴν ἑβραϊκὴν λέγουσιν, «Ὑπὸ τὴν ὀσφύν». Καὶ διατί λέγουσιν ἔτσι; Τοῦτο ἦτο συνήθεια τῶν παλαιῶν ἀνθρώπων. Ἄλλωστε καὶ ἐπειδὴ ἀπ' ἐδῶ ἐγένεν ἡ ἀρχὴ τῆς γεννήσεως τοῦ Ἰσαάκ. Καὶ διὰ νὰ καταλάβῃς, ὅτι αὐτό, τὸ ὁποῖον ἐγένετο, ἦτο κάποιος ἔθιμος, βλέπε αὐτὸν νὰ διατάσῃ νὰ βάλῃ ἐκεῖ τὴν χεῖρα καὶ ἀμέσως νὰ προσθέτῃ· «Σὲ ἐξορκίζω εἰς τὸν Κύριον τὸν Θεὸν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τὸν Θεὸν τῆς γῆς». Πρόσεχε, πῶς διδάσκει καὶ τὸν δούλον νὰ γνωρίσῃ τὸν δημιουργὸν τῶν πάντων.

πάντων δημιουργόν. Εἰπὼν γάρ, «Θεὸν οὐρανοῦ καὶ Θεὸν γῆς», ἅπασαν τὴν κτίσιν συμπεριέλαβε. Καὶ τίς ὁ ὄρκος; «Ἴνα μὴ λάβῃς γυναῖκα τῷ υἱῷ μου Ἰσαὰκ ἀπὸ τῶν θυγατέρων Χανααίων, μεθ' ὧν ἐγὼ κα-
5 τοικῶ ἐν αὐτοῖς· ἀλλ' εἰς τὴν γῆν μου, οὗ ἐγεννήθην, πορεύσῃ, καὶ εἰς τὴν φυλὴν μου, καὶ λήψῃ γυναῖκα τῷ υἱῷ μου Ἰσαὰκ ἐκεῖθεν».

Εἶδες τὴν ἐντολὴν τοῦ πατριάρχου τὴν πρὸς τὸν οἰκέτην γενομένην; Μὴ ἀπλῶς γὰρ παραδράμῃς τὰ
10 εἰρημένα, ἀλλ' ἐννόησον τὸν σκοπὸν τοῦ δικαίου καὶ λόγισαι ὅπως τὸ παλαιὸν ἐποιοῦντο σπουδῆν, οὐ χρημάτων ἐπιζητοῦντες περιουσίαν, οὐ πολὺν πλοῦτον, καὶ ἀνδράποδα, καὶ πλέθρα γῆς τόσα καὶ τόσα, οὐ τοῦ ἔξωθεν κάλλους τὴν εὐμορφίαν, ἀλλὰ τῆς ψυχῆς
15 τὸ κάλλος ἐπεζήτουν καὶ τρόπων εὐγένειαν. Ἐπειδὴ γὰρ εἶδε τῶν ἐν τῇ Χανααίᾳ οἰκούντων τὴν πονηρίαν, εἰδὼς ὅσον ἐστὶν ἀγαθὸν ὁμότροπον ἔχειν σύζυγον, διατάττεται τῷ παιδί καὶ ὄρκον προστίθῃσιν, ὥστε ἐκ τῆς συγγενείας αὐτοῦ ἀγαγέσθαι τῷ Ἰσαὰκ
20 γυναῖκα· καὶ οὔτε τὸ διάστημα τῶν τόπων, οὔτε αἱ ἄλλαι δυσκολίαι ὀκνηρότερον αὐτὸν περὶ τοῦτο πεποιήκασιν· ἀλλ' εἰδὼς τοῦ πράγματος τὸ ἀναγκαῖον, πᾶσαν ποιεῖται τὴν σπουδῆν καὶ ἀποστέλλει τὸν οἰκέτην. Ἄλλ' ὁ μὲν πατριάρχης ἐπιμελούμενος τῆς κατὰ ψυ-
25 χὴν ἀρετῆς καὶ φεύγων τῶν ἐγχωρίων τὴν πονηρίαν, τοῦτο ποιεῖ· οἱ δὲ νῦν ἅπαντες οὐκ ἂν ποτε ἀνάσχοιντο τοιοῦτόν τι ἐννοῆσαι, ἀλλὰ κἂν μυρίων ἢ κακῶν ἀνάμεστος, ἐν μόνον ἐπιζητοῦσι, τῶν χρημάτων τὴν περιουσίαν καὶ πάντα τὰ ἄλλα δεύτερα αὐτοῖς
30 νενόμισται, οὐκ εἰδότες, ὅτι γνώμης διεφθαρμένης οὐσης, κἂν ἄφατος ἐπιρρέῃ πλοῦτος, θᾶττόν τις εἰς ἐσχάτην πενίαν ἤξει καὶ οὐδὲν ὄφελος ἔσται τῆς περιουσίας, οὐκ οὔσης τῆς οἰκονομεῖν ταῦτα δυναμένης δεόντως ψυχῆς.

Διότι μέ τὸ νὰ εἶπῃ, «Τὸν Θεὸν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τὸν Θεὸν τῆς γῆς», συμπεριέλαβε ὀλόκληρον τὴν κτίσιν. Καὶ ποῖος ἦτο ὁ ὄρκος; «Νὰ μὴ πάρῃς γυναῖκα διὰ τὸν υἱὸν μου ἀπὸ τὰς θυγατέρας τῆς Χαναάν, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἐγὼ κατοικῶ, ἀλλὰ νὰ ὑπάγῃς εἰς τοὺς συγγενεῖς μου καὶ εἰς τὴν χώραν, ὅπου ἐγὼ ἐγεννήθην, καὶ νὰ πάρῃς ἀπὸ ἐκεῖ γυναῖκα διὰ τὸν υἱὸν μου τὸν Ἰσαάκ».

Ἐπρόσεξε τὴν ἐντολήν, τὴν ὁποίαν ὁ πατριάρχης ἔδωσεν εἰς τὸν δοῦλον; Νὰ μὴ διατρέξῃς λοιπὸν χωρὶς προσοχὴν, ὅσα ἔχουν λεχθῆ, ἀλλὰ νὰ ἐννοήσῃς τὸν σκοπὸν τοῦ δικαίου καὶ νὰ σκεφθῆς, τί ἐφρόντιζον τὸν παλαιὸν καιρὸν, ὅταν δὲν ἐπεδίωκον, οὔτε νὰ ἀποκτήσουν χρήματα, οὔτε μεγάλον πλοῦτον καὶ ζῶα καὶ τόσα καὶ τόσα πλέθρα γῆς, οὔτε τὴν ἐξωτερικὴν ὁμορφίαν, ἀλλ' ἐπεζήτουν τὴν ὠραιότητα τῆς ψυχῆς καὶ τὸν εὐγενικὸν χαρακτῆρα. Ἐπειδὴ δηλαδὴ εἶδε τὴν πονηρίαν τῶν κατοίκων τῆς Χαναάν καὶ ἐπειδὴ ἀκόμη ἐγνώριζε, πόσον καλὸν πρᾶγμα εἶναι νὰ ἔχη γυναῖκα μὲ τοὺς ἰδίους τρόπους, διατάσσει τὸν ὑπηρέτην καὶ τὸν ὀρκίζει ὥστε νὰ φέρῃ γυναῖκα διὰ τὸν Ἰσαάκ ἀπὸ τὴν ἰδικὴν του συγγένειαν. Καὶ οὔτε ἡ ἀπόστασις τῶν τόπων, οὔτε αἱ ἄλλαι δυσκολίαι ἔκαμαν αὐτὸν νὰ ἀμελήσῃ δι' αὐτό, ἀλλ' ἔχων ὑπ' ὄψιν τοῦ τὴν ἀναγκαιότητα τοῦ πράγματος φροντίζει μὲ κάθε τρόπον καὶ ἀποστέλλει τὸν ὑπηρέτην. Ἄλλ' ὁ μὲν πατριάρχης κάμνει αὐτό, ἐπειδὴ ἐπεδίωκε τὴν ἀρετὴν τῆς ψυχῆς καὶ ἐπειδὴ ἀπέφευγε τὴν πονηρίαν τῶν ἐντοπίων, ἐνῶ ὅλοι οἱ σύγχρονοι δὲν θὰ ἠμποροῦσαν νὰ σκεφθοῦν κάτι γέτοιο, ἀλλὰ καὶ ἂν ἀκόμη ἡ μέλλουσα γυναῖκα εἶναι γεμάτη ἀπὸ μύρια κακά, ἓνα μόνον ἐπιζητοῦν, τὴν ἀπόκτησιν τῶν χρημάτων καὶ ὅλα τὰ ἄλλα τὰ θεωροῦν δευτερεύοντα, ἐπειδὴ δὲν γνωρίζουν, ὅτι, ὅταν ὁ νοῦς εἶναι διεφθαρμένος, καὶ ἂν ἀκόμη ὑπάρχη ἀπερίγραπτος πλοῦτος, γρήγορα κανεὶς θὰ φθάσῃ εἰς τὴν ἐσχάτην πενίαν καὶ δὲν θὰ ἔχη κανένα ὄφελος ἀπὸ τὴν περιουσίαν, ἀφοῦ δὲν ὑπάρχει ἡ ψυχὴ, ἡ ὁποία ἠμπορεῖ νὰ διαχειρισθῇ αὐτά, ὅπως πρέπει.

3. Ἄλλ' ὁ μὲν πατριάρχης ἄρκοῦσαν τῷ παιδί τὴν ἐντολὴν ἐποιήσατο καὶ ὄρκους αὐτὸν συνέδησεν. Ἰδωμεν δὲ λοιπὸν τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ οἰκέτου, ὅπως ἐξήλου τοῦ δεσπότητος τὸ φιλόθεον. Ἐπειδὴ γὰρ
 5 εἶδε μετὰ πολλῆς σφοδρότητος ἐντελλόμενον τὸν δίκαιον, φησὶ πρὸς αὐτόν· «Ἐὼν μὴ βούληται ἡ γυνὴ πορευθῆναι μετ' ἐμοῦ, βούλει τὸν υἱόν σου ἀποστρέψω εἰς τὴν γῆν, ὅθεν ἐξῆλθες ἐκεῖθεν;». Ἴνα μὴ, φησὶ, δυσκολίας τινὸς παρεμπεσοῦσης ἐκβαίνειν δόξω τὰς ἐντολὰς τὰς σὰς, διὰ τοῦτο πυνθάνομαι, τί δέοι με παραφυλάξασθαι, καὶ εἰ ἄρεστόν σοι τὸν Ἰσαὰκ ἐκεῖ ἀπελθεῖν, ὥστε λαβόντα τὴν γαμετὴν οὕτως ἐπανελθεῖν, εἰ μὴ ἀνάσχοιτο καθάπερ ἐνετείλω, μετ' ἐμοῦ παραγενέσθαι; Τί οὖν ὁ δίκαιος; Ἀπαγορεύει
 15 τοῦτο αὐτῷ καὶ φησὶ· «Πρόσεχε σεαυτῷ· μὴ ἀποστρέψης τὸν υἱόν μου ἐκεῖ». Οὐ χρεῖα σοι γενήσεται τούτου, φησὶν. Ὁ γὰρ τὴν ἐπαγγελίαν πρὸς με ποιησάμενος καὶ ἐπὶ τοσοῦτον αὐξηθῆναι τὸ σπέρμα αὐτοῦ ὑποσχόμενος, αὐτός σοι καὶ τοῦτο εὐδοώσει. «Μὴ τοίνυν ἀποστρέψης τὸν υἱόν μου ἐκεῖ. Κύριος ὁ Θεὸς τοῦ οὐρανοῦ καὶ ὁ Θεὸς τῆς γῆς».

Ἦν οὖν ὁρα πῶς καὶ ἀνωτέρω ὄρκων τὸν παῖδα, τὸν δημιουργὸν τῶν ὄλων αὐτὸν ἐκπαιδεύει· καὶ νῦν μέλλων ἐπεύχεσθαι, τὰ αὐτὰ ῥήματά φησὶ, διὰ πάντων
 25 παιδεύων τὸν οἰκέτην ἐπ' ἐκεῖνον τὴν πεποίθησιν ἔχοντα, οὕτω τῆς ὁδοπορίας ἄψασθαι καὶ θαρρεῖν καὶ ὑπὲρ τοῦ τέλους. Διδάσκει γὰρ αὐτόν, ὅσης ἐξ ἀρχῆς καὶ ἐκ προοιμίων ἀπήλαυσε τῆς παρὰ τοῦ τῶν ὄλων Θεοῦ εὐνοίας καὶ ὅτι αὐτὸς οὗτος, ὁ καὶ ἐκ τῆς
 30 οἰκείας πατρίδος ἀναστήσας καὶ μέχρι νῦν τὰ κατ' αὐτὸν οὕτως οἰκονομήσας καὶ ἐν αὐτῷ τῷ γήρα τοῦ Ἰσαὰκ τὸν τόκον χαρισάμενος, αὐτὸς καὶ τὰ προκείμενα αὐτῷ κατευοδώσει. «Κύριος ὁ Θεός», φησὶ, «τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὃς ἔλαβέ με ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ
 35 πατρὸς μου καὶ ἐκ τῆς γῆς ἧς ἐγεννήθην, αὐτὸς οὗτος ὃς ἐλάλησέ μοι λέγων, σοὶ δώσω τὴν γῆν ταύτην

3. Ἄλλ' ὁ μὲν πατριάρχης ἔδωσεν αὐστηρὴν ἐντολὴν εἰς τὸν δοῦλον καὶ τὸν ἔδεσε μὲ ὄρκους. Ἄς ἰδοῦμεν λοιπὸν καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ ὑπηρέτου, πῶς ἐμιμεῖτο δηλαδὴ τὴν εὐσέβειαν τοῦ κυρίου του. Ἐπειδὴ εἶδεν, ὅτι ὁ δίκαιος τὸν διατάσσει μὲ αὐστηρότητα, λέγει πρὸς αὐτόν· «Ἐάν ἡ γυναῖκα δὲν θελήσῃ νὰ ἔλθῃ μαζί μου, θέλεις νὰ φέρω τὸν υἱόν σου εἰς τὴν χώραν, ἀπ' ὅπου σὺ ἔφυγες;». Διὰ νὰ μὴ φανῶ, λέγει, ὅτι παραβαίνω τὰς ἐντολάς σου, ἐὰν παρουσιασθῇ κάποια δυσκολία, διὰ τοῦτο ζητῶ νὰ μάθω, τί πρέπει νὰ προσέξω, ἐὰν δηλαδὴ σοῦ ἀρέσῃ νὰ ὑπάγῃ ἐκεῖ ὁ Ἰσαάκ καὶ ἀφοῦ λάβῃ τὴν σύζυγον νὰ ἐπανεέλθῃ μὲ αὐτήν, ἂν ἡ γυναῖκα δὲν θὰ ἤθελε νὰ ἔλθῃ μαζί μου, ὅπως σὺ διέταξες. Τί λέγει λοιπὸν ὁ δίκαιος; Ἀπαγορεύει εἰς αὐτόν νὰ κάνῃ αὐτὸ καὶ λέγει· «Πρόσεχε καλὰ· νὰ μὴ ὀδηγήσῃς ἐκεῖ τὸν υἱόν μου». Δὲν θὰ χρειασθῇ αὐτὸ, λέγει. Διότι αὐτὸς ποῦ μοῦ ἔδωσε τὴν ὑπόσχεσιν καὶ μοῦ εἶπεν, ὅτι θὰ ἀύξηθοῦν τόσον οἱ ἀπόγονοί μου, αὐτὸς θὰ σὲ βοηθήσῃ νὰ ἔχῃ καὶ αὐτὸ καλὸ ἀποτέλεσμα. «Νὰ μὴ ὀδηγήσῃς λοιπὸν ἐκεῖ τὸν υἱόν μου. Κύριος ὁ Θεὸς τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς».

Πρόσεχε πῶς μὲ τὸ νὰ ὀρκίζῃ προηγουμένως τὸν ὑπηρέτην, τὸν διδάσκει τὸν δημιουργὸν τῶν πάντων. Καὶ τώρα ποῦ πρόκειται νὰ εὐχρηθῇ τοὺς ἰδίους λόγους λέγει καὶ διδάσκει μὲ ὄλα τὸν ὑπηρέτην νὰ ἔχῃ τὴν πίστιν εἰς τὸν Θεὸν καὶ ἔτσι νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν πορείαν καὶ νὰ ἐλπίζῃ διὰ τὸ ἀποτέλεσμα. Διδάσκει εἰς αὐτόν, πόσῃν ἀγάπῃν ἀπήλαυσεν ἀπὸ τὸν Θεὸν τῶν πάντων ἀπὸ πολὺ παλαιὰ καὶ ὅτι αὐτὸς ὁ ἴδιος, ὁ ὁποῖος τὸν ἐκάλεσε νὰ φύγῃ ἀπὸ τὴν πατρίδα του καὶ μέχρι τώρα ἐρρύθμισεν ἔτσι τὰς ὑποθέσεις του καὶ τοῦ ἐχάρισεν εἰς αὐτὴν τὴν γεροντικὴν ἡλικίαν τὴν γέννησιν τοῦ Ἰσαάκ, αὐτὸς θὰ κατευοδώσῃ καὶ αὐτὰ ποῦ πρέπει νὰ κάνῃ. «Ὁ Κύριος ὁ Θεὸς τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς», λέγει, «ὁ ὁποῖος μὲ ἔλαβεν ἀπὸ τὸν πατρικὸν μου οἶκον καὶ ἀπὸ τὴν χώραν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐγεννήθην, αὐτὸς εἶναι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος μοῦ ὠμίλησε καὶ μοῦ εἶπε· Εἰς σὲ καὶ τοὺς ἀπογόνους σου θὰ

καὶ τῷ σπέρματί σου», οὗτος ὁ τσοαύτην περὶ ἐμὲ τὴν κηδεμονίαν ἐπιδειξάμενος, «αὐτὸς ἀποστελεῖ τὸν ἄγγελον αὐτοῦ ἔμπροσθέν σου καὶ λήψη γυναῖκα τῷ υἱῷ μου ἐκεῖθεν».

5 **Θαρωῶν**, φησὶν, ἄπιθι πέπεισμαι γάρ, ὅτι ὁ τσοαύτην περὶ ἐμὲ τὴν εὐεργεσίαν ἐπιδειξάμενος καὶ ταύτην προσθήσει ταῖς προλαβούσαις καὶ ἀποστελεῖ τὸν ἄγγελον αὐτοῦ ἔμπροσθέν σου. Αὐτός σοι προοδοποιήσει ἅπαντα, αὐτός σοι καὶ τὴν γυναῖκα γνῶριμον
10 ποιήσει καὶ λαβὼν αὐτὴν ἤξεις. Ἐὰν δὲ γένηται, ὃ μὴ γένοιτο, καὶ ἀντιτείνῃ ἢ γυνὴ τοῦ μὴ πορευθῆναι, ἀλλότριος ἔσῃ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ ὄρκου. Τὸν μέντοι υἱόν μου μὴ ἀποστρέψῃς ἐκεῖ. Οὐκ ἀμφιβάλλω γάρ, ὅτι κατενοδώσει σε Κύριος. Καὶ δεικνὺς ὅπως ἐπε-
15 ποίθει τῇ τοῦ Θεοῦ δυνάμει, ἀπαγορεύει τῷ παιδί τὸν Ἰσαὰκ ἐκεῖσε ἀπαγαγεῖν. Εἶτα ἐπειδὴ μετὰ ἀκριβείας διετείλατο τῷ παιδί καὶ ἀπήλλαξεν αὐτὸν τῆς φροντίδος (ἔδεδοίκει γὰρ ὁ παῖς, μὴ ἐπιορκίσας ἄλλῳ τὸ προσταχθὲν μὴ πληρῶσας), «Θεῖς», φησί, «τὴν
20 χεῖρα αὐτοῦ ὑπὸ τὸν μηρόν, ὥμοσεν αὐτῷ περὶ τοῦ ρήματος τούτου», ὥστε μὴ τὸν Ἰσαὰκ ἐκεῖσε ἐπαγαγεῖν.

Εἶδες πῶς ἐκ προοιμίων ἔδειξεν ὁ οἰκέτης τὴν εὐνοίαν τὴν περὶ τὸν δεσπότην; Ὅρα λοιπὸν αὐτὸν
25 ἐκ τῆς τοῦ πατριάρχου διδασκαλίας βελτίω γινόμενον καὶ μιμούμενον τοῦ δικαίου τὸ φιλόθεον. «Λαβὼν γάρ», φησὶν, «ὁ παῖς δέκα καμήλους καὶ ἀπὸ πάντων τῶν ἀγαθῶν τοῦ κυρίου αὐτοῦ, ἀναστὰς ἐπορεύθη εἰς τὴν Μεσοποταμίαν εἰς τὴν πόλιν Ναχώρ καὶ ἐκοίμισε
30 τὰς καμήλους ἔξω τῆς πόλεως παρὰ τὸ φρέαρ τοῦ ὕδατος τὸ πρὸς ὄψέ, ἥνίκα ἐκπορεύονται αἱ ὑδρευόμεναι. Καὶ εἶπε· Κύριε ὁ Θεὸς τοῦ κυρίου μου Ἄβρα-
35 «Κύριε γὰρ ὁ Θεός», φησί, «τοῦ κυρίου μου Ἄβραάμ»,

δώσω αὐτὴν τὴν χώραν», αὐτὸς ὁ ὁποῖος ἐφρόντισε δι' ἐμὲ τόσον πολὺ, αὐτὸς θὰ στείλῃ τὸν ἄγγελόν του ἔμπροσθέν σου καὶ θὰ σέ βοηθήσῃ νὰ διαλέξῃς ἀπὸ ἐκεῖ γυναῖκα διὰ τὸν υἱόν μου».

Μὲ θάρρος, λέγει, νὰ μεταβῆς ἐκεῖ· διότι ἔχω τὴν πεποίθησιν, ὅτι αὐτὸς ὁ ὁποῖος μου ἔδειξε τόσας εὐεργεσίας θὰ προσθέσῃ καὶ αὐτὴν εἰς τὰς προηγουμένας καὶ θὰ στείλῃ τὸν ἄγγελόν του ἔμπροσθέν σου. Αὐτὸς θὰ σοῦ προετοιμάσῃ τὰ πάντα, αὐτὸς θὰ σοῦ γνωρίσῃ καὶ τὴν γυναῖκα καὶ θὰ τὴν πάρῃς καὶ θὰ ἔλθῃς. Ἐὰν δὲ συμβῇ, ὃ μὴ γένοιτο, καὶ ἡ γυναῖκα δέν συμφωνήσῃ νὰ ἔλθῃ, θὰ ἀπαλλαγῇς ἀπὸ τὴν κατάραν τοῦ ὄρκου. «Τὸν υἱόν μου ὁμως νὰ μὴ τὸν ὀδηγήσῃς ἐκεῖ». Διότι δέν ἀμφιβάλλω, ὅτι ὁ Κύριος θὰ τὰ φέρῃ ὅλα εὐνοϊκά. Καὶ διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι εἶχεν ἐμπιστοσύνην εἰς τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ, ἀπαγορεύει εἰς τὸν ὑπηρέτην νὰ πάρῃ τὸν Ἰσαάκ ἐκεῖ. Ἐπειτα ἀφοῦ ἔδωσε ρητὴν ἐντολὴν εἰς τὸν ὑπηρέτην καὶ ἀπήλλαξεν αὐτὸν ἀπὸ τὴν φροντίδα (διότι ὁ ὑπηρέτης ἐφοβεῖτο, μήπως κηρυχθῇ ἔνοχος, ἐὰν παραβῇ τὸν ὄρκον, ἀφοῦ δέν θὰ ἐξεπλήρωνε τὴν ἐντολήν). «Ἀφοῦ ἔθεσε», λέγει, «τὴν χεῖρα του κάτω ἀπὸ τὸν μηρόν τοῦ Ἀβραάμ, ὠρκίσθη εἰς αὐτόν, ὅτι θὰ ἐφαρμόσῃ τοὺς λόγους ἐκείνους», ὥστε νὰ μὴ ὀδηγήσῃ ἐκεῖ τὸν Ἰσαάκ.

Εἶδες πῶς ὁ ὑπηρέτης ἔδειξεν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τὴν ἀφοσίωσίν του πρὸς τὸν κύριόν του; Βλέπε λοιπόν, πῶς αὐτὸς ἔγινε καλύτερος μὲ τὴν διδασκαλίαν τοῦ πατριάρχου καὶ μὲ τὸ νὰ μιμῆται τὴν εὐσέβειαν τοῦ δικαίου. Διότι λέγει, «Ἀφοῦ ἔλαβεν ὁ δοῦλος δέκα καμήλους καὶ ἀπὸ ὅλα τὰ ἀγαθὰ τοῦ κυρίου του, ἀνεχώρησεν εἰς τὴν Μεσοποταμίαν εἰς τὴν πόλιν Ναχώρ καὶ ἐκοίμισε τὰς καμήλους ἔξω ἀπὸ τὴν πόλιν πλησίον τοῦ φρέατος, κατὰ τὴν ἐσπέραν καὶ τὴν ὥραν ἐκείνην ποὺ πηγαίνουν αἱ γυναῖκες διὰ νὰ πάρουν νερό. Καὶ εἶπεν ὁ ὑπηρέτης. Κύριε ὁ Θεὸς τοῦ κυρίου μου Ἀβραάμ». Βλέπε τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ ὑπηρέτου. Τὸν Κύριον τῆς οἰκουμένης τὸν καλεῖ χρησιμοποιοῦν τὸ ὄνομα τοῦ πατριάρχου. Διότι λέγει· «Κύριε ὁ

ὁ τοσαύτας περὶ αὐτὸν εὐεργεσίας ἐπεδειξάμενος. Καὶ τί θαυμάζεις, εἰ ὁ οἰκέτης αὐτὸν οὕτω καλεῖ Θεὸν Ἀβραάμ; Αὐτὸς ὁ τῶν ὄλων Θεὸς δεικνύς ὅπως τῶν δικαίων τὴν ἀρετὴν περὶ πολλοῦ ποιεῖται, φησὶν· «Ἐ-
 5 γώ εἰμι ὁ Θεὸς Ἰακώβ καὶ ὁ Θεὸς Ἰσαὰκ καὶ ὁ Θεὸς Ἀβραάμ». «Κύριε», φησὶν, «ὁ Θεὸς τοῦ Κυρίου μου Ἀβραάμ, εὐόδωσον ἐναντίον μου σήμερον καὶ ποιήσον ἔλεος μετὰ τοῦ κυρίου μου Ἀβραάμ»· ὡς εἰ ἔλεγεν· εἰς ἔργον ἔλθειν ποιήσον τὰ δόξαντα αὐτῷ καὶ
 10 κατὰ γνώμην τὴν αὐτοῦ πάντα εὐόδωσον. «Ποιήσον ἔλεος μετὰ τοῦ κυρίου μου Ἀβραάμ». Τί ἐστι, «Ποιήσον ἔλεος»; Τὴν ἐπιθυμίαν αὐτοῦ πλήρωσον.

Ἐἰτά φησιν· «Ἴδὸν ἐγὼ ἕστηκα ἐπὶ τῆς πηγῆς τοῦ ὕδατος, αἱ δὲ θυγατέρες τῶν οἰκούντων τὴν πό-
 15 λιν ἐκπορεύονται ἀντληῆσαι ὕδωρ. Καὶ ἔσται ἡ παρθένος, ἥ ἂν ἐγὼ εἶπω, ἐπικλινον τὴν ὑδρίαν σου, ἵνα πίω, καὶ εἶπη μοι, πίε, καὶ τὰς καμήλους σου ποτιῶ, ἕως ἂν παύσωνται πᾶσαι πίνουσαι, ταύτην ἠτοίμασας τῷ παιδί σου Ἰσαὰκ καὶ ἐν τούτῳ γνώσομαι, ὅτι ἐ-
 20 ποιήσας ἔλεος τῷ κυρίῳ μου Ἀβραάμ». Ὅρα τοῦ οἰκέτου τὴν σύνεσιν. Ἐπειδὴ γὰρ ἤδει τοῦ πατριάρχου τὸ φιλόξενον καὶ ὅτι τὴν κόρην τὴν ἐκεῖ μέλλουσαν ἀπάγεσθαι ὁμότροπον εἶναι προσήκει τῷ δικαίῳ, οὐδὲν ἕτερον τεκμήριον ἐπιζητεῖ, ἀλλ' ἀπὸ τῆς γνώ-
 25 μης τὴν φιλοξενίαν χαρακτηρίσαι βούλεται τῆς κόρης, καὶ φησιν· ἐὰν ἐμοῦ αἰτήσαντος παρ' αὐτῆς τὸ ὕδωρ, ἐπικλίνη μοι τὴν ὑδρίαν καὶ μὴ μόνον τὸ αἰτηθὲν ποιήσῃ, ἀλλὰ καὶ τὴν δαψίλειαν τῆς οἰκείας γνώμης ἐπιδείξῃται καὶ εἶπη, καὶ ταῖς καμήλοις σου ἐφυ-
 30 δρεύσομαι, ἀρκοῦσαν ἀπόδειξιν παρέσχε διὰ τῆς τοῦ ὕδατος παροχῆς τῆς τῶν τρόπων ἐπιεικειίας.

4. Ἐννόησον γὰρ μοι, ἀγαπητέ, ὅσον ἦν κόρην ἀπαλήν ὑδρευομένην, οὐ μόνον μὴ ἀνανεῦσαι πρὸς τὴν αἰ-

Θεός τοῦ κυρίου μου Ἀβραάμ», ἐσὺ ποῦ εὐεργέτησες αὐτὸν πολλὰς φορές. Καὶ διατί ἀπορεῖς, ἐὰν ὁ ὑπηρέτης ἀποκαλῆ αὐτὸν ἔτσι, δηλαδὴ Θεὸν τοῦ Ἀβραάμ; Ὁ ἴδιος ὁ Θεός τῶν πάντων δεικνύων, πόσον πολὺ ἐκτιμᾷ τὴν ἀρετὴν τῶν δικαίων, λέγει· «Ἐγὼ εἶμαι ὁ Θεός τοῦ Ἰακώβ καὶ ὁ Θεός τοῦ Ἰσαὰκ καὶ ὁ Θεός τοῦ Ἀβραάμ»⁶. «Κύριε», λέγει, «Ὁ Θεός τοῦ κυρίου μου Ἀβραάμ κατευόδωσε σήμερον τὸν δοῦλον σου καὶ κάμε ἔλεος εἰς τὸν κύριόν μου Ἀβραάμ». Ὡσάν νὰ ἔλεγε· Κάμε νὰ πραγματοποιηθοῦν, ὅσα ἐφάνησαν εἰς αὐτὸν καλὰ καὶ νὰ πηγαίνουν ὅλα εὐνοϊκὰ σύμφωνα μὲ τὴν θέλησιν αὐτοῦ. «Κάμε τὸ ἔλεός σου εἰς τὸν κύριόν μου τὸν Ἀβραάμ». Τί σημαίνει «Κάμε τὸ ἔλεός σου»; Νὰ ἐκπληρώσῃς τὴν ἐπιθυμίαν του.

Ἐπειτα λέγει· «Ἴδου ἐγὼ εὐρίσκομαι πλησίον τῆς πηγῆς τοῦ ὕδατος, αἱ δὲ θυγατέρες τῶν κατοίκων τῆς πόλεως ἐξέρχονται διὰ νὰ ἀντλήσουν ὕδωρ. Καὶ ἡ κόρη, εἰς τὴν ὁποίαν θὰ εἰπῶ νὰ γείρης τὴν ὑδρίαν σου διὰ νὰ πιῶ καὶ αὐτὴ θὰ μοῦ εἰπῇ, πῖε καὶ θὰ πατήσω καὶ τὰς καμήλους σου, ἕως ὅτου ὄλαι χορτάσουν καὶ σταματήσουν νὰ πίνουν, αὐτὴ ἄς εἶναι ἐκείνη, τὴν ὁποίαν ἐτοίμασες εἰς τὸν δοῦλόν σου τὸν Ἰσαὰκ καὶ μὲ αὐτὸ θὰ καταλάβω, ὅτι ἐχάρισες τὸ ἔλεός σου εἰς τὸν κύριόν μου τὸν Ἀβραάμ». Πρόσεχε τὴν σύνεσιν τοῦ ὑπηρέτου. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἐγνώριζε τὴν φιλόξενον διάθεσιν τοῦ πατριάρχου καὶ ὅτι ἡ κόρη, ἡ ὁποία ἐπρόκειτο νὰ ὀδηγηθῆ ἐκεῖ, ἔπρεπε νὰ ἔχη τὸν ἴδιον χαρακτῆρα μὲ τὸν δίκαιον, δὲν ἐπιζητεῖ καμμίαν ἄλλην ἀπόδειξιν, ἀλλὰ θέλει νὰ χαρακτηρίσῃ τὴν κόρην ἀπὸ τὴν φιλόξενον διάθεσίν της καὶ λέγει· Ἐάν, ὅταν ἐγὼ ζητήσω ἀπ' αὐτὴν νερό, μοῦ γείρη τὴν ὑδρίαν καὶ δὲν κάμη μόνον, ὅ,τι ἐζήτησα, ἀλλὰ φανερώσῃ καὶ τὴν μεγαλοδωρίαν της καὶ εἰπῇ, θὰ δώσω νερό καὶ εἰς τὰς καμήλους σου, θὰ θεωρήσω, ὅτι μοῦ ἔχει δώσει ἀρκετὴν ἀπόδειξιν διὰ τὴν καλωσύνην τοῦ χαρακτῆρος της μὲ τὴν προσφορὰν τοῦ νεροῦ.

4. Σκέψου λοιπόν, παρακαλῶ, ἀγαπητέ μου, πόσον σπουδαῖον γεγονὸς ἦτο τὸ ὅτι κάποια ἀπλῆ κόρη, ἡ ὁποία

τησιν, ἀλλὰ καὶ καθεῖναι τὴν ὑδρίαν ἀπὸ τῶν ὤμων καὶ
 παρασχεῖν ἐμφορηθῆναι τῷ αἰτοῦντι καὶ ταῦτα ξένω
 ὄντι καὶ οὐδαμόθεν γνωρίμῳ· καὶ οὐ μόνον τούτῳ, ἀλ-
 λὰ καὶ ταῖς καμήλοις ἀπάσαις ὑδρεύσασθαι καὶ δεῖ-
 5 ξαι διὰ τῶν γινομένων τῆς ἐν τῇ ψυχῇ εὐγενείας τὰ
 τεκμήρια. Ἦ οὐκ ἴστε, ὅτι πολλοὶ καὶ ἄνδρες ὄντες
 ἀνανεύουσι πολλάκις πρὸς τὰς τοιαύτας αἰτήσεις;
 Καὶ τί λέγω πρὸς ὕδατος παροχὴν; Ἐνίοτε δᾶδας
 κατέχοντες καὶ ὑπὸ τῶν παριόντων παρακαλούμενοι,
 10 ὥστε παρασχεῖν βραχὺ ἀναμεῖναι, ἵνα λύχνον ἀνάψω-
 σιν, οὐδὲ τοῦτο ποιῆσαι ἀνέχονται, καὶ ταῦτα τοῦ πυ-
 ρὸς οὐδεμίαν ἐλάττωσιν ὑπομένοντος, κἂν μυριοὶ ὦ-
 σιν οἱ μέλλοντες ἄπτειν. Ἐνταῦθα δὲ καὶ γυνὴ καὶ
 κόρη καὶ ὑδρίαν ἐπὶ τῶν ὤμων φέρουσα, οὐ μόνον
 15 οὐκ ἐδυσχέρανε πρὸς τὴν αἴτησιν, ἀλλὰ καὶ ἐπιδαπι-
 λεύεται τῇ αἰτήσῃ καὶ τὸ ποτὸν παρέχει καὶ ἐξ οἰ-
 κείας γνώμης καὶ ταῖς καμήλοις ὑδρεύσασθαι ἐπιείγε-
 ται. Ὁ γὰρ φιλόανθρωπος Θεὸς ἐπινεύσας ταῖς τοῦ
 πατριάρχου προσευχαῖς, τὸν ἄγγελον αὐτοῦ προπέμ-
 20 ψας, ἅπαντα ταῦτα ὠκονόμησε γενέσθαι καὶ καθάπερ
 ἤτησεν ὁ παῖς, οὕτως ἅπαντα εἰς ἔργον ἐξῆλθεν. Εἶ-
 τα ἐπειδὴ εἶδε διὰ τῶν ἔργων τὴν ἐνέργειαν τῶν εὐ-
 χῶν τοῦ πατριάρχου καὶ ἐπέτυχε, καθάπερ ἐπεθύμει,
 τῆς κόρης, καὶ εἶδεν αὐτῆς τὴν ὑπερβάλλουσαν φιλο-
 25 ξενίαν. «Ἐσπευσε γάρ», φησί, «καὶ ἐξεκένωσε τὴν
 ὑδρίαν εἰς τὸ ποτιστήριον, καὶ ἔδραμεν ἐπὶ τὸ φρέαρ
 ἀντλήσαι καὶ ὑδρεύσατο πάσαις ταῖς καμήλοις».

Ὅρα τὴν προθυμίαν ἐπιτεταμένην. «Τὸ γὰρ Ἐ-
 σπευσε», «καὶ ἐξεκένωσε τὴν ὑδρίαν», καὶ «ἔδραμεν
 30 ἐπὶ τὸ φρέαρ», δείκνυσι τῆς κόρης τὴν ἄφατον προ-
 θυμίαν· ὅτι οὔτε ὡς ξένη ἀπέφυγεν, οὔτε προφάσει
 τῆς σωφροσύνης ἀνένευσε πρὸς τὴν αἴτησιν, ἀλλὰ
 μετὰ πολλῆς ἐπιεικειᾶς φησί, «Πίε, κύριε». Ἐννόη-
 σὸν μοι ἐν ἡλικίᾳ τοιαύτῃ πόση καὶ σωφροσύνης ἀκρι-

ἔπαιρνε νερό καὶ ἡ ὁποία ὄχι μόνον δὲν ἠρνήθη νὰ ἐκ-
 πληρώσῃ τὴν αἴτησιν, ἀλλὰ καὶ κατέβασε τὴν ὑδρίαν ἀπὸ
 τοὺς ὤμους καὶ ἔδωσεν εἰς τὸν αἰτοῦντα νὰ πιῇ καὶ μά-
 λιστα ἐνῶ αὐτὸς ἦτο ξένος καὶ τελείως ἄγνωστος. Καὶ
 ὄχι μόνον εἰς αὐτὸν ἔδωσε νερό, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλας τὰς
 καμήλους καὶ ἀπέδειξε μὲ ὅσα ἔγιναν τὴν εὐγένειαν τῆς
 ψυχῆς της. Ἡ δὲν γνωρίζετε, ὅτι πολλοὶ ἄν καὶ εἶναι
 ἄνδρες ἀρνοῦνται πολλὰς φορές παρομοίας προσφοράς;
 Καὶ διατί λέγω διὰ τὴν προσφορὰν νεροῦ; Μερικὰς φο-
 ρὰς ποὺ κρατοῦν δάδας, ἐνῶ παρακαλοῦνται ἀπὸ τοὺς
 παρευρισκομένους νὰ κάμουν ὑπομονὴ καὶ νὰ περιμένουν
 ὀλίγον, διὰ νὰ ἀνάψουν κάποιον λύχνον, ὅμως οὔτε αὐτὸ
 ἀνέχονται νὰ κάμουν καὶ μάλιστα, ἐνῶ ἡ φωτιὰ δὲν ἐλατ-
 τώνεται καθόλου, ἔστω καὶ ἄν εἶναι ἀναρίθμητοι αὐτοί,
 οἱ ὁποῖοι πρόκειται νὰ ἀνάψουν. Ἐδῶ ὅμως γυναῖκα καὶ
 μάλιστα νεαρὰ κόρη, ἡ ὁποία ἔφερεν εἰς τοὺς ὤμους της
 ὑδρίαν, ὄχι μόνον δὲν ἐδυσσαρεστήθη διὰ τὴν αἴτησιν, ἀλλὰ
 καὶ χορηγεῖ μὲ ἀφθονίαν, ὅταν τῆς ἐζητήθῃ, καὶ τὸ νερὸ
 προσφέρει καὶ σπεύδει μὲ τὴν ἰδικὴν της θέλησιν νὰ πο-
 τίσῃ καὶ τὰς καμήλους. Καθ' ὅσον ὁ φιλάνθρωπος Θεός,
 ποὺ ἀπήντησεν εἰς τὰς προσευχὰς τοῦ πατριάρχου καὶ
 ἔστειλε τὸν ἄγγελόν του, ἐρρῦθμισε νὰ γίνουν ὅλα αὐτά,
 καὶ ὅπως ἀκριβῶς ἐζήτησεν ὁ ὑπηρέτης, ἔτσι ἐπραγματο-
 ποιήθησαν τὰ πάντα. Ἐπειτα ὅταν εἶδε διὰ τῶν ἔργων
 τὴν δύναμιν τῶν προσευχῶν τοῦ πατριάρχου καὶ ἐπέτυ-
 χεν, ὅπως ἀκριβῶς ἤθελε, τὴν κόρην, εἶδε τὴν ὑπερβολι-
 κὴν της φιλοξενίαν. Διότι λέγει «Ἐσπευσε καὶ ἄδειασε
 τὴν ὑδρίαν εἰς τὸ ποτιστήριον καὶ ἔτρεξεν εἰς τὸ φρέαρ
 νὰ ἀντλήσῃ καὶ ἐπότισεν ὅλας τὰς καμήλους».

Πρόσεχε τὴν ἔντονον προθυμίαν τῆς κόρης. Διότι τὸ
 «Ἐσπευσε καὶ ἄδειασε τὴν ὑδρίαν καὶ ἔτρεξεν εἰς τὸ
 φρέαρ», φανερῶναι τὴν ἀπερίγραφτον προθυμίαν αὐτῆς.
 Διότι οὔτε ἀπέφυγεν ὡς ξένη, οὔτε μὲ τὴν πρόφασιν τῆς
 σωφροσύνης ἠρνήθη τὴν αἴτησιν, ἀλλὰ μὲ πολὺ καλὴν
 διάθεσιν λέγει, «Πίε, κύριε». Σκέψου, παρακαλῶ, πόσον
 τελείαν σωφροσύνην καὶ ὑπερβολικὴν ταπεινοφροσύνην

βεια καὶ ταπεινοφροσύνης ὑπερβολὴ καὶ φιλοξενίας ἐπίτασις. Πόσου πλούτου γοῦν οὐκ ἂν εἶη ταῦτα τιμιώτερα; πόσων θησαυρῶν ταῦτα οὐκ ἂν προτιμότερά τις ἠγήσαιτο; Τοῦτο ἢ μεγίστη προίξ, τοῦτο τὰ 5 μυρία ἀγαθὰ, ὁ θησαυρὸς ὁ μηδέποτε δαπανώμενος. Ὅρων τοίνυν λοιπὸν ὁ εὐγνώμων οἰκέτης ἐναργῆ τοῦ Θεοῦ τὴν πρόνοιαν «Κατεμάνθανεν αὐτήν», φησί, «καὶ παρεσιώπα τοῦ γνῶναι, εἰ εὐώδωσε Κύριος τὴν ὁδὸν αὐτοῦ, ἢ οὐ». Τί ἐστι, «Κατεμάνθανεν αὐτήν»; Αὐ- 10 τὰ τὰ ρήματα τῆς κόρης κατενόει, τὸ βλέμμα, τὴν βάδισιν, τὸ σχῆμα, τὰ ἄλλα ἅπαντα καὶ ἀνέμενεν ἰδεῖν, «Εἰ εὐώδωσε Κύριος τὴν ὁδὸν αὐτοῦ, ἢ οὐ». Τὰ μὲν γὰρ ἤδη γγεννημένα, φησί, πολλὴν δείκνυσι τῆς κόρης καὶ ὑπερβάλλουσαν τὴν ἀρετήν. Δι' ὃ καὶ ἀμειβόμενος αὐτήν τῆς ὑπακοῆς καὶ τῆς τοῦ ὕδατος παρο- 15 χῆς, περιτίθησιν αὐτῇ, φησὶν, «Ἐνώτια χρυσᾶ καὶ δύο ψέλλια» καὶ περιειργάζετο μετὰ ἀκριβείας τὰ κατ' αὐτήν καὶ ἠρώτα, «Τίνος θυγάτηρ εἶ;» καὶ «Εἰ ἔστι παρὰ τῷ πατρὶ σου τόπος ἡμῖν καταλῦσαι;».

20 Σκόπει καὶ ἐνταῦθα τῆς κόρης τὴν ἀπόκρισιν. Καθάπερ γὰρ ἐπὶ τοῦ ὕδατος οὐ μόνον τὸ αἰτηθὲν παρέσχεν, ἀλλὰ μετὰ τὸ πιεῖν αὐτὸν καὶ ταῖς καμήλοις ὑδρεύσατο, οὕτω καὶ ἐνταῦθα πυθομένου τοῦ παιδός, εἰ ἔστι μόνον τόπος καὶ τίνος ἦν θυγάτηρ, φησὶν ἡ 25 κόρη· «Θυγάτηρ εἰμὶ Βαθουήλ τοῦ Μελχᾶς, ὃν ἔτεκεν αὐτῷ Ναχώρ». Λέγει καὶ τὸν πατέρα καὶ τὸν πάππον, ἵνα γνωρίσας ἐκεῖνος προθυμότερος γένηται. Ὅρα εὐγνωμοσύνην τῆς παιδός. Περὶ τοῦ πατρὸς ἐρωτηθεῖσα οὐ μόνον τοῦτο καταμηνύει, ἀλλὰ καὶ τοῦ πα- 30 τρὸς τὸν πατέρα. Καὶ πυθομένου, εἰ ἔστι τόπος μόνον καταλῦσαι, φησὶν· οὐ μόνον τόπος, ἀλλὰ «Καὶ ἄχυρα καὶ χορτάσματα πολλὰ παρ' ἡμῖν». Ταῦτα ἀκούσας

καὶ φιλοξενίαν εἶχεν εἰς αὐτὴν τὴν ἡλικίαν. Διότι ἀπὸ πόσον πλοῦτον δὲν θὰ ἦσαν αὐτὰ τιμιώτερα; Ἐκ πόσους θησαυροὺς δὲν θὰ ἐθεωροῦσε κάποιος αὐτὰ προτιμότερα; Αὐτὸ εἶναι ἢ μεγαλυτέρα προῖκα, αὐτὸ εἶναι τὰ ἀναρίθμητα ἀγαθὰ, ὁ θησαυρὸς, ὁ ὁποῖος δὲν δαπανᾶται οὐδέποτε. Ὅταν λοιπὸν ὁ εὐγνώμων ὑπηρέτης εἶδε φανεράν τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ, «Παρετήρει αὐτήν», λέγει, «μέ προσοχὴν καὶ ἐσιωποῦσε, διὰ νὰ καταλάβῃ, ἐὰν ὁ Κύριος εὐώδωσε τὴν ἀποστολὴν του, ἢ ὄχι». Τί σημαίνει «Παρετήρει αὐτήν μέ προσοχὴν»; Ἐνελογίζετο αὐτοὺς τοὺς λόγους τῆς κόρης, τὸ βλέμμα, τὸ βᾶδισμα, τὴν μορφὴν της καὶ ὅλα τὰ ἄλλα καὶ ἐπερίμενε νὰ ἰδῇ, «Ἐὰν ὁ Κύριος εὐώδωσε τὴν ἀποστολὴν του ἢ ὄχι». Διότι ὅσα εἶχον γίνεαι, ἀποδεικνύουν τὴν πολλὴν καὶ ὑπερβολικὴν ἀρετὴν τῆς κόρης. Διὰ τοῦτο καὶ ἐπειδὴ ἤθελε νὰ ἀμείψῃ αὐτήν ἐξ αἰτίας τῆς προθυμίας καὶ τῆς προσφορᾶς τοῦ νεροῦ, φορεῖ εἰς αὐτήν, λέγει, «Χρυσᾶ σκουλαρήκια καὶ δύο βραχιόλια» καὶ περιεργάζετο αὐτήν μέ προσοχὴν καὶ ἠρώτα, «Τίνος θυγατέρα εἶσαι;» καὶ «Ἔχει ὁ πατέρας σου τόπον, διὰ νὰ μείνωμεν;».

Πρόσεχε καὶ ἐδῶ τὴν ἀπάντησιν τῆς κόρης. Ὅπως ἀκριβῶς δηλαδὴ εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ νεροῦ δὲν ἔδωσε μόνον, ὅσον ἐζήτησεν, ἀλλὰ ἀφοῦ ἤπιεν αὐτὸς, ἐπότισε καὶ τὰς καμήλους, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ ἐδῶ, ὅταν ὁ ὑπηρέτης ἠρώτησε, ἐὰν ὑπάρχη τόπος μόνον καὶ τίνος θυγατέρα ἦτο, ἢ κόρη ἀπαντᾷ «Εἶμαι θυγατέρα τοῦ Βαθουήλ τοῦ υἱοῦ τῆς Μελχᾶς, τὸν ὁποῖον ἐγέννησεν εἰς τὸν Ναχώρ». Ἀναφέρει καὶ τὸν πατέρα καὶ τὸν πάππον της, ὥστε, ὅταν ἀκούσῃ τὸ ὄνομα των νὰ γίνῃ προθυμότερος. Πρόσεχε τὴν εὐγνωμοσύνην τῆς κόρης. Ὅταν ἠρωτήθη διὰ τὸν πατέρα, ὄχι μόνον τὸ ὄνομα αὐτοῦ φανερώνει, ἀλλὰ καὶ τὸ ὄνομα, τὸ ὁποῖον εἶχεν ὁ πατὴρ τοῦ πατρὸς της. Καὶ ὅταν ἐζήτησε νὰ μάθῃ, ἐὰν ὑπάρχη τόπος μόνον διὰ νὰ μείνουν, λέγει Ὅχι μόνον τόπος, ἀλλὰ «Καὶ ἄχυρα καὶ πολλαὶ ἄλλαι τροφαὶ ὑπάρχουν εἰς ἡμᾶς». Ὅταν ἤκουσεν αὐτὰ ὁ ὑπηρέτης καὶ ἐθαύμασε τὴν ἐγκάρ-

ὁ οἰκέτης καὶ θαυμάσας τὴν παῖδα τῆς δαυιλοῦς φιλοξενίας καὶ μαθὼν ὡς οὐ πρὸς ἀγνώτάς τινας παραγέγονεν, ἀλλ' εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Ναχώρ, ὃς ἀδελφὸς ἦν τοῦ πατριάρχου, «Εὐδοκήσας», φησὶν, «ὁ ἄνθρωπος προσεκύνησε τῷ Κυρίῳ». Ἦσθεις ἐπὶ τοῖς γνωσθεῖσιν, ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις παρὰ τῆς παιδός, «Προσεκύνησε τῷ Κυρίῳ», τὴν εὐχαριστίαν ἀνήνεγκε τῷ Δεσπότῃ τῷ διὰ τὴν πρὸς τὸν πατέρα εὐνοίαν τοσαύτην καὶ περὶ αὐτὸν ἐπιδειξαμένῳ τὴν κηδεμονίαν καὶ οὕτω πάντα μετ' εὐκολίας αὐτῷ κατευοδώσαντι καὶ φησιν· «Εὐλογητὸς Κύριος ὁ Θεὸς τοῦ κυρίου μου Ἄβραάμ, ὃς οὐκ ἐγκατέλιπε τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν ἀλήθειαν αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ κυρίου μου». Ἐπειδὴ εἶδε τῆς παιδός τὴν εὐγνωμοσύνην καὶ ἔμαθεν ἅπαντα σαφῶς παρ' αὐτῆς, λοιπὸν καὶ αὐτὸς γνωρίζει τῇ κόρῃ, ὅστις ἐστὶ, καὶ διὰ τῆς εὐχαριστίας τῆς εἰς τὸν Θεὸν κατάδηλον αὐτῇ ποιεῖ, ὅτι οὐκ ἐξ ἀλλοτρίας οἰκίας παραγέγονεν, ἀλλὰ καὶ ἀδελφὸς τοῦ Ναχώρ ἐστὶν ὁ τοῦτον διαπεμφθῆς. Ταῦτα πυθομένη «Ἡ παῖς μετὰ πολλῆς τῆς περιχαρείας δραμοῦσα», φησὶν.

Ὅρα πῶς δι' ἐκάστου τῶν παρ' αὐτῆς γινομένων δείκνυσι τὸ πρόθυμον τὸ περὶ τὴν φιλοξενίαν, διὰ τοῦ δρόμου, διὰ τῶν ρημάτων, διὰ τῆς ἐπιεικείας. «Ἐδραμε γάρ», φησί, «καὶ Ἀπήγγειλεν εἰς τὸν οἶκον τῆς μητρὸς αὐτῆς κατὰ τὰ ρήματα ταῦτα». Πάντα ἅπερ ἤκουσε παρὰ τοῦ παιδὸς ἐγνώρισε τοῖς γονεῦσι. «Καὶ ἔδραμε», φησί, «Λάβαν πρὸς τὸν ἄνθρωπον ἔξω ἐπὶ τὴν πηγὴν». Ὅρα καὶ τοῦτον διὰ τοῦ δρόμου δείκνυντα τὸν πόθον. Καὶ ἰδὼν τὸν ἄνθρωπον ἐστῶτα ἐπὶ τῆς πηγῆς μετὰ τῶν καμήλων, «Εἶπεν αὐτῷ· δεῦρο, εἰσελθε· εὐλογητὸς Κύριος· ἵνα τί ἔστηκας ἔξω; Ἐγὼ δὲ ἠτοίμασα τὴν οἰκίαν καὶ τόπον ταῖς καμήλοις». Ὅρα καὶ τοῦτον εὐλογοῦντα τὸν Κύριον ἐπὶ τῇ παρουσίᾳ τοῦ ξένου καὶ πρὸ τῆς διὰ τῶν ἔργων φιλοξενίας πολλὴν τὴν προτροπὴν ἐπιδεικνύμενον. «Δεῦρο», φησὶν, «εἰσελθε» προλαβὼν «Ἠτοίμασα τὴν

διον φιλοξενίαν τῆς κόρης καὶ ἔμαθεν, ὅτι δὲν ἔχει ἔλθει εἰς κάποιους ἀγνώστους, ἀλλ' εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Ναχώρ, ὁ ὁποῖος ἦτο ἀδελφὸς τοῦ πατριάρχου, «Ἄφοῦ ηὐχαριστήθη», λέγει, «ὁ ἄνθρωπος προσεκύνησε τὸν Κύριον». Ἐπειδὴ ηὐχαριστήθη, δι' ὅσα ἔμαθε, δι' ὅσα εἶπεν ἡ κόρη, «Προσεκύνησε τὸν Κύριον», ηὐχαρίστησε τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος ἔδειξε τόσην ἀγάπην πρὸς τὸν πατριάρχην καὶ ἐφρόντισε τόσον πολὺ δι' αὐτὸν καὶ ἔτσι ἔκαμε μὲ εὐκολίαν ὅλα νὰ ἔλθουν εἰς αὐτὸν εὐνοϊκὰ καὶ λέγει· «Εὐλογητὸς ὁ Κύριος ὁ Θεὸς τοῦ κυρίου μου Ἀβραάμ, ὁ ὁποῖος δὲν ἐγκατέλειψε τὸν Κύριόν μου, ἀλλ' ἦτο δίκαιος καὶ ἀληθής». Ἄφοῦ εἶδε τὴν εὐγνωμοσύνην τῆς κόρης καὶ ἔμαθεν ἀπ' αὐτὴν τὰ πάντα μὲ ἀκρίβειαν, φανερώνει εἰς τὸ ἐξῆς καὶ αὐτὸς εἰς τὴν κόρην, ποῖος εἶναι καὶ μὲ τὴν πρὸς τὸν Θεὸν εὐχαριστίαν καθιστᾷ εἰς αὐτὴν ὀλοφάνερον, ὅτι δὲν ἔχει ἔλθει ἀπὸ ξένην οἰκίαν, ἀλλ' ὅτι καὶ αὐτός, ὁ ὁποῖος τὸν ἔστειλεν, εἶναι ἀδελφὸς τοῦ Ναχώρ. Ἄφοῦ ἔμαθεν αὐτὰ ἡ κόρη ἔτρεξε μὲ μεγάλην χαρὰν καὶ εἶπε.

Πρόσεχε, πῶς μὲ τὸ καθένα, ἀπ' ὅσα αὐτὴ ἔκαμε, δεικνύει τὴν προθυμίαν της διὰ τὴν φιλοξενίαν, μὲ τὸ τρέξιμον, μὲ τοὺς λόγους, μὲ τὴν καλωσύνην. Διότι λέγει· «Ἐτρεξε καὶ ἀνήγγειλεν εἰς τὴν οἰκίαν τῆς μητρὸς της, ὅπως τὰ γεγονότα αὐτὰ συνέβησαν». Ὅλα ὅσα ἤκουσεν ἀπὸ τὸν ὑπηρέτην τὰ ἀνέφερον εἰς τοὺς γονεῖς της. «Καὶ ἔτρεξεν ὁ Λάβαν», λέγει, «πρὸς τὸν ἄνθρωπον ἔξω ἀπὸ τὴν πόλιν πλησίον τῆς πηγῆς». Βλέπε, πῶς καὶ αὐτὸς φανερώνει τὴν μεγάλην του ἐπιθυμίαν νὰ τὸν δεχθῆ μὲ τὸ ὅτι ἔτρεξε γρήγορα. Καὶ ὅταν εἶδε τὸν ἄνθρωπον νὰ κάθεται εἰς τὴν πηγὴν μαζὶ μὲ τὰς καμήλους «Εἶπεν εἰς αὐτόν· Ἔλα, εἴσελθε εἰς τὴν οἰκίαν μου. Εὐλογημένος ὁ Κύριος. Διατί στέκεσαι ἔξω; Ἐγὼ ἠτοίμασα τὴν οἰκίαν καὶ τόπον διὰ τὰς καμήλους». Πρόσεχε ὅτι καὶ αὐτὸς εὐλογεῖ τὸν Κύριον μὲ τὴν παρουσίαν τοῦ ξένου καὶ προτοῦ τὸν φιλοξενήσῃ εἰς τὴν πρᾶξιν, δείχνει μεγάλην προθυμίαν. «Ἔλα», λέγει, «εἴσελθε εἰς τὴν οἰ-

οἰκίαν καὶ τόπον ταῖς καμήλοις». Εἶτα εἰσελθόντος αὐτοῦ, φησὶν· «Ἀπέσαξε τὰς καμήλους καὶ ἔδωκεν ἄχυρα καὶ χορτάσματα καὶ ὕδωρ νίψασθαι τοῖς ποσὶν αὐτοῦ».

5 5. Ὅρα, πῶς καὶ ἔτι τῆς πλάνης ἐχόμενοι περὶ τὴν φιλοξενίαν ἦσαν πολλὴν τὴν σπουδὴν ἐπιδεικνύμενοι. «Καὶ ἔδωκε νίψασθαι τοῖς ποσὶν αὐτοῦ καὶ τοῖς ποσὶ τῶν ἀνδρῶν τῶν μετ' αὐτοῦ. Καὶ παρέθηκεν αὐτοῖς ἄρτους φαγεῖν». Ἄλλ' ἐνταῦθα σκόπει
10 μοι τοῦ οἰκέτου τὴν πολλὴν σύνεσιν. Τί γὰρ φησιν; «Οὐ μὴ φάγω, ἕως τοῦ λαλήσαι με τὰ ρήματά μου». Ὑμεῖς μὲν, φησὶν, ἐπεδείξασθε τὰ παρ' ἑαυτῶν· ἐγὼ δὲ οὐ πρότερον τῆς ἐμῆς ἀναπαύσεως λόγον τινὰ ποιήσομαι, μέχρις ἂν τὴν αἰτίαν ὑμᾶς διδάξω, δι' ἣν
15 ἐστειλάμην τὴν τοσαύτην ὁδὸν καὶ τίνος ἔνεκεν ἀπὸ τῆς Χανααίας ἐνταῦθα παραγέγονα καὶ πῶς εἰς τὸν οἶκον τὸν ὑμέτερον ὠδηγήθην, ἵνα πάντα μαθόντες οὕτω καὶ ὑμεῖς τὴν οἰκίαν εὐγνωμοσύνην ἐπιδείξησθε πρὸς τὸν ἐμὸν δεσπότην. Καὶ ἀρξάμενος διηγεί-
20 σθαί φησι· «Παῖς Ἀβραὰμ ἐγὼ εἰμι· Κύριος δὲ εὐλόγησε τὸν κύριόν μου σφόδρα καὶ ἔδωκεν αὐτῷ πρόβατα καὶ μόσχους καὶ χρυσίον καὶ ἀργύριον, καὶ παῖδας καὶ παιδίσκας, καὶ καμήλους καὶ ὄνους. Καὶ ἔτεκε Σάρρα ἡ γυνὴ τοῦ κυρίου μου υἱὸν ἕνα τῷ κυ-
25 ρίῳ μου μετὰ τὸ γηρᾶσαι αὐτὸν καὶ ἔδωκε αὐτῷ πάντα, ὅσα ἦν αὐτῷ».

Ὅρα, πῶς μετὰ ἀκριβείας ἅπαντα αὐτοῖς διηγείται. Ἐκείνου εἰμὶ παῖς, φησὶν, Ἀβραὰμ, ὃν ἴστε· μαυθάνετε τοίνυν, ὅτι τοσαύτης εὐλογίας ἀπήλαυσε
30 παρὰ τοῦ τῶν ἀπάντων Δεσπότη, ὡς ἐν πλούτῳ γενέσθαι αὐτὸν πολλῶ. Εἶτα διδάσκων καὶ τοῦ πλούτου τὴν περιουσίαν, φησί, «Πρόβατα καὶ μόσχους, ἀργύριον καὶ χρυσίον, παῖδας καὶ παιδίσκας, καμήλους καὶ ὄνους αὐτῷ γεγενῆσθαι». Ἀκούετε οἱ πλούσιοι,
35 οἱ πλέθρα γῆς τόσα καὶ τόσα καθ' ἑκάστην ἡμέραν ὠνούμενοι, καὶ λουτρὰ καὶ περιπάτους καὶ οἰκοδομὰς

κίαν μου», διότι ἀπὸ προηγουμένως «ἤτοιμάσα τὴν οἰκίαν καὶ τόπον διὰ τὰς καμήλους». Ἐπειτα ἀφοῦ εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν, λέγει ἡ Γραφή· «Ἐξεφόρτωσε τὰς καμήλους καὶ ἔδωσεν εἰς αὐτὰς ἄχυρα καὶ τροφάς καὶ εἰς τὸν ὑπηρέτην νερό, διὰ νὰ πλύνῃ τοὺς πόδας του».

5. Παρατήρησε, ὅτι, ἂν καὶ κατεῖχοντο ἀκόμη ἀπὸ τὴν πλάνην, ὅμως ἐφρόντιζον πολὺ διὰ τὴν φιλοξενίαν. «Καὶ ἔδωσε νερό, διὰ νὰ πλύνῃ τοὺς πόδας του αὐτός καὶ οἱ ἄνδρες, οἱ ὁποῖοι ἦσαν μαζί του. Καὶ παρέθεσεν εἰς αὐτοὺς τράπεζαν διὰ νὰ γευματίσουν». Ἄλλ' εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ, παρακαλῶ, σκέψου τὴν μεγάλην σωφροσύνην τοῦ ὑπηρέτου. Τί λέγει; «Δέν θὰ φάγω ἂν δέν σᾶς μιλήσω». Σεῖς μὲν, λέγει, εἶπατε τὰ ἰδικά σας. Ἐγὼ ὅμως δέν θὰ εἰπῶ, ὅτι ἀνεπαύθην προηγουμένως, πρὶν σᾶς ἀναφέρω τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν ἐστάλην νὰ κάμω τὴν ὁδοπορίαν καὶ διὰ ποῖον λόγον ἔχω ἔλθει ἐδῶ ἀπὸ τὴν γῆν Χαναὰν καὶ πῶς ἔφθασα εἰς τὴν οἰκίαν σας, διὰ νὰ δεῖξετε ἔτσι καὶ σεῖς τὴν εὐγνωμοσύνην σας εἰς τὸν κύριόν μου, ἀφοῦ μάθετε ὅλα αὐτά. Καὶ ἤμχισε νὰ διηγῆται καὶ γὰρ λέγει· «Ἐγὼ εἶμαι δοῦλος τοῦ Ἀβραάμ. Ὁ Θεὸς εὐλόγησε τὸν κύριόν μου πολὺ καὶ ἔδωσεν εἰς αὐτὸν πρόβατα καὶ μόσχους καὶ χρυσόν καὶ ἄργυρον καὶ ὑπηρέτας καὶ ὑπηρετρίας καὶ καμήλους καὶ ὄνους. Καὶ ἐγέννησεν ἡ Σάρρα, ἡ γυναῖκα τοῦ κυρίου μου, ἓνα υἱὸν εἰς πολὺ γεροντικὴν ἡλικίαν καὶ ἔδωσεν εἰς αὐτὸν τὰ πάντα, ὅλα τὰ ὑπάρχοντά του».

Πρόσεχε πῶς διηγεῖται εἰς αὐτοὺς τὰ πάντα μὲ ἀκρίβειαν. Εἶμαι ὑπηρέτης, λέγει, ἐκείνου, τοῦ Ἀβραάμ, τὸν ὁποῖον γνωρίζετε. Μάθετε λοιπόν, ὅτι ἔτυχε τόσον μεγάλης εὐλογίας ἀπὸ τὸν Κύριον τῶν πάντων, ὥστε νὰ πλουτίσῃ πάρα πολὺ. Ἐπειτα ἀναφέρει καὶ τὸν μέγαν πλοῦτον καὶ λέγει· «Πρόβατα καὶ μόσχους, ἄργυρον καὶ χρυσόν, δούλους καὶ δούλας, καμήλους καὶ ὄνους, ἀπέκτησεν αὐτός». Ἀκούσατε οἱ πλούσιοι ἐσεῖς, οἱ ὁποῖοι ἀγοράζετε κάθε ἡμέραν τόσῃν καὶ τόσῃν ἔκτασιν γῆς καὶ οἰκοδομεῖτε λουτρά καὶ χώρους περιπάτων καὶ λαμπράς

λαμπράς οἰκοδομούμενοι, ὁρᾶτε ἐν τίσιν ἦν τοῦ δικαίου ἢ περιουσία. Οὐδαμοῦ ἄγρός, οὐδαμοῦ οἰκοδομαὶ καὶ ἡ περιττὴ πολυτέλεια, ἀλλὰ πρόβατα καὶ μόσχοι καὶ κάμηλοι καὶ ὄνοι, παῖδες καὶ παιδίσκαι. Καὶ ἵνα
 5 μάθῃς τῶν οἰκετῶν τὸ πλῆθος πόθεν αὐτῶ ἐγεγόνει, ἐπήγαγεν ἐτέρωθι, ὅτι οἰκογενεῖς ἅπαντες ἦσαν. Οὗτος οὖν ὁ δεσπότης ὁ ἐμὸς ἐν τοσαύτῃ περιουσίᾳ γεγονῶς καὶ πολλῆς ἀπολαύσας τῆς ἄνωθεν ροπῆς, ἠνίκα εἰς γῆρας ἤλασεν, ἡ Σάρρα υἱὸν ἔτεκεν αὐτῶ·
 10 τοῦτον ἔχων τὸν μονογενῆ, πάντων αὐτὸν κληρονόμον ἤδη κατέστησε· «Πάντα γὰρ ἔδωκεν αὐτῶ, ὅσα ἦν αὐτῶ».

Εἶτα ἐπειδὴ διηγήσατο τοῦ δεσπότητος τὴν περιφάνειαν, τοῦ Ἰσαὰκ τὸν τόκον, λέγει λοιπὸν τὰς ἐντο-
 15 λάς, ἃς λαβὼν παρὰ τοῦ δεσπότητος αὐτοῦ εἰς τὴν Χαρρὰν παραγέγονε. «Καὶ ὥρκωσέ με», φησὶν, «ὁ κύριός μου, λέγων· οὐ λήψῃ γυναῖκα τῶ υἱῶ μου Ἰσαὰκ ἀπὸ τῶν θυγατέρων τῶν Χαναταίων, ἐν οἷς ἐγὼ παροικῶ, ἀλλ' ἢ εἰς τὸν οἶκον τοῦ πατρός μου πορεύσῃ
 20 καὶ εἰς τὴν φυλὴν μου καὶ λήψῃ γυναῖκα τῶ υἱῶ μου ἐκεῖθεν». Καὶ αὐτὸς μὲν ταῦτα ἐνετείλατο· ἐγὼ δὲ τὰς δυσκολίας ἐννοῶν καὶ τοῦ πράγματος τὸ δυσχερὲς λογιζόμενος, ἐπυθόμην τοῦ κυρίου μου, εἰ μὴ βούλοιο ἢ γυνὴ πορευθῆναι μετ' ἐμοῦ. «Καὶ εἶπέ μοι·
 25 Κύριος ὁ Θεός, ᾧ εὐρέστησα ἐναντίον αὐτοῦ, αὐτὸς ἀποστελεῖ τὸν ἄγγελον αὐτοῦ μετὰ σοῦ καὶ εὐοδώσει τὴν ὁδόν σου καὶ λήψῃ τῶ υἱῶ μου γυναῖκα ἐκ τῆς φυλῆς μου καὶ ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ πατρός μου». Καὶ εἰάν μὴ πείθεται ἡ γυνὴ τοῦ μὴ πορευθῆναι μετὰ σοῦ
 30 ἐνταῦθα, «Τότε ἀθῶος ἔσῃ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς μου».

Ὁ μὲν οὖν δεσπότης, φησί, ταῦτα ἐντειλάμενος καὶ ταύταις με ταῖς προσευχαῖς ἐφοδιάσας, οὕτως ἐξέπεμψεν· ἐγὼ δὲ θαρρήσας ταῖς ἐκείνου προσευχαῖς, ἠνίκα παρεγενόμην ἐπὶ τὴν πηγὴν, ταῦτα τὰ
 35 ῥήματα ἐφθεγξάμην καὶ εἶπον· «Κύριε ὁ Θεὸς τοῦ

οικοδομάς, βλέπετε ἀπὸ τί ἀποτελεῖται ἡ περιουσία τοῦ Ἄβραάμ. Πουθενά ἀγρός, πουθενά οἰκοδομήματα καὶ ἡ περιττὴ πολυτέλεια, ἀλλὰ μόνον πρόβατα καὶ μόσχοι καὶ κάμηλοι καὶ ὄνοι, δοῦλοι καὶ δοῦλαι. Καὶ διὰ νὰ μάθῃς, ἀπὸ ποῦ ἀπέκτησεν αὐτὸ τὸ πλῆθος τῶν ὑπηρετῶν, προσέθεσεν εἰς ἄλλο μέρος, ὅτι ὄλοι εἶχον γεννηθῆ εἰς τὴν οἰκίαν του. Αὐτός λοιπόν ὁ κύριός μου, ὁ ὁποῖος ἔχει τόσῃν περιουσίαν καὶ ἀπήλαυσε πάρα πολὺ τὴν ἄνωθεν βοήθειαν, ὅταν ἔφθασεν εἰς τὰ βαθειὰ γηρατεία, ἡ Σάρρα ἐγέννησεν εἰς αὐτὸν υἱόν. Ἐχων δὲ αὐτὸν μόνον μονογενῆ, κατέστησεν αὐτὸν κληρονόμον ὅλης τῆς περιουσίας. «Καθ' ὅσον παρέδωσεν εἰς αὐτὸν ὅλα τὰ ὑπάρχοντά του».

Ἐπειτα, ἀφοῦ διηγήθη τὴν δόξαν τοῦ κυρίου του, τὴν γέννησιν τοῦ Ἰσαάκ, ὁμιλεῖ εἰς τὴν συνέχειαν διὰ τὰς ἐντολάς, τὰς ὁποίας ἔλαβεν ἀπὸ τὸν κύριόν του καὶ ἦλθεν εἰς τὴν Χαρράν. «Καὶ μὲ ὤρκισεν ὁ κύριός μου», λέγει, «καὶ μοῦ εἶπε. Δέν θὰ πάρῃς γυναῖκα διὰ τὸν υἱόν μου Ἰσαάκ ἀπὸ τὰς θυγατέρας τῶν Χαναναίων, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἐγὼ κατοικῶ, ἀλλὰ θὰ μεταβῆς εἰς τὸν οἶκον τοῦ πατρός μου καὶ εἰς τὴν φυλὴν μου καὶ θὰ πάρῃς ἀπὸ ἐκεῖ γυναῖκα διὰ τὸν υἱόν μου». Καὶ αὐτός δὲ διέταξεν αὐτά, ἐγὼ ὅμως, ἐπειδὴ ἐγνώριζα τὰς δυσκολίας καὶ ἐπειδὴ ἐσκεπτόμην τὴν δυσχέρειαν τῆς ἀποστολῆς, ἠρώτησα τὸν κύριόν μου, μήπως ἡ γυναῖκα δέν θὰ ἤθελε νὰ ἔλθῃ μαζί μου. «Καὶ ἐκεῖνος μοῦ ἀπήντησεν Ὁ Κύριος ὁ Θεὸς ἐνώπιον τοῦ ὁποίου ἤμουν εὐάρεστος, θὰ στείλῃ τὸν ἄγγελόν του μαζί σου καὶ θὰ κατευοδώσῃ τὴν πορείαν σου καὶ θὰ πάρῃς γυναῖκα διὰ τὸν υἱόν μου ἀπὸ τὴν φυλὴν μου καὶ ἀπὸ τὸν οἶκον τοῦ πατρός μου». Καὶ ἂν ἡ γυναῖκα δέν πεισθῆ νὰ ἔλθῃ μαζί σου ἐδῶ, «Τότε θὰ εἶσαι ἀπηλλαγμένος ἀπὸ τὴν κατάραν μου».

Ὁ μὲν κύριός μου, λοιπόν, λέγει, μοῦ ἔδωσεν αὐτὰς τὰς ἐντολάς καὶ μὲ ἐφωδίασε μὲ τὰς εὐχὰς του καὶ ἔτσι μὲ ἀπέστειλεν. Ἐγὼ δὲ ἔλαβον θάρρος ἀπὸ τὰς προσευχὰς ἐκείνου, ὅταν ἔφθασα εἰς τὴν πηγὴν καὶ εἶπα αὐτοὺς τοὺς λόγους· «Κύριε ὁ Θεὸς τοῦ κυρίου μου Ἄβραάμ, ἐάν

κυρίου μου Ἀβραάμ, εἰ σὺ εὐοδοῖς τὴν ὁδόν, ἣν ἐγὼ πορεύομαι· ἰδοὺ ἐγὼ ἔστηκα ἐπὶ τῆς πηγῆς τοῦ ὕδατος, αἱ δὲ θυγατέρες τῶν ἀνθρώπων τῆς πόλεως ἐξελεύσονται ὑδρεύσασθαι ὕδωρ· καὶ ἔσται ἡ παρθένος,
 5 ἢ ἂν ἐγὼ εἶπω, πότισόν με μικρὸν ὕδωρ ἐκ τῆς ὑδρίας σου, καὶ εἶπη μοι, καὶ σὺ πίε, καὶ ταῖς καμήλοις σου ὑδρεύσομαι, αὕτη ἡ γυνή, ἣν ἠτοίμασας τῷ θεράποντί σου Ἰσαάκ, καὶ ἐν τούτῳ γνώσομαι, ὅτι ἐποίησας ἔλεος τῷ κυρίῳ μου Ἀβραάμ». Ταῦτα μὲν
 10 ἐγὼ, φησί, κατ' ἐμαυτὸν εὐχόμενος τὸν Θεὸν καθικέτευσα· οὐπω δὲ τέλος εἰλήφει τὰ παρ' ἐμοῦ ρηθέντα, καὶ παραχρῆμα εἰς ἔργον ἐξήει καὶ τὰ ρήματα πράγματα ἐγένετο. «Πρὸ τοῦ γὰρ συντελέσαι με λαλοῦντα, ἰδοὺ Ρεβέκκα ἐξεπορεύετο τὴν ὑδρίαν ἔχου-
 15 σα ἐπὶ τῶν ὤμων αὐτῆς. Εἶπον δὲ αὐτῇ, πότισόν με, καὶ σπεύσασα καθεῖλε τὴν ὑδρίαν αὐτῆς, καὶ εἶπέ μοι, πίε καὶ σὺ καὶ τὰς καμήλους σου ποτιῶ». Καὶ θεασάμενος λοιπὸν ἐναργῆ τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ γεγεννημένην πρόνοιαν, ἐπηρώτων τίνος εἶη θυγάτηρ· καὶ
 20 μαθὼν, ἐξ ὧν εἶπεν, ὅτι οὐ πρὸς ξένους ἀφικόμην, ἀλλ' εἰς τὴν οἰκίαν Ναχὼρ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ κυρίου μου, θαρσήσας, «Περιέθηκε αὐτῇ τὰ ἐνώτια καὶ τὰ ψέλλια καὶ εὐδοκήσας προσεκύνησα τῷ Κυρίῳ καὶ εὐλόγησα τὸν Θεὸν τοῦ κυρίου μου Ἀβραάμ, ὅτι εὐώ-
 25 δωσέ με λαβεῖν τὴν θυγατέρα τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ κυρίου μου».

Ἀλλὰ τὰ μὲν παρὰ τοῦ Θεοῦ οὕτως ἐναργῶς ὠκονομήθη· αἱ γὰρ προσευχαὶ ἐληλύθασιν αἱ γενόμεναι παρὰ τοῦ δεσπότου μου. Ὑμεῖς δὲ λοιπόν, εἰ τὰ παρ'
 30 ἑαυτῶν ἐπιδείκνυσθε, «Ποιεῖτε ἔλεος καὶ δικαιοσύνην πρὸς τὸν κύριόν μου· εἰ δὲ μή, ἀπαγγείλατέ μοι». Ἦδη μοι, φησί, γνωρίσατε, ἵνα εἰδέναι ἔχω, ὅ,τι δέοι με διαπράξασθαι. Εἰ δὲ μή γε, ἵνα ἐτέρωθι τὴν ὁδὸν ποιήσωμαι, καὶ «Ἐπιστρέψω ἢ εἰς δεξιὰ ἢ εἰς ἀρι-
 35 στερά». Εἶτα ἐπειδὴ ὁ Θεὸς ἦν ὁ τὰ πάντα ἐξευμαρί-

σὺ κατευθύνῃς τὰς πράξεις μου καὶ ἀγιάζῃς τὸν σκοπὸν διὰ τὸν ὁποῖον ἐγὼ ἔχω ἔλθει, ἰδοὺ τώρα εὐρίσκομαι εἰς τὴν πηγὴν τοῦ ὕδατος καὶ αἱ θυγατέρες τῶν ἀνθρώπων τῆς πόλεως νὰ βγοῦν διὰ νὰ ἀντλήσουν ὕδωρ. Καὶ ὅποια κόρη συμβῆ νὰ ἔλθῃ καὶ τῆς εἰπῶ ἐγὼ πότισε με ὀλίγο νερὸ ἀπὸ τὴν ὑδρίαν σου καὶ μοῦ εἶπῃ αὐτή, πῆς καὶ σὺ καὶ θὰ ποτίσω καὶ τὰς καμήλους σου, αὐτὴ θὰ εἶναι ἡ γυναῖκα, τὴν ὁποίαν ἠτοίμασες διὰ τὸν δοῦλον σου τὸν Ἰσαὰκ καὶ με αὐτὸ θὰ καταλάβω, ὅτι ἔκανες ἔλεος εἰς τὸν κύριόν μου τὸν Ἀβραάμ». Προσευχόμενος ἐγὼ, λέγει, εἰς τὸν Θεόν, αὐτὰ ἐζήτησα ἀπ' αὐτόν. Καὶ ἐνῶ ἀκόμη δὲν εἶχα τελειώσει τοὺς λόγους μου, ἀμέσως ἐπραγματοποιήθησαν οἱ λόγοι μου καὶ ἔγιναν πράξεις. «Διότι προτοῦ νὰ τελειώσω τοὺς λόγους μου, ἰδοὺ ἤρχετο ἡ Ρεβέκκα, ἡ ὁποία εἶχεν εἰς τοὺς ὦμους τῆς τὴν ὑδρίαν. Καὶ εἶπον εἰς αὐτήν, δός μου νὰ πιῶ νερὸ καὶ αὐτὴ ἔσπευσε καὶ ἔβγαλε τὴν ὑδρίαν τῆς καὶ μοῦ εἶπε, πῆς καὶ σὺ καὶ θὰ ποτίσω καὶ τὰς καμήλους σου». Καὶ ὅταν εἶδον φανεράν τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ, ἠρώτησα τίνος κόρη ἦτο. Καὶ ὅταν ἔμαθον, ἀπ' ὅσα εἶπεν, ὅτι δὲν εἶχον ἔλθει εἰς ξένους, ἀλλ' εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Ναχώρ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ κυρίου μου, ἀφοῦ ἔλαβον θάρρος, «Τῆς ἐφόρεσα τὰ σκουλαρήκια καὶ τὰ βραχιόλια καὶ ἀφοῦ ηὐχαριστήθην, προσεκύνησα τὸν Κύριον καὶ ἐδόξασα τὸν Θεὸν τοῦ κυρίου μου Ἀβραάμ, διότι με κατευώδωσεν εἰς τὴν ἀληθινὴν ὁδόν, διὰ νὰ λάβω τὴν θυγατέρα τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ κυρίου μου».

Ἄλλ' ὅτι ἐξηρτᾶτο ἀπὸ τὸν Θεὸν διηυθετήθη τόσον ἐμφανῶς, διότι αἱ προσευχαὶ τοῦ κυρίου μου εἰσηκούσθησαν. Σεῖς δέ, ἐπιδεικνύοντες τὰς προθέσεις σας, «Νὰ κάμετε ἔλεος καὶ νὰ φανῆτε δίκαιοι πρὸς τὸν κύριόν μου. Διαφορετικὰ νὰ μοῦ εἰπῆτε». Ἦδη, λέγει, νὰ μοῦ φανερώσητε, διὰ νὰ ἠμπορῶ νὰ γνωρίζω, τί πρέπει νὰ κάμω. Εἰ δὲ μὴ νὰ ἀκολουθήσω ἄλλην ὁδὸν καὶ «Νὰ στραφῶ δεξιὰ ἢ ἀριστερά». Ἐπειτα ἐπειδὴ ὁ Θεὸς ἦτο ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἔφερεν εὐνοϊκὰ τὰ πάντα ἐξ αἰτίας τῶν προσευ-

- ζων διὰ τὰς τοῦ πατριάρχου προσευχάς, φησὶ πρὸς αὐτὸν ὁ πατὴρ τῆς κόρης καὶ ὁ ἀδελφός· «Παρὰ Κυρίου ἐξῆλθε τὸ ρῆμα τοῦτο· οὐ δυνασόμεθα ἀντειπεῖν καλόν, ἢ κακόν». Ἡ διήγησίς σου, φησί, δείκνυσιν
 5 ὅλον τῆς τοῦ Θεοῦ οἰκονομίας γεγενημένον. Μὴ τοίνυν νομίσης ἡμᾶς ἐναντιοῦσθαι τοῖς τῷ Θεῷ δόξασιν· οὐδὲ γὰρ οἶόν τε τοῦτο παρ' ἡμῶν γενέσθαι. «Ἴδου ἔχεις τὴν κόρην· λαβὼν ἀπότρεχε καὶ ἔσται γυνὴ τῷ υἱῷ τοῦ κυρίου σου, καθὰ ἐλάλησε Κύριος».
- 10 6. Εἶδετε ὅπως τὸ παλαιὸν ἐσπούδαζον γυναῖκας ἄγεσθαι τοῖς ἑαυτῶν παισίν; ὅπως πρὸ τῶν χρημάτων ψυχῆς εὐγένειαν ἐπεζῆτουν; Οὐδαμοῦ γραμματεῖα, οὐδαμοῦ συνθῆκαι καὶ τὰ ἄλλα τὰ καταγέλαστα, ἀ νῦν γίνεται καὶ αἱ αἰρέσεις ἐκεῖναι αἱ τοῖς γραμ-
 15 ματείοις ἐντιθέμεναι· ἐὰν ἅπαις, φησί, τελευτήσῃ, ἐὰν τόδε καὶ τόδε συμβῆ· ἀλλὰ παρ' ἐκείνοις οὐδὲν τοιοῦτον, ἀλλὰ τὸ μέγιστον καὶ ἀσφαλὲς γραμματεῖον, τῆς κόρης ὁ τρόπος· οὐδαμοῦ κύμβαλα καὶ χορεῖαι. Καὶ τοῦτο εἶση, ἐπειδὴν πρὸς τὸν νυμφίον τὴν κόρην
 20 ἴδης ἐπαναχθεῖσαν. «Ἀκούσας γὰρ ὁ παῖς ταῦτα, φησί, παρὰ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ ἀδελφοῦ, προσεκύνησε τῷ Θεῷ ἐπὶ τὴν γῆν». «Ὅρα πῶς καθ' ἕκαστον τῶν γενομένων τῷ Δεσπότη τῶν ὅλων τὴν εὐχαριστίαν ἀναφέρει. Αὐτὸς γὰρ ἦν ὁ πάντα προοδοποιῶν καὶ
 25 κατὰ τὸ ρῆμα τοῦ πατριάρχου, ἄγγελον προαποστείλας ἔμπροσθεν αὐτοῦ, τὰ πάντα αὐτῷ ἐξευμαρίζοντα. Καὶ λοιπὸν μαθὼν ὡς τέλος αὐτῷ τὸ σπουδαζόμενον ἔσχεν, «Ἐξενέγκας σκεύη χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ καὶ ἱματισμόν, ἔδωκε τῇ Ρεβέκκα».
- 30 Λοιπὸν μετὰ παρρησίας αὐτὴν θεραπεύει, ὡς ἤδη διὰ τῶν ρημάτων ἐγγυηθεῖσαν τῷ Ἰσαάκ. Τιμᾶ δὲ δώροις καὶ τὸν ἀδελφὸν καὶ τὴν μητέρα, καὶ ὅτε εἰς ἔργον εἶδεν ἐκβάσαν τὴν παρὰ τοῦ δεσπότη ἐντολήν, τότε λοιπὸν τῆς οἰκείας ἀναπαύσεως γίνεται.

7. Ὁ Βαθουήλ.

8. Ὁ Λάβαν.

χῶν τοῦ πατριάρχου, λέγει εἰς αὐτὸν ὁ πατήρ⁷ τῆς κόρης καὶ ὁ ἀδελφός της⁸. «Ἀπὸ τὸν Κύριον ἐξῆλθεν ὁ λόγος αὐτός. Δέν θὰ ἠμπορέσωμεν νὰ σοῦ εἰποῦμεν κακὸν ἢ καλόν». Ἡ διήγησίς σου, λέγει, δεικνύει ὅτι ὅλα αὐτὰ ἐσχεδιάσθησαν ἀπὸ τὸν Θεόν. Νὰ μὴ νομίσης λοιπόν, ὅτι ἡμεῖς ἐναντιούμεθα εἰς τὰς ἀποφάσεις τοῦ Θεοῦ, καθ' ὅσον αὐτὸ δέν εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ ἀπὸ ἡμᾶς. «Ἴδου ἔχεις τὴν κόρην. Λάβε αὐτὴν καὶ πήγαινε καὶ ἄς γίνῃ γυναῖκα τοῦ υἱοῦ τοῦ κυρίου σου, ὅπως διέταξεν ὁ Θεός».

6. Εἶδατε πόσον ἐφρόντιζον τὴν παλαιάν ἐποχὴν νὰ δώσουν γυναῖκας εἰς τοὺς υἱούς των; Πῶς πρὶν ἀπὸ τὰ χρήματα ἐπεζήτουν τὴν εὐγένειαν τῆς ψυχῆς; Πουθενὰ συμβόλαια, πουθενὰ συμφωνίαι καὶ τὰ ἄλλα τὰ καταγέλαστα, τὰ ὁποῖα συμβαίνουν τώρα καὶ οἱ ὄροι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι γράφονται εἰς τὰ συμβόλαια. Ἐὰν ἀποθάνῃ, λέγει, ἄτεκνος, ἐὰν αὐτὸ καὶ αὐτὸ συμβῇ. Ἄλλ' εἰς ἐκείνους δέν συνέβαινε τίποτε τέτοιο, ἀλλὰ τὸ μεγαλύτερον καὶ ἀσφαλές συμβόλαιον τῆς κόρης ἦτο ὁ χαρακτήρ αὐτῆς. Πουθενὰ τύμπανα καὶ χοροί. Καὶ αὐτὸ θὰ τὸ γνωρίσης, ὅταν θὰ ἰδῆς τὴν κόρην νὰ ἔρχεται πρὸς τὸν νυμφίον. Διότι λέγει, «Ὅταν ἤκουσεν ὁ ὑπηρέτης αὐτοῦς τοὺς λόγους ἀπὸ τὸν πατέρα καὶ τὸν ἀδελφόν, προσεκύνησε τὸν Θεὸν μέχρι τὸ ἔδαφος». Πρόσεχε, πῶς εὐχαριστεῖ τὸν Κύριον τῶν πάντων διὰ κάθε ἓνα ποῦ ἐγίνετο. Διότι αὐτός ἦτο ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος προητοίμαζε τὰ πάντα καὶ κατὰ τὸν λόγον τοῦ πατριάρχου αὐτός, ὁ ὁποῖος, ἀφοῦ ἔστειλεν ἔμπροσθέν του ἄγγελον, διηυθέτησε τὰ πάντα ἐπιτυχῶς πρὸς χάριν του. Καὶ ὅταν ἔμαθεν εἰς τὸ ἐξῆς, ὅτι εἶχε καλὸν τέλος ἢ ἀποστολὴν του, «Ἐβγαλε χρυσᾶ σκεύη καὶ ἀργυρᾶ καὶ φορέματα καὶ ἔδωσεν εἰς τὴν Ρεβέκκαν».

Ἐπειτα περιποιεῖται αὐτὴν μὲ θάρρος, ὡσὰν νὰ εἶχεν ἤδη ἀρραβωνιασθῆ μὲ τοὺς λόγους μὲ τὸν Ἰσαάκ. Τιμᾶ δὲ μὲ δῶρα καὶ τὸν ἀδελφόν καὶ τὴν μητέρα καὶ ὅταν εἶδεν, ὅτι ἐπραγματοποιήθη ἡ ἐντολὴ τοῦ κυρίου του, τότε πλέον φροντίζει διὰ τὴν ἀνάπαυσίν του. Διότι

«Ἐφαγον γάρ», φησί, «καὶ ἔπιον, αὐτὸς καὶ οἱ ἄνδρες οἱ μετ' αὐτοῦ καὶ ἐκοιμήθησαν. Καὶ ἀναστὰς τῷ πρῶτῳ εἶπεν· ἐκπέμψατέ με, ἵνα ἀπέλθω πρὸς τὸν κύριόν μου». Ἐπειδὴ πάντα μοι οὕτω κατευωδώθη, φησί, καὶ οὐδέν ἐστι λοιπὸν τὸ ἐλλεῖπον, ἀλλὰ καὶ ὑμῖν τοῦτο ἀρεστὸν ἐφάνη, «Ἐκπέμψατέ με, ἵνα ἀπέλθω πρὸς τὸν κύριόν μου. Εἶπαν δέ, φησίν, οἱ ἀδελφοὶ καὶ ἡ μήτηρ· μεινάτω ἡ παρθένος μεθ' ἡμῶν ἡμέρας ὡσεὶ δέκα καὶ μετὰ ταῦτα ἀπελεύσεσθε. Ὁ δὲ εἶπε πρὸς αὐτούς· μὴ κατέχετε με, καὶ Κύριος εὐώδωσε τὴν ὁδὸν μου· ἐκπέμψατέ με, ἵνα ἀπέλθω πρὸς τὸν κύριόν μου». Τίνος ἕνεκεν, φησίν, ὑπερτίθεσθε καὶ διαναβάλλεσθε, τοῦ Θεοῦ τοσαύτην εὐκολίαν ἐν ἅπασί μοι παρεσχηκότος; «Ἀπολύσατέ με, ἵνα ἀπέλθω πρὸς τὸν κύριόν μου». Οἱ δέ, φησίν, εἶπον· καλέσωμεν τὴν παῖδα καὶ ἐρωτήσωμεν αὐτήν. Καὶ ἐκάλεσαν καὶ εἶπαν αὐτῇ· πορεύσῃ μετὰ τοῦ ἀνθρώπου; Ἡ δὲ εἶπε, πορεύσομαι. Καὶ ἐξέπεμψαν Ρεβέκκαν τὴν ἀδελφὴν αὐτῶν καὶ τὰ ὑπάρχοντα αὐτῆς καὶ τὸν παῖδα τοῦ Ἄβραάμ, καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ, «καὶ εὐλόγησαν Ρεβέκκαν καὶ εἶπον αὐτῇ· ἀδελφὴ ἡμῶν εἶ, γενοῦ εἰς χιλιάδας μυριάδων καὶ κληρονομησάτω τὸ σπέρμα σου τὰς πόλεις τῶν ὑπεναντίων».

Ὅρα πῶς καὶ οὗτοι ἀγνοοῦντες σημαίνουσι τῇ κόρῃ τὰ μέλλοντα ἔσεσθαι, τοῦ Θεοῦ τὴν διάνοιαν αὐτῶν πρὸς τοῦτο κατευοδώσαντος. Ἀμφότερα γὰρ αὐτῇ προμηνύουσιν, ὅτι καὶ εἰς χιλιάδας μυριάδων ἔσται, καὶ ὅτι κληρονομήσει τὸ σπέρμα αὐτῆς τὰς πόλεις τῶν ὑπεναντίων. Εἶδες διὰ πάντων δεικνυμένην ἐναργῆ τοῦ Θεοῦ τὴν πρόνοιαν, πῶς καὶ διὰ τῶν ἀπίστων προμηνύεσθαι τὰ μέλλοντα οἰκονομεῖ ὁ τῶν ἀπάντων Δεσπότης; «Καὶ ἀναστᾶσα», φησί, «Ρεβέκκα καὶ αἱ ἄβραι αὐτῆς ἐπέβησαν ἐπὶ τὰς καμήλους». Εἶδες, οἷαν ἄγεται νύμφην ὁ πατριάρχης; ὕδρευομέ-

λέγει, «Ἐφαγον καὶ ἔπιον αὐτός καὶ οἱ συνοδοὶ του καὶ ἐκοιμήθησαν. Καὶ ὅταν ἐσηκώθη τὸ πρωὶ εἶπεν Ἐπιτρέψατέ μου νὰ ἀναχωρήσω πρὸς τὸν κύριόν μου». Ἐπειδὴ τὰ πάντα ἔχουν γίνει πολὺ εὐνοϊκὰ εἰς ἐμένα, λέγει, καὶ δὲν μένει τίποτε ἄλλο καὶ ἐφάνη καὶ εἰς σᾶς ἀρεστόν «Ἐπιτρέψατέ μου νὰ ἀναχωρήσω πρὸς τὸν κύριόν μου. Καὶ εἶπον οἱ ἀδελφοὶ τῆς Ρεβέκκας καὶ ἡ μητέρα της Ἄς μείνη ἡ κόρη μαζί μας δέκα ἡμέρας περίπου καὶ κατόπιν ᾶς ἀναχωρήσῃ. Ὁ ὑπηρέτης ὅμως εἶπε πρὸς αὐτούς. Μὴ μὲ κρατεῖτε καὶ ὁ Κύριος κατευώδωσε τὴν ἀποστολήν μου. Ἐπιτρέψατέ μου νὰ ἀναχωρήσω πρὸς τὸν κύριόν μου». Διατί, λέγει, μὲ καθυστερεῖτε καὶ συνεχῶς ἀναβάλλετε, ἀφοῦ ὁ Θεὸς μου προσέφερε τόσην εὐκολίαν εἰς ὅλα; «Ἀφήσατέ με νὰ ἀναχωρήσω πρὸς τὸν κύριόν μου». Ἐκεῖνοι ὅμως, λέγει, εἶπον. Ἄς καλέσωμεν τὴν κόρην καὶ ᾶς τὴν ἐρωτήσωμεν. Καὶ ἐκάλεσαν τὴν Ρεβέκκαν καὶ ὠρώτησαν αὐτήν. Θὰ ὑπάγῃς μαζί μὲ τὸν ἄνθρωπον; Αὐτὴ ἀπήντησε θὰ ὑπάγω. Καὶ ἄφησαν τὴν Ρεβέκκαν τὴν ἀδελφήν των νὰ ἀναχωρήσῃ μὲ τὰ πράγματα της καὶ τὸν ὑπηρέτην τοῦ Ἀβραὰμ καὶ τοὺς συνοδοὺς του. «Καὶ εὐχήθησαν τὴν Ρεβέκκαν καὶ εἶπον εἰς αὐτήν. Εἴσαι ἀδελφή μας. Εἴθε νὰ γίνῃς πρόγονος χιλιάδων μυριάδων καὶ ᾶς κληρονομήσουν οἱ ἀπόγονοί σου τὰς πόλεις τῶν ἀντιπάλων των».

Πρόσεχε, πῶς καὶ αὐτοί, ἂν καὶ ἀγνοοῦν τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ Θεοῦ, ὅμως δηλώνουν εἰς τὴν κόρην αὐτά, τὰ ὁποῖα πρόκειται νὰ συμβοῦν, ἀφοῦ ὁ Θεὸς ἐφώτισε τὸν νοῦν των νὰ κάμουν αὐτό. Διότι καὶ τὰ δύο προμηνύουν εἰς αὐτήν καὶ ὅτι θὰ γίνῃ πρόγονος χιλιάδων μυριάδων καὶ ὅτι οἱ ἀπόγονοι αὐτῆς θὰ κληρονομήσουν τὰς πόλεις τῶν ἐχθρῶν των. Εἶδες, ὅτι μὲ ὅλα ἀποδεικνύεται πολὺ καθαρὰ ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ, ὅτι ὁ Κύριος τῶν πάντων φροντίζει καὶ διὰ τῶν ἀπίστων νὰ δηλωθοῦν ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα πρόκειται νὰ συμβοῦν; «Καὶ ἀφοῦ ἐσηκώθη», λέγει, «ἡ Ρεβέκκα καὶ αἱ θεραπαινίδες της ἐπεβιβάσθησαν εἰς τὰς καμήλους». Εἶδες ποῖαν νύμφην παίρνει ὁ πατριάρχης;

νην καὶ τὴν ὑδρίαν ἐπὶ τῶν ὤμων φέρουσαν καὶ νῦν
 πάλιν ἐπιβᾶσαν ἐπὶ τὰς καμήλους. Οὐδαμοῦ ἡμίονοι
 ἀργύρῳ περιλαμπόμενοι τοὺς τραχήλους, οὐδὲ οἰκε-
 τῶν ἔσμός, οὐδὲ ἡ πολλὴ βλακεία ἢ νῦν γινομένη·
 5 ἀλλὰ τοσαύτη ἦν τῶν παλαιῶν γυναικῶν ἢ ἀνδρεία,
 ὡς καὶ ἐπὶ τὰς καμήλους αὐτὰς ἐπιβαίνειν καὶ οὕτως
 ὁδοιπορεῖν. «Καὶ ἐπορεύθησαν», φησί, «μετὰ τοῦ ἀν-
 θρώπου. Ὁ δὲ Ἰσαὰκ ἐξῆει ἀδολεσχῆσαι εἰς τὸ πε-
 δίον τὸ πρὸς δείλης· καὶ ἀναβλέψας τοῖς ὀφθαλμοῖς
 10 εἶδε τὰς καμήλους ἐρχομένας». Εἰς τὸν πεδῖον, φη-
 σίν, ὁ Ἰσαὰκ διατρίβων ἐθεάσατο τὰς καμήλους. «Ἡ
 δὲ Ρεβέκκα ἰδοῦσα τὸν Ἰσαὰκ, κατεπήδησεν ἀπὸ τῆς
 καμήλου καὶ εἶπε τῷ παιδί· Τίς ἐστὶν ὁ ἄνθρωπος ἐ-
 κείνος ὁ πορευόμενος ἐν τῷ πεδίῳ εἰς συνάντησιν
 15 ἡμῶν;».

Ὅρα τῆς κόρης τὴν εὐγένειαν· ἐπειδὴ εἶδε τὸν
 Ἰσαὰκ, ἐπυνθάνετο τίς εἴη. Καὶ μαθοῦσα ὅτι αὐτός
 ἐστὶν ὁ μέλλον αὐτὴν ἄγεσθαι, περιεβάλλετο, φησί,
 τὸ θέριστρον καὶ παραγενόμενος ὁ παῖς διηγήσατο
 20 πάντα μετὰ ἀκριβείας τῷ Ἰσαὰκ. Ἐνταῦθα σκόπει
 μοι, ἀγαπητέ, πῶς οὐδαμοῦ τὰ περιττὰ ταῦτα καὶ ἀ-
 νόνητα, οὐδαμοῦ πομπὴ διαβολικὴ, οὐδαμοῦ κύμβαλα
 καὶ αὐλοὶ καὶ χορεῖαι, καὶ τὰ σατανικὰ ἐκεῖνα συμ-
 πόσια, καὶ αἱ λαιδοροῖαι αἱ πάσης ἀσχημοσύνης γέμου-
 25 σαι, ἀλλὰ πᾶσα σεμνότης, πᾶσα σοφία, πᾶσα ἐπιεί-
 κεια. «Εἰσῆλθε δέ», φησίν, «Ἰσαὰκ εἰς τὸν οἶκον
 τῆς μητρὸς αὐτοῦ καὶ ἔλαβε τὴν Ρεβέκκαν καὶ ἐγένε-
 νετο αὐτῷ γυνὴ καὶ ἠγάπησεν αὐτὴν καὶ παρεκλήθη
 Ἰσαὰκ περὶ Σάρρας τῆς μητρὸς αὐτοῦ».

30 Ταύτην μιμείσθωσαν αἱ γυναῖκες· τοῦτον ζηλού-
 τωσαν οἱ ἄνδρες· οὕτω τὰς νύμφας ἀγαγέσθαι σπου-
 दाζέτωσαν. Τίνος γὰρ ἔνεκεν, εἰπέ μοι, ἐξ ἀρχῆς καὶ
 ἐκ προοιμίων κηλίδων πληρῶσαι συγχωρεῖς τῆς κό-
 ρης τὰς ἀκοὰς διὰ τῶν αἰσχυρῶν ἁσμάτων, διὰ τῆς
 35 ἀκαίρου πομπῆς ἐκείνης; Οὐκ οἶσθα ὅπως ἡ νεότης

Ἐκείνην ἢ ὅποια παίρνει νερό καὶ μεταφέρει τὴν ὑδρίαν εἰς τοὺς ὤμους της καὶ τώρα πάλιν ἀνεβαίνει εἰς τὰς καμήλους. Πουθενὰ δὲν ὑπάρχουν ἡμίονοι, τῶν ὁποίων οἱ λαιμοὶ νὰ λάμπουν ἀπὸ ἄργυρον, οὔτε πλῆθος δούλων, οὔτε ἡ μεγάλη ἀνοησία, ἢ ὅποια συμβαίνει καὶ σήμερον. Ἄλλὰ τόση ἦτο ἡ γενναιότης τῶν παλαιῶν γυναικῶν, ὥστε καὶ εἰς τὰς καμήλους νὰ ἀναβαίνουν καὶ ἔτσι νὰ ὀδοιποροῦν. «Καὶ ἀνεχώρησαν», λέγει, μαζί μὲ τὸν ὑπηρέτην. Ὁ δὲ Ἰσαὰκ ἐξῆλθε κατὰ τὸ δειλινὸν εἰς τὴν πεδιάδα διὰ νὰ προσευχηθῆ. Καὶ ὅταν ἐσήκωσε τοὺς ὀφθαλμοὺς του εἶδε τὰς καμήλους νὰ ἔρχονται». Ἐνῶ ὁ Ἰσαὰκ, λέγει, ἦτο εἰς τὴν πεδιάδα, εἶδε τὰς καμήλους. «Καὶ ἡ Ρεβέκκα ὅταν εἶδε τὸν Ἰσαὰκ ἐπήδησε ἀπὸ τὴν κάμηλον καὶ εἶπεν εἰς τὸν ὑπηρέτην. Ποῖος εἶναι ἐκεῖνος ὁ ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος βαδίζει εἰς τὴν πεδιάδα πρὸς συνάντησίν μας;».

Πρόσεχε τὴν εὐγένειαν τῆς κόρης. Μόλις εἶδε τὸν Ἰσαὰκ, ἐζήτησε νὰ μάθῃ, ποῖος ἦτο. Καὶ ὅταν ἔμαθεν, ὅτι αὐτὸς ἦτο ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἐπρόκειτο νὰ τὴν νυμφευθῆ, ἔβαλε, λέγει, τὴν καλύπτραν της καὶ ὅταν ὁ ὑπηρέτης ἐπλησίασε, διηγήθη εἰς τὸν Ἰσαὰκ τὰ πάντα μὲ ἀκρίβειαν. Ἐδῶ σκέψου, ἀγαπητέ, ὅτι πουθενὰ δὲν συνέβησαν ἐκεῖνα τὰ περιττὰ καὶ ἀνόητα πράγματα, πουθενὰ διαβολικὴ πομπή, πουθενὰ τύμπανα καὶ αὐλοὶ καὶ χοροὶ καὶ τὰ σατανικὰ ἐκεῖνα συμπόσια καὶ αἱ ὑβρεῖς, αἱ ὁποῖαι εἶναι πλήρεις κάθε ἀσχημίας, ἀλλὰ κάθε σεμνότης, κάθε σοφία καὶ κάθε σύνεσις. «Ὁ δὲ Ἰσαὰκ ὠδήγησε τὴν Ρεβέκκαν εἰς τὴν σκηνὴν τῆς μητρὸς του καὶ ἐνυμφεύθη αὐτὴν καὶ ἠγάπησεν αὐτὴν καὶ παρηγορήθη ἔτσι ὁ Ἰσαὰκ ἀπὸ τὸν θάνατον τῆς μητρὸς του Σάρρας».

Αὐτὴν ἄς μιμηθοῦν αἱ γυναῖκες. Αὐτὸν ἄς μιμηθοῦν οἱ ἄνδρες. Ἔτσι ἄς φροντίζουν νὰ νυμφεύωνται. Διὰ ποῖον λόγον, εἶπέ μου, ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ἀμέσως ἀφήνεις τὴν κόρην νὰ κηλιδωθῆ ἢ ἀκοή της μὲ τὰ αἰσχρὰ τραγούδια, μὲ τὴν ἀκατάλληλον ἐκείνην πομπήν; Δὲν γνωρίζεις, ὅτι

εὐκόλος πρὸς ὄλισθον; τί τὰ σεμνὰ τοῦ γάμου ἐκπομ-
 πεύεις μυστήρια; δέον ἅπαντα ταῦτα ἀπελαύνειν καὶ
 τὴν αἰδῶ ἐκ προοιμίων ἐκπαιδεύειν τὴν κόρην καὶ ἱ-
 ερέας καλεῖν καὶ δι' εὐχῶν καὶ εὐλογιῶν τὴν ὁμόνοι-
 5 αν τοῦ συνοικεσίου συσφίγγειν, ἵνα καὶ ὁ πόθος τοῦ
 νυμφίου αὐξήται καὶ τῆς κόρης ἡ σωφροσύνη ἐπιτεί-
 νηται καὶ διὰ πάντων τὰ τῆς ἀρετῆς ἔργα εἰσελεύσε-
 ται εἰς τὴν οἰκίαν ἐκείνην καὶ πᾶσαι τοῦ διαβόλου αἰ-
 μηχαναὶ ἐκποδῶν ἔσονται καὶ αὐτοὶ μεθ' ἡδονῆς τὸν
 10 βίον διαῶσιν ὑπὸ τῆς τοῦ Θεοῦ ροπῆς συγκροτού-
 μενοι· ἥς γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ
 φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ'
 οὗ τῷ Πατρὶ ἅμα τῷ ἁγίῳ Πνεύματι δόξα, κράτος,
 τιμὴ, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.
 15 Ἄμην.

ἢ νεότης ρέπει πρὸς τὸ κακόν; Διατί διαπομπεύεις τὰ σεμνὰ μυστήρια τοῦ γάμου; Πρέπει ὅλα αὐτὰ νὰ τὰ ἀπομακρύνῃς καὶ νὰ διδάξῃς εἰς τὴν κόρην ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τὴν σεμνότητα καὶ νὰ καλῆς ἱερεῖς καὶ νὰ σφραγίσῃς τὴν ὁμόνοιαν τοῦ συνοικεσίου μὲ εὐχὰς καὶ εὐλογίας, διὰ νὰ αὐξηθῇ ἡ ἀγάπη τοῦ νυμφίου καὶ νὰ δυναμώσῃ ἡ σωφροσύνη τῆς κόρης. Καὶ μὲ ὅλα αὐτὰ νὰ εἰσέλθουν εἰς ἐκείνην τὴν οἰκίαν τὰ ἔργα τῆς ἀρετῆς καὶ ὅλαι αἱ πανουργίαι τοῦ διαβόλου νὰ ἀπομακρύνωνται καὶ αὐτοὶ νὰ περάσουν τὴν ζωὴν των εὐτυχισμένοι, ἐνωμένοι μὲ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ. Αὐτὴν εἴθε νὰ ἐπιτύχωμεν ὅλοι ἡμεῖς μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα καὶ συγχρόνως εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει ἡ δόξα, ἡ ἐξουσία, ἡ τιμὴ τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΜΘ'

(Γεν. 25, 19-26)

«Αὐται δὲ αἱ γενέσεις», φησὶν, «'Ισαὰκ τοῦ υἱοῦ 'Αβραάμ».

5 1. Πάλιν ὑμᾶς ἐπὶ τὴν συνήθη τράπεζαν ἀναγαγεῖν βούλομαι καὶ ἐκ τῶν παρὰ τοῦ Μωϋσέως ρημάτων τὴν ἐστίασιν ὑμῖν παραθεῖναι, μᾶλλον δὲ τῶν τοῦ Πνεύματος. Οὐδὲ γὰρ ἀφ' ἑαυτοῦ Μωϋσῆς ταῦτα ἡμῖν ἐξέθετο, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐνηχοῦ-
10 μενος. Ἰδωμεν οὖν, τί καὶ σήμερον ἡμᾶς διδάξαι βούλεται. Οὐδὲ γὰρ ἀπλῶς οὐδὲ εἰκῆ τοὺς βίους ἡμῖν τῶν δικαίων ἐκτίθεται, ἀλλ' ἵνα ζηλώσωμεν τούτων τὴν ἀρετὴν καὶ μιμηταὶ γενώμεθα τῶν ἐκείνοις κατωρθωμένων. Ἐπειδὴ γὰρ ἡμῖν τὰ κατὰ τὸν πατρι-
15 ἀρχὴν ἀκριβῶς διηγησάμενος καὶ τὸν τελευταῖον αὐτοῦ ἄθλον τὸν ἐπὶ τῇ τοῦ μονογενοῦς σφαγῇ, διδάξας ἡμᾶς πῶς ἂν τῷ Θεῷ αὐτὸν καλλιέρημα, εἰ καὶ μὴ αὐτῷ ἔργω, ἀλλὰ τῇ προθυμίᾳ εἰργάσατο, τέλος ἐπέθηκεν ἐκείνοις τοῖς διηγήμασι· νῦν ἡμῖν ἐκτίθεται τὰ
20 κατὰ τὸν 'Ισαὰκ τὸν σφαγέντα καὶ μὴ σφαγέντα· αἰνίγματι γὰρ ἔοικε τὸ γεγονός. Ἄκουσον γὰρ Παύλου λέγοντος· «Πίστει προσενήνοχε τὸν 'Ισαὰκ 'Αβραάμ πειραζόμενος· καὶ τὸν μονογενῆ προσέφερεν ὁ τὰς ἐπαγγελίας ἀναδεξάμενος».

25 Ἐἶτα ἵνα μάθωμεν ἀκριβῶς, πῶς πίστει ταῦτα πάντα διεπράττετο καὶ ἐναντία τῇ ὑπασχέσει ὄρων τὰ ὑπ' αὐτοῦ γίνεσθαι κελευόμενα, οὐκ ἔταράττετο, φησὶν· «Ὅθεν αὐτὸν καὶ ἐν παραβολῇ ἐκομίσασατο». Τί ἐστίν, «Ἐν παραβολῇ ἐκομίσασατο»; Ἐπειδὴ γὰρ αὐτὸν

1. Ἐβρ. 11, 17.

2. Ἐβρ. 11, 19.

Ο Μ Ι Λ Ι Α Μ Θ'

(Γεν. 25, 19 - 26)

«Αὐτή εἶναι ἡ γενεαλογία», λέγει, «τοῦ Ἰσαάκ τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀβραάμ».

1. Πάλιν ἐπιθυμῶ νὰ σᾶς ὀδηγήσω εἰς τὴν συνήθη τράπεζαν καὶ νὰ σᾶς παραθέσω συμπόσιον μὲ τοὺς λόγους τοῦ Μωυσέως, ἢ μᾶλλον μὲ τοὺς λόγους τοῦ Πνεύματος. Καθ' ὅσον δὲν ἐξέθεσεν αὐτὰ εἰς ἡμᾶς ὁ Μωυσεῖς ἀπὸ μόνος του, ἀλλ' ὀδηγούμενος ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ἦς ἰδοῦμεν λοιπὸν, τί θέλει νὰ μᾶς διδάξῃ καὶ σήμερον. Καθ' ὅσον δὲν μᾶς ἐκθέτει ἀπλῶς καὶ χωρὶς λόγον τοὺς βίους τῶν δικαίων, ἀλλὰ διὰ νὰ μιμηθῶμεν τὴν ἀρετὴν αὐτῶν καὶ τὰ κατορθώματά των. Ἐφοῦ λοιπὸν διηγήθη εἰς ἡμᾶς λεπτομερῶς τὰ σχετικὰ μὲ τὸν πατριάρχην καὶ τὸν τελευταῖον ἄθλον του ἐξ αἰτίας τῆς θυσίας τοῦ μονογενοῦς τοῦ υἱοῦ καὶ ἔδίδαξεν εἰς ἡμᾶς, πῶς ἀπετέλεσε τὴν θυσίαν εἰς τὸν Θεόν, ἂν καὶ ὄχι μὲ ἔργα, ἀλλὰ μὲ προθυμίαν, ἐτελείωσεν ἐκεῖνας τὰς διηγήσεις. Τώρα ἐκτίθενται εἰς ἡμᾶς τὰ σχετικὰ μὲ τὸν Ἰσαάκ τὸν θυσιασθέντα καὶ μὴ θυσιασθέντα. Ἐφοῦ μὲ αἰνιγμα ὁμοιάζει τὸ γεγονός. Ἦκουσε λοιπὸν καὶ τὸν Παῦλον, ὁ ὁποῖος λέγει· «Μὲ τὴν πίστιν προσέφερον ὁ Ἀβραάμ τὸν Ἰσαάκ, ὅταν ἐδοκιμάσθη. Καὶ τὸν μονογενῆ του προσέφερον αὐτός, ὁ ὁποῖος ἔλαβε τόσας ὑποσχέσεις»¹.

Ἐπειτα διὰ νὰ μάθωμεν μὲ ἀκρίβειαν, πῶς ἔκαμεν ὅλα αὐτὰ μὲ πίστιν καὶ δὲν ἐταράσσετο, ἂν καὶ ἔβλεπεν, ὅτι ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα διετάσσετο νὰ κάμῃ, ἦσαν ἀντίθετα μὲ τὴν ὑπόσχεσιν, λέγει ὁ Παῦλος· «Ἐλαβε αὐτὸν πίσω ὁ Ἀβραάμ»². Τί σημαίνει, «Ἐλαβε πίσω αὐτὸν ἀπὸ τοὺς νεκρούς»; Ἐφοῦ ἔφερον αὐτὸν νὰ θυσια-

εἰς θυσίαν ἀνήνεγκε καὶ ἀπηρτισμένην τὴν γνώμην
 ἐπεδείξατο, αὐτός γε τὸν στέφανον ἀνεδήσατο καὶ
 τὸν παῖδα λαβὼν ἐπανήει καὶ ἡ θυσία διὰ προβάτου
 ἐπληροῦτο καὶ ἐδείκνυ διὰ πάντων ὁ τῶν ὄλων Θεὸς
 5 τῆς οἰκείας φιλανθρωπίας τὴν ὑπερβολὴν, καὶ ὅτι
 οὐ σφαγῆναι τὸν Ἰσαὰκ βουλόμενος τοῦτο ἐπέταττεν,
 ἀλλὰ τοῦ δικαίου γυμνάζων τὴν ὑπακοήν. Ἄλλ' ὥσ-
 περ εἶδομεν τοῦ πατριάρχου τὴν ἀρετὴν διὰ πάντων
 λάμπουσαν, φέρε καὶ τὰ κατὰ τὸν Ἰσαὰκ σήμερον
 10 εἰς μέσον προθέντες ἴδωμεν, ὅπως καὶ αὐτὸς τὸ φι-
 λόθεον αὐτοῦ τῆς γνώμης διὰ πάντων ἐπιδείκνυται.
 Ἄξιον δὲ καὶ αὐτῶν ἐπακοῦσαι τῶν τῆς Γραφῆς ρη-
 μάτων. «Αὐταὶ δὲ αἱ γενέσεις», φησὶν, «Ἰσαὰκ τοῦ
 υἱοῦ Ἀβραάμ. Ἀβραάμ ἐγέννησε τὸν Ἰσαὰκ. Ἦν δὲ
 15 Ἰσαὰκ ἐτῶν τεσσαράκοντα, ὅτε ἔλαβε Ρεβέκκαν θυ-
 γατέρα Βαθουῆλ τοῦ Σύρου ἐκ τῆς Μεσοποταμίας,
 ἀδελφὴν δὲ Λάβαν τοῦ Σύρου, ἑαυτῷ εἰς γυναῖκα».

Σκόπει μοι, ἀγαπητέ, τῆς θείας Γραφῆς τὴν ἀ-
 κρίβειαν, ὅπως οὐδὲν παρέργως τίθησι. Τίνος γὰρ
 20 ἔνεκεν ἡμῖν τὸν χρόνον τοῦ Ἰσαὰκ ἐπισημαίνεται,
 καὶ φησιν, «Ἦν δὲ Ἰσαὰκ ἐτῶν τεσσαράκοντα, ὅτε
 ἔλαβε τὴν Ρεβέκκαν», Οὐχ ἀπλῶς, οὐδὲ εἰκῆ· ἀλλ'
 ἐπειδὴ μέλλει μετὰ ταῦτα τῆς Ρεβέκκας ἡμῖν διηγεί-
 σθαι τὴν στείρωσιν καὶ ὅτι ἐξ εὐχῆς τοῦ δικαίου τὰ
 25 τῆς παιδοποιίας αὐτῆ γέγονε, βούλεται διδάξαι ἡμᾶς
 τὸ μέγεθος τῆς ὑπομονῆς τοῦ Ἰσαὰκ καὶ σημᾶναι τὸν
 χρόνον ἀκριβῶς, ὅσον ἐν ἀπαιδίᾳ γέγονεν· ἵνα καὶ
 ἡμεῖς ζηλοῦντες τὸν δίκαιον, οὕτω προσεδρεύωμεν
 ταῖς πρὸς τὸν Θεὸν ἱκεσίαις, ἐπειδὴν αἰτῶμέν τι παρ'
 30 αὐτοῦ. Εἰ γὰρ ὁ δίκαιος οὕτος, οὕτως ἐνάρετος ὢν
 καὶ τσαύτης εὐνοίας ἀπολαύων παρὰ τοῦ Θεοῦ, το-
 σαύτην ἐπεδείκνυτο σπουδὴν καὶ εὐτονίαν, τὸν Θεὸν
 διηνεκῶς παρακαλῶν, ὥστε λῦσαι τῆς Ρεβέκκας τὴν
 στείρωσιν, τί ἂν εἵποιμεν ἡμεῖς οἱ τσαῦτα φορτία
 35 ἁμαρτημάτων ἔχοντες ἐπικείμενα καὶ μηδὲ τὸ πολ-

σθῆ καὶ ἐφάνερωσεν ὀλοκληρωμένην τὴν θέλησίν του, αὐτός βεβαίως περιεβλήθη τὸν στέφανον καὶ ἀφοῦ ἔλαβε τὸ παιδί ἐπανῆλθε καὶ ἡ θυσία ἐξεπληρώθη μὲ τὸ πρόβατον καὶ μὲ ὅλα αὐτὰ ἀπέδειξεν ὁ Θεὸς τὴν ὑπερβολικὴν του ἀγάπην, διότι διέταξεν αὐτό, ὄχι ἐπειδὴ ἤθελε νὰ σφαγῆ ὁ Ἰσαάκ, ἀλλ' ἐπειδὴ ἤθελε νὰ δοκιμάσῃ τὴν ὑπακοὴν τοῦ δικαίου. Ἄλλ' ὅπως ἀκριβῶς εἶδομεν τὴν ἀρετὴν τοῦ πατριάρχου νὰ λάμπῃ μὲ ὅλα αὐτὰ, ἐμπρὸς λοιπὸν νὰ ἐξετάσωμεν σήμερον καὶ τὰ σχετικὰ μὲ τὸν Ἰσαάκ, διὰ νὰ ἰδοῦμεν, πῶς καὶ αὐτὸς φανερῶνει μὲ ὅλα τὴν εὐσέβειάν του. Ἀξίζει δὲ νὰ ἀκούσωμεν τοὺς ἰδίους τοὺς λόγους τῆς ἀγίας Γραφῆς· «Αὕτη εἶναι ἡ γενεαλογία τοῦ Ἰσαάκ τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀβραάμ», λέγει. «Ὁ Ἀβραάμ ἐγέννησε τὸν Ἰσαάκ. Ἦτο δὲ ὁ Ἰσαάκ τεσσαράκοντα ἐτῶν, ὅταν ἔλαβε τὴν Ρεβέκκαν ὡς σύζυγον, τὴν κόρην τοῦ Βαθουήλ τοῦ Σύρου ἐκ τῆς Μεσοποταμίας, ἀδελφὴν δὲ τοῦ Λάβαν τοῦ Σύρου».

Σκέψου, παρακαλῶ, ἀγαπητέ μου, τὴν ἀκρίβειαν τῆς ἀγίας Γραφῆς, πῶς δηλαδὴ δὲν περιέχει τίποτε τὸ μάταιον. Διὰ ποῖον λόγον δηλαδὴ δηλώνει εἰς ἡμᾶς τὴν ἡλικίαν τοῦ Ἰσαάκ καὶ λέγει· «Ὁ δὲ Ἰσαάκ ἦτο τεσσαράκοντα ἐτῶν, ὅταν ἔλαβεν ὡς γυναῖκα τὴν Ρεβέκκαν». Ὅχι ἀσκόπως, οὔτε τυχαίως, ἀλλ' ἐπειδὴ θέλει νὰ μᾶς διηγηθῆ μετὰ ἀπ' αὐτὰ τὴν στείρωσιν τῆς Ρεβέκκας καὶ ὅτι αὕτη ἐγέννησε μετὰ ἀπὸ τὴν εὐχὴν τοῦ δικαίου, διὰ τοῦτο ἐπιθυμεῖ νὰ μᾶς διδάξῃ τὸ μέγεθος τῆς ὑπομονῆς τοῦ Ἰσαάκ καὶ νὰ ἐπισημάνῃ ἀκριβῶς τὸν χρόνον, κατὰ τὸν ὁποῖον ἦτο ἄτεκνος, ὥστε καὶ ἡμεῖς, ἀφοῦ μιμηθῶμεν τὸν δίκαιον, ἔτσι νὰ παρακαλῶμεν τὸν Θεόν, ὅταν ζητῶμεν κάτι ἀπ' αὐτόν. Διότι, ἐὰν ὁ δίκαιος αὐτός, ὁ ὁποῖος ἦτο τόσο ἐνάρετος καὶ ἀπελάμβανε τόσην ἀγάπην ἀπὸ τὸν Θεόν, ἐπεδείκνυε τόσην φροντίδα καὶ σταθερότητα μὲ τὸ νὰ παρακαλῆ διαρκῶς τὸν Θεόν, ὥστε νὰ λύσῃ τὴν στείρωσιν τῆς Ρεβέκκας, τί θὰ ἠμπορούσαμεν νὰ εἰποῦμεν ἡμεῖς, οἱ ὁποῖοι ἔχομεν τόσα μεγάλα φορτία ἁμαρτιῶν καὶ δὲν ἐπιδεικνύομεν οὔτε ἓνα ἐλάχιστον μέρος ἀπὸ τὴν

λοστον του δικαίου τούτου μέρος επιδεικνύμενοι, ἀλλὰ κἄν πρὸς ὀλίγον σπουδὴν τινα ἐπιδειξώμεθα, ναρκῶντες καὶ ἀποπηδῶντες, εἰ μὴ θᾶττον εἰσακουσθῆμεν; Διὰ τοῦτο, παρακαλῶ, ἐκ τῶν τῷ δικαίῳ τούτω συμβάντων παιδευόμενοι, μηδέποτε πανώμεθα τὸν Θεὸν παρακαλοῦντες ὑπὲρ τῆς συγχωρήσεως τῶν οἰκείων πλημμελημάτων, ἀλλὰ θερμὴν καὶ ζέουσαν προθυμίαν ἐπιδεικνυώμεθα καὶ μὴ ἀσχάλλωμεν, μηδὲ ὀκνηρότεροι γινώμεθα, εἰ μὴ θᾶττον εἰσακουσθῆμεν. Ἴσως γάρ, ἴσως σοφισζόμενος ἡμῶν τὴν διηνεκῆ προεδρίαν ὁ Δεσπότης, διαναβάλλεται, βουλόμενος καὶ τῆς ὑπομονῆς ἡμᾶς κομίσασθαι τὸν μισθὸν καὶ τὸν καιρὸν εἰδώς, καθ' ὃν λυσιτελές ἐστὶν ἡμῖν τῶν σπουδαζομένων ἐπιτυχεῖν. Οὐδὲ γὰρ οὕτως ἡμεῖς ἴσμεν τὸ συμφέρον ἑαυτοῖς, ὡς αὐτὸς ἀκριβῶς ἐπίσταται, ὁ τὰ ἀπόρρητα τῆς διανοίας ἐκάστου ἐπιστάμενος. Δι' ὃ προσήκει μηδὲν περιεργάζεσθαι καὶ πολυπραγμονεῖν τῶν παρὰ τοῦ Θεοῦ γινομένων, ἀλλὰ πολλὴν τὴν εὐγνωμοσύνην ἐπιδείκνυσθαι καὶ θαυμάζειν τῶν δικαίων τὰς ἀρετάς. Ἐπειδὴ γὰρ εἶπεν ἡμῖν ἡ θεία Γραφή, ὅσων ἐτῶν ἦν Ἰσαάκ, λέγει καὶ περὶ Ρεβέκκας τῆς γυναικὸς αὐτοῦ, ὅτι στειρα ἦν.

Θέα μοι τοῦ δικαίου τὸ φιλόθεον. Ἐπειδὴ γὰρ εἰδε χωλεύουσαν τὴν φύσιν, ἐπὶ τὸν τῆς φύσεως δημιουργὸν ἔδραμε καὶ τὰ δεσμὰ τῆς φύσεως διὰ τῆς εὐχῆς λύειν ἠπειέγετο. «Ἐδέετο γάρ», φησὶν, «Ἰσαάκ περὶ Ρεβέκκας τῆς γυναικὸς αὐτοῦ, ὅτι στειρα ἦν». Ἐν τούτῳ πρῶτον ἄξιον ζητῆσαι, τίνος ἕνεκεν, βίου οὔσα θαυμαστοῦ καὶ αὐτῆ καὶ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς καὶ πολλῆς τῆς σωφροσύνης ἀμφοτέροι ἐπιμελούμενοι, στειρα ἦν; Οὐκ ἔχομεν ἐπιλαβέσθαι αὐτῶν τῆς ζωῆς καὶ εἰπεῖν, ὅτι τῶν ἁμαρτιῶν ἦν ἔργον ἢ στειρώσεις. Καὶ ἵνα μάθῃς τὸ θαυμαστόν, ὅτι οὐκ αὐτῆ μόνον στειρα ἦν, ἀλλὰ καὶ ἡ μήτηρ τοῦ δικαίου ἡ Σάρρα· καὶ

εὐσέβειαν τοῦ δικαίου αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἂν ἀκόμη ἐπιδείξωμεν δι' ὀλίγον κάποιαν προθυμίαν, γινόμεθα διστακτικοὶ καὶ ταρασσόμεθα, ἐὰν δὲν εἰσακουσθῶμεν τὸ ταχύτερον; Διὰ τοῦτο παρακαλῶ, ἀφοῦ διδαχθῶμεν ἀπὸ τὰ ὅσα συνέβησαν εἰς τὸν δίκαιον, νὰ μὴ παύωμεν ποτὲ νὰ παρακαλοῦμεν τὸν Θεὸν διὰ τὴν συγχώρησιν τῶν ἁμαρτιῶν μας, ἀλλὰ νὰ ἐπιδεικνύωμεν καὶ θερμὴν καὶ ζέουσαν προθυμίαν καὶ νὰ μὴ δυσανασχετοῦμεν, οὔτε νὰ γινώμεθα διστακτικώτεροι, ἐὰν δὲν εἰσακουσθῶμεν τὸ ταχύτερον. Διότι ἴσως, ἴσως ὁ Κύριος, ἀφοῦ δοκιμάσῃ τὴν συνεχῆ προσήλωσίν μας, ἀναβάλλει, ἐπειδὴ θέλει νὰ ἀποκομίσωμεν καὶ τὸν μισθὸν τῆς ὑπακοῆς, ἀφοῦ γνωρίζει καὶ τὴν στιγμήν, κατὰ τὴν ὁποίαν συμφέρει εἰς ἡμᾶς νὰ ἐπιτύχωμεν αὐτὰ, τὰ ὁποῖα ἐπιδιώκομεν. Καθ' ὅσον ἡμεῖς δὲν γνωρίζομεν τὸ συμφέρον μας τόσον καλά, ὅσον τὸ γνωρίζει μὲ ἀκρίβειαν αὐτός, ὁ ὁποῖος γνωρίζει τὰς κρυφὰς σκέψεις τοῦ καθενός. Διὰ τοῦτο πρέπει νὰ μὴ περιεργαζώμεθα καὶ νὰ μὴ πολυεξετάζωμεν αὐτὰ, τὰ ὁποῖα γίνονται ἀπὸ τὸν Θεόν, ἀλλὰ νὰ δεικνύωμεν μεγάλην εὐγνωμοσύνην καὶ νὰ θαυμάζωμεν τὰς ἀρετὰς τῶν δικαίων. Ἀφοῦ λοιπὸν εἶπεν εἰς ἡμᾶς ἡ ἀγία Γραφή, πόσων ἐτῶν ἦτο ὁ Ἰσαάκ, μᾶς λέγει καὶ διὰ τὴν Ρεβέκκαν τὴν γυναῖκα του, ὅτι ἦτο στείρα.

Πρόσεχε, παρακαλῶ, τὴν εὐσέβειαν τοῦ δικαίου. Ἐπειδὴ δηλαδὴ εἶδεν, ὅτι ἡ φύσις ἔχει κάποιο σφάλμα, προσέτρεξε πρὸς τὸν δημιουργὸν τῆς φύσεως καὶ ἐβιάζετο νὰ λύσῃ μὲ τὴν προσευχὴν τὰ δεσμὰ τῆς φύσεως. Διότι λέγει· «Παρεκάλει ὁ Ἰσαάκ τὸν Κύριον διὰ τὴν γυναῖκα του τὴν Ρεβέκκαν, διότι ἦτο στείρα». Ἀξίζει νὰ ἐξετάσωμεν πρῶτον αὐτό, τὸ διατί δηλαδὴ αὕτῃ ἦτο στείρα; ἐνῶ ἔζων θαυμαστὸν βίον καὶ αὕτῃ καὶ ὁ ἄνδρας της καὶ ἐφρόντιζον πολὺ καὶ οἱ δύο διὰ τὴν σωφροσύνην; Δὲν ἤμποροῦμεν νὰ λάβωμεν ὡς αἰτίαν τὴν ζωὴν των καὶ νὰ εἰποῦμεν, ὅτι ἡ στείρωσις ἦτο ἔργον τῶν ἁμαρτιῶν. Καὶ διὰ νὰ καταλάβῃς τὸ θαυμαστὸν, ὅτι δὲν ἦτο μόνον αὕτῃ στείρα, ἀλλὰ καὶ ἡ μητέρα τοῦ δικαίου ἡ Σάρρα, καὶ

οὐχ ἡ μήτηρ δὲ αὐτοῦ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἡ νύμφη, τοῦ
 Ἰακώβ ἡ γυνὴ ἡ Ραχήλ λέγω. Τί βούλεται τῶν στει-
 ρῶν τούτων ὁ χορός; Πάντες δίκαιοι, πάντες ἐνάρε-
 τοι, πάντες ὑπὸ Θεοῦ μαρτυρούμενοι. Περὶ γὰρ αὐ-
 5 τῶν ἔλεγεν· «Ἐγὼ εἶμι ὁ Θεὸς Ἀβραάμ, καὶ ὁ Θεὸς
 Ἰσαάκ, καὶ ὁ Θεὸς Ἰακώβ». Καὶ ὁ μακάριος δὲ Παῦ-
 λός φησι· «Δι' ὃ οὐκ ἐπαισχύνεται ὁ Θεός, Θεὸς ἐπι-
 καλεῖσθαι αὐτῶν». Πολλὰ αὐτῶν τὰ ἐγκώμια ἐν τῇ
 Καινῇ, πολλοὶ οἱ ἔπαινοι ἐν τῇ Παλαιᾷ. Πανταχό-
 10 θεν λαμπροὶ καὶ ἐπίσημοι, καὶ πάντες στείρας ἔσχον
 γυναῖκας καὶ ἐν ἀπαιδία ἦσαν μέχρι πολλοῦ τοῦ χρό-
 νου.

2. Ὅταν οὖν ἴδῃς ἄνδρα καὶ γυναῖκα ἐν ἀρετῇ
 ζῶντας καὶ ἐν ἀπαιδία τυγχάνοντας· ὅταν ἴδῃς θεο-
 15 σεβεῖς ὄντας καὶ εὐλαβείας ἐπιμελομένους, ἄπαιδας,
 μὴ νομίσης ἁμαρτιῶν εἶναι ἔργα. Πολλοὶ γὰρ τοῦ Θεοῦ
 τῆς οἰκονομίας οἱ λόγοι καὶ ἡμῖν ἀπόρρητοι καὶ ὑπὲρ
 πάντων εὐχαριστεῖν δεῖ καὶ μόνους ἐκείνους ταλανίζειν
 τοὺς ἐν κακία ζῶντας, οὐ τοὺς παιδιά μὴ κεκτημέ-
 20 νους. Πολλὰ γὰρ πολλάκις ὁ Θεὸς συμφερόντως οἰ-
 κονομεῖ· ἡμεῖς δὲ τὴν αἰτίαν τῶν γεγενημένων οὐκ
 ἴσμεν. Διὰ τοῦτο πανταχοῦ θαυμάζειν αὐτοῦ τὴν σο-
 φίαν χρῆ καὶ δοξάζειν αὐτοῦ τὴν φιλανθρωπίαν τὴν
 ἄφατον. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν πρὸς ὠφέλειαν ἡμῖν εἴρη-
 25 ται τὴν ὑμετέραν, ὥστε πολλὴν τὴν εὐγνωμοσύνην ἐ-
 πιδείκνυσθαι καὶ μὴ περιεργάζεσθαι τοῦ Θεοῦ τὰς
 οἰκονομίας· δεῖ δὲ καὶ τὴν αἰτίαν εἰπεῖν, δι' ἣν ἦσαν
 ἐκεῖναι στεῖραι αἱ γυναῖκες. Τί οὖν ἐστὶν ἡ αἰτία;
 Ἰνα, ὅταν ἴδῃς τὴν παρθένον τίκτουςαν τὸν κοινὸν
 30 ἡμῶν Δεσπότην, μὴ ἀπιστήσης. Γύμνασόν σου ἐνταῦ-
 θα τὴν διάνοιαν, φησὶν, ἐν τῇ μήτρᾳ τῶν στειρῶν, ἵν',
 ὅταν ἴδῃς πεπηρωμένην καὶ δεδεμένην μήτραν πρὸς
 παιδοποιίαν ἀνοιγομένην ἐκ τῆς τοῦ Θεοῦ χάριτος,
 μὴ θαυμάσης ἀκούων ὅτι παρθένος ἔτεκε. Μᾶλλον δὲ

ὄχι μόνον ἡ μητέρα του, ἀλλὰ καὶ ἡ νύμφη, ἡ γυναῖκα τοῦ Ἰακώβ, ἡ Ραχήλ ἐννοῶ. Τί θέλει νὰ μᾶς διδάξῃ τὸ πλῆθος τῶν στειρῶν αὐτῶν γυναικῶν; Ὅλοι ἦσαν δίκαιοι, ὅλοι ἦσαν ἐνάρετοι, ὅλοι μνημονεύονται ἀπὸ τὸν Θεόν. Διότι περὶ αὐτῶν ἔλεγεν «Ἐγὼ εἶμαι ὁ Θεὸς τοῦ Ἀβραάμ, ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσαάκ καὶ ὁ Θεὸς τοῦ Ἰακώβ»³. Καὶ ὁ μακάριος Παῦλος λέγει «Διὰ τοῦτο δὲν ἐντρέπεται ὁ Θεὸς νὰ ὀνομάζεται Θεὸς των»⁴. Πολλὰ εἶναι τὰ ἐγκώμιά των εἰς τὴν Καινὴν Διαθήκην καὶ πολλοὶ οἱ ἔπαινοι εἰς τὴν Παλαιάν. Ἀπὸ παντοῦ λαμπροὶ καὶ θαυμαστοὶ καὶ ὅλοι εἶχον στείρας γυναῖκας καὶ ἦσαν ἄτεκνοι ἐπὶ πολὺν χρόνον.

2. Ὅταν λοιπὸν ἰδῆς ἄνδρα καὶ γυναῖκα νὰ ζοῦν ἐνάρετον ζωὴν καὶ νὰ μὴ ἔχουν τέκνα, ὅταν ἰδῆς νὰ εἶναι εὐσεβεῖς καὶ εὐλαβεῖς καὶ νὰ εἶναι ἄτεκνοι, νὰ μὴ νομίσης, ὅτι αὐτὸ εἶναι ἀποτέλεσμα ἁμαρτιῶν. Διότι εἶναι πολλοὶ οἱ λόγοι τῆς οἰκονομίας τοῦ Θεοῦ καὶ κρυφοὶ εἰς ἡμᾶς καὶ πρέπει νὰ εὐχαριστοῦμεν δι' ὅλα καὶ νὰ λέγωμεν, ὅτι εἶναι δυστυχεῖς μόνον ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ζοῦν εἰς τὴν ἁμαρτίαν καὶ ὄχι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι δὲν ἔχουν ἀποκτήσει τέκνα. Καθ' ὅσον ὁ Θεὸς ρυθμίζει πολλές φορές πολλὰ πρᾶγματα σύμφωνα μὲ τὸ συμφέρον μας. Ἡμεῖς ὅμως δὲν γνωρίζομεν τὴν αἰτίαν αὐτῶν ποῦ γίνονται. Διὰ τοῦτο πρέπει νὰ θαυμάζωμεν παντοῦ τὴν σοφίαν του καὶ νὰ δοξάζωμεν τὴν ἀπερίγραφτον φιλανθρωπίαν του. Ἄλλ' αὐτὰ ἔχουν λεχθῆ ἀπὸ ἡμᾶς διὰ τὴν ἰδικὴν σας ὠφέλειαν, ὥστε νὰ δείχνετε μεγάλην εὐγνωμοσύνην καὶ νὰ μὴ ἐξετάζετε τὰ σχέδια τοῦ Θεοῦ. Πρέπει ὅμως νὰ εἰποῦμεν καὶ τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν αἱ γυναῖκες ἐκεῖναι ἦσαν στεῖραι. Ποία λοιπὸν εἶναι ἡ αἰτία; Διὰ νὰ μὴ ἀπιστήσης, ὅταν ἰδῆς τὴν Παρθένον νὰ γεννᾷ τὸν Κύριόν μας. Νὰ ἐξασκήσης ἐδῶ τὸν νοῦν σου, λέγει, εἰς τὴν μήτραν τῶν στειρῶν, ὥστε νὰ μὴ ἀπορήσης ὅταν ἀκούσης, ὅτι ἐγέννησε παρθένος, ὅταν ἰδῆς, ὅτι ἀνίκανος καὶ κλειστὴ μήτρα ἀνοίγε-

θαύμασον καὶ ἐκπλάγηθι, ἀλλὰ μὴ ἀπιστήσης τῷ θαύματι.

“Ὅταν οὖν λέγῃ πρὸς σέ ὁ Ἰουδαῖος, πῶς ἔτεκεν ἡ παρθένος; εἶπε πρὸς αὐτόν, πῶς ἔτεκεν ἡ στεῖρα
 5 καὶ γεγηρακυῖα; Δύο γὰρ κωλύματα τότε ἦν, τὸ τε ἄωρον τῆς ἡλικίας, καὶ τὸ ἄχρηστον τῆς φύσεως· ἐπὶ δὲ τῆς παρθένου ἐν κώλυμα ἦν, τὸ μὴ μετασχεῖν αὐτὴν γάμου. Προοδοποιεῖ τοίνυν τῇ παρθένῳ ἡ στεῖρα. Καὶ ἵνα μάθῃς, ὅτι διὰ τοῦτο στεῖραι προέλαβον,
 10 ἵνα πιστευθῇ τῆς παρθένου ὁ τόκος, ἄκουσον ἀπὸ τῶν ρημάτων τοῦ Γαβριὴλ τῶν πρὸς τὴν παρθένον εἰρημένων. Ἐπειδὴ γὰρ ἦλθε καὶ εἶπεν αὐτῇ, «Συλλήψῃ ἐν γαστρὶ καὶ τέξῃ υἱὸν καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν», ἐξεπλάγη καὶ ἐθαύμασε καὶ εἶπε·
 15 «Πῶς ἔσται μοι τοῦτο, ἐπεὶ ἄνδρα οὐ γινώσκω;». Τί οὖν ὁ ἄγγελος; «Πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σέ καὶ δύναμις Ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι». Μὴ ζήτηί, φησί, φύσεως ἀκολουθίαν, ὅταν ὑπὲρ φύσιν ἢ τὰ γινόμενα· μὴ περιβλέπου γάμων ὠδίνας, ὅταν μείζων
 20 γάμου τῆς γεννήσεως ὁ τρόπος ἦ. «Καὶ πῶς ἔσται τοῦτο», φησὶν, «ἐπεὶ ἄνδρα οὐ γινώσκω;». Καὶ μὴν διὰ τοῦτο ἔσται, ἐπειδὴ ἄνδρα οὐ γινώσκεις. Εἰ γὰρ ἐγίνωσκες ἄνδρα, οὐκ ἂν κατηξιώθης ὑπηρετήσασθαι τῇ διακονίᾳ ταύτῃ. Ὡστε, δι’ ὃ ἀπιστεῖς, δι’ αὐτὸ
 25 πίστευε. Οὐκ ἐπειδὴ κακὸν ὁ γάμος, ἀλλ’ ἐπειδὴ κρείττων ἡ παρθενία· τὴν δὲ τοῦ κοινοῦ πάντων Δεσπότου εἴσοδον σεμνοτέραν ἐχρῆν εἶναι τῆς ἡμετέρας· βασιλικὴ γὰρ ἦν ἡ εἴσοδος. Ἔδει κοινωνεῖν ἡμῖν τῆς γεννήσεως, καὶ ἐξηλλάχθαι τῆς ἡμετέρας.

30 Καὶ ἀμφοτέρωτα ταῦτα γέγονε, καὶ ὅπως ἄκουε. Τὸ μὲν ἀπὸ μήτρας γενέσθαι, κοινὸν πρὸς ἡμᾶς· τὸ δὲ χωρὶς γάμων γενέσθαι, μείζον ἢ καθ’ ἡμᾶς. Καὶ τὸ μὲν ἐν γαστρὶ σχεῖν σε, τῆς φύσεως τῆς ἀνθρω-

5. Λουκᾶ 1, 31.

8. Λουκᾶ 1, 34.

7. Λουκᾶ 1, 35.

ται με τήν χάριν τοῦ Θεοῦ. Νά θαυμάσης καί νά ἐκπλαγῆς μᾶλλον, ἀλλά νά μὴ ἀπιστήσης διὰ τὸ θαῦμα.

Ἦσάν σου λέγει ὁ Ἰουδαῖος, πῶς ἐγέννησεν ἡ παρθένος; Νά ἀπαντήσης εἰς αὐτόν, πῶς ἐγέννησεν ἡ στείρα καί γηρασμένη; Διότι τότε ἦσαν δύο τὰ ἐμπόδια, καί ἡ ἀνώριμος ἡλικία καί ἡ ἄχρηστος φύσις. Εἰς τὴν παρθένον ὅμως ἓνα ἦτο τὸ ἐμπόδιον, τὸ ὅτι δηλαδὴ αὐτὴ δὲν ὑπανδρεύθη. Προετοιμάζει λοιπὸν ἡ στείρα τὴν ὁδὸν διὰ τὴν παρθένον. Καί διὰ νά μάθης, ὅτι διὰ τοῦτο προηγήθησαν αἱ στείραι, διὰ νά γίνῃ πιστευτὴ δηλαδὴ ἡ γέννησις τῆς παρθένου, ἄκουσε τοὺς λόγους τοῦ Γαβριήλ, τοὺς ὁποίους εἶπε πρὸς τὴν Παρθένον. Ἦσάν δηλαδὴ τὴν ἐπεσκέφθη καί τῆς εἶπε· «Θά συλλάβῃς καί θά γεννήσῃς υἱὸν καί θά ὀνομάσῃς αὐτόν Ἰησοῦν»⁵, ἐξεπλάγη καί ἠπόρησε καί εἶπε· «Πῶς εἶναι δυνατόν νά γίνῃ αὐτό, ἀφοῦ δὲν ἔχω ἄνδρα;»⁶. Τί λοιπὸν εἶπεν ὁ ἄγγελος; «Πνεῦμα ἅγιον θά ἔλθῃ ἐπάνω σου καί ἡ δύναμις τοῦ Ὑψίστου θά σέ ἐπισκιάσῃ»⁷. Νά μὴ ζητᾶς, λέγει, τὴν φυσικὴν τάξιν, ὅταν αὐτά, τὰ ὁποῖα γίνονται, εἶναι ὑπὲρ τὴν φύσιν. Μὴ προσέχῃς τοὺς πόνους τοῦ γάμου, ὅταν ὁ τρόπος τῆς γεννήσεως εἶναι σπουδαιότερος ἀπὸ τὸν γάμον. «Καί πῶς εἶναι δυνατόν νά γίνῃ αὐτό», λέγει, «ἀφοῦ δὲν ἔχω ἄνδρα;». Καί ὅμως δι' αὐτό θά γίνῃ, ἐπειδὴ δὲν ἔχεις ἄνδρα. Καθ' ὅσον, ἐάν εἶχες ἄνδρα δὲν θά ἠξιωνόσουν νά ὑπηρετήσης τὸ μυστήριον αὐτό. Ἦσάν νά πιστεύῃς δι' αὐτό, διὰ τὸ ὁποῖον ἀπιστεῖς. Ἦσάν ἐπειδὴ εἶναι κακὸν πρᾶγμα ὁ γάμος, ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ παρθενία εἶναι καλυτέρα. Ἦσάν εἰσοδος εἰς τὸν κόσμον τοῦ Κυρίου τῶν πάντων νά εἶναι περισσότερον σεμνὴ ἀπὸ τὴν ἰδικὴν μας. Διότι ἦτο βασιλικὴ εἰσοδος. Ἦσάν ἡ γέννησις τοῦ Χριστοῦ νά ἔχῃ κοινὰ σημεῖα μετὰ τὴν ἰδικὴν μας καί συγχρόνως νά εἶναι διαφορετικὴ.

Καί τὰ δύο αὐτὰ συνέβησαν, μετὰ ποῖον τρόπον ὅμως ἐγίναν, ἄκουσε. Τὸ ὅτι ἐγεννήθη ἀπὸ μήτραν εἶναι κοινὸν καί εἰς ἡμᾶς. Τὸ ὅτι ὅμως ἐγεννήθη χωρὶς γάμον εἶναι ἀνώτερον ἀπὸ τὰ καθ' ἡμᾶς. Καί τὸ ὅτι ἐσὺ μὲν ἦσάν εἰς τὴν

πείας· τὸ δὲ χωρὶς μίξεως γενέσθαι τὴν κύησιν, σε-
 μνότερον τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως· ἵνα καὶ τὴν ὑπερο-
 χὴν καὶ τὴν κοινωνίαν τὴν πρὸς σὲ μάθης. Καὶ σκό-
 πει τὴν σοφίαν τῶν γινομένων. Οὔτε ἡ ὑπεροχὴ τὴν
 5 ὁμοίωσιν καὶ συγγένειαν ἐλυμήνατο, οὔτε ἡ πρὸς ἡ-
 μᾶς συγγένεια τὴν ὑπεροχὴν ἠμαύρωσεν, ἀλλ' ἐκά-
 τερα ἐδείκνυτο διὰ τῶν πραγμάτων· καὶ τὰ μὲν ὁ-
 λόκληρα εἶχεν ἡμέτερα, τὰ δὲ ἐνηλλαγμένα πρὸς ἡ-
 μᾶς. Ἄλλ', ὅπερ ἔλεγον, διὰ τοῦτο αἱ στεῖραι αὐται,
 10 ἵνα πιστευθῇ τῆς παρθένου ὁ τόκος, ἵνα αὕτη χειρα-
 γωγηθῇ πρὸς τὴν πίστιν τῆς ἐπαγγελίας καὶ τῆς ὑ-
 ποσχέσεως. Ἄκουσον γὰρ τί φησιν ὁ ἄγγελος πρὸς
 αὐτήν· «Πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σέ, καὶ δύνα-
 μις Ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι». Οὔτω, φησὶν, ἔχεις
 15 τεκεῖν, καὶ τῆς ἐνεργείας τοῦ Πνεύματος τὸ πᾶν ἔ-
 σται. Μὴ τοίνυν βλέπε πρὸς τὴν γῆν· ἀπὸ τῶν οὐ-
 ρανῶν ἡ ἐνέργεια ἔρχεται. Τοῦ Πνεύματός ἐστι χά-
 ρις τὸ γινόμενον· μὴ ζῆτει φύσεως ἀκολουθίαν, μὴ
 κατὰ νόμους καὶ γάμον. Ἄλλ' ἐπειδὴ μείζονα ταῦτα
 20 ἦν ἐκείνης τὰ ρήματα, βούλεται καὶ ἑτέραν αὐτῇ πα-
 ρασχεῖν ἀπόδειξιν.

3. Σὺ δέ μοι σκόπει, ἀγαπητέ, πῶς ἡ στεῖρα αὐ-
 τὴν χειραγωγεῖ πρὸς τὴν πίστιν τοῦ τόκου. Ἐπειδὴ
 γὰρ ἡ προτέρα ἀπόδειξις μείζων ἦν τῆς διανοίας τῆς
 25 παρθένου, ἄκουσον πῶς καὶ ἐπὶ τὰ ταπεινότερα κα-
 τήγαγε τὸν λόγον, διὰ τῶν αἰσθητῶν αὐτὴν χειρα-
 γωγῶν. «Καὶ ἰδοὺ», φησὶν, «Ἐλισάβετ ἡ συγγενῆς
 σου, καὶ αὕτη συνειληφυῖα υἶδὸν ἐν γήρει αὐτῆς· καὶ
 οὗτος μὴν ἔκτος ἐστὶν αὐτῇ τῇ καλουμένῃ στεῖρα».
 30 Διὰ τὴν παρθένον πάντως παρήγαγε καὶ τὴν στεῖραν·
 ἐπεὶ τίνος ἔνεκεν παρήγαγεν αὐτῇ τὸν τόκον τῆς συγ-
 γενοῦς, καὶ τίνος ἔνεκεν ἔλεγε, «Τῇ καλουμένῃ στεῖ-
 ρα»; Διὰ πάντων χειραγωγῶν αὐτὴν πρὸς τὸ πιστεῦ-
 σαι τῷ εὐαγγελισμῷ. Διὰ τοῦτο καὶ τὴν ἡλικίαν εἰ-

κοιλίαν εἶναι ἴδιον τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. Τὸ ὅτι ὁμως ἐγένεν ἡ κύησις χωρὶς συνουσίαν, αὐτὸ εἶναι ἀνώτερον τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. Διὰ νὰ καταλάβῃς καὶ τὴν ὑπεροχὴν καὶ τὴν συμμετοχὴν, ἡ ὁποία ὑπάρχει εἰς σέ. Καὶ σκέψου τὴν σοφίαν ἐκείνων, τὰ ὁποῖα ἐγιναν. Οὔτε ἡ ὑπεροχὴ ἔβλαψε τὴν ὁμοιότητα καὶ τὴν συγγένειαν, οὔτε ἡ συγγένεια πρὸς ἡμᾶς ἠμαύρωσε τὴν ὑπεροχὴν, ἀλλὰ κάθε ἓνα ἀπὸ τὰ δύο χωριστὰ ἀπεδείχθη εἰς τὴν πρᾶξιν. Καὶ ἄλλα μὲν ἦταν καθ' ὀλοκληρίαν ἰδικά μας, ἄλλα δὲ ἦσαν διαφορετικά. Ἄλλ' αὐτό, τὸ ὁποῖον ἔλεγον, διὰ τοῦτο αὐταὶ ἦσαν στεῖραι, διὰ νὰ γίνῃ δηλαδὴ πιστευτὴ ἡ γέννησις τῆς Θεοτόκου, διὰ νὰ ὀδηγηθῇ αὐτὴ εἰς τὸ νὰ πιστεύσῃ τὴν ἐπαγγελίαν καὶ τὴν ὑπόσχεσιν. Διότι ἄκουσε, τί λέγει πρὸς αὐτὴν ὁ ἄγγελος· «Πνεῦμα ἅγιον θὰ ἔλθῃ ἐπάνω σου καὶ ἡ δύναμις τοῦ Ὑψίστου θὰ σέ ἐπισκιάσῃ». Ἔτσι, λέγει, ἠμπορεῖς νὰ γεννήσῃς, καθ' ὅσον τὸ πᾶν ἀνήκει εἰς τὴν ἐνέργειαν τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Νὰ μὴ βλέπῃς, λοιπόν, πρὸς τὴν γῆν, ἡ χάρις ἔρχεται ἀπὸ τὸν οὐρανόν. Αὐτὸ τὸ ὁποῖον ἐγένεν, εἶναι χάρις τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Νὰ μὴ ζητᾶς τὴν φυσικὴν ἀκολουθίαν, οὔτε πράγματα σύμφωνα μὲ τοὺς φυσικοὺς νόμους καὶ τὸν γάμον. Ἄλλ' ἐπειδὴ αὐτοὶ οἱ λόγοι εἶναι ἀνώτεροι ἀπὸ ἐκείνην, θέλει νὰ δώσῃ εἰς αὐτὴν καὶ ἄλλην ἀπόδειξιν.

3. Σὺ δέ, ἀγαπητέ, σκέψου, παρακαλῶ, πῶς ἡ στεῖρα ὀδηγεῖ αὐτὴν εἰς τὸ νὰ πιστεύσῃ τὴν γέννησιν. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἡ προηγουμένη ἀπόδειξις ἦτο ἀνωτέρα τῆς λογικῆς τῆς παρθένου, ἄκουσε, πῶς ὠδήγησε τὴν συζήτησιν εἰς κατώτερον ἐπίπεδον διὰ νὰ χειραγωγήσῃ αὐτὴν μὲ τὰ αἰσθητά. «Καὶ ἰδοὺ», λέγει, «καὶ ἡ Ἐλισάβετ ἡ συγγενὴς σου συνέλαβε καὶ αὐτὴ υἱὸν εἰς τὰ γεράματά της. Καὶ αὐτός εἶναι ὁ ἕκτος μῆνας τῆς κυήσεως αὐτῆς, ἡ ὁποία ἐκαλεῖτο στεῖρα»⁹. Διὰ τὴν παρθένον πάντως ἀνέφερε καὶ τὴν στεῖραν. Διὰ ποῖον λόγον ἀνέφερεν, εἰς αὐτὴν τὴν κύησιν τῆς συγγενοῦς καὶ διατί ἔλεγεν, «Ἡ ὁποία καλεῖται στεῖρα»; Διὰ νὰ ὀδηγήσῃ μὲ ὅλα αὐτὴν εἰς τὸ νὰ πιστεύσῃ τὸν Εὐαγγελισμόν. Διὰ τοῦτο ἀνέφερε καὶ τὴν ἡλικίαν καὶ

πε, καὶ τὴν πῆρῳσιν τῆς φύσεως· διὰ τοῦτο καὶ τὸν
 χρόνον ἀνέμεινε τῆς κηΐσεως. Οὐ γὰρ ἐξ ἀρχῆς καὶ
 ἐκ προοιμίῳν αὐτῆ εὐθέως εὐηγγελίσατο, ἀλλ' ἐξα-
 μηνιαίου διελθόντος χρόνου, ἵνα ὁ τῆς γαστρὸς ὄγκος
 5 τὴν κύησιν ἐγγυησάμενος σαφῆ τὴν ἀπόδειξιν πα-
 ράσχη τῆς συλλήψεως.

Καὶ θέα μοι τοῦ Γαβριὴλ τὴν σύνεσιν. Οὐκ ἀνέ-
 μνησεν αὐτὴν τῆς Σάρρας, οὐδὲ τῆς Ρεβέκκας, οὐδὲ
 τῆς Ραχήλ. Τίνος ἔνεκεν καὶ διὰ τί; Καὶ αὐταὶ γὰρ
 10 στεῖραι ἦσαν, καὶ γεγηρακυῖαι, καὶ πολὺ καὶ ἐν αὐ-
 ταῖς τὸ θαῦμα ἦν· ἀλλ' ἐπειδὴ πάντα ταῦτα παλαιὰ
 ἦν τὰ διηγήματα, ἐπὶ τὸ πρόσφατον αὐτὴν ἄγει, ἵνα
 διαναστήσῃ αὐτῆς τὴν διάνοιαν. Ἄλλ' ἀναγκαῖον ἐπὶ
 τὸ προκείμενον τὸν λόγον ἀναγαγεῖν, καὶ γνωρίσαι
 15 τοῦ δικαίου τούτου τὴν ἀρετὴν, ὅπως διὰ τῆς εὐχῆς
 τὴν στεῖρωσιν τῆς Ρεβέκκας ἔλυσε, καὶ τῶν δεσμῶν
 τῆς φύσεως περιεγένετο. «Ἐδέετο γὰρ», φησὶν, «Ἰ-
 σαὰκ περὶ Ρεβέκκας τῆς γυναικὸς αὐτοῦ, ὅτι στεῖρα
 ἦν, καὶ ἐπήκουσεν αὐτοῦ ὁ Θεός». Μὴ ἐπειδὴ εὐθέ-
 20 ως οὕτω γέγραπται, νομίσης καὶ παραχρῆμα αὐτὸν
 τετυχηκένοι τοῦ σπουδαζομένου. Καὶ γὰρ εἴκοσιν ἐ-
 τῶν ἀριθμὸν διέμενε δεόμενος καὶ παρακαλῶν τὸν Θε-
 όν, καὶ τότε ἐπέτυχε τοῦ ποθουμένου. Καὶ πόθεν εἰ-
 σόμεθα τοῦτο; Ἐὰν μετὰ ἀκριβείας ἐπέλθωμεν τὰ ἐν
 25 τῇ θείᾳ Γραφῇ κείμενα. Οὐδὲ γὰρ τὸν χρόνον ἡμᾶς
 ἀπέκρουψεν, ἀλλ' ἐσήμανε μὲν, λανθανόντως δέ, ὥστε
 διεγεῖραι ἡμῶν τὴν προθυμίαν καὶ πρὸς ζήτησιν πα-
 ρορμηῆσαι. Ὡσπερ γὰρ ἐδίδαξεν ἡμᾶς τῶν ἐτῶν τὸν
 ἀριθμὸν ὅσον ἦν, ἠνίκα τὴν Ρεβέκκαν ἠγάγετο, οὕτω
 30 καὶ τοῦτο ἡμῖν δῆλον καθίστησιν. «Ἦν γὰρ», φησὶν,
 «Ἰσαὰκ ἐτῶν τεσσαράκοντα, ἠνίκα ἔλαβε Ρεβέκκαν
 τὴν θυγατέρα Βαθουὴλ τοῦ Σύρου». Ἐμαθες ἀκρι-
 βῶς τὸν χρόνον.

Εἶτα εἰπὼν ὅτι «Ἐδέετο Ἰσαὰκ περὶ τῆς γυναικὸς

τὴν στείρωσιν τῆς φύσεως. Διὰ τοῦτο καὶ ἀνέμεινε καὶ τὸν χρόνον τῆς κυήσεως. Διότι δὲν ἀνήγγειλεν εἰς τὴν Ἑλισάβετ ἐξ ἀρχῆς καὶ ἀμέσως τὴν εὐχάριστον εἶδησιν, ἀλλ' ἀφοῦ ἐπέρασε διάστημα ἕξι μηνῶν, ὥστε, ὁ ὄγκος τῆς κοιλίας νὰ ἐγγυηθῇ τὴν κύησιν καὶ νὰ ἀποδείξῃ σαφῶς τὴν σύλληψιν.

Καὶ πρόσεχε σὲ παρακαλῶ τὴν σύνεσιν τοῦ Γαβριήλ. Δὲν ὑπενθύμισεν εἰς αὐτὴν οὔτε τῆς Σάρρας, οὔτε τῆς Ρεβέκκας, οὔτε τῆς Ραχήλ τὴν στείρωσιν. Διὰ ποῖον λόγον καὶ διατί; Καὶ αὐταὶ ἦσαν στεῖραι καὶ γηρασμένοι καὶ ἦτο καὶ εἰς αὐτάς μεγάλο τὸ θαῦμα. Ἄλλ' ἐπειδὴ ὅλαι αὐταὶ αἱ διηγήσεις ἦσαν παλαιαί, ὀδηγεῖ αὐτὴν εἰς τὸ πρόσφατον, διὰ νὰ κεντρίσῃ τὸν νοῦν τῆς. Εἶναι ἀνάγκη ὅμως νὰ ἐπαναφέρωμεν τὸν λόγον εἰς τὸ παρὸν θέμα καὶ νὰ γνωρίσωμεν τὴν ἀρετὴν τοῦ δικαίου αὐτοῦ, τοῦ Ἰσαάκ, πῶς δηλαδὴ μὲ τὴν προσευχὴν ἔλυσε τὴν στείρωσιν τῆς Ρεβέκκας καὶ ὑπερενίκησε τοὺς δεσμούς τῆς φύσεως. «Παρεκάλει ὁ Ἰσαάκ τὸν Κύριον», λέγει, «διὰ τὴν γυναῖκα του τὴν Ρεβέκκαν, διότι ἦτο στεῖρα. Καὶ ὁ Θεὸς ἤκουσε τὴν προσευχὴν του». Νὰ μὴ νομίσης, ὅτι ἀμέσως αὐτὸς ἐπέτυχεν ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἐζητοῦσε ἐπειδὴ ἔτσι ἀμέσως ἔχει γραφῇ εἰς τὴν Γραφήν. Καθ' ὅσον ἐπερίμενεν εἴκοσι ἔτη προσευχόμενος καὶ παρακαλῶν τὸν Θεὸν καὶ τότε ἐπέτυχεν ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἐπόθει. Ἄπο ποῦ ὅμως θὰ μάθωμεν αὐτό; Θὰ τὸ μάθωμεν, ἐὰν διαβάσωμεν μὲ προσοχὴν, ὅσα περιέχονται εἰς τὴν ἁγίαν Γραφήν. Καθ' ὅσον δὲν μᾶς ἀπέκρυψε τὸν χρόνον, ἀλλὰ τὸν ἐφάνέρωσεν, ὅμως ἐμμέσως, ὥστε νὰ διεγείρῃ τὴν προθυμίαν μας καὶ νὰ μᾶς παρακινήσῃ πρὸς ἀναζήτησιν. Ὅπως ἀκριβῶς μᾶς ἐγνώρισεν τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐτῶν, πόσον δηλαδὴ ἦτο, ὅταν ἐννυμφεύθη τὴν Ρεβέκκαν, κατὰ παρόμοιον τρόπον μᾶς φανερώνει καὶ αὐτό. Διότι λέγει «Ὁ Ἰσαάκ ἦτο τεσσαράκοντα ἐτῶν, ὅταν ἐννυμφεύθη τὴν Ρεβέκκαν, τὴν κόρην τοῦ Βαθουήλ τοῦ Σύρου». Ἐμαθες ἀκριβῶς τὸν χρόνον.

Ἐπειτα ἀφοῦ εἶπεν, ὅτι «Ὁ Ἰσαάκ παρεκάλει τὸν

αὐτοῦ, ὅτι στείρα ἦν», ἵνα μάθωμεν τῶν ἐτῶν τὸν ἀριθμὸν, σημαίνει ἡμῖν πόσων ἐτῶν ἦν ὁ Ἰσαάκ, ἡνίκα ἐτέχθησαν αὐτῷ οἱ παῖδες παρὰ τῆς Ρεβέκκας. «Ἦν δὲ Ἰσαάκ», φησὶν, «ἐτῶν ἐξήκοντα, ἡνίκα ἔ-
 5 τεκε Ρεβέκκα». Εἰ τοίνυν τεσσαράκοντα ἐτῶν ἦν, ἥ-
 τε ἠγάγετο αὐτήν, ἐξήκοντα δὲ ἔτῶν, ὅτε ἔτεκεν ἡ
 γυνή, δηλονότι ἐν τοῖς εἴκοσιν ἔτεσι δεόμενος τοῦ Θε-
 οῦ διέμενε, καὶ οὕτω τὴν πῆρωσιν τῆς μήτρας τῆς
 Ρεβέκκας εἰς παιδοποιίαν διήγειρεν. Εἶδετε εὐχῆς
 10 δύναμιν, πῶς καὶ αὐτῆς περιγενέσθαι τῆς φύσεως
 ἰσχυσε;

Τοῦτον καὶ ἡμεῖς πάντες μιμώμεθα, καὶ οὕτω ταῖς
 εὐχαῖς προσεδρεύωμεν μετὰ νηφούσης ψυχῆς, μετὰ
 κατεσταλμένης διανοίας· καὶ ἀκούσωμεν Παύλου πα-
 15 ραινοῦντος καὶ λέγοντος· «Ἐπαίροντες ὀσίους χειρὰς
 χωρὶς ὀργῆς καὶ διαλογισμοῦ»· καὶ σπουδάσωμεν πάν-
 τοτε μὲν ἀπηλλάχθαι ταραχῆς, καὶ ἐν γαλήνῃ ἔχειν
 τὸν λογισμὸν, μάλιστα δὲ κατὰ τὸν καιρὸν τῆς εὐχῆς,
 ὅτε πολλῆς ἡμῖν χρεία τῆς παρὰ τοῦ Θεοῦ φιλανθρω-
 20 πίας. Ἐὰν γὰρ ἴδῃ κατὰ τοὺς ὑπ' αὐτοῦ κειμένους νό-
 μους ταύτην ἡμᾶς ποιουμένους, ταχεῖαν ἡμῖν τῶν
 παρ' ἑαυτοῦ δωρεῶν χαρίζεται τὴν φιλοτιμίαν· ἧς γέ-
 νοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπία
 τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ
 25 ἅμα τῷ ἁγίῳ Πνεύματι δόξα, κράτος, τιμὴ, νῦν καὶ
 αἰεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Κύριον διὰ τὴν γυναῖκα του, ἐπειδὴ ἦτο στείρα», διὰ νὰ μάθωμεν τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐτῶν μᾶς ἐπισημαίνει, πόσων ἐτῶν ἦτο ὁ Ἰσαάκ, ὅταν ἐγεννήθησαν εἰς αὐτὸν τὰ τέκνα ἀπὸ τὴν Ρεβέκκαν, «Ἦτο δὲ Ἰσαάκ», λέγει, «ἐξήκοντα ἐτῶν, ὅταν ἐγέννησεν ἡ Ρεβέκκα». Ἐὰν λοιπὸν ἦτο τεσσαράκοντα ἐτῶν ὅταν ἐνυμφεύθη αὐτὴν καὶ ἐξήκοντα ἐτῶν, ὅταν ἡ γυναῖκα ἐγέννησεν, εἶναι φανερόν, ὅτι ἐπερίμενεν εἴκοσιν ἔτη παρακαλῶν τὸν Θεὸν καὶ ἔτσι διήγειρεν εἰς τεκνογονίαν τὴν στείραν μήτραν τῆς Ρεβέκκας. Εἶδατε τὴν δύναμιν τῆς προσευχῆς, πῶς δηλαδὴ ἠμπόρεσε νὰ ὑπερνικήσῃ καὶ αὐτὴν ἀκόμη τὴν φύσιν;

Αὐτὸν ἄς μιμούμεθα καὶ ἡμεῖς ὅλοι καὶ νὰ προσευχώμεθα ἔτσι μὲ καθαρὰν καρδίαν, μὲ ταπεινὴν διάθεσιν, καὶ ἄς ἀκούσωμεν τὸν Παῦλον, ὁ ὁποῖος συμβουλεύει καὶ λέγει· «Νὰ σηκώνωμεν χέρια ἅγια χωρὶς ὀργὴν καὶ χωρὶς ἀμφιβολίαν». Καὶ νὰ φροντίζωμεν πάντοτε νὰ ἀπαλλασσώμεθα ἀπὸ τὴν ταραχὴν καὶ νὰ εἶναι ὁ νοῦς μας ἤρεμος κατ' ἐξοχὴν κατὰ τὸν χρόνον τῆς προσευχῆς, ὁπότε ἔχομεν ἀνάγκην τῆς μεγάλης ἀγάπης τοῦ Θεοῦ. Διότι ἐὰν ἰδῆ νὰ προσευχώμεθα σύμφωνα μὲ τοὺς νόμους του, χαρίζει εἰς ἡμᾶς γρήγορα τὴν ἀφθονίαν τῶν δωρεῶν του. Αὐτὴν εἶθε νὰ τὴν ἐπιτύχωμεν ὅλοι ἡμεῖς μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποῖου εἰς τὸν Πατέρα καὶ συγχρόνως εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει ἡ δόξα, ἡ ἐξουσία, καὶ ἡ τιμὴ τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ Ν'

(Γεν. 25, 21 - 34)

«Ἐν γαστρὶ δὲ ἔλαβεν ἡ Ρεβέκκα, καὶ ἐσκίρτων
τὰ παιδία ἐν αὐτῇ».

5 1. Βούλεσθε σήμερον τὰ λείψανα τῶν χθὲς ἡμῖν
εἰρημένων ἀποδῶμεν ὑμῶν τῇ ἀγάπῃ; Οὐδὲ γὰρ ἄπα-
σαν τὴν ὑπόθεσιν εἰς τέλος ἀγαγεῖν ἠδυνήθημεν· ἀλλ'
ὅτι διὰ τῆς οἰκείας εὐχῆς καὶ τῆς πολλῆς προσεδρίας
ἴσχυσεν ὁ Ἰσαὰκ τὴν μήτραν τῆς Ρεβέκκας πρὸς παι-
10 δοποιίαν διεγείρει, καὶ τὴν φύσιν αὐτὴν πεπηρωμέ-
νην, ὡς εἰπεῖν, διανοῖξαι, ταῦτα ἅπαντα χθὲς ἱκανῶς
ὑμᾶς ἐδιδάξαμεν, δείξαντες τῶν ἐτῶν τὸν ἀριθμὸν, ὃν
δεόμενος καὶ ἰκετεύων τὸν Θεὸν διετέλεσεν ὑπὲρ τού-
του ὁ μακάριος ἐκεῖνος· καὶ εἰς τὸν περὶ τῶν στείρων
15 λόγον ἐξελθόντες, καὶ τὴν αἰτίαν ὑμῖν εἰπόντες, δι'
ἣν αἱ τῶν δικαίων ἐκείνων γαμεταὶ στείραι γεγόνασιν
ἐνταῦθα κατελύσαμεν τὸν λόγον. Δεῖ δὲ σήμερον ἡμᾶς
μαθεῖν καὶ τῆς Ρεβέκκας τὸ φιλόθεον, ἵνα μὴ μόνον
ἀπὸ τῆς τοῦ δικαίου ἀρετῆς κερδάνωμεν, ἀλλὰ καὶ ἀ-
20 πὸ τῆς κατὰ τὴν Ρεβέκκαν διηγήσεως εἰς ζῆλον διε-
γεῖραι δυνηθῶμεν τοὺς ἀκούοντας.

Ἐπειδὴ γὰρ ἤκουσεν ὁ Θεὸς τῆς τοῦ δικαίου προσ-
ευχῆς, «Καὶ ἐν γαστρὶ ἔλαβεν ἡ Ρεβέκκα, ἐσκίρτων»,
φησί, «τὰ παιδία ἐν αὐτῇ», καὶ πολὺν αὐτῇ πόνον αἱ
25 ὠδῖνες παρεῖχον. «Εἶπε γάρ», φησὶν, «εἰ οὕτω μοι
μέλλει γίνεσθαι, ἵνα τί μοι τοῦτο;». Οὐδὲ γὰρ εἰς ἣν
ὁ μέλλον τίκτεσθαι, ἀλλὰ δύο κατ' αὐτὸ ἐν τῇ γαστρὶ

ΟΜΙΛΙΑ Ν΄

(Γεν. 25, 21 - 34)

«Καὶ ἡ Ρεβέκκα συνέλαβε καὶ τὰ παιδιὰ τῆς ἐσκίρτων εἰς τὴν κοιλίαν τῆς».

1. Θέλετε νὰ ἀποδώσωμεν εἰς τὴν ἀγάπην σας ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα παρέλειψα εἰς τὸν χθεσινόν μου λόγον; Διότι δὲν ἠμπορέσαμεν νὰ τελειώσωμεν χθὲς ὀλόκληρον τὴν διήγησιν. Εἶπομεν ὅμως ὅτι ἐξ αἰτίας τῆς προσευχῆς του καὶ τῆς πολλῆς ἐπιμονῆς ὁ Ἰσαὰκ ἠμπόρεσε νὰ διεγείρῃ πρὸς τεκνογονίαν τὴν μήτραν τῆς Ρεβέκκας καὶ τὴν ἰδίαν τὴν φύσιν, ἡ ὁποία κατὰ κάποιον τρόπον ἦτο ἀνάπηρη, νὰ ἀνοίξῃ. Αὐτὰ ὅλα σᾶς τὰ ἐδιδάξαμεν ἀρκετά, ἀφοῦ σᾶς ἐδείξαμεν τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐτῶν, κατὰ τὸν ὁποῖον ὁ μακάριος Ἰσαὰκ συνεχῶς παρεκάλει καὶ ἰκέτευε τὸν Θεόν, διὰ νὰ ἐπιτύχῃ αὐτὸ καί, ἀφοῦ ὠμιλήσαμεν διὰ τὰς στείρας καὶ σᾶς εἶπομεν τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποῖαν αἱ σύζυγοι τῶν δικαίων ἐκείνων ἔγιναν στεῖραι, ἐσταματήσαμεν ἐκεῖ τὸν λόγον. Πρέπει δὲ σήμερον ἡμεῖς νὰ μάθωμεν καὶ τὴν εὐσέβειαν τῆς Ρεβέκκας, διὰ νὰ μὴ ἔχωμεν πνευματικὸν κέρδος ὄχι μόνον ἀπὸ τὴν ἀρετὴν τοῦ δικαίου, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν διήγησιν τὴν σχετικὴν μὲ τὴν Ρεβέκκαν νὰ ἠμπορέσωμεν νὰ διεγείρωμεν τὸν ζῆλον τῶν ἀκροατῶν.

Ὅταν λοιπὸν ὁ Θεὸς ἤκουσε τὴν προσευχὴν τοῦ δικαίου, «Καὶ ἡ Ρεβέκκα συνέλαβε, ἐσκίρτων», λέγει, «τὰ παιδιὰ εἰς τὴν κοιλίαν τῆς» καὶ οἱ δυνατοὶ πόνοι προεκάλλουν εἰς αὐτὴν λύπην. Διότι λέγει, «Εἶπε ἡ Ρεβέκκα, ἐὰν ἐπρόκειτο νὰ μοῦ συμβοῦν αὐτά, διατί νὰ συλλάβω;». Καθόσον δὲν ἦτο ἓνας ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἐπρόκειτο νὰ γεννηθῇ, ἀλλὰ δύο παιδιὰ ἔφερεν εἰς τὴν κοιλίαν τῆς καὶ

παιδιά περιέφερε, καὶ ἡ στενοχωρία πολλὴν αὐτῇ τὴν
 ὀδύνην κατεσκεύαζεν. Ἄλλ' ὄρα μοι ἐντεῦθεν τῆς γυ-
 ναικὸς τὸ φιλόθεον. Οὐ καθάπερ πολλαὶ τῶν νῦν γυ-
 ναικῶν τῶν ραθύμως ζῆν βουλομένων διαπράττονται,
 5 ἐπὶ ἀνθρωπίνην τινὰ συμμαχίαν ἔδραμεν, οὐδὲ πρὸς
 τοὺς τὰ τοιαῦτα στοχασμοῖς τισι καὶ παρατηρήσεσι διὰ
 τῶν οἰκείων λογισμῶν κρίνειν βουλομένους, οὐδὲ τῇ
 ἀπάτῃ τῶν περιέργων καὶ τὰ ὑπὲρ τὴν ἀνθρωπίνην
 φύσιν ἐπαγγέλλεσθαι βουλομένων ἑαυτὴν ἐξέδωκεν,
 10 ἀλλ' ὅτι «Ἐπορεύθη πυθέσθαι παρὰ Κυρίου». Ὅρα
 γυναικὸς σύνεσιν. Ἐπειδὴ εἶδεν, ὅτι ὁ τῆς φύσεως
 Δεσπότης ἦν ὁ τὴν μήτραν αὐτῆς διανοίξας, καὶ τὴν
 ἄγονον γαστέρα ἀθρόον οὕτω γόνιμον ἀπεργασάμενος,
 καὶ ἑώρα τῆς γαστρὸς τὸν ὄγκον μεγάλα τινὰ αὐτῇ
 15 ἐγγυώμενον, «Ἐπορεύθη», φησί, «πυθέσθαι παρὰ Κυ-
 ρίου».

Τί ἐστίν, «Ἐπορεύθη πυθέσθαι παρὰ Κυρίου»;
 Ἐδραμεν ἐπὶ τὴν ἀληθῆ γνῶσιν, καὶ ἐπὶ τὸν ἱερέα τὸν
 τοῦ Θεοῦ θεραπευτήν, σπεύσασα διὰ τούτων λανθα-
 20 νόντως μαθεῖν τὴν γνῶσιν, καὶ διηγησαμένη πάντα
 τὰ καθ' ἑαυτήν, ἐμάνθανεν ἅπαντα μετὰ ἀκριβείας,
 τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ διὰ τῆς τοῦ ἱερέως γλώττης
 ἐκκαλύπτοντος αὐτῇ ἅπαντα σαφῶς, καὶ ταύτη προ-
 θυμοτέραν αὐτὴν ἐργαζομένου. Καὶ ἵνα μάθῃς ὅσον
 25 ἦν τότε τῶν ἱερέων τὸ ἀξίωμα, οὐδαμοῦ φησιν, ὅτι
 ὁ ἱερεὺς ταῦτα ἀπεκρίνατο, ἀλλ' ἐπειδὴ εἶπεν, «Ἐ-
 πορεύθη πυθέσθαι παρὰ Κυρίου», ἐπήγαγε, «Καὶ εἶ-
 πε Κύριος αὐτῇ», διὰ τοῦ ἱερέως, «δύο ἔθνη ἐν τῇ
 γαστρί σου περιέχεις». Καὶ γὰρ καὶ ἐτέρωθι ἄγγε-
 30 λον καλεῖ τὸν ἱερέα ἢ θεία Γραφή, δεικνῦσα ὅτι ἐ-
 κείνα φθέγγεται ἅπερ ἂν ἐνηχήσῃ ἢ τοῦ Πνεύματος
 χάρις. Εἶπεν οὖν Κύριος αὐτῇ διὰ τοῦ ἱερέως· «Δύο
 ἔθνη ἐν τῇ γαστρί σου ἐστί, καὶ δύο λαοὶ ἐν τῇ κοι-

ἡ στενοχώρια ἐδημιουργοῦσεν εἰς αὐτὴν μεγάλην θλίψιν. Ἄλλὰ πρόσεχε, παρακαλῶ, ἀπ' ἐδῶ τὴν εὐσέβειαν τῆς γυναικός. Καθ' ὅσον δὲν ἔτρεξε διὰ νὰ εὖρη κάποιαν ἀνθρωπίνην βοήθειαν, ὅπως ἀκριβῶς κάνουν πολλαὶ ἀπὸ τὰς σημερινὰς γυναῖκας, αἱ ὁποῖαι θέλουν νὰ ζοῦν μὲ νωθρότητα, οὔτε ἐπῆγεν εἰς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι θέλουν νὰ κρίνουν μὲ τὴν ἰδικὴν των λογικὴν αὐτὰς τὰς περιπτώσεις σύμφωνα μὲ κάποιους στοχασμοὺς καὶ παρατηρήσεις, οὔτε παρέδωσε τὸν ἑαυτὸν τῆς εἰς τὴν ἀπάτην τῶν περιέργων καὶ εἰς αὐτούς, οἱ ὁποῖοι θέλουν νὰ ὑπόσχονται πράγματα ὑπεράνω τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, ἀλλ' «Ἐπῆγε, διὰ νὰ μάθῃ ἀπὸ τὸν Κύριον». Βλέπε τὴν σύνεσιν τῆς γυναικός. Ἐπειδὴ εἶδεν, ὅτι ὁ Κύριος τῆς φύσεως ἦτο ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος διήνοιξε τὴν μήτραν τῆς καὶ κατέστησεν αἰφνιδίως τόσον γόνιμον τὴν ἄγονον κοιλίαν τῆς καί, ἐπειδὴ ἔβλεπεν, ὅτι ὁ ὄγκος τῆς κοιλίας τῆς ὑπέσχετο πολλά, «Ἐπῆγε διὰ νὰ μάθῃ ἀπὸ τὸν Κύριον».

Τί σημαίνει, «Ἐπῆγε διὰ νὰ μάθῃ ἀπὸ τὸν Κύριον»; Ἐτρεξεν εἰς τὴν ἀληθινὴν γνῶσιν καὶ εἰς τὸν ἱερέα τὸν δούλον τοῦ Θεοῦ καί, ἀφοῦ ἔσπευσε κρυφὰ μὲ αὐτὰ νὰ μάθῃ τὴν πραγματικότητα καὶ ἀφοῦ διηγήθη, ὅσα τῆς συνέβησαν, ἔμαθε τὰ πάντα μὲ ἀκρίβειαν, ἀφοῦ ὁ φιλόανθρωπος Θεὸς ἀπεκάλυψεν εἰς αὐτὴν τὰ πάντα καθαρὰ μὲ τὴν γλῶσσαν τοῦ ἱερέως καὶ ἔτσι καθιστοῦσεν αὐτὴν προθυμοτέραν. Καὶ διὰ νὰ καταλάβῃς πόσον μεγάλο ἦτο τότε τὸ ἀξίωμα τῶν ἱερέων, πουθενὰ δὲν λέγει, ὅτι ὁ ἱερεὺς ἀπεκρίθη αὐτὰ, ἀλλ' ὅταν εἶπεν, «Ἐπῆγε διὰ νὰ μάθῃ ἀπὸ τὸν Κύριον», προσέθεσε· «Καὶ εἶπεν εἰς αὐτὴν ὁ Κύριος, διὰ τοῦ στόματος τοῦ ἱερέως, «Δύο ἔθνη εὕρισκονται μέσα εἰς τὴν κοιλίαν σου». Καθ' ὅσον καὶ εἰς ἄλλο μέρος ἡ ἀγία Γραφή ἀποκαλεῖ τὸν ἱερέα ἄγγελον καὶ ἀποδεικνύει ἔτσι, ὅτι λέγει ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα θὰ τοῦ ἐμπνεύσῃ ἡ χάρις τοῦ ἀγίου Πνεύματος. Εἶπε λοιπὸν εἰς αὐτὴν ὁ Κύριος διὰ τοῦ ἱερέως· «Δύο ἔθνη εὕρισκονται μέσα εἰς τὴν κοιλίαν σου καὶ δύο λαοὶ θὰ διαχωρισθοῦν ἀπὸ τὰ ἐντόσθιά σου καὶ ὁ ἕνας λαὸς θὰ εἶναι δυνατώτε-

λία σου διασταλήσονται, καὶ λαὸς λαοῦ ὑπερέξει, καὶ ὁ μείζων δουλεύσει τῷ ἐλάττονι».

“Ορα πρόρρησιν ἅπαντα σαφῶς αὐτῇ μηνύουσαν τὰ μέλλοντα γενήσεσθαι. Ἀλλόμενοι γὰρ οἱ παῖδες ἐν 5 τῇ γαστρὶ καὶ σκιρτῶντες, ἤδη προανεφώνουν ἅπαντα μετὰ ἀκριβείας· καὶ λοιπὸν ἐμάνθανεν ἡ γυνή, οὐχ ὅτι δύο μόνον τέξεται παῖδας, ἀλλ’ ὅτι καὶ εἰς ἔθνη οὔτοι ἐκταθήσονται, καὶ ὅτι ὁ ἐλάσσων κυριεύσει τοῦ μείζονος. Καὶ ὅτε, φησὶν, ἤγγισεν ὁ καιρὸς τοῦ τό- 10 κου, «Ἐξῆλθεν ὁ πρωτότοκος πυρράκης, ὡσεὶ δορά, δασύς· ἐπωνόμασε δὲ τὸ ὄνομα αὐτοῦ, Ἡσαῦ. Καὶ μετὰ ταῦτα ἐξῆλθεν ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, καὶ ἡ χεὶρ αὐτοῦ ἐπειλημμένη τῆς πτέρνης Ἡσαῦ· καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰακώβ», μονονουχὶ ἤδη καὶ ἐκ προοι- 15 μίων δεικνύντος τοῦ Θεοῦ, ὅτι περιέσται, κατὰ τὰ ρηθέντα, ὁ ἐλάττων τοῦ μείζονος. Κατεῖχε γὰρ, φησί, τῇ χειρὶ τὴν πτέρναν Ἡσαῦ, ὅπερ ἦν σημεῖον καταγωνιζομένου τὸν ἰσχυρὸν εἶναι δοκοῦντα. Καὶ σκόπει μοι τὴν θείαν Γραφήν, ὅπως διὰ τὰ μέλλοντα ὕστερον 20 συμβήσεσθαι, ἤδη προαναφωνεῖ, καὶ δείκνυσιν ἡμῖν ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς ἐκάστου τὸ ἐπιτήδευμα· καὶ ὅτι ὁ μὲν περὶ τὸ κυνηγεῖν ἠσχολεῖτο, ὁ δὲ ἄγροικος ἦν ἄνθρωπος, ἄπλαστος, οἰκίαν οἰκῶν. Διὸ ἡ μὲν Ρεβέκκα ἠγάπα τὸν Ἰακώβ, ὁ δὲ Ἰσαὰκ τὸν Ἡσαῦ, 25 «Ἐπειδὴ ἡ θήρα αὐτοῦ», φησί, «βρῶσις ἦν αὐτῷ».

“Ορα πῶς τοὺς παῖδας διενείμαντο· καὶ ἡ μὲν διὰ τὸ ἐπὶ τῆς οἰκίας διατρέβειν δρῶσα τοῦ παιδὸς τὸ ἄπλαστον, πλείονα τὴν εὐνοίαν περὶ αὐτὸν ἐπεδείκνυτο· ὁ δὲ πατὴρ διὰ τε τὸ πρωτότοκον ἐκεῖνον γεγενῆ- 30 σθαι, καὶ διὰ τὴν θήραν ἠγάπα τὸν Ἡσαῦ. Ἀλλ’ οὔτοι μὲν τῇ φυσικῇ φιλοστοργίᾳ κατακολουθοῦντες ταῦτα ἐποίουν· ἡ δὲ πρόρρησις κατὰ μικρὸν εἰς ἔργον ἐξήει, ἡ λέγουσα, ὅτι «Ὁ μείζων δουλεύσει τῷ ἐλάσσονι». “Ορα γὰρ εὐθέως. «Ἦψησε», φησὶν, «Ἰ-

ρος τοῦ ἄλλου καὶ ὁ μεγαλύτερος θὰ δουλεύσῃ εἰς τὸν μικρότερον».

Πρόσεχε τὴν προφητείαν, ἡ ὁποία ἀποκαλύπτει εἰς αὐτὴν μὲ ἀκρίβειαν ὅλα ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα πρόκειται νὰ συμβοῦν. Διότι μὲ τὸ νὰ ταρασσῶνται τὰ παιδιὰ εἰς τὴν κοιλίαν, ἐκ τῶν προτέρων ἤδη προανήγγελλον τὰ πάντα. Καὶ ἐμάνθανεν εἰς τὸ ἐξῆς ἡ γυναῖκα, ὅτι δὲν θὰ γεννήσῃ μόνον δύο τέκνα, ἀλλ' ὅτι αὐτὰ θὰ αὐξηθοῦν εἰς ἔθνη καὶ ὅτι ὁ μικρότερος θὰ ἐξουσιάσῃ τὸν μεγαλύτερον. Καὶ ὅταν, λέγει, ἐπλησίασεν ὁ καιρὸς τοῦ τοκετοῦ, «Ἐξῆλθεν ὁ πρῶτος ἐρυθρὸς καὶ δασύτριχος ὡς τριχωτὸν δέρμα ζώου. Διὰ τοῦτο καὶ ὠνόμασεν αὐτὸν Ἡσαῦ. Ἐπειτα ἐξῆλθεν ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ καὶ τὸ χέρι αὐτοῦ ἐκράτει τὴν πτέρναν τοῦ Ἡσαῦ. Διὰ τοῦτο ὠνόμασεν αὐτὸν Ἰακώβ», ὡσὰν νὰ ἐδείκνυεν ὁ Θεὸς ἤδη ἀπὸ τὴν ἀρχὴν, ὅτι ὁ μικρότερος θὰ ὑπερισχύσῃ τοῦ μεγαλυτέρου, σύμφωνα μὲ αὐτὰ ποῦ ἔχουν λεχθῆ. Διότι λέγει, ἐκράτει ὁ Ἰακώβ τὴν πτέρναν τοῦ Ἡσαῦ πράγμα τὸ ὁποῖον ἦτο σημεῖον, ὅτι ἦτο ἀνώτερος ἀπ' αὐτόν, ὁ ὁποῖος ἐθεωρεῖτο, ὅτι ἦτο ἰσχυρὸς. Καὶ σκέψου, παρακαλῶ, ὅτι ἡ ἅγια Γραφή προαναγγέλλει ἤδη ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα πρόκειται νὰ συμβοῦν ἀργότερον καὶ δείχνει εἰς ἡμᾶς ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ἀκόμη τὴν ἀσχολίαν τοῦ καθενός, ὅτι δηλαδὴ ὁ μὲν ἕνας ἠσχολεῖτο μὲ τὸ κυνήγιον, ὁ δὲ ἄλλος ἦτο ἰδιώτης καὶ ἔμενεν εἰς τὴν οἰκίαν. Διὰ τὸν λόγον αὐτόν ἡ μὲν Ρεβέκκα ἠγάπα τὸν Ἰακώβ, ὁ δὲ Ἰσαὰκ τὸν Ἡσαῦ, «Ἐπειδὴ ὁ Ἰσαὰκ εἶχεν ὡς τροφήν τὸ κυνήγιον αὐτοῦ».

Πρόσεχε πῶς ἐμοίρασαν τοὺς υἱοὺς των. Καὶ αὐτὴ μὲν ἔδειχνε μεγαλυτέραν ἀγάπην πρὸς τὸν Ἰακώβ, ἐπειδὴ ἔβλεπε τὴν ἀπλότητα τοῦ παιδιοῦ ἐξ αἰτίας τοῦ ὅτι ἔμενεν εἰς τὴν οἰκίαν, ὁ δὲ πατὴρ ἠγάπα τὸν Ἡσαῦ λόγῳ τοῦ ὅτι ἦτο πρωτότοκος καὶ λόγῳ τοῦ κυνηγίου. Ἀλλ' αὐτοὶ μὲν ἔκαμαν αὐτὰ, ἐπειδὴ ὑπήκουον εἰς τὴν φυσικὴν σποργὴν. Ὅμως ἐπραγματοποιεῖτο σιγὰ-σιγὰ ἡ προφητεία, ἡ ὁποία ἔλεγεν, ὅτι «Ὁ μεγαλύτερος θὰ δουλεύσῃ εἰς τὸν μικρότερον». Διότι πρόσεχε ἀμέσως εἰς τὴν συνέ-

ακῶς ἔφημα· ἦλθε δὲ Ἑσαῦ ἐκ τοῦ πεδίου ἐκλείπων. Καὶ εἶπεν Ἑσαῦ τῷ Ἰακώβ· γεῦσόν με ἀπὸ τοῦ ἐψήματος τοῦ πυρροῦ τούτου, ὅτι ἐκλείπω. Διὰ τοῦτο ἐκλήθη τὸ ὄνομα αὐτοῦ, Ἐδώμ. Καὶ εἶπεν Ἰακώβ, 5 ἀπόδος μοι τὰ πρωτοτόκια. Ὁ δὲ φησι, τί μοι τούτων ὄφελος, τῆς τελευτῆς ἤδη με καταλαμβανούσης, εἰ μὴ μετάσχοιμι τῆς τροφῆς;». Ὁ δὲ καὶ τὸν ὄρκον ἀπαιτεῖ, ὥστε βεβαίαν αὐτῷ γενέσθαι τούτων τὴν παραχώρησιν. «Καὶ ὤμοσε», φησὶν, «Ἑσαῦ».

10 2. Ἴδου λοιπὸν ἐντεῦθεν ἀντεστράφη ἡ τάξις, καὶ τὸ τοῦ πρωτοτόκου ἀξίωμα μετῆλθεν ἐπὶ τὸν τῆ ἀρετῆς τῆς ψυχῆς διαλάμποντα. «Καὶ ἀπέδοτο», φησὶν, «Ἑσαῦ τὰ πρωτοτόκια», ἀντὶ τοῦ, «πέπρακε τῆς τροφῆς ἔνεκα τὸ ἀξίωμα τὸ παρὰ τῆς φύσεως αὐτῷ δω- 15 ρηθέντι. Διὸ ἐπήγαγε, «Καὶ ἐφαύλισεν Ἑσαῦ τὰ πρωτοτόκια»· ἀγνώμων γέγονε περὶ τὴν κατασχεθεῖσαν αὐτῷ καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς φύσεως προεδρίαν. Τοῦτο δὲ ὅλον ἐγίγνετο, ἵνα κακείνου δειχθῆ ἡ ἀγνωμοσύνη, καὶ ἡ τοῦ Θεοῦ πρόρρησις εἰς ἔργον ἐξέλθῃ. 20 Ταῦτα δὲ ἀκούοντες παιδευώμεθα μηδέποτε τῶν παρὰ τοῦ Θεοῦ δωρεῶν ἀμελεῖν, μηδὲ μικρῶν ἔνεκα καὶ εὐτελῶν τὰ μεγάλα προῖεσθαι. Τίνος γὰρ ἔνεκεν, εἰπέ μοι, βασιλείας οὐρανῶν προκειμένης καὶ τῶν ἀπορρήτων ἐκείνων ἀγαθῶν, περὶ τὴν τῶν χρημάτων 25 ἐπιθυμίαν μεμήναμεν, καὶ τὰ πρόσκαιρα, καὶ πολλάκις οὐδὲ μέχρι τῆς ἐσπέρας ἡμῖν παραμένοντα τῶν διηνεκῶς καὶ ἀεὶ παραμενόντων προτιμῶμεν; Καὶ τί τῆς ἀνοίας ταύτης χειρόν γένοιτ' ἂν, ὅταν κακείνων ἀποστερώμεθα διὰ τὴν περὶ ταῦτα ἐπιθυμίαν, καὶ μη- 30 δὲ τούτων ἀπολαύειν καθαρῶς δεδυνήμεθα;

Τί γὰρ ὄφελος, εἰπέ μοι, τῆς πολλῆς περιουσίας; Ἡ οὐκ ἴστε ὅτι ἡ πολλὴ προσθήκη τῶν χρημάτων οὐδὲν ἕτερον ἡμῖν ἐργάζεται, ἢ φροντίδων προσθήκην καὶ περισπασμὸν καὶ ἀγρυπνίαν; Οὐχ ὁρᾶτε ὅτι οὗτοι

χείαν. «Ἐμαγείρευεν ὁ Ἰακώβ κάποιο φαγητόν καὶ ἐπέστρεψεν ὁ Ἡσαῦ ἀπὸ τοὺς ἀγροὺς ἐξηντλημένος. Καὶ εἶπεν ὁ Ἡσαῦ εἰς τὸν Ἰακώβ. Δός μου, παρακαλῶ, νὰ φάγω ἀπὸ τὸ κόκκινον αὐτὸ φαγητόν, διότι εἶμαι ἐξηντλημένος ἀπὸ τὴν πείναν. Διὰ τοῦτο ὠνομάσθη ὁ Ἡσαῦ καὶ Ἐδώμ¹. Καὶ εἶπεν ὁ Ἰακώβ. Δός μου τὰ πρωτοτόκια σου. Καὶ ὁ Ἡσαῦ εἶπεν. Ἴδου ἐγὼ κοντεῦω νὰ ἀποθάνω, ἐὰν δὲν φάγω, τί μὲ ὠφελοῦν τὰ πρωτοτόκια; Ὁ Ἰακώβ ὁμως ζητεῖ καὶ ὄρκον, ὥστε νὰ γίνῃ βεβαία εἰς αὐτόν ἡ παραχώρησις αὐτῶν. «Καὶ ὠρκίσθη», λέγει, «ὁ Ἡσαῦ».

2. Ἴδου λοιπὸν ἀντεστράφη ἀπὸ τὸ σημεῖον αὐτὸ ἡ τάξις καὶ τὸ ἀξίωμα τοῦ πρωτοτόκου μετεβιβάσθη εἰς αὐτόν, τοῦ ὁποίου ἡ ψυχὴ ἔλαμπεν ἀπὸ τὴν ἀρετὴν. «Καὶ ἔδωσεν ὁ Ἡσαῦ τὰ πρωτοτόκια», λέγει, ἀντὶ τοῦ, ἐπώλησε λόγῳ τῆς τροφῆς τὸ ἀξίωμα, τὸ ὁποῖον τοῦ ἐχάρισεν ἡ φύσις. Διὰ τοῦτο προσέθεσε, «Καὶ περιεφρόνησεν ὁ Ἡσαῦ τὰ πρωτοτόκια». Ἔγινεν ἀγνώμων διὰ τὸ ἀξίωμα, τὸ ὁποῖον ἐδόθη εἰς αὐτόν ἀπὸ τὴν ἰδίαν τὴν φύσιν. Αὐτὸ δὲ ὄλον ἔγινε, διὰ νὰ ἀποδειχθῇ καὶ ἐκείνου ἡ ἀχαριστία καὶ διὰ νὰ ἐκπληρωθῇ ἡ πρόρρησις τοῦ Θεοῦ. Ἀκούοντες αὐτὰ ἄς μάθωμεν νὰ μὴ ἀμελῶμεν καθόλου διὰ τὰς δωρεὰς τοῦ Θεοῦ, οὔτε νὰ χάνωμεν τὰ μεγάλα ἐξ αἰτίας τῶν μικρῶν καὶ ἀσημάντων. Διότι εἶπέ μου, διὰ ποῖον λόγον, ἐνῶ ἔμπροσθέν μας ὑπάρχει ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν καὶ τὰ ἀνέκφραστα ἐκεῖνα ἀγαθὰ, ἐπιμένομεν νὰ ἐπιθυμοῦμεν τὰ χρήματα καὶ τὰ πρόσκαιρα καὶ προτιμῶμεν πολλὰς φορές ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα οὔτε μέχρι τὸ ἔσπερας δὲν παραμένουν εἰς ἡμᾶς, ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ μένουν διαρκῶς καὶ πάντοτε; Καὶ ποῖον πρᾶγμα θὰ ἦτο χειρότερον ἀπ' αὐτὴν τὴν ἀνοησίαν, ὅταν δηλαδὴ καὶ ἐκεῖνα στερούμεθα ἐξ αἰτίας τῆς ἐπιθυμίας αὐτῶν καὶ δὲν ἠμποροῦμεν οὔτε αὐτὰ νὰ ἀπολαύσωμεν ἐξ ὀλοκλήρου;

Πράγματι εἶπέ μου, ποῖον τὸ ὄφελος ἀπὸ τὴν μεγάλην περιουσίαν; Ἡ δὲν γνωρίζετε, ὅτι ἡ μεγάλη αὔξησις τῶν χρημάτων δὲν μᾶς προσφέρει τίποτε ἄλλο παρὰ προσθήκην φροντίδων καὶ ἀπασχόλησιν καὶ ἀγρυπνίαν; Δὲν

μάλιστα εἰσιν οἱ πάντων, ὡς εἰπεῖν, δοῦλοι, οἱ τὰ
 πλείονα περιβεβλημένοι, καὶ καθ' ἑκάστην ἡμέραν
 τὰς σκιάς αὐτὰς δεδοικότες; Ἐντεῦθεν γὰρ τίκτον-
 ται αἱ ἐπιβουλαί, αἱ βασκανίαι, ὁ φθόνος ὁ πολὺς, τὰ
 5 μυρία ἄλλα κακά. Καὶ πολλάκις ἂν ἴδοις τὸν μύρια
 τάλαντα χρυσίου ἔχοντα ἀποκείμενα μακαρίζοντα τὸν
 ἐπ' ἐργαστηρίου ἐστηκότα, καὶ ἐκ τῆς τῶν χειρῶν
 ἐργασίας τὴν τροφήν ποριζόμενον. Ποία οὖν ἡδονή,
 ἢ ποῖον κέρδος, ὅταν μήτε τούτων ἀπολαύωμεν, καὶ
 10 διὰ τὴν περὶ ταῦτα ἐπιθυμίαν καὶ τῶν μειζόνων ἀπο-
 στερώμεθα; Τί δὲ λέγω τῶν μειζόνων, ὅταν μετὰ τῶν
 ἐνταῦθα κακῶν, καὶ τὴν ἔκπτωσιν τῶν ἐκεῖ ἀγαθῶν,
 καὶ πρὸς τὴν γέενναν αὐτὴν ἀποπεμπώμεθα; Καὶ οὐ-
 πω λέγω τὰ μυρία ἁμαρτήματα τὰ ἐντεῦθεν συλλεγό-
 15 μενα, τοὺς δόλους, τὰς συκοφαντίας, τὰς ἀρπαγὰς,
 τὰς πλεονεξίας.

Ἄλλὰ κἂν ἀπάντων τούτων ἐλεύθερος ἦ τις, ὅ-
 περ ἂν εἴη τῶν δυσχερῶν, τοσαῦτα δὲ εἴη περιβεβλη-
 μένος, χρημάτων καὶ τῆς οἰκείας μόνης ἀπολαύσεως
 20 γινόμενος, καὶ μὴ προϊέμενος τοῖς ἐν χρεῖα οὔσι μετὰ
 δαψιλείας, τὸ τῆς γέεννης πῦρ καὶ τὸν τοιοῦτον ἐκ-
 δέξεται. Καὶ τοῦτο διδάσκει ἡμᾶς σαφῶς ἡ παραβο-
 λή ἢ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ κειμένη, ἠνίκα τοὺς μὲν ἐκ δε-
 ξιῶν ἔστησε, τοὺς δὲ ἐξ εὐωνύμων· καὶ τοῖς μὲν τὴν
 25 βασιλείαν εἶπεν ἡτοιμάσθαι διὰ τὴν περὶ τοὺς δεομέ-
 νους ἐπιμέλειαν· «Δεῦτε γάρ», φησὶν, «οἱ εὐλογημέ-
 νοι τοῦ Πατρός μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμέ-
 νην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου». Τίνος
 ἔνεκεν καὶ διὰ τί; «Ἐπείνασα γάρ, καὶ ἐδώκατέ μοι
 30 φαγεῖν». Τοῖς δὲ τὸ πῦρ αἰώνιον· «Πορεύεσθε» γάρ,
 φησὶν, «ἀπ' ἐμοῦ οἱ κατηραμένοι εἰς τὸ πῦρ αἰώνιον
 τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐ-

2. Ματθ. 25, 34.

3. Ματθ. 25, 35.

βλέπετε, ὅτι εἶναι κατ' ἐξοχὴν δοῦλοι ὄλων, διὰ νὰ εἰπῶ ἔτσι, αὐτοί, οἱ ὁποῖοι ἔχουν τὰ περισσότερα καὶ κάθε ἡμέραν φοβοῦνται τὰς ἰδίας τὰς σκιάς των; Διότι ἀπὸ ἐδῶ γεννῶνται αἱ ἐπιβουλαί, αἱ βασκανίαι, ὁ μέγας φθόνος, τὰ πολυάρθμα ἄλλα κακά. Καὶ πολλές φορές θὰ ἠμποροῦσε νὰ ἰδῆ κανεὶς αὐτόν, ὁ ὁποῖος ἔχει κρυμμένα ἀναρίθμητα τάλαντα χρυσοῦ, νὰ μακαρίζῃ ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος κάθεται εἰς τὸ ἐργαστήριον καὶ κερδίζει τὴν τροφήν του ἀπὸ τὴν ἐργασίαν τῶν χειρῶν του. Ποία λοιπὸν εὐχαρίστησις, ἢ ποῖον κέρδος ὑπάρχει, ὅταν οὔτε αὐτὰ ἀπολαμβάνωμεν καὶ στερούμεθα καὶ τὰ μεγαλύότερα ἐξ αἰτίας τῆς ἐπιθυμίας μας δι' αὐτά; Τί λέγω στερούμεθα τὰ μεγαλύότερα, ὅταν μαζὶ μὲ τὰ ἐδῶ κακά καὶ μετὰ τὴν ἀπομάκρυνσιν ἀπὸ τὰ ἐκεῖ ἀγαθὰ, θὰ ἀποστελῶμεν καὶ εἰς αὐτὴν τὴν γέενναν τοῦ πυρός; Καὶ δὲν ἀναφέρομαι εἰς τὰ ἀναρίθμητα ἁμαρτήματα, τὰ ὁποῖα συγκεντρώνομεν ἀπὸ ἐδῶ, τοὺς δούλους, τὰς συκοφαντίας, τὰς ἀρπαγὰς, τὰς πλεονεξίας.

Ἄλλὰ καὶ ἂν ἀκόμη κάποιος εἶναι ἀπηλλαγμένος ἀπ' ὅλα αὐτά, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον θὰ ἦτο ἀπὸ τὰ πιὸ δύσκολα, ἐπειδὴ ὁμως περιβάλλεται ἀπὸ τόσα πολλὰ πλούτη καὶ ἐνδιαφέρεται μόνον διὰ τὴν ἰδικὴν του ἀπόλαυσιν καὶ δὲν χαρίζει μὲ ἀφθονίαν εἰς ἐκείνους πού ἔχουν ἀνάγκην, καὶ αὐτόν τὸν ἄνθρωπον θὰ τὸν δεχθῆ τὸ πῦρ τῆς γέεννης. Καὶ τοῦτο μᾶς τὸ διδάσκει σαφῶς ἡ παραβολὴ τοῦ Εὐαγγελίου, ὅταν δηλαδὴ ἔστησεν ἄλλους ἐκ δεξιῶν καὶ ἄλλους ἐξ ἀριστερῶν. Καὶ εἰς τοὺς μὲν εἶπεν, ὅτι ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἔχει ἐτοιμασθῆ λόγῳ τῆς φροντίδος των πρὸς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι εἶχον ἀνάγκην. Διότι λέγει· «Ἐλᾶτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρὸς μου, κληρονομήσατε τὴν βασιλείαν, ἡ ὁποία ἔχει ἐτοιμασθῆ διὰ σᾶς ἀπὸ τὴν δημιουργίαν τοῦ κόσμου»³. Διὰ ποῖον λόγον καὶ διατί; «Διότι ἐπέίνασα καὶ μοῦ ἐδώσατε νὰ φάγω»³. Διὰ δὲ τοὺς ἐξ ἀριστερῶν ἔχει ἐτοιμασθῆ τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον. Διότι λέγει· «Φύγετε ἀπὸ κοντὰ μου οἱ κατηραμένοι εἰς τὸ αἰώνιον πῦρ, τὸ ὁποῖον ἔχει ἐτοιμασθῆ διὰ τὸν διάβολον καὶ τοὺς

τουῦ». Μέγας τοῦ ρήματος ὁ ὄγκος· ὁ Δεσπότης τῶν
 ἀπάντων καὶ δημιουργός φησιν· «Ἐπίνασα καὶ οὐκ
 ἐδώκατέ μοι φαγεῖν». Ποίας οὐκ ἂν καθίκοιτο τοῦτο
 ψυχῆς, κἂν αὐτολιθίνη τυγχάνη; Ὁ Δεσπότης μου
 5 πεινῶν περιέρχεται, καὶ σὺ τρυφᾶς· καὶ οὐ τοῦτο μό-
 νον τὸ δεινόν, ἀλλ' ὅτι καὶ τρυφῶν περιορᾷν αὐτὸν
 ἀνέχη, καὶ ταῦτα οὐδὲ πολλοῦ τινος δεόμενον, ἀλλ'
 ἄρτου μόνον ἑνός, ὥστε τὸν λιμὸν παραμυθήσασθαι.
 Ἄλλ' αὐτὸς μὲν τῷ κρυμῷ πηγνύμενος περιέρχεται,
 10 σὺ δὲ τὰ τῶν σηρῶν νήματα περικείμενος οὐκ ἐπι-
 στρέφῃ, οὐδὲ τὴν συμπάθειαν ἐπιδείκνυσαι, ἀλλ' ἀ-
 νηλεῶς παρατρέχεις. Καὶ ποίας ταῦτα ἂν εἶη συγ-
 γνώμης ἄξια;

Μὴ τοίνυν τοῦτο σπουδάζωμεν, τὸ πάντων ἐκ παν-
 15 τὸς τρόπου πλείονα περιβάλλεσθαι, ἀλλ' ἐκεῖνο σκο-
 πῶμεν, ὅπως καὶ ταῦτα καλῶς διαθῶμεν, καὶ τὴν
 τῶν ἐν χρεῖα τυγχανόντων ἔνδειαν παραμυθησώμεθα,
 κακείνων μὴ ἐκπέσωμεν τῶν αἰεὶ μενόντων, τῶν οὐ-
 δεμίαν μεταβολὴν ἐπιδεχομένων. Διὰ γὰρ τοῦτο καὶ
 20 τὴν ἡμέραν ἡμῶν τῆς τελευτῆς ἄδηλον ἡμῖν ἐποίησεν
 ὁ Δεσπότης, ἵνα ἡμᾶς παρασκευάσῃ διηνεκῶς νήφειν
 καὶ ἐγρηγορέναι, καὶ ταύτη μᾶλλον διεγείρη πρὸς τὴν
 τῆς ἀρετῆς ἐπιμέλειαν. «Γρηγορεῖται γάρ», φησὶν,
 «ὅτι οὐκ οἶδατε τὴν ἡμέραν, οὐδὲ τὴν ὥραν». Ἄλλ'
 25 ἡμεῖς τὸ ἐναντίον πράττομεν, καὶ δι' ὅλου καθεύδο-
 μεν ὕπνον τούτου τοῦ φυσικοῦ βαρύτερον. Ὁ μὲν γὰρ
 τοῦτον καθεύδων τὸν ὕπνον, καὶ πρὸς τὰ κακὰ καὶ
 πρὸς τὰ καλὰ ἀνενέργητος τυγχάνει· ἡμεῖς δὲ ἕτερον
 ὕπνον καθεύδομεν, πρὸς μὲν τὰ τῆς ἀρετῆς ἔργα κα-
 30 θεύδοντες, πρὸς δὲ τὰ τῆς κακίας ἐγρηγορότες, κακ-
 κείνα μὲν ἀόκνως διαπραττόμενοι, ἐν δὲ τούτοις πολ-
 λὴν τὴν ραθυμίαν καὶ τὸν ὕπνον ἐπιδεικνύμενοι, καὶ
 ταῦτα ὁρῶντες καθ' ἐκάστην ἡμέραν τοὺς μὲν ἐντεῦ-

4. Ματθ. 26, 41.

5. Ματθ. 25, 42.

9. Ματθ. 25, 13.

ἀγγέλους του»⁴. Μεγάλο τὸ θάρος τοῦ λόγου. Ὁ Κύριος καὶ δημιουργὸς τῶν πάντων λέγει· «Ἐπίνασα καὶ δέν μου ἐδώσατε νὰ φάγω»⁵. Ποίαν ψυχὴν δέν θὰ συνεκίνει αὐτό, ἔστω καὶ ἂν συμβαίη νὰ εἶναι λιθίνη; Ὁ Κύριός σου ἔρχεται πεινασμένος καὶ σὺ διασκεδάζεις. Καὶ ὄχι μόνον τὸ φοβερὸν αὐτό, ἀλλὰ καὶ ὅτι ἀνέχεσαι νὰ περιφρονῆς αὐτὸν ἐνῶ διασκεδάζεις καὶ μάλιστα ἐνῶ δέν χρειάζεται τίποτε περισσότερον παρὰ μόνον ἓνα ἄρτον, διὰ νὰ ἀνακουφίσῃ τὴν πείναν. Ἄλλ' αὐτὸς μὲν ἔρχεται παγωμένος ἀπὸ τὸ ψῦχος, σὺ ὅμως, ἐνῶ φορεῖς μεταξωτὰ ὑφάσματα, δέν προσέχεις, οὔτε δείχνεις συμπάθειαν, ἀλλὰ τὸν προσπερνᾷς χωρὶς ἔλεος. Ποίας συγγνώμης αὐτὰ θὰ ἦσαν ἄξια;

Ἄς μὴ φροντίζωμεν λοιπὸν αὐτό, τὸ νὰ ἀποκτήσωμεν δηλαδὴ μὲ κάθε τρόπον περισσότερα ἀπὸ ὄλους, ἀλλὰ νὰ ἔχωμεν ὡς σκοπὸν ἐκεῖνο, πῶς δηλαδὴ θὰ διαθέσωμεν καὶ αὐτὰ κατὰ τὸν καλύτερον τρόπον καὶ πῶς θὰ παρηγορήσωμεν τὴν πτωχείαν ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἔχουν ἀνάγκην καὶ πῶς δέν θὰ ἐκπέσωμεν ἀπὸ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα μένουν πάντα καὶ δέν ἐπιδέχονται καμμίαν μεταβολήν. Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς καὶ ὁ Κύριος ἐκράτησε μυστικὴν τὴν ἡμέραν τῆς τελευτῆς μας, διὰ νὰ μᾶς κἀνῃ νὰ εἴμεθα διαρκῶς ἄγρυπνοι καὶ εἰς ἐγρήγορσιν καὶ μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον νὰ μᾶς διεγείρῃ περισσότερον εἰς τὸ νὰ φροντίζωμεν διὰ τὴν ἀρετὴν. Διότι λέγει· «Ἀγρυπνεῖτε, διότι δέν γνωρίζετε οὔτε τὴν ἡμέραν, οὔτε τὴν ὥραν»⁶. Ἡμεῖς ὅμως πράττομεν τὸ ἀντίθετον καὶ κοιμόμεθα ἐξ ὀλοκλήρου ὕπνον βαρύτερον ἀπ' αὐτὸν τὸν φυσικόν. Καθ' ὅσον αὐτός, ὁ ὁποῖος κοιμᾶται τὸν ὕπνον αὐτόν, συμβαίνει νὰ παραμένῃ ἄπραγος καὶ πρὸς τὰ κακὰ καὶ πρὸς τὰ καλά. Ἡμεῖς ὅμως ἔχομεν ἄλλον ὕπνον, ἀφοῦ κοιμόμεθα διὰ τὰ ἔργα τῆς ἀρετῆς, ἀλλὰ παραμένομεν ἄγρυπνοι διὰ τὰ ἔργα τῆς κακίας καὶ κάνομεν ἐκεῖνα χωρὶς κούρασιν, ἐνῶ δι' αὐτὰ δείχνομεν πολλὴν ὀκνηρίαν καὶ διάθεσιν πρὸς ὕπνον, καὶ κάνομεν αὐτὰ, ἐνῶ βλέπομεν, ὅτι κάθε ἡμέραν ἄλλοι φεύ-

θεν ἀπαγομένους, τοὺς δὲ καὶ ἐν τῷ παρόντι βίῳ πολλήν τὴν μεταβολὴν ὑπομένοντας· καὶ οὐδὲ αὐτὴ ἢ ἀνωμαλία παιδεῦσαι ἡμᾶς ἱκανή, καὶ εἰς πόθον τῆς ἀρετῆς ἀναγαγεῖν, καὶ παρασκευάσαι ὑπεριδεῖν τῶν
 5 παρόντων, καὶ ποθῆσαι τὰ μέλλοντα, καὶ προτιμῆσαι τῆς σκιᾶς καὶ τῶν ὄνειράτων τὴν ἀλήθειαν. Σκιᾶς γὰρ καὶ ὄνειράτων οὐδὲν τὰ παρόντα διενήνοχε.

Μὴ τοίνυν ἑαυτοὺς ἀπατῶμεν, μηδὲ τὰς σκιᾶς μεταδιώκωμεν· ἀλλ' ὄψε γοῦν ποτε τῆς οἰκείας σω-
 10 τηρίας φροντίδα ποιησώμεθα, καὶ τὰ χρήματα κενώσωμεν εἰς τοὺς δεομένους, ἵνα τῆς ἐπὶ τούτοις ἀμοιβῆς ἀξιοθῶμεν παρὰ τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ· ἧς γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἀπολαῦσαι, χάριτι καὶ φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ
 15 Πατρὶ ἢ δόξα, ἅμα τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ αἰεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

γουν ἀπ' ἐδῶ καὶ ἄλλοι ὑπομένουν πολλάς μεταβολάς καὶ εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν. Καὶ οὔτε αὕτη ἡ ἀνωμαλία εἶναι ἱκανὴ νὰ μᾶς διδάξῃ καὶ νὰ μᾶς κἀνη νὰ ἀγαπήσωμεν τὴν ἀρετὴν καὶ νὰ μᾶς προετοιμάσῃ νὰ παραβλέψωμεν τὰ παρόντα καὶ νὰ ποθήσωμεν τὰ μέλλοντα καὶ νὰ προτιμήσωμεν τὴν ἀλήθειαν ἀπὸ τὴν σκιάν καὶ τὰ ὄνειρα.

Ἄς μὴ ἐξαπατῶμεν λοιπὸν τοὺς ἑαυτοὺς μας, οὔτε νὰ παρακολουθῶμεν τὰς σκιάς, ἀλλ' ἔστω καὶ ἀργὰ νὰ φροντίσωμεν κάποτε καὶ διὰ τὴν σωτηρίαν μας καὶ νὰ δώσωμεν τὰ χρήματα εἰς ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ἔχουν ἀνάγκην, ὥστε νὰ γίνωμεν ἄξιοι ἐξ αἰτίας αὐτῶν τῆς ἀμοιβῆς ἀπὸ τὸν φιλόανθρωπον Θεόν. Αὐτὴν εἶθε νὰ ἀπολαύσωμεν ὅλοι ἡμεῖς μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα καὶ συγχρόνως εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει ἡ δόξα τῶρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἄμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΝΑ΄

(Γεν. 26, 1 - 11).

«Ἐγένετο δὲ λιμὸς ἐπὶ τῆς γῆς, χωρὶς τοῦ λι-
μοῦ τοῦ πρότερον, ὃς ἐγένετο ἐν τῷ χρόνῳ τοῦ
5 Ἀβραάμ».

1. Πάλιν ἐκ τῆς ἀκολουθίας τῶν πρώην ἡμῖν εἰ-
ρημένων βούλομαι τῆς πρὸς ὑμᾶς ἄψασθαι διδασκα-
λίας ὥστε δὲ εἰδέναι ὑμᾶς σαφῶς ποῦ τὸν λόγον πρώ-
ην κατελύσαμεν, καὶ ὅθεν αὐτὸν προσήκει σήμερον ἀ-
10 ναλαβεῖν, ἀναγκαῖον ὑπομνήσαι τὴν ὑμετέραν ἀγάπην.
Εἰ γὰρ καὶ αὐτοὶ διὰ τὸ πολλαῖς φροντίσι περιέλκεσθαι
ἴσως ἐπιλέλησθε, ἀλλ' ἐμοὶ προσήκει εἰς ὑπόμνησιν ὑ-
μᾶς ἀγαγεῖν, ἵνα διὰ τῆς μνήμης σαφέστερος ὑμῖν ὁ λό-
γος γένηται ὁ μέλλων σήμερον ρηθήσεσθαι. Ἴστε,
15 ὅτι πρότερον τῆς Ρεβέκκας τὸ φιλόθεον διηγούμενος,
καὶ κεῖθεν ἐπὶ τὸν Ἡσαῦ καὶ τὸν Ἰακώβ ἐλθόντες, ἐ-
κεῖ κατηντήσαμεν, ἔνθα τὰ πρωτοτόκια ἀπέδοτο τῷ
Ἰακώβ ὁ Ἡσαῦ, τοῦ ἐψήματος ἀπολαύσας καὶ διὰ τὴν
τῆς τροφῆς ἐπιθυμίαν τῆς προεδρίας ἑαυτὸν ἀπεστέ-
20 ρησε. Τοῦτο δὲ ἐγένετο οὐχ ἀπλῶς, ἀλλ' ἵνα ἡ τοῦ
Θεοῦ πρόρρησις διὰ τῶν ἔργων πληρωθῇ ἡ λέγουσα,
«Τὸν Ἰακώβ ἠγάπησα, τὸν δὲ Ἡσαῦ ἐμίσησα». Ἐ-
πειδὴ γὰρ ὡς Θεὸς τὰ μέλλοντα προήδει, προανεφώ-
νησε καὶ τούτου τὴν ἀρετὴν, καὶ κείνου τῆς γνώμης
25 τὴν μοχθηρίαν. Τί δέ ἐστι τοῦτο τὸ τῶν πρωτοτό-
κων; Εἰ καὶ μὴ τότε ὁ καιρὸς ἐπέτρεπεν εἰπεῖν ἐπὶ
τῆς ὑμετέρας ἀγάπης, ἀλλ' ἀναγκαῖον νῦν ὑμᾶς δι-
δάξαι. Μεγίστη γὰρ εἶναι τιμὴ τὸ παλαιὸν ἐνομίζετο·
ἔσχε δὲ τῆς τιμῆς τὴν ὑπόθεσιν ἐντεῦθεν.
30 ; Ἡνίκα τῶν Ἰσραηλιτῶν ἔθνος τῆς Αἰγύπτου ἀ-
παλλάξαι ἐβούλετο ὁ τῶν ὄλων Θεός, καὶ τῆς τυραν-

Ο Μ Ι Λ Ι Α Ν Α΄

(Γεν. 26, 1 - 11).

«Ἐπεσε δὲ πείνα εἰς τὴν χώραν ἐκτός ἀπὸ τὴν προηγουμένην, ἢ ὅποια ἔγινεν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Ἀβραάμ».

1. Ἐπιθυμῶ νὰ ἀρχίσω πάλιν τὴν διδασκαλίαν ἀπὸ τὴν συνέχειαν αὐτῶν, τὰ ὅποια ἔχουν λεχθῆ εἰς ἡμᾶς προηγουμένως· διὰ νὰ γνωρίσετε ὁμῶς καλῶς, ποῦ ἐσταματήσαμεν τὸν προηγούμενον λόγον καὶ ἀπὸ ποῦ πρέπει νὰ ἀρχίσωμεν αὐτόν, εἶναι ἀνάγκη νὰ ὑπενθυμίσω τὴν ἀγάπην σας. Διότι καὶ ἂν ἀκόμη σεῖς ἔχετε λησμονήσει ἐνδεχομένως ἐπειδὴ ἔχετε πολλάς φροντίδας, ὁμῶς ἐγὼ πρέπει νὰ σᾶς ὑπενθυμίσω, ὥστε νὰ σᾶς γίνῃ πιὸ κατανοητὴ ἡ ὁμιλία, ἢ ὅποια πρόκειται νὰ ἐκφωνηθῆ σήμερον. Γνωρίζετε ὅτι προηγουμένως σᾶς διηγήθηκα τὴν εὐσέβειαν τῆς Ρεβέκκας καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ἤλθομεν εἰς τὸν Ἡσαῦ καὶ τὸν Ἰακώβ καὶ ἐφθάσαμεν ἐκεῖ, ὅπου ὁ Ἡσαῦ παρεχώρησε τὰ πρωτοτόκια εἰς τὸν Ἰακώβ, ἀφοῦ ἀπῆλαυσε τὸ φαγητόν, ἀλλ' ἐστέρησε τὸν ἑαυτόν του τῆς τιμῆς τοῦ πρωτοτόκου ἐξ αἰτίας τῆς ἐπιθυμίας του διὰ τὴν τροφήν. Αὐτὸ δὲ συνέβη ὄχι χωρὶς λόγον, ἀλλὰ διὰ νὰ πραγματοποιηθῆ ἡ προφητεία τοῦ Θεοῦ, ἢ ὅποια λέγει· «Τὸν Ἰακώβ ἠγάπησα, τὸν δὲ Ἡσαῦ ἐμίσησα»¹. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ὡς Θεὸς ἐγνώριζεν ἐκ τῶν προτέρων τὰ μέλλοντα, προανήγγειλε καὶ τοῦ ἐνόσ τὴν ἀρετὴν καὶ τοῦ ἄλλου τὴν κακίαν τῆς ψυχῆς. Τί εἶναι ὁμῶς τὸ ζήτημα αὐτὸ τῶν πρωτοτοκίων; Ἐὰν καὶ τότε δὲν ἐπέτρεψεν ὁ χρόνος νὰ εἰποῦμεν εἰς τὴν ἀγάπην σας δι' αὐτό, τώρα ὁμῶς εἶναι ἀνάγκη νὰ σᾶς διδάξω. Διότι τὸν παλαιὸν καιρὸν ἐθεωρεῖτο, ὅτι τὰ πρωτοτόκια ἦσαν πολὺ μεγάλη τιμῆ. Καὶ ἡ αἰτία τῆς τιμῆς ἤρχισεν ἀπ' ἐδῶ.

Ἐπὶ ὅταν δηλαδὴ ὁ Θεὸς τῶν πάντων ἤθελε νὰ ἀπαλλάξῃ τὸ Ἰσραηλιτικὸν ἔθνος ἀπὸ τοὺς Αἰγυπτίους καὶ νὰ τὸ

νίδος ἐλευθερῶσαι τοῦ Φαραῶ διὰ τὴν πρὸς τὸν πα-
 τριάρχην ἐπαγγελίαν, ἀντιτείνοντος καὶ κατέχειν
 βουλομένου τότε τοῦ Αἴγυπτίου, μετὰ τὰς διαφόρους
 πληγὰς ταύτην ἐπαγαγὼν τὴν πληγὴν ὁ Δεσπότης
 5 τελευταίαν, μονονουχὶ ταῖς οἰκείαις χερσὶ παρεσκεύ-
 ασε τοὺς Αἴγυπτίους ἐξῶσαι τὸ τῶν Ἰσραηλιτῶν ἔ-
 θνος. Ἄθρόον γὰρ πάντων τῶν Αἴγυπτίων τὰ πρω-
 τότοκα ἀναιρεθῆναι προσέταξε, καὶ ἦν ἰδεῖν καθ' ἐ-
 κάστην οἰκίαν οἰμωγὰς καὶ δάκρυα· καὶ οὐδὲ μέχρι
 10 τούτου στῆναι ἐνόμιζον τὴν ἀπειλήν, ἀλλ' ἐκ τούτου
 προσεδόκων καὶ ἐπὶ πάντα ὁδῶ βαδίζοντα ἐλεύσε-
 σθαι τὸν θάνατον. Ἐπεὶ οὖν τῶν ἐν Αἰγύπτῳ πάν-
 των τῶν γεννωμένων πρωτοτόκων ἀθρόον ὁ θάνατος
 γέγονεν, οἱ δὲ Ἰσραηλιῖται τῆς ἄνωθεν ροπῆς ἀπο-
 15 λαύοντες ἀβλαβεῖς διέμενον, δεικνὺς καὶ διὰ τούτου
 τὴν περὶ αὐτοὺς εὐνοίαν ὁ τῶν ὅλων Θεός, ἀντὶ τῆς
 ἀναιρέσεως τῶν πρωτοτόκων ἐκείνων, τὰ πρωτότο-
 κα τῶν Ἰουδαίων αὐτῶ ἀνατιθέναι λοιπὸν προσέτα-
 ξεν. Ἐντεῦθεν καὶ ἡ Λευὶ φυλὴ εἰς ἱερουργίαν ἀφω-
 20 ρίσθη καὶ ἐξ ἐκείνου οὐ μόνον τῶν ἀνθρώπων τὰ πρω-
 τότοκα ἀνετίθεντο τῷ Θεῷ, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀλόγων καὶ
 πάντων ἀπαξαπλῶς. Καὶ πρόσταγμα ἦν τὸ κελεῦον
 ὑπὲρ τε τῶν ἀνθρώπων, ὑπὲρ τε τῶν ἀκαθάρτων ζώ-
 ων τὴν τιμὴν κατατιθέναι.

25 Ἄλλ' εἰ καὶ ὕστερον αὕτη ἡ νομοθεσία γέγονεν ἡ
 περὶ τῶν πρωτοτόκων, ἀλλ' ὅμως ἤδη ἄνωθεν καὶ ἐκ
 προοιμίων ἐδόκουν πλέον τι ἔχειν προτέρημα οἱ τὴν
 νηδὺν τῆς μητρὸς διανοίξαντες. Ταύτην οὖν τὴν τι-
 μὴν, ἦν καὶ ἐκ φύσεως ἔσχεν ὁ Ἡσαῦ, μετήγαγεν
 30 διὰ τὴν οἰκείαν ἀκρασίαν ἐπὶ τὸν ἀδελφόν. Καὶ ὁ μὲν
 καὶ τὸ παρὰ τῆς φύσεως αὐτῶ δοθὲν ἀπώλεσεν, ὁ
 δὲ καὶ ὅπερ οὐκ εἶχεν ἐκ φύσεως, αὐτῶ προσέλαβε.
 Καὶ ἐπειδὴ ἄνωθεν αὐτῶ ταῦτα ἦν κεχρησμοδημένα,
 διὰ τοῦτο καὶ ἡ Ρεβέκκα τὴν προσηγορίαν αὐτῶ ἐπι-
 35 τιθεῖσα, Ἰακώβ αὐτὸν ἐκάλεσεν, ὅπερ πτερνισμὸς ἐρ-
 μηνεύεται, καθάπερ καὶ ὁ Ἡσαῦ μετὰ τὰς τοῦ πα-
 τρὸς εἰ αὐτὸν εὐλογίας γεγεννημένας ἀποδυρόμενος ἔ-

ἐλευθερώση ἀπὸ τὴν τυραννίαν τοῦ Φαραώ, λόγῳ τῆς ὑποσχέσεως πρὸς τὸν πατριάρχην, ἐπειδὴ τότε ὁ Αἰγύπτιος ἔφευγεν ἀντίστασιν καὶ ἤθελε νὰ κρατῆ δούλους τοὺς Ἰσραηλίτας, μετὰ ἀπὸ τὰς διαφόρους πληγὰς ἐπέβαλεν αὐτὴν τὴν τελευταίαν ὁ Κύριος καὶ ἔκαμε τοὺς Αἰγυπτίους σχεδὸν μόνοι των νὰ ἐκδιώξουν τὸν Ἰσραηλιτικὸν λαόν. Καθ' ὅσον διέταξε νὰ φονευθοῦν τὰ πρωτότοκα ὄλων τῶν Αἰγυπτίων καὶ ἦτο δυνατόν νὰ ἰδῆς φωνὰς καὶ δάκρυα εἰς κάθε οἰκίαν. Καὶ δὲν ἐπίστευον, ὅτι ἡ ἀπειλὴ θὰ τελειώσῃ εἰς αὐτὸ τὸ σημεῖον, ἀλλ' ἐκ τούτου ἀνέμενον, ὅτι θὰ ἦρχετο εἰς ὅλους ὁ θάνατος, ὁ ὁποῖος εὕρισκετο εἰς τὸν δρόμον. Ἀφοῦ λοιπὸν ἐθανατώθησαν αἰφνιδίως ὅλα τὰ πρωτότοκα τέκνα τῶν Αἰγυπτίων, ἐνῶ οἱ Ἰσραηλίται ἔμενον ἀβλαβεῖς, διότι ἀπελάμβανον τὴν ἄνωθεν βοήθειαν, ἐπειδὴ ὁ Θεὸς τῶν πάντων ἔδειχνε καὶ μὲ αὐτὸ τὴν πρὸς αὐτοὺς ἀγάπην του, ἀντὶ νὰ φονευθοῦν τὰ πρωτότοκα ἐκείνων, διέταξε νὰ ἀφιερώνουν αὐτὰ οἱ Ἰουδαῖοι εἰς αὐτόν. Ἐκ τούτου καὶ ἡ φυλὴ τοῦ Λευὶ ὠρίσθη εἰς τὸ νὰ ἔχῃ τὸ ἱερατικὸν ἀξίωμα καὶ ἀπὸ τὸ γεγονός αὐτὸ ὄχι μόνον τὰ πρωτότοκα τῶν ἀνθρώπων ἀφιερώνοντο εἰς αὐτόν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀλόγων ζώων καὶ ὄλων γενικῶς. Ὑπῆρχε καὶ ἐντολή, ἡ ὁποία ἔλεγε νὰ πληρώνεται ἡ τιμὴ καὶ διὰ τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὰ ἀκάθαρτα ζῶα.

Ἄλλ' ἂν καὶ ἔγινεν ἀργότερον ἡ νομοθεσία ἡ σχετικὴ μὲ τὰ πρωτότοκα, ὅμως ἤδη ἀπὸ πολὺ παλαιὰ καὶ ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ἐφαίνοντο, ὅτι εἶχον κάποιο μεγαλύτερον προτέρημα ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι ἤνοιξαν τὴν μήτραν τῆς μητρὸς των. Αὐτὴν λοιπὸν τὴν τιμὴν, τὴν ὁποίαν ὁ Ἡσαῦ εἶχεν ἐκ φύσεως, τὴν μετεβίβασεν εἰς τὸν ἀδελφόν του, λόγῳ τοῦ ὅτι δὲν ἦτο ἐγκρατής. Καὶ ὁ μὲν Ἡσαῦ ἔχασεν ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἐδόθη εἰς αὐτόν ἀπὸ τὴν φύσιν, ὁ δὲ Ἰακώβ οἰκειοποιήθη ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον δὲν εἶχεν ἀπὸ τὴν φύσιν. Καὶ ἐπειδὴ αὐτὰ εἶχον καθορισθῆ μὲ προφητείαν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν, διὰ τοῦτο καὶ ἡ Ρεβέκκα τοῦ ἔδωσεν ὄνομα καὶ τὸν ὠνόμασεν Ἰακώβ, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἐρμηνεύεται πτερνισμός, ὅπως ἀκριβῶς κλαίων ὁ Ἡσαῦ ἔλεγε μετὰ ἀπὸ τὰς εὐλογίας, τὰς ὁποίας ἔλαβεν ἀπὸ τὸν πατέρα

λεγε, «Δικαίως ἐκλήθη τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰακώβ· ἐπτέρνικε γάρ με ἤδη δεύτερον τοῦτο, τὰ τε πρωτοτόκια μου εἰλήφει καὶ νῦν εἴληφε τὴν εὐλογίαν μου.

Σκόπει πόση τῶν παλαιῶν ἦν ἡ σύνεσις, μᾶλλον
 5 δὲ πόση τοῦ Θεοῦ ἡ σοφία, ὡς καὶ τὰς γυναῖκας παρασκευάζειν μὴ ἀπλῶς μηδὲ ὡς ἔτυχε τὰς προσηγορίας τοῖς τεχθεῖσιν ἐπιτιθέναι, ἀλλ' ἐναποτίθεσθαι τῇ τοῦ παιδίου προσηγορία τῶν μελλόντων ἔσεσθαι τὴν προαναφώνησιν. Καὶ σπανίως εὐρήσεις ὁμωνύμους
 10 τοῖς γεννησαμένοις τοὺς τεχθέντας καλουμένους, ἢ τάχα που οὐδαμοῦ· ἀλλὰ καὶ ὁ πατήρ τὴν προσηγορίαν τῷ παιδί μέλλη ἐπιτιθέναι, ξένην τινὰ καὶ καινὴν ἐπιτίθησιν, ὥστε δι' αὐτῆς προμηνῦσαί τινα τῶν μελλόντων ἔσεσθαι· καὶ ἡ μήτηρ πάλιν ὁμοίως. Οὕτω καὶ
 15 ὁ Λάμεχ τὸν υἱὸν προσηγορεύων, «Νῶε ἐκάλεσεν», καὶ ἐπήγαγε λέγων, «Οὗτος διαναπαύσει ἡμᾶς». Οὕτω καὶ ἐκάστην προσηγορίαν διερευνώμενος μετὰ ἀκριβείας, εὐρήσεις πάντως τι αἰνιττομένην, οὐ καθάπερ νῦν ποιοῦσιν, ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν ἀπὸ τῶν
 20 γεννησαμένων σπουδάζοντες τὰς προσηγορίας ὀνομάζειν, ἀλλὰ πᾶς ὁ σκοπὸς αὐτοῖς ἦν, ὥστε διηνεκῆ ὑπόμνησιν ἐναποτιθέναι διὰ τῆς προσηγορίας τῷ τεχθέντι. Ἄλλ' ἴδωμεν λοιπὸν μετὰ τὴν τῶν πρωτοτοκίων ἐναλλαγὴν, τί πάλιν ἡμῖν διηγεῖται ὁ μακάριος
 25 Μωϋσῆς περὶ τοῦ πατρὸς τούτων, καὶ ὅπως καθάπερ ἐπὶ τοῦ πατριάρχου, καὶ οὗτος λιμοῦ καταλαβόντος πολλῆς ἀξιοῦται τῆς ἄνωθεν κηδεμονίας, διὰ τε τὴν οἰκείαν ἀρετὴν, διὰ τε τὴν εἰς τὸν πατριάρχην γεγεννημένην ἐπαγγελίαν.

30 «Ἐγένετο δέ», φησί, «λιμὸς ἐπὶ τῆς γῆς, χωρὶς τοῦ λιμοῦ τοῦ πρότερον, ὃς ἐγένετο ἐν τῷ χρόνῳ τοῦ Ἄβραάμ». Ἴνα μὴ νομίσης περὶ ἐκείνου τοῦ λιμοῦ αὐτὸν διαλέγεσθαι, διὰ τοῦτο ἐπήγαγε, «Χωρὶς τοῦ λιμοῦ τοῦ πατριάρχου», ἀντὶ τοῦ ἕτερος τοιοῦτος νῦν
 35 κατέλαβε λιμὸς τὴν γῆν ἐπὶ τοῦ Ἰσαάκ, οἷος καὶ ἐπὶ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ'. Καὶ ἡ τῶν ἀναγκαίων σπάνις πάντας ἐν θορύβῳ μεγίστῳ καθίστα, καὶ ἐκ τῶν οἰ-

του, «Δικαίως ὠνομάσθη Ἰακώβ, διότι μὲ ὑπεσκέλισεν ἤδη διὰ δευτέραν φοράν τώρα καὶ ἔλαβε τότε τὰ πρωτοτόκια μου καὶ τώρα τὴν εὐλογίαν μου.

Πρόσεχε πόση ἦτο ἡ σύνεσις τῶν παλαιῶν ἀνθρώπων, ἢ μάλλον πόση ἦτο ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ, ὥστε νὰ προετοιμάζῃ καὶ τὰς γυναῖκας νὰ μὴ δίνουν χωρὶς σκοπὸν καὶ τυχαίως τὰ ὀνόματα τῶν τέκνων, ἀλλὰ μὲ τὸ ὄνομα τοῦ παιδιοῦ νὰ ἐκθέτουν τὴν προφητείαν ἐκείνων, ποῦ ἐπρόκειτο νὰ συμβοῦν. Καὶ σπανίως ἢ πουθενὰ δεῦν θὰ εὐρῆς νὰ ἔχουν τὸ ἴδιον ὄνομα τὰ τέκνα μὲ τοὺς γονεῖς. Ἄλλὰ καὶ ἂν ὁ πατὴρ ἐπρόκειτο νὰ δώσῃ εἰς τὸ παιδί του ὄνομα, τοῦ ἔδιδε κάποιο ξένον καὶ νέον ὄνομα, ὥστε μὲ αὐτὸ νὰ προαναγγεῖλῃ κάτι ἀπ' αὐτά, τὰ ὁποῖα ἐπρόκειτο νὰ συμβοῦν. Καὶ ἡ μητέρα πάλιν τὸ ἴδιο ἔκαμνε. Κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ ὁ Λάμεχ, δίδων εἰς τὸν υἱὸν του τὸ ὄνομα, «Τὸν ὠνόμασε Νῶε» καὶ προσέθεσε λέγων, «Αὐτὸς θὰ μᾶς ἀναπαύσῃ»². Ἔτσι, ἐὰν ἐξετάσῃς κάθε ὄνομα μὲ προσοχὴν, θὰ εὐρῆς ὅπως ὅπως νὰ ὑπαινίσσεται κάτι. Ὅχι ὅπως κάμνουν τώρα, ποῦ συνηθίζουν νὰ δίδουν τὰ ὀνόματα ἀπὸ τοὺς γονεῖς χωρὶς σκοπὸν καὶ τυχαίως, ἀλλ' ὅλη ἡ φροντίς των ἦτο νὰ θέτουν εἰς τὸ παιδί μὲ τὸ ὄνομα συνεχῆ ὑπόμνησιν. Ἄλλ' ἄς ἰδοῦμεν πλέον μετὰ τὴν ἀλλαγὴν τῶν πρωτοτοκίων, τί διηγεῖται πάλιν εἰς ἡμᾶς ὁ μακάριος Μωυσῆς διὰ τὸν πατέρα αὐτῶν καὶ πῶς, ὅπως ἀκριβῶς συνέβη ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ πατριάρχου Ἀβραὰμ καὶ αὐτὸς ὁ Ἰσαάκ, ὅταν ἔπεσε πείνα, γίνεται ἄξιος πολλῆς θείας φροντίδος καὶ ἐξ αἰτίας τῆς ἀρετῆς του καὶ ἐξ αἰτίας τῆς ὑποσχέσεως, τὴν ὁποῖαν εἶχε δώσει εἰς τὸν πατριάρχην.

«Καὶ ἔπεσε πείνα εἰς τὴν χώραν», λέγει, «ἐκτὸς ἀπὸ τὴν προηγουμένην, ἡ ὁποῖα ἐγένεν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Ἀβραὰμ». Διὰ νὰ μὴ νομίσης, ὅτι ὁμιλεῖ δι' ἐκείνην τὴν πείναν, διὰ τοῦτο προσέθεσεν, «Ἐκτὸς ἀπὸ τὸν λιμὸν τῆς ἐποχῆς τοῦ πατριάρχου», ἀντὶ νὰ εἰπῇ, Ἔπεσεν εἰς τὴν χώραν ἄλλη πείνα ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Ἰσαάκ, τέτοια ποῦ συνέβη ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ πατρός του. Ἡ ἔλλειψις τῶν ἀναγκαίων τροφίμων ἐθορύβησε πολὺ ὄλους καὶ τοὺς ἡ-

κείων μετανίστασθαι κατήπειγε, καὶ πρὸς ἐκείνους
 τοὺς τόπους χωρεῖν, ἔνθα τῶν ἐπιτηδείων τὴν εὐπο-
 ρίαν ἦν εὐρεῖν. Ὅθεν καὶ ὁ δίκαιος οὗτος θεασάμε-
 νος τὸν λιμόν, «Ἐπορεύθη», φησί, «πρὸς Ἀβιμέλεχ
 5 εἰς Γέραρα». Ἐνταῦθα γὰρ καὶ ὁ Ἀβραὰμ μετὰ τὴν
 ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου ἐπάνοδον πάλιν ἀπῆλθεν. Εἰκὸς
 δὲ καὶ τοῦτον διὰ τοῦτο ἐκεῖ ἀπεληλυθέναι, ὡς ἐκεῖ-
 θεν ὀρμησαί βουλόμενον ἐπὶ τὴν Αἴγυπτον· καὶ ὅτι
 τοῦτό ἐστιν, ἄκουσον τῆς Γραφῆς λεγούσης· «᾿Ωφθη
 10 γὰρ αὐτῷ», φησὶν, «ὁ Θεός, καὶ εἶπε· μὴ καταβῆς
 εἰς Αἴγυπτον». Οὐ βούλομαί σε, φησί, τὴν μακρὰν
 ἐκείνην στείλασθαι ὁδόν, ἀλλ' ἐνταῦθα μένειν. Ἄλλ'
 οὐδὲ ἀφήμι σε πείραν τῆς στενοχωρίας λαβεῖν, ἀλ-
 λά τὴν ὑπόσχεσιν τὴν πρὸς τὸν πατέρα σου εἰς ἔργον
 15 ἄξω, καὶ τὰ ἐκείνω ἐπηγγελμένα εἰς σὲ ἐκβήσεται,
 καὶ σὺ τῶν πρὸς ἐκείνον ὑποσχέσεων τὸ πέρας δέξῃ.
 «Μὴ καταβῆς εἰς Αἴγυπτον· κατοίκησον δὲ ἐν τῇ γῆ,
 ἢ ἂν σοι εἶπω, καὶ παροίκει ἐν τῇ γῆ ταύτῃ».

2. Ἴνα μὴ νομίση ὁ δίκαιος, ὅτι βουλόμενος αὐτὸν
 20 τῆς στενοχωρίας τῆς ἀπὸ τοῦ λιμοῦ πείραν λαβεῖν,
 τοῦτο ἐπιτάττει, καὶ οὐ συγχωρεῖ εἰς τὴν Αἴγυπτον
 ἀπελθεῖν, φησί· μὴ ἀγωνία, μηδὲ φρόντιζε, ἀλλ' ἐν-
 ταῦθα μένε. «Ἐγὼ γὰρ ἔσομαι μετὰ σοῦ». Τὸν χορη-
 γὸν ἀπάντων τῶν ἀγαθῶν ἔχων, μὴ φρόντιζε μηδε-
 25 νός. Ἐγὼ γὰρ ὁ πάντων Δεσπότης ἔσομαι μετὰ σοῦ,
 καὶ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ εὐλογήσω σε, ἀντὶ τοῦ,
 ἑπίδοξόν σε ποιήσω, καὶ τὴν παρ' ἐμοῦ σοι εὐλογίαν
 παρέξω'. Τί ἂν εἶη τούτου μακαριώτερον τοῦ δικαίου
 τοῦ τοσαύτην ἐπαγγελίαν παρὰ τοῦ Θεοῦ δεξαμένου,
 30 ὅτι «Ἐσομαι μετὰ σοῦ, καὶ εὐλογήσω σε»; Τοῦτο σε
 πάντων εὐπορώτερον ἀποδείξει, τοῦτό σε ἐν πολλῇ
 περιουσίᾳ εἶναι παρασκευάσει, τοῦτό σοι ἢ μεγίστη
 δόξα, τοῦτο ἢ ἄφατος περιφάνεια, τοῦτο ἢ ἀσφάλεια,
 τοῦτο τῶν ἀγαθῶν τὸ κεφάλαιον, τὸ ἐμὲ εἶναι μετὰ

νάγκασε νά φύγουν ἀπό τὰ μέρη των καί νά ἀναχωρήσουν πρὸς ἐκείνους τοὺς τόπους, πρὸς τοὺς ὁποίους θὰ ἤμποροῦσαν νά εὔρουν ἀφθονίαν τῶν ἀναγκαίων. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν καὶ ὁ δίκαιος αὐτός, ὅταν εἶδε τὴν πείναν, «Ἀνεχώρησε», λέγει, «πρὸς τὸν Ἄβιμέλεχ εἰς τὰ Γέραρα». Διότι ἐδῶ εἶχεν ἔλθει καὶ ὁ Ἄβραὰμ μετὰ τὴν ἐπάνοδον ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον. Εἶναι φυσικόν, ὅτι καὶ αὐτός διὰ τοῦτο μετέβη ἐκεῖ, ἐπειδὴ δηλαδὴ ἤθελεν ἀπὸ ἐκεῖ νά ἀναχωρήσῃ εἰς τὴν Αἴγυπτον. Καὶ ὅτι αὐτός εἶναι ὁ λόγος, ἄκουσε τὴν Γραφήν, ἡ ὁποία λέγει· «Παρουσιάσθη εἰς αὐτὸν ὁ Θεὸς καὶ εἶπε. Νὰ μὴ μεταβῆς εἰς τὴν Αἴγυπτον». Δέν θέλω, λέγει, νά σέ στείλω νά διανύσῃς τὴν μακρινὴν ἐκείνην ἀπόστασιν, ἀλλὰ νά μένης ἐδῶ. Οὔτε ὅμως θὰ σέ ἀφήσω νά δοκιμάσῃς τὴν στενοχώριαν, ἀλλὰ θὰ πραγματοποιήσω τὴν ὑπόσχεσιν, τὴν ὁποίαν ἔδωσα εἰς τὸν πατέρα σου καὶ θὰ γίνουν εἰς σέ ὅλα ἐκεῖνα, τὰ ὁποία ἔχω ὑποσχεθῆ εἰς αὐτόν, καὶ σὺ θὰ δεχθῆς τὰ ἀποτελέσματα τῶν πρὸς τὸν πατέρα σου ὑποσχέσεών μου. «Νὰ μὴ μεταβῆς εἰς τὴν Αἴγυπτον. Νὰ κατοικήσῃς δὲ εἰς τὴν χώραν, τὴν ὁποίαν ἐγὼ θὰ σοῦ εἰπῶ καὶ νά μείνης προσωρινῶς εἰς τὴν χώραν αὐτὴν».

2. Διὰ νά μὴ νομίσῃ ὁ δίκαιος, ὅτι τὸν διατάσσει καὶ δέν τὸν ἐπιτρέπει νά φύγῃ εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἐπειδὴ ἤθελε νά δοκιμάσῃ τὴν στενοχώριαν ἀπὸ τὴν πείναν, λέγει. Νὰ μὴ ἀγωνιάς, οὔτε νά φροντίζῃς, ἀλλὰ μείνε ἐδῶ. «Διότι ἐγὼ θὰ εἶμαι μαζί σου». Ἄφοῦ ἔχεις τὸν χορηγὸν ὄλων τῶν ἀγαθῶν, νά μὴ φροντίζῃς διὰ τίποτε. Διότι ἐγὼ ὁ Κύριος ὄλων θὰ εἶμαι μαζί σου καὶ ὄχι μόνον αὐτό, ἀλλὰ καὶ θὰ σέ εὐλογήσω, ἀντὶ νά εἰπῇ, ἴθι σέ καταστήσω ἔνδοξον καὶ θὰ σοῦ χαρίσω τὴν εὐλογίαν μου. Τί θὰ ἤμποροῦσε νά ὑπάρξῃ μακαριώτερον ἀπὸ τὸν δίκαιον αὐτόν, ὁ ὁποῖος ἐδέχθη τόσον μεγάλην ὑπόσχεσιν ἀπὸ τὸν Θεόν, λέγουσαν, «Θὰ εἶμαι μαζί σου καὶ θὰ σέ εὐλογήσω»; Αὐτό θὰ σέ ἀποδείξῃ πλουσιώτερον ἀπ' ὄλους, αὐτό θὰ σέ προετοιμάσῃ νά ἀποκτήσῃς μεγάλην περιουσίαν, αὐτό θὰ εἶναι διὰ σέ ἡ πιὸ μεγάλη δόξα, αὐτό θὰ εἶναι ἡ ἀπερίγραπτος περιφάνεια, τὸ ὅτι δηλαδὴ ἐγὼ θὰ εἶμαι μαζί σου

σοῦ, καὶ εὐλογῆσαί σε. Πῶς δέ σε εὐλογήσω; «Σοὶ καὶ τῷ σπέρματί σου δώσω τὴν γῆν ταύτην». Ὡς ξένος καὶ ἀλήτης νομίζεις ἐπιχωριάζειν τοῖς μέρεσι τούτοις· ἴσθι, ὅτι σοι καὶ τῷ σπέρματί σου πᾶσα αὐ-
 5 τη δοθήσεται ἡ γῆ. Καὶ ἵνα θαρρεῖν ἔχῃς, μάνθανε, ὅτι «Τὸν ὄρκον ὃν ὤμοσα Ἄβραάμ τῷ πατρί σου, τοῦτον ἐπὶ σοὶ στήσω».

Ὅρα συγκατάβασιν Θεοῦ. Οὐκ εἶπεν ἀπλῶς, ἑτάς συνθήκας, ἅς ἐποησάμην πρὸς τὸν πατέρα τὸν
 10 σόν', οὔτε ἑτάς ἐπαγγελίας, ἅς ὑπεσχόμην', ἀλλὰ τί; «Τὸν ὄρκον ὃν ὤμοσα». Ὅρκω αὐτὸν ἐπιστωσάμην, φησί, καὶ ὀφείλω εἰς ἔργον ἀγαγεῖν καὶ πληρῶσαι τὸν ὄρκον τὸν ἐμόν. Ὅρας Θεοῦ φιλανθρωπίαν; Οὐ πρὸς τὴν οἰκείαν ἀξίαν ὀρῶν φθέγγεται, ἀλλὰ πρὸς
 15 τὴν ἀσθένειαν συγκαταβαίνων τὴν ἡμετέραν. Ἐπειδὴ γὰρ οἱ ἄνθρωποι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκεῖνα εἰς ἔργον ἄγειν σπουδάζουσιν, οὐχ ἄπερ ἂν ἀπλῶς ὑπόσχωνται τισιν, ἀλλ' ὅλα ἂν μεθ' ὄρκου ἐπαγγέλωνται, τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον καὶ ὁ τῶν ὄλων Θεὸς πληροφορῶν τὸν
 20 δίκαιον, ὅτι πάντως ἔσται τὰ παρ' αὐτοῦ λεγόμενα, φησὶν· ἴσθι, ὅτι τὰ παρ' ἐμοῦ ὀμνυθέντα εἰς ἔργον ἀχθῆναι δεῖ. Τί οὖν, φησὶν; ὁ Θεὸς ὤμοσε; καὶ κατὰ τίνος ὀμόσαι ἠδύνατο; Ὅρας ὅτι συγκαταβάσεως ἦν τὸ εἰρημένον· τὴν γὰρ βεβαίωσιν τῆς ὑποσχέσεως ὀρ-
 25 κὸν ἐκάλεσε. «Καὶ στήσω», φησί, «τὸν ὄρκον μου, ὃν ὤμοσα Ἄβραάμ τῷ πατρί σου». Εἶτα διδάσκει αὐτὸν καὶ τίνα ἐστίν, ἃ ὑπέσχετο, καὶ περὶ τίνων αὐτῷ διεβεβαιώσατο. «Καὶ πληθυνῶ τὸ σπέρμα σου, ὡς τοὺς ἀστέρας τοῦ οὐρανοῦ». Τοῦτο γὰρ καὶ τῷ πα-
 30 τριάρχῃ ἔλεγεν, ὅτι τοσοῦτον ἔσται τὸ σπέρμα σου, ὡς καὶ τοῖς ἄστροις καὶ τῇ ἄμμῳ παρισωθῆναι. «Καὶ δώσω», φησὶν, «τῷ σπέρματί σου πᾶσαν τὴν γῆν ταύτην, καὶ ἐνευλογηθήσονται ἐν τῷ σπέρματί σου πάντα τὰ ἔθνη τῆς γῆς». Διὰ τοῦτο δὲ τὰς ὑποσχέσεις τὰς

καὶ θὰ σὲ εὐλογήσω. Πῶς δὲ θὰ σὲ εὐλογήσω; «Εἰς σὲ καὶ τοὺς ἀπογόνους σου θὰ δώσω αὐτὴν τὴν χώραν». Σὺ νομίζεις ὅτι διαμένεις εἰς τὰ μέρη αὐτὰ ὡς ξένος καὶ περιπλανώμενος. Νὰ γνωρίζῃς ὅτι ἡ χώρα αὐτὴ ὀλόκληρη θὰ δοθῇ εἰς σὲ καὶ τοὺς ἀπογόνους σου. Καὶ διὰ νὰ ἡμπορῆς νὰ πάρῃς θάρρος, γνώριζε, ὅτι «Τὸν ὄρκον, τὸν ὁποῖον ἔδωσα εἰς τὸν Ἀβραάμ τὸν πατέρα σου, αὐτὸν θὰ τὸν πραγματοποιήσω εἰς σέ».

Πρόσεχε συγκατάβασιν Θεοῦ. Δὲν εἶπεν ἀπλῶς, «τὰς συνθήκας τὰς ὁποίας ἔκαμα μὲ τὸν πατέρα σου», οὔτε ἴσως ὑποσχέσεις, τὰς ὁποίας ἔδωσα, ἀλλὰ τί εἶπε; «Τὸν ὄρκον τὸν ὁποῖον ἔδωσα». Μὲ ὄρκον διεβεβαίωσα αὐτόν, λέγει, καὶ ὀφείλω νὰ πραγματοποιήσω καὶ νὰ ἐκπληρώσω τὸν ὄρκον μου. Βλέπεις τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ; Δὲν ὁμιλεῖ ἀποβλέπων εἰς τὴν ἰδικὴν του ἀξίαν, ἀλλὰ συγκαταβαίνων εἰς τὴν ἰδικὴν μας ἀδυναμίαν. Ἐπειδὴ δηλαδὴ οἱ ἄνθρωποι φροντίζουν νὰ πραγματοποιήσουν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ὅχι ὅσα ὑπόσχονται εἰς κάποιους ἀπλῶς, ἀλλ' ὅσα ὑπόσχονται μὲ ὄρκον, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ ὁ Θεὸς τῶν πάντων πληροφορεῖ τὸν δίκαιον, ὅτι ὅπωςδήποτε θὰ πραγματοποιηθοῦν, ὅσα ἐλέχθησαν ὑπ' αὐτοῦ καὶ λέγει. Νὰ γνωρίζῃς, ὅτι πρέπει νὰ πραγματοποιηθοῦν αὐτά, τὰ ὁποῖα ἔχω ὀρκισθῆ. Τί λοιπόν; λέγει Ὁρκίσθη ὁ Θεός; Καὶ εἰς ποίου ὄνομα ἦτο δυνατόν νὰ ὀρκισθῆ; Βλέπεις ὅτι ἦτο δειγμα συγκαταβάσεως αὐτὸ τὸ ὁποῖον ἐλέχθη καθ' ὅσον ἀπεκάλεσεν ὄρκον τὴν βεβαίωσιν τῆς ὑποσχέσεως. «Καὶ θὰ ἐκπληρώσω», λέγει, «τὸν ὄρκον μου, τὸν ὁποῖον ἔδωσα εἰς τὸν Ἀβραάμ τὸν πατέρα σου». Ἐπειτα ἐξηγεῖ εἰς αὐτόν καὶ ποῖα εἶναι αὐτά, τὰ ὁποῖα ὑπεσχέθη καὶ διὰ ποῖα ἔδωσεν εἰς αὐτόν τὴν διαβεβαίωσιν. «Καὶ θὰ πληθύνω τοὺς ἀπογόνους σου, ὡσάν τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ». Αὐτὸ ἔλεγε καὶ εἰς τὸν πατριάρχη, ὅτι δηλαδὴ τόσον θὰ αὐξηθοῦν οἱ ἀπόγονοί σου, ὥστε νὰ ἐξισωθοῦν μὲ τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ καὶ τὴν ἄμμον τῆς θαλάσσης. «Καὶ θὰ δώσω», λέγει, «ὀλόκληρον τὴν χώραν αὐτὴν εἰς τοὺς ἀπογόνους σου καὶ θὰ εὐλογηθοῦν δι' ἐνὸς ἐκ τῶν ἀπογόνων σου ὅλα τὰ ἔθνη τῆς γῆς». Διὰ τοῦτο

εἰς ἐκεῖνον γεγεννημένας εἰς σέ πληρώσω, «'Ανθ' ὧν ὑπήκουσεν Ἄβραάμ ὁ πατήρ σου τῆς ἐμῆς φωνῆς, καὶ ἐφύλαξε τὰ προστάγματά μου, καὶ τὰ δικαιώματά μου, καὶ τὰ νόμιμά μου».

5   "Ορα Θεοῦ σοφίαν, ὅπως διεγείρει τοῦ δικαίου τὴν διάνοιαν, καὶ προθυμότερον ἐργάζεται, καὶ παρασκευάζει μιμητὴν τοῦτον τοῦ οἰκείου πατρὸς καταστῆναι. Εἰ γὰρ ἐκεῖνος, ἐπειδὴ, φησὶν, ὑπήκουσε τῆς ἐμῆς φωνῆς, ταύτης ἠξιώθη τῆς ὑποσχέσεως, καὶ
10 διὰ τὴν ἐκείνου ἀρετὴν εἰς σέ τὸν ἐξ αὐτοῦ τεχθέντα ταῦτα πληροῦν μέλλω· εἰ καὶ σὺ αὐτὸς ἐκείνου ζηλωτῆς κατασταίης, καὶ τὴν ἐκείνου ὁδὸν ἔλθοις, ἐννόησον, ὅσης ἀπολαύσεις τῆς παρ' ἐμοῦ εὐνοίας, καὶ πόσης προνοίας ἀξιωθήσῃ. Ὁ γὰρ διὰ τὴν ἑτέρου ἀ-
15 ρετὴν μέλλων εὖ πάσχειν, εἰ καὶ αὐτὸς ἐνάρετος γένοιτο, πολλῶ πλείονος ἀξιωθήσεται κηδεμονίας. Τί δέ ἐστιν, «'Ανθ' ὧν ὑπήκουσε τῆς ἐμῆς φωνῆς, καὶ ἐφύλαξε τὰ προστάγματά μου, καὶ τὰς ἐντολάς μου, καὶ τὰ δικαιώματά μου»; Εἶπον αὐτῶ· «Ἐξελθε ἐκ
20 τῆς γῆς σου καὶ ἐκ τῆς συγγενείας σου, καὶ δεῦρο εἰς τὴν γῆν ἣν ἄν σοι δείξω», καὶ κατέλειπε τὰ ἐν χερσὶ, καὶ τὰ ἄδηλα ἐδίωκε. Καὶ οὐκ ἐνεδοίασεν, οὐδὲ ἠμέλλησεν, ἀλλὰ μετὰ πάσης προθυμίας τὸ ἐπίταγμα πληρῶν ὑπήκουσε τῆς ἐμῆς φωνῆς.

25   Πάλιν τὰ ὑπὲρ τὴν φύσιν αὐτῶ ἐπηγγειλάμην, καὶ μετὰ τὸ τὴν ἡλικίαν ἀπαγορεῦσαι, καὶ μηκέτι μήτε αὐτόν, μήτε τὴν μητέρα τὴν σὴν πρὸς τεκνογονίαν ἔχειν τινὰ ἐπιτηδειότητα, ἐκούων παρ' ἐμοῦ ὅτι τὸ ἐξ αὐτοῦ σπέρμα εἰς τοσοῦτον ἐκταθήσεται, ὡς πᾶσαν
30 πληρῶσαι τὴν γῆν, οὐδὲ τότε διαταράχθη τὸν λογισμόν, ἀλλ' ἐπίστευσε· δι' ὃ καὶ δικαιοσύνη αὐτῶ ἐλογίσθη, ὅτι τῇ δυνάμει τῇ ἐμῇ πιστεύσας, καὶ ταῖς ὑποσχέσεσι θαρρήσας ταῖς ἐμαῖς, ἀνώτερος γέγονε τῆς ἀσθενείας τῆς ἀνθρωπίνης. Καὶ μετὰ τὸ σέ τεχθῆναι, τῆς μητρὸς
35 τῆς σῆς δυσχεραίνουσης πρὸς τὸν Ἰσμαῆλ τὸν ἐκ τῆς παιδίσκης τεχθέντα, καὶ βουλομένης αὐτὸν ἀπελάσαι

τάς ὑποσχέσεις τὰς ὁποίας ἔδωσα εἰς ἐκείνον θὰ τὰς ἐκπληρώσω εἰς σέ, «Ἐπειδὴ ὁ πατήρ σου Ἄβραάμ ὑπήκουσεν εἰς τὴν φωνὴν μου καὶ ἐφύλαξε τὰ προστάγματά μου καὶ τὰς ἐντολάς μου καὶ τοὺς νόμους μου».

Πρόσεχε τὴν σοφίαν τοῦ Θεοῦ, πῶς παρακινεῖ τὴν σκέψιν τοῦ δικαίου καὶ τὸν κάμει προθυμότερον καὶ τὸν προετοιμάζει νὰ γίνῃ μιμητὴς τοῦ πατρὸς του. Ἐὰν ἐκεῖνος, ἐπειδὴ ὑπήκουσεν εἰς τὴν φωνὴν μου, ἔγινεν ἄξιός αὐτῆς τῆς ὑποσχέσεως, εἰς ἐσέ, ὁ ὁποῖος ἐγεννήθη ὑπ' αὐτοῦ, πρόκειται νὰ ἐκπληρώσω αὐτὰ, ἐξ αἰτίας τῆς ἀρετῆς ἐκείνου. Ἐὰν καὶ σὺ μιμηθῆς ἐκείνον καὶ θαδίσης τὴν ὁδὸν ἐκείνου, σκέψου πόσῃ ἀγάπῃ θὰ ἀπολαύσης ἀπὸ ἐμέ καὶ πόσῃ φροντίδος θὰ ἀξιωθῆς. Διότι αὐτός, ὁ ὁποῖος πρόκειται νὰ εὐεργετηθῇ λόγῳ τῆς ἀρετῆς ἄλλου, ἐὰν καὶ ὁ ἴδιος γίνῃ ἐνάρετος, θὰ ἀξιωθῇ πολὺ μεγαλυτέρας φροντίδος. Τί σημαίνει ὁμως, «Ἐπειδὴ ὑπήκουσεν εἰς τὴν φωνὴν μου καὶ ἐφύλαξε τὰ προστάγματά μου καὶ τὰς ἐντολάς μου καὶ τοὺς νόμους μου»; Εἶπεν εἰς αὐτόν· «Νὰ φύγῃς ἀπὸ τὴν πατρίδα σου καὶ ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς σου καὶ νὰ ὑπάγῃς εἰς τὴν χώραν, τὴν ὁποίαν θὰ σοῦ δείξω»⁸. Καὶ ἐγκατέλειπεν αὐτὰ, τὰ ὁποῖα εἶχε καὶ ἠκολούθησε τὰ ἄγνωστα. Καὶ δὲν ἐφοβήθη, οὔτε ἠμέλλησεν, ἀλλὰ μὲ κάθε προθυμίαν ἠπήκουσεν εἰς τὸν λόγον μου, διὰ νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ἐντολήν μου.

Πάλιν ὑπεσχέθη εἰς αὐτόν αὐτὰ, τὰ ὁποῖα ἦσαν ὑπεράνω τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως καὶ μετὰ τὸ ἐμπόδιον τῆς ἡλικίας καὶ ἐνῶ καθόλου, οὔτε αὐτός οὔτε ἡ μητέρα σου, δὲν εἶχον κάποιαν ἰκανότητα πρὸς τεκνογονίαν, ὅταν ἠκούσεν ἀπὸ ἐμένα, ὅτι οἱ ἀπόγονοί του θὰ αὐξηθοῦν τόσον πολὺ, ὥστε νὰ γεμίσουν ὀλόκληρον τὴν γῆν, οὔτε ἔνιωσεν ταραχὴν εἰς τὴν σκέψιν του, ἀλλ' ἐπίστευσε. Διὰ τοῦτο καὶ ἐλογίσθη αὐτὸ ὡσάν ἀρετὴ του, ἐπειδὴ ἀπεδείχθη ἀνώτερος τῆς ἀνθρωπίνης ἀδυναμίας, ἀφοῦ ἐπίστευσεν εἰς τὴν δυνάμιν μου καὶ ἔλαβε θάρρος ἀπὸ τὰς ὑποσχέσεις μου. Καὶ μετὰ τὴν γέννησίν σου ἐπειδὴ ἡ μητέρα σου ἐστενοχωρεῖτο διὰ τὸν Ἰσμαήλ, ὁ ὁποῖος ἐγεννήθη ἀπὸ τὴν δούλην, καὶ ἐπειδὴ ἤθελε νὰ διώξῃ

τῆς οἰκίας μετὰ τῆς Ἄγαρ, ὥστε μηδὲν κοινὸν ἔχειν πρὸς σέ, τοῦ πατριάρχου διὰ τὴν πατρικὴν φιλοστοργίαν ἤδη σχέσιν τινὰ καὶ πρὸς ἐκεῖνον ἔχοντος, ἀκούσας παρ' ἐμοῦ, ὅτι τὸ δοκοῦν ποίει τῇ Σάρρα, ἐπέ-
 5 λάθετο τῆς φυσικῆς φιλοστοργίας, καὶ ἐξέβαλε τὸν Ἰσμαῆλ μετὰ τῆς παιδίσκης, καὶ πανταχοῦ ὑπήκουσε τῆς ἐμῆς φωνῆς, καὶ ἐφύλαξε τὰ προστάγματά μου.

Καὶ γὰρ τὸ τελευταῖον προσταχθεὶς ὑπ' ἐμοῦ εἰς θυσίαν ἀνενεγκεῖν τὸν ἐν τῷ γήρει αὐτῷ δοθέντα, τὸν οὐ-
 10 τω περιπόθητον, οὐ περιειργάσατο τὸ πρόσταγμα, οὐ διεταράχθη τὸν λογισμόν, οὐδὲ ἀνεκοινώσατο τῇ μητρὶ τῇ σῆ, οὐ τοῖς παισίν, οὐ σοὶ αὐτῷ τὸ μέλλον ὑπ' αὐτοῦ πραχθήσεσθαι κατάδηλον ἐποίησεν, ἀλλ' ἐρρωμένῳ τῷ λογισμῷ καὶ συντεταμένη τῇ προθυμίᾳ εἰς ἔργον ἀ-
 15 γειν τὸ ἐπίταγμα ἠπειγέτο τὸ ἐμόν· διὸ τὴν γνώμην αὐτοῦ στεφανώσας, τὸ ἔργον ἐκώλυσα γενέσθαι. Ἐπεὶ οὖν διὰ πάντων πολλὴν ἐπεδείξατο τὴν ὑπακοὴν καὶ φυλακὴν τῶν ἐμῶν προσταγμάτων, διὰ τοῦτο σέ, τὸν ἐξ ἐκείνου τεχθέντα, τῶν ὑποσχέσεων τῶν εἰς
 20 αὐτὸν γεγεννημένων ποιῶ κληρονόμον. Μίμησαι τοίνυν ἐκείνου τὴν ὑπακοήν, καὶ τοῖς παρ' ἐμοῦ λεγομένοις πίστευε, ἵνα πολυπλασίονος τῆς ἀμοιβῆς ἀξιωθῆς, ὑπὲρ τε τῆς τοῦ πατρὸς ἀρετῆς, ὑπὲρ τε τῆς οἰκείας ὑπακοῆς, καὶ μὴ καταβῆς εἰς Αἴγυπτον, ἀλλ' ἐνταῦ-
 25 θα μένε.

3. Εἶδες Θεοῦ φιλανθρωπίαν, ὅπως διὰ τῆς μνή-
 μης τῆς ἀρετῆς τοῦ πατρὸς τούτου τὸν λογισμόν ἐ-
 νεύρωσε; «Κατώκησε δέ», φησὶν, «Ἰσαὰκ ἐν Γερά-
 ροις». Ὅρα τοῖς αὐτοῖς καὶ τοῦτον περιπίπτοντα
 30 σχεδόν, οἷς ὁ πατὴρ περιέπεσεν. Ἐπειδὴ γὰρ τὴν κα-
 τοίκησιν ἐποιήσατο ἐν Γεράροις, «Ἐπηρώτησαν»,
 φησὶν, «οἱ ἄνδρες τοῦ τόπου τῆς Ρεβέκκας, τῆς γυ-
 ναικὸς αὐτοῦ, καὶ εἶπεν, ἀδελφὴ μου ἐστίν», ἐφοβή-
 θη γὰρ μήποτε ἀποκτείνωσιν αὐτόν, ἠττώμενοι τοῦ
 35 κάλλους τῆς γυναικός. «Μήποτε γάρ», φησὶν, «ἀπο-

αὐτὸν ἀπὸ τὴν οἰκίαν μαζί μὲ τὴν Ἄγαρ, ὥστε νὰ μὴ ἔχη τὴν ἰδίαν κληρονομίαν μὲ ἐσέ, ὁ πατριάρχης, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἤδη κάποιαν σχέσιν μὲ ἐκεῖνον, λόγῳ τῆς πατρικῆς στοργῆς, ὅταν ἤκουσεν ἀπὸ ἐμένα, νὰ κάνῃ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἐφαίνετο καλὸν εἰς τὴν Σάρραν, ἐλησμόνησε τὴν φυσικὴν στοργὴν καὶ ἔδιωξε τὸν Ἰσμαὴλ μαζί μὲ τὴν δούλην, καὶ ὑπήκουσε παντοῦ εἰς τὴν ἐντολήν μου καὶ διεφύλαξε τὰ προστάγματά μου.

Καὶ τέλος ὅταν διετάχθη ἀπὸ ἐμένα νὰ προσφέρῃ θυσίαν αὐτόν, ὁ ὁποῖος ἐδόθη εἰς αὐτόν κατὰ τὴν γεροντικὴν ἡλικίαν, τὸν τόσο ἀγαπητόν, δὲν ἐξήτασε τὴν ἐντολήν, δὲν ἐταράχθησαν τὰ λογικὰ του, οὔτε τὸ ἀνεκοίνωσεν εἰς τὴν μητέρα σου, οὔτε εἰς τοὺς δούλους, οὔτε εἰς σέ τὸν ἴδιον ἐφάνέρωσεν ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἐπρόκειτο νὰ σοῦ κάμῃ, ἀλλὰ μὲ γενναῖον φρόνημα καὶ μὲ μεγάλην προθυμίαν ἔσπευδε νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν ἐντολήν μου. Διὰ τοῦτο καί, ἀφοῦ ἐβράβευσα τὴν διάθεσίν του, ἠμπόδισα νὰ πραγματοποιηθῇ τὸ ἔργον. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἔδειξε μὲ ὅλα μεγάλην ὑπακοὴν καὶ ἐπειδὴ ἐφύλαξε τὰς ἐντολάς μου, διὰ τοῦτο ἐσένα, ὁ ὁποῖος ἐγεννήθη ἀπὸ ἐκεῖνον, καθιστῶ κληρονόμον τῶν ὑποσχέσεων, αἱ ὁποῖαι ἐδόθησαν εἰς αὐτόν. Νὰ μιμῆσαι λοιπὸν τὴν ὑπακοὴν ἐκείνου καὶ νὰ πιστεύῃς εἰς τοὺς λόγους μου, διὰ νὰ ἀξιωθῆς πολλαπλασίας ἀμοιβῆς διὰ τὴν ἀρετὴν τοῦ πατρός σου καὶ διὰ τὴν ἰδικὴν σου ὑπακοὴν καὶ νὰ μὴ μεταθῆς εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἀλλὰ νὰ μείνης ἐδῶ.

3. Εἶδες τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ, πῶς ἐνίσχυσε τὴν σκέψιν του μὲ τὴν ὑπενθύμισιν τῆς ἀρετῆς τοῦ πατρός; «Καὶ ὁ Ἰσαάκ», λέγει, «ἐγκατεστάθη εἰς τὰ Γέραρα». Πρόσεχε ὅτι καὶ αὐτός περιέπεσε εἰς τοὺς ἰδίους κινδύνους, εἰς τοὺς ὁποίους περιέπεσε καὶ ὁ πατέρας του. Ὅταν δηλαδὴ ἐγκατεστάθη εἰς τὰ Γέραρα, λέγει ἡ Γραφή, «Ἠρώτησαν οἱ ἄνδρες τοῦ τόπου νὰ μάθουν διὰ τὴν Ρεβέκκαν τὴν γυναῖκα του. Καὶ αὐτός εἶπεν. Ἀδελφὴ μου εἶναι αὕτη», διότι ἐφοβήθη μήπως τὸν φονεύσουν παρασυρόμενοι ἀπὸ τὴν ὀμορφίαν τῆς γυναικός του, καθ' ὅσον λέγει ἡ Γραφή, «Μήπως φονεύσουν αὐτόν οἱ ἄνδρες

κτείνωσιν αὐτὸν οἱ ἄνδρες τοῦ τόπου περὶ Ρεβέκκας, ὅτι ὠραία τῇ ὄψει ἦν. Ἐγένετο δὲ πολυχρόνιος ἐκεῖ. Παρακύψας δὲ Ἀβιμέλεχ εἶδε τὸν Ἰσαὰκ παίζοντα μετὰ Ρεβέκκας τῆς γυναικὸς αὐτοῦ, καὶ ἐκάλεσεν αὐ-
 5 τόν, καὶ εἶπεν αὐτῷ· Ἔρα γε γυνή σου ἐστίν; Τί ὅ-
 τι εἶπες, ἀδελφή μου ἐστίν;». Ἐπειδὴ ἐκ τῶν τεκ-
 μηρίων ἐφωράθη ὁ δίκαιος, οὐκέτι λοιπὸν ἀρνεῖται,
 ἀλλ' ὁμολογεῖ, καὶ τὴν αἰτίαν φανερὰν καθίστησι, δι'
 ἦν ἀδελφὴν καλέσαι κατεδέξατο. «Εἶπε γάρ», φησί,
 10 «μήποτε ἀποθάνω δι' αὐτήν»· ὁ τοῦ θανάτου φόβος
 εἰς τοῦτό με ἐλθεῖν κατηνάγκασεν.

Ἴσως δὲ μεμαθηκῶς ἦν, ὅτι καὶ ὁ πατὴρ τοῦτο
 τὸ δράμα κατασκευάσας διέσωσεν ἑαυτόν, καὶ διὰ
 τοῦτο καὶ αὐτὸς ταύτην ἦλθε τὴν ὁδόν. Ἄλλ' ὁ βασι-
 15 λεὺς ἔναυλον ἔχων τὴν μνήμην ὧν πέπονθεν ἐπὶ τοῦ
 πατριάρχου τὴν Σάρραν ἀφελόμενος, παραχρῆμα ὑπὸ
 τῆς ἄνωθεν ἐπιτιμήσεως ἑαυτὸν ὑπεύθυνον καταστή-
 σας, φησὶ πρὸς αὐτόν· «Τί τοῦτο ἐποίησας; Μικροῦ
 ἐκοιμήθη τις τοῦ γένους μου μετὰ τῆς γυναικὸς σου,
 20 καὶ ἐπήγαγες ἂν ἐφ' ἡμᾶς ἄγνοιαν». Ταύτην, φησί,
 τὴν ἀπάτην καὶ ἤδη ὑπέστημεν ὑπὸ τοῦ πατρὸς τοῦ
 σοῦ, καὶ νῦν εἰ μὴ ταχέως συνείδομεν, τὰ αὐτὰ ἂν
 ἐμέλλομεν ὑπομένειν, «Καὶ ἐπήγαγες ἂν ἐφ' ἡμᾶς ἄ-
 γνοιαν». Καὶ γὰρ καὶ τότε δι' ἄγνοιαν ἀμαρτάνειν ἐ-
 25 μέλλομεν, καὶ νῦν ὑπὸ τῆς ἀγνοίας μικροῦ δεῖν ἡμᾶς
 ἀμαρτία περιπεσεῖν παρασκευάσας. «Συνέταξε δέ»,
 φησὶν, «Ἀβιμέλεχ τῷ λαῷ αὐτοῦ λέγων· πᾶς ὁ ἀπτό-
 μενος τοῦ ἀνθρώπου τούτου, ἢ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ,
 θανάτου ἔνοχος ἔσται».

30 Ὅρα Θεοῦ πρόνοιαν, ὄρα κηδεμονίαν ἄφατον. Ὁ
 γὰρ εἰπὼν αὐτῷ, «Μὴ καταβῆς εἰς Αἴγυπτον, καὶ
 κατοίκει ἐν τῇ γῆ ταύτῃ, καὶ ἔσομαι μετὰ σοῦ», οὗ-
 τος ἦν ὁ ταῦτα πάντα οἰκονομῶν, καὶ τὸν δίκαιον ἐν
 τοσαύτῃ ἀσφαλείᾳ καθιστάς. Σκόπει γὰρ τὸν βασιλέα
 35 ἔργον τοῦτο ποιούμενον, ὥστε ἐν ἀδείᾳ διάγειν αὐτόν,
 καὶ πάσης ἀπηλλάχθαι φροντίδος. Θάνατον γάρ, φη-

τοῦ τόπου ἐξ αἰτίας τῆς Ρεβέκκας, διότι ἦτο ὡραία εἰς τὴν ὄψιν. Καὶ ἔμενεν ὁ Ἰσαὰκ ἐκεῖ πολὺν καιρόν. Καὶ κάποτε ὁ Ἀβιμέλεχ, ὁ βασιλεὺς τῶν Φιλιισταίων, ἔσκυψε καὶ εἶδεν ἀπὸ τὴν θυρίδα τὸν Ἰσαὰκ νὰ παίζη μὲ τὴν γυναῖκα του τὴν Ρεβέκκαν καὶ τὸν ἐκάλεσε καὶ τοῦ εἶπεν· Ὡστε εἶναι γυναῖκα σου. Διατί λοιπὸν εἶπες, ὅτι εἶναι ἀδελφή σου;». Ἀφοῦ λοιπὸν ὁ δίκαιος Ἰσαὰκ ἀπεκαλύφθη μὲ ἀποδείξεις, δὲν ἀρνεῖται πλέον, ἀλλ' ὁμολογεῖ καὶ φανερῶνει τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν ἠναγκάσθη νὰ τὴν ἀποκαλέσῃ ἀδελφὴν του. «Εἶπε», λέγει, «ἐφοβήθην μήπως ἀποθάνω ἐξ αἰτίας αὐτῆς». Ὁ φόβος τοῦ θανάτου μὲ ἠνάγκασε νὰ φθάσω εἰς τὸ ψεῦδος.

Ἴσως νὰ εἶχε μάθει, ὅτι καὶ ὁ πατὴρ του ἐσώθη μὲ τὸ νὰ πλάσῃ αὐτὸν τὸν μῦθον καὶ διὰ τοῦτο ἠκολούθησε καὶ αὐτὸς τὴν ἰδίαν μέθοδον. Ἀλλ' ὁ βασιλεὺς ἔχων πρόσφατα εἰς τὴν μνήμην του ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἔπαθεν ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ πατριάρχου Ἀβραάμ, ὅταν ἀφήρεσε τὴν Σάρραν, ἀφοῦ κατέστησεν αὐτὸν ὑπεύθυνον ὁ Θεός, λέγει πρὸς τὸν Ἰσαὰκ. «Τί εἶναι αὐτό, τὸ ὁποῖον ἔκαμες εἰς ἡμᾶς; Παρ' ὀλίγον κάποιος ἀπὸ τοὺς ἄνδρας μου θὰ ἐκοιμᾶτο μὲ τὴν γυναῖκα σου καὶ θὰ ἔφερες ἐπάνω μας ἀμαρτίαν ἐν ἀγνοίᾳ μας». Αὐτὴν τὴν ἀπάτην, λέγει, ἐπάθομεν κάποτε ἀπὸ τὸν πατέρα σου καὶ τώρα θὰ ἐπαθαίνομεν τὰ ἴδια, ἐὰν δὲν τὸ ἀντελαμβανόμεθα ἀμέσως. «Καὶ θὰ ἔφερες ἐπάνω μας ἀμαρτίαν ἐν ἀγνοίᾳ μας». Καθ' ὅσον καὶ τότε ἐπρόκειτο νὰ ἀμαρτήσωμεν ἀπὸ ἀγνοίαν καὶ τώρα μᾶς ἔκαμες, ὥστε ὀλίγον νὰ χρειασθῇ διὰ νὰ ἀμαρτήσωμεν. «Καὶ διέταξεν ὁ Ἀβιμέλεχ ὅλον τὸν λαόν του καὶ εἶπεν. Ὅποιος θὰ ἐγγίσῃ τὸν ἄνθρωπον αὐτόν, ἢ τὴν γυναῖκα του, θὰ εἶναι ἔνοχος θανάτου».

Πρόσεχε τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ, βλέπε τὴν ἀπερίγραπτον φροντίδα. Καθ' ὅσον αὐτὸς ὁ ὁποῖος εἶπεν εἰς αὐτόν, «Μὴ μεταβῆς εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἀλλὰ νὰ κατοικήσῃς εἰς τὴν χώραν αὐτὴν καὶ ἐγὼ θὰ εἶμαι μαζί σου», αὐτὸς ἦτο ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος κατηύθυνεν ὅλα αὐτὰ καὶ ὁ ὁποῖος εἶχε καταστήσει τὸν δίκαιον τόσο ἀσφαλῆ. Διότι σκέψου ὅτι ὁ βασιλεὺς πραγματοποιεῖ αὐτό, διὰ νὰ ζῆ ἐκεῖνος

σίν, ἠπειλήσεν ἅπασιν, εἴ τις ἄψαιτο αὐτοῦ, ἢ τῆς
 γυναικὸς αὐτοῦ. Ἐπειδὴ γὰρ οὗτος ἦν ὁ φόβος, ὁ
 τοῦ θανάτου λέγω, κατασείων τοῦ δικαίου τὴν διά-
 νοιαν, διὰ τοῦτο καὶ τοῦτον ἐκβληθῆναι πεποίηκεν ὁ
 5 φιλόανθρωπος Δεσπότης, καὶ ἐν πάσῃ ἀσφαλείᾳ αὐ-
 τὸν λοιπὸν διάγειν. Καὶ ὄρα τὸ θαυμαστὸν καὶ παρά-
 δοξον, πῶς εὐμήχανος ὢν καὶ σοφὸς καὶ πάντα κατὰ
 τὸ βούλημα τὸ οἰκεῖον μετασκευάζων, καὶ ἐν ἀπόροις
 πόρον εὐρίσκων, διὰ τῶν ἐναντίων αὐτῶν καὶ πολε-
 10 μίων εἶναι νομίζεσθαι, διὰ τούτων τὴν ἀσφάλειαν
 τοῖς ἰδίοις θεράπουσι γενέσθαι προξενεῖ. Πόθεν γάρ,
 εἰπέ μοι, ὁ βασιλεὺς οὗτος τοσαύτην τοῦ δικαίου ποι-
 εῖται τὴν πρόνοιαν, μονονουχὶ ἀνακηρύττων αὐτὸν ἅ-
 πασι τοῖς τὴν πόλιν οἰκοῦσι, καὶ περιφανῆ δεικνύς
 15 καὶ περισπούδαστον αὐτῷ;

Οὕτω καὶ ὁ Ναβουχοδονόσορ μετὰ τὸ βαλεῖν εἰς
 τὴν κάμινον τοὺς παῖδας τοὺς τρεῖς, καὶ διὰ τῶν
 πραγμάτων μαθεῖν τῶν νέων τῶν αἰχμαλώτων τὴν
 ἀρετὴν, τότε ἀνακηρύττειν αὐτοὺς ἤρξατο, καὶ παν-
 20 ταχοῦ διὰ τῆς οἰκείας γλώττης περιφανεῖς καθιστᾶν.
 Τοῦτο γάρ ἐστι μάλιστα τῆς περιουσίας τῆς τοῦ Θε-
 οῦ δυνάμεως, ὅταν διὰ τῶν ἐχθρῶν ἀνακηρύττεσθαι
 τοὺς αὐτοῦ δούλους παρασκευάζῃ. Καὶ ὁ μετὰ θυμοῦ
 τὴν κάμινον ἐκείνην ἐξαφθῆναι ποιήσας, ἐπειδὴ εἶ-
 25 δεν, ὅτι διὰ τὴν ἄνωθεν συμμαχίαν, καὶ τῆς τοῦ πυ-
 ρὸς ἐνεργείας περιεγένετο ἢ τῶν παιδῶν ἀρετῇ, ἀ-
 θρόον μεταβαλλόμενος ἐκραύγασε λέγων· «Οἱ δοῦλοι
 τοῦ Θεοῦ τοῦ ὑψίστου». Ὅρα μὴ μόνον αὐτοὺς ἀνα-
 κηρύττοντα, ἀλλὰ καὶ τὸν Δεσπότην τῶν ὄλων· «Οἱ
 30 δοῦλοι γὰρ τοῦ Θεοῦ», φησί, «τοῦ ὑψίστου ἐξέλθετε».
 Τί γέγονεν; οὐ σὺ τῇ τιμωρίᾳ παρέδωκας; οὐ σὺ ἐπὶ
 τοσοῦτον ἐκκαυθῆναι τὴν κάμινον προσέταξας; Ναί,
 φησὶν· ἀλλὰ νῦν ὄρω ξένα καὶ παράδοξα πράγματα.
 Τὸ γὰρ στοιχεῖον τοῦτο τῆς οἰκείας ἐνεργείας ἐπιλα-
 35 θόμενον, ὥσπερ δεσμοῖς τισι πεδηθέν, τοσαύτην ἐπε-
 δείξατο τὴν ὑπακοήν, ὡς μηδὲ τῶν τριχῶν ἐφάψα-

ἥσυχος καὶ νὰ εἶναι ἀπηλλαγμένος ἀπὸ κάθε φροντίδα. Διότι ἠπειλήσεν αὐτοὺς μὲ θάνατον, λέγει, ἐὰν κάποιος θὰ ἤγγιζεν αὐτὸν ἢ τὴν γυναῖκα του. Ἐπειδὴ λοιπὸν ὑπῆρχεν αὐτὸς ὁ φόβος, ὁ φόβος τοῦ θανάτου ἐννοῶ, ὁ ὁποῖος ἐτάρασσε τὸν νοῦν τοῦ δικαίου, διὰ τοῦτο καὶ ὁ φιλόανθρωπος Κύριος ἔκαμεν αὐτὸν τὸν φόβον νὰ φύγη καὶ ἔτσι ὁ δίκαιος νὰ περάσῃ τὴν ὑπόλοιπον ζωὴν του μὲ κάθε ἀσφάλειαν. Καὶ πρόσεχε τὸ θαυμαστὸν καὶ παράδοξον, πῶς δηλαδὴ εἶναι ἐφευρετικὸς καὶ σοφὸς καὶ μεταβάλλει τὰ πάντα κατὰ τὴν θέλησίν του καὶ εὕρισκει διέξοδον εἰς τὸ ἀδιέξοδον καὶ μὲ αὐτὰ τὰ ὁποῖα θεωροῦνται, ὅτι εἶναι ἐνάντια καὶ ἐχθρικά, μὲ αὐτὰ ἀσφαλίζει τοὺς δούλους του. Διότι εἶπέ μου ἀπὸ ποῦ ὁ βασιλεὺς αὐτὸς φροντίζει τὸσον διὰ τὸν δίκαιον, ὥστε νὰ τὸν παρουσιάσῃ εἰς ὅλους τοὺς κατοίκους τῆς πόλεως καὶ νὰ τὸν ἀναδεικνύῃ ἐνδοξον καὶ σπουδαῖον;

Κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ ὁ Ναβουχοδονόσορ, ἀφοῦ ἔβαλε τὰ τρία παιδιὰ εἰς τὴν κάμινον καὶ ἔμαθεν ἐκ τῶν πραγμάτων τὴν ἀρετὴν τῶν νέων αἰχμαλώτων, τότε ἤρχισε νὰ τοὺς ἀναγνωρίζῃ καὶ νὰ τοὺς καθιστᾷ παντοῦ μὲ τὴν γλῶσσαν του ἐνδόξους. Καθ' ὅσον αὐτὸ εἶναι κατ' ἐξοχὴν γνῶρισμα τῆς μεγάλης δυνάμεως τοῦ Θεοῦ, ὅταν δηλαδὴ προετοιμάσῃ τοὺς δούλους του νὰ ἀναγνωρισθοῦν διὰ τῶν ἐχθρῶν. Καὶ αὐτὸς, ὁ ὁποῖος διέταξε μὲ θυμὸν νὰ ἀναφθῇ ἐκείνη ἡ κάμινος, ὅταν εἶδεν ὅτι ἐξ αἰτίας τῆς ἄνωθεν βοηθείας ἡ ἀρετὴ τῶν παίδων ἐνίκησε καὶ τὴν δύναμιν τοῦ πυρός, ἀμέσως μετεβλήθη καὶ ἐκραύγασε καὶ εἶπεν· «Οἱ δοῦλοι τοῦ Θεοῦ τοῦ Ὑψίστου»⁴. Βλέπε, ὅτι δὲν ἀνακηρύττει μόνον αὐτοὺς ἀλλὰ καὶ τὸν Κύριον τῶν πάντων. Διότι λέγει, «Οἱ δοῦλοι τοῦ Θεοῦ τοῦ Ὑψίστου βγῆτε ἔξω»⁵. Τί ἔγινε; Σὺ δὲν τοὺς παρέδωσες εἰς τὴν τιμωρίαν; Σὺ δὲν διέταξες νὰ ἀναφθῇ τὸσον πολὺ ἡ κάμινος; Ναί, λέγει. Ἀλλὰ τῶρα βλέπω παράξενα καὶ παράδοξα πράγματα. Διότι τὸ στοιχεῖον αὐτὸ, τὸ πῦρ, ἔχασε τὴν δύναμίν του, ὡσὰν νὰ ἐδέθη ἀπὸ κάποια δεσμὰ καὶ ἔδειξε τόσῃν ὑπακοήν, ὥστε νὰ μὴ ἐγγίση οὔτε

θαι αὐτῶν. "Ὅθεν ἐστὶ συνιδεῖν, ὅτι ὑπὲρ ἀνθρωπίνην φύσιν ἐστὶ τὸ γεγονός, καὶ ἀπόρρητός τις καὶ θεία δύναμις ἐστὶν ἢ ταῦτα ἐργαζομένη, καὶ τῶν παιδῶν τούτων τοσαύτην ποιουμένη τὴν πρόνοιαν.

5 Εἶδες Θεοῦ φιλανθρωπίαν, ὅπως οὐκ ἐγκαταλιμπάνων τοὺς ἰδίους θεράποντας συνεχώρησεν εἰς τὴν κάμινον εἰσενεχθῆναι, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς βουλόμενος λαμπροτέρους ἐργάσασθαι, καὶ τὴν οἰκείαν δύναμιν ἐνδεικνύμενος; Καὶ τοῦ βαρβάρου κατεμάλαξε τὴν
10 διάνοιαν, καὶ τὴν τοσαύτην μακροθυμίαν ἐπεδείξατο; Οὐδὲ γὰρ οὕτω θαυμαστὸν ἦν, εἰ παρὰ τὴν ἀρχὴν ἐκώλυσεν αὐτοὺς εἰς τὴν κάμινον ἐμβληθῆναι, ὡς νῦν θαυμαστότερον γέγονε, καὶ πολὺ τὸ παράδοξον, ὅτι καὶ ἐν μέσῳ τῷ πυρὶ τυγχάνοντας οὐδὲν ἀηδὲς πα-
15 θεῖν συνεχώρησεν. "Ὅταν γὰρ αὐτὸς βούληται, καὶ τοὺς ἐν μέσοις δεινοῖς γεγενημένους ἀνωτέρους καθίστησι, καὶ τοὺς πάσχοντας τῶν ποιούντων δυνατωτέρους ἀπεργάζεται. Τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν ἀποστόλων ἐγένετο. Οἱ ἔχοντες γὰρ αὐτοὺς ἀπειλημένους ἐν
20 τῷ μέσῳ, καὶ μονονουχὶ τοὺς ὀδόντας θήγοντες κατ' αὐτῶν, πρὸς ἀλλήλους ἔλεγον· «Τί ποιήσομεν τοῖς ἀνθρώποις τούτοις;»· ὑποχειρίους αὐτοὺς ἔχοντες, ἐν ἀπορία καθειστήκεισαν. Τοσοῦτόν ἐστὶν ἡ ἀρετὴ ἰσχυρόν, καὶ οὕτως ἡ κακία ἀσθενές, ὡς ἐκείνην μὲν
25 καὶ ἐν τῷ πάσχῃ περιγίνεσθαι, ταύτην δὲ καὶ ἐν τῷ ποιεῖν τὴν οἰκείαν ἀσθένειαν ἐπιδείκνυσθαι.

"Ὅπερ εἰδότες, ἀγαπητοί, πολὺν τῆς ἀρετῆς ποιῶμεθα λόγον, καὶ φεύγωμεν τὴν κακίαν. Οὕτω γὰρ καὶ τὴν ἄνωθεν ἐπισπασόμεθα ροπήν, καὶ τῶν μελ-
30 λόντων ἐπιτευξόμεθα ἀγαθῶν· ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ, ἅμα τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, δόξα, κράτος, τιμὴ, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

τάς τρίχας τῆς κεφαλῆς των. Ὡς ἐκ τούτου ἠμποροῦμεν νὰ ἰδοῦμεν, ὅτι αὐτό, τὸ ὁποῖον ἔγινεν, εἶναι ἀνώτερον τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως καὶ ὅτι κάποια μυστικὴ καὶ θεία δύναμις εἶναι αὕτη, ἢ ὁποῖα πραγματοποιεῖ αὐτὰ καὶ ἢ ὁποῖα φροντίζει τόσον πολὺ διὰ τὰ παιδιὰ αὐτὰ.

Εἶδες τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ, ὅτι ἐπέτρεψε νὰ ριφθοῦν εἰς τὴν κάμινον οἱ δοῦλοι του, ὅχι ἐπειδὴ τοὺς ἐγκατέλειπεν, ἀλλ' ἐπειδὴ ἤθελε καὶ αὐτοὺς νὰ καταστήσῃ ἐνδοξοτέρους καὶ τὴν ἰδικὴν του δύναμιν νὰ φανερώσῃ; Καὶ ἔτσι ἐμαλάκωσε τὴν καρδιά τοῦ βαρβάρου καὶ ἐπέδειξε τὴν τόσῃν μακροθυμίαν του; Διότι δὲν θὰ ἦτο τόσον θαυμαστόν, ἐὰν ἠμπόδιζεν αὐτοὺς ἀπὸ τὴν ἀρχὴν νὰ ριφθοῦν εἰς τὴν κάμινον, ὅπως ἔγινε τώρα θαυμαστότερον καὶ πολὺ παράδοξον, ἀφοῦ δὲν ἐπέτρεψε νὰ πάθουν τίποτε τὸ δυσάρεστον, ἂν καὶ εὐρίσκοντο εἰς τὸ μέσον τοῦ πυρός. Πράγματι ὅταν αὐτὸς θέλῃ, καὶ αὐτοὺς ποὺ εὐρίσκονται ἐν μέσῳ συμφορῶν, τοὺς καθιστᾷ ἀνωτέρους καὶ αὐτοὺς οἱ ὁποῖοι ὑποφέρουν τοὺς κάνει ἰσχυροτέρους ἀπ' αὐτούς, οἱ ὁποῖοι τοὺς βασανίζουν. Τὸ ἴδιο συνέβη καὶ εἰς τοὺς ἀποστόλους. Διότι αὐτοὶ οἱ ὁποῖοι τοὺς εἶχον συλλάβει καὶ σχεδὸν ἔτριζον τὰ δόντια των ἐναντίον αὐτῶν ἔλεγον μεταξύ των· «Τί νὰ κάνωμεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους αὐτούς;»*. Ἐὰν καὶ εἶχον αὐτοὺς εἰς τὰ χέρια των, ὅμως εὐρίσκοντο εἰς ἀμηχανίαν. Τόσον ἰσχυρὸν πρᾶγμα εἶναι ἡ ἀρετὴ καὶ τόσον ἀδύνατος ἡ κακία, ὥστε ἐκείνη μὲν νὰ ὑπερισχύῃ καὶ ὅταν ὑποφέρῃ, ἐνῶ αὕτη νὰ φανερώνη τὴν ἀδυναμίαν της καὶ ὅταν βασανίζῃ.

Ἐχοντες ὑπ' ὄψιν αὐτό, ἀγαπητοί, ἄς φροντίζωμεν πολὺ διὰ τὴν ἀρετὴν καὶ ἄς ἀποφεύγωμεν τὴν κακίαν. Καθ' ὅσον μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον θὰ κερδήσωμεν τὴν ἄνωθεν βοήθειαν καὶ θὰ ἐπιτύχωμεν τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ, τὰ ὁποῖα εἴθε νὰ ἐπιτύχωμεν ὅλοι ἡμεῖς μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποῖου εἰς τὸν Πατέρα καὶ συγχρόνως εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει ἡ δόξα, ἡ δύναμις καὶ ἡ τιμὴ, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Ο Μ Ι Λ Ι Α Ν Β'

(Γεν. 26, 12 - 33)

«Ἐσπειρε δὲ Ἰσαὰκ ἐν τῇ γῆ ἐκείνῃ, καὶ εὗ-
ρεν ἑκατοστεύουσαν κριθὴν ἐν
τῷ ἐνιαυτῷ ἐκείνῳ».

5 1. Τὰ λείψανα τῶν χθὲς εἰρημένων ἀναγκαῖον
ἀποδοῦναι σήμερον τῇ ὑμετέρᾳ ἀγάπῃ, καὶ τοῦ λόγου
τὴν ἀκολουθίαν ἀναλαβόντας ἰδεῖν πάλιν τὸν δίκαιον
Ἰσαάκ, ὅσης ἀπολαύει τῆς ἄνωθεν κηδεμονίας. Ὁ
γὰρ τὴν εἰς Αἴγυπτον κάθοδον αὐτοῦ διακωλύσας,
10 καὶ εἰπὼν, «Παροίκει ἐν τῇ γῆ ταύτῃ, καὶ ἔσομαι
μετὰ σοῦ», οὕτως αὐτὸν διὰ πάντων περιφανῆ καθί-
στησιν, ὡς μετ' οὐ πολὺ ἐπίφθονον αὐτὸν γενέσθαι
παρὰ τῷ βασιλεῖ Γεράρων. Ὁρῶντες γὰρ αὐτοῦ καθ'
ἐκάστην ἡμέραν ἀύξανομένην τὴν εὐπορίαν, ἐδεδοί-
15 κεισαν λοιπὸν τοῦ ἀνδρὸς τὴν αὐτόθι κατοίκησιν, καὶ
μεταναστῆναι ἐκεῖθεν καταναγκάζουσιν. Ἄξιον δὲ
καὶ αὐτῶν ἀκοῦσαι τῶν ρημάτων τῆς θείας Γραφῆς,
ἵνα διὰ πάντων θεασώμεθα τοῦ Θεοῦ τὴν εὐνοίαν, ἣν
περὶ τοὺς αὐτοῦ οἰκέτας ἐπιδείκνυται. «Ἐσπειρε
20 δέ», φησὶν, «Ἰσαὰκ ἐν τῇ γῆ ἐκείνῃ, καὶ εὗρεν ἑκα-
τοστεύουσαν κριθὴν ἐν τῷ ἐνιαυτῷ ἐκείνῳ». Σκόπει
μοι τοῦ Θεοῦ τὴν σοφίαν· ἵνα δείξῃ τῷ δικαίῳ, ὅτι
δημιουργὸς ὢν τῆς φύσεως, καὶ ἐξ ἀπόρων πόρον
παρασχεῖν δύναται, καὶ ὅτι καὶ ἐξ ἀρχῆς αὐτὸς τὴν
25 γῆν τῷ οἰκείῳ προστάγματι διήγειρε πρὸς τὴν τῶν
καρπῶν βλάστην, παρασκευάσας τὸν δίκαιον ἑκατον-
ταπλασίονα τῶν ὑπ' αὐτοῦ σπαρέντων ἐπὶ τῆς γῆς
κομίσασθαι τὰ δράγματα, ὁμοῦ καὶ αὐτὸν ἐν πλείονι
καθιστὰς εὐπορία, τῷ μηδενὸς ἐν χρεία γενέσθαι, κα-

Ο Μ Ι Λ Ι Α Ν Β´

(Γεν. 26, 12 - 33)

«Ἐσπειρεν ὁ Ἰσαάκ εἰς τὴν χώραν ἐκείνην καὶ ἐσύναξε κατ' ἐκείνον τὸν χρόνον ἑκατονταπλασίαν κριθήν».

1. Εἶναι ἀνάγκη νὰ προσφέρωμεν σήμερον εἰς τὴν ἀγάπην σας τὰ ὑπόλοιπα τῶν λόγων ποῦ εἶπομεν χθές καί, ἀφοῦ συνεχίσωμεν, νὰ ἰδοῦμεν πάλιν τὸν Ἰσαάκ, πόσης οὐρανίου φροντίδος ἀπολαμβάνει. Καθ' ὅσον αὐτὸς ποῦ τὸν ἠμπόδισε νὰ μεταβῆ εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ τοῦ εἶπε, «Νὰ μείνης προσωρινὰ εἰς τὴν χώραν αὐτὴν καὶ ἐγὼ θὰ εἶμαι μαζί σου», αὐτὸς τὸν καθιστᾷ μὲ ὅλα τόσον ἔνδοξον, ὥστε μετὰ ἀπ' ὀλίγον αὐτὸς νὰ φθονῆται ἀπὸ τὸν βασιλέα τῶν Γεράρων. Διότι, ἐπειδὴ ἔβλεπον, ὅτι κάθε ἡμέραν ἤξανεν ὁ πλοῦτος του, ἐφοβήθησαν τὴν ἐκεῖ παραμονὴν του καὶ ἀναγκάζουν αὐτὸν νὰ φύγῃ ἀπὸ ἐκεῖ. Ἀξίζει ὁμῶς νὰ ἀκούσωμεν τοὺς ἰδίους τοὺς λόγους τῆς ἀγίας Γραφῆς, διὰ νὰ ἰδοῦμεν μὲ ὅλα τὴν ἀγάπην ποῦ δείχνει ὁ Θεὸς εἰς τοὺς δούλους του. «Καὶ ἔσπειρεν ὁ Ἰσαάκ», λέγει, «εἰς τὴν χώραν ἐκείνην καὶ ἐσύναξε κατ' ἐκείνον τὸν χρόνον ἑκατονταπλασίαν κριθήν». Πρόσεχε, σὲ παρακαλῶ, τὴν σοφίαν τοῦ Θεοῦ. Διὰ νὰ δείξῃ εἰς τὸν δίκαιον, ὅτι εἶναι δημιουργὸς τῆς φύσεως καὶ ὅτι ἠμπορεῖ νὰ δώσῃ λύσιν εἰς τὸ ἀδιέξοδον καὶ ὅτι αὐτὸς ἀπὸ τὴν ἀρχὴν διέταξε τὴν γῆν μὲ τὸ ἰδικόν του πρόσταγμα νὰ καρποφορήσῃ, αὐτὸς ἔκαμε τὸν δίκαιον νὰ ἀποκομίσῃ ἑκατονταπλάσια ἀπ' ὅσα ἔσπειρεν ἐπάνω εἰς τὴν γῆν. Συγχρόνως κατέστησεν αὐτὸν τόσον εὐπορον, ὥστε νὰ μὴ ἔχη τὴν ἀνάγκην κανενὸς καὶ ἐκείνους ἐδίδασκε μὲ

κείνους διὰ τῶν ἔργων διδάσκων, ὅσης δὲ δίκαιος ἀπολαύει τῆς ἄνωθεν ροπῆς. Εὐμήχανος γὰρ ὢν καὶ σοφός, διὰ τῶν αὐτῶν πολλάκις πραγμάτων καὶ τοὺς οἰκείους εὐεργετεῖ, καὶ τοὺς ἔτι πεπλανημένους διδάσκεισθαι παρασκευάζει τῆς οἰκείας προνοίας τὴν δύναμιν.

Τοῦτο καὶ μετὰ ταῦτα κατὰ τὴν Αἴγυπτον εἰργάσατο, ἐκείνοις μὲν τὰς τιμωρίας ἐπαγαγών, τὸν δὲ λαὸν τῶν Ἰσραηλιτῶν ἀπαθῆ διαφυλάττων. Ἐμάνθανον γὰρ οὐ μόνον διὰ τῆς κατ' αὐτῶν ἀγανακτήσεως τοῦ τῶν ὄλων Θεοῦ καὶ δημιουργοῦ τὴν δύναμιν, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς προνοίας τῆς εἰς ἐκείνους. Καὶ οὗτοι πάλιν οὐκ ἐκ τῆς εἰς αὐτοὺς προνοίας καὶ κηδεμονίας μόνον ἐδιδάσκοντο τοῦ Θεοῦ τὴν ὑπερβάλλουσαν περὶ αὐτοὺς φιλανθρωπίαν, ἀλλὰ καὶ δι' ἧν ἐκείνους ἐώρων καθ' ἑκάστην ἡμέραν τὰς πληγὰς δεχομένους. Καὶ διὰ τῶν αὐτῶν πραγμάτων καὶ τοῖς οἰκείοις καὶ τοῖς ἐναντίοις ἐδείκνυ τῆς οἰκείας δυνάμεως τὴν ὑπερβολήν. Καὶ γὰρ αὐτὰ τὰ στοιχεῖα τὴν παρ' ἑαυτῶν διακονίαν καὶ τὴν ὑπακοὴν ἐπιδείκνυται τοῖς ὁμοδούλοις, ὅταν ὁ Δεσπότης εὐνοϊκῶς πρὸς αὐτοὺς διακέηται. Καὶ τοῦτο ἂν τις θεάσοιτο γεγονὸς ἐπὶ τοῦ δικαίου τούτου. "Ὅπερ ἄλλοτε ἢ φύσις τῆς γῆς οὐκ ἐπεδείξατο, τοῦτο διὰ τὸ πρόσταγμα τοῦ τῶν ὄλων Θεοῦ νῦν ἐπιδείκνυται, καὶ τοσαύτην ἤνεγκε τὴν φορὰν, ὡς ἀθρόον ἐν περιουσίᾳ πολλῇ καταστῆναι τὸν Ἰσαάκ. «Εὐλόγησε γὰρ αὐτὸν ὁ Θεός, καὶ ὑψώθη ἄνθρωπος, καὶ προβαίωνων μείζων ἐγένετο, ἕως οὗ μέγας ἐγένετο σφόδρα.

Ἐπειδὴ γὰρ τότε ἐν τούτοις ἦν τὰ τῆς εὐπορίας τοῖς δικαίοις, ἐν τῇ τῆς γῆς εὐπορίᾳ καὶ ἐν τῷ τῶν θρεμμάτων πλήθει, διὰ τοῦτό φησιν, «Εὐλόγησεν ὁ Θεός, καὶ ὑψώθη ὁ ἄνθρωπος», ἀντὶ τοῦ, 'εὐπορος ἐγένετο'. Καὶ οὐχ ἀπλῶς εὐπορος, ἀλλὰ καὶ «Μείζων», φησὶν, «ἐγένετο, ἕως οὗ μέγας ἐγένετο σφόδρα». Ἐννόησον γὰρ ὅσον ἦν, ἑκατονταπλασίονα τῶν

τὰ ἔργα, πόσῃν οὐράνιον βοήθειαν ἀπολαμβάνει ὁ δίκαιος. Ἐπειδὴ εἶναι ἐφευρετικὸς καὶ σοφός, μὲ τὰ ἴδια πράγματα πολλές φορές καὶ τοὺς ἰδικούς του εὐεργετεῖ καὶ αὐτούς, πού εὐρίσκονται ἀκόμη εἰς τὴν πλάνην, τοὺς προετοιμάζει νὰ διδαχθοῦν τὴν δύναμιν τῆς ἰδικῆς του προνοίας.

Αὐτὸ ἔκαμε καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτὰ εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἀφοῦ τοὺς μὲν Αἰγυπτίους ἐτιμώρησε, τὸν δὲ Ἰσραηλιτικὸν λαὸν διεφύλαξε χωρὶς νὰ πάθῃ τίποτε. Καθ' ὅσον ἐδιδάσκοντο τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ καὶ δημιουργοῦ τῶν πάντων ὄχι μόνον μὲ τὴν ἐναντίον των ὀργὴν του, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν φροντίδα του διὰ τοὺς Ἰσραηλίτας. Καὶ οἱ Ἰσραηλίται πάλιν ἐδιδάσκοντο τὴν ὑπερβολικὴν δι' αὐτοὺς φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ ὄχι μόνον ἀπὸ τὴν πρόνοιαν καὶ τὴν φροντίδα του δι' αὐτούς, ἀλλὰ καὶ μὲ ἐκεῖνα πού ἔβλεπον ἐκείνους νὰ δέχωνται καθημερινῶς τὰς πληγὰς. Καὶ μὲ τὰ ἴδια πράγματα ἐφάνέρωνε τὸ ὑπερβολικὸν μέγεθος τῆς δυνάμεώς του καὶ εἰς τοὺς ἰδικούς του καὶ εἰς τοὺς ἐχθρούς του. Διότι καὶ αὐτὰ τὰ στοιχεῖα τῆς φύσεως παρέχουν τὴν ἰδικὴν των ὑπηρεσίαν καὶ ὑπακούουν εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ὅταν ὁ Θεὸς διάκειται πρὸς αὐτοὺς εὐνοϊκῶς. Καὶ αὐτὸ θὰ ἤμποροῦσε νὰ ἰδῆ κανεὶς νὰ γίνεται εἰς τὸν δίκαιον Ἰσαάκ. Αὐτὸ τὸ ὁποῖον δὲν ἀπέδωσεν ἄλλοτε ἢ γῆ, αὐτὸ ἀποδίδει τώρα μὲ τὸ πρόσταγμα τοῦ Θεοῦ καὶ ἔφερε τόσῃν ἀφθονίαν, ὥστε ὁ Ἰσαάκ νὰ εὐρεθῆ αἰφνιδίως μὲ μεγάλην περιουσίαν. «Διότι εὐλόγησεν αὐτὸν ὁ Θεὸς καὶ ἔγινε πλούσιος. Καὶ ὅσον ἐπερνοῦσεν ὁ καιρὸς, τόσον ἐγένετο πλουσιώτερος, ἕως ὅτου ἔγινε πάρα πολὺ μέγας».

Ἐπειδὴ δηλαδὴ ὁ πλοῦτος τῶν εὐσεβῶν συνίστατο εἰς τοῦτο, εἰς τὸν πλοῦτον δηλαδὴ τῆς γῆς καὶ εἰς τὸ πλῆθος τῶν ζώων, διὰ τοῦτο, λέγει, «Εὐλόγησεν αὐτὸν ὁ Θεὸς καὶ ἔδοξάσθη», ἀντὶ νὰ εἰπῆ ἔγινε πλούσιος. Καὶ ὄχι ἀπλῶς πλούσιος, ἀλλὰ καὶ «Πολὺ πλούσιος», λέγει, «ἕως ὅτου ἔγινε πάρα πολὺ μέγας». Σκέψου λοιπὸν πόσον σπουδαῖον ἦτο τὸ νὰ πάρῃ ἑκατονταπλάσια, ἀπ' ὅσα ὁ ἴδιος ἔσπειρεν. Ἐὰν δὲ αὐτὸ σοῦ φαίνεται μέγαλο, σκέ-

παρ' αὐτοῦ καταβαλλομένων ὑποδέχεσθαι. Εἰ δὲ τοῦ-
 τό σοι μέγα φαίνεται, σκόπει τὴν ἐπίτασιν τῆς τοῦ
 Θεοῦ φιλανθρωπίας, ἣν τοῦ χρόνου προϊόντος περὶ ἡ-
 μᾶς ἐπεδείξατο. Τοῖς γὰρ μετὰ τὴν αὐτοῦ παρουσίαν
 5 τὴν ἀρετὴν μετιοῦσιν οὐ μόνον ἑκατονταπλασίονα ἐν-
 ταῦθα παρέχειν ὑπισχνεῖται, ἀλλὰ καὶ τὴν αἰώνιον
 ζωὴν καὶ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν εἰς ἀπόλαυσιν.
 Εἶδες φιλοτιμίαν Δεσπότου; Εἶδες ἐπίτασιν εὐεργε-
 σίας; εἶδες πόσον ἡμῖν κεχάρισται ἢ τοῦ μονογενοῦς
 10 παρουσία; ὅπως ἀφάτων τῶν πραγμάτων τὴν ἐναλ-
 λαγὴν εἰργάσατο; Ταῦτα τοίνυν ἕκαστος καθ' ἑαυ-
 τὸν λογιζόμενος, καὶ ὁρῶν τὴν διαφορὰν, καὶ τίνα
 μὲν ἦν, ἃ τοῖς πρὸ τῆς χάριτος παρέχειν ὑπισχνεῖται,
 τίνα δὲ μετὰ τὴν χάριν, δοξαζέτω καὶ τούτῳ τὴν ἄ-
 15 πειρον αὐτοῦ φιλανθρωπίαν, καὶ μὴ τῇ τῶν καιρῶν
 ἐναλλαγῇ τὸ πᾶν ἐπιγραφέτω.

'Αλλ' ἐπὶ τὴν ἀκολουθίαν τοῦ λόγου ἐπανελθεῖν
 δίκαιον, καὶ ἰδεῖν, ὅπως οἱ ἐν Γεράροις ὁρῶντες τοῦ
 δικαίου τὴν πολλὴν εὐπορίαν, εἰς ζῆλον διηγέρθησαν,
 20 καὶ ἀπελαύνειν αὐτὸν ἐκεῖθεν ἐπεχείρουν. «'Εζήλω-
 σαν γάρ», φησὶν, «αὐτὸν οἱ Φυλιστιεῖμ». Εἶτα δεῖξαι
 βουλομένη ἡ θεία Γραφή, ἐν τίνι τὸν ζῆλον ἐπεδεί-
 κνυντο, ἐπήγαγε. «Καὶ πάντα ἃ ὤρουσαν φρέατα οἱ
 παῖδες ἐν τῷ χρόνῳ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἐνέφραξαν αὐ-
 25 τά, καὶ ἐνέπλησαν γῆς». Σκόπει πόση τῶν αὐτόθι ἡ
 κακία, ὡς καὶ τῶν ὑδάτων φθονῆσαι τῷ δικαίῳ, καὶ
 οὐδὲ ὁ βασιλεὺς ὁ ἐν τοσαύτῃ περιουσίᾳ καθεστῶς κα-
 τασχεῖν τὸν φθόνον ἴσχυσεν, ἀλλὰ φησιν· «'Απελθε
 ἀφ' ἡμῶν, ὅτι δυνατώτερος ἡμῶν ἐγένου σφόδρα».
 30 Πολλὴ ἡ ἀγνωμοσύνη. Τίνος γὰρ ἔνεκεν ἀπελαύνεις
 τὸν δίκαιον; μὴ γὰρ ἐλυμήνατό τις τοῖς σοῖς; μὴ γὰρ
 ἠδίκησέ τι; 'Αλλὰ τοιοῦτον ὁ φθόνος· οὐδὲν μετὰ λο-
 γισμοῦ διαπράττεται. Δέον γὰρ αὐτὸν θεασάμενον το-
 σαύτης εὐνοίας ἀπολαύοντα τὸν δίκαιον παρὰ τοῦ τῶν
 35 ὄλων Θεοῦ, μᾶλλον περιέπειν, μᾶλλον θεραπεύειν, ἵ-
 να διὰ τῆς εἰς ἐκεῖνον τιμῆς ἐπισπάσῃται καὶ αὐτὸς

ψου τὴν ὑπερβολικὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ, τὴν ὁποίαν ἔδειξεν εἰς ἡμᾶς μετὰ τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου. Διότι εἰς ἐκείνους ποὺ ἀσκοῦν τὴν ἀρετὴν μετὰ τὴν ἐδῶ παρουσίαν τοῦ Χριστοῦ, δὲν ὑπόσχεται μόνον ὅτι θὰ τοὺς προσφέρῃ ἑκατονταπλάσια ἐδῶ, ἀλλὰ καὶ τὴν αἰώνιον ζωὴν καὶ τὴν ἀπόλαυσιν τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. Εἶδες τὴν γενναιοδωρίαν τοῦ Κυρίου; Εἶδες τὸ μέγεθος τῆς εὐεργεσίας; Εἶδες, πόσα μᾶς ἐχάρισεν ἡ παρουσία τοῦ Χριστοῦ; Πῶς μετέβαλε τὰ ἀνέκφραστα πράγματα; Αὐτὰ λοιπόν, ἀφοῦ σκεφθῆ ὁ καθείς καὶ ἰδῆ τὴν διαφορὰν, ποῖα δηλαδὴ ἦσαν ἐκεῖνα ποὺ ὑπεσχέθη νὰ δώσῃ πρὶν ἀπὸ τὴν χάριν καὶ ποῖα μετὰ τὴν χάριν, ἃς δοξάζῃ καὶ δι' αὐτὸ τὴν ἄπειρον φιλανθρωπίαν του καὶ νὰ μὴ ἀποδίδῃ τὸ κάθε τι εἰς τὴν μεταβολὴν τῶν περιστάσεων.

Εἶναι ὅμως σωστὸν νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν συνέχειαν τῆς ὁμιλίας καὶ νὰ ἰδοῦμεν, πῶς οἱ κάτοικοι τῶν Γεράρων, ὅταν εἶδον τὸν μέγαν πλοῦτον τοῦ δικαίου ἐφθόνησαν αὐτὸν καὶ προσεπάθουν νὰ τὸν ἐκδιώξουν ἀπὸ ἐκεῖ. Διότι λέγει «Ἐφθόνησαν δὲ αὐτὸν οἱ Φιλισταῖοι». Ἐπειτα θέλουσα ἡ ἁγία Γραφή νὰ δείξῃ, πῶς ἔδειχναν τὸν φθόνον των, ἐπρόσθεσε· «Καὶ ὅλα τὰ φρέατα ποὺ εἶχον ἀνοίξει οἱ ὑπηρέται κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ πατρὸς του Ἄβραάμ, τὰ ἔφραξαν καὶ τὰ ἐγέμισαν μετὰ χῶμα». Σκέψου πόση ἦτο ἡ κακία τῶν κατοίκων ἐκείνης τῆς περιοχῆς, ὥστε νὰ φθονήσουν καὶ τὰ νερά τοῦ δικαίου καὶ οὔτε ὁ βασιλεὺς ποὺ εἶχε τόσην ἐξουσίαν ἠμπόρεσε νὰ συγκρατήσῃ τὸν φθόνον, ἀλλ' εἶπε «Φύγε ἀπὸ ἡμᾶς, διότι ἔγινες πολὺ ἀνώτερός μας». Μεγάλῃ εἶναι ἡ ἀχαριστία. Διὰ ποῖον λόγον διώκεις τὸν δίκαιον; Μήπως δηλαδὴ ἔβλαψε κάτι ἀπὸ τὰ ἰδικά σου; Ἄλλὰ τέτοιο πρᾶγμα εἶναι ὁ φθόνος. Δὲν κάνει τίποτε μετὰ λογικὴν. Καθ' ὅσον θὰ ἔπρεπεν, ὅταν ὁ βασιλεὺς εἶδεν, ὅτι ὁ δίκαιος ἀπολαμβάνει τόσην ἀγάπην ἀπὸ τὸν Θεὸν τῶν πάντων, νὰ τὸν περιποιηθῆται περισσότερον, νὰ τὸν φροντίζῃ περισσότερον, ὥστε μετὰ τὴν πρὸς ἐκεῖνον τιμὴν νὰ κερδήσῃ καὶ αὐτὸς τὴν οὐράνιον βοήθειαν, αὐτὸς ὅμως ὄχι μόνον δὲν κά-

τὴν ἄνωθεν ροπὴν, ὃ δὲ οὐ μόνον τοῦτο οὐ ποιεῖ, ἀλλὰ καὶ ἀπελαύνειν ἐπιχειρεῖ, καὶ φησι· «Ἀπελθε ἀφ' ἡμῶν, ὅτι δυνατώτερος ἡμῶν ἐγένου σφόδρα». Τοιοῦτον γὰρ ἢ βασκανία· οὐκ ἀνέχεται πρῶως τὴν ἐτέρων εὐπραγίαν, ἀλλὰ τὴν τοῦ πλησίον εὐημερίαν οἰκείαν δυσπραγίαν εἶναι νομίζει, καὶ τήκεται τοῖς τοῦ πλησίον ἀγαθοῖς, ὃ δὴ καὶ ἐνταῦθα γέγονεν.

Ὁ γὰρ βασιλεύς, ὃ τῆς πόλεως ἀπάσης τὴν ἐξουσίαν ἔχων, καὶ πάντας ὑπὸ τὴν ἀπειλὴν τὴν ἑαυτοῦ ἔχων, τῷ ξένῳ, τῷ ἀλήτῃ, καὶ ἐντεῦθεν ἐκεῖ, κἀκεῖθεν ὧδε μετανισταμένῳ φησὶν· «Ἀπελθε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι δυνατώτερος ἡμῶν ἐγένου σφόδρα». Καὶ ἀληθῶς δυνατώτερος ἦν, τὴν ἄνωθεν συμμαχίαν ἔχων ἐν ἅπασιν, καὶ ὑπὸ τῆς τοῦ Θεοῦ δεξιᾶς φρουρούμενος.

15 Ποῦ τοίνυν ἀπελαύνεις τὸν δίκαιον; οὐκ οἴσθα ὅτι, ὅπου ἂν αὐτὸν ἀπελθεῖν συμβαίῃ, ἐν τοῖς τοῦ Δεσπότη τοῦ ἑαυτοῦ εἶναι αὐτὸν ἀνάγκη; οὐκ ἐπαίδευσέ σε τῶν πραγμάτων ἢ πείρα, ὅτι ἢ τοῦ Θεοῦ χεὶρ ἐστίν, ἢ περιφανῆ τὸν δίκαιον καθιστῶσα; Τίνος οὖν ἕνεκεν

20 δι' ὧν τὸν δίκαιον ἀπελαύνεις, τὴν πρὸς τὸν αὐτοῦ Δεσπότην ἀγνωμοσύνην ἐπιδείκνυσαι, καὶ οὐδὲ ἢ πολλὴ τοῦ ἀνδρὸς ἐπιείκεια περιγενέσθαι ἠδυνήθη τῆς βασκανίας τῆς σῆς, ἀλλ' ἠττηθεὶς ὑπὸ τοῦ πάθους εἰς ἔργον ἀγαγεῖν σπεύδεις τὸν φθόνον, καὶ πάλιν

25 μετανάστην γενέσθαι παρασκευάζεις τὸν οὐδέν σε ἠδικηκότα; Οὐκ οἶδας ὅτι κἂν εἰς αὐτὴν τὴν ἔρημον ἀπελθεῖν καταναγκάσης, οὕτως εὐμήχανον ἔχει Δεσπότην, ὡς κἀκεῖ γεγόμενον, πολλῶ πλέον περιφανέστερον αὐτὸν ἀποδείξαι; Οὐδὲν γὰρ ἰσχυρότερον τοῦ

30 τῆς ἄνωθεν συμμαχίας ἀπολαύοντος, ὥσπερ οὐδὲν ἀσθενέστερον τῆς ἐκεῖθεν βοηθείας ἠρημωμένου.

2. Εἶδες, ἀγαπητέ, καὶ τοῦ βασιλέως Γεράρων καὶ πάντων τῶν αὐτόθι οἰκούντων τῆς γνώμης τὴν μοχθηρίαν; Ὅρα καὶ τοῦ δικαίου τὴν πολλὴν ἐπιείκειαν, πῶς οὐκ ἐφρόνησε μέγα, οὐδὲ δρῶν διὰ τῶν

35 πραγμάτων πολλὴν τοῦ Θεοῦ τὴν ροπὴν περὶ αὐτὸν

νει αὐτό, ἀλλὰ καὶ ἐπιχειρεῖ νὰ τὸν ἐκδιώξη καὶ λέγει· «Φύγε ἀπὸ ἡμᾶς, διότι ἔγινες πολὺ ἀνώτερός μας». Τέτοιος λοιπὸν εἶναι ὁ φθόνος. Δέν ἀνέχεται μὲ πραότητα τὴν εὐτυχίαν τῶν ἄλλων, ἀλλὰ θεωρεῖ τὴν εὐημερίαν τοῦ πλησίον του, ὅτι εἶναι ἰδικὴ του δυστυχία καὶ μαραίνεται διὰ τὰ ἀγαθὰ τοῦ πλησίον, πρᾶγμα ποῦ συνέβη καὶ ἐδῶ.

Καθ' ὅσον ὁ βασιλεύς, ὁ ὁποῖος ἔχει τὴν ἐξουσίαν ὀλοκλήρου τῆς πόλεως καὶ κρατᾶ τοὺς πάντας κάτω ἀπὸ τὴν ἀπειλὴν του, λέγει εἰς τὸν ξένον, τὸν περιπλανώμενον, αὐτόν, ὁ ὁποῖος μεταναστεύει ἀπὸ ἐδῶ καὶ ἀπὸ ἐκεῖ. «Φύγε ἀπὸ ἐμένα, διότι ἔγινες πολὺ ἀνώτερός μας». Καὶ εἰς τὴν πραγματικότητά ἦτο ἀνώτερος, ἀφοῦ εἶχεν εἰς κάθε περίπτωσιν τὴν ἄνωθεν βοήθειαν καὶ ἐπροστατεύετο ἀπὸ τὴν δεξιάν τοῦ Θεοῦ. Ποῦ λοιπὸν διώκεις τὸν δίκαιον; Δέν γνωρίζεις, ὅτι ὅπου καὶ ἂν συμβῇ νὰ μεταβῇ, εἶναι ἀνάγκη νὰ εὐρίσκεται πλησίον τοῦ Κυρίου; Δέν σοῦ ἐδίδαξεν ἡ πεῖρα τῶν πραγμάτων, ὅτι τὸ χέρι τοῦ Θεοῦ εἶναι αὐτὸ ποῦ κάμνει τὸν δίκαιον ἐνδοξον; Διὰ ποῖον λόγον λοιπὸν ἀποδεικνύεις τὴν ἀχαριστίαν σου πρὸς τὸν Κύριόν του μὲ τὸ νὰ τὸν ἐκδιώκῃς, καὶ οὔτε ἡ μεγάλη καλωσύνη τοῦ ἀνδρός ἠμπόρεσε νὰ ὑπερνικήσῃ τὸν φθόνον σου, ἀλλ', ἀφοῦ ἐνικήθης ἀπὸ τὸ πάθος, σπεύδεις νὰ πραγματοποιήσῃς τὸν φθόνον καὶ ἐτοιμάζεις νὰ κάνῃς πάλιν μετανάστην αὐτόν, ὁ ὁποῖος δέν σέ ἠδίκησε καθόλου; Δέν γνωρίζεις ὅτι, καὶ ἂν ἀκόμη ἀναγκάσῃς αὐτόν νὰ φύγῃ εἰς τὴν ἔρημον, ἔχει τόσον ἐφευρετικὸν Κύριον, ὥστε, καὶ ἂν ὑπάγῃ ἐκεῖ, θὰ τὸν δοξάσῃ περισσότερο; Διότι δέν ὑπάρχει τίποτε τὸ ἰσχυρότερον ἀπὸ ἐκεῖνον ποῦ ἀπολαμβάνει τὴν ἄνωθεν βοήθειαν, ὅπως ἀκριβῶς τίποτε δέν εἶναι περισσότερο ἀνίσχυρον ἀπὸ ἐκεῖνον ποῦ στερεῖται αὐτήν.

2. Εἶδες, ἀγαπητέ, τὸν κακὸν χαρακτῆρα καὶ τοῦ βασιλέως τῶν Γεράρων καὶ ὄλων τῶν κατοίκων τῆς πόλεως αὐτῆς; Πρόσεχε καὶ τὴν μεγάλην καλωσύνην τοῦ δικαίου, πῶς δέν ὑπερηφανεύθη, οὔτε ἠναντιώθη εἰς τὸν βασιλέα, ἐπειδὴ ἔβλεπεν, ὅτι ἦτο μεγάλη ἐκ τῶν πραγμάτων ἡ βοή-

γυνομένην, κατεξανέστη τοῦ βασιλέως, τῇ τοῦ συμμαχοῦντος αὐτῷ δυνάμει πεποισθῶς· ἀλλὰ καθάπερ τις ἀνὴρ, καὶ ἀπροστάτευτος, καὶ οὐδαμόθεν οὐδεμιᾶς ἀπολαύων βοηθείας, οὕτω μετὰ πολλῆς τῆς ἐπι-
 5 εικείας, οὐδὲ μέχρι λόγων ἀντιτείνας τῷ βασιλεῖ, ἐποίει τὸ παρ' αὐτοῦ κελευόμενον, καὶ εὐθέως ἐκεῖθεν ἀπανίστατο, καὶ πορρωτέρω γενόμενος, κατέστειλε τοῦ πάθους τὴν φλόγα, ὁμοῦ καὶ τὴν ὑπερβάλλουσαν αὐτοῦ ἐπιείκειαν ἐνδεικνύμενος, κακείνου
 10 τὸ πάθος παραμυθούμενος. «Καὶ ἀπῆλθεν ἐκεῖθεν, καὶ κατώκησεν ἐν τῇ φάραγγι Γεράρων». Καὶ ὅπερ ὁ Χριστὸς παραγενόμενος τοῖς μαθηταῖς ἐνετέλλετο λέγων, «Ὅταν διώκωσιν ὑμᾶς, φεύγετε ἐτέρωθι», τοῦτο καὶ οὗτος ἤδη διὰ τῶν ἔργων ἐπλήρου.

15 Καὶ καθάπερ Δαυὶδ τοῦ Σαοὺλ τὸν πολὺν φθόνον καταστέλλων, διὰ τῆς ἀναχωρήσεως ἑαυτὸν ὑπεξάγων, ἐκείνου τὴν πολλὴν παρεμυθεῖτο φλεγμονήν, τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον καὶ ὁ δίκαιος οὗτος ἐπλήρου τὸ ἀποστολικὸν ἐκεῖνο λόγιον, «Δότε τόπον τῇ ὀργῇ»· καὶ
 20 καταλιπὼν τὴν πόλιν ἐξῆλθε, φησὶν, ἐν τῇ φάραγγι. Ἄλλ' ὄρα αὐτὸν κακεῖ μετὰ πολλῆς τῆς ἐπιεικείας τὴν ἐνστασιν ἐνδεικνύμενον. Οὐδὲ γὰρ μέχρι τούτου ἔστη τὰ δεινά, ἀλλὰ κακεῖ γενομένῳ καὶ τὰ φρέατα ἀνορύξαι βουλομένῳ μάχεσθαι ἐπεχείρουν. «Ὡρυξε
 25 γάρ», φησί, «τὰ φρέατα, ἅπερ ἦσαν οἱ παῖδες τοῦ πατρὸς αὐτοῦ πεποικότες, καὶ ἐνέφραξαν αὐτὰ οἱ Φυλιστιεῖμ, καὶ ἐπέθηκεν αὐτοῖς τὰ ὀνόματα, ἅπερ ἦν ὁ πατὴρ ἐπιθείς. «Καὶ ὤρυξαν», φησὶν, «οἱ παῖδες Ἰσαάκ, καὶ εὗρον φρέαρ ὕδατος ζῶντος», ἀντι
 30 τοῦ, 'κάτωθεν ἀναβλύζοντος'. «Καὶ ἐμαχέσαντο οἱ ποιμένες Γεράρων, φάσκοντες αὐτῶν εἶναι τὸ ὕδωρ». Καὶ οὐδὲ ἐνταῦθα φιλονεικεῖ ὁ δίκαιος, οὐδὲ ἀντιτείνει, ἀλλὰ καὶ τοῖς ποιμέσι παραχωρεῖ.

Τοῦτο γὰρ ἀληθῶς ἐπιείκεια, οὐχ ὅταν τις παρὰ
 35 τῶν ἐν δυναστεία ἀδικούμενος φέρῃ πρῶως, ἀλλ' ὅ-

1. Ματθ. 10, 23.

2. Ρωμ. 12, 19.

θεια τοῦ Θεοῦ πρὸς αὐτὸν καὶ ὅτι εἶχεν ἐμπιστοσύνην εἰς τὴν δύναμιν αὐτοῦ ποῦ τὸν ἐβοήθει. Ἄλλ' ὅπως ἀκριβῶς κάποιος ἄνδρας ἀπροστάτευτος καὶ ὁ ὁποῖος δὲν εἶχε καμμίαν βοήθειαν ἀπὸ πουθενά, ἔτσι μὲ μεγάλην καλωσύνην, καὶ μὴ προβάλλων οὔτε μὲ λόγους καμμίαν ἀντίρρησην εἰς τὸν βασιλέα, ἔκαμεν ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον διέτασεν αὐτός, καὶ ἀμέσως ἔφευγεν ἀπὸ ἐκεῖ καί, ἀφοῦ ἔφευγε μακριά, κατέστειλε τὴν φλόγα τοῦ πάθους, ἀποδεικνύων συγχρόνως καὶ τὴν ὑπερβολικὴν του καλωσύνην καὶ καταπραῦνων τὸ πάθος ἐκείνου. «Καὶ ἔφυγεν ἀπὸ ἐκεῖ ὁ Ἰσαὰκ καὶ ἐγκατεστάθη εἰς τὴν κοιλάδα τῶν Γεράρων». Καὶ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἔδινεν ἐντολὴν ὁ Χριστὸς εἰς τοὺς μαθητάς του καὶ ἔλεγεν, «Ὅταν σᾶς ἐκδιώκουν, νὰ φεύγετε εἰς ἄλλο μέρος»¹, αὐτὸ ἐξεπλήρωνε καὶ αὐτός μὲ ἔργα.

Καὶ ὅπως ἀκριβῶς ὁ Δαυὶδ κατέστειλε τὸν μέγαν φθόνον τοῦ Σαοὺλ μὲ τὴν ἀναχώρησίν του, καὶ κατεπράϋνε τὸν μέγαν θυμὸν ἐκείνου, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον λοιπὸν καὶ ὁ δίκαιος αὐτός ἐφήρμοζεν ἐκείνην τὴν ἀποστολικὴν ἐντολὴν, «Νὰ δώσετε τόπον εἰς τὴν ὀργὴν»², καὶ ἀφοῦ ἐγκατέλειψε τὴν πόλιν, λέγει, ἐξῆλθεν εἰς τὴν κοιλάδα. Ἄλλὰ πρόσεχε ὅτι καὶ ἐκεῖ αὐτός ἀνθίσταται μὲ πολλὴν καλωσύνην. Καθ' ὅσον οὔτε μέχρις ἐδῶ ἐσταμάτησαν τὰ βάσανα, ἀλλὰ καὶ ὅταν ἔφθασεν ἐκεῖ καὶ ἤθελε νὰ ἀνοίξῃ φρέατα, ἐπεχείρουν νὰ τὸν πολεμήσουν. Διότι λέγει, «Ἦνοιξε πάλιν ὁ Ἰσαὰκ τὰ φρέατα, τὰ ὁποῖα εἶχον σκάψει οἱ ὑπηρέται τοῦ πατρὸς του, ἀλλὰ οἱ Φιλισταῖοι τὰ εἶχον φράξει καὶ ὠνόμασεν αὐτὰ μὲ τὰ ὀνόματα, μὲ τὰ ὁποῖα ὁ πατήρ του εἶχεν ὀνομάσει αὐτά. Καὶ ἔσκαψαν οἱ δοῦλοι τοῦ Ἰσαὰκ καὶ εὔρον φρέαρ ὕδατος ζῶντος», ἀντὶ νὰ εἰπῇ ὕδωρ τὸ ὁποῖον ἀνέβλυζεν ἀπὸ κάτω'. «Ἐλογομάχησαν δὲ οἱ ποιμένες τῶν Γεράρων μὲ τοὺς ποιμένας τοῦ Ἰσαὰκ λέγοντες, ὅτι τὸ ὕδωρ εἶναι ἰδικόν των». Καὶ ὅμως οὔτε ἐδῶ φιλονεικεῖ ὁ Ἰσαὰκ, οὔτε προβάλλει ἀντίστασιν, ἀλλὰ ὑποχωρεῖ καὶ εἰς τοὺς ποιμένας.

Πράγματι αὐτὸ εἶναι καλωσύνη, ὅχι ὅταν κάποιος ὑποφέρῃ μὲ πραότητα, ἀδικούμενος ἀπὸ τοὺς δυνάστας

ταν καὶ ὑπὸ τῶν νομιζομένων ὑποδεεστέρων εἶναι ἐ-
 πηρεαζόμενος παραχωρῆ· ἐνταῦθα μὲν γὰρ τῇ ἐπιει-
 κείᾳ ἂν τις τὸ πᾶν λογίσαιτο τοῦ ἐπηρεαζομένου· ἐκεῖ
 δὲ ἴσως τι εἴποι, διὰ τὸ μὴ δύνασθαι ἀντιτείνειν τῇ
 5 δυναστείᾳ τοῦ ἡδίκηκότος, τὴν ἐπιείκειαν ἐπιδείκνυ-
 σθαι. Ἄλλ' ἵνα μάθῃς ὅτι καὶ ἐπὶ τοῦ βασιλέως, οὐ
 διὰ τὴν ἐκείνου δυναστείαν, ἐπεδείξατο τὴν ἐπιείκει-
 αν, ἀλλὰ διὰ τὸν οἰκεῖον τρόπον, ὅρα αὐτὸν καὶ ἐπὶ
 τῶν ποιμένων τὸ αὐτὸ ποιοῦντα. Καὶ καθάπερ ἐκεῖ-
 10 νος ἔλεγεν, «Ἄπελθε ἀφ' ἡμῶν», καὶ εὐθέως, καθά-
 περ ἐπίταγμα δεχόμενος, ὑπανεχώρει, οὕτω καὶ νῦν,
 τῶν ποιμένων ἐπηρεάζειν ἐπιχειρούντων, καὶ τὸ φρέ-
 αρ οἰκειομένων, παραχωρεῖ. Καὶ ἵνα διηνεκῆς ἢ
 τοῖς μετὰ ταῦτα ἢ γνῶσις τῆς ἀδικίας, ὄνομα ἐπιτί-
 15 θησι τῷ φρέατι ἐκ τοῦ συμβεβηκότος. Ἐπειδὴ γὰρ
 φανερὰν ἐπεδείξαντο τὴν ἀδικίαν, «Ἐκάλεσε», φησί,
 «τὸ ὄνομα τοῦ φρέατος, τόπου ἀδικία». Καὶ ἦν λοι-
 πὸν καθάπερ ἐν στήλῃ χαλκῇ τὸ ὄνομα τοῦ τόπου δι-
 δασκαλία τοῖς ἐξῆς καὶ τῆς τοῦ δικαίου ἐπιεικείας,
 20 καὶ τῆς ἐκείνων ἀγνωμοσύνης. Τὸ γὰρ ὄνομα τοῦ τό-
 που ἕκαστον παρεσκεύαζε τὴν αἰτίαν τῆς προσηγορί-
 ας μανθάνοντα γινώσκειν τοῦ μὲν τὴν ἀρετὴν, τῶν
 δὲ τῆς κακίας τὴν ὑπερβολήν.

Καὶ σκόπει, πῶς καὶ οὗτος ἐπιτείνει τὴν οἰκείαν
 25 ἀρετὴν, διὰ πάντων ἐπιδεικνὺς ἑαυτοῦ τὴν ἐπιείκει-
 αν, καὶ κεῖνοι τῇ ὑπερβολῇ τῆς κακίας λαμπρὸν καὶ
 ἄκοντες πειρῶνται τὸν δίκαιον ἀποφαίνειν. Οὐδὲ γὰρ
 ἀρκεσθέντες, πάλιν ἕτερον ὄρυξαντι φρέαρ ἐπιτίθεν-
 ται. «Ἀπάρας γάρ», φησὶν, «ἐκεῖθεν, ὠρυξε φρέαρ
 30 ἕτερον· ἐκρίνοντο δὲ καὶ περὶ ἐκείνου, καὶ ἐπωνόμα-
 σεν αὐτό, ἐχθρία». Σκόπει πάλιν τοῦ δικαίου τὴν σύ-
 νεσιν. Ἐνταῦθα οὐ πάντῃ, ὡς ἔοικε, τὸ φρέαρ ἀφεί-
 λοντο, ἀλλὰ διαμαχεσάμενοι, καὶ πρὸς τὸ προφανές
 τῆς ἀδικίας ὀρῶντες ἀπέστησαν. Διὰ τοῦτο ἐχθρίαν

3. Εἰς τὸ κείμενον τῆς ἀγίας Γραφῆς Ἑσέκ = λογομαχία, διότι οἱ ποιμένες ἐλογομάχησαν μὲ αὐτόν.

4. Σιτνά = ἐχθρα.

του, ἀλλ' ὅταν ὑποχωρῇ, προσβαλλόμενος ἀπ' αὐτοὺς πού θεωροῦνται, ὅτι εἶναι κατώτεροι. Ἐδῶ λοιπόν θά ἤμποροῦσε κανεὶς νὰ ἀποδώσῃ τὸ πᾶν εἰς τὴν πραότητα ἐκείνου, ὁ ὁποῖος προσβάλλεται. Εἰς τὴν περίπτωσιν δὲ τοῦ Ἰσαὰκ ἴσως νὰ ἔλεγε κανεὶς, ὅτι δείχνει πραότητα, ἐπειδὴ δὲν ἤμπορεῖ νὰ ἀντιταχθῇ εἰς τὴν δύναμιν ἐκείνου πού τὸν ἠδίκησεν. Ὅμως διὰ νὰ μάθῃς ὅτι καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ βασιλέως δὲν ἔδειξε πραότητα ἐξ αἰτίας τῆς δυνάμεως ἐκείνου, ἀλλὰ λόγῳ τοῦ χαρακτῆρος του, πρόσεχε ὅτι αὐτός κάμνει τὸ ἴδιο καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν ποιμένων. Καὶ ὅπως ἀκριβῶς ἐκεῖνος ἔλεγε, «Φύγε ἀπὸ ἡμᾶς», καὶ ἀμέσως ἀπεσύρετο, ὡσάν νὰ εἶχε λάβει κάποιαν ἐντολήν, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ τώρα ἀποσύρεται, ὅταν οἱ ποιμένες ἐπιχειροῦν νὰ τὸν πειράξουν καὶ νὰ οἰκειοποιηθοῦν τὸ φρέαρ. Καὶ διὰ νὰ μείνῃ αἰωνίως γνωστὴ ἡ ἀδικία, ὀνομάζει τὸ φρέαρ ἀπ' αὐτό, τὸ ὁποῖον συνέβη. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἔκαμαν φανεράν ἀδικίαν, «Ὠνόμασε», λέγει, «τὸ φρέαρ Ἀδικία»³. Καὶ τὸ ὄνομα τοῦ τόπου ἐκείνου ὑπῆρχεν ὡσάν εἰς χαλκίνην στήλην, ὡς διδασκαλία εἰς τοὺς μετσγενεστέρους καὶ τῆς πραότητος τοῦ δικαίου καὶ τῆς ἀχαριστίας ἐκείνων. Καθ' ὅσον ἡ ὀνομασία τοῦ τόπου ἔκανε τὸν καθένα πού ἐμάθαινε τὴν αἰτίαν τοῦ ὀνόματος νὰ γνωρίζῃ τοῦ μὲν δικαίου τὴν ἀρετὴν, τῶν δὲ ποιμένων τὴν ὑπερβολικὴν κακίαν.

Καὶ πρόσεχε πῶς καὶ αὐτός αὐξάνει τὴν ἀρετὴν του, φανερώνων μὲ ὅλα τὴν καλωσύνην του, καὶ ἐκεῖνοι προσπαθοῦν μὲ τὴν ὑπερβολικὴν τῶν κακίαν νὰ ἀποδείξουν χωρὶς νὰ τὸ θέλουν ἔνδοξον τὸν δίκαιον. Καθ' ὅσον, ἐπειδὴ δὲν ἰκανοποιήθησαν, ἐπιτίθενται πάλιν, ὅταν ἤνοιξεν ἄλλο φρέαρ. Διότι λέγει, «Ἄφοῦ ἔφυγεν ἀπὸ ἐκεῖ, ἤνοιξεν ἄλλο φρέαρ. Ἐλογομάχησαν ὁμως καὶ δι' αὐτό καὶ διὰ τοῦτο τὸ ὀνόμασεν Ἐχθρα»⁴. Πρόσεχε πάλιν τὴν σύνεσιν τοῦ δικαίου. Ἐδῶ, ὅπως φαίνεται, δὲν κατέστρεψαν ἐντελῶς τὸ φρέαρ, ἀλλ', ἀφοῦ τὸν ἐπολέμησαν καὶ εἶδον τὸ πρωτοφανές τῆς ἀδικίας τῶν, ἔφυγον. Διὰ τοῦτο ὀνόμασεν αὐτό, «Ἐχθραν», ἐπειδὴ ἔγινεν αἰτία

αὐτὸ προσηγόρευσεν, ἐπειδὴ ἔχθρας ὑπόθεσις κατέστη. Καὶ καθ' ἑκάστην, ὡς εἰπεῖν, ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων τοιαῦτα ὑπομένων, οὐκ ἐδυσχέρανεν, οὐδὲ μικρόψυχόν τι ἐπεδείξατο, οὐδὲ ἐνενόησε πρὸς ἑαυτόν, 5 οὐδὲ εἶπεν, ὅτι οὐδὲ μέχρι φρεάτων ἀπολαύειν εἰμὶ κύριος· ἄρα μὴ ἔρημος γέγονα τῆς ἄνωθεν ροπῆς; ἄρα μὴ τῆς προνοίας ἐστέρημαι τῆς παρὰ τοῦ Δεσπότη; Οὐδὲν τούτων οὐκ ἐνενόησεν, οὐκ ἔλαγίσατο, ἀλλὰ μετ' ἐπιεικείας ἀπάσης ἅπαντα ἔφερε. Διὰ τοῦτο καὶ πλείονος ἀπήλαυε τῆς ἄνωθεν συμμαχίας. Ταῦτα γάρ, ὡς εἰπεῖν, τὰ συμβαίνοντα γυμνασία τις ἦν τῆς τοῦ δικαίου ἀρετῆς. «'Απάρας γάρ», φησὶν, «ἐκεῖθεν ὠρυξε φρέαρ ἕτερον, καὶ οὐκ ἐμαχέσαντο περὶ αὐτοῦ· καὶ ἐπωνόμασε τὸ ὄνομα αὐτοῦ, εὐρυχωρία, 15 λέγων, διότι νῦν ἐπλάτυνε Κύριος ἡμῖν, καὶ ἠϋξήσεν ἡμᾶς ἐπὶ τῆς γῆς».

3. Ὅρα εὐγνωμοσύνην τοῦ δικαίου. Ἦνίκα μὲν τὰ πρότερα φρέατα ἐκεῖνοι παρασπάσασθαι ἐπεχείρησαν, οὐκ ἐδυσχέρανεν, οὐκ ἀντέτεινεν, ἀλλὰ μόνον τῇ 20 προσηγορίᾳ τῶν φρεάτων ἀνεξάλειπτον τὴν μνήμην τῆς ἐκείνων κακίας ἐναπετίθει. Ἐνταῦθα δὲ πάλιν, ἐπειδὴ οὐδεὶς ἐμποδὼν γέγονεν, ἀλλὰ μετὰ ἀδείας πάσης τῶν οἰκείων πόνων ἀπήλαυε, τὸ πᾶν ἀνατίθησι τῷ Θεῷ. Ἐκάλεσε γὰρ αὐτό, «εὐρυχωρίαν». Εἶτα 25 ἐρμηνεύει αὐτὴν τὴν προσηγορίαν· διὰ τοῦτο, φησὶν, εὐρυχωρίαν τοῦτο καλῶ, «Ὅτι ἐπλάτυνε Κύριος ἡμῖν, καὶ ἠϋξήσεν ἡμᾶς ἐπὶ τῆς γῆς». Εἶδες γνώμην φιλόθεον, πῶς τῶν ἐν μέσῳ δυσχερῶν οὐδεμίαν μνήμην ποιησάμενος, τῶν χρηστῶν μόνον μεμνημένος, 30 ὑπὲρ ἐκείνου τὴν εὐχαριστίαν ἀναφέρει, καὶ φησιν, «Ὅτι ἐπλάτυνε Κύριος ἡμῖν καὶ ἠϋξήσεν ἡμᾶς ἐπὶ τῆς γῆς»; Οὐδὲν γὰρ οὕτως ὁ Θεὸς ἀποδέχεται, ὡς ψυχὴν εὐγνώμονα καὶ εὐχάριστον· καὶ μυρία καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἅπαντας ἡμᾶς εὐεργετῶν καὶ ἐκόντας 35 καὶ ἄκοντας, καὶ εἰδότας καὶ ἀγνοοῦντας, οὐδὲν ἔτε-

5. Ρεχωβῶθ = εὐρυχωρία.

ἔχθρας. Καὶ ἐνῶ σχεδὸν καθημερινῶς ὑπέφερον αὐτὰ τὰ πράγματα ἀπὸ τοὺς ἐντοπίους, ὅμως δὲν ἐδυσανασχέτησεν, οὔτε ἔδειξε κάποια μικροψυχία, οὔτε ἐσκέφθη, οὔτε εἶπεν, δὲν εἶμαι ἄξιος οὔτε φρέατα νὰ ἀποκτήσω· μήπως ἄρὰ γε ἔχω στερηθῆ τῆς ἄνωθεν βοήθειας; μήπως ἐστερήθην τῆς φροντίδος τοῦ Κυρίου; Τίποτε ἀπ' αὐτὰ οὔτε ἐσκέφθη, οὔτε ἐσυλλογίσθη, ἀλλὰ ὑπέφερε τὰ πάντα μὲ ὄλην τὴν καλωσύνην του. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν καὶ ἀπελάμβανε μεγαλυτέραν τὴν ἄνωθεν βοήθειαν. Καθ' ὅσον αὐτὰ ποὺ συνέβαινον ἦσαν κατὰ κάποιον τρόπον μία ἐξάσκησης τῆς ἀρετῆς τοῦ δικαίου. Διότι λέγει, «Ἄφ' οὗ ἀνεχώρησε καὶ ἀπὸ ἐκεῖ, ἤνοιξεν ἄλλο φρέαρ καὶ δὲν ἐλογόμαχον δι' αὐτό. Καὶ ὠνόμασεν αὐτὸ ὁ Ἰσαὰκ Εὐρυχωρία^δ, λέγων· Διότι τώρα ὁ Κύριος μᾶς ἐπλούτισεν εἰς τὴν χώραν αὐτήν».

3. Πρόσεχε τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ δικαίου. Ὅταν μὲν ἐκεῖνοι ἐπεχείρησαν νὰ ἀποσπάσουν διὰ τῆς βίας τὰ προηγούμενα φρέατα, δὲν τοὺς ἠμπόδιζε, δὲν προέβαλεν ἀντίστασιν, ἀλλ' ἄφηκε μόνον ἀνεξάλειπτον τὴν μνήμην τῆς κακίας ἐκείνων μὲ τὸ ὄνομα τῶν φρεάτων. Καὶ ἐδῶ πάλιν, ἐπειδὴ κανεὶς δὲν τὸν ἠμπόδιζεν, ἀλλ' ἀπελάμβανε τὰ ἀγαθὰ τῶν κόπων του μὲ κάθε ἐλευθερίαν, ἀποδίδει τὸ κάθε τι εἰς τὸν Θεόν. Διότι ὠνόμασε τὸν τόπον ἐκεῖνον «Εὐρυχωρίαν». Ἐπειτα ἐρμηνεύει αὐτὴν τὴν ὀνομασίαν. Διὰ τοῦτο, λέγει, ὀνομάζω αὐτὸ εὐρυχωρίαν, «Διότι τώρα ὁ Κύριος μᾶς ἐχάρισεν εὐρυχωρίαν καὶ μᾶς ἐπλούτισεν εἰς τὴν χώραν αὐτήν». Εἶδες εὐσεβῆ διάθεσιν, ὅτι δηλαδὴ, ἐνῶ δὲν ἐνεθυμήθη καθόλου τὰς δυσκολίας, αἱ ὁποῖαι παρενεβλήθησαν, ἐνεθυμήθη μόνον τὰ καλὰ καὶ εὐχαριστεῖ τὸν Θεὸν καὶ λέγει· «Διότι ὁ Κύριος μᾶς ἐχάρισεν εὐρυχωρίαν καὶ μᾶς ἐπλούτισεν εἰς τὴν χώραν αὐτήν». Καθ' ὅσον τίποτε δὲν δέχεται τόσον πολὺ ὁ Θεός, ὅσον τὴν εὐγνώμονα καὶ εὐχαριστημένην ψυχὴν. Καὶ ἐνῶ κάθε ἡμέραν εὐεργετεῖ ὅλους ἡμᾶς μὲ ἀναριθμήτους εὐεργεσίας καὶ μὲ τὴν θέλησίν μας καὶ χωρὶς τὴν θέλησίν μας καὶ ἄλλοτε γνωρίζοντες αὐτό, ἄλλοτε δὲ ἀγνοοῦντες αὐτό,

ρον παρ' ἡμῶν ἐπιζητεῖ, ἢ τὸ χάριτας εἶδέναι αὐτῷ ὑπὲρ τῶν εἰς ἡμᾶς γεγενημένων, ἵνα καὶ ὑπὲρ τούτου αὐτοῦ πάλιν πλείονα τὴν ἀμοιβὴν ἡμῖν παράσχη.

Καὶ ἵνα μάθης, ὄρα τὸν δίκαιον τοῦτον διὰ τὴν 5 πολλὴν αὐτοῦ εὐγνωμοσύνην πάλιν τῆς ἄνωθεν ἐπιφανείας ἀξιούμενον. Ἐπειδὴ γὰρ ἀρκοῦσαν βάσανον τῆς οἰκείας ἀρετῆς ἐπεδείξατο ἐπὶ τε τῶν ἐν Γεράροις, ἐπὶ τε τοῦ βασιλέως ἀπωθουμένου αὐτόν, ἐπὶ τε τῶν ποιμένων παρασπώντων τὰ φρέατα, ὥσπερ 10 νευρῶσαι βουλόμενος αὐτοῦ τὴν προθυμίαν ὁ φιλόανθρωπος Δεσπότης καὶ τῆς ἐπιεικείας αὐτὸν ἀποδεχόμενος τῆς πολλῆς, ἐπειδὴ «Ἀνέβη ἐκεῖθεν ἐπὶ τὸ φρέαρ τοῦ ὄρκου, ὥφθη αὐτῷ Κύριος ἐν τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ καὶ εἶπε· ἐγὼ εἰμι ὁ Θεὸς Ἄβραάμ τοῦ πατρός 15 σου· μὴ φοβοῦ· μετὰ σοῦ γάρ εἰμι, καὶ εὐλογήσω σε, καὶ πληθυνῶ τὸ σπέρμα σου διὰ τὸν Ἄβραάμ τὸν πατέρα σου». «Ὡφθη αὐτῷ», φησὶν, «ἐν τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ». Σκόπει Θεοῦ κηδεμονίαν. Ἴνα γὰρ αὐτὸν ἀνακτήσῃται, καὶ θαρρεῖν παρασκευάσῃ, ἐπιφαίνεται 20 αὐτῷ, καὶ φησιν· «Ἐγὼ εἰμι ὁ Θεὸς Ἄβραάμ τοῦ πατρός σου», ὁ τὸν πατέρα τὸν σὸν ἐπίδοξον πεποιηκώς, καὶ ἐν τοσαύτῃ περιφανείᾳ καταστήσας, καὶ ξένον ὄντα περιφανέστερον τῶν ἐγχωρίων ἀπεργασάμενος. Ἐγὼ εἰμι ἐκεῖνος ὁ ἐκεῖνον οὕτως αὐξηθῆναι παρασκευάσας, καὶ μεγάλην διὰ πάντων τὴν περὶ αὐτὸν 25 πρόνοιαν ἐπιδειξάμενος. Ἐγὼ εἰμι «Μὴ τοίνυν φοβοῦ».

Τί ἐστι, «Μὴ φοβοῦ»; Μὴ σε ταῦτα ξενιζέτω, τὸ παρὰ τοῦ Ἄβιμέλεχ ἔλαθῆναι, τὸ παρὰ τῶν ποιμένων 30 ἀδικηθῆναι. Πολλὰ τοιαῦτα καὶ ὁ πατήρ ὁ σὸς πέπονθε, καὶ διὰ τούτων λαμπρότερος ἀνεδείχθη. Μὴ τοίνυν ταῦτά σε φοβεῖτω. «Μετὰ σοῦ γάρ εἰμι». Διὰ τοῦτο ταῦτα γίνεσθαι συγχωρῶ, ὁμοῦ καὶ σὲ βουλόμενος διὰ τῆς ἐπιεικείας ἐνδείξασθαι τὴν οἰκείαν ἀρετὴν, καὶ 35 κείνων τῆς γνώμης τὴν μοχθηρίαν κατάδηλον ἄπασι

6. Πρόκειται διὰ τὴν πόλιν Βηρ-σαβεέ.

ὅμως δὲν ζητεῖ τίποτε ἄλλο ἀπὸ ἡμᾶς, παρὰ τὸ νὰ εὐγνωμονῶμεν αὐτόν, δι' ὅσα ἔχουν γίνει δι' ἡμᾶς, διὰ νὰ μᾶς χαρίσῃ πάλιν διὰ τὸν λόγον αὐτόν μεγαλυτέραν ἀμοιβήν.

Καὶ διὰ νὰ μάθῃς, πρόσεχε ὅτι ὁ δίκαιος αὐτός ἐξ αἰτίας τῆς μεγάλης του εὐγνωμοσύνης ἔγινε πάλιν ἄξιός τῆς ἄνωθεν εὐεργεσίας. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἡ ἀρετὴ του ἐδοκιμάσθη πολὺ καὶ μὲ τὰ ὅσα συνέβησαν εἰς τὰ Γέραρα καὶ ὅταν τὸν ἐδίωκεν ὁ βασιλεὺς καὶ ὅταν οἱ ποιμένες τοῦ ἀφαιροῦσαν τὰ φρέατα, ὡσάν νὰ ἤθελεν ὁ φιλόανθρωπος Κύριος νὰ τοῦ ἐνισχύσῃ τὴν προθυμίαν του καὶ νὰ κάμῃ δεκτὸν αὐτόν λόγῳ τῆς μεγάλης του καλωσύνης, ἀφοῦ «Μετέβη ἀπὸ ἐκεῖ εἰς τὸ «Φρέαρ τοῦ Ὁρκου»⁶, ἐφανερώθη εἰς αὐτόν ὁ Θεὸς κατὰ τὴν νύκτα ἐκείνην καὶ εἶπεν εἰς αὐτόν. Ἐγὼ εἶμαι ὁ Θεὸς τοῦ πατρός σου Ἀβραάμ. Μὴ φοβῆσαι. Διότι εἶμαι μαζί σου καὶ θὰ σέ εὐλογῆσω καὶ θὰ πληθύνω τοὺς ἀπογόνους σου χάριν τοῦ πατρός σου Ἀβραάμ». «Παρουσιάσθη εἰς αὐτόν», λέγει, «κατὰ τὴν νύκτα ἐκείνην». Πρόσεχε τὴν φροντίδα τοῦ Θεοῦ. Διότι διὰ νὰ τὸν κερδήσῃ καὶ πάλιν καὶ διὰ νὰ τὸν κάμῃ νὰ πάρῃ θάρρος, παρουσιάζεται εἰς αὐτόν καὶ λέγει· «Ἐγὼ εἶμαι ὁ Θεὸς τοῦ πατρός σου Ἀβραάμ», ὁ ὁποῖος ἐδόξασα τὸν πατέρα σου καὶ τὸν κατέστησα τόσον ἔνδοξον καὶ ἐνῶ ἦτο ξένος τὸν ἔκαμα περισσότερον περιφανῆ καὶ ἀπὸ τοὺς ἐντοπίους. Ἐγὼ εἶμαι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἔκαμα τὸν Ἀβραάμ νὰ πλουτίσῃ τόσον πολὺ καὶ ὁ ὁποῖος ἔδειξε μὲ ὅλα μεγάλην φροντίδα δι' αὐτόν. «Ἐγὼ εἶμαι· «Μὴ φοβῆσαι λοιπόν».

Τί σημαίνει, «Μὴ φοβῆσαι»; Νὰ μὴ σοῦ φαίνωνται αὐτὰ παράξενα, τὸ ὅτι δηλαδὴ ἐξεδιώχθης ἀπὸ τὸν Ἀβιμέλεχ καὶ ὅτι ἠδικήθης ἀπὸ τοὺς ποιμένας. Πολλὰ παρόμοια ἔχει πάθει καὶ ὁ πατέρας σου καὶ ἀνεδείχθη μὲ αὐτὰ λαμπρότερος. Νὰ μὴ σέ φοβίζουν λοιπὸν αὐτὰ. «Διότι ἐγὼ εἶμαι μαζί σου». Διὰ τὸν λόγον αὐτόν ἐπιτρέπω νὰ γίνωνται αὐτὰ, ἐπειδὴ δηλαδὴ ἐπιθυμῶ μὲ τὴν καλωσύνην σου νὰ ἀποδείξω συγχρόνως καὶ τὴν ἀρετὴν σου καὶ νὰ γίνῃ φανερά εἰς ὅλους ἡ κακία τῆς ψυχῆς ἐκείνων, ὥστε νὰ σέ στεφανώσω καὶ δι' αὐτὰ. «Διότι ἐγὼ εἶμαι

γενέσθαι, ἵνα σε καὶ ὑπὲρ τούτων στεφανώσω· «Με-
 τὰ σοῦ γάρ εἰμι». Δι' ὃ καὶ ἀχείρωτος ἔση, καὶ τῶν
 πολεμούντων δυνατώτερος, καὶ τῶν ἐπηρεαζόντων
 ἰσχυρότερος. Καὶ ἡ μὲν παρ' ἐμοῦ πρόνοια καὶ ἐπί-
 5 φθονὸν σε ἐργάσεται· «Μετὰ σοῦ γάρ εἰμι, καὶ εὐ-
 λογήσω σε, καὶ πληθυνῶ τὸ σπέρμα σου διὰ Ἀβραὰμ
 τὸν πατέρα σου». Σκόπει Θεοῦ φιλανθρωπίαν. Εἰπὼν,
 «Ἐγὼ εἰμι ὁ Θεὸς Ἀβραὰμ τοῦ πατρός σου», καὶ δεί-
 ξας ὅπως ᾤκειώσατο τὸν πατριάρχη, ὡς καταξιῶ-
 10 σαι Θεὸν ἑαυτὸν καλεῖν Ἀβραάμ, καὶ ὁ τῆς οἰκουμέ-
 νης Δεσπότης καὶ δημιουργὸς ἐνὸς ἀνθρώπου φάσκειν
 εἶναι Θεός, οὐ συγκλείων μέχρι τοῦ πατριάρχου τὴν
 οἰκείαν δεσποτείαν, ἀλλὰ τὴν πολλὴν περὶ αὐτὸν εὐ-
 νοϊαν δεικνύς, οὕτω, φησὶν, αὐτὸν ᾤκειωσάμην, ὡς
 15 πάντων τῶν ἄλλων ἀντάξιον ἐκεῖνον ἐμοὶ νομισθῆναι.
 Δι' ὃ «Καὶ πληθυνῶ τὸ σπέρμα σου διὰ Ἀβραὰμ τὸν
 πατέρα σου». Πολλὰς ὀφείλω τὰς ἀμοιβὰς ἐκείνω
 τῆς εἰς ἐμὲ ὑπακοῆς· δι' ἐκεῖνον οὖν «Πληθυνῶ τὸ
 σπέρμα σου». Ὁμοῦ καὶ παρεθάρρυνε τὸν δίκαιον,
 20 καὶ διὰ τῆς μνήμης τοῦ πατρὸς εἰς ζῆλον αὐτὸν διή-
 γειρε τοῦ τὴν ὁμοίαν ἐκείνω ἀρετὴν ἐπιδείξασθαι.

Εἶτα ἐπειδὴ τοσαῦτα αὐτῷ ἀγαθὰ ὑπέσχετο. «Ὁ-
 κοδόμησεν ἐκεῖ», φησί, «θυσιαστήριον, καὶ ἐπεκαλέ-
 σατο τὸ ὄνομα Κυρίου, καὶ ἔπηξεν ἐκεῖ τὴν σκηνὴν
 25 αὐτοῦ». Τί ἐστίν, «Ὁκοδόμησεν ἐκεῖ θυσιαστήριον»;
 Τὰς εὐχαριστίας, φησὶν, ἐκεῖ ἀνήνεγκε τῷ Δεσπότη, ὡς
 ὑπὲρ ὧν τοσαύτην περὶ αὐτὸν κηδεμονίαν ἐπεδείξατο.
 Καὶ ὄρουξαν ἐκεῖ οἱ παῖδες Ἰσαὰκ φρέαρ». Ἐν ἀδείᾳ
 λοιπὸν ὁ δίκαιος γίνεται· ὁ γὰρ εἰπὼν, «Μετὰ σοῦ εἰ-
 30 μι, καὶ εὐλογήσω σε, καὶ πληθυνῶ τὸ σπέρμα σου»,
 οὗτος ἀθρόον αὐτῷ καὶ τὴν περιφάνειαν ἔχαρίσατο,
 καὶ πᾶσιν αὐτὸν περιβλεπτον γίνεσθαι πεποίηκεν.
 Ὅρα γοῦν τὸν Ἀβιμέλεχ ἐκεῖνον, τὸν ἐλάσαι ἐπιχει-
 ρήσαντα καὶ εἰπόντα, «Ἄπελθε ἀφ' ἡμῶν», νῦν πρὸς

μαζί σου». Διὰ τοῦτο καὶ θὰ εἶσαι ἀνίκητος καὶ ἰσχυρότερος ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς σου καὶ δυνατώτερος ἀπ' αὐτούς, οἱ ὅποιοι σέ προσβάλλουν. Καὶ ἡ ἰδική μου πρόνοια θὰ σέ κάμῃ μισητόν. «Διότι ἐγὼ εἶμαι μαζί σου καὶ θὰ σέ εὐλογήσω καὶ θὰ πολλαπλασιάσω τοὺς ἀπογόνους σου χάριν τοῦ πατρός σου Ἀβραάμ». Πρόσεχε τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ. Ὃταν εἶπεν, «Ἐγὼ εἶμαι ὁ Θεὸς τοῦ πατρός σου Ἀβραάμ», καὶ ἔδειξεν, ὅτι ἔκαμεν ἰδικόν του τὸν πατριάρχην, ὥστε νὰ τὸν ἀξιῶσῃ νὰ ἀποκαλῆ τὸν ἑαυτὸν του Θεὸν τοῦ Ἀβραάμ καὶ ὁ Κύριος καὶ δημιουργὸς τῆς οἰκουμένης νὰ λέγῃ, ὅτι εἶναι Θεὸς ἐνὸς ἀνθρώπου, λέγει αὐτό, ὄχι διότι περιορίζει τὴν κυριαρχίαν του μέχρι τὸν πατριάρχην, ἀλλὰ ἐπειδὴ δείχνει τὴν μεγάλην πρὸς αὐτὸν ἀγάπην του. Αὐτόν, λέγει, τὸν ἔκαμα τόσον ἰδικόν μου, ὥστε νὰ θεωρηθῆ, ὅτι ἀπ' ὅλους τοὺς ἄλλους ἐκεῖνος εἶναι ἀντάξιός μου. Διὰ τοῦτο «Καὶ θὰ πληθύνω τοὺς ἀπογόνους σου χάριν τοῦ πατρός σου Ἀβραάμ». Πολλὰς ῥμοιβὰς ὀφείλω εἰς ἐκεῖνον διὰ τὴν ὑπακοήν, τὴν ὁποίαν ἐπέδειξεν εἰς ἐμέ. Χάριν ἐκείνου λοιπὸν «Θὰ πληθύνω τοὺς ἀπογόνους σου». Συγχρόνως ἐνεθάρρυνε τὸν Ἰσαὰκ καὶ μέ τὴν ὑπενθύμισιν τοῦ πατρός του, τὸν παρεκίνησε νὰ τὸν μιμηθῆ, ὥστε νὰ ἐπιδείξῃ τὴν ἰδίαν ἀρετὴν με ἐκεῖνον.

Ἐπειτα, ἀφοῦ τόσα πολλὰ ἀγαθὰ ὑπεσχέθη εἰς αὐτὸν ὁ Θεός, «Ἔκτισεν ἐκεῖ», λέγει, «θυσιαστήριον καὶ ἐπεκαλέσθη τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου καὶ ἔστησεν ἐκεῖ τὴν σκηνὴν του». Τί σημαίνει, «Ἔκτισεν ἐκεῖ θυσιαστήριον»; Ἐκεῖ, λέγει, προσέφερε τὰς εὐχαριστίας του εἰς τὸν Κύριον, διότι ἔδειξε δι' αὐτὸν τόσην φροντίδα. «Καὶ οἱ δοῦλοι τοῦ Ἰσαὰκ ἤνοιξαν ἐκεῖ φρέαρ». Χωρὶς φόβον λοιπὸν ζῆ ὁ δίκαιος. Διότι αὐτός, ὁ ὅποιος εἶπεν, «Ἐγὼ εἶμαι μαζί σου καὶ θὰ σέ εὐλογήσω καὶ θὰ πληθύνω τοὺς ἀπογόνους σου», αὐτός ἐχάρισεν ἀμέσως εἰς αὐτόν καὶ τὴν δόξαν καὶ τὸν ἔκαμε νὰ γίνῃ εἰς ὅλους περιφανής. Πρόσεχε λοιπὸν τὸν Ἀβιμέλεχ ἐκεῖνον, ὁ ὅποιος ἐπεχείρησε νὰ τὸν ἐκδιώξῃ καὶ εἶπε, «Φύγε ἀπὸ ἡμᾶς», νὰ ἔρχε-

αὐτὸν ἐρχόμενον. «Ἐπορεύθη γάρ», φησίν, «Ἀβιμέ-
λεχ, καὶ ὁ νυμφαγωγὸς αὐτοῦ καὶ ὁ ἀρχιστράτηγος·
καὶ εἶπεν αὐτοῖς Ἰσαὰκ· ἵνα τί ἦλθετε πρὸς με; ὑ-
μεῖς δὲ ἐμισήσατέ με, καὶ ἀπεστείλατε ἀφ' ὑμῶν».

5 Θέα σοι πόση τοῦ δικαίου ἡ πραότης. Ὁρῶν τοὺς
ἀπελάσαντας καὶ τοσοῦτον περὶ αὐτὸν τὸ μῖσος ἐπι-
δειξαμένους, νῦν ἐν τάξει ἰκετῶν πρὸς αὐτὸν παρα-
γυνομένους, οὐκ ἐφρόνησε μέγα κατ' αὐτῶν, οὐδὲ ἐ-
πήρθη τὴν διάνοιαν, ἔναυλον ἔχων τὴν μνήμην τῶν
10 παρὰ τοῦ Θεοῦ πρὸς αὐτὸν ρηθέντων, οὐδὲ τῇ δυνά-
μει τοῦ Δεσπότη πεπορθῶς κατεξανίσταται τοῦ βα-
σιλέως, ἀλλὰ πάλιν τὴν συνήθη ἐπιείκειαν ἐπιδεικνύ-
μενος μετὰ πολλῆς πραῦτητός φησι πρὸς αὐτούς· «Ἰ-
να τί ἦλθετε πρὸς με; ὑμεῖς δὲ ἐμισήσατέ με, καὶ ἀ-
15 πεστείλατε ἀφ' ὑμῶν». Τίνος ἔνεκεν, φησί, παρα-
γενέσθαι πρὸς με κατεδέξασθε, τὸν ἐλαθέντα, τὸν μι-
σηθέντα; «Καὶ εἶπαν· ἰδόντες ἐωράκαμεν, ὅτι Κύρι-
ος μετὰ σοῦ, καὶ εἶπαμεν· γενέσθω ἅρᾳ ἀνὰ μέσον
ἡμῶν καὶ ἀνὰ μέσον σου, καὶ διαθησόμεθα διαθήκην
20 μετὰ σοῦ, μὴ ποιήσῃς μεθ' ἡμῶν κακόν, καθότι ἡ-
μεῖς οὐκ ἐβδελυξάμεθά σε, καὶ ὄν τρόπον ἐχρησά-
μεθά σοι καλῶς, καὶ ἔξαπεστείλαμέν σε μετ' εἰρήνης,
καὶ νῦν εὐλογημένος σὺ ὑπὸ Κυρίου».

4. Ὅρα πόση τῆς ἐπιεικειᾶς ἡ ἰσχύς, καὶ ὅση
25 τῆς ἀρετῆς ἡ δύναμις. Οἱ γὰρ πρῶην ἐλάσαντες, νῦν
παραγενόμενοι πρὸς τὸν ξένον, πρὸς τὸν ἀπόλιδα,
πρὸς τὸν ἀλήτην, οὐ μόνον ἀπολογοῦνται ὑπὲρ τῶν
ἤδη γεγενημένων, καὶ συγγνώμην αἰτοῦσιν ὑπὲρ τῶν
ἡμαρτημένων, ἀλλὰ καὶ ἀνακηρύττουσι τὸν δίκαιον,
30 καὶ δεικνύουσι τὸν ἐπιτεθέντα αὐτοῖς φόβον, καὶ ὁ-
μολογοῦσι καὶ τὴν οἰκείαν ἀσθένειαν, καὶ τῷ δικαίῳ
μεγάλην μαρτυροῦσι τὴν δύναμιν. Τί γὰρ ἂν εἶη τού-
του ἰσχυρότερον τοῦ μεθ' ἑαυτοῦ τὸν Θεὸν ἔχοντος;
«Ἰδόντες», φησίν, «ὅτι Κύριος μετὰ σοῦ». Πόθεν
35 ὑμῖν ἡ τοιαύτη γνῶσις; Ναί, φησίν, αὐτὰ ἡμῖν τὰ
πράγματα ἀντὶ διδασκαλίας γέγονεν. Εἶδομεν γὰρ ὁ-

ται τώρα πρὸς αὐτόν. Διότι λέγει, «Μετέβη ὁ Ἄβιμέλεχ πρὸς τὸν Ἰσαὰκ μαζί με τὸν Ὀχοζάθ τὸν συγγενῆ του καὶ τὸν Φιχόλ, τὸν ἀρχιστάτηγόν του. Καὶ ἠρώτησεν αὐτούς ὁ Ἰσαὰκ. Διατί ἦλθατε πρὸς ἐμέ; Σεῖς με ἐμισήσατε καὶ με ἐδιώξατε ἀπὸ κοντὰ σας».

Πρόσεχε, σέ παρακαλῶ πόση εἶναι ἡ πραότης τοῦ δικαίου. Ὅταν εἶδεν ἐκείνους, οἱ ὅποιοι τὸν ἐδίωξαν καὶ τόσον πολὺ τὸν ἐμίσησαν, νὰ ἔρχωνται τώρα πρὸς αὐτόν ὡς ἰκέται, δὲν ὑπερηφανεύθη εἰς αὐτούς, οὔτε ἐφέρθη με ἀλαζονείαν, ἂν καὶ εἶχε ζωηρὰ τυπωμένα αὐτά, τὰ ὅποια τοῦ εἶχεν εἰπεῖ ὁ Θεός, οὔτε ἐξηγέρθη κατὰ τοῦ βασιλέως, ἐπειδὴ ἔχει ἐμπιστοσύνην εἰς τὴν δύναμιν τοῦ Κυρίου, ἀλλὰ ἐπιδεικνύων τὴν συνηθισμένην καλωσύνην του λέγει πρὸς αὐτούς με πολλὴν πραότητα· «Διατί ἦλθατε πρὸς ἐμέ; Σεῖς με ἐμισήσατε καὶ με ἐδιώξατε ἀπὸ κοντὰ σας». Διὰ ποῖον λόγον, λέγει, κατεδέχθητε νὰ ἔλθετε εἰς ἐμένα, ὁ ὅποιος ἐδιώχθη καὶ ἐμισήθη; «Καὶ ἐκεῖνοι ἀπήντησαν. Εἶδομεν φανερά, ὅτι ὁ Κύριος εἶναι μαζί σου καὶ εἶπομεν. Ἄς γίνῃ ὄρκος μεταξύ ἡμῶν καὶ σοῦ καὶ ἄς κάμωμεν συνθήκην μαζί σου νὰ μὴ μᾶς κάμῃς κακόν, διότι ἡμεῖς δὲν σέ ἐμισήσαμεν καὶ σέ συμπεριεφέρθημεν καλῶς καὶ σέ ἐξαπεστείλαμεν ἐν εἰρήνῃ. Τώρα αὐ εἶσαι εὐλογημένος ἀπὸ τὸν Κύριον».

4. Πρόσεχε πόση εἶναι ἡ δύναμις τῆς καλωσύνης καὶ πόση εἶναι ἡ δύναμις τῆς ἀρετῆς. Καθ' ὅσον αὐτοί, οἱ ὅποιοι προηγουμένως ἐδίωξαν αὐτόν, τώρα ἔχουν ἔλθει εἰς τὸν ξένον, εἰς τὸν ἐξόριστον, εἰς τὸν περιπλανώμενον καί, ὄχι μόνον ἀπολογοῦνται, δι' ὅσα ἔχουν γίνῃ καὶ ζητοῦν συγγνώμην διὰ τὰ σφάλματά των, ἀλλὰ καὶ ἀναγνωρίζουν τὸν δίκαιον καὶ φανερώνουν τὸν φόβον, ὁ ὅποιος εὔρεν αὐτούς, καὶ ὁμολογοῦν τὴν ἰδικὴν των ἀδυναμίαν καὶ ἐπιβεβαιώνουν τὴν μεγάλην δύναμιν τοῦ δικαίου. Τί δηλαδὴ θὰ ἦτο ἰσχυρότερον ἀπ' αὐτόν, ὁ ὅποιος ἔχει μαζί του τὸν Θεόν; «Εἶδομεν», λέγει, «ὅτι ὁ Κύριος εἶναι μαζί σου». Ἀπὸ ποῦ τὸ γνωρίζετε αὐτό; Ναί, λέγει, αὐτὰ τὰ γεγονότα ἔχουν γίνῃ δι' ἡμᾶς διδασκαλία. Διότι

τι ἐλαυνόμενος τῶν ἐλαυνόντων ἰσχυρότερος γέγονας,
 καὶ ἐπηρεαζόμενος τῶν ἐπηρεαζόντων περιγέγονας,
 καὶ ἐκ τῆς τῶν πραγμάτων ἀκολουθίας συνείδομεν,
 ὅτι πολλῆς ἀπολαύεις τῆς ἄνωθεν ροπῆς. Τοῦτο δὲ
 5 καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ οἰκονομίας ἔργον, τὸ τὴν διάνοιαν
 αὐτῶν ποιῆσαι καταπλαγῆναι τὸν δίκαιον, καὶ γνῶ-
 σιν αὐτοῖς ἐνθεῖναι τοιαύτην. Ἐπεὶ οὖν, φησὶν, ἔ-
 γνωμεν, ὅτι Κύριος μετὰ σοῦ, «Γενέσθω ἄρὰ ἀνὰ μέ-
 σον ἡμῶν».

10 Ὅρα πῶς ὑπὸ τοῦ συνειδότος ὠθούμενοι, καὶ οὐ-
 δενὸς ἐτέρου καταναγκάζοντος, οὐδὲ τὰ γεγενημένα
 ἐξαγγέλοντος, αὐτοὶ ἑαυτοὺς ἐλέγχειν ἐπείγονται. Εἰ
 γὰρ μὴ ἠδικήσατε, φησί, τίνος ἔνεκεν καὶ συνθήκας
 ἀπαιτεῖτε παρὰ τοῦ δικαίου; Ἀλλὰ τοιοῦτόν ἐστιν ἡ
 15 ἀδικία· καθ' ἑκάστην ἡμέραν καταξαίνει τὸ συνειδός,
 καὶ σιγῶντος τοῦ ἠδικημένου, οἱ τὴν ἀδικίαν ἐργα-
 σάμενοι τὴν δίκην ἐφεστάναι νομίζοντες, ἐφ' ἑκά-
 στης ἡμέρας ἐναγώνιοι γίνονται, καὶ μονονουχὶ ὑπο-
 γράφουσιν ἑαυτοῖς τὴν ἐκδίκησιν τῶν ἡμαρτημένων.

20 Ὁ δὴ καὶ οὗτοι μαθόντες, «Γενέσθω», φησὶν, «ἄρὰ
 ἀνὰ μέσον ἡμῶν καὶ ἀνὰ μέσον σου». Εἶτα λέγουσιν,
 ὁποῖαν βούλονται γενέσθαι τὴν ἀράν. «Καὶ διαθησό-
 μεθα διαθήκην μετὰ σοῦ, μὴ ποιήσῃς μεθ' ἡμῶν κα-
 κόν, διότι ἡμεῖς οὐκ ἐβδελυξάμεθά σε». Ὅρα πῶς ἐ-
 25 ναντία ἑαυτοῖς ὑπὸ τοῦ θορύβου καὶ τῆς ἀγωνίας
 φθέγγονται. «Μὴ ποιήσῃς μεθ' ἡμῶν κακόν». Τί-
 νος ἔνεκεν οὕτω φοβεῖσθε τὸν δίκαιον, ὄρῶντες καὶ
 πρὸς τοὺς ἐπηρεάζοντας τοσαύτην τὴν ἐπιείκειαν ἐ-
 πιδεικνύμενον; Ἀλλ' ὁ ἀδέκαστος δικαστής, τὸ συν-
 30 ειδός, αὐτοὺς διήγειρε, καὶ εἰς ἔννοιαν ἤρχοντο, ὅ-
 σην περὶ τὸν δίκαιον τὴν ἀγνωμοσύνην ἐπεδείξαντο,
 καὶ διὰ τοῦτο ὑπὸ τοῦ φόβου καὶ τῆς δειλίας οὐ συν-
 ορῶσιν, ὅπως ἐναντία λέγουσι. «Μὴ ποιήσῃς», φη-
 σί, «κακόν μεθ' ἡμῶν, καθότι ἡμεῖς σε οὐκ ἐβδελυ-
 35 ξάμεθα». Τίνος οὖν ἔνεκεν ἀπηλάσατε; Ἀλλ' ὁ δι-
 καιος οὐκ ἀπαιτεῖ εὐθύνας, οὐδὲ ἐλέγχει τὰ παρ' αὐ-
 τῶν εἰρημένα. «Καὶ ὃν τρόπον», φησὶν, «ἐχρησάμε-

εἶδομεν, ὅτι, ἂν καὶ ἐδιώχθης, ἔγινες ἰσχυρότερος ἀπὸ τοὺς διώκτας, καὶ ὅτι, ἂν καὶ ἐδοκιμάσθης, ὑπερίσχυσες αὐτῶν, οἱ ὅποιοι σὲ ἐδοκίμαζον, καὶ ἀπὸ τὴν συνέχειαν τῶν γεγονότων ἀντελήφθημεν καλῶς, ὅτι ἀπολαμβάνεις πολλῆς θείας βοηθείας. Αὐτὸ δὲ εἶναι ἔργον τῆς θείας οἰκονομίας, τὸ ὅτι δηλαδὴ ἔκαμε τὸν νοῦν των νὰ ἐκπλαγῇ διὰ τὸν δίκαιον καὶ ἔκαμεν αὐτοὺς νὰ μάθουν αὐτὰ τὰ πράγματα. Ἐπειδὴ λοιπὸν, λέγει, ἐμάθομεν, ὅτι ὁ Κύριος εἶναι μαζί σου, «Ἄς γίνῃ ὄρκος μεταξὺ ἡμῶν».

Πρόσεχε πῶς οἱ ἴδιοι βιάζονται νὰ ἐλέγξουν τοὺς ἑαυτοὺς των ὠθούμενοι ἀπὸ τὴν συνείδησιν καὶ χωρὶς νὰ τοὺς ἀναγκάζη κανεὶς ἄλλος, οὔτε νὰ τοὺς γνωστοποιῇ τὰ ὅσα εἶχον γίνῃ. Διότι λέγει, ἐὰν δὲν μὲ ἠδικήσατε, διατί ζητεῖτε συνθήκας εἰρήνης ἀπὸ τὸν δίκαιον; Ἄλλὰ τέτοιο πρᾶγμα εἶναι ἡ ἀδικία. Φθείρει κάθε ἡμέραν τὴν συνείδησιν καὶ ὅταν ὁ ἠδικημένος σιωπᾷ αὐτοὶ ποὺ ἔκαμαν τὴν ἀδικίαν, νομίζοντες ὅτι ἀπενεμήθη ἡ δικαιοσύνη, κάθε ἡμέραν ἀγωνιοῦν καὶ ὑπογράφουν σχεδὸν εἰς τοὺς ἑαυτοὺς των τὴν ἐκδίκησιν τῶν ἀμαρτιῶν των. Αὐτὸ λοιπὸν ἀφοῦ ἔμαθον καὶ αὐτοὶ λέγουν, «Ἄς γίνῃ ὄρκος μεταξὺ ἡμῶν καὶ σοῦ». Ἐπειτα λέγουν, ποῖα ἔνορκος συμφωνία θέλουν νὰ γίνῃ. «Καὶ θὰ συμφωνήσωμεν νὰ μὴ μᾶς κάνῃς κακόν, διότι ἡμεῖς δὲν σὲ ἐμισήσαμεν». Πρόσεχε πῶς λέγουν τὰ ἀντίθετα εἰς τοὺς ἑαυτοὺς των λόγῳ τῆς ἀγωνίας καὶ λόγῳ τοῦ ὅτι ἐθορυβήθησαν. «Νὰ μὴ κάνῃς εἰς ἡμᾶς κακόν». Διὰ ποῖον λόγον φοβεῖσθε τόσον τὸν δίκαιον, ἀφοῦ βλέπετε ὅτι δείχνει τόσῃν καλωσύνην καὶ πρὸς αὐτοὺς ποὺ τὸν προσβάλλουν; Ἄλλ' ὁ ἀδέκαστος κριτῆς, ἡ συνείδησίς των, διήγειρεν αὐτοὺς καὶ ἀντελαμβάνοντο, πόσῃν ἀχαριστίαν ἔδειξαν εἰς τὸν δίκαιον καὶ διὰ τοῦτο ἀπὸ τὸν φόβον καὶ τὴν δειλίαν δὲν καταλαβαίνουν, ὅτι λέγουν τὰ ἀντίθετα. «Νὰ μὴ μᾶς κάνῃς κακόν», λέγει, «διότι ἡμεῖς δὲν σὲ ἐμισήσαμεν». Διὰ ποῖον λόγον, λοιπὸν τὸν ἐδιώξατε; Ὁ δίκαιος ὅμως δὲν ζητεῖ εὐθύνας, οὔτε ἐλέγχει αὐτὰ, τὰ ὅποια αὐτοὶ εἶπον. «Ὅπως ἡμεῖς

θά σοι καλῶς, καὶ ἔξαπεστείλαμέν σε μετ' εἰρήνης, καὶ νῦν σὺ εὐλογημένος ὑπὸ Κυρίου».

Ὁρᾶς ὅτι τὴν ἄνωθεν δίκην ἐδεδίασαν. Ἦδεισαν γὰρ ὅτι κἂν αὐτὸς δι' ἐπιείκειαν μὴ ἀμύνηται τὰ εἰς 5 αὐτὸν γεγενημένα, ἀλλὰ ὁ τοσαύτην περὶ αὐτὸν πρόνοιαν ἐπιδεικνύμενος, εὐθύνας αὐτοὺς ἀπαιτήσει τῶν εἰς τὸν δίκαιον γεγενημένων. Διὰ τοῦτο ἐξευμενίζοντες τὸν δίκαιον, καὶ συνθήκας ἀπαιτεῖν ἐπείγονται, ὁμοῦ καὶ ὑπὲρ τῶν ἤδη γεγενημένων ἀπολογούμενοι, 10 καὶ ὑπὲρ τῶν ἐξῆς τὴν ἀσφάλειαν ἑαυτοῖς περιποιούμενοι. «Καὶ ἐποίησεν αὐτοῖς», φησί, «δοχὴν, καὶ ἔφαγον καὶ ἔπιον· καὶ ἀναστάντες τῷ πρωτῷ, ὤμοσεν ἕκαστος πρὸς τὸν πλησίον αὐτοῦ, καὶ ἔξαπέστειλεν αὐτοὺς Ἰσαάκ, καὶ ἀπόχοντο ἀπ' αὐτοῦ μετὰ σωτη- 15 ρίας». Ὁρα τοῦ δικαίου τὴν φιλοφροσύνην, πῶς ἀμνησικακῶς αὐτοῖς διελέχθη, καὶ οὐ μόνον λήθην ἐποιήσατο τῶν εἰς αὐτὸν γεγενημένων, ἀλλὰ καὶ πολλὴν περὶ αὐτοὺς τὴν φιλοξενίαν ἐπιδείκνυται. «Ἐποίησε γάρ», φησὶν, «αὐτοῖς δοχὴν, καὶ ἔφαγον καὶ 20 ἔπιον». Διὰ τῆς ἐστιάσεως πληροφορησαὶ αὐτοὺς βούλεται, ὡς οὐδεμίαν μνήμην ποιεῖται τῶν εἰς αὐτὸν εἰργασμένων παρὰ αὐτῶν. «Καὶ ἔξαπέστειλεν αὐτούς», φησί, «καὶ ἀπόχοντο μετὰ σωτηρίας». Ἠνίξατο διὰ τούτου ἡ θεία Γραφή, ὅτι μετὰ πολλοῦ τοῦ 25 φόβου τὸν κίνδυνον προσδοκῶντες παρεγένοντο, καὶ περὶ τοῦ παντός, ὡς εἰπεῖν, ἀγωνιῶντες τὴν πρὸς τὸν δίκαιον ἀπολογίαὶν ἔσπευσαν ποιήσασθαι.

Εἶδες πῶς οὐδὲν ἰσχυρότερον ἀρετῆς, οὐδὲ δυνατώτερον; πῶς οὐδὲν ἀσφαλέστερον τοῦ τῆς ἄνωθεν 30 συμμαχίας ἀπολαύοντος; «Εἶτα ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ», φησὶν, «ἀπελθόντες οἱ παῖδες τοῦ Ἰσαάκ ὄρυξαν φρέαρ, καὶ εἶπαν, οὐχ εὕρομεν ὕδωρ. Καὶ ἐκάλεσεν αὐτό, ὄρκον. Διὰ τοῦτο ἐκάλεσε τὸ ὄνομα τῇ πόλει, φρέαρ ὄρκου, ἕως τῆς σήμερον ἡμέρας». Ὁρα καὶ ἐν- 35 ταῦθα ἐκ τῶν γεγενημένων τὴν προσηγορίαν αὐτὸν ἐπιτιθέντα τῷ τόπῳ. Ἐπειδὴ γὰρ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ τὸ φρέαρ ὄρυξαντες οὐδὲν εὕρον, ἐν ἧ τοὺς ὄρκους

σοῦ συμπεριεφέρθημεν καλῶς καὶ σὲ ἔξαπεστείλαμεν ἐν εἰρήνῃ. Τώρα σὺ εἶσαι εὐλογημένος ἀπὸ τὸν Κύριον».

Βλέπεις ὅτι ἐφοβήθησαν τὴν θεῖαν δίκην. Καθ' ὅσον ἐγνώριζον, ὅτι καὶ ἂν αὐτὸς δὲν τοὺς ἐκδικηθῆ, λόγω τῆς καλωσύνης του, διὰ τὰ ὅσα τοῦ ἔχουν κάμει, ὅμως αὐτὸς, ποὺ φροντίζει τόσο πολύ δι' αὐτόν, θὰ ζητήσῃ ἀπ' αὐτοὺς εὐθύνας, δι' ὅσα ἔχουν κάμει εἰς βάρος τοῦ δικαίου. Διὰ τοῦτο, ἀφοῦ ἐξευμενίσουν τὸν Ἰσαάκ, βιάζονται καὶ νὰ ζητήσουν συνθήκας, ἐνῶ συγχρόνως ἀπολογοῦνται, δι' ὅσα ἤδη ἔχουν γίνει καὶ φροντίζουν εἰς τὸ ἐξῆς διὰ τὴν ἀσφάλειάν των. «Καὶ παρέθεσεν εἰς αὐτοὺς τράπεζαν καὶ ἔφαγον καὶ ἔπιον. Καὶ ἐσηκώθησαν τὸ πρωὶ καὶ ὠρκίσθησαν ὁ ἓνας πρὸς τὸν ἄλλον καὶ τοὺς κατευώδωσεν ὁ Ἰσαάκ καὶ ἔφυγον ἀπ' αὐτόν ἐν εἰρήνῃ». Πρόσεχε τὴν φιλοφροσύνην τοῦ πατριάρχου, πῶς συνωμίλησε μὲ αὐτοὺς χωρὶς κακίαν καὶ ὄχι μόνον ἐλησμόνησε τὰ ὅσα ἔκαμαν εἰς αὐτόν, ἀλλὰ καὶ φιλοξενεῖ αὐτοὺς πολὺ καλά. Διότι λέγει, «Παρέθεσεν εἰς αὐτοὺς τράπεζαν καὶ ἔφαγον καὶ ἔπιον». Μὲ τὸ γεῦμα θέλει νὰ πληροφορήσῃ εἰς αὐτοὺς, ὅτι δὲν ἐθυμεῖται καθόλου τὰ κακά, τὰ ὅποια ἔκαμαν εἰς αὐτόν. «Καὶ κατευώδωσεν αὐτούς», λέγει, «καὶ ἔφυγον ἀπ' αὐτόν ἐν εἰρήνῃ». Μὲ αὐτὸ ὑπηνίχθη ἡ ἅγια Γραφή, ὅτι ἦλθον εἰς τὸν Ἰσαάκ καὶ μὲ πολὺν φόβον ἀνέμενον τὸν κίνδυνον καὶ ἔσπευσαν μὲ ἀγωνίαν διὰ ν' ἀπολογηθοῦν, ὅπως θὰ ἐλέγομεν, διὰ τὸ κάθε τι εἰς τὸν δίκαιον.

Εἶδες πῶς δὲν ὑπάρχει τίποτε τὸ ἰσχυρότερον καὶ δυνατώτερον ἀπὸ τὴν ἀρετὴν; Πῶς τίποτε δὲν εἶναι ἀσφαλέστερον ἀπὸ ἐκεῖνον ὁ ὅποιος ἀπολαμβάνει τὴν ἄνωθεν βοήθειαν; «Καὶ ἔπειτα κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην», λέγει, «ἦλθον οἱ δοῦλοι τοῦ Ἰσαάκ καὶ ἔσκαψαν φρέαρ καὶ εἶπον εἰς αὐτόν, ὅτι δὲν εὔρον νερό. Καὶ ὠνόμασεν αὐτὸ ὄρκον. Διὰ τοῦτο ἡ πόλις ὠνομάσθη φρέαρ τοῦ ὄρκου μέχρις σήμερον». Πρόσεχε ὅτι καὶ ἐδῶ δίδει τὸ ὄνομα εἰς τὸν τόπον ἀπ' ὅσα συνέβησαν. Ἐπειδὴ δηλαδὴ δὲν εὔρον τίποτε, ὅταν ἦνοιξαν τὸ φρέαρ, κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, κατὰ τὴν ὁποίαν ὠρκίσθησαν μεταξύ των, ὠνόμα-

ἐποιήσαντο πρὸς ἀλλήλους, φρέαρ ὄρκου ἐπέθηκεν ὄνομα τῷ τόπῳ, ἵνα ὑπόμνησις ᾗ τῶν γεγενημένων.

Εἶδες, πῶς οὔτε τὴν ἀπὸ τοῦ νόμου διδασκαλίαν ἔχων ὁ δίκαιος οὔτος, οὔτε πρὸς ἕτερόν τινα ἰδεῖν ἔχων, ἀλλὰ τῷ πατρὶ κατακολουθήσας, καὶ ἀπὸ τοῦ τῆ φύσει τῆ ἀνθρωπίνῃ ἐγκειμένου τῷ συνειδότι διδασκάλου ὀδηγούμενος, τσαύτην φιλοσοφίαν ἐπεδείκνυτο; Τὰ γὰρ γεγενημένα οὐ μόνον τὴν ἐπιείκειαν ἐδείκνυ τοῦ δικαίου τούτου, ἀλλὰ καὶ τὰ τοῦ Χριστοῦ
 10 παραγγέλματα δι' αὐτῶν τῶν ἔργων αὐτὸν πληροῦν ἀπέφηνε. Καὶ ὅπερ ὁ Χριστὸς ἔλεγε διαταττόμενος τοῖς μαθηταῖς καὶ παραινῶν, οὐ μόνον τοὺς ἀγαπῶντας ἀγαπᾶν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς ἐχθροὺς τὴν ἀγάπην ἐπιδείκνυσθαι, τοῦτο οὔτος ἄνωθεν ἐπλήρου. Καὶ
 15 πρὸς τοὺς τοσοῦτον μῖσος περὶ αὐτὸν ἐσχηκότας τσαύτην ἐπεδείκνυτο τὴν φιλοξενίαν, καὶ τὸ τῆς μνησικακίας πάθος ἐξώριζε τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς.

5. Τίνος οὖν ἂν εἶημεν ἡμεῖς συγγνώμης ἄξιοι, ἡμεῖς οἱ μετὰ τὴν χάριν, καὶ τὴν τσαύτην διδασκαλίαν, καὶ τὰ τοῦ Σωτῆρος παραγγέλματα, οὐδὲ τὸ αὐτὸ μέτρον τῷ δικαίῳ τούτῳ φθάσαι δυνάμενοι; Καὶ τί λέγω τὸ αὐτὸ μέτρον; Ἀλλὰ μηδὲ ἐγγὺς στῆναι ἰσχύοντες. Τσαύτη γὰρ νῦν ἐπεπόλασε τῆς κακίας ἢ ὑπερβολή, ὡς σπάνιον εἶναι καὶ τοὺς ἀγαπῶντας ἀγαπᾶν. Πόθεν οὖν ἡμῖν ἔσται σωτηρίας ἐλπίς, εἰ μέλλοιμεν καὶ τῶν τελωνῶν χεῖρους γίνεσθαι; καθὼς φησιν ὁ Χριστὸς λέγων, «Ἐὰν ἀγαπᾶτε τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς, τί περισσὸν ποιεῖτε; οὐχὶ καὶ οἱ τελῶναι τὸ αὐτὸ ποιοῦσι;». Καὶ ὁ μὲν Χριστὸς βουλόμενος ἡμᾶς εἰς τὴν ἄκραν κορυφὴν τῆς ἀρετῆς ἀνελθεῖν, ἐκείνων ἀνωτέρους εἶναι βούλεται· ἡμεῖς δὲ κακείνων ἐλάττους εἶναι σπεύδομεν. Καὶ τί λέγω τελωνῶν; χεῖρους καὶ τῶν ληστῶν, καὶ τῶν τυμβωρύχων, καὶ τῶν ἀνδροφόνων. Καὶ γὰρ τούτων ἕκαστος τὸν πρὸς

σε τὸν τόπον «φρέαρ τοῦ ὄρκου», διὰ νὰ ὑπενθυμίζη ὅσα εἶχον γίνεи.

Εἶδες, ὅτι ὁ δίκαιος ἐπέδειξε τόσην ἀρετὴν χωρὶς νὰ ἔχη διδαχθῆ ἀπὸ τὸν νόμον, χωρὶς νὰ ἤμπορῆ νὰ προσβλέπη πρὸς κάποιον ἄλλον, ἀλλ' ἀφοῦ ἠκολούθησε τὸ παράδειγμα τοῦ πατρὸς του καὶ ὠδηγήθη ἀπὸ τὸν διδάσκαλον, ὁ ὁποῖος εὐρίσκεται μέσα εἰς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, τὴν συνείδησιν; Διότι αὐτὰ ποῦ εἶχον γίνεи, ἐδείκνυον ὄχι μόνον τὴν καλωσύνην αὐτοῦ τοῦ δικαίου, ἀλλὰ καὶ ἐφάνερωσεν, ὅτι ἐξεπλήρωσε μὲ αὐτὰ τὰ ἔργα τὰς ἐντολάς τοῦ Χριστοῦ. Καὶ ἐκεῖνο ποῦ ἔλεγεν ὁ Χριστός, ὅταν ἔδινεν ἐντολάς καὶ παραινέσεις εἰς τοὺς μαθητάς του, ὅτι δηλαδὴ νὰ μὴ ἀγαποῦν μόνον αὐτοὺς ποῦ τοὺς ἀγαποῦν, ἀλλὰ νὰ δείχνουν ἀγάπην καὶ πρὸς τοὺς ἐχθρούς των, αὐτὸ ἐξεπλήρωνεν αὐτός ἀπὸ πολὺ παλαιά. Καὶ ἔδειχνε τόσην φιλοξενίαν πρὸς ἐκείνους οἱ ὁποῖοι τὸν ἐμίσουν τόσον πολὺ καὶ ἀπεμάκρυνεν ἀπὸ τὴν ψυχὴν του τὸ πάθος τῆς μνησικακίας.

5. Ποίας συγγνώμης λοιπὸν θὰ εἴμεθα ἄξιοι ἡμεῖς, οἱ ὁποῖοι μετὰ τὴν χάριν καὶ τὴν τόσην διδασκαλίαν καὶ τὰ παραγγέλματα τοῦ Σωτῆρος, δὲν ἠμποροῦμεν νὰ φθάσωμεν εἰς τὸ ἴδιον μέτρον μὲ αὐτὸν τὸν δίκαιον; Καὶ διατί λέγω τὸ ἴδιο μέτρον; Ἄλλ' οὔτε νὰ τὸ πλησιάσωμεν ἠμποροῦμεν. Διότι τώρα τόσον πολὺ ἐπεκράτησεν ἡ κακία, ὥστε νὰ εἶναι σπάνιον νὰ ἀγαπῶμεν καὶ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι μᾶς ἀγαποῦν. Ἀπὸ ποῦ λοιπὸν θὰ ὑπάρξῃ δι' ἡμᾶς ἐλπίς σωτηρίας, ἐὰν πρόκειται νὰ γίνωμεν χειρότεροι, καὶ ἀπὸ τοὺς τελῶνας; Ὅπως λέγει ὁ Χριστός, «Ἐὰν ἀγαπᾶτε ἐκείνους οἱ ὁποῖοι σᾶς ἀγαποῦν, τί περισσότερον κάνετε; Καὶ οἱ τελῶναι δὲν κάμνουν τὸ ἴδιο;»⁷. Καὶ ὁ μὲν Χριστός, ἐπειδὴ ἐπιθυμεῖ νὰ ἀνεβῶμεν εἰς τὴν ὑψηλοτέραν κορυφὴν τῆς ἀρετῆς, θέλει νὰ εἴμεθα ἀνώτεροι ἀπὸ τοὺς τελῶνας. Ἡμεῖς ὅμως φροντίζομεν νὰ εἴμεθα χειρότεροι καὶ ἀπὸ ἐκείνους. Καὶ διατί λέγω μόνον ἀπὸ τοὺς τελῶνας; Χειρότεροι καὶ ἀπὸ τοὺς ληστὰς καὶ ἀπὸ τοὺς τυμβωρύχους καὶ ἀπὸ τοὺς δολοφόνους. Καθ' ὅσον καὶ ἀπ' αὐτοὺς ὁ κα-

αὐτὸν ἀγαπητικῶς διακείμενον ἀγαπᾶ, καὶ πολλάκις καὶ κινδυνεύειν ὑπὲρ τοῦ ἀγαπητοῦ καταδέχεται. Τί οὖν ἂν εἴη ἡμῶν ἐλεεινότερον, ὅταν οἱ τοσαύτης ἀξιωθέντες παρὰ τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίας τῶν μυρία ἔρ-
5 γασαμένων κακὰ εὐρισκώμεθα χείρους;

Ἐννοοῦντες τοίνυν, παρακαλῶ, καὶ τῆς τιμωρίας τῆς ἐκεῖ γινομένης τὸ μέγεθος, καὶ τῆς αἰσχύνης τῆς ἐνταῦθα τὴν ὑπερβολήν, ὅψε γοῦν ποτε τὴν οἰκείαν ἐπιγνώμεν εὐγένειαν, καὶ πειθώμεθα τῇ τοῦ Χριστοῦ
10 διδασκαλίᾳ, καὶ μὴ μόνον τοὺς ἀγαπῶντας ἀγαπῶμεν γνησίως, πᾶσαν βασκανίαν καὶ φθόνον ἐξορίζοντες τῆς ἑαυτῶν ψυχῆς, ἀλλὰ κἂν ἐχθροδῶς τινες ὦσι πρὸς ἡμᾶς διακείμενοι, καὶ τούτους ἀγαπᾶν σπουδάζωμεν· καὶ γὰρ οὐδὲ ἑτέρως σωθῆναι δυνατὸν ἡμᾶς,
15 μὴ ταύτην ἐλθόντας τὴν ὁδόν· καὶ μᾶλλον τῶν ἀγαπῶντων ἡμᾶς τούτους ἀγαπᾶν σπουδάζωμεν, ἅτε δὴ μυρίων ἡμῖν τῶν ἀγαθῶν προξένους γινομένους. Οὕτω γὰρ καὶ τῶν ἡμαρτημένων ἡμῖν τὴν συγχώρησιν εὐρασθαι δυνησόμεθα, καὶ μετὰ κατεσταλμένης δια-
20 νοίας καὶ συντετριμμένης ψυχῆς τὰς πρὸς τὸν Θεὸν ἰκεσίας ποιεῖσθαι. Ὅταν γὰρ ψυχὴ ἐκτὸς γένηται πάσης ἀπεχθείας, καὶ τὸν λογισμὸν ἐν γαλήνῃ ἰδρυμένον ἔχη, μετὰ πολλῆς τῆς νήψεως τὸν Δεσπότην καλοῦσα, πολλὴν ἐπισπᾶται τὴν ἄνωθεν ροπήν· ἧς
25 γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἀξιωθῆναι, χάριτι καὶ φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ ἢ δόξα, ἅμα τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ αἰεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

θείς ἀγαπᾷ αὐτόν, ὁ ὁποῖος τὸν ἀγαπᾷ, καὶ πολλές φορές δέχεται νὰ κινδυνεύσῃ χάριν αὐτοῦ ποῦ ἀγαπᾷ. Τί λοιπὸν θὰ ἦτο ἀθλιώτερον ἀπὸ ἡμᾶς, ὅταν ἡμεῖς, οἱ ὁποῖοι ἐγίναμεν ἄξιοι τόσης φιλανθρωπίας ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ, εἴμεθα χειρότεροι ἀπὸ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἔχουν διαπράξει ἀπεριόριστον ἀριθμὸν κακῶν;

Ἄφοῦ ἀντιληφθῶμεν λοιπὸν, παρακαλῶ, τὸ μέγεθος τῆς ἐκεῖ τιμωρίας καὶ τὴν μεγάλην ἐντροπήν, ἣ ὁποία ὑπάρχει ἐδῶ, ἃς ἐπιδείξωμεν κάποτε ἔστω καὶ ἀργὰ τὴν ἰδικὴν μας εὐγένειαν καὶ ἃς ὑπακούσωμεν εἰς τὴν διδασκαλίαν τοῦ Χριστοῦ καὶ νὰ μὴ ἀγαπῶμεν ἀληθινὰ μόνον ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι μᾶς ἀγαποῦν, ἀφοῦ ἀπομακρύνωμεν κάθε ὀργὴν καὶ φθόνον ἀπὸ τὴν ψυχὴν μας, καὶ ἂν μερικοὶ μᾶς ἐχθρεύωνται νὰ ἐπιδιώκωμεν νὰ ἀγαπῶμεν καὶ αὐτούς. Καθ' ὅσον διαφορετικὰ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ σωθῶμεν, ἐὰν δὲν ἀκολουθήσωμεν αὐτὴν τὴν ὁδόν. Καὶ περισσότερον ἀπὸ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι μᾶς ἀγαποῦν, νὰ φροντίζωμεν νὰ ἀγαπῶμεν τοὺς ἐχθρούς μας, ὡσὰν νὰ μᾶς ἔχουν χάρισει ἀναρίθμητα ἀγαθὰ. Διότι ἔτσι θὰ ἠμπορέσωμεν νὰ εὐρωμεν καὶ τὴν συγχώρησιν τῶν ἁμαρτιῶν μας καὶ μὲ ταπεινὴν διάθεσιν καὶ συντετριμμένην ψυχὴν νὰ ἱκετεύσωμεν τὸν Θεόν. Καθ' ὅσον ὅταν ἡ ψυχὴ ἀποβάλλῃ κάθε κακίαν καὶ ἔχη ἤρεμον λογισμὸν, ἐὰν παρακαλῇ τὸν Κύριον μὲ μεγάλην νηφαλιότητα, δέχεται πολλὴν βοήθειαν ἄνωθεν, τὴν ὁποίαν εἶθε νὰ ἀξιωθῶμεν ὅλοι ἡμεῖς μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα καὶ συγχρόνως εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει ἡ δόξα τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἄμήν.

Ο Μ Ι Λ Ι Α Ν Γ'

(Γεν. 26, 34 - 27, 41)

«⁵ Ἦν δὲ Ἡσαῦ ἐτῶν τεσσαράκοντα, καὶ ἔλαβε τὴν Ἰουδὶθ θυγατέρα Βεῆλ τοῦ Χετταίου, καὶ τὴν Βασεμὰθ θυγατέρα Ἐλῶμ τοῦ Εὐαίου, καὶ ἦσαν ἐρίζουσαι τῷ Ἰσαὰκ καὶ τῇ Ρεβέκκα».

1. Φέρε καὶ σήμερον, εἰ δοκεῖ, τὰ ἐξῆς τῶν χθὲς εἰρημένων ἐπελθόντες, κατὰ τὸ ἡμῖν ἐγχωροῦν ἀναπτύξωμεν ἕκαστον τῶν γεγραμμένων, ἵνα τὴν ἐντεῦθεν ὠφέλειαν καρπωσάμενοι, οὕτως οἴκαδε ἀναχωρήσωμεν. Ἰδῶμεν τοίνυν τὴν ἀρχὴν τῶν ἀνεγνωσμένων. «⁵ Ἦν δὲ Ἡσαῦ», φησὶν, «ἐτῶν τεσσαράκοντα, καὶ ἔλαβε τὴν Ἰουδὶθ θυγατέρα Βεῆλ τοῦ Χετταίου, καὶ τὴν Βασεμὰθ θυγατέρα Ἐλῶμ τοῦ Εὐαίου, καὶ ἦσαν ἐρίζουσαι τῷ Ἰσαὰκ καὶ τῇ Ρεβέκκα». Ὅρα πόσα ἐκ τῶν ὀλίγων τούτων ρημάτων ἐστὶ καταμαθεῖν. Τίνος γὰρ ἕνεκεν ἡμῖν τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐτῶν τοῦ Ἡσαῦ ἐσήμανεν; Οὐχ ἀπλῶς, ἀλλ' ἵνα ἐντεῦθεν καταμάθωμεν τοῦ Ἰσαὰκ τὸ γῆρας, καὶ ὅτι λοιπὸν ²⁰ προβεβηκῶς ἦν. Ἐὰν γὰρ μνημονεύσωμεν τῶν ἔμπροσθεν εἰρημένων, καὶ ὅτι, ἠνίκα μὲν ἔλαβε τὴν Ρεβέκκαν, καὶ αὐτὸς τεσσαράκοντα ἐτῶν ἐτύγχανεν, ὅτε δὲ ἐτέχθησαν οἱ παῖδες, ἐξήκοντα ἐτῶν ἦν, εἰσόμεθα ὅτι νῦν ἑκατοστοῦ λοιπὸν ἔτους ἐπιβὰς ἐν βα²⁵ θυτάτῳ γῆρα ἐτύγχανεν. Ἐπειδὴ γὰρ μέλλει μετὰ ταῦτα διηγείσθαι ἡμῖν, ὡς ὑπὸ τοῦ γῆρως ἀμβλυτέρας ἔσχε τὰς ὄψεις, διὰ τοῦτο τῶν ἐτῶν τοῦ Ἡσαῦ τὸν ἀριθμὸν ἐσήμανεν, ἵνα ἐντεῦθεν εἰδέναι ἔχωμεν

1. Εἰς τὸ κείμενον τῆς Π. Διαθήκης ἀναφέρει ἀντὶ Εὐαίου, Χετταίου.

Ο Μ Ι Λ Ι Α Ν Γ´

(Γεν. 26, 34 - 27, 41)

«Ἦτο δὲ ὁ Ἡσαῦ σαράντα ἐτῶν, ὅταν ἔλαβεν ὡς γυναῖκα του τὴν Ἰουδίθ, τὴν θυγατέρα τοῦ Βεήλ τοῦ Χετταίου, καὶ τὴν Βασιμάθ τὴν θυγατέρα τοῦ Ἐλῶμ τοῦ Εὐαίου¹. Καὶ αὐταὶ αἱ δύο ἐφιλονεικοῦσαν μὲ τὸν Ἰσαὰκ καὶ τὴν Ρεβέκκαν».

1. Ἐμπρὸς λοιπὸν καὶ σήμερον, ἐὰν αἷς φαίνεται καλόν, ἀφοῦ ἀναγνώσωμεν τὰ ἐπόμενα ἀπ' αὐτὰ ποῦ εἶπομεν χθές, ὅσον μᾶς εἶναι δυνατόν ἃς ἀναπτύξωμεν κάθε ἓνα ἀπ' αὐτὰ ποῦ ἔχουν γραφῆ, ὥστε, ἀφοῦ καρπωθῶμεν τὴν ἀπ' ἐδῶ ὠφέλειαν, ἔτσι νὰ φύγωμεν διὰ τὴν οἰκίαν μας. Ἄς ἰδοῦμεν λοιπὸν τὴν ἀρχὴν τῶν ὅσων ἔχομεν διαβάσει. «Ἦτο δὲ ὁ Ἡσαῦ», λέγει, «σαράντα ἐτῶν, ὅταν ἔλαβεν ὡς γυναῖκα του τὴν Ἰουδίθ, τὴν θυγατέρα τοῦ Βεήλ τοῦ Χετταίου καὶ τὴν Βασιμάθ τὴν θυγατέρα τοῦ Ἐλῶμ τοῦ Εὐαίου. Καὶ αὐταὶ αἱ δύο ἐφιλονεικοῦσαν μὲ τὸν Ἰσαὰκ καὶ τὴν Ρεβέκκαν». Πρόσεχε πόσα ἠμποροῦμεν νὰ μάθωμεν ἀπ' αὐτοὺς τοὺς ὀλίγους λόγους. Διὰ ποῖον λόγον λοιπὸν μᾶς ἐπεσήμανε τὴν ἡλικίαν τοῦ Ἡσαῦ; Ὅχι χωρὶς λόγον, ἀλλὰ διὰ νὰ μάθωμεν ἀπὸ ἐδῶ τὸ γῆρας τοῦ Ἰσαὰκ καὶ ὅτι ἦτο πλέον προχωρημένης ἡλικίας. Καθ' ὅσον, ἐὰν ἐνθυμηθῶμεν αὐτὰ ποῦ ἐλέχθησαν προηγουμένως καὶ ὅτι, ὅταν ἔλαβεν ὡς σύζυγον τὴν Ρεβέκκαν ὁ ἴδιος ἦτο σαράντα ἐτῶν, ἐνῶ ὅταν ἐγεννήθησαν τὰ παιδιά, ἦτο ἐξήντα ἐτῶν, θὰ μάθωμεν, ὅτι τῶρα ἦτο εἰς τὸ ἑκατοστὸν ἔτος καὶ εὐρίσκετο εἰς βαθύτατον γῆρας. Ἐπειδὴ δηλαδὴ πρόκειται νὰ μᾶς διηγηθῆ μετὰ ἀπ' αὐτά, ὅτι λόγῳ τοῦ γήρατος δὲν ἔβλεπε καλά, διὰ τοῦτο

ἀκριβῶς τοῦ Ἰσαὰκ τὸν χρόνον. Διὰ τοῦτο ἔλεγεν,
 «Ἦν δὲ Ἡσαῦ ἐτῶν τεσσαράκοντα».

Εἶτα ἵνα μάθωμεν τοῦ παιδὸς τὴν προπέτειαν, καὶ
 ὅτι παρὰ τῶν ἐθνῶν, ὧν οὐκ ἐχρῆν, τὰς γαμετάς ἡ-
 5 γάγετο, ἐδήλωσεν ἡμῖν, ὅτι ἡ μὲν ἐκ τοῦ γένους τῶν
 Χετταίων ἦν, ἡ δὲ ἐκ τῶν Εὐαίων· καίτοι γε ἐχρῆν
 αὐτὸν μαθόντα, ὅσην σπουδὴν ὁ πατριάρχης ἐποιήσα-
 το διαστελλόμενος τῷ παιδί τῷ ἑαυτοῦ, ὥστε ἐκ τῆς
 φυλῆς αὐτοῦ γαμετῆν τῷ Ἰσαὰκ ἐνέγκαι, καὶ ὅτι ἡ
 10 μήτηρ αὐτῶν ἡ Ρεβέκκα ἐκ τῆς Χαρρὰν ὄρματο, μη-
 δὲν τοιοῦτον βουλευσασθαι. Ἄλλ' ἵνα ἐκ προοιμίων
 δείξῃ τῶν οἰκείων τρόπων τὸ ἄτακτον, προλαβὼν ἐ-
 κείνας ἡγάγετο. Καὶ ἵνα μάθωμεν τῶν γυναικῶν τὸ
 δύστροπον, φησὶν ἡ Γραφή, «Καὶ ἦσαν ἐρίζουσαι τῷ
 15 Ἰσαὰκ καὶ τῇ Ρεβέκκα». Καὶ τί ἂν εἶη ταύτης τῆς
 μοχθηρίας χαλεπώτερον, ὅταν αἱ πᾶσαν τιμὴν ἀπονέ-
 μιν ὀφείλουσαι, μὴ μόνον τοῦτο μὴ ποιῶσιν, ἀλλὰ
 καὶ πρὸς φιλονεικίαν παρασκευάζωνται; Ταῦτα δὲ
 πάντα οὐχ ἁπλῶς ἡμῖν ἡ ἱστορία σημαίνει, ἀλλ' ἵνα
 20 μετὰ ταῦτα, ἐπειδὴν ἴδῃς τὴν Ρεβέκκαν πρὸς τὸν Ἰ-
 ακῶβ πολλὴν τὴν εὐνοίαν ἐπιδεικνυμένην, μάθῃς ὡς
 οὐκ ἀπεικὸς διεπράττετο. Τέως δὲ ἵνα μὴ τὴν ἀκο-
 λουθίαν προφθάσωμεν, αὐτοῖς ἐπώμεθα τοῖς γεγραμ-
 μένοις.

25 «Ἐγένετο δὲ μετὰ τὸ γηρᾶσαι τὸν Ἰσαὰκ, καὶ ἡμ-
 βλύνθησαν οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ τοῦ ὄραϊν», οὐκ ἔτι γάρ,
 φησὶν, ὑπὸ τοῦ γήρως ὄραϊν ἠδύνατο, «καὶ ἐκάλεσεν
 Ἡσαῦ τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν πρεσβύτερον καὶ εἶπεν αὐ-
 τῷ· Υἱέ μου, ἰδοὺ ἐγὼ γεγήρακα, καὶ οὐ γινώσκω τὴν
 30 ἡμέραν τῆς τελευτῆς μου. Νῦν οὖν λάβε τὸ σκεῦός
 σου, τὴν τε φαρέτραν καὶ τὸ τόξον, καὶ ἔξελεθε εἰς
 τὸ πεδῖον, καὶ θήρευσόν μοι θήραν, καὶ ποίησόν μοι
 ἐδέσματα, ὡς φιλῶ ἐγώ, καὶ ἔνεγκέ μοι, ἵνα φάγω,
 ὅπως εὐλογῆσῃ σε ἡ ψυχὴ μου, πρὶν ἢ ἀποθανεῖν με».
 35 Ἐνταῦθοι μοι σκόπει, ἀγαπητέ, τὴν ἄφατον τοῦ Θε-
 οῦ σοφίαν, καὶ ὅπως ὁ μὲν πατὴρ τὴν φυσικὴν φιλο-
 στοργίαν ἐπιδεικνύμενος ταῦτα διετάξατο τῷ Ἡσαῦ.

μᾶς ἐπεσήμανε τὴν ἡλικίαν τοῦ Ἡσαῦ, ὥστε νὰ ἡμπορέσωμεν νὰ μάθωμεν ἀπὸ ἐδῶ ἀκριβῶς τὴν ἡλικίαν τοῦ Ἰσαάκ. Διὰ τοῦτο ἔλεγεν, «Ὁ Ἡσαῦ δὲ ἦτο σαράντα ἐτῶν».

Ἐπειτα διὰ νὰ γνωρίσωμεν τὴν ἀπερισκεψίαν τοῦ παιδιοῦ καὶ ὅτι ἔλαβε γυναῖκας ἀπὸ τὰ ἔθνη, ἀπὸ τὰ ὁποῖα δὲν ἔπρεπεν, ἐφανέρωσεν εἰς ἡμᾶς, ὅτι ἡ μὲν μία ἦτο ἀπὸ τὸ γένος τῶν Χετταίων, ἡ δὲ ἄλλη ἀπὸ τὸ γένος τῶν Εὐαίων, ἂν καὶ ἔπρεπε νὰ μὴ ἀκεφθῇ τίποτε παρόμοιον, ἀφοῦ εἶχε μάθει, πόσον ἐφρόντισεν ὁ πατριάρχης Ἀβραάμ, ὅταν ἔστελλε τὸν ὑπηρέτην του νὰ φέρῃ γυναῖκα διὰ τὸν Ἰσαάκ ἀπὸ τὴν φυλὴν του, διότι ἡ μητέρα των ἡ Ρεβέκκα κατήγετο ἀπὸ τὴν Χαρράν. Ἀλλὰ διὰ νὰ δείξῃ ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τὸ ἄστατον τοῦ χαρακτῆρος του, ἐνυμφεύθη ἐκείνας μόνος του. Καὶ διὰ νὰ μάθωμεν καὶ τὸν δύστροπον χαρακτῆρα τῶν γυναικῶν, λέγει ἡ Γραφή, «Καὶ αὐταὶ ἐφιλονεικοῦσαν μὲ τὸν Ἰσαάκ καὶ τὴν Ρεβέκκαν. Τί θὰ ἡμποροῦσε νὰ ὑπάρξῃ χειρότερον ἀπ' αὐτὴν τὴν κακίαν, ὅταν αὐταὶ ποῦ ὀφείλουν νὰ ἀπονέμουν κάθε τιμὴν, ὄχι μόνον δὲν κάνουν αὐτό, ἀλλὰ καὶ φιλονεικοῦν; Ὅλα δὲ αὐτὰ δὲν μᾶς τὰ ἀναφέρει χωρὶς λόγον ἡ ἱστορία, ἀλλὰ διὰ νὰ μάθῃς μετὰ ἀπ' αὐτά, ὅταν θὰ ἰδῆς τὴν Ρεβέκκαν νὰ ἀγαπᾷ περισσότερο τὸν Ἰακώβ, ὅτι δὲν ἔκαμε τίποτε τὸ κακόν. Κατ' ἀρχὴν δὲ διὰ νὰ μὴ προχωρήσωμεν πρὶν ἀπὸ τὴν σειρὰν τῶν γεγονότων, ἅς παρακολουθήσωμεν αὐτά, τὰ ὁποῖα ἔχουν γραφῆ.

«Ἀφοῦ ἐγήρασεν ὁ Ἰσαάκ καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ του δὲν ἡμποροῦσαν νὰ ἰδοῦν», διότι λέγει, δὲν ἡμποροῦσε νὰ ἰδῆ λόγῳ τοῦ γήρατος, «καὶ ἐκάλεσε τὸν μεγαλύτερον υἱὸν του τὸν Ἡσαῦ καὶ εἶπεν εἰς αὐτόν· Παιδί μου, νὰ ἐγὼ ἔχω γηράσει καὶ δὲν γνωρίζω τὴν ἡμέραν τοῦ θανάτου μου. Τώρα λοιπὸν λάβε τὰ ὄπλα σου, τὴν φαρέτραν καὶ τὸ τόξον, καὶ πήγαινε εἰς τὴν πεδιάδα καὶ κινήγησε πρὸς χάριν μου καὶ κάμε μου φαγητά, ὅπως μοῦ ἀρέσει, καὶ φέρε μου νὰ φάγω, διὰ νὰ σὲ εὐλογήσῃ ἡ ψυχὴ μου πρὶν ἀποθάνω». Ἐδῶ πρόσεχε, παρακαλῶ, ἀγαπητέ, τὴν ἀπεριόριστον σοφίαν τοῦ Θεοῦ καὶ πῶς ὁ μὲν πατὴρ διέταξεν αὐτὰ εἰς τὸν Ἡσαῦ δεικνύων τὴν ἐκ φύσεως ἀγάπην του

ὁ δὲ σοφὸς καὶ εὐμήχανος Δεσπότης διὰ τῆς Ρεβέκ-
 κας τὴν οἰκείαν πρόρρησιν εἰς ἔργον ἐξενεχθῆναι πα-
 ρασκευάζει, διδάσκων ἡμᾶς ὅση τῆς ἀρετῆς ἢ ἰσχύς
 καὶ τῆς τῶν τρόπων ἐπιεικείας. Καὶ γὰρ ἐκεῖνος μὲν
 5 καὶ ἀπὸ τῶν πρωτοτοκίων, καὶ ἀπὸ τῆς τοῦ πατρὸς
 περὶ αὐτὸν διαθέσεως τὰ πρωτεῖα ἔχειν νομίζων, ἀ-
 θρόον ἀπάντων ἔρημος ἠύρισκετο, ἐπειδὴ τὰ παρ' ἐ-
 αυτοῦ εἰσενεγκεῖν οὐκ ἠβουλήθη· οὗτος δέ, ἐπειδὴ
 οἴκοθεν ἦν ἐνάρετος, καὶ τὴν ἄνωθεν εἶχε ροπὴν συμ-
 10 μαχοῦσαν αὐτῷ, καὶ ἄκοντος τοῦ πατρὸς τὴν παρ'
 αὐτοῦ εὐλογίαν ἐπισπᾶται. Οὐδὲν γὰρ ἰσχυρότερον
 τοῦ παρὰ τῆς δεξιᾶς ἐκείνης βοηθουμένου.

Ὅρα γοῦν ἀκριβῶς ἅπαντα, ἵνα μάθης τῆς οἰκο-
 νομίας τὴν ὑπερβολήν, καὶ πῶς ὁ μὲν τῆς ἐκεῖθεν
 15 ἀπολαύων ροπῆς, πολλῆς ἐν ἅπασιν ἀξιούται τῆς
 συνεργίας, ὥστε τὴν τοῦ πατρὸς εὐλογίαν εἰς αὐτὸν
 μετενεχθῆναι· ὁ δὲ πάντων διαμαρτάνει, προδομέ-
 νος οἴκοθεν διὰ τὴν τρόπων μοχθηρίαν. «Ρεβέκκα
 δέ», φησὶν, «ἤκουσε λαλοῦντος Ἰσαὰκ πρὸς Ἡσαῦ
 20 τὸν υἱὸν αὐτοῦ. Ἐπορεύθη δὲ Ἡσαῦ εἰς τὸ πεδῖον
 θηρᾶσαι θήραν τῷ πατρὶ αὐτοῦ. Εἶπεν δὲ Ρεβέκκα
 πρὸς τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν ἐλάσσω». Διὰ τί προσέθηκε,
 τὸν ἐλάσσω; Ἐπειδὴ ἄνωτέρω εἶπεν, ὅτι «Ἐκάλεσεν
 Ἰσαὰκ τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν πρεσβύτερον», ἵνα μάθω-
 25 μεν τίνι νῦν διαλέγεται ἡ Ρεβέκκα, φησί, «Πρὸς τὸν
 ἐλάσσω», τοῦτ' ἔστι, τὸν Ἰακώβ. «Ἰδέ, ἐγὼ ἤκουσα
 τοῦ πατρός σου λαλοῦντος πρὸς τὸν Ἡσαῦ τὸν ἀδελ-
 φόν σου, καὶ λέγοντος· Ἐνεγκέ μοι θήραν, καὶ ποι-
 ησόν μοι ἐδέσματα, ἵνα φαγὼν εὐλογήσω σε ἐναντίον
 30 Κυρίου, πρὸ τοῦ ἀποθανεῖν με». Ταῦτα μὲν ἤκουσα
 τοῦ πατρός σου πρὸς τὸν ἀδελφόν σου τὸν Ἡσαῦ δια-
 λεγομένου. «Νῦν οὖν, υἱέ, ἄκουέ μου καθά σοι ἐγὼ
 ἐντέλλομαι, καὶ πορευθεῖς εἰς τὰ πρόβατα λάβε μοι
 ἐκεῖθεν δύο ἐρίφους ἀπαλοὺς καὶ καλοὺς, καὶ ποιή-
 35 σω αὐτοὺς ἐδέσματα τῷ πατρί σου, καὶ φάγεται, ὅ-
 πως εὐλογήσῃ τε ὁ πατήρ σου πρὸ τοῦ ἀποθανεῖν

πρὸς αὐτόν, ὁ σοφὸς ὁμως καὶ ἐφευρετικὸς Κύριος προ-
 ετοιμάζει διὰ τῆς Ρεβέκκας νὰ πραγματοποιηθῇ τὸ ἰδικόν
 του σχέδιον, ἀφοῦ διδάσκη εἰς ἡμᾶς, πόση εἶναι ἡ δύνα-
 μίς τῆς ἀρετῆς καὶ τῶν καλῶν τρόπων. Καθ' ὅσον ὁ μὲν
 Ἡσαῦ, ὁ ὁποῖος ἐνόμιζεν ὅτι εἶχε τὰ πρωτεῖα λόγῳ τῶν
 πρωτοτοκίων καὶ τῆς πατρικῆς συμπαθείας πρὸς αὐτόν,
 εὐρέθη ἐντὸς μιᾶς στιγμῆς ἔρημος ἀπ' ὅλα, ἐπειδὴ δὲν
 ἠθέλησε νὰ προσφέρῃ αὐτὰ πού ἐξηρτῶντο ἀπὸ αὐτόν.
 Ὁ Ἰακώβ ὁμως ἐπειδὴ ἦτο ἐκ φύσεως ἐνάρετος καὶ εἶχε
 μαζί του τὴν ἄνωθεν βοήθειαν, ἀποσπᾷ καὶ χωρὶς τὴν θέ-
 λησιν τοῦ πατρὸς του τὴν εὐλογίαν του. Διότι τίποτε δὲν εἶ-
 ναι ἰσχυρότερον ἀπ' αὐτόν, ὁ ὁποῖος ἔχει βοηθὸν τὸν Θεόν.

Πρόσεχε λοιπὸν τὰ πάντα μὲ ἀκρίθειαν, διὰ νὰ μά-
 θης τὴν ὑπερβολικὴν φροντίδα τοῦ Θεοῦ, ὅτι δηλαδὴ ὁ
 μὲν Ἰακώβ, ἐπειδὴ ἔχει τὴν θείαν βοήθειαν, γίνεται ἄξιος
 μεγάλης προστασίας εἰς ὅλα, ὥστε ἡ πατρικὴ εὐλογία
 νὰ ἔλθῃ εἰς αὐτόν, ἐνῶ ὁ Ἡσαῦ χάνει τὰ πάντα προδο-
 μένος ἀπὸ τὸν ἑαυτόν του λόγῳ τοῦ κακοῦ του χαρακτή-
 ρος. «Ἡ δὲ Ρεβέκκα», λέγει, «ἤκουσε τὸν Ἰσαὰκ νὰ ὁμι-
 λῇ πρὸς τὸν Ἡσαῦ τὸν υἱὸν του. Καὶ ὁ Ἡσαῦ ἐπῆγεν εἰς
 τὴν πεδιάδα διὰ νὰ κυνηγήσῃ καὶ νὰ φέρῃ κυνήγιον εἰς
 τὸν πατέρα του. Ἡ Ρεβέκκα ὁμως εἶπεν εἰς τὸν υἱὸν της
 τὸν μικρότερον». Διατί ἐπρόσθεσε, «τὸν μικρότερον»;
 Ἐπειδὴ προηγουμένως εἶπεν, ὅτι «Ὁ Ἰσαὰκ ἐκάλεσε τὸν
 υἱὸν του τὸν μεγαλύτερον», διὰ νὰ μάθωμεν μὲ ποῖον συ-
 ζητᾷ ἡ Ρεβέκκα, λέγει, «πρὸς τὸν μικρότερον», δηλαδὴ
 τὸν Ἰακώβ. «Νὰ ἐγὼ ἤκουσα τὸν πατέρα σου νὰ ὁμιλῇ
 πρὸς τὸν Ἡσαῦ τὸν ἀδελφόν σου καὶ νὰ τοῦ λέγῃ· Νὰ
 μοῦ φέρῃς κυνήγιον καὶ νὰ μοῦ κάνῃς φαγητά, ὥστε, ἀ-
 φοῦ τὰ φάγω νὰ σὲ εὐλογήσω ἐνώπιον τοῦ Κυρίου πρὶν
 ἀποθάνω». Αὐτὰ ἤκουσα νὰ λέγῃ ὁ πατέρας σου πρὸς τὸν
 ἀδελφόν σου τὸν Ἡσαῦ. «Τώρα λοιπὸν, υἱέ μου, ἄκουσέ
 με εἰς ὅ,τι ἐγὼ θὰ σὲ συμβουλεύσω. Πήγαινε τώρα εἰς τὸ
 ποῖμνιον καὶ φέρε μοι ἀπὸ ἐκεῖ δύο τρυφερά καὶ καλὰ
 ἐρίφια, διὰ νὰ κάμω αὐτὰ ἐδέσματα εἰς τὸν πατέρα σου,
 ὅπως τοῦ ἀρέσει, καὶ θὰ προσφέρῃς αὐτὰ εἰς αὐτόν διὰ

αὐτόν».

2. "Ορα μητρὸς φιλοστοργίαν, μᾶλλον δὲ Θεοῦ οἰκονομίαν. Αὐτὸς γὰρ ἦν ὁ καὶ ταύτην πρὸς τὴν συμβουλήν διεγείρων, καὶ τὸ πᾶν κατορθωθῆναι ποιῶν.
5 Εἶδες τῆς μητρὸς τὴν ἀρίστην συμβουλήν; "Ορα καὶ τοῦ Ἰακώβ τὸ περισκευμένον, καὶ ὅπως διὰ τῆς ἀποκρίσεως τῶν οἰκείων τρόπων δείκνυσι τὴν ἐπιείκειαν. «Εἶπε γάρ», φησί, «πρὸς τὴν μητέρα αὐτοῦ· ἔστιν ὁ ἀδελφός μου Ἡσαῦ ἀνὴρ δασύς, ἐγὼ δὲ ἀνὴρ
10 λεῖος· μήποτε ψηλαφήσῃ με ὁ πατήρ, καὶ ἔσομαι ἐναντίον αὐτοῦ ὡς καταφρονῶν, καὶ ἐπάξω ἑμαυτῶν κατάραν, καὶ οὐκ εὐλογίαν». Πολλὴ τοῦ παιδὸς ἡ εὐγνωμοσύνη, καὶ ἡ πρὸς τὸν πατέρα αἰδώς. Δέδοικα, φησί, μὴ εἰς τὸ ἐναντίον μοι τὰ τῆς σπουδῆς ἐπέλθῃ,
15 μὴ δόξω ἐναντιοῦσθαι τῇ τοῦ πατρὸς γνώμῃ, καὶ ἀντὶ τῆς εὐλογίας κατάραν ἐπισπάσωμαι.

Τί οὖν ἡ Ρεβέκκα, ἡ θαυμασία καὶ φιλόστοργος; Ἐπειδὴ οὐκ ἐξ οἰκείας γνώμης μόνον τοῦτο διεπράττετο, ἀλλὰ καὶ τῇ ἄνωθεν ὑπηρετεῖτο προορήσει, πᾶσαν
20 σπουδὴν ποιεῖται τὸν φόβον ἐξελεῖν τοῦ παιδός· καὶ θάρσος ἐνθεῖναι, ὥστε τὴν συμβουλήν εἰς ἔργον ἀγαγεῖν· καὶ οὐχ ὑπισχνεῖται αὐτῶ, ὅτι δυνήσεται παρακροῦσασθαι τὸν πατέρα καὶ λαθεῖν· ἀλλὰ τί; «Ἐπ' ἐμὲ ἡ κατάραν σου, τέκνον· μόνον ὑπάκουσον τῆς φωνῆς μου, καὶ πορευθεὶς ἔνεγκε μοι». Κἂν γένηται
25 τοιοῦτόν τι, φησὶν, οὐδὲν αὐτὸς παραβλαβήσῃ. Μὴ τοίνυν δείσης, ἀλλὰ θαρρῶν «Ἐπάκουσόν μου τῆς φωνῆς», καὶ ποιεῖ τὰ παρ' ἐμοῦ σοι συμβουλευθέντα. Τοῦτο ἀληθῶς φιλοστοργία μητρὸς, τὸ ὑπὲρ τοῦ παιδός
30 ἑτοιμῶς ἅπαντα καταδέχεσθαι. Ταῦτα εἰποῦσα ἴσχυσε ἐξελεῖν τοῦ παιδὸς τὸν φόβον. «Καὶ πορευθεὶς ἔλαβε καὶ ἤνεγκε τῇ μητρὶ αὐτοῦ· καὶ ἐποίησεν ἑδέσματα, καθὰ ἐφίλει ὁ πατήρ αὐτοῦ. Καὶ λαβοῦσα», φησὶν, «ἡ Ρεβέκκα τὴν στολήν τοῦ υἱοῦ αὐτῆς τοῦ
35 πρεσβυτέρου τὴν καλήν, ἣ ἦν παρ' αὐτῇ ἐν τῷ οἴκῳ,

νά φάγη καὶ νά σέ εὐλογήσῃ πρὶν ἀποθάνῃ».

2. Πρόσεχε τὴν στοργὴν τῆς μητρὸς ἢ μᾶλλον τὴν οἰκονομίαν τοῦ Θεοῦ. Διότι αὐτός ἦτο ἐκεῖνος πού ἔκαμεν αὐτὴν νά τόν συμβουλεύσῃ καὶ νά γίνουν ὅλα κατορθωτά. Εἶδες τὴν ἀρίστην συμβουλήν τῆς μητρὸς; Πρόσεχε καὶ τὴν περίσκεψιν τοῦ Ἰακώβ καὶ πῶς μέ τὴν ἀπάντησιν ἀποδεικνύει τὸν καλόν του χαρακτήρα. Διότι λέγει· «Εἶπεν ὁ Ἰακώβ εἰς τὴν μητέρα του. Ὁ ἀδελφός μου Ἡσαῦ εἶναι δασύτριχος, ἐνῶ ἐγὼ εἶμαι ἄτριχος. Μήπως μέ ψηλαφήσῃ ὁ πατήρ μου καὶ θά φανῶ εἰς αὐτόν ἀπατεῶν καὶ θά ἐπισύρω ἐναντίον μου τὴν κατάραν καὶ ὄχι τὴν εὐλογίαν». Μεγάλη εἶναι ἡ εὐγνωμοσύνη καὶ ὁ σεβασμός τοῦ παιδιοῦ πρὸς τὸν πατέρα. Φοβοῦμαι, λέγει, μήπως αὐταὶ αἱ ἐπιδιώξεις μου ἀποβοῦν εἰς θάρος μου, μήπως φανῶ, ὅτι εἶμαι ἀντίθετος μέ τὴν θέλησιν τοῦ πατρὸς καὶ ἀντὶ τῆς εὐλογίας λάβω τὴν κατάραν του.»

Τί λοιπόν εἶπεν ἡ θαυμασία καὶ στοργικὴ Ρεβέκκα; Ἐπειδὴ δὲν ἔκανε αὐτὸ μόνον μέ τὴν ἰδικὴν τῆς θέλησιν, ἀλλὰ ἐξυπηρετοῦσε καὶ τὸ θεῖον σχέδιον, καταβάλλει κάθε προσπάθειαν νά ἀπομακρύνῃ ἀπὸ τὸ παιδί τὸν φόβον καὶ νά τὸ ἐνθαρρύνῃ, ὥστε νά πραγματοποιήσῃ τὴν συμβουλήν τῆς. Καὶ δὲν ὑπόσχεται εἰς αὐτόν ὅτι θά ἤμπορέσῃ νά παραπλανήσῃ τὸν πατέρα του καὶ νά διαφύγῃ τὴν προσοχὴν του, ἀλλὰ τί λέγει; «Ἐπάνω μου ὡς πέση ἡ κατάρα σου, τέκνον μου. Μόνον ὑπάκουσε εἰς αὐτὰ πού σοῦ λέγω καὶ πήγαινε νά μοῦ φέρῃς τὰ ἐρίφια». Καὶ ἂν συμβῇ κάτι παρόμοιον, λέγει, καθόλου δὲν θά σέ θλάψῃ. Νά μὴ φοβηθῆς λοιπόν, ἀλλὰ μέ θάρρος. «Νά ὑπακούσῃς εἰς αὐτὸ πού σοῦ λέγω», καὶ νά κάμῃς αὐτὰ πού σέ συμβουλεύω. Αὐτὸ εἶναι πραγματικὴ στοργὴ μητέρας, τὸ νά εἶναι ἔτοιμη ὅδηγῃ νά ὑποστῇ τὰ πάντα διὰ τὸ παιδί τῆς. Μὲ αὐτά, τὰ ὁποῖα εἶπεν, ἤμπόρεσε νά ἀποβάλῃ τὸν φόβον τοῦ παιδιοῦ· «Καὶ ἐπῆγε καὶ ἔλαβε καὶ ἔφερεν αὐτὰ εἰς τὴν μητέρα του. Καὶ αὕτη ἔκαμεν αὐτὰ ἐδέσματα, ὅπως ἤρεσαν εἰς τὸν πατέρα του. Καὶ ἔλαβεν ἡ Ρεβέκκα τὴν καλὴν στολὴν τοῦ μεγαλυτέρου υἱοῦ τῆς πού εὗρισκε-

ἐνέδυσεν Ἰακώβ τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν νεώτερον, καὶ τὰ δέρματα τῶν ἐρίφων περιέθηκε περὶ τοὺς βραχίονας αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ τὰ γυμνά τοῦ τραχήλου αὐτοῦ, καὶ ἔδωσε τὰ ἐδέσματα καὶ τοὺς ἄρτους, οὓς ἐποίησεν, εἰς τὰς χεῖρας Ἰακώβ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς, καὶ εἰσηνεγκε τῷ πατρὶ αὐτοῦ».

Θέα μοι ἐνταῦθα τῆς Ρεβέκκας μετὰ τῆς φιλοστοργίας καὶ τὴν πολλὴν σοφίαν. Ἐπειδὴ γὰρ εἶπεν ἄνωτέρω, ὅτι ὁ μὲν ἦν δασύς, ὁ δὲ λεῖος, τὴν στολήν, 10 φηοῖν, ἐνέδυσεν αὐτὸν τοῦ Ἡσαῦ, καὶ τὰ δέρματα περιέθηκεν αὐτῷ, καὶ πανταχόθεν σχηματίσασα αὐτόν, ὡς τὴν ἀπάτην εἰς ἔργον ἔλθειν, δοῦσα τὰ ἐδέσματα καὶ τοὺς ἄρτους εἰς τὰς χεῖρας, παρεσκεύασε προσαγαγεῖν τῷ πατρὶ. Σκόπει μοι πάλιν ἐνταῦθα, 15 πῶς τῆς ἄνωθεν χάριτος ἦν τὸ πᾶν. Ὅταν γὰρ ἡμεῖς τὰ παρ' ἑαυτῶν εἰσενέγκωμεν, δαπιλῶς ἀπολαύσομεν καὶ τῆς παρὰ τοῦ Θεοῦ συνεργίας. Ἴνα γὰρ μὴ ραθυμῶμεν, μηδὲ ἀναπεπτωκότες ὦμεν, βούλεται καὶ ἡμᾶς τι συνεισφέρειν, ἵν' οὕτω καὶ τὰ παρ' 20 ἑαυτοῦ ἐπιδείξηται· καὶ οὔτε τὸ πᾶν τῆς ἄνωθεν γίνεται βοηθείας, ἀλλὰ δεῖ καὶ ἡμᾶς τι συνεισενεγκεῖν· οὔτε παρ' ἡμῶν πάλιν ἀπαιτεῖ τὸ πᾶν, εἰδὼς τῆς ἡμετέρας ἀσθενείας τὴν ὑπερβολήν, ἀλλὰ τὴν οἰκείαν φιλανθρωπίαν μιμούμενος, καὶ βουλόμενος ἀφορμὴν 25 τινὰ λαβεῖν, ὥστε τὴν οἰκείαν φιλοτιμίαν ἐπιδείξασθαι, ἀναμένει τὰ παρ' ἡμῶν εἰσενεχθῆναι· ὅπερ καὶ νῦν γεγένηται.

Ἐπειδὴ γὰρ καὶ ὁ Ἰακώβ καὶ ἡ Ρεβέκκα, ἅπερ ἐχρῆν ἀφ' ἑαυτῶν γενέσθαι, πεποιήκασιν, καὶ ὁ μὲν ὑπήκουσε τῆς συμβουλῆς τῆς μητρός, ἡ δὲ τὰ παρ' 30 ἑαυτῆς πάντα ἐπλήρωσε, τότε λοιπὸν καὶ ὁ ἀγαθὸς Δεσπότης τὸ πάντων δυσχερέστερον τοῦτο μετ' εὐκολίας ἀνυσθῆναι πεποίηκε, τὸ μὴ γενέσθαι κατάδηλον τῆς ἀπάτης τὸ δράμα τῷ Ἰσαάκ. Ἐπειδὴ γὰρ προσήνεγκε τὰ ἐδέσματα τῷ πατρὶ, εἶπε· «Τίς εἰ σὺ, τέκνον; Καὶ εἶπεν Ἰακώβ τῷ πατρὶ αὐτοῦ· ἐγὼ εἰμι 35

το εἰς τὴν οἰκίαν τῆς καὶ ἐνέδυσσε μὲ αὐτὴν τὸν Ἰακώβ τὸν υἱὸν τῆς τὸν νεώτερον. Καὶ μὲ τὰ δέρματα τῶν ἐριφίων ἐσκέπασε τὰ χέρια αὐτοῦ καὶ τὰ γυμνὰ μέρη τοῦ τραχήλου του καὶ ἔδωσεν εἰς τὸν Ἰακώβ τὸν υἱὸν τῆς τὰ ἐδέσματα καὶ τὸν ἄρτον ποῦ εἶχεν ἐτοιμάσει, καὶ ὁ Ἰακώβ τὰ προσέφερεν εἰς τὸν πατέρα του».

Πρόσεχε ἐδῶ, παρακαλῶ, μαζί μὲ τὴν στοργὴν καὶ τὴν μεγάλην σοφίαν τῆς Ρεβέκκας. Ἐπειδὴ δηλαδὴ εἶπε προηγουμένως, ὅτι ὁ μὲν Ἡσαῦ ἦτο δασύτριχος, ὁ δὲ Ἰακώβ ἄτριχος, ἐφόρεσεν εἰς τὸν Ἰακώβ, λέγει, τὴν στολὴν τοῦ Ἡσαῦ καὶ ἐσκέπασεν αὐτὸν μὲ τὰ δέρματα καί, ἀφοῦ μετεμόρφωσε πλήρως αὐτὸν ὥστε νὰ πραγματοποιηθῇ ἡ ἀπάτη, καὶ ἀφοῦ ἔδωσε τὰ ἐδέσματα καὶ τοὺς ἄρτους εἰς τὰ χέρια του, τὸν ἠτοίμασε νὰ φέρῃ αὐτὰ εἰς τὸν πατέρα του. Σκέψου, παρακαλῶ, πάλιν ἐδῶ ὅτι τὸ κάθε τι ἦτο ἔργον τῆς θείας χάριτος. Καθ' ὅσον, ὅταν ἡμεῖς προσφέρωμεν ὅ,τι ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἡμᾶς, θὰ ἀπολαύσωμεν μὲ ἀφθονίαν καὶ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ. Διὰ νὰ μὴ εἴμεθα λοιπὸν ὀκνηροὶ καὶ νὰ μὴ χάνωμεν τὸ θάρρος μας, ἐπιθυμεῖ νὰ προσφέρωμεν καὶ ἡμεῖς κάτι, διὰ νὰ φανερώσῃ ἔτσι καὶ τὰς ἰδικὰς του ἐνεργείας. Καὶ οὔτε γίνεται τὸ πᾶν ἀπὸ τὴν ἄνωθεν βοήθειαν, ἀλλὰ πρέπει καὶ ἡμεῖς νὰ προσφέρωμεν κάτι, οὔτε ἀπαιτεῖ πάλιν τὸ πᾶν ἀπὸ ἡμᾶς, ἀφοῦ γνωρίζει τὸ μέγεθος τῆς ἀδυναμίας μας. Λόγω ὁμοίως τῆς φιλανθρωπίας του καὶ ἐπειδὴ θέλει νὰ λάβῃ κάποιαν ἀφορμὴν, διὰ νὰ φανερώσῃ τὴν φιλοτιμίαν του, περιμένει νὰ προσφέρωμεν, ὅ,τι ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἡμᾶς, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἔγινε καὶ τώρα.

Ἄφοῦ λοιπὸν καὶ ὁ Ἰακώβ καὶ ἡ Ρεβέκκα ἔκαναν αὐτὰ ποῦ ἔπρεπε νὰ γίνουν ἀπ' αὐτοὺς καὶ ὁ μὲν ὑπήκουσεν εἰς τὴν συμβουλήν τῆς μητρός, ἡ δὲ ἄλλη ἔκαμεν ὅ,τι ἔπρεπε, τότε πλέον καὶ ὁ ἀγαθὸς Θεὸς ἔκαμεν, ὥστε νὰ πραγματοποιηθῇ μὲ εὐκολίαν τὸ δυσκολώτερον ἀπ' ὅλα, τὸ νὰ μὴ ἀποκαλυφθῇ δηλαδὴ εἰς τὸν Ἰσαὰκ ἡ ὑπόθεσις τῆς ἀπάτης. Διότι, ὅταν προσέφερε τὰ ἐδέσματα εἰς τὸν πατέρα του, εἶπε· «Ποῖος εἶσαι σύ, τέκνον μου; Καὶ ὁ

Ἦσαῦ ὁ υἱός σου ὁ πρωτότοκος· πεποίηκά σοι, καθὰ
 λελάληκάς μοι. Ἄναστὰς κάθισον, καὶ φάγε ἐκ τῆς
 θήρας μου, ὅπως εὐλογῆσῃ με ἡ ψυχὴ σου». Ἐννόει
 μοι, μεθ' ὅσης ἀγωνίας ταῦτα ἐφθέγγετο ὁ Ἰακώβ.
 5 Ὁ γὰρ ἐν προοιμίῳ εἰπὼν τῇ μητρὶ, φοβοῦμαι μὴ
 ἐπάξω ἑμαυτῷ κατάραν καὶ οὐκ εὐλογίαν, νῦν ἐν ὅ-
 σω φόβῳ καθειστήκει τοσοῦτον δράμα ὑποκρινόμε-
 νος; Ἄλλ' ἐπειδὴ Θεὸς ἦν ὁ συνεργῶν τοῖς γινομέ-
 νοις, ἅπαντα εἰς ἔργον ἐξήει. Τί οὖν, ἂν εἶποι τις,
 10 καὶ τῷ ψεύδει τῷ τοιούτῳ Θεὸς συνήργησε;

Μὴ ἀπλῶς ἐξέταζε τὸ γινόμενον, ἀγαπητέ, ἀλλὰ
 τὸν σκοπὸν καταμάνθανε, καὶ ὅτι οὐ βιωτικῆς ἔνεκέν
 τινος πλεονεξίας τοῦτο ἐγίνετο, ἀλλὰ τοῦ πατρὸς τὴν
 εὐλογίαν ἐπισπάσασθαι ἐσπούδαζεν· ἄλλως δὲ εἰ μέλ-
 15 λοις ἀπλῶς τὰ γινόμενα ἐξετάζειν, καὶ μὴ τὸν σκοπὸν
 πανταχοῦ ἐπιζητεῖν, ὄρα σοι τὸν πατριάρχην παιδο-
 κτόνον ὀνομάζειν καὶ τὸν Φινεὲς ἀνδροφόνον. Ἄλλ'
 οὔτε ἐκεῖνος παιδοκτόνος, ἀλλὰ καὶ λίαν φιλόστορ-
 γος, εἰ καὶ τις ἄλλος· οὔτε οὗτος ἀνδροφόνος, ἀλλὰ
 20 τὸ μᾶλλον καὶ ἄγαν ζηλωτής. Ἐκάτερος γὰρ αὐτῶν
 τὸ δοκοῦν τῷ Θεῷ διεπράττετο. Διόπερ ὁ μὲν διὰ τὴν
 ὑπακοὴν πολλῆς ἀξιοῦται τῆς ἄνωθεν ἀμοιβῆς· ὁ δ'
 διὰ τὸν ζῆλον ἀνακηρύττεται. «Ἔστη γάρ», φησί,
 «Φινεὲς, καὶ ἐξιλάσατο». Εἰ τοίνυν φόνος εὐδοκίμη-
 25 σε καὶ παιδοκτονία ἐν ἐκείνοις, ἐπειδὴ κατὰ Θεοῦ
 γνώμην ἐγένετο, καὶ οὐ τοῖς γεγονόσι προσέχομεν,
 ἀλλὰ τῷ σκοπῷ τῶν γινομένων, καὶ τῇ τῶν πεποιη-
 κότων γνώμῃ, πολλῷ μᾶλλον καὶ ἐνταῦθα τοῦτο λο-
 γίζεσθαι χρή.

30 3. Μὴ τοίνυν τοῦτο σκόπει, ὅτι ψεῦδος ἦν τὰ
 λεγόμενα παρὰ τοῦ Ἰακώβ, ἀλλ' ἐκεῖνο ἐννόει, ὅτι
 βουλόμενος ὁ Θεὸς εἰς ἔργον τὴν πρόρρησιν αὐτοῦ

Ἰακώβ εἶπεν εἰς τὸν πατέρα του Ἐγὼ εἶμαι ὁ Ἡσαῦ ὁ υἱός σου ὁ πρωτότοκος. Ἔκαμα ὅπως μοῦ εἶπες. Σήκω, κάθισε καὶ φάγε ἀπὸ τὸ κυνήγιον, διὰ νὰ μὲ εὐλογήσῃ ἡ ψυχὴ σου». Σκέψου, παρακαλῶ, μὲ πόσῃ ἀγωνίᾳ ἔλεγεν αὐτὰ ὁ Ἰακώβ. Καθ' ὅσον αὐτὸς ὁ ὁποῖος εἰς τὴν ἀρχὴν εἶπεν εἰς τὴν μητέρα του, φοβοῦμαι, μήπως ἀποκομίσω διὰ τὸν ἑαυτὸν μου τὴν κατάραν καὶ ὄχι τὴν εὐλογίαν, πόσον φοβεῖται τώρα, ποῦ ὑποκρίνεται τόσο μεγάλο ψεῦδος; Ἐπειδὴ ὅμως ἦτο ὁ Θεὸς ἐκεῖνος ποῦ ἦτο συνεργός εἰς ὅσα ἐγίνοντο, διὰ τοῦτο ὅλα ἐπραγματοποιοῦντο. Τί λοιπὸν, θὰ ἠμποροῦσε νὰ εἰπῇ κάποιος, καὶ ὁ Θεὸς συνήργησε εἰς αὐτὸ τὸ ψεῦδος;

Νὰ μὴ ἐξετάζῃ*, ἀγαπητέ, ἀπλῶς αὐτό, τὸ ὁποῖον ἐγένεν ἐξ αἰτίας κάποιας βιωτικῆς πλεονεξίας, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐπεδίωκε νὰ λάβῃ τὴν πατρικὴν εὐλογίαν. Ἀλλιῶς, ἐὰν πρόκειται νὰ ἐξετάζῃς τὰ γεγονότα ἀπλῶς καὶ νὰ μὴ ἐπιζητῆς παντοῦ τὸν σκοπὸν, πρόσεχε μήπως ὀνομάσῃς τὸν πατριάρχην Ἀβραάμ παιδοκτόνον καὶ τὸν Φινεές δολοφόνον. Ὅμως οὔτε ὁ πατριάρχης ἦτο παιδοκτόνος, ἀλλὰ πολὺ φιλόστοργος μάλιστα, ὅσον κανεὶς ἄλλος. Οὔτε ἐκεῖνος ἦτο δολοφόνος, ἀλλὰ ὑπερβολικὰ ζηλωτής. Διότι ὁ καθεὶς ἀπ' αὐτοῦς τοὺς δύο ἔκαμεν ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἐφαίνετο καλὸν εἰς τὸν Θεόν. Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς ὁ μὲν Ἀβραάμ ἐξ αἰτίας τῆς ὑπακοῆς του γίνεται ἄξιός τῆς ἁνωθεν ἀμοιβῆς, ὁ δὲ Φινεές λόγῳ τοῦ ζήλου του στεφανώνεται. Διότι λέγει, «Ἐστάθη ὁ Φινεές καὶ ἐξιλέωσε τὸν Θεόν»². Ἐὰν λοιπὸν ὁ φόνος καὶ ἡ παιδοκτονία ἀπεδείχθησαν καλὰ δι' αὐτούς, ἀφοῦ ἐγιναν μὲ τὴν θέλησιν τοῦ Θεοῦ, καὶ δὲν προσέχωμεν εἰς τὰ γεγονότα, ἀλλ' εἰς τὸν σκοπὸν αὐτῶν τῶν γεγονότων καὶ εἰς τὴν διάθεσιν ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι κάνουν αὐτά, πολὺ περισσότερον πρέπει νὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν αὐτὸ καὶ ἐδῶ.

3. Μὴ σκέπτεσαι λοιπὸν αὐτό, ὅτι δηλαδὴ ἦσαν ψεῦδος ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἔλεγεν ὁ Ἰακώβ, ἀλλὰ νὰ ἔχῃς ὑπ' ὄψιν σου ὅτι ὁ Θεὸς ἐρρύθμισε νὰ γίνουν ὅλα κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ἐπειδὴ ἤθελε νὰ πραγματοποιήσῃ τὸ σχέδιόν

ἀγαγεῖν, ἅπαντα οὕτως ᾠκονόμησε γενέσθαι. Καὶ ἵνα μάθῃς ὅτι ὁ Θεὸς ἦν ὁ πάντα ἐξευμαρίζων, καὶ τὰ δύσκολα εὐκόλα ποιῶν, ὅρα πῶς ὁ δίκαιος οὐκ ἠδυνήθη συνιδεῖν τὴν ἀπάτην, ἀλλὰ καὶ πείθεται τοῖς παρὰ τοῦ Ἰακώβ ρηθεῖσι, καὶ ἀπολαύσας τῶν ἐδεσμάτων ἀμείβεται αὐτὸν ταῖς εὐλογίαις. Καὶ οὐ πρότερον παραγίνεται ἀπὸ τῆς θήρας ὁ Ἡσαῦ, μέχρις ὅτε πάντα τέλος ἔλαβεν, ἵνα διὰ πάντων γνῶμεν ὅτι κατὰ Θεοῦ γνώμην τὸ γινόμενον ἦν. «Εἶπε δέ», φησὶν, «Ἰσαάκ· τί τοῦτο, ὅτι ταχὺ εὔρες, ᾧ τέκνον; Ὁ δὲ εἶπεν· ὁ παρέδωκε Κύριος ὁ Θεός σου ἐναντίον ἐμοῦ». Ἔτι ἐναγώνιος εἰστήκει ὁ Ἰακώβ, καὶ ἤυξετο αὐτῷ τὰ τοῦ φόβου, καὶ πάντα ἐγίνετο, ἵνα μάθωμεν δι' αὐτῶν ὅτι ὁ φιλόανθρωπος Δεσπότης οὐχ ἀπλῶς τὴν οἰκείαν ἐπιδείκνυται πρόνοιαν, ἀν μὴ πολλὴν ἴδη καὶ τὴν παρ' ἡμῶν θερμότητα γινομένην.

Μὴ γάρ μοι παραδράμῃς, ἀγαπητέ, τοῦτον νῦν τὸν ἀγῶνα, ἀλλὰ σκόπει, ὅτι περὶ τοῦ παντός ἦν αὐτῷ ὁ κίνδυνος, καὶ ἐδεδοίκει καὶ ἔτρεμε, μὴ δι' εὐλογίαν κατάρτας ὑπεύθυνος γένηται. Εἰτά φησιν, «Εἶπε δὲ Ἰσαάκ· ἔγγισόν μοι, καὶ ψηλαφήσω σε, τέκνον, εἰ σὺ εἶ ὁ υἱός μου Ἡσαῦ, ἢ οὐ». Ἀπὸ γὰρ τῆς φωνῆς ἠρέμα πῶς ἐνεδοίαζεν ὁ δίκαιος· ἀλλ' ἐπειδὴ ἐχρῆν τὴν οἰκονομίαν εἰς ἔργον ἐξελθεῖν, οὐ συνεχωρήθη συνιδεῖν τὴν ἀπάτην. «Ἦγγισε δέ», φησὶν, «Ἰακώβ, καὶ ἐψηλάφησεν αὐτόν, καὶ εἶπεν· ἦ μὲν φωνή, φωνή Ἰακώβ· αἱ δὲ χεῖρες, χεῖρες Ἡσαῦ· καὶ οὐκ ἐπέγνω αὐτόν». Ὅρα πῶς δείκνυται ὅτι τῆς τοῦ Θεοῦ χάριτος ἦν τὸ πᾶν, τῆς παρασκευαζούσης καὶ αὐτὸν μηδὲν τῶν γινομένων συνιδεῖν, καὶ τὸν Ἰακώβ ἀπολαῦσαι τῆς πατρικῆς εὐλογίας. «Καὶ οὐκ ἐπέγνω αὐτόν», φησὶν· «Ἦσαν γὰρ αἱ χεῖρες αὐτοῦ ὡς αἱ χεῖρες Ἡσαῦ. Καὶ εἶπεν· εἰ σὺ εἶ ὁ υἱός μου Ἡσαῦ;».

Ὅρα πάλιν πῶς δείκνυσιν ἡ θεία Γραφή ὅτι, ἐ-

του. Καὶ διὰ νὰ καταλάβῃς ὅτι ὁ Θεὸς ἦτο αὐτός πού ἔκανε τὰ πάντα ἐλαφρὰ καὶ τὰ δύσκολα εὐκόλα, πρόσεχε πῶς ὁ δίκαιος Ἰσαὰκ δὲν ἠμπόρεσε νὰ καταλάβῃ τὴν ἀπάτην, ἀλλὰ πείθεται εἰς τοὺς λόγους τοῦ Ἰακώβ καί, ἀφοῦ ἀπήλαυσε τὰ ἐδέσματα, ἀμείβει αὐτὸν μὲ τὰς εὐλογίας του. Καὶ δὲν ἐπιστρέφει ὁ Ἡσαῦ ἐνωρίτερον ἀπὸ τὸ κυνήγιον, μέχρις ὅτου ἐτελείωσαν ὅλα, διὰ νὰ καταλάβωμεν μὲ ὅλα, ὅτι ἐκεῖνο πού ἐγένεν, ἦτο αὐμφωνον μὲ τὴν θέλησιν τοῦ Θεοῦ. «Εἶπε δὲ ὁ Ἰσαὰκ εἰς τὸν Ἰακώβ· πῶς ἐγένεν αὐτό, τέκνον μου, καὶ εὔρες τὸ κυνήγιον γρήγορα; Καὶ αὐτός εἶπεν· Κύριος ὁ Θεός σου ἔφερεν αὐτὸ ἔμπροσθέν μου». Μὲ μεγαλυτέραν ἀγωνίαν ἐστέκετο ὁ Ἰακώβ καὶ ἠῤῥξανεν ὁ φόβος του καὶ ὅλα ἐγίνοντο, διὰ νὰ μάθωμεν μὲ αὐτά, ὅτι ὁ φιλόανθρωπος Κύριος δὲν δείχνει τὴν φροντίδα του, ἐὰν δὲν ἰδῇ καὶ ἡμᾶς νὰ ἔχωμεν μέγαν ζῆλον.

Μὴ λησμονήσης, ἀγαπητέ, παρακαλῶ, αὐτὸν τὸν ἀγῶνα, ἀλλὰ σκέψου, ὅτι ὑπῆρχεν εἰς αὐτὸν κίνδυνος διὰ τὸ πᾶν καὶ ἐφοβεῖτο καὶ ἔτρεμε, μήπως ἀντὶ διὰ τὴν εὐλογίαν γίνῃ ὑπεύθυνος κατάρως. Ἐπειτα λέγει, «Εἶπε δὲ ὁ Ἰσαὰκ εἰς τὸν Ἰακώβ. Πλησίασέ με, τέκνον μου, διὰ νὰ σὲ ψηλαφήσω, ἐὰν σὺ εἶσαι ὁ υἱός μου ὁ Ἡσαῦ, ἢ ὄχι». Διότι ἀπὸ τὴν φωνὴν ἀμφέβαλλεν ὀλίγον τι ὁ δίκαιος. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἔπρεπε νὰ πραγματοποιηθῇ τὸ σχέδιον τοῦ Θεοῦ, δὲν ἐπετράπη νὰ καταλάβῃ τὴν ἀπάτην. «Καὶ ἐπλησίασεν αὐτὸν ὁ Ἰακώβ καὶ ὁ πατήρ του τὸν ἐψηλάφησε καὶ εἶπεν. Ἡ μὲν φωνὴ εἶναι φωνὴ τοῦ Ἰακώβ, τὰ δὲ χέρια εἶναι χέρια τοῦ Ἡσαῦ. Καὶ δὲν ἀνεγνώρισεν αὐτόν». Πρόσεχε πῶς ἀποδεικνύεται ὅτι τὸ κάθε τι ἦτο ἔργον τῆς θείας χάριτος, ἢ ὁποῖα ἔκανε καὶ τὸν Ἰσαὰκ νὰ μὴ ἀντιληφθῇ τίποτε ἀπ' αὐτά, τὰ ὁποῖα ἐγίνοντο, καὶ τὸν Ἰακώβ νὰ ἀπολαύσῃ τὴν πατρικὴν εὐλογίαν. «Καὶ δὲν ἀνεγνώρισεν αὐτόν», λέγει, «διότι τὰ χέρια αὐτοῦ ἦσαν χέρια τοῦ ἀδελφοῦ του Ἡσαῦ. Καὶ εἶπεν ὁ Ἰσαὰκ. Σὺ εἶσαι ὁ υἱός μου Ἡσαῦ;».

Πρόσεχε πάλιν πῶς ἡ ἁγία Γραφή δεικνύει, ὅτι ὁ δι-

δίσταζεν ὁ δίκαιος. «Εἶπε γάρ, εἰ σὺ εἶ ὁ υἱὸς μου Ἡσαῦ;», ἵνα καὶ ἐκ τούτου πάλιν γινώμεν, ὅτι ὁ πατήρ μὲν ἠττηθείς τῇ φυσικῇ φιλοστοργίᾳ ἅπαντα διεπράττετο, ὁ δὲ Θεὸς ὁ τὰ μέλλοντα προορῶν, καὶ ἀπὸ
 5 τῆς τῶν τρόπων ἀρετῆς χαρακτηρίζων καὶ δεικνύς τοὺς ἑαυτοῦ θεράποντας, οὕτως ἅπαντα οἰκονομεῖ. «Καὶ εἶπε», φησὶν· «Ἐγώ». Ἐπειδὴ γὰρ εἶπεν, «Εἰ σὺ εἶ ὁ υἱὸς μου Ἡσαῦ;», καὶ εἶπεν, «Ἐγώ», εἶπε «Προσάγαγέ μοι, καὶ φάγομαι ἀπὸ τῆς θήρας σου,
 10 τέκνον, ἵνα εὐλογῆσῃ σε ἡ ψυχὴ μου», μόλις ποτὲ τῆς ἀγωνίας λοιπὸν ἀπηλλάγη ὁ Ἰακώβ, «Καὶ προσήνεγκε τῷ πατρὶ τὰ ἐδέσματα, καὶ εἰσήνεγκεν οἶνον, καὶ ἔπιε. Καὶ εἶπεν αὐτῷ· ἔγγισόν μοι, καὶ φίλησόν με, τέκνον. Καὶ ἐγγίσας ἐφίλησεν αὐτὸν καὶ ὠσφράνθη
 15 τὴν ὄσμην τῶν ἱματίων αὐτοῦ, καὶ εὐλόγησεν αὐτόν, καὶ εἶπεν».

“Ορα τῆς θείας Γραφῆς τὴν παρατήρησιν. Ἐπειδὴ ἠρώτησεν, «Εἰ σὺ εἶ Ἡσαῦ», καὶ εἶπεν, «Ἐγώ», καὶ πάλιν ἐψηλάφησεν αὐτόν, καὶ ἠρέμα πως
 20 ἐνεδοίαζεν ὑπὸ τῆς φωνῆς εἰς ὑπόνοιαν τινα καὶ ὑπόκρισιν ἐμπεσῶν, καὶ πάλιν ἠρώτησεν, «Εἰ σὺ εἶ ὁ υἱὸς μου Ἡσαῦ;» καὶ εἶπεν, «Ἐγώ», εἶτα προσήνεγκεν αὐτῷ, καὶ ἔφαγε· τότε, φησὶν, «Ἐφίλησεν αὐτόν, καὶ ἠλόγησεν αὐτόν». Ἴνα μὴ νομίση τις, ὅτι
 25 εἰς τὸ τοῦ Ἡσαῦ πρόσωπον τὴν εὐλογίαν ἐποιήσατο, ἀλλ’ εἰς ἐκεῖνον τὸν ὑπ’ αὐτοῦ φιληθέντα· διὰ τοῦτο ἐμνημόνευσεν ἡ θεία Γραφή, ὅτι καὶ ἐφίλησε, καὶ ἠλόγησεν ἐκεῖνον τὸν ὑπ’ αὐτοῦ φιληθέντα. «Ὁσφράνθη δέ», φησὶν «τὴν ὄσμην τῶν ἱματίων αὐτοῦ,
 30 καὶ εὐλόγησεν αὐτόν, καὶ εἶπεν· ἰδοὺ ὄσμη τοῦ υἱοῦ μου, ὡς ὄσμη ἀγροῦ πλήρους, ὃν ἠλόγησε Κύριος. Καὶ δώσει σοι Κύριος ἀπὸ τῆς δρόσου τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἀπὸ τῆς ποιότητος τῆς γῆς, καὶ πλῆθος σίτου καὶ οἴνου». Δώσει, φησί, σοί, τῷ τὰ ἐδέσματα προσ-
 35 ενεγκόντι, τῷ παρ’ ἐμοῦ φιληθέντι, «Καὶ δουλευσάτωσάν σοι ἔθνη».

καιος ἦτο διστακτικός. «Καὶ εἶπε· Σὺ εἶσαι ὁ υἱός μου Ἡσαῦ;», διὰ νὰ γνωρίσωμεν καὶ ἀπ' αὐτό πάλιν, ὅτι ὁ μὲν πατήρ ἔκανε τὰ πάντα, ἐπειδὴ ἐνικήθη ἀπὸ τὴν φυσικὴν στοργήν, ὁ Θεὸς ὅμως, ὁ ὁποῖος προβλέπει αὐτὰ πού πρόκειται νὰ συμβοῦν καὶ χαρακτηρίζει καὶ ἀναδεικνύει τοὺς δούλους του, κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ρυθμίζει τὰ πάντα. «Καὶ ἀπήντησεν ὁ Ἰακώβ», λέγει. «Ἐγὼ εἶμαι». Ἄφου ἡδη εἶπεν ὁ Ἰσαάκ· «Σὺ εἶσαι ὁ υἱός μου Ἡσαῦ;», καὶ ὁ Ἰακώβ τοῦ ἀπήντησεν, «Ἐγὼ εἶμαι», ὁ πατήρ του εἶπεν πάλιν· «Φέρε μου ἀπὸ τὸ κυνήγιόν σου, διὰ νὰ φάγω, τέκνον μου, καὶ νὰ σὲ εὐλογήσῃ ἡ ψυχὴ μου», μόλις τότε ὁ Ἰακώβ ἀπηλλάγη ἀπὸ τὴν ἀγωνίαν, «Καὶ ὁ Ἰακώβ προσέφερεν εἰς τὸν πατέρα του τὰ ἐδέσματα καὶ οἶνον καὶ ἔπιε. Καὶ εἶπεν εἰς αὐτὸν ὁ Ἰσαάκ· Πλησίασέ με, τέκνον μου, καὶ φίλησέ με. Καὶ ἐπλησίασε καὶ ἐφίλησεν αὐτὸν καὶ ὁ πατήρ του ὠσφράνθη τὴν ὀσμὴν τῶν ἐνδυμάτων του καὶ εὐλόγησεν αὐτὸν καὶ εἶπε».

Πρόσεχε τὴν παρατήρησιν τῆς ἀγίας Γραφῆς. Ἄφου ἠρώτησεν, «Ἐάν σὺ εἶσαι ὁ Ἡσαῦ», καὶ ἐκεῖνος εἶπεν· «Ἐγὼ», καὶ πάλιν ἐψηλάφησεν αὐτὸν καὶ ἀμφέβαλλεν ὀλίγον τι διὰ τὴν φωνήν, ἐπειδὴ ὑπωπεύθη κάτι καὶ εἶχε κάποιαν ὑπόνοιαν, ἠρώτησεν αὐτὸν καὶ πάλιν, «Σὺ εἶσαι ὁ υἱός μου Ἡσαῦ;», καὶ ἐκεῖνος ἀπήντησεν, «Ἐγὼ εἶμαι», καὶ ἔπειτα ἔφερεν εἰς αὐτὸν καὶ ἔφαγε, τότε λέγει, «Ἐφίλησεν αὐτὸν καὶ τὸν εὐλόγησε». Διὰ νὰ μὴ νομίση κανεὶς, ὅτι εὐλόγησε τὸ πρόσωπον τοῦ Ἡσαῦ, ἀλλὰ ἐκεῖνον, τὸν ὁποῖον ἐφίλησε, διὰ τοῦτο ἡ ἀγία Γραφή ἐμνημόνευσεν ὅτι ἐφίλησε καὶ εὐλόγησεν ἐκεῖνον πού αὐτὸς ἐφίλησε. «Καὶ ὠσφράνθη ὁ Ἰσαάκ», λέγει, «τὴν ὀσμὴν τῶν ἐνδυμάτων αὐτοῦ καὶ εὐλόγησεν αὐτὸν καὶ εἶπεν· Ἴδου ἡ ὀσμὴ τοῦ υἱοῦ μου εἶναι ὡς ὀσμὴ πεδιάδος, τὴν ὁποῖαν εὐλόγησεν ὁ Κύριος. Ἄς σοῦ δώσῃ ὁ Θεὸς βροχὴν ἐξ οὐρανοῦ καὶ εὐφορίαν τῆς γῆς, ὥστε νὰ ἔχῃς ἀφθονίαν σίτου καὶ οἴνου». Νὰ δώσῃ εἰς σέ, λέγει, πού μοῦ προσέφερες τὰ ἐδέσματα καὶ πού ἐφιλήθης ἀπὸ ἐμένα. «Νὰ σὲ ὑπηρετήσουν λαοί».

"Ορα πῶς τὴν τῶν ἀναγκαίων ἀφθονίαν αὐτῷ ἐ-
 πηύξατο, εἶτα τὴν ἀρχὴν τῶν ἐθνῶν, προμηνύων ἤ-
 δη τὴν μέλλουσαν αὐτῷ ἔσεσθαι εὐημερίαν, καὶ τῶν
 ἐξ αὐτοῦ τικτομένων τὴν ἐπίδοσιν. «Καὶ προσκυνη-
 5 σάτωσάν σοι ἄρχοντες». Οὐ μόνον τὴν τῶν ἐθνῶν ὑ-
 ποταγὴν αὐτῷ ἐπεύχεται, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀρχόντων.
 «Καὶ γίνου κύριος τοῦ ἀδελφοῦ σου». "Ορα πῶς ὑ-
 πηρετεῖται καὶ ἀγνοῶν ὁ δίκαιος τῇ τοῦ Θεοῦ γνώ-
 μη. Καὶ ἅπαντα ταῦτα διὰ τοῦτο ὠκονομεῖτο, ἵνα οὗ-
 10 τος ὁ διὰ τὴν ἀρετὴν ἄξιος, αὐτὸς καρπώσῃται τὴν
 εὐλογίαν. «Καὶ προσκυνήσουσί σοι οἱ υἱοὶ τοῦ πα-
 τρός σου». Υἱοὺς εἴωθεν ἡ Γραφή καλεῖν πᾶσαν τὴν
 συγγένειαν· ὡς καὶ ἐνταῦθα, τοὺς υἱοὺς τοῦ πατρός
 σου, ὡς ἂν εἴποι τις, τοὺς ἐκ τοῦ σπέρματος τοῦ Ἡ-
 15 σαῦ ἔσεσθαι μέλλοντας. Οὐδὲ γὰρ ἕτερον παῖδα ἔ-
 σχεν ὁ Ἰσαάκ, ἀλλ' ἢ τούτους μόνους. «Ὁ καταρῶ-
 μενός σε, ἐπικατάρατος· ὁ δὲ εὐλογῶν σε, εὐλογημέ-
 νος». Ἴδου ἡ κορωνὶς τῆς εὐλογίας, ἴδου τὸ κεφάλαιον
 τῶν ἀγαθῶν ἀπάντων, τὸ εὐλογημένον εἶναι.
 20 Εἶδες Θεοῦ φιланθρωπίαν; Ὁ δεδοικῶς μὴ κα-
 τάραν ἐπισπάσῃται ἀντὶ εὐλογίας, οὐ μόνον μετὰ το-
 σαύτης δαψιλείας τὰς εὐλογίας κομίζεται παρὰ τοῦ
 πατρός, ἀλλὰ καὶ ἐκείνοις ἀρᾶται τοῖς ἐπιχειροῦσιν
 αὐτὸν καταρᾶσθαι. Ἐντεῦθεν μανθάνομεν, ὅτι ἐπει-
 25 δάν τις κατὰ τῷ Θεῷ δοκοῦντα τὰ καθ' ἑαυτὸν οἰκο-
 νομεῖν βούληται, τοσαύτης ἀπολαύει τῆς ἄνωθεν συν-
 εργείας, ὡς αὐτῆς τῶν πραγμάτων τῆς πείρας αἰσθη-
 σιν λαβεῖν. Τίς γὰρ οὐκ ἂν ἐκπλαγείη καὶ θαυμάσειε
 τοῦ Θεοῦ τὴν ἄφατον οἰκονομίαν, ὅτι οὐ πρότερον
 30 ὁ Ἡσαῦ ἀπὸ τῆς θήρας παραγέγονε, μέχρις ὅτε πέ-
 ρας ἔλαβεν ἢ τοῦ δράματος ὑπόθεσις, κακεῖνος δε-
 ξάμενος τὰς εὐλογίας παρὰ τοῦ πατρός ἀνεχώρησε;
 Τοῦτο γὰρ ἡμᾶς διδάξαι βουλόμενος ὁ μακάριος Μωϋ-
 σῆς ἐπήγαγε· «Καὶ ἐγένετο μετὰ τὸ παύσασθαι τὸν
 35 Ἰσαάκ εὐλογοῦντα Ἰακώβ τὸν υἱὸν αὐτοῦ, καὶ ἐγένε-
 νετο ὡς ἐξῆλθεν ἀπὸ προσώπου Ἰσαάκ τοῦ πατρός

Πρόσεχε πῶς ηὔξησεν ὁ Θεός τὸν πλοῦτον τῶν ἀναγκαίων ἀγαθῶν, ἔπειτα τὴν ἐξουσίαν εἰς τοὺς λαοὺς προαναγγέλλων τὴν μελλοντικὴν του εὐημερίαν καὶ τὴν αὔξησιν τῶν ἀπογόνων του. «Καὶ νὰ σὲ προσκυνήσουν ἄρχοντες». Δὲν εὔχεται μόνον νὰ ὑποταγοῦν εἰς αὐτὸν οἱ λαοί, ἀλλὰ καὶ οἱ ἄρχοντες. «Καὶ νὰ γίνῃς κύριος τοῦ ἀδελφοῦ σου». Βλέπε πῶς ὁ δίκαιος, ἂν καὶ τὸ ἀγνοῇ, ὑπηρετεῖ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Καὶ ὅλα αὐτὰ διὰ τοῦτο ἐσχεδιάζοντο ἀπὸ τὸν Θεόν, διὰ νὰ καρπωθῇ δηλαδὴ τὴν εὐλογίαν αὐτός, ὁ ὁποῖος ἦτο ἄξιος λόγῳ τῆς ἀρετῆς του. «Καὶ νὰ σὲ προσκυνήσουν οἱ υἱοὶ τοῦ πατρὸς σου». Υἱοὺς συνηθίζει ἡ ἀγία Γραφή νὰ ἀποκαλῆ ὅλους τοὺς συγγενεῖς. Ὅπως καὶ ἐδῶ ποὺ λέγει υἱοὺς τοῦ πατρὸς σου, ἐννοεῖ, ὅπως θὰ ἤμποροῦσε κάποιος νὰ εἶπῃ, αὐτοὺς ποὺ θὰ προήρχοντο ἀπὸ τοὺς ἀπογόνους τοῦ Ἡσαῦ. Διότι ὁ Ἰσαὰκ δὲν εἶχεν ἄλλον υἱὸν ἐκτός ἀπ' αὐτοῦς. «Ἐκεῖνος ποὺ θὰ σὲ καταρασθῇ νὰ εἶναι κατηραμένος καὶ ἐκεῖνος ποὺ θὰ σὲ εὐλογῇ νὰ εἶναι εὐλογημένος ἀπὸ τὸν Θεόν». Ἴδου ἡ κορωνὴ τῆς εὐλογίας, ἴδου τὸ μεγαλύτερον ἀπ' ὅλα τὰ ἀγαθὰ, τὸ νὰ εἶναι δηλαδὴ εὐλογημένος.

Εἶδες τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ; Αὐτός ὁ ὁποῖος ἐφοβεῖτο μήπως ἀντὶ εὐλογίας ἀποσπάσῃ κατάραν, ὄχι μόνον ἀποκομίζει ἀπὸ τὸν πατέρα τὰς εὐλογίας μὲ τὴν ἀφθονίαν, ἀλλὰ καὶ καταρᾶται ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἐπιχειροῦν νὰ τὸν καταρασθοῦν. Ἀπ' ἐδῶ διδασκόμεθα, ὅτι, ὅταν κάποιος θέλῃ νὰ ρυθμίσῃ τὰς ὑποθέσεις του σύμφωνα μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, δέχεται τὴν οὐράνιον βοήθειαν, ὥστε νὰ τὸ ἀντιλαμβάνεται ἀπὸ τὴν πείραν τῶν πραγμάτων. Διότι, ποῖος δὲν θὰ ἐξεπλήσαστο καὶ δὲν θὰ ἐθαύμαζε τὴν ἀπερίγραπτον οἰκονομίαν τοῦ Θεοῦ, ἀφοῦ ὁ Ἡσαῦ δὲν ἐπέστρεψεν ἀπὸ τὸ κυνήγιον, μέχρις ὅτι τελειώσῃ ἡ ὑπόθεσις αὐτὴ καὶ μέχρις ὅτου ἐκεῖνος λάβῃ τὰς εὐλογίας ἀπὸ τὸν πατέρα καὶ ἀναχωρήσῃ; Καθ' ὅσον ὁ Μωυσῆς, ἐπιθυμῶν νὰ μᾶς διδάξῃ αὐτὸ, ἐπρόσθεσε· «Καὶ μόλις ἔπαυσεν ὁ Ἰσαὰκ νὰ εὐλογῇ τὸν υἱὸν του Ἰακώβ καὶ ἐβγῆκεν ὁ Ἰακώβ ἀπὸ τὴν σκηνὴν τοῦ πατρὸς του, ἴδου

αὐτοῦ, καὶ ἰδοὺ Ἡσαῦ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ἦλθεν ἀπὸ τῆς θήρας».

4. "Ορα πῶς μετὰ τὴν τούτου ἔξοδον ἐκεῖνος εὐθέως παρεγένετο, οὐχ ἀπλῶς οὐδὲ εἰκῆ, ἀλλ' ἵνα ἀ-
5 γνοῶν προσαγάγῃ καὶ αὐτὸς τὰ ἐδέσματα, καὶ παρὰ τοῦ πατρὸς μάθῃ τοῦ πράγματος τὴν ὑπόθεσιν. Εἰ γὰρ ἔφθῃ καταλαβεῖν τὸν ἀδελφόν, ἴσως ἂν αὐτὸς καὶ διεχειρίσατο ἠττώμενος ὑπὸ τοῦ θυμοῦ· ὁ γὰρ μετὰ ταῦτα τοῦτο βουλευσάμενος, πολλῶ μᾶλλον ἐν ἀκμῇ
10 τοῦ πράγματος τοῦτο ἂν εἰργάσατο. Ἄλλ' ἢ τοῦ Θεοῦ χεὶρ ἦν ἡ τὸν παῖδα διασώζουσα, καὶ τοῦτον μὲν ἄξιον τῆς εὐλογίας ἀπεργασαμένη, ἐκεῖνον δὲ ἀποστερήσασα καὶ τῆς εὐλογίας καὶ τῶν πρωτοτοκίων. «Παραγενόμενος δέ», φησὶν, «ἐποίησε καὶ αὐτὸς ἐ-
15 δέσματα, καὶ προσήνεγκε τῷ πατρὶ αὐτοῦ, καὶ εἶπεν· ἀναστήτω ὁ πατήρ μου, καὶ φαγέτω τῆς θήρας τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, ὅπως εὐλογήσῃ με ἢ ψυχὴ σου». "Ορα μοι πάλιν τὸν δίκαιον ἐν θορύβῳ γενόμενον καὶ διαταραττόμενον τὸν λογισμόν. Ἀκούσας γὰρ, φησὶν,
20 «Εἶπε· τίς εἶ σύ; Ὁ δὲ εἶπεν· ἐγὼ εἰμι ὁ υἱός σου ὁ πρωτότοκος Ἡσαῦ».

"Ορα πῶς μεγαλοφρονῶν ἐπὶ τῷ πράγματι οὐκ ἠρκέσθη τῷ εἰπεῖν, «Ἐγὼ εἰμι Ἡσαῦ», ἀλλὰ προσέθηκεν, «Ὁ πρωτότοκος». «Ἐξέστη δὲ Ἰσαὰκ ἔκστα-
25 σιν μεγάλην σφόδρα, καὶ εἶπε· τίς οὖν ὁ θηρεύσας μοι θήραν, καὶ εἰσενέγκας μοι, καὶ ἔφαγον ἀπὸ πάντων πρὸ τοῦ σε ἐλθεῖν, καὶ εὐλόγησα αὐτόν, καὶ εὐλογημένος ἔστω;». "Ορα πῶς καὶ εἰς ἀπορίαν γεγυ-
νῶς ὁ δίκαιος, καὶ διηγούμενος αὐτῷ τὸ συμβάν, ὅ-
30 μως προσέθηκε, καιρίαν ἐκείνῳ διδοῦς τὴν πληγὴν, τὸ «Καὶ εὐλόγηκα αὐτόν, καὶ εὐλογημένος ἔστω». Τοῦτο δὲ ἐποίει ὁ δίκαιος τῆς τοῦ Θεοῦ σοφίας ὁδηγούσης αὐτοῦ τὴν γλῶτταν, ἵνα πάντα μετὰ ἀκριβείας ἐκεῖνος μαθὼν εἰδέναι ἔχῃ, ὡς οὐδὲν αὐτῷ πλέον
35 ἔσται οὔτε ἀπὸ τῶν πρωτοτοκίων, οὔτε ἀπὸ τῆς θήρας. «Ἀκούσας δέ», φησὶν, «Ἡσαῦ ἀνεβόησε φωνὴν

ἐπέστρεψεν ἀπὸ τὸ κυνήγιον ὁ ἀδελφός του ὁ Ἡσαῦ».

4. Πρόσεχε πῶς μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Ἰακώβ ἀμέσως ἦλθεν ὁ Ἡσαῦ, ὄχι χωρὶς λόγον, οὔτε χωρὶς σκοπόν, ἀλλὰ διὰ νὰ φέρῃ καὶ αὐτός χωρὶς νὰ γνωρίζῃ τὰ φαγητὰ εἰς τὸν πατέρα του καὶ νὰ μάθῃ ἀπ' αὐτὸν ὄλην τὴν ὑπόθεσιν τοῦ πράγματος. Διότι ἔὰν συναντοῦσε τὸν ἀδελφόν του, ἴσως καὶ νὰ τὸν ἐφόνευε παρασυρόμενος ἀπὸ τὸν θυμόν. Καθ' ὅσον αὐτός πού ἐσκέφθη αὐτὸ μετὰ ἀπ' αὐτά, πολὺ περισσότερον θὰ τὸ ἔκαμνεν αὐτὸ ὅταν εὐρίσκετο εἰς τὸ ἀποκορύφωμα τοῦ θυμοῦ του. Ἄλλὰ τὸ χέρι τοῦ Θεοῦ ἦτο αὐτὸ πού διέσωσε τὸν Ἰακώβ καὶ αὐτὸ πού ἔκαμνεν αὐτὸν ἄξιον τῆς εὐλογίας, ἐνῶ ἐστέρησεν ἀπὸ ἐκεῖνον καὶ τὴν εὐλογίαν καὶ τὰ πρωτοτόκια. «Καὶ ὅταν ἐπέστρεψεν ὁ Ἡσαῦ», λέγει, «ἔκαμε καὶ αὐτός ἐδέσματα καὶ προσέφερεν αὐτὰ εἰς τὸν πατέρα του καὶ εἶπεν. Ἄς σηκωθῇ ὁ πατήρ μου καὶ ἄς φάγῃ ἀπὸ τὸ κυνήγιον τοῦ υἱοῦ του, διὰ νὰ μὲ εὐλογήσῃ ἡ ψυχὴ σου». Πρόσεχε πάλιν, παρακαλῶ, ὅτι ὁ δίκαιος ἔχει θορυβηθῇ καὶ ἔχει ταραχθῇ. Διότι λέγει ὅταν ἤκουσεν ὁ Ἰσαάκ, «Εἶπεν εἰς τὸν Ἡσαῦ. Ποῖος εἶσαι σύ; Καὶ αὐτός ἀπήντησεν. Ἐγὼ εἶμαι ὁ πρωτότοκος υἱός σου ὁ Ἡσαῦ».

Πρόσεχε πῶς μεγαλοφρονεῖ διὰ τὸ πρᾶγμα αὐτό. Δὲν ἠρκέσθη εἰς τὸ νὰ εἰπῇ, «Ἐγὼ εἶμαι ὁ Ἡσαῦ», ἀλλὰ ἐπρόσθεσεν, «Ὁ πρωτότοκος». «Ὁ Ἰσαάκ ἐξεπλάγη πάρα πολὺ καὶ εἶπε. Ποῖος λοιπὸν εἶναι ἐκεῖνος πού ἐκυνήγησε κυνήγιον καὶ μοῦ ἔφερε καὶ ἔφαγον ἀπὸ ὅλα πρὶν νὰ ἔλθῃς σύ καὶ τὸν εὐλόγησα καὶ ἄς εἶναι εὐλογημένος;». Πρόσεχε πῶς, ἂν καὶ ὁ δίκαιος εὐρίσκετο εἰς ἀπορίαν καὶ διηγείτο εἰς αὐτὸν τὸ γεγονός αὐτό, ὅμως πρόσθεσε καὶ τοῦ ἔδωκε τὸ ὀλοκληρωτικὸν κτύπημα, «Καὶ τὸν εὐλόγησα καὶ ἄς εἶναι εὐλογημένος». Ἔκανε δὲ αὐτὸ ὁ δίκαιος, ἐπειδὴ ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ ὠδηγοῦσε τὴν γλῶσσαν του, διὰ νὰ ἠμπορῇ ἐκεῖνος, ἀφοῦ μάθῃ τὰ πάντα μὲ ἀκρίβειαν, νὰ γνωρίζῃ, ὅτι εἰς τίποτε δὲν ὑπερέχει, οὔτε εἰς τὰ πρωτοτόκια, οὔτε εἰς τὸ κυνήγιον. «Ὅταν ἤκουσεν ὁ Ἡσαῦ τοὺς λόγους τοῦ πατρὸς του ἐφώναξε μὲ

μεγάλην σφόδρα καὶ πικράν». Τί ἐστι, «Φωνὴν μεγάλην σφόδρα καὶ πικράν»; Τὸν θυμὸν ἠνίξατο διὰ τοῦ ρήματος, καὶ τῆς ὀργῆς, ἧς ἐπλήσθη ταῦτα μαθῶν, τὴν ὑπερβολήν. «Καὶ εἶπεν, εὐλόγησον δὴ καὶ
5 μέ, πάτερ. Εἶπε δὲ αὐτῷ· ἐλθὼν ὁ ἀδελφός σου μετὰ δόλου, ἔλαβε τὴν εὐλογίαν». Προλαβὼν, φησὶν, ὁ ἀδελφός σου τὴν εὐλογίαν πᾶσαν ἐπεσπάσατο μετὰ πολλῆς τῆς δαψιλείας.

Καὶ ἵνα γινῶς ὅτι ἡ ἄνωθεν χάρις ἦν, ἡ τὸν δίκαιον ἀπατηθῆναι συνεργήσασα, ὅρα πῶς αὐτὸς
10 τοῦτο ὁμολογεῖ λέγων, «Ἐλθὼν ὁ ἀδελφός σου μετὰ δόλου», μονονουχὶ ἀπολογούμενος τῷ παιδί, καὶ διδάσκων αὐτόν, ὅτι ἀγνοῶν ἐπ' ἐκεῖνον τὰς εὐλογίας ἐποίησάμην, καὶ ὅτι εἰς σὲ ταύτας ἔτοιμος ἤμην ποιήσασθαι· ἀλλ' ἐκεῖνος «Ἐλθὼν μετὰ δόλου, ἔλαβε τὴν
15 εὐλογίαν σου»· τὰ σοὶ παρασκευασθέντα ἐκεῖνος ἐδέξατο· οὐ παρὰ τὴν ἐμὴν δὲ αἰτίαν γέγονε. «Καὶ εἶπε», φησὶν, «Ἡσαῦ· δικαίως ἐπεκλήθη τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰακώβ· ἐπτέρονικε γάρ με ἤδη δεύτερον τοῦτο· τὰ τε
20 πρωτοτόκιά μου εἴληφει, καὶ νῦν εἴληφε τὴν εὐλογίαν μου». Οὐ μάτην, φησί, τῆς προσηγορίας ταύτης ἠξιώθη· πτερνισμὸς γὰρ ἐρμηνεύεται τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ὅπερ οὗτος εἰς ἐμὲ ἐπεδείξατο, καὶ τῶν πρωτοτοκίων ἀποστερήσας καὶ τῆς εὐλογίας. Τί οὖν
25 ὁ Ἡσαῦ πρὸς Ἰσαάκ; «Οὐχ ὑπελίπου μοι εὐλογίαν, πάτερ; Ἀποκριθεὶς δὲ Ἰσαάκ εἶπεν αὐτῷ»· μάθανε, φησὶν, ὅτι πάσας εἰς αὐτὸν ἐξέχεα τὰς εὐλογίας, «Εἰ κύριον αὐτὸν ἐποίησά σου».

Ὅρα, πῶς εὐθέως ἀπὸ τούτου ἄρχεται, καὶ οὐδὲν ἕτερον λέγει, ἀλλὰ τὴν δουλείαν αὐτῷ σημαίνει καὶ τὴν ὑποταγήν· καὶ φησιν, «Εἰ κύριον αὐτὸν ἐποίησά σου, καὶ πάντας τοὺς ἀδελφούς αὐτοῦ οἰκέτας, σίτω καὶ οἴνω ἐστήριξα αὐτόν· σοὶ δὲ τί ποιήσω, τέκνον;». Οὐδὲν ἕτερον λοιπὸν ὑπολέλειπται· εἰ δεσπότην αὐτὸν ἐποίησά σου, καὶ πάντας αὐτοῦ οἰκέτας
35 τοὺς ἀδελφούς, καὶ τῶν ἀναγκαίων αὐτῷ τὴν ἀφθο-

φωνήν μεγάλην καὶ πολὺ πικράν». Τί σημαίνει «Φωνήν μεγάλην καὶ πολὺ πικράν»; Μὲ τὸν λόγον αὐτὸν ὑπαινίχθη τὸν θυμὸν καὶ τὸ μέγεθος τῆς ὀργῆς, ἡ ὁποία τὸν κατέλαβεν, ὅταν ἔμαθεν αὐτά. «Καὶ εἶπεν ὁ Ἡσαῦ· εὐλόγησε λοιπὸν καὶ ἐμέ, πάτερ. Καὶ ὁ Ἰσαὰκ ἀπήντησεν εἰς αὐτόν· Ἦλθεν ὁ ἀδελφός σου μὲ δόλον καὶ ἔλαβε τὴν εὐλογίαν σου». Ἐπρόλαβεν ὁ ἀδελφός σου, λέγει, καὶ ἀπέσπασε τὴν εὐλογίαν σου πλουσίως.

Καὶ διὰ νὰ καταλάβῃς, ὅτι ἡ θεία χάρις ἦτο ἐκείνη, ἡ ὁποία συνήργησεν, ὥστε νὰ ἐξαπατηθῇ ὁ δίκαιος Ἰσαὰκ, πρόσεχε πῶς ὁμολογεῖ ὁ ἴδιος μὲ τὸ νὰ λέγῃ, «Ἦλθε μὲ δόλον», ὡσάν νὰ ἀπολογῆται εἰς τὸ παιδί του καὶ νὰ ἐξηγῆ, ὅτι χωρὶς νὰ γνωρίζω εὐλόγησα ἐκεῖνον καὶ ὅτι ἤμουν ἔτοιμος ἐσὲ νὰ εὐλογήσω. Ἐκεῖνος ὁμως. «Ἦλθε μὲ δόλον καὶ ἔλαβε τὴν εὐλογίαν σου». Ὅσα ἠτοιμάσθησαν διὰ σέ, τὰ ἐδέχθη αὐτός καὶ δὲν ἐγένεν αὐτὸ ἐξ αἰτίας μου. «Καὶ εἶπεν ὁ Ἡσαῦ», λέγει, «Δικαίως ὠνομάσθη Ἰακώβ³, διότι διὰ δευτέραν φοράν τώρα μὲ ὑπεσκέλισε. Τὴν πρώτην φοράν ἔλαβε τὰ πρωτοτόκιά μου καὶ τώρα ἔλαβε τὴν εὐλογίαν μου». Δὲν ἐγένε τυχαίως ἄξιος αὐτοῦ τοῦ ὀνόματος, λέγει. Διότι τὸ ὄνομά του ἐρμηνεύεται ὑποσκελισμός, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἔκαμεν αὐτός εἰς ἐμέ, ἀφοῦ μὲ ἐστέρησε τῶν πρωτοτοκίων καὶ τῆς πατρικῆς εὐλογίας. Τί εἶπε λοιπὸν ὁ Ἡσαῦ εἰς τὸν πατέρα του; «Δὲν ἐφύλαξες δι' ἐμέ καμμίαν εὐλογίαν, πάτερ; Καὶ ἀπεκρίθη ὁ Ἰσαὰκ καὶ εἶπεν εἰς αὐτόν». Μάθε ὅτι ἔδωσα εἰς αὐτόν ὅλας τὰς εὐλογίας, «Ἐφ' ὅσον τὸν κατέστησα κύριόν σου».

Πρόσεχε, πῶς ἀμέσως ἀπὸ τὸν Ἰακώβ ἀρχίζει καὶ δὲν λέγει τίποτε ἄλλο, παρὰ μόνον φανερῶνει εἰς αὐτόν τὴν δουλείαν καὶ τὴν ὑποταγὴν καὶ λέγει, «Ἴδου κύριόν σου ἔκαμα αὐτόν καὶ ὄλους τοὺς ἀδελφούς του τοὺς ἔκαμα ὑπηρέτας του καὶ ἐστήριξα αὐτόν μὲ σίτον καὶ οἶνον. Εἰς σέ τί νὰ κάμω, τέκνον μου;». Τίποτε ἄλλο λοιπὸν δὲν ἀπομένει. Ἐφ' ὅσον ἔκαμα αὐτόν κύριόν σου καὶ ὄλους τοὺς ἀδελφούς σου δούλους καὶ τοῦ ἔδωσα ἀφθονίαν ἀγαθῶν, τί ἄλλο λοιπὸν ὑπολείπεται; «Καὶ εἶπεν ὁ Ἡσαῦ

νίαν ἐπηυξάμην, τί λοιπὸν ἕτερον λείπεται; «Εἶπε δὲ Ἡσαῦ πρὸς τὸν πατέρα αὐτοῦ· μὴ εὐλογία μία σοί ἐστι, πάτερ; Εὐλόγησον δὴ καὶ μέ». Ἐπειδὴ ἤκουσε τοῦ πατρὸς εἰπόντος, «Καὶ εὐλόγησα αὐτόν, καὶ εὐ-
 5 λογημένος ἔσται», εἶτα καὶ τὴν εὐλογίαν αὐτῷ πᾶσαν δῆλην ἐποίησε, τότε φησὶν, «Εὐλόγησον δὴ καὶ μέ, πάτερ· μὴ γὰρ μία σοί ἐστὶν εὐλογία;». Μὴ γὰρ οὐχ ἱκανὸς σὺ καὶ μὲ ἀξιῶσαι τῆς παρὰ σοῦ εὐλογίας, τὸν οὕτω παρὰ σοῦ ἀγαπώμενον, τὸν πρωτότοκον, τὸν
 10 διὰ τὴν θήραν παρὰ σοῦ ἀποσταλέντα;

Συνέχεε διὰ τῶν ρημάτων τὸν πατέρα. «Κατανυχθέντος γάρ», φησὶν, «Ἰσαάκ, ἀνεβόησε φωνῇ Ἡσαῦ καὶ ἔκλαυσεν». Εἶδε τὸν πατέρα ἐν ἀμηχανίᾳ ὑπάρχοντα, καὶ οὐ δυνάμενον, οὐδὲ ἀνεχόμενον ἀνα-
 15 τρέψαι τὰ ἤδη γεγονότα· καὶ ὁ μὲν τῇ βοῇ καὶ κλαυθμὸν προσέθηκεν, εἰς πλείονα συμπάθειαν ἀγαγεῖν τὸν πατέρα βουλόμενος. Οἰκτείρας δὲ αὐτὸν ὁ Ἰσαάκ, εἶπεν αὐτῷ· «Ἴδου ἀπὸ τῆς πιότητος τῆς γῆς ἔσται ἡ κατοίκησίς σου, καὶ ἀπὸ τῆς δρόσου τοῦ οὐρανοῦ
 20 ἄνωθεν, καὶ ἐπὶ τῇ μαχαίρᾳ σου ζήσῃ, καὶ τῷ ἀδελφῷ σου δουλεύσεις· ἔσται δὲ ἡνίκα ἂν καθέλῃς καὶ ἐκλύσης τὸν ζυγὸν αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ τραχήλου σου». Ἐπειδὴ, φησὶ, καὶ αὐτὸς τῆς παρ' ἐμοῦ εὐλογίας ἀπολαῦσαι ἐπιθυμεῖς, μάθανε, ὅτι οὐχ οἷόν τέ με ἐναντία
 25 τῇ τοῦ Θεοῦ γνώμῃ διαπράξασθαι· ἀλλὰ καὶ σοὶ μὲν ἐπεύχομαι τὴν ἀπὸ τῆς δρόσου τοῦ οὐρανοῦ ἀπόλαυσιν· ἴσθι δὲ μέλλων πολεμικὸν ἀναδέξασθαι βίον· «Ἐπὶ τῇ μαχαίρᾳ γάρ σου ζήσῃ», καὶ τῷ ἀδελφῷ σου δουλεύσεις.

30 5. Ἄλλὰ μηδεὶς ἀκούων ταῦτα ξενιζέσθω, δρᾶν μετὰ ταῦτα τὸν ἀδελφὸν ἀλήτην γενόμενον διὰ τὸν παρὰ τούτου φόβον, καὶ εἰς τὴν ἀλλοτρίαν ἐπειγόμενον, μηδὲ τοῖς προοιμίοις προσέχων, νομιζέτω διαπίπτειν τὴν πρόρρησιν. Ὅταν γὰρ ὁ Δεσπότης τι ὑπό-
 35 σχηται, καὶ ἐναντία τῶν ὑποσχέσεων ἴδωμεν ἐν τοῖς προοιμίοις ἐκβαίνοντα, μὴ θορυβώμεθα· οὐ γὰρ οἷόν

πρὸς τὸν πατέρα του. Μήπως μόνον αὐτὴν τὴν εὐλογίαν ἔχεις, πάτερ; Εὐλόγησε λοιπὸν καὶ ἐμέ». Ἐπειδὴ ἤκουσε τὸν πατέρα του νὰ λέγῃ· «Καὶ εὐλόγησα αὐτὸν καὶ ἄς εἶναι εὐλογημένος», καὶ ἀφοῦ τοῦ ἐφανέρωσεν ὀλόκληρον τὴν εὐλογίαν, τότε λέγει, «Εὐλόγησε λοιπὸν καὶ ἐμέ, πάτερ. Μήπως μόνον αὐτὴν τὴν εὐλογίαν ἔχεις;». Μήπως δηλαδὴ δὲν εἶσαι ἰκανὸς νὰ καταστήσης ἄξιον τῆς εὐλογίας σου καὶ ἐμέ, ὁ ὁποῖος ἀγαπᾶται τόσον ἀπὸ σέ, ἐμὲ τὸν πρωτότοκον, ποῦ ἀπεστάλην ἀπὸ σέ διὰ νὰ κυνηγήσω;

Μὲ τοὺς λόγους αὐτοὺς ἔφερε σύγχυσιν εἰς τὸν πατέρα του. Διότι λέγει, «Ὁ Ἰσαὰκ συνεκινήθη, ὁ δὲ Ἡσαῦ ὕψωσε τὴν φωνὴν του καὶ ἔκλαυσεν». Εἶδεν ὅτι ὁ πατήρ του εὐρίσκετο εἰς ἀμηχανίαν καὶ ὅτι δὲν ἤμποροῦσεν, οὔτε ἠνέχετο νὰ ἀνατρέψῃ, ὅσα ἤδη εἶχον γίνεи. Καὶ ὁ μὲν Ἡσαῦ μαζί μὲ δυνατὴν φωνὴν ἤρχισε καὶ νὰ κλαίῃ, ἐπειδὴ ἤθελε νὰ κἀνῃ τὸν πατέρα του νὰ τὸν συμπαθήσῃ περισσότερον. Καὶ ὁ Ἰσαὰκ τὸν ἐλυπήθη καὶ εἶπεν εἰς αὐτόν· «Ἴδου ἡ κατοίκησίς σου θὰ εἶναι εἰς ἓνα μέρος ἀπὸ τὴν εὐφορον γῆν καὶ ἀπὸ τὴν δρόσον τοῦ οὐρανοῦ. Θὰ ζῆς μὲ τὴν μάχαιράν σου, ἀλλὰ θὰ εἶσαι δοῦλος εἰς τὸν ἀδελφόν σου. Θὰ ἔλθῃ καιρὸς ὅμως, κατὰ τὸν ὁποῖον θὰ ἀποτινάξῃς ἀπὸ τὸν τράχηλόν σου τὸν ζυγόν του». Ἐπειδὴ, λέγει, ἐπιθυμοῦμεν καὶ σὺ νὰ λάβῃς τὴν εὐλογίαν μου, μάθε, ὅτι δὲν ἠμπορῶ νὰ κάμω τὰ ἀντίθετα ἀπὸ τὴν θέλησιν τοῦ Θεοῦ. Εὐχομαι ὅμως καὶ εἰς σέ νὰ ἀπολαύσῃς καὶ σὺ τὴν δρόσον τοῦ οὐρανοῦ, ἀλλὰ νὰ γνωρίζῃς, ὅτι θὰ ζῆς πολεμικὴν ζωὴν, «Διότι θὰ ζῆς μὲ τὴν μάχαιράν σου», ἀλλὰ θὰ εἶσαι δοῦλος τοῦ ἀδελφοῦ σου.

5. Ἄλλὰ ἄς μὴ παραξενεύεται κανεὶς, ὅταν ἀκούῃ αὐτὰ καὶ θλέπῃ μετὰ ἀπ' αὐτὰ τὸν ἀδελφόν τοῦ Ἡσαῦ νὰ περιπλανᾶται λόγῳ τοῦ φόβου του καὶ νὰ κατευθύνεται εἰς τὴν ξένην χώραν. Οὔτε νὰ νομίζῃ, ὅτι ἀπέτυχεν τὸ σχέδιον τοῦ Θεοῦ, ὅταν δίδῃ προσοχὴν εἰς τὰ πρῶτα γεγονότα. Διότι, ὅταν ὑπόσχεται κάτι ὁ Κύριος, καὶ ἂν ἀκόμη ἰδοῦμεν τὰ γεγονότα νὰ συμβαίνουν εἰς τὴν ἀρχὴν ἀντίθετα ἀπὸ τὰς ὑποσχέσεις, νὰ μὴ ταρασσώμεθα. Καθ'

τέ ποτε μέχρι τέλους διαμαρτεῖν. Τοῦτο δὲ γίνεται, ἵνα λαμπρότεροι διὰ πάντων οἱ δίκαιοι δεικνύμενοι, τὴν περιουσίαν τῆς τοῦ Θεοῦ δυνάμεως κατάδηλον ἡμῖν ἅπασι γενέσθαι παρασκευάσωσι. Καὶ ἐφ' ἐκάστου
 5 τῶν δικαίων τοῦτο εὐρήσεις, εἰ βουλευθείης ἀπάσας μετὰ ἀκριβείας κατιδεῖν τὰς ἱστορίας, ὃ δὴ καὶ νῦν γεγένηται. Μὴ γὰρ δὴ τοῦτο ἴδης, ὅτι νῦν εὐθέως φυγὰς ἐγένετο, ἀλλὰ τὴν μετὰ ταῦτα περιφάνειαν λογίζου, καὶ ὅτι τοῦ χρόνου παραδραμόντος αὐτὸς οὐ-
 10 τος ὁ φοβερός αὐτῷ γεγονὼς τοσαύτην περὶ αὐτὸν ἐπιδείκνυται τὴν αἰδῶ, καὶ ὅτι εἰς τοσαύτην ἦλθε δόξαν μετὰ τὴν ἐπὶ τῆς ξένης ταλαιπωρίαν, ὡς καὶ τοὺς ἐξ αὐτοῦ τεχθέντας εἰς ἄπειρον πλῆθος ἐκταθῆναι, καὶ διὰ τῆς τούτου προσηγορίας ἅπαν τὸ ἔθνος χα-
 15 ρακτηρίζεσθαι. Νυνὶ δὲ διδάσκουσα ἡμᾶς ἡ θεία Γραφή τοῦ ἀδελφοῦ τὸν θυμόν, καὶ ὅτι πρὸς φόνον ἀπέβλεπε, φησί· «Καὶ ἐνεκότει Ἡσαῦ τῷ Ἰακώβ περὶ τῆς εὐλογίας, ἧς ἠυλόγησεν αὐτὸν ὁ πατὴρ αὐτοῦ».

Καὶ ἵνα μάθωμεν, ὅτι οὐχ ἀπλῶς ὀργὴ ἦν πρόσ-
 20 καιρος τοῦτο, διὰ τῆς λέξεως ἐσήμανεν ἡμῖν τῆς κακίας αὐτοῦ τὴν ὑπερβολήν. «Ἐνεκότει» γάρ, φησὶν, ἀντὶ τοῦ, ἑνέκειτο, ἐπέμενεν', ὡς καὶ διὰ τῶν ρημάτων τὴν ἐν τῷ βάθει κρυπτομένην γνώμην φανεράν καταστῆσαι. «Ἐἶπε γάρ», φησὶν, «ἐν τῇ διανοίᾳ»
 25 ἐγγισάτωσαν αἱ ἡμέραι τοῦ πένθους τοῦ πατρός μου, ἵνα ἀποκτείνω Ἰακώβ τὸν ἀδελφόν μου». Ὅντως ἄρα καὶ τῶν μαινομένων αὐτῶν οὐκ ἔλαττον ὁ θυμούμενος παραπαίει. Σκόπει γάρ, ὅπως καθάπερ τοὺς μαινομένους ὁ δαίμων ἐκεῖνος ἐπεισελθὼν ἔκφρονας
 30 ἐργάζεται, καὶ ἐναντία τοῖς ὀρωμένοις διαπράττεσθαι ἀναπείθει. Οὐ γὰρ ὀρῶσιν ὑγιῶς, οὔτε ἕτερόν τι διαπράττονται τῶν χρησίμων, ἀλλὰ καθάπερ τὰς αἰσθήσεις πεπηρωμένοι, καὶ τὸ διακριτικὸν διαφθείραντες, οὕτως ἅπαντα ἐργάζονται.

35 Οὕτω καὶ οἱ θυμούμενοι, οὐ τοὺς παρόντας ἐπιγιγνώσκουσιν, οὐ συγγενείας μέμνηνται, οὐ φιλίας, οὐ

ὅσον δὲν εἶναι δυνατόν νὰ σφάλῃ μέχρι τὸ τέλος. Καὶ αὐτὸ γίνεται, διὰ νὰ ἀποδειχθοῦν οἱ δίκαιοι ἀνώτεροι μὲ ὅλα αὐτὰ καὶ νὰ φανερώσουν εἰς ὅλους ἡμᾶς τὸ μέγεθος τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ. Ἐὰν θελήσῃς νὰ ἐξετάσῃς καλῶς ὅλας τὰς ἱστορίας, θὰ εὔρησ, ὅτι αὐτὸ γίνεται εἰς τὸν καθένα ἀπὸ τοὺς δικαίους, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἔγινε καὶ τώρα. Μὴ βλέπῃς λοιπὸν αὐτό, ὅτι δηλαδὴ τώρα ἔγινεν ἀμέσως φυγὰς, ἀλλὰ νὰ σκέπτεσαι τὴν δόξαν, ἣ ὁποία τὸν ἠκολούθησεν καὶ ὅτι, ἀφοῦ ἐπέρασεν ὁ καιρὸς, αὐτὸς ὁ ὁποῖος ἦτο τόσο φοβερός εἰς αὐτόν, δείχνει τόσο σεβασμὸν καὶ ὅτι τόσο πολὺ ἐδοξάσθη μετὰ ἀπὸ τὴν ταλαιπωρίαν εἰς τὴν ξένην χώραν, ὥστε οἱ ἀπόγονοί του νὰ αὐξηθοῦν πολὺ καὶ μὲ τὸ ὄνομά του νὰ χαρακτηρισθῇ ὀλόκληρον τὸ ἔθνος του. Τώρα δὲ ἡ ἀγία Γραφή μᾶς ὁμιλεῖ διὰ τὸν θυμὸν τοῦ ἀδελφοῦ καὶ ὅτι ἐσκέπτετο διὰ φόνον καὶ μᾶς λέγει· «Καὶ ἐμίσει ὁ Ἡσαῦ τὸν Ἰακώβ διὰ τὴν εὐλογίαν, μὲ τὴν ὁποίαν ἠυλόγησεν αὐτόν ὁ πατήρ του».

Καὶ διὰ νὰ μάθωμεν, ὅτι αὐτὸ δὲν ἦτο κάποια πρόσκαιρος ὀργή, μᾶς ἐφανέρωσε μὲ τὴν λέξιν τὸ μέγεθος τῆς κακίας του. Διότι λέγει «Ἐμίσει», ἀντὶ νὰ εἰπῇ ἔδωκεν, ἐπέμενε», ὥστε καὶ μὲ τοὺς λόγους νὰ φανερώσῃ τὴν σκέψιν, ἣ ὁποία ἐκρύπτετο μέσα του. Διότι λέγει, «Ἐσκέφθη ὁ Ἡσαῦ. Ἄς ἔλθῃ ἡ ἡμέρα τοῦ θανάτου τοῦ πατρός μου, διὰ νὰ φονεύσω τὸν ἀδελφὸν μου Ἰακώβ». Πράγματι αὐτὸς ποὺ ὀργίζεται, δὲν εἶναι ὀλιγώτερον παράφρων ἀπ' αὐτόν ὁ ὁποῖος καταλαμβάνεται ἀπὸ μανίαν. Σκέψου λοιπὸν ὅτι ἔγινε καὶ ἐδῶ ὅπως ἀκριβῶς καὶ εἰς τοὺς τρελλούς, ὅταν ὁ δαίμων εἰσέρχεται εἰς αὐτούς καὶ τοὺς κάνει παράφρονες καὶ τοὺς παρασύρει νὰ κάμουν τὰ ἀντίθετα ἀπ' ὅσα βλέπουν. Καθ' ὅσον δὲν βλέπουν σωστά, οὔτε κάμνουν κάτι ἄλλο χρήσιμον, ἀλλὰ κάμνουν τὰ πάντα, ὡσὰν νὰ ἔχουν νεκρωθῇ αἱ αἰσθήσεις καὶ νὰ ἔχασαν τὴν ἰκανότητα νὰ διακρίνουν.

Ἐ Κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ αὐτοὶ ποὺ ὀργίζονται. Δὲν ἀναγνωρίζουν τοὺς παρόντας, δὲν ἐνθυμοῦνται τὴν συγγένειαν, οὔτε τὴν φιλίαν, οὔτε τὴν συναναστροφὴν, οὔτε τὰ

συνηθείας, οὐκ ἀξιώματος, οὐκ ἄλλου τινὸς ἔννοιαν λαμβάνουσιν, ἀλλ' ὅλοι ὑπὸ τοῦ θυμοῦ τυραννούμενοι κατὰ κρημνῶν φέρονται. Τί οὖν ἂν εἶη τῶν τοιούτων ἐλεεινότερον, ὅταν ἀλόντες ὑπὸ τοῦ πάθους, καὶ αἰ-
 5 χμάλωτοι γενόμενοι, καὶ πρὸς φόνον ἐπείγονται; Διὰ τοῦτο ὁ μακάριος Παῦλος τὴν ρίζαν ἀποσπάσαι βουλόμενος τοῦ κακοῦ, γράφων παρήνει, οὕτω λέγων, «Πᾶσα ὀργὴ καὶ θυμὸς καὶ κραυγὴ ἀρθήτω ἀφ' ἡμῶν σὺν πάσῃ κακίᾳ». Οὐ μόνον, φησί, θυμοῦσθαι ὑμᾶς
 10 οὐ βούλομαι, οὐδὲ μὴ ὀργίζεσθαι, ἀλλὰ μηδὲ μετὰ κραυγῆς τοῖς πλησίον διαλέγεσθαι, κραυγὴν ἐνταῦθα λέγων, τὴν ὑπὸ τοῦ θυμοῦ γινομένην. Ὅταν γὰρ τὸ πάθος ἐνδοθεν διεγείρηται, καὶ ἡ καρδία οἰδαίνῃ, οὐκ ἔτι λοιπὸν ἡ γλῶσσα ἠρέμα φθέγγεσθαι ἀνέχεται, ἀλ-
 15 λὰ τὴν διάθεσιν τῆς καρδίας ἐμφαίνουσα, μετὰ κραυγῆς τῷ πλησίον διαλέγεσθαι παρασκευάζει.

Βουλόμενος οὖν ἐν γαλήνῃ διάγειν διηνεκεῖ τοὺς αὐτῷ πειθομένους ὁ μακάριος οὗτος, εἰπὼν, «Πᾶσα ὀργή», ἔδειξε τί ἐστὶ «Πᾶσα ὀργή», ἡ ἀφ' οἴου δὴ
 20 ποτε πράγματος κινουμένη· «καὶ πᾶς θυμὸς καὶ πᾶσα κραυγὴ ἀρθήτω ἀφ' ὑμῶν». Εἶτα αὐτὴν τὴν ρίζαν τῆς κακίας ξηρᾶναι βουλόμενος καὶ ἄκαρπον ἐργάσασθαι, φησί, «Σὺν πάσῃ κακίᾳ». Ὁ γὰρ οὕτω διακείμενος διηνεκῶς ἐν λιμένι κάθηται, τῶν ἀπὸ τῆς
 25 γῆς κυμάτων ἀπηλλαγμένος, καὶ οὔτε χειμῶνα δέδοικεν, οὔτε ναγάγιον, ἀλλὰ καθάπερ ἐν γαλήνῃ πλέων, ἢ ἐν εὐδίῳ λιμένι καθήμενος, οὕτως ἔλκει τὸν παρόντα βίον πάσης ταραχῆς ἐκτὸς ὦν, καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀθανάτων καὶ ἀπορρήτων ἀγα-
 30 θῶν τὴν ἀπόλαυσιν ἑαυτῷ διὰ πάντων προξενεῖ· ἅν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ, ἅμα τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, δόξα, κράτος, τιμή, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.
 35 Ἀμήν.

ἀξιώματα, οὔτε ἀντιλαμβάνονται τίποτε ἄλλο, ἀλλὰ ὅλοι ὀδηγοῦνται εἰς τὴν καταστροφὴν τυραννούμενοι ἀπὸ τὴν ὀργὴν των. Τί λοιπὸν θὰ ἦτο ἀθλιώτερον ἀπ' αὐτούς, ἀφοῦ, ὅταν καταλαμβάνωνται ἀπὸ τὸ πάθος καὶ γίνωνται αἰχμάλωτοι, σπεύδουν ἀκόμη καὶ εἰς φόνον! Διὰ τοῦτο ὁ μακάριος Παῦλος, ἐπειδὴ θέλει νὰ ἐκριζώσῃ τὴν ρίζαν τοῦ κακοῦ, γράφων συμβουλεύει καὶ λέγει· «Νὰ φύγῃ ἀπὸ σαῶς κάθε ὀργὴ καὶ θυμὸς καὶ κραυγὴ μαζὶ μὲ κάθε κακίαν»⁴. "Ὅχι μόνον, λέγει, δὲν θέλω νὰ θυμώνετε, οὔτε νὰ μὴ ὀργίζεσθε, ἀλλ' οὔτε νὰ συνομιλήτε μὲ δυνατὴν φωνήν, καὶ ἐννοεῖ ἐδῶ δυνατὴν φωνήν ἐκείνην ποῦ εἶναι πλήρης θυμοῦ. Διότι, ὅταν τὸ πάθος γεννᾶται ἀπὸ μέσα καὶ ἡ καρδία ταρασσεται, τότε πλέον ἡ γλῶσσα δὲν ἔμπορεῖ νὰ ὀμιλῇ μὲ ἡρεμίαν, ἀλλὰ ἐκφράζει τὴν διάθεσιν τῆς ψυχῆς καὶ μᾶς κάνει νὰ συζητῶμεν μὲ τὸν πλησίον μας μὲ δυνατὴν φωνήν.

Ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ μακάριος Παῦλος θέλει νὰ ζοῦν μὲ γαλήνην ἐκεῖνοι ποῦ πιστεύουν εἰς τοὺς λόγους του, μὲ τὸ νὰ εἰπῇ «Κάθε ὀργή», ἔδειξε, τί εἶναι «Κάθε ὀργή», ἡ ὁποία ξεκινᾷ ἀπὸ κάθε αἰτίαν. «Καὶ κάθε θυμὸς καὶ κάθε δυνατὴ φωνὴ ἄς εἶναι μακριὰ ἀπὸ σαῶς». Ἐπειτα ἐπειδὴ ἐπιθυμεῖ νὰ ξηράνῃ τὴν ἰδίαν τὴν ρίζαν τοῦ κακοῦ καὶ νὰ τὴν καταστήσῃ ἄκαρπον λέγει· «Μαζὶ μὲ κάθε κακίαν». Αὐτὸς ὁ ὁποῖος ζῆ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον εὐρίσκεται διαρκῶς εἰς λιμένα ποῦ εἶναι ἀπηλλαγμένος ἀπὸ τὰ κύματα τῆς γῆς καὶ οὔτε θύελλα φοβεῖται, οὔτε ναυάγιον, ἀλλὰ περνᾷ τὸν παρόντα βίον ἀπηλλαγμένος ἀπὸ κάθε ταραχὴν, ὡσὰν νὰ πλέῃ μὲ γαλήνην, ἢ νὰ μένῃ εἰς ἀπάνεμο λιμάνι. Καὶ ὄχι μόνον αὐτό, ἀλλὰ καὶ προκαλεῖ μὲ ὄλα εἰς τὸν ἑαυτὸν του τὴν ἀπόλαυσιν τῶν ἀθανάτων καὶ ἀνεκφράστων ἀγαθῶν. Αὐτὰ τὰ ἀγαθὰ εἶθε νὰ τὰ ἐπιτύχωμεν ὅλοι ἡμεῖς μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποῖου εἰς τὸν Πατέρα καὶ συγχρόνως εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει ἡ δόξα, ἡ ἐξουσία καὶ ἡ τιμὴ, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἄμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΝΔ΄

(Γεν. 27, 42 - 28, 22)

«Καλέσασα δὲ Ρεβέκκα τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν νεώτερον εἶπεν αὐτῷ».

5 1. Εἶδετε χθὲς καὶ τοῦ τελώνου τὴν πολλὴν εὐγνωμοσύνην, καὶ τοῦ Δεσπότης τὴν ἄφατον φιλανθρωπίαν, καὶ τῶν Ἰουδαίων τὴν ὑπερβάλλουσαν ἀναισθησίαν; Εἶδετε πῶς ἅπαντας ἡμᾶς ἐπαίδευσεν ὁ μακάριος Ματθαῖος, δι' ὧν οὕτω ταχέως ὑπήκουσε,
10 δι' ὧν τοσαύτην ἐπεδείξατο τὴν μεταβολήν, ὅτι ἐν τῇ προαιρέσει κεῖται τῇ ἡμετέρᾳ, μετὰ τὴν ἄνωθεν χάριν, τὰ τῆς ἀρετῆς, καὶ τῆς κακίας, καὶ ὅτι καὶ σπουδάσαντες δυνάμεθα γενέσθαι ἐνάρετοι, καὶ ραθυμήσαντες πάλιν εἰς τὸν τῆς ἁμαρτίας κρημνὸν κατα-
15 φερόμεθα; Τοῦτο γὰρ ἐστίν, ὃ τῶν ἀλόγων διεστηκαμεν, τὸ λόγῳ τετιμηῆσθαι ἡμᾶς παρὰ τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ, καὶ ἐν τῇ φύσει τῇ ἡμετέρᾳ ἐναποκεῖσθαι τὴν γνῶσιν τοῦ καλοῦ, καὶ τοῦ πονηροῦ. Μηδεὶς τοίνυν προφασιζέσθω ὡς δι' ἄγνοιαν ἀρετῆς ἀμελῶν, ἢ
20 διὰ τὸ μὴ ἔχειν τὸν ὑποδεικνύοντα τὴν ταύτης ὁδόν. Ἄρκοῦντα γὰρ ἔχομεν διδάσκαλον τὸ συνειδός, καὶ οὐχ οἷόν τέ τινα ἀπεστερηῆσθαι τῆς ἐκεῖθεν βοηθείας. Καὶ γὰρ ἅμα τῇ πλάσει τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἡ γνῶσις τῶν πρακτέων αὐτῷ ἐναπετέθη, ἵνα τὴν οἰκείαν εὐ-
25 γνωμοσύνην ἐπιδειξάμενος, καθάπερ ἐν παλαιστρατινί, τῷ παρόντι βίῳ ἐγγυμνασάμενος πρὸς τοὺς τῆς ἀρετῆς πόνους, τὰ ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς βραβεῖα κομίσηται, καὶ ἐν βραχεῖ χρόνῳ πονήσας, ἐν διηνεκεῖ τῷ αἰῶνι τῶν στεφάνων ἀξιοθείῃ, καὶ ἐν τῷ ἐπικλήρω

Ο Μ Ι Λ Ι Α Ν Δ '

(Γεν. 27, 42 - 28, 22)

«Καὶ ἐκάλεσεν ἡ Ρεβέκκα τὸν μικρότερον υἱὸν τῆς καὶ εἶπεν εἰς αὐτόν».

1. Εἶδετε χθὲς καὶ τὴν μεγάλην εὐγνωμοσύνην τοῦ τελώνου καὶ τὴν ἀπερίγραπτον φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου καὶ τὴν ὑπερβολικὴν ἀναισθησίαν τῶν Ἰουδαίων; Εἶδετε πῶς ἐδίδαξεν εἰς ὄλους ἡμᾶς ὁ μακάριος Ματθαῖος, μὲ ποῖον τρόπον ὑπήκουσε τόσον ταχέως καὶ ἐπέδειξε τόσον μεγάλην μεταβολήν, ἀφοῦ ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ κακία ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὴν ἰδικὴν μας θέλησιν, μετὰ τὴν θεϊαν χάριν, καὶ ὅτι ἂν τὸ ἐπιδιώξωμεν ἢμποροῦμεν νὰ γίνωμεν ἐνάρετοι, ἐνῶ ἂν φανῶμεν ὀκνηροὶ θὰ πέσωμεν πάλιν εἰς τὸν κρημνὸν τῆς ἀμαρτίας; Διότι αὐτὸ εἶναι ἐκεῖνο ὡς πρὸς τὸ ὁποῖον διαφέρομεν ἀπὸ τὰ ἄλογα ζῶα, τὸ ὅτι δηλαδὴ ἔχομεν τιμηθῆ ἀπὸ τὸν φιλόφθρωπον Θεὸν μὲ τὴν λογικὴν καὶ τὸ ὅτι εἰς τὴν φύσιν μας εὐρίσκεται ἡ γνῶσις τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ πονηροῦ. Κανεὶς λοιπὸν ἄς μὴ δικαιολογῆται, ὅτι παραμελεῖ τὴν ἀρετὴν ἀπὸ ἄγνοϊαν, ἢ διότι δὲν ἔχει ἐκεῖνον ποὺ θὰ τοῦ δείξῃ τὴν ὁδὸν αὐτῆς. Καθ' ὅσον ἔχομεν ἐπαρκῆ διδάσκαλον τὴν συνείδησιν καὶ δὲν εἶναι δυνατόν κανεὶς νὰ στερηθῆ τὴν βοήθειάν τῆς. Διότι μαζί μὲ τὴν δημιουργίαν τοῦ ἀνθρώπου ἐδόθη εἰς αὐτόν καὶ ἡ γνῶσις τοῦ τί πρέπει νὰ πράττῃ, ὥστε, ἀφοῦ δείξῃ τὴν εὐγνωμοσύνην του καὶ ἐξασκηθῆ εἰς τοὺς κόπους τῆς ἀρετῆς κατὰ τὴν παροῦσαν ζωὴν, ὅπως ἀκριβῶς εἰς κάποια παλαίστραν, νὰ ἀποκομίσῃ τὰ βραβεῖα τῆς ἀρετῆς καί, ἀφοῦ κοπιᾷ δι' ὀλίγον χρόνον, νὰ γίνῃ ἄξιος τῶν στεφάνων κατὰ τὴν αἰώνιον ζωὴν, καὶ εἰς τὴν πρόσκαιρον αὐτὴν ζωὴν, ἀφοῦ προτιμήσῃ τὴν ἀρετὴν, νὰ ἀπολαμβάνῃ

τούτω αἰῶνι τὴν ἀρετὴν ἐλόμενος, ἐν τοῖς ἀπείροις καὶ αἰδίοις αἰῶσι τῶν ἀθανάτων ἀγαθῶν ἀπολαύη.

“Ὅπερ εἰδότες, ἀγαπητοί, μὴ προδῶμεν ἡμῶν τὴν εὐγένειαν, μὴ ἀγνώμονες περὶ τὴν τοσαύτην εὐεργε-
 5 σίαν γενώμεθα, μηδὲ τὸ πρόσκαιρον τῆς δοκούσης ἡ-
 δονῆς μεταδιώξαντες, διηνεκῆ τὴν ὀδύνην ἑαυτοῖς
 κατασκευάσωμεν, ἀλλὰ τὸν ἀκοίμητον ὀφθαλμὸν τὸν
 τὰ ἀπόρρητα τῆς διανοίας ἐπιστάμενον διηνεκῶς προ-
 ορώμενοι, οὕτως ἅπαντα τὰ καθ’ ἑαυτοὺς οἰκονομῶ-
 10 μεν, καὶ τοῖς ὅπλοις τοῦ Πνεύματος φραζάμενοι, καὶ
 τὴν οἰκείαν εὐγνωμοσύνην ἐπιδειξάμενοι, ἐπισπασώ-
 μεθα τὴν ἄνωθεν ροπὴν, ἵνα τῆς ἐκεῖθεν ἀπολαύοντες
 συμμαχίας, καὶ τοῦ ἐχθροῦ καὶ πολεμίου περιγενόμε-
 νοι, καὶ ἄκυρα αὐτοῦ καταστήσαντες τὰ μηχανήματα,
 15 τῶν ἀγαθῶν ἐκείνων ἀπολαῦσαι δυνηθῶμεν, ὧν ἐ-
 πηγγεῖλατο τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτὸν ὁ Κύριος. Μὴ τοί-
 νυν πρὸς τὸν πόνον τις ὁράτω τῆς ἀρετῆς, ἀλλὰ τὸ
 ἐντεῦθεν κέρδος λογιζόμενος ἐτοίμως τοὺς ὑπὲρ ταύ-
 τῆς πόνους καταδεχέσθω. Εἰ γὰρ οἱ περὶ τὰ βιωτικὰ
 20 στρεφόμενοι, καὶ περὶ τὴν τῶν χρημάτων συλλογὴν
 μεμνηότες, ἅπαντα προθύμως καταδέχονται, καὶ τοὺς
 κατὰ θάλατταν κινδύνους, καὶ τὰ ναυᾶγια, καὶ τὰς
 τῶν πειρατῶν ἐφόδους προορῶντες, οὐδὲ οὕτως ὀ-
 κνηρότεροι γίνονται, καὶ ταῦτα οὐδὲ θαρρεῖν περὶ τοῦ
 25 τέλους δυνάμενοι· ποίαν ἡμεῖς ἔξομεν ἀπολογία, τῶν
 ἀθανάτων ἐκείνων ἔνεκεν πρὸς τοὺς τῆς ἀρετῆς ἀγῶ-
 νας μὴ πάσῃ σπουδῇ καὶ προθυμίᾳ ἀποδυόμενοι;

Τίνος ἔνεκεν οὕτως ἀγνώμονες περὶ τὸν εὐεργέτην
 γινόμεθα, καὶ οὔτε τὰ ἤδη δωρηθέντα λογιζόμεθα,
 30 οὔτε τὰ ἐπαγγελθέντα ἐννοοῦμεν, ἀλλὰ πάντων, ὡς
 εἰπεῖν, λήθην ποιησάμενοι, ἀπλῶς καὶ εἰκῆ βοσκημά-
 των δίκην βίον ἅπαντα παρατρέχομεν, τῆς μὲν ψυχῆς
 οὐδεμίαν ἐπιμέλειαν ποιούμενοι, τὴν δὲ γαστέρα μό-

τὰ ἄφθαρτα ἀγαθὰ εἰς τοὺς ἀπείρους καὶ ἀτελειώτους αἰῶνας.

Ἔχοντες ὑπ' ὄψιν αὐτὸ ἀκριβῶς, ἀγαπητοί, νὰ μὴ προδώσωμεν τὴν εὐγενῆ μας καταγωγὴν, νὰ μὴ φανῶμεν ἀγνώμονες διὰ τὴν τόσῃν εὐεργεσίαν, οὔτε νὰ ἐτοιμάσωμεν διὰ τοὺς ἑαυτοὺς μας τὴν διαρκῆ ὀδύνην μὲ τὸ νὰ ἐπιδιώξωμεν τὴν πρόσκαιρον αὐτὴν ἡδονὴν, ἀλλὰ βλέποντες συνέχεια πρὸς τὸν ἀκοίμητον ὀφθαλμόν, ὁ ὁποῖος γνωρίζει τὰ ἀπόρρητα τῆς σκέψεώς μας, νὰ ρυθμίζωμεν ἔτσι ὅλας τὰς ὑποθέσεις μας καί, ἀφοῦ ὀχυρωθῶμεν μὲ τὰ ὄπλα τοῦ ἁγίου Πνεύματος καὶ ἐπιδείξωμεν τὴν εὐγνωμοσύνην μας, νὰ ἀποσπάσωμεν τὴν ἄνωθεν βοήθειαν, ὥστε, ἀφοῦ ἐπιτύχωμεν τὴν ἀπὸ ἐκεῖ βοήθειαν καὶ ἀφοῦ νικήσωμεν τὸν ἐχθρὸν καὶ πολέμιον καὶ καταστήσωμεν ἄχρηστα τὰ ὄπλα του, νὰ ἠμπορέσωμεν νὰ ἀπολαύσωμεν ἐκεῖνα τὰ ἀγαθὰ, τὰ ὁποῖα ἔχει ὑποσχεθῆ ὁ Κύριος εἰς αὐτοὺς ποὺ τὸν ἀγαποῦν. Ἄς μὴ λαμβάνη λοιπὸν ὑπ' ὄψιν κανεὶς τὸν πόνον διὰ τὴν ἀρετὴν, ἀλλ' ἀφοῦ σκεφθῆ τὸ κέρδος ποὺ θὰ προκύψῃ ἀπ' αὐτὸν τὸν κόπον, νὰ εἶναι ἔτοιμος νὰ κοπιᾷ δι' αὐτήν. Διότι ἐὰν ἐκεῖνοι ποὺ ἀσχολοῦνται μὲ τὰ βιωτικὰ ἀγαθὰ καὶ καταλαμβάνονται ἀπὸ μανίαν διὰ τὴν ἀπόκτησιν χρωμάτων, ἀναλαμβάνουν τὰ πάντα μὲ προθυμίαν, καὶ τοὺς κινδύνους εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ τὰ ναυάγια καί, ἐνῶ γνωρίζουν ἐκ τῶν προτέρων τὰς ἐπιθέσεις τῶν πειρατῶν, οὔτε κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον γίνονται περισσότερο διστακτικοὶ καὶ μάλιστα ἐνῶ δὲν ἠμποροῦν νὰ εἶναι αἰσιόδοξοι διὰ τὸ τέλος, ποῖαν ἀπολογίαν θὰ ἔχωμεν ἡμεῖς, οἱ ὁποῖοι δὲν ἀγωνιζόμεθα μὲ κάθε ζῆλον καὶ προθυμίαν διὰ τὴν ἀρετὴν λόγῳ τῶν αἰωνίων ἐκείνων ἀγαθῶν;

Διὰ ποῖον λόγον λοιπὸν γινόμεθα τόσον ἀχάριστοι εἰς τὸν εὐεργέτην μας καὶ δὲν σκεπτόμεθα οὔτε αὐτά, τὰ ὁποῖα ἤδη μᾶς ἔχουν χαρισθῆ, οὔτε ἀναλογιζόμεθα, ὅσα μᾶς ὑπεσχέθη, ἀλλὰ λησμονήσαντες τὰ πάντα, ὅπως θὰ ἐλέγαμεν, περνοῦμεν ὅλην μας τὴν ζωὴν ἀπλῶς καὶ χωρὶς σκοπὸν, ἀφοῦ δὲν φροντίζομεν καθόλου διὰ τὴν ψυ-

νην διαρρηγνύντες, καὶ πολλὴν διὰ ταύτης τῷ ταλαι-
 πώρῳ τούτῳ σώματι τὴν λύμην κατασκευάζοντες;
 Καὶ τοῦτο μὲν διὰ τῆς ἀμετρίας, καὶ τῆς πολλῆς ἀδη-
 φαγίας μυρία πράγματα κατασκευάζειν ἡμῖν παρα-
 5 σκευάζομεν, τὴν δὲ ψυχὴν λιμῷ τήκεσθαι συγχωροῦ-
 μεν; καίτοι ψυχὴ σώματος κυριώτερον, καὶ ἐκείνης
 ἀπειρηκνίας νεκρὸν τοῦτο καταλείπεται. Δέον οὖν
 καὶ ἐκείνη τὴν κατάλληλον καὶ ἀρμόττουσαν παρέχειν
 τροφήν ἡμᾶς, ἑκατέροις λυμαινόμεθα, ἀμετρίαν καὶ
 10 ἐνταῦθα καὶ ἐκείνη πολλὴν ἐπιδεικνύμενοι, καὶ τὸ μὲν ὑ-
 πὲρ τὴν χρεῖαν πιαίνοντες, τὴν δὲ ὑπὸ λιμοῦ διαφθεί-
 ρεσθαι καταναγκάζοντες. Καὶ ὅπερ ὁ τῶν ὄλων Δε-
 σπότης ἐν τάξει μεγίστης ἀγανακτήσεως ἠπείλησέ
 ποτε τῷ τῶν Ἰουδαίων δήμῳ, λέγων, «Δώσω ὑμῖν οὐ
 15 λιμὸν ἄρτου, οὐδὲ δίψαν ὕδατος, ἀλλὰ λιμὸν τοῦ ἀ-
 κοῦσαι λόγον Κυρίου», διδάσκων ἡμᾶς, ὅτι ἐκεῖνος
 μὲν ὁ λιμὸς τὸ σῶμα κατατείνειν δύναται, οὗτος δὲ
 ὁ λιμὸς αὐτῆς καθικνεῖται τῆς ψυχῆς· τοῦτ' αὐτὸ νῦν,
 ὅπερ ἀντὶ τιμωρίας ἐκείνοις ἐπάγειν τότε ἠπείλησεν
 20 ὁ Δεσπότης, ἡμεῖς ἐκόντες ἐπισπασώμεθα, καὶ ταῦ-
 τα τοῦ Θεοῦ τοσαύτην περὶ ἡμᾶς κηδεμονίαν ἐπιδει-
 ξαμένου, καὶ οἰκονομήσαντος μετὰ τῆς ἀπὸ τῶν Γρα-
 φῶν ἀναγνώσεως, ἔχειν ἡμᾶς καὶ τὴν ἀπὸ τῶν δι-
 δασκάλων νοουθεσίαν.

25 Δι' ὃ παρακαλῶ τὴν ὑμετέραν ἀγάπην, πᾶσαν ρα-
 θυμίαν ἀποτινάξασθαι καὶ διεγερθῆναι μικρόν, καὶ
 πᾶσαν τὴν σπουδὴν μεταθεῖναι ἐπὶ τὴν τῆς ψυχῆς
 σωτηρίαν. Οὕτω γὰρ ἂν καὶ τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ εὐ-
 νοίαν μετὰ δαψιλείας ἐπισπᾶσησθε, καὶ ἡμεῖς προθυ-
 30 μότερον τὴν πρὸς ὑμᾶς διδασκαλίαν ποιησώμεθα, ὁ-
 ρῶντες εἰς ἔργον ἡμῶν ἐκβαίνουσαν τὴν συμβουλήν.
 Ἐπεὶ καὶ γεωργός, ἐπειδὴν ἴδη τῆς γῆς τὴν ἐπιτη-
 δειότητα πολλὴν παρέχουσαν αὐτῷ τῶν καρπῶν τὴν
 φορὰν, καὶ αὐτὸς μετὰ πλείονος τῆς σπουδῆς πρὸς

χὴν μας, ἐνῶ γεμίζομεν τὴν κοιλίαν μας καὶ προκαλοῦμεν αὐτὴν μεγάλην φθορὰν εἰς αὐτὸ τὸ ταλαίπωρον σῶμα; Καὶ ἀκόμα μὲ τὴν ἄμετρον καὶ τὴν μεγάλην λαιμαργίαν προετοιμάζομεν ἀναρίθμητα προβλήματα δι' ἡμᾶς, ἐνῶ ἀφήνομεν τὴν ψυχὴν νὰ χαθῆ ἀπὸ τὴν πείναν, ἂν καὶ ἡ ψυχὴ εἶναι ἀνωτέρα τοῦ σώματος καὶ ὅταν ἐκείνη χαθῆ αὐτὸ ἐγκαταλείπεται νεκρόν. Πρέπει λοιπὸν νὰ προσφέρωμεν καὶ εἰς ἐκείνην τὴν κατάλληλον καὶ τὴν εἰδικὴν τροφήν, διότι βλάπτομεν καὶ τὰ δύο, ἀφοῦ δὲν χρησιμοποιοῦμεν κανένα μέτρον καὶ εἰς τὸ σῶμα καὶ εἰς τὴν ψυχὴν, καὶ τὸ μὲν ἓνα παχαίνομεν περισσότερο ἀπ' ὅ,τι πρέπει, τὴν δὲ ἄλλην ἀναγκάζομεν νὰ ἀποθάνῃ ἀπὸ τὴν πείναν. Καὶ αὐτὸ ἀκριβῶς μὲ τὸ ὁποῖον ἠπείλησε κάποτε ὁ τῶν ὄλων Κύριος τὸν λαὸν τῶν Ἰουδαίων, ὅταν εἶχεν ἀγανακτήσει πολὺ καὶ εἶπε, «Θὰ σᾶς ἐπιβάλλω ὄχι τὴν ἔλλειψιν τοῦ ἄρτου, οὔτε τοῦ ὕδατος, ἀλλὰ τὸν ἀποκλεισμόν ἀπὸ τὸ νὰ ἀκοῦτε τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ»¹, διδάσκων μὲ αὐτὸ ἡμᾶς, ὅτι ἐκείνη ἡ πείνα ἠμπορεῖ νὰ βασανίζῃ τὸ σῶμα, ἐνῶ αὐτὴ ἡ πείνα καταβάλλει τὴν ἰδίαν τὴν ψυχὴν, αὐτὸ τὸ ἴδιο τώρα, ποῦ τότε ἠπείλησεν ὁ Κύριος, ὅτι θὰ ἐπιβάλλῃ ὡς τιμωρίαν εἰς ἐκείνους, θὰ τὸ ἐπισπάσωμεν ἐμεῖς μὲ τὴν θέλησίν μας, καὶ ὅλα αὐτὰ τὴν στιγμὴν ποῦ ὁ Θεὸς ἔχει δείξει τόσην φροντίδα δι' ἡμᾶς καὶ ἔχει ρυθμίσει μαζὶ μὲ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς ἁγίας Γραφῆς νὰ ἔχωμεν καὶ τὴν νοουθεσίαν τῶν διδασκάλων.

Διὰ τοῦτο παρακαλῶ τὴν ἀγάπην σας νὰ ἀποτινάξῃ κάθε ὀκνηρίαν καὶ νὰ συνέλθῃ δι' ὀλίγον καὶ νὰ μεταφέρῃ ὅλην τὴν προθυμίαν της εἰς τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς. Καθ' ὅσον, ἐὰν ἀποσπάσετε πλουσίαν τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, καὶ ἡμεῖς θὰ σᾶς διδάσκωμεν μὲ μεγαλυτέραν προθυμίαν, ἀφοῦ θὰ βλέπωμεν ὅτι ἡ συμβουλή μας πραγματοποιεῖται. Καθ' ὅσον καὶ ὁ γεωργός, ὅταν ἰδῆ ὅτι ἡ εὐφορία τῆς γῆς παρέχει εἰς αὐτὸν μεγάλην ἀφθονίαν καρπῶν, τότε καὶ αὐτὸς μὲ μεγαλυτέραν προθυμίαν ἀφιερώνεται εἰς τοὺς

νην διαρρηγνύντες, καὶ πολλὴν διὰ ταύτης τῷ ταλαι-
 πώρῳ τούτῳ σώματι τὴν λύμην κατασκευάζοντες;
 Καὶ τοῦτο μὲν διὰ τῆς ἀμετρίας, καὶ τῆς πολλῆς ἀδη-
 φαγίας μυρία πράγματα κατασκευάζειν ἡμῖν παρα-
 5 σκευάζομεν, τὴν δὲ ψυχὴν λιμῷ τήκεσθαι συγχωροῦ-
 μεν; καίτοι ψυχὴ σώματος κυριώτερον, καὶ ἐκείνης
 ἀπειρηκυσίας νεκρὸν τοῦτο καταλείπεται. Δέον οὖν
 καὶ ἐκείνη τὴν κατάλληλον καὶ ἀρμόττουσαν παρέχειν
 τροφήν ἡμᾶς, ἑκατέροις λυμαινόμεθα, ἀμετρίαν καὶ
 10 ἐνταῦθα καὶ κεῖ πολλὴν ἐπιδεικνύμενοι, καὶ τὸ μὲν ὑ-
 πὲρ τὴν χρεῖαν πιαίνοντες, τὴν δὲ ὑπὸ λιμοῦ διαφθεί-
 ρεσθαι καταναγκάζοντες. Καὶ ὅπερ ὁ τῶν ὄλων Δε-
 σπότης ἐν τάξει μεγίστης ἀγανακτήσεως ἠπείλησέ
 ποτε τῷ τῶν Ἰουδαίων δήμῳ, λέγων, «Δώσω ὑμῖν οὐ
 15 λιμὸν ἄρτου, οὐδὲ δίψαν ὕδατος, ἀλλὰ λιμὸν τοῦ ἀ-
 κοῦσαι λόγον Κυρίου», διδάσκων ἡμᾶς, ὅτι ἐκεῖνος
 μὲν ὁ λιμὸς τὸ σῶμα κατατείνειν δύναται, οὗτος δὲ
 ὁ λιμὸς αὐτῆς καθικνεῖται τῆς ψυχῆς· τοῦτ' αὐτὸ νῦν,
 ὅπερ ἀντὶ τιμωρίας ἐκείνοις ἐπάγειν τότε ἠπείλησεν
 20 ὁ Δεσπότης, ἡμεῖς ἐκόντες ἐπισπασώμεθα, καὶ ταῦ-
 τα τοῦ Θεοῦ τοσαύτην περὶ ἡμᾶς κηδεμονίαν ἐπιδει-
 ξαμένου, καὶ οἰκονομήσαντος μετὰ τῆς ἀπὸ τῶν Γρα-
 φῶν ἀναγνώσεως, ἔχειν ἡμᾶς καὶ τὴν ἀπὸ τῶν δι-
 δασκάλων νοουθεσίαν.

25 Δι' ὃ παρακαλῶ τὴν ὑμετέραν ἀγάπην, πᾶσαν ρα-
 θυμίαν ἀποτινάξασθαι καὶ διεγερθῆναι μικρόν, καὶ
 πᾶσαν τὴν σπουδὴν μεταθεῖναι ἐπὶ τὴν τῆς ψυχῆς
 σωτηρίαν. Οὕτω γὰρ ἂν καὶ τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ εὐ-
 νοίαν μετὰ δαψιλείας ἐπισπᾶσησθε, καὶ ἡμεῖς προθυ-
 30 μότερον τὴν πρὸς ὑμᾶς διδασκαλίαν ποιησώμεθα, ὁ-
 ρῶντες εἰς ἔργον ἡμῶν ἐκβαίνουσαν τὴν συμβουλήν.
 Ἐπεὶ καὶ γεωργός, ἐπειδὴν ἴδη τῆς γῆς τὴν ἐπιτη-
 δειότητα πολλὴν παρέχουσαν αὐτῷ τῶν καρπῶν τὴν
 φορὰν, καὶ αὐτὸς μετὰ πλείονος τῆς σπουδῆς πρὸς

χήν μας, ἐνῶ γεμίζομεν τὴν κοιλίαν μας καὶ προκαλοῦμεν αὐτὴν μεγάλην φθορὰν εἰς αὐτὸ τὸ ταλαίπωρον σῶμα; Καὶ ἀκόμα μὲ τὴν ἄμετρον καὶ τὴν μεγάλην λαιμαργίαν προετοιμάζομεν ἀναρίθμητα προβλήματα δι' ἡμᾶς, ἐνῶ ἀφήνομεν τὴν ψυχὴν νὰ χαθῆ ἀπὸ τὴν πείναν, ἂν καὶ ἡ ψυχὴ εἶναι ἀνωτέρα τοῦ σώματος καὶ ὅταν ἐκείνη χαθῆ αὐτὸ ἐγκαταλείπεται νεκρόν. Πρέπει λοιπὸν νὰ προσφέρωμεν καὶ εἰς ἐκείνην τὴν κατάλληλον καὶ τὴν εἰδικὴν τροφήν, διότι θλάπτομεν καὶ τὰ δύο, ἀφοῦ δὲν χρησιμοποιοῦμεν κανένα μέτρον καὶ εἰς τὸ σῶμα καὶ εἰς τὴν ψυχὴν, καὶ τὸ μὲν ἓνα παχαινομεν περισσότερον ἀπ' ὅ,τι πρέπει, τὴν δὲ ἄλλην ἀναγκάζομεν νὰ ἀποθάνῃ ἀπὸ τὴν πείναν. Καὶ αὐτὸ ἀκριβῶς μὲ τὸ ὁποῖον ἠπείλησε κάποτε ὁ τῶν ὄλων Κύριος τὸν λαὸν τῶν Ἰουδαίων, ὅταν εἶχεν ἀγανακτήσει πολὺ καὶ εἶπε, «Θὰ σᾶς ἐπιβάλλω ὄχι τὴν ἔλλειψιν τοῦ ἄρτου, οὔτε τοῦ ὕδατος, ἀλλὰ τὸν ἀποκλεισμόν ἀπὸ τὸ νὰ ἀκοῦτε τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ»¹, διδάσκων μὲ αὐτὸ ἡμᾶς, ὅτι ἐκείνη ἡ πείνα ἠμπορεῖ νὰ βασανίζῃ τὸ σῶμα, ἐνῶ αὐτὴ ἡ πείνα καταβάλλει τὴν ἰδίαν τὴν ψυχὴν, αὐτὸ τὸ ἴδιο τώρα, ποῦ τότε ἠπείλησεν ὁ Κύριος, ὅτι θὰ ἐπιβάλλῃ ὡς τιμωρίαν εἰς ἐκείνους, θὰ τὸ ἐπισπάσωμεν ἐμεῖς μὲ τὴν θέλησίν μας, καὶ ὅλα αὐτὰ τὴν στιγμὴν ποῦ ὁ Θεὸς ἔχει δείξει τόσην φροντίδα δι' ἡμᾶς καὶ ἔχει ρυθμίσει μαζὶ μὲ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς ἁγίας Γραφῆς νὰ ἔχωμεν καὶ τὴν νοουθεσίαν τῶν διδασκάλων.

Διὰ τοῦτο παρακαλῶ τὴν ἀγάπην σας νὰ ἀποτινάξῃ κάθε ὀκνηρίαν καὶ νὰ συνέλθῃ δι' ὀλίγον καὶ νὰ μεταφέρῃ ὅλην τὴν προθυμίαν της εἰς τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς. Καθ' ὅσον, ἐὰν ἀποσπάσετε πλουσίαν τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, καὶ ἡμεῖς θὰ σᾶς διδάσκωμεν μὲ μεγαλυτέραν προθυμίαν, ἀφοῦ θὰ βλέπωμεν ὅτι ἡ συμβουλή μας πραγματοποιεῖται. Καθ' ὅσον καὶ ὁ γεωργός, ὅταν ἰδῆ ὅτι ἡ εὐφορία τῆς γῆς παρέχει εἰς αὐτὸν μεγάλην ἀφθονίαν καρπῶν, τότε καὶ αὐτὸς μὲ μεγαλυτέραν προθυμίαν ἀφιερώνεται εἰς τοὺς

τοὺς τῆς γεωργίας πόνους ἐπαποδύεται, τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον καὶ ἡμεῖς ἂν θεασοίμεθα τὴν κατὰ Θεὸν ὑμῶν προκοπὴν, καὶ ὅτι τὰ παρ' ἡμῶν λεγόμενα διὰ τῶν ἔργων ἐνδείκνυσθαι σπουδάσετε, πλείονα καὶ αὐτοὶ
5 τὸν πόνον τὸν διδασκαλικὸν ἐπιδειξόμεθα· ἅτε εἰδότες ὅτι οὐ κατὰ πετρῶν σπείρομεν, ἀλλ' εἰς λιπαρὰν καὶ βαθύγεων καταβάλλομεν τὰ σπέρματα.

2. Διὰ γὰρ τοῦτο καθ' ἑκάστην ἡμέραν τὴν πρὸς ὑμᾶς διδασκαλίαν ποιούμεθα, ἵνα καὶ ὑμεῖς κερδά-
10 ναντές τι χρήσιμον ἐντεῦθεν ἀπέλθητε, καὶ τὰ τῆς ἀρετῆς ὑμῖν ἀυξάνηται, καὶ ἡμεῖς ὁρῶντες ὑμῶν τὴν προκοπὴν εὐφρανόμεθα. Μὴ γὰρ ἀπλῶς καὶ εἰκῆ λέγειν βουλόμεθα, ὥστε τὸν παρ' ὑμῶν ἔπαινον καρπώσασθαι, καὶ ἵνα κροτήσαντες ὑμεῖς ἀναχωρήσητε;
15 Οὐ διὰ τοῦτο, μὴ γένοιτο, ἀλλὰ διὰ τὴν ὠφέλειαν τὴν ὑμετέραν. Ἐμοὶ μέγιστος ἔπαινος καὶ ἀρκετός, εἴ τις ἀπὸ τῆς κακίας ἐπὶ τὴν ἀρετὴν μεταβάλλοιτο, εἴ τις πρὸ τούτου ράθυμος ᾖν, σπουδαῖος ἐκ τῆς παρ' ἡμῶν ὑπομνήσεως γένηται. Τοῦτο καὶ ἐμοὶ μέγιστον φέρει
20 τὸν ἔπαινον καὶ τὴν παραμυθίαν, καὶ ὑμῖν πολὺ τὸ κέρδος καὶ τὸν πλοῦτον τὸν πνευματικόν. Ἀλλὰ καὶ ὅτι μὲν πολλὴν ἐπιδείξεσθε τὴν σπουδὴν, οὐκ ἀμφιβάλλω· οἶδα γάρ, ὅτι θεοδίδακτοί ἐστε, δυνάμενοι καὶ ἄλλους νουθετεῖν. Διὰ τοῦτο ἐνταῦθα στήσας τὴν πε-
25 ρὶ τούτου συμβουλήν, τῆς συνήθους ἄψομαι διδασκαλίας ἐκ τῶν τοῦ μακαρίου Μωϋσέως ρημάτων, μᾶλλον δὲ τῶν παρὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος δι' αὐτοῦ ἡμῖν εἰρημένων, μικρὰ τινα εἰς τὸ μέσον προσθείς, ἐκεῖθεν ὑμῖν σήμερον τὴν ἐστίασιν παραθήσομαι.

30 Ἦκούσατε πρόην, ὅπως κατὰ τὴν συμβουλήν τῆς Ρεβέκκας ἅπαντα διαπραξάμενος ὁ Ἰακώβ, τὴν παρὰ τοῦ πατρὸς εὐλογίαν ἐπεσπάσατο, τὴν ἐπαινετὴν ἐκείνην κλοπὴν ἐπιδειξάμενος, δι' ἃ καὶ τῆς παρὰ τοῦ Θεοῦ συνεργίας ἀπήλαυσε, καὶ εἰς ἔργον ἐξῆλθεν αὐτῷ τὸ σπουδαζόμενον· ἀλλ' ἐπειδὴ ἐντεῦθεν

κόπους τῆς γεωργίας. Κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον λοιπὸν καὶ ἡμεῖς, ἐὰν ἰδοῦμεν τὴν κατὰ Θεὸν προκοπὴν σας καὶ ὅτι φροντίζετε νὰ πραγματοποιήσετε αὐτά, τὰ ὅποια σᾶς λέγομεν, τότε καὶ ἡμεῖς οἱ ἴδιοι θὰ καταβάλλωμεν μεγαλυτέραν προσπάθειαν διὰ νὰ σᾶς διδάσκωμεν, ἀφοῦ θὰ γνωρίζωμεν, ὅτι δὲν σπεύρομεν εἰς τὴν πέτραν, ἀλλ' ὅτι ρίπτομεν τοὺς σπόρους εἰς εὐφορον καὶ βαθεῖαν γῆν.

2. Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς σᾶς διδάσκομεν κάθε ἡμέραν, διὰ νὰ φύγετε δηλαδὴ καὶ σεῖς ἀπὸ ἐδῶ, ἀφοῦ κερδήσετε κάτι χρήσιμον καὶ νὰ αὐξήσετε τὴν ἀρετὴν σας, καὶ ἡμεῖς νὰ χαιρώμεθα βλέποντες τὴν προκοπὴν σας. Μήπως δηλαδὴ θέλομεν νὰ ὀμιλῶμεν ἀπλῶς καὶ χωρὶς σκοπὸν, ὥστε νὰ κερδήσωμεν τὸν ἔπαινον σας καὶ νὰ ἀναχωρήσετε, ἀφοῦ μᾶς χειροκροτήσετε; "Ὁχι δι' αὐτό, μὴ γένοιτο, ἀλλὰ διδάσκομεν διὰ τὴν ἰδικὴν σας ὠφέλειαν. Δι' ἐμέ ὁ μεγαλύτερος καὶ ὁ περισσότερον ἱκανοποιητικὸς ἔπαινος θὰ εἶναι, ἐὰν κάποιος ἐπιστρέψῃ ἀπὸ τὴν κακίαν εἰς τὴν ἀρετὴν καὶ ἐὰν κανεὶς, ἐνῶ πρὶν ἀπὸ τὴν ὀμιλίαν ἦτο νωθρός, γίνῃ τώρα μὲ τὴν ἰδικὴν μας προτροπὴν προσεκτικὸς. Αὐτὸ καὶ εἰς ἐμέ προσφέρει ἔπαινον καὶ παρηγορίαν καὶ εἰς σᾶς πολὺ κέρδος καὶ πνευματικὸν πλοῦτον. Ἀλλὰ καὶ δὲν ἀμφιβάλλω, ὅτι ἐδείξατε μεγάλον ζῆλον. Διότι γνωρίζω, ὅτι εἴσθε θεοδίδακτοι καὶ ὅτι ἠμπορεῖτε καὶ ἄλλους νὰ συμβουλεύετε. Διὰ τὸν λόγον αὐτόν, ἀφοῦ σταματήσω ἐδῶ τὴν περὶ αὐτοῦ συμβουλήν, θὰ συνεχίσω τὴν συνήθη διδασκαλίαν ἀπὸ τοὺς λόγους τοῦ Μωυσέως, ἢ μᾶλλον ἀπὸ τοὺς λόγους τοῦ ἁγίου Πνεύματος, οἱ ὅποιοι ἐλέχθησαν εἰς ἡμᾶς μέσω αὐτοῦ καί, ἀφοῦ προσθέσω ἐνδιαμέσως ὀλίγα, θὰ σᾶς παραθέσω ἀπὸ ἐκεῖ σήμερον τὴν πνευματικὴν τροφήν.

Ἦκούσατε προηγουμένως, πῶς ὁ Ἰακώβ κατὰ συμβουλήν τῆς Ρεβέκκας ἔκαμε τὰ πάντα καὶ ἀπέσπασε τὴν πατρικὴν εὐλογίαν καὶ ἔκαμεν ἐκείνην τὴν ἐπαινετὴν κλοπὴν. Διὰ τοῦτο ἀπήλαυσε καὶ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ καὶ ἐπραγματοποιήθη εἰς αὐτόν ἐκεῖνο, ποῦ ἐπεδίωκεν. Ἐπει-

αὐτῷ πολὺς ὁ φθόνος ἐτίκτετο παρὰ τοῦ Ἡσαῦ, καὶ
 πρὸς φόνον λοιπὸν παρεσκευάζετο· τοιοῦτον γὰρ του-
 τὶ τὸ ὀλέθριον πάθος· οὐ πρότερον ἴσταται, μέχρις ἂν
 τὸν ὑπὸ τοῦ πάθους ἄλόντα κατὰ κρημνῶν ἐνεχθῆναι
 5 παρασκευάσῃ, καὶ πρὸς τὴν τοῦ φόνου παρανομίαν
 δραμεῖν. Ρίζα γὰρ τοῦ φόνου ὁ φθόνος. Οὕτω καὶ
 ἐξ ἀρχῆς ἐπὶ τοῦ Κάϊν καὶ ἐπὶ τοῦ Ἄβελ γέγονεν.
 Οὐδὲν γὰρ ἔχων οὐδὲ ἐκεῖνος, οὐ μικρόν, οὐ μέγα ἐγ-
 καλέσαι τῷ ἀδελφῷ, ἐπειδὴ εἶδεν εὐδοκιμοῦντα παρὰ
 10 τῷ Δεσπότῃ τῶν ὄλων ἀπὸ τῆς προσκομιδῆς τῶν δώ-
 ρων, καὶ ἑαυτὸν ἀπόβλητον γεγεννημένον διὰ τὴν οὐ-
 κείαν ραθυμίαν, εἰς φθόνον εὐθύς διηγείρετο, καὶ τὴν
 ρίζαν τοῦ φόνου τεκῶν ἐν τῇ διανοίᾳ, παραχρῆμα καὶ
 τὸν καρπὸν ἐκεῖνον τὸν ὀλέθριον ἐπεδείξατο, καὶ τὸν
 15 φόνον εἰς ἔργον ἤγαγεν. Οὕτω δὴ καὶ νῦν ὁ Ἡσαῦ
 ἰδὼν τὸν ἀδελφὸν τὰς εὐλογίας παρὰ τοῦ πατρὸς δε-
 ξάμενον, καὶ ὑπὸ τοῦ θυμοῦ καὶ τῆς βασκανίας εἰς
 φόνον ἐξενεχθείς, ἐμελέτα τοῦ ἀδελφοῦ τὴν ἀναί-
 ρεσιν.

20 Ἄλλ' ἢ θαυμασία μήτηρ τοῦτο αἰσθομένη, πάλιν
 τὴν μητρικὴν φιλοστοργίαν περὶ τὸν παῖδα ἐπιδείκνυ-
 ται, καὶ συμβουλήν εἰσάγει τὴν δυναμένην αὐτὸν ἐξ-
 αρπάσαι τῶν τοῦ ἀδελφοῦ χειρῶν. «Καλέσασα γάρ»,
 φησί, τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν νεώτερον, εἶπεν αὐτῷ· ἰδοὺ
 25 Ἡσαῦ ὁ ἀδελφός σου ἀπειλεῖ σοι ἀποκτεῖναί σε. Νῦν
 οὖν ἄκουσόν μου τῆς φωνῆς». Ἡ πεῖρᾶ σε διδασκέ-
 τω, φησὶν, ὅτι τὰ λυσιτελῆ σοι συμβουλεύω, καὶ κα-
 θάπερ ἤδη τῆς ἐμῆς φωνῆς ἀκούσας, τὰς μεγάλας
 ἐκεῖνας εὐλογίας ἐπεσπάσω παρὰ τοῦ πατρός, οὕτω
 δὴ καὶ νῦν ἄκουσόν μου τῆς φωνῆς, ἵνα διαφυγεῖν
 30 δυνηθῆς τοῦ ἀδελφοῦ τὰς χεῖρας. Οὕτω γὰρ ἑαυτὸν
 ἐλευθερώσεις τῶν κινδύνων, καὶ μὲ τοῦ πένθους. Εἰ-
 κὸς γὰρ ἐκεῖνον, εἰ τοῦτο τολμήσειε, δίκην ἀπαιτηθῆ-
 ναι, καὶ πανταχόθεν ἐμοὶ τῆς ὀδύνης τὴν ἐπίτασιν
 αὔξασθαι.

δὴ ὁμως ὁ Ἡσαῦ ἐφθόνησεν αὐτὸν πολὺ ἐξ αἰτίας αὐτοῦ, ἠτοιμάζετο ἀκόμη καὶ διὰ φόνον. Καθ' ὅσον τέτοιο εἶναι αὐτὸ τὸ ὀλέθριον πάθος. Δέν σταματᾶ προηγουμένως, μέχρις ὅτου κάμη αὐτὸν ποῦ κυριεύθηκε ἀπὸ τὸ πάθος αὐτὸ νὰ ὀδηγηθῆ πρὸς τὸν κρημνὸν καὶ νὰ παρασυρθῆ εἰς τὴν παρανομίαν τοῦ φόνου. Διότι ὁ φθόνος εἶναι ἡ ρίζα τοῦ κακοῦ. Τὸ ἴδιον συνέβη παλαιότερον καὶ μὲ τὸν Κάϊν καὶ τὸν Ἄβελ. Ἐνῶ δηλαδὴ ἐκεῖνος δέν εἶχε τίποτε οὔτε μικρὸν οὔτε μεγάλο νὰ κατηγορήσῃ τὸν ἀδελφόν του τὸν Ἄβελ, ὁμως ὅταν εἶδεν, ὅτι ἐπιβραβεύεται ἀπὸ τὸν Θεὸν τῶν ὄλων διὰ τὴν προσφορὰν τῶν δώρων του καὶ ὅτι ὁ ἴδιος νὰ μὴ γίνεται δεκτὸς λόγῳ τῆς ὀκνηρίας του, ἤρχισεν ἀμέσως νὰ τὸν φθονῆ καὶ ἀφοῦ ἐσκέφθη τὸν φόνον, ἀμέσως ἐπέδειξε καὶ τὸν καταστρεπτικὸν ἐκεῖνον καρπὸν καὶ ἐπραγματοποίησε τὸν φόνον. Κατὰ τὸν ἴδιον λοιπὸν τρόπον καὶ τώρα ὁ Ἡσαῦ, ὅταν εἶδεν ὅτι ὁ ἀδελφός του ἔλαβε τὰς εὐλογίας ἀπὸ τὸν πατέρα του, ἀπὸ τὸν θυμὸν καὶ τὴν ὀργὴν ἔφθασεν εἰς τὸν φόνον καὶ ἐσχεδίαζε τὸν θάνατον τοῦ ἀδελφοῦ του.

Ὅμως ἡ ἀξιοθαύμαστη μητέρα του, ὅταν ἀντελήφθη αὐτὸ, ἐκδηλώνει εἰς τὸν υἱὸν της τὴν μητρικὴν σποργὴν καὶ δίνει συμβουλήν ἱκανὴν νὰ τὸν σώσῃ ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ ἀδελφοῦ του. Διότι λέγει, «Ἐκάλεσεν ἡ Ρεβέκκα τὸν υἱὸν της τὸν νεώτερον καὶ εἶπεν εἰς αὐτόν. Ἰδοὺ ὁ ἀδελφός σου Ἡσαῦ ἀπειλεῖ νὰ σέ φονεύσῃ. Τώρα λοιπὸν ἄκουσε ὅ,τι θὰ σοῦ εἰπῶ». Ἡ πείρα, λέγει, νὰ σοῦ διδάξῃ, ὅτι σέ συμβουλεύω τὰ ὠφέλιμα καὶ ὅπως ἀκριβῶς ἤκουσες τοὺς λόγους μου καὶ ἔλαβες ἐκεῖνας τὰς μεγάλας εὐλογίας ἀπὸ τὸν πατέρα σου, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον λοιπὸν καὶ τώρα ἄκουσε ὅ,τι θὰ σοῦ εἰπῶ, διὰ νὰ ἠμπορέσῃς νὰ γλυτώσῃς ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ ἀδελφοῦ σου. Μὲ αὐτόν τὸν τρόπον λοιπὸν θὰ ἠμπορέσῃς καὶ σὺ νὰ ἐλευθερωθῆς ἀπὸ τοὺς κινδύνους καὶ ἐγὼ ἀπὸ τὸ πένθος. Εἶναι φυσικὸν νὰ τιμωρηθῆ, ἐὰν τολμήσῃ αὐτό, καὶ ἔτσι θὰ αὐξηθῆ πολὺ ὁ πόνος μου.

«Ἐπιλάθῃ μου τῆς φωνῆς, καὶ ἀναστὰς ἀπό-
 δραθὶ πρὸς τὸν ἀδελφόν μου Λάβαν εἰς Χαρράν, καὶ
 οἴκησον μετ' αὐτοῦ ἡμέρας τινάς, ἕως τοῦ ἀποστρέ-
 ψαι τὸν θυμὸν καὶ τὴν ὀργὴν τοῦ ἀδελφοῦ σου ἀπὸ
 5 σοῦ, καὶ ἐπιλάθῃται, ἃ πεποίηκας αὐτῷ· καὶ ἀποστεί-
 λασα μεταπέμψομαί σε ἐκεῖθεν, μήποτε ἀτεκνωθῶ ἐκ
 τῶν δύο ὑμῶν ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ». «Ἐπιλάθῃ», φησί, «πρὸς
 τὸν ἀδελφόν μου Λάβαν, καὶ οἴκει ἐκεῖ μετ' αὐτοῦ».
 Εἰκὸς γὰρ καὶ τὸν χωρισμὸν καὶ τὸν ἐν μέσῳ χρόνον
 10 ἰσχυσαί τι πλέον, καὶ παραμυθήσασθαι τὸ πάθος, καὶ
 τὴν βασκανίαν λωφῆσαι, καὶ λήθην αὐτῷ γενέσθαι
 τῶν ὑπὸ σοῦ γεγενημένων περὶ τὴν τῆς εὐλογίας κλο-
 πὴν. «Καὶ ἐπιλάθῃται», φησὶν, «ἃ πεποίηκας αὐτῷ».
 Εἰκότως, φησὶν, ὀργίζεται δι' ὃ προσήκει ἐκκλῖναι
 15 αὐτοῦ τὴν ὀρμὴν, ὅπως ἀπὸ τοῦ χρόνου λήθης ἐγγενο-
 μένης αὐτῷ, μετὰ ἀσφαλείας λοιπὸν δυνηθῆς τὴν
 ἐνταῦθα οἴκησιν ποιήσασθαι.

Καὶ ἵνα μὴ δυσχεράνη ὁ παῖς ἐπὶ τὴν ἀλλοτριαν
 ἀπιέναι καταναγκαζόμενος, ὄρα πῶς παραμυθεῖται
 20 τοῦ νέου τὴν ψυχὴν, πρῶτον μὲ εἰποῦσα· «Ἐπιλάθῃ
 πρὸς Λάβαν τὸν ἀδελφόν μου». Μὴ γὰρ πρὸς ξένον
 τινά, φησί, κατεπείγω σε ἀπελθεῖν; Πρὸς τὸν ἀδελ-
 φὸν τὸν ἐμόν, καὶ οἴκει μετ' αὐτοῦ ἡμέρας τινάς.
 Βραχύν, φησί, χρόνον, ὀλίγας ἡμέρας, ἕως τοῦ παύ-
 25 σασθαι τὴν ὀργὴν. Νῦν γὰρ καὶ ἀκμάζει αὐτῷ, φησὶν,
 ὁ θυμός, καὶ οὔτε τοῦ πατρὸς αἰδῶ τινα ποιεῖται, κα-
 θάπαξ τυραννούμενος ὑπὸ τοῦ πάθους, οὔτε τὴν ἀδελ-
 φικὴν στοργὴν ἐν διανοίᾳ λαμβάνει, ἀλλ' ἐνὸς μόνου
 γίνεται, τοῦ τὸν θυμὸν ἀποπληρῶσαι. «Καὶ ἀποστεί-
 30 λασα μεταπέμψομαί σε ταχέως», φησὶν, «ἐκεῖθεν. Σὲ
 ἐπανάξω. Ἐπιλάθῃ τοίνυν θαρρῶν, ὅτι «Ἐπιλάθῃ
 μεταπέμψομαί σε». Περὶ γὰρ τοῦ παντός ἐστὶ μοι ὁ
 ἀγὼν, καὶ περὶ ἀμφοτέρων δέδοικα, μήποτε ἀποστε-
 ρηθῶ ἀμφοτέρων.

35 Ὅρα σύνεσιν μητρόσ· πῶς οἴκοθεν κινουμένη,
 μάλλον δὲ τῆ τοῦ Θεοῦ προορήσει καὶ νῦν ὑπηρετου-

Ἔκουσε λοιπὸν τοὺς λόγους μου καὶ ἀφοῦ σηκωθῆς πήγαινε εἰς τὸν ἀδελφόν μου τὸν Λάβαν εἰς τὴν Χαρρὰν καὶ νὰ μείνης μαζί του μερικὰς ἡμέρας, ἕως ὅτου παρέλθῃ ὁ θυμὸς καὶ ἡ ὀργὴ τοῦ ἀδελφοῦ σου καὶ λησμονήσῃ, ὅσα ἔχεις κάνει εἰς αὐτόν. Τότε θὰ στείλω ἄνθρωπον καὶ θὰ σὲ φέρω ἀπὸ ἐκεῖ, μήπως σὰς χάσω εἰς μίαν ἡμέραν καὶ τοὺς δύο». «Πήγαινε», λέγει, «εἰς τὸν ἀδελφόν μου καὶ νὰ μείνης ἐκεῖ μαζί του». Καθ' ὅσον εἶναι φυσικὸν καὶ ὁ χωρισμὸς καὶ τὸ ἐνδιάμεσον διάστημα νὰ ἠμπορέσουν νὰ ἐπιτύχουν κάτι περισσότερον καὶ νὰ καταπραῦνουν τὸ πάθος καὶ νὰ παύσουν τὴν ὀργὴν καὶ νὰ λησμονήσῃ αὐτὸς ὅσα σὺ ἔκανες διὰ τὴν κλοπὴν τῆς εὐλογίας. «Καὶ νὰ λησμονήσῃ», λέγει, «ὅσα σὺ ἔκαμες εἰς αὐτόν». Δικαίως ὀργίζεται, λέγει. Διὰ τοῦτο πρέπει νὰ ἀνακόψῃς τὴν ὀρμὴν του, διὰ νὰ ἠμπορέσῃς εἰς τὸ ἕξῃς νὰ κατοικήσῃς ἐδῶ μὲ ἀσφάλειαν, ἀφοῦ αὐτὸς μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου τὸ λησμονήσῃ.

Καὶ διὰ νὰ μὴ λυπήσῃ τὸ παιδί, ἀφοῦ ἠναγκάζετο νὰ φύγῃ εἰς ξένην χώραν, πρόσεχε, πῶς τὸ ἐνθαρρύνει, ἀφοῦ τοῦ εἶπεν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν· «Πήγαινε εἰς τὸν ἀδελφόν μου τὸν Λάβαν». Μήπως δηλαδὴ, λέγει, σὲ ἀναγκάζω νὰ ὑπάγῃς εἰς κάποιον ξένον; Εἰς τὸν ἀδελφόν μου νὰ μεταβῆς καὶ νὰ μείνης μαζί του μερικὰς ἡμέρας. Ὀλίγον χρόνον, λέγει, ὀλίγας ἡμέρας, ἕως ὅτου νὰ παύσῃ ἡ ὀργὴ του. Καθ' ὅσον τώρα, λέγει, ἔχει ἀνάψει ὁ θυμὸς του καὶ οὔτε τὸν πατέρα σέβεται, ἐπειδὴ τυραννεῖται ἀπὸ τὸ πάθος, οὔτε τὴν ἀδελφικὴν ἀγάπην ὑπολογίζει, ἀλλὰ ἓνα μόνον ἐπιδιώκει, νὰ ἰκανοποιήσῃ δηλαδὴ τὸν θυμὸν του. «Τότε θὰ στείλω ἄνθρωπον καὶ θὰ σὲ φέρω ἀπὸ ἐκεῖ γρήγορα», λέγει. Θὰ σὲ ἐπαναφέρω. Φύγε λοιπὸν μὲ τὴν πεποίθησιν, ὅτι «Θὰ στείλω ἄνθρωπον καὶ θὰ σὲ φέρω πάλιν». Διότι ἐγὼ ἀγωνίζομαι τώρα διὰ τὸ κάθε τι καὶ φοβοῦμαι καὶ διὰ τοὺς δύο, μήπως στερηθῶ καὶ τοὺς δύο.

Πρόσεχε τὴν σύνεσιν τῆς μητρός. Πῶς δηλαδὴ παρακινεῖται ἀπὸ τὸν ἐσωτερικὸν τῆς κόσμον, ἢ μᾶλλον ὑ-

μένη, ἐκεῖνα συμβουλεύει τῷ παιδί, ἅπερ ὁ Χριστὸς παρήγει τοῖς μαθηταῖς, συμβουλεύων μὴ ὁμόσε χωρεῖν τοῖς κινδύνοις, ἀλλὰ διὰ τῆς ἀναχωρήσεως παραμυθεῖσθαι τοῦ πάθους τὴν μανίαν. Τοῦτο τοίνυν
 5 καὶ αὕτη εἰσηγουμένη τῷ παιδί, πρότερον αὐτῷ συμβουλεύσασα καὶ παραθαρρύνασα αὐτοῦ τὸν λογισμόν, ὥστε μὴ δυσχερᾶναι πρὸς τὸν χωρισμόν, τότε λοιπὸν καὶ ἀφορμὴν εὐλογον τῇ ἀποδημίᾳ περιθεῖναι βούλεται, ὥστε μὴ προφανῶς δόξαι διὰ τὴν τοῦ ἀδελφοῦ
 10 βασκανίαν ἀναχωρεῖν, μηδὲ τὸν πατέρα τοῦ γνῶναι τὴν ἀληθῆ τῆς ἀποδημίας αἰτίαν, μήτε τοῦ Ἡσαῦ τὴν κατὰ αὐτοῦ ἀγανάκτησιν. «Καὶ εἰσελθοῦσα», φησί, «πρὸς τὸν Ἰσαὰκ ἢ Ρεβέκκα εἶπε· προσώχθισα τῇ ζωῇ μου διὰ τὰς θυγατέρας τῶν υἱῶν Χέτ. Εἰ λήψε-
 15 ται Ἰακώβ γυναῖκα ἀπὸ τῶν θυγατέρων τῆς γῆς ταύτης, ἵνα τί μοι τὸ ζῆν;».

3. Σκόπει πῶς εὐπρόσωπον εὔρε πρόφασιν. Ὁταν γὰρ ἡμῖν ἢ ἄνωθεν συμπράττη δεξιὰ, καὶ τὰ δυσχερῆ εὐκόλα γίνεται, καὶ τὰ δύσκολα ῥάδια. Ἐπεὶ
 20 οὖν καὶ αὕτη εἶχε τὸν τῶν ὄλων Θεὸν συναινοῦντα αὐτῆς τῇ γνώμῃ, πάντα τὰ δυνάμενα συντελεῖν τῇ οἰκονομίᾳ τῇ μελλούσῃ, καὶ τοῦ παιδὸς τῇ σωτηρίᾳ, ὑπέβαλεν αὐτῆς τῇ διανοίᾳ. «Προσώχθισα», φησί, «τῇ ζωῇ διὰ τὰς θυγατέρας τῶν υἱῶν Χέτ. Εἰ λήπεται
 25 Ἰακώβ γυναῖκα ἀπὸ τῶν θυγατέρων τῆς γῆς ταύτης, ἵνα τί μοι τὸ ζῆν;». Ἐνταῦθα αἰνίττεσθαί μοι δοκεῖ τῶν γυναικῶν τοῦ Ἡσαῦ τὸ δύστροπον, καὶ ὅτι πολλῆς ἀηδίας αὐτοῖς ὑπόθεσις γεγόνασι. Καὶ γὰρ ἄνωτέρω διηγῆσατο ἡμῖν ἢ θεία Γραφή, ὅτι ἔλαβεν ἀπὸ
 30 τῶν Χετταίων καὶ ἀπὸ τῶν Εὐαίων γυναῖκας ὁ Ἡσαῦ, «Καὶ ἦσαν ἐρίζουσαι τῷ Ἰσαὰκ καὶ τῇ Ρεβέκκα». Τοῦτο οὖν αὐτὸ ὑπομνησαι αὐτὸν βουλομένη, μονονουχὶ ταῦτά φησι πρὸς αὐτόν· οἶδας, ὅπως μοι τὴν ζωὴν πικρὰν πεποιήκασιν αἱ γαμεταὶ τοῦ Ἡσαῦ,
 35 καὶ ὅπως διὰ τὴν τούτων μοχθηρίαν λοιπὸν πρὸς πά-

πηρετεί καὶ τῶρα τὸ θεῖον σχέδιον καὶ συμβουλεύει εἰς τὸ παιδί ἐκεῖνα, τὰ ὅποια συνεβούλευεν ὁ Χριστὸς εἰς τοὺς μαθητάς του, ὅταν τοὺς ἔλεγε νὰ μὴ προχωροῦν ἀσυλλόγιστα εἰς τοὺς κινδύνους, ἀλλὰ νὰ καταπραῦνουν τὴν μαρτίαν τοῦ πάθους μὲ τὴν ἀναχώρησιν. Αὐτὸ λοιπὸν ἔκανε καὶ ἡ Ρεβέκκα, ἀφοῦ εἰσηγήθη εἰς τὸν Ἰακώβ νὰ ἀναχωρήσῃ, ἀφοῦ προηγουμένως συνεβούλευσεν αὐτὸν καὶ τὸν ἐνεθάρρυνεν, διὰ νὰ μὴ στενοχωρηθῇ διὰ τὸν χωρισμόν, τότε λοιπὸν θέλει νὰ δώσῃ μίαν καλὴν δικαιολογίαν εἰς τὴν ἀναχώρησιν, διὰ νὰ μὴ φανῇ καθαρὰ, ὅτι φεύγει ἐξ αἰτίας τῆς ὀργῆς τοῦ ἀδελφοῦ, οὔτε νὰ καταλάβῃ ὁ πατέρας τὴν πραγματικὴν αἰτίαν τῆς φυγῆς, οὔτε τὴν ἀγανάκτησιν τοῦ Ἡσαῦ ἐναντίον του. «Καὶ εἰσηλθεν ἡ Ρεβέκκα», λέγει, «εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ Ἰσαὰκ καὶ εἶπεν. Ἄηδίασα τὴν ζωὴν μου ἐξ αἰτίας τῶν θυγατέρων τοῦ Χέτ. Ἐὰν ὁ Ἰακώβ λάβῃ γυναῖκα ἐκ τῶν θυγατέρων τῆς χώρας αὐτῆς, τί μὲ ὠφελεῖ νὰ ζῶ;».

3. Σκέψου πῶς εὔρε καλὴν δικαιολογίαν. Διότι, ὅταν μᾶς βοηθῇ ἡ δεξιὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ τὰ δυσχερῆ γίνονται εὔκολα καὶ τὰ δύσκολα ἐλαφρά. Ἐπειδὴ λοιπὸν καὶ αὐτὴ εἶχε τὴν συναίνεσιν τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν ἀπόφασίν της, ἐσκέφθη ὅλα ὅσα ἤμποροῦσαν νὰ συντελέσουν εἰς τὴν πραγματοποίησιν τοῦ σχεδίου τοῦ Θεοῦ καὶ εἰς τὴν σωτηρίαν τοῦ παιδιοῦ. «Ἄηδίασα τὴν ζωὴν μου», λέγει, «ἐξ αἰτίας τῶν θυγατέρων τοῦ Χέτ. Ἐὰν ὁ Ἰακώβ λάβῃ γυναῖκα ἐκ τῶν θυγατέρων τῆς χώρας αὐτῆς, τί μὲ ὠφελεῖ νὰ ζῶ;». Ἐδῶ νομίζω ὅτι ὑπαινίσσεται τοὺς κακοὺς τρόπους τῶν γυναικῶν τοῦ Ἡσαῦ καὶ ὅτι αὐταὶ εἶχον προκαλέσει μεγάλην δυσφορίαν εἰς αὐτούς. Καθ' ὅσον ἡ ἀγία Γραφή μᾶς διηγῆθη ἀνωτέρω, ὅτι ὁ Ἡσαῦ ἔλαβε γυναῖκας ἀπὸ τοὺς Χετταίους καὶ ἀπὸ τοὺς Εὐαίους, «Καὶ ἐφιλονεικοῦσαν μὲ τὸν Ἰσαὰκ καὶ τὴν Ρεβέκκαν». Ἐπειδὴ λοιπὸν ἐπιθυμεῖ νὰ τοῦ ὑπενθυμίσῃ αὐτό, εἶναι σάν νὰ τοῦ λέγῃ τὰ ἐξῆς. Γνωρίζεις, ὅτι αἱ γυναῖκες τοῦ Ἡσαῦ μου ἔχουν κάνει τὴν ζωὴν πικρὰν καὶ ὅτι ἐξ αἰτίας τῆς κακίας αὐ-

σας ἀπεχθῶς ἔχω τὰς θυγατέρας τῶν υἱῶν Χέτ, καὶ ἅπαν τὸ ἔθνος δι' ἐκείνας μεμίσηκα. Εἰ τοίνυν συμβαίη καὶ τὸν Ἰακώβ ἐκ τούτων ἀγαγέσθαι γυναῖκα, ποία μοι λοιπὸν ἔσται σωτηρίας ἐλπίς; «Ἴνα τί γάρ
5 μοι τὸ ζῆν;». Εἰ γὰρ ἐκείνας ἐνεγκεῖν οὐκ ἰσχύομεν, εἰ καὶ οὗτος φθάσει ἀπὸ τῶν θυγατέρων τῆς γῆς ταύτης λαβεῖν γυναῖκα, τὰ τῆς ζωῆς ἡμῖν οἴχεται.

Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Ἰσαάκ, καὶ εἰς ὑπόμνησιν ἐλθὼν τῆς ἐκείνων κακίας, «Προσκαλεσάμενος τὸν
10 Ἰακώβ, εὐλόγησε», φησὶν, «αὐτόν, καὶ ἐνετείλατο αὐτῷ, λέγων· οὐ λήψη γυναῖκα ἀπὸ τῶν θυγατέρων τῶν Χανααίων· ἀλλ' ἀναστὰς πορεύου εἰς Μεσοποταμίαν, εἰς τὸν οἶκον τοῦ πατρὸς τῆς μητρὸς σου, καὶ λάβε σεαυτῷ ἐκεῖθεν γυναῖκα ἐκ τῶν θυγατέρων τοῦ
15 ἀδελφοῦ τῆς μητρὸς σου». Καὶ οὐκ ἔστη μέχρι τούτου, ἀλλὰ βουλόμενος προθυμότερον αὐτὸν ἐργάσασθαι περὶ τὴν ἀποδημίαν, καὶ τὰς παρ' αὐτοῦ εὐλογίας πάλιν προτίθησι, καὶ φησιν· «Ὁ Θεὸς μου εὐλογήσει σε, καὶ αὐξήσει σε, καὶ πληθυνεῖ σε, καὶ ἔσῃ εἰς συνα-
20 γωγὰς ἔθνῶν, καὶ δώσει σοι τὴν εὐλογίαν Ἀβραὰμ τοῦ πατρὸς μου, σοὶ καὶ τῷ σπέρματί σου μετὰ σέ, κληρονομήσαι τὴν γῆν τῆς παροικήσεώς σου, ἣν ἔδωκεν ὁ Θεὸς τῷ Ἀβραάμ».

Ὅρα τὸν δίκαιον τοῦτον, ὅπως προαναφωνεῖ αὐ-
25 τῷ ἅπαντα, καὶ ἰκανὰ αὐτῷ ἐφόδια πρὸς παραμυθίαν δίδωσι, προμηνεύων αὐτῷ καὶ τὴν ἐπάνοδον καὶ τῆς γῆς τὴν κληρονομίαν, καὶ ὅτι οὐ μόνον εἰς πλῆθος ἐπιδώσει, ἀλλὰ καὶ συναγωγὰς ἔθνῶν ἐκ τοῦ σπέρματος αὐτοῦ ἐξελεύσεσθαι. Ταῦτα ἀκούσας ὁ παῖς ἐπλή-
30 ρου τὰ δόξαντα τῷ πατρί, καὶ ἐπορεύετο εἰς τὴν Μεσοποταμίαν πρὸς Λάβαν τὸν τῆς μητρὸς ἀδελφόν. Ἀλλὰ πάλιν ὁ Ἡσαῦ τοῦτο μαθὼν, καὶ ὅτι εὐλογηθεὶς παρὰ τοῦ πατρὸς ὁ Ἰακώβ ἐντολὰς ἔλαβε, μὴ λαβεῖν γυναῖκα ἐκ τῶν θυγατέρων τῶν Χανααίων, ἀλλ' ὥρ-
35 μησεν εἰς τὴν Μεσοποταμίαν, ὥσπερ διορθῶσαι βου-

τῶν ἀπεχθάνομαι ὅλας τὰς γυναῖκας τῶν Χετταίων καὶ μισῶ ἐξ αἰτίας αὐτῶν ὀλόκληρον τὴν φυλὴν των. Ἐάν λοιπὸν συμβῆ νὰ λάβῃ καὶ ὁ Ἰακώβ γυναῖκα ἀπὸ τοὺς Χετταίους, ποίαν ἐλπίδα σωτηρίας θὰ ἔχω εἰς τὸ ἐξῆς; Διότι λέγει, «Τί με ὠφελεῖ νὰ ζῶ;». Ἐφ' ὅσον δὲν ἤμποροῦμεν νὰ ὑποφέρωμεν ἐκείνας, θὰ ἀποθάνωμεν, ἐὰν καὶ αὐτὸς φθάσῃ νὰ λάβῃ γυναῖκα ἀπὸ τὰς θυγατέρας τῆς χώρας αὐτῆς.

Ὅταν ἤκουσεν αὐτὰ ὁ Ἰσαὰκ καὶ ἐνεθυμήθη τὴν κακίαν τῶν γυναικῶν ἐκείνων, «Ἐκάλεσε τὸν Ἰακώβ», λέγει, «καὶ εὐλόγησεν αὐτὸν καὶ ἔδωσεν εἰς αὐτὸν ἐντολὴν καὶ εἶπε· Δὲν θὰ λάβῃς γυναῖκα ἀπὸ τὰς θυγατέρας τῶν Χαναναίων, ἀλλὰ νὰ σηκωθῆς καὶ νὰ υπάγῃς εἰς τὴν Μεσοποταμίαν εἰς τὸν οἶκον τοῦ πατρὸς τῆς μητέρας σου καὶ νὰ λάβῃς γυναῖκα ἀπὸ ἐκεῖ, ἀπὸ τὰς θυγατέρας τοῦ ἀδελφοῦ τῆς μητρὸς σου». Καὶ δὲν ἐσταμάτησεν ἐδῶ, ἀλλ' ἐπειδὴ ἤθελε νὰ τὸν κάμῃ περισσότερο πρόθυμον διὰ τὴν ἀναχώρησιν, ἐπαναλαμβάνει τὰς εὐλογίας καὶ λέγει· «Ὁ Θεὸς μου νὰ σέ εὐλογήσῃ καὶ νὰ σέ αὐξήσῃ καὶ νὰ σέ πληθύνῃ, ὥστε νὰ ἀναδειχθῆς γενάρχης πολλῶν ἐθνῶν. Καὶ νὰ σοῦ δώσῃ τὴν εὐλογίαν τοῦ πατρὸς μου Ἀβραάμ εἰς ἐσέ καὶ τοὺς ἀπογόνους σου, διὰ νὰ κληρονομήσῃς τὴν γῆν τῆς παροικήσεώς σου, τὴν ὁποίαν ἔδωκεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν Ἀβραάμ».

Πρόσεχε πῶς ὁ δίκαιος αὐτὸς προλέγει εἰς τὸν Ἰακώβ τὰ πάντα καὶ τοῦ δίδει ἄρκετὰ ἐφόδια διὰ νὰ τὸν ἐνθαρρύνῃ, ἀφοῦ τοῦ προλέγει καὶ τὴν ἐπάνοδον καὶ τὴν κληρονομίαν τῆς χώρας, καὶ ὅτι δὲν θὰ ἀποκτήσῃ μόνον πλῆθος ἀπογόνων, ἀλλὰ καὶ θὰ προέλθουν ἀπὸ τοὺς ἀπογόνους του πολλαὶ φυλαί. Ἀφοῦ ἤκουσεν αὐτὰ τὸ παιδί ἐξεπλήρωσε ὅλα, ὅσα ἐφάνησαν καλὰ εἰς τὸν πατέρα του, καὶ ἔφυγε διὰ τὴν Μεσοποταμίαν πρὸς τὸν Λάβαν, τὸν ἀδελφὸν τῆς μητρὸς του. Ὅταν ὅμως ὁ Ἡσαῦ ἔμαθε πάλιν, ὅτι ὁ Ἰακώβ εὐλογήθη ἀπὸ τὸν πατέρα καὶ ὅτι ἔλαβεν ἐντολὴν νὰ μὴ λάβῃ γυναῖκα ἀπὸ τὰς θυγατέρας τῶν Χαναναίων καὶ ἔφυγε διὰ τὴν Μεσοποταμίαν, ὡσὰν νὰ ἤθελε

λόμενος τὸ οἰκεῖον πταῖσμα, καὶ ἐξευμενίσασθαι τὸν πατέρα, «Προσθείς», φησὶν, «ἔλαβε γυναῖκα πρὸς ταῖς γυναῖξιν αὐτοῦ, θυγατέρα Ἰσμαῆλ τοῦ υἱοῦ Ἀβραάμ».

5 Εἶδες, ἀγαπητέ, μεθ' ὅσης συνέσεως ἢ φιλόστοργος αὕτη μήτηρ ἐξήρπασε τῶν κινδύνων τὸν Ἰακώβ, πρέπον σχῆμα ἐπιθεῖσα τῇ ἀποδημίᾳ, καὶ οὔτε τοῦ Ἡσαῦ τὴν κακίαν ἐξέφηγεν, οὔτε τῷ πατρὶ τὴν αἰτίαν δῆλην ἐποίησεν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸν παῖδα κατάλ-
 10 ληλον ἐποιήσατο τὴν συμβουλήν, ἵνα προτρέψασθαι δυνηθῇ διὰ τοῦ φόβου καταδέξασθαι τὰ παρ' αὐτῆς λεγόμενα, καὶ τῷ πατρὶ ἀρμόζουσαν γνώμην εἰσηγήσατο; "Ὅθεν καὶ ἐπιδραμὼν ὁ δίκαιος τοῖς ρηθείσι παρ' αὐτῆς, ἐφοδιάσας ταῖς παρ' ἑαυτοῦ εὐλογίαις
 15 τὸν Ἰακώβ ἐξέπεμψεν. Ἄλλ' εἰ δοκεῖ, καὶ μὴ ἀπεκάμετε, ἴδωμεν ὅπως τὴν ἀποδημίαν ποιεῖται ὁ Ἰακώβ. Οὐ μικρὰ γὰρ καὶ ἐντεῦθεν καρπώσασθαι δυνησόμεθα, εἴαν προσέχωμεν. Καὶ γὰρ φιλοσοφίας ἀπάσης διδασκαλίαν περιέχει τῶν δικαίων ἢ διαγωγῆ.
 20 "Ὅρα γοῦν ἐνταῦθα τὸν νέον τοῦτον, τὸν ἐπὶ τῆς οἰκίας τραφέντα, τὸν οὐχ ὁδοιπορίας πείραν εἰληφότα ποτέ, οὐ τῆς ἐν ξένη διατριβῆς, οὐχ ἑτέρας τινὸς κακουχίας, ὅπως ἀπτεται τῆς ὁδοιπορίας, καὶ μάνθανε τῆς φιλοσοφίας τὴν ὑπερβολήν. «Ἐξῆλθε», φησὶν,
 25 Ἰακώβ ἀπὸ τοῦ φρέατος τοῦ ὄρκου, καὶ ἐπορεύθη εἰς Χαρράν, καὶ ἀπήντησε τόπῳ, καὶ ἐκοιμήθη ἐκεῖ· ἔδν γὰρ ὁ ἥλιος· καὶ ἔλαβεν ἀπὸ τῶν λίθων τοῦ τόπου, καὶ ἔθηκε πρὸς κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ ἐκοιμήθη ἐν τῷ τόπῳ».

30 Εἶδες ἄφατον φιλοσοφίαν; εἶδες, πῶς οἱ παλαιοὶ τὰς ὁδοιπορίας ἐποιοῦντο; Ἄνῆρ ἐν οἰκίᾳ τραφεῖς (πάλιν γὰρ τὰ αὐτὰ ἐρῶ), τοσαύτης ἀπολαύσας θεραπείας («Ἀπλαστος γάρ», φησὶν, «οἰκῶν οἰκίαν»), ἀποδημεῖν μέλλων, οὐχ ὑποζυγίων ἐδεήθη, οὐκ ἀκο-

νά διορθώση τὸ λάθος του καὶ νά ἐξευμενίσῃ τὸν πατέρα, «Ἐπῆγε», λέγει, «καὶ ἔλαβε γυναῖκα τὴν θυγατέρα τοῦ Ἰσμαήλ, τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀβραάμ, ἐκτὸς ἀπὸ τὰς γυναῖκας, τὰς ὁποίας εἶχεν».

Εἶδες, ἀγαπητέ, μέ πόσῃν σύνεσιν ἢ φιλόστοργος αὐτὴ μητέρα ἐγλύτῳσεν ἀπὸ τοὺς κινδύνους τὸν Ἰακώβ, ἀφοῦ εὔρε κατάλληλον δικαιολογίαν διὰ τὴν ἀναχώρησιν; Καὶ οὔτε τὴν κακίαν τοῦ Ἡσαῦ ἐφανέρωσεν, οὔτε ἀπεκάλυψεν εἰς τὸν πατέρα τὴν αἰτίαν, ἀλλὰ καὶ τὸν Ἰακώβ συμβούλευσε καταλλήλως, διὰ νά ἠμπορέσῃ νά τὸν προτρέψῃ λόγῳ τοῦ φόβου νά δεχθῆ, ὅσα αὐτὴ τοῦ ἔλεγε, καὶ εἰσηγήθη εἰς τὸν πατέρα τὴν κατάλληλον γνώμην. Διὰ τοῦτο ὁ δίκαιος Ἰσαάκ, ἀφοῦ ὑπήκουσεν εἰς ὅσα τοῦ εἶπεν αὐτὴ καὶ ἀφοῦ ἐφωδίασε τὸν Ἰακώβ μὲ τὰς εὐλογίας του, τὸν ἀπέστειλεν ἐκεῖ. Ἄλλ' ἐάν σᾶς φαίνεται καλὸν καὶ δέν ἐκουράσθητε, ἄς ἰδοῦμεν πῶς ὁ Ἰακώβ ἀναχωρεῖ. Καθ' ὅσον θά ἠμπορέσωμεν νά λάβωμεν καὶ ἀπὸ ἐδῶ μεγάλην ὠφέλειαν, ἐάν προσέξωμεν. Πράγματι ἡ συμπεριφορὰ τῶν δικαίων περιέχει διδασκαλίαν δι' ὅλας τὰς ἀρετάς. Πρόσεχε λοιπὸν ἐδῶ αὐτὸν τὸν νέον, ὁ ὁποῖος ἀνετράφη μέσα εἰς τὴν οἰκογένειάν του, αὐτόν, ὁ ὁποῖος δέν ἔκανε ποτέ ὁδοιπορίαν καὶ δέν ἔζησε ποτέ εἰς ξένην χώραν, οὔτε ἐδοκίμασε κάποιαν ἄλλην κακουχίαν, πῶς ἀρχίζει τὴν ὁδοιπορίαν καὶ μάθε τὴν πολὺ μεγάλην του εὐσέβειαν. «Ἀνεχώρησε», λέγει, «ὁ Ἰακώβ ἀπὸ τὸ φρέαρ τοῦ ὄρκου καὶ ἐπῆγεν εἰς τὴν Χαρρὰν καὶ ἔφθασεν εἰς κάποιον τόπον καὶ ἐκοιμήθη ἐκεῖ, διότι εἶχε δύσει ὁ ἥλιος. Καὶ ἔλαβεν ἀπὸ τοὺς λίθους τοῦ τόπου καὶ ἔκαμεν αὐτοὺς προσκέφαλον καὶ ἐκοιμήθη εἰς ἐκεῖνον τὸν τόπον».

Εἶδες ἀπερίγραπτον εὐσέβειαν; Εἶδες πῶς ἔκαμναν οἱ παλαιοὶ τὰς ὁδοιπορίας. Ἄνδρας ποὺ ἀνετράφη μέσα εἰς τὴν οἰκογένειαν (πάλιν τὰ ἴδια θά εἰπῶ), ποὺ ἔτυχε τόσης φροντίδος, (διότι λέγει, ἦταν ἄπλαστος ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος ἔμενεν εἰς τὴν οἰκίαν του³), ὅταν ἐπρόκειτο νά ἀναχωρήσῃ, δέν ἐχρειάσθη ὑποζύγια, οὔτε ἀκολούθους, οὔτε ἐφόδια,

λούθων, οὐκ ἐφοδίων· ἀλλ' ἀποστολικὸν ἤδη μιμού-
 μενος τρόπον, οὕτως ἤπτετο τῆς ὁδοῦ. Καὶ ἐπειδὴ
 ὁ ἥλιος, φησὶν, ἦν πρὸς δυσμάς, ἔνθα κατελήφθη, ἐ-
 κεῖ ἐκάθευδε. Λαβὼν, φησί, λίθον ἔθηκε πρὸς κεφα-
 5 λὴν αὐτοῦ. "Ορα τοῦ παιδὸς τὴν ἀνδρείαν· τῷ λίθῳ
 ἀντὶ προσκεφαλαίου ἐχρήσατο, καὶ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους
 ἐκάθευδε. Διὰ τοῦτο, ἐπειδὴ φιλόσοφον εἶχε ψυχὴν,
 καὶ φρόνημα ἀνδρεῖον, καὶ πάσης φαντασίας βιωτι-
 κῆς ἀπήλλακτο, καὶ τῆς ὄψεως ἐκείνης ἠξιώθη τῆς
 10 θαυμαστῆς. Τοιοῦτος γὰρ ὁ Δεσπότης ὁ ἡμέτερος· ἐ-
 πειδὰν ἴδῃ ψυχὴν εὐγνώμονα, καὶ τῶν παρόντων οὐ
 πολὺν ποιουμένην λόγον, πολλὴν περὶ αὐτὴν τὴν οἰ-
 κείαν ἐπιδείκνυται πρόνοιαν.

4. "Ορα τοίνυν τὸν δίκαιον τοῦτον ἐπὶ τοῦ ἐδά-
 15 φους κείμενον, καὶ ὄπτασίαν ὁρῶντα, μᾶλλον δὲ τῆς
 τοῦ Θεοῦ ὄπτασίας ἀξιούμενον. «Ἐνυπνιάσθη γάρ»,
 φησί, «καὶ ἰδοὺ κλίμαξ ἦν ἐστηριγμένη ἐν τῇ γῆ, ἧς
 ἡ κεφαλὴ ἀφικνεῖτο εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ οἱ ἄγγελοι
 τοῦ Θεοῦ ἀνέβαινον καὶ κατέβαινον ἐπ' αὐτῆς. Ὁ δὲ
 20 Κύριος ἐστήρικτο ἐπ' αὐτῆς, καὶ εἶπεν· ἐγὼ ὁ Θεὸς
 Ἄβραάμ τοῦ πατρός σου, καὶ ὁ Θεὸς Ἰσαάκ· μὴ φο-
 βοῦ». Θεά μοι ἐνταῦθα τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ τὴν
 ὑπερβάλλουσαν κηδεμονίαν. Ἐπειδὴ γὰρ ἑώρα κατὰ
 τὴν συμβουλήν τῆς μητρὸς διὰ τὸν τοῦ ἀδελφοῦ φό-
 25 βον τὴν ἀποδημίαν καταδεξάμενον, καὶ καθ' ἅπερ ἀλή-
 την τινὰ οὕτω τὴν ὁδὸν ποιούμενον, καὶ οὐδαμόθεν
 οὐδεμίαν ἔχοντα παραμυθίαν, ἀλλὰ τὸ πᾶν ἐπὶ τὴν
 ἄνωθεν συμμαχίαν ἐπιρρίψαντα, εὐθὺς ἐν προσιμίῳ
 τῆς ὁδοῦ νευρῶσαι αὐτοῦ τὴν προθυμίαν βουλόμενος
 30 ἐπιφαίνεται αὐτῷ, καὶ φησιν· «Ἐγὼ εἰμι ὁ Θεὸς Ἄ-
 βραάμ, καὶ ὁ Θεὸς Ἰσαάκ τοῦ πατρός σου». Καὶ τὸν
 πατριάρχην καὶ τὸν πατέρα τὸν σὸν εἰς τοσαύτην αὐ-
 ξηθῆναι περιφάνειαν πεποίηκα· μὴ τοίνυν φοβοῦ,
 ἀλλὰ πίστευε, ὅτι ἐγὼ, ὁ ἐκείνοις τὰς ὑποσχέσεις πλη-
 35 ρώσας, καὶ σὲ τῆς ἐμῆς ἀξιῶσω προνοίας.

ἀλλ' ἐμιμήθη τὸν ἀποστολικὸν τρόπον καὶ ἤρχισεν ἔτσι τὴν ὁδοιπορίαν. Καὶ ἐπειδὴ, λέγει, ἔδυεν ὁ ἥλιος, ἐκοιμήθη ἐκεῖ, ὅπου τὸν ἐπρόλαβεν ἡ νύκτα. Ἄφου ἔλαβε λίθους, λέγει, ἔκαμεν αὐτοὺς προσκέφαλον. Πρόσεχε τὴν γενναιότητα τοῦ παιδιοῦ. Διὰ προσκέφαλον ἐχρησιμοποίησε τὸν λίθον καὶ ἐκοιμήθη εἰς τὸ ἔδαφος. Διὰ τοῦτο, ἐπειδὴ εἶχεν εὐσεβῆ ψυχὴν καὶ γενναῖον φρόνημα, ἦτο ἀπηλλαγμένος καὶ ἀπὸ κάθε βιωτικῆν σκέψιν καὶ ἐγένεν ἄξιος νὰ ἰδῆ ἐκείνην τὴν θαυμαστὴν μορφήν. Καθ' ὅσον τέτοιος εἶναι ὁ Κύριός μας. Ὅταν ἰδῆ εὐγνώμονα ψυχὴν, ποὺ δὲν ἀσχολεῖται πολὺ μὲ τὰ παρόντα, προσφέρει πλουσίαν τὴν πρόνοιάν του δι' αὐτήν.

4. Πρόσεχε λοιπὸν τὸν δίκαιον αὐτὸν ποὺ εὐρίσκεται εἰς τὸ ἔδαφος καὶ βλέπει ὄραμα, ἢ μᾶλλον γίνεται ἄξιος νὰ ἰδῆ τὸν Θεόν. Διότι λέγει, «Εἶδεν ὄνειρον καὶ ἰδοῦ κλίμαξ ἦτο ἐστηριγμένη εἰς τὴν γῆν, τῆς ὁποίας ἡ κορυφή ἔφθανεν εἰς τὸν οὐρανόν. Καὶ οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ ἀνέβαινον καὶ κατέβαινον ἐπ' αὐτῆς. Καὶ ὁ Κύριος ἴστατο εἰς τὴν κορυφήν αὐτῆς καὶ εἶπεν· «Ἐγὼ εἶμαι ὁ Θεός τοῦ Ἀβραάμ τοῦ πατρός σου καὶ ὁ Θεός τοῦ Ἰσαάκ. Μὴ φοβῆσαι». Πρόσεχε παρακαλῶ ἐδῶ τὴν ὑπερβολικὴν φροντίδα τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἔβλεπεν ὁ Θεός, ὅτι ὁ Ἰακώβ ἐδέχθη νὰ ἀναχωρήσῃ κατὰ τὴν συμβουλήν τῆς μητρός του, λόγῳ τοῦ φόβου τοῦ ἀδελφοῦ του, καὶ ἔκανε τὴν πορείαν, ὡσὰν νὰ ἦτο περιπλανώμενος καὶ χωρὶς νὰ ἔχη ἀπὸ πουθενὰ καμμίαν συμπαράστασιν, ἀλλ' ἐνεπιστεύθη τὸ κάθε τι εἰς τὴν ἄνωθεν βοήθειαν, ἀμέσως ὁ Θεός παρουσιάζεται εἰς αὐτόν, ἐπειδὴ ἤθελε νὰ τοῦ ἐνισχύσῃ τὴν προθυμίαν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς πορείας του καὶ τοῦ λέγει· «Ἐγὼ εἶμαι ὁ Θεός τοῦ Ἀβραάμ καὶ ὁ Θεός τοῦ Ἰσαάκ τοῦ πατρός σου». Ἐχω δοξάσει πολὺ καὶ τὸν πατριάρχην καὶ τὸν πατέρα σου. Μὴ λοιπὸν φοβῆσαι, ἀλλὰ νὰ πιστεύῃς, ὅτι ἐγώ, ὁ ὁποῖος ἐξεπλήρωσα τὰς ὑποσχέσεις, τὰς ὁποίας ἔδωσα εἰς ἐκείνους, θὰ κάμω καὶ σὲ ἄξιον τῆς φροντίδος μου.

Μὴ οὖν φοβοῦ, ἀλλὰ θάρσει, καὶ πᾶσαν δειλίαν ἀ-
 πωσάμενος πίστευε τοῖς παρ' ἐμοῦ σοι λεγομένοις.
 «Καὶ γὰρ τὴν γῆν, ἐφ' ἣ σὺ καθεύδεις, σοὶ δώσω αὐ-
 τὴν καὶ τῷ σπέρματί σου, καὶ ἔσται τὸ σπέρμα σου ὡς
 5 ἡ ἄμμος τῆς θαλάσσης». Μὴ νομίσης, φησὶν, ἐπειδὴ
 ἐπὶ τῆς ἀλλοτρίας νῦν πορεύῃ, ἀπεστερῆσθαι τῆς γῆς
 ταύτης, ἔνθα ἐτέχθης, ἔνθα ἐτράφης, ἔνθα ηὔξήθης.
 Καὶ γὰρ σοι αὐτὴν παρέξω, καὶ τῷ σπέρματί σου, ὅ-
 περ ὡς τὴν ἄμμον τῆς θαλάσσης αὐξηθῆναι παρα-
 10 σκευάσω, «Καὶ πλατυνηθήσεται πρὸς θάλασσαν, καὶ
 λίβα, καὶ βορρᾶν», καὶ ἀνατολάς, ἀντὶ τοῦ, ἵπανταχοῦ
 ἐκταθήσεται'. «Καὶ ἐνευλογηθήσονται ἐν σοὶ πᾶσαι
 αἱ φυλαὶ τῆς γῆς, καὶ ἐν τῷ σπέρματί σου». Ὅρα
 πῶς ἤδη πάντα αὐτῷ τὰ μετὰ πολὺν ἐσόμενα χρόνον
 15 μηνύει. Οὕτω γὰρ ἔθος τῷ τῶν ὄλων Δεσπότη ἐφ'
 ἑκάστου τῶν δικαίων τοῦτο ποιεῖν· ὑπισχνεῖσθαι μὲν,
 μὴ παραχρῆμα δὲ τὰς ὑποσχέσεις εἰς ἔργον ἄγειν,
 ἀλλὰ γυμνάζειν τῶν δικαίων τὴν ὑπακοὴν καὶ τὴν
 πολλὴν ὑπομονήν, καὶ οὕτω μετὰ πολλῆς τῆς δαψι-
 20 λείας πληροῦν τὰ ἐπαγγελθέντα.

Εἶτα ἐπειδὴ ὑπέσχετο αὐτῷ τὰ μέλλοντα μετὰ
 ταῦτα γενήσεσθαι, ἐδεῖτο δὲ ὁ δίκαιος οὐ τῆς τυχοῦ-
 σης παρακλήσεως καὶ ἐν τοῖς αὐτῷ μάλιστα προκει-
 μένοις, ὅρα τὸν ἀγαθὸν Δεσπότην, πῶς καὶ τὰ μέλ-
 25 λοντα ὑπισχνεῖται, καὶ δι' ὧν νῦν πρὸς αὐτὸν ἐπι-
 δείκνυται, περὶ ἐκείνων θαρρεῖν παρασκευάζει. Μὴ
 γὰρ δὴ νομίσης, φησὶν, ὅτι ταῦτα μόνα σοι ὑπισχνοῦ-
 μαι· ἀλλὰ καὶ νῦν «Μετὰ σοῦ εἶμι διαφυλάσσω σε
 ἐν τῇ ὁδῷ πάση, οὗ ἔὰν πορευθῆς». Μὴ τοίνυν νο-
 30 μίσης μόνος τὴν ὁδοιπορίαν ποιεῖσθαι· ἐμὲ ἕξεις συν-
 οδοιπόρον, ἐμὲ ἕξεις φύλακα ἐν πάσῃ ὁδῷ, πάντα σοι
 τὰ δυσχερῆ ἐξευμαρίζοντα, καὶ τὰ δύσκολα εὐκολα
 κατασκευάζοντα. Εἶτα ἐπιτείνων αὐτῷ τὴν παραμυθί-

Μὴ λοιπὸν φοβῆσαι, ἀλλὰ νὰ ἔχῃς θάρρος καί, ἀφοῦ διώξῃς κάθε φόβον, νὰ πιστεύῃς, εἰς ὅσα ἐγὼ σοῦ λέγω. «Διότι τὴν γῆν, εἰς τὴν ὁποίαν τώρα κοιμᾶσαι, θὰ τὴν δώσω εἰς σὲ καὶ τοὺς ἀπογόνους σου. Καὶ θὰ γίνουιν οἱ ἀπογονοὶ σου πληθός, ὡσάν τὴν ἄμμον τῆς θαλάσσης». Μὴ νομίσης, λέγει, ὅτι ἐπειδὴ τώρα πηγαίνεις εἰς ξένον τόπον, θὰ στερηθῇς τὴν χώραν αὐτήν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐγεννήθης, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνετράφης καὶ ἐμεγάλωσες. Καθ' ὅσον θὰ δώσω αὐτήν εἰς σὲ καὶ τοὺς ἀπογόνους σου, τοὺς ὁποίους θὰ κάμω νὰ γίνουιν πληθός ὡσάν τὴν ἄμμον τῆς θαλάσσης. «Καὶ θὰ ἐξαπλωθῇς πρὸς δυσμὰς καὶ πρὸς νότον καὶ πρὸς βορρᾶν καὶ πρὸς ἀνατολάς», ἀντὶ νὰ εἰπῇ ἰθὺς ἐξαπλωθῇς πρὸς ὅλας τὰς κατευθύνσεις. «Καὶ θὰ εὐλογηθοῦν διὰ σοῦ καὶ τῶν ἀπογόνων σου ὅλαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς». Πρόσεχε πῶς ὁ Θεὸς φανερῶνει εἰς αὐτὸν ὅλα, ὅσα θὰ συμβοῦν μετὰ ἀπὸ πολὺν χρόνον. Καθ' ὅσον αὐτὸ συνηθίζει νὰ κάνῃ ὁ Κύριος τῶν πάντων εἰς κάθε ἕναν ἀπὸ τοὺς δικαίους. Νὰ ὑπόσχεται δηλαδὴ, ὅμως νὰ μὴ πραγματοποιηῇ ἀμέσως τὰς ὑποσχέσεις, ἀλλὰ νὰ ἐξασκῇ τὴν ὑπακοὴν καὶ τὴν μεγάλην ὑπομονὴν τῶν δικαίων καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον νὰ ἐκπληρῶνῃ τὰς ὑποσχέσεις μὲ μεγάλην γενναιοδωρίαν.

Ἐπειτα, ἐπειδὴ ὑπεσχέθη εἰς αὐτὸν αὐτά, τὰ ὁποῖα ἐπρόκειτο νὰ συμβοῦν μετὰ ἀπ' αὐτὰ καὶ ὁ δίκαιος ἐχρειάζεται ὄχι τὴν τυχαίαν παρηγορίαν, τὴν στιγμὴν μάλιστα ποὺ εὐρίσκετο εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν, πρόσεχε πῶς ὁ ἀγαθὸς Κύριος ὑπόσχεται τὰ μέλλοντα καὶ πῶς, μὲ ὅσα τώρα φανερῶνει εἰς τὸν Ἰακώβ, τὸν προετοιμάζει νὰ ἔχῃ δι' αὐτὰ θάρρος. Μὴ δηλαδὴ νομίσης, λέγει, ὅτι σοῦ ὑπόσχομαι μόνον αὐτά, ἀλλὰ καὶ τώρα «Εἶμαι μαζί σου καὶ θὰ σὲ προφυλάσω εἰς τὴν ὁδὸν σου, ὅπου καὶ νὰ ὑπάγῃς». Μὴ νομίσης λοιπὸν, ὅτι κάνεις τὴν ὁδοιπορίαν μόνος σου. Θὰ ἔχῃς συνοδοιπόρον ἐμέ, θὰ ἔχῃς φύλακα εἰς ὀλόκληρον τὴν πορείαν ἐμέ, ὁ ὁποῖος θὰ σοῦ ἐλαφρύνω ὅλας τὰς δυσκολίας καὶ θὰ κάνω ὅλα τὰ δύσκολα εὐκόλα. Ἐπειτα διὰ νὰ τὸν ἐνθαρρύνῃ περισσότερο, προ-

αν, ἤδη προμηνύει αὐτῷ καὶ τὴν εἰς τὰ οἰκεῖα ἐπάνο-
 δον. «Καὶ ἀποστρέψω σε», φησὶν, «εἰς τὴν γῆν ταύ-
 την». Μὴ δείσης ὡς ἐπὶ τῆς ἀλλοτρίας λοιπὸν διά-
 ξων. «Καὶ γὰρ ἐπανάξω σε εἰς ταύτην τὴν γῆν, καὶ
 5 οὐ μὴ σε ἐγκαταλίπω, ἕως τοῦ ποιῆσαί με πάντα ὅσα
 ἐλάλησά σοι». Οὐ περιόψομαί σε, φησὶν, ἀλλὰ ταῦτα
 πάντα, ἅπερ ὑπεσχόμην, εἰς ἔργον ἐλθεῖν παρασκευά-
 σω. Πῶς ἂν τις κατ' ἀξίαν ἐκπλαγείη τὴν ἄφατον
 τοῦ Θεοῦ φιlanθρωπίαν, καὶ τὴν ὑπερβάλλουσαν συγ-
 10 κατάβασιν;

“Ορα πόσον ὄγκον ὑποσχέσεων ἐποιήσατο πρὸς
 τὸν δίκαιον, καὶ ὅπως αὐτοῦ τὸ φρόνημα διανέστησε.
 Καὶ ἐπειδὴν θαυμάσης τοῦ Θεοῦ τὴν φιlanθρωπίαν,
 ἐννόει καὶ τοῦ δικαίου τούτου τὴν εὐγνωμοσύνην, καὶ
 15 ὅτι μετὰ τοσαύτας ὑποσχέσεις εἴκοσιν ἐτῶν ἀριθμὸν
 ταλαιπωρηθεῖς παρὰ τῷ Λάβαν, οὐκ ἐδυσχέρανεν,
 οὐκ ἐνάρκησε πρὸς τὸ μῆκος τοῦ χρόνου· ἀλλὰ πάν-
 τα γενναίως ἔφερεν, ἀναμένων τῶν ὑποσχέσεων τὸ
 τέλος, καὶ εἰδὼς οὐχ οἷόν τε τὰ παρὰ τοῦ Θεοῦ ρηθέν-
 20 τα διαπεσεῖν, καὶ μάλιστα ἐπειδὴν ἡμεῖς τὰ παρ' ἐ-
 αυτῶν εἰσενεγκεῖν σπουδάζωμεν, τὴν πίστιν, τὴν ὑ-
 πομονήν, τὸ τοῖς μήπω γεγονόσιν, ἐπειδὴν ὁ Δεσπό-
 τῆς ὑπόσχηται, ὡς ἤδη εἰς ἔργον ἐξελθοῦσι θαρρεῖν.
 Τοῦτο γὰρ ἀληθῶς πίστις, τὸ μὴ τοῖς ὁρωμένοις προσ-
 25 ἔχειν, κἂν ἐναντία ἢ τὰ γινόμενα τῇ ὑποσχέσει, ἀλλὰ
 θαρρεῖν τῇ δυνάμει τοῦ ἐπαγγειλαμένου. Τέως δὲ ἴ-
 δωμεν τοῦ δικαίου τούτου τὴν εὐγνωμοσύνην.

«Καὶ ἐξηγέρθη», φησὶν, «Ἰακώβ ἀπὸ τοῦ ὕπνου
 αὐτοῦ, καὶ εἶπεν, ὅτι ἐστὶ Κύριος ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ,
 30 ἐγὼ δὲ οὐκ ἤδειν. Καὶ ἐφοβήθη, καὶ εἶπεν· ὡς φο-
 βερὸς ὁ τόπος οὗτος. Οὐκ ἔστι τοῦτο, ἀλλ' ἢ οἶκος
 Θεοῦ, καὶ αὕτη ἡ πύλη τοῦ οὐρανοῦ». Καταπλαγεῖς,
 φησὶν, ὁ δίκαιος τὴν πολλὴν τοῦ Θεοῦ φιlanθρωπίαν
 ἐφοβήθη, καὶ εἶπεν· «Οὐκ ἔστι τοῦτο, ἀλλ' ἢ οἶκος

λέγει ἐκ τῶν προτέρων εἰς αὐτὸν καὶ τὴν ἐπάνοδόν του εἰς τὴν οἰκίαν του. «Καὶ θὰ σέ ἐπαναφέρω», λέγει, «εἰς τὴν χώραν αὐτὴν». Μὴ φοβηθῆς λοιπὸν, ἐπειδὴ θὰ ζήσης εἰς ξένην χώραν. «Καθ' ὅσον θὰ σέ ἐπαναφέρω εἰς τὴν χώραν αὐτὴν καὶ δὲν θὰ σέ ἐγκαταλείψω, ἕως ὄτου ἐκπληρώσω ὅλα, ὅσα σοῦ εἶπα». Δὲν θὰ ἀέ περιφρονήσω, λέγει, ἀλλὰ θὰ κάνω νὰ πραγματοποιηθοῦν ὅλα αὐτά, τὰ ὁποῖα ὑπεσχέθην. Πῶς θὰ ἠμποροῦσε κανεὶς νὰ ἐκπλαγῆ ἐπάξια διὰ τὴν ἀπεριόριστον φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ καὶ διὰ τὴν ὑπερβολικὴν του συγκατάβασιν;

Πρόσεχε πόσον ὄγκον ὑποσχέσεων ἔδωσεν εἰς τὸν δίκαιον καὶ πῶς ἐνίσχυσε τὴν προθυμίαν του. Καὶ ὅταν θαυμάσης τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ, σκέψου καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ δικαίου αὐτοῦ καὶ ὅτι μετὰ ἀπὸ τόσας ὑποσχέσεις, ἂν καὶ ἐταλαιπωρήθη εἴκοσιν ἔτη πλησίον τοῦ Λάβαν, ὅμως δὲν ἐδυσανασχέτησε, οὔτε ἔδειξε νωθρότητα διὰ τὸ μέγαλο χρονικὸν διάστημα, ἀλλ' ὑπέμενε τὰ πάντα μὲ θάρρος ἀναμένων τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ὑποσχέσεων. Καὶ ἐγνώριζεν, ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ μὴ γίνουν, ὅσα εἶπεν ὁ Θεός, καὶ μάλιστα ἐὰν ἡμεῖς φροντίζωμεν νὰ προσφέρωμεν τὰ ἰδικά μας, δηλαδὴ τὴν πίστιν καὶ τὴν ὑπομονὴν καὶ νὰ ἔχωμεν τὴν πεποίθησιν, ὅτι θὰ πραγματοποιηθοῦν, ὅταν ὁ Κύριος ὑπόσχεται, καὶ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα δὲν ἔχουν ἀκόμη γίνεῖ. Πράγματι αὐτὸ εἶναι πίστις, τὸ νὰ μὴ δίδωμεν δηλαδὴ προσοχὴν εἰς αὐτὰ ποῦ βλέπομεν, ἔστω καὶ ἂν αὐτὰ ποῦ γίνονται εἶναι ἀντίθετα μὲ τὴν ὑπόσχεσιν, ἀλλὰ νὰ ἔχωμεν ἐμπιστοσύνην εἰς τὴν δύναμιν ἐκείνου ποῦ ἔδωσε τὴν ὑπόσχεσιν. Κατ' ἀρχὴν ὡς ἴδωμεν τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ δικαίου Ἰακώβ.

«Καὶ ἠγέρθη ὁ Ἰακώβ», λέγει, «ἀπὸ τὸν ὕπνον του καὶ εἶπεν. Ὁ Κύριος εὕρισκεται εἰς τὸν τόπον αὐτόν, ἀλλὰ ἐγὼ δὲν τὸ ἐγνώριζον. Καὶ ἐφοβήθη καὶ εἶπεν· Πόσον φοβερὸς εἶναι ὁ τόπος αὐτός. Δὲν εἶναι τίποτε αὐτὸ παρὰ ὁ οἶκος τοῦ Θεοῦ καὶ αὐτὴ ἡ πύλη τοῦ οὐρανοῦ». Ἐξεπλάγη, λέγει, ὁ δίκαιος διὰ τὴν μεγάλην φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ καὶ ἐφοβήθη καὶ εἶπε· «Δὲν εἶναι τίποτε αὐτὸ παρὰ

τοῦ Θεοῦ, καὶ αὕτη ἡ πύλη τοῦ οὐρανοῦ». Οὗτος ὁ τόπος λοιπὸν ἐμοὶ οἶκος τοῦ Θεοῦ νενόμισται. Τοσαύτης οὖν ἐπιφανείας ἀξιωθεῖς, καὶ αὐτήν, ὡς εἶπειν τὴν πύλην τοῦ οὐρανοῦ θεασάμενος, δίκαιος ἂν εἶην 5 τὴν ὀφειλομένην εὐχαριστίαν ἀνενεγκεῖν ἐνταῦθα τῷ Δεσπότῃ. «Καὶ ἀνέστη Ἰακώβ, καὶ ἔλαβε τὸν λίθον, ὃν εἶχε πρὸς ἐφάλην αὐτοῦ, καὶ ἔστησεν αὐτὸν στήλην, καὶ ἐπέχεεν ἔλαιον ἐπὶ τὸ ἄκρον αὐτῆς. Καὶ ἐκάλεσεν Ἰακώβ τὸ ὄνομα τοῦ τόπου ἐκείνου, οἶκος 10 Θεοῦ. "Ἐτερον γὰρ ἦν ὄνομα τῷ τόπῳ τὸ πρότερον". Ἐπειδὴ μεγάλων ἠξιώθη διὰ τῆς ὀπτασίας, τῇ προσηγορίᾳ τὴν μνήμην ἐναποτίθεσθαι βούλεται τῷ τόπῳ, καὶ ἐπίσημον εἰς τὸ ἐξῆς ἐργάσασθαι. Καὶ τὸν λίθον ἀντὶ τῆς στήλης στήσας, καὶ τὸ ἔλαιον ἐπιχέας (τοῦ- 15 το γὰρ αὐτὸν μόνον εἰκὸς ἐπιφέρεσθαι, ἅτε οὕτως ὀδοιποροῦντα), εὐχὴν προσάγει τῷ φιλανθρώπῳ Θεῷ πάσης γέμουσαν φιλοσοφίας.

5. Καὶ εἰ βούλεσθε, καὶ αὐτῶν ἐπακούσωμεν τῶν ρημάτων. «Ἡὔξατο γάρ», φησὶν, «εὐχὴν λέγων· ἐὰν 20 ἡ Κύριος ὁ Θεὸς μετ' ἐμοῦ, καὶ φυλάξῃ με ἐν τῇ ὁδῷ ταύτῃ, ἣ ἐγὼ πορεύομαι». Ἐπειδὴ εἶπεν, ὅτι «Ἐγὼ εἶμι μετὰ σοῦ, καὶ διαφυλάξω σε ἐν τῇ ὁδῷ, ἣ ἐὰν πορεύῃ», διὰ τοῦτο καὶ αὐτός φησιν· εἰ ἐκεῖνά μοι ὑπάρξει, ἅπερ μοι ὑπέσχου. Εἶτα καὶ αἴτησιν οἴκοθεν 25 προσφέρει, λέγων, «Ἐὰν δῶ μοι Κύριος ἄρτον καὶ ἱμάτιον περιβαλέσθαι». Οὐ πλοῦτον, οὐ περιουσίαν τινὰ ἤτησεν, ἀλλ' ἄρτον καὶ ἱμάτιον, τὸ μὲν εἰς τὴν τοῦ σώματος περιβολὴν, τὸ δὲ εἰς τροφήν τῆς χρείας. Σκόπει πῶς ἀποστολικὸν χαρακτῆρα διὰ τῆς αἰτή- 30 σεως ἡμῖν ἠνίξατο· οὕτω πολλῆς ἔγεμε τῆς φιλοσοφίας τοῦ δικαίου τὸ φρόνημα. "Ὅπερ γὰρ ὁ Χριστὸς ἔλεγε, «Μὴ κτήσησθε χρυσόν, μηδὲ ἀργύριον, μηδὲ δύο χιτῶνας», τοῦτο οὗτος οὐδέπω παρ' οὐδενὸς δι- 35 τῆ ἡμετέρα διδασκάλου ταῦτα μαθῶν, ἐπεζήτει παρὰ

ὁ οἶκος τοῦ Θεοῦ καὶ αὐτὴ ἡ πύλη τοῦ οὐρανοῦ. Νομίζω ὅτι αὐτός ὁ τόπος εἶναι ὁ οἶκος τοῦ Θεοῦ. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἠξιώθην τόσης δόξης καὶ εἶδον, θὰ ἠμποροῦσα νὰ εἰπῶ, τὴν ἰδίαν τὴν πύλην τοῦ οὐρανοῦ, θὰ ἦτο πρέπον νὰ προσφέρω ἐδῶ εἰς τὸν Κύριον τὴν ὀφειλομένην εὐχαριστίαν. «Καὶ ἐσηκώθη ὁ Ἰακώβ καὶ ἔλαβε τὸν λίθον, τὸν ὁποῖον εἶχεν ὡς προσκέφαλον, καὶ ἔστησεν αὐτὸν ὡς στήλην καὶ ἔχυσεν ἔλαιον εἰς τὴν κορυφὴν αὐτῆς. Καὶ ὠνόμασεν ὁ Ἰακώβ τὸν τόπον ἐκεῖνον οἶκον Θεοῦ. Διότι προηγουμένως ἐκεῖνος ὁ τόπος εἶχεν ἄλλο ὄνομα». Ἐπειδὴ ἐγένετο ἄξιος νὰ ἐπιτύχη μεγάλα πράγματα μὲ τὸ ὄραμα, μὲ τὸ ὄνομα θέλει νὰ ἐνθυμοῦνται τὸν τόπον καὶ νὰ μείνη γνωστός εἰς τοὺς μεταγενεστέρους. Καὶ ἀφοῦ ἔστησε τὸν λίθον ὡς στήλην καὶ ἔχυσεν ἐπ' αὐτοῦ ἔλαιον, (διότι αὐτὸ μόνον ἦτο φυσικὸν νὰ προσφέρῃ, ἀφοῦ ἦτο ὁδοιπόρος), ἀναπέμπει εὐχὴν εἰς τὸν φιλόανθρωπον Θεόν, ἡ ὁποία ἦτο πλήρης ἀπὸ εὐσέβειαν.

5. Ἄλλ' ἐὰν θέλετε ἄς ἀκούσωμεν τοὺς ἰδίους τοὺς λόγους τῆς ἁγίας Γραφῆς. Διότι λέγει, «Καὶ ἔκαμεν εὐχὴν ὁ Ἰακώβ καὶ εἶπεν· ἐὰν ὁ Κύριος ὁ Θεὸς εἶναι μαζί μου καὶ μὲ διαφυλάξῃ εἰς τὴν ὁδὸν αὐτὴν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐγὼ πορεύομαι». Ἐπειδὴ ὁ Θεὸς εἶπεν ὅτι, «Ἐγὼ εἶμαι μαζί σου καὶ θὰ σὲ διαφυλάξω εἰς τὴν ὁδόν, ὅπου καὶ ἂν μεταβῆς», διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς λέγει· ἐὰν πραγματοποιηθῶν ἐκεῖνα ποῦ μοῦ ὑπεσχέθης. Ἐπειτα κάνει παράκλησιν καὶ λέγει· «Ἐὰν μοῦ δώσῃ ὁ Κύριος ἄρτον καὶ ἐνδύματα». Δὲν ἐζήτησε πλοῦτον, οὔτε κάποιαν περιουσίαν, ἀλλὰ ἄρτον καὶ ἐνδύματα, τὸν μὲν ἕνα διὰ νὰ ἐνδύσῃ τὸ σῶμα του, τὸ δὲ ἄλλο διὰ τροφήν. Σκέψου πῶς μὲ τὴν παράκλησιν αὐτὴν μᾶς ὑπαινίχθη τὸν ἀποστολικὸν του χαρακτήρα· τόσο πολὺ τὸ φρόνημα τοῦ δικαίου ἦτο γεμᾶτον ἀπὸ εὐσέβειαν. Καθ' ὅσον ἐκεῖνο ποῦ ἔλεγεν ὁ Χριστός, «Νὰ μὴ ἀποκτήσετε χρυσόν, οὔτε ἄργυρον, οὔτε δύο χιτῶνας»³, αὐτὸ ἀκριβῶς καὶ αὐτὸς χωρὶς νὰ διδαχθῇ ποτέ ἀπὸ κανένα, ἀλλ' ἀπὸ μόνος του καὶ ἀπὸ τὸν διδάσκαλον ποῦ ὑπάρχει μέσα μας, ἀφοῦ ἔμαθεν αὐτά, ἐζήτηει ἀπὸ

τοῦ Δεσπότου αὐτῷ παρασχεθῆναι, ἄρτον φαγεῖν καὶ ἱμάτιον περιβαλέσθαι. Ἐὰν ταῦτά μοι, φησὶν, ὑπάρξῃ ἐπὶ τῆς ἀλλοτρίας, «Καὶ ἀποστρέψῃ με μετὰ σωτηρίας εἰς τὸν οἶκον τοῦ πατρός μου», καθάπερ ὑπέ-
 5 σχετο· «καὶ ἔσται Κύριος ἐμοὶ εἰς Θεόν, καὶ ὁ λίθος οὗτος, ὃν ἔστησα στήλην, ἔσται μοι οἶκος Θεοῦ· καὶ πάντων ὧν ἂν μοι δῶς, δεκάτην ἀποδεκατώσω αὐτά σοι».

Ὅρα τοῦ δικαίου τὴν εὐγνωμοσύνην. Τὴν αἰτη-
 10 σιν μὲν αἰτούμενος, οὐδὲν πολυτελὲς αἰτῆσαι κατεδέξατο, ἀλλ' ἄρτον καὶ ἱμάτιον· ὑπισχνούμενος δὲ τὰ παρ' ἑαυτοῦ τῷ Δεσπότῃ, εἰδὼς αὐτοῦ τὸ φιλότιμον ἐν ταῖς δωρεαῖς, καὶ ὅτι ὑπερβαίνει ταῖς ἀντιδόσεσι τὰς ἐννοίας τὰς ἡμετέρας, φησί, καὶ τὴν στήλην ταύ-
 15 τὴν εἰς οἶκον Θεοῦ ἔξω, καὶ πάντων τῶν παρὰ σοῦ μοι χορηγουμένων τὰς δεκάτας ἀποδεκατώσω. Εἶδες γνῶμην φιλόθεον; Οὐπω οὐδὲν ἔλαβε, καὶ ὑπισχνεῖται τῶν μελλόντων αὐτῷ δίδοσθαι τὰς δεκάτας τῷ Θεῷ προσοίσειν. Μὴ ἀπλῶς, ἀγαπητοί, παρατρέχω-
 20 μεν τὰ εἰρημένα, ἀλλὰ ζηλώσωμεν ἅπαντες τοῦτον τὸν δίκαιον, οἱ ἐν τῇ χάριτι τὸν πρὸ τοῦ νόμου, καὶ μηδὲν βιωτικὸν αἰτῶμεν παρὰ τοῦ Δεσπότου. Οὐδὲ γὰρ περιμένει τὴν παρ' ἡμῶν ὑπόμνησιν, ἀλλὰ κἄν μὴ αἰτῶμεν, ἡμῖν τὰ πρὸς τὴν χρείαν δωρεῖται. «Ἄνα-
 25 τέλλει γὰρ τὸν ἥλιον ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς, καὶ βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους». Καὶ πειθώμεθα αὐτῷ παραινοῦντι καὶ λέγοντι, «Ζητεῖτε πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν».

30 Ὅρα, ὅτι αὐτὸς ἐκεῖνα ἡμῖν ἠτοίμασε παρασχεῖν, καὶ ταῦτα ἐν προσθήκης μέρει δοῦναι ἐπαγγέλλεται; Μὴ τοίνυν ἅπερ ἐν προσθήκης μέρει λαμβάνειν μέλλεις, ταῦτα ὡς προηγούμενα αἰτεῖ· μηδὲ ἀντιστρέψω-

4. Ματθ. 5, 45.

5. Ματθ. 6, 33.

τόν Θεόν νά δώση εἰς αὐτόν ἄρτον, διὰ νά φάγη, καί ἔνδυμα, διὰ νά ἐνδυθῆ. Ἐάν αὐτά, λέγει, θά ἔχω εἰς τήν ξένην χώραν, «Καί ἐπιστρέψω μέ εἰρήνην εἰς τήν οἰκίαν τοῦ πατρός μου», ὅπως ἀκριβῶς μου ὑπεσχέθη, «τότε ὁ Κύριος θά εἶναι ὁ Θεός μου, καί ὁ λίθος αὐτός, τόν ὁποῖον ἔστησα ὡς στήλην, θά εἶναι οἶκος Θεοῦ. Καί ἀπό ὅλα ὅσα θά μου δώσης, θά προσφέρω εἰς σέ τὸ ἓν δέκατον».

Πρόσεχε τήν εὐγνωμοσύνην τοῦ δικαίου. Ὄταν παρεκάλει τόν Θεόν, δέν κατεδέχθη νά ζητήσῃ τίποτε τὸ πολυτελές, ἀλλά ἄρτον καί ἔνδυμα. Ὄταν δέ ὑπεσχέθη εἰς τόν Θεόν τὰς ἰδικὰς του ἐνεργείας, ἐπειδὴ ἐγνώριζε τήν γενναιοδωρίαν του κατὰ τὰς δωρεάς καί ὅτι ὑπερβαίνει μέ τὰς ἀνταποδώσεις τὰς ἰδικὰς μας σκέψεις, λέγει· Τήν στήλην αὐτήν θά τήν ἔχω ὡς οἶκον Θεοῦ καί ἀπ' ὅλα ὅσα θά μου δώσης θά προσφέρω εἰς σέ τὸ ἓν δέκατον. Εἶδες εὐσεβῆ διάθεσιν; Ἀκόμη δέν ἔλαβε τίποτε καί ὑπόσχεται, ὅτι θά προσφέρῃ εἰς τόν Θεόν τὸ ἓν δέκατον, ἀπ' ὅσα αὐτός πρόκειται νά τοῦ δώσῃ. Ἄς μὴ παρατρέχωμεν, ἀγαπητοί, τοὺς λόγους αὐτοῦς, ἀλλ' ἄς ἔχωμεν ὡς ὑπόδειγμα ὅλοι ἡμεῖς, οἱ ὁποῖοι ζῶμεν εἰς τήν ἐποχὴν τῆς χάριτος, τόν δίκαιον αὐτόν, ὁ ὁποῖος ἔζησε πρὶν ἀπὸ τὸν Μωσαϊκὸν νόμον, καί ἄς μὴ ζητῶμεν τίποτε τὸ βιωτικὸν ἀπὸ τὸν Κύριον. Καθ' ὅσον δέν περιμένει τήν ἰδικήν μας ὑπενθύμισιν, ἀλλὰ μᾶς χαρίζει τὰ ἀναγκαῖα, ἀκόμη καί ἂν δέν ζητῶμεν. «Διότι ἀνατέλλει τὸν ἥλιον διὰ τοὺς πονηροὺς καί διὰ τοὺς ἀγαθοὺς καί βρέχει διὰ τοὺς δικαίους καί ἀδίκους»⁴. Ἄς ἔχωμεν ἐμπιστοσύνην εἰς αὐτόν, ὁ ὁποῖος μᾶς συμβουλεύει καί λέγει· «Ζητεῖτε πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καί τότε ὅλα αὐτὰ θά σᾶς χορηγηθοῦν»⁵.

Βλέπεις, ὅτι ὁ Θεός ἠτοίμασε νά μᾶς χάριση ἐκεῖνα καί ὑπόσχεται, ὅτι θά μᾶς δώσῃ συμπληρωματικὰ καί αὐτά; Νά μὴ ζητῆς λοιπὸν ὡς πρῶτα ἐκεῖνα ποῦ θά λάβῃς ὡς συμπλήρωμα. Οὔτε νά ἀντιστρέψωμεν τήν σειρὰν,

μεν τὴν τάξιν, ἀλλὰ ζητῶμεν ἐκεῖνα, καθὼς ἐπέτα-
 ξεν, ἵνα κακείνων καὶ τούτων ἐν ἀπολαύσει γενώμε-
 θα. Διὰ γὰρ τοῦτο καὶ ἐν τοῖς τῆς εὐχῆς ῥήμασιν ὁ-
 ρους ἡμῖν καὶ κανόνας τιθεῖς, μέχρι τίνος δεῖ τὴν πε-
 5 ρὶ τῶν βιωτικῶν αἰτησιν ποιεῖσθαι, τὰ ῥήματα ἐκεῖ-
 να λέγειν ἡμᾶς ἐκέλευσε, τὰ πάσης φιλοσοφίας γέ-
 μοντα, «Τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σή-
 μερον», ἀντὶ τοῦ, 'τὴν τῆς ἡμέρας τροφήν', ὅπερ ὁ
 δίκαιος οὗτος, οὐδὲν τούτων ἀκηκοώς, ἠὔχετο λέ-
 10 γων· «Ἐὰν δῶ μοι Κύριος ἄρτον φαγεῖν, καὶ ἱμάτιον
 περιβαλέσθαι. Μὴ τοίνυν ἕτερόν τι τῶν βιωτικῶν αἰ-
 τῶμεν παρ' αὐτοῦ. Ἀνάξιον γὰρ σφόδρα παρὰ τοῦ οὐ-
 τω φιλοτίμου καὶ τοσαύτην δυνάμεως περιουσίαν κε-
 κτημένου ταῦτα αἰτεῖν, ἃ τῷ παρόντι συγκαταλύεται
 15 βίῳ, καὶ πολλὴν ἔχει τὴν μεταβολὴν καὶ τὴν μετά-
 πτωσιν· τοιαῦτα γὰρ ἅπαντα τὰ ἀνθρώπινα, καὶ πλοῦ-
 τον εἵπης, καὶ δυναστείαν, καὶ δόξαν ἀνθρωπίνην·
 ἀλλ' αἰτῶμεν τὰ αἰεὶ μένοντα, τὰ διαρκῆ, καὶ μετα-
 βολὴν οὐκ ἐπιστάμενα. Καὶ εἰδότες τοῦ ἡμετέρου Δε-
 20 σπότης τὴν ἀγαθότητα, μηδένα ποιῶμεθα λόγον τῶν
 παρόντων, ἀλλὰ πᾶσαν ἡμῶν τὴν σπουδὴν εἰς τὸν
 τῶν ἐπουρανίων πόθον μεταστήσωμεν. Εἰ γὰρ «Τὸν
 ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς, καὶ
 βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους», πολλῶ μᾶλλον τοὺς
 25 ἀπεχομένους τῆς πονηρίας καὶ τὴν ἀδικίαν φεύγον-
 τας οὐ περιόψεται, ἀλλὰ πολλῆς ἀξιῶσει τῆς προνοί-
 ας, καὶ τὴν ἑαυτοῦ κηδεμονίαν ἐν ἅπασι παρέξει.

“Ὅπερ εἰδότες, ἀγαπητοί, μὴ ἀπιστῶμεν ταῖς τοῦ
 Θεοῦ ὑποσχέσεσι, μηδὲ ἐναντία ὧν ἐκέλευσε διαπρατ-
 30 τώμεθα. Τὰ γὰρ νῦν παρ' ἡμῶν γινόμενα οὐδὲν ἀπι-
 στούντων διενήνοχεν. “Ὅταν γὰρ αὐτὸς μὲν ἐπαγγέλ-
 ληται τὰ μέλλοντα, ἡμεῖς δὲ μὴ βουλῶμεθα θαρρεῖν
 ἐκείνοις, ἀλλὰ τοῖς παροῦσιν ὦμεν προσηλωμένοι,
 ποῖον ἕτερον δεῖγμα ἀπιστίας λοιπὸν τις ἐπιζητήσῃε,

ἀλλὰ νὰ ζητῶμεν ἐκεῖνα, ὅπως παρήγγειλε, διὰ νὰ ἀπολαύσωμεν καὶ ἐκεῖνα καὶ αὐτά. Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς, ἀφοῦ μᾶς ἔθεσεν ὄρους καὶ κανόνας εἰς τοὺς λόγους τῆς προσευχῆς, μέχρι ποίου σημείου δηλαδὴ πρέπει νὰ παρακαλῶμεν διὰ τὰς βιωτικὰς ἀνάγκας, μᾶς ἔδωκε ἐντολὴν νὰ λέγωμεν τοὺς λόγους ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι εἶναι πλήρεις ἀπὸ σοφίαν. «Τὸν καθημερινὸν ἄρτον δῶσε εἰς ἡμᾶς σήμερον»⁶, ἀντὶ νὰ εἰπῆ, 'τὴν τροφὴν τῆς ἡμέρας', πρᾶγμα διὰ τὸ ὁποῖον προσηύχετο καὶ ὁ δίκαιος αὐτός, ἂν καὶ δέν εἶχεν ἀκούσει τίποτε ἀπ' αὐτὰ καὶ ἔλεγεν' «Ἐὰν ὁ Κύριος μου δώσῃ ἄρτον νὰ φάγω καὶ ἱμάτιον διὰ νὰ ἐνδυθῶ». Ἦς μὴ ζητῶμεν λοιπὸν ἀπὸ τὸ Κύριον τίποτε ἄλλο ἐκτὸς ἀπὸ τὰ πρὸς τὸ ζῆν. Διότι εἶναι πολὺ ἀνάξιον νὰ ζητῶμεν ἀπὸ τὸν τόσο φιλότιμον καὶ παντοδύναμον αὐτὰ, τὰ ὁποῖα καταστρέφονται εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν καὶ μεταβάλλονται διαρκῶς καὶ μετατρέπονται. Καθ' ὅσον παρόμοια εἶναι ὅλα τὰ ἀνθρώπινα πράγματα, εἴτε εἰπῆς διὰ τὸν πλοῦτον, εἴτε διὰ τὴν ἐξουσίαν, εἴτε διὰ τὴν ἀνθρωπίνην δόξαν. Ἦς ζητῶμεν λοιπὸν ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα μένουσιν αἰωνίως, τὰ διαρκῆ, τὰ ἀμετάβλητα. Καὶ ἔχοντες ὑπ' ὄψιν τὴν ἀγαθότητα τοῦ Κυρίου μας, ἄς μὴ κάνωμεν λόγον διὰ τὰ παρόντα, ἀλλ' ἄς μεταφέρωμεν τὸν ζῆλον μας εἰς τὸ νὰ ἐπιθυμῶμεν τὰ ἐπουράνια. Διότι ἐὰν «Ἀνατέλλῃ τὸν ἥλιον διὰ τοὺς πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς καὶ βρέχη διὰ τοὺς δικαίους καὶ ἀδίκους», πολὺ περισσότερον δέν θὰ περιφρονήσῃ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἀπέχουσι ἀπὸ τὴν πονηρίαν καὶ τὴν ἀδικίαν, ἀλλὰ θὰ τοὺς κάνῃ ἀξίους πολλῆς φροντίδος καὶ θὰ προσφέρῃ εἰς ὅλους τὴν προστασίαν του.

Αὐτὸ ἀκριβῶς ἔχοντες ὑπ' ὄψιν, ἀγαπητοί, ἄς μὴ ἀπιστῶμεν εἰς τὰς ὑποσχέσεις τοῦ Θεοῦ, οὔτε νὰ κάνωμεν τὰ ἀντίθετα, ἀπ' ὅσα διέταξε. Καθ' ὅσον αὐτὰ ποὺ ἡμεῖς κάνομεν τώρα, δέν διαφέρουσι καθόλου ἀπὸ τὰ ἔργα τῶν ἀπίστων. Διότι, ὅταν αὐτός μᾶς ὑπόσχεται τὰ μέλλοντα, ἡμεῖς ὅμως δέν θέλωμεν νὰ ἐνθαρρυνώμεθα μὲ ἐκεῖνα, ἀλλ' εἴμεθα προσηλωμένοι εἰς τὰ παρόντα, ποῖαν ἄλλην ἀπόδειξιν ἀπιστίας θὰ ἐπεζῆται κανεὶς, ἀφοῦ ὁμιλοῦν τὰ

τῶν πραγμάτων αὐτῶν λαμπρὰν ἀφιέντων φωνήν;
 Καὶ πάλιν, αὐτοῦ κελεύοντος μηδὲν ζητεῖν παρ' αὐ-
 τοῦ τῶν ἐπικήρων τούτων καὶ βιωτικῶν, ἀλλ' ἐκεί-
 νων μᾶλλον, ἡμεῖς ἀπ' ἐναντίας αὐτῷ ἐρχόμενοι, ἄ-
 5 περ εἶπε μὴ ζητεῖν, ἐκεῖνα ζητοῦμεν, καὶ ἄπερ εἶπε
 ζητεῖν, ἐκεῖνα οὐ ζητοῦμεν. Καὶ ταῦτα διαπραττόμε-
 νοι, καὶ οὕτω ραθύμως τὰ καθ' ἑαυτοὺς διοικοῦντες,
 καὶ παροργίζοντες τὸν ἡμέρον καὶ προσηνῆ Δεσπό-
 την, ὡσπερ ἐπιλαθόμενοι τῶν παρ' ἡμῶν γινομένων,
 10 τὴν αἰτίαν ζητοῦμεν τῆς καθ' ἡμῶν ἀγανακτήσεως,
 καὶ τίνος ἔνεκεν ἡμᾶς πολλάκις περιορᾷ ποικίλοις
 πειρασμοῖς περιπίπτοντας, καὶ οὐκ ἐννοοῦμεν τὸ μέ-
 γεθος τῶν ἡμῖν ἡμαρτημένων, ἀλλ' ἐκόντες ἑαυτοὺς
 παραλογοιζόμεθα.

15 Διό, παρακαλῶ, ταῦτα πάντα ἀποσεισάμενοι, μη-
 δὲν ἕτερον τῆς οἰκείας σωτηρίας προτιμῶμεν. «Τί
 γὰρ ὠφελεῖται ἄνθρωπος, εἰ μὲν τὸν κόσμον ὅλον
 κερδήσῃ, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῆ;». Καὶ τὰ
 περιττὰ τῶν χρημάτων ἤδη κενώσωμεν εἰς τοὺς δεο-
 20 μένους, καὶ πολλὴν ἐν ἅπασιν τὴν φιλοσοφίαν ἐπιδει-
 ξώμεθα τῆς ματαίας δόξης καταφρονοῦντες, τὸν ἀν-
 θρώπινον τῦφον καταπατοῦντες, καὶ πολλὴν τὴν ἀ-
 γάπην πρὸς ἀλλήλους· ἵνα καὶ τῶν ἐνταῦθα καὶ τῶν
 μελλόντων ἀγαθῶν ἀπολαῦσαι δυνηθῶμεν, χάριτι καὶ
 25 φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ'
 οὗ τῷ Πατρὶ, ἅμα τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, δόξα, κράτος,
 τιμὴ, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.
 Ἀμήν.

ἴδια τὰ πράγματα; Καὶ ὅταν πάλιν αὐτὸς διατάσῃ νὰ μὴ ζητῶμεν ἀπ' αὐτὸν τίποτε ἀπ' αὐτὰ τὰ πρόσκαιρα καὶ βιωτικά, ἀλλὰ ἐκεῖνα περισσότερον, τὰ μέλλοντα, ἡμεῖς ἀντιθέτως ἐρχόμεθα καὶ ζητοῦμεν ἀπ' αὐτὸν ἐκεῖνα, τὰ ὅποια εἶπε νὰ μὴ ζητῶμεν καὶ δὲν ζητοῦμεν ἐκεῖνα, τὰ ὅποια εἶπε νὰ ζητῶμεν. Καὶ ἐνῶ κάμνομεν αὐτὰ καὶ τακτοποιῶμεν τὰς ὑποθέσεις μας μὲ τόσῃν ὀκνηρίαν καὶ παροργίζομεν τὸν ἡμέρον καὶ πρᾶον Κύριον, ὡσάν νὰ λησμονῶμεν αὐτὰ, τὰ ὅποια διαπράττομεν, ζητοῦμεν νὰ εὐρωμεν τὴν αἰτίαν τῆς ἐναντίον μας ἀγανακτήσεώς του καὶ διὰ ποῖον λόγον μᾶς παραβλέπει πολλές φορές, ὅταν περιπίπτωμεν εἰς διαφόρους πειρασμούς, καὶ δὲν ἀναλογιζόμεθα τὸ μέγεθος τῶν ἁμαρτιῶν μας, ἀλλὰ ἐξαπατοῦμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας μὲ τὴν θέλησίν μας.

Διὰ τοῦτο, παρακαλῶ, ἀφοῦ ἀπομακρύνωμεν ὅλα αὐτὰ, νὰ μὴ προτιμῶμεν τίποτε ἄλλο ἀπὸ τὴν σωτηρίαν μας. «Διότι, τί θὰ ὠφεληθῇ ὁ ἄνθρωπος, ἐὰν μὲν κερδήσῃ ὅλον τὸν κόσμον, ἀλλὰ ζημιωθῇ ὡς πρὸς τὴν ψυχὴν του;»⁷. Καὶ τὰ πλεονάζοντα χρήματα ἃς τὰ μοιράσωμεν εἰς ἐκείνους πού ἔχουν ἀνάγκην, καὶ ἃς ἐπιδείξωμεν εἰς ὅλα τὴν μεγάλην μας εὐσέβειαν, ἀφοῦ περιφρονήσωμεν τὴν ματαίαν δόξαν καὶ καταπατήσωμεν τὴν ἀνθρωπίνην ἀλαζονείαν καὶ ἃς ἐπιδείξωμεν μεταξύ μας μεγάλην ἀγάπην, ὥστε νὰ ἠμπορέσωμεν νὰ ἀπολαύσωμεν καὶ τὰ παρόντα καὶ τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς τὸν πατέρα καὶ συγχρόνως εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει ἡ δόξα, ἡ ἐξουσία καὶ ἡ τιμὴ τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἄμην.

Ο Μ Ι Λ Ι Α Ν Ε΄

(Γεν. 29, 15 - 30)

5 «Καὶ εἶπε Λάβαν τῷ Ἰακώβ· "Ὅτι γὰρ ἀδελ-
φός μου εἶ σύ, οὐ δουλεύσεις μοι δωρεάν· ἀ-
πάγγελόν μοι, τίς ὁ μισθός σου».

1. Ἰκανῶς ἡμᾶς χθές τὰ προοίμια τῆς ἀποδημίας
τοῦ δικαίου τῆς φιλοσοφίας αὐτοῦ τὸ μέγεθος ἐπαί-
δευσε, δι' ἣν αἰτίαν τοσαύτης τῆς ὑποσχέσεως ἠξιώ-
θη παρὰ τοῦ Θεοῦ. Θαρσήσας πάλιν, διὰ τῆς αἰτή-
10 σεως καὶ τῆς εὐχῆς, ἣν ἐποιήσατο πρὸς τὸν τῶν ὀ-
λων Θεόν, ἀρκοῦσαν ἡμῖν ἅπασι διδασκαλίαν παρεῖ-
χεν, εἰ βουληθείημεν πρὸς μίμησιν διεγερθῆναι τῆς
ἀρετῆς τοῦ δικαίου. Καὶ γὰρ θαυμάσαι ἄξιον, ὅπως
καὶ τὴν δύναμιν εἰδὼς τοῦ ὑποσχομένου, καὶ τῶν ἐ-
15 παγγελθέντων αὐτῷ τὸ μέγεθος ἀκηκοώς, οὐδὲ οὕτω
μέγα τι καὶ ὑπέρογκον αἰτῆσαι κατεδέξατο· ἀλλ' ἐ-
κεῖνα μόνον αἰτήσας, ἅπερ χθές ἠκούσατε, ὅσα πρὸς
τὴν ἐφήμερον αὐτῷ τροφήν ἀρκεῖν ἠδύνατο, καὶ τὴν
τοῦ σώματος περιβολὴν παρασχεῖν, ὑπισχνεῖται, εἰ
20 τὴν ἐπάνοδον αὐτῷ τὴν εἰς τὰ οἰκεῖα χαρίσαιοτο, καθά-
περ ὑπέσχετο, πάντων αὐτῷ δεκάτας δώσειν, ὧν ἂν
λάβοι παρ' αὐτοῦ· διὰ πάντων δεικνύς αὐτοῦ τὸ φι-
λόθεον, καὶ αὐτὸν ἐπιγραφόμενος τῶν ἁπάντων χο-
ρηγόν, καὶ διδάσκων ἡμᾶς μόνῳ αὐτῷ πάντων εἰδέ-
25 ναι χάριν.

"Ἦδει γὰρ ὁ δίκαιος, εἰδὼς τῆς ἀφάτου αὐτοῦ
φιλανθρωπίας τὴν ὑπερβολήν, καὶ ἐννοῶν τοῦτο ἐξ
ὧν εἰς τὸν αὐτοῦ πατέρα ἐπεδείξατο, ὅτι καὶ αὐτὸν

Ο Μ Ι Λ Ι Α Ν Ε΄

(Γεν. 29, 15 - 30)

«Καὶ εἶπεν ὁ Λάβαν εἰς τὸν Ἰακώβ. Δέν θά δουλεύσης εἰς ἐμέ δωρεάν, ἐπειδὴ εἶσαι ἀδελφός μου. Εἰπέ μου, ποῖος θέλεις νὰ εἶναι ὁ μισθός σου».

1. Ἀρκετὰ μᾶς ἐδίδαξε χθές ἡ ἀρχὴ τῆς ἀποδημίας τοῦ δικαίου Ἰακώβ, ὅσον ἀφορᾷ τὸ μέγεθος τῆς εὐσεβείας του, διὰ ποίαν αἰτίαν δηλαδὴ ἔγινεν ἄξιος ἀπὸ τὸν Θεὸν τόσον μεγάλης ὑποσχέσεως. Ἀφοῦ πάλιν ἔλαβε θάρρος μὲ τὴν παράκλησιν καὶ τὴν προσευχὴν, τὴν ὁποίαν ἔκανε πρὸς τὸν Θεὸν τῶν πάντων, προσέφερεν εἰς ὄλους ἡμᾶς ἀρκετὴν διδασκαλίαν, ἐάν θὰ ἠθέλομεν νὰ μιμηθῶμεν τὴν ἀρετὴν τοῦ Ἰακώβ. Πράγματι ἀξίζει νὰ θαυμάση κανεὶς πῶς δέν κατεδέχθη νὰ ζητήσῃ κάτι τὸ τόσον μεγάλο καὶ ὑπερβολικόν, ἂν καὶ ἐγνώριζε καὶ τὴν δύναμιν αὐτοῦ ποῦ ἔδινε τὴν ὑπόσχεσιν, καὶ εἶχεν ἀκούσει διὰ τὸ μέγεθος τῶν ὄσων ὑπεσχέθη εἰς αὐτόν. Ἀλλ' ἀφοῦ ἐζήτησε μόνον ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἠκούσατε χθές, ὅσα δηλαδὴ ἦτο δυνατόν νὰ ἐπαρκέσουν διὰ τὴν καθημερινὴν του τροφήν καὶ νὰ τοῦ παράσχουν τὴν ἔνδυσιν τοῦ σώματος, ὑπόσχεται, ὅτι θὰ δώσῃ εἰς τὸν Θεὸν τὸ ἓν δέκατον ἀπὸ ὅλα, ἀπ' ὅσα θὰ ἐλάμβανεν ἀπ' αὐτόν, ἐάν, ὅπως τοῦ ὑπεσχέθη, τοῦ ἐχάριζε τὴν ἐπάνοδον εἰς τὴν πατρίδα του. Μὲ ὅλα ἔδειχνε τὴν εὐσέβειάν του καὶ εἶχεν ὡς ἐγγυητὴν ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος παρέχει τὰ πάντα, καὶ διδάσκει εἰς ἡμᾶς νὰ εὐγνωμονῶμεν ἀπ' ὄλους μόνον αὐτόν.

Ἐγνώριζεν λοιπὸν ὁ δίκαιος Ἰακώβ, ὅτι ὁ Θεὸς θὰ τοῦ παραχωρήσῃ πολλὰ ἀγαθὰ, καθ' ὅσον εἶχεν ὑπ' ὄψιν του τὸ μέγεθος τῆς ἀπεριορίστου φιλανθρωπίας του καὶ διότι εἶχε καταλάβει αὐτὸ ἀπ' ὅσα ἐφάνέρωσεν εἰς τὸν

ἐν πολλῇ καταστήσει τῇ περιουσίᾳ· καὶ τούτων μὲν αὐτὸς οὐδὲν αἰτεῖ παρὰ τοῦ Δεσπότου, οὐδὲ ἀνέχεται περὶ τούτων ἰκεσίαν προσαγαγεῖν, ἀλλὰ δι' ὧν ὑπέσχετο τὰς δεκάτας δώσειν, ἔδειξεν ὅπως ἐν ἅπασιν
 5 θαρρεῖ τῇ τοῦ ὑποσχομένου δυνάμει. Διὰ γὰρ τοῦτο καὶ αὐτός, ἠνίκα αὐτῷ διελέγετο, ἔλεγεν· «Ἐγὼ εἰμι ὁ Θεὸς Ἀβραάμ, καὶ Ἰσαὰκ τοῦ πατρός σου· μὴ φοβοῦ»· Ἐννόησον, φησὶν, ὅτι καὶ ὁ πατριάρχης, καθάπερ ξένος καὶ ἄγνωστος εἰς τὴν γῆν ταύτην πα-
 10 ραγεγονώς, εἰς τοσαύτην ἦλθε περιφάνειαν, ὡς ἐν τοῖς ἀπάντων εἶναι στόμασι. Καὶ τὸν πατέρα δὲ τὸν σὸν λογίζου, ὅτι ἐν ἐσχάτῳ γῆρα τῷ πατρὶ τεχθεὶς, οὕτως ηὐξήθη, ὡς ἐπίφθονον γενέσθαι τοῖς ἐγχωρίοις αὐτόν. Ταῦτα οὖν καὶ αὐτὸς προσδοκῶν, πάντα φό-
 15 βον καὶ ἀγωνίαν ἀποσεισάμενος, ἔχου τῆς ἀποδημίας.

Ταῦτα ὁ δίκαιος λογισάμενος, καὶ οὐ πρὸς τὴν ἐν τῷ παρόντι κατάστασιν ἀπιδὼν (οὐδὲν γὰρ ὅλως ἐπεφέρετο· πῶς γὰρ μόνος ὢν καὶ ὁδοιπορεῖν ἀναγκασόμενος;), ἀλλ' ἤδη τοῖς τῆς πίστεως ὀφθαλμοῖς
 20 τὴν μετ' οὐ πολὺ μέλλουσαν αὐτῷ ἔσεσθαι εὐπορίαν προορῶν, τὴν οἰκείαν εὐγνωμοσύνην ἐπιδείκνυται, καὶ μηδέπω λαβὼν ὑπισχνεῖται, ἀξιοπιστοτέραν αὐτῆς τῆς πείρας τῶν πραγμάτων εἶναι νομίζων τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ Δεσπότου. Οὐδὲ γὰρ οὕτω τοῖς ὄρω-
 25 μένοις καὶ ἐν χερσὶ κρατουμένοις θαρρεῖν ὀφείλομεν, ὡς ταῖς παρὰ τοῦ Θεοῦ ὑποσχέσεσι, κἂν μὴ παρ' αὐτὸν τὸν καιρὸν εἰς ἔργον ἐκβῶσι. Θάρσος τοίνυν μέγιστον λαβὼν ἐκ τῶν παρὰ τοῦ Θεοῦ πρὸς αὐτόν ρηθέντων ὁ δίκαιος, εἶχετο τῆς ἀποδημίας. Πῶς γὰρ
 30 οὐκ ἔμελλε θαρρεῖν ἀκούσας, ὅτι «Ἴδου ἐγὼ μετὰ σοῦ εἰμι, διαφυλάττων σε ἐν τῇ ὁδῷ πάση, οὐ εἰὰν πορεύσῃ, καὶ πληθυνῶ τὸ σπέρμα σου, καὶ ἀποστρέψω σε πάλιν εἰς τὴν γῆν ταύτην, καὶ οὐ μὴ σε ἐγκαταλίπω», ἕως οὗ πάντα εὐδοκήσω εἰς ἔργον ἀγα-
 35 γεῖν τὰ ἐπαγγελθέντα; Ἀλλ' ὅπερ χθὲς ἔλεγον, ἐν-

1. Γέν. 26, 24.

2. Γέν. 28, 15.

πατέρα του. Καί ἀπ' αὐτὰ τίποτε δέν ζητεῖ ἀπὸ τὸν Θεόν, οὔτε ἀνέχεται νὰ τὸν παρακαλέσῃ δι' αὐτά, ἀλλὰ μὲ ὅσα ὑπεσχέθη, ὅτι θὰ τοῦ δώσῃ τὸ ἐν δέκατον, ἔδειξεν, ὅτι εἰς ὅλα ἔχει ἐμπιστοσύνην εἰς τὴν δύναμιν αὐτοῦ, ὁ ὁποῖος ἔδινε τὴν ὑπόσχεσιν. Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς καὶ ὁ Θεός, ὅταν συνεζήτει μὲ τὸν Ἰακώβ, ἔλεγεν· «Ἐγὼ εἶμαι ὁ Θεός τοῦ Ἀβραάμ καὶ τοῦ Ἰσαάκ, τοῦ πατρός σου. Μὴ φοβῆσαι»¹. Σκέψου, λέγει, ὅτι καὶ ὁ πατριάρχης Ἀβραάμ, ὅταν ἦλθεν εἰς τὴν χώραν αὐτὴν ὡς ξένος καὶ ἄγνωστος, ἔφθασεν εἰς τὴν δόξαν, ὥστε νὰ εὐρίσκεται εἰς τὰ στόματα ὄλων. Σκέψου καὶ τὸν ἰδικόν σου πατέρα, πού ἂν καὶ ἐγεννήθη, ὅταν ὁ πατήρ του εὐρίσκετο εἰς τὸ ἔσχατον γῆρας, ὅμως προώδευσε τόσον πολύ, ὥστε οἱ ἐντόπιοι νὰ τὸν φθονήσουν. Αὐτὰ λοιπὸν νὰ περιμένῃς καὶ σὺ καί, ἀφοῦ ἀπομακρύνῃς κάθε φόβον καὶ ἀγωνίαν, νὰ ἀναχωρήσῃς.

Ἀφοῦ ἐσκέφθη αὐτὰ ὁ δίκαιος καὶ ἀφοῦ δέν ἀπέβλεπεν εἰς τὴν παροῦσαν κατάστασιν (διότι τίποτε δέν προσεφέρετο ἐξ ὀλοκλήρου· πῶς λοιπὸν θὰ ἠμποροῦσεν, ἀφοῦ ἦτο μόνος καὶ ἠναγκασμένος νὰ ὁδοιπορῇ;), φανερῶνει ἤδη τὴν εὐγνωμοσύνην του, ἀφοῦ προέβλεψε μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς πίστεως τὴν εὐτυχίαν, ἣ ὁποία ἐπρόκειτο νὰ εὐρῆ αὐτὸν μετὰ ἀπ' ὀλίγον καὶ ὑπόσχεται, ἂν καὶ δέν ἔλαβε τίποτε, ἐπειδὴ ἐπίστευεν, ὅτι ἡ ὑπόσχεσις τοῦ Θεοῦ εἶναι περισσότερον ἀξιόπιστος καὶ ἀπὸ τὴν πραγματικότητα. Διότι δέν πρέπει νὰ ἔχωμεν ἐμπιστοσύνην τόσον εἰς αὐτά, τὰ ὁποῖα βλέπομεν καὶ κατέχομεν, ὅσον εἰς τὰς ὑποσχέσεις τοῦ Θεοῦ, καὶ ἂν ἀκόμη δέν πραγματοποιηθοῦν ἐγκαίρως. Ἀφοῦ λοιπὸν ὁ δίκαιος ἔλαβε πολὺ θάρρος, ἀπ' ὅσα εἶπεν ὁ Θεός εἰς αὐτόν, ἀνεχώρησε. Καθ' ὅσον μὲ ποῖον τρόπον δέν θὰ ἔπαιρνε θάρρος, ἀφοῦ ἤκουσεν, ὅτι «Ἴδού ἐγὼ εἶμαι μαζί σου, θὰ σέ προφυλάσω εἰς τὴν ὁδόν, εἰς τὴν ὁποίαν θὰ πορευθῆς καὶ θὰ πληθύνω τοὺς ἀπογόνους σου καὶ θὰ σέ ἐπαναφέρω πάλιν εἰς τὴν γῆν αὐτὴν καὶ δέν θὰ σέ ἐγκαταλείψω»², ἕως ὅτου ἐκπληρώσω ὅλας τὰς ὑποσχέσεις; Ἄλλ' ὅπως ἔλεγον καὶ χθές, σκέ-

νόει καὶ τοῦ Θεοῦ τὴν εὐμήχανον σοφίαν, καὶ τοῦ δικαίου τούτου τὴν πολλὴν ὑπομονὴν καὶ εὐγνωμοσύνην.

Μετὰ γὰρ ταύτας τὰς ὑποσχέσεις ἀναστάς, ὤρμησεν ἐπὶ τὴν Χαρρὰν, καὶ πάλιν ἀλήτου καὶ ξένου τρό-
 5 πον ποιεῖται τὴν ἀποδημίαν, καὶ διὰ πάντων ἀπολαύει τῆς ἄνωθεν εὐνοίας, τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ ἅπαντα αὐτῷ προοδοποιούντος, καὶ τὴν οἰκείαν ὑπόσχεσιν διὰ τῶν ἔργων ἐπιδεικνυμένου. Ὁ γὰρ εἰπὼν, ὅτι «Μετὰ σοῦ εἶμι, διαφυλάτων σε ἐν τῇ ὁδῷ, οὐ ἔὰν πορεύσῃ»,
 10 οὗτος ᾠδήγησε καὶ ἤγαγε τὸν δίκαιον ἐπὶ τὸ φρέαρ τοῦ ὕδατος, ἔνθα ἐπότιζον τὰ ποίμνια οἱ ἐγχώριοι· παρ' ὧν πυθόμενος τὰ περὶ τοῦ Λάβαν τοῦ ἀδελφοῦ τῆς μητρὸς αὐτοῦ, καὶ μαθὼν τὰ κατ' αὐτὸν ἅπαντα, εἶτα καὶ τὴν τούτου θυγατέρα καὶ τὰ ποίμνια θεασάμενος,
 15 ὄρων τε τοὺς ἐγχωρίους οὐ δυναμένους αὐτοῖς ἀρκέσαι πρὸς τὸ μετακινήσαι τὸν λίθον τοῦ φρέατος, καὶ ποτίσαι τὰ πρόβατα, ἐπιδραμὼν οὗτος, ὅπερ ἐκεῖνοι ποιῆσαι οὐκ ἴσχυον, αὐτὸς ὑπὸ τῆς ἄνωθεν συμμαχίας δυναμούμενος, προφθάνει ταῖς εὐεργεσίαις τὸν Λά-
 20 βαν, καὶ μετακινήσας τὸν λίθον ποτίζει τὰ πρόβατα, ἅπερ ἔνεμεν ἡ Ραχήλ. Εἶτα ἀσπασάμενος τὴν κόρην, καὶ γνωρίσας τίς τε εἶη, καὶ πόθεν παραγέγονεν, ἔμενεν ἐφ' ἑαυτοῦ.

Ἄλλ' ἐπειδὴ Θεὸς ἦν ὁ ἅπαντα τῷ δικαίῳ προο-
 25 δοποιῶν, οὗτος καὶ τὴν κόρην διηγείρε μετὰ πολλοῦ τοῦ τάχους δραμεῖν καὶ ἀναγγεῖλαι ταῦτα τῷ πατρί, ὃς ἀδελφὸς ἐτύγγχανε τῆς τούτου μητρὸς, καὶ διηγήσασθαι τὴν τε εὐεργεσίαν τὴν παρ' αὐτοῦ γενομένην εἰς τε αὐτὴν καὶ τὰ ποίμνια, καὶ ὅτι οὐ ξένος τίς ἐ-
 30 στιν οὐδὲ ἄγνωστος, ἀλλὰ τῆς ἀδελφῆς υἱός. Σκόπει μοι, ἀγαπητέ, τῆς θείας Γραφῆς τὴν ἀκρίβειαν, ὅπως ἡμῖν ἅπαντα σαφῶς διηγεῖται, παιδεύουσα ἡμᾶς τῶν παλαιῶν τοὺς τρόπους, καὶ ὄσῃν ἐπεδείκνυντο τὴν προθυμίαν περὶ τὴν φιλοξενίαν. Ἴνα γὰρ δείξῃ καὶ
 35 τῆς κόρης τὸ πρόθυμον, οὐχ ἀπλῶς εἶπεν, ὅτι ἀπῆλ-

ψου καὶ τοῦ Θεοῦ τὴν ἐφευρετικὴν σοφίαν, καὶ τοῦ δικαίου τούτου τὴν μεγάλην ὑπομονὴν καὶ εὐγνωμοσύνην.

Μετὰ ἀπὸ αὐτὰς λοιπὸν τὰς ὑποσχέσεις ἐσηκώθη καὶ ἔσπευσε πρὸς τὴν Χαρρὰν καὶ ἀποδημεῖ πάλιν ὡς περιπλανώμενος καὶ ξένος καὶ μὲ ὄλα αὐτὰ ἀπολαμβάνει τὴν ἄνωθεν βοήθειαν, ἀφοῦ ὁ φιλάνθρωπος Θεὸς προετοιμάζει εἰς αὐτὸν τὰ πάντα καὶ ἐκπληρῶνει μὲ ἔργα τὴν ὑπόσχεσίν του. Διότι αὐτὸς πού εἶπεν, ὅτι «Εἶμαι μαζί σου καὶ θὰ σὲ προφυλάσω εἰς τὴν ὁδὸν, εἰς τὴν ὁποίαν θὰ πορευθῆς», αὐτὸς ὠδήγησε καὶ ἔφερε τὸν δίκαιον εἰς τὸ φρέαρ, ὅπου οἱ ἐντόπιοι ἐπότιζον τὰ ποίμνια. Ἀπ' αὐτοὺς ἀφοῦ ἔμαθε διὰ τὸν Λάβαν, τὸν ἀδελφὸν τῆς μητρὸς του, καὶ ἀφοῦ ἐπληροφορήθη ὄλα τὰ σχετικὰ μὲ αὐτὸν καὶ ἔπειτα ἀφοῦ εἶδε τὴν θυγατέρα του καὶ τὰ ποίμνιά του καὶ ὅτι οἱ ἐντόπιοι δὲν ἦσαν ἀρκετοί, διὰ νὰ μετακινήσουν τὸν λίθον τοῦ φρέατος καὶ νὰ ποτίσουν τὰ πρόβατα, ἦλθεν αὐτὸς καὶ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον δὲν ἠδύναντο νὰ κάνουν ἐκεῖνοι, τὸ κατορθώνει αὐτός, ἐπειδὴ ἐνισχύετο ἀπὸ τὴν ἄνωθεν βοήθειαν, καὶ προλαμβάνει τὸν Λάβαν μὲ τὰς εὐεργεσίας του καί, ἀφοῦ μετακινεῖ τὸν λίθον, ποτίζει τὰ πρόβατα, τὰ ὁποῖα ἔβοσκεν ἡ Ραχήλ. Ἐπειτα, ἀφοῦ ἠσπάσθη τὴν κόρην καὶ τῆς ἐδήλωσε ποῖος ἦτο καὶ ἀπὸ ποῦ ἦλθεν, ἔμενεν ἐκεῖ.

Ἐπειδὴ ὁμοῦς ὁ Θεὸς ἦτο ἐκεῖνος πού προετοίμαζε τὰ πάντα εἰς τὸν δίκαιον, αὐτὸς παρεκίνησε καὶ τὴν κόρην νὰ τρέξη πολὺ γρήγορα καὶ νὰ ἀναγγεῖλῃ αὐτὰ εἰς τὸν πατέρα τῆς, ὁ ὁποῖος ἦτο ἀδελφὸς τῆς μητρὸς του, καὶ νὰ διηγηθῆ καὶ τὴν εὐεργεσίαν, τὴν ὁποίαν ἔκανε ὁ Ἰακώβ καὶ εἰς αὐτὴν καὶ εἰς τὰ ποίμνια καὶ ὅτι δὲν ἦτο κάποιος ξένος οὔτε κάποιος ἄγνωστος, ἀλλὰ υἱὸς τῆς ἀδελφῆς του. Σκέψου, παρακαλῶ, ἀγαπητέ, τὴν ἀκρίβειαν τῆς ἁγίας Γραφῆς, πῶς δηλαδὴ μᾶς τὰ διηγεῖται ὄλα μὲ σαφήνειαν, διδάσκουσα εἰς ἡμᾶς τοὺς τρόπους τῶν παλαιότερων καὶ πόσην προθυμίαν ἐπεδείκνυον διὰ τὴν φιλοξενίαν. Διὰ νὰ δείξῃ δηλαδὴ καὶ τὴν προθυμίαν τῆς κόρης, δὲν εἶπεν ἀπλῶς, ὅτι ἐπῆγε καὶ ἀνήγγειλε τὰ συμ-

θε, καὶ ἀπήγγειλε τὰ γεγενημένα, ἀλλὰ «Δραμοῦσα», ἀντὶ τοῦ, ἕμετὰ πολλῆς τῆς περιχαρείας'. Εἶτα καὶ περὶ τοῦ Λάβαν, ὃς πατὴρ αὐτῆς ἐτύγγανε, φησὶν, ὅτι ταῦτα ἀκούσας παρὰ τῆς κόρης, «Ἐδραμε καὶ αὐ-
5 τὸς εἰς συνάντησιν τοῦ Ἰακώβ, καὶ ἀσπασάμενος αὐ-
τὸν εἰσήγαγεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ».

2. Καὶ μαθὼν ὁ Λάβαν ἅπαντα παρ' αὐτοῦ μετ' ἀκριβείας, «Εἶπε, φησὶν, αὐτῷ· ἐκ τῶν ὀστέων μου καὶ ἐκ τῶν σαρκῶν μου εἰ σύ». Τῆς ἀδελφῆς, φησὶ,
10 τῆς ἐμῆς τυγχάνων υἱός, οὐδὲν ἕτερον, ἢ σὰρξ ἡμῶν τυγχάνεις, καὶ ἀδελφὸς ἡμέτερος. Καὶ ἦν μετ' αὐ-
τοῦ, φησὶ, μῆνα ἡμερῶν. Λοιπὸν ὡς ἐν οἰκίᾳ ἰδίᾳ, οὕτω διῆγεν ὁ δίκαιος, ἐν ἀδείᾳ τυγχάνων καὶ πά-
σης ἀπηλλαγμένος φροντίδος. Ἄλλ' ἐπειδὴ ὁ Θεὸς ἦν
15 ὁ τὰ πάντα πρὸς τὸ συμφέρον οἰκονομῶν τῷ δικαίῳ τούτῳ, καὶ ἐν ἅπασιν αὐτῷ τὴν παρ' ἑαυτοῦ συνεργί-
αν χαριζόμενος, οὗτος καὶ τοῦ Λάβαν τὴν προθυμίαν διήγειρε, καὶ ὁρῶν τοῦ ἀνδρὸς τὴν ἐπιείκειαν, φησὶ
πρὸς αὐτόν· «Ὅτι γὰρ ἀδελφός μου εἰ σύ, οὐ δου-
20 λεύσεις μοι δωρεάν· ἀπάγγειλόν μοι, τίς ὁ μισθός σου ἐστίν».

Ἔορα πῶς μὲν αὐτὸς ἐπεζήτησεν οὐδέν, ὁ δὲ Λά-
βαν μόνον ἀφ' ἑαυτοῦ τοῦτο προτίθησι τῷ δικαίῳ. Καὶ σκόπει μοι πῶς, ἐπειδὴν ὑπὸ τῆς ἄνωθεν χειρὸς
25 τις βοηθῆται, πάντα αὐτῷ κατὰ ροῦν πρόεισιν. «Οὐ δουλεύσεις μοι, φησὶ, δωρεάν· ἀπάγγειλόν μοι, τίς ὁ μισθός σου ἐστίν». Καίτοι ἀγαπητῶς εἶχεν ὁ μακά-
ριος οὗτος, καὶ τὸ ἀπλῶς τῆς ἐφημέρου τροφῆς ἀπο-
λαύειν, καὶ πολλὴν καὶ ὑπὲρ τούτου ἠθέλεν αὐτῷ χά-
30 ριν ἔχειν· ἀλλ' ἐπειδὴ αὐτὸς πολλὴν τὴν ἐπιείκειαν ἐπεδείξατο, προλαβὼν ὁ Λάβαν μισθὸν αὐτῷ τελέσειν ὑπισχνεῖται, ὃν ἂν αὐτὸς προθῆ. Τί οὖν ὁ δίκαιος;
Ἔορα μοι καὶ ἐνταῦθα τῆς συνέσεως αὐτοῦ τὴν ὑπερ-
βολὴν, καὶ πῶς οὐδεμίαν ἔχει περὶ χρημάτων συλλο-
35 γὴν ἐπιθυμίαν, οὐδὲ καθάπερ μισθωτός τις ἀκριβο-
λογεῖται πρὸς τὸν Λάβαν, καὶ ἕτερόν τι ἀπαιτεῖ, ἀλλὰ

βάντα, ἀλλ' «Ἔτρεξε γρήγορα», ἀντὶ νὰ εἰπῆ ἴμέ πολλήν χαράν. Ἐπειτα λέγει καὶ διὰ τὸν Λάβαν, ὁ ὁποῖος ἦτο πατήρ αὐτῆς, ὅτι, μόλις ἤκουσεν αὐτὰ ἀπὸ τὴν κόρην του, «Ἔτρεξε γρήγορα καὶ αὐτός, διὰ νὰ συναντήσῃ τὸν Ἰακώβ καί, ἀφοῦ τὸν ἠσπάσθη, τὸν ὠδήγησεν εἰς τὴν οἰκίαν του.

2. Ἀφοῦ ὁ Λάβαν ἔμαθεν ἀπ' αὐτὸν τὰ πάντα μὲ ἀκρίβειαν. «Εἶπε», λέγει, «εἰς αὐτόν. Σὺ εἶσαι ἀπὸ τὰ ὀσῆ μου καὶ ἀπὸ τὴν σάρκα μου». Ἀφοῦ εἶσαι υἱὸς τῆς ἀδελφῆς μου, λέγει, δὲν εἶσαι τίποτε ἄλλο, παρὰ σάρκα μας καὶ ἀδελφός μας. «Καὶ ἔμεινε μὲ αὐτόν», λέγει, «ἕνα μῆνα». Ὁ δίκαιος ἐπερνοῦσε, ὡσάν νὰ εὐρίσκετο εἰς τὸν οἶκόν του, χωρὶς φόβον καὶ ἀπηλλαγμένος ἀπὸ κάθε φροντίδα. Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ Θεὸς ἦτο αὐτός, ὁ ὁποῖος ἐρρύθμιζε τὰ πάντα σύμφωνα μὲ τὸ συμφέρον τοῦ δικαίου αὐτοῦ καὶ ὁ ὁποῖος ἐχάριζεν εἰς αὐτόν εἰς ὅλα τὴν βοήθειάν του, αὐτός ἔκανε καὶ τὸν Λάβαν πρόθυμον καὶ ἐπειδὴ εἶδε τὴν προθυμίαν τοῦ ἀνδρός λέγει πρὸς αὐτόν «Δὲν θὰ δουλεύσῃς εἰς ἐμέ δωρεάν, ἐπειδὴ εἶσαι ἀδελφός μου. Εἶπέ μου, ποῖος θέλεις νὰ εἶναι ὁ μισθός σου».

Πρόσεχε πῶς ὁ Ἰακώβ δὲν ἐζήτησε τίποτε, ὁ Λάβαν ὅμως μόνος του αὐτορμήτως προτείνει αὐτὸ εἰς τὸν δίκαιον. Καὶ πρόσεχε, παρακαλῶ, ὅτι ὅταν κάποιος βοηθηταὶ ἀπὸ τὸ θεϊκὸν χέρι, τὰ πάντα ἔρχονται δι' αὐτόν εὐνοϊκά. «Δὲν θὰ δουλεύσῃς δι' ἐμέ», λέγει, «δωρεάν. Εἶπέ μου, ποῖος θέλεις νὰ εἶναι ὁ μισθός σου». Ἄν καὶ ὁ μακάριος αὐτός ἠγαπᾶτο καὶ ἠδύνατο νὰ ἀπολαμβάνῃ χωρὶς ὑποχρέωσιν τὴν καθημερινὴν τροφήν, ὅμως ἐπεθύμει νὰ ἀποδώσῃ δι' αὐτὸ μεγάλην εὐγνωμοσύνην εἰς τὸν Λάβαν. Ἐπειδὴ ὅμως ἐπέδειξε μεγάλην καλωσύνην ὁ Λάβαν τὸν ἐπρόλαβε καὶ ὑπόσχεται, ὅτι θὰ τοῦ δώσῃ τὴν ἀμοιβήν, τὴν ὁποίαν αὐτός θὰ προτείνῃ. Τί λοιπὸν ἀπήντησεν ὁ δίκαιος; Βλέπε καὶ ἐδῶ, παρακαλῶ, τὸ μέγεθος τῆς συνέσεως αὐτοῦ καὶ ὅτι δὲν ἔχει καμμίαν ἐπιθυμίαν διὰ νὰ συγκεντρώνῃ χρήματα, οὔτε ὁμιλεῖ πρὸς τὸν Λάβαν μὲ λεπτομερείας, ὅπως ἀκριβῶς κάποιος μισθωτός,

μεμνημένος τῆς μητρός, καὶ τῶν ἐντολῶν τοῦ πα-
 τρός, καὶ τῆς οἰκείας σωφροσύνης δεικνὺς τὴν ὑπερ-
 βολήν, φησὶ πρὸς τὸν Λάβαν· «Δουλεύσω σοι ἑπτὰ ἔ-
 τη περὶ Ραχὴλ τῆς θυγατρὸς σου τῆς νεωτέρας».
 5 Ταύτην γὰρ ἐξ ἀρχῆς θεασάμενος ἐπὶ τοῦ φρέατος,
 ἠγάπησα.

Καὶ ὄρα εὐγνωμοσύνην ἀνδρός. Ἐαυτῷ καὶ τὸν
 χρόνον ὀρίζει, καὶ διὰ τοῦ χρόνου τῶν ἐτῶν ἱκανὴν
 βάσανον τῆς οἰκείας σωφροσύνης παρέχει. Καὶ τί
 10 θαυμάζεις, ἀγαπητέ, ἀκούων ὅτι ἑπτὰ ἔτη δουλεύειν
 ὑπέσχετο ὑπὲρ τῆς ἀγαπωμένης κόρης; Ἴνα γὰρ
 δείξῃ ἡ θεία Γραφή, ὅπως ὁ πόθος ὁ πολὺς ἐπετέμε-
 το καὶ τὸν κάματον αὐτῷ καὶ τοῦ χρόνου τὸ μῆκος,
 φησὶ· «Καὶ ἐδούλευσεν Ἰακώβ περὶ Ραχὴλ ἑπτὰ ἔ-
 15 τη, καὶ ἦσαν ἐναντίον αὐτοῦ ὡς ἡμέραι ὀλίγαι, παρὰ
 τὸ ἀγαπᾶν αὐτὸν αὐτήν». Ὁ τῶν ἑπτὰ, φησὶν, ἐτῶν
 ἀριθμὸς ὀλίγαι ἡμέραι ἐνομίζοντο διὰ τὴν ἀγάπην τὴν
 ὑπερβάλλουσαν τὴν περὶ τὴν κόρην. Ὅταν γὰρ τρω-
 θῇ τις τῷ πόθῳ τῆς ἀγάπης, οὐδὲν ὄρα τῶν δυσχερῶν,
 20 ἀλλ' ἅπερ ἂν ἦ κινδύνων μεστὰ, καὶ πολλῆς ἐτέρας
 ταλαιπωρίας, πάντα κούφως φέρει, πρὸς ἓν ὄρων μό-
 νον, ὥστε τὸν οἰκεῖον ἀποπληρῶσαι πόθον.

Ἀκούσωμεν οἱ ράθυμοι καὶ ἀναπεπτωκότες, οἱ
 πολλὴν περὶ τὸν Δεσπότην ἀγνωμοσύνην ἐπιδεικνύ-
 25 μενοι. Εἰ γὰρ ὁ δίκαιος οὗτος διὰ τὸν τῆς κόρης πό-
 θον ἑπτὰ ἐτῶν ἀριθμὸν δουλεύσαι κατεδέξατο, καὶ τὴν
 ἀπὸ τῆς ποιμενικῆς ταλαιπωρίαν ὑπομεῖναι, καὶ οὐδὲ
 αἰσθησιν ἐλάμβανεν οὐ τῶν πόνων, οὐ τοῦ μήκους τοῦ
 χρόνου, ἀλλὰ πάντα αὐτῷ κοῦφα καὶ ράδια ἐφαίνετο,
 30 καὶ τῇ προσδοκίᾳ τῆς ἀπολαύσεως τρεφόμενος, ὡς ἡ-
 μέρας ὀλίγας τὸν πολὺν ἐκεῖνον εἶναι χρόνον ἐνόμιζε·
 ποίαν ἡμεῖς ἔξομεν ἀπολογία μὴδὲ τὸν ὅμοιον πόθον
 περὶ τὸν Δεσπότην τὸν ἡμέτερον, τὸν εὐεργέτην, τὸν
 κηδεμόνα, τὸν πάντα ἡμῖν γινόμενον ἐπιδεικνύμενοι;
 35 Ἄλλ' ἂν μὲν βιωτικὸν κέρδος πρόκειται, πάντα προ-
 θύμως ὑπομένειν αἰρούμεθα, κἂν κάματον ἔχῃ, κἂν

καὶ δὲν ἀπαιτεῖ τίποτε ἄλλο, ἀλλ' ἀφοῦ ἐνεθυμήθη τὴν μητέρα του καὶ τὰς ἐντολάς τοῦ πατρὸς του καὶ ἔδειξε τὴν μεγάλην του σύνεσιν, λέγει πρὸς τὸν Λάβαν· «Θὰ ἐργασθῶ εἰς ἐσὲ ἑπτὰ ἔτη διὰ τὴν Ραχήλ τὴν μικροτέραν κόρην σου». Διότι ἠγάπησα αὐτὴν μόλις τὴν εἶδον εἰς τὸ φρέαρ.

Καὶ πρόσεχε τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ ἀνδρός. Ὅριζαι διὰ τὸν ἑαυτὸν του καὶ τὸν χρόνον καὶ μὲ τὸ διάστημα τῶν ἐτῶν παρέχει ἀρκετὴν ἀπόδειξιν τῆς σωφροσύνης του. Διὰ ποῖον λόγον ἀπορεῖς, ἀγαπητέ, ὅταν ἀκούης, ὅτι ὑπεσχέθη νὰ ἐργασθῆ ἑπτὰ ἔτη πρὸς χάριν τῆς κόρης, τὴν ὁποίαν ἠγάπα; Καθ' ὅσον διὰ νὰ δείξῃ ἡ ἀγία Γραφή, πῶς ἡ μεγάλη ἀγάπη ἐμείωσε καὶ τὸν κόπον του καὶ τὸ χρονικὸν διάστημα, λέγει· «Καὶ ἐδούλευσεν ὁ Ἰακώβ διὰ τὴν Ραχήλ ἑπτὰ ἔτη. Καὶ ἐφαίνοντο εἰς αὐτὸν τὰ ἔτη ὀλίγα, διότι ἠγάπα αὐτὴν». Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἑπτὰ ἐτῶν, λέγει, ἐφαίνετο εἰς αὐτὸν ὡς ὀλίγαι ἡμέραι ἐξ αἰτίας τῆς ὑπερβολικῆς ἀγάπης, τὴν ὁποίαν εἶχε διὰ τὴν κόρην. Διότι, ὅταν κανεὶς κτυπηθῆ ἀπὸ τὸν πόθον τῆς ἀγάπης, δὲν βλέπει καμμίαν ἀπὸ τὰς δυσκολίας, ἀλλ' ἐκεῖνα ποῦ εἶναι ἐπικίνδυνα καὶ πλήρη ἀπὸ κάθε ἄλλην ταλαιπωρίαν, ὅλα τὰ ὑπομένει εὐκολα, ἀφοῦ εἰς ἓνα μόνον ἀποβλέπει, νὰ ἰκανοποιήσῃ δηλαδὴ τὴν ἐπιθυμίαν του.

Ἄς ἀκούωμεν ἡμεῖς οἱ ὀκνηροὶ καὶ δειλοί, οἱ ὁποῖοι δείχνομεν μεγάλην ἀχαριστίαν πρὸς τὸν Κύριον. Διότι, ἐὰν ὁ Ἰακώβ ἐδέχθη ἐξ αἰτίας τῆς ἀγάπης διὰ τὴν κόρην νὰ ἐργασθῆ ἐπὶ ἑπτὰ ἔτη καὶ νὰ ὑπομείνῃ τὰς ταλαιπωρίας τῆς ποιμενικῆς ζωῆς καὶ δὲν ἀντελαμβάνετο οὔτε τὸ διάστημα τοῦ χρόνου, ἀλλ' ὅλα αὐτὰ ἐφαίνοντο εἰς αὐτὸν ἑλαφρὰ καὶ εὐκολα καὶ ἐθεώρει τὸ μεγάλο ἐκεῖνο χρονικὸν διάστημα ὡς ὀλίγας ἡμέρας, ἐπειδὴ ἐτρέφετο μὲ τὴν προσδοκίαν τῆς ἀπολαύσεως, ποῖαν ἀπολογίαν θὰ ἔχωμεν ἡμεῖς, οἱ ὁποῖοι δὲν δείχνομεν τὴν ἰδίαν ἀγάπην διὰ τὸν Κύριόν μας, τὸν εὐεργέτην, τὸν προστάτην, ποῦ γίνεται δι' ἡμᾶς τὰ πάντα; Ἄν ὅμως πρόκειται διὰ βιωτικὸν κέρδος, προτιμῶμεν νὰ ὑποφέρωμεν τὰ πάντα μὲ

ἄλλην τινὰ ταλαιπωρίαν, καὶ αἰσχύνην, καὶ κόλασιν τὴν ἐν τῷ παρόντι, τὴν ἐν τῷ μέλλοντι· διὰ δὲ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν, καὶ ὑπὲρ τοῦ τὴν ἄνωθεν ἐπισπάσασθαι ροπὴν, χαῦνοι καὶ ἀναπεπτωκότες καὶ δια-
5 λελυμένοι φαινόμεθα.

Καὶ ποία ἡμῖν ἔσται συγγνώμη, τίς δὲ ἀπολογία οὕτω ραθύμως διακειμένοις, καὶ οὐδὲ ὅσον ὁ μακάριος οὗτος περὶ τὴν κόρην τὸν πόθον ἐπεδείξατο, τοσαύτην ἀγάπην περὶ τὸν Θεὸν ἐπιδείξασθαι βουλο-
10 μένοις, καὶ ταῦτα τοσαύτας ἔχοντες ἀριθμεῖν εὐεργεσίας εἰς ἡμᾶς γεγενημένας, καθ' ἑκάστην ἡμέραν γινομένας; Ἄλλ' εἰ καὶ ἡμεῖς οὕτως ἀγνώμονες, ἀλλ' οὐχ ὁ Παῦλος οὕτως, ὁ τοσοῦτον ζέων τῷ πνεύματι, καὶ πεπυρωμένος εἰς τὸν περὶ τὸν Θεὸν πόθον, ὡς
15 ἐκεῖνα τὰ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ ἄξια φθέγγασθαι ῥήματα καὶ ἀναβοῆσαι, καὶ εἰπεῖν· «Τί ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ;». Ὅρα λέξεως ἔμφασιν· ὄρα πόθου τυραννικοῦ μανίαν· ὄρα ἀγάπην πεπυρωμένην. «Τίς ἡμᾶς χωρίσει;». Τί, φησὶν, ἐστίν, ὃ δύναται
20 τῆς ἀγάπης ἡμᾶς ἀποστερῆσαι τῆς πρὸς τὸν Θεόν; τί τῶν ὄρωμένων, τί τῶν μὴ ὄρωμένων;

3. Εἶτα βουλόμενος καὶ κατ' εἶδος ἅπαντα ἀπαριθμήσασθαι, καὶ πᾶσιν ἡμῖν κατάδηλον ποιήσασθαι τὸν πόθον τὸν ἀκάθεκτον, ὃν περὶ τὸν Δεσπότην ἐκέ-
25 κτητο, ἐπήγαγε λέγων· «Θλίψις, ἢ στενοχωρία, ἢ λιμός, ἢ διωγμός, ἢ γυμνότης, ἢ κίνδυνος, ἢ μάχαιρα;». Ὡς ψυχῆς μαινομένης μανίαν σωφροσύνης μητέρα. Τί, φησί, τῶν ἐπαγομένων ἡμῖν δυνήσεται ἡμᾶς ἀποστῆσαι τῆς πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπης; Αἱ θλί-
30 πεις αἱ καθημεριναί; Οὐδαμῶς. Ἄλλ' αἱ στενοχωρίαι; Οὐδὲ αὗται. Ἄλλ' οἱ διωγμοί; Οὐδ' ὅλως. Ἄλλὰ τί; λιμός; Οὐδὲ τοῦτο. Ἄλλὰ κίνδυνοι; Καὶ τί λέγω λιμὸν καὶ γυμνότητα καὶ κινδύνους; ἀλλὰ μάχαιρα; Αὐτός, φησὶν, ὁ θάνατος ἐπαγόμενος τοῦτο ἰσχύσαι
35 οὐ δυνήσεται· ἀμήχανον γὰρ καὶ πάντα ἀδύνατον. Οὐ-

προθυμίαν, ἔστω καὶ ἂν ἀπαιτῆται κόπος, ἢ κάποια ἄλλη ταλαιπωρία, ἢ ἐντροπή, ἢ ἀκόμη τιμωρία εἰς τὸ παρὸν καὶ εἰς τὸ μέλλον. Διὰ τὴν ἰδικὴν μας ὁμως σωτηρίαν καὶ διὰ νὰ κερδήσωμεν τὴν θεῖαν βοήθειαν, παρουσιαζόμεθα νωθροὶ καὶ δειλοὶ καὶ ἐξησθενημένοι.

Καὶ ποία συγγνώμη θὰ ὑπάρξῃ δι' ἡμᾶς καὶ ποία ἀπολογία, ἀφοῦ εἴμεθα τόσο ἀδιάφοροι καὶ δὲν θέλομεν νὰ δείξωμεν εἰς τὸν Θεὸν τόσῃν ἀγάπην, ὅσῃν ὁ μακάριος αὐτὸς ἔδειξεν εἰς τὴν κόρην, καὶ μάλιστα, ὅταν ἤμποροῦμεν νὰ ἀπαριθμήσωμεν τόσας εὐεργεσίας, αἱ ὁποῖαι ἔχουν γίνῃ καὶ γίνονται εἰς ἡμᾶς καθημερινῶς; Ἄλλ' ἂν καὶ ἡμεῖς εἴμεθα τόσο ἀχάριστοι, ὁμως ὁ Παῦλος δὲν εἶναι παρόμοιος μὲ ἡμᾶς, αὐτὸς ὁ ὁποῖος ἦτο φλογερὸς κατὰ τὸ Πνεῦμα καὶ εἶχε φλογερὰν ἀγάπην πρὸς τὸν Θεόν, ὥστε νὰ εἰπῆ καὶ νὰ ἀναφωνήσῃ τοὺς λόγους ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι εἶναι ἀντάξιοι τῆς ψυχῆς του· «Ποῖος θὰ μᾶς χωρίσῃ ἀπὸ τὴν ἀγάπην τοῦ Χριστοῦ;»³. Πρόσεχε τὴν ἔμφασιν τῆς λέξεως. Πρόσεχε τὸν δυνατὸν πόθον. Πρόσεχε τὴν φλογερὰν ἀγάπην. «Ποῖος θὰ μᾶς χωρίσῃ;». Τί εἶναι, λέγει, ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἤμπορεῖ νὰ μᾶς στερήσῃ τὴν πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπην; Ποῖον ἀπὸ τὰ ὄρατά, ποῖον ἀπὸ τὰ ἀόρατα;

3. Ἐπειτα, ἐπειδὴ ἤθελε νὰ ἀπαριθμήσῃ τὰ πάντα καὶ εἰδικότερον καὶ νὰ καταστήσῃ εἰς ὄλους ἡμᾶς ὀλοφάνερον τὴν ὑπερβολικὴν ἀγάπην, τὴν ὁποῖαν ἔτρεφε διὰ τὸν Κύριον, ἐπρόσθεσε καὶ εἶπε, «Θλίψις, ἢ στενοχωρία, ἢ πείνα, ἢ διωγμός, ἢ γυμνότης, ἢ κίνδυνος, ἢ μάχαιρα;»⁴. Ὡ ψυχὴ, ἢ ὁποῖα κατέχεται ἀπὸ ἱερὰν μανίαν, ἢ ὁποῖα εἶναι μητέρα τῆς σωφροσύνης. Τί λέγει, ἀπ' αὐτὰ ποῦ θὰ μᾶς ἐπιβληθοῦν, εἶναι δυνατὸν νὰ μᾶς στερήσῃ τὴν ἀγάπην μας πρὸς τὸν Θεόν; Αἱ καθημεριναὶ θλίψεις; Καθόλου. Ἄλλὰ τί; Ἡ πείνα; Οὔτε αὐτό. Ἡ οἱ κίνδυνοι; Καὶ τί λέγω διὰ τὴν πείναν καὶ τὴν γυμνότητα καὶ τοὺς κινδύνους; Μήπως ἢ μάχαιρα; Ὁ ἴδιος ὁ θάνατος, λέγει, καὶ ἂν μᾶς ἐπιβληθῆ, δὲν θὰ ἤμπορέσῃ νὰ κατορθώσῃ αὐτό. Διότι εἶναι ἀκατόρθωτον καὶ ἐντελῶς ἀδύνατον. Κανεῖς

δεις ἕτερος οὕτως ἀγαπήσαι κατηξιώθη τὸν Δεσπότην, ὡς ἡ μακαρία αὕτη ψυχὴ. Καθάπερ γὰρ ἀπαλλαγείς τοῦ σώματος, καὶ μετάρσιος, ὡς εἰπεῖν, γεγονώς, καὶ οὐδὲ ἐπὶ τῆς γῆς βαδίζειν νομίζων, οὕτως
 5 ἅπαντα φθέγγεται. Ὁ γὰρ περὶ τὸν Θεὸν πόθος, καὶ ἡ πεπυρωμένη ἀγάπη μετέστησεν αὐτοῦ τὸν λογισμὸν ἀπὸ τῶν αἰσθητῶν ἐπὶ τὰ νοητά, καὶ ἀπὸ τῶν παρόντων ἐπὶ τὰ μέλλοντα, καὶ ἀπὸ τῶν βλεπομένων ἐπὶ τὰ μὴ δρώμενα. Τοιοῦτον γὰρ ἡ πίστις, καὶ ἡ περὶ
 10 τὸν Θεὸν ἀγάπη.

Καὶ ἵνα μάθῃς αὐτοῦ τὴν πολλὴν εὐγνωμοσύνην, ὄρα τὸν οὕτως ἀγαπῶντα τὸν Δεσπότην, καὶ ἐκκαίόμενον εἰς τὸν περὶ αὐτὸν πόθον, ἐλαυνόμενον, διωκόμενον, μαστιζόμενον, μυρία δεινὰ ὑπομένοντα, καὶ
 15 λέγοντα· «Ἐν κόποις περισσοτέρως, ἐν πληγαῖς ὑπερβαλλόντως, ἐν θανάτοις πολλάκις· ὑπὸ Ἰουδαίων πεντάκις τεσσαράκοντα παρὰ μίαν ἔλαβον· τρεῖς ἔρραβδίσθην· ἅπαξ ἐλιθάσθην· νυχθήμερον ἐν τῷ βυθῷ πεποίηκα, ὁδοιπορίαις πολλάκις, κινδύνοις ποταμῶν,
 20 κινδύνοις ἐν ψευδαδέλφοις, ἐν κόπῳ καὶ μόχθῳ». Καὶ τοσαῦτα πάσχων ἔχαιρε καὶ ἠγαλλιᾶτο. Ἦδει γὰρ καὶ ἐπεπληροφόρητο, ὅτι οἱ πρὸς τὸ παρὸν πόνοι τῶν μεγίστων αὐτῷ βραβείων πρόξενoi γίνονται, καὶ οἱ κίνδυνοι στεφάνους ἔτικτον. Εἰ γὰρ ὁ Ἰακώβ διὰ τὸν
 25 περὶ τὴν Ραχὴλ πόθον ὡς ἡμέρας ὀλίγας τῶν ἑπτὰ ἑτῶν τὸν ἀριθμὸν ἐνόμιζε, πολλῷ μᾶλλον ὁ μακάριος οὗτος οὐδὲν ἅπαντα ἠγεῖτο, πυρωθεὶς ἅπαξ τῷ περὶ τὸν Θεὸν πόθῳ, καὶ διὰ τὸν ἀγαπώμενον Χριστὸν ἅπαντα ὑπομένων.

30 Σπουδάσωμεν τοίνυν, παρακαλῶ, καὶ ἡμεῖς ἀγαπήσαι τὸν Χριστόν. Οὐδὲν γὰρ ἕτερον, φησὶν, ὁ Χριστὸς ζητεῖ παρὰ σοῦ, ἢ τὸ ἀγαπᾶν αὐτὸν ἐξ ὅλης τῆς καρδίας, καὶ ποιεῖν τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ. Ὁ γὰρ ἀγαπῶν αὐτόν, καθ' ὃν δεῖ τρόπον ἀγαπᾶν, δηλονότι καὶ

4. Ρωμ. 8, 35.

5. Β' Κορ. 11, 23-27.

ἄλλος δὲν ἔγινεν ἄξιος νὰ ἀγαπήσῃ τόσον πολὺ τὸν Κύριον, ὅσον ἡ μακαρία αὐτὴ ψυχὴ. Διότι λέγει ὅλα αὐτά, ὡσὰν νὰ εἶχεν ἐλευθερωθῆ ἀπὸ τὸ σῶμα καὶ ὡσὰν νὰ εἶχε γίνῃ ὑπερκόσμιος, ὅπως θὰ ἐλέγομεν, καὶ ἐπειδὴ ἐνόμιζεν, ὅτι δὲν βαδίζει ἐπάνω εἰς τὴν γῆν. Καθ' ὅσον ὁ πόθος καὶ ἡ φλογερὴ του ἀγάπη πρὸς τὸν Θεὸν μετέφερε τὸν νοῦν του ἀπὸ τὰ αἰσθητὰ εἰς τὰ νοητὰ καὶ ἀπὸ τὰ παρόντα εἰς τὰ μέλλοντα καὶ ἀπὸ τὰ βλεπόμενα πρὸς τὰ ἀόρατα. Τέτοιο πρᾶγμα εἶναι ἡ πίστις καὶ ἡ πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπη.

Καὶ διὰ νὰ μάθῃς τὴν μεγάλην του εὐγνωμοσύνην, βλέπε αὐτόν, ὁ ὁποῖος ἠγάπα τόσον τὸν Κύριον καὶ ἐφλέγετο ἀπὸ τὸν πόθον δι' αὐτόν, νὰ ἐξορίζεται, νὰ καταδιώκεται, νὰ μαστιγώνεται καὶ νὰ ὑπομένῃ μύρια δεινὰ καὶ νὰ λέγῃ· «Εἰς τοὺς κόπους πολὺ περισσότερον, εἰς μαστιγώσεις ὑπερβολικά, εἰς τὸν θάνατον πολλάς φορές ὠδηγήθην. Ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων πέντε φορές ἐμαστιγώθην με τεσσαράκοντα παρὰ μίαν μαστιγώσεις. Τρεῖς φορές ἐρραβδίσθην, μίαν φοράν ἐλιθοβολήθην, ἓνα ἡμερονύκτιον ἔμεινα εἰς τὸν βυθόν, πολλάς φορές εἰς ὁδοιπορίας με κινδύνους ποταμῶν, με κινδύνους ψευδαδέλφων, με κόπον καὶ μόχθον»⁵. Καὶ ἐνῶ ἐπάθαιεν αὐτά, ὁμοῦς ἐχαίρετο καὶ ἠγάλλετο. Διότι ἐγνώριζε καὶ εἶχε πληροφορηθῆ, ὅτι οἱ πρὸς τὸν παρόν κόποι γίνονται δι' αὐτόν αἴτιοι τῶν πολὺ μεγάλων βραβείων καὶ ὅτι οἱ κίνδυνοι προσφέρουν στεφάνους. Πράγματι, ἐὰν ὁ Ἰακώβ λόγῳ τῆς ἀγάπης του πρὸς τὴν Ραχήλ ἐθεώρει τὸν ἀριθμὸν τῶν ἑπτὰ ἐτῶν ὡς ὀλίγας ἡμέρας, πολὺ περισσότερον αὐτὸς ὁ μακάριος Παῦλος ἐθεώρει τὰ πάντα ὡς μηδέν, ἐπειδὴ ἐφλέγετο ἐξ ὁλοκλήρου ἀπὸ τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν Θεὸν καὶ ὑπέμενε τὰ πάντα διὰ τὸν Χριστόν, τὸν ὁποῖον ἠγάπα.

Ἄς ἐπιδιώξωμεν λοιπόν, παρακαλῶ, καὶ ἡμεῖς νὰ ἀγαπήσωμεν τὸν Χριστόν. Διότι τίποτε ἄλλο, λέγει, δὲν ζητεῖ ὁ Χριστὸς ἀπὸ ἐσένα, παρὰ τὸ νὰ ἀγαπᾷς αὐτόν με ὅλην σου τὴν καρδίαν καὶ νὰ ἐκτελῆς τὰς ἐντολάς του. Διότι αὐτὸς ποῦ τὸν ἀγαπᾷ, ὅπως πρέπει νὰ τὸν ἀγαπᾷ,

τὰς αὐτοῦ ἐπιείγεται ἐντολὰς ποιεῖν. Ὅταν γάρ τις
 περὶ τινα γνησίως διάκειται, πάντα πράττειν σπου-
 δάζει, ἅ τὸν ἀγαπώμενον ἐφέλκεσθαι δύναται εἰς τὸν
 περὶ αὐτὸν πόθον. Καὶ ἡμεῖς τοίνυν, εἰ ἀγαπήσωμεν
 5 γνησίως τὸν Δεσπότην, καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ πλη-
 ρῶσαι δυνησόμεθα, καὶ μηδὲν πράττειν ἐκείνων τῶν
 παροξῦναι δυναμένων τὸν ἀγαπώμενον. Τοῦτο ἡ βα-
 σιλεία τῶν οὐρανῶν, τοῦτο ἡ ἀπόλαυσις τῶν ἀγαθῶν,
 τοῦτο τὰ μυρία ἀγαθὰ, τὸ καταξιωθῆναι γνησίως καὶ
 10 καθ' ὃν χρῆ δὴ τρόπον ἀγαπᾶν· ἀγαπήσωμεν δὲ αὐτὸν
 γνησίως, εἰ ἀνὰ τὴν περὶ αὐτὸν ἀγάπην, καὶ περὶ
 τοὺς ὁμοδούλους πολλὴν ἐπιδειξώμεθα ἀγάπην. «Ἐν
 ταύταις», γάρ, φησί, «ταῖς δυσὶν ἐντολαῖς ὅλος ὁ νό-
 μος καὶ οἱ προφῆται κρέμανται», ἐν τῷ ἀγαπήσαι Κύ-
 15 ριον τὸν Θεὸν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅ-
 λης τῆς ἰσχύος σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου, καὶ
 τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν.

Τοῦτο τῶν ἀρετῶν τὸ κεφάλαιον, τοῦτο πασῶν
 τῶν τοῦ Θεοῦ ἐντολῶν ὁ θεμέλιος. Τῇ γὰρ ἀγάπῃ τῇ
 20 περὶ τὸν Θεὸν συνεισέρχεται καὶ ἡ περὶ τὸν πλησίον
 ἀγάπη. Ὁ γὰρ ἀγαπῶν τὸν Θεὸν οὐ περιόψεται τὸν
 ἀδελφόν, οὐδὲ τὰ χρήματα τοῦ οἰκείου μέλους προ-
 τιμήσει, ἀλλὰ πολλὴν περὶ αὐτὸν ἐπιδείξεται τὴν φι-
 λοτιμίαν, μεμνημένος τοῦ εἰρηκότος, ὅτι «Ὁ ποιήσας
 25 ἐνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ
 ἐποίησε». Καὶ ἐννοῶν, ὅτι διὰ τῆς εἰς τὸν ὁμόδουλον
 θεραπείας αὐτός ἐστιν ὁ τὰ γινόμενα οἰκειούμενος, ὁ
 τῶν ἀπάντων Δεσπότης, μετὰ πολλῆς τῆς προθυμίας
 ἅπαντα ἐργάζεται, καὶ πολλὴν τὴν δαψίλειαν περὶ
 30 τὴν ἐλεημοσύνην ἐπιδείξεται, οὐ πρὸς τὴν εὐτέλει-
 αν ὄρων τοῦ φαινομένου, ἀλλὰ πρὸς τὸ μέγεθος τοῦ
 οἰκειοῦσθαι ἐπαγγειλαμένου τὰ εἰς τοὺς πένητας γι-
 νόμενα.

Μὴ δὴ παρατρέχωμεν ἀπλῶς, παρακαλῶ, τὸ κέρ-

6. Ματθ. 22, 40.

7. Πρβλ. Μαρκ. 12, 30 - 31.

8. Ματθ. 25, 40.

εἶναι φανερόν, ὅτι ἐπιδιώκει νὰ ἐκτελῇ τὰς ἐντολάς του. Καθ' ὅσον ὅταν κανεῖς συμπαθῇ κάποιον, φροντίζει νὰ κάνῃ ὅλα, ὅσα εἶναι δυνατόν νὰ προσελκύσουν ἐκεῖνον πού ἀγαπᾷ, εἰς τὴν ἀγάπην του πρὸς αὐτόν. Ἐάν λοιπόν καὶ ἡμεῖς ἀγαπήσωμεν ἀληθινὰ τὸν Κύριον, θὰ ἠμπορέσωμεν καὶ τὰς ἐντολάς του νὰ ἐκπληρώσωμεν καὶ νὰ μὴ κάνωμεν τίποτε ἀπὸ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα εἶναι δυνατόν νὰ ἐξοργίσουν αὐτόν, ὁ ὁποῖος ἀγαπᾶται. Αὐτὸ εἶναι ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, αὐτὸ εἶναι ἡ ἀπόλαυσις τῶν ἀγαθῶν, αὐτὸ εἶναι τὰ ἀναρίθμητα ἀγαθὰ, τὸ νὰ ἀξιωθῇ δηλαδὴ κανεῖς νὰ ἀγαπᾷ ἀληθινά, ὅπως πρέπει. Θὰ ἀγαπήσωμεν δὲ αὐτόν ἀληθινά, ἐάν δείξωμεν μεγάλην ἀγάπην καὶ πρὸς τοὺς συνανθρώπους μας χάριν τῆς πρὸς αὐτόν ἀγάπης. Διότι λέγει, «Ἀπ' αὐτάς τὰς δύο ἐντολάς ἐξαρτῶνται ὅλος ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται»⁶, νὰ ἀγαπήσῃς δηλαδὴ Κύριον τὸν Θεόν σου μὲ ὅλην σου τὴν καρδίαν καὶ μὲ ὅλην σου τὴν δύναμιν καὶ μὲ ὅλην σου τὴν διάνοιαν καὶ τὸν πλησίον σου ὅπως τὸν ἑαυτόν σου⁷.

Αὕτῃ εἶναι ἡ κορωνὴς τῶν ἀρετῶν, αὕτῃ εἶναι ἡ θεμελιώδης ἀπ' ὅλας τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ. Διότι μαζὶ μὲ τὴν πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπην συγκαταλέγεται καὶ ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν πλησίον. Διότι αὐτὸς πού ἀγαπᾷ τὸν Θεὸν δὲν θὰ παραμελήσῃ τὸν συνάνθρωπόν του, οὔτε θὰ προτιμήσῃ τὰ χρήματα τοῦ συγγενοῦς του, ἀλλὰ θὰ δείξῃ εἰς αὐτόν μεγάλην γενναιοδωρίαν, ἀφοῦ ἐνθυμηθῇ αὐτόν, ὁ ὁποῖος ἔχει εἰπεῖ, ὅτι «Αὐτὸς πού ἔκανε κάτι εἰς ἓνα ἀπ' αὐτοὺς τοὺς πιὸ ἀσημάντους ἀδελφούς μου, εἰς ἐμὲ τὸ ἔκανε»⁸. Καὶ σκεπτόμενος ὅτι διὰ τὴν βοήθειαν πρὸς τὸν συνάνθρωπόν του αὐτὸς εἶναι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος οἰκαιοποιεῖται, ὅσα ἔχουν γίνῃ, δηλαδὴ ὁ Κύριος τῶν πάντων, θὰ πραγματοποιήσῃ τὰ πάντα μὲ πολλὴν προθυμίαν καὶ θὰ ἐπιδείξῃ μεγάλην γενναιοδωρίαν εἰς τὴν ἐλεημοσύνην, ἀφοῦ δὲν ἀποβλέπει εἰς τὴν ὠφέλειαν ἐκεῖνου πού φαίνεται, ἀλλ' εἰς τὸ μέγεθος ἐκεῖνου, ὁ ὁποῖος ὑπεσχέθη, ὅτι θὰ οἰκαιοποιηθῇ, ὅσα γίνονται εἰς τοὺς πτωχοὺς.

⁶ Ἄς μὴ παρατρέχωμεν λοιπόν, παρακαλῶ, ἔτσι ἀπλῶς,

δος τῶν ἡμετέρων ψυχῶν τὸ φάρμακον τῶν ἡμετέρων τραυμάτων. Τοῦτο γάρ, τοῦτο μάλιστα τὸ φάρμακον τοσαύτην ἡμῖν παρέξει τὴν θεραπείαν, καὶ οὕτως ἀφανίσει τὰ ἔλκη τῶν ἡμετέρων ψυχῶν, ὡς μηδὲ ἴχνος μηδὲ οὐλὴν καταλειφθῆναι· ὅπερ ἐπὶ τῶν σωματικῶν τραυμάτων οὐχ οἶόν τε γενέσθαι. Ἐὰν γὰρ μυριάκις τις τὰ φάρμακα τῷ οἰκείῳ τραύματι ἐπιθῆ τὰ παρὰ τῶν ἰατρῶν κατασκευαζόμενα, ἀνάγκη τὴν οὐλὴν ἐν τῷ σώματι ἐναπομένειν· καὶ εἰκότως σῶμα γάρ ἐστι τὸ θεραπευόμενον. Ἐνταῦθα δὲ ἐπειδὴ ψυχὴ ἐστὶν ἡ θεραπευομένη, ἐπειδὴ τὴν οἰκείαν εὐγνωμοσύνην ἐπιδείξεται, πολλὴν δέχεται τὴν ἐπὶ τὸ βέλτιον μεταβολήν, καὶ οὕτως ἅπαντα φυγαδεύεται τὰ ἔλκη, ὡς ἂν κονιορτός, ἀνέμου σφοδροῦ διεγερθέντος. Καὶ τούτων ἅπαντων τῶν ὑποδειγμάτων ὑπερπλήρεις ἡμῖν αἱ Γραφαί. Οὕτως ὁ μακάριος Παῦλος ἀπόστολος γέγονεν ἀπὸ διώκτου, καὶ ὁ πρότερον πορθῶν τὴν Ἐκκλησίαν, ὕστερον αὐτὸς αὐτῆς γέγονε νυμφαγωγός.

20 4. Εἶδες ἄκραν τὴν μεταβολήν; εἶδες ἄφατον τὴν μετάστασιν; Οὕτω καὶ ὁ ληστής μυρίους ἐργασάμενος φόνους, ἐν μιᾷ καιροῦ ροπῇ διὰ τῶν ὀλίγων ἐκείνων ρημάτων οὕτως ἅπαντα ἀπενίψατο τὰ ἁμαρτήματα, ὡς ἀκοῦσαι παρὰ τοῦ Δεσπότου, ὅτι «Σήμερον μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ». Οὕτω καὶ ὁ τελώνης, στῆθος πλήξας, καὶ τὰ οἰκεία ἁμαρτήματα ὁμολογήσας, κατῆλθε δεδικαιωμένος ὑπὲρ τὸν Φαρισαῖον. Ἀλλὰ τούτων μὲν ἕκαστος ψυχῆς εὐγνωμοσύνην ἐπιδειξάμενος, καὶ τὰ πρότερα ὁμολογήσας πταίσματα, οὕτω τῆς συγχωρήσεως ἀπήλαυσεν. Ἴδωμεν δὲ ταύτης τῆς ἐντολῆς τὴν ἰσχύν, καὶ ὅσην περιουσίας δύναμιν κέκτηται ἡ δαυιλῆς ἐλεημοσύνη, ἵνα μαθόντες τὸ ἐξ αὐτῆς ἡμῖν ἐγγινόμενον κέρδος, προθύμως αὐτὴν μετέλθωμεν. Τάχα γὰρ τοσαύτη αὐτῆς ἡ πε-

9. Λουκᾶ 23, 43.

10. Πρβλ. Λουκᾶ 18, 13.

τὸ ὄφελος τῶν ψυχῶν μας, τὸ φάρμακον τῶν τραυμάτων μας. Διότι αὐτὸ κατ' ἐξοχὴν τὸ φάρμακον θὰ παράσχη εἰς ἡμᾶς τόσῃν θεραπείαν καὶ ἔτσι θὰ ἐξαφανίσῃ τὰς πληγὰς τῶν ψυχῶν μας, ὥστε νὰ μὴ ἀφήσῃ οὔτε ἶχνος οὔτε οὐλήν, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ διὰ τὰ σωματικὰ τραύματα. Διότι καὶ ἂν ἀκόμη κάποιος βάλῃ εἰς τὸ τραῦμα του ἀπεριορίστους φορές τὰ φάρμακα, τὰ ὁποῖα παρασκευάζονται ἀπὸ τοὺς ἰατρούς, εἶναι φυσικὸν ἢ οὐλὴ νὰ μείνῃ εἰς τὸ σῶμα. Καὶ πολὺ εὐλογα, διότι σῶμα εἶναι αὐτό, τὸ ὁποῖον θεραπεύεται. Ἐδῶ ὅμως ἐπειδὴ ἡ ψυχὴ εἶναι αὐτὴ, ἢ ὁποῖα θεραπεύεται, ἐὰν φανερώσῃ τὴν εὐγνωμοσύνην της, δέχεται μεγάλην μεταβολὴν πρὸς τὸ καλύτερον καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐξαφανίζονται ὄλαι αἱ πληγαί, ὡσὰν νὰ ἦσαν σκόνῃ καὶ νὰ ἐφύσηξεν ἰσχυρὸς ἄνεμος. Ἀπ' ὅλα αὐτὰ τὰ παραδείγματα εἶναι ὑπερπλήρεις αἱ Γραφαί. Κατὰ παρόμοιον τρόπον ὁ μακάριος Παῦλος ἐγένεν ἀπὸ διώκτης ἀπόστολος, καὶ αὐτὸς ὁ ὁποῖος προηγουμένως ἐμάχετο τὴν Ἐκκλησίαν, ἔπειτα ἐγένε νυμφαγωγός της.

4. Εἶδες τὴν ριζικὴν μεταβολὴν; Εἶδες τὴν ἀπερίγραπτον ἀλλαγὴν; Κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ ὁ ληστής, ἀφοῦ ἔκανε μυρίους φόνους, ἐντὸς μιᾶς στιγμῆς μὲ τοὺς ὀλίγους ἐκείνους λόγους ἐκαθαρίσθη τόσον ἀπὸ τὰ ἀμαρτήματα, ὥστε νὰ ἀκούσῃ ἀπὸ τὸν Κύριον, ὅτι «Ἀπὸ σήμερον θὰ εἶσαι μαζί μου εἰς τὸν παράδεισον»⁹. Κατὰ παρόμοιον τρόπον καὶ ὁ τελώνης ἀφοῦ ἐκτύπησε τὸ στήθος του καὶ ἀφοῦ ὠμολόγησε τὰ ἀμαρτήματά του, κατέβη αὐτὸς συγχωρημένος παρὰ ὁ Φαρισαῖος¹⁰. Ἄλλ' ἀπ' αὐτοὺς ὁ καθεὶς ἔλαβε τὴν συγχώρησιν, ἀφοῦ ἔδειξε τὴν εὐγνωμοσύνην τῆς ψυχῆς του καὶ ἀφοῦ ὠμολόγησε τὰ προηγούμενα σφάλματά του. Ἄς ἰδοῦμεν ὅμως τὴν ἰσχὺν αὐτῆς τῆς ἐντολῆς καὶ πόσῃν δύναμιν ὠφελείας περιέχει ἢ πλουσία ἐλεημοσύνη, ὥστε, ἀφοῦ ἀντιληφθῶμεν τὸ κέρδος ποῦ προέρχεται ἀπ' αὐτὴ νὰ τὴν κάνωμεν μὲ προθυμίαν. Ἴσως λοιπὸν νὰ εἶναι

ριουσία, ὡς μὴ μόνον ἁμαρτήματα ἐκκαθαίρειν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν θάνατον φυγαδεύειν. Καὶ λέγω τὸν τρόπον.

Καὶ τίς, φησὶν, ἐλεημοσύνην ἐπιδειξάμενος, τοῦ
 5 θανάτου κρείττων γέγονε; Καὶ μὴν ἅπαντας ὄρωμεν ὑπὸ τὴν τυραννίδα τοῦ θανάτου γινομένους. Μὴ θορυβηθῆς, ἀγαπητέ, ἀλλὰ μάθε δι' αὐτῶν τῶν πραγμάτων, ὅπως ἡ τῆς ἐλεημοσύνης δύναμις ἐνίκησε καὶ τούτου τὴν τυραννίδα. Ταβιθά τις ἐγένετο γυνή,
 10 ἣτις διερμηνευομένη λέγεται Δορκάς· αὕτη ἔργον ἐποιεῖτο καθ' ἐκάστην ἡμέραν τὴν ἀπὸ τῆς ἐλεημοσύνης εὐπορίαν συλλέγειν ἑαυτῇ· καὶ ἐνεδίδυσκε, φησί, τὰς χήρας, καὶ τὴν ἄλλην ἅπασαν εὐπορίαν αὐταῖς παρεῖχεν. Ἐγένετο δὲ ἀσθενήσασαν αὐτὴν ἀποθανεῖν.
 15 Ἀλλὰ βλέπε μοι ἐνταῦθα, ἀγαπητέ, πῶς αἱ τῆς θεραπείας ἀπολαύουσαι, καὶ τὰ σώματα σκεπόμενα ἀπ' αὐτῆς, ἐν καιρῷ τὴν εὐεργέτιν ἀμειβόμενοι, περιστῶσαι τὸν ἀπόστολον, ἐπεδείκνυον, φησί, τὰ ἱμάτια, καὶ ὅσα ἐποίει μετ' αὐτῶν οὕσα ἡ Δορκάς, καὶ τὴν
 20 τροφὸν ἐπεζήτουν, καὶ δάκρυα ἴσως προσέχεον, καὶ εἰς πολὺν οἶκτον τὸν ἀπόστολον ἐφείλκοντο. Τί οὖν ὁ μακάριος Πέτρος; «Τὰ γόνατα θεῖς», φησί, «προσηύξατο, καὶ ἐπιστρέψας πρὸς τὸ σῶμα, εἶπε· Ταβιθά, ἀνάστηθι. Ἡ δὲ ἤνοιξε τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῆς, καὶ
 25 ἰδοῦσα τὸν Πέτρον, ἀνεκάθισε. Δοὺς δὲ αὐτῇ χεῖρα ἀνέστησεν αὐτήν, καὶ φωνήσας τοὺς ἁγίους καὶ τὰς χήρας, παρέστησεν αὐτὴν ζῶσαν».

Εἶδες δύναμιν τοῦ ἀποστόλου, μᾶλλον δὲ τοῦ ἐνεργοῦντος ἐν αὐτῷ Λεσπότου; εἶδες ὅση τῆς εἰς τὰς
 30 χήρας εὐποιίας ἀμοιβὴ καὶ ἐν τῷ παρόντι καιρῷ γέγονε; Τί γὰρ τοσοῦτον, εἶπέ μοι, παρέσχεν αὕτη ταῖς χήραις, ὅσον αὐταὶ αὐτὴν ἠμείψαντο; Ἰμάτια παρέσχε καὶ τροφὰς αὐταῖς, ἀλλ' αὐταὶ πρὸς ζωὴν αὐτὴν

11. Πρβλ. Πράξ. 9, 36-43. Πρόκειται διὰ τὴν ἀνάστασιν τῆς Ταβιθά ἀπὸ τὸν ἀπόστολον Πέτρον.

12. Πράξ. 9, 40-41.

τόσον μεγάλη ἡ δύναμις της, ὥστε νὰ μὴ καθαρίζῃ μόνον τὰ ἁμαρτήματα, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐξαφανίζῃ καὶ τὸν ἴδιον τὸν θάνατον. Καὶ θὰ σὰς εἰπῶ μὲ ποιὸν τρόπον.

Καὶ ποῖος, λέγει, ποὺ ἔδειξεν ἐλεημοσύνην ἐγένεν ἀνώτερος ἀπὸ τὸν θάνατον; Βεβαίως βλέπομεν, ὅτι ὅλοι ὑπόκεινται εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ θανάτου. Μὴ ταραχθῆς, ἀγαπητέ, ἀλλὰ νὰ μάθῃς μὲ τὰ ἴδια τὰ πράγματα, πῶς ἡ δύναμις τῆς ἐλεημοσύνης ἐνίκησε ἀκόμη καὶ τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ. Ὑπῆρχε κάποια γυναῖκα μὲ τὸ ὄνομα Ταβιθά ποὺ ἐρμηνεύεται Δορκάς¹¹. Αὐτὴ καθημερινῶς εἶχεν ὡς ἔργον νὰ συλλέγῃ διὰ τὸν ἑαυτὸν της τὸν πνευματικὸν πλοῦτον ἀπὸ τὴν ἐλεημοσύνην. Καὶ ἔντυνε, λέγει, τὰς χήρας καὶ ἔδιδεν εἰς αὐτάς καὶ ὅλην τὴν ἄλλην περιουσίαν της. Συνέβη ὁμως νὰ ἀσθενήσῃ καὶ νὰ ἀποθάνῃ. Πρόσεχε ὁμως ἔδῶ, παρακαλῶ, ἀγαπητέ, πῶς ἐκεῖναι αἱ γυναῖκες, αἱ ὁποῖαι εἶχον ἀπολαύσει τὴν βοήθειάν της καὶ εἶχον ἐνδυθῆ ἀπ' αὐτὴν, εἰς τὴν κατάλληλον στιγμὴν ἀμείβουν τὴν εὐεργέτιδα, ἀφοῦ ἐπλησίασαν τὸν ἀπόστολον Πέτρον, ἐδείκνυον, λέγει ἡ Γραφή, τὰ ἐνδύματα καὶ ὅσα ἔκανε ἡ Δορκάς, ὅταν ἦτο μαζὺ των καὶ ἐζήτουν τὴν τροφὸν των καὶ δάκρυα ἴσως νὰ ἔχουν καὶ προεκάλουν εἰς τὸν ἀπόστολον πολὺν οἶκτον. Τί ἔκανε λοιπὸν ὁ μακάριος Πέτρος; «Ἀφοῦ ἐγονάτισε», λέγει, «προσηυχῆθη καὶ στραφεὶς πρὸς τὸ σῶμα, εἶπε· Ταβιθά, σήκω ἐπάνω. Αὐτὴ ἤνοιξε τοὺς ὀφθαλμοὺς της καὶ ὅταν εἶδε τὸν Πέτρον ἐσηκώθη. Ὁ Πέτρος ἔδωσεν εἰς αὐτὴν τὸ χερί του καὶ τὴν ἐσήκωσεν ἐπάνω καὶ ἐφώναξε τοὺς χριστιανοὺς καὶ τὰς χήρας καὶ τὴν παρουσίασε ζωντανήν»¹².

Εἶδες τὴν δύναμιν τοῦ ἀποστόλου ἢ μᾶλλον τοῦ Κυρίου, ὁ ὁποῖος ἐνεργεῖ μέσῳ αὐτοῦ; Εἶδες πόση ἀμοιβὴ ἔλαβε διὰ τὰ καλά της ἔργα ἀκόμη καὶ εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν; Διότι εἶπέ μου, τί τόσον μεγάλο προσέφερον αὐτὴ εἰς τὰς χήρας, ὅσον αὐταὶ ἀντήμειψαν αὐτὴν; Προσέφερον εἰς αὐτάς ἐνδύματα καὶ τροφάς, ἀλλ' αὐταὶ τὴν ἐπανε-

ἐπανήγαγον, καὶ τὸν θάνατον ἐξ αὐτῆς δραπετεῦσαι
 ἐποίησαν· μᾶλλον δὲ οὐχ αὐται, ἀλλὰ διὰ τὴν εἰς ταύ-
 τας θεραπείαν ὁ φιλόανθρωπος ἡμῶν Δεσπότης. Εἶδε-
 τε φαρμάκου δύναμιν, ἀγαπητοί; Τοῦτο πάντες ἑαυ-
 5 τοῖς κατασκευάσωμεν· οὐδὲ γὰρ πολυτελές ἐστι, καί-
 τοι γε τοσαύτην ἔχον τὴν δύναμιν, ἀλλὰ καὶ σφόδρα
 εὐώνον, καὶ οὔτε δαπάνης δεῖται πολλῆς. Τὸ γὰρ τῆς
 ἐλεημοσύνης μέγεθος οὐκ ἐν τῷ πλήθει τῶν χρημά-
 των κρίνεται, ἀλλ' ἐν τῇ προθυμίᾳ τῶν διδόντων. Διὰ
 10 τοῦτο καὶ ὁ ποτήριον ψυχροῦ δούς ἀπόδεκτος γέγονε,
 καὶ ἡ τὰ δύο λεπτὰ καταβαλοῦσα, ἵνα μάθωμεν, ὅτι
 πανταχοῦ γνώμην ὀρθὴν ἐπιζητεῖ ὁ τῶν ἀπάντων Δε-
 σπότης. Ἔστι πολλάκις καὶ ὀλίγα ἔχοντα πολλὴν τὴν
 δαψίλειαν τῆς ἐλεημοσύνης ἐπιδείξασθαι, ὅταν ἡ ἢ
 15 προθυμία ἐρρωμένη· καὶ πάλιν τὸ ἐναντίον, ἔστι καὶ
 πολλὰ κεκτημένον ἐλάττονα ὀφθῆναι τῶν ὀλίγα ἔχόν-
 των διὰ τὴν τῆς ἰδίας γνώμης μικρολογίαν.

Ἐκχέωμεν οὖν, παρακαλῶ, τὰ ὄντα εἰς τοὺς ἐν
 χρεία ὄντας μετὰ δαψιλοῦς γνώμης, ἐξ ὧν ὁ Δεσπό-
 20 τῆς ἡμῖν κεχάρισται, καὶ αὐτὰ τὰ παρ' αὐτοῦ ἡμῖν
 δοθέντα αὐτῷ πάλιν ἡμεῖς δῶμεν, ἵνα οὕτω πάλιν με-
 τὰ πολλῆς προσθήκης ἡμέτερα γένηται. Τοσαύτη γὰρ
 αὐτοῦ ἡ φιλοτιμία, ὅτι καὶ ἀφ' ὧν ἔδωκε λαμβάνων,
 οὐχ ἡγεῖται τὰ ἴδια λαμβάνειν, ἀλλὰ μετὰ πολλῆς ἡ-
 25 μῖν αὐτὰ τῆς φιλοτιμίας ἀποδιδόναι ὑπισχνεῖται· μό-
 νον εἰ ἡμεῖς τὰ παρ' ἑαυτῶν ἐπιδείξασθαι βουληθῶ-
 μεν, καὶ καθάπερ τῇ τοῦ Θεοῦ χειρὶ ταῦτα παρακα-
 τατιθέμενοι, οὕτως αὐτὰ τοῖς πένησι χορηγῶμεν, εἰ-
 δότες ὅτι ἅπερ ἂν ἡ χεὶρ ἐκείνη δέξηται, οὐκ ἐκεῖνα
 30 μόνον ἀποδίδωσιν, ἀλλὰ καὶ πολυπλασίονα τὰ δοθέν-
 τα οὗτος ἡμῖν αὐτὰ πάλιν χαρίζεται, τὴν οἰκείαν φι-
 λοτιμίαν διὰ πάντων ἐπιδεικνύμενος.

Καὶ τί λέγω, ὅτι αὐτὰ πάλιν πολυπλασιάζει; Ἡ

13. Πρβλ. Ματθ. 10, 42.

14. Πρβλ. Λουκᾶ 21, 2-3.

φερον εἰς τὴν ζωὴν καὶ συνετέλεσαν νὰ τὴν ἀπαλλάξουν ἀπὸ τὸν θάνατον. Ἡ μᾶλλον ὄχι αὐταί, ἀλλ' ὁ φιλόανθρωπος Κύριός μας λόγῳ τῶν ὑπηρεσιῶν τῆς πρὸς αὐτάς. Εἶδατε, ἀγαπητοί, δύναμιν φαρμάκου; Αὐτὸ ἄς ἐτοιμάσωμεν ὅλοι διὰ τοὺς ἑαυτοὺς μας, διότι οὔτε εἶναι τόσο ἀκριβόν, ἄν καὶ ἔχη τόσην δύναμιν, ἀλλὰ καὶ πολὺ εὐθύνον καὶ δὲν ἔχει ἀνάγκην μεγάλης δαπάνης. Καθ' ὅσον τὸ μέγεθος τῆς ἐλεημοσύνης δὲν κρίνεται ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν χρημάτων, ἀλλ' ἀπὸ τὴν προθυμίαν αὐτῶν ποὺ δίδουν ἐλεημοσύνην. Διὰ τοῦτο καὶ ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἔδωσε ποτήριον μὲ δροσερὸν ὕδωρ¹³, ἔγινε δεκτός καὶ ἀκόμη καὶ αὐτὴ ἢ ὁποῖα ἔδωσε δύο λεπτά¹⁴, διὰ νὰ μάθωμεν, ὅτι ὁ Κύριος τῶν πάντων ζητεῖ παντοῦ καλὴν διαθέσιν. Συμβαίνει πολλὰς φορές νὰ δεικνύη κανεὶς μεγάλην γενναιοδωρίαν εἰς τὴν ἐλεημοσύνην, ἄν καὶ ἔχει ὀλίγα, ὅταν ἡ προθυμία εἶναι ἰσχυρά. Καὶ τὸ ἀντίθετον πάλιν εἶναι δυνατόν νὰ συμβῇ, ἐνῶ δηλαδὴ κάποιος ἔχει πολλά, νὰ φανῇ ὅτι ἔχει ὀλιγώτερα ἀπ' αὐτοῦς, οἱ ὁποῖοι ἔχουν ὀλίγα, λόγῳ τῆς μικροπρεπείας τοῦ χαρακτῆρος του.

Ἄς μοιράζωμεν λοιπόν, παρακαλῶ, γενναιοδωρα εἰς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἔχουν ἀνάγκη τὰ ἀγαθὰ ποὺ μᾶς ἐχάρισεν ὁ Κύριος καὶ αὐτά, τὰ ὁποῖα μᾶς ἔχει δώσει αὐτός, νὰ τὰ προσφέρωμεν καὶ πάλιν εἰς αὐτόν, ὥστε νὰ γίνουν πάλιν ἰδικὰ μας κατὰ πολὺ ἠύξημένα. Διότι τόσο μεγάλη εἶναι ἡ φιλοτιμία τοῦ Κυρίου, ὥστε, ἄν καὶ λαμβάνει ἀπ' αὐτὰ ποὺ ἔδωσε, δὲν θεωρεῖ, ὅτι λαμβάνει ἀπὸ τὰ ἴδια, ἀλλὰ ὑπόσχεται εἰς ἡμᾶς, ὅτι θὰ μᾶς τὰ ἀποδώσῃ μὲ μεγάλην γενναιοδωρίαν. Μόνον ἐάν ἡμεῖς θελήσωμεν νὰ ἐπιδείξωμεν τὰ ἰδικὰ μας, νὰ δίδωμεν αὐτά εἰς τοὺς πτωχοὺς, ὡσὰν ἀκριβῶς νὰ τοποθετῶμεν αὐτὰ εἰς τὸ χέρι τοῦ Θεοῦ, ἔχοντες ὑπ' ὄψιν, ὅτι ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα θὰ δεχθῇ ἐκεῖνο τὸ χέρι, δὲν θὰ μᾶς ἀνταποδώσῃ μόνον αὐτά, ἀλλὰ θὰ μᾶς τὰ χαρίσῃ καὶ πάλιν αὐτός, ἄν καὶ εἶναι πολὺ περισσότερα, ὅσα ἔχουν δοθῇ καὶ δεικνύει μὲ ὅλα αὐτὰ τὴν φιλοτιμίαν του.

Καὶ διατί λέγω ὅτι πολλαπλασιάζει πάλιν αὐτά; Τὸ

χειρ ἐκείνη δίδωσιν οὐκ αὐτὰ μόνον, ἀλλὰ μετὰ τούτων καὶ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν δωρεῖται, καὶ ἀνακηρύττει καὶ στεφανοῖ, καὶ τὰ μυρία ἀγαθὰ χαρίζεται, εἴαν ἐκ τῶν παρ' αὐτοῦ δοθέντων μικρόν τι
 5 εἰσενεγκεῖν βουλευθῶμεν. Μὴ γὰρ βαρὺ τι καὶ ἐπαχθὲς παρ' ἡμῶν αἰτεῖ; Τὰ περιττὰ τῆς χρείας βούλεται ἀναγκαῖα ἡμᾶς ποιήσασθαι, καὶ ἅπερ εἰκῆ καὶ μάτην ἐν τοῖς ταμείοις ἐναπόκειται, ταῦτα βούλεται ὑφ' ἡμῶν αὐτῶν καλῶς διανεμηθῆναι, ἵνα ἀφορμὴν
 10 λαβὼν ἐντεῦθεν, λαμπρῶς ἡμᾶς στεφανώσῃ. Σπεύδει γὰρ καὶ ἐπείγεται, καὶ πάντα ποιεῖ καὶ πραγματεύεται, ὥστε ἀξιῶσαι ἡμᾶς ὧν καὶ ἐπηγγείλατο.

5. Μὴ τοίνυν ἑαυτοὺς ἀποστερήσωμεν, παρακαλῶ, τῶν τοσοῦτων ἀγαθῶν. Εἰ γὰρ οἱ περὶ τὴν γῆν
 15 πονοῦμενοι καὶ ταλαιπωροῦντες, τὰς ἑαυτῶν ἀποθήκας κενοῦντες, εἰς τὴν γῆν καταβάλλουσι τὰ σπέρματα, καὶ τὰ πάλαι συνηγμένα σκορπίζουσι, καὶ μεθ' ἡδονῆς τοῦτο ποιοῦσι, τῇ ἐλπίδι τοῦ πλείονος ἑαυτοὺς παραμυθούμενοι, καὶ ταῦτα εἰδότες ὡς καὶ ἀέρων
 20 ἀνωμαλῖαι πολλάκις, καὶ γῆς ἀκαρπία, καὶ ἕτεραι πολλαὶ περιστάσεις, ἢ ἀκρίδων στρατόπεδον, ἢ ἐρυσίβης ἢ ἔφοδος τῆς προσδοκίας διαμαρτεῖν ἐποίησε, καὶ ὁμως ταῖς χρησταῖς ἐλπίσιν ἑαυτοὺς τρέφοντες, τὰ ἐν τοῖς ταμείοις συνηγμένα τῇ γῆ παρακατατιθέν-
 25 ται· πολλῶ μᾶλλον ἡμᾶς τὰ ἀπλῶς ἀποκείμενα σκορπίζειν εἰς τὴν τῶν πενήτων διατροφὴν προσῆκεν, ἔνθα οὐκ ἔστι ποτὲ διαμαρτεῖν τοῦ τέλους, οὐδὲ δεῖσαι τὴν ἀποτυχίαν τὴν ἐπὶ τῆς γῆς γινομένην. Ἐσκόρπισε γάρ, φησὶν, ἔδωκε τοῖς πένησιν. Ἀλλ' ἄκουε
 30 καὶ τῶν ἐξῆς· «Ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος». Ὡ θαυμασίου σκορπισμοῦ. Ἐν βραχεῖ τῷ χρόνῳ τὴν διανομὴν ἐποίησατο, καὶ ἐν διη-

χέρι ἐκεῖνο δὲν δίδει μόνον αὐτά, ἀλλὰ μαζί μὲ αὐτά χαρίζει καὶ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν καὶ ἀνακηρύσσει καὶ στεφανώνει καὶ δωρίζει τὰ ἀναρίθμητα ἀγαθὰ, ἐὰν θελήσωμεν νὰ προσφέρωμεν κάτι μικρὸν ἀπ' ὅσα μᾶς ἔχουν δοθῆ ἀπ' αὐτόν. Μήπως δηλαδὴ μᾶς ζητεῖ κάτι τὸ βαρὺ καὶ τὸ δύσκολον; Ὅσα ἀπὸ τὰ ἀναγκαῖα μᾶς περισσεύουν, αὐτὰ θέλει νὰ μᾶς τὰ καταστήσῃ ἀπαραίτητα καὶ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα εὐρίσκονται εἰς τὰ θησαυροφυλάκια ἄσκοπα καὶ μάταια, αὐτὰ ἐπιθυμεῖ νὰ διανεμηθοῦν ὅπως πρέπει ἀπὸ ἡμᾶς τοὺς ἰδίους, ὥστε νὰ λάβῃ ἀπὸ ἐδῶ ἀφορμὴν καὶ νὰ μᾶς στεφανώσῃ λαμπρῶς. Διότι σπεύδει καὶ ἐπείγεται καὶ κάνει τὰ πάντα καὶ φροντίζει, ὥστε νὰ μᾶς καταστήσῃ ἀξίους ἐκείνων πού μᾶς ὑπεσχέθη.

5. Παρακαλῶ λοιπὸν ἄς μὴ στερήσωμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας ἀπὸ τὰ τόσον μεγάλα ἀγαθὰ. Διότι ἐὰν αὐτοὶ πού κοπιάζουν καὶ ταλαιπωροῦνται διὰ τὴν γῆν, ἐκκενώνουν τὰς ἀποθήκας των καὶ ρίπτουν τοὺς σπόρους εἰς τὴν γῆν καὶ διασκορπίζουν αὐτὰ πού πρὶν ἀπ' ὀλίγον συνεκέντρωσαν, καὶ κάνουν αὐτὸ μὲ εὐχαρίστησιν, ἀφοῦ παρηγοροῦνται μὲ τὴν ἐλπίδα τῶν περισσοτέρων, καὶ κάνουν αὐτὰ, ἂν καὶ γνωρίζουν, ὅτι πολλές φορές καὶ αἱ καταιγίδες καὶ ἡ ἀκαρπία τῆς γῆς καὶ ἄλλαι πολλαὶ ἀνωμαλίαι, ἢ σμῆνος ἀκρίδων, ἢ ἐνσκήπτουσαι ἀσθένειαι συντελοῦν, ὥστε αἱ προσδοκίαι των νὰ διαψευσθοῦν, καὶ ὅμως τρέφονται μὲ χρηστὰς ἐλπίδας καὶ ρίπτουν εἰς τὴν γῆν ὅσα ἔχουν συγκεντρωθῆ εἰς τὰς ἀποθήκας, πολὺ περισσότερον ἡμεῖς πρέπει νὰ μοιράζωμεν αὐτά, πού ἔχουν ἀποταμιευθῆ χωρὶς σκοπόν, διὰ τὴν διατροφήν τῶν πτωχῶν, ὅπου δὲν εἶναι δυνατόν ποτέ νὰ πέσωμεν ἔξω ἀπὸ τὸν σκοπόν μας, οὔτε νὰ φοβηθῶμεν τὴν ἀποτυχίαν, ἢ ὁποῖα συμβαίνει εἰς τὴν γῆν. Διότι λέγει· «Ἐσκόρπισεν, ἔδωσεν εἰς τοὺς πτωχοὺς». Ἦκουσε ὅμως καὶ τὰ ἐπόμενα. «Ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος»¹⁶. Ὁ θαυμάσιος σκορπισμός. Εἰς σύντομον χρονικὸν διάστημα ἔκανε τὴν διανομὴν καὶ ἡ ἀγάπη του μένει εἰς τὸν διαρκῆ

νεκεῖ τῷ αἰῶνι ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ διαμένει. Τί τούτου μακαριστότερον γένοιτ' ἂν ποτε;

Διὰ τοῦτο, παρακαλῶ, τὴν διὰ τῆς ἐλεημοσύνης δικαιοσύνην ἑαυτοῖς ἐπισπασώμεθα, ἵν' ἡ καὶ περὶ
 5 ἡμῶν τοῦτο λέγεσθαι ἄξιον, ὅτι ἐσκόρπισαν, ἔδωκαν τοῖς πένησιν, ἡ δικαιοσύνη αὐτῶν μένει εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος. Ἐπειδὴ γὰρ εἶπεν, «Ἐσκόρπισεν, ἔδωκεν», ἵνα μὴ νομίσης, ὅτι τὰ σκορπισθέντα ἀπώλετο, διὰ τοῦτο ταχέως ἐπήγαγεν, «Ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος». Ἐκείνων, φησί,
 10 τῶν σκορπισθέντων ἡ δικαιοσύνη ἀνάλωτος μένη, παντὶ τῷ αἰῶνι παρεκτεινομένη καὶ μηδέποτε πέρασ λαμβάνουσα. Καὶ μετὰ τῆς ἐλεημοσύνης καὶ τῆς ὀλλης ἀρετῆς πολλὴν τὴν ἐπιμέλειαν ποιησώμεθα, καὶ
 15 τὰ πάθη τῆς σαρκὸς καταστέλλωμεν, καὶ ἐξορίσωμεν ἐκ τῆς ἑαυτῶν ψυχῆς πᾶσαν ἐπιθυμίαν ἄτοπον, πάντα πονηρὸν λογισμόν, ὀργήν, θυμόν, βασκανίαν, καὶ τὴν εὐμορφίαν τῆς ψυχῆς διὰ πάντων καλλωπίζωμεν, ἵνα φαιδρὸν αὐτῆς καὶ λαμπρὸν τὸ κάλλος κατα-
 20 σκευάσαντες ἐπισπασώμεθα ἑαυτοῖς τὸν τῶν οὐρανῶν Δεσπότην, καὶ μονὴν παρ' ἡμῖν καταξιώσῃ ποιῆσαι. Ἐνθα γὰρ ἂν ἴδῃ ψυχῆς εὐμορφίαν, εὐθέως ἐκεῖ ἐφίπταται. Αὐτὸς γὰρ εἶρηκεν, ὅτι «Ἐπὶ τίνα ἐπιβλέψω, ἀλλ' ἢ ἐπὶ τὸν πρᾶον, καὶ ἡσύχιον, καὶ τα-
 25 πεινόν, καὶ τρέμοντά μου τοὺς λόγους;».

Εἶδες πῶς ἡμᾶς ἐδίδαξεν ἅπαντα τὰ πνευματικὰ χρώματα τὰ δυνάμενα τῆς ψυχῆς τὴν εὐμορφίαν φαιδρᾶν ἀπεργάσασθαι; «Ἐπὶ τὸν πρᾶον», φησί, «καὶ ἡσύχιον, καὶ ταπεινόν». Εἶτα τὸ πάντων κατασκευαστικὸν ἐπήγαγε. «Καὶ τρέμοντά μου τοὺς λόγους». Τί ἐστι τό, «Καὶ τρέμοντά μου τοὺς λόγους»; Τὴν ὑπακοὴν τῶν τοῦ Θεοῦ προσταγμάτων δι' αὐτῶν τῶν ἔργων πληροῦντα, καθάπερ καὶ ἀλλαχοῦ φησι «Μακάριος, ὃς καταπτήσσει πάντα δι' εὐλάβειαν». Εἰ γὰρ

16. Ἦσ. 68, 2.

17. Παροιμ. 28, 14

αἰῶνα. Τί θά ἤμποροῦσε νά ὑπάρξῃ ποτέ εὐτυχέστερον ἀπ' αὐτόν;

Διά τοῦτο, παρακαλῶ, ἄς κερδήσωμεν μέ τήν ἐλεημοσύνην τήν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, διὰ νά καταστῆ ἄξιον νά λέγεται αὐτό καί δι' ἡμᾶς, ὅτι δηλαδή ἐσκόρπισαν, ἔδωσαν εἰς τοὺς πτωχοὺς, ἡ ἀγάπη των μένει εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος. Ἐπειδὴ δηλαδή εἶπεν, «Ἐσκόρπισεν, ἔδωσε», διὰ νά μὴ νομίσης, ὅτι, ὅσα διεσκορπίσθησαν, ἐχάθησαν, διὰ τοῦτο ἀμέσως ἐπρόσθεσεν, «Ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος». Ἡ δικαιοσύνη ἐκείνων, λέγει, πού διεμοιράσθησαν, μένει ἄφθαρτος, παρατείνεται αἰωνίως καί δέν τελειώνει ποτέ. Καί μαζί μέ τήν ἐλεημοσύνην ἄς φροντίζωμεν καί διὰ τήν ἄλλην ἀρετὴν καί ἄς καταστέλλωμεν τὰ πάθη τῆς σαρκὸς καί ἄς ἀπομακρύνωμεν ἀπὸ τήν ψυχὴν μας κάθε παράλογον ἐπιθυμίαν, κάθε πονηρὰν σκέψιν, ὀργὴν, θυμόν, φθόνον καί ἄς καλλωπίζωμεν τήν ὠραιότητα τῆς ψυχῆς μέ ὅλα, ὥστε, ἀφοῦ ἐτοιμάσωμεν τὸ φωτεινὸν καί λαμπρὸν κάλλος της, νά ἀποσπάσωμεν διὰ τοὺς ἑαυτοὺς μας τήν βοήθειαν τοῦ Κυρίου τῶν οὐρανῶν καί νά μᾶς κἀνῆ ἀξίους νά κατοικήσῃ εἰς τὰς ψυχὰς μας. Καθ' ὅσον ὅπου θά ἰδῆ ὠραιότητα ψυχῆς, ἐκεῖ ἔρχεται ἀμέσως. Διότι αὐτός ὁ ἴδιος εἶπεν, «Εἰς ποῖον ἄλλον θά ρίψω τὸ βλέμμα μου παρὰ εἰς τὸν πρᾶον καί ἡσυχον καί τὸν ταπεινὸν καί αὐτόν, ὁ ὁποῖος τρέμει τοὺς λόγους μου;»¹⁶.

Εἶδες πῶς μᾶς ἐδίδαξεν ὅλα τὰ πνευματικὰ χρώματα, τὰ ὁποῖα ἤμποροῦν νά κοσμήσουν τήν ὠραιότητα τῆς ψυχῆς; «Εἰς τὸν πρᾶον καί ἡσυχον καί ταπεινόν», λέγει. Ἐπειτα ἐπρόσθεσεν ἐκεῖνο, πού κατορθώνει τὰ πάντα· «Καί αὐτόν πού τρέμει τοὺς λόγους μου». Τί σημαίνει τό, «Καί αὐτόν πού τρέμει τοὺς λόγους μου»; Σημαίνει τήν ὑπακοήν εἰς τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ, αὐτόν πού ἐκπληρῶνει αὐτάς μέ τὰ ἴδια τὰ ἔργα, ὅπως ἀκριβῶς λέγει καί ἄλλοῦ· «Μακάριος εἶναι ἐκεῖνος πού ἀπὸ εὐλάβειαν προσέ-

ἡμεῖς, ἐπειδὴν ἴδωμεν οἰκέτην ἡμέτερον μετ' ἐπιμε-
 λείας πολλῆς τὰ ἐπιτάγματα πληροῦντα τὰ ἡμέτερα,
 καὶ πολλοῦ τοῦ φόβου καὶ τοῦ τρόμου, πλείονα τὴν
 παρ' ἑαυτῶν εὐνοίαν καὶ συμπάθειαν εἰς αὐτὸν ἐπι-
 5 δεικνύμεθα, πολλῶ μᾶλλον ἂν ὁ ἀγαθὸς Δεσπότης εἰς
 ἡμᾶς τοῦτο ἐπιδείξηται. Διὰ τοῦτο τοίνυν ἔλεγεν·
 «Ἐπ' ἐκεῖνον ἐπιβλέψω τὸν πραῶν, καὶ ἡσύχιον, καὶ
 τρέμοντά μου τοὺς λόγους».

Τρέμωμεν τοίνυν, παρακαλῶ, καὶ μετὰ πολλοῦ φό-
 10 βου πληρῶμεν αὐτοῦ τοὺς λόγους· αὐτοῦ γάρ εἰσι λό-
 γοι τὰ παρ' αὐτοῦ ἡμῖν δοθέντα προστάγματα· καὶ μα-
 θόντες τίσιν ἀρέσκειται, καὶ τίνα προσίεται, ἐκεῖνα
 μετίωμεν, καὶ τοιοῦτοι γενέσθαι σπουδάζωμεν, ἡσυ-
 χίαν, πραότητα, ταπείνωσιν πολλὴν ἐπιδεικνύμενοι,
 15 καὶ πάντα τὰ παρ' αὐτοῦ ἐπιτάγματα μετ' εὐλαβείας
 πολλῆς μετερχόμενοι καὶ φόβου πολλοῦ, ἵνα τὴν διά-
 θεσιν τῆς γνώμης τῆς ἡμετέρας ἀποδεξάμενος ὁ τῶν
 ἀπάντων Δεσπότης, καὶ ἀρκεσθεῖς ἡμῶν τῇ ὑπακοῇ,
 ἐπιβλέψαι ἔφ' ἡμᾶς καταξιώσει. Ἐὰν γὰρ τοῦτο ποι-
 20 ῆσαι καταδέξηται, ἐν πάσῃ ἀσφαλείᾳ ἡμᾶς καταστή-
 σει· «Ἐπιβλέψω γάρ», φησὶν, ἀντὶ τοῦ, ἑπιπρονοίας ἀ-
 ξιώσω, χεῖρα ὀρέξω, ἐν ἅπασιν ἀντιλήψομαι, τὰς παρ'
 ἑμαντοῦ φιλοτιμίας μετὰ δαυιλείας παρέξω'.

Ταῦτα οὖν ἅπαντα μετίωμεν, παρακαλῶ, ἵνα ἐπι-
 25 βλέψῃ καὶ ἔφ' ἡμᾶς ὁ Δεσπότης, καὶ δυνηθείημεν
 καὶ τὸν παρόντα βίον ἀλύπως διανύσαι, καὶ τῶν μελ-
 λόντων ἀγαθῶν ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπία
 τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ
 ἅμα τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, δόξα, κράτος, τιμὴ, νῦν καὶ
 30 αἰεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

χει νὰ μὴ ἀμαρτήσῃ»¹⁷, Διότι, ἐὰν ἡμεῖς δείχνωμεν εἰς τὸν ὑπερέτην μας μεγαλυτέραν ἀγάπην καὶ συμπάθειαν, ὅταν ἰδοῦμεν αὐτὸν νὰ ἐκτελῇ τὰς ἐντολάς μας μὲ πολλὴν ἐπιμέλειαν καὶ μὲ πολὺν φόβον καὶ τρόμον, πολὺ περισσότερον θὰ κἀνη αὐτὸ εἰς ἡμᾶς ὁ ἀγαθὸς Κύριος. Διὰ τοῦτο λοιπὸν ἔλεγε, «Θὰ ρίψω εὐσπλαχνικὰ τὸ βλέμμα μου πρὸς ἐκεῖνον ποὺ εἶναι πρᾶος, ἥσυχος καὶ ποὺ τρέμει τοὺς λόγους μου».

Ἄς τρέμωμεν λοιπὸν, παρακαλῶ, καὶ ἄς ἐκπληρῶ-
 ωμεν τοὺς λόγους του μὲ πολὺν φόβον. Διότι ἰδικοί του
 λόγοι εἶναι αἱ ἐντολαὶ ποὺ μᾶς ἔχουν δοθῆ ἀπ' αὐτὸν. Καὶ
 ἀφοῦ μάθωμεν ποῖα πράγματα τοῦ ἀρέσουν καὶ ποῖα ἐπι-
 δοκιμάζει, ἄς κἀνωμεν ἐκεῖνα καὶ ἄς φροντίζωμεν νὰ γί-
 νωμεν τέτοιοι, νὰ δείχνωμεν δηλαδὴ ἡρεμίαν, πραότητα
 καὶ πολλὴν ταπείνωσιν, καὶ νὰ ἐκτελῶμεν ὅλας τὰς ἐντο-
 λάς του μὲ πολλὴν εὐλάβειαν καὶ πολὺν φόβον, διὰ νὰ
 ἀξιωθῶμεν νὰ ρίψῃ καὶ εἰς ἡμᾶς τὸ εὐσπλαχνικὸν βλέμμα
 του, ἀφοῦ ὁ Κύριος τῶν πάντων ἀποδεχθῆ τὴν ψυχικὴν
 μας διάθεσιν καὶ ἀρκεσθῆ εἰς τὴν ὑπακοὴν μας. Διότι, ἐὰν
 καταδεχθῆ νὰ κἀνη αὐτό, θὰ μᾶς καταστήσῃ τελείως ἀ-
 ασφαεῖς. Καθ' ὅσον λέγει, «Θὰ ρίψω εὐσπλαχνικὸν τὸ βλέμ-
 μα μου», ἀντὶ νὰ εἰπῆ, ἴθ' ἄς κἀνω ἀξίους τῆς φροντίδος
 μου, θὰ ἀπλώσω χερί βοηθείας, θὰ ἐνδιαφερθῶ δι' ὅλα,
 θὰ παράσχω πλουσίως τὴν μεγαλοδωρίαν μου'.

Ἄς ἀσχολούμεθα λοιπὸν μὲ ὅλα αὐτὰ, παρακαλῶ,
 διὰ νὰ ἐπιβλέψῃ καὶ ἐφ' ἡμᾶς ὁ Κύριος καὶ νὰ ἡμπορέσω-
 μεν νὰ διανύσωμεν τὸν παρόντα βίον χωρὶς θλίψεις καὶ
 νὰ ἐπιτύχωμεν τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν
 φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ
 ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα καὶ συγχρόνως εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦ-
 μα ἀνήκει ἡ δόξα, ἡ ἐξουσία καὶ ἡ τιμὴ, τώρα καὶ πάντοτε
 καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἄμην.

ΟΜΙΛΙΑ NS'

(Γέν. 29, 21 - Γέν. 30, 24)

5 «Εἶπε δὲ Ἰακώβ πρὸς Λάβαν· ἀπόδος μοι τὴν
γυναῖκά μου· πεπλήρωνται γὰρ αἱ ἡμέραι, ὅπως
εἰσέλθω πρὸς αὐτήν».

1. Ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Ἰακώβ, ἣν περὶ τὴν
Ραχὴλ ἐπεδείξατο, εἰς τὴν Παύλου ἀγάπην μεταστάν-
τες χθές, καὶ τὸ μέγεθος τοῦ περὶ τὸν Χριστὸν πόθου
αὐτοῦ καταμαθόντες, καθάπερ ὑπὸ ρύμης τινὸς σφο-
10 δροτέρας ἐξελκυσθέντες, οὐκ ἔτι ἰσχύσαμεν ἐπὶ τὴν
ἀκολουθίαν ἐπανελθεῖν τοῦ λόγου. Διόπερ, εἰ δοκεῖ,
σήμερον τοῖς ἐξῆς ἐπεξελθόντες, τὰ ληφθέντα ἀνα-
πληρώσωμεν, ἵνα καὶ ἐκ τῶν σήμερον λεγομένων ἀρ-
κοῦσαν ὠφέλειαν καρπώσαμενοι, οὕτως οἴκαδε ἐπα-
15 νέλθωμεν. Ἐπειδὴ γὰρ ἐπληρώθη ὁ τῶν ἑπτὰ ἐτῶν
ἀριθμὸς, «Καὶ ἦσαν», φησὶν, «ἐνώπιον Ἰακώβ ὡς
ἡμέραι ὀλίγαι ὁ τοσοῦτος χρόνος διὰ τὸ ἀγαπᾶν αὐ-
τὸν αὐτήν, εἶπε τῷ Λάβαν· ἀπόδος μοι τὴν γυναῖκά
μου· πεπλήρωνται γὰρ αἱ ἡμέραι μου, ὅπως εἰσέλθω
20 πρὸς αὐτήν. Συνήγαγε δὲ Λάβαν πάντας τοὺς ἄν-
δρας τοῦ τόπου, καὶ ἐποίησε τὸν γάμον. Καὶ ἐγένετο
ἑσπέρα, καὶ λαβὼν Λάβαν Λείαν τὴν θυγατέρα αὐτοῦ,
εἰσήγαγεν αὐτήν πρὸς Ἰακώβ».

Εἶδες τὸ παλαιὸν μεθ' ὄσης σεμνότητος τοὺς γά-
25 μους ἐπετέλουν; Ἀκούσατε οἱ περὶ τὰς σατανικὰς
πομπὰς ἐπτοημένοι, καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν προοιμίων τὰ
σεμνὰ τοῦ γάμου καταισχύνοντες. Μὴ που αὐλοί; μὴ
που κύμβαλα; μὴ που χορεῖαι σατανικαί; Τίνος γὰρ
ἔνεκεν, εἰπέ μοι, τοσαύτην λύμην εὐθέως ἐπεισάγεις
30 εἰς τὴν οἰκίαν, καὶ τοὺς ἀπὸ τῆς σκηνῆς καὶ τῆς ὄρ-

Ο Μ Ι Λ Ι Α Ν Σ
(Γέν. 29, 21 - Γέν. 30, 24)

«Καὶ εἶπεν ὁ Ἰακώβ πρὸς τὸν Λάβαν. Δός μου τὴν Ραχήλ ὡς γυναῖκα μου, διότι ἐσυμπληρώθησαν τὰ ἑπτὰ ἔτη, διὰ νὰ τὴν νυμφευθῶ».

1. Ἐξ αἰτίας τῆς ἀγάπης, τὴν ὁποῖαν ἔδειξεν ὁ Ἰακώβ πρὸς τὴν Ραχήλ, ἀφοῦ μετεφέρθημεν εἰς τὴν χθεσινὴν μας ὁμιλίαν εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ Παύλου καὶ ἐμάθομεν τὸ μέγεθος τοῦ πόθου του πρὸς τὸν Χριστόν, ὡσάν νὰ παρεσύρθημεν ἀπὸ μίαν πάρα πολὺ μεγάλην δύναμιν, δὲν ἠμπορέσαμεν πλέον νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν συνέχειαν τῆς ὁμιλίας μας. Διὰ τοῦτο, ἐὰν σᾶς φαίνεται καλόν, ἀφοῦ ἐξετάσωμεν σήμερον τὰ ὑπόλοιπα, νὰ συμπληρώσωμεν τὰς ἐλλείψεις, οὕτως ὥστε νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς τὰς οἰκίας μας, ἀφοῦ ὠφεληθῶμεν πολὺ ἀπὸ τὸ σημερινόν ἀνάγνωσμα. Καὶ ὅταν ἐπέρασαν τὰ ἑπτὰ ἔτη, «Καὶ ἐφάνοντο εἰς τὸν Ἰακώβ», λέγει, «ὡς ὀλίγαι ἡμέραι λόγῳ τῆς ἀγάπης, τὴν ὁποῖαν εἶχε πρὸς αὐτήν, εἶπεν εἰς τὸν Λάβαν· Δός μου τὴν Ραχήλ ὡς γυναῖκα μου, διότι συνεπληρώθησαν τὰ ἑπτὰ ἔτη, διὰ νὰ τὴν νυμφευθῶ. Καὶ ὁ Λάβαν ἐκάλεσεν ὅλους τοὺς ἐντοπίους καὶ ἔκαμε τὸν γάμον. Καὶ τὴν ἐσπέραν ἔλαβε τὴν κόρην του τὴν Λείαν καὶ τὴν ὠδήγησε πρὸς τὸν Ἰακώβ».

Εἶδες μὲ πόσῃν σεμνότητι ἐτέλουν τοὺς γάμους τὸν παλαιὸν ἐκεῖνον καιρὸν; Ἀκούσατε αὐτὸ σεῖς, οἱ ὁποῖοι συγκινεῖσθε ἀπὸ τὰς σατανικὰς πομπὰς καὶ καταστρέφετε τὴν ἱερότητα τοῦ γάμου ἀκόμη ἀπὸ τὴν πρώτην στιγμὴν. Μήπως εἶχον τότε αὐλοὺς; Μήπως εἶχον κύμβαλα; Μήπως ἐχόρευον σατανικοὺς χοροὺς; Εἶπέ μου, διατί εἰσάγεις ἀμέσως εἰς τὴν οἰκίαν σου τόσῃν καταστροφὴν καὶ καλεῖς τοὺς θεατρίνους καὶ τοὺς χορευτάς, ὥστε μαζὶ μὲ

χήστρας καλεῖς, ἵνα μετὰ τῆς ἀκαίρου δαπάνης καὶ
 τὴν τῆς κόρης λυμήνη σωφροσύνην, καὶ τὸν νέον ἀν-
 αισχυντότερον ἐργάση; Ἀγαπητὸν γάρ, καὶ ἄνευ τού-
 των τῶν ὑπεκκαυμάτων, ἐκείνην τὴν ἡλικίαν δυνη-
 5 θῆναι πρῶως ἐνεγκεῖν τὸν χειμῶνα τῶν παθῶν· ὅταν
 δὲ καὶ τοσαῦτα ἢ τὰ διὰ τῆς ὄψεως καὶ διὰ τῆς ἀκο-
 ῆς δαψιλεστέραν ἀνάπτοντα τὴν πυρᾶν, καὶ τὴν κά-
 μινον τῶν παθῶν φλογωδεστέραν ἐργαζόμενα, πῶς
 οὐχὶ ὑποβρύχιος ἢ τοῦ νέου ψυχὴ γενήσεται; Ἐν-
 10 τεῦθεν γὰρ ἅπαντα ἀπόλωλε καὶ διέφθαρται, ἀπὸ τοῦ
 τὴν σωφροσύνην ἐξ ἀρχῆς διορύττεσθαι τῶν μελλόν-
 των ἀλλήλοις συνιέναι· καὶ πολλάκις ἐκ πρώτης ἡμέ-
 ρας καὶ ὁ νέος ἐδέξατο βέλος σατανικὸν ἐν τῇ ψυχῇ,
 ἀκολάστοις ἰδὼν ὀφθαλμοῖς, καὶ ἡ κόρη καὶ διὰ τῆς
 15 ἀκοῆς καὶ διὰ τῆς ὄψεως αἰχμάλωτος γέγονε, καὶ
 ταῦτα ἐξ ἐκείνης λοιπὸν τῆς ἡμέρας τὰ τραύματα αὐ-
 ξανόμενα μεῖζον ἐργάζεται τὸ κακόν.

Καὶ γὰρ πρῶτον μὲν τὴν πρὸς ἀλλήλους αὐτῶν
 ὁμόνοιαν διορύττει, καὶ τὸν πόθον καταμαραίνει. Ὁ-
 25 ταν γὰρ πρὸς ἑτέραν ἐκεῖνος προσχῆ τῇ διανοίᾳ, ὧδε
 κἀκεῖσε μεριζόμενος τὸν λογισμόν, καὶ ὑπὸ τοῦ δια-
 βόλου αὐτοῦ στρατηγούμενος, πολλῆς ἀηδίας πληρώ-
 σει τὴν οἰκίαν. Εἰ δὲ κἀκεῖνη εὐρεθείη τοιοῦτόν τι
 παθοῦσα, ἐξ αὐτῶν, ὡς εἰπεῖν, τῶν βάθρων ἅπαντα
 25 ἀνατρέπεται, καὶ λοιπὸν ἀλλήλους κρύπτοντες, ὁ μὲν
 δι' ὑποψίας ἔχει τὴν γαμετήν, ἡ δὲ τὸν ἄνδρα. Καὶ
 ἔνθα ἐχρῆν ὁμόνοιαν εἶναι καὶ σύνδεσμον, καὶ οἱ ὀ-
 φείλοντες σὰρξ εἶναι μία («Ἔσονται» γάρ, φησὶν,
 «οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν»), οὗτοι ἐν τοσαύτῃ διαιρέσει
 30 τυγχάνουσιν, ὡς εἰ καὶ κατατετμημένοι ἦσαν. Ἐπεισ-
 ελθὼν γὰρ ὁ διάβολος τοσαύτην ἐν αὐτοῖς ἐργάζεται
 τὴν λύμην, ὡς πολέμους καὶ μάχας καθημερινὰς τί-
 κτεσθαι, καὶ μηδέποτε ἀνάπαυλαν ἔχειν τῶν κακῶν.

τὴν ἀδικαιολόγητον δαπάνην νὰ παραβλάψης καὶ τὴν σύνεσιν τῆς κόρης σου καὶ νὰ κάμῃς τὸν νέον περισσότερον ἀναίσχυντον; Καθ' ὅσον εἶναι ἀρκετὸν τὸ νὰ ἠμπορέσουν οἱ ἄνθρωποι αὐτῆς τῆς ἡλικίας νὰ ὑποφέρουν πρῶς αὐτὴν τὴν ταραχὴν τῶν παθῶν χωρὶς νὰ ὑπάρχουν καὶ αὐταὶ αἱ ὠθήσεις. Ὅταν ὅμως εἶναι τόσον πολλὰ αὐτά, τὰ ὁποῖα ἀνάπτουν περισσότερον τὴν φλόγα τῆς ἐπιθυμίας, ἐνῶ βλέπομεν ἢ ἀκούομεν αὐτά, καὶ φλογίζουσι περισσότερον τὴν κάμινον τῶν παθῶν, τότε πῶς δὲν θὰ καταποντισθῇ ἡ ψυχὴ τοῦ νέου ἀνθρώπου. Πράγματι ἐξ αἰτίας αὐτῶν τῶν παθῶν ἐχάθησαν καὶ διεφθάρησαν τὰ πάντα, ἀπὸ τὸ ὅτι δηλαδὴ ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ἀκόμη ραγίζουσι τὰ δεσμά, τὰ ὁποῖα θὰ τοὺς ἐνώνουν εἰς τὸ μέλλον. Καὶ πολλάς φορές ἀπὸ τὴν πρώτην ἡμέραν ἀκόμη ὁ νέος δέχεται εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ σατανικόν βέλος, ἐπειδὴ ἐκοίταξε μὲ ἀμαρτωλὸν βλέμμα, ἡ δὲ κόρη αἰχμαλωτίζεται, ἀπ' ὅσα ἀκούει καὶ βλέπει, καὶ ἔτσι ἀπ' αὐτὴν τὴν πρώτην ἡμέραν μεγαλώνουν τὰ τραύματα καὶ κάνουν πολὺ μεγαλύτερον κακόν.

Καθ' ὅσον ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ἀκόμη χάνεται ἡ μεταξὺ τῶν ὁμόνοια καὶ μαραίνεται ὁ πόθος τοῦ ἐνός πρὸς τὸν ἄλλον. Διότι ὅταν ὁ ἄνδρας σκέπτεται ἄλλην γυναῖκα καὶ τὸ μυαλὸν τοῦ διασπᾶται ἐδῶ καὶ ἐκεῖ καὶ καθοδηγεῖται ἀπὸ τὸν διάβολον, τότε ἡ οἰκία θὰ γεμίσῃ ἀπὸ στενοχωρίαν. Ἐὰν δὲ πάθῃ κάτι τέτοιον καὶ ἡ γυναῖκα, τότε ἠμποροῦμεν νὰ εἰποῦμεν, ὅτι τὰ πάντα καταστρέφονται ἐκ θεμελίων καὶ ὑποψιάζονται ὁ μὲν ἄνδρας τὴν γυναῖκα, ἡ δὲ γυναῖκα τὸν ἄνδρα, καὶ ἔτσι παρακολουθοῦν ὁ ἕνας τὸν ἄλλον. Καὶ ἐκεῖ πού ἔπρεπε νὰ ἐπικρατῇ ἡ ὁμόνοια καὶ ἡ ἀγάπη καὶ αὐτοί, οἱ ὁποῖοι ὤφειλον νὰ εἶναι ἠνωμένοι ὡς μία σὰρκα (διότι λέγει, «Οἱ δύο θὰ ἀποτελοῦν μίαν σὰρκα»¹), αὐτοὶ εἶναι τόσον πολὺ χωρισμένοι ὁ ἕνας ἀπὸ τὸν ἄλλον, ὡσάν νὰ εἶναι ἐχθροί. Εἰσῆλθεν εἰς τὴν ζωὴν τῶν ὁ διάβολος καὶ τοὺς προξενεῖ τόσον μεγάλην ζημίαν, ὥστε νὰ γίνωνται καθημερινῶς πόλεμοι καὶ διαμάχαι καὶ νὰ μὴ ἡσυχάζουν ἀπ' αὐτὰ τὰ κακά. Ἀλλὰ τί θὰ ἠμποροῦσε νὰ

Τί γὰρ ἂν τις εἶποι λοιπὸν τῶν οἰκετῶν τὰς καταφρο-
νήσεις, τῶν πλησίον οἰκούντων τὸν γέλωτα, τὰς ἀ-
σχημοσύνας; Καθάπερ γὰρ τῶν κυβερνητῶν στασια-
ζόντων καὶ οἱ ἐμπλέοντες τῶν κινδύνων συναπολαύ-
5 ούσι, καὶ αὐτανδρον ἀνάγκη τὴν ναῦν καταποντισθῆ-
ναι, οὕτω δὴ καὶ ἐνταῦθα, τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναι-
κὸς πρὸς ἀλλήλους διαστασιαζόντων, καὶ τοὺς ἄλλους
ἅπαντας συναπολαύειν τῶν κακῶν εἰκός.

Διὰ τοῦτο παρακαλῶ, ταῦτα ἅπαντα προορωμέ-
10 νους μὴ τῇ συνηθείᾳ κατακολουθεῖν. Οἶδα γὰρ ὅτι
πολλοὶ ταύτην ἡμῖν προβαλλόμενοι οὐδὲ ἀνέχονται τῶν
παρ' ἡμῶν λεγομένων· ἀλλ' ὅμως ἡμᾶς ἀνάγκη τὰ
λυσιτελεῖ καὶ τὰ τῆς μελλούσης κολάσεως ἐξαρπάζον-
τα λέγειν. "Οπου γὰρ λύμη τοσαύτη ψυχῆς, τίνοσ ἔ-
15 νεκέν μοι συνηθείαν βούλει προβάλλεσθαι; Ἴδου καὶ
γὰρ συνηθείαν σοι προβάλλομαι βελτίονα, ἢ οἱ ἐξ ἀρ-
χῆς ἐκέχρηντο, ὅτε οὐδέπω τοσαύτη γνῶσις ἦν τῆς
εὐσεβείας. Καὶ μὴ μοι τὸν δίκαιον ἐνταῦθα λογίζου,
τὸν Ἰακώβ λέγω, ἀλλὰ τὸν Λάβαν ἐννόει, ἄνδρα ἔτι
20 τοῖς εἰδώλοις προσανέχοντα, καὶ οὐδεμίαν γνῶσιν ἔ-
χοντα τῆς εὐσεβείας, καὶ τοσαύτην φιλοσοφίαν ἐπι-
δεικνύμενον. Τοῦτο γὰρ οὐ τοῦ μέλλοντος ἦν ἄγεσθαι
τὴν κόρην τὸ κατόρθωμα, ἀλλὰ τοῦ πατρὸς τοῦ τὴν
κόρην ἐκδιδόντος. Δι' ὃ καὶ τοῦτον ἐκίνησα τὸν λό-
25 γον, οὐχὶ πρὸς τοὺς νυμφίους τοσοῦτον ἀποτεινόμε-
νος, ὅσον πρὸς τοὺς γεγεννηκότας, πρὸς τὸν πατέρα
τοῦ νυμφίου, καὶ πρὸς τὸν τὴν κόρην ἐκδιδόντα φημί.

Πῶς γὰρ οὐκ ἄτοπον ἡμᾶς τοὺς τοσαύτης ἀπο-
λαύσαντας φιλανθρωπίας, καὶ τῶν φρικτῶν καὶ ἀ-
30 πορρήτων μυστηρίων ἀξιωθέντας, ἐλάττους κατὰ
τοῦτο γίνεσθαι τοῦ Λάβαν, τοῦ ἔτι εἰδῶλα θεραπεύον-
τος; Ἡ οὐκ ἀκούεις Παύλου λέγοντος, ὅτι μυστήρι-
όν ἐστὶν ὁ γάμος, καὶ εἰκῶν ἐστὶ τῆς ἀγάπης τοῦ
Χριστοῦ, ἣν περὶ τὴν Ἐκκλησίαν ἐπεδείξατο; Μὴ

εἰπῆ κανεῖς ἀκόμη διὰ τὰς περιφρονήσεις τῶν ὑπηρετῶν, διὰ τὸν γέλωτα τῶν γειτόνων καὶ διὰ τὰς διαφόρους ἀσχημοσύνας; Διότι, ὅπως ὅταν ἐπαναστατοῦν οἱ κυβερνηταί, κινδυνεύουν καὶ αὐτοί, οἱ ὅποιοι ταξιδεύουν μαζί των, καὶ τὸ πλοῖον βυθίζεται ἀναγκαστικῶς αὐτανδρον, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ ἐδῶ, ὅταν ὑπάρχη διάστασις μεταξὺ τοῦ ἀνδρός καὶ τῆς γυναικός, εἶναι φυσικὸν νὰ ὑπομένουν τὰ κακὰ αὐτῆς τῆς διχονοίας καὶ οἱ ἄλλοι.

Διὰ τοῦτο, παρακαλῶ, ἔχοντες ὑπ' ὄψιν σας ὅλα αὐτὰ νὰ μὴ ἀκολουθῆτε αὐτὴν τὴν κακὴν συνήθειαν. Καθ' ὅσον γνωρίζω, ὅτι πολλοὶ προβάλλουν αὐτὴν τὴν δικαιολογίαν τοῦ ἐθίμου καὶ δὲν ἀνέχονται νὰ ἀκούσουν αὐτά, τὰ ὅποια λέγω. Ἐγὼ ὅμως πρέπει νὰ λέγω αὐτὰ πού θὰ σᾶς ὠφελήσουν καὶ θὰ σᾶς ἀπαλλάξουν ἀπὸ τὴν μέλλουσαν τιμωρίαν. Ὅπου λοιπὸν ὑπάρχει τόση μεγάλη φθορὰ τῆς ψυχῆς, διὰ ποῖον λόγον θέλεις νὰ μοῦ προβάλλῃς τὸ ἔθιμον; Ἴδου σοῦ παρουσιάζω καὶ ἐγὼ καλυτέραν συνήθειαν, τὴν ὁποίαν εἶχον οἱ παλαιότεροι, ὅταν ἀκόμη δὲν ἐγνώριζον τόσον καλῶς τὴν θεῖαν διδασκαλίαν. Καὶ μὴ φαντάζεσαι ἐδῶ τὸν δίκαιον, ἐννοῶ τὸν Ἰακώβ, ἀλλὰ νὰ συλλογίζεσαι τὸν Λάβαν, ὁ ὁποῖος ἐπίστευεν ἀκόμη εἰς τὰ εἰδῶλα καί, ἂν καὶ δὲν ἐγνώριζεν ἀκόμη τὴν ἀληθινὴν πίστιν, ὅμως ἦτο πολὺ εὐσεβής. Διότι αὐτὴ ἡ καλὴ ἐνέργεια δὲν ἦτο αὐτοῦ, ὁ ὁποῖος ἐπρόκειτο νὰ πάρῃ τὴν κόρην, ἀλλὰ τοῦ πατρὸς τῆς νύμφης. Διὰ τοῦτο καὶ ἐγὼ ἤρχισα τὸν λόγον, χωρὶς νὰ ἀπευθύνωμαι τόσον πρὸς τοὺς μελλονύμφους, ὅσον πρὸς τοὺς γονεῖς, πρὸς τὸν πατέρα δηλαδὴ τοῦ γαμβροῦ καὶ πρὸς τὸν πατέρα τῆς νύμφης.

Πράγματι, πῶς δὲν εἶναι παράλογον νὰ γινώμεθα εἰς τοῦτο κατώτεροι ἀπὸ τὸν Λάβαν, ὁ ὁποῖος ἐλάτρευεν ἀκόμη τὰ εἰδῶλα, ἡμεῖς, οἱ ὅποιοι ἐτύχομεν τόσης φιλανθρωπίας ἀπὸ τὸν Θεόν καὶ ἠξιώθημεν νὰ ἴδωμεν ἐκεῖνα τὰ φρικτὰ καὶ ἀπερίγραπτα μυστήρια; Ἡ δὲν ἀκούεις τὸν Παῦλον, ὁ ὁποῖος λέγει, ὅτι ὁ γάμος εἶναι μυστήριον καὶ τύπος τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν;

τοίνυν καταισχύνωμεν ἑαυτούς, καὶ τὰ σεμνὰ τοῦ γά-
μου διαφθείρωμεν. Εἰ μὲν γὰρ καλόν ἐστι τὸ τῆς συμ-
βουλῆς καὶ ἐπωφελές, κἂν μὴ συνήθεια ᾗ, γινέσθω·
εἰ δὲ βλάβην ἔχον καὶ πολὺν τὸν ὄλεθρον τὸ νῦν παρ'
5 ὑμῶν ἐπιτελούμενον, κἂν συνήθεια ᾗ, ἐγκοπτέσθω.
'Ἐπεὶ εἰ τοῦτο συγχωρήσαιμεν, καὶ ὁ κλέπτων, καὶ
ὁ πορνεύων, καὶ ὁ τὴν ἄλλην ἅπασαν κακίαν ἐπιδει-
κνύμενος, τὴν συνήθειαν ἡμῖν προβαλεῖται· ἀλλ' οὐ-
δὲν ἀπὸ τούτου κέρδος αὐτῷ ἔσται, οὐδὲ συγγνώμη,
10 ἀλλὰ καὶ πολλὴ ἡ κατηγορία, ὅτι οὐκ ἴσχυσε συνηθεί-
ας περιγενέσθαι πονηρᾶς.

2. 'Ἐὰν γὰρ βουλώμεθα νήφειν, καὶ πολλὴν τῆς
ἑαυτῶν σωτηρίας ποιεῖσθαι τὴν φροντίδα, δυνησόμε-
θα καὶ τῆς κακῆς συνηθείας ἀποστῆναι, καὶ εἰς κα-
15 λὴν συνήθειαν ἑαυτοὺς ἀγαγεῖν· καὶ οὕτω καὶ τοῖς
μεθ' ἡμᾶς οὐ μικρὰν παρέξομεν ἀφορμὴν τοῦ τὰ αὐ-
τὰ ζηλοῦν, καὶ τῶν ὑπ' ἐκείνων κατορθουμένων ἡμεῖς
ληψόμεθα τὸν μισθόν. Ὁ γὰρ τὴν ἀρχὴν παρασχὼν
τῆς καλῆς ὁδοῦ, οὗτος καὶ τῶν ὑφ' ἐτέρων γινομέ-
20 νων αἴτιος ἔσται, καὶ διπλοῦν κομιεῖται τὸν μισθόν,
ὑπὲρ ὧν τε αὐτὸς κατορθοῖ, ὑπὲρ ὧν τε ἐτέρους ἐπά-
γει εἰς τὴν ἀρίστην ταύτην φιλοσοφίαν. Μὴ μοι τὰ
ψυχρὰ ἐκεῖνα ρήματα καὶ γέλωτος γέμοντα προβάλ-
λεσθε, λέγοντες νόμιμά τινα εἶναι ταῦτα, καὶ διὰ τοῦ-
25 το πληροῦσθαι χρή. Οὐ ταῦτα γὰρ νόμιμον ποιεῖ συν-
οικέσιον, ἀλλὰ τὸ κατὰ τοὺς τοῦ Θεοῦ νόμους μετὰ
σωφροσύνης καὶ σεμνότητος τὴν συνέλευσιν γίνεσθαι,
καὶ τῇ ὁμοιοῖα συμπεπλέχθαι τοὺς ἀλλήλους συνιόν-
τας. Τοῦτο καὶ οἱ ἔξωθεν ἴσασι νόμοι, καὶ ἀκούση
30 τῶν περὶ ταῦτα ἐσχολακότων λεγόντων, ὅτι συνοικέ-
σιον οὐδὲν ἕτερον συνίστησιν ἢ συνήθεια.

Μὴ τοίνυν καὶ τοὺς τοῦ Θεοῦ νόμους παραβῶμεν
μετὰ τῶν ἀνθρωπίνων, καὶ προτιμῶμεν τοὺς διαβο-
λικοὺς νόμους καὶ τὴν ὄλεθρίαν ταύτην συνήθειαν· ἐ-
35 κείνου γὰρ ἔστι νόμος ταῦτα, τοῦ χαίροντος ἀεὶ τῇ

"Ας μή ἐντροπιάζωμεν λοιπόν τοὺς ἑαυτοὺς μας καὶ ἄς μή διαφθείρωμεν τὴν σεμνότητα τοῦ γάμου. Ἐφ' ὅσον ἡ συμβουλή εἶναι καλὴ καὶ ὠφέλιμος, νὰ τὴν ἐφαρμόσετε, ἔστω καὶ ἂν δέν εἶναι ἔθιμον. Ἐάν ὅμως σᾶς θλάπη καὶ σᾶς καταστρέφη αὐτό, τὸ ὁποῖον κάνετε τώρα, νὰ τὸ καταργήσετε, καὶ ἂν ἀκόμη εἶναι ἔθιμον. Διότι, ἐάν ἀφήσωμεν νὰ γίνετε αὐτό, τότε καὶ ὁ κλέπτης, καὶ ὁ πόρνος, καὶ ὁ κάθε εἴδους κακός, θὰ μᾶς προβάλλῃ ὡς δικαιολογίαν τὴν συνήθειαν. Δέν θὰ κερδίσῃ ὅμως τίποτε, οὔτε θὰ συγχωρηθῇ μὲ αὐτὴν τὴν δικαιολογίαν, ἀλλ' ἀπεναντίας θὰ κατηγορηθῇ περισσότερο, ἐπειδὴ δέν ἠμπόρεσε νὰ κόψῃ τὴν κακὴν συνήθειαν.

2. Ἐάν λοιπόν θέλωμεν νὰ ἀγρυπνοῦμεν καὶ νὰ φροντίζωμεν πολὺ διὰ τὴν σωτηρίαν μας, θὰ ἠμπορέσωμεν καὶ νὰ ἀποβάλωμεν τὴν κακὴν συνήθειαν καὶ νὰ ὀδηγήσωμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας εἰς τὴν καλὴν. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θὰ παρακινήσωμεν πολὺ νὰ κάνουν τὸ ἴδιον καὶ οἱ μετὰ ἀπὸ ἡμᾶς, καὶ ἔτσι θὰ λάβωμεν ἡμεῖς τὴν ἀμοιβὴν τῶν ὄσων θὰ κάνουν ἐκεῖνοι. Διότι αὐτός ποὺ κάμνει τὴν ἀρχὴν τῆς καλῆς ὁδοῦ, αὐτός θὰ εἶναι ἡ αἰτία καὶ τῶν πράξεων τῶν ἄλλων ἀνθρώπων καὶ θὰ λάβῃ διπλὸν μισθόν, καὶ δι' ὅσα κάμνει αὐτός ὁ ἴδιος, καὶ διότι ὀδηγεῖ τοὺς ἄλλους εἰς τὴν ἀρίστην αὐτὴν εὐσέβειαν. Μὴ μοῦ προβάλλετε ὡς δικαιολογίαν ἐκείνους τοὺς ψυχροὺς καὶ γελοίους λόγους, ὅτι δηλαδὴ αὐτὰ εἶναι νόμιμα καὶ διὰ τοῦτο πρέπει νὰ γίνωνται. Δέν νομιμοποιοῦν τὸν γάμον αὐτά, ἀλλὰ τὸ νὰ γίνῃ ἡ συγκέντρωσις συμφώνως πρὸς τοὺς νόμους τοῦ Θεοῦ μὲ σύνεσιν καὶ σεμνότητα καὶ νὰ ὑπάρχῃ ὁμόνοια μεταξὺ τῶν συγκεντρωθέντων. Αὐτὸ τὸ γνωρίζουν καὶ οἱ πολιτικοὶ νόμοι καὶ θὰ ἀκούσης ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ ἀσχολοῦνται μὲ αὐτοὺς τοὺς νόμους νὰ λέγουν, ὅτι τὸν γάμον δέν τὸν ἐνισχύει τίποτε τόσον, ὅσον ἡ ὁμόνοια.

"Ας μή παραβαίνωμεν λοιπόν μαζὶ μὲ τοὺς ἀνθρωπίνους νόμους καὶ τοὺς νόμους τοῦ Θεοῦ καὶ ἄς μή προτιμῶμεν τοὺς διαβολικοὺς καὶ τὴν καταστρεπτικὴν αὐτὴν συνήθειαν, διότι αὐτὰ εἶναι νόμος αὐτοῦ, ὁ ὁποῖος χαίρε-

ἀπωλεία τῇ ἡμετέρᾳ. Τί οὖν ἂν γένοιτο καταγελα-
 στότερον τῆς συνηθείας ταύτης, ὅταν ὑπὸ οἰκετῶν
 καὶ τριωβολιμαίων ἀνθρώπων σκώμματα καὶ λοιδο-
 ρίας ἀπείρους δέχωνται καὶ ὁ ἀνὴρ καὶ ἡ γυνή, καὶ
 5 οὐδείς ἢ ὁ ἐπιτιμῶν, ἀλλ' ἔξεστι τῷ βουλομένῳ ἀδε-
 ῶς κατὰ τὴν ἐσπέραν ἅπαντα φθέγγεσθαι, καὶ βάλ-
 λειν τοῖς σκώμασι καὶ τὸν νυμφίον καὶ τὴν νύμφην;
 Καὶ ἐν ἑτέρᾳ μὲν ἡμέρᾳ, εἴαν τις ἐπιχειρήσῃ λοιδορή-
 σασθαι, δικαστήρια αὐτῷ, καὶ ἀπαγωγαί, καὶ κίνδυ-
 10 νοι· τότε δὲ ὅτε μάλιστα πολλὴν ἐχρῆν εἶναι τὴν αἰ-
 δῶ, πολλὴν τὴν κοσμιότητα, πολλὴν τὴν ἀγνείαν, το-
 σαύτης ἅπαντα πληροῦνται τῆς ἀσχημοσύνης, ὡς εἰ-
 κὸς τὸν διάβολον στρατηγοῦντα ταῦτα ἅπαντα ἐπι-
 δείκνυσθαι.

15 Ἄλλὰ μὴ δυσχεραίνετε, παρακαλῶ· οὐδὲ γὰρ ἀ-
 πλῶς εἰς τοῦτον ἐξέβην τὸν λόγον, ἀλλὰ κηδόμενος
 ὑμῶν καὶ τῆς σωτηρίας καὶ τῆς εὐκοσμίας, καὶ βου-
 λόμενος ὑμᾶς τὴν ἀρίστην ταύτην μεταβολὴν ἐπιδεί-
 ξασθαι, καὶ τῆς καλῆς ταύτης συνηθείας ἀρχηγούς
 20 καταστήναι. Ἐὰν γὰρ μόνον ἀρχὴ καὶ ὁδὸς γένηται
 τοῦ πράγματος, κατὰ μικρὸν εἰς τὸν ἕνα ζηλοῦντες
 τὸν καλὸν τοῦτον καὶ ἐπαινετὸν ζῆλον, πάντας ἐπαι-
 νέτας ἔξετε, καὶ οὐ μόνον οἱ τὴν πόλιν οἰκοῦντες μιμή-
 σονται τὴν καλλίστην ταύτην μεταβολὴν, ἀλλὰ καὶ
 25 τοὺς πόρρωθεν οἰκοῦντας ἐπισπάσεσθε, καὶ ζηλωτὰς
 ὑμετέρους καταστήσετε, καὶ πολυπλασίονα τὸν παρὰ
 τοῦ Θεοῦ κομιεῖσθε στέφανον, ὅτι διὰ τὸν τοῦ Θεοῦ
 φόβον καὶ τὴν παρ' αὐτοῦ ἐντολήν, τῆς σατανικῆς
 ταύτης παραγεγόνατε συνηθείας. Ἄλλ' ὅτι μὲν δέξε-
 30 σθε μετὰ προθυμίας ταύτην ἡμῶν τὴν συμβουλήν,
 καὶ εἰς ἔργον αὐτὴν ἄξετε, σφόδρα πέπεισμαι. Ὁρῶν
 γὰρ ὑμᾶς μετὰ τοσαύτης ἡδονῆς ἀκούοντας τῶν λε-
 γομένων, ἀπὸ τοῦ κρότου καὶ τῶν ἐπαίνων στοχάζο-
 μαι, ὅτι καὶ πρὸς τὴν διὰ τῶν ἔργων κατόρθωσιν ἐ-
 35 πειχθήσεσθε.

Διὸ ἀρκεσθεῖς τοῖς εἰρημένοις ἐπὶ τὴν ἀκολουθί-

τε πάντοτε διά τήν ἰδικήν μας καταστροφήν. Τί λοιπόν θά ἤμποροῦσε νά υπάρξῃ περισσότερο γελῶν ἀπό τήν συνήθειαν αὐτήν, ἀφοῦ καί ὁ ἄνδρας καί ἡ γυναῖκα δέχονται ἀναρίθμητα πειράγματα καί λοιδορίας ἀπό ὑπηρέτας καί ἄλλους ἀσημάντους ἀνθρώπους καί δέν ὑπάρχει κανείς, ὁ ὁποῖος θά τοὺς σταματήσῃ, ἀλλά ἤμπορεῖ ὁ καθένας χωρίς φόβον νά λέγῃ τὰ πάντα κατὰ τήν νύκτα καί νά πειράζῃ καί τόν γαμβρόν, καί τήν νύμφην; Καί ἐάν ἐπιχειρήσῃ κάποιος νά πειράξῃ εἰς ἄλλην ἡμέραν, τότε συλλαμβάνεται, ὁδηγεῖται εἰς τὰ δικαστήρια καί κινδυνεύει νά καταδικασθῇ. Τήν ἡμέραν τοῦ γάμου ὅμως, κατὰ τήν ὁποίαν ἔπρεπε νά ὑπάρχῃ μεγαλύτερος σεβασμός καί κοσμιότης καί ἀγνότης, τότε τὰ πάντα γεμίζουν ἀπό τὸσον μεγάλην ἀσχημοσύνην, ὥστε εἶναι φυσικόν νά ὑπάρχουν αὐτὰ τὰ πράγματα, μόνον ὅταν κυβερνᾷ ὁ διάβολος.

Ἄλλά, παρακαλῶ, νά μή στενοχωρῆσθε. Διότι δέν ὤμίλησα χωρίς σκοπόν, ἀλλά ἐπειδὴ φροντίζω διά τήν σωτηρίαν καί τήν εὐκοσμίαν σας καί ἐπειδὴ θέλω νά κάνετε αὐτήν τήν ἀρίστην ἀλλαγὴν καί νά γίνεσθε οἱ πρῶτοι τῆς καλῆς αὐτῆς συνηθείας. Καθ' ὅσον, ἐάν γίνῃ ἡ ἀρχὴ καί ἀνοίξῃ ἡ ὁδὸς διὰ τήν συνήθειαν αὐτήν, τότε ὀλίγον κατ' ὀλίγον ὁ ἕνας θά γίνεσθε ζηλωτὴς τοῦ καλοῦ καί ἐπαινετοῦ αὐτοῦ παραδείγματος τοῦ ἄλλου καί σᾶς θά σᾶς ἐπαινέσουν ὅλοι καί θά μιμηθοῦν τήν ὡραίαν αὐτήν ἀλλαγὴν ὅχι μόνον οἱ συμπολίται σας, ἀλλὰ θά προσελκύσετε καί αὐτούς, οἱ ὁποῖοι κατοικοῦν μακριὰ καί θά τοὺς κάνετε νά ἀκολουθήσουν τὸ ἰδικόν σας παράδειγμα καί ἔτσι θά ἀποκομίσετε λαμπρότερον τὸν στέφανον τοῦ Θεοῦ, διότι κατεστείλατε τήν σατανικὴν αὐτὴν συνήθειαν λόγῳ τοῦ φόβου πρὸς τὸν Θεόν καί λόγῳ τῆς ἐντολῆς του. Ἄλλά εἶμαι ἀπολύτως βέβαιος, ὅτι θά δεχθῆτε καί θά πραγματοποιήσετε μὲ προθυμίαν αὐτὴν τήν ἐντολήν. Διότι ὅταν βλέπω, ὅτι ἀκούετε πολὺ εὐχαρίστως τοὺς λόγους μου, ἀπὸ τὰ χειροκροτήματα καί τοὺς ἐπαίνους σκέπτομαι, ὅτι θά σπεύσετε νά τὰ ἐφαρμόσετε καί εἰς τὴν πράξιν.

Διὰ τοῦτο ἀρκεσθεῖς εἰς ὅσα εἶπον, θά ἐπανέλθω εἰς

αν τοῦ λόγου ἐπανήξω. «Καὶ ἐγένετο», φησὶν, «ἐσπέ-
 ρα, καὶ ἔλαβε Λάβαν τὴν Λείαν τὴν θυγατέρα αὐτοῦ,
 καὶ εἰσήγαγεν αὐτὴν πρὸς τὸν Ἰακώβ». Μὴ ἀπλῶς,
 μηδὲ τοῦτο παραδράμωμεν· ἔστι γὰρ καὶ ἐκ τούτου
 5 πολλὰ συνιδεῖν· ἐν μὲν τοῦ Ἰακώβ τὸ ἄπλαστον, καὶ
 ὅπως πάσης πονηρίας ἐκτὸς ὧν παρεκρούσθη· δεύ-
 τερον δέ, ὅτι μετὰ τοσαύτης εὐκοσμίας ἅπαντα ἐγί-
 νετο, καὶ οὐδαμοῦ λαμπάδες καὶ χορεῖαι καὶ φῶτα
 τὴν χρεῖαν ὑπερβαίνοντα, ὡς καὶ τὴν ἀπάτην τοῦ
 10 Λάβαν εἰς ἔργον ἔλθειν. Ἔστι δὲ καὶ τοῦ Λάβαν ἐν-
 τεῦθεν καταλαβεῖν τὴν περὶ τὸν Ἰακώβ φιλοστοργί-
 αν. Τοῦτο γὰρ ἐμηχανήσατο, βουλόμενος ἐπὶ πλεῖον
 κατέχειν παρ' ἑαυτῷ τὸν δίκαιον. Ἐπειδὴ γὰρ ἤδει
 ὅτι ἐκείνης περιεκαίετο, καὶ εἰ τοῦ σπουδαζομένου
 15 ἐπέτυχεν, οὐκ ἂν εἴλετο λοιπὸν τῆς Λείας ἕνεκεν τὴν
 δουλείαν ὑποστῆναι, οὐδὲ τὴν μετ' αὐτοῦ συνείκησιν,
 διὰ τοῦτο θεασάμενος ὁ Λάβαν τοῦ ἀνδρὸς τὴν ἀρε-
 τήν, καὶ ἐννοῶν ὡς οὐκ ἂν ἐτέρως αὐτοῦ περιγένοι-
 το καὶ πείσειε, τὴν ἀπάτην ταύτην εἰργάσατο, καὶ δί-
 20 δωσιν αὐτῷ τὴν Λείαν μετὰ Ζελφᾶς τῆς παιδίσκης.

Εἶτα ἐγκαλούμενος ὑπὸ τοῦ δικαίου, τίνος ἕνε-
 κεν τὰ τῆς ἀπάτης εἰργάσατο, εὐπρόσωπον ἀπολογί-
 αν ἐποιήσατο. Ἐπειδὴ γὰρ εἶπεν ὁ Ἰακώβ, «Τίνος
 ἕνεκεν τοῦτό μοι ἐποίησας; οὐ περὶ τῆς Ραχὴλ ἐδού-
 25 λευσᾶ σοι; καὶ ἵνα τί παρελογίσω με;»· τί φησιν ὁ
 Λάβαν; «Οὐκ ἔστιν οὕτως ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ δοῦναι
 τὴν νεωτέραν, πρὶν ἢ πρεσβυτέραν. Συντέλεσον οὖν
 καὶ ταύτης τὰ ἕβδομα καὶ δώσω σοι καὶ ταύτην ἀντὶ
 τῆς ἐργασίας, ἧς ἐργάση παρ' ἐμοὶ ἔτι ἑπτὰ ἔτη».
 30 Ὁρᾶς ὅτι τοῦτο αὐτὸ μηχανώμενος ἅπαντα κατε-
 σκεύασεν. Ἐπειδὴ γὰρ εἶδε τὸν ἔρωτα, ὃν περὶ τὴν
 κόρην ἐκέκτητο, φησί· μὴ νομίσης ἠδικῆσθαί σε. Ἐ-
 πειδὴ γὰρ οὗτος παρ' ἡμῶν ὁ νόμος, ὥστε πρότερον
 τὴν πρεσβυτέραν ἐκδιδόναι ἀνδρὶ· διὰ τοῦτο μὲν τοῦ-
 35 το γεγένηται, λήψη δὲ καὶ ταύτην ἦν ποθεῖς, εἰάν

τὴν συνέχειαν τῆς ὁμιλίας μας. «Καὶ τὴν ἐσπέραν», λέγει, «ἔλαβεν ὁ Λάβαν τὴν κόρην του τὴν Λείαν καὶ τὴν ὠδήγησε πρὸς τὸν Ἰακώβ». Νὰ μὴ προσπεράσωμεν αὐτὸ τὸ γεγονός χωρὶς τὴν δέουσαν προσοχὴν, διότι εἶναι δυνατόν νὰ διδαχθοῦμεν πολλὰ πράγματα καὶ ἀπὸ αὐτό. Καὶ κατὰ πρῶτον μὲν τὴν ἀπλότητα τοῦ Ἰακώβ καὶ πῶς ἐξηπατήθη, ἐπειδὴ ἦτο ἀπηλλαγμένος ἀπὸ κάθε πονηρίαν. Καὶ ἔπειτα, ὅτι ὅλα αὐτὰ ἐγίνοντο μὲ τόσῃν εὐκοσμίαν καὶ δὲν ὑπῆρχον λαμπάδες, χοροὶ καὶ φῶτα περισσότερα ἀπὸ τὰ ἀναγκαῖα, ὥστε νὰ γίνῃ καὶ ἡ ἀπάτη τοῦ Λάβαν. Ἄπ' ἐδῶ εἶναι δυνατόν νὰ ἀντιληφθοῦμεν καὶ τὴν φιλοστοργίαν τοῦ Λάβαν πρὸς τὸν Ἰακώβ. Διότι ἐμηχανεύθη τοῦτο, ἐπειδὴ ἤθελε νὰ κρατήσῃ κοντὰ του τὸν δίκαιον περισσότερο χρόνον. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἐγνώριζεν, ὅτι ὁ Ἰακώβ ἠγάπα σφοδρῶς τὴν Ραχήλ καὶ ὅτι, ἐὰν τὴν ἔκαμνεν ἰδικήν του, δὲν θὰ ἤθελε πλέον νὰ παραμείνῃ ἐκεῖ νὰ δουλεύῃ χάριν τῆς Λείας καὶ νὰ κατοικῇ μαζί του, διὰ τοῦτο, ὅταν εἶδεν ὁ Λάβαν τὴν ἀρετὴν τοῦ Ἰακώβ καὶ ἐπειδὴ ἐγνώριζεν, ὅτι δὲν θὰ ἠμποροῦσε νὰ τὸν κρατήσῃ καὶ νὰ τὸν πείσῃ, ἔκαμνεν αὐτὴν τὴν ἀπάτην καὶ τοῦ ἔδωκε τὴν Λείαν μὲ τὴν δούλην Ζελφᾶν.

Ἐπειτα, ὅταν ἠρωτήθη ἀπὸ τὸν δίκαιον, διατί τοῦ ἔκαμνεν αὐτὴν τὴν ἀπάτην, ἀπελογήθη μὲ πειστικὸν τρόπον. Ὄταν λοιπὸν εἶπεν ὁ Ἰακώβ, «Διατί μοῦ ἔκανες αὐτό; Δὲν ἐδούλευσα διὰ τὴν Ραχήλ; Καὶ διατί μὲ ἐξηπάτησες;», τί λέγει ὁ Λάβαν; «Εἰς τὸν τόπον μας δὲν συνηθίζεται νὰ ὑπανδρεύεται ἡ μικροτέρα κοπέλλα ἐνωρίτερον ἀπὸ τὴν μεγαλυτέραν. Ἄς τελειώσῃ ἡ ἐβδομάς τοῦ γάμου μὲ τὴν Λείαν καὶ θὰ σοῦ δώσω καὶ τὴν Ραχήλ ἀντὶ τῆς ἐργασίας, τὴν ὁποίαν θὰ κάμνης δι' ἐμέ ἐπὶ ἑπτὰ ἀκόμη ἔτη». Βλέπεις, ὅτι ἔκαμνεν ὅλα αὐτὰ σχεδιάζων μόνον νὰ παραμείνῃ ἐκεῖνος πλησίον του. Ἐπειδὴ δηλαδὴ εἶδε τὸν ἔρωτα τοῦ Ἰακώβ διὰ τὴν κόρην του λέγει· Μὴ νομίσης, ὅτι ἠδικήθης. Ἐπειδὴ λοιπὸν ὑπάρχει αὐτὸ τὸ ἔθιμον εἰς τὴν περιοχὴν μας, τὸ νὰ ὑπανδρεύεται δηλαδὴ ἐνωρίτερον ἢ μεγαλυτέρα κόρη, διὰ τοῦτο ἐγίνεν αὐτό.

τὰ ὅμοια ἔτη καὶ ὑπὲρ αὐτῆς δουλεύσης. Ταῦτα ἀκούσας ὁ δίκαιος ἐτοίμως ἅπαντα κατεδέξατο, καὶ μετὰ ταῦτα ἕτερα ἑπτὰ ἔτη «Ἔδωκε», φησὶν, «αὐτῷ τὴν θυγατέρα αὐτοῦ Ραχήλ γυναῖκα.

5 3. Ὁρᾶς πάλιν ὅτι τὰ τῶν γάμων γίνεται μετὰ πάσης κοσμιότητος. Ἄλλ' ἀκούων ὅτι ἔλαβε τὴν πρεσβυτέραν, καὶ πάλιν τὴν νεωτέραν, μὴ ταραχθῆς, μηδὲ πρὸς τὴν νῦν κατάστασιν τὰ τότε κρῖναι πράγματα. Τότε μὲν γάρ, ἐπειδὴ ἀρχὴ καὶ προοίμια ἦν, συν-
 10 εχωρεῖτο καὶ δυοὶ καὶ τρισὶ γυναῖξι καὶ πλείοσι μίγνυσθαι, ὥστε τὸ γένος ἐκταθῆναι, νυνὶ δέ, ἐπειδὴ διὰ τὴν τοῦ Θεοῦ χάριν καὶ τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος ἐπὶ πολὺ πλῆθος ἐκτέταται, καὶ τὰ τῆς ἀρετῆς ἐπίδοσιν ἔσχε. Παραγενόμενος γὰρ ὁ Χριστός, καὶ τὴν
 15 ἀρετὴν καταφυτεύσας ἐν τοῖς ἀνθρώποις καὶ ἀγγέλους, ὡς εἰπεῖν, ἐξ ἀνθρώπων αὐτοὺς ἐργασάμενος, ἅπασαν ταύτην τὴν παλαιὰν συνήθειαν ἐξέκοψεν. Ὁρᾶς πῶς οὐ δεῖ συνήθειαν προβάλλεσθαι, ἀλλὰ τὸ
 20 κῆ ἦν αὕτη ἡ συνήθεια, ὄρα πῶς ἐξεκόπη, καὶ οὐκ ἔξεστι νῦν οὐδενὶ ταύτην προβάλλεσθαι τὴν συνήθειαν. Ἰδοὺ γάρ, ἐπειδὴ κα-
 25 ἦμων ἂν δέ τι βλαβερόν, κἂν ἐν συνηθείᾳ ἦ, φεύγωμεν καὶ ἀποστρεφώμεθα.

«Καὶ ἔδωκε», φησὶν, «Ἰακώβ Ραχήλ μετὰ Βάλ-
 30 λας τῆς παιδίσκης». Εἶδες πόση ἡ φιλοσοφία; Μή που ἀνδραπόδων ἀγέλαι; μή που γραμματεῖα, καὶ συν-
 30 θῆκαι, καὶ αἰρέσεις ἐκεῖναι αἱ καταγέλαστοι, ἐὰν τόδε γένηται, καὶ ἐὰν τόδε συμβῆ; Καὶ εὐθέως, πρὶν ἢ συνελθεῖν, οἱ οὐκ εἰδότες οὐδ' εἰ μέχρι τῆς ἐσπέρας διαμενοῦσι, τὰ μετὰ πολὺν ἐσόμενα χρόνον ἐν τοῖς

Θὰ νυμφευθῆς δὲ καὶ αὐτήν, τὴν ὁποίαν πολὺ ἀγαπᾶς, ἐὰν δουλεύσης καὶ δι' αὐτήν πάλιν ἑπτὰ ἔτη. Ὅταν ἤκουσεν ὁ δίκαιος αὐτά, ἐδέχθη τὰ πάντα μὲ προθυμίαν καὶ μετὰ ἀπὸ ἄλλα ἑπτὰ ἔτη, λέγει ἡ Γραφή «Ἐδωσεν ὁ Ἰακώβ εἰς αὐτὸν ὡς γυναῖκα τὴν κόρην του Ραχήλ».

3. Βλέπεις πάλιν ὅτι οἱ γάμοι ἐγίνοντο μὲ κάθε κοσμιότητα. Ἄλλὰ ὅταν ἀκούῃς, ὅτι ἔλαβεν ὡς γυναῖκα καὶ τὴν μεγαλυτέραν καὶ τὴν μικροτέραν κόρην, νὰ μὴ ταραχθῆς, οὔτε νὰ κρίνης ἐκεῖνα τὰ πράγματα μὲ τὰ σημερινὰ κριτήρια. Διότι τότε, ἐπειδὴ ἦτο ἡ ἀρχὴ καὶ τὰ πρῶτα βήματα τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ἐπετρέπετο νὰ λαμβάνη ὁ ἄνδρας καὶ μίαν καὶ δύο γυναῖκας, οὔτως ὥστε νὰ πολλαπλασιασθῇ τὸ ἀνθρώπινον γένος. Τώρα ὁμως μὲ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ ηὐξήθησαν καὶ οἱ ἄνθρωποι καὶ ἡ ἀρετὴ διεδόθη. Διότι ἦλθεν ὁ Χριστὸς καὶ ἐφύτευσε τὴν ἀρετὴν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων καὶ τοὺς μετέτρεψεν, ἠμποροῦμεν νὰ εἰποῦμεν, ἀπὸ ἀνθρώπους εἰς ἀγγέλους καὶ ἔκοψεν ἐκείνην τὴν παλαιὰν συνήθειαν. Βλέπεις ὅτι δὲν πρέπει νὰ προβάλλωμεν ὡς δικαιολογίαν τὴν συνήθειαν, ἀλλὰ νὰ ἐπιζητοῦμεν παντοῦ τὸ χρήσιμον; Ἴδου λοιπόν, ἐπειδὴ ἦτο κακὴ αὐτὴ συνήθεια, βλέπε πῶς διεκόπη καὶ δὲν ἠμπορεῖ κανεὶς νὰ προβάλλῃ αὐτὴν ὡς δικαιολογίαν. Ἔπειτα νὰ μὴ ἐπιζητῆς, παρακαλῶ, τὴν συνήθειαν, ἀλλὰ νὰ ἐρευνᾶς διὰ τὸ χρήσιμον καὶ ὄχι αὐτὸ, τὸ ὁποῖον βλάπτει τὴν ψυχὴν. Καὶ ἂν κάτι εἶναι καλόν, νὰ τὸ κάμνωμεν, ἔστω καὶ ἂν δὲν συνηθίζεται. Καὶ ἂν κάτι εἶναι ἐπιβλαβές, νὰ τὸ ἀποφεύγωμεν καὶ νὰ τὸ ἀποστρεφώμεθα, ἔστω καὶ ἂν συνηθίζεται.

«Καὶ ἔδωσε», λέγει, «εἰς τὸν Ἰακώβ τὴν Ραχήλ μαζί μὲ τὴν δούλην Βάλλαν». Εἶδες πόση εἶναι ἡ εὐσέβεια; Μήπως ὑπῆρχον ἀγέλαι ἀπὸ δούλους; Μήπως ἔγιναν συμβόλαια καὶ συμφωνητικὰ καὶ οἱ γελοῖοι ἐκεῖνοι ὄροι, ἐὰν θὰ γίνῃ τοῦτο, ἢ ἐὰν συμβῇ τὸ ἄλλο; Καὶ ἀμέσως, προτοῦ ἔλθουν εἰς ἐπαφήν, αὐτοὶ ποὺ δὲν γνωρίζουν, οὔτε ἐὰν θὰ ζήσουν μέχρι τὸ βράδυ, συντάσσουν εἰς τὰ συμβόλαια αὐτά, τὰ ὁποῖα πρόκειται νὰ γίνουν μετὰ ἀπὸ πολὺν χρόνον, ἐὰν δηλαδὴ ἀπο-

γραμματείοις συντιθέασιν· ἂν ἄτεκνος, φησί, τελευ-
 τήση, ἂν παιδιά ἐσχηκώς, καὶ ὅσα τοιαῦτα. Ἐν-
 ταῦθα οὐδὲν τοιοῦτον, ἀλλὰ παιδίσκη μίαν ἐκάστη
 δούσ ὁ πατήρ, οὕτω τὰς θυγατέρας ἐξεδίδου. «Ἠγάπη-
 5 σε δέ», φησί, «Ραχὴλ μᾶλλον ἢ Λείαν, καὶ ἐδούλευ-
 σεν αὐτῷ ἑπτὰ ἔτη ἕτερα». Ἐπειδὴ γὰρ ἐξ ἀρχῆς διὰ
 τὴν εὐμορφίαν ἠράσθη τῆς κόρης, μόλις δὲ τυχεῖν
 ποτε ἠδυνήθη τοῦ σποδαζομένου, ἐκείνην, φησί, πλέ-
 ον ἠγάπα, ἥπερ τὴν Λείαν. Καὶ γὰρ ἡ ταύτης εὐμορ-
 10 φία, φησίν, ἐφείλκετο αὐτὸν εἰς τὸν περὶ αὐτὴν πό-
 θον.

Ἐνταῦθα λοιπὸν τοῦ Δεσπότου τὴν
 ἄφατον φιλανθρωπίαν, καὶ πῶς τὰ παρ' αὐτοῦ ἐπαγ-
 γελθέντα κατὰ μικρὸν εἰς ἔργον ἄγει. Ὁ γὰρ εἰπὼν,
 15 ὅτι «Ἔσομαι μετὰ σοῦ, διαφυλάσσω σε ἐν πάσῃ ὁ-
 δῶ, ἢ ἂν πορευθῆς», καὶ ὅτι Αὐξανῶ σε καὶ πληθυ-
 νῶ, αὐτὸς καὶ νῦν ἅπαντα οἰκονομεῖ. Καὶ ἵνα μάθης,
 ἄκουε καὶ αὐτῆς τῆς θείας Γραφῆς τοῦτο σαφῶς λε-
 γούσης. «Ἰδὼν δὲ Κύριος ὁ Θεός», φησίν, «ὅτι μι-
 20 σεῖται Λεία, ἠνοιξε τὴν μήτραν αὐτῆς· Ραχὴλ δὲ ἦν
 στεῖρα. Καὶ συνέλαβε Λεία, καὶ ἔτεκεν υἱὸν τῷ Ἰα-
 κώβ». Ὅρα τοῦ εὐμηχάνου Θεοῦ τὴν σοφίαν. Ἐπει-
 δὴ ἡ μὲν ἀπὸ τῆς εὐμορφίας τὴν εὐνοίαν ἐπεσπάσατο
 τοῦ ἀνδρός, ἡ δὲ ταύτης ἀπεστερημένη μισεῖσθαι ἐδό-
 25 κει, ταύτην μὲν διεγείρει πρὸς γονήν, ἐκείνης δὲ πη-
 ροῖ τὴν μήτραν, ἀμφοτέρω διατὴν οἰκείαν φιλανθρω-
 πίαν οἰκονομῶν, ἵνα καὶ αὕτη διὰ τὰ ἐξ αὐτῆς τικτό-
 μενα σχῆ τινα παραμυθίαν, ἐφελκομένη εἰς τὸν περὶ
 αὐτὴν πόθον τὸν ἄνδρα, καὶ ἐκείνη μὴ διὰ τὸ κάλλος καὶ
 30 τὴν εὐμορφίαν κατεξανίστηται τῆς ἀδελφῆς.

«Καὶ διήνοιξε», φησί, «τὴν μήτραν αὐτῆς». Μάν-
 θανε ἐντεῦθεν, ἀγαπητέ, ὅτι ὁ τῶν ἀπάντων δημιουργ-
 γός ἐστιν ὁ τὰ πάντα οἰκονομῶν, καὶ τὴν φύσιν αὐ-
 τὴν διεγείρων πρὸς γονήν, καὶ ὅτι οὐδὲν τῆς συνου-

θάνη ἄτεκνος, ἐὰν ἀποθάνη ἐνῶ θὰ ἔχη ἀποκτήσει τέκνα, καὶ ἄλλα παρόμοια. Ἐδῶ ὁμως δὲν ἐγινε τίποτε τὸ παρόμοιον, ἀλλὰ ὁ πατέρας ἔδωσεν εἰς τὴν κάθε μίαν κόρην ἀπὸ μίαν δούλην καὶ ἔτσι τὰς ὑπάνδρευσεν. «Καὶ ὁ Ἰακώβ», λέγει, «ἠγάπησε τὴν Ραχήλ περισσότερο ἀπὸ τὴν Λείαν καὶ ἐδούλευσεν εἰς αὐτὸν ἀκόμη ἄλλα ἑπτὰ ἔτη». Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ἠγάπησε περισσότερο αὐτὴν τὴν κόρην ἐξ αἰτίας τῆς ὠραιότητος αὐτῆς, διὰ τοῦτο μόλις ἠμπόρεσε νὰ ἐπιτύχη αὐτό, τὸ ὁποῖον ἐπεθύμει, ἠγάπα ἐκείνην, λέγει περισσότερο ἀπὸ τὴν Λείαν. Διότι, λέγει, ἡ ὠραιότητα αὐτῆς εἴλκυε περισσότερο αὐτὸν εἰς τὸ νὰ τὴν ἀγαπᾷ.

Ἄλλὰ πρόσεχε ἐδῶ τὴν ἀπερίγραφτον φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου καὶ πῶς πραγματοποιεῖ ὀλίγον κατ' ὀλίγον αὐτά, τὰ ὁποῖα ὑπεσχέθη. Καθ' ὅσον αὐτός, ὁ ὁποῖος εἶπεν, ὅτι «Θὰ εἶμαι μαζί σου καὶ θὰ σὲ διαφυλάσω, ὅπου καὶ νὰ ὑπάγῃς», καὶ ὅτι θὰ αὐξήσω καὶ θὰ πληθύνω τοὺς ἀπογόνους σου, αὐτός καὶ τώρα ρυθμίζει τὰ πάντα. Καὶ διὰ νὰ καταλάβῃς αὐτό, ἄκουσε καὶ τὴν ἰδίαν τὴν ἀγίαν Γραφήν, ἡ ὁποία λέγει αὐτὸ μὲ σαφήνειαν. «Καὶ ὅταν εἶδεν ὁ Κύριος ὁ Θεός», λέγει, «ὅτι ἡ Λεία περιφρονεῖται τὴν κατέστησε γόνιμον. Ἡ δὲ Ραχήλ ἦτο στεῖρα. Καὶ ἡ Λεία συνέλαβε καὶ ἐγέννησεν εἰς τὸν Ἰακώβ υἱόν». Πρόσεχε τὴν σοφίαν τοῦ ἐφευρετικοῦ Θεοῦ. Ἐπειδὴ ἡ μὲν Ραχήλ ἀκέρδισε τὴν ἀγάπην τοῦ ἀνδρός ἐξ αἰτίας τῆς ὁμορφιάς της, ἡ δὲ Λεία ἐφαίνετο, ὅτι περιεφρονεῖτο, ἀφοῦ δὲν ἦτο ὁμορφη, αὐτὴν μὲν τὴν καθιστᾷ γόνιμον, ἐνῶ κλείει τὴν μήτραν τῆς Ραχήλ, ρυθμίζων καὶ τὰ δύο διὰ τῆς φιλανθρωπίας του, ὥστε καὶ ἡ Λεία νὰ ἔχη κάποιαν παρηγορίαν ἐξ αἰτίας αὐτῶν, οἱ ὁποῖοι θὰ ἐγεννῶντο ἀπὸ αὐτὴν, μὲ τὸ νὰ προσελκύῃ τὴν ἀγάπην τοῦ ἀνδρός της, καὶ ἐκείνη νὰ μὴ περιφρονῇ τὴν ἀδελφὴν της ἐξ αἰτίας τοῦ κάλλους της καὶ τῆς ὠραιότητός της.

«Καὶ κατέστησεν αὐτὴν γόνιμον», λέγει ἡ Γραφή. Νὰ μάθῃς ἀπ' ἐδῶ, ἀγαπητέ, ὅτι ὁ δημιουργὸς τοῦ παντός εἶναι αὐτός ποὺ ρυθμίζει τὰ πάντα καὶ αὐτός ποὺ καθι-

σίας ὄφελος, μὴ τῆς ἄνωθεν συμμαχίας γενομένης. Διὰ γὰρ τοῦτο εἶπεν, ὅτι «Διήνοιξε τὴν μήτραν αὐτῆς», ἵνα γνῶμεν, ὅτι αὐτὸς ὁ Δεσπότης ἠβουλήθη τὴν Δείαν πρὸς τεκνογονίαν διεγείρει, ὥστε αὐτῆς
 5 τὴν ἀθυμίαν παραμυθήσασθαι. Αὐτὸς γάρ ἐστιν ὁ καὶ ἐν τῇ μήτρᾳ διαπλάττων τὰ βρέφη καὶ ζωογονῶν, καθάπερ καὶ Δαβὶδ φησιν· «Ἀντελάβου μου ἐκ τῆς γαστρὸς μητρός μου». Καὶ ὄρα πῶς δείκνυσιν ἡμῖν ἡ θεία Γραφή τὸν τῆς φύσεως δημιουργὸν ἑκάτερα τῇ
 10 οἰκείᾳ δυνάμει ἐργαζόμενον, καὶ τῆς μὲν τὴν μήτραν διεγείροντα, τῆς δὲ Ραχὴλ ἐπέχοντα. Δεσπότης γὰρ ὢν τῆς φύσεως, μετ' εὐκολίας ἅπαντα ἐργάζεται.

«Καὶ συνέλαβε», φησί, «Δεία, καὶ ἔτεκεν υἱὸν τὸν Ἰακώβ· ἐκάλεσε δὲ τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ρουβὴν, λέγου-
 15 σα· ὅτι εἶδέ μου Κύριος τὴν ταπείνωσιν, νῦν ἀγαπήσει με ὁ ἀνὴρ μου». Ὅρα πῶς εὐγνώμων ἡ γυνή, θεασάμενος, φησί, τὴν ταπείνωσίν μου ὁ Δεσπότης, παρέσχε μοι τὸν τόκον, ἵνα διὰ τούτου ἀγαπηθῆναι δυναθῶ. Καὶ θέα μοι τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ τὴν φιλο-
 20 τιμίαν, πῶς ἐπιδαφιλεύεται, ὁμοῦ καὶ τὸ τοῦ δικαίου σπέρμα αὐξῆσαι βουλόμενος, καὶ ταύτην νῦν ποθεινότεραν καταστῆσαι τῷ Ἰακώβ. «Καὶ συνέλαβε», φησί, «πάλιν, καὶ ἔτεκεν υἱὸν δεύτερον τῷ Ἰακώβ, καὶ εἶπεν, ὅτι ἤκουσε Κύριος, ὅτι μισοῦμαι, καὶ προσέδωκέ
 25 μοι καὶ τοῦτον· καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ Συμεών». Σκόπει πῶς ἐφ' ἑκάστου τῶν παιδῶν εὐχαριστεῖ τῷ Δεσπότη, καὶ εὐγνώμων γίνεται περὶ τὴν εὐεργεσίαν. «Ἦκουσε γάρ», φησί, «Κύριος, ὅτι μισοῦμαι, καὶ προσέδωκέ μοι καὶ τοῦτον»· καὶ διὰ τοῦτο «Ἐκάλεσε
 30 τὸ ὄνομα αὐτοῦ Συμεών».

4. Εἶδες πῶς οὐχ ἀπλῶς, οὐδὲ ὡς ἔτυχεν, οὐδὲ τὰς ὀνομασίας τοῖς τικτομένοις ἐπετίθει; Ἐκάλεσε γὰρ αὐτὸν Συμεών, ἐπειδὴ ἤκουσε Κύριος. Τοῦτο γὰρ

2. Ψαλμ. 138, 13.

3. Τὸ Ρουβὴν εἰς τὴν Ἑβραϊκὴν σημαίνει Ἰδοῦ υἱός.

4. Τὸ ὄνομα Συμεών εἰς τὴν Ἑβραϊκὴν σημαίνει Ἀκοή.

στᾶ γόνιμον τὴν φύσιν καὶ ὅτι δὲν ὠφελεῖ καθόλου ἡ συνουσία, ἐὰν δὲν ὑπάρχη ἢ ἐκ τῶν ἄνω βοήθεια. Διὰ τοῦτο λοιπὸν εἶπεν, ὅτι «κατέστησεν αὐτὴν γόνιμον», διὰ νὰ καταλάβωμεν δηλαδὴ, ὅτι ὁ ἴδιος ὁ Κύριος ἠθέλησε νὰ κάμη τὴν Λείαν νὰ ἀποκτήσῃ τέκνα, διὰ νὰ τὴν παρηγορήσῃ, ἐπειδὴ ἦτο στενοχωρημένη. Καθ' ὅσον αὐτὸς εἶναι πού διαπλάσσει καὶ ζωογονεῖ τὰ βρέφη ἀκόμη ἀπὸ τὴν μήτραν, ὅπως ἀκριβῶς λέγει καὶ ὁ Δαυὶδ· «Μὲ ἔλαβες πλησίον σου ἀπὸ τότε πού ἤμουν εἰς τὴν κοιλίαν τῆς μητρός μου»². Καὶ κοίταξε, μὲ ποῖον τρόπον μᾶς δείχνει ἡ ἀγία Γραφή, ὅτι ὁ δημιουργὸς τῆς φύσεως ἐνεργεῖ εἰς τὴν κάθε μίαν ἀπ' αὐτὰς μὲ τὴν δύναμίν του καὶ τὴν μὲν καθιστᾶ γόνιμον, τὴν δὲ Ραχήλ στεῖραν. Διότι, ἀφοῦ εἶναι ὁ Κύριος τῆς φύσεως, κάνει τὰ πάντα μὲ εὐκολίαν.

«Καὶ συνέλαβεν ἡ Λεία», λέγει, «καὶ ἐγέννησεν εἰς τὸν Ἰακώβ υἱόν. Ὦνόμασε δὲ αὐτὸν Ρουβὴν³ λέγουσα· διότι εἶδεν ὁ Κύριος τὴν ταπείνωσίν μου καὶ τώρα θὰ μὲ ἀγαπήσῃ». Βλέπε πόσον εὐγνώμων εἶναι ἡ γυναῖκα. Ἐπειδὴ εἶδεν ὁ Κύριος τὴν ταπείνωσίν μου, λέγει, μοῦ ἔκανεν ἱκανὴν νὰ τεκνοποιήσω, διὰ νὰ ἠμπορέσω νὰ ἀγαπηθῶ ἀπὸ τὸν ἄνδρα μου. Καὶ πρόσεχε τὴν φιλοτιμίαν τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ, πῶς δηλαδὴ εἶναι γενναιόδωρος, ἐπειδὴ ἤθελε συγχρόνως καὶ τοὺς ἀπογόνους τοῦ δικαίου νὰ αὐξήσῃ καὶ αὐτὴν νὰ τὴν κάμη περισσότερο ἀγαπητὴν εἰς τὸν Ἰακώβ. «Καὶ συνέλαβε», λέγει, «πάλιν καὶ ἐγέννησε δεύτερον υἱόν εἰς τὸν Ἰακώβ καὶ εἶπεν. Ἐπειδὴ ἤκουσεν ὁ Κύριος, ὅτι ἀκόμη περιφρονοῦμαι, διὰ τοῦτο μοῦ ἔδωσε καὶ αὐτὸν τὸν υἱόν. Καὶ αὐτὸν τὸν ὠνόμασε Συμεών»⁴. Πρόσεχε πῶς εὐχαριστεῖ τὸν Θεὸν διὰ τὸ κάθε ἓνα τέκνον τῆς καὶ πῶς γίνεται εὐγνώμων διὰ τὴν εὐεργεσίαν. «Διότι ἤκουσεν ὁ Κύριος», λέγει, «ὅτι περιφρονοῦμαι ἀκόμη καὶ διὰ τοῦτο μοῦ ἔδωσε καὶ αὐτὸν τὸν υἱόν». Καὶ διὰ τοῦτο «Ὦνόμασεν αὐτὸν Συμεών».

4. Εἶδες πῶς δὲν δίδει εἰς τοὺς υἱοὺς τὰ ὀνόματα ἀπλῶς καὶ τυχαίως; Διότι ὠνόμασεν αὐτὸν Συμεών, ἐπειδὴ ἤκουσεν αὐτὴν ὁ Κύριος. Καθ' ὅσον ἔτσι ἐρμηνεύε-

ἐρμηνεύεται τὸ ὄνομα τῆ Ἑβραϊκῆ διαλέκτῳ, ὅτι ἠκούσθη. «Καὶ συνέλαβεν ἔτι, καὶ ἔτεκεν υἱόν, καὶ εἶπεν· ἐν τῷ νῦν καιρῷ πρὸς ἐμοῦ ἔσται ὁ ἀνὴρ μου· τέτοκα γὰρ αὐτῷ τρεῖς υἱούς· καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα
5 αὐτῷ Λευί». Δοκεῖ μοι ἐνταῦθα αἰνίττεσθαι, ὅτι καὶ τῶν δύο τεχθέντων οὐδέπω ἴσχυσεν εἰς τὴν περὶ αὐτὴν διάθεσιν ἐφελκύνασθαι τὸν ἄνδρα, ἀλλ' ἔτι ὅλως ἦν πρὸς τὴν Ραχήλ νενευκῶς· διὰ τοῦτό φησιν, «Ἐν τῷ νῦν καιρῷ πρὸς ἐμοῦ ἔσται ὁ ἀνὴρ μου». Τᾶχα,
10 φησί, καὶ ἡ προσθήκη τοῦ τρίτου παρασκευάσῃ τὸν ἄνδρα εὐνοϊκῶς περὶ ἐμὲ διατεθῆναι. Ἴδου γὰρ αὐτῷ τέτοκα τρεῖς υἱούς.

«Καὶ συλλαβοῦσα ἔτι, ἔτεκεν υἱόν, καὶ εἶπε· νῦν ἔτι τοῦτο ἐξομολογήσομαι τῷ Κυρίῳ· διὰ τοῦτο ἐκά-
15 λεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰούδαν». Τί ἔστι, «Τοῦτο ἐξομολογήσομαι τῷ Κυρίῳ»; Τὸ «Ἐξομολογήσομαι» ἐνταῦθα, εὐχαριστήσω καὶ δοξάσω αὐτόν ἐστιν, ὅτι καὶ τέταρτον προσέθηκέ μοι υἱόν, καὶ τοσαύτην μοι τὴν εὐπορίαν ἐχαρίσατο· καὶ ὅπερ ἀπὸ τῆς τοῦ σώματος
20 ἀμορφίας εἰς τὴν παρὰ τοῦ ἀνδρὸς εὐνοϊαν ἔμελλον καταβλάπτεσθαι, τοῦτο ἢ τέκνων παρὰ τῆς τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίας χαρισθέντων μοι γονὴ διωρθώσατο, καὶ τῆς ἀθυμίας τὴν ὑπερβολὴν διεσκέδασε, τὴν διὰ τὴν ἀμορφίαν μισουμένην παραμυθησάμενος, καὶ με-
25 ταστήσας τὸ μῖσος εἰς τὴν ἀδελφὴν τὴν ἐμήν. Τεκοῦσα δέ, φησί, τὸν Ἰούδαν, «ἔστη τοῦ τίκτειν».

«Ἴδοῦσα δὲ Ραχήλ, ὅτι οὐ τέτοκε τῷ Ἰακώβ, ἐζήλωσε τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς, καὶ εἶπε τῷ Ἰακώβ· δός μοι τέκνα· εἰ δὲ μή, τελευτήσω ἐγώ». Ἀπερίσκε-
30 πτος ἢ αἵτησις καὶ γυναικώδης, καὶ ψυχῆς ὑπὸ τῆς ζηλοτυπίας πολιορκουμένης· «Δός μοι τέκνα». Οὐκ ἤκουσας ὅτι οὐχ ἡ τοῦ ἀνδρὸς συνουσία ἐκείνη τὸν τόκον παρέσχεν, ἀλλὰ Κύριος ὁ Θεός, ὁ «Ἰδών», φησὶν, «ὅτι μισεῖται, ἤνοιξε τὴν μήτραν αὐτῆς»; Τίνος

5. Λευί σημαίνει Ἐνωσις.

6. Τὸ ὄνομα Ἰούδας εἰς τὴν ἑβραϊκὴν σημαίνει Δοξολογία.

ται τὸ ὄνομα αὐτὸ εἰς τὴν ἑβραϊκὴν γλῶσσαν, ἐπειδὴ δηλαδὴ εἰσηκούσθη. «Καὶ συνέλαβε πάλιν ἡ Λεῖα καὶ ἐγέννησεν υἱὸν καὶ εἶπε· Τώρα πλέον ὁ σύζυγός μου θὰ εἶναι μὲ τὸ μέρος μου, διότι ἐγέννησα εἰς αὐτὸν τρεῖς υἱούς. Καὶ ὠνόμασεν αὐτὸν Λευί»⁵. Νομίζω, ὅτι ἐδῶ ὑπαινίσσεται, ὅτι καὶ μετὰ ἀπὸ τὴν γέννησιν τῶν δύο πρώτων υἱῶν δὲν ἠμπόρεσε νὰ προσελκύσῃ τὴν ἀγάπην τοῦ συζύγου της, ἀλλ' ἀκόμη ἦτο αὐτὸς προσκολλημένος πρὸς τὴν Ραχήλ. Διὰ τοῦτο λέγει· «Τώρα πλέον ὁ σύζυγός μου θὰ εἶναι μὲ τὸ μέρος μου». Ἴσως, λέγει, ἡ προσθήκη τοῦ τρίτου υἱοῦ νὰ κἀνῃ τὸν ἄνδρα μου νὰ μὲ ἀγαπήσῃ περισσότερο. Ἴδου λοιπὸν τοῦ ἐγέννησα τρεῖς υἱούς.

«Καὶ συνέλαβε καὶ πάλιν ἡ Λεῖα καὶ ἐγέννησεν υἱὸν καὶ εἶπε· Καὶ αὐτὴν τὴν φορὰν θὰ δοξολογήσω τὸν Κύριον. Διὰ τοῦτο ὠνόμασεν αὐτὸν Ἰούδαν»⁶. Τί σημαίνει «τοῦτο ἐξομολογήσομαι τῷ Κυρίῳ»; Τὸ «ἐξομολογήσομαι» ἐδῶ σημαίνει, θὰ εὐχαριστήσω καὶ θὰ δοξάσω αὐτόν, διότι μοῦ ἐχάρισε καὶ τέταρτον υἱὸν καὶ μοῦ προσέφερε τόσῃν εὐπορίαν. Καὶ τὴν Ζημίαν, τὴν ὁποίαν ἐπρόκειτο νὰ ὑποστῶ εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ συζύγου μου ἐξ αἰτίας τῆς ἀσχημίας τοῦ σώματός μου, αὐτὴν τὴν ἐπανώρθωσεν ἡ γέννησις τῶν τέκνων, τὴν ὁποίαν μοῦ ἐχάρισεν ἡ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ, ποῦ ἐξηφάνισε τὴν μεγάλην μου λύπην, παρηγορῶν ἐμέ, ποῦ περιεφρονούμην ἐξ αἰτίας τῆς ἀσχημίας μου, καὶ μεταφέρων τὸ μῖσος τοῦ συζύγου μου εἰς τὴν ἀδελφὴν μου. Καὶ ἀφοῦ ἐγέννησε τὸν Ἰούδαν, λέγει, «ἔπαυσε νὰ γεννᾶ».

«Ὅταν εἶδεν ἡ Ραχήλ, ὅτι δὲν ἐγέννησεν υἱὸν εἰς τὸν Ἰακώβ, ἐφθόνησε τὴν ἀδελφὴν της καὶ εἶπεν εἰς τὸν Ἰακώβ· Δός μου τέκνα, εἰ δὲ μὴ θὰ αὐτοκτονήσω». Ἀπερίσκεπτον εἶναι τὸ αἴτημα καὶ ἀρμόζει μόνον εἰς γυναῖκα, καὶ βγαίνει ἀπὸ ψυχὴν, ἡ ὁποία εἶναι πλήρης ζηλοτυπίας. «Δός μου τέκνα». Δὲν ἤκουσες, ὅτι δὲν ἐχάρισε τὴν γέννησιν ἡ συνουσία τοῦ ἀνδρός, ἀλλὰ ὁ Κύριος ὁ Θεός, «ὁ ὁποῖος εἶδε», λέγει, «ὅτι περιφρονεῖται καὶ τὴν κατέστησε γόνιμον»; Διατί ζητεῖς ἀπὸ τὸν ἄνδρα τὰ ὑπερφυσικά

οὖν ἔνεκεν τὰ ὑπὲρ τὴν φύσιν ἀπαιτεῖς παρὰ τοῦ ἀνδρός, καὶ καταλιποῦσα τὸν τῆς φύσεως Δεσπότην, τῷ ἀνδρὶ ἐγκαλεῖς τῷ μηδὲν πρὸς τοῦτο συμβάλλεσθαί σοι δυναμένῳ; «Δός μοι τέκνα· εἰ δὲ μή, τελευτήσω ἐγώ». Δεινὸν ἢ ζηλοτυπία κακόν· καὶ γὰρ εἰς ἀφροσύνην ἐκπίπτει· ὃ δὴ καὶ αὕτη πέπονθεν. Ὁρῶσα γὰρ τῶν τέκνων τῆς ἀδελφῆς τὸν χορόν, καὶ τὴν οἰκείαν ἐρημίαν λογιζομένη, οὐκ ἔφερε τὴν ἐπήρειαν, οὐδὲ κατασχεῖν ἠδυνήθη τοῦ ταράττοντος αὐτὴν λογισμοῦ, ἀλλ' ἐκεῖνα τὰ ἀνοίας ἀνάμεσα φθέγγεται
 5
 10
 15
 20
 25
 30
 35

ῥήματα, καὶ φησι· «Δός μοι τέκνα· εἰ δὲ μή, τελευτήσω ἐγώ». Ἴσως εἶδε τοῦ ἀνδρός τὸν περὶ αὐτὴν πόθον, καὶ νομίζουσα παρὰ τὴν ἐκείνου αἰτίαν κἀκείνην τοσοῦτους ἐσχηκέναι παῖδας, καὶ ἑαυτὴν μηδέπω τετοκέναι, φησί, «Δός μοι τέκνα». Εἶτα φοβῆσαι βουλομένη τὸν ἄνδρα, ἐπάγει, «Εἰ δὲ μή, τελευτήσω ἐγώ».

Τί οὖν ὁ φιλόθεος Ἰακώβ; «Ἐθυμώθη», φησί, «πρὸς τὰ ρηθέντα, καὶ εἶπεν αὐτῇ· μὴ ἀντὶ Θεοῦ ἐγώ
 20 εἰμι, ὃς ἐστέρησέ σε καρπῶν κοιλίας;». Τί, φησί, καταλιποῦσα τὸν Δεσπότην τῆς φύσεως, τὴν μέμψιν ἐμοὶ ἐπάγεις; Ἐκεῖνός ἐστιν ὁ ἀποστερήσας σε τοῦ καρποῦ τῆς κοιλίας. Διατί μὴ παρ' ἐκείνου ζητεῖς, τοῦ δυναμένου διανοῖξαι τῆς φύσεως τὸ ἐργαστήριον,
 25 καὶ διεγείραι τὴν μήτραν πρὸς γονήν; Μάνθανε τοίωνων, ὅτι ἐκεῖνος ὃς σε στερήσας τοῦ καρποῦ τῆς κοιλίας, καὶ τῇ ἀδελφῇ τῇ σῆ τὴν τοσαύτην εὐπορίαν ἐχαρίσατο. Μὴ τοίνυν παρ' ἐμοῦ ζήτηι, ἢ μὴ δύναμαι
 30 παρασχεῖν, καὶ ὣν οὐκ εἰμι κύριος. Εἰ γὰρ ἐπ' ἐμοὶ τοῦτο ἦν, πάντως ἂν σε τῆς ἀδελφῆς προετίμησα, τὴν πλείονα εὐνοίαν περὶ σέ κεκτημένος. Ἐπειδὴ δέ, κἂν μυριάκις ὧ εὐνοϊκῶς περὶ σέ διακείμενος, οὐδέν σοι πρὸς τοῦτο συμβάλλεσθαι δυνήσομαι, παρ' ἐκείνου
 35 ζήτηι τοῦ καὶ τὴν στείρωσιν ἐπάγοντος, καὶ ταύτην λῦσαι δυναμένου.

Ὅρα τοῦ δικαίου τὴν σύνεσιν, ὅπως καὶ εἰς θυμὸν ἐξενεχθεῖς ἐκ τῶν παρ' αὐτῆς ρηθέντων, μετὰ

πράγματα καὶ ἀφοῦ ἐγκατέλειψες τὸν Κύριον τῆς φύσεως, κατηγορεῖς τὸν ἄνδρα, ὁ ὁποῖος δὲν ἠμπορεῖ νὰ συμβάλῃ καθόλου εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν; «Δός μου τέκνα, εἰ δὲ μὴ θὰ αὐτοκτονήσω». Φοβερὸν κακὸν ἢ ζηλοτυπία. Καθ' ὅσον ὅταν ἔβλεπε τὸ πλῆθος τῶν τέκνων τῆς ἀδελφῆς τῆς καὶ ἐσκέπτετο τὴν ἰδικήν τῆς ἐρημίαν; δὲν ἠμποροῦσε νὰ ὑποφέρῃ αὐτὸν τὸν χλευασμὸν, οὔτε νὰ καταπραῦνη τὸν παραγμένον ἐσωτερικὸν τῆς κόσμον, ἀλλὰ λέγει ἐκείνους τοὺς πλήρεις ἀνοησίας λόγους· «Δός μου τέκνα, εἰ δὲ μὴ θὰ αὐτοκτονήσω». Ἴσως νὰ ἀντελήφθῃ τὴν ἀγάπην τοῦ Ἰακώβ πρὸς τὴν Λείαν καὶ ἐπειδὴ ἐνόμιζεν, ὅτι ἐκείνη ἀπέκτησε τόσα πολλὰ τέκνα ἐξ αἰτίας αὐτοῦ καὶ ὅτι ἢ ἴδια δὲν ἐγέννησε καθόλου, λέγει· «Δός μου τέκνα». Ἐπειτα ἐπιθυμοῦσα νὰ ἐκφοβίσῃ τὸν ἄνδρα τῆς προσθέτει «Εἰ δὲ μὴ θὰ αὐτοκτονήσω».

Τί λοιπὸν ἔκαμεν ὁ φιλόθεος Ἰακώβ; «Ἐθύμωσεν ὁ Ἰακώβ», λέγει, «διὰ τοὺς λόγους ἐκείνους καὶ εἶπεν εἰς αὐτὴν· Μήπως εἶμαι ἐγὼ εἰς τὴν θέσιν τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος σοῦ ἐστέρησα τὸν καρπὸν τῆς κοιλίας;». Διατί, λέγει, ἄφησες τὸν Κύριον τῆς φύσεως καὶ ἀποδίδεις εἰς ἐμὲ τὴν κατηγορίαν; Ἐκεῖνος εἶναι αὐτὸς ποῦ σοῦ ἐστέρησε τὸν καρπὸν τῆς κοιλίας. Διατί δὲν παρακαλεῖς ἐκείνον ποῦ εἶναι ἰκανὸς νὰ ἀνοίξῃ τὸ ἐργαστήριον τῆς φύσεως καὶ νὰ κἀνῃ τὴν μήτραν ἰκανὴν νὰ τεκνοποιήσῃ; Μάθαινε λοιπὸν, ὅτι ἐκεῖνος εἶναι ποῦ σοῦ ἐστέρησε τὸν καρπὸν τῆς κοιλίας καὶ ἐχάρισεν εἰς τὴν ἀδελφὴν σου τόσῃν εὐγονίαν. Μὴ ζητῆς λοιπὸν ἀπὸ ἐμέ, ὅσα δὲν δύναμαι νὰ προσφέρω καὶ αὐτὰ ποῦ δὲν ἐξουσιάζω. Διότι, ἐὰν αὐτὸ ἦτο δυνατὸν εἰς ἐμὲ, θὰ ἐπροτιμοῦσα σὲ ἀπὸ τὴν ἀδελφὴν σου, ἀφοῦ ἀγαπῶ σὲ περισσότερον ἀπὸ ἐκείνην. Ἐπειδὴ ὅμως, ἂν καὶ τρέφω μεγάλην ἀγάπην διὰ σέ, δὲν θὰ ἠμπορέσω νὰ κἀνω τίποτε, διὰ τοῦτο νὰ παρακαλέσῃς ἐκείνον, ὁ ὁποῖος καὶ προκαλεῖ τὴν στειρώσιν, καὶ δύναται νὰ λύσῃ αὐτὴν.

Πρόσεχε τὴν σύνεσιν τοῦ δικαίου, πῶς δηλαδὴ, ἂν καὶ ἐξωργίσθῃ ἐξ αἰτίας τῶν ὄσων εἶπεν, ὅμως ἀποκρίνεται μὲ μεγάλην σοφίαν ἐξηγῶν τὰ πάντα μὲ κάθε λεπτο-

πολλῆς τῆς σοφίας τὴν πρὸς αὐτὴν ἀπόκρισιν ποιεῖται, μετὰ ἀκριβείας αὐτὴν πάντα διδάσκων, καὶ τὴν αἰτίαν αὐτῇ δῆλην ποιῶν, ἵνα μὴ καταλιποῦσα τὸν Δεσπότην, παρ' ἐτέρου ζητῇ, ἅπερ ἐκεῖνος μόνος παρα-
 5 σχεῖν δύναται. Μαθοῦσα τοίνυν ὅτι παρὰ τοῦ Θεοῦ τοῦ τίκτειν ἀπεστέρηται, καὶ ὄρωσα τὴν ἀδελφὴν κομῶσαν τοῖς τέκνοις, μετρίαν γοῦν παραμυθίαν ποριζομένη, φησὶ τῷ Ἰακώβ· ἐπειδὴ νῦν με ἐδίδαξας, ὅτι οὐ παρὰ τὴν σὴν αἰτίαν ἄτεκνος ἐγὼ τυγχάνω,
 10 κἂν τὴν παιδίσκη μου λαβῶν, τεκνοποιήσον ἐξ αὐτῆς, ἵνα κἂν βραχεῖαν παραμυθίαν εὐρεῖν δυνηθῶ, τὰ παρ' αὐτῆς τικτόμενα οἰκειουμένη. «Καὶ ἔδωκεν αὐτῷ», φησὶ, «Βάλλαν τὴν παιδίσκη αὐτῆς αὐτῷ γυναῖκα· καὶ εἰσῆλθε πρὸς αὐτὴν· καὶ συνέλαβε, καὶ ἔ-
 15 τεκε τῷ Ἰακώβ υἱόν· καὶ εἶπε Ραχήλ· ἔκρινέ με ὁ Θεός, καὶ ὑπήκουσε τῆς φωνῆς μου, καὶ ἔδωκέ μοι υἱόν. Διὰ τοῦτο ἐκάλεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ Δᾶν». Βραχεῖαν γοῦν ἔσχε παράκλησιν τεκούσης τῆς παιδίσκης. Διὸ καὶ αὐτὴ τὴν προσηγορίαν ἐπιτίθησι τῷ παιδί,
 20 καὶ εὐχαριστεῖ τῷ Δεσπότη ὑπὲρ τοῦ τεχθέντος.

«Καὶ συνέλαβε», φησὶν, «ἔτι Βάλλα, καὶ ἔτεκε· καὶ εἶπε Ραχήλ· συναντελάβετό μου ὁ Θεός, καὶ συνανεστράφην τῇ ἀδελφῇ μου, καὶ ἠδυνήθην. Καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ Νεφθαλείμ». Καὶ ἐμάνθανε
 25 λοιπὸν διὰ τῆς παιδίσκης σαφῶς, ὅτι οὐχ ὁ Ἰακώβ αἴτιος αὐτῇ τῆς ἀτεκνίας ἐγένετο. Διὸ καὶ τοὺς τεχθέντας ὡς οἰκείους παῖδας ἀνατρέφει, καὶ τὰς προσηγορίας ἐπιτίθησι, μεγίστην ἑαυτῇ παραμυθίαν ἐντεῦθεν ἐπινοήσασα. «Ἰδοῦσα δέ», φησὶ, «Λεία, ὅτι ἔστη
 30 τοῦ τίκτειν, καὶ αὐτὴ τὴν παιδίσκη τὴν Ζέλφαν ἔδωκε τῷ Ἰακώβ εἰς γυναῖκα· καὶ συνέλαβε καὶ ἔτεκε. Καὶ εἶπε Λεία· τετύχηκα», ἀντὶ τοῦ, 'ἐπέτυχον τοῦ σκοποῦ'. «Καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ Γάδ». Καὶ ἐπειδὴ εἰς ἔργον ἐξῆλθεν αὐτῇ τὸ σπουδασθέν,
 35 ἐπωνόμασε τὸ ὄνομα αὐτοῦ Γάδ. «Καὶ συνέλαβεν ἔτι, καὶ ἔτεκεν ἕτερον· καὶ εἶπε Λεία· Μακαρία ἐγώ, ὅτι

7. Τὸ ὄνομα Δᾶν εἰς τὴν ἐβραϊκὴν σημαίνει Κρίσις.

μέρειαν καὶ φανερώνων εἰς αὐτὴν τὴν αἰτίαν τῆς στειρότητός της, οὕτως ὥστε νὰ μὴ ἐγκαταλείπη τὸν Κύριον καὶ ζητῆ ἀπὸ ἄλλον αὐτὰ, τὰ ὁποῖα μόνον ἐκεῖνος ἠμπορεῖ νὰ προσφέρῃ. Ὅταν λοιπὸν ἔμαθεν, ὅτι ὁ Θεὸς τῆς ἐστέρησε τὴν τεκνογονίαν καὶ ἔβλεπε τὴν ἀδελφὴν της νὰ εὐτυχῆ μὲ τὰ τέκνα της, ὡσὰν νὰ εἶχε παρηγορηθῆ ὀλίγον, λέγει πρὸς τὸν Ἰακώβ. Ἐπειδὴ τώρα μοῦ ἔμαθες, ὅτι δὲν εἶμαι ἄτεκνος ἐξ αἰτίας σου, διὰ τοῦτο νὰ πάρῃς τὴν δούλην μου καὶ νὰ τεκνοποιήσῃς ἀπ' αὐτὴν, οὕτως ὥστε νὰ ἠμπορέσω νὰ εὐρω ὀλίγην ἔστω παρηγορίαν, θεωροῦσα ὡς ἰδικὰ μου αὐτὰ, τὰ ὁποῖα θὰ γεννήσῃ αὐτῇ. «Καὶ ἡ Ραχήλ ἔδωσεν εἰς αὐτὸν», λέγει, «τὴν δούλην της Βάλλαν ὡς σύζυγον. Καὶ αὐτοὶ ἦλθον εἰς ἔνωσιν καὶ ἡ Βάλλα συνέλαβε καὶ ἐγέννησεν εἰς τὸν Ἰακώβ υἱόν. Καὶ ἡ Ραχήλ εἶπεν· Ὁ Θεὸς μὲ ἔκρινε καὶ ἤκουσε τὴν φωνὴν μου καὶ μοῦ ἔδωσεν υἱόν. Διὰ τοῦτο ὠνόμασεν αὐτὸν Δᾶν⁷. Ὅταν ἐγέννησε λοιπὸν ἡ δούλη, ἡ Ραχήλ εὐρε κάποιαν μικρὰν παρηγορίαν. Διὰ τοῦτο καὶ δίδει αὐτὸ τὸ ὄνομα εἰς τὸν υἱὸν της καὶ εὐχαριστεῖ τὸν Κύριον διὰ τὸ γεννηθέν.

«Καὶ συνέλαβε καὶ πάλιν ἡ Βάλλα», λέγει, «καὶ ἐγέννησεν. Καὶ εἶπεν ἡ Ραχήλ· Ὁ Θεὸς μὲ ἐβοήθησε καὶ συνηγωνίσθη τὴν ἀδελφὴν μου καὶ ὑπερίσχυσα. Καὶ ὠνόμασε τὸν δεῦτερον υἱὸν Νεφθαλεῖμ⁸. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἡ Ραχήλ ἐμάνθανε μὲ βεβαιότητα, ὅτι δὲν ἦτο ὁ Ἰακώβ αἴτιος τῆς ἀτεκνίας της. Διὰ τοῦτο καὶ ἀνατρέφει τοὺς γεννηθέντας, ὡσὰν νὰ ἦσαν ἰδικὰ της τέκνα, καὶ δίδει εἰς αὐτὰ ὀνόματα ποὺ τῆς ἔδιδον μεγάλην παρηγορίαν. «Καὶ ὅταν εἶδεν ἡ Λεῖα», λέγει, «ὅτι ἔπαυσε νὰ γεννᾷ, ἔδωσε καὶ αὐτῇ τὴν δούλην της Ζέλφαν εἰς τὸν Ἰακώβ ὡς σύζυγον. Καὶ ἡ Ζέλφα συνέλαβε καὶ ἐγέννησεν. Καὶ εἶπεν ἡ Λεῖα· Εἶμαι εὐτυχισμένη», ἀντὶ νὰ εἰπῆ ἐπέτυχον τὸν σκοπὸν μου. «Καὶ ὠνόμασεν αὐτὸν Γᾶδ⁹. Καὶ ἐπειδὴ ἐπέτυχεν αὐτό, τὸ ὁποῖον ἐπεδίωκε, διὰ τοῦτο ἔδωσεν εἰς αὐτὸν τὸ ὄνομα Γᾶδ. «Καὶ ἡ δούλη Ζελφὰ συνέλαβε καὶ πάλιν καὶ ἐγέννησε καὶ δεῦτερον υἱόν. Καὶ εἶπεν ἡ Λεῖα· Εἶμαι εὐτυχισμένη, διότι θὰ μὲ μακαρίζουν αἱ γυναῖκες.

8. Τὸ ὄνομα Νεφθαλεῖμ σημαίνει· Πάλη μου.

9. Τὸ ὄνομα Γᾶδ σημαίνει· Εὐτυχία.

μακαριοῦσι με αἱ γυναῖκες· καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα αὐ-
τοῦ 'Ασὴρ».

5. Εἶδες καὶ ταύτην τοὺς παρὰ τῆς παιδίσκης τε-
χθέντας πῶς ὠκειώσατο, καὶ μακαρίαν ἑαυτὴν εἶναι
5 λέγει, καὶ μακαρισμοῦ ἀξίαν ἐπὶ τῷ τόκῳ τῶν παί-
δων. 'Αλλ' ὄρα μοι πάλιν τὰ μετὰ ταῦτα, ἵνα μάθης,
ὅπως τὸ τῆς ζηλοτυπίας πάθος ἐντεῦθεν ἐκεῖ, κἀκεῖ-
θεν ὧδε μετέβαινε, καὶ ποτὲ μὲν ἐκείνη τούτῳ ἐπο-
λιορκεῖτο, ποτὲ δὲ αὕτη. «'Επορεύθη δέ», φησί, «Ρου-
10 θὴν ἐν ἡμέραις θερισμοῦ πυρῶν, καὶ εὔρε μῆλα μαν-
δραγορῶν ἐν τῷ ἀγρῷ, καὶ ἤνεγκεν αὐτὰ τῇ μητρὶ
αὐτοῦ. Καὶ εἶπε Ραχὴλ τῇ Λείᾳ· δός μοι τῶν μανδρα-
γορῶν τοῦ υἱοῦ σου. Εἶπε δὲ Λεία· οὐχ ἰκανόν σοι
ὅτι ἔλαβες τὸν ἄνδρα μου; μὴ καὶ τοὺς μανδραγόρας
15 τοῦ υἱοῦ μου λήψη;». 'Ορᾶς πῶς τὸ πάθος τῆς ψυ-
χῆς διὰ τῶν ρημάτων κατάδηλον ποιεῖ;

«Οὐχ ἰκανόν σοι», φησὶν, «ὅτι ἔλαβες τὸν ἄνδρα
μου; μὴ καὶ τοὺς μανδραγόρας τοῦ υἱοῦ μου λήψη;
Εἶπε δὲ Ραχὴλ· οὐχ οὕτω· κοιμηθήτω δὴ μετὰ σοῦ
20 τὴν νύκτα ταύτην ἀντὶ τῶν μανδραγορῶν τοῦ υἱοῦ
σου». Δός μοι τῶν μανδραγορῶν, καὶ λάβε σήμερον
μετὰ σοῦ τὸν ἄνδρα. 'Ορᾶς πῶς δείκνυται ὅλως τῇ
εὐνοίᾳ τῆς Ραχὴλ προσκείμενος; Εἰ γὰρ καὶ τοσοῦ-
των παιδῶν χορὸν τικτούσης τῆς Λείας, ἔτι πρὸς τὴν
25 Ραχὴλ ἦν προσκείμενος τῇ εὐνοίᾳ, εἰ μὴ τοῦτο ἐγε-
γόνει, πῶς ἂν ἐνεγκεῖν ἢ Λεία ἠδυνήθη τὴν μετὰ
τῆς ἀδελφῆς συνοίκησιν; Ὡς γὰρ ἐξουσίαν ἅπασαν
ἔχουσα τοῦ ἀνδρός, οὕτω προΐεται τῶν μανδραγορῶν
τὸν ἄνδρα, καὶ φησι· «Κοιμηθήτω σήμερον μετὰ σοῦ
30 ἀντὶ τῶν μανδραγορῶν». Πλήρωσόν μου, φησί, τὴν
ἐπιθυμίαν τὴν ἐπὶ τοῖς μανδραγόραις, καὶ δέχου τὸν
ἄνδρα.

Παραγενομένου δὲ τοῦ 'Ιακώβ, ἐξελθοῦσα εἰς
συνάντησιν ἢ Λεία εἶπε· πρὸς ἐμὲ εἰσελεύσῃ σήμερον·
35 μεμίσθωμαι γὰρ σε σήμερον ἀντὶ τῶν μανδραγορῶν

10. Τὸ ὄνομα 'Ασὴρ σημαίνει Μακαρισμός.

11. Μανδραγόραι· Φυτόν τῆς Παλαιστίνης μὲ μικροὺς κιτρίνους καρπούς.

Καὶ ὠνόμασεν αὐτὸν Ἀσὴρ»¹⁰.

5. Εἶδες πῶς καὶ αὐτὴ ἐθεώρησεν ὡς ἰδικά της τέκνα αὐτὰ ποὺ ἐγεννήθησαν ἀπὸ τὴν δούλην της καὶ πῶς λέγει, ὅτι εἶναι εὐτυχισμένη καὶ ἀξία μακαρισμοῦ διὰ τὴν γέννησιν αὐτῶν τῶν παιδιῶν. Ἀλλὰ πρόσεχε πάλιν τὰ ἐπόμενα, διὰ νὰ μάθῃς ὅτι τὸ πάθος τῆς ζηλοτυπίας ἐπῆγαινε ἀπ' ἐδῶ ἐκεῖ καὶ ἀπ' ἐκεῖ ἐδῶ καὶ ἄλλοτε μὲν καταλαμβάνετο ἐκείνη ἀπὸ αὐτὸ καὶ ἄλλοτε ἡ ἄλλη. «Καὶ ἐπῆγεν», λέγει, «ὁ Ρουβὴν κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ θερισμοῦ τοῦ σίτου εἰς τοὺς ἀγροὺς καὶ εὔρε μανδραγόρας¹¹ καὶ ἔφερεν αὐτοὺς εἰς τὴν μητέρα του Λεῖαν. Καὶ εἶπεν ἡ Ραχήλ εἰς τὴν Λεῖαν· Δός μου ἀπὸ τοὺς μανδραγόρας τοῦ υἱοῦ σου. Καὶ εἶπεν ἡ Λεῖα· Δὲν σοῦ φθάνει ποὺ ἐπῆρες τὸν ἄνδρα μου καὶ θέλεις νὰ πάρῃς καὶ τοὺς μανδραγόρας τοῦ υἱοῦ μου;». Βλέπεις πῶς φανερώνεται μὲ τοὺς λόγους τὸ πάθος τῆς ψυχῆς;

«Δὲν σοῦ φθάνει», λέγει, «ποὺ ἐπῆρες τὸν ἄνδρα μου καὶ θέλεις νὰ πάρῃς καὶ τοὺς μανδραγόρας τοῦ υἱοῦ μου; Καὶ εἶπεν ἡ Ραχήλ· Ὅχι ἔτσι ἀπλῶς· ἄς κοιμηθῆ μαζί σου αὐτὴν τὴν νύκτα ὡς ἀντάλλαγμα διὰ τοὺς μανδραγόρας τοῦ υἱοῦ σου». Δός μου ὀλίγους ἀπὸ τοὺς μανδραγόρας καὶ πάρε σήμερον μαζί σου τὸν Ἰακώβ. Βλέπεις πῶς γίνεται φανερόν, ὅτι ὅλη ἡ ἀγάπη του εἶναι διὰ τὴν Ραχήλ; Πράγματι ἂν καὶ ἡ Λεῖα ἐγέννησε τόσον πλῆθος τέκνων, ὅμως αὐτὸς ἠγάπα ἀκόμη περισσότερο τὴν Ραχήλ. Ἐὰν δὲν συνέβαινε αὐτό, πῶς θὰ ἤμποροῦσε ἡ Λεῖα νὰ ὑποφέρῃ τὴν συγκατοίκησιν μὲ τὴν ἀδελφὴν της; Διότι, ὡσὰν νὰ ἔχη ὀλοκληρωτικὴν ἐξουσίαν ἐπὶ τοῦ ἀνδρός, ἀνταλλάσσει τὸν ἄνδρα μὲ τοὺς μανδραγόρας καὶ λέγει· «Ἄς κοιμηθῆ μαζί σου αὐτὴν τὴν νύκτα ὡς ἀντάλλαγμα διὰ τοὺς μανδραγόρας τοῦ υἱοῦ σου». Νὰ ἰκανοποιήσης, λέγει, τὴν ἐπιθυμίαν μου διὰ τοὺς μανδραγόρας καὶ πάρε τὸν ἄνδρα.

«Καὶ ἦλθεν ὁ Ἰακώβ τὸ ἑσπέρας ἀπὸ τὸν ἀγρὸν καὶ ἦλθεν ἔξω ἡ Λεῖα, διὰ νὰ τὸν συναντήσῃ καὶ εἶπεν εἰς αὐτόν. Σήμερον θὰ ἔλθῃς εἰς ἔνωσιν μὲ ἐμέ, διότι σὲ

τοῦ υἱοῦ μου. Καὶ ἐκοιμήθη, φησί, μετὰ αὐτῆς τὴν
 νύκτα ἐκείνην. Καὶ ἐπήκουσεν ὁ Θεὸς Λείας, καὶ
 συλλαβοῦσα ἔτεκε τὸν πέμπτον υἱόν. Καὶ εἶπε Λεία·
 ἔδωκέ μοι ὁ Θεὸς τὸν μισθόν μου, ἀνθ' οὗ ἔδωκα τὴν
 5 παιδίσκην μου τῷ ἀνδρὶ μου. Καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα
 αὐτοῦ Ἰσαχάρ, ὃ ἔστι μισθός». «Ἐπήκουσε», φησὶν,
 «ὁ Θεὸς τῆς Λείας». Ἐπειδὴ ἑώρα κατώδυνον αὐ-
 τὴν οὔσαν καὶ παρευδοκιμουμένην, ἐπήκουσεν αὐτῆς
 ὁ Θεός, καὶ ἔτεκε καὶ εἶπεν· ἐκομισάμην μισθὸν ὑπὲρ
 10 ὧν ἔδωκα τὴν παιδίσκην μου. Διὰ τοῦτο ἐκάλεσεν
 αὐτὸν Ἰσαχάρ. Καὶ συνέλαβεν ἔτι, καὶ ἔτεκεν υἱὸν ἕ-
 κτον. Καὶ εἶπε Λεία· δεδώρηται μοι ὁ Θεὸς δῶρον
 καλόν. Ἐν τῷ νῦν καιρῷ αἵρετιεῖ με ὁ ἀνὴρ μου· τέ-
 τοκα γὰρ αὐτῷ υἱοὺς ἕξ. Καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα αὐ-
 15 τοῦ Ζαβουλών». Λοιπὸν, φησὶν, ἐπέραστος ἔσομαι
 καὶ γὰρ ἀνδρὶ μου· ἔτεκον γὰρ ἕξ υἱούς. Διὰ τοῦτο ἐκά-
 λεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ζαβουλών. «Ἐτεκε δὲ καὶ θυ-
 γατέρα, καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα αὐτῆς Δεῖνα».

«Ἐμνήσθη δὲ ὁ Θεός», φησί, «τῆς Ραχήλ, καὶ
 20 ἐπήκουσεν αὐτῆς, καὶ ἤνοιξεν αὐτῆς τὴν μήτραν.
 Καὶ συνέλαβε, καὶ ἔτεκε τῷ Ἰακώβ υἱόν. Εἶπε δὲ
 Ραχήλ· ἀφειλέ μοι ὁ Θεὸς τὸ ὄνειδος. Καὶ ἐκάλεσε
 τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰωσήφ, λέγουσα· προσέθετό μοι ὁ Θε-
 ὸς υἱὸν ἕτερον». «Ἀφειλέ μοι», φησὶν, «ὁ Θεὸς τὸ
 25 ὄνειδος»· ἔλυσε τὴν στείρωσιν, κατηλλάγη, καὶ διή-
 γειρέ μου πρὸς παιδοποιίαν τὴν μήτραν, καὶ ἠλευθέ-
 ρωσέ με τοῦ ὄνειδισμοῦ. «Καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ
 Ἰωσήφ, λέγουσα· προσέθετό μοι ὁ Θεὸς υἱὸν ἕτερον».
 Ὅρας πῶς αἱ τοῦ Θεοῦ ὑποσχέσεις κατὰ μικρὸν εἰς
 30 ἔργον ἐξήεσαν; Ἴδου γὰρ ἀθρόον πόσων παιδῶν χο-
 ρὸν ὁ δίκαιος ἔσχε διὰ τὴν τοῦ Θεοῦ περὶ αὐτὸν πρό-
 νοιαν. Ἐπειδὴ γὰρ πολλὴν τὴν ὑπομονὴν ἐπεδείξατο
 ἐν δεκατέσσερσιν ἔτεσι τὴν δουλείαν ἀσπαζόμενος,

12. Τὸ ὄνομα Ζαβουλών σημαίνει· Κατοίκησις. Τοῦτο ἐκφράζει τὴν ἐπιθυμίαν τῆς Λείαν νὰ κατοικήσῃ μαζί με τὸν Ἰακώβ.

13. Τὸ ὄνομα Δεῖνα σημαίνει· Κρίσις.

14. Τὸ ὄνομα Ἰωσήφ σημαίνει· Προσθήκη.

ἔλαβον ὡς ἀντάλλαγμα σήμερον διὰ τοὺς μανδραγόρας τοῦ υἱοῦ μου. Καὶ ἐκοιμήθη», λέγει ἡ Γραφή, «μέ αὐτὴν κατὰ τὴν νύκτα ἐκείνην. Καὶ ὁ Θεὸς ἤκουσε τὴν προσευχὴν τῆς Λείας καὶ αὐτὴ συνέλαβε καὶ ἐγέννησε πέμπτον υἱόν. Καὶ ἡ Λεία εἶπεν· Ὁ Θεὸς με ἔδωσεν ἀνταμοιβήν, διότι ἔδωσα τὴν δούλην μου εἰς τὸν ἄνδρα μου. Καὶ ὠνόμασεν αὐτὸν Ἰσαχάρ, τὸ ὁποῖον σημαίνει μισθός». «Ἦκουσεν ὁ Θεός», λέγει, «τὴν προσευχὴν τῆς Λείας». Ἐπειδὴ ἔβλεπεν, ὅτι αὐτὴ ἦτο πολὺ στενοχωρημένη καὶ παρηγκωνισμένη, ἤκουσεν ὁ Θεός τὴν προσευχὴν τῆς καὶ ἐγέννησε καὶ εἶπεν· ἔλαβον ἀνταμοιβὴν ἀπὸ τὸν Θεόν, διότι ἔδωσα εἰς τὸν ἄνδρα μου τὴν δούλην μου. Διὰ τοῦτο ὠνόμασεν αὐτὸν Ἰσαχάρ. «Καὶ ἡ Λεία συνέλαβε καὶ πάλιν καὶ ἐγέννησε τὸν ἕκτον υἱόν. Καὶ εἶπεν ἡ Λεία. Ὁ Θεὸς μου ἐχάρισεν ἓνα καλὸ δῶρον. Τώρα πλέον θὰ με προτιμᾷ ὁ ἄνδρας μου, διότι ἐγέννησα εἰς αὐτὸν ἕξ υἱούς. Καὶ ὠνόμασεν αὐτὸν Ζαβουλών»¹². Ἀπὸ τώρα καὶ εἰς τὸ ἐξῆς, λέγει, θὰ εἶμαι πολὺ ἀγαπητὴ καὶ ἐγὼ εἰς τὸν ἄνδρα μου, διότι ἐγέννησα ἕξ υἱούς. Διὰ τοῦτο καὶ ὠνόμασεν αὐτὸν Ζαβουλών. «Καὶ ἔπειτα ἡ Λεία ἐγέννησε καὶ θυγατέρα καὶ ὠνόμασεν αὐτὴν Δεῖνα»¹³.

«Καὶ ὁ Θεὸς ἐνεθυμήθη τὴν Ραχήλ», λέγει, «ἤκουσε τὴν προσευχὴν τῆς καὶ κατέστησεν αὐτὴν γόνιμον. Καὶ συνέλαβεν ἡ Ραχήλ καὶ ἐγέννησεν εἰς τὸν Ἰακώβ υἱόν. Καὶ εἶπεν ἡ Ραχήλ. Ὁ Θεὸς ἀφήρесе τὴν ἐντροπὴν τῆς ἀτεκνίας μου. Καὶ ὠνόμασεν αὐτὸν Ἰωσήφ¹⁴ λέγουσα· Ὁ Θεὸς νὰ προσθέσῃ εἰς ἐμέ καὶ ἄλλον υἱόν». «Ὁ Θεὸς μου ἀφήρесе», λέγει, «τὴν ἐντροπὴν τῆς ἀτεκνίας μου». Ἐλυσε τὴν στείρωσιν, ἔγινεν εὐνοϊκὸς εἰς ἐμέ καὶ με κατέστησε γόνιμον καὶ με ἀπήλλαξεν ἀπὸ τὴν κατασχύνην. «Καὶ ὠνόμασεν αὐτὸν Ἰωσήφ λέγουσα· νὰ μου προσθέσῃ ὁ Θεὸς καὶ ἄλλον υἱόν». Βλέπεις πῶς πραγματοποιοῦνται ὀλίγον κατ' ὀλίγον αἱ ὑποσχέσεις τοῦ Θεοῦ; Ἴδου λοιπὸν πόσα τέκνα ἀπέκτησεν ὁ δίκαιος ἐξ αἰτίας τῆς προνοίας τοῦ Θεοῦ πρὸς αὐτὸν Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἔδειξεν ὁ Ἰακώβ μεγάλην ὑπομονὴν κατὰ τὰ δέκα τέσσαρα ἔτη, κατὰ τὰ

διὰ τοῦτο καὶ ὁ τῶν ὅλων Θεὸς ἀμειβόμενος τοῦ δικαίου τὸ φιλόθεον, εἰς τοσοῦτον αὐτὸν αὐξηθῆναι παρεσκεύασεν, ὡς ἐπίφθονον γενέσθαι λοιπόν, ὡς ἐκ τῶν ἐξῆς μαθησόμεθα, οἷς ἐβουλόμην ἐπεξελεθεῖν.

5   6. Ἄλλ' ἵνα μὴ εἰς πολὺ μῆκος τὸν λόγον ἐκτείνοντες παρενοχλεῖν δόξωμεν τῇ ὑμετέρα ἀγάπῃ, εἰδοκεῖ, τὰ λειπόμενα εἰς τὴν ἐξῆς ταμιευσάμενοι, τὸν λόγον ἐνταῦθα καταπαύσωμεν, ἐκεῖνο παραινέσαντες ὑμῶν τῇ ἀγάπῃ, μεμνήσθαι τῶν εἰρημένων, ζηλοῦν
10 τῶν παλαιῶν τὴν ἀρετὴν, οὕτω τοὺς παῖδας ἑαυτῶν ἐκδιδόναι, οὕτω τὰς θυγατέρας τοῖς νυμφίοις παραδιδόναι, οὕτω διὰ τῆς οἰκείας ἀρετῆς τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ εὐνοίαν ἐπισπάσασθαι. Ὅταν γὰρ ἐκεῖνος ἡμῖν εὐμενῆς ᾖ, καὶ ἐπ' ἀλλοτρίας ὤμεν, καὶ πάντων ἔ-
15 ρημοι, καὶ μηδενὶ γνώριμοι, πάντων ἐσόμεθα περιφανέστεροι. Οὐδὲν γὰρ μακαριστότερον ἀνδρὸς ὑπὸ τῆς ἄνωθεν χειρὸς βοηθουμένου. Ἐκείνης γὰρ ἀπολαύων τῆς συμμαχίας καὶ ὁ μακάριος Ἰακώβ ἐπὶ τοσαύτην κατὰ μικρὸν ἠὐξήθη περιφάνειαν, ὡς καὶ αὐτοῖς τοῖς
20 ὑποδεξαμένοις ἐπίφθονος γενέσθαι.

Τοῦτο τοίνυν καὶ ἡμεῖς σπουδάζωμεν, ὥστε τῆς ἐκεῖθεν ἀξιοῦσθαι βοηθείας, καὶ μὴ πρὸς τὰς ἀνθρωπίνας καταφεύγωμεν δυναστείας, μηδὲ τὴν τούτων προστασίαν διώκωμεν· οὐδὲν γὰρ ταύτης ἐπισφαλές-
25 στερον· καὶ τοῦτο ἡ πείρα τῶν πραγμάτων ἡμᾶς ἱκανὴν διδάξει. Καὶ γὰρ ὁρῶμεν καθ' ἑκάστην ἡμέραν ὀξυρρόπους τὰς μεταβολάς, καὶ εἰς τὸ ἐναντίον ἅπαντα περιτρεπόμενα, καὶ τὸν ἐν τῇ ἀνωτάτῳ εὐημερία πρὸ μικροῦ τυγχόνοντα, ἀθρόον εἰς ἐσχάτην δυσπρα-
30 γίαν καταφερόμενον, καὶ τὰ τῶν καταδίκων πολλάκις ὑπομένοντα. Ποίας οὖν ἂν εἶη παρανοίας τούτων μεταδιώκειν τὴν προστασίαν τῶν ἐν τοσαύτῃ ἀδηλίᾳ

ὅποια εἰργάζετο εἰς τὸν Λάβαν, διὰ τοῦτο καὶ ὁ Θεὸς τοῦ παντός ἀμείβων τὴν εὐσέθειαν τοῦ δικαίου τὸν ἔκανε νὰ ἀποκτήσῃ τόσους ἀπογόνους, ὥστε νὰ προκαλέσῃ τὸν φθόνον, ὅπως θὰ μάθωμεν εἰς τὰ ἐπόμενα, τὰ ὅποια θὰ ἤθελον νὰ ἐξετάσωμεν μαζί.

6. Ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ φανῶ ὅτι ἐκμεταλλεύομαι τὴν ἀγάπην σας, ἐὰν ἐπεκτείνωμεν πολὺ τὴν ὀμιλίαν μας, διὰ τοῦτο, ἐὰν σᾶς φαίνεται καλόν, ἃς ἀφήσωμεν τὰ ὑπόλοιπα δι' αὔριον καὶ ἃς σταματήσωμεν ἐδῶ τὴν ὀμιλίαν μας, ἀφοῦ συμβουλεύσω εἰς τὴν ἀγάπην σας ἐκεῖνο, τὸ νὰ ἐνθυμῆσθε δηλαδὴ ὅσα εἶπομεν, νὰ μιμῆσθε τὴν ἀρετὴν τῶν παλαιῶν, νὰ νυμφεύετε ὅπως ἐκεῖνοι τοὺς υἱοὺς σας, νὰ ὑπανδρεύετε τὰς θυγατέρας σας ὅπως ἐκεῖνοι, καὶ ἔτσι νὰ κερδίσετε τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ μὲ τὰς ἐναρέτους πράξεις σας. Διότι ὅταν ὁ Θεὸς εἶναι μὲ τὸ μέρος μας, καὶ ἂν ἀκόμη εἶμεθα εἰς ξένον τόπον, καὶ ἂν εἶμεθα τελείως μόνοι, καὶ ἂν ἄγνωστοι εἰς ὅλους, ὅμως θὰ εἶμεθα οἱ περισσότερον ἐνδοξοὶ ἀπὸ ὅλους. Διότι δὲν ὑπάρχει τίποτε τὸ εὐτυχέστερον ἀπὸ ἄνθρωπον, ὁ ὅποιος βοηθεῖται ἐκ τῶν ἄνω. Καθ' ὅσον καὶ ὁ μακάριος Ἰακώβ εἶχεν ἐκείνην τὴν βοήθειαν καὶ ἔφθασεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον εἰς τόσῃν δόξαν, ὥστε νὰ τὸν φθονήσουν καὶ αὐτοί, οἱ ὅποιοι τὸν ἐδέχθησαν.

Αὐτὸ λοιπὸν ἃς ἐπιδιώκωμεν καὶ ἡμεῖς ὥστε νὰ γίνωμεν ἄξιοι ἐκείνης τῆς βοηθείας καὶ νὰ μὴ καταφεύγωμεν πρὸς τὴν δύναμιν τῶν ἀνθρώπων, οὔτε νὰ ἐπιδιώκωμεν τὴν προστασίαν ἀπὸ ἐκείνους, διότι δὲν ὑπάρχει τίποτε περισσότερον ἐπισφαλὲς ἀπὸ αὐτήν. Καὶ τοῦτο εἶναι δυνατὸν νὰ μᾶς τὸ διδάξῃ ἡ πείρα τῶν πραγμάτων. Βλέπομεν πράγματι καθημερινῶς ἀποτόμους μεταβολὰς καὶ ὅτι τὰ πάντα ἀνατρέπονται καὶ αὐτός ποῦ πρὶν ἀπ' ὀλίγον ἦτο εἰς τὴν καλυτέραν εὐημερίαν νὰ εὐρίσκεται ἐντὸς ὀλίγον εἰς τὴν ἐσχάτην δυστυχίαν καὶ νὰ ὑπομένη πολλὰς φορές, ὅσα ὑπομένουν οἱ κατάδικοι. Πόσῃν ἀνοησίαν φανερώνει τὸ νὰ ἐπιδιώκωμεν τὴν προστασίαν ἐκείνων, οἱ ὅποιοι εὐρίσκονται εἰς τόσον μεγάλην ἀνασφάλειαν καὶ

τυγχανόντων, καὶ οὐδὲ τὰ καθ' ἑαυτοὺς ἱκανῶν ὄντων μετὰ ἀσφαλείας διαθεῖναι; Διὸ πάσης μὲν ἀνθρωπίνης προστασίας ἑαυτοὺς ἀποστήσωμεν, μεμνημένοι καὶ τοῦ προφήτου λέγοντος· «Ἐπικατάρατος
5 ἄνθρωπος, ὃς τὴν ἐλπίδα ἔχει ἐπ' ἄνθρωπον». Ὁρᾷς ὅτι ὁ τοιοῦτος οὐ μόνον ἀνόητος, ἀλλὰ καὶ ἐπικατάρατος, ἅτε δὴ καταλιπὼν τὸν τῶν ἀπάντων Δεσπότην, καὶ πρὸς τὸν ὁμόδουλον τρέχων, τὸν οὐδὲ ἑαυτῷ ἀρκέσαι δυνάμενον;

10 Φεύγωμεν τοίνυν τὴν κατάραν ταύτην, παρακαλῶ, καὶ τὴν ἐλπίδα πᾶσαν ἐπὶ τὸν Θεὸν μεταστήσωμεν. Αὕτη γὰρ βεβαία καὶ ἀκίνητος καὶ μεταβολὴν οὐκ ἐπιδεχομένη, καθάπερ ἡ ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων. Ἡ γὰρ θάνατος ἐνταῦθα διέκοψε τὴν προστασίαν, καὶ γυμνοὺς καὶ ἐρήμους γενέσθαι παρεσκεύασε τοὺς ἐπὶ
15 τοῦτον καταφεύγοντας· ἢ καὶ πρὸ τοῦ θανάτου μεταβολὴ πραγμάτων ἐπελθοῦσα, ἅπαντα ἄκυρα ἀμφοῖν πεποίηκε. Καὶ τούτων τῶν παραδειγμάτων πᾶς γέμει ὁ βίος. Διὸ οὐδὲ συγγνώμης εἰσὶν ἄξιοι, οἱ μετὰ τὴν
20 τοσαύτην πείραν ἔτι ἀνθρωπίνῃ προστασίᾳ προστετηκότες, καὶ πολλάκις ὑπ' αὐτῶν τῶν δοκούντων εἶναι προστατῶν τὰ μυρία δεινὰ ὑπομένοντες.

Τοσαύτη γὰρ τῆς κακίας ἢ ὑπερβολή, ὡς καὶ τοὺς θεραπεύοντας τοῖς ἐναντίοις ἀμείβεσθαι. Ἐπὶ
25 δὲ τοῦ τῶν ὄλων Θεοῦ ἅπαν τοῦναντίον· καὶ ἀγνωμονοῦντας ἡμᾶς ἐκάστοτε εὐεργετεῖ, καὶ τὴν οἰκείαν ἀπονέμει προστασίαν, οὐ πρὸς τὴν ἡμετέραν ὄρων ἀγνωμοσύνην, ἀλλὰ τὴν οἰκείαν ἐν ἅπασι φιλανθρωπίαν μιμούμενος· ἥς γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἀπολαῦσαι,
30 χάριτι καὶ φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ, ἅμα τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, δόξα, κράτος, τιμὴ, νῦν καὶ αἰεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

δὲν ἠμποροῦν νὰ τακτοποιήσουν τὰ ἰδικὰ των ζητήματα μὲ βεβαιότητα; Διὰ τοῦτο ἄς ἀπομακρυνθοῦμεν ἀπὸ κάθε ἀνθρωπίνην προσασίαν ἐνθυμούμενοι καὶ τὸν προφήτην, ὁ ὁποῖος λέγει· «Ἐπικατάρατος ὁ ἄνθρωπος ποῦ στηρίζει τὰς ἐλπίδας του εἰς ἄλλον ἄνθρωπον»¹⁵. Βλέπεις ὅτι ὁ παρόμοιος ἄνθρωπος ὄχι μόνον δὲν εἶναι ἀνόητος, ἀλλὰ καὶ ἐπικατάρατος, διότι ἐγκαταλείπει τὸν Κύριον τοῦ παντός καὶ τρέχει πρὸς τὸν σύνδουλόν του, ποῦ δὲν ἠμπορεῖ οὔτε τὸν ἑαυτὸν του νὰ ὑπερασπίσῃ;

Ἄς ἀποφεύγωμεν λοιπόν, παρακαλῶ, αὐτὴν τὴν κατάραν καὶ ἄς στηρίξωμεν τὴν κάθε ἐλπίδα μας εἰς τὸν Θεόν. Διότι αὐτὴ εἶναι σίγουρη καὶ σταθερὰ καὶ δὲν ἐπιδέχεται μεταβολὴν, ὅπως ἡ ἀνθρωπίνη. Καθ' ὅσον ἢ ὁ θάνατος διέκοψεν ἐδῶ τὴν προσασίαν καὶ κατέστησεν αὐτοὺς ποῦ κατέφευγον εἰς τὸν θανόντα, γυμνοὺς καὶ ἐρήμους, ἢ καὶ πρὶν ἀπὸ τὸν θάνατον κάποια ἀπρόβλεπτος μεταβολὴ τῶν πραγμάτων κατέστησεν ἀκύρους τὰς συμφωνίας. Καὶ ὀλόκληρος ἡ ζωὴ εἶναι πλήρης ἀπὸ τέτοια παραδείγματα. Διὰ τοῦτο οὔτε συγγνώμης εἶναι ἄξιοι αὐτοὶ ποῦ μετὰ ἀπὸ τόσην πείραν παραμένουν ἀκόμη ὑπὸ τὴν ἀνθρωπίνην προσασίαν, ἂν καὶ πολλάς φορές ἔχουν ὑποφέρει ἀναρίθμητα κακὰ ἀπὸ τοὺς ἰδίους τοὺς θεωρουμένους προστάτας των.

Τόσον δηλαδὴ εἶναι τὸ μέγεθος τῆς κακίας, ὥστε καὶ αὐτούς, οἱ ὁποῖοι τὴν ὑπηρετοῦν, τοὺς ἀμείβει μὲ τὰ ἀντίθετα. Ὅσον ἀφορᾷ δὲ τὸν Θεόν τοῦ παντός μὲ αὐτὸν συμβαίνει τελείως τὸ ἀντίθετον. Μᾶς εὐεργετεῖ δηλαδὴ πάντοτε, καὶ ἂν ἀκόμη εἴμεθα ἀγνώμονες, καὶ μᾶς προσφέρει τὴν προσασίαν του χωρὶς νὰ δίδῃ σημασίαν εἰς τὴν ἰδικὴν μας ἀγνωμοσύνην, ἀλλὰ ἀποδεικνύων παντοῦ τὴν ἰδικὴν του φιλανθρωπίαν, τὴν ὁποῖαν εἶθε ν' ἀπολαύσωμεν ὅλοι ἡμεῖς μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποῖου εἰς τὸν Πατέρα συγχρόνως καὶ εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει ἡ δόξα, ἡ δύναμις, καὶ ἡ τιμὴ, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἄμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΝΖ'

(Γεν. 30. 25 - 31, 55)

5 «Ἐγένετο δὲ ὡς ἔτεκε Ραχὴλ τὸν Ἰωσήφ, εἶπεν ὁ Ἰακώβ τῷ Λάβαν· ἀπόστειλόν με, ἵνα ἀπέλθω εἰς τὸν τόπον μου καὶ εἰς τὴν γῆν μου».

1. Τὰ λειπόμενα τῶν χθὲς εἰρημένων ἀναγκαῖον ἀποδοῦναι σήμερον τῇ ὑμετέρα ἀγάπῃ, ἵνα καὶ ἐκ τῶν νῦν λεγομένων καὶ τὴν τοῦ Θεοῦ κηδεμονίαν, ἣν περὶ τὸν Ἰακώβ ἐπεδείκνυτο, καὶ τὸ τοῦ δικαίου φι-
10 λόθειον καταμαθόντες, ζηλώσωμεν τοῦ ἀνδρὸς τὴν ἀρετὴν. Οὐδὲ γὰρ ἀπλῶς ἡμῖν τὰς ἱστορίας ταύτας ἀναγράπτους ἢ τοῦ Πνεύματος χάρις γενέσθαι παρεσκεύασεν, ἀλλ' ἵνα πρὸς μίμησιν ἡμᾶς διεγείρη καὶ ζῆλον τῶν ἐναρέτων ἀνδρῶν. Ὅταν γὰρ ἀκούσωμεν
15 τοῦ μὲν τὴν ὑπομονήν, τοῦ δὲ τὴν σωφροσύνην, ἑτέρου τὸ περὶ τὴν φιλοξενίαν ἔτοιμον, καὶ ἑκάστου τὴν πολλὴν ἀρετὴν, καὶ ὅπως τούτων ἕκαστος διέλαμψε καὶ περιφανέστερος γέγονεν, εἰς ὅμοιον διεγειρόμεθα ζῆλον. Φέρε οὖν καὶ τὰ λειπόμενα τῆς κατὰ τὸν δί-
20 καιον τοῦτον ἱστορίας σήμερον ἐπελθόντες, τέλος ἐπιθῶμεν τῷ λόγῳ.

«Ἐγένετο δέ», φησὶν, «ὡς ἔτεκε Ραχὴλ τὸν Ἰωσήφ, εἶπεν Ἰακώβ τῷ Λάβαν· ἀπόστειλόν με, ἵνα ἀπέλθω εἰς τὸν τόπον μου καὶ εἰς τὴν γῆν μου. Ἀπό-
25 δος μοι τὰς γυναῖκας καὶ τὰ παιδιά μου, περὶ ὧν δεδούλευκά σοι». Ὅρα τοῦ δικαίου τὴν πολλὴν εὐγνωμοσύνην, πῶς ὄρων ἐναργῆ τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ εὐνοίαν περὶ αὐτόν, οὐδὲν μέγα ἐφρόνησε κατὰ τοῦ Λάβαν, ἀλλὰ μετὰ πολλῆς τῆς ἐπιεικείας φησὶν, «Ἀ-

Ο Μ Ι Λ Ι Α Ν Ζ´

(Γεν. 30. 25 - 31, 55)

«Καὶ ὅταν ἡ Ραχήλ ἐγέννησε τὸν Ἰωσήφ, ὁ Ἰακώβ εἶπεν εἰς τὸν Λάβαν· Νὰ μοῦ ἐπιτρέψης νὰ ἀπέλθω εἰς τὴν πατρίδα μου καὶ εἰς τὴν χώραν μου».

1. Εἶναι ἀνάγκη νὰ παρουσιάσω εἰς τὴν ἀγάπην σας σήμερον τὰ ὑπόλοιπα ἀπ' ὅσα εἶπα χθές, ὥστε, ἀφοῦ μάθωμεν καὶ ἀπὸ αὐτὰ πού λέγομεν τώρα καὶ τὴν πρόνοιαν πού ἔδειχεν ὁ Θεὸς πρὸς τὸν Ἰακώβ καὶ τὴν εὐσέβειαν τοῦ δικαίου, νὰ γίνωμεν ζηλωταὶ τῆς ἀρετῆς αὐτοῦ τοῦ ἀνδρός. Διότι ἡ χάρις τοῦ ἁγίου Πνεύματος δὲν ἐπέτρεψε χωρὶς λόγον νὰ μᾶς παραδοθοῦν γραπτῶς αἱ ἱστορίαι αὐταί, ἀλλὰ διὰ νὰ μιμηθῶμεν καὶ νὰ ἀκολουθήσωμεν τὸ παράδειγμα τῶν ἐναρέτων ἀνδρῶν. Ὅταν δηλαδὴ μάθωμεν τὴν ὑπομονὴν τοῦ ἐνός, τὴν σωφροσύνην τοῦ ἄλλου, τὴν αὐθόρμητον φιλοξενίαν τοῦ ἄλλου καὶ τὴν πολλὴν ἀρετὴν τοῦ καθενός καὶ τὸν τρόπον, μὲ τὸν ὁποῖον ὁ καθένας ἔλαμψε καὶ ἔγινε περισσότερον ἔνδοξος, τότε θὰ μεγαλώσῃ καὶ ὁ ἰδικός μας ζῆλος. Ἐμπρὸς λοιπόν νὰ τελειώσωμεν σήμερον τὸν λόγον μας, ἀφοῦ ἐξετάσωμεν καὶ τὴν ὑπόλοιπον ἱστορίαν τὴν σχετικὴν μὲ τὸν δίκαιον.

«Καὶ συνέβη», λέγει, «ὅταν ἐγέννησεν ἡ Ραχήλ τὸν Ἰωσήφ, εἶπεν ὁ Ἰακώβ εἰς τὸν Λάβαν· Νὰ μοῦ ἐπιτρέψης νὰ ἀπέλθω εἰς τὴν πατρίδα μου καὶ εἰς τὴν χώραν μου. Δός μου τὰς γυναῖκάς μου καὶ τὰ τέκνα μου, διὰ τοὺς ὁποίους ἐδούλευσα εἰς σέ». Πρόσεχε τὴν πολὺ καλὴν διάθεσιν τοῦ δικαίου, πῶς δηλαδὴ, ἂν καὶ ἔβλεπε τὴν πρὸς αὐτὸν συνεχῆ εὐνοίαν τοῦ Θεοῦ, ὅμως δὲν περιεφρόνησε τὸν Λάβαν, ἀλλὰ εἶπεν εἰς αὐτὸν μὲ πολλὴν

πόστειλόν με, ἵνα ἀπέλθω». Ἐπιεικείας
 ἰσχυρότερον, καὶ οὐδὲν ταύτης δυνατώτερον. Ὅρα
 γοῦν, ἐπειδὴ προλαβὼν τῇ ἐπιεικείᾳ ἐχρήσατο, ὅπως
 καὶ τὸν Λάβαν παρεσκεύασε μετὰ πολλῆς τῆς εὐγνω-
 5 μοσύνης τὴν πρὸς αὐτὸν ἀπόκρισιν ποιήσασθαι. «Εἶ-
 πε γὰρ αὐτῷ», φησί, «Λάβαν· εἰ εὖρον χάριν ἐναν-
 τίον σου· οἰωνισάμην ἄν· εὐλόγησε γὰρ με ὁ Θεὸς ἐπὶ
 τῇ σῇ εἰσόδῳ. Διάστειλον τὸν μισθόν σου πρὸς με,
 καὶ δώσω». Οὐκ ἄγνοῶ, φησὶν, ὅτι μετὰ τὴν σὴν πα-
 10 ρουσίαν πλουσίως ἀπήλαυσα τῆς παρὰ τοῦ Θεοῦ εὐ-
 νοίας. Ἐπεὶ οὖν αἰσθάνομαι τῆς εὐεργεσίας, ἧς διὰ
 τὴν σὴν παρουσίαν ἔτυχον, ὃν βούλει μισθὸν πρότει-
 νον, καὶ γὰρ ἐτοίμως παρέξω.

Σκόπει πόσον ἐστὶν ἐπιείκεια, καὶ μὴ ἀπλῶς πα-
 15 ραδράμωμεν τὸ εἰρημένον· ἀλλ' ἐννόησον ὅτι οὐδὲ
 μνήμην ποιησαμένου τοῦ δικαίου, οὐδὲ ἐπιζητήσαν-
 τος τὸν μισθὸν τῶν καμάτων, ἀλλὰ τοῦτο μόνον εἰρη-
 κότος, ὅτι «Ἀπόδος μοι τὰς γυναῖκας καὶ τὰ παιδιά,
 ὑπὲρ ὧν δεδούλευκά σοι», ἵνα ἀπέλθω, ἐκεῖνος αἰδε-
 20 σθεὶς τοῦ δικαίου τὴν πολλὴν ἐπιείκειαν, φησὶν· εἶ-
 πὲ τίνα βούλει μισθὸν παρ' ἐμοῦ σοι δοθῆναι, καὶ τοῦ-
 τον προθύμως δώσω. Μὴ γὰρ οὐ σὺν αὐτῷ ἦσαν αἱ
 γυναῖκες καὶ τὰ παιδιά; Τίνος οὖν ἔνεκεν ἔλεγεν·
 «Ἀπόδος μοι τὰς γυναῖκας καὶ τὰ παιδιά»; Τὴν προσ-
 25 ἤκουσαν αὐτῷ τιμὴν ἀπονέμων, καὶ τὸν οἰκεῖον τρό-
 πον διὰ πάντων ἐμφαίνων, καὶ μετ' ἐλευθερίας τὴν
 ἀναχώρησιν ποιήσασθαι βουλόμενος. Ὅρα γοῦν ἐκ
 τῶν ρημάτων τούτων ὅπως ἐφελκύσατο τὸν Λάβαν,
 ὥς καὶ μισθὸν ἐπαγγείλασθαι προσθεῖναι, καὶ τούτῳ
 30 αὐτῷ ἐπιτρέψαι τὴν αἵρεσιν.

Τί οὖν ὁ δίκαιος; Ὅρα πάλιν τῆς αὐτοῦ ἐπιεικεί-
 ας τὴν ὑπερβολὴν, καὶ ὅπως οὐδὲ οὕτως ἐπαχθῆς γί-
 νεται καὶ φορτικὸς τῷ Λάβαν. Ἄλλὰ τί; Πάλιν αὐ-
 τὸν μάρτυρα καλεῖ τῆς εὐγνωμοσύνης αὐτοῦ, καὶ τῆς

καλωσύνην· «Νὰ μοῦ ἐπιτρέψῃς νὰ ἀπέλθω». Πράγματι δὲν ὑπάρχει τίποτε τὸ ἰσχυρότερον καὶ δυνατώτερον ἀπὸ τὴν καλὴν θέλησιν. Πρόσεχε λοιπὸν μὲ ποῖον τρόπον ἔκανε τὸν Λάβαν νὰ τοῦ ἀπαντήσῃ μὲ εὐγνωμοσύνην, ἀφοῦ πρῶτος αὐτὸς ὠμίλησε μὲ καλωσύνην. Διότι λέγει, «Εἶπεν εἰς αὐτὸν ὁ Λάβαν· Παρακαλῶ νὰ εὐρω χάριν ἔμπροσθέν σου. Ἔμαθα ἀπὸ οἰωνούς, ὅτι ἐξ αἰτίας σου μὲ εὐλόγησεν ὁ Θεός. Ὅρισε τί ἀμοιβὴν θέλεις καὶ θὰ σοῦ τὴν δώσω». Δὲν ἀγνοῶ, λέγει, ὅτι μὲ τὴν ἰδικὴν σου παρουσίαν ἀπήλαυσα τὴν πλουσίαν χάριν τοῦ Θεοῦ. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἀντιλαμβάνομαι τὴν εὐεργεσίαν, τὴν ὁποίαν εὐρον ἐξ αἰτίας τῆς ἰδικῆς σου παρουσίας, διὰ τοῦτο πρότεινε, τί ἀμοιβὴν θέλεις καὶ ἐγὼ θὰ σοῦ δώσω αὐτὴν μὲ μεγάλην προθυμίαν.

Σκέψου πόσον μεγάλο πρᾶγμα εἶναι ἡ καλωσύνη καὶ ἄς μὴ προσπεράσωμεν χωρὶς προσοχὴν αὐτὸ πού ἐλέχθη. Σκέψου ὅμως ὅτι, ἂν καὶ δὲν ἀνέφερε τίποτε ὁ δίκαιος καὶ ἂν καὶ δὲν ἐζήτησεν ἀμοιβὴν διὰ τοὺς κόπους του, ἀλλ' εἶπε μόνον αὐτὸ, δηλαδὴ «Δός μου τὰς γυναῖκάς μου καὶ τὰ τέκνα μου, διὰ τοὺς ὁποίους ἐδούλευσα εἰς σέ», καὶ νὰ ἀπέλθω, ἐκεῖνος ὅμως ἐντραπείς διὰ τὴν πολλὴν καλωσύνην τοῦ δικαίου λέγει. Νὰ μοῦ εἰπῆς ποίαν ἀμοιβὴν θέλεις ἀπ' ἐμέ καὶ ἐγὼ θὰ σοῦ δώσω αὐτὴν μὲ πολλὴν προθυμίαν. Μήπως δηλαδὴ δὲν ἦσαν μαζί του αἱ γυναῖκες καὶ τὰ τέκνα του; Διατί λοιπὸν ἔλεγε, «Δός μου τὰς γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα μου»; Διότι ἤθελε νὰ τοῦ ἀπονείμῃ τὴν πρέπουσαν τιμὴν, νὰ φανερώσῃ μὲ τὸ κάθε τι τὸν χαρακτῆρα του καὶ νὰ ἀναχωρήσῃ ἄνευ ὑποχρεώσεων. Πρόσεχε λοιπὸν πῶς προσείλκυσε τὴν εὐνοίαν τοῦ Λάβαν μὲ τοὺς λόγους αὐτούς, ὥστε νὰ ὑποσχεθῇ, ὅτι θὰ δώσῃ εἰς αὐτὸν ἀμοιβὴν καὶ θὰ ἐπιτρέψῃ εἰς αὐτὸν τὸν ἴδιον νὰ κάμῃ τὴν ἐκλογὴν.

Τί λοιπὸν ἀπήντησεν ὁ δίκαιος; Βλέπε πάλιν τὸ μέγεθος τῆς καλωσύνης του καὶ μὲ ποῖον τρόπον δὲν γίνεται ἐπαχθὴς καὶ φορτικὸς εἰς τὸν Λάβαν. Ἄλλὰ τί κάνει; Καλεῖ πάλιν αὐτὸν μάρτυρα τῆς εὐγνωμοσύνης του καὶ

ἐν τῷ χρόνῳ παντὶ γενομένης παρ' αὐτῷ εὐνοίας πε-
 ρὶ τὴν δουλείαν. «Σὺ γινώσκεις», φησὶν, «ἃ δεδού-
 λευκά σοι, καὶ ὅσα ἦν κτήνη σου μετ' ἐμοῦ. Μικρὰ
 γὰρ ἦν ὅσα σοι ἐναντίον ἐμοῦ, καὶ ηὔξηθη εἰς πλῆθος,
 5 καὶ εὐλόγησέ σε Κύριος ἐπὶ τῷ ποδί μου· νῦν οὖν
 πότε ποιήσω καὶ γὰρ ἐμαυτῷ οἶκον;». Σὲ μάρτυρα, φη-
 σί, καλῶ τῶν καμᾶτων τῶν ἐμῶν. Οἶδας γὰρ πῶς
 μετ' εὐνοίας τὰ παρ' ἐμαυτοῦ ἅπαντα ἐπεδειξάμην,
 καὶ ὅπως εὐαρίθμητα λαβὼν τὰ θρέμματά σου, τῇ ἐπι-
 10 μελείᾳ τῇ ἐμαυτοῦ καὶ τῇ ἀγρυπνίᾳ εἰς πλῆθος αὐτὰ
 ἐπιδοῦναι πεποίηκα. Εἶτα ἐπιδεικνὺς ἑαυτοῦ τὸ φι-
 λόθεον, φησὶν· «Εὐλόγησε γὰρ σε Κύριος ἐπὶ τῷ πο-
 δὶ μου· νῦν οὖν πότε ποιήσω καὶ γὰρ ἐμαυτῷ οἶκον;».

Οἶδας καὶ αὐτὸς ὅτι μετὰ τὴν ἐμὴν παρουσίαν ἡ
 15 ἄνωθεν χάρις ηὔξησέ σου τὴν περιουσίαν. Νῦν οὖν,
 ἐπειδὴ καὶ γὰρ τὰ παρ' ἐμαυτοῦ πάντα ἐπεδειξάμην με-
 τὰ πάσης εὐνοίας, τὴν ὑπηρεσίαν ἀποπληρώσας, καὶ
 ἡ παρὰ τοῦ Θεοῦ ροπή δήλη γέγονε, δίκαιον καὶ ἐ-
 μαυτῷ ποιῆσαι οἶκον. Τί δέ ἐστι, «ποιῆσαι ἐμαυτῷ
 20 οἶκον»; Ἀντὶ τοῦ, ἐν ἐλευθερίᾳ λοιπὸν διάγειν, καὶ
 οἰκίας φροντίδα ἰδίας ποιήσασθαι. Ταῦτα ἀκούσας ὁ
 Λάβαν, «Ἐἶπεν αὐτῷ· Τί σοι δώσω;» ἢ τί βούλει παρ'
 ἐμοῦ σοι δοθῆναι; εἶπέ. Ὁμολογῶ γὰρ καὶ γὰρ, καὶ οὐκ
 ἀρνηθεῖην· οἶδα γὰρ ὅσα μοι ὑπῆρξε παρὰ τοῦ Θεοῦ,
 25 καὶ ὅτι εὐλόγησέ με ὁ Θεὸς τῇ σῆ εἰσόδῳ.

«Ἐἶπε δέ», φησὶν, «αὐτῷ Ἰακώβ· οὐ δώσεις μοι
 οὐδέν. Ἐὰν δὲ ποιήσης μοι τὸ ρῆμα τοῦτο, πάλιν ποι-
 30 μανῶ τὰ πρόβατά σου». Οὐδέν, φησί, βούλομαι παρὰ
 σοῦ μισθῶν ἕνεκα κομίσασθαι, ἀλλὰ τοῦτο μόνον ὃ λέ-
 γω καταδέξασθαι, καὶ «Πάλιν ποιμανῶ τὰ πρόβατά
 σου». Ὁ δὲ βούλομαι, ἔστι τοῦτο. Ὅρα τὸν δίκαιον,
 ἐπειδὴ ἐπεποίθει τῇ περὶ αὐτὸν τοῦ Θεοῦ ροπῇ, οἶαν

τῆς καλωσύνης, τὴν ὁποίαν ἐπέδειξε πρὸς αὐτὸν καθ' ὅλον τὸν χρόνον, κατὰ τὸν ὁποῖον ἐδούλευεν εἰς αὐτόν. «Σὺ γνωρίζεις», λέγει, «μέ ποῖον τρόπον ἐδούλευσα εἰς σέ καὶ πόσα ἔγιναν τὰ κτήνη σου ἐξ αἰτίας μου. Διότι ἦσαν ὀλίγα, ὅσα εἶχες πρὶν ἀπ' ἐμέ καὶ τώρα μέ τὸν ἐρχομόν μου ἐπολλαπλασιάσθησαν καὶ ἔλαβες τὴν εὐλογίαν τοῦ Κυρίου. Τώρα λοιπὸν πότε θὰ φροντίσω καὶ ἐγὼ διὰ τὴν ἰδικὴν μου οἰκίαν»; Σέ, λέγει, ἐπικαλοῦμαι ὡς μάρτυρα τῶν κόπων μου. Διότι γνωρίζεις, ὅτι ἔκαμα τὰ πάντα, ὅσον ἐξαρτᾶται ἀπ' ἐμέ, μέ ἀγάπην καὶ ὅτι, ἂν καὶ παρέλαβον ὀλιγάριθμα τὰ ζῶα σου, μέ τὴν ἰδικὴν μου φροντίδα καὶ ἐπιμέλειαν ἔκαμα αὐτὰ νὰ γίνουιν πολυάριθμα. Ἐπειτα φανερώων καὶ τὴν εὐσέβειαν του λέγει· «Μέ τὸν ἐρχομόν μου ἔλαβες τὴν εὐλογίαν τοῦ Κυρίου. Τώρα λοιπὸν πότε θὰ φροντίσω καὶ ἐγὼ διὰ τὴν ἰδικὴν μου οἰκίαν»;

Γνωρίζεις καὶ σὺ ὁ ἴδιος, ὅτι μέ τὴν ἰδικὴν μου παρουσίαν ἢ χάρις τοῦ Θεοῦ ηὔξησε τὴν περιουσίαν σου. Τώρα λοιπὸν, ἐπειδὴ καὶ ἐγὼ ἔκαμα μέ πολλὴν ἀγάπην, ὅ,τι ἤμποροῦσα, ἀφοῦ ἐτελείωσεν ἢ ἀποστολή μου, καὶ ἔγινε φανερὰ καὶ ἡ εὐλογία τοῦ Θεοῦ, πρέπει νὰ κάμω καὶ ἐγὼ τὴν ἰδικὴν μου οἰκογένειαν. Τί σημαίνει «Νὰ κάμω ἰδικὴν μου οἰκογένειαν»; Ἄντι νὰ ζῶ εἰς τὸ ἐξῆς ἐλεύθερος, νὰ φροντίζω διὰ τὴν ἰδικὴν μου οἰκογένειαν. Ὅταν ἤκουσεν αὐτὰ ὁ Λάβαν, «Εἶπεν εἰς αὐτόν· Τί νὰ σοῦ δώσω;». Ἡ νὰ μοῦ εἰπῆς σύ' τί θέλεις νὰ σοῦ δώσω; Διότι ὁμολογῶ καὶ ἐγὼ καὶ δέν θὰ ἤμποροῦσα νὰ τὸ ἀρνηθῶ. Διότι γνωρίζω, πόσα μοῦ ἔδωσεν ὁ Θεὸς καὶ πόσον μέ εὐλόγησε μέ τὸν ἐρχομόν σου.

«Καὶ εἶπεν ὁ Ἰακώβ εἰς αὐτόν», λέγει, «Δέν θὰ μοῦ δώσης τίποτε. Ἐάν θὰ μοῦ κάνης αὐτό ποῦ θὰ σοῦ εἰπῶ, θὰ συνεχίσω νὰ βόσκω τὰ πρόβατά σου». Δέν θέλω νὰ πάρω τίποτε ἀπὸ σέ, λέγει, ὡς ἀμοιβὴν, ἀλλὰ νὰ δεχθῆς αὐτό ποῦ θὰ σοῦ εἰπῶ καὶ «Θὰ συνεχίσω νὰ βόσκω τὰ πρόβατά σου». Αὐτὸ τὸ ὁποῖον θέλω, αὐτὸ εἶναι. Πρόσεχε ποῖαν πρότασιν κάνει ὁ δίκαιος πρὸς τὸν Λάβαν, ἐπει-

πρότασιν τῷ Λάβαν προτίθησι. «Παρελθέτω», φησί, «τὰ πρόβατά σου σήμερον, καὶ διαχώρισον ἐκεῖθεν πᾶν πρόβατον φαιὸν ἐν τοῖς ἄρνασι, καὶ πᾶν διάλευκον καὶ ραντὸν ἐν ταῖς αἰξίν ἔσται μοι μισθός. Καὶ 5 ἐπακούσεταιί μου ἡ δικαιοσύνη μου ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ αὖριον, ὅτι ἔστιν ὁ μισθός μου ἐνώπιόν σου· πᾶν ὃ ἂν μὴ ἦ ραντὸν καὶ διάλευκον ἐν ταῖς αἰξί, καὶ φαιὸν ἐν τοῖς ἄρνασι, κεκλεμμένον ἔσται μοι».

2. Σκόπει τοῦ δικαίου τὴν σύνεσιν. Ἐπειδὴ ἤδει, 10 ὄσης ἀξιούται τῆς ἄνωθεν εὐνοίας, καὶ ἐδόκει κατὰ τὴν τῆς φύσεως ἀκολουθίαν τοῦτο ἢ δυσχερὲς εἶναι, ἢ καὶ πάντῃ ἀδύνατον (σπάνιον ἦν γὰρ ποτε τοῦτο, ἐνηλλαγμένην εἶναι τὴν χροιάν τῶν τικτομένων), ταῦτα αἰτεῖται παρ' αὐτοῦ, ὅθεν καὶ ταχέως ἐπέδρα- 15 μεν ὁ Λάβαν τῇ αἰτήσῃ, καὶ φησιν, «Ἐστω κατὰ τὸ ρῆμά σου. Καὶ διέστειλεν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ τοὺς τράγους τοὺς ραντοὺς καὶ διαλεύκους, καὶ πάσας τὰς αἰγας τὰς ραντὰς καὶ τὰς διαλεύκους, καὶ πᾶν ὃ ἦν λευκὸν ἐπ' αὐτοῖς, καὶ πᾶν ὃ ἦν φαιὸν ἐν τοῖς ἄρνα- 20 σι, καὶ ἔδωκε διὰ χειρὸς τῶν υἱῶν αὐτοῦ· καὶ ἀπέστησεν ὁδὸν τριῶν ἡμερῶν ἀνὰ μέσον αὐτῶν καὶ ἀνὰ μέσον Ἰακώβ». Χωρίσας, φησί, τὰ ποιμνία κατὰ τὴν τοῦ Ἰακώβ πρότασιν, ἔδωκε τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ. «Ἰακώβ δὲ ἐποίμανε τὰ πρόβατα Λάβαν τὰ ὑπολειφθέν- 25 τα». Ποῖα δὴ ταῦτα; Τὰ μηδεμίαν ἔχοντα ἐν τῇ χροιά διαφορὰν. Τοῦτο δὲ πᾶν ἐγένετο, ἵνα καὶ ὁ δίκαιος διὰ τῶν πραγμάτων μάθη τοῦ Θεοῦ τὴν πολλὴν περὶ αὐτὸν κηδεμονίαν, καὶ ὁ Λάβαν ἴδη ὄσης ἀπολαύει τῆς ἄνωθεν ροπῆς ὁ Ἰακώβ.

30 «Ἐλαβε δέ», φησίν, «ἑαυτῷ ὁ Ἰακώβ ράβδον στυρακίνην χλωρὰν καὶ καρυῖνην καὶ πλατάνου, καὶ ἐλέπισεν αὐτὰς ὁ Ἰακώβ λεπίσματα λευκά, περισύρας τὸ γλωρὸν· ἐφαίνετο δὲ ἐπὶ ταῖς ράβδους τὸ λευκόν, ὃ

1. Ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὴν διήγησιν αἱ λευκαὶ καὶ ποικιλόχρωμοι αἰγες καὶ τὰ μαῦρα πρόβατα ἦσαν σπάνια. Διὰ ταῦτο ὁ Ἰακώβ ἐπρατίμησε τὰ ὀλίγα.

δὴ εἶχεν ἐμπιστοσύνην εἰς τὴν πρὸς αὐτὸν εὐλογίαν τοῦ Θεοῦ. «Ἄς περᾶσουν», λέγει, «σήμερον τὰ πρόβατά σου ἀπ' ἐμπρός μου καὶ σὺ νὰ διαχωρίσης ἀπ' αὐτὰ κάθε μαῦρον πρόβατον καὶ κάθε λευκὴν ἢ παρδαλὴν αἶγα καὶ αὐτὰ θὰ εἶναι ἡ ἀμοιβή μου. Καὶ ἡ δικαιοσύνη μου θὰ φανῆ εἰς τὸ μέλλον, ὅτι δηλαδὴ αὐτὸς θὰ εἶναι ὁ μισθός μου ἀπὸ σέ. Κάθε αἶγα, ἡ ὁποία δὲν θὰ εἶναι παρδαλὴ ἢ λευκὴ καὶ κάθε πρόβατον, τὸ ὁποῖον δὲν θὰ εἶναι μαῦρον, θὰ εἶναι κλεμμένα».

2. Πρόσεχε τὴν σύνεσιν τοῦ δικαίου. Ἐπειδὴ ἐγνώριζε πόσῃ ἀγάπῃ ἀπολαμβάνει ἐκ τῶν ἄνω καὶ ἐπειδὴ ἐφαίνετο κατὰ τοὺς φυσικοὺς νόμους, ὅτι αὐτὸ ἦτο δύσκολον ἢ καὶ ἐντελῶς ἀδύνατον (διότι ἦτο πολὺ σπάνιον κάποτε τὸ νὰ ἔχουν αὐτὰ πού ἐγεννῶντο διαφορετικὸν χρῶμα)¹, διὰ τοῦτο ζητεῖ ἀπ' αὐτὸν αὐτά. Ὡς ἐκ τούτου ὁ Λάβαν συνεφώνησεν ἀμέσως μὲ ὅσα ἐζήτησεν ὁ Ἰακώβ καὶ εἶπεν· «Ἄς γίνῃ, ὅπως σὺ θέλεις. Καὶ διεχώρισεν ὁ Λάβαν ἐκείνην τὴν ἡμέραν τοὺς παρδαλοὺς καὶ τοὺς λευκοὺς τράγους καὶ ὅλας τὰς παρδαλάς καὶ λευκάς αἶγας καὶ κάθε λευκὸν ἀπ' αὐτά, καὶ κάθε τί τὸ μαῦρον ἀπὸ τὰ πρόβατα, καὶ τὰ παρέδωσεν εἰς τοὺς υἱοὺς τοῦ Ἰακώβ. Καὶ ἔστειλεν αὐτὰ μακρὰ εἰς ἀπόστασιν τριῶν ἡμερῶν μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν αἰγοπροβάτων, τὰ ὁποῖα ἐφύλαττεν ὁ Ἰακώβ». Καὶ ἀφοῦ ἐχώρισε, λέγει, τὰ ποιμνία συμφώνως πρὸς τὴν πρότασιν τοῦ Ἰακώβ ἔδωσεν αὐτὰ εἰς τοὺς υἱοὺς του. «Ὁ δὲ Ἰακώβ ἐποίμανε τὸ ὑπόλοιπον ποιμνιον τοῦ Λάβαν». Ποῖα λοιπὸν ἦσαν αὐτά; Ἦσαν ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα δὲν εἶχον καμμίαν διαφορὰν εἰς τὸ χρῶμα. Αὐτὸ πρὸ πάντων ἐγίνε διὰ νὰ μάθῃ καὶ ὁ δίκαιος διὰ τῶν γεγονότων τὴν πρὸς αὐτὸν φροντίδα τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ ὁ Λάβαν νὰ ἴδῃ, πόσης βοηθείας ἐκ τῶν ἄνω ἐτύγγχανεν ὁ Ἰακώβ.

«Καὶ ἔλαβε», λέγει, «ὁ Ἰακώβ χλωρὰς ράβδους ἀπὸ λεύκην, ἀπὸ καρυδιὰν καὶ ἀπὸ πλάτανον καὶ ἔβγαλεν ἀπὸ αὐτάς τὸν φλοιόν, ὥστε νὰ φαίνεται τὸ λευκὸν χρῶμα τοῦ ξύλου ἐκεῖ ὅπου ἔβγαινε ὁ φλοιός καὶ ἔτσι τὸ χρῶ-

ἐλέπισε, ποικίλον. Καὶ παρέθηκε τὰς ράβδους, ἃς ἐ-
 λέπισεν, ἐν τοῖς ληνοῖς τῶν ποτιστηρίων τοῦ ὕδατος,
 ἵνα ὡς ἂν ἔλθωσι τὰ πρόβατα πιεῖν, ἐνώπιον τῶν βά-
 βδων ἐλθόντων αὐτῶν εἰς τὸ πιεῖν, ἐγκισσῆσωσι τὰ
 5 πρόβατα εἰς τὰς ράβδους. Καὶ ἐνεκίσσων τὰ πρόβατα
 εἰς τὰς ράβδους, καὶ ἔτικτον τὰ πρόβατα διάλευκα
 καὶ ποικίλα καὶ σποδοειδῆ ραντά». Ταῦτα ποιεῖ ὁ δί-
 καιος, οὐκ οἴκοθεν ὀρμώμενος, ἀλλὰ τῆς ἄνωθεν χά-
 ριτος ἐνηχούσης αὐτοῦ τῆ διανοία. Οὐδὲ γὰρ ἦν κατὰ
 10 φύσεως ἀκολουθίαν τὸ γινόμενον, ἀλλὰ πολὺ τὸ πα-
 ράδοξον καὶ ὑπερβαῖνον τὴν φυσικὴν ἀκολουθίαν ἦν.
 «Καὶ τοὺς ἀμνοὺς διέστειλε, καὶ ἔστησεν ἐναντίον
 τῶν προβάτων κριὸν διάλευκον, καὶ πᾶν ποικίλον ἐν
 τοῖς ἀμνοῖς, καὶ διεχώρισεν ἑαυτῷ ποιμνιον καθ' ἐ-
 15 αὐτόν, καὶ οὐκ ἔμιξεν αὐτὰ εἰς τὰ πρόβατα Λάβαν».
 Ἐπειδὴ λοιπὸν τοσαῦτα ἦν τὰ τικτόμενα, ἅπαντα ὅ-
 σα προσέθηκε, διεχώρισεν αὐτά, φησί, καὶ ἐποίησεν
 ἑαυτῷ ποιμνιον κατὰ μόνας.

«Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ καιρῷ, ἐν ᾧ ἐνεκίσσων τὰ
 20 πρόβατα ἐν γαστρὶ λαμβάνοντα, ἔθηκεν Ἰακώβ τὰς
 ράβδους ἐναντίον τῶν προβάτων, τοῦ ἐγκισσῆσαι αὐ-
 τὰ κατὰ τὰς ράβδους. Ἦνίκα δ' ἂν ἔτικτε τὰ πρό-
 βατα, οὐκ ἐτίθη. Ἐγένετο δὲ τὰ ἄσημα τοῦ Λάβαν,
 τὰ δὲ ἐπίσημα τοῦ Ἰακώβ· καὶ ἐπλούτησεν ὁ ἄνθρω-
 25 πος σφόδρα σφοδρῶς». Τί βούλεται ὁ διπλασιασμός;
 Τὴν πολλὴν περιουσίαν ἐστὶν ἐμφαίνων, καὶ ὅτι οὐχ
 ἀπλῶς σφόδρα ἐπλούτησεν, ἀλλὰ πολὺ σφόδρα. «Ἐ-
 γένετο γὰρ αὐτῷ», φησί, «κτήνη πολλὰ καὶ βόες καὶ
 παῖδες καὶ παιδίσκαι». Ἄλλ' ὄρα μοι πάλιν τὸν φθό-
 30 ρον τὸν ἐντεῦθεν τικτόμενον τῷ δικαίῳ. «Ἦκουσε
 γὰρ τὰ ρήματα τῶν υἱῶν Λάβαν λεγόντων· εἴληφεν
 Ἰακώβ πάντα τὰ τοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ ἐκ τῶν τοῦ
 πατρὸς ἡμῶν πεποίηκε πᾶσαν τὴν δόξαν ταύτην».

“Ορα πῶς ἡ βασκανία εἰς ἀγνωμοσύνην αὐτοὺς
 35 ἐνήγαγε, καὶ οὐκ αὐτοὺς μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν
 Λάβαν. «Εἶδε γάρ», φησὶν, «Ἰακώβ τὸ πρόσωπον

μα τῆς ράβδου ἦτο ποικίλον. Καὶ ἔβαλεν αὐτὰς τὰς ἡμιποφλοιωμένας ράβδους εἰς τὸ μέρος, ὅπου ἐποτίζοντο τὰ πρόβατα, οὕτως ὥστε, ὅταν ἔλθουν νὰ ποτισθοῦν, ἐνῶ θὰ βλέπουν τὰς ράβδους, συγχρόνως καὶ νὰ συλλαμβάνουν. Καὶ τὰ πρόβατα συνελάμβανον, ἐνῶ ἔβλεπον τὰς ράβδους, καὶ ἐγέννων πρόβατα λευκά, παρδαλά, ποικιλόχρωμα καὶ στακτιά». Ὅλα αὐτὰ τὰ κάμνει ὁ δίκαιος ὄχι ἀπὸ ἰδικὴν του πρωτοβουλίαν, ἀλλὰ ὀδηγούμενος ἀπὸ τὴν οὐράνιον χάριν. Διότι αὐτὸ ποῦ συνέβαινε, δὲν ἦτο σύμφωνον μετὰ τοὺς φυσικοὺς νόμους, ἀλλὰ πολὺ παράξενον καὶ ὑπερφυσικόν. «Καὶ διεχώρισεν ὁ Ἰακώβ τὰ ἀρνία καὶ ἔβαλεν ἐνώπιον τῶν προβάτων λευκὸν κριὸν καὶ ἔτσι τὰ περισσότερα πρόβατα ἐγεννῶντο παρδαλά. Τὰ πρόβατα αὐτὰ τὰ διεχώρισε καὶ δὲν τὰ ἀνέμειξε μὲ τὰ πρόβατα τοῦ Λάβαν». Ἐπειδὴ λοιπὸν ἦσαν τόσα πολλὰ αὐτά, τὰ ὁποῖα ἐγεννῶντο, λέγει, ὅλα αὐτὰ τὰ διεχώρισε καὶ ἔκανε ἰδικόν του χωριστὸν ποιμνιον.

«Καὶ τὴν ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ἐγονιμοποιοῦντο τὰ πρόβατα, ὁ Ἰακώβ ἔβαζε τὰς ράβδους ἐμπρὸς εἰς τὰ πρόβατα, ἐκεῖ ὅπου ἐποτίζοντο, ὥστε νὰ γονιμοποιοῦνται βλέποντα πρὸς αὐτάς. Ὅταν τὰ πρόβατα ἐγέννων καὶ ἔπρεπε νὰ συλλάβουν καὶ πάλιν, δὲν ἔβαζε τὰς ράβδους. Ἐτσι τὰ μὲν ἀσθενικὰ πρόβατα ἦσαν τοῦ Λάβαν, τὰ δὲ εὐρωστα τοῦ Ἰακώβ. Ἐτσι ὁ Ἰακώβ ἐπλούτισεν ὑπερβολικά». Τί θέλει νὰ εἰπῇ μὲ τὸ ὑπερβολικά; Θέλει νὰ μᾶς φανερώσῃ τὴν μεγάλην περιουσίαν τοῦ Ἰακώβ καὶ ὅτι δὲν ἐπλούτισεν ἀπλῶς, ἀλλ' εἰς ὑπερβολικὸν βαθμόν. Διότι λέγει· «Καὶ ἀπέκτησε πολλὰ ποιμνια, καὶ βοοειδῆ ζῶα, καὶ δούλους καὶ δούλας». Πρόσεξε ὅμως πάλιν τὸν φθόνον, ὁ ὁποῖος ἐγεννήθη διὰ τὸν δίκαιον ἀπ' ἐδῶ. «Διότι ἤκουσε τοὺς υἱοὺς τοῦ Λάβαν νὰ λέγουν· Ὁ Ἰακώβ ἐπῆρεν ὅλα τὰ ὑπάρχοντα τοῦ πατρὸς ἡμῶν καὶ ἐξ αὐτῶν ἀπέκτησεν ὅλον αὐτὸν τὸν πλοῦτον».

Πρόσεχε πῶς ὁ φθόνος ὠδήγησεν αὐτοὺς εἰς τὴν ἀγνωμοσύνην, καὶ ὄχι μόνον αὐτούς, ἀλλὰ καὶ τὸν ἴδιον τὸν Λάβαν. Διότι λέγει· «Εἶδεν ὁ Ἰακώβ τὸ πρόσωπον τοῦ

Λάβαν, καὶ ἰδοὺ οὐκ ἦν πρὸς αὐτόν, ὡς χθὲς καὶ τρί-
την ἡμέραν». Τὰ γὰρ ῥήματα τῶν παιδῶν διεσάλευ-
σεν αὐτοῦ τὴν διάνοιαν, καὶ ἐπιλαθέσθαι πεποίηκεν
ἄν πρῶην διαλεγόμενος τῷ Ἰακώβ ἐφθέγγετο, εἰ-
5 πῶν, «Εὐλόγησέ με ὁ Θεὸς ἐπὶ τῇ σῇ εἰσόδῳ»· καὶ ὁ
εὐχαριστήσας τῷ Δεσπότῃ, ὅτι διὰ τὴν τοῦ δικαίου
παρουσίαν αὐξηθῆναι αὐτοῦ τὴν περιουσίαν πεποίηκε,
νῦν παρατραπείς τὴν διάνοιαν ὑπὸ τῶν παιδῶν, καὶ
εἰς βασκανίαν ἔξαφθείς, ἴσως ἐπειδὴ ἑώρα ἐν πολλῇ
10 περιουσίᾳ τὸν δίκαιον τυγχάνοντα, οὐχ ὁμοίως αὐτῷ
προσφέρεσθαι ἐβούλετο. «Εἶδε γάρ», φησὶν, «Ἰακώβ
τὸ πρόσωπον Λάβαν, καὶ ἰδοὺ οὐκ ἦν πρὸς αὐτόν ὡς
χθὲς καὶ τρίτην ἡμέραν».

Εἶδες τοῦ μὲν δικαίου τὴν πολλὴν ἐπιείκειαν, ἐ-
15 κείνων δὲ τὴν ἀγνωμοσύνην· καὶ ὅπως οὐ φέροντες
κατέχειν τὴν βασκανίαν, καὶ τοῦ πατρὸς τὴν γνώμην
διεσάλευσαν. Ὅρα λοιπὸν τοῦ Θεοῦ τὴν ἄφατον κη-
δεμονίαν, καὶ ὅση συγκαταβάσει κέχρηται, ἐπειδὴν ἴ-
δῃ τὰ παρ' ἑαυτῶν εἰσφέροντας ἡμᾶς. Ὅρῳν γὰρ τὸν
20 δίκαιον ὑπ' αὐτῶν βασκαινόμενον, φησὶ πρὸς τὸν Ἰα-
κώβ· «Ἀποστρέφου εἰς τὴν γῆν τοῦ πατρὸς σου, καὶ
εἰς τὴν γενεάν σου, καὶ ἔσομαι μετὰ σοῦ». Ἀρκέσθη-
τι, φησὶ, τῇ ἐπὶ τῆς ξένης διαγωγῇ. Ἄπερ ὑπεσχό-
μην σοι πρῶην λέγων, «Ἀποστρέψω σε εἰς τὴν γῆν
25 σου», ταῦτα νῦν εἰς ἔργον ἀγαγεῖν βούλομαι. Ἐπάνι-
θι τοίνυν μηδὲν δεδοικώς· «Ἐγὼ γὰρ ἔσομαι μετὰ σοῦ.
Ἴνα γὰρ μὴ ὀκνηρότερος γένηται ὁ δίκαιος περὶ τὴν
ἀποδημίαν, ἀλλὰ μετὰ τοῦ θαρρεῖν ἄψηται τῆς ἐπα-
νόδου, διὰ τοῦτό φησιν· «Ἐγὼ ἔσομαι μετὰ σοῦ»· ὁ
30 μέχρι τοῦ παρόντος τὰ κατὰ σὲ οἰκονομήσας, καὶ αὐ-
ξηθῆναί σου τὸ σπέρμα ποιήσας, ἐγὼ καὶ εἰς τὸ ἐξῆς
«Ἐσομαι μετὰ σοῦ».

Ταῦτα ἀκούσας ὁ δίκαιος παρὰ τοῦ Θεοῦ, οὐκ ἡ-
μέλλησε, ἀλλ' ἤδη πρὸς τοῦτο παρεσκευάζετο. «Ἀπο-
35 στείλας γάρ», φησὶν, «ἐκάλεσε Ραχὴλ καὶ Λείαν εἰς

Λάβαν καὶ αὐτὸ δὲν ἦτο ἤρεμον, ὅπως ἦτο χθὲς καὶ προχθὲς». Διότι οἱ λόγοι τῶν υἱῶν του ἔκαμαν αὐτὸν νὰ ἀλλάξῃ ἀπόφασιν καὶ νὰ λησμονήσῃ αὐτά, τὰ ὅποια εἶπε πρὸς τὸν Ἰακώβ, ὅταν συνωμιλοῦσε μὲ αὐτὸν, «Ὁ Θεὸς μὲ εὐλόγησε μὲ τὸν ἐρχομὸν σου». Καὶ αὐτὸς ποῦ ἠύχαρίστησε τὸν Κύριον, διότι ἠϋξῆσε τὴν παρουσίαν του ἐξ αἰτίας τῆς παρουσίας τοῦ δικαίου, αὐτὸς τώρα κατελήφθη ἀπὸ φθόνον καὶ ἤλλαξε γνώμην ἐξ αἰτίας τῶν υἱῶν του, ἐπειδὴ ἴσως ἔβλεπε τὸν δίκαιον νὰ ἔχῃ πολλὴν παρουσίαν, καὶ δὲν ἤθελε νὰ συμπεριφέρεται πρὸς αὐτὸν μὲ τὸν ἴδιον τρόπον. Διότι λέγει «Ὁ Ἰακώβ εἶδε τὸ πρόσωπον τοῦ Λάβαν καὶ ἰδοὺ αὐτὸ δὲν ἦτο φιλικὸν πρὸς αὐτὸν, ὅπως χθὲς καὶ προχθὲς».

Εἶδες καὶ τὴν πολλὴν καλωσύνην τοῦ δικαίου, καὶ τὴν ἀχαριστίαν ἐκείνων καὶ ὅ,τι ἐπειδὴ δὲν ἠμπόρεσαν νὰ ὑποφέρουν τὸν φθόνον, ἤλλαξαν καὶ τὴν γνώμην τοῦ πατρὸς των. Πρόσεχε λοιπὸν καὶ τὴν ἀπερίγραφτον πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ καὶ πόσον συγκαταβατικὸς εἶναι, ὅταν προσφέρωμεν ὅ,τι ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἡμᾶς. Διότι, ὅταν εἶδεν ὅτι ὁ δίκαιος ἐφθονεῖτο ἀπ' αὐτοῦς, λέγει πρὸς τὸν Ἰακώβ: «Νὰ ἐπιστρέψῃς εἰς τὸν τόπον τοῦ πατρὸς σου καὶ εἰς τοὺς συγγενεῖς σου καὶ ἐγὼ θὰ εἶμαι μαζί σου». Εἶναι ἀρκετὴ, λέγει, ἡ παραμονὴ σου εἰς τὸν ξένον τόπον. Αὐτὰ τὰ ὅποια αὐοῦ ὑπεσχέθην προηγουμένως μὲ τὸ νὰ εἰπῶ, «Θὰ σὲ ἐπαναφέρω εἰς τὴν χώραν σου», αὐτὰ θέλω νὰ πραγματοποιήσω τώρα. Νὰ ἐπανέλθῃς ἐκεῖ λοιπὸν τώρα, χωρὶς νὰ φοβᾶσαι τίποτε, «Διότι ἐγὼ θὰ εἶμαι μαζί σου». Διὰ νὰ μὴ ἔχῃ δηλαδὴ ὁ δίκαιος ἐνδοιασμούς, ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐπιστροφήν, ἀλλὰ διὰ νὰ ἐπιχειρήσῃ τὴν ἐπάνοδον μὲ θάρρος, διὰ τοῦτο λέγει «Ἐγὼ θὰ εἶμαι μαζί σου». Ἐγὼ ὁ ὁποῖος μέχρι τώρα ἐρρύθμιζα τὰ πάντα διὰ σὲ καὶ ἐγὼ ποῦ ἔκαμα νὰ αὐξηθοῦν οἱ ἀπόγονοί σου, ἐγὼ καὶ εἰς τὸ μέλλον «Θὰ εἶμαι μαζί σου».

Ὅταν ἤκουσεν ὁ δίκαιος αὐτὰ ποῦ τοῦ εἶπεν ὁ Θεός, δὲν ἔδειξεν ἀδιαφορίαν, ἀλλ' ἤρχισεν ἀμέσως νὰ ἐτοιμάζεται διὰ τὴν ἐπιστροφήν. Διότι λέγει, «Ἐστειλε κάποιον

τὸ πεδῖον, οὗ τὰ ποιῖνια ἐποίμαινεν, καὶ εἶπεν αὐταῖς». Προθεῖναι βούλεται ταῖς γυναιξὶ τὴν περὶ τῆς ἀποδημίας διάσκεψιν, καὶ γνωρίσαι τό τε τοῦ Θεοῦ πρόσταγμα, τὴν τε τοῦ πατρὸς περὶ αὐτὸν βασκανίαν.

5 «Εἶπε γάρ», φησὶν, «αὐταῖς· ὁρῶ ἐγὼ τὸ πρόσωπον τοῦ πατρὸς ὑμῶν, ὅτι οὐκ ἔστι πρός με ὡς χθὲς καὶ τρίτην ἡμέραν. Ὁ δὲ Θεὸς τοῦ πατρὸς μου ἦν μετ' ἐμοῦ. Αὐταὶ δὲ οἶδατε ὅτι ἐν πάσῃ τῇ ἰσχύϊ μου δεδούλευκα τῷ πατρὶ ὑμῶν. Ὁ δὲ πατὴρ ὑμῶν παρεκρού-

10 σατό με, καὶ ἥλλαξε τὸν μισθόν μου τῶν δέκα ἀμνῶν, καὶ οὐκ ἔδωκεν αὐτῷ ὁ Θεὸς κακοποιῆσαί με. Ἐὰν γὰρ οὕτως εἶπη, τὰ ποικίλα ἔσται σοι μισθός, καὶ τέξεται πάντα τὰ πρόβατα ποικίλα. Ἐὰν δὲ εἶπη· τὰ λευκὰ ἔσται σοι μισθός· καὶ τέξεται πάντα τὰ πρόβα-

15 τα λευκά· καὶ ἀφείλετο ὁ Θεὸς πάντα τὰ κτήνη τοῦ πατρὸς ὑμῶν, καὶ ἔδωκέ μοι αὐτὰ.

3. Ὅρα πῶς ἀμφοτέρωθεν αὐτὰς διδάσκει, καὶ τοῦ πατρὸς τὴν ἀγνωμοσύνην τὴν περὶ αὐτόν, καὶ τὴν οἰκείαν εὐνοίαν, ἣν περὶ τὴν δουλείαν ἐπεδείξατο. Οἶ-

20 दाτε γάρ, φησὶν, ὅτι ἐν πάσῃ τῇ ἰσχύϊ μου δεδούλευκα τῷ πατρὶ ὑμῶν. Καὶ τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ περὶ αὐτὸν ἐναργῆ κηδεμονίαν κατάδηλον ποιεῖ, δεικνύς ὅτι ἡ ἄνωθεν συμμαχία ἦν, ἢ τὸ πᾶν ἐργαζομένη, καὶ τὴν περιουσίαν τοῦ Λάβαν εἰς αὐτὸν μεθιστῶσα. «Ἀφεί-

25 λετο γάρ», φησὶν, «ὁ Θεὸς τὰ κτήνη τοῦ πατρὸς ὑμῶν, καὶ ἔδωκέ μοι αὐτὰ. Ἐγένετο δὲ ἡνίκα ἐνεκίσσων τὰ πρόβατα, καὶ εἶδον τοῖς ὀφθαλμοῖς μου ἐν τῷ ὕπνῳ, καὶ ἰδοὺ οἱ τράγοι καὶ οἱ κριοὶ ἀναβαίνοντες ἦσαν ἐπὶ τὰ πρόβατα καὶ τὰς αἰγας, διάλευκοι καὶ ποι-

30 κίλοι καὶ σποδοειδεῖς ραντοί. Καὶ εἶπε μοι ἄγγελος τοῦ Θεοῦ καθ' ὕπνον· Ἰακώβ. Ἐγὼ δὲ εἶπον· τί ἔστι; Καὶ εἶπεν· ἀνάβλεψον τοῖς ὀφθαλμοῖς σου, καὶ ἴδε τοὺς τράγους καὶ τοὺς κριοὺς ἀναβαίνοντας ἐπὶ τὰ

καὶ ἐκάλεσε τὴν Ραχήλ καὶ τὴν Λείαν νὰ ἔλθουν εἰς τὸ μέρος, ὅπου ἔβοσκε τὰ ποίμνια, καὶ εἶπεν εἰς αὐτάς. Θέλει νὰ ἀναγγείλῃ εἰς τὰς γυναῖκας τὴν σκέψιν του διὰ τὴν ἐπάνοδον εἰς τὸν τόπον του καὶ νὰ τὰς πληροφορήσῃ καὶ τὴν διαταγὴν τοῦ Θεοῦ καὶ τὸν φθόνον τοῦ πατρὸς των πρὸς αὐτόν. Διότι λέγει, «Εἶπεν εἰς αὐτάς· Βλέπω τὸ πρόσωπον τοῦ πατρὸς σας, ὅτι δέν εἶναι φιλικόν πρὸς ἐμέ ὅπως χθὲς καὶ προχθὲς. Ὁ Θεὸς ὁμως τοῦ πατρὸς μου εἶναι μαζί μου. Σεῖς δὲ αἱ ἴδιαι γνωρίζετε, ὅτι ἐγὼ ἐδούλευσα εἰς τὸν πατέρα σας μὲ ὄλην μου τὴν δύναμιν. Ὁ πατήρ σας ὁμως μὲ ἐξηπάτησε καὶ ἤλλαξε τοὺς μισθοὺς μου τῶν δέκα ἀμνῶν, ἀλλὰ ὁ Θεὸς δέν ἄφησεν αὐτόν νὰ μὲ κακοποιήσῃ. Διότι, ἐὰν ἔλεγεν αὐτό, Τὰ ποικιλόχρωμα δηλαδὴ θὰ εἶναι ὁ μισθός σου, τότε ὅλα τὰ πρόβατα θὰ ἐγέννων ποικιλόχρωμα. Καὶ ἂν ἔλεγε, Τὰ λευκόχρωμα θὰ εἶναι ὁ μισθός σου, τότε καὶ τὰ πρόβατα ὅλα θὰ ἐγέννων λευκόχρωμα. Ἔτσι ὁ Θεὸς ἀφήρσεν ὅλα τὰ ζῶα ἀπὸ τὸν πατέρα σας καὶ τὰ ἔδωσεν εἰς ἐμέ».

3. Πρόσεχε πῶς διδάσκει εἰς αὐτάς καὶ τὰ δύο, καὶ τὴν ἀχαριστίαν δηλαδὴ τοῦ πατρὸς των ἀπέναντί του, καὶ τὴν ἰδικὴν του καλὴν συμπεριφορὰν τὴν ὁποίαν ἐπέδειξεν ἐν ὄσῳ ἐδούλευεν εἰς αὐτόν. Διότι λέγει· «Γνωρίζετε, ὅτι ἐδούλευσα εἰς τὸν πατέρα σας μὲ ὄλην μου τὴν δύναμιν». Καὶ καθιστᾷ ὀλοφάνερον τὴν πρὸς αὐτόν συνεχῆ πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ δεικνύων, ὅτι ἢ ἐκ τῶν ἄνω βοήθεια ἦτο αὐτή, ἢ ὁποία ἔκαμνε τὸ κάθε τι καὶ αὐτή, ἢ ὁποία μετεδίβασε τὴν περιουσίαν τοῦ Λάβαν εἰς αὐτόν. Διότι λέγει· «Ὁ Θεὸς ἀφήρσεν τὰ ζῶα τοῦ πατρὸς σας καὶ τὰ ἔδωσεν εἰς ἐμέ. Καὶ συνέβη, ὥστε, ὅταν ἐγονιμοποιουῖντο τὰ πρόβατα, νὰ ἴδω μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς μου εἰς τὸν ὕπνον μου καὶ ἴδου οἱ τράγοι καὶ οἱ κριοὶ ἤρχοντο εἰς ἔνωσιν μὲ τὰ πρόβατα καὶ τὰς αἶγας καὶ αὐτοὶ ἦσαν λευκοί, παρδαλοί, στακτοὶ καὶ ποικιλόχρωμοι. Καὶ μοῦ εἶπεν ὁ ἄγγελος τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν ὕπνον μου Ἰακώβ. Ἐγὼ δὲ εἶπον· Τί συμβαίνει; Καὶ ἐκεῖνος εἶπεν· Σήκωσε τοὺς ὀφθαλμοὺς σου καὶ ἴδε, ὅτι οἱ τράγοι καὶ οἱ κριοὶ ἔρχονται εἰς ἔνω-

πρόβατα καὶ τὰς αἰγας, διαλεύκους, ποικίλους καὶ
 σποδοειδεῖς ραντούς. Ἐώρακα γὰρ ὅσα σοι Λάβαν
 ποιεῖ». Ὁρᾷς ὅτι ἡ ἄνωθεν ἐνέργεια ἦν ἡ τὸ πᾶν ἐρ-
 γαζομένη, καὶ τὸν δίκαιον τῶν καμάτων ἀμειβομένη;
 5 Ἐπειδὴ γὰρ ἐκεῖνος ἀγνώμων περὶ αὐτὸν ἐγένετο,
 ὁ φιλότιμος Δεσπότης μετὰ δαφιλείας ἀμείβεται τὸν
 δίκαιον. Ἐώρακα γάρ, φησὶν, ὅσα σοι Λάβαν ποιεῖ.
 Ἐντεῦθεν μανθάνομεν, ὅτι ἐπειδὴν ἀδικούμενοι παρ'
 οὔτινοσοῦν ἐπιεικῶς καὶ πράως ἐνέγκωμεν, μείζονος
 10 καὶ δαφιλεστέρας ἀπολαύομεν τῆς ἄνωθεν συμμαχίας.

Μὴ τοίνυν ἀντιτείνωμεν πρὸς τοὺς ἐπηρεάζειν
 βουλομένους, ἀλλὰ φέρωμεν γενναίως, εἰδότες ὡς ὁ
 τῶν ἀπάντων Δεσπότης οὐ περιόψεται ἡμᾶς, μόνον
 εἰάν ἡμεῖς τὴν οἰκείαν εὐγνωμοσύνην ἐπιδειξώμεθα.
 15 «Ἐμοὶ γάρ», φησὶν, «ἐκδίκησις ἐγὼ ἀνταποδώσω,
 λέγει Κύριος». Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἰακώβ ἔλεγεν· οὐκ
 ἔδωκεν αὐτῷ ὁ Θεὸς κακοποιῆσαί με. Ἐπειδὴ γὰρ
 αὐτὸς ἀποστερηῆσαι, φησί, μὲ ἐβουλήθη τῶν ὑπὲρ
 τῶν καμάτων μισθῶν, ὁ Δεσπότης, μετὰ τοσαύτης πε-
 20 ριουσίας τὴν εἰς ἡμᾶς κηδεμονίαν ἐπεδείξατο, ὡς πᾶ-
 σαν αὐτοῦ τὴν οὐσίαν μεταστῆσαι εἰς ἡμᾶς. Καὶ εἰ-
 δὼς ὡς ἐγὼ μὲν μετ' εὐνοίας τὴν δουλείαν ἐποίησά-
 μην, ἐκεῖνος δὲ οὐ προσηκόντως μοι προσηνέχθη, το-
 σαύτην ποιήσατο ἡμῶν τὴν πρόνοιαν. Καὶ ὅτι οὐχ ἄ-
 25 πλῶς ταῦτα λέγω, οὐδὲ εἰκῆ καὶ μάτην κατηγορεῖν
 αὐτοῦ βουλόμενος, καὶ τὸν Θεὸν ἔχω μάρτυρα τοῖς
 παρὰ τοῦ πατρὸς ὑμῶν εἰς ἐμὲ γινομένοις. «Ἐώρακα
 γάρ», φησὶν, «ὅσα σοι Λάβαν ποιεῖ». ὅτι οὐ τοῦ μι-
 σθοῦ σε μόνον ἀπεστέρησεν, ἀλλ' ὅτι καὶ οὐχ ὁμοίως
 30 νῦν πρὸς σὲ διάκειται, ὡς καὶ πρότερον· ἀλλὰ διέ-
 φθαρται τὴν γνώμην.

«Ἐγὼ εἰμι ὁ Θεός σου, ὁ ὀφθεῖς σε ἐν τόπῳ Θε-
 οῦ, οὗ ἠλειψάς μοι ἐκεῖ στήλην». Εἰς ὑπόμνησιν αὐ-
 τὸν ἀγαγεῖν βούλεται, ὃν αὐτῷ τότε ὑπέσχετο, εἰπών·

σίν με τὰ πρόβατα καὶ τὰς αἰγὰς καὶ αὐτοὶ εἶναι λευκοί, παρδαλοί, στακτοὶ καὶ ποικιλόχρωμοι. Διότι εἶδον αὐτά, τὰ ὅποια κάμνει εἰς σέ ὁ Λάβαν». Βλέπεις ὅτι ἡ ἐκ τῶν οὐρανῶν ἐνέργεια ἦτο αὕτη ποῦ ἔκαμνε τὸ πᾶν καὶ ἡ ὅποια ἔδιδε τὴν ἀμοιβὴν τῶν κόπων εἰς τὸν δίκαιον; Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἐκεῖνος ἦτο ἀχάριστος πρὸς αὐτόν, ὁ φιλότιμος Κύριος ἀμείβει τὸν δίκαιον μὲ πλουσίας ἀμοιβάς. Διότι λέγει· «Εἶδα, ὅσα σοῦ κάμνει ὁ Λάβαν». Ἀπὸ ἐδῶ διδάσκόμεθα ὅτι, ὅταν ἀδικούμεθα ἀπὸ ὅποιονδῆποτε καὶ ὑποφέρωμεν μὲ καλωσύνην καὶ πραότητα, τότε ἀπολαμβάνομεν μεγαλυτέραν καὶ πλουσιωτέραν τὴν ἐκ τῶν ἄνω βοήθειαν.

Ἄς μὴ ἀντιτείνωμεν λοιπὸν πρὸς αὐτοὺς ποῦ θέλουν νὰ μᾶς βλάβουν, ἀλλὰ νὰ ὑποφέρωμεν γενναίως, ἔχοντες ὑπὸ ὄψιν ὅτι ὁ Κύριος τοῦ παντός δέν θὰ μᾶς παραβλέψη, ἀρκεῖ μόνον ἡμεῖς νὰ ἐπιδείξωμεν τὴν ἰδικὴν μας εὐγνωμοσύνην. Διότι λέγει· «Εἰς ἐμέ ἀνήκει ἡ ἐκδίκησις, ἐγὼ θὰ ἀνταποδώσω, λέγει ὁ Κύριος»². Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἰακώβ ἔλεγε· «Δέν ἄφησεν ὁ Θεὸς αὐτόν νὰ με κακοποιήσῃ». Ἐπειδὴ δηλαδὴ, λέγει, ἠθέλησεν αὐτὸς νὰ μὴ μοῦ δώσῃ τὴν ἀμοιβὴν διὰ τοὺς κόπους, ὁ Κύριος ἔδειξε μὲ πολλὴν ἀγάπην τὴν πρὸς ἡμᾶς φροντίδα του, ὥστε νὰ μεταβιβάσῃ εἰς ἡμᾶς ὀλόκληρον τὴν περιουσίαν του. Καὶ ἐπειδὴ ἐγνώριζεν, ὅτι ἐγὼ ἐδούλευον εἰς αὐτόν μὲ καλὴν διάθεσιν, ἐνῶ ἐκεῖνος δέν μοῦ συμπεριεφέρθη, ὅπως ἔπρεπε, διὰ τοῦτο ἐφρόντισε τόσον πολὺ δι' ἡμᾶς. Καὶ ὅτι δέν λέγω αὐτὰ ἀσκόπως καὶ ὅτι δέν θέλω νὰ κατηγορῶ αὐτόν χωρὶς λόγον καὶ ματαίως, ἔχω ὡς μάρτυρα τὸν Θεόν, δι' ὅσα ἔκαμεν ὁ πατήρ σας πρὸς ἐμέ. Διότι, λέγει, «Εἶδον, ὅσα σοῦ κάμνει ὁ Λάβαν». Ὅτι ὄχι μόνον δέν σοῦ ἔδωσε τὸν μισθόν σου, ἀλλὰ καὶ ὅτι δέν συμπεριφέρεται πρὸς σέ, ὅπως καὶ προηγουμένως, ἀλλ' ἔχει διαφθαρῆ ἢ διάνοιά του.

«Ἐγὼ εἶμαι ὁ Θεός, ὁ ὅποιος ἐφανερώθη εἰς σέ εἰς τὸν θεϊκὸν ἐκεῖνον τόπον, ὅπου μοῦ ἔστησες στήλην καὶ τὴν ἔχρισες μὲ ἔλαιον». Θέλει νὰ ὑπενθυμίσῃ εἰς αὐτόν,

Εἰς πλῆθος σε αὐξηθῆναι ποιήσω, καὶ ὅτι Διαφυλά-
 ξω σε εἰς τὴν γῆν σου. Ἐγὼ οὖν ὁ τότε ὀφθείς σοι
 καὶ τὰς ὑποσχέσεις πρὸς σέ ποιησάμενος, ἐγὼ καὶ
 νῦν, ἐπειδὴ καιρὸς ἤκει, τὰ τότε παρ' ἐμοῦ σοι ἐπαγ-
 5 γελθέντα εἰς ἔργον ἄγω, καὶ ἐπανελθεῖν σε κελεύω ἄ-
 νευ ἀγωνίας. «Μετὰ σοῦ γὰρ ἔσομαι. Ἐγὼ εἶμι ὁ Θε-
 ὸς ὁ ὀφθείς σοι ἐν τῷ τόπῳ, οὗ ἠλειψάς μοι στήλην,
 καὶ ἠϋξω μοι εὐχήν». Ὑπομιμνήσκει αὐτὸν τῆς εὐχῆς
 καὶ τῆς ἐπαγγελίας, ἧς ἐποιήσατο. Τίς δὲ ἦν ἡ εὐ-
 10 χή; Ὅτι «Ἦν ἂν μοι δῶς, ἀποδεκατώσω αὐτὰ σοι». Ἐ-
 πειδὴ γὰρ τότε μηδὲν ὄλως ἐπιφερόμενος, ἀλλὰ κα-
 θάπερ φυγὰς τὴν ὁδοιπορίαν ποιούμενος ταῦτα ἠϋξα-
 το, διὰ τοῦτό φησιν· ἠνίκα σοι ὤφθην, ἠϋξω εὐχήν,
 λέγων, «Ἦν ἂν μοι δῶς, δεκάτην ἀποδεκατώσω σοι»·
 15 διὰ τῆς εὐχῆς καὶ τῆς ἐπαγγελίας τὴν δύναμιν τὴν
 ἐμὴν προμηνύων, καὶ τοῖς τῆς πίστεως ὀφθαλμοῖς
 προορῶν τὴν μέλλουσαν εὐπορίαν ἔσεσθαι σοι· νῦν οὖν
 ὅτε εἰς ἔργον τὰ παρ' ἐμοῦ λεχθέντα δεῖ ἐλθεῖν, καὶ
 καιρὸς ἤκει καλῶν τὴν εὐχήν τὴν σὴν πληρωθῆναι.
 20 «Ἐπάνιθι νῦν οὖν», φησίν, «ἀνάστηθι, καὶ ἔξελθε ἐκ
 τῆς γῆς ταύτης, καὶ ἄπελθε εἰς τὴν γῆν τῆς γενέσε-
 ῶς σου, καὶ ἔσομαι μετὰ σοῦ». Ἐγὼ σοι πανταχοῦ
 συνέσομαι, καὶ ἐγὼ σοι τὴν ὁδοιπορίαν εὐμαρῆ κατα-
 στήσω, καὶ οὐδεμίαν παρ' οὐδενὸς ὑποστήσῃ βλάβην,
 25 τῆς ἐμῆς δεξιᾶς ἀντὶ σκέπης πανταχοῦ γινομένης σοι.
 Ταῦτα ἀκούσασαι αἱ περὶ τὴν Ραχὴλ εἶπαν αὐτῶ·
 μή ἐστιν ἡμῖν μερίς, ἢ κληρονομία ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ πα-
 τρὸς ἡμῶν; Οὐχ ὡς ἀλλότριαι λελογίσμεθα αὐτῶ; Πέ-
 πρακε γὰρ ἡμᾶς, καὶ κατέφαγε καταβρώσει τὸ ἄρ-
 30 γύριον ἡμῶν. Καὶ πάντα τὸν πλοῦτον καὶ τὴν δόξαν,
 ἣν ἀφείλετο ὁ Θεὸς τοῦ πατρὸς ἡμῶν, σοὶ ἔδωκε.
 Νῦν ὅσα εἴρηκέ σοι ὁ Θεός σου, ποίει». Ὅρα καὶ ταύ-

3. Γέν. 28, 22.

4. Εἰς τὴν μετάφρασιν τῶν Ο' λέγει· «Ἐδωσεν εἰς ἡμᾶς καὶ τὰ τέκνα μας».

ὅσα εἶχεν ὑποσχεθῆ εἰς αὐτόν τότε, μέ τὸ νὰ εἰπῆ, θὰ αὐξήσω τοὺς ἀπογόνους σου καὶ ὅτι θὰ σέ διαφυλάξω καὶ θὰ σέ ὀδηγήσω εἰς τὴν χώραν σου. Ἐγὼ λοιπὸν ποὺ ἐφανερώθην τότε εἰς σέ καὶ ποὺ ἔδωσα πρὸς σέ τὰς ὑποσχέσεις, ἐγὼ καὶ τώρα, ἐπειδὴ ἔχει ἔλθει ὁ καιρὸς, πραγματοποιῶ ἐκείνας τὰς ὑποσχέσεις καὶ σέ διατάσσω νὰ ἐπιστρέψῃς εἰς τὴν πατρίδα σου χωρὶς φόβον. «Διότι θὰ εἶμαι μαζί σου. Ἐγὼ εἶμαι ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος ἐφανερώθη εἰς σέ εἰς τὸν θεϊκὸν ἐκεῖνον τόπον, ὅπου ἔστησες στήλην καὶ ἔχρισες αὐτὴν μὲ ἔλαιον καὶ ἔκαμες εἰς ἐμέ κάποιον τάμα». Ὑπενθυμίζει εἰς αὐτόν τὸ τάμα καὶ τὴν ὑπόσχεσιν ποὺ εἶχε δώσει. Ποῖον λοιπὸν ἦτο αὐτὸ τὸ τάμα; Ὅτι «Ἀπὸ ὅσα θὰ μοῦ δώσης, θὰ δώσω εἰς σέ τὸ ἓν δέκατον»³. Ἐπειδὴ δηλαδὴ τότε δὲν εἶχε τίποτε, ἀλλὰ ὠδοιποροῦσεν ὡσάν νὰ ἐδιώκετο, καὶ ἐπειδὴ εἶχε κάνει ἐκεῖνο τὸ τάμα, διὰ τοῦτο λέγει· Ὅταν ἐνεφανίσθην εἰς σέ ἔκαμες κάποιον τάμα καὶ ἔλεγες, «Ἀπὸ ὅσα θὰ μοῦ δώσης, θὰ δώσω εἰς σέ τὸ ἓν δέκατον» καὶ ἐφανερώνας μὲ τὸ τάμα καὶ μὲ τὴν ὑπόσχεσιν τὴν ἰδικὴν μου δύναμιν, ἀφοῦ καὶ μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς πίστεως ἔβλεπες ἐκ τῶν προτέρων τὸν πλοῦτον, τὸν ὁποῖον θὰ ἀποκτοῦσες. Τώρα λοιπὸν ποὺ πρέπει νὰ πραγματοποιηθοῦν, ὅσα σοῦ εἶπα, ἦλθεν ὁ καιρὸς, ὁ ὁποῖος σέ καλεῖ νὰ ἐκπληρώσης τὸ τάμα σου. «Νὰ σηκωθῆς τώρα λοιπὸν», λέγει, «καὶ νὰ φύγῃς ἀπὸ τὴν χώραν αὐτὴν καὶ νὰ ὑπάγῃς εἰς τὸν τόπον, ὅπου ἐγεννήθης, καὶ ἐγὼ θὰ εἶμαι μαζί σου». Ἐγὼ θὰ εἶμαι μαζί σου παντοῦ καὶ ἐγὼ θὰ κάμω εὐχάριστον τὸ ταξίδιον σου καὶ δὲν θὰ πάθῃς κανένα κακὸν ἀπὸ κανένα, ἀφοῦ ἡ δεξιὰ μου θὰ εἶναι παντοῦ ἢ σκέπη σου.

«Ὅταν ἤκουσαν αὐτὰ ἡ Ραχήλ καὶ αἱ ἄλλαι εἶπον εἰς αὐτόν· Μήπως ἔχομεν ἡμεῖς κανένα μερίδιον ἢ κληρονομίαν εἰς τὸν πατρικὸν μας οἶκον; Δὲν ἐθεωρήθημεν ἀπὸ αὐτόν ὡς ξένοι; Διότι ἐπώλησεν ἡμᾶς καὶ ἔφαγεν ἀδίκως τὰ ἰδικά μας χρήματα. Καὶ ὅλον τὸν πλοῦτον καὶ τὴν δόξαν, τὰ ὅποια ἀφήρσεν ὁ Θεὸς ἀπὸ τὸν πατέρα μας, ἔδωσεν εἰς σέ⁴. Τώρα λοιπὸν νὰ κάμῃς ὅσα σοῦ εἶπεν

τας ἐπομένας τῇ τοῦ Θεοῦ γνώμῃ, καὶ λογισμὸν ἀναν-
 τίρρητον εἰσαγούσας. Μὴ γάρ, φησὶν, ἔτι τι κοινὸν
 ἡμῖν πρὸς τὸν πατέρα ἡμῶν; Ἀπαξ γὰρ ἀπέδοτο ἡ-
 μᾶς. Τὸν μέντοι πλοῦτον καὶ τὴν δόξαν, ἣν ἀφείλετο
 5 ὁ Θεὸς τοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ ἔδωκέ σοι, ἡμεῖς ἔξο-
 μεν, καὶ τὰ τέκνα ἡμῶν. Μὴ μέλλε οὖν, μηδὲ διανα-
 βάλλου, ἀλλὰ ποίει τὰ παρὰ τοῦ Θεοῦ σοι ἐπιταχθέν-
 τα. Νῦν οὖν ὅσα εἴρηκέ σοι ὁ Θεός σου, ποίει. Ταῦτα
 ἀκούσας ὁ Ἰακώβ, «ἀναστὰς ἔλαβε τὰς γυναῖκας αὐ-
 10 τοῦ καὶ τὰ παιδιά, καὶ ἀνεβίβασεν αὐτὰς ἐπὶ κεμήλους,
 καὶ ἀπήγαγε πάντα τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ, καὶ τὴν ἀ-
 ποσκευὴν, ἣν περιεποιήσατο ἐν τῇ Μεσοποταμίᾳ, καὶ
 πάντα τὰ αὐτοῦ, ἀπελθεῖν πρὸς Ἰσαάκ, τὸν πατέρα
 αὐτοῦ».

15 4. Σκόπει μοι τοῦ δικαίου τῆς ψυχῆς τὴν ἀνδρεί-
 αν, καὶ ὅπως πάντα φόβον καὶ ἀγωνίαν παρωσάμενος
 ἐπέιθετο τῷ τοῦ Δεσπότη ἐπιτάγματι. Ἐπειδὴ γὰρ
 εἶδε τοῦ Λάβαν οὐχ ὑγιῆ τὴν γνώμην, οὐκ ἔτι καθά-
 περ πρότερον πυθέσθαι αὐτὸν κατεδέξατο, ἀλλὰ τὸ
 20 προσταχθὲν παρὰ τοῦ Δεσπότη ἐπλήρου, καὶ λαβὼν
 τὰς γυναῖκας καὶ τὰ παιδιά ἤπτετο τῆς ὁδοῦ. «Λάβαν
 δέ», φησὶν, «ᾧχετο κεῖραι τὰ πρόβατα αὐτοῦ. Ἐκλε-
 ψε δὲ Ραχὴλ τὰ εἰδωλα τοῦ πατρὸς αὐτῆς. Οὐχ ἀ-
 πλῶς οὐδὲ τοῦτο πρόσκειται, ἀλλ' ἵνα γνῶμεν, πῶς
 25 ἔτι τῆς πατρικῆς εἶχοντο συνηθείας, καὶ πολλὴν τὴν
 περὶ τὰ εἰδωλα θεραπείαν ἐπεδείκνυντο. Ἐννόησον
 γάρ, ὅσην αὕτη σπουδὴν ἐποιήσατο, ὡς μηδὲν ἕτερον
 ὑφελέσθαι τῶν τοῦ πατρὸς, ἀλλὰ τὰ εἰδωλα μόνα, καὶ
 τοῦτο ἐποίει καὶ τὸν ἄνδρα λανθάνουσα· οὐδὲ γὰρ ἂν
 30 ἐκεῖνος συνεχώρησε ταῦτα γενέσθαι. «Ἐκρυψε δέ»,
 φησὶν, «Ἰακώβ Λάβαν τὸν Σύρον, τοῦ μὴ ἀναγγεῖ-
 λαι αὐτῷ, ὅτι ἀποδιδράσκει. Καὶ ἀπέδρα αὐτός, καὶ
 πάντα τὰ αὐτοῦ, καὶ διέβη τὸν ποταμὸν καὶ ὤρμησεν
 εἰς τὸ ὄρος Γαλαὰδ.

35 Θεά μοι τὴν πολλὴν τοῦ Θεοῦ καὶ ἐνταῦθα πρόνοι-
 αν, ὅπως, μέχρις ὅτε πόρρωθεν γέγονεν ὁ δίκαιος, οὐ

ὁ Θεός». Πρόσεχε πῶς καὶ αὐταὶ ὑπακούουν εἰς τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ καὶ παρουσιάζουν συλλογισμὸν ἀναντίρρητον. Μήπως δηλαδὴ, λέγει, ἔχομεν τίποτε κοινὸν μετὸν πατέρα μας; Διότι ἐπώλησεν ἡμᾶς μίαν φοράν. Τὸν πλοῦτον δὲ καὶ τὴν δόξαν, τὴν ὁποίαν ὁ Θεός ἀφήρεσεν ἀπὸ τὸν πατέρα μας, ἔδωσεν εἰς σέ καὶ θά τὰ ἔχωμεν ἡμεῖς καὶ τὰ τέκνα μας. Μὴ ἀργοπορῆς λοιπὸν, οὔτε νὰ ἀναβάλλῃς, ἀλλὰ νὰ κάνῃς αὐτά, τὰ ὁποῖα σοῦ διέταξεν ὁ Θεός. «Τώρα λοιπὸν νὰ κάνῃς ὅσα σοῦ εἶπεν ὁ Θεός». Ὅταν ἤκουσεν αὐτὰ ὁ Ἰακώβ, «Ἐσηκώθη καὶ ἔλαβε τὰς γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα του καὶ τοὺς ἔβαλεν ἐπάνω εἰς τὰς καμήλους καὶ ἐπῆρεν ὅλα τὰ ὑπάρχοντά του καὶ τὰ πράγματά του, τὰ ὁποῖα ἀπέκτησεν εἰς τὴν Μεσοποταμίαν, καὶ κάθε τί τὸ ἰδικόν του, διὰ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸν πατέρα του Ἰσαάκ».

4. Πρόσεχε τὴν γενναίαν ψυχὴν τοῦ δικαίου, καὶ πῶς, ἀφοῦ ἀπέβαλε κάθε φόβον καὶ ἀγωνίαν, ὑπήκουσεν εἰς τὸ πρόσταγμα τοῦ Κυρίου. Ὅταν λοιπὸν εἶδεν, ὅτι ἡ ἀπόφασις τοῦ Λάβαν δὲν ἦτο σωστή, δὲν κατεδέχθη νὰ ἐρωτήσῃ αὐτόν, ὅπως καὶ προηγουμένως, ἀλλ' ὑπήκουσεν εἰς τὴν προσταγὴν τοῦ Κυρίου καὶ ἀφοῦ ἔλαβε τὰς γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα του ἐπῆρε τὸν δρόμον τῆς ἐπιστροφῆς. «Ὁ Λάβαν», λέγει, «εἶχε μεταβῆ διὰ νὰ κουρεύσῃ τὰ πρόβατά του καὶ ἡ Ραχήλ ἔκλεψε τὰ εἶδωλα τοῦ πατρὸς τῆς». Δὲν ὑπάρχει τυχαῖα αὐτὸ εἰς τὴν Γραφήν, ἀλλὰ διὰ νὰ μάθωμεν ὅτι ἠκολούθουν ἀκόμη τὰ πατρικὰ ἔθιμα καὶ ὅτι ἐλάτρευον ὑπερβολικῶς τὰ εἶδωλα. Νὰ καταλάβῃς δηλαδὴ πόσον ἐφρόντισεν, ὥστε νὰ μὴ ἀφαιρέσῃ τίποτε ἄλλο ἀπὸ τὸν πατέρα τῆς ἐκτὸς ἀπὸ τὰ εἶδωλα, καὶ ἔκαμνεν αὐτὸ χωρὶς νὰ τὸ γνωρίζῃ ὁ ἄνδρας τῆς, διότι ἐκεῖνος δὲν θὰ ἐπέτρεπε νὰ γίνῃ αὐτό. «Ἀπέκρυψε δέ», λέγει, «ὁ Ἰακώβ ἀπὸ τὸν Σύρον Λάβαν, ὅτι ἀναχωρεῖ διὰ τὴν πατρίδα του. Καὶ ἔφυγεν αὐτὸς μετὰ ὅλα τὰ ὑπάρχοντά του καὶ διέβη τὸν ποταμὸν καὶ ἔσπευσε πρὸς τὸ ὄρος Γαλαάδ».

Πρόσεχε καὶ ἐδῶ τὴν μεγάλην φροντίδα τοῦ Θεοῦ, πῶς δηλαδὴ δὲν ἄφησεν εἰς τὸν Λάβαν νὰ μάθῃ τὴν ἀνα-

συνεχώρησε τῷ Λάβαν εἰς γνῶσιν ἔλθειν τὴν ἀναχώ-
 ρησιν τοῦ Ἰακώβ. Τριῶν γὰρ ἡμερῶν, φησί, παρελ-
 θουσῶν τῷ Λάβαν ἐγνώσθη. «Καὶ παραλαβὼν πάντας
 τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ μεθ' ἑαυτοῦ, ἐδίωξεν ὀπίσω αὐ-
 5 τοῦ ὁδὸν ἡμερῶν ἑπτὰ· καὶ κατέλαβεν αὐτὸν ἐν τῷ
 ὄρει Γαλαάδ». Σκόπει πάλιν τὴν ἄφατον τοῦ Θεοῦ
 κηδεμονίαν. Ὁ γὰρ εἰπὼν, «Ἀπόστρεφε εἰς τὴν γῆν
 σου, καὶ ἔσομαι μετὰ σοῦ», οὗτος καὶ νῦν τὴν οἰκείαν
 ἐπιδείκνυται πρόνοιαν. Ἐπειδὴ γὰρ εἶδε τὸν Λάβαν
 10 μετὰ πολλῆς ἀγανακτήσεως καταδιώκοντα τὸν δίκαι-
 ον, καὶ δίκην, ὡς εἰπεῖν, εἰσπράξασθαι βουλόμενον
 τῆς ἀναχωρήσεως ἐπιφαίνεται τῷ Λάβαν καθ' ὕπνον
 τὴν νύκτα. «Ἦλθε δέ», φησὶν, «ὁ Θεὸς πρὸς Λάβαν
 τὸν Σύρον τὴν νύκτα, καὶ εἶπεν αὐτῷ». Ὅρα Θεοῦ
 15 συγκατάβασιν, καὶ ὅπως διὰ τὴν περὶ τὸν δίκαιον
 κηδεμονίαν καὶ τῷ Λάβαν διαλέγεται, ἵνα κατασεύσας
 αὐτοῦ τὴν διάνοιαν ἀποστήσῃ τῆς κατὰ τοῦ Ἰακώβ
 ὁρμῆς. «Φύλαξαι σεαυτόν, μήποτε λαλήσῃς μετὰ τοῦ
 Ἰακώβ πονηρά». Πολλὴ τοῦ Δεσπότης ἡ ἀγαθότης.
 20 Ἐπειδὴ ἑώρα αὐτὸν πρὸς μάχην ἐπειγόμενον, καὶ
 κατεξαναστῆναι τοῦ δικαίου βουλόμενον, μονονουχὶ
 διὰ ρήματος καθέλκει αὐτοῦ τὸν λογισμόν, καὶ φησι·
 «Φύλαξαι σεαυτόν, μήποτε λαλήσῃς μετὰ Ἰακώβ πο-
 νηρόν»· μηδὲ μέχρι ρημάτων, φησὶν, ἐπιχειρήσῃς λυ-
 25 πῆσαι τὸν Ἰακώβ, ἀλλὰ φύλαξαι σεαυτόν, ἐπίσχε-
 σου τὴν κακὴν ταύτην ὁρμήν, κατάστειλαι τὸν θυμόν,
 ἀναχαίτισόν σου θυμουμένην τὴν διάνοιαν, καὶ μηδὲ
 μέχρι ρήματος λυπῆσαι αὐτὸν ἀνάσχη.

Καὶ σκόπει μοι Θεοῦ φιλανθρωπίαν. Οὐ προσέ-
 30 ταξε τῷ Λάβαν εἰς τὰ οἰκεία ὑποστρέψαι, ἀλλὰ μόνον
 παρεκελεύσατο μηδὲν φορτικόν, μηδὲ ἐπαχθὲς διαλε-
 χθῆναι τῷ δικαίῳ. Τίνος ἕνεκεν καὶ διὰ τί; Ἴνα μά-
 θῃ καὶ διὰ τῶν ἔργων αὐτῶν ὁ δίκαιος καὶ διὰ τῶν
 πραγμάτων, ὅσης ἀξιοῦται παρὰ τοῦ Θεοῦ τῆς κηδε-
 35 μονίας. Εἶ γὰρ ὑπέστρεψεν ὁ Λάβαν, πόθεν ἂν τοῦτο
 ἔγνω ὁ Ἰακώβ, ἢ αἱ τούτου γυναῖκες; Καὶ διὰ τοῦτο

χώρησιν τοῦ Ἰακώβ μέχρις οὗτου νὰ ἔφευγε μακριά. Διότι λέγει, ὅτι μετὰ ἀπὸ τρεῖς ἡμέρας ἀνηγγέλη εἰς τὸν Λάβαν ἢ ἀναχώρησις τοῦ Ἰακώβ. «Καὶ ἀφοῦ παρέλαβε τοὺς ἀδελφούς του μαζί του, κατεδίωξεν αὐτὸν ἐπὶ ἑπτὰ ἡμέρας καὶ ἐπρόφθασεν αὐτὸν εἰς τὸ ὄρος Γαλαάδ». Πρόσεχε πάλιν τὴν ἀνέκφραστον φροντίδα τοῦ Θεοῦ. Διότι αὐτός ποῦ εἶπε, «Νὰ ἐπιστρέψῃς εἰς τὴν πατρίδα σου καὶ ἐγὼ θὰ εἶμαι μαζί σου», αὐτὸς δείχνει καὶ τώρα τὴν φροντίδα του. Ἐπειδὴ δηλαδὴ εἶδεν, ὅτι ὁ Λάβαν κατεδίωκε τὸν δίκαιον μὲ πολλὴν ἀγανάκτησιν καὶ ὅτι ἤθελε, κατὰ κάποιον τρόπον, νὰ τὸν τιμωρήσῃ ἐξ αἰτίας τῆς ἀναχωρήσεως, διὰ τοῦτο παρουσιάζεται εἰς τὸν Λάβαν, ἐνῶ ἐκοιμᾶτο τὴν νύκτα. «Καὶ ἦλθε», λέγει, «ὁ Θεὸς καὶ παρουσιάσθη εἰς τὸν Λάβαν τὸν Σύρον κατὰ τὴν νύκτα καὶ εἶπεν εἰς αὐτόν». Βλέπε τὴν συγκατάβασιν τοῦ Θεοῦ καὶ πῶς ἐξ αἰτίας τῆς πρὸς τὸν δίκαιον φροντίδος συζητεῖ καὶ μὲ τὸν Λάβαν, οὕτως ὥστε, ἀφοῦ καθησυχάσῃ αὐτόν, νὰ τὸν συγκρατήσῃ ἀπὸ τὴν ἐναντίον τοῦ Ἰακώβ ἐπίθεσιν. «Πρόσεχε καὶ μὴ ὁμιλήσῃς πρὸς τὸν Ἰακώβ μὲ ἀπειλητικὸν τρόπον». Πολλὴ εἶναι ἡ καλωσύνη τοῦ Κυρίου. Ἐπειδὴ ἔβλεπεν ὅτι αὐτὸς ἐβιάζετο διὰ νὰ πολεμήσῃ τὸν δίκαιον καὶ νὰ κτυπηθῇ μαζί του, συγκρατεῖ μὲ τοὺς λόγους τὴν ἀπόφασίν του καὶ τοῦ λέγει· «Πρόσεξε καὶ μὴ ὁμιλήσῃς πρὸς τὸν Ἰακώβ μὲ ἀπειλητικὸν τρόπον». Οὔτε μὲ λόγους, λέγει, νὰ ἐπιχειρήσῃς νὰ στενοχωρήσῃς τὸν Ἰακώβ, ἀλλὰ νὰ προσέξῃς, νὰ συγκρατήσῃς νὰ κακὴν σου διάθεσιν, νὰ καταστείλῃς τὸν θυμόν σου, νὰ ἀναχαιτίσῃς τὴν ὠργισμένην σου σκέψιν, καὶ οὔτε μὲ λόγον νὰ τολμήσῃς νὰ λυπήσῃς αὐτόν.

Καὶ πρόσεχε σὲ παρακαλῶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ. Δὲν διέταξε τὸν Λάβαν νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸν τόπον του, ἀλλὰ τὸν προέτρεψε μόνον νὰ μὴ εἰπῇ τίποτε τὸ βαρὺ, τίποτε τὸ δυσάρεστον εἰς τὸν δίκαιον. Διὰ ποῖον λόγον καὶ διατί; Διὰ νὰ μάθῃ ὁ δίκαιος καὶ διὰ τῶν ἔργων αὐτῶν καὶ διὰ τῶν πραγμάτων πόσης φροντίδος ἄξιος γίνεται ἀπὸ τὸν Θεόν. Διότι, ἐὰν ὁ Λάβαν ἐπέστρεφεν

συγχωρεῖ αὐτὸν ἀπελθεῖν, καὶ διὰ τῆς οἰκείας γλώτ-
 τῆς ὁμολογῆσαι τὰ παρὰ τοῦ Θεοῦ πρὸς αὐτὸν ρηθέν-
 τα, ἵνα καὶ ὁ δίκαιος πλείονα τὴν προθυμίαν κτήσῃται
 περὶ τὴν ἀποδημίαν, καὶ θάρσος προσλάβῃ, καὶ αἱ
 5 τούτου γυναῖκες μαθοῦσαι ὅσης ἀξιούται ὁ Ἰακώβ
 παρὰ τοῦ τῶν ὄλων Θεοῦ τῆς κηδεμονίας, ἀποσεύων-
 ται τὴν πατρικὴν πλάνην καὶ ζηλώσωσι τὸν δίκαιον
 καὶ θεογνωσίας ἐντεῦθεν ἀρκοῦσαν διδασκαλίαν δέ-
 ξονται. Οὐδὲ γὰρ οὕτως ἦν τὰ παρὰ τοῦ Ἰακώβ ἀ-
 10 ξιόπιστα, ὡς τὰ παρὰ τοῦ Λάβαν λεγόμενα, τοῦ ἔτι
 περὶ τὰ εἰδῶλα ἐπτοημένου. Αἱ γὰρ παρὰ τῶν ἀπί-
 στων μαρτυρίαι καὶ τῶν ἐχθρῶν τῆς εὐσεβείας αἰεὶ
 πολὺ τὸ ἀξιόπιστον ἔχουσι. Καὶ τοῦτο γὰρ τῆς εὐμη-
 χάνου τοῦ Θεοῦ σοφίας, ὅταν καὶ τοὺς ἐχθροὺς τῆς
 15 ἀληθείας αὐτοὺς μάρτυρας ποιῇ γενέσθαι τῆς ἀληθεί-
 ας, καὶ διὰ τῆς οἰκείας γλώττης τὰ αὐτὰ συναγωνί-
 ζονται.

«Κατέλαβε δὲ Λάβαν τὸν Ἰακώβ. Ἰακώβ δὲ ἔπη-
 ξε τὴν σκηνὴν αὐτοῦ ἐν τῷ ὄρει Λάβαν δὲ ἔστησε
 20 τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ ἐν τῷ ὄρει Γαλαὰδ. Καὶ εἶπε
 Λάβαν τῷ Ἰακώβ· τί τοῦτο ἐποίησας;». Ὅρα πῶς τὸ
 παρὰ τοῦ Θεοῦ πρόσταγμα τὴν πολλὴν αὐτοῦ φλεγμο-
 νὴν κατέστειλε, καὶ τὸν θυμὸν ἐχαλίνωσε. Διὰ τοῦτο
 μετὰ πολλῆς ἡμερότητος τοὺς πρὸς αὐτὸν ποιεῖται λό-
 25 γους, μονονουχὶ ἀπολογούμενος, καὶ πατρικὴν φιλο-
 στοργίαν περὶ αὐτὸν ἐπιδεικνύμενος. Ὅταν γὰρ τῆς
 ἄνωθεν ἀπολαύωμεν προνοίας, οὐ μόνον τῶν ἀνθρώ-
 πων τῶν πονηρῶν διαφυγεῖν δυνάμεθα τὰς ἐπιβουλάς,
 ἀλλὰ καὶ θηρίοις ἀνημέροις εἴαν περιπέσωμεν, οὐδὲν
 30 ὑποστησόμεθα δεινόν. Ὁ γὰρ τῶν ἀπάντων Δεσπό-
 τῆς τῆς οἰκείας δυνάμεως τὴν περιουσίαν ἐπιδεικνύ-
 μενος, καὶ τῶν θηρίων μεταβάλλει τὴν φύσιν, καὶ εἰς
 προβάτων ἡμερότητα αὐτὰ μεθίστησιν, οὐχὶ τῆς θηρι-
 ωδίας αὐτὰ μεθιστάς, ἀλλ' ἐν αὐτῇ τῇ φύσει καταλιμ-
 35 πάνων, τὰ τῶν προβάτων ἐπιδείκνυσθαι παρασκευά-
 ζει. Καὶ οὐκ ἐπὶ τῶν θηρίων μόνον τοῦτο ἴδοι τις ἄν,

εἰς τὸν τόπον του, ἀπὸ ποῦ θὰ ἐμάθαιναν αὐτὸ ὁ Ἰακώβ καὶ αἱ γυναῖκες αὐτοῦ; Καὶ διὰ τοῦτο ἐπιτρέπει εἰς αὐτὸν νὰ προχωρήσῃ καὶ μὲ τὴν ἰδικὴν του γλῶσσαν νὰ ὁμολογήσῃ εἰς αὐτὸν αὐτὰ ποῦ εἶπεν ὁ Θεὸς πρὸς αὐτὸν, διὰ νὰ γίνῃ καὶ ὁ δίκαιος περισσότερον πρόθυμος διὰ τὴν ἀποδημίαν καὶ νὰ ἐνθαρρυνθῇ. Ἐξ ἄλλου καὶ αἱ γυναῖκες αὐτοῦ νὰ μάθουν, πόσης φροντίδος ἀξιῶνεται ὁ Ἰακώβ ἀπὸ τὸν Θεὸν τοῦ παντός καὶ νὰ ἀποδιώξουν τὴν πατρικὴν πλάνην καὶ νὰ μιμηθοῦν τὸν δίκαιον καὶ νὰ λάβουν ἀπὸ αὐτὸν ἀρκετὴν διδασκαλίαν διὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Καθ' ὅσον οἱ λόγοι τοῦ Ἰακώβ δὲν ἦσαν τόσον ἀξιόπιστοι, ὅσον οἱ λόγοι τοῦ Λάβαν, ὁ ὁποῖος ἐλάτρευεν ἀκόμη τὰ εἰδωλα. Διότι αἱ ὁμολογίαι τῶν ἀπίστων καὶ τῶν ἐχθρῶν τῆς εὐσεβείας ἔχουν πάντοτε πολλὴν ἀξιοπιστίαν. Καὶ τοῦτο λοιπὸν εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ἐφευρετικῆς σοφίας τοῦ Θεοῦ, ὅταν κἀνῆ δηλαδὴ καὶ τοὺς ἐχθροὺς τῆς ἀληθείας νὰ γίνουιν μάρτυρες αὐτῆς καὶ ὑποστηρίζουιν μὲ τὴν ἰδικὴν των γλῶσσαν τὰ ἴδια.

«Καὶ ὁ Λάβαν κατέφθασε τὸν Ἰακώβ. Ὁ Ἰακώβ εἶχε στήσει τὴν σκηνὴν του εἰς τὸ ὄρος. Καὶ ὁ Λάβαν κατεσκήνωσε μὲ τοὺς ἀδελφούς του εἰς τὸ ἴδιον ὄρος Γαλαάδ. Καὶ εἶπεν ὁ Λάβαν εἰς τὸν Ἰακώβ. Τί εἶναι αὐτὸ ποῦ ἔκαμες;». Πρόσεχε πῶς ἡ ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ κατέστειλε τὸν θυμὸν του καὶ ἐχαλιναγώγησε τὴν ὀργὴν του. Διὰ τοῦτο ὁμιλεῖ πρὸς αὐτὸν μὲ πολλὴν ἡμερότητα, ὡσὰν νὰ ἀπολογῆται καὶ νὰ ἐπιδεικνύῃ πρὸς αὐτὸν πατρικὴν στοργὴν. Διότι ὅταν ἀπολαμβάνωμεν τὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ φροντίδα, ὄχι μόνον τὰς ἐπιβουλάς τῶν κακῶν ἀνθρώπων δυνάμεθα νὰ ἀποφύγωμεν, ἀλλὰ καὶ εἰς ἀνήμερα θηρία νὰ πέσωμεν δὲν θὰ πάθωμεν τίποτε τὸ κακόν. Διότι ὁ Κύριος τοῦ παντός ἐπιδεικνύων τὴν ὑπερβολικὴν του δύναμιν καὶ τὴν φύσιν τῶν θηρίων μετατρέπει καὶ τὰ μεταβάλλει εἰς ἡμέρα πρόβατα χωρὶς νὰ τὰ ἀπομακρύνῃ ἀπὸ τὴν θηριωδίαν των, ἀλλ' ἐνῶ ἀφήνει αὐτὰ εἰς τὴν φύσιν των, τὰ κάμνει νὰ συμπεριφέρωνται ὡς πρόβατα. Καὶ εἶναι δυνατόν νὰ ἴδῃ κανεὶς αὐτὸ ὄχι μόνον εἰς τὰ ἄγρια

ἀλλὰ καὶ ἐπ' αὐτῶν τῶν στοιχείων. "Όταν γὰρ αὐτὸς βούληται, καὶ τὰ στοιχεῖα αὐτὰ τῆς οἰκείας ἐνεργείας ἐπιλανθάνεται, καὶ οὐδὲ πῦρ τὰ πυρὸς ἐπιδείκνυται. Καὶ τοῦτό τις καταμάθοι ἐπὶ τε τῶν τριῶν παιδων, ἐπὶ τε τοῦ Δανιήλ. Ὁ μὲν ὑπὸ λεόντων περιστατούμενος, ὡς ὑπὸ προβάτων κυκλούμενος, οὐδὲν ἔπασχεν ἀηδές, τῆς ἄνωθεν ροπῆς τὴν ἐκείνων ἀγριότητα ἀναχαιτιζούσης. "Ότι γὰρ θῆρες ὄντες ἔμενον τὰ τῆς θηριωδίας μὴ ἐπιδεικνύμενοι, δι' αὐτῶν τῶν πραγμάτων ἔγνωσαν τῶν ἀλόγων θηρίων οἱ ἀγριώτεροι.

5. Καὶ τοῦτο δὲ ἐγίνετο πρὸς μείζονα κατηγορίαν ἐκείνων, ὅτι οἱ λόγῳ τετιμημένοι τὰ ἄλογα θηρία ὑπερηκόντισαν τῇ ὠμότητι. Καὶ ἐμάνθανον διὰ τῶν 15 πραγμάτων, ὅπως διὰ τὴν τοῦ Δεσπότου πρόνοιαν τὸν μὲν δίκαιον καὶ τὰ θηρία ἠδέσθη, καὶ οὐκ ἐτόλμησαν ἐφάπασθαι τοῦ σώματος· αὐτοὶ δὲ τὰ τῶν θηρίων αὐτῷ χειρὸν διέθηκαν. Καὶ ἵνα μὴ νομίσωσι φαντασίαν τινὰ γεγενῆσθαι, διὰ τῶν μετὰ ταῦτα βληθέντων εἰς 20 τὸν λάκκον ἐπεγίνωσκον, ὅτι ἐπὶ μὲν τοῦ δικαίου τῶν προβάτων ἐμιμοῦντο τὴν ἡμερότητα, καὶ τῆς φύσεως ἐπελανθάνοντο· ἐπὶ δὲ τῶν μετὰ ταῦτα βληθέντων τὰ τῆς θηριωδίας ἐπεδείκνυντο. Οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς καμίνου τοῦ πυρὸς γέγονε. Τοὺς μὲν ἔνδον ὄντας καὶ ἐν 25 μέσῳ τῷ πυρὶ τυγχάνοντας ἠδεῖτο τὸ στοιχεῖον, καὶ οὐκ ἠνέργει τὰ τοῦ πυρὸς· ἀλλὰ καθάπερ πεδηθείσης τῆς ἐνεργείας, οὕτως ἀβλαβῆ τῶν παιδων τούτων διεφύλαττε τὰ σώματα, καὶ οὐδὲ αὐτῶν τῶν τριχῶν ἐφάπασθαι ἐτόλμησε, καθάπερ ὑπὸ προστάγματός τι- 30 νος τὸ στοιχεῖον τὴν οἰκείαν ἐνέργειαν ἐπιδείξασθαι κωλυόμενον· τοὺς δὲ ἔξω τῆς καμίνου διάγοντας κατηνάλωσε, δι' ἀμφοτέρων πολλὴν τῆς τοῦ Θεοῦ δυνάμεως τὴν περιουσίαν ἐμφαῖνον, καὶ δι' ὧν τοὺς ἔ-

θηρία, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ στοιχεῖα τῆς φύσεως. Διότι, ὅταν θέλη αὐτός, καὶ τὰ στοιχεῖα ἀκόμη χάνουν τὴν ιδιότητά των καὶ οὔτε ἡ φωτιά διατηρεῖ τὴν ἐνέργειάν της. Καὶ τοῦτο ἤμπορεῖ νὰ τὸ μάθη κανεὶς καὶ ἀπὸ τοὺς τρεῖς παῖδας καὶ ἀπὸ τὸν Δανιήλ. Ὁ μὲν Δανιήλ ἄν καὶ ἦτο περικυκλωμένος ἀπὸ λέοντας, ὡσάν νὰ ἦτο περικυκλωμένος ἀπὸ πρόβατα, δὲν ἔπαθε τίποτε τὸ κακόν, ἀφοῦ ἡ ἄνωθεν δύναμις ἀνεχαίτιζε τὴν ἀγριότητά των. Διότι τὸ ὅτι ἦσαν καὶ παρέμεναν νὰ εἶναι θηρία, χωρὶς ὅμως νὰ ἐπιδεικνύουν τὴν θηριωδίαν των, τὸ ἀντελήφθησαν ἐξ αὐτῶν τῶν γεγονότων αὐτοὶ ποὺ ἦσαν ἀγριώτεροι καὶ ἀπὸ τὰ ἄλογα θηρία.

5. Καὶ αὐτὸ ἐγίνε διὰ νὰ τύχουν μεγαλυτέρας ἐνοχῆς ἐκεῖνοι, διότι αὐτοὶ ποὺ ἔχουν τιμηθῆ μὲ τὴν λογικὴν ὑπερέβησαν εἰς σκληρότητα καὶ τὰ ἄγρια θηρία. Καὶ ἐδιδάσκοντο μὲ ὅσα συνέβησαν, πῶς τὰ θηρία ἐσεβάσθησαν τὸν δίκαιον λόγῳ τῆς προνοίας τοῦ Θεοῦ καὶ δὲν ἐτόλμησαν νὰ τοῦ ἀγγίσουν τὸ σῶμα, ἐνῶ αὐτοὶ συμπεριεφέρθησαν χειρότερα ἀπὸ τὰ θηρία. Καὶ διὰ νὰ μὴ νομίσουν, ὅτι εἶχε συμβῆ κάτι τὸ φανταστικόν, ἀπὸ ἐκείνους ποὺ εἶχον ριφθῆ ἐν συνεχείᾳ εἰς τὸν λάκκον, ἀντελαμβάνοντο, ὅτι διὰ μὲν τὸν δίκαιον ἐμιμοῦντο τὴν ἡμερότητα τῶν προβάτων καὶ ἔχανον τὴν φύσιν των, ἐνῶ πρὸς αὐτοὺς ποὺ ἐρρίφθησαν κατόπιν ἔδειχναν τὰς ἀγρίας διαθέσεις των. Τὸ ἴδιο συνέβη καὶ εἰς τὴν κάμινον τοῦ πυρός. Ἐκείνους μὲν ποὺ εὐρίσκοντο μέσα καὶ μάλιστα εἰς τὸ κέντρον τῆς φωτιᾶς, τοὺς ἐσέβετο αὐτὸ τὸ φυσικόν στοιχείον καὶ δὲν ἐνεργοῦσεν ὅπως ἡ φωτιά, ἀλλ' ὡσάν νὰ εἶχε δεσμευθῆ ἡ ἐνέργεια αὐτῆς, ἄφηνε χωρὶς κακώσεις τὰ σώματα αὐτῶν καὶ οὔτε τὰς τρίχας των ἐτόλμησε νὰ ἀγγίση, σάν νὰ ἠμποδίζετο νὰ ἐπιδείξη τὴν δυνάμιν της ἀπὸ κάποιο πρόσταγμα, ἐκείνους ὅμως ποὺ εὐρίσκοντο ἔξω ἀπὸ τὴν κάμινον τοὺς κατέστρεψε, ἀποδεικνύουσα καὶ μὲ τὰ δύο τὸ μεγάλο μέγεθος τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ, καὶ μὲ τὸ ὅτι δηλαδὴ διεφύλαττεν ἀβλαβεῖς αὐτοὺς ποὺ

σω τυγχάνοντας ἀβλαβεῖς διεφύλαττε, καὶ δι' ὧν τούτους διέφθειρεν.

Οὕτως ὅταν τῆς ἄνωθεν ἀπολαύωμεν ροπῆς, οὐ μόνον τῶν πρὸς ἡμᾶς πολεμίως ἐχόντων διαφεύγομεν
 5 τὰς ἐπιβουλάς, ἀλλὰ καὶ αὐτοῖς τοῖς θηρίοις περιπέσωμεν, οὐδὲν πεισόμεθα δεινόν. Ἡ γὰρ τοῦ Θεοῦ χεὶρ ἢ πάντων δυνατωτέρα, αὕτη πολλὴν ἡμῖν πανταχόθεν περιτίθησι τὴν ἀσφάλειαν, καὶ ἀχειρώτους ἐργάζεται, ὅπερ καὶ ἐπὶ τοῦ δικαίου τούτου γέγονεν. Ὁ γὰρ με-
 10 τὰ τσαύτης ὄρμῆς καταλαβεῖν βουλόμενος τὸν Ἰακώβ, καὶ δίκην ἀπαιτῆσαι τῆς πάντων ἀναχωρήσεως, οὐ μόνον οὐδὲν πρὸς αὐτὸν τραχὺ οὐδὲ ἐπαχθὲς φθέγγεται, ἀλλὰ καθάπερ πατὴρ διαλεγόμενος πρὸς παῖδα, οὕτω μετὰ πολλῆς τῆς ἐπιεικείας πρὸς αὐτὸν ποιεῖ-
 15 ται τὰ ρήματα, καὶ φησι· «Τί ἐποίησας τοῦτο; τί κρυφῆ ἀπέδρας»; Ὅρα πόση ἢ μεταβολή· ὄρα πῶς ὁ καθάπερ θηρίον μεμηνώς, προβάτων μιμεῖται ἡμερότητα. «Ἴνα τί κρυφῆ ἀπέδρας, καὶ ἐκλοποφόρησάς με, καὶ ἀπήγαγες τὰς θυγατέρας μου ὡς αἰχμαλώτιδας
 20 μαχαίρα»; Τίνος ἔνεκεν, φησί, τοῦτο πεποίηκας; τί σοι ἔδοξε; διὰ τί οὕτω λανθανόντως ἐποιήσω τὴν ἀποδημίαν; Εἰ γὰρ ἀνήγγειλάς μοι, μετὰ πολλῆς τῆς πομπῆς καὶ τῆς εὐφροσύνης ἐξαπέστειλα ἄν σε. Καὶ γὰρ εἰ τοῦτο ἔγνων, φησί, μετὰ μουσικῶν καὶ τυμπά-
 25 νων καὶ κιθάρας προέπεμψα ἄν σε.

Οὐκ ἠξιώθην φιλῆσαι τὰς θυγατέρας μου· νῦν δὲ ἀφθόνως ἔπραξας». Ὅρα πῶς λοιπὸν ἑαυτὸν ἐλέγγει, καὶ διὰ τῆς οἰκείας γλώττης ὁμολογεῖ, ὅτι αὐτὸς μὲν κακῶς παρεσκευάζετο διαθεῖναι τὸν δίκαιον, ἢ δὲ
 30 τοῦ Θεοῦ πρόνοια τῆς ὄρμῆς αὐτὸν ἐνέκοψεν. «Ἰσχύει», φησὶν, «ἡ χεὶρ μου κακοποιῆσαί σε· ὁ δὲ Θεὸς τοῦ πατρός σου ἐχθὲς εἶπε πρὸς με λέγων· φύλαξαι σεαυτόν, μήποτε λαλήσης πρὸς Ἰακώβ πονηρά». Ἐννόει μοι πόσης τῷ δικαίῳ παρακλήσεως γέγονε ταυτὶ τὰ

ἦσαν μέσα εἰς αὐτήν καὶ μέ τὸ ὅτι κατέστρεψε τοὺς ἐκτὸς τῆς καμίνου.

Ἔτσι, ὅταν ἀπολαμβάνωμεν τὴν ἄνωθεν βοήθειαν, δὲν ἀποφεύγομεν μόνον τὰς μηχανορραφίας αὐτῶν ποὺ διάκεινται ἐχθρικὰ πρὸς ἡμᾶς, ἀλλὰ καὶ δὲν θὰ πάθωμεν τίποτε τὸ κακόν, καὶ ἂν ἀκόμη πέσωμεν εἰς αὐτὰ τὰ θηρία. Διότι τὸ χέρι τοῦ Θεοῦ εἶναι τὸ ἰσχυρότερον ἀπὸ κάθε τι, αὐτὸ μᾶς περιβάλλει ἀπὸ παντοῦ μὲ μεγάλην ἀσφάλειαν καὶ μᾶς καθιστᾷ ἀκαταβλήτους, πρᾶγμα βεβαίως ποὺ συνέβη καὶ μέ τὸν δίκαιον αὐτόν. Καθ' ὅσον αὐτός ποὺ ἤθελε μέ τόσην ὀρμὴν νὰ συλλάβῃ τὸν Ἰακώβ καὶ νὰ ζητήσῃ νὰ τὸν τιμωρήσῃ ἕξ αἰτίας τῆς ἀναχωρήσεως ὄλων, ὅχι μόνον δὲν λέγει τίποτε τὸ βαρὺ καὶ δυσάρεστον πρὸς αὐτόν, ἀλλ' ὅπως ἀκριβῶς συνομιλεῖ ὁ πατέρας πρὸς τὸ παιδί, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ αὐτός ὁμιλεῖ πρὸς ἐκεῖνον μέ πολλὴν ἠπιότητα καὶ τοῦ λέγει· «Διατί ἔκανες αὐτό; Διατί ἔφυγες κρυφά;». Πρόσεχε πόσον μεγάλη εἶναι ἡ ἀλλαγὴ. Πρόσεχε πῶς μιμεῖται τὴν ἡμερότητα τῶν προβάτων αὐτός, ὁ ὁποῖος εἶχεν ὀργισθῆ ὅπως ἀκριβῶς τὸ θηρίον. «Διατί ἔφυγες κρυφά καὶ μοῦ ἔκλεψες καὶ ἐπῆρες μαζί σου τὰς θυγατέρας μου ὡς αἰχμαλώτους πολέμου;». Διατί, λέγει, ἔκανες αὐτό; Τί σοῦ ἐφάνη; Διατί ἀνεχώρησες ἔτσι κρυφά; Διότι, ἐάν μοῦ εἶχες προαναγγείλῃ αὐτό, θὰ σέ προέπεμπα μέ πολλὴν συνοδείαν καὶ μέ πολλὴν χαράν. Καθ' ὅσον, ἐάν ἐγνώριζον αὐτό, λέγει, θὰ σέ προέπεμπα μέ μουσικὰ ὄργανα, μέ τύμπανα καὶ μέ κιθάρας.

«Δὲν μέ ἠξίωσες νὰ φιλήσω τὰς θυγατέρας μου. Ἔκανες τώρα αὐτὸ χωρὶς νὰ συλλογισθῆς». Βλέπεις πῶς πλέον ἐλέγχει τὸν ἑαυτόν του καὶ μόνος του ὁμολογεῖ, ὅτι αὐτός μὲν προετοιμάζετο νὰ συμπεριφερθῆ κακῶς πρὸς τὸν δίκαιον, ἀλλ' ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ ἀνέκοψε τὴν ὀρμὴν του. «Ἔχω τὴν δύναμιν», λέγει, «νὰ σέ κακοποιήσω». Ἄλλ' ὁ Θεὸς τοῦ πατρός σου ὠμίλησεν εἰς ἐμένα χθὲς καὶ μοῦ εἶπε· πρόσεχε καὶ μὴ ὁμιλήσῃς σκληρὰ πρὸς τὸν Ἰακώβ». Σκέψου, παρακαλῶ, πόσην παρηγορίαν ἐπροξένησαν εἰς τὸν δίκαιον αὐτοὶ οἱ λόγοι, καὶ ἀναλο-

ρήματα, καὶ σκόπει πῶς οὗτος καὶ τὰ βουλευθέντα αὐτῷ ἐξέφηνε, καὶ ἐπὶ ποίοις τὴν κατάληψιν ποιήσασθαι ἐβούλετο, καὶ ὅτι ὁ τοῦ Θεοῦ φόβος αὐτὸν ἐπέσχευεν εἰς ἔργον ἀγαγεῖν τὰ κακῶς αὐτῷ βουλευθέντα.

5 «Ὁ Θεὸς τοῦ πατρός σου», φησὶν. "Ὁρα πῶς καὶ αὐτὸς ὁ Λάβαν οὐ μικρὰν ἐντεῦθεν ὠφέλειαν ἔκαρπούτο, μεγίστην τῆς τοῦ Θεοῦ δυνάμεως ἀπόδειξιν λαμβάνων ἐκ τῶν πρὸς αὐτὸν λεχθέντων. Ἄλλ' ἐπειδὴ καὶ σύ, φησί, τοῦτο ἐβουλεύσω, καὶ ὁ Θεὸς ἐστὶν
10 ὁ τσαύτην σου ποιούμενος κηδεμονίαν, «Νῦν οὖν πεπόρευσαι· ἐπιθυμία γὰρ ἐπεθύμησας ἀπελθεῖν εἰς τὸν οἶκον τοῦ πατρός σου. Ἴνα τί ἔκλεψας τοὺς θεοὺς μου»; Ἔστω, φησί· τοῦτό σοι δεδογμένον ἦν, καὶ ἔκρινας ἐπανελθεῖν εἰς τὸν οἶκον τοῦ πατρός σου· ἵνα
15 τί τοὺς θεοὺς μου ἔκλεψας; Ὡ ἀνοίας ὑπερβολή· καὶ τοιοῦτοὶ εἰσιν οἱ θεοὶ σου, ὡς καὶ κλαπῆναι; Οὐκ αἰσχύνῃ λέγων, «Ἴνα τί ἔκλεψας τοὺς θεοὺς μου»;

"Ὁρα πόση ἦν ἡ ὑπερβολὴ τῆς πλάνης, ὡς τοὺς λόγῳ τετιμημένους ξύλα καὶ λίθους θεραπεύειν. Καὶ
20 οἱ μὲν θεοὶ οἱ σοί, ὦ Λάβαν, οὐδὲ κλέπτεσθαι μέλλοντες ἑαυτοῖς ἀμῦναι ἴσχυσαν. (Πῶς γὰρ οἱ ἀπὸ λίθου ὄντες συγκείμενοι;), ὁ δὲ τοῦ δικαίου Θεός, καὶ ἀγνοοῦντος τοῦ δικαίου, τὴν σὴν ὁρμὴν ἐπέσχε. Καὶ οὐκ ἐννοεῖς τὸ μέγεθος τῆς πλάνης, ἀλλὰ καὶ τῷ δι-
25 καίῳ κλοπὴν ἐγκαλεῖς; Τίνος γὰρ ἔνεκεν ὁ δίκαιος ἐκείνους ὑφελέσθαι ἂν κατεδέξατο, οὓς ἐβδελύττετο, μᾶλλον δὲ οὓς ἤδει λίθους ὄντας ἀναισθήτους; Ἄλλὰ ταῦτα ἀκούσας ὁ Ἰακώβ μετὰ πολλῆς ἐπεικειίας, πρῶτον μὲν ἀπολογεῖται πρὸς τὰ προλαβόντα ἐγκλή-
30 ματα, καὶ τότε περὶ τῶν θεῶν προτρέπεται ποιήσασθαι τὴν ἔρευναν· «Εἶπα γάρ», φησί, «μήποτε ἀφέλη τὰς θυγατέρας σου ἀπ' ἐμοῦ, καὶ πάντα τὰ ἐμά». Ἐ-

γίσου πῶς ἐκεῖνος ἐφάνέρωσεν εἰς αὐτὸν αὐτά, τὰ ὁποῖα ἐσκέπτετο νὰ τοῦ κάνη καὶ διὰ ποῖον λόγον ἤθελε νὰ τὸν συλλάβῃ καὶ ὅτι ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ ἠμπόδισεν αὐτὸν νὰ πραγματοποιήσῃ αὐτὰ ποῦ ἐσκέπτετο ἐναντίον του.

«Ὁ δὲ Θεὸς τοῦ πατρός σου», λέγει. Πρόσεχε πῶς καὶ ὁ ἴδιος ὁ Λάβαν εἶχε μεγάλην ὠφέλειαν μὲ αὐτὰ τὰ γεγονότα, ἀφοῦ ἔλαβε μεγάλην ἀπόδειξιν τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ ἀπ' αὐτὰ ποῦ ἐλέχθησαν πρὸς αὐτόν. Ἄλλ' ἐπειδὴ καὶ σύ, λέγει, ἀπεφάσισες αὐτό, καὶ ὁ Θεὸς εἶναι αὐτός, ποῦ σέ ἐφρόντισε τόσον πολὺ, «Τώρα λοιπὸν ἔχεις φύγει, διότι ἐπεθύμησες πολὺ νὰ γυρίσῃς εἰς τὸν οἶκον τοῦ πατρός σου. Διατί ὅμως ἔκλεψες τὰ ἀγάλματα τῶν θεῶν μου;». «Ἄς εἶναι, λέγει, ἐσὺ ἀποφάσισες αὐτό καὶ ἔκρινες, ὅτι πρέπει νὰ ἐπιστρέψῃς εἰς τὸν οἶκον τοῦ πατρός σου· διατί ὅμως ἔκλεψες τὰ ἀγάλματα τῶν θεῶν μου; Πῶ πῶ ὑπερβολικὸν μέγεθος ἀνοησίας· μὰ τέτοιοι εἶναι οἱ θεοὶ σου, ὥστε νὰ εἶναι δυνατὸν καὶ νὰ κλαποῦν; Δὲν ἐντρέπεσαι νὰ λέγῃς, «Διατί ἔκλεψες τὰ ἀγάλματα τῶν θεῶν μου;».

Πρόσεχε πόσον ἦτο τὸ μέγεθος τῆς πλάνης, ὡστε αὐτοὶ ποῦ εἶχον τιμηθῆ μὲ τὴν λογικὴν, νὰ λατρεύουν ξύλα καὶ λίθους. Καὶ οἱ μὲν θεοὶ σου, Λάβαν, δὲν ἠμπόρεσαν νὰ ὑπερασπισθοῦν τοὺς ἑαυτοὺς των, οὔτε ὅταν ἐπρόκειτο νὰ κλαποῦν. «Καθ' ὅσον πῶς ἦτο δυνατὸν νὰ ἀμυνθοῦν αὐτοὶ ποῦ εἶναι κατασκευασμένοι ἀπὰ λίθον;), ὁ Θεὸς ὅμως τοῦ δικαίου ἀνεχαίτισε τὴν ἰδικὴν σου ὀρμὴν, καὶ χωρὶς αὐτός νὰ τὸ γνωρίζῃ. Καὶ ὄχι μόνον δὲν καταλαβαίνεις τὸ μέγεθος τῆς πλάνης, ἀλλὰ καὶ κατηγορεῖς τὸν δίκαιον διὰ κλοπὴν; Διότι διὰ ποῖον λόγον θὰ κατεδέχετο ὁ δίκαιος νὰ κλέψῃ τοὺς θεοὺς ποῦ ἀπεστρέφετο, ἢ καλύτερον αὐτοὺς ποῦ ἐγνώριζεν ὅτι ἦσαν ἀναίσθητοι λίθοι; Ἄλλ' ὁ Ἰακώβ ἀφοῦ ἤκουσεν αὐτὰ μὲ πολλὴν συγκατάβασιν, κατ' ἀρχὰς ἀπολογεῖται διὰ τὰς προηγουμένας κατηγορίας καὶ ἔπειτα προτρέπει νὰ ἐρευνήσῃ διὰ τοὺς θεοὺς. «Διότι ἐσκέφθην», λέγει, «μήπως θὰ μοῦ ἔπαιρνες τὰς θυγατέρας σου καὶ ὅλα τὰ ὑπάρχοντά μου».

πειδή, φησίν, ἐώρων σε οὐχ ὑγιῶς πρὸς με διακείμενον, ἐναγώνιος γέγονα, μήποτε ἐπιχειρήσης ἀφελῆσθαι τὰς θυγατέρας σου καὶ τὰ ὑπάρχοντά μου, καὶ ἀποστερῆσαί με τῶν ἐμῶν, καθάπερ ἤδη πεποίηκας.
 5 Αὕτη τοίνυν ἡ αἰτία καὶ ὁ φόβος παρεσκεύασέ με λανθανόντως τὴν ἀποδημίαν ποιήσασθαι. «Παρ' ὧ οὖν ἂν εὔροις τοὺς θεοὺς σου, οὐ ζήσεται ἐναντίον τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν». Ὁρᾷς ὅτι ἠγνόει ὁ Ἰακώβ τὴν παρὰ τῆς Ραχήλ κλοπὴν γεγενημένην.

10 Ὅρα γὰρ μεθ' ὄσης σφοδρότητος τὸ ἐπιτίμιον ὀρίζει τῷ τὴν κλοπὴν ἐργασασμένῳ. «Παρ' ὧ ἂν», φησίν, «εὔρεθῶσιν, οὐ ζήσεται ἐναντίον τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν». Οὐκ ἐπειδὴ μόνον, φησίν, ὑφείλετο, ἀλλ' ὅτι διὰ τῆς κλοπῆς δεῖγμα ἐναργὲς ὁ τοιοῦτος ἐκφέρει
 15 τῆς οἰκείας πλάνης. «Ἐπίγνωθι εἴ τί ἐστι τῶν σῶν παρ' ἐμοί, καὶ λάβε». Ἐρεύνησον, φησίν, εἴ τι τῶν μὴ προσηκόντων ἀφειλόμην. Οὐδὲν ἕτερόν μοι ἔχεις ἐγκαλέσαι, ἢ ὅτι λάθρα τὴν ἀποδημίαν ἐποίησάμην· καὶ τοῦτο οὐχ ἐκὼν πέπονθα, ἀλλ' ὑφορώμενος τὴν
 20 ἀδικίαν, καὶ δεδοικῶς μὴ βουληθῆς καὶ τὰς θυγατέρας σου ἀφελῆσθαι, τοῦτο μαθὼν, καὶ τὴν ἄλλην μου περιουσίαν. «Καὶ οὐκ ἐπέγνω», φησί, «παρ' αὐτῷ οὐδέν. Οὐκ ἤδει δὲ Ἰακώβ ὅτι Ραχήλ ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἔκλεπεν αὐτούς. Εἰσελθὼν δὲ Λάβαν ἠρεύνησε τὸν
 25 οἶκον τῆς Λείας, καὶ οὐχ εὔρεν. Εἰσῆλθε δὲ καὶ εἰς τὸν οἶκον Ραχήλ. Ραχήλ δὲ ἔλαβε τὰ εἰδῶλα, καὶ ἐνέβαλεν αὐτὰ εἰς τὰ σάγματα τῶν καμήλων, καὶ ἐπεκάθισεν αὐτοῖς, καὶ εἶπε τῷ πατρὶ αὐτῆς· μὴ βαρέως φέρε, κύριέ μου· οὐ δύναμαι ἀναστῆναι ἐνώπιόν σου,
 30 ὅτι τὰ κατ' ἔθισμόν τῶν γυναικῶν μοί ἐστιν. Ἐρεύνησε δὲ Λάβαν ἐν ὄλῳ τῷ οἴκῳ αὐτῆς, καὶ οὐχ εὔρε».

6. Πολλὴ τῆς Ραχήλ ἡ σύνεσις, δι' ἧς τὸν Λάβαν παρακρούσασθαι ἴσχυσεν. Ἀκουέτωσαν οἱ ἔτι τῆς πλάνης προστετηκότες, καὶ τῶν εἰδώλων τὴν θεραπεί-

Ἐπειδὴ, λέγει, σὲ ἔβλεπον νὰ μὴ ἔχης καλὰς διαθέσεις πρὸς ἐμένα, κατελήφθην ἀπὸ ἀγωνίαν, μήπως καὶ ἐπιχειρήσης νὰ μοῦ ἀφαιρέσης τὰς θυγατέρας σου καὶ τὰ ὑπάρχοντά μου καὶ μοῦ στερήσης τὰ ἰδικά μου, ὅπως ἤδη ἔχεις κάνει. Αὐτὴ λοιπὸν ἡ αἰτία καὶ ὁ φόβος μὲ ἔκαναν νὰ φύγω κρυφά. «Εἰς ὅποιον ὅμως θὰ εὕρης τοὺς θεοὺς σου, δὲν θὰ Ζήση, ἀλλὰ θὰ φονευθῆ ἐνώπιον τῶν ἀδελφῶν μας». Βλέπεις ὅτι ὁ Ἰακώβ ἠγνόμενος, ὅτι ἡ κλοπὴ εἶχε γίνῃ ἀπὸ τὴν Ραχήλ.

Πρόσεχε λοιπὸν μὲ πόσῃ σφοδρότητι ὀρίζει τὴν τιμωρίαν δι' αὐτόν ποῦ ἐνήργησε τὴν κλοπὴν. «Εἰς ὅποιον εὕρεθούην», λέγει, «δὲν θὰ Ζήση, ἀλλὰ θὰ φονευθῆ ἐνώπιον τῶν ἀδελφῶν μας». Ὅχι μόνον, λέγει, ἐπειδὴ ἔκλεψεν, ἀλλὰ καὶ διότι διὰ τῆς κλοπῆς αὐτός ἀποδεικνύει ἐμφανέστατα τὴν πλάνην του. «Νὰ ἐλέγξης, τί ἐκ τῶν ἰδικῶν σου εὕρισκεται εἰς τὰ ἰδικά μου καὶ νὰ τό πάρης». Ἐρεύνησε, λέγει, ἐὰν ἐπῆρα κάτι ποῦ δὲν ἔπρεπε. Διὰ τίποτε ἄλλο δὲν ἠμπορεῖς νὰ μὲ κατηγορήσης, παρὰ μόνον διὰ τὸ ὅτι ἔφυγα κρυφά. Καὶ αὐτὸ δὲν τὸ ἔκανα μὲ τὴν θέλησίν μου, ἀλλ' ἐπειδὴ ἔβλεπον τὴν ἀδικίαν καὶ ἐπειδὴ ἐφοβήθην μήπως θελήσης νὰ μοῦ ἀφαιρέσης καὶ τὰς θυγατέρας σου, ὅταν μάθης αὐτό, καὶ τὴν ὑπόλοιπον περιουσίαν μου. «Καὶ δὲν ἀνεκάλυψε τίποτε εἰς αὐτόν», λέγει. Δὲν ἐγνώριζε δὲ ὁ Ἰακώβ, ὅτι ἡ Ραχήλ ἡ γυναῖκα του ἔκλεψεν αὐτούς. Εἰσῆλθε δὲ ὁ Λάβαν εἰς τὴν σκηνὴν τῆς Λείας καὶ ἐρεύνησε αὐτὴν καὶ δὲν ἤυρε τίποτε. Εἰσῆλθε καὶ εἰς τὴν σκηνὴν τῆς Ραχήλ. Ἡ Ραχήλ ὅμως ἐπῆρε καὶ ἔκρυψε τὰ εἶδωλα εἰς τὰ σάγματα τῶν καμήλων καὶ ἐκάθισεν ἐπάνω εἰς αὐτὰ καὶ εἶπεν εἰς τὸν πατέρα της. Μὴ δυσφορῆς, κύριέ μου. Δὲν ἠμπορῶ νὰ σηκωθῶ ἔμπροσθέν σου, διότι συμβαίνει νὰ ἔχω τὰ συνηθισμένα εἰς τὰς γυναῖκας φαινόμενα. Καὶ ἐρεύνησεν ὁ Λάβαν ὄλην τὴν σκηνὴν αὐτῆς καὶ δὲν ἤυρεν αὐτά.

6. Μεγάλῃ εἶναι ἡ σύνεσις τῆς Ραχήλ, μὲ τὴν ὁποίαν ἠμπόρεσε νὰ ἐξαπατήσῃ τὸν Λάβαν. Ἄς ἀκούσουν αὐτό, ὅσοι ἐπιμένουν ἀκόμη εἰς τὴν πλάνην καὶ φροντίζουν πο-

αν περὶ πολλοῦ ποιούμενοι. Ἔθηκεν αὐτούς, φησὶν,
 ὑπὸ τὰ σάγματα τῶν καμήλων, καὶ ἐπεκάθισεν αὐτοῖς.
 Τί τούτων καταγελαστότερον; Οἱ λόγῳ τετιμημένοι,
 καὶ τοσαύτης ἀξιοθέντες προεδρίας παρὰ τῆς τοῦ Θε-
 5 οῦ φιλανθρωπίας, λίθους ἀναισθήτους θεραπεύειν κα-
 ταδέχονται, καὶ οὐκ ἐγκαλύπτονται, οὐδὲ λαμβάνου-
 σι ἔννοιάν τινα τῆς τοσαύτης ἀτοπίας, ἀλλὰ καθάπερ
 βοσκήματα, οὕτω τῇ συνηθείᾳ ἐπάγονται; Διὰ τοῦτο
 καὶ Παῦλος ἔλεγε γράφων, «Οἶδατε, ὅτι, ὅτε ἔθνη
 10 ἦτε, πρὸς τὰ εἰδῶλα τὰ ἄφωνα ὡς ἂν ἤγεσθε ἐπαγό-
 μενοι». Καὶ καλῶς εἶπε, «Τὰ ἄφωνα». Οἱ φωνὴν ἔ-
 χοντες καὶ ἀκοῆς καὶ λόγου μετέχοντες, πρὸς τὰ μη-
 δεμίαν αἴσθησιν ἔχοντα, ὡς ἄλογα ἀπάγεσθε. Καὶ
 ποίας ἂν οἱ τοιοῦτοι συγγνώμης τύχοιεν;
 15 Ἄλλ' ἴδωμεν ὅπως ὁ δίκαιος λοιπὸν θαρρήσας ἔκ-
 τε τῶν παρὰ τοῦ Λάβαν ὁμολογηθέντων, καὶ ἐξ ὧν
 οὐδεμίαν εὐλογον αἰτίαν εὔρε τῆς κατ' αὐτοῦ μέμψε-
 ως, τί φησιν; «Ὁργίσθη δὲ Ἰακώβ καὶ ἐμαχέσατο τῷ
 Λάβαν καὶ εἶπεν». Ὅρα πῶς καὶ διὰ τῆς μάχης τῆς
 20 οἰκείας ψυχῆς ἐκκαλύπτει τὴν ἀρετὴν. «Τί τὸ ἀδίκη-
 μά μου», φησὶν; «ἢ τί τὸ ἀμάρτημά μου, ὅτι κατεδίω-
 ξας ὀπίσω μου;». Τίνος ἔνεκεν, φησί, μετὰ τοσαύ-
 τῆς ὀργῆς κατεδίωξάς με; ποῖον ἀδίκημα ἐγκαλεῖν ἔ-
 χων; ποῖον ἀμάρτημα; Καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ
 25 τοσαύτην ὕβριν ἡμῖν ἐπήγαγες, ὥστε καὶ ἐρευνῆσαι
 πάντα τὰ ἐν τῷ οἴκῳ μου. «Τί εὔρες ἀπὸ πάντων
 σκευῶν τοῦ οἴκου σου; Θεὸς ὧδε ἐναντίον τῶν ἀδελ-
 φῶν σου καὶ τῶν ἀδελφῶν μου καὶ ἐλεγξάτωσαν ἀνὰ
 μέσον τῶν δύο ἡμῶν». Τοσαύτην, φησὶν, ἔρευναν
 30 ποιησάμενος, ἄρα ἠδυνήθητι τι εὔρειν τῶν μὴ προση-
 κόντων μοι, ἢ τῶν σοι διαφερόντων; Εἰ εὔρες, ἐν
 τῷ μέσῳ παράγαγε, ἵνα οἱ συνόντες μοι καὶ οἱ μετὰ
 σοῦ παραγενόμενοι τὴν διάκρισιν ποιήσωνται.

λύ' διὰ τὴν λατρείαν τῶν εἰδώλων. «Ἐκρυψεν αὐτούς», λέγει, «κάτω ἀπὸ τὰ σάγματα τῶν καμήλων καὶ ἐκάθισεν ἐπάνω εἰς αὐτούς. Τί πιὸ γελοῖον ἀπὸ αὐτὰ ὑπάρχει; Αὐτοὶ οἱ ὅποιοι ἔχουν τιμηθῆ μετὰ τὴν λογικὴν καὶ ἔχουν ἀξιωθῆ τόσον μεγάλης ὑπολήψεως ἐξ αἰτίας τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ, αὐτοὶ καταδέχονται νὰ λατρεύουν ἄψυχους λίθους καὶ δὲν ἀποκρύπτουν τὴν συνήθειάν των, οὔτε ἐννοοῦν τὸ τόσον μεγάλο ἀτόπημα, ἀλλ' ὅπως ἀκριβῶς τὰ ζῶα ἔτσι ὀδηγοῦνται ἀπὸ τὴν συνήθειαν; Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος γράφοντας ἔλεγε, «Γνωρίζετε ὅτι, ὅταν ἦσασθε εἰδωλολάτρεις, παρυσύρεσθε πρὸς τὰ ἄφωνα εἴδωλα, ὡσάν νὰ εἶχατε ἀπαχθῆ»⁵. Καὶ καλὰ εἶπε, «Τὰ ἄφωνα». Σεῖς ποὺ ἔχετε φωνὴν καὶ ἀκοὴν καὶ λογικόν, παρυσύρεσθε, ὡσάν νὰ μὴ ἔχετε λογικόν, πρὸς αὐτὰ ποὺ δὲν ἔχουν καμμίαν αἴσθησιν, τὰ εἴδωλα. Καὶ ποίας συγγνώμης θὰ ἦτο δυνατόν νὰ τύχουν αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι;

Ἄλλ' ἄς ἴδωμεν, τί εἶπεν ὁ δίκαιος, ὅταν ἐν τῷ μεταξὺ ἔλαβε θάρρος καὶ ἀπ' αὐτὰ ποὺ ὠμολόγησεν ὁ Λάβαν καὶ ἀπὸ τὸ ὅτι δὲν ἠῦρε καμμίαν λογικὴν αἰτίαν τῆς ἐναντίον του κατηγορίας; «Ὁργίσθη δὲ ὁ Ἰακώβ καὶ ἐπέπληξε τὸν Λάβαν καὶ εἶπε». Πρόσεχε πῶς ἀποκαλύπτει ἀκόμη καὶ μετὰ τὴν διαμάχην τὴν ἀρετὴν τῆς ψυχῆς του. «Ποῖον εἶναι τὸ ἀδίκημά μου;», λέγει, «Ἡ ποῖον εἶναι τὸ σφάλμα μου, διὰ τὸ ὅποion μὲ κατεδίωξες ἐρχόμενος ὀπίσω μου;». Διατί, λέγει, μὲ κατεδίωξες μετὰ τόσον πάθος; Διὰ ποῖον ἀδίκημα μὲ κατηγορεῖς; Διὰ ποῖον σφάλμα; Καὶ ὄχι μόνον αὐτό, ἀλλὰ καὶ μᾶς προσέβαλες τόσον πολὺ, ὥστε καὶ ὀλόκληρον τὴν σκηνὴν μου νὰ ἐρευνήσης. «Τί ἠῦρες ἀπ' ὅλα τὰ σκεύη τῆς οἰκίας σου; Βάλε αὐτὸ ἐδῶ ἀνάμεσα εἰς τοὺς συγγενεῖς μου καὶ τοὺς συγγενεῖς σου καὶ ἄς κρίνουν αὐτοὶ ἡμᾶς τοὺς δύο». Ἀφοῦ ἐρεύνησες τόσον, λέγει, ἄρα γε ἠμπόρεσες νὰ εὔρης κάτι ποὺ δὲν εἶναι ἰδικόν μου ἢ ποὺ λείπει ἀπὸ τὰ ἰδικά σου ὑπάρχοντα; Ἐάν ἠῦρες, παρουσίασε αὐτὸ ἐνώπιον ἡμῶν, ὥστε νὰ ἔλθουν οἱ ἰδικοὶ μου καὶ οἱ ἰδικοὶ σου καὶ νὰ τὸ ξεχωρίσουν.

Ἐπειδὴ εἶδεν ἀνεύθυνον ἑαυτὸν ἐν ἅπασι γεγενη-
 μένον, πολλὴν λοιπὸν παρρησίαν προσλαβὼν ἀπαρι-
 θμεῖται τὴν εὐνοίαν, ἣν περὶ αὐτὸν ἐν παντὶ τῷ χρό-
 νῳ ἐπεδείξατο, καὶ φησι· «Ταῦτά μοι εἴκοσιν ἔτη».
 5 Μετὰ τὸν κάματον τῶν τοσοῦτων ἐτῶν τούτων, ἤμην
 ἄξιος ταύτης τῆς ὕβρεως; «Ταῦτά μοι εἴκοσιν ἔτη».
 Σήμερον εἴκοσιν ἐτῶν ἀριθμὸν ἔχω ἐν τῷ οἴκῳ τῷ
 σῷ. «Τὰ πρόβατά σου καὶ αἱ αἴγες σου οὐκ ἠτεκνώ-
 θησαν· κριοὺς τῶν προβάτων σου οὐ κατέφαγον· θη-
 10 ριάλωτον οὐκ ἐνήνοχά σοι. Ἐγὼ ἀπετίννουον παρ' ἐ-
 μαντοῦ, κλέμματα ἡμέρας καὶ κλέμματα νυκτός. Ἐ-
 γενόμην τῆς ἡμέρας συγκαιόμενος τῷ καύματι, καὶ
 παγετῷ τῆς νυκτός, καὶ ἀφίστατο ὁ ὕπνος ἀπὸ τῶν
 ὀφθαλμῶν μου». Ἐπελάθου, φησί, τῶν καμάτων τῶν
 15 ἐμῶν. ὧν ἐπεδειξάμην ποιμαίνων τὰ πρόβατά σου καὶ
 τὰς αἴγας; Μὴ ἔχεις ἐγκαλέσαι ὅτι ποτὲ τὰ πρόβατα,
 ἢ αἱ αἴγες ἠτεκνώθησαν;

Ὅρα πόσῃν δείκνυσι τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ εὐνοίαν
 γεγενημένην εἰς τὸν οἶκον τοῦ Δάβαν διὰ τὴν αὐτοῦ
 20 παρουσίαν. Τοῦτο γὰρ ἐστὶν ὅπερ καὶ ἄνω ἔλεγεν,
 «Εὐλόγησέ σε ὁ Θεὸς ἐπὶ τῷ ποδί μου». Τοῦτο γὰρ
 οὐδεὶς ἂν παρὰ ποιμένος ἀπαιτήσειεν. Οὐδὲ γὰρ τῆς
 ποιμαντικῆς τοῦτο ἔργον· φύσεως γὰρ ἐστὶ. Διὰ τοῦ-
 το πρὸ πάντων τοῦτο προτίθησι, καὶ πολλὴν δείκνυσι
 25 τὴν ἄνωθεν γεγενημένην πρόνοιαν περὶ τὰ ποιμνία.
 «Κριοὺς τῶν προβάτων σου οὐ κατέφαγον». Μὴ δύ-
 νασαι εἰπεῖν ὅτι ποτὲ κατέφαγον κριὸν ἐκ τῶν προ-
 βάτων σου, ὃ πολλοῖς τῶν ποιμένων ποιεῖν ἔθος;
 «Θηριάλωτον οὐκ ἐνήνοχά σοι». Οὔτε αὐτός, φησί,
 30 ποτὲ κατέφαγον, οὔτε θηρίον ἰσχυσέ ποτε ἀφελέσθαι.
 Μὴ ἐνήνοχά σοι θηριάλωτον; Ἡ οὐχὶ καθ' ἑκάστην
 ἡμέραν τοὺς τὰ ποιμνία ἐγχειριζομένους ὄρας θηριά-
 λωτα τοῖς δεσπόταις προσάγοντας; Ἀλλὰ σὺ οὐδὲν
 τοιοῦτον ἐγκαλέσαι δυνήσῃ, ἢ δεῖξαι γεγενημένον ἐν

Ὅταν εἶδεν, ὅτι δὲν εἶχε καμμίαν εὐθύνην δι' ὅλα αὐτὰ πού εἶχαν γίνει, ἀφοῦ ἐπῆρε πλέον θάρρος, ἀπαριθμεῖ τὴν εὐνοίαν τὴν ὁποίαν ἔδειξε πάντοτε εἰς αὐτόν, καὶ λέγει· «Ἦμουν μαζί σου εἴκοσι ἔτη. Μετὰ ἀπὸ τὸν κόπον τόσων πολλῶν χρόνων ἤμουν ἄξιος τέτοιας προσβολῆς; «Ἦμουν μαζί σου εἴκοσι ἔτη». Σήμερα ἔχω εἴκοσι ἔτη εἰς τὸν οἶκόν σου. «Τὰ πρόβατά σου καὶ αἱ αἴγες σου δὲν ἔμειναν στεῖρα. Κριούς ἀπὸ τὰ πρόβατά σου δὲν ἔφαγον. Δὲν σοῦ ἔφερα πρόβατον κατασπαραγμένον ἀπὸ θηρίον. Ἐγὼ συνεπλήρωνον ἐκ τῶν ἰδικῶν μου ὅσα ἐκλέπτοντο τὴν ἡμέραν ἢ τὴν νύχτα. Τὴν ἡμέραν ἐκαιγόμενον ἀπὸ τὴν ζέστην καὶ τὴν νύκτα ὑπέφερον ἀπὸ τὸ κρύο καὶ ἔτσι ὁ ὕπνος ἔφευγεν ἀπ' τοὺς ὀφθαλμούς μου». Ἐλησμόνησες; λέγει, τοὺς κόπους μου, τοὺς ὁποίους ὑπέφερα μὲ τὸ νὰ βόσκω τὰ πρόβατα καὶ τὰς αἴγας σου; Μήπως μπορεῖς νὰ μὲ κατηγορήσης, ὅτι τὰ πρόβατά σου ἢ αἱ αἴγες σου ἔμειναν χωρὶς νὰ γεννήσουν;

Πρόσεχε πόσην εὐνοίαν δείχνει ὅτι ἔλαβεν ὁ οἶκος τοῦ Λάβαν ἐξ αἰτίας τῆς εἰς αὐτόν παρουσίας τοῦ Ἰακώβ. Καθ' ὅσον αὐτὸ σημαίνει ἐκεῖνο πού ἔλεγεν ἀνωτέρω, «Μὲ τὸν ἐρχομόν μου ὁ Θεὸς σοῦ ἔδωκε τὴν εὐλογίαν του». Διότι αὐτὸ κανεῖς δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ τὸ ἀπαιτήσῃ ἀπὸ βοσκόν, ἀφοῦ οὔτε τῆς ποιμαντικῆς εἶναι ἔργον, ἀλλὰ τῆς φύσεως. Διὰ τοῦτο πρὶν ἀπ' ὅλα προβάλλει αὐτὸ καὶ δείχνει ὅτι ἐλήφθη ἄνωθεν μεγάλη πρόνοια διὰ τὰ πρόβατα. «Κριούς ἀπὸ τὰ πρόβατά σου δὲν ἔφαγα». Μήπως ἠμπορεῖς νὰ εἰπῆς, ὅτι ἔφαγα κάποτε κάποιον κριόν ἀπὸ τὰ πρόβατά σου, πράγμα τὸ ὁποῖον συνηθίζουν νὰ κάμνουν πολλοὶ ἀπὸ τοὺς βοσκούς; «Δὲν σοῦ ἔφερα πρόβατον κατασπαραγμένον ἀπὸ θηρίον». Οὔτε ὁ ἴδιος, λέγει, ἔφαγα ποτὲ κάποιον κριόν, οὔτε κανένα θηρίον ἠμπόρεσε ποτὲ νὰ ἀφαιρέσῃ κάτι ἀπ' αὐτά. Μήπως σοῦ ἔφερα κατασπαραγμένον ἀπὸ θηρίον; Ἦ μήπως δὲν βλέπεις καθημερινῶς τοὺς ποιμένας νὰ φέρουν εἰς τοὺς κυρίους των ζῶα κατασπαραγμένα ἀπὸ θηρία; Ἄλλὰ σὺ δὲν θὰ ἠμπορέσῃς νὰ μὲ κατηγορήσης διὰ τίποτε τέτοιο, ἢ νὰ

τοῖς εἴκοσιν ἔτεσι. Καὶ τί λέγω θηριάλωτον; Ἄλλ' οὐδὲ εἰ ἐκλάπη ποτέ, οἷα συμβαίνειν εἰκός, εἰς τὴν σὴν γνῶσιν τοῦτο ἔλθειν πεποίηκα, ἀλλ' ἐγὼ καὶ κλέμματα κλεπτόμενα ἀπετίγγυον, τὰ τε ἐν ἡμέρᾳ, 5 τὰ τε ἐν νυκτὶ γινόμενα. Καὶ διηνεκῶς καὶ τὸν τοῦ καύματος καύσωνα ἔφερον γενναίως, καὶ τὸν κρυμὸν τὸν ἀπὸ τῆς νυκτός, ὑπὲρ τοῦ ἀβλαβῆ σοι τὰ ποιμνία διασώσασθαι· καὶ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ ὕπνος διὰ τὴν πολλὴν φροντίδα ἀφίστατο ἀπ' 10 ἐμοῦ.

Εἶδες ποιμένος ἀγρυπνίαν; Εἶδες σπουδὴν ἐπιτεταμένην; Ποίαν ἂν ἔχοιεν ἀπολογία οἱ τὰ λογικὰ ποιμνία ἐγκεχειρισμένοι, καὶ πολλὴν τὴν ραθυμίαν ἐπιδεικνύμενοι, καὶ καθ' ἑκάστην ἡμέραν, κατὰ τὸν 15 προφήτην, τὰ μὲν κατασφάττοντες, τὰ δὲ ὀρῶντες θηριόβρωτα γινόμενα, τὰ δὲ ὑφ' ἑτέρων συλῶμενα, καὶ οὐδεμίαν κηδεμονίαν αὐτῶν ποιεῖσθαι βουλόμενοι; καίτοι γε ἐνταῦθα ἐλάττων ὁ πόνος, καὶ εὐκόλος ἢ ἐπιμέλεια; Ψυχὴ γάρ ἐστιν ἢ παιδευομένη· ἐκεῖ δὲ πο- 20 λὺς καὶ τῷ σώματι καὶ τῇ ψυχῇ ὁ πόνος.

7. Ὅρα γάρ, τί φησιν. «Ἐγενόμην τῆς ἡμέρας συγκαιόμενος τῷ καύματι, καὶ τῷ παγετῷ τῆς νυκτός, καὶ ἀφίστατο ὁ ὕπνος ἀπ' ἐμοῦ». Τίς ἂν τοῦτο νῦν δυνηθεῖν εἰπεῖν, ὅτι διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ὑπ' 25 αὐτοῦ ποιμαινομένων κινδύνους ἀνεδέξατο καὶ ταλαιπωρίας; Τῶν μὲν νῦν οὐδεὶς ἂν τοῦτο εἰπεῖν τολμήσειε. Παύλῳ δὲ μόνῳ ἔξεστι ταῦτα μετὰ παρρησίας λέγειν, καὶ τούτων μείζονα, τῷ διδασκάλῳ τῆς οἰκουμένης. Καὶ ποῦ, φησί, Παῦλος ταῦτα ὑπέμεινεν; Ἄκουε αὐτοῦ λέγοντος· «Τίς ἀσθενεῖ, καὶ οὐκ ἀσθενᾷ; 30 τίς σκανδαλίζεται, καὶ οὐκ ἐγὼ πυροῦμαι;». Ὡ ποιμένος φιλοστοργία. Τὰ ἑτέρων, φησί, πτώματα ἐμοὶ ἐπιτείνει τὰς ἀλγηδόνας· τὰ ἑτέρων σκάνδαλα ἐμοὶ

6. Πρβλ. Ἰεζ. 34, 3·6.

7. Β' Κορ. 11, 29.

ἀποδείξης, ὅτι ἔγινε κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν εἴκοσι ἐτῶν. Καὶ τί λέγω κατασπαραγμένον ἀπὸ θηρίον; Ἄλλὰ οὔτε ἐὰν ἐκλάβη κάτι κάποτε, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον φυσικόν εἶναι νὰ συμβαίνη, ἄφησα αὐτὸ νὰ ὑποπέση εἰς τὴν ἀντίληψίν σου, ἀλλὰ ἐγὼ συνεπλήρωνον, ὅσα ἐκλέποντο καὶ τὴν ἡμέραν καὶ τὴν νύκτα. Καὶ ὑπέφερον διαρκῶς χωρὶς νὰ γογγύζω καὶ τὸν καύσωνα ἀπὸ τὴν ὑπερβολικὴν ζέστην καὶ τὸ ψῦχος τῆς νύκτας, ὥστε νὰ κρατήσω τὰ ποιμνιά σου σῶα καὶ ἀβλαβῆ. Καὶ ὄχι μόνον αὐτὸ, ἀλλὰ καὶ ὁ ὕπνος ἀκόμη ἔφευγεν ἀπὸ ἐμέ λόγῳ τῆς ὑπερβολικῆς φροντίδος.

Εἶδες πόσον ἀγρυπνεῖ ὁ ποιμὴν; Εἶδες πόσον πολὺ φροντίζει; Ποίαν ἀπολογίαν θὰ δώσουν ἐκεῖνοι, εἰς τοὺς ὁποίους ἔχει ἀνατεθῆ ἡ φροντίς τῶν λογικῶν προβάτων καὶ δείχνουν πολλὴν ἀμέλειαν, καί, ἐνῶ κάθε ἡμέραν, κατὰ τὸν προφήτην*, ἄλλα μὲν τὰ σφάζουν, ἄλλα τὰ βλέπουν νὰ τὰ κατασπαράζουν τὰ θηρία, καὶ ἄλλα νὰ κλέπτονται ἀπὸ ἄλλους, ὅμως δὲν θέλουν νὰ φροντίζουν καθόλου δι' αὐτά; Καὶ μάλιστα ἂν καὶ ὁ κόπος ἐδῶ εἶναι ὀλιγώτερος καὶ εὐκόλη ἡ φροντίς; Διότι αὕτη ποὺ παιδεύεται εἶναι ἡ ψυχὴ, ἐνῶ εἰς ἐκείνην τὴν περίπτωσιν ἀπαιτεῖται κόπος πολὺς καὶ σωματικὸς καὶ ψυχικὸς.

7. Διότι πρόσεχε τί λέγει. «Τὴν ἡμέραν ἐκαιγόμεον ἀπὸ τὴν ζέστην καὶ τὴν νύκτα ὑπέφερον ἀπὸ τὸ ψῦχος καὶ ἔτσι ὁ ὕπνος ἔφευγεν ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμούς μου». Ποῖος λοιπὸν τώρα θὰ ἠμποροῦσε νὰ εἰπῆ αὐτό, ὅτι δηλαδὴ διὰ τὴν σωτηρίαν αὐτῶν ποὺ ποιμαίνει, ἀνέλαβε κινδύνους καὶ ταλαιπωρίας; Ἀπὸ τοὺς σημερινούς κανεὶς δὲν θὰ ἐτολμοῦσε νὰ εἰπῆ αὐτό. Μόνον ὁ Παῦλος, ὁ διδάσκαλος τῆς οἰκουμένης, ἠμπορεῖ νὰ λέγῃ αὐτά μὲ θάρρος καὶ ἀκόμα περισσότερα. Καὶ ποῦ λέγει ἡ Γραφή ὅτι ὁ Παῦλος ὑπέμεινεν αὐτά; Ἦ ἀκουε τὸν ἴδιον ποὺ λέγει «Ποῖος ἀσθενεῖ καὶ δὲν ἀσθενῶ; Ποῖος σκανδαλίζεται καὶ δὲν φλέγομαι ἐγώ;»⁷. Πῶ, πῶ μέγεθος φιλοστοργίας ποιμένος. Τὰ παραπτώματα τῶν ἄλλων, λέγει, μοῦ μεγαλύνουν τοὺς πόνους. Τὰ σκάνδαλα τῶν ἄλλων εἰς ἐμένα

τὴν κάμινον τῆς ὀδύνης ἀνάπτει. Τοῦτον ἅπαντες
 ζηλούτωςαν οἱ τὴν τῶν λογικῶν προβάτων ἐγκεχει-
 ρισμένοι προστασίαν, καὶ μὴ χεῖρους γενέσθωσαν τοῦ
 περὶ τὴν τῶν ἀλόγων πρόνοιαν τσαύτην ἀγρυπνίαν
 5 ἐπιδειξαμένου, καὶ ἐπὶ τοσοῦτον ἔτων ἀριθμόν. Ἐκεῖ
 μὲν γὰρ κἂν ραθυμία τις γένηται, οὐδὲν τὸ βλάβος·
 ἐνταῦθα δὲ κἂν ἐν πρόβατον λογικὸν ἀπόληται, ἢ θη-
 ριάλωτον γένηται, πολλὴ ἢ ζημία, μεγίστη ἢ βλάβη,
 ἄφατος ἢ κόλασις. Εἰ γὰρ ὁ Δεσπότης ὁ ἡμέτερος τὸ
 10 αἷμα τὸ ἴδιον ἐκχέαι ὑπὲρ αὐτοῦ οὐ παρητήσατο, ποί-
 ας ἂν εἶη ὁ τοιοῦτος συγγνώμης ἄξιος, ὁ τὸν οὕτω
 τιμηθέντα παρὰ τοῦ Δεσπότη παρορᾶν ἀνεχόμενος,
 καὶ μὴ τὰ παρ' ἑαυτοῦ πάντα πληρῶν εἰς τὴν τοῦ
 προβάτου ἐπιμέλειαν; Ἄλλ' ἐπὶ τὴν ἀκολουθίαν τοῦ
 15 λόγου ἐπανέλθωμεν.

«Ταῦτά μοι», φησὶν, «εἴκοσιν ἔτη εἰμὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ
 σου. Ἐδούλευσά σοι δεκατέσσαρα ἔτη ἀντὶ τῶν δύο
 θυγατέρων σου, καὶ ἔξ ἔτη ἐν τοῖς προβάτοις σου,
 καὶ παρελογίσω τὸν μισθόν μου δέκα ἀμνάδας. Εἰ μὴ
 20 ὁ Θεὸς τοῦ πατρός μου Ἀβραάμ, καὶ ὁ Θεὸς Ἰσαὰκ
 ἦν μετ' ἐμοῦ, νῦν ἂν με κενὸν ἐξαπέστειλας. Τὴν τα-
 πείνωσίν μου καὶ τὸν κόπον τῶν χειρῶν μου εἶδεν
 ὁ Θεός, καὶ ἤλεγξέ σε χθές». Ὅρα πῶς τὰ παρὰ τοῦ
 Λάβαν ὁμολογηθέντα παρεθάρρυνε τὸν δίκαιον, καὶ
 25 μετὰ παρησίας τὸν ἔλεγχον ποιεῖται. Οἶδας, φησὶν,
 ὅπως τῶν εἴκοσιν ἔτων τὸν ἀριθμὸν ἐδούλευσά σοι,
 ὑπὲρ τῶν θυγατέρων σου τὰ δεκατέσσαρα ἔτη, ἐν δὲ
 τοῖς προβάτοις τὰ ὑπόλοιπα· καὶ ὅμως ἀποστερῆσαί με
 καταδέξω τὸν μισθόν, καὶ οὐδὲν ὑπὲρ τούτου ἐνεκά-
 30 λεσα. Τοῦτο δέ, ἔξ ὧν αὐτὸς ὡμολόγησας, οἶδα, ὅτι
 εἰ μὴ ὁ Θεὸς τοῦ Ἀβραάμ καὶ τοῦ Ἰσαὰκ ἦν μοι βοη-
 θός, νῦν ἂν με κενὸν ἐξαπέστειλας, ἔρημον, καὶ πάν-
 τα ἂν ἀφείλω ἀπ' ἐμοῦ, καὶ τὴν ἀδικίαν, ἣν προέθου,
 εἰς ἔργον ἂν ἤγαγες.

35 Ἄλλ' ὁ Θεὸς ὁ εἰδὼς «Τὴν ταπείνωσίν μου καὶ
 τὸν κόπον τῶν χειρῶν μου». Τί ἐστι, «Τὴν ταπείνω-

ἀνάπτουν τὴν κάμινον τῆς λύπης. Αὐτὸν ἄς ἔχουν ὡς ὑπόδειγμα ὅλοι ὅσοι ἔχουν ἀναλάβει τὴν προστασίαν τῶν λογικῶν προβάτων καὶ νὰ μὴ γίνωνται χειρότεροι ἀπὸ αὐτόν, ὁ ὁποῖος διὰ τὴν φροντίδα τῶν ἀλόγων ἀγρύπνησε τόσον πολὺ καὶ μάλιστα ἐπὶ τόσα πολλὰ ἔτη. Διότι εἰς τὰ ἄλογα ζῶα καὶ νὰ συμβῇ κάποια ἀπερικοψία, δὲν θὰ εἶναι μεγάλη ἢ ζημία. Ἐδῶ ὅμως ἐὰν χαθῇ ἔστω καὶ ἓνα λογικόν πρόβατον, ἢ κατασπαραχθῇ ἀπὸ θηρίον, θὰ εἶναι μεγάλη ἢ ζημία, πολὺ μεγαλύτερη ἢ βλάβη, ἀνυπολόγιστη ἢ τιμωρία. Διότι ἐὰν ὁ Κύριος ἡμῶν δὲν ἠρνήθη νὰ χύσῃ τὸ αἷμα τοῦ ὑπὲρ αὐτοῦ, ποίας συγγνώμης θὰ ἠμπορέσῃ νὰ τύχῃ αὐτός, ὁ ὁποῖος ἀνέχεται νὰ παραβλέπῃ αὐτόν, ποὺ ἐτιμήθη τόσον ἀπὸ τὸν Κύριον καὶ δὲν κάνει ὅ,τι ἐξαρτᾶται ἀπὸ αὐτόν διὰ τὴν φροντίδα τοῦ προβάτου; Ἄλλ' ἄς ἐπιστρέψωμεν εἰς τὴν συνέχειαν τοῦ λόγου.

«Ἐδῶ καὶ εἴκοσι ἔτη μένω εἰς τὸν οἶκόν σου. Σὲ ἐδούλευσα δέκα τέσσαρα ἔτη διὰ τὰς δύο θυγατέρας σου καὶ ἔξι ἔτη διὰ τὰ πρόβατά σου καὶ ὑπελόγισες τὸν μισθόν μου, ἀφοῦ τὸν ἄλλαξες πολλές φορές, δέκα πρόβατα. Ἐὰν δὲν ἦτο μαζί μου ὁ Θεὸς τοῦ πατρός μου Ἀβραὰμ καὶ ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσαάκ, τώρα θὰ μ' ἐδιωχνες μὲ ἄδεια χέρια. Τὴν ταπείνωσίν μου καὶ τὸν κόπον μου εἶδεν ὁ Θεὸς καὶ σὲ ἤλεγξε χθές». Πρόσεχε, πῶς αὐτὰ ποὺ ὠμολόγησεν ὁ Λάβαν ἐνεθάρρουναν τὸν δίκαιον καὶ τὸν ἐλέγχει φανερά. Γνωρίζεις, λέγει, ὅτι σοῦ ἐδούλευσα ἐπὶ εἴκοσιν ἔτη, δεκατέσσαρα διὰ τὰς θυγατέρας σου καὶ τὰ ὑπόλοιπα διὰ τὰ πρόβατα καὶ ὅτι παρ' ὅλα αὐτὰ κατεδέχθης νὰ μοῦ στερήσῃς τὸν μισθόν μου καὶ δὲν σὲ κατηγόρησα δι' αὐτὸ καθόλου. Καὶ γνωρίζω αὐτὸ ἀπὸ ὅσα σὺ ὁ ἴδιος ὠμολόγησες, ὅτι δηλαδή, ἐὰν δὲν ἦτο συμπαραστάτης μου ὁ Θεὸς τοῦ Ἀβραὰμ καὶ τοῦ Ἰσαάκ, τώρα θὰ μ' ἐδιωχνες μὲ ἄδεια χέρια, ἔρημον, καὶ θὰ ἀφαιροῦσες τὸ πάντα ἀπὸ ἐμένα καὶ τὴν ἀδικίαν, τὴν ὁποίαν εἶχες κατὰ νοῦν, θὰ τὴν ἐπραγματοποιούσες.

Ἄλλ' ὁ Θεὸς ὁ γνωρίζων «τὴν ταπείνωσίν μου καὶ τὸν κόπον τῶν χειρῶν μου». Τὰ σημαίνει «τὴν ταπείνωσίν

σίν μου καὶ τὸν κόπον τῶν χειρῶν μου»; Ἐπειδὴ ἤ-
 δει ὁ Θεός, ὅπως μὲν ἐγὼ μετὰ πολλῆς τῆς εὐνοίας
 τὴν δουλείαν ἐποίησάμην, καὶ τὸν κόπον ὅσον ὑπέ-
 μεινα ποιμαίνων τὰ πρόβατα, καὶ ἐν ἡμέρᾳ καὶ ἐν
 5 νυκτὶ φροντίζων διετέλουν, πρὸς ἐκεῖνα ἰδὼν ὁ φι-
 λάνθρωπος Δεσπότης χθὲς ἤλεγξέ σε, ἐπέσχε τῆς
 κατ' ἐμοῦ ἀδικίας καὶ τῆς ἀλογίστου ὀρμῆς. Ἰκανῶς
 ἐν τάξει ἀπολογίας καθίκετο τοῦ Λάβαν, καὶ μετὰ τὸ
 ἐλέγξαι τὴν εἰς αὐτὸν ἀδικίαν, καὶ τὰς παρ' αὐτοῦ
 10 εἰς αὐτὸν εὐεργεσίας ἀψηριθμήσατο. Διὸ αἰδεσθεῖς ἐ-
 κεῖνος τὰ παρ' αὐτοῦ εἰρημένα, λοιπὸν καὶ εἰς δειλί-
 αν καθίσταται, καὶ συνθήκας ἀπαιτῆσαι βούλεται πα-
 ρὰ τοῦ δικαίου.

Ὅρα Θεοῦ κηδεμονίαν. Ὁ οὕτω παρεσκευασμέ-
 15 νος, καὶ μετὰ τοσαύτης ὀρμῆς τὴν καταδίωξιν ποιη-
 σάμενος, εἰς τοσαύτην κατέστη δειλίαν, ὡς τὰς παρ'
 αὐτοῦ συνθήκας ἐπιζητεῖν. «Ἀποκριθεὶς γὰρ Λάβαν»,
 φησὶν, «εἶπε τῷ Ἰακώβ· αἱ θυγατέρες σου, θυγατέ-
 ρες μου, καὶ οἱ υἱοί σου, υἱοί μου, καὶ τὰ κτήνη σου,
 20 κτήνη μου, καὶ πάντα ὅσα σὺν ὄρᾳς, ἐμὰ ἐστὶ καὶ
 τῶν θυγατέρων μου· τί ποιήσω ταύταις σήμερον, ἢ
 τοῖς τέκνοις αὐτῶν τοῖς τεχθεῖσιν;». Οἶδα ὅτι καὶ αἱ
 θυγατέρες, φησὶν, ἐμαί εἰσι, καὶ πάντα ὅσα σοί ἐ-
 στιν, ἐκ τῆς ὑπάρξεως τῆς ἐμῆς προσεγένετό σοι.
 25 Τί οὖν ποιήσω ταύταις σήμερον, ἢ τοῖς ὑπ' αὐτῶν
 τεχθεῖσι; Νῦν δεῦρο, διαθώμεθα διαθήκην ἐγὼ τε καὶ
 σύ, καὶ ἔσται εἰς μαρτύριον ἀνὰ μέσον ἐμοῦ τε καὶ
 σοῦ». Συνθήκας, φησί, ποιησώμεθα, «Καὶ ἔσται εἰς
 μαρτύριον ἀνὰ μέσον ἐμοῦ καὶ σοῦ», εἰς ἔλεγχον, εἰς
 30 ἀπόδειξιν. «Εἶπε δὲ αὐτῷ»· εἴ τις παραβῆναι τὰ νῦν
 παρ' ἡμῶν προταθέντα ἐπιχειρήσειεν· «Ἴδου οὐδεὶς
 μεθ' ἡμῶν· ὁ δὲ Θεὸς μάρτυς ἀνὰ μέσον ἐμοῦ καὶ σοῦ».

8. Σκόπει, πῶς κατὰ μικρὸν ὁ Λάβαν καὶ εἰς θεο-
 γνωσίαν ἐνάγεται. Ὁ γὰρ τὴν κλοπὴν πρὸ τούτου
 35 τῶν θεῶν αὐτοῦ ἐπιφέρων τῷ δικαίῳ, καὶ τοσαύτην
 ἔρευναν ποιησάμενος, νῦν φησιν· ἐπειδὴ οὐδεὶς ἐστὶ

μου καὶ τὸν κόπον τῶν χειρῶν μου»; Ἐπειδὴ ἐγνώριζεν ὁ Θεός, ὅτι ἔκαμα μὲ πολλὴν ὄρεξιν τὴν δουλειάν μου, καὶ πόσον κόπον ὑπέμεινα βόσκων τὰ πρόβατα, καὶ ὅτι ἐφρόντιζα καὶ κατὰ τὴν ἡμέραν καὶ κατὰ τὴν νύκτα, αὐτὰ ἀφοῦ εἶδεν ὁ φιλάνθρωπος Κύριος σέ ἤλεγξε χθές καὶ σέ συνεκράτησεν ἀπὸ τὴν ἐναντίον μου ἀδικίαν καὶ τὸ παράλογον πάθος. Μὲ τὴν ἀπολογίαν του ἔθιξεν ἀρκετὰ τὸν Λάβαν καὶ ἀφοῦ ἤλεγξε τὴν πρὸς αὐτὸν ἀδικίαν, ἀπηρίθμησε καὶ τὰς εὐεργεσίας, τὰς ὁποίας ἔκαμεν εἰς αὐτόν. Διὰ τοῦτο ἐκεῖνος ἐντραπείς δι' ὅσα τοῦ εἶπεν, δειλιάζει καὶ θέλει νὰ ζητήσῃ ἀπὸ τὸν δίκαιον συμφωνίαν.

Πρόσεχε τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ. Αὐτός ὁ ὁποῖος εἶχε προετοιμασθῆ τόσον πολὺ καὶ τὸν κατεδίωξε μὲ τόσῃ ὀρμῇ, αὐτός τόσον πολὺ ἐφοβήθη, ὥστε νὰ ζητῆ ἀπ' αὐτόν τὴν τήρησιν τῶν συμφωνιῶν. Πράγματι «ὁ Λάβαν ἀποκριθεὶς», λέγει, «εἶπεν εἰς τὸν Ἰακώβ· Αἱ θυγατέρες σου εἶναι θυγατέρες μου καὶ οἱ υἱοί σου υἱοί μου καὶ τὰ κτήνη σου κτήνη μου καὶ ὅλα, ὅσα σὺ βλέπεις, εἶναι ἰδικά μου καὶ τῶν θυγατέρων μου. Γνωρίζω, λέγει, ὅτι καὶ αἱ θυγατέρες σου εἶναι ἰδικαί μου καὶ ὅλα ὅσα σοῦ ἀνήκουν τὰ ἀπέκτησες ἀπὸ τὰ ἰδικά μου ὑπάρχοντα. «Τί κακὸν λοιπὸν ἤμπορῶ νὰ κάμω σήμερον εἰς αὐτάς καὶ εἰς τὰ παιδιά, τὰ ὁποῖα αὐταὶ ἐγέννησαν; Ἔλα λοιπὸν καὶ ἅς κάμωμεν συμφωνίαν ἐγὼ καὶ ἐσύ, ἢ ὁποῖα θὰ εἶναι μία μαρτυρία φιλίας μεταξὺ μας». Συμφωνίας, λέγει, ἅς κάμωμεν. «Καὶ ἅς εἶναι ὡς μαρτυρία μεταξὺ μας», σημεῖον ἐλέγχου καὶ ἀποδείξεως τῆς φιλίας μας. «Εἶπε δὲ πρὸς αὐτόν»· ἐάν κανεὶς ἐπιχειρήσῃ τώρα νὰ παραβῆ τὴν μεταξὺ μας συμφωνίαν, «Ἴδου κανεὶς δὲν ὑπάρχει πλησίον μας. Ὁ Θεός ὁμως εἶναι ἐνώπιόν μας μάρτυς».

8. Πρόσεχε πῶς ὁ Λάβαν ὁδηγεῖται ὀλίγον κατ' ὀλίγον καὶ εἰς τὴν γνῶσιν τοῦ Θεοῦ. Διότι αὐτός ποῦ προηγουμένως ἀπέδιδε τὴν κλοπὴν τῶν θεῶν του εἰς τὸν δίκαιον καὶ ἔκανε τόσῃν ἔρευναν, τώρα λέγει· Ἐπειδὴ δὲν εὑρίσκεται κανεὶς ἀνάμεσά μας ποῦ θὰ ἤμπορῆ, ἐάν γίνῃ

μεταξὺ ἡμῶν ὁ δυνάμενος, εἴ τι μετὰ ταῦτα γένοιτο, μαρτυρῆσαι τοῖς νῦν παρ' ἡμῶν γινομένοις, «ὁ Θεὸς μάρτυς ἀνὰ μέσον ἐμοῦ καὶ σοῦ». Ἐκεῖνος πάρεστιν, ὁ τὰ πάντα ὁρῶν, ὃν οὐδὲν λαθεῖν δύναται, ὁ τὴν ἐ-
 5 κάστου γνώμην ἐπιστάμενος. «Λαβῶν δέ», φησὶν, «Ἰακώβ ἔστησε στήλην, καὶ ἐποίησε βουνόν, καὶ ἔφαγον ἐπὶ τοῦ βουνοῦ. Εἶτα εἶπεν αὐτῷ Λάβαν· ὁ βουνὸς οὗτος μαρτυρεῖ ἀνὰ μέσον ἐμοῦ καὶ σοῦ». Τί ἐστιν, «Ὁ βουνὸς οὗτος»; Ἀντὶ τοῦ, τὰ ρήματα τὰ
 10 ἐνταῦθα γινόμενα ἐν τῷ βουνῷ τούτῳ ὑπόμνησις ἡμῖν ἔσται διηνεκῶς. «Καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα τοῦ τόπου, βουνὸς μαρτυρίου». Εἶτά φησιν· «Ἐπίδοι ὁ Θεὸς ἀνὰ μέσον ἐμοῦ καὶ σοῦ».

Σκόπει πῶς πάλιν τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ δίκην ἐπι-
 15 καλεῖται ὁ Λάβαν. «Ἐπίδοι γάρ», φησὶν, «ὁ Θεὸς ἀνὰ μέσον ἐμοῦ καὶ σοῦ, ὅτι ἀποστησόμεθα ἕτερος τοῦ ἑτέρου». Νῦν, φησί, χωρισθησόμεθα, καὶ σὺ μὲν ἀπελεύση εἰς τὴν οἰκείαν γῆν, ἐγὼ δὲ ἐπανελεύσομαι εἰς τὸν οἶκον τὸν ἐμόν. «Εἰ ταπεινώσεις τὰς θυγατέρας
 20 μου, εἰ λάβοις γυναῖκας πρὸς ταῖς θυγατράσι μου, ὄρα, οὐδεὶς μεθ' ἡμῶν ἐστιν ὁ ὁρῶν· Θεὸς μάρτυς». Σκόπει πῶς καὶ ἅπαξ καὶ δεύτερον καὶ κολλάκις τὸν Θεὸν καλεῖ μάρτυρα. Καὶ γὰρ ἡ πρόνοια ἡ περὶ τὸν Ἰακώβ γεγεννημένη ἐπαίδευσεν αὐτόν, ὅση τοῦ Δε-
 25 σπότης ἡ δύναμις, καὶ ὡς οὐχ οἷόν τε τι λαθεῖν τὸν ἀκοίμητον ὀφθαλμόν. Διὰ τοῦτό φησι· κἂν διαχωρισθῶμεν, κἂν μηδεὶς ἕτερος ὁ μαρτυρῆσαι δυνάμενος, αὐτὸς ἔσται μάρτυς ὁ πανταχοῦ παρών· δι' ἐκάστου τῶν ρημάτων ἐνέφηγεν, ὅτι τῆς πανταχοῦ γῆς ἐστι
 30 Δεσπότης. Καὶ εἶπεν Ἰακώβ· «ἰδοὺ ἡ στήλη αὕτη μαρτυρεῖ.

Εἶτα πάλιν ὁ Λάβαν φησὶν· εἴαν τε γὰρ ἐγὼ μὴ διαβῶ πρὸς σέ, μήτε σὺ διαβῆς πρὸς ἐμέ τὸν βουνὸν τοῦτον καὶ τὴν στήλην ταύτην ἐπὶ κακία, ὁ Θεὸς Ἄ-

κάτι μεταξύ μας, νὰ μαρτυρήσῃ αὐτὰ ποὺ γίνονται τώρα, «ὁ Θεὸς ἃς εἶναι μάρτυς μεταξύ ἐμοῦ καὶ σοῦ». Ἐκεῖνος εἶναι παρών, αὐτὸς ποὺ βλέπει τὰ πάντα, ἀπὸ τὸν ὁποῖον οὐδὲν εἶναι δυνατὸν νὰ διαφύγῃ, αὐτὸς ποὺ γνωρίζει καλῶς τὴν σκέψιν τοῦ καθενός. «Ἄφου δὲ ἔλαβε», λέγει, «ὁ Ἰακώβ ἓνα λίθον, τὸν ἔστησεν ὡς στήλην καὶ ἔκαμαν σωρὸν καὶ ἔφαγον ὁ Ἰακώβ καὶ ὁ Λάβαν ἐπάνω εἰς τὸν σωρὸν. Ἐπειτα εἶπεν εἰς αὐτὸν ὁ Λάβαν· Ὁ σωρὸς αὐτὸς εἶναι μάρτυς τῆς μεταξύ μας συμφωνίας». Τί σημαίνει, «Ὁ σωρὸς αὐτὸς»; Εἶπεν αὐτὸ ἀντὶ νὰ εἶπῃ, ὅσα ἐλέχθησαν ἐπάνω εἰς τὸν σωρὸν αὐτὸν θὰ εἶναι διαρκῆς εἰς ἡμᾶς ὑπενθύμισις. «Καὶ ὠνόμασε τὸν τόπον ὁ Λάβαν σωρὸν μαρτυρίας». Ἐπειτα εἶπεν· «Ἄς ἐπιβλέψῃ ὁ Θεὸς μεταξύ ἐμοῦ καὶ σοῦ».

Πρόσεξε, πῶς πάλιν ὁ Λάβαν ζητεῖ τὴν δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ. Διότι λέγει· «Ἄς ἐπιβλέψῃ ὁ Θεὸς μεταξύ ἐμοῦ καὶ σοῦ, διότι θὰ χωρίσωμεν ὁ ἓνας ἀπὸ τὸν ἄλλον». Τώρα, λέγει, θὰ χωρισθῶμεν καὶ σὺ μὲν θὰ ὑπάγῃς εἰς τὴν πατρίδα σου, ἐγὼ δὲ θὰ ἐπανέλθω εἰς τὸν οἶκόν μου. «Ἐὰν ταλαιπωρήσῃς τὰς θυγατέρας μου, ἢ ἐὰν λάβῃς ἄλλας γυναῖκας ἐκτὸς τῶν θυγατέρων μου, πρόσεχε, κανεὶς δὲν ὑπάρχει μεταξύ μας ὡς μάρτυς. Ὁ Θεὸς εἶναι ὁ μάρτυς». Πρόσεχε πῶς καὶ μίαν καὶ δύο καὶ πολλὰς φορές καλεῖ μάρτυρα τὸν Θεόν. Καθ' ὅσον ἢ περὶ τὸν Ἰακώβ πρόνοια τοῦ Θεοῦ ἐδίδαξεν εἰς αὐτὸν, πόση εἶναι ἡ δύναμις τοῦ Κυρίου καὶ ὅτι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ διαφύγῃ τίποτε ἀπὸ τὸν ἄγρυπνον ὀφθαλμόν του. Διὰ τοῦτο λέγει· «Καὶ ἂν χωρισθῶμεν, καὶ ἂν κανεὶς ἄλλος δὲν θὰ ἠμπορῇ νὰ μαρτυρήσῃ, αὐτὸς θὰ εἶναι μάρτυς ὁ πανταχοῦ παρών. Μὲ κάθε μίαν ἀπὸ τὰς λέξεις αὐτὰς κατέστησε φανερόν, ὅτι ὁ Κύριος εἶναι ὁ ἐξουσιαστὴς ὁλοκλήρου τῆς γῆς. Καὶ εἶπεν ὁ Ἰακώβ· «Ἴδού ἡ στήλη αὕτη εἶναι μάρτυς τῆς συμφωνίας».

«Ἐπειτα πάλιν ὁ Λάβαν εἶπεν· Ὁ Θεὸς τοῦ Ἀβραάμ καὶ ὁ Θεὸς τοῦ Ναχώρ θὰ εἶναι κριτῆς μεταξύ μας, ἐὰν ἐγὼ δὲν διαβῶ πρὸς τὸ μέρος σου καὶ σὺ δὲν περάσῃς

βραάμ, καὶ ὁ Θεὸς Ναχὼρ κρίνοι ἀνὰ μέσον ἡμῶν». Θεὰ πῶς μετὰ τοῦ πατρὸς καὶ τὸν πάππον τὸν ἑαυτοῦ συνῆψεν, ἀδελφὸν μὲν τοῦ πατριάρχου τυγχάνοντα, ἑαυτοῦ δὲ πάππον. «Ὁ Θεὸς Ἀβραάμ, καὶ ὁ Θεὸς Να-
 5 χὼρ κρίνοι ἀνὰ μέσον ἡμῶν. Καὶ ὤμοσεν Ἰακώβ κατὰ τοῦ φόβου τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Ἰσαάκ, καὶ ἔθυσσε θυσίαν ἐν τῷ ὄρει, καὶ ἐκάλεσε τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ, καὶ ἔφαγον καὶ ἔπιον, καὶ ἐκοιμήθησαν ἐν τῷ ὄρει». «Ἐθυσσε θυσίαν ἐν τῷ ὄρει»· ἠὺχαρίστησε, φησί, τῷ
 10 Θεῷ ἐπὶ τοῖς γεγονόσι. «Καὶ ἔφαγον, καὶ ἔπιον, καὶ ἐκοιμήθησαν ἐν τῷ ὄρει. Ἀναστὰς δὲ Λάβαν τῷ πρῶτῳ κατεφίλησε τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ, καὶ τὰς θυγατέρας αὐτοῦ, καὶ εὐλόγησεν αὐτούς. Καὶ ἀποστραφεὶς Λάβαν ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ».

15 Εἶδες, ἀγαπητέ, πόση τοῦ Θεοῦ ἡ σοφία, ὅπως κατὰ ταῦτόν καὶ τὴν περὶ τὸν δίκαιον πρόνοιαν ἐπεδείξατο, καὶ κεῖνον ἀπέστησε τῆς κατ' αὐτοῦ ἀδικίας, καὶ δι' ὧν αὐτῷ παρεγγύησε μὴ λαλῆσαι πονηρὰ κατὰ τοῦ Ἰακώβ, εἰς τὴν τῆς θεογνωσίας ὁδὸν κατὰ μικρὸν
 20 αὐτὸν ἐνήγαγε, καὶ ὁ καθάπερ θηρίον ἐπιτρέχων, καὶ φθάσαι βουλόμενος καὶ ἀνελεῖν, ἀπολογησάμενος καὶ καταφιλήσας καὶ τὰς θυγατέρας καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτῶν, οὕτως οἴκαδε ὑπέστρεψε; Τάχα εἰς πολὺ μῆκος τὸν λόγον ἔξετείναμεν, ἀλλὰ τῆς ἱστορίας εἰς τὴν ἀ-
 25 νάγκην ἡμᾶς ταύτην καταστησάσης. Διόπερ ἐνταῦθα στήσαντες τὸν λόγον, ἐκεῖνο παρακαλέσωμεν ὑμῶν τὴν ἀγάπην, ὥστε πάντα ποιεῖν καὶ πραγματεύεσθαι, ἵνα τὴν ἄνωθεν εὐνοίαν ἐπισπασώμεθα. Ἐὰν γὰρ ἐκεῖνον ἔχωμεν εὐμενῆ, πάντα ἡμῖν ράδια ἔσται καὶ
 30 εὐκόλα, καὶ οὐδὲν ἡμᾶς τῶν ἐν τῷ παρόντι βίῳ λυπῆσαι δυνήσεται, καὶ λυπηρὸν εἶναι δοκῆ. Τοσαύτη γὰρ τῆς αὐτοῦ δυνάμεως ἢ ὑπερβολή, ὡς καὶ αὐτὰ τὰ λυπηρὰ εἰς τὸ ἐναντίον περιτρέπειν, ὅταν βούληται. Οὕτω καὶ Παῦλος ἐν θλίψεσιν ὧν ἔχαιρε καὶ ἠγάλλε-

τόν σωρόν αὐτόν πρὸς τὸ μέρος μου μὲ ἐχθρικάς διαθέσεις». Πρόσεχε πῶς μαζί μὲ τὸν πατέρα του καὶ τὸν πάππον του προσέθεσεν, ὁ ὁποῖος ἦτο ἀδελφός μὲν τοῦ πατριάρχου, ἀλλὰ καὶ ἰδικός του πάππος. «Ὁ Θεὸς τοῦ Ἀβραὰμ καὶ ὁ Θεὸς τοῦ Ναχώρ ἄς εἶναι κριτῆς μεταξύ μας. Καὶ ὠρκίσθη ὁ Ἰακώβ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, τὸν ὁποῖον ἐσέβετο ὁ πατήρ του Ἰσαάκ καὶ προσέφερε θυσίαν εἰς τὸ ὄρος καὶ ἐκάλεσε τοὺς ἰδικούς του καὶ ἔφαγον καὶ ἔπιον καὶ ἐκοιμήθησαν εἰς τὸ ὄρος ἐκεῖνο». «Προσέφερε θυσίαν εἰς τὸ ὄρος». Εὐχαρίστησε, λέγει, τὸν Θεὸν δι' ὅσα συνέβησαν. «Καὶ ἔφαγον καὶ ἔπιον καὶ ἐκοιμήθησαν εἰς τὸ ὄρος ἐκεῖνο. Καὶ τὸ πρωὶ ὁ Λάβαν ἐσηκώθη καὶ ἐφίλησε μὲ ἀγάπην τοὺς υἱούς του καὶ τὰς θυγατέρας του καὶ τοὺς εὐλόγησε. Καὶ ἐπιστρέψας ὁ Λάβαν ἐπανῆλθεν εἰς τὸν οἶκόν του».

Εἶδες, ἀγαπητέ, πόση εἶναι ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ πῶς μὲ αὐτὸ τὸ γεγονός ἐδειξε καὶ τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ διὰ τὸν δίκαιον καὶ ἐκεῖνον ἀπεμάκρυνεν ἀπὸ τὴν πρὸς αὐτόν ἀδικίαν· καὶ δι' ὅσων παρήγγειλεν εἰς αὐτόν νὰ μὴ ὀμιλήσῃ ἄσχημα εἰς τὸν Ἰακώβ, ὠδήγησεν αὐτόν σιγὰ - σιγὰ εἰς τὴν ὁδὸν τῆς θεογνωσίας. Καὶ ἔτσι ἐκεῖνος πού ἔτρεχεν ὡς θηρίον καὶ ἤθελε νὰ τὸν φθάσῃ καὶ νὰ τὸν φονεύσῃ, ἀφοῦ ἐδικαιολογήθη καὶ ἀφοῦ κατεφίλησε καὶ τὰς θυγατέρας του καὶ τοὺς υἱούς των, ἔτσι ἐπέστρεψεν εἰς τὸν οἶκόν του; Ἴσως ὅμως νὰ ἐπεκτεῖναμεν πολὺ τὸν λόγον, ἀλλὰ μᾶς τὸ ὑπεχρέωσεν ἡ διήγησις αὐτῆς τῆς ἱστορίας. Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς, ἀφοῦ διακόψωμεν ἐδῶ τὸν λόγον, ἐκεῖνο μόνον θὰ παρακαλέσω τὴν ἀγάπην σας, ὥστε ὅλα νὰ κάνετε καὶ ἔτσι νὰ συμπεριφέρεσθε διὰ νὰ ἀποσπάσωμεν τὴν ἄνωθεν εὐνοίαν. Διότι ἐὰν ἔχωμεν μὲ τὸ μέρος μας τὸν Θεόν, ὅλα θὰ εἶναι εἰς ἡμᾶς εὐκολα καὶ ὄχι δύσκολα καὶ δὲν θὰ ἠμπορέσῃ νὰ μᾶς λυπήσῃ τίποτε εἰς τὸν παρόντα βίον, ὅσον καὶ ἂν φαίνεται λυπηρόν. Διότι τόσον εἶναι τὸ μέγεθος τῆς δυνάμεώς του, ὥστε, ὅταν θέλῃ, καὶ τὰ δυσάρεστα ἀκόμη τὰ μετατρέπει εἰς εὐχάριστα. Κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ ὁ Παῦλος ἂν καὶ εὕρισκε-

το τῆ προσδοκία τῶν ἀποκειμένων ἀμοιβῶν πτερούμενος. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ προφήτης ἔλεγεν, «'Ἐν θλίψει ἐπλάτυνάς μοι», διδάσκων ἡμᾶς, ὅτι ἐν αὐτῇ τῇ θλίψει τυγχάνοντα ἀδείας καὶ ἀνέσεως αὐτὸν ἀπολαύειν
5 παρεσκεύαζεν ὁ Θεός.

Τοιοῦτον τοίνυν ἔχοντες Δεσπότην, οὕτω δυνατόν, οὕτως εὐμήχανον καὶ σοφόν, οὕτω φιλάνθρωπον, τὰ παρ' ἑαυτῶν εἰσφέρωμεν, καὶ τῆς ἀρετῆς πολὺν ποιῶμεθα λόγον, ἵνα καὶ τῶν ἐνταῦθα καὶ τῶν μελλόντων
10 ἐπιτύχωμεν ἀγαθῶν, χάριτι καὶ φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος, ἅμα τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

το εἰς θλίψεις ἔχαιρε καὶ ἠγάλλετο, διότι μὲ τὴν προσδοκίαν τῶν μελλοντικῶν ἀγαθῶν τὸ ἠθικόν του ἀνεπερώνετο. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ προφήτης ἔλεγεν· «Εἰς τὸν καιρὸν τῆς θλίψεως μου ἔδωσες χαρὰν»⁹, θέλων νὰ διδάξῃ εἰς ἡμᾶς ὅτι, ἂν καὶ εὕρισκετο μέσα εἰς τὴν θλίψιν, ὅμως ὁ Θεὸς τὸν προετοίμαζε νὰ ἀπολαύσῃ τὴν ἀφοβίαν καὶ τὴν ἄνεσιν.

Ἄφοῦ λοιπὸν ἔχομεν τέτοιον Κύριον, τόσο δυνατόν, τόσο ἐφευρετικόν καὶ σοφόν, τόσο φιλόανθρωπον, ἃς προσφέρωμεν ὅ,τι ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἡμᾶς καὶ νὰ ἐργαζώμεθα τὴν ἀρετὴν, διὰ νὰ ἐπιτύχωμεν καὶ τὰ παρόντα καὶ τὰ μελλοντικὰ ἀγαθὰ μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα καὶ συγχρόνως εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ ἐξουσία, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἄμην.

Ο Μ Ι Λ Ι Α Ν Η'

(Γέν. 32, 1 - 33, 17)

5 «Καὶ ἀναβλέψας Ἰακώβ εἶδε παρεμβολὴν Θεοῦ παρεμβεβληκυῖαν, καὶ συνήντησαν αὐτῷ οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ. Εἶπε δὲ Ἰακώβ, ἡνίκα εἶδεν αὐτούς· παρεμβολὴ Θεοῦ αὕτη· καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα τοῦ τόπου ἐκείνου, παρεμβολαί».

1. Οἶδα, ὅτι κεκμήκατε χθές, εἰς πολὺ μῆκος τοῦ λόγου προελθόντος ἡμῖν· ἀλλὰ καὶ θαρσεῖτε· ὁ κόπος
10 ὑμῶν οὐκ ἔστι κενός· ἐν Κυρίῳ γὰρ ἔστι γινόμενος, δι' ὃν καὶ ὁ πρὸς βραχὺ πόνος μεγάλων μισθῶν πρόξενος γίνεται. Εἰ γὰρ καὶ τὸ σῶμα κέκμηκεν, ἀλλ' ἡ ψυχὴ πλέον ἐρρώννυτο. Διὸ καὶ αὐτὸς ὄρων ὑμῶν ἀκμάζοντα τὸν πόθον, καὶ τὴν ἐπιθυμίαν διεγρηγερμέ-
15 νην, βουλόμενος συστεῖλαι τὴν διδασκαλίαν, οὐκ ἤβουλήθη πρὸ τοῦ τέλους εἰς σιγὴν καταλῦσαι τὸν λόγον, εἰδὼς ὡς ταύτη μᾶλλον ὑμῖν χαριοῦμαι. Τὸ γὰρ πλῆθος τῶν εἰρημένων μάλιστα ἐδείκνυ τῆς ὑμετέρας φιληκοῖας τὴν πολλὴν σπουδὴν καὶ τὸν ἀκόρεστον πό-
20 θον· διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς μετὰ πλείονος προθυμίας τῆς πρὸς ὑμᾶς ἄπτομαι διδασκαλίας, ὄρων ὑμῶν καθ' ἐκάστην ἡμέραν τὴν ὄρεξιν ἐπιτεινομένην. Φέρε οὖν καὶ σήμερον τὰ ἐξῆς τῶν χθές εἰρημένων κατὰ δύναμιν ἐπελθόντες, τὴν συνήθη ἐστίασιν παραθῶμεν ὑ-
25 μῶν τῇ ἀγάπῃ, καὶ ἴδωμεν, μετὰ τὴν τοῦ Λάβαν ἀναχώρησιν ὅπως ὁ δίκαιος τῆς ὁδοιπορίας ἄπτεται. Οὐδὲν γὰρ ἄργον τῶν ἐν τῇ θείᾳ Γραφῇ κειμένων ἐστίν,

---

1. Ἐβραϊστί Μαχαναίμ = Δύο στρατόπεδα.

Ο Μ Ι Λ Ι Α Ν Η '

(Γέν. 32, 1 - 33, 17)

«Καί, ἀφοῦ ἐσήκωσε τὰ μάτια του ὁ Ἰακώβ, εἶδε παρατεταγμένον ἓνα θεῖον ατράτευμα ποῦ ἀπετελείτο ἀπὸ ἀγγέλους τοῦ Θεοῦ, οἱ ὅποιοι ἤλθον εἰς αὐνάντησιν αὐτοῦ. Καί ὅταν εἶδεν αὐτοὺς εἶπεν ὁ Ἰακώβ· Στρατόπεδον τοῦ Θεοῦ εἶναι αὐτό. Καί ὠνόμασε τὸ μέρος ἐκεῖνο, παρεμβολαί»¹.

1. Γνωρίζω, ὅτι ἐκουράσθητε χθές, διότι ὁ λόγος μας ἐμάκρυνεν, ἀλλὰ νὰ ἔχετε θάρρος. Ὁ κόπος σας δὲν εἶναι μάταιος. Εἶναι κόπος ποῦ ἔγινε διὰ τὸν Κύριον, διὰ τὸν ὅποιον καὶ ὁ μικρὸς κόπος γίνεται πρόξενος μεγάλων ἀμοιβῶν. Διότι ἂν καὶ ἐκουράσθη τὸ σῶμα, ἡ ψυχὴ ὅμως ἐδυνάμωσε περισσότερο. Διὰ τοῦτο καὶ ἐγὼ ὁ ἴδιος, ἐπειδὴ ἔβλεπα ζωηρὸν τὸν πόθον σας καὶ μεγάλην τὴν ἐπιθυμίαν σας, ἂν καὶ ἤθελα νὰ σταματήσω τὴν διδασκαλίαν, δὲν ἠθέλησα νὰ τὸ κάνω αὐτὸ πρὶν φθάσω εἰς τὸ τέλος, διότι ἐγνώριζα, ὅτι ἔτσι θὰ σᾶς ἔδιδα μεγαλυτέραν χαράν. Καθ' ὅσον τὰ πολλὰ ποῦ ἐλέχθησαν ἐδείκνυον περισσότερο τὸ μεγάλο ἐνδιαφέρον καὶ τὸν ἀκόρεστον πόθον σας νὰ μὲ ἀκούετε. Διὰ τοῦτο καὶ ἐγὼ μὲ μεγαλυτέραν προθυμίαν ἀρχίζω τὴν διδασκαλίαν, ἀφοῦ βλέπω, ὅτι καθὲ ἡμέραν ἡ ὄρεξις σας μεγαλώνει. Ἐμπρὸς λοιπὸν ἄς συνεχίσωμεν καὶ σήμερον, κατὰ δύναμιν, ὅσα ἐλέχθησαν χθές καὶ ἄς παραθέσωμεν εἰς τὴν ἀγάπην σας τὴν συνηθισμένην πνευματικὴν τροφήν καὶ ἄς ἴδωμεν, πῶς ἀρχίζει ὁ δίκαιος Ἰακώβ τὴν ὁδοιπορίαν μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Λάβαν. Διότι ἀπ' ὅσα ὑπάρχουν εἰς τὴν ἁγίαν Γραφήν τίποτε δὲν εἶναι ἀνώφελον, ἀλλὰ ὅλα ὅσα ἔγιναν ἀπὸ τοὺς δικαίους μᾶς ὠφελοῦν πάρα πολύ. Ἐπειδὴ δη-

ἀλλὰ πάντα τὰ ὑπὸ τῶν δικαίων γινόμενα μεγίστης γέμει τῆς ὠφελείας. Ἐπειδὴ γὰρ τὸν τῶν ὄλων Δεσπότην εἶχον διηνεκῶς αὐτοῖς συμπαρόντα, καὶ τοὺς κατὰ τὴν ὁδοιπορίαν πόνους ἐπικουφίζοντα, πολλὴν
5 καὶ ἀπὸ τῆς ψιλῆς αὐτῶν ὁδοιπορίας ἐστὶ τὴν ὠφέλειαν καρπώσασθαι.

Ἀπελθόντος, φησί, τοῦ Λάβαν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, «Καὶ Ἰακώβ ἀπῆλθεν εἰς τὴν ἑαυτοῦ ὁδὸν καὶ ἀναβλέψας εἶδε παρεμβολὴν Θεοῦ παρεμβεβληκυῖαν,
10 καὶ συνήντησαν αὐτῷ οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ». Ἐπειδὴ γάρ, παυσάμενου τοῦ φόβου τοῦ Λάβαν καὶ τέλος εἰληφότος, διεδέχετο λοιπὸν ὁ φόβος τοῦ ἀδελφοῦ, διὰ τοῦτο ὁ φιλόανθρωπος Δεσπότης παραθαρρῦναι τὸν δίκαιον βουλόμενος καὶ πᾶσαν αὐτοῦ τὴν δειλίαν ἀπο-
15 σκεδᾶσαι, παρεσκεύασεν αὐτὸν τῶν ἀγγέλων τὴν παρεμβολὴν ἰδεῖν. «Συνήντησαν γὰρ αὐτῷ», φησὶν, «οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ. Καὶ εἶπεν Ἰακώβ· παρεμβολὴ Θεοῦ αὕτη. Καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα τοῦ τόπου ἐκείνου, παρεμβολαί», ὥστε ἐκ τῆς προσηγορίας διηνεκῆ τὴν
20 ὑπόμνησιν εἶναι τῆς γεγενημένης αὐτῷ ἐκεῖσε ὀπτασίας.

Εἶτα μετὰ τὴν ὀπτασίαν ταύτην, «Ἀπέστειλε», φησὶν, «ἔμπροσθεν αὐτοῦ ἀγγέλους πρὸς Ἡσαῦ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ ἐνετείλατο λέγων· οὕτως ἐρεῖτε
25 τῷ κυρίῳ μου Ἡσαῦ. Ὅρα καὶ μετὰ τὴν ὄψιν πόσος ἔτι ὁ φόβος ἐπέκειτο τῷ δικαίῳ. Ἐδεδοίκει γὰρ τοῦ ἀδελφοῦ τὴν ὀρμὴν, καὶ ἠγωνία, μὴ ἡ μνήμη τῶν πρὶν ὑπ' αὐτοῦ γεγενημένων εἰς τὴν κατ' αὐτοῦ ἔφοδον παρορμήσῃ. «Εἶπατε», φησί, «τῷ κυρίῳ μου Ἡ-
30 σαῦ· οὕτω λέγει ὁ παῖς σου Ἰακώβ· μετὰ Λάβαν παρώκησα, καὶ ἐχρόνισα ἕως τοῦ νῦν, καὶ ἐγένοντό μοι βόες καὶ ὄνοι καὶ πρόβατα καὶ παῖδες καὶ παιδίσκαι, καὶ ἀπέστειλα τῷ κυρίῳ μου, ἵνα εὖρη ὁ παῖς σου ἐναντίον σου χάριν».

35 Σκόπει πῶς δέδοικε τὸν ἀδελφόν, καὶ διὰ τοῦτο ἐξευμενίσασθαι αὐτὸν βουλόμενος, προαποστέλλει μη-

λαδὴ εἶχον διαρκῶς συμπαραστάτην των τὸν Κύριον τοῦ παντός, ὁ ὁποῖος καὶ ἀνεκούφιζε τοὺς κόπους τῆς ὁδοιπορίας των, δύναται κανεὶς νὰ ὠφεληθῆ πολὺ καὶ μόνον ἀπὸ τὴν ὁδοιπορίαν των.

Ἄφοῦ ἐπέστρεψε, λέγει, ὁ Λάβαν εἰς τὴν οἰκίαν του, «Καὶ ὁ Ἰακώβ ἐπῆρε τὸν ἰδικόν του δρόμον, ἀφοῦ ἐσήκωσε τὰ βλέματά του, εἶδε παρατεταγμένον ἓνα θεῖον στρατεύμα πού ἀπετελεῖτο ἀπὸ ἀγγέλους τοῦ Θεοῦ, οἱ ὁποῖοι ἦλθον εἰς συνάντησιν αὐτοῦ». Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἔπαυσε καὶ ἐξέλειψεν ὁ φόβος ἀπὸ τὸν Λάβαν καὶ ἤρχιζε πλέον ὁ φόβος τοῦ ἀδελφοῦ, διὰ τοῦτο ὁ φιλάνθρωπος Κύριος, ἐπιθυμῶν νὰ ἐνθαρρύνῃ τὸν δίκαιον καὶ νὰ διώξῃ ἀπὸ ἐπάνω του κάθε φόβον, ἔκαμεν αὐτὸν νὰ ἴδῃ τὸ στρατόπεδον τῶν ἀγγέλων. Διότι λέγει· «Συνήντησαν αὐτὸν οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ. Καὶ εἶπεν ὁ Ἰακώβ· Στρατόπεδον τοῦ Θεοῦ εἶναι αὐτό. Καὶ ὠνόμασε τὸν τόπον ἐκεῖνον παρεμβολαί», ὥστε καὶ ἀπὸ τὴν ὀνομασίαν νὰ ἐνθυμῆται διαρκῶς τὴν ὀπτασίαν, τὴν ὁποίαν εἶδεν, εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο.

Ἐπειτα μετὰ ἀπ' αὐτὴν τὴν ὀπτασίαν, «Ἀπέστειλε», λέγει, ἔμπροσθέν του ἀγγελιαφόρους πρὸς τὸν Ἡσαῦ τὸν ἀδελφόν του καὶ εἶπεν εἰς αὐτούς· Αὐτὰ νὰ εἰπῆτε εἰς τὸν κύριόν μου τὸν Ἡσαῦ». Πρόσεχε πόσον φόβον εἶχεν ὁ δίκαιος ἀκόμη καὶ μετὰ τὴν ὀπτασίαν. Διότι ἐφοβεῖτο τὴν ὀργὴν τοῦ ἀδελφοῦ καὶ εἶχεν ἀγωνίαν, μήπως ἢ ἀνάμνησις τῶν ὑπ' αὐτοῦ πραχθέντων κατὰ τὸ παρελθὸν τὸν παρακινήσῃ εἰς τὴν κατ' αὐτοῦ ἐπίθεσιν. «Εἶπατε», λέγει, «εἰς τὸν κύριόν μου τὸν Ἡσαῦ· Ὁ δοῦλος σου ὁ Ἰακώβ λέγει τὰ ἐξῆς· Μέχρι τώρα παρέμεινα πλησίον τοῦ Λάβαν καὶ ἐκεῖ ἐπέρασαν τὰ χρόνια. Καὶ ἀπέκτησα βοοειδῆ καὶ ὄνους καὶ πρόβατα καὶ δούλους καὶ δούλας. Ἐστειλα ἀγγελιαφόρους νὰ ἀναγγείλουν τοῦτο εἰς τὸν κύριόν μου τὸν Ἡσαῦ, διὰ νὰ εὕρω ἐγὼ ὁ δοῦλος σου ἐνώπιόν σου χάριν».

Πρόσεχε, πόσον φοβεῖται τὸν ἀδελφόν του καὶ διὰ τοῦτο, ἐπειδὴ θέλει νὰ τὸν ἐξευμενίσῃ, στέλλει πρὸς αὐ-

νύων αὐτῷ τὴν τε οἰκείαν ἐπάνοδον, τὴν τε γεγενη-
 μένην αὐτῷ περιουσίαν καὶ ὅπου τὸν ἅπαντα διετέλε-
 σε χρόνον, ἵνα μαλάξας αὐτοῦ τὸν θυμόν, ἡμέρον αὐ-
 τὸν καταστήσαι δυναθῆ· ὃ δὴ καὶ γεγένηται, τοῦ Θε-
 5 οῦ κατευνάσαντος αὐτοῦ τὴν καρδίαν καὶ σβέσαντος
 τὴν ὀργὴν αὐτοῦ, καὶ ἡμέρον αὐτὸν καταστήσαντος.
 Εἰ γὰρ τὸν Λάβαν τὸν μετὰ τοσαύτης ὀρμῆς καταδιώ-
 ξαντα, ἐν τοσοῦτῳ φόβῳ γενέσθαι παρεσκεύασε δι'
 ὧν πρὸς αὐτὸν εἶπε, πολλῷ μᾶλλον τὸν ἀδελφὸν ἡμε-
 10 ρώτερον ἂν γενέσθαι παρεσκεύασε περὶ τὸν δίκαιον.
 «Ἀνέστρεψαν δέ», φησί, «λέγοντες· ἀπήλθομεν πρὸς
 τὸν ἀδελφόν σου, καὶ ἔρχεται εἰς συνάντησίν σου καὶ
 τετρακόσιοι ἄνδρες μετ' αὐτοῦ».

Ὅρα πῶς καὶ αὐτὸ τοῦτο ἐπέτεινε τῷ δικαίῳ τὸν
 15 φόβον. Οὐδὲ γὰρ ἤδει τὸν σκοπὸν τοῦ ἀδελφοῦ μετὰ
 ἀκριβείας, ἀλλὰ μαθὼν τὸ πλῆθος τῶν συνόντων αὐ-
 τῷ ἐδεδοίκει, ὑφορώμενος μὴ ὡς πρὸς πόλεμον παρα-
 σκευασάμενος, οὕτω τὴν ὑπάντησιν ποιήσασθαι. βού-
 ληται. «Ἐφοβήθη γάρ», φησὶν, «Ἰακώβ, καὶ διηπο-
 20 ρεῖτο». Ὁ φόβος αὐτοῦ τὴν διάνοιαν διετάρασσε, καὶ
 οὐκ ἤδει τὸ τί πράξει, ἀλλ' ἐν ἀπορίᾳ ἐγεγόνει· διὸ ὡς
 περὶ τοῦ παντὸς δεδοικῶς καὶ τὸν θάνατον πρὸ ὀφθαλ-
 μῶν ἔχων, «Διαιρεῖ εἰς δύο παρεμβολὰς πάντα τὸν
 λαὸν τὸν μετ' αὐτοῦ. Εἶπε γάρ», φησὶν· «ἐὰν ἔλθῃ εἰς
 25 παρεμβολὴν μίαν καὶ κόψη αὐτήν, ἡ δευτέρα ἔσται
 εἰς τὸ σῶζεσθαι». Ταῦτα μὲν ὁ φόβος ὑπηγόρευσε καὶ
 ἡ πολλὴ δειλία.

Ὅρῳν δὲ ἑαυτὸν ὡς ἐν δικτύοις ἀπειλημένον,
 ἐπὶ τὸν ἄμαχον Δεσπότην καταφεύγει καὶ τὰς ὑπο-
 30 σχέσεις τὰς εἰς αὐτὸν γεγενημένας ἀπαιτεῖ παρὰ τοῦ
 τῶν ὄλων Θεοῦ, μονονουχὶ λέγων πρὸς αὐτόν· νῦν ἤ-
 κει καιρὸς, ἐν ᾧ καὶ διὰ τὴν τῶν προγόνων ἀρετὴν
 καὶ διὰ τὴν παρὰ σοῦ γεγενημένην ὑπόσχεσιν δίκαιος
 ἂν εἶην ἀπάσης ἀπολαῦσαι συμμαχίας. «Εἶπε» γάρ,
 35 φησὶν, «Ἰακώβ· ὁ Θεὸς τοῦ πατρός μου Ἄβραάμ καὶ
 ὁ Θεὸς τοῦ πατρός μου Ἰσαάκ, σύ», φησὶν, «ὁ Θεός,

τόν ἀγγελιαφόρους νὰ ἀναγγείλουν καὶ τὴν ἐπιστροφὴν του καὶ τὴν περιουσίαν ποῦ ἀπέκτησε καὶ ποῦ ἐπέρασεν ὅλον αὐτόν τὸν καιρόν, ὥστε, ἀφοῦ κατευνάσῃ τὸν θυμόν του, νὰ ἠμπορέσῃ νὰ τὸν ἡμερώσῃ, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον καὶ ἔγινεν, ἀφοῦ ὁ Θεὸς ἐμαλάκωσε τὴν καρδίαν του καὶ ἔσβησε τὴν ὀργὴν του καὶ ἔκαμεν αὐτόν ἡμερον. Διότι ἐὰν τὸν Λάβαν, ὁ ὁποῖος μὲ τόσῃν ὀρμὴν τὸν κατεδίωξε, τὸν ἔκαμε νὰ φοβηθῇ τόσον πολὺ, μὲ ὅσα τοῦ εἶπε, πολὺ περισσότερον θὰ ἔκαμνε τὸν ἀδελφὸν νὰ φανῇ ἡμερώτερος πρὸς τὸν δίκαιον. «Καὶ ἐπέστρεψαν», λέγει, «οἱ ἀγγελιαφόροι καὶ εἶπον· Μετέβημεν εἰς τὸν ἀδελφόν σου, ὁ ὁποῖος καὶ ἔρχεται πρὸς συνάντησίν σου μαζὶ μὲ τετρακοσίους ἄνδρας».

«Πρόσεχε πῶς καὶ αὐτὴ ἡ εἶδησις ἐπέτεινε τὸν φόβον τοῦ δικαίου. Διότι δὲν ἐγνώριζεν ἀκριβῶς τὸν σκοπὸν τοῦ ἀδελφοῦ, ἀλλὰ ὅταν ἔμαθε τὸ πλῆθος τῶν ἀκολουθῶν του, ἐφοβεῖτο ὑποπτευόμενος, μήπως, ἀφοῦ παρεσκευάσθη διὰ μάχην, θέλῃ ἔτσι νὰ γίνῃ ἡ συνάντησις. Διότι λέγει «ἐφοβήθη ὁ Ἰακώβ καὶ εὕρισκετο εἰς ἀμηχανίαν». Ὁ φόβος ἐτάρασσε τὴν ψυχὴν του καὶ δὲν ἐγνώριζε τί νὰ κάνει, ἀλλ' εὕρισκετο εἰς ἀμηχανίαν. Διὰ τοῦτο φοβούμενος διὰ τὸ κάθε τι καὶ ὡσὰν νὰ ἦτο ὁ θάνατος πρὸ ὀφθαλμῶν, «Διαιρεῖ εἰς δύο στρατόπεδα ὅλους, ὅσους εἶχε μαζὶ του». Διότι λέγει, «ἐσκέφθη· ἐὰν ἔλθῃ ἐναντίον τοῦ ἐνός στρατοπέδου καὶ καταστρέψῃ αὐτό, τὸ δεύτερον θὰ ἠμπορέσῃ νὰ σωθῇ». Αὐτὰ μὲν τὰ ὑπηγόρευεν ὁ φόβος καὶ ἡ πολλὴ δειλία.

Ὅταν ὁμως εἶδε τὸν ἑαυτόν του νὰ ἔχῃ συλληφθῇ ὡσὰν εἰς δίκτυα, καταφεύγει εἰς τὸν ἀκαταμάχητον Κύριον καὶ ἀπαιτεῖ ἀπὸ τὸν Θεὸν τῶν πάντων τὰς ὑποσχέσεις, τὰς ὁποίας εἶχε δώσει εἰς αὐτόν, ὡσὰν νὰ ἔλεγε πρὸς αὐτόν· τῶρα ἦλθεν ὁ καιρός, κατὰ τὸν ὁποῖον καὶ διὰ τὴν ἀρετὴν τῶν προγόνων μου καὶ διὰ τὴν ὑπόσχεσιν, τὴν ὁποίαν μοῦ ἔδωσες, θὰ ἦτο δίκαιον νὰ λάβω τὴν βοήθειάν σου. Διότι λέγει, «Εἶπεν ὁ Ἰακώβ· Ὁ Θεὸς τοῦ πατρός μου Ἀβραάμ καὶ ὁ Θεὸς τοῦ πατρός μου Ἰσαάκ,

ὁ εἰπὼν μοι· ἀπότρεχε εἰς τὴν γῆν τῆς γενέσεώς σου· ὁ ἀναστήσας με, φησὶν, ἀπὸ τῆς ξένης καὶ προστάξας ἐπανελθεῖν πρὸς τὸν πατέρα τὸν ἴδιον καὶ εἰς τὴν γῆν τῆς γενέσεως· «Ἰνακούσθω μοι ἀπὸ πάσης δι-
5 καιοσύνης καὶ ἀληθείας, ἧς ἐποίησας τῷ παιδί σου». Ἄρκείσθω, φησί, πρὸς τὴν ἐπὶ τοῦ παρόντος καιροῦ συμμαχίαν. Ὁ γὰρ μέχρι τοῦ παρόντος τοσαύτην ἐπιδειξάμενος περὶ ἐμὲ κηδεμονίαν, δυνατὸς εἶ καὶ νῦν ἐξαρπάσαι με τῶν ἐπικειμένων μοι κινδύνων.

10 Οὐδὲ γὰρ ἀγνοῶ, ὅτι «Ἐν τῇ ράβδῳ μου ταύτη διῆλθον τὸν Ἰορδάνην τοῦτον». Νυνὶ δὲ διὰ τὴν σὴν περὶ ἐμὲ πρόνοιαν, ὃ τὴν βακτηρίαν μόνην ἐπιφερόμενος, ἠνίκα εἰς τὴν ἀλλοτρίαν ἀπήειν, νῦν μετὰ δύο παρεμβολῶν παραγέγονα. Σὺ οὖν, Δέσποτα, ὃ ταύτην
15 μοι τὴν εὐπορίαν χαρισάμενος, ὃ εἰς τοσοῦτόν με αὐξηθῆναι παρασκευάσας, σὺ νῦν «Ἐξελοῦ με ἐκ χειρὸς τοῦ ἀδελφοῦ σου Ἡσαῦ, ὅτι φοβοῦμαι ἐγὼ αὐτόν, μήποτε πατάξῃ με, καὶ μητέρα ἐπὶ τέκνοις. Σὺ εἶπας· εὖ σε ποιήσω καὶ θήσω τὸ σπέρμα σου ὡς τὴν ἄμμον
20 τῆς θαλάσσης, ἣ οὐκ ἀριθμηθήσεται ὑπὸ τοῦ πλήθους». 2. Ὅρα τοῦ δικαίου τὸ φιλόθεον καὶ τὴν πολλὴν εὐγνωμοσύνην, πῶς οὐδὲν ἕτερον ἀξιοῖ τὸν Δεσπότην, ἢ τὰς οἰκείας ὑποσχέσεις πληρῶσαι. Καὶ ἐπὶ τοῖς προλαβοῦσιν εὐχαριστίαν ἐπιδειξάμενος καὶ ὁμολογή-
25 σας, ὅτι γυμνὸν ὄντα καὶ ἀπερριμμένον εἰς τοσαύτην περιουσίαν κατέστησεν, ἱκετεύει τοῦ κινδύνου αὐτὸν ἐξαρπάσαι. «Εἶπας γάρ», φησὶν, «ὅτι θήσω τὸ σπέρμα ὡς τὴν ἄμμον τῆς θαλάσσης, ἣ οὐκ ἐξαριθμηθήσεται». Ποιησάμενος δὲ τὴν πρὸς τὸν Δεσπότην παρά-
30 κλησιν, καὶ τὴν ἱκετηρίαν τῆς προσευχῆς ἀνενέγκας τῷ Δεσπότη, καὶ τὰ παρ' ἑαυτοῦ προστίθησι. Καὶ λαβὼν, φησί, δῶρα, ἐξ ὧν ἐπεφέρετο, ἀπέστειλε τῷ

σύ ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος μου εἶπες γύρισε γρήγορα εἰς τὴν γῆν, ὅπου ἐγεννήθης»· σύ ὁ ὁποῖος, λέγει, μ' ἐσήκωσες ἀπὸ τὴν ξένην χώραν καὶ με διέταξες νὰ ἐπανεέλθω εἰς τὸν πατέρα μου καὶ εἰς τὴν γῆν, ὅπου ἐγεννήθην· «Εἶμαι πολὺ εὐχαριστημένος ἀπὸ ὅλας τὰς εὐεργεσίας καὶ διὰ τὴν ἀξιοπιστίαν σου, τὴν ὁποίαν ἔδειξες εἰς τὸν υἱόν σου». Ἄς εἶναι ἀρκετὴ, λέγει, ἢ μέχρι τοῦ παρόντος βοήθεια. Διότι αὐτός πού ἔδειξε μέχρι τώρα τόσην φροντίδα, εἶναι ἰκανός καὶ εἰς αὐτὴν τὴν στιγμήν νὰ με βγάλη ἀπὸ τοὺς κινδύνους, οἱ ὁποῖοι με ἀπειλοῦν.

Διότι δὲν ἀγνοῶ καθόλου, ὅτι «Μὲ τὴν ράβδον μου αὐτὴν διέβην τὸν Ἰορδάνην», τώρα ὁμως χάριν τῆς πρὸς ἐμὲ φροντίδος σου ἐγώ, ὁ ὁποῖος εἶχον μόνον τὴν ράβδον μου, ὅταν ἔφευγον διὰ τὴν ξένην χώραν, τώρα ἔρχομαι με δύο στρατόπεδα. Σὺ λοιπόν, Κύριε, πού μου ἐχάρισες αὐτὸν τὸν πλοῦτον, πού μου ἔκαμες τόσον νὰ προοδεύσω, σύ τώρα «Γλύτωσέ με ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ ἀδελφοῦ μου τοῦ Ἡσαῦ, διότι φοβοῦμαι αὐτόν, μήπως πατάξῃ καὶ ἐμέ καὶ τὰς μητέρας καὶ τὰ τέκνα μου. Σὺ μου ὑπεσχέθης· θὰ σὲ εὐλογήσω καὶ θὰ αὐξήσω τοὺς ἀπογόνους σου ὡσὰν τὴν ἄμμον τῆς θαλάσσης, ἢ ὁποῖα λόγῳ τοῦ πλήθους δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀπαριθμηθῇ».

2. Πρόσεχε τὴν εὐσέβειαν τοῦ δικαίου καὶ τὴν μεγάλην εὐγνωμοσύνην, πῶς, δηλαδή, δὲν ἔχει καμμίαν ἄλλην ἀξίωσιν ἀπὸ τὸν Κύριον, παρὰ νὰ ἐκπληρώσῃ τὰς ὑποσχέσεις του. Καὶ δι' ὅσα εἶχε κάμει προηγουμένως, ἀφοῦ ηὐχαρίστησεν αὐτόν καὶ ἀφοῦ ὡμολόγησεν, ὅτι, ἂν καὶ ἦτο γυμνός καὶ περιφρονημένος, τὸν ἔκαμε με τόσην περιουσίαν, παρακαλεῖ αὐτόν νὰ τὸν γλυτώσῃ ἀπὸ τὸν κίνδυνον. Διότι λέγει, «Εἶπες ὅτι θὰ αὐξήσω τοὺς ἀπογόνους σου ὡσὰν τὴν ἄμμον τῆς θαλάσσης, ἢ ὁποῖα λόγῳ τοῦ πλήθους της δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀπαριθμηθῇ». Ἀφοῦ παρεκάλεσε δὲ τὸν Κύριον καὶ προσευχήθη πρὸς αὐτόν, προσθέτει καὶ ὅσα ἄλλα ἐξηρτῶντο ἀπ' αὐτόν. Καί, ἀφοῦ ἔλαβε, λέγει, δῶρα ἀπ' αὐτὰ πού ἔφερε μαζί του, ἀπέστειλεν αὐτὰ εἰς τὸν ἀδελφόν του, ἀφοῦ διήρесе

ἀδελφῶ, διελὼν τὰ ἀποσταλέντα, καὶ ἐντολὰς δεδω-
κώς, ὥστε καὶ διὰ τῶν λόγων ἐξευμενίσασθαι, καὶ
μηνῦσαι τὴν ἑαυτοῦ παρουσίαν. «Ἐῖπατε γάρ», φησὶν,
«ὅτι ἰδοὺ ὁ παῖς σου παραγίνεται ὀπίσω ἡμῶν». ὥστε
5 πρότερον ἐξευμενίσασθαι, καὶ τότε τὴν κατὰ πρόσ-
ωπον αὐτοῦ γενέσθαι συντυχίαν. «Μετὰ τοῦτο γάρ»,
φησὶν, «ἴψομαι τὸ πρόσωπον αὐτοῦ· ἴσως γάρ, φησί,
προσδέξεται τὸ πρόσωπόν μου. Καὶ προεπορεύετο τὰ
δῶρα κατὰ πρόσωπον αὐτοῦ».

10 Ἄλλ' ὄρα μοι ἐνταῦθα πάλιν τοῦ Θεοῦ τὴν ἄφα-
τον φιλανθρωπίαν, καὶ ὅπως αἰεὶ καταλλήλως τὴν οἰ-
κείαν πρόνοιαν ἐνδείκνυται. Ἐπὶ μὲν γὰρ τοῦ Λάβαν,
ἐπειδὴ ὁ δίκαιος οὐδὲν τοιοῦτον ὑπώπτευεν, οὐδὲ ἤ-
δει ὅτι πάντως αὐτὸν καταλήψεται ὁ Λάβαν μετὰ πολ-
15 λῆς τῆς ὁρμῆς ἐπὶ τὸ ἀμύνασθαι τὸν δίκαιον τῆς λά-
θρα γενομένης ἀναχωρήσεως ἕνεκα, τῷ Λάβαν ἐπι-
φανεῖς καταστέλλει αὐτοῦ τὴν ὁρμὴν καὶ ἐντέλλεται
μηδὲν τῷ Ἰακώβ μηδὲ ἐν ῥήμασι λυπηρὸν ἀποκρίνα-
σθαι. «Μὴ λαλήσης γάρ», φησί, «μετὰ Ἰακώβ πονη-
20 ρόν». καὶ τοῦτο ὠκονόμει διὰ τῆς ἐκείνου γλώττης
γνώριμον γενέσθαι τῷ δικαίῳ, ἵνα μαθὼν τὴν περὶ
αὐτὸν γεγενημένην οἰκονομίαν θαρσαλεώτερον κατα-
στῆ. Νυνὶ δέ, ἐπειδὴ ὁ ἀδελφὸς μὲν ὑπὸ τοῦ μήκους
τοῦ χρόνου λωφήσας ἦν, καὶ τὸν θυμὸν καὶ τὴν ἀγα-
25 νάκτησιν παύσας τὴν κατὰ τοῦ Ἰακώβ, οὗτος δὲ ἐν-
αγώνιος ἦν, δεδοικῶς καὶ τρέμων τοῦ ἀδελφοῦ τὴν
συντυχίαν, ὁ ἀγαθὸς Δεσπότης οὐκ ἔτι τῷ Ἡσαῦ ἐν-
τέλλεται, οὐδὲ γὰρ ἐβουλεύετό τι κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ,
ἀλλὰ τὸν δίκαιον παραμυθεῖται.

30 Μετὰ γὰρ τὸ ἀποστεῖλαι, φησί, τοὺς τὰ δῶρα ἀ-
ποκομίζοντας, καθευδήσας, φησί, καὶ «Ἀναστὰς ἐν
τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ, διήγαγε τὰς δύο γυναῖκας καὶ τὰ
παιδιά τὴν διάβασιν τοῦ Ἰαβώχ· καὶ ἔλαβεν αὐτούς,
καὶ διέβη τὸν χειμάρρον. Ὑπελείφθη δὲ Ἰακώβ μό-
35 νος, καὶ ἐπάλαιεν ἄνθρωπος μετ' αὐτοῦ». Μεγάλῃ ἦ
τοῦ Δεσπότης φιλανθρωπία. Ἐπειδὴ γὰρ ἔμελλε τὴν
πρὸς τὸν ἀδελφὸν συντυχίαν ποιήσασθαι, ἵνα μάθῃ

τὰ ἀποσταλέντα καὶ ἔδωσεν ἐντολάς νά τόν ἐξευμενίσουν καὶ μέ τοὺς λόγους καὶ νά ἀναγγείλουν τὴν παρουσίαν του. Διότι λέγει «Εἶπατε, ὅτι ἰδοὺ ὁ δοῦλος σου ἔρχεται ὀπίσω μας», ὥστε νά ἐξευμενίσῃ πρῶτον αὐτόν καὶ ἔπειτα νά γίνῃ ἡ προσωπικὴ συνάντησις. «Μετὰ ἀπ' αὐτά», λέγει, «θὰ ἴδω τὸ πρόσωπόν του. Διότι ἴσως τότε, λέγει, δεχθῆ τὴν παρουσίαν μου. Καὶ ἐπορεύοντο τὰ δῶρα πρὶν ἀπ' αὐτόν».

Ἄλλὰ πρόσεχε σὲ παρακαλῶ ἐδῶ πάλιν τὴν ἀπερίγραπτον φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ καὶ πῶς πάντοτε δεικνύει τὴν φροντίδα του εἰς τὴν κατάλληλον στιγμήν. Διότι ὅσον ἀφορᾷ τὸν Λάβαν, ἐπειδὴ ὁ δίκαιος δέν εἶχε καμμίαν τέτοιαν ὑποψίαν, οὔτε ἐγνώριζεν, ὅτι ὅπωςδήποτε θὰ προλάβῃ αὐτόν ὁ Λάβαν μέ πολλήν τὴν ὀρμήν, διὰ νά προστατεύσῃ τὸν δίκαιον, ἀφοῦ ἡ ἀναχώρησις του ἔγινε κρυφίως, παρουσιάσθη εἰς τὸν Λάβαν καὶ ἀνεχαίτισε τὴν ὀρμήν του καὶ δίνει εἰς αὐτόν ἐντολήν νά μὴ λυπήσῃ τὸν Ἰακώβ οὔτε μέ τοὺς λόγους. Διότι λέγει «Νά μὴ εἰπῆς τίποτε τὸ πονηρὸν κατὰ τοῦ Ἰακώβ». Καὶ αὐτὸ τό ἔκαμε κατ' οἰκονομίαν ὥστε μέ τὴν ὀμιλίαν ἐκείνου νά γνωρίσῃ ὁ δίκαιος καὶ νά λάβῃ περισσότερον θάρρος, ὅταν μάθῃ τὴν πρὸς χάριν του φροντίδα τοῦ Θεοῦ. Τώρα δὲ ἐπειδὴ ὁ ἀδελφὸς κατεπραῦνθη καὶ ἔπαυσεν ὁ θυμὸς του καὶ ἡ ἀγανάκτησις του ἐναντίον τοῦ Ἰακώβ, ἐνῶ αὐτὸς ἦτο πλήρης ἀγωνίας, ἐπειδὴ ἐφοβεῖτο καὶ ἔτρεμε τὴν συνάντησιν μέ τὸν ἀδελφόν του, ὁ ἀγαθὸς Κύριος δέν δίνει καμμίαν ἐντολήν εἰς τὸν Ἡσαῦ, ἀφοῦ δέν ἐσκέπτετο κατὶ ἐναντίον τοῦ ἀδελφοῦ του, ἀλλὰ παρηγορεῖ τὸν δίκαιον.

Μετὰ λοιπόν, λέγει, τὴν ἀποστολήν ἐκείνων ποῦ μετέφερον τὰ δῶρα ἐκοιμήθη καί, «Ἀφοῦ ἐσηκώθη ἐκείνην τὴν νύκτα ἐπῆρε τὰς δύο γυναῖκας του καὶ τὰ παιδιά του, διέβη τὸν Ἰαβὼχ καὶ ἐπέρασεν αὐτοὺς εἰς τὴν ἄλλην ὄχθην. Ἐμείνε δὲ μόνος ὁ Ἰακώβ καὶ κάποιος ἄνθρωπος ἐπάλαιεν ἐναντίον του». Μεγάλῃ ἡ φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἐπρόκειτο νά συναντηθῆ μέ τὸν ἀδελφόν του, διὰ νά μάθῃ, ὅτι πράγματι δέν θὰ πάθῃ τίπο-

διὰ τῶν πραγμάτων, ὅτι οὐδὲν ἀηδὲς ὑποστήσεται, ἐν
 σχήματι ἀνθρώπου παλαίειν μετὰ τοῦ δικαίου καταδέ-
 χεται. Εἶτα ὁρῶν ἑαυτὸν ἠττώμενον ὁ Ἰακώβ, «Ἐ-
 κράτησε», φησί, «τοῦ πλάτους τοῦ μηροῦ αὐτοῦ».
 5 Ὅλον δὲ τοῦτο συγκαταβάσεως ἔνεκεν ἐγίγνετο, ἵνα
 τὴν δειλίαν ἐξέληται τῆς τοῦ δικαίου ψυχῆς καὶ πεί-
 ση ἔκτος πάσης ἀγωνίας τὴν πρὸς τὸν ἀδελφὸν συν-
 τυχίαν ποιήσασθαι. Κρατήσαντος γάρ, φησί, τοῦ Ἰα-
 κώβ τὸ πλάτος τοῦ μηροῦ, «ἐνάρκησε τὸ πλάτος τοῦ
 10 μηροῦ Ἰακώβ ἐν τῷ παλαίειν αὐτὸν μετ' αὐτοῦ». Εἶ-
 τα ἵνα μάθῃ ὁ Ἰακώβ τὴν δύναμιν τοῦ πρὸς αὐτὸν
 παλαίειν νομιζομένου, φησὶ πρὸς αὐτόν· «ἀποστείλόν
 με· ἀνέβη γὰρ ὁ ὄρθρος». Αἰσθόμενος τοίνυν ὁ δίκαι-
 ος τὸ μέγεθος τῆς δυνάμεως τοῦ ταῦτα εἰρηκότος,
 15 φησὶ· «Οὐ μὴ σε ἀποστείλω, εἰ μὴ με εὐλογήσης».
 Μεγάλων ἠξιώθην, φησὶ, καὶ ὑπὲρ τὴν ἀξίαν τὴν ἐ-
 μαυτοῦ. Οὐ πρότερον τοίνυν σε εἶσω, μέχρις ἂν τῆς
 εὐλογίας ἀπολαύσω τῆς παρὰ σοῦ.

Εἶτά φησι, «τί τὸ ὄνομά σου ἔστιν;». Ὅρα πά-
 20 λιν συγκατάβασιν. Εἰ γὰρ μὴ ἠρώτησεν, οὐκ ἦδει τοῦ
 δικαίου τὴν προσηγορίαν; Ἦδει πάντως, ἀλλὰ βού-
 λεται αὐτὸν πιστώσασθαι διὰ τῆς ἐρωτήσεως, καὶ δι-
 δάξαι, τίς ἔστιν ὁ πρὸς αὐτὸν διαλεγόμενος. Καὶ ἐ-
 πειδὴ εἶπεν, «Ἰακώβ», φησὶν, «οὐ κληθήσεται ἔτι
 25 τὸ ὄνομά σου Ἰακώβ, ἀλλ' Ἰσραὴλ ἔσται τὸ ὄνομά
 σου, ὅτι ἐνίσχυσας μετὰ Θεοῦ, καὶ μετὰ ἀνθρώπων
 δυνατὸς ἔση». Εἶδες πῶς ἔδειξε τὴν αἰτίαν ἅπασαν,
 δι' ἣν τὴν τοσαύτην συγκατάβασιν ἐπεδείξατο, καὶ ὁ-
 μοῦ διδάσκει τὸν δίκαιον διὰ τῆς ἐπιτεθείσης αὐτῷ
 30 προσηγορίας, τίς ἔστιν, ὃν εἶδε καὶ κατασχεῖν κατη-
 ξιώθη. Οὐκ ἔτι γὰρ κληθήσεται, φησὶν, Ἰακώβ τὸ
 ὄνομά σου, ἀλλ' Ἰσραὴλ. Ἰσραὴλ δὲ ἐρμηνεύεται, ὁ-
 ρῶν Θεόν. Ἐπειδὴ, ὡς ἰδεῖν ἀνθρώπῳ δυνατόν, ἰδεῖν
 κατηξιώθης Θεόν, διὰ τοῦτο καὶ τὴν προσηγορίαν σοι
 35 ταύτην ἐπιτίθημι, ἵνα πᾶσι τοῖς ἐξῆς κατάδηλον γέ-
 νηται, οἷας ἠξιώθης ὀπτασίας. Καὶ ἐπήγαγεν, «Ὅτι

τε τὸ κακόν, καταδέχεται ὑπὸ μορφὴν ἀνθρώπου νὰ παλαίση μὲ τὸν δίκαιον. Ἐπειτα ὅταν ὁ Ἰακώβ εἶδεν, ὅτι ἐνικᾶτο, λέγει ἡ Γραφή, «Ἐκράτησε τὸ πλατὺ ἄνω μέρος τοῦ μηροῦ τοῦ Ἰακώβ». Ὅλον δὲ αὐτὸ ἐγένετο ἀπὸ συγκατάβασιν, διὰ νὰ ἀφαιρέσῃ τὸν φόβον ἀπὸ τὴν ψυχὴν τοῦ δικαίου καὶ διὰ νὰ τὸν πείσῃ νὰ συναντηθῇ μὲ τὸν ἀδελφόν του χωρὶς καμμίαν ἀγωνίαν. Διότι λέγει, ὅταν ἐκράτησε τὸ πλατὺ ἄνω μέρος τοῦ μηροῦ τοῦ Ἰακώβ «ἐνάρκωσε τὸ πλατὺ ἄνω μέρος τοῦ μηροῦ τοῦ Ἰακώβ καθὼς ἐπάλαιε μ' αὐτόν». Ἐπειτα, διὰ νὰ μάθῃ ὁ Ἰακώβ τὴν δύναμιν αὐτοῦ ποῦ ἐνόμιζεν ὅτι ἐπάλαιε μαζί του, λέγει πρὸς αὐτόν· «Ἄφησέ με τώρα νὰ φύγω, διότι ἐξημέρωσεν». Ἐπειδὴ λοιπὸν ἀντελήφθη ὁ δίκαιος τὸ μέγεθος τῆς δυνάμεως αὐτοῦ ποῦ ἔλεγεν αὐτά, λέγει «Δέν θὰ σὲ ἀφήσω νὰ φύγῃς, ἐὰν δέν μ' εὐλογήσῃς». Ἡξιώθην μεγάλης τιμῆς, λέγει, καὶ μάλιστα ὑπεράνω τῆς ἀξίας μου. Δέν θὰ σ' ἀφήσω λοιπὸν προηγουμένως, ἐὰν δέν πάρω τὴν εὐλογίαν σου.

Ἐπειτα λέγει «ποῖον εἶναι τὸ ὄνομά σου;». Πρόσεχε πάλιν τὴν συγκατάβασιν τοῦ Θεοῦ. Ἐὰν δηλαδὴ δέν ἐρωτοῦσε, δέν θὰ ἐγνώριζε τὸ ὄνομα τοῦ δικαίου; Θὰ τὸ ἐγνώριζεν ὅπωςδὴποτε, ἀλλὰ ἤθελε μὲ τὴν ἐρώτησιν νὰ τοῦ δώσῃ καιρὸν καὶ νὰ διδάξῃ εἰς αὐτόν, ποῖος εἶναι ὁ συνομιλητῆς του. Καὶ ὅταν εἶπεν, «Ἰακώβ», λέγει, «δέν θὰ ὀνομάζεσαι πλέον Ἰακώβ, ἀλλὰ τὸ ὄνομά σου θὰ εἶναι Ἰσραήλ, διότι ἐφάνης ἰσχυρὸς ἐναντι τοῦ Θεοῦ. Εἰς τὸ ἐξῆς θὰ εἶσαι ἰσχυρὸς καὶ ἀπέναντι τῶν ἀνθρώπων». Εἶδες πῶς ἐφανέρωσεν ὅλην τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν ἔδειξεν αὐτὴν τὴν συγκατάβασιν καὶ διδάσκει συγχρόνως εἰς τὸν δίκαιον διὰ τοῦ ὀνόματος, τὸ ὁποῖον ἔδωσεν εἰς αὐτόν, ποῖος εἶναι αὐτός, τὸν ὁποῖον εἶδε καὶ ἠξιώθη νὰ ἐγγίσῃ. Διότι λέγει «Εἰς τὸ ἐξῆς δέν θὰ ὀνομάζεσαι Ἰακώβ, ἀλλὰ Ἰσραήλ». Ἰσραήλ δὲ σημαίνει, ὁ βλέπων τὸν Θεόν. Ἐπειδὴ ἠξιώθης νὰ ἰδῆς τὸν Θεόν, ὅσον εἶναι δυνατὸν εἰς ἄνθρωπον νὰ ἰδῇ, διὰ τοῦτο σοῦ προσέβτω καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα, διὰ νὰ γίνῃ φανερόν εἰς τὸ ἐξῆς εἰς ὄλους, ποῖον ὄραμα ἠξιώθης νὰ ἰδῆς. Καὶ προσέθεσεν

ἔνισχυσας μετὰ Θεοῦ, καὶ μετὰ ἀνθρώπων δυνατὸς ἔσῃ». Μηδὲ λοιπὸν δέδιθι, μηδὲ βλάβην τινὰ προσδοκῆσθαι παρὰ τινος ὑπομένειν. Ὁ γὰρ τοσαύτην ἰσχὺν προσλαβὼν, ὡς καὶ μετὰ Θεοῦ δυναθῆναι παλαισέ σε, 5 πολλῶ μᾶλλον τῶν ἀνθρώπων περιέσῃ, καὶ ἀχείρωτος ἅπασι γενήσῃ.

3. Ταῦτα ἀκούων ὁ δίκαιος καὶ καταπλαγείς τοῦ πρὸς αὐτὸν διαλεγομένου τὸ μέγεθος, φησὶν· «Ἀνάγγελόν μοι τὸ ὄνομά σου. Καὶ εἶπεν· ἵνα τί ἐρωτᾷς τὸ 10 ὄνομά μου; Καὶ εὐλόγησεν αὐτόν». Ἔσω, φησί, τῶν οἰκείων ὄρων μένε, καὶ μὴ ὑπέρβαινέ σου τὰ μέτρα. Εὐλογίας βούλει ἀπολαῦσαι τῆς παρ' ἐμοῦ; Ἴδου, ταύτην σοι δωροῦμαι. «Εὐλόγησε γὰρ», φησὶν, «αὐτόν. Καὶ ἐκάλεσεν Ἰακώβ τὸ ὄνομα τοῦ τόπου ἐκεῖ- 15 νου, εἶδος Θεοῦ. Εἶδον γὰρ Θεὸν πρόσωπον πρὸς πρόσωπον καὶ ἐσώθη μου ἡ ψυχὴ». Ὁρᾷς πόσον αὐτῷ θάρσος γέγονεν ἀπὸ τῆς ὀπτασίας τῆς γεγενημένης; Ἐσώθη γὰρ μοι, φησὶν, ἡ ψυχὴ, ἡ σχεδὸν ἀποτεθνηκυῖα ὑπὸ τοῦ δέους. Ἐπειδὴ ἰδεῖν κατηξιώθη πρό- 20 σωπον πρὸς πρόσωπον τὸν Θεόν, «Ἐσώθη μου ἡ ψυχὴ. Ἀνέτειλε δὲ αὐτῷ ὁ ἥλιος, ἥνίκα παρῆλθε τὸ εἶδος τοῦ Θεοῦ».

Εἶδες πῶς τῇ ἀσθενείᾳ τῇ ἀνθρωπίνῃ συγκαταβαίνων ὁ Δεσπότης πάντα ποιεῖ καὶ πραγματεύεται, 25 ὥστε τὴν οἰκείαν φιλανθρωπίαν ἐπιδείξασθαι; Καὶ μὴ ξενισθῆς, ἀγαπητέ, πρὸς τὸ τῆς συγκαταβάσεως μέγεθος, ἀλλ' ἐννόησον, ὅτι καὶ ἐπὶ τοῦ πατριάρχου, ἥνίκα παρὰ τὴν δρῦν ἐκαθέζετο. Ἐν ἀνθρώπου σχήματι μετὰ τῶν ἀγγέλων ἐπεξενώθη τῷ δικαίῳ, προμη- 30 νύων ἡμῖν ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς, ὅτι μέλλει ἀνθρωπίνην μορφήν λαμβάνων, οὕτω πᾶσαν τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν ἐκ τῆς τοῦ διαβόλου τυραννίδος ἐλευθεροῦν, καὶ πρὸς τὴν σωτηρίαν ἐπανᾶγειν. Ἀλλὰ τότε μὲν, ἐπειδὴ ἀρχὴ καὶ προοίμια ἦν, ἐν σχήματι φαν- 35 τασίας ἐκάστω αὐτῶν ἐφαίνετο, καθάπερ καὶ αὐτὸς

«Διότι ἐφάνης ἰσχυρὸς ἔναντι τοῦ Θεοῦ καὶ εἰς τὸ ἐξῆς θὰ εἶσαι ἰσχυρὸς καὶ ἀπέναντι τῶν ἀνθρώπων». Μὴ λοιπὸν φοβῆσαι, οὔτε νὰ περιμένῃς, ὅτι θὰ πάθῃς ἀπὸ κάποιον κάτι κακό. Διότι ἐσὺ ποὺ ἔλαβες τόσῃν δύναμιν, ὥστε νὰ ἠμπορέσῃς νὰ παλαίσῃς μὲ τὸν Θεόν, πολὺ περισσότερον θὰ ὑπερισχύσῃς τῶν ἀνθρώπων καὶ θὰ γίνῃς εἰς ὅλα ἀκατανίκητος.

3. Ἄφου ὁ δίκαιος ἤκουσεν αὐτὰ καὶ ἔνοιωσεν ἔκπληξιν διὰ τὴν δύναμιν τοῦ συνομιλητοῦ του, λέγει· «Εἶπέ μου τὸ ὄνομά σου. Καὶ ἐκεῖνος εἶπε. Διατί ἐρωτᾷς τὸ ὄνομά μου; Καὶ εὐλόγησεν αὐτόν». Νὰ μένῃς, λέγει, ἐν τὸς τῶν φυσικῶν σου ὀρίων καὶ νὰ μὴ ὑπερβαίνῃς τὰ μέτρα σου. Θέλεις νὰ λάβῃς τὴν εὐλογίαν μου; Ἴδου σοῦ χαρίζω αὐτήν. Διότι λέγει «Εὐλόγησεν αὐτόν. Καὶ ὁ Ἰακώβ ὠνόμασε τὸν τόπον ἐκεῖνον πρόσωπον Θεοῦ. Διότι εἶδον τὸν Θεόν πρόσωπον πρὸς πρόσωπον καὶ ἐσώθη ἡ ζωὴ μου». Βλέπεις πόσον θάρρος ἀπέκτησεν ἀπὸ τὸ ὄραμα ποὺ εἶδε; Διότι λέγει, «Ἐσώθη ἡ ψυχὴ μου», ἢ ὁποῖα σχεδὸν εἶχεν ἀποθάνει ἀπὸ τὸν φόβον. Ἐπειδὴ ἠξιώθη νὰ ἴδω τὸν Θεόν πρόσωπον πρὸς πρόσωπον, «Ἐσώθη ἡ ζωὴ μου. Ἄνετειλε δὲ ἐπ' αὐτοῦ ὁ ἥλιος, ὅταν ἀπῆλθε τὸ θεῖον ὄραμα».

Εἶδες πῶς συγκαταβαίνει ὁ Κύριος εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ἀδυναμίαν καὶ κάνει τὸ κάθε τι καὶ εὐρίσκει κάθε τρόπον, ὥστε νὰ δείξῃ τὴν φιλανθρωπίαν του; Καὶ νὰ μὴ παραξενευθῆς, ἀγαπητέ, ἀπὸ τὸ μέγεθος τῆς συγκαταβάσεως, ἀλλὰ νὰ καταλάβῃς, ὅτι συνέβη καὶ εἰς τὸν πατριάρχην, ὅταν ἐκάθητο κάτω ἀπὸ τὴν δρυῖν. Μὲ τὴν μορφήν ἀνθρώπου ἐφιλοξενήθη μετὰ τῶν ἀγγέλων, ἀπὸ τὸν δίκαιον, προαναγγέλλων εἰς ἡμᾶς ἀκόμη ἀπὸ παλαιά, ὅτι πρόκειται νὰ λάβῃ ἀνθρωπίνην μορφήν καὶ νὰ ἐλευθερώσῃ ἔτσι τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν ἀπὸ τὴν τυραννίδα τοῦ διαβόλου καὶ νὰ τὴν ὀδηγήσῃ εἰς τὴν σωτηρίαν. Ἄλλὰ τότε, ἐπειδὴ ἦτο ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ προοίμιον τῆς θείας ἀποκαλύψεως παρουσιάζετο εἰς τὸν καθένα κατὰ τὸ σχῆμα ποὺ εἶχεν εἰς τὴν φαντασίαν του, ὅπως ἀκριβῶς καὶ ὁ ἴδιος

διὰ τοῦ προφήτου φησίν, «Ἐγὼ δράσεις ἐπλήθυνα
καὶ ἐν χερσὶ προφητῶν ὠμοιώθην», ὅτε δὲ κατηξίωσε
τὴν τοῦ δούλου μορφὴν ἀναλαβεῖν, καὶ τὴν ἀπαρχὴν
τὴν ἡμετέραν ἀναδέξασθαι, οὐ φαντασία, οὐδὲ δοκῆ-
5 σει τὴν σάρκα ὑπέδν, ἀλλ' ἀληθεία. Καὶ διὰ τοῦτο
διὰ πάντων τῶν ἡμετέρων ἐλθεῖν κατεδέξατο καὶ ἐκ
γυναικὸς τεχθῆναι, καὶ βρέφος γενέσθαι, καὶ σπαρ-
γανωθῆναι, καὶ γαλακτοτροφηθῆναι καὶ πάντα τὰ ἄλ-
λα ὑποστῆναι, ἵνα πιστώσῃται τῆς οἰκονομίας τὴν ἀ-
10 λήθειαν, καὶ ἀπορροάψῃ τῶν αἵρετικῶν τὰ στόματα.

Διὰ τοῦτο καὶ καθεύδει ἐπὶ τοῦ πλοίου, καὶ ὁδοι-
πορεῖ, καὶ κοπιᾷ, καὶ πάντα τὰ ἀνθρώπινα ὑπομένει,
ἵνα διὰ τῶν πραγμάτων πάντας πληροφορηῇσαι δυνη-
θῇ. Διὰ τοῦτο καὶ δικαστηρίῳ παρίσταται, καὶ σταυ-
15 ροῦται, καὶ θάνατον ὑπομένει τὸν ἐπονείδιστον, καὶ
ἐν μνημείῳ τίθεται, ἵνα τὰ τῆς οἰκονομίας διὰ πάν-
των κατάδηλα γένηται. Εἰ γὰρ μὴ κατὰ ἀλήθειαν τὴν
σάρκα τὴν ἡμετέραν ἀνέλαβεν, οὐδὲ ἐσταυρώθη, οὐδὲ
ἀπέθανεν, οὐδὲ ἐτάφη, οὐδὲ ἀνέστη. Εἰ δὲ μὴ ἀνέ-
20 στη, πᾶς ὁ τῆς οἰκονομίας λόγος ἀνατέτραπται. Ὁ-
ρᾷς εἰς ὅσῃν ἀτοπίαν ἐκπίπτουσιν οἱ μὴ βουλόμενοι
τῷ τῆς θείας Γραφῆς κατακολουθεῖν κανόνι, ἀλλὰ
τοῖς οἰκείοις λογισμοῖς ἅπαντα ἐπιτρέποντες;

Ἄλλ' ὥσπερ ἐνταῦθα ἀλήθειά ἐστι προφανῆς, οὐ-
25 τως ἐπὶ τοῦ δικαίου τούτου φαντασία τις ἦν, δι' ἧς
ἐχρῆν πληροφορηθῆναι τὸν δίκαιον, ὅσῃς ἀπολαύει
τῆς παρ' αὐτοῦ προνοίας, καὶ ὅτι ἀχείρωτος ἔσται πᾶ-
σι τοῖς ἐπιβουλεύειν ἐπιχειροῦσιν. Εἶτα ἵνα μηδένα
τῶν εἰς τὸ ἐξῆς λάθῃ ἢ γεγενημένη αὐτῷ ὄψιας,
30 «Ἐπέσκαζε», φησί, «τῷ μηρῷ αὐτοῦ. Ἐνεκα τούτου
οὐ μὴ φάγωσιν υἱοὶ Ἰσραὴλ τὸ νεῦρον, ὃ ἐνάρκησεν,
ὃ ἔστιν ἐπὶ τοῦ πλάτους τοῦ μηροῦ, ἕως τῆς ἡμέρας
ταύτης, ὅτι ἤψατο τοῦ πλάτους τοῦ μηροῦ Ἰακώβ, ὃ
καὶ ἐνάρκησεν».

λέγει διὰ τοῦ προφήτου, «Ἐγὼ ἐπλήθυνα τὰ ὄραματα καὶ ὠμοιώθην μὲ τὴν μορφήν τῶν προφητῶν»³, ὅταν ὅμως κατεδέχθη νὰ λάβῃ καὶ τὴν μορφήν δούλου καὶ νὰ δεχθῇ τὴν ἰδικὴν μας φύσιν, δὲν ἐνεδύθη τὴν ἀνθρωπίνην σάρκα φαινομενικῶς, ἀλλὰ πραγματικῶς. Καὶ διὰ τοῦτο κατεδέχθη νὰ γεννηθῇ ὅπως ἡμεῖς, καὶ νὰ γεννηθῇ ἀπὸ γυναῖκα καὶ νὰ γίνῃ βρέφος καὶ νὰ σπαργανωθῇ καὶ νὰ τραφῇ μὲ γάλα καὶ νὰ ὑποστῇ ὅλα τὰ ὑπόλοιπα, διὰ νὰ δείξῃ τὴν ἀλήθειαν τῆς οἰκονομίας καὶ νὰ κλείσῃ τελείως τὰ στόματα τῶν αἰρετικῶν.

Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν καὶ κοιμᾶται ἐπάνω εἰς τὸ πλοῖον καὶ πεζοπορεῖ καὶ κοπιᾷ καὶ ὑπομένει κάθε τι τὸ ἀνθρώπινον, διὰ νὰ ἡμπορέσῃ νὰ πληροφορήσῃ τοὺς πάντας καὶ μὲ τὴν πράξιν. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν καὶ παρίσταται εἰς τὸ δικαστήριον καὶ σταυρώνεται καὶ ὑπομένει τὸν πιὸ προσβλητικὸν θάνατον καὶ θάπτεται εἰς μνημεῖον, ὥστε δι' ὅλων αὐτῶν νὰ ἀποδείξῃ τὴν ἀλήθειαν τῆς θείας οἰκονομίας. Διότι, ἐὰν δὲν ἔλαβε πραγματικῶς τὴν ἰδικὴν μας σάρκα, τότε οὔτε ἐσταυρώθη, οὔτε ἀπέθανεν, οὔτε ἐτάφη, οὔτε ἀνέστη. Καὶ ἐὰν δὲν ἀνέστη, ὀλόκληρος ὁ λόγος τῆς θείας οἰκονομίας ἀνατρέπεται. Βλέπετε εἰς πόσον ἄτοπον συμπέρασμα φθάνουν, ὅσοι δὲν θέλουν νὰ ἀκολουθήσουν τὸν κανόνα τῆς ἀγίας Γραφῆς, ἀλλὰ ἐπιτρέπουν τὰ πάντα εἰς τὰς σκέψεις των;

Ἄλλ' ὅπως ἐδῶ ἡ ἀλήθεια εἶναι ὀλοφάνερη, ἔτσι καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ δικαίου αὐτοῦ ἦτο κάποια ὀπτασία, μὲ τὴν ὁποίαν ἔπρεπε νὰ πληροφορηθῇ ὁ δίκαιος, πόσῃ φροντίδα ἀπολαμβάνει ἀπὸ τὸν Θεὸν καὶ ὅτι θὰ εἶναι ἀκατανίκητος εἰς ὅλους αὐτούς, οἱ ὁποῖοι σκέπτονται κακὰ κατ' αὐτοῦ. Ἐπειτα διὰ νὰ μὴ διαφύγῃ ἀπὸ κανένα ἀπὸ τοὺς μεταγενεστέρους τὸ ὄραμά του, λέγει· «Ἐχώλαινεν εἰς τὸν μηρόν του. Διὰ τοῦτο οἱ υἱοὶ τοῦ Ἰσραὴλ μέχρι σήμερον δὲν τρώγουν τὸ ναρκωθὲν μέρος τοῦ ζώου, τὸ ὁποῖον εὑρίσκεται εἰς τὸ πλατὺ μέρος τοῦ μηροῦ, διότι ὁ Θεὸς ἤγγισε τὸ πλατὺ μέρος τοῦ μηροῦ τοῦ Ἰακώβ, τὸ ὁποῖον καὶ ἐναρκώθη».

Ἐπειδὴ γὰρ ὁ μὲν δίκαιος ἔμελλε πληρώσας τῆς ζωῆς αὐτοῦ τοὺς χρόνους μεθίστασθαι τοῦ βίου, ἐχρῆν δὲ τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ γεγεννημένην εἰς αὐτὸν κηδεμονίαν, καὶ τὴν τοσαύτην συγκατάβασιν παντὶ τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων γνώριμον γενέσθαι, διὰ τοῦτό φησιν· «Οὐ μὴ φάγωσιν υἱοὶ Ἰσραὴλ τὸ νεῦρον τοῦ πλάτους τοῦ μηροῦ, ὃ ἐνάρκησεν». Εἰδὼς αὐτῶν τὴν πολλὴν ἀγνωμοσύνην, καὶ ὅπως ἐπιλανθάνονται τῶν παρὰ τοῦ Θεοῦ εὐεργεσιῶν, διὰ τοῦτο σοφιστόμενος διηνεκῆ αὐτοὺς ἔχειν τὴν μνήμην τῶν παρ' αὐτοῦ γεγεννημένων εὐεργεσιῶν, τὰ ὑπομνήματα φυλάττεσθαι αὐτοὺς ἐμηχανήσατο διὰ τῶν τοιούτων παρατηρήσεων· καὶ τοῦτο διὰ πάσης τῆς Γραφῆς ἐστὶν εὐρεῖν. Αὕτη γὰρ μάλιστα ἐστὶν ἡ αἰτία τῶν πλειόνων παρατηρήσεων, τὸ βούλεσθαι αὐτὸν ἀδιαλείπτως τὰς ἐξῆς γενεὰς μελετᾶν τοῦ Θεοῦ τὰς εὐεργεσίας, καὶ μὴ λήθην τούτων ποιησαμένους ἐπὶ τὴν οἰκείαν πλάνην πάλιν ἀνατρέχειν· μάλιστα γὰρ τοῦτο ἔθος τῶν Ἰουδαίων γένει. Οἱ γὰρ καὶ παρ' αὐτὰς τὰς εὐεργεσίας πολλάκις τὴν οἰκείαν ἀγνωμοσύνην ἐπιδεικνύμενοι, πολλῶ μᾶλλον, εἰ μὴ τοῦτο ἐγίνετο, πάντα ἂν τὰ παρὰ τοῦ Θεοῦ εἰς αὐτοὺς γεγεννημένα ἐξέβαλον τῆς οἰκείας διανοίας. Ἄλλ' ἴδωμεν λοιπόν, πῶς τὰ τῆς συντυχίας γίνεται τῷ Ἰακώβ πρὸς τὸν ἀδελφόν.

Ἐπειδὴ γὰρ ἀρκοῦσαν ἔλαβε παράκλησιν ἐκ τῶν γεγεννημένων, καὶ ὑπόσχεσιν ἐδέξατο, ὅτι ἰσχυρὸς ἔσται, καὶ μετὰ ἀνθρώπων δυνατός, «Ἀναβλέψας», φησὶν, «εἶδε, καὶ ἰδοὺ Ἡσαῦ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ καὶ τετρακόσιοι ἄνδρες μετ' αὐτοῦ. Καὶ διεῖλεν Ἰακώβ τὰ παιδιά ἐπὶ Λείαν καὶ Ραχήλ καὶ τὰς δύο παιδίσκας. Καὶ ἔθετο τὰς δύο παιδίσκας καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτῶν ἐν πρώτοις, καὶ Λείαν καὶ τὰ παιδιά αὐτῆς ὀπίσω, καὶ Ραχήλ καὶ τὸν Ἰωσήφ ἐν ἐσχάτοις. Αὐτὸς δὲ προῆλθεν ἔμπροσθεν αὐτῶν, καὶ προσεκύνησεν ἐπὶ τὴν γῆν ἑπτάκις, ἕως ἥγγικε τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ». Ὅρα

Ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ δίκαιος ἐπρόκειτο νὰ ἀποθάνῃ, ἀφοῦ ἐπέρασαν τὰ ἔτη τῆς ζωῆς του, καὶ ἔπρεπε νὰ γίνῃ γνωστὴ εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ἢ πρὸς αὐτὸν ἐπιδειχθεῖσα φροντίδα καὶ ἡ μεγάλη συγκατάβασις τοῦ Θεοῦ, διὰ τοῦτο λέγει· «Οἱ υἱοὶ τοῦ Ἰσραὴλ νὰ μὴ φάγουν τὸ ναρκωθὲν μέρος, τὸ ὁποῖον εὐρίσκεται εἰς τὸ πλάτος τοῦ μηροῦ καὶ ποῦ ἐναρκώθη». Ἐπειδὴ ἐγνώριζε τὴν ὑπερβολικὴν ἀγνωμοσύνην των καὶ ὅτι λησμονοῦν τὰς εὐεργεσίας τοῦ Θεοῦ, διὰ τοῦτο διὰ νὰ ἐνθυμοῦνται ἐπ’ ἄπειρον τὰς παρ’ αὐτοῦ εὐεργεσίας, ἐπενόησε μὲ τοιαύτας παρατηρήσεις νὰ διατηρήσουν εἰς τὴν μνήμην των τὰ γεγονότα. Καὶ αὐτὸ εἶναι δυνατὸν νὰ εὔρωμεν εἰς ὀλόκληρον τὴν Γραφήν. Διότι ἡ κατ’ ἐξοχὴν αἰτία τῶν περισσοτέρων παρατηρήσεων εἶναι αὕτη, τὸ νὰ θέλῃ δηλαδὴ αὐτὸς αἱ ἐρχόμεναι γενεαὶ νὰ μελετοῦν συνεχῶς τὰς εὐεργεσίας τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ μὴ λησμονοῦν αὐτὰ καὶ ἐπιστρέφουν καὶ πάλιν εἰς τὴν πλάνην των. Διότι αὐτὸ συνήθως συνέβαινεν εἰς τὸ Ἰουδαϊκὸν ἔθνος. Καθ’ ὅσον αὐτοὶ ποῦ ἐπιδεικνύουν τὴν ἀγνωμοσύνην των πολλὰς φορές καὶ παρὰ τὰς εὐεργεσίας αὐτάς, πολὺ περισσότερον, ἐὰν δὲν ἐγίνετο αὐτό, θὰ ἐλησμονοῦσαν ὅλα ὅσα ἔκαμεν εἰς αὐτοὺς ὁ Θεός. Ἄλλ’ ὡς ἴδωμεν πλέον, πῶς ἐγένεν ἡ συνάντησις τοῦ Ἰακώβ μὲ τὸν ἀδελφόν του.

Ἀφοῦ δηλαδὴ ἔλαβεν ἀρκετὴν παρηγορίαν ἀπ’ ὅσα ἐγίναν καὶ ἔλαβεν ὑπόσχεσιν, ὅτι θὰ εἶναι ἰσχυρὸς καὶ δυνατὸς μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, λέγει ἡ Γραφή· «Ἀφοῦ ἐσήκωσε τὰ βλέματά του, εἶδε καὶ ἰδοὺ ἤρχετο ὁ ἀδελφός του ὁ Ἡσαῦ καὶ μαζί του τετρακόσιοι ἄνδρες. Καὶ ἐμοίρασεν ὁ Ἰακώβ τὰ παιδιὰ του εἰς τρεῖς ομάδας, μίαν μὲ τὴν Λείαν, μίαν μὲ τὴν Ραχήλ καὶ μίαν μὲ τὰς δύο δούλας. Καὶ ἔβαλεν εἰς τὴν πρώτην σειρὰν τὰς δύο δούλας καὶ τοὺς υἱοὺς των καὶ ὀπίσω αὐτῆς τὴν Λείαν καὶ τοὺς υἱοὺς τῆς καὶ τελευταίους τὴν Ραχήλ καὶ τὸν Ἰωσήφ. Ὁ ἴδιος ἐπροχώρησεν ἔμπροσθεν αὐτῶν καὶ ἔως ὅτου φθάσῃ πλησίον τοῦ ἀδελφοῦ του, προσεκύνησε μέχρις ἐδάφους ἑπτὰ φορές». Πρόσεχε πῶς, ἀφοῦ τοὺς ἐχώρι-

πῶς τὴν διαίρεσιν ποιησάμενος, αὐτὸς πρὸ πάντων τὴν συντυχίαν ποιεῖται. «Καὶ προσεκύνησε», φησὶν, «ἐπὶ τὴν γῆν ἑπτάκις, ἕως οὗ ἤγγισε τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ»· ἐφελκόμενος καὶ διὰ τοῦ σχήματος καὶ διὰ τῆς
 5 προσκυνήσεως τὸν ἀδελφὸν εἰς τὴν περὶ αὐτὸν εὐνοϊαν· ὃ δὴ καὶ γέγονε. «Προσδραμὼν γάρ», φησὶν, «Ἡσαῦ, καὶ περιλαβὼν αὐτὸν ἐφίλησε, καὶ προσέπεσεν ἐπὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ· καὶ ἔκλαυσαν ἀμφότεροι».

4. "Ορα Θεοῦ οἰκονομίαν· ὅπερ γὰρ χθές ἔλεγον,
 10 τοῦτο καὶ νῦν ἐρῶ· ὅτι ὅταν βούληται ὁ τῶν ἕλων Δεσπότης τὴν περὶ ἡμᾶς κηδεμονίαν ἐπιδείξασθαι, καὶ τοὺς ἀνημέρως πρὸς ἡμᾶς διακειμένους προβάτων ἡμερωτέρους ἐργάζεται. Σκόπει τοίνυν, ὅσῃν μεταβολὴν ἐπιδείκνυται ὁ Ἡσαῦ. «Προσέδραμε γάρ», φησὶν,
 15 «εἰς συνάντησιν αὐτοῦ, καὶ περιλαβὼν ἐφίλησε· καὶ ἔκλαυσαν ἀμφότεροι». Μόλις ποτὲ ὁ δίκαιος ἀνέπνευσε, καὶ τὸν φόβον ἀπεσεύσατο, καὶ τῆς δειλίας ἐλευθερωθεὶς, θαρσαλεώτερος γέγονεν. «Ἀναβλέψας δέ», φησὶν, «Ἡσαῦ εἶδε τὰς γυναῖκας καὶ τὰ παιδιά, καὶ
 20 εἶπε· τί ταῦτά σοί ἐστιν;». Ὁρῶν γὰρ τοῦ ἀδελφοῦ τὴν περιουσίαν, ἐξενίζετο καὶ ἐθαύμαζε· διὸ καὶ ἐρωτᾶν ἐβούλετο. Τί οὖν ὁ δίκαιος; «Τὰ παιδιά», φησὶν, «οἷς ἠλέησεν ὁ Θεὸς τὸν παῖδά σου». "Ορα πόση τῆς ἐπιεικειᾶς ἢ ἰσχύς, καὶ ὅπως διὰ τῆς τῶν ρημάτων
 25 ταπεινοφροσύνης ἐκείνου τὸν θυμὸν κατεπράϋνε. «Καὶ προσήγγισαν», φησὶν, «αἱ παιδίσκαι καὶ τὰ τέκνα, καὶ προσεκύνησαν ἡ Λεία καὶ ἡ Ραχήλ. Καὶ εἶπε· τί ταῦτά σοί ἐστι, πᾶσαι αἱ παρεμβολαὶ αὗται, αἷς ἀπήντηκα; Ὁ δὲ εἶπεν· ἵνα εὖρη ὁ παῖς σου χάριν ἐ-
 30 ναντίον σου».

Θέα μοι, πῶς τῇ ὑπερβολῇ τῆς ταπεινοφροσύνης κατεδουλώσατο τὸν ἀδελφόν, καὶ ὃν ἐνόμιζεν ἀγρίως πρὸς αὐτὸν διακεῖσθαι, οὕτως εὔρεν ἡμέρον, ὡς βούλεσθαι πρὸς θεραπείαν αὐτοῦ πάντα τὰ παρ' ἑαυτοῦ
 35 ἐπιδείξασθαι. «Εἶπε γάρ», φησὶν, «ἔστι μοι πολλά,

σεν, ὁ ἴδιος πρὶν ἀπ' ὄλους σπεύδει εἰς τὴν συνάντησιν. «Καὶ προσεκύνησε», λέγει, «μέχρις ἐδάφους ἑπτὰ φοράς μέχρις ὅτου νὰ συναντήσῃ τὸν ἀδελφὸν του», διὰ νὰ ἀποσπάσῃ καὶ μὲ τὰ σχήματα καὶ μὲ τὴν προσκύνησιν τὴν εὐνοίαν τοῦ ἀδελφοῦ του, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον καὶ ἔγινε. Διότι λέγει· «Ἔτρεξεν ὁ Ἡσαῦ καὶ ἐνηγκαλίσθη καὶ ἐφίλησεν αὐτὸν καὶ ἔπεσεν εἰς τὸν ὦμον του καὶ ἔκλαυσαν καὶ οἱ δύο».

4. Πρόσεχε τὴν οἰκονομίαν τοῦ Θεοῦ· διότι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἔλεγον χθὲς θὰ τὸ εἰπῶ καὶ σήμερον. Ὅτι δηλαδὴ ὅταν ἐπιθυμῇ ὁ Κύριος τῶν πάντων νὰ φανερώσῃ εἰς ἡμᾶς τὴν φροντίδα του, ἀκόμη καὶ αὐτοὺς ποὺ ἔχουν ἀγρίας διαθέσεις πρὸς ἡμᾶς τοὺς κάνει περισσότερον ἡμέρους καὶ ἀπὸ τὰ πρόβατα. Σκέψου λοιπὸν πόσον μεταβάλλεται ὁ Ἡσαῦ. Διότι λέγει· «Ἔτρεξε νὰ τὸν συναντήσῃ καὶ ἀφοῦ τὸν ἐνηγκαλίσθη τὸν ἐφίλησε καὶ ἔκλαυσαν καὶ οἱ δύο». Μόλις τότε ὁ δίκαιος ἀνέπνευσε καὶ ἀπηλλάγη ἀπὸ τὸν φόβον καί, ἀφοῦ ἔφυγεν ἡ δειλία, ἔγινε περισσότερον θαρραλέος. «Καὶ ὅταν ἐσήκωσεν ὁ Ἡσαῦ τὰ βλέμματά του», λέγει, «εἶδε τὰς γυναῖκας καὶ τὰ παιδιὰ καὶ εἶπε. Τί σοῦ εἶναι αὐτά;». Ἐπειδὴ ἔβλεπε τὴν περιουσίαν τοῦ ἀδελφοῦ παρεξενεύετο καὶ ἐθαύμαζε. Διὰ τοῦτο καὶ ἤθελε νὰ τὸν ἐρωτήσῃ. Τί ἔκαμε λοιπὸν ὁ δίκαιος; «Αὐτὰ εἶναι τὰ παιδιὰ», λέγει, «μὲ τὰ ὁποῖα εὐλόγησεν ὁ Θεὸς τὸν δοῦλόν σου». Πρόσεχε πόση εἶναι ἡ δύναμις τῆς πραότητος καὶ πῶς κατεπράϊνε τὸν θυμὸν ἐκείνου μὲ ταπεινοὺς λόγους. «Καὶ ἐπλησίασαν», λέγει, «τὸν Ἡσαῦ αἱ δοῦλαι καὶ τὰ τέκνα καὶ προσεκύνησαν αὐτὸν καὶ μαζὶ καὶ ἡ Λεῖα καὶ ἡ Ραχήλ. Καὶ εἶπε· Τί εἶναι ὅλα αὐτά; ὅλα αὐτὰ τὰ κοπάδια, τὰ ὁποῖα συνήντησα; Αὐτὸς δὲ εἶπε· Διὰ νὰ εὐρω χάριν ἐνώπιόν σου ἐγὼ ὁ δοῦλός σου».

Πρόσεχε, παρακαλῶ, πῶς μὲ τὴν ὑπερβολικὴν ταπεινοφροσύνην ὑπέταξε τὸν ἀδελφὸν καὶ αὐτὸν ποὺ ἐνόμιζεν, ὅτι εἶχε τόσον ἐθρικὰς διαθέσεις, τὸν ἠῦρε τόσον ἡμερον, ὥστε νὰ θέλῃ νὰ θέσῃ εἰς τὴν διάθεσιν αὐτοῦ ὅλα τὰ ἰδικά του διὰ νὰ τὸν ἐξυπηρετήσῃ. Διότι λέγει·

ἀδελφέ, ἔστω σοι τὰ σά». Ἄλλ' οὐδὲ οὕτως ἠνέσχετο ὁ Ἰακώβ, ἀλλὰ δεικνύς ὄσσην ποιεῖται σπουδὴν τοῦ εὐμενῆ αὐτὸν ἔχειν, φησὶν· «Εἰ εὖρηκα χάριν ἐναντίον σου, δέξαι τὰ δῶρα ἐκ τῶν χειρῶν μου. Ἐνεκεν
 5 γὰρ τούτου εἶδον τὸ πρόσωπόν σου, ὡς ἂν τις ἴδοι πρόσωπον Θεοῦ. «Δέξαι», φησί, «τὰ παρ' ἐμοῦ σοι δῶρα προσαγόμενα». Μετὰ τοσαύτης γὰρ περιχαρείας εἶδόν σου τὸ πρόσωπον, μεθ' ὄσης ἂν τις ἴδοι Θεοῦ πρόσωπον. Τοῦτο θεραπείας πολλῆς ἔνεκα ἐρρέθη πα-
 10 ρὰ τοῦ δικαίου, ὥστε αὐτὸν καταμαλάξαι, καὶ πρὸς τὴν ἀδελφικὴν εὐνοίαν ἀγαγεῖν. «Καὶ εὐδοκήσεις με», ἀντὶ τοῦ, 'τὸ ἀρέσκον μοι ποιήσεις'. «Λάβε τοίνυν τὰς εὐλογίας, ἅς ἐνήνοχά σοι, ὅτι ἠλέησέ με ὁ Θεός, καὶ ἔστι μοι πάντα». Μὴ παραιτήση, φησί, λαβεῖν. Ταῦ-
 15 τα γὰρ πάντα παρὰ τοῦ Θεοῦ μοι δεδώρηται καὶ αὐτός μοι τούτων ἀπάντων χορηγὸς γεγένηται. Διὰ τούτων ἡρέμα κἀκεῖνον ἐδίδασκεν, ὄσης ἀξιοῦται τῆς παρὰ τοῦ Θεοῦ προνοίας καὶ παρεσκεύαζε πολλὴν τὴν περὶ αὐτὸν αἰδῶ ἐπιδείκνυσθαι. «Καὶ παρεβιάσατο αὐτόν,
 20 καὶ ἔλαβεν».

Ὅρα λοιπὸν τὴν μεταβολήν. «Καὶ εἶπε Ἡσαῦ· ἀπάραντες πορευσώμεθα ἐπ' εὐθειαν», ἀντὶ τοῦ, 'λοιπὸν κοινῆ ποιησώμεθα τὴν ὁδοιπορίαν'. Ὁ δὲ αἰτεῖ, πρόφασιν εὐλογον εὖρηκώς· «Ὁ κύριός μου», φησί,
 25 «γινώσκει, ὅτι τὰ παιδιά ἀπαλώτερα καὶ τὰ πρόβατα καὶ αἱ βόες λοχεύονται· ἐὰν οὖν καταδιώξω αὐτὰ ἡμέραν μίαν, ἀποθανοῦνται». Οὐ δύναμαι, φησί, συντομώτερον ποιήσασθαι τὴν ἀποδημίαν, ἀλλ' ἡρέμα καὶ κατὰ μικρὸν ἀναγκάζομαι ὁδοιπορεῖν διὰ τε τὰ παιδιά
 30 καὶ τὰ ποιμνία, ὥστε μὴ διαφθαρεῖν τῷ πλείστῳ καμάτῳ. Πορεύου οὖν, φησὶν, αὐτός, ἐγὼ δὲ κατὰ μέρος ὑποτεμνόμενος τῶν παιδίων τὸν κάματον καὶ τῶν ποιμνίων, οὕτω καταλήψομαί σε εἰς τὴν Σηεῖρ. Ταῦτα ἀκούσας ὁ ἀδελφός, «Εἰ βούλει», φησί, καταλείπω

«Εἶπεν ὁ Ἡσαῦ. Ἔχω πολλά ἐγώ, ἀδελφέ. κράτησε σὺ τὰ ἰδικά σου». Ὅμως δὲν ἠρέσθη εἰς αὐτὰ ὁ Ἰακώβ, ἀλλὰ ἀποδεικνύων πόσον ἐφρόντιζε, διὰ νὰ ἔχη αὐτὸν εὐνοϊκόν, λέγει· «Ἐάν εὔρον χάριν ἐνώπιόν σου, δέξου τὰ δῶρα μου ἐκ τῶν χειρῶν μου. Διότι διὰ τοῦτο εἶδον τὸ πρόσωπόν σου, ὅπως βλέπει κανεὶς τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ. «Δέξου», λέγει, «τὰ δῶρα ποῦ προσφέρω». Διότι μὲ τόσῃν χαρὰν εἶδον τὸ πρόσωπόν σου, μὲ ὅσῃν θὰ ἔβλεπε κανεὶς τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ. Τοῦτο ἐλέχθη ἀπὸ τὸν δίκαιον ἀπὸ μεγάλην ταπεινοφροσύνην, διὰ νὰ μαλακώσῃ αὐτὸν καὶ νὰ τὸν ὀδηγήσῃ εἰς τὴν ἀδελφικὴν ἀγάπην. «Καὶ θὰ ἔχῃς τὴν καλωσύνην», λέγει, ἀντὶ τοῦ, ἴθι μοῦ κἀνης τὴν χάριν. «Λάβε λοιπὸν τὰ δῶρα μου τὰ ὅποια σοῦ ἔφερα, διότι ὁ Θεὸς μὲ ἠλέησε καὶ ἔχω τὰ πάντα μὲ ἀφθονίαν». Μὴ ἀρνηθῆς, λέγει, νὰ πάρῃς αὐτά. Διότι αὐτὰ ὅλα μοῦ ἐδωρήθησαν ἀπὸ τὸν Θεόν· αὐτὸς εἶναι ἐκεῖνος ποῦ μοῦ ἐχάρισεν ὅλα αὐτά. Μὲ τοὺς λόγους αὐτοὺς ἠσύχαζε καὶ ἐδίδασκεν ἐκεῖνον, πόσης φροντίδος ἠξιώθη ἀπὸ τὸν Θεὸν καὶ τὸν προητοίμαζε νὰ δείξῃ εἰς αὐτὸν πολὺν σεβασμόν. «Καὶ ἐπίεσεν αὐτὸν καὶ ἐδέχθη τὰ δῶρα».

Πρόσεχε λοιπὸν τὴν μεταβολήν. «Καὶ εἶπεν ὁ Ἡσαῦ. Ἄς σηκωθῶμεν καὶ ἄς πορευθῶμεν εἰς τὴν εὐθείαν ὁδόν», ἀντὶ νὰ εἰπῆ Ἰακώβ ὅτι ἄς κάμωμεν ἀπὸ κοινοῦ τὴν ὁδοπορίαν. Ὁ Ἰακώβ ὅμως, ἀφοῦ ἠῦρεν κάποιαν εὐλογον δικαιολογίαν, παρακαλεῖ· «Ὁ κύριός μου», λέγει, «γνωρίζει, ὅτι τὰ τέκνα μου εἶναι μικρὰ καὶ τρυφερὰ καὶ ὅτι τὰ πρόβατα καὶ τὰ βόδια μόλις ἔχουν γεννήσει. Ἐάν λοιπὸν ἐξαναγκάσω αὐτὰ νὰ βαδίσουν ἐπὶ μίαν ἡμέραν, θὰ ἀποθάνουν». Δὲν ἠμπορῶ, λέγει, νὰ συντομεύσω τὴν πορείαν, ἀλλ' ἀναγκάζομαι νὰ βραδυπορῶ καὶ νὰ προχωρῶ ἀργὰ καὶ κατὰ μικρὰ διάστηματα καὶ διὰ τὰ παιδιὰ μου καὶ διὰ τὰ ποιμνία, ὥστε νὰ μὴ πάθουν κανένα κακὸν ἀπὸ τὴν πολλὴν κούρασιν. Πήγαινε λοιπὸν ἐσύ, λέγει, ἐγὼ δὲ φροντίζων νὰ ὀλιγοστεύω τὴν κούρασιν τῶν παιδιῶν καὶ τῶν ποιμνίων, θὰ σὲ συναντήσω εἰς τὴν Σηεὶρ». Ὅταν ἤκουσεν αὐτὰ ὁ ἀδελφός του, λέγει· «Ἐάν θέλῃς ἀφήνω με-

τινάς τῶν σὺν ἐμοὶ μετὰ σοῦ», πολλῆς τιμῆς καὶ θε-
 ραπείας καὶ τοῦτο δεῖγμα ποιούμενος. Ὁ δὲ οὐδὲ τοῦ-
 το καταδέχεται· «Ἄρκεϊ μοι», φησὶν, «ὅτι ὄλως εὖ-
 ρον χάριν ἐναντίον σου». Τοῦτό μοι ἦν περισπούδα-
 5 στον, τὸ εὐμενῆ σε εὐρεῖν. Ἐπεὶ οὖν τούτου ἐπέτυχον,
 οὐδενὸς ἑτέρου δέομαι. «Καὶ ἀπάρας», φησὶν, «Ἰα-
 κώβ ἐποίησεν ἑαυτῷ σκηναῖς καὶ τοῖς κτήνεσιν αὐ-
 τοῦ· διὰ τοῦτο ἐκάλεσε τὸν τόπον, «Σκηναί».

5. Ταῦτα δὲ ἀκούοντες μιμώμεθα τὸν δίκαιον τοῦ-
 10 τον, καὶ τοσαύτην ἐπιδεικνυώμεθα ταπεινοφροσύνην·
 καὶ ἐπειδὰν ὡσὶ τινες πρὸς ἡμᾶς ἀηδῶς διακείμενοι,
 μὴ ἐπὶ πλεόν ἐξάπτωμεν τὸν θυμόν, ἀλλὰ τῇ πολλῇ
 ἐπιεικείᾳ καὶ τῇ ταπεινοφροσύνῃ, τῇ διὰ ρημάτων,
 τῇ διὰ πραγμάτων καταστέλλωμεν αὐτῶν τὴν ἔχθραν,
 15 καὶ ἰατρεύωμεν αὐτῶν τὴν ψυχὴν κεκακωμένην.
 Ὅρα γὰρ τὴν σοφίαν τούτου τοῦ δικαίου, ὅπως τῇ
 πολλῇ εὐτονίᾳ τῶν ρημάτων οὕτω τὸν Ἡσαῦ κατε-
 μάλαξεν, ὡς καὶ πρὸς θεραπείαν αὐτοῦ ἐπείγασθαι,
 καὶ πάντα πρὸς τὴν τούτου τιμὴν βούλεσθαι ποιεῖν.
 20 Τοῦτο ἀληθῶς μεγίστης ἐστὶν ἀρετῆς, οὐχ ὅταν τοὺς
 γνησίως πρὸς ἡμᾶς διακειμένους ἀγαπᾶν σπουδάζω-
 μεν, καὶ θεραπεύωμεν παντὶ τῷ τρόπῳ, ἀλλὰ καὶ ὅ-
 ταν τοὺς ἐπηρεάζειν ἡμῖν βουλομένους διὰ τῆς πολ-
 λῆς προσηνείας ἐπισπώμεθα. Οὐδὲν γὰρ ἐπιεικείας
 25 σφοδρότερον. Ὡσπερ γὰρ τὴν πυρὰν σφοδρῶς πολλα-
 κὶς ἐκκαιομένην ὕδωρ ἐπιβληθὲν κατέσβεσεν, οὕτω
 καὶ τὸν θυμόν καμίνου σφοδρότερον ἐξαπτόμενον λό-
 γος μετ' ἐπιεικείας προῖὼν κατασβέννυσι· καὶ διπλοῦν
 ἡμῖν τὸ κέρδος γίνεται, ὑπὲρ ὧν τε αὐτοὶ τὴν ἐπιεί-
 30 κειαν ἐπιδεικνύμεθα, καὶ ὑπὲρ ὧν τοῦ ἀδελφοῦ τὸν
 θυμόν καταπαύσαντες, τὸν λογισμόν αὐτοῦ ταραχῆς
 ἐλευθεροῦμεν.

Τί γὰρ, εἰπέ μοι; Οὐχὶ μέμφη καὶ κατηγορεῖς τοῦ
 ἀδελφοῦ θυμουμένου, καὶ ἐχθρῶς πρὸς σὲ διακειμέ-

ρικούς ἀπὸ τοὺς ὑπηρέτας μου μαζί σου», θέλων νὰ δείξη καὶ μὲ αὐτό τὴν μεγάλην του τιμὴν καὶ τὴν ἐξυπηρέτησιν πρὸς αὐτόν. Ὁ Ἰακώβ ὁμοίως οὔτε τοῦτο καταδέχεται· «Μοῦ ἀρκεῖ», λέγει, «ὅτι εὖρον χάριν ἐνώπιόν σου». Αὐτὸ ἦτο ἢ κατ' ἐξοχὴν φροντίδα μου, τὸ νὰ σ' εὖρω δηλαδὴ εὐνοϊκόν πρὸς ἐμένα. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἐπέτυχον αὐτὸ δὲν ἔχω καμμίαν ἄλλην ἀνάγκην. «Καὶ ἀπῆλθεν», λέγει, «ὁ Ἰακώβ καὶ κατεσκεύασε σκηνάς διὰ τὸν ἴδιον καὶ διὰ τὰ ζῶα του. Καὶ διὰ τοῦτο ὠνόμασε τὸν τόπον αὐτόν, «Σκηναί».

5. Ἀκούοντες αὐτὰ ἅς μιμούμεθα καὶ ἡμεῖς τὸν δίκαιον αὐτόν καὶ ἅς δεικνύωμεν τόσῃν μεγάλῃν ταπεινοφροσύνην. Καὶ ἂν ὑπάρχουν μερικοί, οἱ ὁποῖοι διάκεινται πρὸς ἡμᾶς μὲ δυσαρέσκειαν, νὰ μὴ ἐξάπτωμεν περισσότερον τὸν θυμόν των, ἀλλὰ μὲ πολλὴν καλωσύνην καὶ μὲ ταπεινοφροσύνην καὶ εἰς τοὺς λόγους καὶ εἰς τὰς πράξεις νὰ καταστέλλωμεν τὴν ἔχθραν αὐτῶν καὶ νὰ θεραπεύωμεν τὴν καταταραγμένην ψυχὴν των. Διότι πρόσεχε τὴν σοφίαν αὐτοῦ τοῦ δικαίου, πῶς μὲ τὴν μεγάλην δύναμιν τῶν λόγων του κατεπράυνε τόσον πολὺ τὸν Ἡσαῦ, ὥστε αὐτὸς καὶ νὰ σπεύδῃ νὰ τὸν ὑπηρετήσῃ καὶ νὰ θέλῃ νὰ κᾶνῃ τὰ πάντα πρὸς τιμὴν του. Αὐτὸ εἶναι πράγματι δεῖγμα τῆς μεγάλης ἀρετῆς, ὅταν φροντίζωμεν νὰ ἀγαπῶμεν ὄχι αὐτοὺς ποὺ διάκεινται καλῶς πρὸς ἡμᾶς καὶ νὰ τοὺς καλοπιάνωμεν μὲ κάθε τρόπον, ἀλλὰ καὶ ὅταν παίρνωμεν μὲ τὸ μέρος μας μὲ τὸν καλὸν τρόπον μας, ὅσους ἐπιθυμοῦν νὰ μᾶς βλάψουν. Καθ' ὅτι δὲν ὑπάρχει μεγαλύτερον πρᾶγμα ἀπὸ τὴν καλωσύνην. Διότι, ὅπως ἀκριβῶς πολλὰς φορές τὸ νερὸ σβῆνει τελείως τὴν φωτιάν, ἢ ὁποῖα κατακαίει τὰ πάντα, ἔτσι καὶ ὁ λόγος ποὺ συνοδεύεται ἀπὸ καλωσύνην κατασιγάζει καὶ τὸν θυμόν, ὁ ὁποῖος ἀνάπτει δυνατώτερα καὶ ἀπὸ τὸ καμίνι. Καὶ ἡ ὠφέλεια εἶναι διπλῆ δι' ἡμᾶς, καὶ διότι δεικνύομεν τὴν καλωσύνην καὶ διότι, ἀφοῦ καταπαύσωμεν τὸν θυμόν τοῦ ἀδελφοῦ, ἐλευθερώνομεν τὴν σκέψιν του ἀπὸ τὴν ταραχὴν.

Τί λοιπὸν, εἶπέ μου, δὲν μέμφεσαι καὶ δὲν κατηγορεῖς τὸν ἀδελφόν, ὁ ὁποῖος θυμώνει καὶ διάκειται πρὸς

νου; Τίνος οὖν ἔνεκεν οὐχὶ διὰ τῶν ἐναντίων αὐτὸς
 ἔρχεσθαι σπουδάξεις, ἀλλὰ θυμοῦσθαι καὶ αὐτὸς ἐπὶ
 πλείον βούλει; Μὴ γὰρ δυνατὸν πῦρ πυρὶ σβέννυσθαι;
 Οὐκ ἔχει φύσιν τὸ γεγνημένον. Οὕτως οὐδὲ θυμὸν ἐ-
 5 τέρω θυμῷ καταπραῦνεσθαι δυνατὸν ἂν γένοιτό ποτε.
 "Οπερ γὰρ ἔστι τῷ πυρὶ τῷ ὕδωρ, τοῦτο τῷ θυμῷ ἐ-
 πιείκεια καὶ πραῦτης. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Χριστὸς ἔλε-
 γε τοῖς μαθηταῖς, «'Ἐὰν τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς ἀγα-
 πᾶτε, τίνα μισθὸν ἔχετε;». Εἶτα ἐντρέψαι βουλόμενος
 10 τῇ ἐπαγωγῇ, καὶ καθικέσθαι τῶν ραθυμεῖν βουλομέ-
 νων, φησὶν· «Οὐχὶ καὶ οἱ τελῶναι τὸ αὐτὸ ποιοῦσιν;».
 "Οντινα γὰρ ἂν λάβῃς τῶν ραθύμων, οὐχὶ τοῦτο δια-
 πράττεται; καὶ αὐτοὶ οἱ τελῶναι οὐχὶ τοῦτο διὰ σπου-
 δῆς ἔχουσι; Τί γὰρ τελῶνου χεῖρον; Καὶ ὁμως τοῦτο
 15 παντὶ τρόπῳ εὐρήσις παρ' αὐτοῖς πληρούμενον, καὶ
 οὐχ οἷόν τε τὸν ἀγαπώμενον μὴ καὶ ἀγαπᾶν. Ἐγὼ
 δέ, ἐπειδὴ καὶ ὑψηλοτέρους ὑμᾶς εἶναι βούλομαι, καὶ
 ἔχειν τι τούτων πλέον, οὐ τοῦτο παραινῶ, ἀλλὰ καὶ
 τοὺς ἐχθροὺς ἀγαπᾶν. "Οπερ ὁ μακάριος οὗτος πρὸ
 20 τοῦ νόμου, πρὸ τῆς διδασκαλίας τῆς παρ' ἐτέρων,
 οἰκοθεν κινούμενος, διὰ τῆς ὑπερβαλλούσης ἐπιεικεί-
 ας πρότερον μὲν τοῦ Λάβαν περιγέγονε, νυνὶ δὲ καὶ
 τοῦ ἀδελφοῦ. Εἰ γὰρ καὶ τῆς ἄνωθεν συμμαχίας ἀπή-
 λαυσεν, ἀλλ' ὁμως καὶ τὰ παρ' ἑαυτοῦ προαπε-
 25 δείκνυτο.

Οὕτω δὴ καὶ ἡμεῖς πείσωμεν ἑαυτούς, ὅτι καὶ μν-
 ριάκις σπουδάξωμεν, οὐδὲν οὐδέποτε κατορθῶσαι δυ-
 νησόμεθα, εἰ μὴ καὶ τῆς ἄνωθεν ροπῆς ἀπολαύσαιμεν.
 "Ωσπερ γὰρ, εἰ μὴ τῆς ἐκεῖθεν συμμαχίας ἀπολαύσω-
 30 μεν, οὐδὲν ἰσχύομέν ποτε τῶν δεόντων κατορθῶσαι,
 οὕτω πάλιν εἰ μὴ τὰ παρ' ἑαυτῶν εἰσενέγκωμεν, οὐ
 δυνασόμεθα τῆς ἄνωθεν ἀξιοῦσθαι ροπῆς. Διὸ σπου-

3. Ματθ. 5, 46.

4. Ματθ. 5, 48.

σέ ἐχθρικήως; Διατί δηλαδή δέν προσπαθεῖς νά κάνης τὸ ἴδιο καὶ εἰς τὴν ἀντίθετον περίπτωσιν, ἀλλὰ θέλεις νά θυμώνης καὶ ὁ ἴδιος περισσότερο; Μήπως τὸ δυνατόν πῦρ σβήνεται διὰ τοῦ πυρός; Αὐτό εἶναι ἀντίθετον πρὸς τοὺς φυσικοὺς νόμους. Καθ' ὅσον δέν εἶναι δυνατόν ποτέ νά καταπραῖνθῇ ὁ θυμὸς μὲ ἄλλον θυμόν. Ὅτι δηλαδή εἶναι τὸ νερὸ διὰ τὴν φωτιάν, τὸ ἴδιον εἶναι διὰ τὸν θυμόν ἢ καλωσύνη καὶ ἡ πραότης. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Χριστὸς ἔλεγεν εἰς τοὺς μαθητάς του· «Ἐάν ἀγαπᾶτε, ὅσους σᾶς γαποῦν, ποῖος θὰ εἶναι ὁ μισθός σας;»³. Ἐπειτα ἐπιθυμῶν νά προτρέψῃ παραδειγματικῶς καὶ νά διεγείρῃ ἐκείνους πού θέλουν νά ἀδιαφοροῦν, λέγει· «Δέν κάνουν τὸ ἴδιον καὶ οἱ τελῶναι;»⁴. Ὅποιον καὶ ἂν πάρῃς ἀπὸ τοὺς ἀμελεῖς τὸ ἴδιον δέν κάμνει; Καὶ αὐτοὶ οἱ τελῶναι δέν προσπαθοῦν διὰ τὸ ἴδιον πρᾶγμα; Ποῖος δὲ εἶναι χειρότερος ἀπὸ τὸν τελώνην; Καὶ ὅμως αὐτὸ θὰ εὔρης νά κάνουν αὐτοὶ μὲ κάθε τρόπον καὶ δέν εἶναι δυνατόν καὶ αὐτοὶ νά μὴ ἀγαποῦν αὐτόν πού τοὺς ἀγαπᾷ. Ἐγὼ δὲ ἐπειδὴ θέλω νά εἴσθε ἀνώτεροι σεῖς καὶ νά ἔχετε κάτι περισσότερο ἀπ' αὐτούς, δέν συμβουλεύω τοῦτο, ἀλλὰ νά ἀγαπᾶτε καὶ τοὺς ἐχθρούς σας. Πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἔκανε ὁ μακάριος αὐτός, πού πρὶν ἀπὸ τὸν νόμον καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν τῶν ἄλλων κινούμενος ἀπὸ τὴν ἰδικὴν του διάθεσιν μὲ τὴν ὑπερβολικὴν καλωσύνην του προηγουμένως ἐνίκησε τὸν Λάβαν καὶ τώρα τὸν ἀδελφόν του. Διότι ἂν καὶ ἀπήλαυσε τὴν ἄνωθεν βοήθειαν, ὅμως ἔκαμνεν ὅσα ἐξηρτῶντο ἀπ' αὐτόν.

Ἔτσι λοιπὸν καὶ ἡμεῖς ἄς πείσωμεν τοὺς ἑαυτούς μας, ὅτι καὶ ἂν ἀκόμη καταβάλλωμεν ἀμετρήτους προσπαθείας, δέν θὰ ἠμπορέσωμεν καμμίαν φοράν νά κατορθώσωμεν τίποτε, ἐάν δέν ἔχωμεν καὶ τὴν οὐράνιον βοήθειαν. Διότι ὅπως ἀκριβῶς, ἐάν δέν ἔχωμεν τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, δέν ἠμποροῦμεν νά κατορθώσωμεν τίποτε ἀπ' ὅσα πρέπει, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον δέν θὰ ἠμπορέσωμεν νά γίνωμεν ἄξιοι τῆς οὐρανίου βοηθείας, ἐάν δέν προσφέρωμεν ὅτι ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἡμᾶς. Δι' αὐτὸ πρέπει νά φροντί-

δάζωμεν καὶ τὰ παρ' ἑαυτῶν εἰσφέρειν, καὶ τὴν ἄνωθεν κηδεμονίαν ἐφέλκεσθαι, ἵνα καὶ ἐκ τῆς ἡμετέρας σπουδῆς, καὶ ἐκ τῆς τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίας τὰ τῆς ἀρετῆς ἡμῖν καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἐπιτείνηται, καὶ πολλῆς ἀπολαύσωμεν τῆς ἄνωθεν χάριτος, ἧς γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ, ἅμα τῷ ἁγίῳ Πνεύματι δόξα, κράτος, τιμὴ, νῦν καὶ αἰεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

10 Ἀμήν.

ζωμεν νὰ προσφέρωμεν καὶ τὴν ἰδικὴν μας συμβολὴν καὶ νὰ κερδίζωμεν καὶ τὴν οὐράνιον εὐλογίαν, ὥστε καὶ μὲ τὴν ἰδικὴν μας φροντίδα καὶ μὲ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ ἢ ἀρετὴ μας νὰ προδεύη καὶ νὰ ἀπολαύσωμεν πλουσίαν τὴν θείαν χάριν, τὴν ὁποίαν εἶθε νὰ ἐπιτύχωμεν ὅλοι μας μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μαζὶ μὲ τὸν ὁποῖον εἰς τὸν Πατέρα, συγχρόνως καὶ εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει ἡ δόξα, ἡ δύναμις καὶ ἡ τιμὴ τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Ο Μ Ι Λ Ι Α Ν Θ'

(Γέν. 33, 18 - 35, 8)

5 «Καὶ ἦλθεν Ἰακώβ εἰς Σαλήμ πόλιν Σηκίμων,
καὶ ἐκτῆσατο τὴν μερίδα τοῦ ἀγροῦ παρὰ Ἐ-
μὼρ τοῦ πατρὸς Συχέμ ἑκατὸν ἀμνῶν, καὶ ἔ-
στησεν ἐκεῖ θυσιαστήριον, καὶ ἐπεκαλέσατο τὸν
Θεὸν τοῦ Ἰσραήλ».

1. Εἶδετε χθές καὶ τοῦ κοινοῦ τῶν ἀπάντων Δε-
σπότης τὴν ὑπερβάλλουσαν φιλανθρωπίαν, καὶ τῶν
10 μαθητῶν τὴν φιλοσοφίαν, καὶ τῶν Ἰουδαίων τὴν ἀ-
γνωμοσύνην. Εἶδετε μεθ' ὅσης ἀνεξικακίας ἐπεστό-
μισεν αὐτῶν τὴν ἀναίσχυντον τόλμαν, τὴν ὑπὲρ τῶν
μαθητῶν ἀπολογία ποιοῦμενος, καὶ δεικνὺς ὅτι αὐ-
τοὶ οἱ τὸν νόμον ἐκδικεῖν ἐθέλοντες, ἀγνοοῦσι τοῦ νό-
15 μου τὸ βούλημα, καὶ ὅτι τῆς ἀληθείας φανείσης ἔτι
τῆ σκιᾷ παρακαθῆσθαι ἤθελον. Εἶδετε πῶς ἄνωθεν
καὶ ἐξ ἀρχῆς τὰς παρατηρήσεις νομικὰς ἀνελεῖν ἐ-
σπούδαζε, διδάσκων αὐτούς, ὅτι τοῦ ἡλίου τῆς δι-
καιοσύνης φανέντος οὐκ ἔτι δυνατὸν τὸ λυχνιαῖον ἐν-
20 εργεῖν φῶς· ἢ γὰρ αὐγὴ τοῦ φωτὸς τοῦ ἡλιακοῦ
προσβάλλουσα ἀποκρύπτει τούτου τὴν χρείαν. Ἐμά-
θετε, πῶς δυνατὸν αἰεὶ ἐορτάζειν καὶ ἀπηλλάχθαι τῆς
τῶν καιρῶν παρατηρήσεως. Διὰ γὰρ τοῦτο παρεγέ-
νετο ὁ Δεσπότης ὁ ἡμέτερος, ἵνα ἡμᾶς ἐλευθερώσῃ
25 τῆς τῶν καιρῶν ἀνάγκης, καὶ παρασκευάσῃ ὑψηλό-
τερα πέτεσθαι, καὶ ἐν οὐρανῷ λοιπὸν ἔχειν τὸ πολί-
τευμα καὶ ἀνθρώπους ὄντας τὴν τῶν ἀγγέλων μιμεῖ-
σθαι πολιτείαν καὶ καταγελαῖν πάντων τῶν ἀνθρωπί-
νων πραγμάτων. Φέρε δὴ σήμερον, εἰ δοκεῖ, ἐπὶ τὴν
30 ἀκολουθίαν τῶν πρώην ἡμῖν εἰρημένων ἐκ τῶν τοῦ

Ο Μ Ι Λ Ι Α ΝΘ΄

(Γέν. 33, 18 - 35, 8)

«Καὶ ἦλθεν ὁ Ἰακώβ εἰς τὴν Σαλήμ τὴν πόλιν τῶν Σηκίμων καὶ ἠγόρασε τὸ τμήμα τοῦ ἀγροῦ τοῦ Ἐμώρ, τοῦ πατρὸς τοῦ Συχέμ, ἀντὶ ἑκατὸν ἀμνῶν καὶ ἔκτισέν ἐκεῖ θυσιαστήριον καὶ προσηυχήθη πρὸς τὸν Θεὸν τοῦ Ἰσραήλ».

1. Εἶδατε χθές καὶ τὴν ὑπερβολικὴν φιλανθρωπίαν τοῦ κοινοῦ Κυρίου τῶν ὄλων καὶ τὴν φιλοσοφίαν τῶν μαθητῶν καὶ τὴν ἀχαριστίαν τῶν Ἰουδαίων. Εἶδατε μὲ πόσῃ ἀνεξικακίᾳ ἐσταμάτησε τὴν ἀναίσχυντον τόλμην των, ἀφοῦ ἀπελογήθη ὑπὲρ τῶν μαθητῶν καὶ ἀφοῦ ἀπέδειξεν, ὅτι αὐτοί, οἱ ὁποῖοι θέλουν νὰ λάβουν ἐκδίκησιν διὰ τὴν καταπάτησιν τοῦ νόμου, ἀγνοοῦν τὴν θέλησιν τοῦ νόμου καὶ ὅτι, ἂν καὶ ἐφάνη ἡ ἀλήθεια, αὐτοὶ ἤθελον νὰ παραμένουν ὑπὸ τὴν σκιάν. Εἶδατε πῶς ἐξ ἀρχῆς ἀκόμη ἐφρόντιζε νὰ ἀφαιρέσῃ τὰς ἐκ τοῦ νόμου παρατηρήσεις μὲ τὸ νὰ διδάσκη εἰς αὐτοὺς ὅτι, ἀφοῦ ἀνέτειλεν ὁ ἥλιος τῆς δικαιοσύνης, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ φωτίζη τὸ φῶς τοῦ λύχνου, διότι μὲ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλιακοῦ φωτὸς παύει νὰ εἶναι ἀναγκαία ἡ χρησιμοποίησις αὐτοῦ. Ἐμάθατε πῶς εἶναι δυνατόν πάντοτε νὰ ἐορτάζωμεν, καὶ πῶς ἔχομεν ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὰς χρονικὰς διακρίσεις. Ἄλλωστε δι' αὐτὸ ἦλθεν ἐδῶ εἰς τὸν κόσμον ὁ Κύριός μας, διὰ νὰ μᾶς ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τὴν ἀνάγκην τῶν χρονικῶν διακρίσεων καὶ νὰ μᾶς προετοιμάσῃ νὰ πετῶμεν ὑψηλότερον καὶ ἡ πολιτεία μας νὰ εὐρίσκεται εἰς τὸν οὐρανόν, καί, ἂν καὶ εἴμεθα ἄνθρωποι, νὰ μιμούμεθα τὴν ζωὴν τῶν ἀγγέλων καὶ νὰ περιφρονῶμεν ὅλα τὰ ἀνθρώπινα πράγματα. Ἐμπρὸς λοιπὸν σήμερον, ἐὰν νομίζετε καλόν, ἀφοῦ συνεχίσωμεν ὅσα εἶπομεν προηγουμένως ἀπὸ τοὺς λόγους τοῦ μακαρίου

μακαρίου Μωϋσέως ρημάτων ἐπανελθόντες, ἐκεῖθεν ὑμῖν παραθῶμεν ἐστίασιν.

Ἴστε γὰρ ὅτι ἐπανελθόντος ἐκ Μεσοποταμίας τοῦ Ἰακῶβ, καὶ τὴν πρὸς τὸν ἀδελφὸν συντυχίαν 5 ποιησαμένου, καὶ μετὰ τοῦτο διαχωρισθέντος, καὶ ἐκείνου μὲν εἰς τὴν Σηεὶρ ὀρμήσαντος, τοῦ δὲ Ἰακῶβ τὰς σκηναὶς πηξαμένου καὶ τὸν τόπον ἀπὸ τοῦ συμβάντος ὀνομάσαντος «σκηνάς», ἐνταῦθα τὸν λόγον κατελύσαμεν· διὸ χρὴ τὰ ἐξῆς ἐπελθόντας κατὰ δύ- 10 ναμιν τὴν ἡμετέραν τὴν διδασκαλίαν ὑμῖν παραθεῖναι τὴν πνευματικὴν. Ἐν ἀδείᾳ γὰρ λοιπὸν γεγονῶς ὁ δίκαιος, καὶ ἐλευθερωθεὶς πάσης ἀγωνίας, «Ἦλθε», φησὶν, «εἰς πόλιν Σηκίμων, καὶ ἐκτῆσατο τὴν μερίδα τοῦ ἀγροῦ παρὰ Ἐμὼρ τοῦ πατρὸς Συχέμ ἑκατὸν 15 ἀμνῶν· καὶ ἔστησεν ἐκεῖ θυσιαστήριον, καὶ ἐπεκαλέσατο τὸν Θεὸν τοῦ Ἰσραήλ». Μὴ ἀπλῶς παρατρέχωμεν τὰ ἐν ταῖς θείαις Γραφαῖς κείμενα. Εἰ γὰρ οἱ τὰ ψήγματα τοῦ χρυσοῦ ἐκ τῆς γῆς ἀνορύττοντες, πάντα πόνον ὑπομένουσι, καὶ πάντων ἀνέχονται τῶν δυσχε- 20 ρῶν, ὥστε δυνηθῆναι τῆς γῆς χωρίσαι τὸ χρυσοῖον, πολλῶ μᾶλλον ἡμᾶς δίκαιον ἂν εἴη τὰ λόγια τοῦ Πνεύματος διερευνᾶσθαι, καὶ τὴν ἐξ αὐτῶν ὠφέλειαν καρπωσαμένους, οὕτως ἐντεῦθεν ἐξιέναι.

Ἐννόει μοι τοίνυν τοῦ θαυμαστοῦ τούτου ἀνδρὸς 25 τὴν φιλοσοφίαν, ὅπως τοσαύτης ἀπολαύων τῆς ἄνωθεν ροπῆς, καὶ ὄρων ἑαυτοῦ τὴν περιουσίαν ἀύξομένην, τὴν τῶν θρεμμάτων λέγω, καὶ τοσοῦτων παιδῶν χορὸν αὐτῷ περιεστῶτα, οὐ περὶ οἰκοδομᾶς λαμπρᾶς ἑαυτὸν ἐξέδωκεν, οὐδὲ ἀγροῦς καὶ κῶμας ὠνήσασθαι 30 ἐσπούδασε δυναμένους ἀρκέσαι πρὸς τὴν διανομὴν τῶν παιδῶν. Ταῦτα γὰρ καὶ τὰ τοιαῦτα οἱ νῦν ἡμῖν προβάλλονται, καὶ ἕνα πολλάκις τις ἐσχηκῶς νίδον μυρία τὰ τάλαντα χρυσοῦ συλλέγειν σπουδάζει, καὶ ἀγροῦς ὠνήσασθαι καὶ οἰκοδομᾶς περιφανεῖς κατα- 35 σκευάζειν. Καὶ εἶθε ἐκ δικαίων πόνων, καὶ ἄνευ ἀδι-

Μωυσέως, ἀπό ἐκεῖ νὰ σᾶς παραθέσωμεν τὴν πνευματικὴν τράπεζαν.

Γνωρίζετε λοιπὸν ὅτι, ἀφοῦ ἐπανῆλθεν ὁ Ἰακώβ ἀπὸ τὴν Μεσοποταμίαν καὶ συνηντήθη μετὰ τὸν ἀδελφόν του καὶ μετὰ ἀπ' αὐτό, ἀφοῦ ἐχωρίσθησαν καὶ ἐκεῖνος ἀνεχώρησε πρὸς τὴν Σηεῖρ, ἐνῶ ὁ Ἰακώβ ἔστησε τὰς σκηνάς του καὶ ὠνόμασεν ἐκείνην τὴν τοποθεσίαν ἀπὸ τὸ γεγονός αὐτό «Σκηναί», ἐδῶ ἐσταματήσαμεν τὸν λόγον· διὰ τοῦτο πρέπει, ἀφοῦ διηγηθῶμεν τὰ ὑπόλοιπα, ὅσον ἐπιτρέπουν αὐτὸ αἱ δυνάμεις μας, νὰ σᾶς παραθέσωμεν τὴν πνευματικὴν διδασκαλίαν. Ἀφοῦ λοιπὸν ὁ δίκαιος ἔπαυσε νὰ φοβῆται καὶ ἀφοῦ ἔφυγε κάθε ἀγωνία, «Ἦλθεν εἰς τὴν πόλιν τῶν Σηκίμων», λέγει, «καὶ ἠγόρασε τὸ τμήμα τοῦ ἀγροῦ τοῦ Ἐμώρ, τοῦ πατρὸς τοῦ Συχέμ, ἀντὶ ἑκατὸν ἀμνῶν καὶ ἔκτισεν ἐκεῖ θυσιαστήριον καὶ προσηυχήθη πρὸς τὸν Θεὸν τοῦ Ἰσραήλ». Ἄς μὴ προσπερνῶμεν ἀπλῶς χωρὶς νὰ ἐξετάζωμεν αὐτὰ ποῦ εὐρίσκονται εἰς τὰς θείας Γραφάς. Διότι ἐάν ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι βγάζουν τὰ ψήγματα χρυσοῦ ἀπὸ τὴν γῆν, ὑπομένουν κάθε κόπον καὶ ὑποφέρουν κάθε δυσκολίαν ὥστε νὰ ἠμπορέσουν νὰ διαχωρίσουν τὸ χῶμα ἀπὸ τὸν χρυσόν, πολὺ περισσότερον θὰ ἔπρεπεν ἡμεῖς νὰ ἐρευνῶμεν τοὺς λόγους τοῦ ἁγίου Πνεύματος καί, ἀφοῦ λάβωμεν ἀπ' αὐτοὺς τὴν ὠφέλειαν, ἔτσι νὰ φεύγωμεν ἀπὸ ἐδῶ.

Σκέψου λοιπὸν, σὲ παρακαλῶ, τὴν φιλοσοφίαν τοῦ θαυμαστοῦ αὐτοῦ ἀνδρός, ὁ ὁποῖος, ἂν καὶ ἀπελάμβανε τόσην οὐράνιον εὐλογίαν καὶ ἔβλεπεν, ὅτι ἡ περιουσία του αὐξάνει, ἐννοῶ τὰ ζῶα του, καὶ νὰ περιτριγυρίζεται ἀπὸ τόσον μεγάλον ἀριθμὸν τέκνων, δὲν ἠσχολήθη μετὰ λαμπρὰς οἰκοδομάς, οὔτε προσεπάθησε νὰ ἀγοράσῃ ἀγροὺς καὶ κώμας, τὰ ὁποῖα θὰ ἠδύναντο νὰ ἀρκέσουν διὰ νὰ διανεμηθοῦν εἰς τὰ παιδιὰ. Διότι αὐτὰ καὶ τὰ παρόμοια ἰσχυρίζονται οἱ σημερινοὶ ἄνθρωποι, καὶ ἂν κάποιος ἔχη ἔστω καὶ ἓνα υἱὸν φροντίζει νὰ συγκεντρώσῃ ἀναρίθμητα τάλαντα χρυσοῦ καὶ νὰ ἀγοράσῃ ἀγροὺς καὶ νὰ κατασκευάσῃ λαμπρὰς οἰκοδομάς. Καὶ μακάρι νὰ ἐμάζευσεν δι'

κίας τούτων τὴν περιουσίαν συνέλεγεν· ἀλλὰ τὸ βαρὺ
καὶ πάντων δεινότερον, ὅτι ἑτέρους ἀρπάζων, καὶ
πλεονεκτῶν, καὶ πράγματα συρράπτων, οὕτω τὰς ἑ-
τέρων οὐσίας εἰς ἑαυτὸν μεθίστησι. Καὶ εἴαν τις ἔρη-
5 ται· τίνας ἔνεκεν ἢ τοσαύτη τῶν χρημάτων μαρία; εὐ-
θέως τὸν παῖδα προβάλλεται, καὶ διὰ τὴν περὶ ἐκεῖνον
εὐνοίαν ταῦτά φησι διαπραττεσθαι. Καὶ οὗτος μὲν κἂν
παῖδα προβαλλόμενος ταῦτα ἀφοσιούται, εἰκῆ καὶ μά-
την, εἰσὶ δὲ οἱ μὴδὲ παῖδας ἔχοντες μεμήνασι περὶ
10 τὴν τῶν χρημάτων συλλογὴν, καὶ μυριάκις ἂν ἔλοιντο
τὰ ἀνήκεστα ὑπομεῖναι, ἢ ἓνα ὀβολὸν προέσθαι τινὶ
τῶν δεομένων.

Ἄλλ' ὁ δίκαιος οὗτος οὐδὲν τοιοῦτον ἐβουλεύσατο,
οὐδὲ ἐνενόησεν, ἀλλὰ καὶ ἡνίκα ἔδει βραχὺν ἀγρὸν
15 ὠνήσασθαι, ἑκατὸν ἀμνοὺς δούς, οὕτω τοῦ ἀγροῦ τὴν
μερίδα ὠνήσατο παρὰ Ἐμῶρ τοῦ πατρὸς Συχέμ. Καὶ
ὄρα τοῦ ἀνδρὸς τὸ φιλόθεον καὶ τίνας ἔνεκεν ἀγρὸν
λαβεῖν ἐσπούδασε. «Καὶ ἔστησεν ἐκεῖ», φησί, «θυσια-
στήριον, καὶ ἐπεκαλέσατο τὸν Θεὸν τοῦ Ἰσραήλ»·
20 καὶ τοῦ ἀγροῦ τὴν μερίδα δι' οὐδὲν ἕτερον ὠνήσατο,
ἢ ἵνα τὰς εὐχαριστίας ἀνευέγκη τῷ κοινῷ πάντων Δε-
σπότῃ. Τοῦτον ἅπαντας ἔχρην ζηλοῦν τοὺς ἐν χάριτι
τὸν πρὸ τοῦ νόμου, καὶ μὴ οὕτω μαίνεσθαι περὶ τὴν
τῶν χρημάτων συλλογὴν. Τίνας γὰρ ἔνεκεν, εἰπέ μοι,
25 καὶ ἑαυτῷ τοσαῦτα φορτία ἀκανθῶν συνάγεις, καὶ
τοῖς παιδίοις τοῖς σοῖς ὕλην κακίας καὶ ὑπόθεσιν κα-
ταλιμπάνων οὐκ αἰσθάνη; Οὐκ οἶδας, ὅτι σοῦ μᾶλλον
κῆδεταί τοῦ σοῦ παιδός, σὺ δὲ ὡς πλείονα τὴν περὶ
αὐτὸν ἐπιδεικνύμενος πρόνοιαν, ἀφορμὰς αὐτῷ κατα-
30 λιπεῖν σπουδάξεις τὰς δυναμένας ὑποβρύχιον αὐτοῦ
τὴν ψυχὴν ἐργάσασθαι; Ἦ οὐκ οἶσθα, ὅτι ἡ νεότης
καὶ καθ' ἑαυτὴν μὲν εὐόλισθόν ἐστι πρᾶγμα καὶ δξύρ-

αυτοὺς τὴν περιουσίαν ἀπὸ δικαίους κόπους καὶ χωρὶς ἀδικίαν· ἀλλὰ τὸ βαρὺ καὶ τὸ φοβερώτερον ἀπὸ ὅλα εἶναι, ὅτι ἄρπάζει τὴν περιουσίαν ἄλλων, καὶ μὲ τὰς πλεονεξίας καὶ τὰς δολοπλοκίας του κάμνει ἰδικὰς του τὰς περιουσίας τῶν ἄλλων. Καὶ ἐὰν κάποιος εἰπῇ· Διατί ἡ τόση μανία διὰ χρήματα; τότε ἀμέσως προβάλλει τὸν υἱὸν του ὡς δικαιολογίαν καὶ λέγει, ὅτι τὰ κάμνει αὐτὰ ἀπὸ ἀγάπην δι' αὐτόν. Καὶ αὐτὸς μὲν ποῦ ἀφοσιούται εἰς αὐτά, ἔστω καὶ ἂν ἀκόμη προβάλλῃ τὸν υἱὸν του ὡς δικαιολογίαν, ἀνώφελα καὶ μάταια τὸ κάμνει αὐτό, ὑπάρχουν ὅμως καὶ αὐτοί, οἱ ὁποῖοι, ἂν καὶ δέν ἔχουν τέκνα, ὅμως ἔχουν μανίαν διὰ τὴν συλλογὴν τῶν χρημάτων καὶ θὰ προετοιμῶν χιλίας φορὰς νὰ πάθουν τὰ πιὸ ἀνυπόφορα πράγματα, παρὰ νὰ παραχωρήσουν ἓνα ὄβολον εἰς κάποιον ποῦ ἔχει ἀνάγκην.

Ὅμως ὁ δίκαιος αὐτὸς δέν ἐπεθύμισε τίποτε τέτοιο, οὔτε ἐσκέφθη, ἀλλὰ καὶ ὅταν ἐχρειάσθη νὰ ἀγοράσῃ μικρὸν ἀγρὸν ἐπῆρε τὸ τμήμα τοῦ ἀγροῦ ἀπὸ τὸν Ἑμῶρ, τὸν πατέρα τοῦ Συχέμ, ἀφοῦ ἔδωσεν ἑκατὸν ἀμνοῦς. Καὶ πρόσεχε τὴν εὐσεβειαν τοῦ ἀνδρός καὶ διατί ἐφρόντισε νὰ ἀγοράσῃ ἀγρὸν. «Καὶ ἔκτησεν ἐκεῖ», λέγει, «θυσιαστήριον καὶ προσηυχήθη εἰς τὸν Θεὸν τοῦ Ἰσραήλ». Καὶ τὸ τμήμα τοῦ ἀγροῦ διὰ κανένα ἄλλον λόγον δέν τὸ ἠγόρασε, παρὰ διὰ νὰ προσφέρῃ εὐχαριστηρίους θυσίας εἰς τὸν κοινὸν Κύριον ὅλων. Αὐτὸν τὸν δίκαιον, ὁ ὁποῖος ἔζησε πρὸ τοῦ νόμου, θὰ ἔπρεπεν ὅλοι, ὅσοι ζοῦν εἰς τὸν καιρὸν τῆς χάριτος, νὰ μιμοῦνται καὶ νὰ μὴ τοὺς καταλαμβάνῃ τόση μανία διὰ τὴν συγκέντρωσιν χρημάτων. Διότι εἶπέ μου διὰ ποῖον λόγον καὶ διὰ τὸν ἑαυτὸν σου συγκεντρῶνεις τόσα φορτία ἀκανθῶν καὶ δέν σκέπτεσαι, ὅτι καὶ εἰς τὰ παιδιὰ σου ἀφήνεις ὕλην καὶ ἀφορμὴν κακίας; Δέν γνωρίζεις, ὅτι αὐτὸς φροντίζει περισσότερον διὰ τὸ παιδί σου, ἐνῶ σύ ὡσὰν νὰ φροντίζης περισσότερον δι' αὐτόν, προσπαθεῖς νὰ ἀφήσης εἰς αὐτόν ἀφορμάς, αἱ ὁποῖαι εἶναι δυνατόν νὰ καταποντίσουν τὴν ψυχὴν του; Ἡ δέν γνωρίζεις, ὅτι αὕτη καθ' ἑαυτὴν ἡ νεότης εἶναι κάτι ποῦ κατ' ἐξοχὴν πίπτει καὶ ρέπει πρὸς τὴν κακίαν;

ροπον πρὸς κακίαν; "Οταν δὲ καὶ χρημάτων περιουσί-
 αν προσλάβῃ, πολλῶ μᾶλλον ἐπιρρεπέστερον τὸ κακὸν
 γίνεται. Καθάπερ γὰρ πῦρ ὕλην προσλαβόν, σφοδρο-
 τέραν ἀνάπτει τὴν φλόγα, οὕτω καὶ ἡ νεότης καθάπερ
 5 πυρὰν τὴν ὕλην τῶν χρημάτων δεξαμένη, τοσαύτην ἀ-
 νάπτει τὴν κάμινον, ὡς δλόκληρον ἐμπρῆσαι τοῦ νέου
 τὴν ψυχὴν. Πότε γὰρ ὁ τοιοῦτος δυνήσεται σωφρο-
 σύνης ἐπιμελήσασθαι, καὶ ἀκολασίαν φυγεῖν, καὶ τοὺς
 ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς πόνους ἀναδέξασθαι, ἢ τι ἕτερον
 10 πνευματικόν;

2. "Ἡ οὐκ ἀκούεις τοῦ Χριστοῦ, ὅτι «Ἡ μέριμνα
 τοῦ αἰῶνος τούτου καὶ ἡ ἀπάτη τοῦ πλούτου συμπνί-
 γει τὸν λογισμόν καὶ ἄκαρπος γίνεται», ἅς καὶ ἀκάν-
 θας ὠνόμασεν; Εἰπὼν γὰρ τὸ ἐν μὲν τοῦ σπόρου εἰς
 15 τὰς ἀκάνθας ἐμπεπτωκένας, εἶτα ἐρμηνεύων τοῖς μα-
 θηταῖς τίνες εἰσὶν αἱ ἄκανθαι, φησὶν· «Ἡ μέριμνα
 τοῦ αἰῶνος τούτου, καὶ ἡ ἀπάτη τοῦ πλούτου συμ-
 πνίγει τὸν λογισμόν, καὶ ἄκαρπος γίνεται». Καὶ κα-
 λῶς ἀκάνθαις παρείκασε τὴν μέριμναν τοῦ αἰῶνος
 20 τούτου. Καθάπερ γὰρ αἱ ἄκανθαι οὐκ ἐῶσι προκύψαι
 τὸν σπόρον, ἀλλὰ τῇ πυκνότητι συμπνίγουσι τὸ κατα-
 βληθέν, οὕτω καὶ αἱ μέριμναι αἱ βιωτικαὶ τὸν σπό-
 ρον τὸν πνευματικόν, ἐπειδὴν εἰς τὴν ψυχὴν κατα-
 βληθῆ, οὐκ ἀφιαῖσι καρπὸν ἐνεγκεῖν, ἀλλὰ συγκαίου-
 25 σαι καὶ συμπνίγουσαι, καθάπερ αἱ ἄκανθαι, οὐκ ἐῶ-
 σι προκύψαι τὸν σπόρον τὸν πνευματικόν. «Καὶ ἡ ἀ-
 πάτη», φησί, «τοῦ πλούτου». Καλῶς εἶπεν ἀπάτην
 τοῦ πλούτου· καὶ γὰρ ὄντως ἀπάτη ἐστὶ. Τί γὰρ ὄ-
 φελος τῶν τοσοῦτων ταλάντων, καὶ τῆς τοσαύτης
 30 τῶν χρημάτων περιβολῆς;

Ναί, φησί· πολλὴν τὴν εὐφροσύνην παρέχει τὸ
 κεκτηῆσθαι. Ποίαν εὐφροσύνην; Καὶ τί λέγω εὐφρο-
 σύνην; Οὐχὶ τοῦτο μάλιστα τὰς ἀκαίρους ἀθυμίας,
 τὰς πολλὰς ἀηδίας τίκτεσθαι παρασκευάζει; Καὶ οὐπω
 35 λέγω τὴν διὰ ταῦτα κόλασιν ἐπηρητημένην, ἀλλ' ἀπλῶς

Ὅταν δὲ λάβῃ καὶ περιουσίαν χρημάτων, τότε πολὺ περισσότερον κλίνει πρὸς τὴν κακίαν. Ὅπως ἀκριβῶς δηλαδὴ ἡ φωτιὰ ἀνάπτει περισσότερον, ὅταν ρίπτει κανεῖς ξύλα, ἔτσι καὶ ἡ νεότης ὡσάν φωτιὰ, ἡ ὁποία ἐδέχθη τὴν ὕλην τῶν χρημάτων, ἀνάπτει τόσον τὴν κάμινον τῶν παθῶν, ὥστε νὰ κατακαύσῃ ὀλόκληρον τὴν ψυχὴν τοῦ νέου. Πότε λοιπὸν θὰ ἠμπορέσῃ ὁ νέος αὐτός νὰ φροντίσῃ διὰ τὴν σωφροσύνην του καὶ νὰ ἀποφύγῃ τὴν ἀκολασίαν καὶ νὰ ἀρχίσῃ ἀγῶνα διὰ τὴν ἀρετὴν ἢ δι' ὁποιονδήποτε ἄλλο πνευματικὸν ζήτημα;

2. Ἡ δὲν ἀκούεις τὸν Χριστόν, ὁ ὁποῖος λέγει, ὅτι «Ἡ μέριμνα τοῦ αἰῶνος αὐτοῦ καὶ ἡ ἀπάτη τοῦ πλούτου συμπνίγουν τὸν λογισμόν καὶ ἔτσι ὁ ἄνθρωπος γίνεται ἄκαρπος», πράγματα τὰ ὁποῖα ὠνόμασεν ἀκάνθας; Διότι ὅταν εἶπεν, ὅτι τὸ ἓν μέρος τοῦ σπόρου ἔπεσεν εἰς τὰς ἀκάνθας, ἔπειτα ἐρμηνεύων εἰς τοὺς μαθητάς του, ποῖαι εἶναι αἱ ἄκανθαι, λέγει· «Ἡ μέριμνα τοῦ αἰῶνος αὐτοῦ καὶ ἡ ἀπάτη τοῦ πλούτου συμπνίγουν τὸν λογισμόν με ἀποτέλεσμα νὰ γίνεται ἄκαρπος». Καὶ πολὺ ὀρθῶς παρωμοίασε με ἀκάνθας τὴν μέριμναν τοῦ αἰῶνος αὐτοῦ. Διότι ὅπως ἀκριβῶς αἱ ἄκανθαι δὲν ἀφήνουν τὸν σπόρον νὰ βλαστήσῃ, ἀλλὰ με τὴν πυκνότητά τους τὸν καταπνίγουν, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ αἱ βιωτικαὶ μέριμναι τὸν πνευματικὸν σπόρον, ὅταν ριφθῇ εἰς τὴν ψυχὴν, δὲν ἀφήνουν νὰ καρποφορήσῃ, ἀλλὰ τὸν κατακαίουν καὶ τὸν συμπνίγουν, ὅπως ἀκριβῶς αἱ ἄκανθαι, καὶ δὲν ἀφήνουν νὰ βλαστήσῃ ὁ πνευματικὸς σπόρος. «Καὶ ἡ ἀπάτη», λέγει, «τοῦ πλούτου». Καλῶς εἶπεν ἀπάτην τοῦ πλούτου, ἀφοῦ πραγματι εἶναι ἀπάτη. Διότι ποῖα εἶναι ἡ ὠφέλεια τῶν τόσων ταλάντων καὶ τοῦ τόσον μεγάλου ποσοῦ τῶν χρημάτων;

Ναί, λέγει, ἡ ἀπόκτησις χρημάτων σου προξενεῖ μεγάλην εὐχαρίστησιν. Ποίαν εὐχαρίστησιν; Καὶ διατί ὀνομάζω αὐτὴν εὐχαρίστησιν; Αὐτὸ δὲν εἶναι ἡ κατ' ἐξοχὴν αἰτία νὰ γεννᾶται ἡ ἐνοχλητικὴ λύπη καὶ αἱ πολλαὶ δυσαρέσκεια; Καὶ δὲν λέγω ἀκόμη καὶ διὰ τὴν κόλασιν, ἡ ὁποία συνοδεύει αὐτά, ἀλλὰ ἀπλῶς μόνον διὰ τὸν πα-

τὰ ἐν τῷ παρόντι βίῳ, ὅτι οὐδὲ ἡδονὴν τὸ πρᾶγμα ἔχειν δύναται, ἀλλὰ καθημερινὰς ταραχὰς καὶ ἀηδίας. Καὶ οὐχ οὕτω τὴν θάλατταν ἐστὶν ἰδεῖν πρὸς τὰ κύματα κορυφουμένην, ὡς τὴν τοιαύτην ψυχὴν ὑπὸ τῶν
 5 λογισμῶν καὶ τῶν παθῶν πολιορκουμένην, καὶ πρὸς ἅπαντας καὶ οἰκείους καὶ ἀλλοτρίους ἀηδῶς διακειμένην. Καὶ ἐάν ποτε κἂν μέρος τι τούτων ὑφέληται τις (πολλὰ γὰρ τὰ συμπίπτοντα, καὶ πολλοὶ οἱ ἐφεδρεύοντες, καὶ οἰκετῶν κακουργίαι, καὶ δυναστευόντων ἐπήρεια), τότε δὴ, τότε εὐρήσεις τοὺς τοιούτους ἀβίωτον τὸν βίον ἡγουμένους. Ποίων οὖν οὐκ ἂν εἴεν θρήνων οἱ τιοῦτοι ἄξιοι, οἱ καθ' ἑαυτῶν ἅπαντα πράττειν σπουδάζοντες, καὶ ἐπὶ λύμῃ τῆς ἑαυτῶν ψυχῆς ταῦτα συλλέγειν βουλόμενοι; Ἄλλ', εἰ
 15 δοκεῖ, τούτους καταλιπόντες ἐπὶ τὴν κατὰ τὸν δίκαιον ἱστορίαν ἐπανέλθωμεν, καὶ ἴδωμεν τῶν ἐξῆς τὴν ἀκολουθίαν.

«Ἐστησε», φησί, «θυσιαστήριον ἐν τῇ μερίδι τοῦ ἀγροῦ, καὶ ἐπεκαλέσατο τὸν Θεὸν Ἰσραήλ», καὶ λοιπὸν ἐν Σηκίμοις τὴν οἰκῆσιν ἐβουλεύσατο ποιήσασθαι.
 20 Ἄλλ' ὄρα πάλιν ὅπως ὁ δίκαιος καὶ ἐνταῦθα τὴν οἰκείαν ἐπιείκειαν ἐπιδείκνυται. Τί γάρ; «Ἐξῆλθε», φησί, «Δεῖνα ἡ θυγάτηρ Λείας, ἰδεῖν τὰς θυγατέρας τῶν ἐγχωρίων. Καὶ ἰδὼν αὐτὴν Συχέμ ὁ υἱὸς Ἐμῶρ ἐκοιμήθη μετ' αὐτῆς, καὶ ἠγάπησε, φησί, τὴν παρθένον, καὶ ἐλάλησεν αὐτῇ κατὰ τὴν διάνοιαν τῆς παρθένου». Εἶδες, ὅσον ἐστὶν ἡ νεότης κακόν, ἐπειδὴ μὴ ἔχη χαλινόν, τὸν εὐσεβῆ λογισμόν; Εἶδες γάρ, φησί, τὴν κόρην, καὶ ὅλος ὑπὸ τῆς ὄψεως ἔρωτος γεγονώς,
 30 τὴν ἐπιθυμίαν εἰς ἔργον ἐξήγαγε, «Καὶ ἐλάλησεν αὐτῇ κατὰ τὴν διάνοιαν τῆς παρθένου». Τί ἐστι, «Κατὰ τὴν διάνοιαν τῆς παρθένου»; Ἐπειδὴ νέα ἦν ἡ κόρη, ἐκεῖνα, φησὶν, αὐτῇ διελέχθη, ἃ ἦν ἱκανὰ ἐπι-

ρόντα βίον, ὅτι οὔτε εὐχαρίστησιν ἠμπορεῖ νὰ προξενήσῃ τὸ πρᾶγμα τοῦτο, ἀλλὰ καθημερινὰς ταραχὰς καὶ δυσαρ-
σκείας. Καὶ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἰδῆ κανεὶς τὴν θάλασ-
σαν τόσον ταραγμένην, ὅσον τὴν τέτοιου εἴδους ψυχὴν,
ἢ ὁποῖα πολιορκεῖται ἀπὸ τὰς σκέψεις καὶ τὰ πάθη καὶ ἢ
ὁποῖα συμπεριφέρεται μὲ ἀπέχθειαν καὶ πρὸς τοὺς συγ-
γενεῖς καὶ πρὸς τοὺς ξένους. Καὶ ἐάν κάποτε ἀφαιρέσῃ
κάποιος μέρος ἀπ' αὐτὰ τὰ χρήματα, (διότι πολλὰ συμβαί-
νουν καὶ πολλοὶ εἶναι αὐτοὶ ποὺ караδοκοῦν, καὶ αἱ πο-
νηρῖαι τῶν ὑπηρετῶν καὶ τῶν κυρίων αἱ πονηραὶ ἐνέρ-
γειαί), τότε λοιπὸν, τότε θὰ εὔρης, ὅτι οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ
θεωροῦν τὴν ζωὴν των ἀνυπόφορον. Ποίων θρήνων λοι-
πὸν δὲν θὰ ἦσαν ἄξιοι αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι φρον-
τίζουν νὰ τὰ κάνουν ὅλα ἐρχόμενοι ἀντιμέτωποι μὲ τοὺς
ἑαυτοὺς των καὶ οἱ ὁποῖοι θέλουν νὰ συλλέγουν αὐτὰ
τὰ χρήματα ἀκόμη καὶ μὲ βλάβην τῆς ψυχῆς των; Ἀλλὰ,
ἐάν νομίζετε καλόν, ἀφοῦ ἐγκαταλείψωμεν αὐτούς, ἄς
ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ δικαίου καὶ ἄς ἴδω-
μὲν τὴν συνέχειαν τῶν ὑπολοίπων.

«Ἐκτησε», λέγει, «θυσιαστήριον εἰς τὸ τμήμα τοῦ
ἀγροῦ καὶ προσηυχήθη εἰς τὸν Θεὸν τοῦ Ἰσραὴλ» καὶ
ἀπεφάσισε νὰ κατοικήσῃ εἰς τὸ ἐξῆς εἰς τὴν πόλιν τῶν
Σηκίμων. Ἀλλὰ πρόσεχε πάλιν, πῶς ὁ δίκαιος καὶ ἐδῶ
ἐπιδεικνύει τὴν καλωσύνην του. Τί λέγει λοιπὸν; «Ἐξῆλ-
θεν ἐκ τοῦ οἴκου», λέγει, «ἡ Δεῖνα ἢ κόρη τῆς Λείας, διὰ
νὰ ἰδῆ τὰς γυναῖκας τῶν ἐντοπίων. Καὶ ὅταν εἶδεν αὐτὴν
ὁ Συχέμ, ὁ υἱὸς τοῦ Ἐμῶρ, ἐκοιμήθη μαζί της καὶ ἠγάπη-
σε τὴν παρθένον καὶ ὠμίλησεν εἰς αὐτὴν κατ' εὐθείαν
εἰς τὴν καρδίαν της». Εἶδες πόσον κακὸν πρᾶγμα εἶναι
ἡ γεότης, ὅταν δὲν ἔχη ὡς χαλινὸν τὸν εὐσεβῆ λογισμόν;
Διότι λέγει, εἶδε τὴν κόρην καὶ κατελήφθη ἐξ ὀλοκλήρου
ὑπὸ ἔρωτος καὶ ἀμέσως ἔκαμε τὴν ἐπιθυμίαν πρᾶξιν,
«Καὶ ὠμίλησε κατ' εὐθείαν εἰς τὴν καρδίαν τῆς παρθέ-
νου». Τί σημαίνει, «Εἰς τὴν καρδίαν τῆς παρθένου»; Ἐ-
πειδὴ ἡ κόρη ἦτο μικρὴ συνεζήτησε μὲ αὐτὴν αὐτὰ, τὰ
ὁποῖα ἦσαν ἀρκετὰ νὰ τὴν παρασύρουν καὶ νὰ τὴν κατα-

σπάσασθαι καὶ ἐλεῖν αὐτήν. Καὶ φησι πρὸς τὸν πατέρα· «Λάβε μοι τὴν παιδίσκην ταύτην εἰς γυναῖκα». Ἦκουσε δὲ ὁ Ἰακώβ τὸ γεγονός, καὶ τέως πρῶτος ἔφερεν ἀναμένων τῶν ἀδελφῶν αὐτῆς τὴν παρουσίαν. Ἦσαν γὰρ ἐν τοῖς ποιμνίοις.

«Καὶ παρεσιώπησε», φησὶν, «Ἰακώβ ἕως τοῦ ἐλθεῖν αὐτούς». Παραγενομένου δὲ τοῦ Ἐμῶρ πρὸς τὸν Ἰακώβ, ἦλθον καὶ οἱ ἀδελφοὶ τῆς Δείνας· καὶ ἀκούσαντες τὰ γεγενημένα εἰς τὴν ἀδελφὴν αὐτῶν κατενύγησαν. Τί ἐστὶ, «Κατενύγησαν»; Ἐλυπήθησαν, οὐκ ἀνεκτὸν αὐτοῖς ᾧφθη, ἀλλὰ καὶ πάνυ χαλεπὸν καὶ λύπης αὐτοῖς ὑπόθεσις γέγονε. «Δυπηρὸν γάρ», φησὶν, «ἦν αὐτοῖς σφόδρα, ὅτι ἄσχημον ἐποίησεν ἐν Ἰσραὴλ Συχέμ, κοιμηθεὶς μετὰ τῆς θυγατρὸς Ἰακώβ». Ὁρᾷς τῶν παιδῶν τὴν σωφροσύνην; Μεγίστην ὕβριν τὸ πρᾶγμα ἐλογίσαντο. Εἶδες πῶς μὲν ὁ δίκαιος τοὺς ἑαυτοῦ παῖδας ἐπαίδευσεν εἰς τὴν ἀρετήν; πῶς δὲ ὁ Ἐμῶρ υἱὸς εἰς ἔργον ἀγαγὼν αὐτοῦ τὴν ἐπιθυμίαν, τῷ πατρὶ καὶ πάσῃ τῇ πόλει ὀλέθρου ὑπόθεσις γίνεται; Ἀλλὰ πρότερον ἀκούσωμεν τὰ παρὰ τοῦ Ἐμῶρ πρὸς αὐτοὺς λεγόμενα, καὶ μετὰ ταῦτα εἴσεσθε τῶν ἀδελφῶν τῆς Δείνας τὴν πανουργίαν, καὶ ὅπως ἐκδικῆσαι τὰ εἰς τὴν ἀδελφὴν γεγενημένα σπουδὴν ἐποιήσαντο.

«Καὶ ἐλάλησε», φησὶν, «αὐτοῖς Ἐμῶρ λέγων· Συχέμ ὁ υἱός μου προείλετο τῇ ψυχῇ τὴν θυγατέρα ὑμῶν». Ὅρα, πῶς ἤδη τὸν μέλλοντα καταλήψασθαι αὐτὸν ὀλεθρον μηνύει. «Προείλετο», φησὶ, «τῇ ψυχῇ», ἀντὶ τοῦ, «τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐξέδωκεν ὑπὲρ τῆς θυγατρὸς ὑμῶν». Ἐκεῖνος μὲν ἔλεγε, τὴν ἐπιθυμίαν αὐτοῦ τὴν ἐπὶ τὴν κόρην δηλῶν, μετὰ βραχὺ δὲ ἐμάνθανεν, ὅτι τῆς ἀπωλείας καὶ ἑαυτοῦ καὶ πάντων τῶν αὐτόθι τοῦτο ἔσται ὑπόθεσις. Ἐπεὶ οὖν, φησὶν, οὕτως ἐκκαίεται τῆς κόρης, «Δότε αὐτὴν αὐτῷ γυναῖκα, καὶ ἐπιγαμβρεύσατε ἡμῖν. Τὰς θυγατέρας ὑμῶν

κτήση. Καὶ λέγει ὁ Συχέμ εἰς τὸν πατέρα του· «Φρόντισε νὰ λάβω ὡς γυναῖκα τὴν κόρην αὐτὴν». Ἔμαθεν ὁ Ἰακώβ τὸ γεγονός καὶ ἀρχικῶς ἐδέχθη αὐτὸ μὲ πραότητα περιμένων νὰ ἔλθουν οἱ ἀδελφοὶ τῆς. Διότι αὐτοὶ εὕρισκοντο εἰς τὰ ποιμνία.

«Καὶ ἐσιώπησεν ὁ Ἰακώβ», λέγει, «μέχρις ὅτου ἔλθουν οἱ υἱοὶ του». Καὶ ὅταν ἦλθεν ὁ Ἐμῶρ πρὸς τὸν Ἰακώβ, ἐπέστρεψαν καὶ οἱ ἀδελφοὶ τῆς Δείνας. Μόλις ἤκουσαν, ὅσα συνέβησαν εἰς τὴν ἀδελφὴν των, ἐπληγώθησαν. Τί σημαίνει, «κατενύγησαν»; Ἐλυπήθησαν, δὲν ἐφάνη εἰς αὐτοὺς ἀνεκτὸν, ἀλλὰ πολὺ βαρὺ καὶ ἔγινεν εἰς αὐτοὺς αἰτία στενοχωρίας. Διότι λέγει· «Ἐφάνη εἰς αὐτοὺς πολὺ βαρὺ, διότι ὁ Συχέμ προσέβαλε τοὺς Ἰσραηλίτας, ἀφοῦ ἐκοιμήθη μὲ τὴν κόρην τοῦ Ἰακώβ». Βλέπεις τὴν σύνεσιν τῶν παιδιῶν; Ἐθεώρησαν τὴν ὑπόθεσιν πολὺ μεγάλην προσβολὴν. Εἶδες πῶς διεπαιδαγώγησεν ὁ δίκαιος τοὺς υἱοὺς του εἰς τὸν ἐνάρετον βίον; Καὶ πῶς ὁ υἱὸς τοῦ Ἐμῶρ μὲ τὸ νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν ἐπιθυμίαν του γίνεται αἰτία καταστροφῆς εἰς τὸν πατέρα του καὶ εἰς ὀλόκληρον τὴν πόλιν; Ἄλλ' ἄς ἀκούσωμεν πρῶτον αὐτά, τὰ ὁποῖα λέγει ὁ Ἐμῶρ πρὸς αὐτοὺς καὶ μετὰ ἅπ' αὐτὰ θὰ γνωρίσετε τὴν κακίαν τῶν ἀδελφῶν τῆς Δείνας καὶ πῶς ἔσπευσαν νὰ ἐκδικηθοῦν ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἔγιναν εἰς τὴν ἀδελφὴν των.

«Καὶ ὠμίλησεν εἰς αὐτοὺς ὁ Ἐμῶρ», λέγει, «καὶ εἶπεν· Ὁ υἱὸς μου ὁ Συχέμ προσεκολλήθη εἰς τὴν ψυχὴν τῆς θυγατρὸς σας». Πρόσεχε πῶς προαναγγέλλει τὴν καταστροφὴν, ἡ ὁποῖα ἐπρόκειτο νὰ τὸν εὔρη. «Προσεκολλήθη», λέγει, «εἰς τὴν ψυχὴν», ἀντὶ τοῦ, ἔδωκε τὴν ψυχὴν του εἰς τὴν θυγατέρα σας. Ἐκεῖνος μὲν ἐφανέρωνε τὴν ἐπιθυμίαν του διὰ τὴν κόρην, ἀλλὰ μετὰ ἅπ' ὀλίγον ἐμάθαιεν, ὅτι θὰ γίνῃ αἰτία τῆς καταστροφῆς καὶ τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ ὄλων τῶν ἰδικῶν του. Ἐπειδὴ λοιπὸν, λέγει, φλέγεται ἀπὸ τόσην ἐπιθυμίαν διὰ τὴν κόρην σας, «Δώσατε αὐτὴν ὡς γυναῖκα εἰς αὐτὸν καὶ ἄς γίνουν γάμοι μεταξὺ μας. Τὰς θυγατέρας σας δώσατε εἰς ἡμᾶς καὶ τὰς

δότε ἡμῖν· καὶ τὰς θυγατέρας ἡμῶν λάβετε τοῖς υἱοῖς
 ὑμῶν, καὶ ἐν ἡμῖν κατοικεῖτε. Καὶ ἰδοὺ ἡ γῆ πλατεῖα
 ἐναντίον ὑμῶν, κατοικεῖτε καὶ ἐμπορεύεσθε ἐπ' αὐ-
 τῆς, καὶ κτήσασθε ἐν αὐτῇ». Ὅρα τὸν πατέρα διὰ
 5 τὴν περὶ τὸν παῖδα φιλοστοργίαν, ὅσην ποιεῖται πρὸς
 τοὺς ξένους τὴν φιλοφροσύνην καὶ ὅπως αὐτοὺς ἐ-
 φελκύνεσθαι βούλεται, πάσης αὐτοῖς τῆς χώρας τὴν
 ἐξουσίαν διδούς. Καὶ ταῦτα μὲν ὁ πατήρ· ὁ δὲ παῖς
 θεασάμενος τοῦ πατρὸς τὴν περὶ αὐτὸν κηδεμονίαν,
 10 καὶ ὅπως πάντα ποιεῖν ἔτοιμος ἦν, ὥστε αὐτῷ εἰς ἔρ-
 γον ἀγαγεῖν τὸ σπουδασθέν, προστίθησι καὶ παρ' ἐ-
 αυτοῦ καὶ φησι τῷ Ἰακῶβ καὶ πρὸς τοὺς ἀδελφούς
 τῆς κόρης· «Ἐὕροίμι χάριν ἐναντίον ὑμῶν, καὶ ὁ εἶν
 εἶπητε, δώσομεν. Πληθύνετε τὴν φερνὴν καὶ δώσω
 15 καθ' ὃ τι ἂν εἶπητέ μοι, καὶ δώσετέ μοι τὴν παῖδα
 ταύτην εἰς γυναῖκα». Εἶδες καὶ τὸν πατέρα διὰ τὴν
 περὶ τὸν παῖδα κηδεμονίαν πολλὴν τὴν παράκλησιν
 ποιούμενον, καὶ τὸν νέον ἑτοιμῶς ἅπαντα προϊέμενον
 ὑπὲρ τοῦ τῆς κόρης ἐπιτυχεῖν;

20 3. Τοῦτο γάρ, τοῦτο τὸ ὀλέθριον πάθος πάντα
 πείθει τὸν ἀλλόντα καταδέξασθαι, μέχρις ἂν αὐτὸν εἰς
 αὐτὸν ἀγάγη τοῦ ἀδου τὸν πυθμένα. Καὶ θεά μοι ὁ
 μὲν πρεσβύτης Ἰακῶβ ταῦτα ἀκούων σιγᾷ, καὶ τὴν
 οἰκείαν ἐπιείκειαν μιμούμενος οὐδὲν φθέγγεται, ἀλλὰ
 25 πράως φέρει τὴν εἰς τὴν θυγατέρα γεγεννημένην ἐ-
 πῆρειαν. «Οἱ δὲ υἱοὶ Ἰακῶβ εἶπαν», φησί, «τῷ Συ-
 χέμ καὶ Ἐμῶρ τῷ πατρὶ αὐτοῦ μετὰ δόλου, καὶ ἐλά-
 λησαν αὐτοῖς, ὅτι ἐμόλυναν τὴν ἀδελφὴν αὐτῶν».
 Σκόπει μοι διὰ τὴν τοῦ ἐνὸς λαγνεΐαν, πῶς ἅπαντες
 30 οἱ τὴν πόλιν οἰκοῦντες συναπολαύουσι τῶν κακῶν.
 Καθάπερ γὰρ πυρᾶς ἀναφθείσης καὶ οἱ πλησίον οἰ-
 κοῦντες τοῦ κινδύνου μετέχουσι, τοῦ πυρὸς ἅπαντα
 ἐπινεμομένου, τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον καὶ νῦν ἢ τοῦ νέ-
 ου ἀκολασία οὐ μόνον τὸν πατέρα, ἀλλὰ καὶ πάντας
 35 τοὺς τῆς πόλεως ἄρδην ἠφάνισε.

Τί οὖν οἱ παῖδες τοῦ Ἰακῶβ; Μετὰ δόλου πρὸς αὐ-

ιδικάς μας θυγατέρας νὰ πάρετε διὰ τοὺς υἱοὺς σας καὶ νὰ κατοικῆτε πλησίον μας. Ἴδου ἡ χώρα εἶναι ἔμπροσθέν σας εὐρύχωρα, κατοικήσατε αὐτὴν καὶ νὰ μετακινήσθε ἐλευθέρως εἰς αὐτὴν καὶ νὰ κάμετε κτήματα εἰς αὐτὴν». Πρόσεχε πόσῃν φιλοφροσύνῃν δείχνει ὁ πατὴρ πρὸς τοὺς ξένους ἐξ αἰτίας τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν υἱὸν του καὶ πῶς θέλει νὰ τοὺς προσελκύσῃ, ἀφοῦ δίδει εἰς αὐτοὺς τὴν ἐξουσίαν ὀλοκλήρου τῆς χώρας. Καὶ αὐτὰ μὲν εἶπεν ὁ πατήρ, ὁ δὲ υἱός, ὅταν εἶδε τὴν φροντίδα τοῦ πατρός του δι' αὐτὸν καὶ ὅτι ἦτο ἕτοιμος νὰ κἀνῃ τὰ πάντα, διὰ νὰ πραγματοποιήσῃ αὐτὸ τὸ ὁποῖον ἐπεθύμει, προσθέτει καὶ μόνος του καὶ λέγει εἰς τὸν Ἰακώβ καὶ εἰς τοὺς ἀδελφοὺς τῆς κόρης· «Ἄς εὐρω χάριν ἐνώπιόν σας καὶ θὰ σὰς δώσωμεν ὅ,τι ζητήσετε. Αὐξήσατε τὴν προῖκαν καὶ θὰ σὰς δώσω ὅ,τι μοῦ εἰπήτε, ἀρκεῖ νὰ μοῦ δώσετε τὴν κόρην αὐτὴν ὡς σύζυγον». Εἶδες, ὅτι καὶ ὁ πατήρ παρακαλεῖ θερμῶς λόγῳ τῆς ἀγάπης, τὴν ὁποίαν ἔχει διὰ τὸν υἱὸν καὶ ὅτι ὁ νέος εἶναι ἕτοιμος νὰ ὑπομείνῃ τὰ πάντα διὰ νὰ πάρῃ τὴν κόρην;

3. Καθότι αὐτὸ τὸ ὀλέθριον πάθος πείθει αὐτὸν πού ἐκυριεύθη ἀπ' αὐτὸ νὰ κἀνῃ τὰ πάντα, μέχρις ὅτου ὀδηγήσῃ αὐτὸν εἰς τὸν ἴδιον τὸν πυθμένα τοῦ ἄδου. Καὶ πρόσεχε παρακαλῶ· ὁ μὲν γέρων Ἰακώβ, ἐνῶ ἀκούει αὐτά, σιωπᾷ καὶ ἀκολουθῶν τὴν συνήθη καλωσύνην του δὲν λέγει τίποτε, ἀλλὰ ὑποφέρει μὲ πραότητα αὐτό, τὸ ὁποῖον ἔπαθεν ἡ κόρη του. «Οἱ δὲ υἱοὶ τοῦ Ἰακώβ», λέγει, «ἀπήντησαν μὲ δόλον εἰς τὸν Συχὲμ καὶ τὸν Ἐμῶρ τὸν πατέρα του καὶ εἶπαν εἰς αὐτούς, ὅτι ἐμόλυναν τὴν ἀδελφήν των». Σκέψου πῶς ἐξ αἰτίας τῆς φιληδονίας τοῦ ἐνός ὑποφέρουν τὰ κακὰ ὅλοι αὐτοί, οἱ ὁποῖοι κατοικοῦν τὴν πόλιν. Ὅπως ἀκριβῶς δηλαδή, ὅταν ἀναφθῇ φωτιά, κινδυνεύουν μαζὶ καὶ οἱ γείτονες, ἀφοῦ ἡ φωτιὰ κατατρῶγει τὰ πάντα, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον λοιπὸν καὶ τώρα, ἡ ἀκολασία τοῦ νέου ὄχι μόνον τὸν πατέρα, ἀλλὰ καὶ ὅλους τοὺς κατοίκους τῆς πόλεως μαζὶ ἐξηφάνισε.

Τί εἶπον λοιπὸν οἱ υἱοὶ τοῦ Ἰακώβ; Ἀποκρίνονται

τοὺς ἀποκρίνονται. " Ἀξιον ἀκοῦσαι, ἵνα μάθητε, ὅπως ὑπερήλγησαν τῆς ἀδελφῆς. «Ἐἶπαν γάρ», φησί, «Συμεῶν καὶ Λευὶ ἀδελφοὶ Δείνας, υἱοὶ δὲ Λείας· οὐ δυνασόμεθα ποιῆσαι τὸ ρῆμα τοῦτο, δοῦναι τὴν ἀδελφὴν
 5 ἡμῶν ἀνθρώπῳ, ὃς ἔχει ἀκροβυστίαν. Ἐὰν οὖν περιτέμνησθε τὴν σάρκα τῆς ἀκροβυστίας ὑμῶν, δώσομεν τὰς θυγατέρας ἡμῶν ὑμῖν, καὶ ἀπὸ τῶν θυγατέρων ὑμῶν ληψόμεθα, καὶ ἐσόμεθα ὡς γένος ἓν». Τὰ μὲν τῆς προτάσεως εὐλόγα καὶ ἀκόλουθα, ἀλλὰ μετὰ
 10 δόλου, φησί, διελέχθησαν. «Καὶ ἐὰν μὴ βούλησθε», φησί, «τοῦτο ποιῆσαι, λαβόντες τὴν θυγατέρα ἡμῶν ἀπελευσόμεθα». Ταῦτα μὲν οἱ περὶ τὸν Συμεῶνα καὶ τὸν Λευὶ τὸν κατὰ πάντων φόνον μελετῶντες προέτειναν. Ἐκεῖνοι δὲ πρὸς τὸν σπουδαζόμενον δρῶντες,
 15 καὶ τὴν κόρην λαβεῖν ἐπιθυμοῦντες κατεδέξαντο τὰ εἰρημένα, καὶ ἠρέσθησαν τοῖς προταθεῖσιν. «Ἦρесе γάρ», φησὶν, «ὁ λόγος ἐναντίον αὐτῶν, καὶ οὐκ ἠμέλλησε τοῦ πληρῶσαι τὰ ρηθέντα ὁ νεανίσκος. Ἐνέκειτο γὰρ τῇ θυγατρὶ Ἰακώβ». Ὁλος, φησὶν, ἦν τῇ
 20 ἐπιθυμίᾳ τῆς κόρης ἐκδεδομένος.

«Καὶ ἐλθόντες αὐτός τε καὶ ὁ πατήρ πρὸς τὴν πύλην», φησί, «διελέχθησαν πᾶσι τοῖς τὴν πόλιν οἰκοῦσι», καὶ συνεβουλεύσαντο τὴν περιτομὴν καταδέξασθαι κατὰ τὴν ἐκείνων πρότασιν, καὶ δέξασθαι αὐτοὺς πρὸς τὴν συνοίκησιν. Καὶ ἐπλήρουν ἐκεῖνοι παραχρῆμα τὰ παρὰ τοῦ Ἐμὼρ καὶ Συχέμ λεχθέντα· καὶ πάντες ἀθρόον τὸ σημεῖον τῆς περιτομῆς ἐπὶ τὸ σῶμα ἐδέχοντο. Ἀλλὰ τοῦτο μαθόντες οἱ περὶ τὸν Συμεῶν καὶ τὸν Λευὶ εἰς ἔργον ἀγαγεῖν ἐπείγονται τὰ
 30 ἤδη βουλευθέντα αὐτοῖς· «Καὶ λαβόντες ἕκαστος τὴν μάχαιραν αὐτοῦ εἰσῆλθον εἰς τὴν πόλιν ἀσφαλῶς». Τί ἐστίν, «εἰς τὴν πόλιν ἀσφαλῶς»; Καίτοι δύο μόνοι ὄντες, πρὸς τοσοῦτον πλῆθος παρεττάτοντο· ἀλλὰ πολλὴν αὐτοῖς τὴν ἀσφάλειαν προεξένει τὸ πάντας
 35 ἐκείνους καθάπερ τραυματίας κείσθαι. Ἴνα γὰρ τοῦτο ἡμῖν δῆλον ποιήσῃ ἡ θεία Γραφή, φησὶν· «Ἐγέ-

πρός αὐτόν με δόλον. Ἄξιζει νὰ ἀκούσετε, διὰ νὰ μάθετε, πόσον πολὺ ἐπόνεσαν διὰ τὴν ἀδελφὴν των. Διότι λέγει· «Εἶπον ὁ Συμεὼν καὶ ὁ Λευὶ οἱ ἀδελφοὶ τῆς Δείνας, υἱοὶ δὲ τῆς Λείας· Δέν θὰ ἠμπορέσωμεν νὰ κάμωμεν αὐτό πού λέγετε, τὸ νὰ δώσωμεν δηλαδὴ τὴν ἀδελφὴν μας εἰς ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος εἶναι ἀπερίτμητος. Ἐὰν λοιπὸν δεχθῆτε τὴν περιτομὴν, θὰ δώσωμεν τὰς θυγατέρας μας εἰς σᾶς καὶ ἡμεῖς θὰ πάρωμεν τὰς θυγατέρας σας καὶ θὰ εἶμεθα ἕτσι ὡσάν ἓνας λαός». Καὶ ἡ μὲν πρότασις ἦτο εὐλογος καὶ συνεπής, ἀλλὰ ὅπως ἡ Γραφή λέγει, ἔκαμαν τὴν συζήτησιν με δόλον. «Καὶ ἐὰν δέν θέλετε νὰ κάνετε αὐτό», λέγει, «θὰ πάρωμεν τὴν κόρην μας καὶ θὰ φύγωμεν». Αὐτὰ μὲν εἶπον οἱ περὶ τὸν Συμεὼν καὶ τὸν Λευὶ σκεπτόμενοι τὸν φόνον ὄλων. Ἐκεῖνοι δέ, ἀποβλέποντες εἰς τὸν σκοπὸν των καὶ ἐπιθυμοῦντες νὰ πάρουν τὴν κόρην, ἐδέχθησαν ὅσα τοὺς εἶπαν καὶ ἱκανοποιήθησαν μετὰ τὰς προτάσεις. Διότι λέγει· «Ἦρεσεν αὐτοὺς ἡ πρότασις αὐτῶν καὶ ὁ νεανίας δέν ἤργησε νὰ ἐκπληρῶσῃ τὰ συμφωνηθέντα, διότι ἠγάπα με πάθος τὴν θυγατέρα τοῦ Ἰακώβ». Ὁλόκληρος, λέγει, ἐπεθύμει σφοδρῶς τὴν κόρην.

«Καὶ ἀφοῦ ἦλθον», λέγει, «ὁ ἴδιος καὶ ὁ πατήρ του εἰς τὴν πύλην τῆς πόλεως, συνεζήτησαν με ὄλους τοὺς κατοίκους αὐτῆς» καὶ συνεβούλευσαν αὐτοὺς νὰ δεχθοῦν τὴν περιτομὴν σύμφωνα με τὴν πρότασιν ἐκείνων καὶ νὰ δεχθοῦν τὴν συγκατοίκησιν. Καὶ ἐκεῖνοι ἔκαμαν ἀμέσως αὐτά, τὰ ὁποῖα εἶχον εἶπει ὁ Ἐμῶρ καὶ ὁ Συχέμ. Ἄλλ' ὅταν ἔμαθον αὐτὸ οἱ περὶ τὸν Συμεὼν καὶ τὸν Λευὶ, σπεύδουν νὰ πραγματοποιήσουν αὐτά, τὰ ὁποῖα ἤδη εἶχον ἀποφασίσαι. «Καὶ ἀφοῦ ἔλαβον ὁ καθεὶς τὴν μάχαιράν του εἰσῆλθον εἰς τὴν πόλιν ἀσφαλῶς». Τί σημαίνει, «Εἰς τὴν πόλιν ἀσφαλῶς»; Ἄν καὶ ἦσαν μόνον δύο, ἀντιπαρετάχθησαν εἰς τόσον μεγάλο πλῆθος. Πολλὴν ὁμως ἀσφάλειαν παρεῖχεν εἰς αὐτοὺς, τὸ ὅτι ὄλοι ἐκεῖνοι ἦσαν κατάκοιτοι ὡσάν τραυματῖαι. Καὶ διὰ νὰ μᾶς κάνῃ τοῦτο σαφές ἡ ἀγία Γραφή, λέγει· «Κατὰ τὴν τρίτην ἡμέραν, ὅταν οἱ περιτμηθέντες εἶχον πολὺν πόνον». Αὐτὸ παρεῖχεν εἰς

νετο δὲ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ, ὅτε ἦσαν ἐν τῷ πόνῳ». Τοῦτο ἐκείνοις τὴν ἀσφάλειαν κατεσκευάζε, καὶ τοὺς δύο ἰσχυροτέρους τῶν πολλῶν εἰργάζετο. «Καὶ ἀπέκτειναν», φησί, «πᾶν ἀρσενικόν», ἀντὶ τοῦ, πάντας
 5 τοὺς ἄνδρας τοὺς διὰ τὸ περιτετμηῆσθαι κειμένους, ὡς εἰπεῖν, πρὸς τὴν σφαγὴν ἐτοίμους ὄντας· καὶ μετὰ τῶν ἄλλων καὶ τὸν νέον, τὸν εἰς τὴν ἀδελφὴν αὐτῶν ὑβρίσαντα, ἐπεξῆλθον. Καὶ οὐκ ἀρκεσθέντες τῇ τοσαύτη τιμωρίᾳ, καὶ τὰ πρόβατα, φησὶν, αὐτῶν, καὶ πάν-
 10 τα τὰ κτήνη, καὶ πάντα τὰ σώματα αἰχμαλωτίσαντες, οὕτως ἐπανῆλθον, καὶ αὐτανδρον ἀνεῖλον τὴν πόλιν.

Εἶδες, ἀγαπητέ, ὅσον εἰργάσατο κακὸν ἐνὸς νέου προπέτεια; εἶδες, ὅσον ἤνεγκεν ὄλεθρον πᾶσι τοῖς τὴν πόλιν οἰκοῦσι; Ταῦτα δὴ μανθάνοντες ἀναχαιτίζωμεν
 15 τῶν ἡμετέρων παιδῶν τὰς ὁρμάς, καὶ πολὺν τῇ νεότητι τὸν χαλινὸν κατασκευάζωμεν, τὸν ἀπὸ τοῦ φόβου, τὸν ἀπὸ τῆς νουθεσίας· καὶ ἐπιμελώμεθα τῆς τῶν αὐτῶν σωφροσύνης, καὶ πάντα ποιῶμεν καὶ πραγματευώμεθα, ὥστε τὴν ἡλικίαν τῆς νεότητος δυνηθῆναι
 20 διαφυγεῖν τὰς ἀτόπους ἐπιθυμίας. Διὰ γὰρ τοῦτο καὶ ὁ κοινὸς ἡμῶν Δεσπότης ἰδὼν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως τὴν ἀσθένειαν, τὸν γάμον ἐνομοθέτησεν, ὥστε τῆς παρανόμου ἡμᾶς μίξεως ἀπαγαγεῖν. Μὴ τοίνυν ἀμελῶμεν τῶν νέων, ἀλλ' ἰδόντες τῆς καμίνου τὴν πυ-
 25 ράν, πρὶν ἢ εἰς ἀσέλγειαν ἐγκυλισθῆναι, σπουδάζωμεν κατὰ τὸν τοῦ Θεοῦ νόμον αὐτοὺς συνάπτειν πρὸς γάμον, ἵνα καὶ τὰ τῆς σωφροσύνης αὐτοῖς διατηρῆται, καὶ μηδεμίαν λύμην δέξωνται ἐξ ἀκολασίας, ἔχοντες ἀρκοῦσαν παραμυθίαν, καὶ δυνάμενοι τῆς σαρκὸς τὰ
 30 σκιρτήματα καταστέλλειν, καὶ κολάσεως ἐκτὸς εἶναι.

Ἄλλ' ἰδωμεν ὅπως τὰ παρὰ τῶν παιδῶν γεγενημένα διέθηκε τὸν πρεσβύτην. «Εἶπε γὰρ», φησὶν, «Ἰακώβ· Συμεὼν καὶ Λευί, μισητόν με πεποιήκατε, ὥστε πονηρόν με εἶναι τοῖς κατοικοῦσι τὴν γῆν». Τίνος
 35 ἔνεκεν, φησί, τοσαύτην ἐπιδείξασθε τὴν ἄμυναν; Τὰ γὰρ παρ' ὑμῶν γεγενημένα μῖσος ἐμοὶ μέγιστον προξε-

αυτοὺς ἀσφάλειαν καὶ ἔκαμνε τοὺς δύο ἰσχυροτέρους τῶν πολλῶν. «Καὶ ἐφόνευσαν», λέγει, «κάθε ἀρσενικόν», ἀντὶ νὰ εἰπῆ ὅλους τοὺς ἄνδρας, οἱ ὁποῖοι ἦσαν κατάκοιτοι ἐξ αἰτίας τῆς περιτομῆς καὶ ἦσαν, ὅπως θὰ ἐλέγομεν, ἔτοιμοι πρὸς σφαγὴν. Καὶ μαζὶ μὲ τοὺς ἄλλους ἐφόνευσαν καὶ τὸν νέον, ὁ ὁποῖος προσέβαλε τὴν ἀδελφὴν των. Καὶ δὲν ἤρκεσεν εἰς αὐτοὺς ἡ τόση τιμωρία, ἀλλὰ καὶ τὰ πρόβατα αὐτῶν, λέγει, καὶ ὅλα τὰ ζῶα καὶ ὅλους τοὺς ἐπιζήσαντας, ἀφοῦ ἠχμαλώτισαν, ἐπέστρεψαν ἔτσι, ἀφοῦ κατέστρεψαν ὀλόκληρον τὴν πόλιν.

Εἶδες, ἀγαπητέ, πόσον κακὸν ἔφερεν ἡ θρασύτης τοῦ ἐνός νέου; Εἶδες πόσον ὀλεθρον ἔφερεν εἰς ὅλους τοὺς κατοίκους τῆς πόλεως; Ἐφοῦ ἐγνωρίσαμεν λοιπὸν αὐτὰ, ἃς ἀναχαιτίζωμεν τὰς ὀρμὰς τῶν ἰδικῶν μας τέκνων καὶ ἃς θέτωμεν εἰς αὐτοὺς τὸν χαλινόν, ὁ ὁποῖος προέρχεται ἀπὸ τὸν φόβον καὶ ἀπὸ τὴν νουθεσίαν. Καὶ ἃς φροντίζωμεν διὰ τὴν σύνεσιν αὐτῶν καὶ ἃς κάμνωμεν καὶ ἃς μεταχειριζώμεθα τὰ πάντα, ὥστε ἡ νεαρὰ ἡλικία νὰ ἠμπορέσῃ νὰ ἀποφύγῃ τὰς ἀπρεπεῖς ἐπιθυμίας. Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς καὶ ὁ κοινὸς Κύριος ὅλων μας, ἐπειδὴ εἶδε τὴν ἀδυναμίαν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, καθιέρωσε τὸν γάμον, διὰ νὰ μᾶς ἀπομακρύνῃ ἀπὸ τὴν παράνομον συνουσίαν. Ἄς μὴ παραμελῶμεν λοιπὸν τοὺς νέους, ἀλλὰ βλέποντες τὴν κάμινον, ἡ ὁποία τοὺς κατακαίει, προτοῦ κυλίσουν εἰς τὴν ἀνηθικότητα νὰ φροντίζωμεν νὰ τοὺς συνδέωμεν μὲ τὸν γάμον, σύμφωνα μὲ τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ, ὥστε νὰ διατηρῆται καὶ ἡ σύνεσις των καὶ νὰ μὴ δεχθοῦν καμμίαν βλάβην ἀπὸ τὴν ἀκολασίαν, καί, ἔχοντες ἀρκετὴν παρηγορίαν, νὰ ἠμποροῦν νὰ καταστέλλουν τὰ σκιρτήματα τῆς σαρκός καὶ νὰ μὴ τιμωρηθοῦν.

Ἄλλ' ἃς ἴδωμεν τί ἐντύπωσιν ἔκαμαν εἰς τὸν δίκαιον αἱ πράξεις τῶν υἱῶν του. Διότι λέγει· «Εἶπεν ὁ Ἰακώβ· Συμεῶν καὶ Λευὶ, μὲ κατεστήσατε μισητόν, ὥστε νὰ θεωροῦμαι κακὸς εἰς ὅλους τοὺς κατοίκους τῆς χώρας». Διατί, λέγει, μὲ τέτοιον τρόπον τοὺς ἐπετέθητε; Διότι, ὅσα ἐκάματε σεῖς, θὰ μοῦ προξενήσουν πολὺ μεγάλο μῖσος ἐκ μέρους ὅλων τῶν

νήσει παρὰ πάντων τῶν κατοικούντων τὴν γῆν. Ἐί-
 τα δεικνύς τὴν δειλίαν, ἐν ἣ κατέστη, φησὶν, «Ἐγὼ
 δέ εἰμι ὀλιγοστός, καὶ συναχθέντες ἐπ' ἐμὲ συγκό-
 ψουσί με, καὶ ἐκτριβήσομαι». Μονονουχὶ λέγων· οὐκ
 5 ἴστε ὅτι ὀλίγοι ὄντες εὐκόλως τὰ αὐτὰ καὶ ἡμεῖς πει-
 σόμεθα, ὥσπερ ὑμεῖς τούτους διαθεῖναι ἠβουλήθητε;
 Καὶ καθάπερ Συχέμ τῷ πατρὶ καὶ πᾶσι τοῖς τὴν πό-
 λιν οἰκοῦσι τούτου τοῦ ὀλέθρου γέγονεν αἴτιος, οὕτω
 καὶ ὑμεῖς ἐμοί. Διὰ γὰρ ὑμᾶς καὶ αὐτὸς μισητὸς ἔ-
 10 σομαι, καὶ οὐδὲν τὸ κωλύον ἐκτριβῆναί με διὰ τὴν ὑ-
 μετέραν τόλμαν. «Οἱ δέ», φησὶν, «εἶπαν· ἅλλ' ὥσει
 πόρνη χρήσονται τῇ ἀδελφῇ ἡμῶν;». Ὅρα τοὺς παι-
 δας, σωφροσύνης ἕνεκεν τὴν ἄμυναν ἐπιδειξαμένους·
 ἀπολογοῦνται γὰρ τῷ πατρὶ, καὶ φησι· κατήσχυναν
 15 ἡμᾶς, ὡς εἰπεῖν, ὥσει πόρνη ἐχρήσαντο τῇ ἀδελφῇ ἡ-
 μῶν· καὶ διὰ τοῦτο τοῦτο ποιῆσαι κατηναγκάσθημεν,
 ἵνα καὶ τοῖς εἰς τὸ ἐξῆς διδασκαλία γένηται, μὴ τοι-
 αῦτα τολμᾶν.

4. Ἄλλ' ὄρα μοι λοιπὸν ἐνταῦθα τὴν ἄφατον τοῦ
 20 Θεοῦ κηδεμονίαν τὴν περὶ τὸν δίκαιον. Ἐπειδὴ γὰρ
 εἶδεν αὐτὸν δεδοικότα διὰ τὰ ὑπὸ τῶν παιδῶν γεγε-
 νημένα τὴν αὐτόθι οἴκησιν, «Εἶπε», φησὶν, «ὁ Θεός·
 ἀναστὰς ἀνάβηθι εἰς τὸν τόπον Βαιθήλ, καὶ οἴκει ἐ-
 κεῖ». Ἐπειδὴ δέδοικας τοὺς ἐνταῦθα, ἀναχώρει, φη-
 25 σὶν, ἐντεῦθεν, καὶ οἴκει εἰς τὴν Βαιθήλ, «Καὶ ποιή-
 σον ἐκεῖ θυσιαστήριον τῷ Κυρίῳ τῷ ὀφθέντι σοι ἐν
 τῷ σε ἀποδιδράσκειν ἀπὸ προσώπου Ἡσαῦ τοῦ ἀδελ-
 φοῦ σου. Καὶ εἶπεν Ἰακώβ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ καὶ πᾶσι
 τοῖς μετ' αὐτοῦ· ἄρατε τοὺς θεοὺς τοὺς ἄλλοτρίους
 30 ἐκ μέσου ὑμῶν, καὶ καθαρίσθητε, καὶ ἀλλάξασθε τὰς
 στολὰς ὑμῶν, καὶ ἀναστάντες ἀναβῶμεν εἰς Βαιθήλ,
 καὶ ποιήσωμεν ἐκεῖ θυσιαστήριον τῷ Κυρίῳ τῷ ἐπα-

κατοίκων τῆς χώρας. Ἐπειτα δείχνει τὸν τρόμον, ὁ ὁποῖος τὸν κατέλαβε, καὶ λέγει· «Ἐγὼ ἔχω πολὺ ὀλίγας δυνάμεις καὶ ἐὰν συγκεντρωθῶν καὶ ἐπιτεθῶν ἐναντίον μας θὰ μᾶς κατασφάξουν καὶ θὰ μᾶς συντρίψουν». Ὡσὰν νὰ ἔλεγε· Δὲν γνωρίζετε, ὅτι, ἐπειδὴ εἴμεθα ὀλίγοι, θὰ πάθωμεν εὐκόλα καὶ ἡμεῖς τὰ ἴδια, ὅπως ἀκριβῶς ἠθελήσατε καὶ σεῖς νὰ φερθῆτε εἰς αὐτούς; Καὶ ὅπως ἀκριβῶς ὁ Συχέμ ἐγένεν ὁ αἴτιος τοῦ ὀλέθρου εἰς τὸν πατέρα του καὶ εἰς ὄλους τοὺς κατοίκους τῆς πόλεως, ἔτσι καὶ σεῖς θὰ γίνετε εἰς ἐμέ. Διότι ἐξ αἰτίας σας θὰ γίνω καὶ ἐγὼ ὁ ἴδιος μισητός καὶ δὲν ὑπάρχει τίποτε πού θὰ ἐμποδίσῃ τὴν καταστροφὴν μου ἐξ αἰτίας τῆς τόλμης σας. «Καὶ αὐτοί», λέγει, «εἶπαν· Ἐπρεπε λοιπὸν νὰ μεταχειρισθῶν τὴν ἀδελφὴν μας ὡς πόρνην;». Πρόσεχε ὅτι οἱ παῖδες ἔκαμαν τὴν ἐπίθεσιν αὐτὴν ἀπὸ σωφροσύνης, διότι ἀπολογοῦνται εἰς τὸν πατέρα καὶ λέγουν· Μᾶς ἐντρόπιασαν, ὅπως θὰ ἐλέγαμεν, μετεχειρίσθησαν τὴν ἀδελφὴν μας ὡς πόρνην καὶ διὰ τοῦτο ἠναγκάσθημεν νὰ κάνωμεν αὐτό, ὥστε καὶ οἱ μεταγενέστεροι νὰ διδάσκωνται νὰ μὴ τολμοῦν νὰ κάνουν τὰ ἴδια.

4. Ἄλλὰ πρόσεχε ἐδῶ λοιπὸν, παρακαλῶ, τὴν ἀπεριόριστον προστασίαν τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν δίκαιον. Ἐπειδὴ δηλαδὴ εἶδεν ὁ Θεός, ὅτι αὐτός ἐφοβήθη, ἐξ αἰτίας τῶν ὄσων ἔκαναν οἱ υἱοὶ του, νὰ κατοικήσῃ ἐδῶ, «Εἶπεν ὁ Θεός», λέγει, «Νὰ σηκωθῆς καὶ νὰ μεταβῆς εἰς τὸν τόπον Βαιθήλ καὶ νὰ κατοικήσῃς ἐκεῖ». Ἐπειδὴ φοβεῖσαι, λέγει, τοὺς κατοίκους αὐτοῦ τοῦ μέρους, ἀναχώρησε ἀπ' ἐδῶ καὶ κατοίκησε εἰς τὴν Βαιθήλ, «Καὶ νὰ κατασκευάσῃς ἐκεῖ θυσιαστήριον εἰς τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος ἐφάνη εἰς ἐσέ, ὅταν ἔφευγες ἀπὸ προσώπου τοῦ Ἡσαῦ τοῦ ἀδελφοῦ σου. Καὶ εἶπεν ὁ Ἰακώβ εἰς τὴν οἰκογένειάν του καὶ εἰς ὄλους ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι εὗρισκοντο μαζί του· Ἀπομακρύνετε τὰ ἀγάλματα τῶν ξένων θεῶν, τὰ ὁποῖα ἔχετε μαζί σας, νὰ πλυθῆτε καὶ νὰ ἀλλάξετε τὴν ἐνδυμασίαν σας καὶ κατόπιν, ἀφοῦ σηκωθῶμεν νὰ μεταβῶμεν εἰς τὴν Βαιθήλ καὶ νὰ κατασκευάσωμεν ἐκεῖ θυσιαστήριον διὰ τὸν Κύριον, ὁ

κούσαντί μου ἐν ἡμέρᾳ θλίψεως, ὃς ἦν μετ' ἐμοῦ, καὶ
 διέσωσέ με ἐν τῇ ὁδῷ ἣ ἐπορεύθην». Σκόπει τοῦ δι-
 καίου πάλιν τὴν ὑπακοὴν καὶ τὸ φιλόθεον. Ἐπιδὴ ἤ-
 κουσεν, «Ἀνάβηθι εἰς Βαιθήλ, καὶ ποιήσον θυσιαστή-
 5 ριον», καλέσας πάντας τοὺς αὐτοῦ εἶπεν· «Ἄρατε
 τοὺς θεοὺς». Ποίους, ἂν τις εἶποι, θεοὺς; Οὐδαμοῦ
 γὰρ ἐστὶν ἰδεῖν θεοὺς αὐτὸν ἐσχηκότα· ἄνωθεν γὰρ
 καὶ ἐξ ἀρχῆς φιλόθεος ἦν ὁ δίκαιος. Ἄλλ' αἰνιττό-
 μενος ἴσως τοὺς θεοὺς τοὺς τοῦ Λάβαν, οὓς ἡ Ρα-
 10 χὴλ ἦν ὑφελομένη, διὰ τοῦτό φησιν· ἐπειδὴ μέλλομεν
 τῷ ἀληθινῷ Θεῷ, τῷ ἀεὶ μοι τὴν παρ' αὐτοῦ προστα-
 σίαν νείμαντι, τὰς εὐχαριστίας ἀναφέρειν, ἐξἄρατε,
 εἴ τινά ἐστὶν ὑμῖν εἰδῶλα, «Καὶ καθαρίσασθε, καὶ ἀλ-
 λάξασθε τὰς στολὰς ὑμῶν», καὶ οὕτως ἐπὶ τὴν πόλιν
 15 ὁρμήσομεν, καὶ ἔξωθεν καὶ ἔσωθεν ἑαυτοὺς καθάραν-
 τες οὕτω συνέλθετε. Μὴ μόνον τῇ τῶν ἱματίων φαι-
 δρότητι τὴν καθαρότητα δεικνύντες, ἀλλὰ καὶ τῇ τῶν
 εἰδώλων ἀφαιρέσει τοὺς λογισμοὺς τῆς διανοίας ἐκ-
 καθάραντες, οὕτως ἀνέλθωμεν ἐπὶ τὴν Βαιθήλ.

20 «Καὶ ἔδωκαν», φησί, «τῷ Ἰακώβ τοὺς θεοὺς τοὺς
 ἀλλοτρίους» (οὐ γὰρ ἦσαν αὐτῶν), «καὶ τὰ ἐνώτια
 τὰ ἐν τοῖς ὠσίν αὐτῶν». Ἴσως γὰρ καὶ ταῦτα σύμ-
 βολά τινα ἦν τῶν εἰδώλων ἐκείνων, διὸ καὶ αὐτὰ με-
 τὰ τῶν θεῶν προσφέρουσι τῷ Ἰακώβ. «Καὶ ἔκρουσεν
 25 αὐτά», φησὶν, «ὑπὸ τὴν τερέβινθον τὴν ἐν Σηκίμοις,
 καὶ ἀπώλεσεν αὐτὰ ἕως τῆς σήμερον ἡμέρας». «Ἐ-
 κρουσε», φησὶν, «αὐτὰ καὶ ἀπώλεσεν», ὥστε καὶ αὐ-
 τοὺς τοὺς τῆς πλάνης δούλους τὴν πλάνην διαφυγεῖν,
 καὶ μηδένα ἕτερον τὴν ἐξ αὐτῶν λύμην δέξασθαι. Καὶ
 30 ταῦτα ἅπαντα διαπραξάμενος ὁ δίκαιος, «Ἐξῆρε»,
 φησὶν, «ἐκ Σηκίμων», καὶ ἐποιεῖτο τὴν ὁρμὴν εἰς τὴν
 Βαιθήλ. Ἄλλ' ὄρα μοι πάλιν τοῦ Θεοῦ τὴν περὶ αὐτὸν
 κηδεμονίαν, καὶ πῶς ἡμᾶς διδάσκει ἡ Γραφὴ ἅπαντα
 σαφῶς. Ἐξελθόντος γὰρ, φησί, τοῦ δικαίου ἐκ Ση-
 35 κίμων, «Ἐγένετο φόβος Θεοῦ ἐπὶ τὰς πόλεις τὰς κῦ-

ὁποῖος ἤκουσε τὴν προσευχὴν μου κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς θλίψεώς μου καὶ ἦτο μαζί μου καὶ με διεφύλαξεν εἰς τὴν ὁδόν, τὴν ὁποίαν ἐπορεύθην». Πρόσεχε πάλιν τὴν ὑπακοὴν καὶ τὴν εὐσέβειαν τοῦ δικαίου. Μόλις ἤκουσε, «Νὰ μεταβῆς εἰς τὴν Βαιθήλ καὶ νὰ κατασκευάσης θυσιαστήριον», ἀφοῦ ἐκάλεσεν ὄλους τοὺς ἰδικούς του εἶπεν· «Ἀπομακρύνετε τὰ ἀγάλματα τῶν θεῶν». Ποίους θεούς; θὰ ἔλεγε κάποιος. Διότι πουθενὰ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἰδῆς αὐτὸν νὰ ἔχη εἰδωλολατρικούς θεούς. Καθ' ὅσον ὁ δίκαιος εὐθύς ἐξ ἀρχῆς ἦτο εὐσεβής. Ἄλλ' ὑπηνίσσετο ἴσως τοὺς θεούς τοῦ Λάβαν, τοὺς ὁποίους εἶχεν λάβει ἢ Ραχήλ ἀπὸ τὸν Λάβαν, διὰ τοῦτο λέγει· ἐπειδὴ πρόκειται νὰ προσφέρωμεν εὐχαριστίας εἰς τὸν ἀληθινὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος μου παρείχε πάντοτε τὴν προστασίαν του, ἀπομακρύνετε, ἐὰν ὑπάρχουν μαζί μας μερικὰ εἰδωλα, «Καὶ νὰ καθαρισθῆτε καὶ νὰ ἀλλάξετε τὴν ἐνδυμασίαν σας» καὶ ἔτσι νὰ ἀναχωρήσωμεν ἀπὸ τὴν πόλιν καὶ νὰ συγκεντρωθῆτε, ἀφοῦ καθαρισθῆτε καὶ ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς. Ὅχι μόνον με τὴν λαμπρότητα τῶν ἐνδυμάτων νὰ δείξετε τὴν καθαρότητα, ἀλλὰ καὶ με τὴν ἀφαίρεσιν τῶν εἰδώλων νὰ καθαρίσετε τὰς σκέψεις τοῦ νοῦ καὶ ἔτσι νὰ μεταβῶμεν εἰς τὴν Βαιθήλ.

«Καὶ ἔδωκαν», λέγει, «εἰς τὸν Ἰακώβ τοὺς ξένους θεούς» (διότι δὲν ἦσαν ἰδικοί των), «καὶ τὰ ἐνώτια, τὰ ὁποῖα ἐκρέμοντο εἰς τὰ αὐτιά των». Ἴσως νὰ ἦσαν καὶ αὐτὰ μερικὰ σύμβολα ἐκείνων τῶν εἰδώλων, διὰ τοῦτο προσφέρουν εἰς τὸν Ἰακώβ καὶ αὐτὰ μαζί με τοὺς θεούς. «Καὶ ἔκρυπεν ὁ Ἰακώβ αὐτά», λέγει, «κάτω ἀπὸ τὴν δρυῖν, ἢ ὁποῖα ἦτο πλησίον τῆς Συχέμ καὶ ἐξηφάνισεν αὐτὰ μέχρι σήμερον». «Ἐκρυπεν αὐτά», λέγει, «καὶ τὰ ἐξηφάνισεν», ὥστε νὰ ἀποφύγουν τὴν πλάνην καὶ οἱ ἴδιοι οἱ δοῦλοι τῆς πλάνης καὶ κανεὶς ἄλλος νὰ μὴ δεχθῆ τὴν φθορὰν ἐξ αὐτῶν. Καὶ ἀφοῦ ἔκανε ὅλα αὐτὰ ὁ δίκαιος, λέγει, «Ἄνεχώρησεν ὁ Ἰακώβ ἀπὸ τὴν Συχέμ» καὶ κατηθύνη πρὸς τὴν Βαιθήλ. Ἄλλὰ πρόσεχε πάλιν, παρακαλῶ, τὴν πρὸς αὐτὸν φροντίδα τοῦ Θεοῦ καὶ πῶς ἡ Γραφή διδάσκει εἰς ἡμᾶς τὰ πάντα με σαφήνειαν. Διότι λέγει ὅταν

κλω αὐτῶν, καὶ οὐ κατεδίωξαν ὀπίσω τῶν υἱῶν Ἰσραήλ. Εἶδες πόση ἢ πρόνοια, καὶ πῶς ἐναργῆς ἢ παρ' αὐτοῦ ἀντίληψις ἐγένετο; Ἐπέπεσε γὰρ ἐπ' αὐτοὺς φόβος, καὶ οὐ κατεδίωξαν ὀπίσω αὐτῶν. Ἐπειδὴ γὰρ
 5 τοῦτο ἐδεδοίκει ὁ δίκαιος, καὶ ἔλεγεν· «Ὀλιγοστός εἰμι, καὶ ἐκτριβήσομαι», διὰ τοῦτό φησιν, φόβου αὐτοῖς ἐπιπεσόντος οὐ κατεδίωξαν ὀπίσω αὐτῶν. Ὅταν γὰρ αὐτὸς βούληται τὴν ροπὴν τὴν παρ' ἑαυτοῦ εἰσενεγκεῖν, καὶ τοὺς ἀσθενεῖς ἰσχυροτέρους τῶν δυνα-
 10 τῶν ἀπεργάζεται, τοὺς ὀλίγους τῶν πλειόνων δυνατωτέρους, καὶ οὐδὲν ἂν γένοιτο μακαριστότερον τοῦ τὴν ἄνωθεν ἐπισπασαμένου ροπὴν.

«Καὶ ἀπῆλθε», φησὶν, «Ἰακώβ εἰς Λούζαν, ἣ ἔστιν ἐν γῆ Χαναάν, ἣ ἔστι Βαιθήλ, καὶ πᾶς ὁ λαὸς
 15 ὁ μετ' αὐτοῦ. Καὶ ᾠκοδόμησεν ἐκεῖ θυσιαστήριον, καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα τοῦ τόπου Βαιθήλ· ἐκεῖ γὰρ ἐπεφάνη αὐτῷ ὁ Θεὸς ἐν τῷ ἀποδιδράσκειν αὐτὸν ἀπὸ προσώπου Ἡσαῦ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ». Παραγενόμενος, φησὶν, εἰς τὴν Βαιθήλ, ἐποίησε τὸ προσταχθέν, καὶ
 20 τὸ θυσιαστήριον οἰκοδομήσας ἐκάλεσε τὸ ὄνομα τοῦ τόπου Βαιθήλ. «Ἀπέθανε δέ», φησί, «Δεβώρα ἡ τροφὸς Ρεβέκκας, καὶ ἐτάφη κατώτερον Βαιθήλ ὑπὸ τὴν βάλανον· καὶ ἐκάλεσεν Ἰακώβ τὸ ὄνομα αὐτῆς, βάλανος πένθους». Ὁρᾷς, πῶς αἰεὶ ἀπὸ τῶν συμβαι-
 25 νόντων τοὺς τόπους ὠνόμαζεν, ὥστε διηνεκῆ διασώζεσθαι τὴν μνήμην; Καὶ πῶς, ἂν τις εἴποι, ἡ τροφὸς τῆς Ρεβέκκας συνῆν τῷ Ἰακώβ πρόσφατον ἀπὸ τῆς Μεσοποταμίας παραγενομένῳ, καὶ μηδέπω τὴν πρὸς τὸν πατέρα συντυχίαν ποιησαμένῳ; Ἢ τὰχα τοῦτο
 30 ἂν εἴποιμεν, ὅτι, ἠνίκα ἀπὸ τοῦ Λάβαν ἐπανήει, συνανελθεῖν τῷ Ἰακώβ ἐπεθύμησεν, ὥστε διὰ μακροῦ τοῦ χρόνου τὴν Ρεβέκκαν θεάσασθαι καὶ πρὶν ἢ τὰ τῆς συντυχίας γενέσθαι, ἐκεῖ τὸν βίον κατέλυσεν.

Β. Ἄλλ', εἰ βούλεσθε, καὶ ἡμεῖς ἐνταῦθα στήσω-
 35 μεν τὸν λόγον ἄρκεσθέντες τοῖς εἰρημένοις, ἐκεῖνο παρακαλέσαντες ὑμῶν τὴν ἀγάπην, ὥστε καὶ αὐτοὺς

ὁ δίκαιος ἐξῆλθεν ἀπὸ τὴν Συχέμ, «Ἐπέπεσε τρόμος Θεοῦ εἰς ὅλας τὰς γύρω πόλεις καὶ δὲν κατεδίωξαν τοὺς Ἰσραηλίτας». Εἶδες πόσον μεγάλη ὑπῆρξεν ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ καὶ πόσον φανερὰ ἡ βοήθειά του; «Διότι ἐκυρίευσαν αὐτοὺς φόβος καὶ δὲν κατεδίωξαν αὐτούς». Ἐπειδὴ δηλαδὴ αὐτὸ ἐφοβεῖτο ὁ δίκαιος καὶ ἔλεγεν· «Ἔχω πολὺ ὀλίγας δυνάμεις καὶ θὰ μὲ συντρίψουν», διὰ τοῦτο λέγει, ἀφοῦ ἐκυρίευσαν αὐτοὺς φόβος, δὲν κατεδίωξαν αὐτούς. Διότι ὅταν αὐτὸς θέλη νὰ προσφέρῃ τὴν βοήθειάν του, καὶ τοὺς ἀσθενεῖς κάνει ἰσχυροτέρους ἀπὸ τοὺς δυνατούς, τοὺς ὀλίγους πρὸ δυνατούς ἀπὸ τοὺς περισσοτέρους καὶ δὲν θὰ ἤμποροῦσε νὰ ὑπάρξῃ τίποτε πρὸ μακρῶν ἀπὸ αὐτόν, πρὸ ἀπολαμβάνει τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ.

«Καὶ ἔφθασε», λέγει, «ὁ Ἰακώβ εἰς τὴν Λούζαν, ἡ ὁποία εὐρίσκεται εἰς γῆν Χαναάν καὶ πρὸ εἶναι ἡ Βαιθήλ, καὶ μαζί του ὁλος ὁ λαὸς του. Καὶ ἔκτισεν ἐκεῖ θυσιαστήριον καὶ τὸν τόπον ὠνόμασε Βαιθήλ, διότι ἐκεῖ παρουσιάσθη εἰς αὐτόν ὁ Θεός, ὅταν ἔφευγεν ἀπὸ προσώπου τοῦ Ἡσαῦ τοῦ ἀδελφοῦ του». Μόλις ἔφθασεν, λέγει, εἰς τὴν Βαιθήλ, ἐξεπλήρωσε τὴν προσταγὴν καὶ ἀφοῦ ἔκτισε τὸ θυσιαστήριον, ὠνόμασε τὸν τόπον Βαιθήλ. «Καὶ ἀπέθανε», λέγει, «ἡ Δεβώρα, ἡ τροφὸς τῆς Ρεβέκκας, καὶ ἐτάφη πρὸ κάτω ἀπὸ τὴν Βαιθήλ κάτω ἀπὸ τὴν δρυῖν. Καὶ ὁ Ἰακώβ ὠνόμασεν αὐτήν, ἡ δρυς τοῦ πένθους». Βλέπεις πῶς πάντοτε ὠνόμαζε τοὺς τόπους ἀπὸ τὰ συμβαίνοντα, διὰ νὰ ἐνθυμῆται αὐτὰ συνεχῶς; Καὶ πῶς, θὰ ἤμποροῦσε κάποιος νὰ εἰπῇ, ἡ τροφὸς τῆς Ρεβέκκας εὐρίσκετο μαζί μὲ τὸν Ἰακώβ, ἀφοῦ μόλις εἶχεν ἔλθῃ ἀπὸ τὴν Μεσοποταμίαν καὶ δὲν εἶχε συναντηθῆ μὲ τὸν πατέρα; ἢ θὰ ἤμπορούσαμεν νὰ εἰποῦμεν αὐτό, ὅτι δηλαδὴ, ὅταν ὁ Ἰακώβ ἐπέστρεφεν ἀπὸ τὸν Λάβαν ἐπεθύμησε νὰ ἔλθῃ μαζί του, ὥστε ὕστερα ἀπὸ πολὺν χρόνον νὰ ἰδῇ τὴν Ρεβέκκαν. Καὶ πρὶν πραγματοποιηθῆ αὕτη ἡ συνάντησις, ἀπέθανεν ἐκεῖ.

5. Ἄλλ' ἐάν θέλετε, ἅς σταματήσωμεν καὶ ἡμεῖς ἐδῶ τὴν ὁμιλίαν μας, ἀφοῦ ἀρκεσθῶμεν εἰς τὰ ὅσα ἐλέχθησαν καί, ἀφοῦ παρακαλέσωμεν τὴν ἀγάπην σας, νὰ φρον-

πολλὴν τῆς ἀρετῆς ποιεῖσθαι τὴν ἐπιμέλειαν, καὶ τῆς
 τῶν νέων σωφροσύνης ἐπιμελεῖσθαι. Ἐντεῦθεν γάρ,
 ὡς εἰπεῖν, ἅπαντα τίκτεται τὰ κακά. Ἡ γὰρ συνήθεια
 τῆς πονηρίας τῷ χρόνῳ προϊοῦσα τοσαύτην ἐργάζεται
 5 τὴν λύμην, ὡς μηδεμίαν λοιπὸν παραίνεσιν δύνασθαι
 περιγενέσθαι τῶν ἅπαξ ὑπὸ τῆς πονηρίας προδιδομέ-
 νων, καὶ καθάπερ αἰχμαλώτων ἀγομένων, ἥπερ ἂν ὁ
 διάβολος κελεύῃ. Ἐκεῖνος γάρ ἐστι λοιπὸν ὁ ἐπιτάτ-
 των, καὶ τὰ ὀλέθρια ἐκεῖνα κελεύων ἐπιτάγματα, ἀ-
 10 περ μεθ' ἡδονῆς πληροῦσιν οἱ νέοι, τὸ παρὸν μόνον
 ἡδὺ ὄρῳντες, καὶ τὴν μετὰ ταῦτα ὀδύνην οὐ λογιζό-
 μενοι. Διὸ παρακαλῶ χεῖρα δρέγειν τοῖς παισὶ τοῖς ἡ-
 μετέροις, ἵνα μὴ καὶ τῶν ὑπ' ἐκείνων πραττομένων
 αὐτοὶ τὰς εὐθύνας ὑποστῶμεν. Ἡ οὐκ ἴστε, τί ὁ πρε-
 15 σβύτης Ἡλεὶ πέπονθεν, οὐ προσηκόντως διορθούμε-
 νος τῶν παίδων τὰ ἐλαττώματα; Ὅταν γὰρ ἢ πάθος
 τομῆς δεόμενον, εἰ μέλλει ὁ ἰατρὸς τοῦτο καταιονήσει
 θεραπεύειν, ταχέως ἀνίατον ἐργάζεται τὸ πάθος, οὐ
 τὴν ἀρμόττουσαν ἐπάγων ἰατρείαν. Τὸν αὐτὸν δὲ τρέ-
 20 πον καὶ ὁ πρεσβύτης ἐκεῖνος ὀφείλων ἄξια τῶν πλημ-
 μελημάτων εἰσπράξασθαι τοὺς ἑαυτοῦ παῖδας, πολλῇ
 τῇ ἐπιεικείᾳ χρησάμενος τῆς τιμωρίας αὐτοῖς καὶ αὐ-
 τὸς ἐκοινώνησε.

Φοβηθέντες οὖν, παρακαλῶ, τὸ ὑπόδειγμα, καὶ οἱ
 25 παῖδας ἔχοντες προνοῶμεν τῆς τούτων ἀνατροφῆς,
 καὶ ἀπλῶς ἕκαστος τῶν συνοικούντων τὴν ἐπιμέλειαν
 ποιείσθω, καὶ κέρδος μέγιστον κρινέτω τὴν τοῦ πλη-
 σίον ὠφέλειαν, ἵνα τὰ πρὸς ἀρετὴν ἕκαστος πεπαι-
 δευμένος, καὶ τῆς κακίας τὴν πείραν διαφυγεῖν δυ-
 30 νηθῇ, καὶ τὴν ἀρετὴν ἐλόμενος πολλὴν ἐπισπάσῃται
 τὴν ἄνωθεν ροπήν, ἧς γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυ-
 χεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰη-
 σοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ, ἅμα τῷ ἁγίῳ Πνεύ-
 ματι, δόξα, κράτος, τιμὴ, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς
 35 αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

τίζετε καὶ σεῖς πολὺ διὰ τὴν ἀρετὴν καὶ νὰ φροντίζετε καὶ διὰ τὴν σύνεσιν τῶν νέων. Διότι ἀπ' ἐδῶ, θὰ ἐλέγομεν, γεννῶνται ὅλα τὰ κακά. Ἡ συνήθεια δηλαδὴ τῆς κακίας καθὼς περνᾷ ὁ καιρὸς προξενεῖ τόσον μεγάλην ζημίαν, ὥστε νὰ μὴ ἴσχυρῆ καμμία συμβουλή νὰ ὠφελῆ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἔστω καὶ μίαν φοράν παρεδόθησαν εἰς τὴν κακίαν, καὶ ὀδηγοῦνται ὡς αἰχμάλωτοι ὅπου τοὺς διατάσσει ὁ διάβολος. Καθ' ὅτι ἐκεῖνος εἶναι ποὺ διατάσσει καὶ δίδει τὰ καταστρεπτικὰ ἐκεῖνα προστάγματα, τὰ ὁποῖα ἐκπληροῦν μὲ εὐχαρίστησιν οἱ νέοι, προσέχοντες μόνον τὴν παροῦσαν εὐχαρίστησιν καὶ χωρὶς νὰ λογαριάζουν τὴν ἐπακολουθοῦσαν λύπην. Διὰ τοῦτο παρακαλῶ νὰ βοηθῶμεν τὰ τέκνα μας, οὕτως ὥστε νὰ μὴ ἀποδοθῆ εἰς ἡμᾶς ἡ εὐθύνη καὶ δι' ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα πράττουν αὐτά. Ἡ δὲν γνωρίζετε τί ἔπαθεν ὁ γέρων Ἡλεί, ἐπειδὴ δὲν διώρθω-
νεν, ὅπως ἔπρεπε, τὰ παραπτώματα τῶν παιδιῶν του; Διότι ὅταν ὑπάρχη κάποιο πάθος, τὸ ὁποῖον ἔχει ἀνάγκην ἐγχειρίσεως, ἐάν ὁ ἰατρὸς θελήσῃ νὰ τὸ θεραπεύσῃ μὲ πλύσιν, ἀμέσως τὸ κάμνει ἀθεράπευτον, ἀφοῦ δὲν ἐφαρμόζει τὴν πρέπουσαν θεραπείαν. Κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον λοιπὸν καὶ ἐκεῖνος ὁ γέρων, ἂν καὶ ὠφείλε νὰ τιμωρήσῃ τὰ παιδιά του σύμφωνα μὲ τὰ σφάλματά των, ἐπειδὴ μετεχειρίσθη πολλὴν ἐπιείκειαν, καὶ ἐκεῖνος ἐτιμωρήθη μαζί των.

Φοβηθέντες λοιπὸν, παρακαλῶ, ἀπ' αὐτὸ τὸ παράδειγμα καὶ ἡμεῖς, οἱ ὁποῖοι ἔχομεν τέκνα, ἅς φροντίζωμεν διὰ τὴν ἀνατροφὴν των καὶ ὁ καθένας γενικῶς νὰ φροντίζῃ δι' αὐτοὺς μὲ τοὺς ὁποῖους κατοικεῖ καὶ ἅς θεωρῆ ὡς πολὺ μεγάλο κέρδος τὴν ὠφέλειαν τοῦ πλησίαν, ὥστε, ἀφοῦ ὁ καθένας διδαχθῆ τὴν ἀρετὴν, νὰ ἴσχυρῆ καὶ νὰ ἀποφύγῃ τὴν ζημίαν τῆς κακίας καί, ἀφοῦ προτιμήσῃ τὴν ἀρετὴν, νὰ προσελκύσῃ μεγάλην τὴν ἐκ τοῦ Θεοῦ βοήθειαν, τὴν ὁποῖαν εἶθε νὰ ἐπιτύχωμεν ὅλοι ἡμεῖς μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μαζί μὲ τὸν ὁποῖον εἰς τὸν Πατέρα, συγχρόνως καὶ εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει ἡ δόξα, ἡ δύναμις καὶ ἡ τιμὴ, τώρα καὶ πάντοτε καὶ αἰωνίως. Ἀμήν.

Ο Μ Ι Λ Ι Α Ε΄

(Γέν. 35, 7 - 37, 1)

5 «Καὶ οἰκοδομήσας θυσιαστήριον ἐκάλεσε τὸ ὄνομα τοῦ τόπου Βαιθήλ· ἐκεῖ γὰρ ἐπεφάνη αὐτῷ Θεὸς ἐν τῷ ἀποδιδράσκειν αὐτὸν ἀπὸ προσώπου Ἑσαῦ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ».

1. Φέρε καὶ σήμερον, εἰ βούλεσθε, τὴν ἀκολουθίαν τῶν πρώην ἡμῖν εἰρημένων ἀναλαβόντες, οὕτω πάλιν ἐκ τῶν ἐξῆς τὴν διδασκαλίαν πρὸς ὑμᾶς ποιησόμεθα. Ἔτι γὰρ ἡμᾶς ἢ κατὰ τὸν Ἰακώβ ἱστορία καὶ 10 σήμερον ἱκανῆ παιδεῦσαι τὴν πολλὴν περὶ αὐτὸν τοῦ Θεοῦ πρόνοιαν, καὶ ὅπως ταῖς οἰκείαις αὐτὸν ὑποσχέσεσι πάλιν ἐπέρωσεν ἀμειβόμενος αὐτοῦ τὴν εὐγνωμοσύνην. Ἐπειδὴ γὰρ ἐν τοῖς προλαβοῦσι διηγήσατο ἡμῖν, ὅπως κατὰ τὸ τοῦ Θεοῦ πρόσταγμα καταλιπὼν 15 τὴν Σήκιμα διὰ τὰ ὑπὸ τῶν παίδων αὐτοῦ γεγενημένα, εἰς τὴν Λούζαν ἠπειέγετο· «Καὶ οἰκοδομήσας», φησί, «θυσιαστήριον, ἐκάλεσε τὸ ὄνομα τοῦ τόπου Βαιθήλ· ἐκεῖ γὰρ ἐπεφάνη αὐτῷ ὁ Θεὸς ἐν τῷ ἀποδιδράσκειν αὐτὸν ἀπὸ προσώπου Ἑσαῦ τοῦ ἀδελφοῦ 20 αὐτοῦ». Καὶ τοῦτο προστάξας τῷ δικαίῳ, καὶ ἀπαλλάξας αὐτὸν τοῦ φόβου, οὐ κατείχετο διὰ τὴν τῶν Σηκιμιτῶν ἀναίρεσιν, τοῖς τὰς πόλεις ἐκεῖνας οἰκοῦσιν ἐπέβαλε, φησί, φόβον, ὥστε μὴ καταδιῶξαι ὀπίσω αὐτοῦ. Ὁρα τοῦ Θεοῦ τὴν πρόνοιαν, καὶ ὅση κέ- 25 χρηται κηδεμονία περὶ τὸν Ἰακώβ. Κατέσεισε, φησί, τῷ φόβῳ τὰς ψυχὰς τῶν τὰς πόλεις ἐκεῖνας οἰκούντων, ὥστε μὴ καταδιῶξαι ὀπίσω αὐτοῦ· ἐβούλοντο γὰρ ἴσως ἐπαμῦναι τοῖς Σηκιμίταις. Ἄλλ' ἐπειδὴ καὶ παρὰ γνώμην τοῦ δικαίου γέγονε τὰ γενημένα, καὶ 30 οἱ περὶ τὸν Συμεὼν καὶ τὸν Λευὶ τῆς ἀδελφῆς τὴν

Ο Μ Ι Λ Ι Α Ξ'

(Γέν. 35, 7 - 37, 1)

«Καὶ ἔκτισεν ἐκεῖ θυσιαστήριον καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα τοῦ τόπου ἐκείνου Βαιθήλ, διότι ἐκεῖ ἐφανερώθη εἰς αὐτὸν ὁ Θεός, ὅταν ἔφυγε φοβισμένος ἀπὸ τὸν ἀδελφὸν τοῦ Ἡσαῦ».

1. Ἐμπρὸς καὶ σήμερον, ἐάν θέλετε, ἀφοῦ ἐπανέλθωμεν εἰς τὸ σημεῖον ποῦ διεκόψαμεν προηγουμένως τὸν λόγον, νὰ σᾶς διδάξωμεν εἰς τὴν συνέχειαν τὰ ἐπόμενα. Διότι καὶ σήμερον ἀκόμη ἡ ἱστορία τοῦ Ἰακώβ εἶναι ἱκανὴ νὰ μᾶς διδάξη τὴν πολλὴν περὶ αὐτὸν φροντίδα τοῦ Θεοῦ καὶ πῶς μὲ τὰς ὑποσχέσεις τοῦ ἐνεδυνάμωσεν αὐτὸν ἀμείβων τὴν εὐγνωμοσύνην του. Ἐπειδὴ δηλαδὴ μᾶς διηγήθη εἰς τὰ προηγούμενα, πῶς ἐξ αἰτίας αὐτῶν, τὰ ὁποῖα ἔκαμον τὰ τέκνα του, κατέφυγεν εἰς τὴν Λούζαν, ἀφοῦ ἐγκατέλειψε τὴν Συχέμ κατὰ προσταγὴν τοῦ Θεοῦ, συνεχίζει· «Καὶ ἔκτισεν ἐκεῖ θυσιαστήριον καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα τοῦ τόπου ἐκείνου Βαιθήλ, διότι ἐκεῖ ἐφανερώθη εἰς αὐτὸν ὁ Θεός, ὅταν ἔφευγεν ἀπὸ τὸν Ἡσαῦ τὸν ἀδελφὸν του». Καὶ ἀφοῦ διέταξεν αὐτὸ εἰς τὸν δίκαιον καὶ τὸν ἀπήλλαξεν ἀπὸ τὸν φόβον, ἀπὸ τὸν ὁποῖον κατείχετο ἐξ αἰτίας τοῦ φόνου τῶν Σηκιμιτῶν, ἐπέβαλε φόβον εἰς τοὺς κατοίκους τῶν πόλεων ἐκείνων, λέγει, ὥστε νὰ μὴ καταδιώξουν αὐτόν. Πρόσεχε τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ καὶ πόσῃ φροντίδα μεταχειρίζεται διὰ τὸν Ἰακώβ. Συνετάρραξε, λέγει, μὲ τὸν φόβον τὰς ψυχὰς τῶν κατοίκων τῶν πόλεων ἐκείνων, ὥστε νὰ μὴ τὸν καταδιώξουν· διότι ἴσως θὰ ἤθελον νὰ βοηθήσουν τοὺς Σηκιμίτας. Ἐπειδὴ ὁμως ὅλα, ὅσα ἔγιναν, ἔγιναν παρὰ τὴν γνώμην τοῦ δικαίου καὶ οἱ ἄνθρωποι τοῦ Συμεὼν καὶ τοῦ Λευὶ ἔπραξαν αὐτά, ἐκ-

σωφροσύνην ἐκδικουῦντες ἐκεῖνα εἰργάσαντο, οὐ μόνον αὐτὸν καὶ τοὺς αὐτοῦ παῖδας τῆς ἀγωνίας τοῦ φόβου ἀπαλλάττει, ἀλλὰ καὶ κείνοις δειλίαν ἐνθéis ἀπέστησε τῆς κατ' αὐτῶν ὁρμῆς.

- 5 Εἶδετε, πόσον ἐστὶν ἀπολαύειν τῆς ἀνωθεν ροπῆς; Ὅταν γὰρ αὐτὸς ἢ εὐνοϊκῶς περὶ ἡμᾶς διακείμενος, πάντα ἐκποδῶν γίνεται τὰ λυπηρά. Ὡσπερ γὰρ τῷ δικαίῳ θάρσος ἐνέθηκεν, οὕτως ἐκείνοις φόβον ἐπέσεισε. Δεσπότης γὰρ ὢν πάντα πρὸς ὃ βούλεται με-
- 10 τασκευάζει καὶ τὴν εὐμήχανον αὐτοῦ σοφίαν διὰ πάντων ἐπιδείκνυται. Καὶ οὐδὲν ἰσχυρότερον ἂν γένοιτό ποτε τοῦ τὴν ἀνωθεν συμμαχίαν ἐπισπωμένου, ὥσπερ οὖν οὐδὲν ἰσθενέστερον τοῦ ταύτης ἠρημωμένου. Ἴδου γοῦν οὗτος ὁ δίκαιος εὐαρίθμητος ὢν καὶ σφόδρα
- 15 ὀλιγοστός, ἐπειδὴ ὑπὸ τῆς τοῦ Θεοῦ δεξιᾶς ἐφρουρεῖτο καὶ θάρσος ἐλάμβανε, καὶ τὴν ἐπιβουλήν διέφυγεν. ἐκεῖνοι δὲ καὶ εἰς πλῆθος πολὺ συντείνοντες, καὶ κατὰ ταῦτὸν τὴν συμφωνίαν ἐπιδεικνύμενοι, οὐδὲ οὕτως ἰσχυρόν τι τῶν βουλευθέντων εἰς ἔργον ἀγαγεῖν. «Ἐ-
- 20 γένητο γάρ», φησί, «φόβος Θεοῦ ἐπὶ τὰς πόλεις τὰς κύκλω αὐτῶν». Ἐπειδὴ τοίνυν ἀπηλλάγη τοῦ φόβου καὶ τῶν ἐγχωρίων ὁ δίκαιος, ὄρα πάλιν τοῦ Θεοῦ τὴν ὑπερβάλλουσαν φιλανθρωπίαν, ἣν περὶ αὐτὸν ἐπιδείκνυται. «Ὡφθη γὰρ αὐτῷ», φησὶν, «ὁ Θεὸς ἔτι ὄντι
- 25 ἐν Λούζα». Τίνος ἕνεκεν πρόσκειται τό, «Ἐτι»; Οὐχ ἀπλῶς, ἀλλ' ἵνα μάθῃς, ὅτι καὶ ἤδη ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ ὥφθη αὐτῷ πρότερον, ἥνίκα φεύγων τὸν ἀδελφὸν ἐπὶ τὴν Μεσοποταμίαν ἐποιεῖτο τὴν ὁρμήν. Καὶ νῦν οὖν φησι· καθάπερ τότε ὥφθη αὐτῷ ἀπιόντι, οὕτω
- 30 καὶ νῦν ἐπανερχομένῳ ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ ἐπιφαίνεται, καὶ βεβαιοῖ τὰς ὑποσχέσεις, ἃς ἥνίκα ἀπῆει πρὸς αὐτὸν ἐποιήσατο, παρασκευάζων τὸν δίκαιον θαρρῆσαι

δικούμενοι τὴν ἀγνότητα τῆς ἀδελφῆς των, ὄχι μόνον αὐτόν ἀλλὰ καὶ τοὺς υἱοὺς του ἀπαλλάσσει ἀπὸ τὴν ἀγωνίαν καὶ ἐκείνους ἀκόμη, ἀφοῦ ἐφόβισεν, ἀπέτρεψεν ἀπὸ τὴν ἐναντίον αὐτῶν ἐπίθεσιν.

Εἶδατε πόσον σπουδαῖον πρᾶγμα εἶναι τὸ νὰ ἔχη κανεὶς τὴν ἄνωθεν βοήθειαν; Διότι, ὅταν αὐτὸς διάκειται εὐνοϊκᾶ πρὸς ἡμᾶς, ὅλα τὰ λυπηρὰ ἀπομακρύνονται. Ὅπως ἀκριβῶς δηλαδὴ ἔδωσε θάρρος εἰς τὸν δίκαιον, ἔτσι προεκάλεσεν εἰς ἐκείνους φόβον. Διότι ἀφοῦ εἶναι ὁ Κύριος τοῦ παντός, ἀλλάζει τὰ πάντα σύμφωνα μὲ τὴν θέλησίν του καὶ τὴν ἐφευρετικὴν του σοφίαν ἐπιδεικνύει μὲ τὸ κάθε τι. Καὶ κανεὶς δὲν εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ ἰσχυρότερος ἀπ' αὐτόν, ὁ ὁποῖος ἔχει τὴν οὐράνιον βοήθειαν, ὅπως ἀκριβῶς κανεὶς δὲν εἶναι ἀσθενέστερος ἀπ' αὐτόν, ὁ ὁποῖος ἔχει στερηθῆ αὐτήν. Ἴδου λοιπὸν αὐτὸς ὁ δίκαιος, ὁ ὁποῖος, ἂν καὶ εἶχεν ὀλίγους ἄνδρας καὶ εἶχε πολὺ ὀλίγας δυνάμεις, ἐπειδὴ ὅμως ἐφρουρεῖτο ἀπὸ τὴν δεξιάν τοῦ Θεοῦ, καὶ θάρρος ἐλάμβανε καὶ τὴν ἐπιβουλήν διέφυγεν. Ἐκεῖνοι δέ, ἂν καὶ ἦσαν περισσότεροι καὶ εἶχον συμφωνήσει ὅλοι μαζί, οὔτε ἔτσι ἠμπόρεσαν νὰ πραγματοποιήσουν κάτι ἀπ' αὐτά, τὰ ὁποῖα εἶχον σκεφθῆ. Διότι λέγει «Ἐπέπεσεν φόβος Θεοῦ εἰς τὰς γύρω ἀπὸ τὴν Συχέμ, πόλεις». Ἀφοῦ λοιπὸν ὁ δίκαιος ἀπηλλάγη καὶ ἀπὸ τὸν φόβον τῶν ἐντοπίων, πρόσεχε πάλιν τὴν ὑπερβολικὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ, τὴν ὁποίαν δείχνει πρὸς αὐτόν. Διότι λέγει «Ἐφανερῶθη εἰς αὐτόν ὁ Θεός, ἐνῶ ἀκόμη εὐρίσκετο εἰς τὴν Λούζαν». Διατί λέγεται τὸ «ἀκόμη»; Δὲν λέγεται χωρὶς λόγον, ἀλλὰ διὰ νὰ μάθῃς, ὅτι καὶ εἰς τὸν τόπον αὐτόν ἤδη ἐφανερῶθη προηγουμένως, ὅταν ἐπορεύετο πρὸς τὴν Μεσοποταμίαν ἀποφεύγων τὸν ἀδελφὸν του. Καὶ τώρα λοιπὸν λέγει. Ὅπως ἀκριβῶς τότε παρουσιάσθη εἰς αὐτόν ἐνῶ ἔφευγεν, ἔτσι καὶ τώρα φανερώνεται, ἐνῶ ἐπανέρχεται εἰς τὸν ἴδιον τόπον καὶ ἐπιθεβαιώνει τὰς ὑποσχέσεις, τὰς ὁποίας ἔδωσεν εἰς αὐτόν, ὅταν ἔφευγε, προετοιμάζων τὸν δίκαιον νὰ πάρῃ θάρ-

τοῖς ἐπηγγελμένοις, καὶ μὴ διὰ τὸν ἐν μέσῳ χρόνον ἐνδύασαι.

«Καὶ εὐλόγησεν αὐτόν, καὶ εἶπεν αὐτῷ· τὸ ὄνομά σου οὐ κληθήσεται ἔτι Ἰακώβ, ἀλλ' Ἰσραὴλ ἔσται τὸ
 5 ὄνομά σου». Καίτοι καὶ ἤδη τὴν προσηγορίαν αὐτῷ ἦν ἐπιθείς, ἠνίκα τὴν διάβασιν ἐποιήσατο τοῦ Ἰα-
 βώχ, ἀλλὰ πλείονα πληροφορίαν ἐνθεῖναι τῷ δικαίῳ
 βουλόμενος, καὶ νῦν τὴν αὐτὴν ποιεῖται πρὸς αὐτὸν
 εὐλογίαν, καὶ φησιν· «Ἰσραὴλ κληθήσεται τὸ ὄνομά
 10 σου· καὶ αὐξάνου, καὶ πληθύνου· καὶ ἔθνη καὶ συνα-
 γωγαὶ ἐθνῶν ἔσονται ἐκ σοῦ, καὶ βασιλεῖς ἐκ τῆς ὀ-
 σφύος σου ἐξελεύσονται». Ὅρα μέγεθος εὐλογίας.
 Οὐ μόνον εἰς πλῆθος αὐτὸν ἐκταθήσεσθαι φησιν, ἀλλὰ
 καὶ ἐπίδοξον γενήσεσθαι τὸ ἐξ αὐτοῦ σπέρμα· «Βασι-
 15 λεῖς γὰρ ἐκ τῆς ὀσφύος σου ἐξελεύσονται»· προμηνύ-
 ων αὐτῷ ἐντεῦθεν ἤδη τῶν ἐξ αὐτοῦ τικτομένων τὴν
 περιφάνειαν. «Καὶ τὴν γῆν», φησὶν, «ἦν τῷ Ἀβρα-
 ἂμ καὶ Ἰσαὰκ δέδωκα, σοὶ δέδωκα αὐτήν, καὶ τῷ
 σπέρματί σου μετὰ σέ δώσω τὴν γῆν ταύτην». Ἐ-
 20 πειδὴ διὰ τὰ γεγενημένα ἐν Σηκίμοις ὑπὸ τοῦ Συμε-
 ῶν καὶ Δευὶ ἔλεγεν, «Ὀλιγοστός εἰμι ἐν ἀριθμῷ, καὶ
 συναχθέντες ἐπ' ἐμὲ συγκόψουσί με, καὶ ἐκτριβήσο-
 μαι ἐγώ τε καὶ ὁ οἶκός μου»· καὶ διὰ πάντων ἐδείκνυ
 καὶ τὴν ὀλιγοψυχίαν καὶ τὴν πολλὴν δειλίαν, ἐν ἧ
 25 κατείχετο, διὰ τοῦτο ὁ φιλόανθρωπος Δεσπότης νῦν
 φησι πρὸς αὐτόν. Ἐπειδὴ εἶπες, ὀλιγοστός εἰμι, μάν-
 θανε, ὅτι καὶ αὐξηθήσῃ, καὶ πληθυνθήσεταιί σου τὸ
 σπέρμα, καὶ οὕτως ἔσται ἐπίδοξον, ὡς συναγωγὰς ἐ-
 θνῶν καὶ βασιλεῖς ἐξ αὐτῶν γενέσθαι· καὶ οὐ μόνον
 30 οὐκ ἐκτριβήσῃ, ἀλλὰ σὺ καὶ τὸ σπέρμα τὸ σὸν πᾶσαν
 τὴν γῆν ταύτην κληρονομήσει.

Καὶ ταύτας πρὸς αὐτὸν τὰς ὑποσχέσεις ποιησάμε-
 νος, «Ἀνέβη ὁ Θεὸς ἀπ' αὐτοῦ», φησὶν, «ἐκ τοῦ τό-
 που, οὗ ἐλάλησε μετ' αὐτοῦ». Ὅρα πόση ἡ συγκατά-
 35 βασίς τῶν λέξεων τῆς θείας Γραφῆς. «Ἀνέβη», φη-
 σὶν, «ὁ Θεὸς ἐπ' αὐτοῦ»· οὐχ ἵνα καὶ ἐν τόπῳ νομίσω-

ρος ἀπὸ τὰς ἐπαγγελίας καὶ νὰ μὴ φοβηθῆ κατὰ τὸν ἐνδιάμεσον χρόνον.

«Καὶ εὐλόγησεν αὐτὸν καὶ τοῦ εἶπε· τὸ ὄνομά σου εἰς τὸ ἐξῆς δὲν θὰ εἶναι Ἰακώβ, ἀλλὰ θὰ ὀνομασθῆς Ἰσραήλ». Ἐὰν καὶ ἔδωσεν ἤδη εἰς αὐτὸν αὐτὸ τὸ ὄνομα, ὅταν διέβη τὸν Ἰαβώχ, ὅμως, ἐπειδὴ θέλει νὰ δώσῃ εἰς τὸν δίκαιον μεγαλυτέραν βεβαιότητα, καὶ τώρα δίδει τὴν ἰδίαν εὐλογίαν πρὸς αὐτὸν καὶ λέγει· «Τὸ ὄνομά σου θὰ εἶναι Ἰσραήλ· καὶ νὰ αὐξάνεσαι καὶ νὰ πληθύνεσαι. Καὶ ἔθνη καὶ ὀμάδες ἐθνῶν θὰ προέλθουν ἀπὸ σέ καὶ βασιλεῖς θὰ ἐξέλθουν ἀπὸ τὴν ὄσφύν σου». Πρόσεχε τὸ μέγεθος τῆς εὐλογίας. Ὅχι μόνον θὰ πληθύνῃ πολὺ, ἀλλὰ καὶ πολὺ ἔνδοξοι θὰ γίνουσι οἱ ἀπόγονοί του. «Διότι βασιλεῖς θὰ ἐξέλθουν ἀπὸ τὴν ὄσφύν σου», προαναγγέλλων εἰς αὐτὸν μὲ αὐτὰ τὴν λαμπρότητα τῶν ἀπογόνων του. «Καὶ τὴν χώραν», λέγει, «τὴν ὁποίαν ἔχω δώσει εἰς τὸν Ἀβραάμ καὶ τὸν Ἰσαάκ, τὴν ἔχω δώσει εἰς σέ καὶ μετὰ ἀπὸ σέ θὰ δώσω αὐτὴν εἰς τοὺς ἀπογόνους σου». Ἐπειδὴ εἰς τὴν Συχέμ ἐξ αἰτίας αὐτῶν πού εἶχον κάμει ὁ Συμεὼν καὶ ὁ Λευὶ ἔλεγεν, «Ἐγὼ ἔχω μικρὸν ἀριθμὸν δυνάμεων καὶ ἐὰν συγκεντρωθῶν ἐναντίον μου θὰ μὲ συντρίψουν καὶ θὰ καταστραφῶ καὶ ἐγὼ καὶ ὅλος ὁ οἶκός μου», καὶ μὲ τὸ κάθε τι ἔδειχνε καὶ τὴν ὀλιγοψυχίαν του καὶ τὸν πολὺν φόβον, ἀπὸ τὸν ὁποῖον κατείχετο, διὰ τοῦτο ὁ φιλόανθρωπος Κύριος τώρα λέγει πρὸς αὐτόν. Ἐπειδὴ εἶπες, ὅτι ἔχεις ὀλίγας δυνάμεις, μάθε, ὅτι καὶ θὰ αὐξηθῆς καὶ θὰ πολλαπλασιασθῶν οἱ ἀπόγονοί σου καὶ θὰ γίνουσι τόσοι ἔνδοξοι, ὥστε καὶ ὀμάδες ἐθνῶν καὶ βασιλεῖς θὰ γεννηθῶν ἀπ' αὐτούς. Καὶ ὅχι μόνον δὲν θὰ συντριβῆς, ἀλλὰ σὺ καὶ οἱ ἀπόγονοί σου θὰ κληρονομήσουσι ὅλοκληρον αὐτὴν τὴν χώραν.

Καὶ ἀφοῦ ἔδωσεν αὐτὰς τὰς ὑποσχέσεις, λέγει, «Ἐφυγεν ὁ Θεὸς ἀπ' αὐτὸν τὸν τόπον, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ὠμίλησε μὲ αὐτόν. Πρόσεχε πόση εἶναι ἡ συγκατάβασις τῶν λέξεων τῆς ἁγίας Γραφῆς. «Ἐφυγε», λέγει, «ὁ Θεὸς ἀπ' αὐτόν», ὅχι διὰ νὰ νομίσωμεν, ὅτι ὁ Θεὸς περικλείε-

μεν περικεκλειῖσθαι τὸ Θεῖον, ἀλλ' ἵνα καὶ διὰ τούτου μάθωμεν αὐτοῦ τὴν ἄφατον φιλανθρωπίαν, ὅτι τῇ ἀνθρωπίνῃ ἀσθενείᾳ συγκαταβαίνουσα ἢ τοῦ Πνεύματος χάρις, οὕτως ἅπαντα διηγεῖται. Τὸ γάρ, «ἀνέβη» καὶ
 5 «κατέβη», ἀνάξιον Θεοῦ· ἀλλ' ἐπειδὴ τοῦτο μάλιστα τεκμήριον τῆς ἀφάτου αὐτοῦ φιλανθρωπίας, τὸ διὰ τὴν ἡμετέραν διδασκαλίαν καὶ τῆς παχύτητος τῶν τοιούτων ρημάτων ἀνέχεσθαι, διὰ τοῦτο ἀνθρωπίναις λέξεσι κέχρηται, ἐπειδὴ οὐδὲ δυνατὸν ἦν ἑτέρως τὴν
 10 ἀκοὴν τὴν ἀνθρωπίνην ἐνεγκεῖν τῶν λεγομένων τὸ ὕψος, εἰ πρὸς τὴν ἀξίαν τοῦ Δεσπότης ἡμῖν διελέγετο.

2. "Οπερ ἐννοοῦντες, μηδέποτε τῇ ταπεινότητι τῶν λέξεων ἐναπομένωμεν, ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦτο θαυμάζωμεν αὐτοῦ τὴν ἄφατον ἀγαθότητα, ὅτι τοσαύτη
 15 συγκαταβάσει κεχρηῆσθαι οὐ παραιτεῖται διὰ τὸ ἀσθενὲς τῆς φύσεως ἡμετέρας. Ἄλλ' ὄρα πάλιν τὸν δίκαιον τοῦτον τὴν οἰκείαν εὐγνωμοσύνην ἐπιδεικνύμενον. «Ἐστησε γάρ», φησὶν, «Ἰακώβ στήλην λιθίνην ἐν τῷ τόπῳ, ᾧ ἐλάλησε μετ' αὐτοῦ ὁ Θεός, καὶ ἔσπει-
 20 σεν ἐπ' αὐτὴν σπονδὴν, καὶ ἐπέχεεν ἔλαιον, καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα τοῦ τόπου, ἐν ᾧ ἐλάλησε μετ' αὐτοῦ, Βαιθήλ». Σκόπει πῶς αἰεὶ ταῖς προσηγορίαις τῶν τόπων ἄληστον ὁ δίκαιος οὗτος τὴν μνήμην ἐναποτίθεται, ὥστε καὶ ταῖς μετὰ ταῦτα γενεαῖς κατὰδηλον γί-
 25 νεσθαι τὴν αὐτόθι γεγεννημένην ὀπτασίαν τῷ δικαίῳ. «Καὶ ἀπάρας», φησὶν, «Ἰακώβ ἔπηξε τὴν σκηνὴν αὐτοῦ ἐπέκεινα τοῦ πύργου Γαδὴρ». Προσωτέρω πάλιν ἀναχωρεῖ ὁ δίκαιος, ἐπειγόμενος κατὰ μικρὸν φθάσαι τὸν τόπον, ἔνθα κατῶκει ὁ Ἰσαάκ. «Εἶτα», φησὶν,
 30 «Ὅτε ἤγγισε τοῦ εἰσελθεῖν εἰς Ἐφραθᾶ, ἡ Ραχὴλ ἐδυστόκησεν ἐν τῷ τόκῳ. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ σκληρῶς αὐτὴν τίκτειν, εἶπεν αὐτῇ ἡ μαῖα· θάρσει· καὶ γὰρ οὗτός σοί ἐστιν υἱός». Μὴ ἀγωνία, φησί· τέξῃ

ται εἰς κάποιον τόπον, ἀλλὰ διὰ νὰ μάθωμεν καὶ μὲ αὐτὸ τὴν ἀπερίγραφτον φιλανθρωπίαν του, ὅτι ἀπὸ συγκατά-
 θασιν εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ἀδυναμίαν διηγεῖται τὰ πάντα
 κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἢ χάρις τοῦ ἁγίου Πνεύματος.
 Διότι τὸ «ἀνέβη» καὶ «κατέβη» εἶναι ἀνάξιον νὰ λέγεται
 περὶ τοῦ Θεοῦ. Ἄλλ' ἐπειδὴ τοῦτο εἶναι ἢ κατ' ἐξοχὴν
 ἀπόδειξις τῆς ἀνεκφράστου αὐτοῦ φιλανθρωπίας, τὸ ν'
 ἀνέχεται δηλαδὴ διὰ τὴν ἰδικὴν μας διδασκαλίαν τέτοιου
 εἴδους ἀνθρωποειδεῖς ἐκφράσεις, διὰ τοῦτο χρησιμοποιεῖ
 ἀνθρωπομορφικὰς ἐκφράσεις, ἐπειδὴ δὲν ἦτο δυνατόν
 κατ' ἄλλον τρόπον ἢ ἀκοὴ τοῦ ἀνθρώπου νὰ ἀνθέξῃ τὸ
 ὕψος τῶν λεγομένων, ἐὰν ἐχρησιμοποίει γλῶσσαν ἀνάλο-
 γον πρὸς τὴν ἀξίαν τοῦ Κυρίου.

2. Ἔχοντες αὐτὸ ὑπ' ὄψιν μας ἃς μὴ μένωμεν εἰς
 τὴν ταπεινότητα τῶν λέξεων, ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦτο νὰ θαυ-
 μάζωμεν τὴν ἀνεκφραστον ἀγαθότητα αὐτοῦ, διότι δὲν
 παύει νὰ χρησιμοποιεῖ τόσην συγκατάθασιν, ἐξ αἰτίας τῆς
 ἀδυναμίας τῆς ἰδικῆς μας φύσεως. Ἄλλὰ πρόσεχε πάλιν
 πῶς ὁ δίκαιος αὐτὸς φανερῶνει τὴν εὐγνωμοσύνην του.
 Διότι λέγει· «Ἔστησεν ὁ Ἰακώβ λιθίνην στήλην εἰς τὸν
 τόπον, εἰς τὸν ὁποῖον ὠμίλησε μαζί του ὁ Θεὸς καὶ ἔκαμε
 θυσίαν μὲ οἶνον εἰς αὐτὴν καὶ ἔχυσεν ἐπάνω ἔλαιον καὶ
 ὠνόμασε τὸν τόπον, εἰς τὸν ὁποῖον ὠμίλησεν ὁ Θεὸς μὲ
 αὐτὸν, Βαιθήλ». Σκέψου πῶς ὁ δίκαιος πάντοτε μὲ τὰ
 ὀνόματα τῶν τόπων καθιστᾷ τὴν ἀνάμνησιν αὐτῶν ἄσβυ-
 στον, ὥστε νὰ καθίσταται ὀλοφάνερον καὶ εἰς τὰς ἐπομέ-
 νας γενεὰς τὸ ὄραμα, τὸ ὁποῖον εἶδεν εἰς αὐτὸν τὸν τό-
 πον. «Καὶ ἀφοῦ ἔφυγε», λέγει, «ὁ Ἰακώβ ἔστησε τὴν σκη-
 νὴν του πέραν ἀπὸ τὸν πύργον Γαδὴρ». Πρὸς τὰ ἔμπρὸς
 πάλιν ἀναχωρεῖ ὁ δίκαιος, ἐπειδὴ βιάζεται σιγὰ - σιγὰ νὰ
 φθάσῃ εἰς τὸν τόπον, ὅπου κατοικοῦσεν ὁ Ἰσαάκ. «Ἐπει-
 τα», λέγει, «ὅταν ἐπλησίασε νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν Ἐφραθᾶ,
 ἢ Ραχήλ ἐγέννησε καὶ ὑπέφερε πολὺ κατὰ τὸν τοκετόν.
 Καὶ ἐνῶ εὐρίσκετο εἰς τὸν σκληρὸν ἀγῶνα τῆς γέννας εἶ-
 πεν εἰς αὐτὴν ἢ μαῖα· Νὰ ἔχῃς θάρρος, διότι καὶ αὐτὸς

γὰρ υἱόν. Εἰ γὰρ καὶ διακόπτουσί σε αἱ ὠδῖνες, ἀλλ' ὅμως ἔξεις υἱόν.

'Εγένετο δὲ ἐν τῷ ἀφιέναι αὐτὴν τὴν ψυχὴν, ἀπέθνησκε γάρ, καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ, υἱὸς ὁ-
 5 δύνης μου· ὁ δὲ πατὴρ αὐτοῦ ἐκάλεσεν αὐτὸν Βενιαμίν». 'Εκείνη μὲν ἐκ τοῦ συμβεβηκότος αὐτῇ τὴν προσηγορίαν ἐπιτίθησι τῷ παιδί, ὁ δὲ πατὴρ Βενιαμίν αὐτὸν ἐκάλεσε. Καὶ μετὰ τὸ τεκεῖν, φησὶν, «'Απέθανε, καὶ ἐτάφη ἐν τῇ ὁδῷ 'Εφραθᾶ· αὕτη ἐστὶ
 10 Βηθλεέμ. Καὶ ἔστησεν 'Ιακῶβ στήλην ἐπὶ τοῦ μνημείου». Τὴν ἀθυμίαν τὴν ἐπὶ τῇ τελευτῇ τῆς Ραχὴλ παρεμυθεῖτο ὁ τεχθεὶς, καὶ παρεσκεύαζε πρῶως φέρειν τὸν δίκαιον τὴν ἀποβολὴν τῆς Ραχὴλ. 'Εντεῦθεν λοιπὸν διαδέχεται τοῦ Ρουβὴν ἡ προπέτεια. «Πορευ-
 15 θεὶς γάρ», φησὶν, «ἐκοιμήθη μετὰ Βάλλας τῆς παλλακῆς τοῦ πατρὸς αὐτοῦ· καὶ ἤκουσεν 'Ισραὴλ, καὶ πονηρὸν ἐφάνη ἐναντίον αὐτοῦ». Καὶ γὰρ ἦν παράνομον σφόδρα τὸ γεγονός. Διὰ τοῦτο καὶ μετὰ ταῦτα νομοθετῶν Μωϋσῆς ἀπηγόρευεν υἱὸν καὶ πατέρα τῇ αὐ-
 20 τῇ ἐπιμίγνυσθαι. "Ἴνα γὰρ μὴ ὁδῶ προβαίνοντες συνήθειαν τὸ πρᾶγμα ἐργάσωνται, ὁ νομοθέτης προαναστέλλει, τιμωρία ὑπεύθυνον εἶναι τὸν τοιοῦτον διαγορευόντων. 'Αλλ' ὅμως καὶ οὕτω νῦν πρῶως ἔφερον ὁ 'Ιακῶβ τῇ φυσικῇ φιλοστοργίᾳ νικώμενος. Μετὰ δὲ ταῦ-
 25 τα μέλλων ἐξιέναι τοῦ βίου, στηλιτεύει τὸν παῖδα, ἀνάγραπτον αὐτοῦ τὴν παρανομίαν ποιούμενος, καὶ ἀρώμενος αὐτῷ, ἵνα διὰ τῶν εἰς ἐκεῖνον γεγεννημένων καὶ οἱ εἰς τὸ ἐξῆς σωφρονίζωνται. 'Εντεῦθεν ἡμῖν λοιπὸν ἀπαριθμεῖται τοὺς παῖδας τοῦ 'Ιακῶβ ὁ μακά-
 30 ριος Μωϋσῆς, καὶ διδάσκει ἡμᾶς, ἐξ ὧν διηγεῖται, τοῦ δικαίου τὴν ἀρετὴν.

"Ἴνα γὰρ μὴ νομίσης ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν αὐτὸν τὴν συνουσίαν ποιήσασθαι τὴν πρὸς τὴν Ραχὴλ καὶ τὴν Λείαν καὶ τὰς δύο παιδίσκας, δεικνὺς ὅτι οἰκονο-
 35 μίᾳ τινὶ ὑπηρετούμενος τῆς πρὸς αὐτὰς ὁμιλίας ἠνέσχετο, καὶ ὥστε τὰς δώδεκα φυλάς ἐξ αὐτοῦ τεχθῆ-

σοῦ εἶναι υἱός». Νά μή ἀγωνιᾶς, λέγει, θὰ γεννήσης υἱόν. Διότι ἄν καί σέ βασανίζουν οἱ πόνοι, ὅμως θὰ ἔχῃς υἱόν.

«Καί ἐνῶ παρέδιδε τήν ψυχὴν της, ἐπειδὴ ἀπέθνησεν, ὠνόμασεν αὐτὸν υἱὸν ὀδύνης. Ὁ δὲ πατήρ αὐτοῦ ἐκάλεσεν αὐτὸν Βενιαμίν»¹. Ἐκείνη μὲν δίδει τὸ ὄνομα εἰς τὸν υἱὸν ἀπὸ τὸ γεγονός πού συνέβη εἰς αὐτήν, ὁ δὲ πατήρ ἐκάλεσεν αὐτὸν Βενιαμίν. Καί μετὰ τὴν γέναν, λέγει, «Ἀπέθανεν ἡ Ραχήλ καὶ ἐτάφη εἰς τὴν ὁδὸν Ἐφραθᾶ. Αὕτη εἶναι ἡ Βηθλεέμ. Καί ἔστησεν ὁ Ἰακώβ μίαν στήλην ἐπὶ τοῦ τάφου αὐτῆς». Τὴν λύπην διὰ τὸν θάνατον τῆς Ραχήλ ὀλιγόστευεν ὁ γεννηθεὶς υἱὸς καὶ ἔκαμνε τὸν δίκαιον νὰ ὑποφέρῃ μὲ ἡρεμίαν τὴν ἀπώλειαν τῆς Ραχήλ. Μετὰ ἀπ' αὐτὸ ἀκολουθεῖ ἡ θρασύτης τοῦ Ρουβὴν. Διότι λέγει, «Ἐπῆγε καὶ ἐκοιμήθη μὲ τὴν Βάλλαν τὴν παλλακίδα τοῦ πατρός του. Καὶ ἔμαθεν ὁ Ἰσραὴλ καὶ τὸ ἐθεώρησε πολὺ κακόν. Καθ' ὅσον τὸ γεγονός ἦτο πολὺ παράνομον». Διὰ τοῦτο καὶ μετὰ ἀπ' αὐτὰ ὁ Μωϋσῆς δίδων τοὺς νόμους ἀπηγόρευσε υἱὸς καὶ πατέρας νὰ ἔχουν τὴν ἴδιαν σύζυγον. Διὰ νὰ μή προχωρήσῃ δηλαδὴ τὸ πρᾶγμα καὶ τὸ κάμουν συνήθειαν, προλαμβάνει ὁ νομοθέτης καὶ λέγει, ὅτι εἶναι ὑπεύθυνος τιμωρίας αὐτός πού κάνει κάτι τέτοιο. Ἄλλ' ὅμως καὶ τώρα ἔτσι μὲ πραότητα ὑπέφερεν ὁ Ἰακώβ αὐτὸ ὑπερνικώμενος ἀπὸ τὴν φυσικὴν πατρικὴν φιλοστοργίαν. Μετὰ δὲ ἀπ' αὐτὰ, ὅταν ἐπρόκειτο νὰ ἀποθάνῃ ἐπιπλήττει τὸν υἱὸν του ἀναγράφων τὴν παρανομίαν του καὶ καταρώμενος αὐτόν, ὥστε καὶ οἱ ἐπόμενοι νὰ συνετίζωνται, μὲ ὅσα συνέβησαν εἰς ἐκεῖνον. Ἀπὸ τὸ σημεῖον λοιπὸν αὐτὸ ὁ μακάριος Μωϋσῆς ἀπαριθμεῖ τοὺς υἱοὺς τοῦ Ἰακώβ καὶ διδάσκει εἰς ἡμᾶς, μὲ ὅσα διηγεῖται, τὴν ἀρετὴν τοῦ δικαίου.

Διὰ νὰ μή νομίσης δηλαδὴ, ὅτι ἔτσι ἀπλῶς καὶ χωρὶς λόγον συνεζεύχθη τὴν Ραχήλ καὶ τὴν Λείαν καὶ τὰς δύο δούλας, ἀποδεικνύει, ὅτι ἐξυπηρετῶν κάποιο σχέδιον τοῦ Θεοῦ ἠνέχθη τὴν σύζευξιν μὲ αὐτάς, ὥστε καὶ νὰ γεννηθοῦν ἀπ' αὐτόν αἱ δώδεκα φυλαὶ τοῦ Ἰσραὴλ. Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς ἡ Γραφή δὲν μνημονεύει, ὅτι ἀπέκτησε καὶ ἄλλον

ναι· διά τοι τοῦτο οὐκ ἔτι μνημονύει ἡ Γραφή ὡς ἐ-
 τέρου γενομένου αὐτῷ παιδός, ἵνα μάθῃς, ὅτι οὐχ ἁ-
 πλῶς οὐδὲ εἰκῆ τοῦτο γεγένηται. «Ἦσαν δέ», φησίν,
 «υἱοὶ τοῦ Ἰακώβ δώδεκα». Καὶ διαιρεῖ λοιπὸν τοὺς
 5 τῆς Λείας καὶ τῆς Ραχὴλ καὶ τότε καὶ τοὺς τῶν παι-
 δισκῶν ἀπαριθμεῖται, καὶ φησιν· «Οὗτοι υἱοὶ Ἰακώβ,
 οἱ ἐγένοντο αὐτῷ ἐν τῇ Μεσοποταμίᾳ». Καὶ μὴν ὁ Βε-
 νιαμὴν νῦν ἐτέχθη, ἠνίκα περὶ τὴν Βηθλεὲμ ἔφθασε.
 Τίνος οὖν ἔνεκεν οὕτως εἶπεν ἡ Γραφή, «Οἱ ἐγένον-
 10 το αὐτῷ ἐν τῇ Μεσοποταμίᾳ»; Ἴσως πρὸ τῆς ἐκεῖθεν
 ἐξόδου ἡ Ραχὴλ αὐτὸν συλλαβοῦσα ἐτύγχανε. «Καὶ
 ἦλθε», φησίν, «Ἰακώβ πρὸς Ἰσαὰκ τὸν πατέρα αὐ-
 τοῦ». Σκόπει μοι πάλιν, ἐνταῦθα, πῶς ἐν ἅπασι πλη-
 ροφορεῖν ἐβούλετο τοὺς δικαίους ὁ φιλόανθρωπος Θε-
 15 ὄς. Ἐπειδὴ γὰρ παρεγένετο μετὰ τοσοῦτων ἐτῶν ἀ-
 ριθμὸν ὁ Ἰακώβ πρὸς τὸν πατέρα, καὶ μεγίστη γέγο-
 νεν ἑκατέροις ἡ παράκλησις καὶ τῷ παιδί ἐκ τῆς τοῦ
 πατρὸς θέας, καὶ τῷ πατρὶ θεασαμένῳ τοῦ παιδὸς τὴν
 περιουσίαν, καὶ τὸν χορὸν τῶν ὑπ' αὐτοῦ τεχθέντων.
 20 «Τότε», φησίν, «ἔτελεύτησεν ὁ Ἰσαὰκ πρεσβύ-
 τῆς καὶ πλήρης ἡμερῶν». Εἰ γὰρ ἠνίκα τῆς εὐλογίας
 τὴν κλοπὴν ἐποιεῖτο ὁ Ἰακώβ, «Ἠμβλύθησαν οἱ ὀ-
 φθαλμοὶ αὐτοῦ», φησίν, «ὅθεν καὶ τὰ τῆς ἀπάτης αὐ-
 τῷ προεχώρησεν», ἐννόησον μετὰ τοσοῦτων ἐτῶν ἀρι-
 25 θμόν, ὅπως ἦν γεγηρακώς. «Καὶ ἔθαψαν αὐτόν», φη-
 σίν, «Ἠσαῦ καὶ Ἰακώβ». Ἀλλὰ λοιπὸν τῆς τελευτῆς
 τοῦ πατρὸς γενομένης, «Λαβών», φησί, «τὰς γυναῖ-
 κας αὐτοῦ Ἠσαῦ, καὶ τοὺς υἱοὺς καὶ πάντα τοὺς αὐ-
 τοῦ, καὶ πάντα ὅσα ἐκτήσατο ἐν γῆ Χαναὰν ἐπορεύθη.
 30 Οὐκ ἠδύνατο γάρ, φησίν, ἡ γῆ τῆς παροικήσεως φέ-
 ρειν αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ πλήθους τῶν ὑπαρχόντων. Καὶ
 ᾤκησε λοιπὸν ἐν τῷ ὄρει Σηεῖρ». Καὶ διηγησαμένη ἡ-
 μῖν ἡ θεία Γραφή τοὺς ἐκ τοῦ Ἠσαῦ τεχθέντας καὶ
 τὰ ἔθνη τὰ ὑπ' αὐτοῦ γεγεννημένα, φησί· «Παρώκη-
 35 σε δὲ Ἰακώβ ἐν τῇ γῆ. οὗ παρώκησεν ὁ πατὴρ αὐ-
 τοῦ, ἐν γῆ Χαναάν». Ἀλλ' ἐντεῦθεν λοιπὸν πάλιν δια-

υἰόν, διὰ τὴν μάθησιν δηλαδὴ, ὅτι δὲν ἐγένετο αὐτὸ ἄσκοπα καὶ ὡς ἔτυχεν. «Ἦσαν δέ», λέγει, «οἱ υἱοὶ τοῦ Ἰακώβ δώδεκα». Καὶ χωρίζει εἰς τὸ ἕξῃς τοὺς υἱοὺς τῆς Λείας καὶ τῆς Ραχὴλ καὶ ὕστερα ἀπαριθμεῖ καὶ τοὺς υἱοὺς τῶν ὑπηρετριῶν καὶ λέγει· «Αὐτοὶ εἶναι οἱ υἱοὶ τοῦ Ἰακώβ, οἱ ὅποιοι ἐγεννήθησαν εἰς αὐτὸν εἰς τὴν Μεσοποταμίαν». Καὶ πράγματι ὁ Βενιαμὴν ἐγεννήθη τῶρα ποῦ ἔφθασε πλησίον τῆς Βηθλεέμ. Διατί λοιπὸν εἶπεν ἔτσι ἡ Γραφή, «Οἱ ὅποιοι ἐγεννήθησαν εἰς αὐτὸν εἰς τὴν Μεσοποταμίαν»; Ἴσως διότι ἡ Ραχὴλ εἶχε συλλάβει αὐτὸν πρὶν ἀπὸ τὴν ἀναχώρησιν ἀπ' ἐκεῖ. «Καὶ ἦλθε», λέγει, «ὁ Ἰακώβ πρὸς τὸν πατέρα του τὸν Ἰσαάκ». Σκέψου, παρακαλῶ, πάλιν ἐδῶ πῶς ὁ φιλόφρων ἐπιθυμεῖ νὰ πληροφορηθῇ τοὺς δικαίους διὰ τὸ κάθε τι. Διότι, ὅταν ὁ Ἰακώβ ἦλθεν εἰς τὸν πατέρα του μετὰ ἀπὸ τόσα πολλὰ ἔτη καὶ πολὺ παρηγορήθησαν καὶ οἱ δύο, καὶ ὁ υἱὸς διότι εἶδε τὸν πατέρα, καὶ ὁ πατὴρ διότι εἶδε τὴν παρουσίαν τοῦ υἱοῦ του καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἐξ αὐτοῦ γεννηθέντων.

«Τότε», λέγει, «ἀπέθανεν ὁ Ἰσαάκ γέρον καὶ πλήρης ἡμερῶν». Διότι, ἐὰν τότε, λέγει, ποῦ ὁ Ἰακώβ ἔκλεψε τὴν εὐλογίαν, εἶχον ἐξασθενήσει οἱ ὀφθαλμοὶ του, ὅθεν καὶ ἐπέτυχεν τὴν ἀπάτην, σκέψου μετὰ ἀπὸ τόσα πολλὰ ἔτη, πόσον εἶχε γηράσει. «Καὶ ἔθαψαν αὐτόν», λέγει, ὁ Ἡσαῦ καὶ ὁ Ἰακώβ». Καὶ ὅταν ἀπέθανεν ὁ πατὴρ των, λέγει, «Ὁ Ἡσαῦ ἀφοῦ ἐπῆρε τὰς γυναῖκας του καὶ τοὺς υἱοὺς του καὶ ὅλους τοὺς ἰδικοὺς του καὶ ὅλα, ὅσα ἀπέκτησεν εἰς τὴν Χαναάν, ἀνεχώρησε». Διότι λέγει, «Δὲν ἦτο δυνατόν νὰ χωρέσῃ αὐτοὺς ἡ χώρα τῆς παροικήσεως λόγῳ τοῦ πλήθους τῶν ὑπαρχόντων. Καὶ κατώκησε λοιπὸν ὁ Ἡσαῦ εἰς τὸ ὄρος Σηεῖρ». Καὶ ἀφοῦ ἡ ἀγία Γραφή διηγήθη εἰς ἡμᾶς αὐτοὺς ποῦ ἐγέννησεν ὁ Ἡσαῦ καὶ τὰ ἔθνη, τὰ ὅποια προῆλθον ἀπ' αὐτόν, λέγει· «Ὁ δὲ Ἰακώβ ἔμεινεν εἰς τὴν χώραν, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχε παροικήσει ὁ πατήρ, εἰς τὴν γῆν Χαναάν». Ἀπὸ τὸ σημεῖον ὁμοίως αὐτὸ

δέχεται ἡμᾶς ἑτέρα πραγματεία ἢ κατὰ τὸν θαυμάσιον Ἰωσήφ.

3. Ἄλλ' εἰ βούλεσθε, ἐνταῦθα στήσαντες τὸν λόγον εἰς ἑτέραν ἀρχὴν ταμιευσόμεθα τὴν κατὰ τὸν
 5 παῖδα τοῦ Ἰακώβ ἱστορίαν, ἐκεῖνο παραινέσαντες ὑμῶν τῇ ἀγάπῃ, μετὰ ἀκριβείας προσέχειν τοῖς λεγομένοις, καὶ ἐξ ἑκάστου τῶν ἐν τῇ θείᾳ Γραφῇ κειμένων
 10 μέγιστην καρποῦσθαι τὴν ὠφέλειαν, καὶ μηδὲν ἀπλῶς παρατρέχειν. Θησαυρὸς γὰρ ἐστὶ πνευματικὸς τὰ θεῖα λόγια· καὶ καθάπερ ἀπὸ τοῦ αἰσθητοῦ θησαυροῦ καὶ λίθον ἓνα πολλάκις ὑφελόμενός τις, πολὺν ἑαυτῷ ἐργάζεται τὸν πλοῦτον, οὕτω καὶ ἐνταῦθα αἱ
 15 τῶν δικαίων ἀρεταί, εἰ προσέχειν βουλοίμεθα, τσαύτην ἡμῖν τὴν ὠφέλειαν παρέχειν δυνήσονται, ὡς καὶ πρὸς τὸν ὅμοιον αὐτῶν διεγερθῆναι ζῆλον. Οὕτω γὰρ
 20 δυνησόμεθα καὶ ἡμεῖς τῆς αὐτῆς τοῖς δικαίοις ἀπολαῦσαι παρὰ τοῦ Θεοῦ εὐνοίας. «Οὐδὲ γὰρ προσωπολήπτῃς ἐστὶν ὁ Θεός, ἀλλ' ἐν παντὶ ἔθνει ὁ φοβούμενος αὐτὸν καὶ ἐργαζόμενος δικαιοσύνην, δεκτὸς αὐτῷ ἐστὶν»· ὥστε, εἰ βουλοίμεθα, οὐδὲν τὸ κωλύον τσαύτης ἢ καὶ πλείονος ἡμᾶς ἀπολαῦσαι τῆς ἄνωθεν
 25 ροπῆς. Ἐὰν γὰρ μόνον ἡμᾶς ἴδῃ τὰ παρ' ἑαυτῶν εἰσφέροντας, καὶ τὰ αὐτῷ δοκοῦντα προτιμῶντας τῶν ἀνθρωπίνων, τσαύτην καὶ αὐτὸς ἐπιδείξεται τὴν κηδεμονίαν, ὡς ἐν ἅπασιν ἀχειρώτους ἡμᾶς ἐργάσασθαι. Καὶ γὰρ πολέμιον ἔχομεν διηνεκῆ καὶ ἄσπονδον τὴν πρὸς ἡμᾶς ἔχθραν κεκτημένον.

Διὸ πολλῆς ἡμῖν δεῖ τῆς ἀγρυπνίας, ὥστε περιγενέσθαι αὐτοῦ δυνηθῆναι τῆς μηχανῆς, καὶ ἀνωτέρους
 30 ρους καταστῆναι τῶν τούτου βελῶν. Οὐχ ἑτέρως δὲ περιεσόμεθα, ἢ διὰ τῆς ἀρίστης πολιτείας ἐπισπασθαι δυνηθέντες τὴν ἄνωθεν συμμαχίαν. Ἀρίστη δὲ ἐστὶ πολιτεία βίος καθαρὸς. Τοῦτο γὰρ ὁ θεμέλιος καὶ ἡ κρηπίς τῆς ἀρετῆς· ὁ γὰρ τοῦτον ἀσφαλῶς κα-

συνεχίζει ἄλλη διήγησις, ἢ σχετικὴ μὲ τὸν ἀξιοθαύμαστον Ἰωσήφ.

3. Ἄλλ' ἐὰν θέλετε, ἄς σταματήσωμεν ἐδῶ τὴν ὀμιλίαν καὶ ἄς φυλάξωμεν δι' ἄλλην φοράν νὰ ἀρχίσωμεν τὴν ἱστορίαν τὴν σχετικὴν μὲ τὸν υἱὸν τοῦ Ἰακώβ, ἀφοῦ συμβουλευσώμεν ἐκεῖνο εἰς τὴν ἀγάπην σας, νὰ προσέχετε δηλαδὴ πολὺ εἰς ὅσα λέγονται καὶ νὰ κερδίζετε τὴν μεγαλυτέραν ὠφέλειαν ἀπὸ κάθε τι, τὸ ὁποῖον εὕρισκεται εἰς τὴν ἀγίαν Γραφήν, καὶ νὰ μὴ προσπερνᾶτε τίποτε χωρὶς προσοχὴν. Διότι τὰ θεῖα λόγια εἶναι θησαυρὸς πνευματικός. Καὶ ὅπως ἀκριβῶς ἀπὸ τοὺς ὑλικοὺς γίνεται κανεὶς πολὺ πλούσιος, ἐὰν πάρῃ ἔστω καὶ ἓνα λίθον, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ ἐδῶ αἱ ἀρεταὶ τῶν δικαίων, ἐὰν θέλωμεν νὰ προσέξωμεν, θὰ ἠμπορέσουν νὰ μᾶς παράσχουν τόσῃν πολλὴν ὠφέλειαν, ὥστε νὰ μᾶς κάνουν νὰ ἔχωμεν τὸν ἴδιον ζῆλον μὲ αὐτοὺς. Καθ' ὅτι ἔτσι θὰ ἠμπορέσωμεν καὶ ἡμεῖς νὰ ἀπολαύσωμεν τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, ὅπως ἀπολαμβάνουν αὐτὴν καὶ οἱ δίκαιοι. «Διότι ὁ Θεὸς δὲν εἶναι προσωπολήπτης, ἀλλ' εἰς κάθε ἔθνος αὐτός, ὁ ὁποῖος φοβεῖται τὸν Θεὸν καὶ ἐργάζεται τὴν δικαιοσύνην, γίνεται δεκτὸς ἀπ' αὐτόν»². Ὡστε, ἐὰν ἐπιθυμοῦμεν, δὲν ὑπάρχει τίποτε ποῦ νὰ ἐμποδίσῃ νὰ ἀπολαύσωμεν καὶ ἡμεῖς τὴν ἴδιαν ἢ καὶ περισσοτέραν θεϊκὴν βοήθειαν. Διότι, ἐὰν μόνον ἰδῆ ἡμᾶς νὰ κάνωμεν ὅ,τι ἠμποροῦμεν καὶ νὰ προτιμῶμεν ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα αὐτὰ τὰ ὁποῖα φαίνονται καλὰ εἰς αὐτόν, τόσῃν φροντίδα θὰ ἐπιδείξῃ καὶ αὐτὸς ὥστε νὰ μᾶς κάμῃ ἀκατανικήτους εἰς ὅλα. Καθ' ὅσον ἔχομεν ἐχθρόν, ὁ ὁποῖος ἔχει πρὸς ἡμᾶς διαρκῆ καὶ ἀδιάλλακτον ἔχθραν.

Διὰ τοῦτο χρειάζεται νὰ ἀγρυπνῶμεν πολὺ, ὥστε νὰ ἠμπορέσωμεν νὰ καταστείλωμεν τὰ τεχνάσματά του καὶ νὰ γίνωμεν ἀνώτεροι ἀπὸ τὰ βέλη του. Δὲν θὰ νικήσωμεν δὲ κατ' ἄλλον τρόπον παρὰ μόνον ἐὰν μὲ τὴν ἀρίστην διαγωγὴν μας ἠμπορέσωμεν νὰ προσελκύσωμεν τὴν ἄνωθεν βοήθειαν. Καὶ ἡ ἀρίστη διαγωγή εἶναι ὁ καθαρὸς βίος. Καθ' ὅσον αὐτὸ εἶναι ὁ θεμέλιος λίθος καὶ ἡ βάση

ταβαλλόμενος εὐκολώτερον τῶν ἄλλων ἀπάντων περιέσεται· οὔτε γὰρ χρημάτων ἐπιθυμία τοῦ τοιούτου περιγενήσεται, οὔτε δόξης ἔρως, οὔτε βασκανία, οὔτε ἕτερόν τι τῶν παθῶν. Καὶ πῶς, ἐγὼ λέγω. "Οταν γάρ τις καιρὸν ἔχη τὸ συνειδός, καὶ παντὸς ῥύπου ἀπηλλαγμένον, δυνήσεται καὶ τὸν ἀπάντων Δεσπότην ἔνοικον ἔχειν. «Μακάριοι γὰρ οἱ καθαροί», φησί, «τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὄψονται». "Οταν δὲ ἐκεῖνον ἔνοικον ἔχειν καταξιωθῆ, ὡς ἀπλῶς καὶ εἰκῆ τὸ σῶμα περικείμενος, οὔτω λοιπὸν διακίεσεται καὶ πάντων τῶν ἀνθρωπίνων πολλὴν ἐπιδείξεται τὴν ὑπεροψίαν. "Απαντα γὰρ τὰ ὁρώμενα σκιὰ καὶ ὄναρ τῷ τοιούτῳ φανεῖται, καὶ καθάπερ ἐν τῷ οὐρανῷ τὸ πολίτευμα ἔχων, οὔτως οὐδενὸς τῶν παρόντων ἐπιθυμήσει. Τοιοῦτος ἦν Παῦλος ὁ τῆς οἰκουμένης διδάσκαλος· διὸ καὶ ἔβόα λέγων· «Ἡ δοκιμὴν ζητεῖτε τοῦ ἐν ἐμοὶ λαλοῦντος Χριστοῦ;». Καὶ πάλιν, «Ζῶ δέ, οὐκ ἔτι ἐγώ, ζῆ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός». Καὶ πάλιν· «Ὁ δὲ νῦν ζῶ ἐν σαρκί, ἐν πίστει ζῶ». Εἰδες ἄνδρα σῶμα περικείμενον, καὶ ὡς ἐν ἄσωμάτῳ λήξει αὐτὸν τυγχάνοντα, οὔτω πάντα φθεγγόμενον;

4. Τοῦτον ἅπαντες ζηλώσωμεν, καὶ νεκρώσωμεν ἡμῶν τὰ μέλη τῆς σαρκός, καὶ πρὸς τὴν ἁμαρτίαν ἀνενέργητα αὐτὰ ἐργασώμεθα· οὔτω γὰρ μάλιστα αὐτὰ δυνησόμεθα παραστῆσαι τῷ Θεῷ θυσίαν εὐάρεστον. Εἶδες τὸ καινὸν καὶ παράδοξον τῆς θυσίας ταύτης; "Οταν νεκρὰ γένηται τὰ μέλη, τότε μᾶλλον εὐπρόσδεκτα τῇ θυσίᾳ γίνεται. Τίνος ἕνεκεν καὶ διὰ τί; Ἐπειδὴ πνευματικὴ ἐστὶν ἡ θυσία, καὶ οὐδὲν αἰσθητὸν ἔχει. Ἐπὶ μὲν γὰρ τῆς θυσίας τῆς αἰσθητῆς οὐ μόνον τὸ νεκρὸν ἐστὶν ἀπόβλητον, ἀλλὰ καὶ τὸ ζῶν, εἰλώβην τινὰ ἔχει, οὐδὲ τοῦτο εἰς θυσίαν δεκτὸν ἂν γένοιτό ποτε. Καὶ τοῦτο ἐξ ἀρχῆς ἐνομοθετεῖτο οὐχ ἄ-

3. Ματθ. 5, 8.

4. Β' Κορινθ. 13, 3.

5. Γαλ. 2, 20.

τῆς ἀρετῆς καὶ αὐτὸς ποῦ θεμελιώνει αὐτὸν μὲ ἀσφάλειαν, θὰ ἠμπορέσῃ νὰ ἐπικρατήσῃ εὐκολώτερον ἀπ' ὅλους τοὺς ἄλλους, διότι οὔτε ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν τῶν χρημάτων θὰ νικηθῇ αὐτός, οὔτε ἀπὸ τὴν ἀγάπην τῆς δόξης, οὔτε ἀπὸ τὸν φθόνον, οὔτε ἀπὸ κάποιο ἄλλο πάθος. Καὶ πῶς, θὰ σᾶς τὸ εἰπῶ ἐγώ. Διότι, ὅταν κάποιος ἔχῃ καθαρὰν τὴν συνείδησιν καὶ ἀπηλλαγμένην ἀπὸ κάθε ρύπον, θὰ ἠμπορέσῃ νὰ ἔχῃ μέσα του καὶ τὸν Κύριον τοῦ παντός. Διότι λέγε· «Μακάριοι αὐτοὶ, οἱ ὁποῖοι ἔχουν καθαρὰν τὴν καρδίαν των, διότι αὐτοὶ θὰ ἴδοῦν τὸν Θεόν»³. Καὶ ὅταν ἀξιωθῇ κανεὶς νὰ ἔχῃ μέσα του ἐκεῖνον, ὡσὰν νὰ φορῇ κατὰ κάποιον τρόπον τὸ σῶμα του, θὰ συμπεριφέρεται ἔται καὶ θὰ δείξῃ πολλὴν περιφρόνησιν διὰ τὰ ἀνθρώπινα. Καθ' ὅσον ὅλα, ὅσα βλέπονται, θὰ φαίνωνται εἰς αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον σκιά καὶ ὄνειρον καὶ δὲν θὰ ἐπιθυμήσῃ τίποτε ἀπὸ τὰ παρόντα, ὡσὰν νὰ εἶναι πολίτης τῶν οὐρανῶν. Τέτοιος ἦτο ὁ Παῦλος, ὁ διδάσκαλος τῆς οἰκουμένης· διὰ τοῦτο ἐφώναζε καὶ ἔλεγε· «Ἦ Ζητεῖτε νὰ δοκιμάσετε τὸν Χριστόν, ὁ ὁποῖος ὁμιλεῖ μέσα μου;»⁴. Καὶ πάλιν· «Δὲν ζῶ πλέον ἐγώ, ἀλλὰ ζῆ μέσα μου ὁ Χριστός»⁵. Καὶ πάλιν ἄλλοῦ· «Αὐτὴν τὴν ζωὴν, τὴν ὁποίαν ζῶ μέσα εἰς τὸ σῶμά μου τώρα, τὴν ζῶ μὲ τὴν πίστιν». Εἶδες ἄνδρα, ὁ ὁποῖος περιβάλλεται μὲ σῶμα καὶ νὰ ὁμιλῇ ἔτσι δι' ὅλα, ὡσὰν νὰ ἔχῃ γίνῃ ἀσώματος;

4. Αὐτὸν ὡς ζηλεύσωμεν ὅλοι καὶ ὡς νεκρώσωμεν τὰ μέλη τῆς σαρκὸς καὶ ὡς κάνωμεν αὐτὰ ἀδύνατα εἰς τὸ νὰ κάνουν τὴν ἁμαρτίαν, διότι μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον κατ' ἐξοχὴν θὰ ἠμπορέσωμεν νὰ τὰ παρουσιάσωμεν εἰς τὸν Θεὸν ὡς εὐάρεστον θυσίαν. Εἶδες τὸ καινούριον καὶ παράδοξον αὐτῆς τῆς θυσίας; Ὅταν νεκρωθοῦν τὰ μέλη, τότε γίνονται περισσότερο εὐπρόσδεκτα εἰς τὴν θυσίαν. Διὰ ποῖον λόγον καὶ διατί; Ἐπειδὴ ἡ θυσία εἶναι πνευματικὴ καὶ δὲν ἔχει τίποτε τὸ αἰσθητόν. Διότι εἰς τὴν ὑλικὴν θυσίαν ὄχι μόνον τὸ νεκρὸν εἶναι ἀπόβλητον, ἀλλὰ καὶ τὸ ζωντανόν, ἐὰν ἔχῃ κάποιο ἐλάττωμα, οὔτε αὐτὸ θὰ ἦτο δυνατόν νὰ γίνῃ ποτὲ δεκτόν εἰς θυσίαν. Καὶ αὐτὸ εἶχε

πλῶς, ἀλλ' ἵνα διὰ τῆς τῶν ἀλόγων παρατηρήσεως
κατὰ μικρὸν ἐναχθῶμεν μετὰ τῆς τοσαύτης φυλακῆς
τὴν πνευματικὴν ταύτην καὶ λογικὴν θυσίαν προσά-
γειν. Ὁ γὰρ ἐστὶν ἐκεῖ λώβη, καὶ τὸ ὠτότμητον καὶ
5 κολοβόκερκον, τοῦτο ἐνταῦθα πονηρία, ἐπιθυμία, ἀσέλ-
γεια, χρημάτων ἔρως καὶ πᾶσα ἁμαρτία· καὶ ὅπερ ἐ-
στὶν ἐκεῖ τὸ ὑγιές, καὶ τὸ πάντη μώμου ἀπηλλαγμέ-
νον, τοῦτο ἐνταῦθα τὸ νεκρὸν τῷ κόσμῳ πάντη γεγο-
νότα οὕτω πρὸς τὴν θυσίαν τὴν πνευματικὴν ἐπιτήδει-
10 ον ἑαυτὸν καταστήσει.

Ταῦτα μὴ ἀπλῶς παρατρέχωμεν, ἀλλ' ἐμπηγνύν-
τες αὐτὰ τῇ ἑαυτῶν διανοίᾳ, σπουδᾶσωμεν μὴ ἐλάτ-
τους ὀφθῆναι τῶν Ἰουδαίων τῶν ἐν τῇ σκιᾷ τοσαύ-
την ἐπιδεικνυμένων παρατήρησιν. Ὡσπερ γὰρ ἐκεῖ-
15 νοι ἔτι τῷ λύχνῳ παρακαθήμενοι τοσαύτην ἐποιοῦντο
τὴν φυλακὴν, οὕτως ἡμεῖς, ἐπειδὴ ὑπὸ τοῦ ἡλίου τῆς
δικαιοσύνης καταυγασθῆναι κατηξιώθημεν, καὶ τὴν
σκιὰν καταλιπόντες πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἐχειραγωγή-
θημεν, τὴν ὁμοίαν φυλακὴν ἐπιδειξώμεθα περὶ τὴν
20 πνευματικὴν ταύτην θυσίαν. Καὶ μηδὲ τὰ μικρὰ ἁ-
μαρτήματα νομιζόμενα ἀπλῶς παρατρέχωμεν, ἀλλὰ
καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἑαυτοὺς εὐθύνας ἀπαιτῶμεν
καὶ ρημάτων καὶ βλεμμάτων, καὶ δίκας ἑαυτοὺς εἰσ-
πραττώμεθα, ἵνα τῆς ἐκεῖθεν κολάσεως ἑαυτοὺς ἐλευ-
25 θερώσωμεν. Διὰ γὰρ τοῦτο καὶ Παῦλός φησιν· «Εἰ
γὰρ ἑαυτοὺς ἐκρίνομεν, οὐκ ἂν ἐκρινόμεθα». Ὡστε,
ἐὰν ἑαυτοὺς ἐνταῦθα κατακρίνωμεν ἐπὶ τοῖς καθ' ἑ-
κάστην ἡμέραν ὑφ' ἡμῶν ἁμαρτανομένοις, ὑποτεμνό-
μεθα τῆς ἐκεῖ κρίσεως τὴν σφοδρότητα. Εἰ δὲ ραθυ-
30 μήσαιμεν, «Κρινόμενοι», φησὶν, «ὑπὸ Κυρίου παιδευ-
όμεθα».

Προλαβόντες τοίνυν ἑαυτοὺς καταδικάσωμεν με-

6. Α' Κορ. 11, 31.

7. Α' Κορ. 11, 31.

νομοθετηθῆ ἐξ ἀρχῆς, ὄχι χωρὶς λόγον, ἀλλὰ διὰ νὰ ὀδηγηθῶμεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον μὲ τὴν παρατήρησιν τῶν ἀλόγων ζώων νὰ προσφέρωμεν μὲ τόσον μεγάλην προσοχὴν τὴν πνευματικὴν καὶ λογικὴν θυσίαν. Διότι αὐτὸ πού ἦτο ἐκεῖ τὸ ἀκρωτηριασμένον καὶ εἶχε κομμένο τὸ αὐτὶ καὶ ἦτο κολοβὸν εἰς τὴν οὐράν, αὐτὸ εἶναι ἐδῶ ἡ πονηρία, ἡ ἐπιθυμία, ἡ ἀσέλγεια, ἡ ὑπερβολικὴ ἀγάπη χρημάτων καὶ κάθε ἁμαρτία. Καὶ αὐτὸ πού ἦτο ἐκεῖ τὸ ὑγιές καὶ ἀπηλλαγμένον ἐντελῶς ἀπὸ κάθε ἐλάττωμα, αὐτὸ εἶναι ἐδῶ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἐγένεν ἐντελῶς νεκρὸν διὰ τὸν κόσμον καὶ ἔτσι ἔκαμε τὸν ἑαυτὸν του κατάλληλον διὰ τὴν πνευματικὴν θυσίαν.

Αὐτὰ ἄς μὴ τὰ παρατρέχωμεν χωρὶς προσοχὴν, ἀλλ', ἀφοῦ βάλωμεν αὐτὰ καλὰ εἰς τὸν νοῦν μας, νὰ φροντίσωμεν νὰ μὴ φανῶμεν κατώτεροι τῶν Ἰουδαίων, οἱ ὁποῖοι, ἂν καὶ εὐρίσκοντο εἰς τὴν σκιάν, ἀφοῦ δὲν εἶχον τὸ ἀληθινὸν φῶς, ὅμως ἐφήρμοζον δι' αὐτὸ τόσον μεγάλην διάκρισιν. Διότι, ὅπως ἀκριβῶς ἐκεῖνοι ἐπαγρυπνοῦσαν τόσον πολὺ, ἂν καὶ ἐφωτίζοντο ἀπὸ τὸν λύχνον, ἔτσι καὶ ἡμεῖς, ἐπειδὴ ἠξιώθημεν νὰ καταφωτισθῶμεν ἀπὸ τὸν ἥλιον τῆς δικαιοσύνης καὶ ἐπειδὴ ὠδηγήθημεν εἰς τὴν ἀληθειαν, ἀφοῦ ἀφήσαμεν τὴν σκιάν, νὰ ἐπιδείξωμεν τὴν ἰδίαν προσοχὴν διὰ τὴν πνευματικὴν αὐτὴν θυσίαν. Καὶ νὰ μὴ παρατρέχωμεν χωρὶς προσοχὴν οὔτε τὰ θεωρούμενα μικρὰ ἁμαρτήματα, ἀλλὰ νὰ ζητῶμεν καθημερινῶς εὐθύναν ἀπὸ τοὺς ἑαυτοὺς μας καὶ διὰ τοὺς λόγους καὶ διὰ τὰ βλεπόμενα καὶ νὰ τιμωροῦμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας, διὰ νὰ ἀπαλλαχθῶμεν ἀπὸ τὴν μέλλουσαν τιμωρίαν. Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς καὶ ὁ Παῦλος λέγει· «Διότι ἐὰν ἐκρίνομεν τοὺς ἑαυτοὺς μας, δὲν θὰ ἐκρινόμεθα ἀπὸ τὸν Θεόν»⁶. Ὡστε, ἐὰν κατακρίνωμεν ἐδῶ τοὺς ἑαυτοὺς μας, δι' ὅσα ἁμαρτάνομεν κάθε ἡμέραν, θὰ ἐλαττώσωμεν τὴν σφοδρότητα τῆς ἐκεῖ τιμωρίας. Ἐὰν ὅμως συμβῆ νὰ ἀδιαφορήσωμεν, λέγει, «κατακρινόμεθα ἀπὸ τὸν Κύριον, τιμωρούμεθα παιδαγωγικῶς»⁷.

Ἄς προλάβωμεν λοιπὸν καὶ ἄς καταδικάσωμεν τοὺς

τὰ πολλῆς τῆς εὐγνωμοσύνης, καὶ μηδενὸς εἰδότης τὸ
δικαστήριον τοῦ συνειδότης καθίσαντες, οὕτω βασανί-
νίσωμεν ἑαυτῶν τοὺς λογισμοὺς, καὶ ὀρθὴν τὴν κρί-
σιν ἐκφέρωμεν, ἵνα τὸν ἐπηρτημένον φόβον δεδοικῶς
5 ὁ λογισμὸς μηκέτι ἀνέχεται ὑποσύρεσθαι, ἀλλὰ τὴν ὀρ-
μὴν ἀναχαιτίζη, καὶ τὸν ἀκοίμητον ἐκεῖνον ὀφθαλμὸν
προορώμενος ἀποτειχίζη τῷ διαβόλῳ τὴν εἴσοδον. "Ο-
τι γὰρ ἀπὸ ραθυμίας ἅπαντα ὑπομένομεν, αὐτὴ βοᾷ
τῶν πραγμάτων ἢ πείρα. "Ωστε γὰρ ἔαν μικρὸν διε-
10 γερθῆναι βουληθῶμεν, καθάπερ κονιορτὸν οὕτω τού-
του τὰς ἐπιβουλάς ἀποτιναξόμεθα, οὕτως ἐπειδὴν πο-
τε ὑποσκελισθῶμεν, οὐ παρὰ τὴν ἐκείνου τυρρανίδα
τοῦτο ὑπομένομεν, ἀλλὰ παρὰ τὴν ραθυμίαν τὴν ἡ-
μετέραν. Οὐδὲ γὰρ βία ἡμῶν περιγίνεται καὶ ἀνάγκη,
15 ἀλλ' ἀπάτη μόνον. Τοῦ δὲ μὴ ἀπατηθῆναι, εἰ θελήσο-
μεν μικρὸν διεγερθῆναι καὶ νῆψαι, ἡμεῖς κύριοι οὐκ
ἐπειδὴ καθ' ἑαυτοὺς τοσαύτην ἔχομεν τὴν ἰσχύν, ἀλλ'
ἐπειδὴ τότε καὶ τῆς ἄνωθεν ἀξιούμεθα ροπῆς. "Οταν
γὰρ τὰ παρ' ἑαυτῶν ἐπιδειξώμεθα, καὶ τὰ παρὰ τοῦ
20 Δεσπότης πάντως ἔπεται.

Νήψωμεν οὖν, παρακαλῶ, καὶ εἰδότες τοῦ πονη-
ροῦ τὰς μηχανάς, διηνεκῶς γρηγορῶμεν, καὶ τὸν Θε-
ὸν παρακαλῶμεν συνεφάπασθαι ἡμῖν τῆς πρὸς αὐτὸν
πάλης. Οὕτω γὰρ καὶ ἡμεῖς ἀχείρωτοι γενησόμεθα,
25 καὶ τὰς ἐκείνου διαφευξόμεθα μηχανάς, καὶ τῆς πα-
ρὰ τοῦ Θεοῦ ροπῆς ἀπολαύσομεν, καὶ τῶν αἰωνίων ἐ-
πιτευξόμεθα ἀγαθῶν, ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυ-
χεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰη-
σοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ, ἅμα τῷ ἁγίῳ Πνεύ-
30 ματι δόξα, κράτος, τιμὴ, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς
αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ἑαυτοὺς μας μὲ πολλήν εὐγνωμοσύνην, καὶ χωρὶς νὰ γνωρίζη κανεὶς, ἀφοῦ καθίσωμεν εἰς τὸ δικαστήριον τῆς συνειδήσεως, ἔτσι ἄς ἐξετάσωμεν τὰς σκέψεις μας καὶ ἄς κρίνωμεν σωστά, ὥστε φοβουμένη ἡ σκέψις μας διὰ τὴν τιμωρίαν, ἡ ὁποία ἐπικρέμαται, νὰ μὴ ἀνέχεται νὰ σύρεται κάτω ποτὲ πλέον, ἀλλὰ νὰ ἀναχαιτίζη τὴν ὀρμὴν καὶ ἀφοῦ βλέπει συνεχῶς πρὸς τὸν ἀκοίμητον ἐκεῖνον ὀφθαλμὸν νὰ κλείη ὡσάν μὲ τεῖχος τὴν εἴσοδον εἰς τὸν διάβολον. Διότι τὸ ὅτι ὑποφέρομεν τὰ πάντα ἀπὸ τὴν ἀδιαφορίαν, μᾶς τὸ φωνάζει δυνατὰ ἡ πείρα τῶν πραγμάτων. Ὅπως ἀκριβῶς δηλαδή, ἐὰν θελήσωμεν ὀλίγον νὰ σηκωθῶμεν πνευματικὰ θὰ ἀποτινάξωμεν τότε ὡσάν σκόνην τὰς ἐπιβουλὰς τοῦ διαβόλου, ἔτσι ἐὰν κάποτε ὑποχωρήσωμεν, δὲν παθαίνομεν αὐτὸ ἀπὸ τὴν δύναμιν ἐκείνου, ἀλλ' ἀπὸ τὴν ἰδικὴν μας ἀδιαφορίαν. Καθ' ὅσον δὲν μᾶς νικᾷ διὰ τῆς βίας καὶ ἀναγκαίως, ἀλλὰ μόνον διὰ τῆς ἀπάτης. Τὸ νὰ μὴ ἐξαπατηθῶμεν εἴμεθα ἡμεῖς κύριοι, ἐὰν θελήσωμεν ὀλίγον νὰ εἴμεθα ἄγρυπνοι καὶ νηφάλιοι. Ὅχι ἐπειδὴ ἔχομεν τόσην δύναμιν μόνοι μας, ἀλλ' ἐπειδὴ τότε ἀξιωνόμεθα νὰ ἔχωμεν καὶ τὴν ἄνωθεν βοήθειαν. Διότι ὅταν καταβάλωμεν, ὅ,τι ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἡμᾶς, τότε ἀκολουθεῖ ὅπωςδήποτε καὶ ἡ βοήθεια τοῦ Κυρίου.

Ἄς εἴμεθα λοιπόν, παρακαλῶ, προσεκτικοὶ καί, ἀφοῦ γνωρίζομεν τὰ τεχνάσματα τοῦ πονηροῦ, νὰ εἴμεθα πάντοτε ἐπάγρυπνοι καὶ νὰ παρακαλῶμεν τὸν Θεὸν νὰ εἶναι μὲ τὸ μέρος μας κατὰ τὴν πάλην μας ἐναντίον ἐκείνου. Διότι ἔτσι θὰ γίνωμεν καὶ ἡμεῖς ἀκατανίκητοι καὶ θὰ ἀποφύγωμεν τὰ τεχνάσματα ἐκείνου καὶ θὰ ἀπολαύσωμεν τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ καὶ θὰ κερδίσωμεν τὰ αἰώνια ἀγαθὰ, τὰ ὁποῖα εὐχομαι ὅλοι ἡμεῖς νὰ ἐπιτύχωμεν μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα καὶ συγχρόνως εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει ἡ δόξα, ἡ δύναμις καὶ ἡ τιμὴ, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ὍΜΙΛΙΑ ΞΑ΄

(Γέν. 37, 2 — 37, 36)

«Αὐται δὲ αἱ γενέσεις Ἰακώβ· Ἰωσήφ δεκαε-
πτὰ ἐτῶν ἦν ποιμαίνων μετὰ τῶν ἀδελφῶν αὐ-
5 τοῦ τὰ πρόβατα».

1 Πάλιν ἐπὶ τὴν συνήθη τράπεζαν ὑμᾶς ἀγαγεῖν
βούλομαι, καὶ τῆς ἀκολουθίας τῶν πρώην ἡμῖν εἰρη-
μένων λαβόμενος, ἐκ τῶν πρόσφατον ἀναγνωσθέντων
τὴν ἐστίασιν ὑμῖν παραθεῖναι ταύτην τὴν πνευματι-
10 κήν. Ἰκανὰ γὰρ τὰ σήμερον ἀναγνωσθέντα διδάξαι
πάντας ἡμᾶς, ὅση τῆς βασκανίας ἐστὶν ἡ λύμη, καὶ
ὅπως τὸ ὀλέθριον τοῦτο πάθος τὸ τοῦ φθόνου καὶ μέ-
χρι τῆς συγγενείας αὐτῆς ἐκταθὲν τὴν οἰκείαν ἰσχὺν
ἐπεδείξατο. Ἄλλ' ἵνα δόξη κατὰ ἀκολουθίαν ὁ λόγος
15 προῖέναι, ἀναγκαῖον αὐτῆς ἄψασθαι τῆς ἀρχῆς τοῦ
ἀναγνώσματος. «Αὐται δέ», φησὶν, «αἱ γενέσεις Ἰα-
κώβ». Ὅρα τὸν θαυμαστὸν τοῦτον προφήτην, ὅπως
ἐπαγγειλάμενος ἡμῖν διηγείσθαι τοῦ Ἰακώβ τὴν γε-
νεαλογία, εὐθέως ἐπὶ τὴν ἱστορίαν τοῦ παιδὸς ἀνέ-
20 δραμε· καὶ εἰπὼν, «Αὐται αἱ γενέσεις Ἰακώβ», καὶ
καταλιπὼν διηγείσθαι ἡμῖν ἀκολούθως τοὺς τε ἐξ
αὐτοῦ τεχθέντας, τοὺς τε ἐξ ἐκείνων πάλιν γεννω-
μένους (καθάπερ καὶ ἐπὶ τοῦ Ἡσαῦ τοῦτο πεποίη-
κεν), ἐπὶ τὸν Ἰωσήφ εὐθέως ἔσπυσε, τὸν νέον, τὸν
25 πάντων τῶν ἀδελφῶν, ὡς εἰπῖν, ἔσχατον, καὶ φησιν·
«Ἰωσήφ δεκαεπτὰ ἐτῶν ἦν ποιμαίνων μετὰ τῶν ἀ-
δελφῶν αὐτοῦ τὰ πρόβατα».

Τίνος ἕνεκεν καὶ τῶν ἐτῶν τὸν ἀριθμὸν ἡμῖν ση-
μαίνει; Ἴνα μάθῃς ὡς οὐδὲν ἡ νεότης κώλυμα γίνε-
30 ται πρὸς ἀρετὴν, καὶ ἵνα ἐκ περιουσίας γνῶς καὶ τοῦ
νέου τὴν πρὸς τὸν πατέρα ὑπακοήν, καὶ τὴν πρὸς τοὺς
ἀδελφοὺς ὁμόνοιαν, καὶ κείνων τὸ ἀνήμερον· καὶ πῶς
οὐδὲ πρὸς τὸν οὕτω περὶ αὐτοὺς διακείμενον, καὶ ἀ-

Ο Μ Ι Λ Ι Α Ξ Α '

(Γέν. 37, 2 – 37, 36)

«Αὐτή εἶναι ἡ γενεαλογία τοῦ Ἰακώβ. Ὁ Ἰωσήφ δὲ εἰς ἡλικίαν δέκα ἑπτὰ ἐτῶν ἐποίμαινε τὰ πρόβατα μαζί με τοὺς ἀδελφούς του».

1. Πάλιν ἐπιθυμῶ νὰ σᾶς ὀδηγήσω εἰς τὴν συνηθισμένην πνευματικὴν τράπεζαν καί, ἀφοῦ συνεχίσω αὐτά, τὰ ὁποῖα προηγουμένως εἶπα εἰς σᾶς, νὰ σᾶς παραθέσω αὐτὴν τὴν πνευματικὴν τροφήν, ἐξ ὧσων προσφάτως σᾶς ἀνέγνωσα. Διότι αὐτά, τὰ ὁποῖα ἀνεγνώσαμεν σήμερον, εἶναι ἀρκετὰ νὰ διδάξουν ὅλους ἡμᾶς, πόση εἶναι ἡ βλάβη τοῦ φθόνου καί πῶς τὸ ὀλέθριον τοῦτο πάθος τοῦ φθόνου ἐπεκταθὲν καί μεταξὺ συγγενῶν ἔδειξε τὴν δυνάμιν του. Ἄλλὰ διὰ νὰ φανῇ ἡ συνέχεια τοῦ λόγου εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀρχίσωμεν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τοῦ ἀναγνώσματος. «Αὐτὴ εἶναι ἡ γενεαλογία τοῦ Ἰακώβ», καί ἀφοῦ ἄφησε νὰ μᾶς διηγηθῇ εἰς τὴν συνέχειαν καί τοὺς ὑπ' αὐτοῦ γεννηθέντας καί ἐκείνους πάλιν, οἱ ὁποῖοι ἐγεννήθησαν ὑπ' αὐτῶν, (ὅπως ἔκαμε τοῦτο καί σχετικὰ μετὸν Ἡσαῦ), ἔσπευσεν ἀμέσως εἰς τὸν Ἰωσήφ, τὸν πιὸ μικρόν, τὸν τελευταῖον ἀπ' ὅλους τοὺς ἀδελφούς, ὅπως θὰ ἐλέγομεν, καί λέγει· «Ὁ Ἰωσήφ δὲ εἰς ἡλικίαν δέκα ἑπτὰ ἐτῶν ἐποίμαινε τὰ πρόβατα μαζί με τοὺς ἀδελφούς του».

Διὰ ποῖον λόγον μᾶς φανερῶνει καί τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐτῶν; Διὰ νὰ μάθης, ὅτι ἡ νεότης δὲν εἶναι καθόλου ἐμπόδιον διὰ τὴν ἀρετὴν καί διὰ νὰ μάθης περισσότερον καί τὴν ὑπακοὴν τοῦ νέου πρὸς τὸν πατέρα, καί τὴν ἀγάπην πρὸς τοὺς ἀδελφούς, καί ἐκείνων τὴν κακὴν διάθεσιν. Καί πῶς, ἐνῶ αὐτὸς εἶχε τοιαύτας διαθέσεις πρὸς αὐτοὺς καί ὡς ἐκ τῆς ἡλικίας του ἠμποροῦσε νὰ προσελκύσῃ

πὸ τῆς ἡλικίας αὐτῆς εἰς συμπάθειαν αὐτοὺς ἐφελ-
 κύσασθαι δυνάμενον παραφυλάξασθαι τὴν ἀγάπην ἢ
 βουλήθησαν. Ἄλλ' ἐξ αὐτῶν τῶν προοιμίῳν ὁρῶντες
 καὶ τοῦ παιδὸς τὸ πρὸς τὴν ἀρετὴν ἐπιρρεπές, καὶ
 5 τοῦ πατρὸς τὴν περὶ αὐτὸν εὐνοίαν, εἰς τὴν κατ' αὐ-
 τοῦ βασκανίαν διηγείροντο. Ἰακώβος γὰρ Ἰωσήφ
 νόγον πονηρὸν πρὸς Ἰσραὴλ τὸν πατέρα αὐτῶν».

Ὅρα κακίας ὑπερβολὴν, καὶ τὴν τοῦ πατρὸς ἀγάπην
 διασαλεῦσαι ἐπεχείρουν, καὶ τὰ μὴ ὄντα πλάττονται
 10 κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ, τοσοῦτο μόνον ἀνύοντες, ὅσον τὸν
 οἰκεῖον φθόνον κατάδηλον ποιῆσαι. Καὶ ἵνα μάθῃς, ὅ-
 τι τοῦτο μόνον ἐκέρδαινον, τὸ φανερὰν ἑαυτῶν ποιῆ-
 σαι τὴν λανθάνουσαν γνώμην, ὅρα τὸν πατέρα καὶ με-
 τὰ τὴν παρ' αὐτῶν διαβολὴν ἐξεχόμενον τοῦ παιδός,
 15 καὶ πάντων αὐτὸν προκρίνοντα.

«Ἰακώβος δέ», φησὶν, «ἠγάπα τὸν Ἰωσήφ παρὰ
 πάντα τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ, ὅτι υἱὸς γήρως ἦν αὐτῷ.
 Ἐποίησε δὲ αὐτῷ χιτῶνα ποικίλον». Τί ἐστίν, «ἠ-
 γάπα τὸν Ἰωσήφ παρὰ πάντας τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ, ὅτι
 20 υἱὸς γήρως ἦν αὐτῷ»; Ἐπειδὴ πρὸς τῷ τέλει, φησί,
 καὶ ἐν αὐτῷ τῷ γήρῳ ἦν τεχθεὶς, διὰ τοῦτο μᾶλλον
 ἀπάντων αὐτὸν ἠγάπα. Καὶ γὰρ πόθεινά πως εἶναι
 δοκεῖ τὰ παιδιά τὰ πρὸς αὐτῷ τῷ γήρῳ τικτόμενα,
 καὶ μᾶλλον ἐπισπάσασθαι δύνανται τὴν πατρικὴν εὐ-
 25 νοίαν. Ἄλλ' ἵνα μάθωμεν, ὅτι οὐ τοῦτο μόνον ἦν τὸ
 τὸν πατέρα ἐπισπώμενον προτιμᾶν τε αὐτὸν τῶν ἀ-
 δελφῶν παρασκευάζον, διδάσκει ἡμᾶς ἡ θεία Γρα-
 φή, ὅτι καὶ μετὰ τοῦτον ἕτερος ἐτέχθη· καὶ εἰ κατὰ
 τὴν φυσικὴν ἀκολουθίαν τὰ τῆς ἀγάπης ἐγένετο, ἐ-
 30 κείνος ἂν μᾶλλον ἠγαπήθη, ἅτε δὴ ἀληθῶς υἱὸς γή-
 ρως ὢν, καὶ τότε τεχθεὶς, ἠνίκα πρὸς ἔσχατον γῆ-
 ρας ἤλασεν ὁ δίκαιος. Τί οὖν ἐστίν εἰπεῖν; Ὅτι χά-
 ρις τις ἦν ἄνωθεν ἢ τὸν νέον ἐπέραστον ποιοῦσα, καὶ
 διὰ τὴν τῆς ψυχῆς ἀρετὴν πάντων αὐτὸν προτιμότε-
 35 ρον ἐργαζομένη· ταύτην δὲ προσκεῖσθαι τὴν αἰτίαν

τὴν συμπάθειάν των, ἠθέλησαν νὰ καπηλευθοῦν τὴν ἀγάπην του. Ἐπειδὴ ὁμως ἐβλεπον, ὅτι καὶ ὁ νέος ἔρρεπεν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν πρὸς τὴν ἀρετὴν καὶ ὅτι ὁ πατὴρ του ἠγάπα αὐτόν, ἤρχισαν νὰ τὸν φθονοῦν! «Διότι ἐσυκοφάντησαν τὸν Ἰωσήφ πρὸς τὸν πατέρα των τὸν Ἰσραήλ». Πρόσεχε τὸ μέγεθος τῆς κακίας, ὅτι προσεπάθουν καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ πατρὸς νὰ μεταβάλουν καὶ πλάθουν ἀνύπαρκτα γεγονότα κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ των, καὶ ἐκεῖνο μόνον κατορθώνουν, τὸ νὰ κάμουν ὀλοφάνερον τὸν φθόνον των. Καὶ διὰ νὰ μάθης, ὅτι αὐτὸ μόνον ἐκέρδιζον, τὸ νὰ κάμουν φανεράν δηλαδὴ τὴν κρυφὴν των διάθεσιν, πρόσεξε, ὅτι ὁ πατὴρ των καὶ μετὰ τὴν ὑπ' αὐτῶν διαβολὴν ἠγάπα περισσότερο τὸν Ἰωσήφ καὶ ὅτι αὐτόν ἐπροτιμοῦσε περισσότερο ἀπ' ὅλους.

«Καὶ ὁ Ἰακώβ», λέγει, «ἠγάπα τὸν Ἰωσήφ περισσότερο ἀπ' ὅλα τὰ τέκνα του, διότι ἦτο υἱὸς τῶν γηρατειῶν του. Καὶ κατεσκεύασε δι' αὐτόν ποικιλόχρωμον χιτῶνα». Τί σημαίνει, «ἠγάπα τὸν Ἰωσήφ περισσότερο ἀπ' ὅλα τὰ τέκνα του, διότι ἦτο υἱὸς τῶν γηρατειῶν του»; Ἐπειδὴ, λέγει, πρὸς τὸ τέλος τῆς ζωῆς καὶ εἰς τὴν γεροντικὴν ἡλικίαν ἐγέννησεν αὐτόν, διὰ τοῦτο ἠγάπα αὐτόν περισσότερο ἀπὸ ὅλους. Καθ' ὅσον πολὺ ποθητὰ φαίνονται, ὅτι εἶναι τὰ τέκνα, τὰ ὁποῖα γεννῶνται κατὰ τὴν γεροντικὴν ἡλικίαν καὶ ὅτι ἠμποροῦν νὰ ἀποσπάσουν εὐκολώτερον τὴν πατρικὴν ἀγάπην. Ἀλλὰ διὰ νὰ μάθωμεν, ὅτι δὲν ἦτο αὐτὸ μόνον ποῦ ἔκανε τὸν πατέρα νὰ προτιμᾷ αὐτόν ἀπ' ὅλους τοὺς ἀδελφούς, ἡ ἀγία Γραφή μᾶς διδάσκει, ὅτι μετὰ ἀπ' αὐτόν ἐγεννήθη καὶ ἄλλος. Καὶ ἐὰν ἡ ἀγάπη ἐπήγαινε κατὰ τὴν φυσικὴν σειρὰν τῶν γεγονότων, ἐκεῖνος θὰ ἔπρεπε νὰ ἀγαπηθῆ περισσότερο, ἐπειδὴ ἀκριβῶς αὐτὸς ἦτο υἱὸς τῶν γηρατειῶν του καὶ ἐπειδὴ ἐγεννήθη τότε ποῦ ὁ δίκαιος εἶχε φθάσει εἰς τὸ ἔσχατον γῆρας. Τί λοιπὸν ἠμπορεῖ κανεὶς νὰ εἰπῆ; Ὅτι ἦτο κάποια θεϊκὴ χάρις αὕτη, ἡ ὁποῖα ἔκανε τὸν νέον ἀξιαγάπητον καὶ καθιστοῦσεν αὐτόν περισσότερο ἀγαπητὸν ἐξ αἰτίας τῆς ἀρετῆς τῆς ψυχῆς του. Αὕτη εἶναι ἡ αἰτία ποῦ προστίθε-

ἐν τῇ Γραφῇ, ὅτι ἐπειδὴ υἱὸς γήρως ἦν αὐτῷ, διὰ
 τοῦτο αὐτὸν ἠγάπα πλέον, ἵνα μὴ φανερῶς ἀυξήση
 τῶν ἀδελφῶν τὸν φθόνον. Δεινὸν γὰρ τουτὶ τὸ πάθος,
 καὶ ἐπειδὴν ἐπιλάβηται ψυχῆς, οὐ πρότερον αὐτὴν
 5 ἀνίησι, μέχρις ἂν εἰς ἐσχάτην αὐτὴν ἀτοπίαν ἀγάγη,
 καὶ λυμαινόμενον τὴν τεκοῦσαν αὐτὸ ψυχὴν, τὸ ἐ-
 ναντίον ἢ βούλεται τὸ φθονούμενον διατίθησι, λαμ-
 πρότερον, ἐνδοξότερον, περιφανέστερον, ὅπερ πάλιν
 ἑτέρα πληγὴ βαρυτέρα τῷ βασκάνῳ γίνεται.

10 Σκόπει γοῦν ἐνταῦθα, πῶς ὁ μὲν θαυμάσιος οὗτος
 οὐδὲν τῶν γινομένων εἰδώς, ἅτε δὴ καθάπερ ἀδελ-
 φοῖς καὶ τὰς αὐτὰς ὠδῖνας αὐτῷ λύσασιν οὕτω προσ-
 φέρεται, θαρρῶν ἅπαντα καὶ διαλεγόμενος μετὰ πολ-
 λῆς τῆς ἀπλότητος, ἐκεῖνοι δὲ ὑπὸ τοῦ τῆς βασκανί-
 15 ας πάθους ἀλόντες, μισεῖν αὐτὸν παρεσκευάζοντο.
 «Ἰδόντες γάρ», φησὶν, «οἱ ἀδελφοί, ὅτι αὐτὸν ὁ πα-
 τὴρ φιλεῖ ἐκ πάντων τῶν υἱῶν αὐτοῦ, ἐμίσησαν αὐ-
 τόν, καὶ οὐκ ἠδύναντο λαλεῖν αὐτῷ οὐθὲν εἰρηνικόν».
 "Ορα πῶς τὸν οὐδὲν ἠδικηκότα μισεῖν ἐπεχείρουν.
 20 «Καὶ οὐδέν», φησὶν, «ἠδύναντο λαλεῖν αὐτῷ εἰρη-
 νικόν». Τί ἐστίν, «Οὐδὲν ἠδύναντο λαλεῖν αὐτῷ εἰρη-
 νικόν»; Ἐπειδὴ γὰρ ἐκυρίευσεν αὐτῶν τὸ πάθος, καὶ
 τὸ μῖσος ἠϋξετο καθ' ἑκάστην ἡμέραν, καθάπερ αἰ-
 χμάλωτοι γενόμενοι καὶ τυραννούμενοι ὑπὸ τοῦ πά-
 25 θους μετὰ δόλου προσεφέροντο, οὐδὲν εἰρηνικὸν αὐ-
 τῷ λαλεῖν δυνάμενοι. Καὶ σκόπει πῶς τὴν αἰτίαν ταύ-
 την ἐσήμανε τοῦ μίσους, ὅτι ἀπὸ τοῦ φθόνου τὴν ἀρ-
 χὴν ἐλάμβανεν. «Ἰδόντες γὰρ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ», φη-
 σὶν, «ὅτι ὁ πατὴρ αὐτὸν φιλεῖ ἐκ πάντων τῶν υἱῶν
 30 αὐτοῦ». Τὸ φίλτρον τοῦ πατρὸς τὸν φθόνον αὐτῷ ἔ-
 τεκεν, ἀλλὰ τὴν τοῦ πατρὸς εὐνοίαν ἢ ἀρετὴν τοῦ παι-
 δὸς ἐπεσπάσατο. Δέον τοίνυν ἐκείνους μιμήσασθαι
 τὸν ἀδελφὸν καὶ ζηλῶσαι τὸν τρόπον, ἵν' οὕτω καὶ
 αὐτοὶ τὸν πατέρα ἐπισπάσωνται. Τοῦτο μὲν οὐδὲ εἰς

ται εἰς τὴν Γραφήν, ὅτι, ἐπειδὴ ἦτο υἱὸς τῶν γηρατειῶν του, διὰ τοῦτο ἠγάπα περισσότερο αὐτόν, διὰ νὰ μὴ αὐξήσῃ φανερά τὸν φθόνον τῶν ἀδελφῶν. Καθ' ὅσον εἶναι φοβερόν αὐτὸ τὸ πάθος καὶ ἐὰν κυριεύσῃ τὴν ψυχὴν, δὲν ἐγκαταλείπει αὐτὴν προτοῦ τὴν ὀδηγήσῃ εἰς τὴν πῶ παράλογον ἐνέργειαν καὶ ἀφοῦ καταστρέψῃ τὴν ψυχὴν, ἡ ὁποία ἐγέννησεν αὐτό, καθιστᾷ τὸν φθονούμενον τὸ ἀντίθετον ἀπ' ὅ,τι θέλει, λαμπρότερον, ἐνδοξότερον, ἐπιφανέστερον, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον πάλιν γίνεται εἰς τὸν φθονερόν ἄλλη πληγὴ μεγαλυτέρα.

Πρόσεχε λοιπὸν ἐδῶ, πῶς ὁ μὲν θαυμάσιος Ἰωσήφ, ἐπειδὴ δὲν ἐγνώριζε τίποτε, ἀπ' ὅσα συνέβαινον, συμπεριφέρεται πρὸς αὐτοὺς ὅπως ἀκριβῶς πρὸς ἀδελφούς, οἱ ὁποῖοι ἐγεννήθησαν μὲ τοὺς πόνους τῆς ἰδίας κοιλίας, ἔχων πολὺ θάρρος καὶ συζητῶν μὲ πολλὴν φυσικότητα, ἐνῶ ἐκεῖνοι, ἐπειδὴ κατελήφθησαν ἀπὸ τὸ πάθος τοῦ φθόνου, ἦσαν προδιατεθειμένοι νὰ τὸν μισοῦν. Διότι λέγει, «Ὅταν εἶδον οἱ ἀδελφοί, ὅτι αὐτόν ὁ πατὴρ ἀγαπᾷ περισσότερο ἀπ' ὅλους τοὺς υἱούς του, ἐμίσησαν αὐτόν καὶ δὲν ἠμποροῦσαν νὰ ὀμιλήσουν πρὸς αὐτόν μὲ καλὸν τρόπον». Βλέπε πῶς ἐπεχείρουν νὰ μισοῦν αὐτόν, ὁ ὁποῖος δὲν ἠδίκησε κανένα. «Καὶ δὲν ἠμποροῦσαν», λέγει, «νὰ ὀμιλήσουν πρὸς αὐτόν μὲ καλὸν τρόπον». Τί σημαίνει, «Δὲν ἠμποροῦσαν νὰ ὀμιλήσουν πρὸς αὐτόν μὲ καλὸν τρόπον»; Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἐκυρίευσεν αὐτοὺς τὸ πάθος καὶ τὸ μῖσος ἤρξαντο καθημερινῶς, ὡσὰν νὰ ἔγιναν αἰχμάλωτοι καὶ τυραννούμενοι ἀπὸ τὸ πάθος, συμπεριεφέροντο μὲ δόλον, χωρὶς νὰ ἠμποροῦν νὰ ὀμιλήσουν πρὸς αὐτόν μὲ καλὸν τρόπον. Καὶ σκέψου πῶς ἐπεσήμανε τὴν αἰτίαν αὐτὴν τοῦ μίσους, ὅτι ἡ ἀρχὴ τῆς ἦτο ὁ φθόνος. Διότι λέγει· «Εἶδον οἱ ἀδελφοί του, ὅτι ὁ πατὴρ ἀγαπᾷ αὐτόν περισσότερο ἀπ' ὅλους τοὺς υἱούς του». Ἡ ἀγάπη τοῦ πατρὸς ἐπροξένησεν ἐναντίον του τὸν φθόνον, ἀλλὰ ἡ ἀρετὴ τοῦ παιδὸς ἀπέσπασε τὴν στοργὴν τοῦ πατρὸς. Ἔπρεπε λοιπὸν ἐκεῖνοι νὰ μιμηθοῦν τὸν ἀδελφόν καὶ νὰ ζηλεύσουν τὴν συμπεριφορὰν του, ὥστε νὰ προσελκύσουν καὶ αὐτοὶ τὸν πατέρα. Τοῦτο

ἔννοιαν λαμβάνουσιν, ἀλλὰ κοινὸν μῖσος περὶ τὸν ὑ-
 πὸ τοῦ πατρὸς ἀγαπώμενον ἐπεδείκνυντο. Καὶ ἐκεῖ-
 νοι μὲν, καθάπερ ἐκπολεμούμενοι, οὕτω λανθάνουσαν
 ἔσωθεν τὴν πονηρίαν τίκτοντες, οὐδὲν εἰρηνικὸν αὐ-
 5 τῷ διελέγοντο, ἀλλὰ μετὰ δόλου προσεφέροντο, ὁ δὲ
 θαυμάσιος οὗτος τὴν ἀδελφικὴν εὐνοιαν πρὸς αὐτοὺς
 ἀποσώζων, καὶ οὐδὲν ὑπιδόμενος, ἅτε δὴ ὡς ἀδελ-
 φοῖς ἐθάρρει, καὶ τὰ καθ' ἑαυτὸν ἅπαντα ἀνετίθετο.

2. Τοῦτο τὸ πάθος καὶ ἐξ ἀρχῆς τὸν Κάιν εἰς τὸν
 10 κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ φόνον ὀρμηῆσαι παρεσκεύασε. Καὶ
 καθάπερ οὗτοι διὰ τὴν εὐνοιαν τοῦ πατρὸς, ἣν περὶ
 τὸν παῖδα ἐπεδείκνυντο, μισεῖν αὐτὸν παρεσκευάζοντο,
 καὶ πολεμεῖν ἐπεχείρουν, καὶ καθ' ἑκάστην ἡμέραν
 ᾧδινον τὴν κατ' αὐτοῦ σφαγὴν, τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον
 15 κακείνος θεασάμενος ὅτι τὰ παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ δῶρα
 μᾶλλον δεκτὰ γέγονεν, εἰς τὸν κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ φό-
 νον ἐκινήθη, καὶ φησιν, «Ἐξέλθωμεν εἰς τὸ πεδῖον».
 Ὁρᾷ καὶ τοῦτον μηδὲν ὑφορώμενον, ἀλλ' οἷα δὴ ἀ-
 δελφῷ πειθόμενον, κατεξιόντα καὶ πάρεργον γινόμε-
 20 νον τῆς μιαρᾷς ἐκείνης δεξιᾷς; Οὕτω δὴ καὶ ὁ θαυ-
 μάσιος Ἰωσήφ, οὐκ εἰδὼς τὴν κακὴν τῶν ἀδελφῶν
 ὁμόνοιαν, ὡς ἀδελφοῖς προσεφέρετο, καὶ τὰ ἐνύπνια,
 ἅπερ αὐτῷ ὁ Θεὸς ἀπεκάλυπτε, προμηνύων αὐτῷ τὴν
 περιφάνειαν, ἐν ἣ γίνεσθαι ἔμελλε, καὶ τῶν ἀδελφῶν
 25 τὴν ὑποταγὴν εἰς μέσον προετίθει. «Ἐνυπνιασθεῖς
 γάρ», φησὶν, «ἐνύπνιον ἀπήγγειλε τοῖς ἀδελφοῖς αὐ-
 τοῦ, καὶ εἶπεν αὐτοῖς· ἀκούσατέ μου τοῦ ἐνυπνίου τού-
 του. Ὡμην ἡμᾶς δεσμεύειν δράγματα ἐν μέσῳ τῷ πε-
 δῖῳ, καὶ ἀνέστη τὸν ἐμὸν δράγμα καὶ ἀνωρθώθη· πε-
 30 ριστραφέντα δὲ τὰ ὑμέτερα δράγματα προσεκύνησαν
 τὸ ἐμὸν δράγμα. Εἶπαν δὲ αὐτῷ οἱ ἀδελφοί· μὴ βασι-
 λεύων βασιλεύσεις ἐφ' ἡμᾶς, ἢ κυριεύων κυριεύσεις
 ἡμῶν; Καὶ προσέθεντο ἔτι μισεῖν αὐτὸν ἕνεκεν τῶν

ὅμως οὔτε κἄν τὸ ἀντιλαμβάνονται, ἀλλὰ ἐφανέρωνον τὸ κοινὸν μῖσος πρὸς αὐτόν, ὁ ὁποῖος ἠγαπᾶτο ὑπὸ τοῦ πατρὸς. Καὶ ἐκεῖνοι μὲν ὡσάν νὰ εὐρίσκοντο εἰς πόλεμον, ἔτσι γεννῶντες μέσα των κρυφὴν κακίαν, δὲν ἔλεγον τίποτε τὸ καλὸν εἰς αὐτόν, καὶ συμπεριεφέροντο μὲ δολιότητα, ἀλλ' ὁ θαυμάσιος αὐτός, διατηρῶν τὴν ἀδελφικὴν πρὸς αὐτοὺς ἀγάπην καὶ χωρὶς νὰ ὑποψιάζεται τίποτε, εἶχε τὸ θάρρος πρὸς αὐτοὺς ὡσάν ἀδελφοὶ ποὺ ἦσαν καὶ τοὺς ἔλεγεν ὅλα τὰ προβλήματα του.

2. Αὐτὸ τὸ πάθος ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ἔκανε τὸν Κάϊν νὰ φθάσῃ εἰς τὸν φόνον τοῦ ἀδελφοῦ του. Καὶ ὅπως ἀκριβῶς αὐτοὶ ἐξ αἰτίας τῆς συμπαθείας, τὴν ὁποίαν ὁ πατὴρ εἶχε πρὸς αὐτόν, ἐμίσουν αὐτόν καὶ ἐπεχείρουν νὰ τὸν πολεμοῦν καὶ κάθε ἡμέραν ἐβασάνιζον τὴν σκέψιν των διὰ τὴν σφαγὴν του, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ ἐκεῖνος, ὅταν εἶδεν, ὅτι τὰ δῶρα τοῦ ἀδελφοῦ του ἔγιναν περισσότερον εὐπρόσδεκτα, παρεκινήθη εἰς τὸν φόνον τοῦ ἀδελφοῦ του, καὶ λέγει, «Ἄς ἐξέλθωμεν διὰ νὰ ὑπάγωμεν εἰς τὴν πεδιάδα»¹. Βλέπεις, ὅτι καὶ αὐτός δὲν ὑποψιάζεται τίποτε, ἀλλὰ δείχνει ἐμπιστοσύνην εἰς τὰ λόγια τοῦ ἀδελφοῦ του καὶ ἐξέρχεται καὶ γίνεται ὑποχείριος τῆς μολυσμένης ἐκείνης χειρὸς; Κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον λοιπὸν καὶ ὁ θαυμάσιος Ἰωσήφ, χωρὶς νὰ γνωρίζῃ τὴν πονηρὴν συμφωνίαν τῶν ἀδελφῶν του, συμπεριεφέρετο πρὸς αὐτοὺς ὡς πρὸς ἀδελφούς καὶ ἀνεκοίνωνε τὰ ὄνειρα, τὰ ὁποῖα ἀπεκάλυπτεν εἰς αὐτόν ὁ Θεός, προαναγγέλλων εἰς αὐτόν τὴν ἔνδοξον θέσιν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐπρόκειτο νὰ ἀνέλθῃ, καὶ τὴν ὑποταγὴν τῶν ἀδελφῶν του. Διότι λέγει· «Εἶδεν ὁ Ἰωσήφ ὄνειρον καὶ τὸ ἀνέφερεν εἰς τοὺς ἀδελφούς του καὶ εἶπεν· Ἀκούσατε τὸ ὄνειρόν μου αὐτό. Μοῦ ἐφαίνετο, ὅτι ἐδέναμεν δευμάτια εἰς τὸ μέσον τοῦ κάμπου καὶ ἐσηκώθη τὸ ἰδικόν μου δεμάτι καὶ ἔμεινεν ὄρθιον. Καὶ ἀφοῦ ἐστράφησαν τὰ ἰδικά σας δεμάτια προσεκύνησαν τὸ ἰδικόν μου. Εἶπαν δὲ εἰς αὐτόν οἱ ἀδελφοὶ του. Μήπως θὰ γίνῃς βασιλεὺς καὶ θὰ βασιλεύσῃς εἰς ἡμᾶς ἢ κύριος καὶ θὰ μᾶς ἐξουσιάσῃς; Καὶ ἐμίσουν ἀκόμη περισσότερον αὐτόν ἐξ αἰτίας τῶν ὀνει-

ἐνιπνίων αὐτοῦ καὶ τῶν ρημάτων αὐτοῦ». Διὰ τοῦτο καὶ προέλαβε καὶ ἐδίδασκεν ἡμᾶς, ὅτι ἄνωθεν τὸ μῖσος τὸ πρὸς αὐτὸν ἐπεδείκνυντο, ἵνα μὴ νομίσωμεν ἐντεῦθεν ἀρχὴν αὐτοῦς εἰληφέναι τοῦ κατ' αὐτὸν πολέμου. «Προσέθεντο γὰρ ἔτι μισεῖν αὐτόν», ἀντὶ τοῦ, ἅπολλῳ πλέον ἠῦξανον τὸ μῖσος καὶ τὴν ἔχθραν τὴν κατ' αὐτοῦ'.

Καὶ ὄρα τῆς πηρώσεως τὴν ὑπερβολὴν· αὐτοὶ τὸ ὄναρ διακρίνουσιν. Οὐδὲ γὰρ ἐστὶν εἰπεῖν, ὅτι δι' ἄγνοϊαν τῶν μελλόντων ἔσεσθαι ἐφθόνουν κατ' αὐτοῦ, ἀλλὰ μαθόντες ἐκ τῶν ὄνειράτων τὰ ἐσόμενα, προσθήκη τῶν μίσους εἰργάζοντο. Ὡς ἀνοΐας ὑπερβολή. Δέον τοῦτο γνόντας μᾶλλον εὐνοϊαν περὶ αὐτὸν ἐπιδείξασθαι, καὶ ἐκποδῶν ποιῆσαι τοῦ μίσους τὴν αἰτίαν, καὶ τῆς βασκανίας τὸ πάθος ἐξορίσαι, σκοτωθέντες τὸν λογισμόν, καὶ οὐ συνορῶντες, ὅτι καθ' ἑαυτῶν ἅπαντα διαπράττονται, ἐπὶ πλέον ἠῦξανον τὸ κατ' αὐτοῦ μῖσος. Τίνος ἕνεκεν, ὧς ἄθλιοι καὶ ταλαίπωροι, τοσαύτην ἐπιδείκνυσθε τὴν βασκανίαν, οὐκ ἀγνοοῦντες οὔτε τὴν ἀδελφικὴν σχέσιν, οὔτε ὅτι ἡ τῶν ἐνυπνίων ἀποκάλυψις φανερὰν δείκνυσι τοῦ Θεοῦ τὴν περὶ αὐτὸν εὐνοϊαν; Μὴ γὰρ δὴ νομίσητε λοιπὸν τὰ παρὰ τοῦ Θεοῦ μηνυθέντα αὐτῷ δυνατὸν εἶναι ἀνατραπῆναι. Καθάπερ γὰρ τοῦ ὄνειρου τὴν διάκρισιν ἐποιήσασθε, οὕτως ἔσται μετ' οὐ πολὺ, καὶ μὴ μυρία ἐπινοῆσαι βουληθῆτε. Εὐμήχανος γὰρ ὢν καὶ σοφὸς ὁ τῶν ἀπάντων Δεσπότης, καὶ τῆς οἰκείας δυνάμεως δεικνὺς τὴν περιουσίαν, πολλὰ πολλάκις ἀφήσιν ἐν τῷ μεταξὺ κωλύματα γενέσθαι, ἵν' οὕτω, τὰ πάλαι αὐτῷ δόξαντα εἰς ἔργον ἀγαγόν, μεγίστην ἀποφήνη τῆς δυνάμεως αὐτοῦ τὴν ὑπερβολὴν.

Ἄλλὰ τοιοῦτον ἡ βασκανία· οὐδὲν τούτων λογίζεσθαι δύναται, ἀλλ' ὅλως, ὧς εἰπεῖν, αἰχμάλωτος γεγονὸς κατὰ τῆς οἰκείας σωτηρίας ἅπαντα διαπράττεται. Καὶ οὗτοι μὲν προσθήκη μίσους εἰργάζοντο διὰ

ρων του καὶ αὐτῶν ποῦ εἶπεν εἰς αὐτούς». Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἐπρόλαβεν ἡ Γραφή καὶ μᾶς ἐδίδαξεν, ὅτι ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ἔδειχναν τὸ μῖσος των πρὸς αὐτόν, διὰ νὰ μὴ νομίσωμεν δηλαδὴ, ὅτι ἀπ' ἐδῶ ἤρχισαν τὸν ἐναντίον του πόλεμον. «Ἐμίσουν ἀκόμη περισσότερον αὐτόν», λέγει, ἀντὶ τοῦ ἔμεγάλωναν ἀκόμη περισσότερον τὸ μῖσος καὶ τὴν ἐναντίον του ἔχθραν'.

Καὶ πρόσεχε τὸ μέγεθος τῆς τυφλώσεώς των. Μόνοι των ἐξηγοῦν τὸ ὄνειρον. Διότι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἰποῦμεν, ὅτι ἐφθόνουν αὐτόν ἀπὸ ἄγνοιαν τῶν ὅσων ἐπρόκειτο νὰ γίνουιν, ἀλλ' ὅτι ἐμεγάλωναν τὸ μῖσος των, ὅταν ἔμαθον ἀπ' τὰ ὄνειρα αὐτά, τὰ ὁποῖα ἐπρόκειτο νὰ συμβοῦν. Πῶ πῶ ὑπερβολικὸν μέγεθος ἀφροσύνης. Ἐνῶ ἔπρεπεν, ὅταν ἔμαθον αὐτό, νὰ δείξουν εἰς αὐτόν περισσοτέραν ἀγάπην καὶ νὰ διώξουν τὴν αἰτίαν τοῦ μίσους καὶ νὰ ἀπομακρύνουν τὸ πάθος τοῦ φθόνου, αὐτοί, ἀφοῦ ἐσκοτίσθη ὁ νοῦς των καὶ δὲν ἐγνώριζον, ὅτι ὅλα ὅσα κάμνουν ἀποβαίνουιν εἰς βάρος των, περισσότερον ηὔξανον τὸ ἐναντίον του μῖσος. Διατί, ἄθλιοι καὶ ταλαίπωροι, δείχνετε τόσον φθόνον τὴν στιγμὴν ποῦ δὲν σᾶς εἶναι ἄγνωστη οὔτε ἡ ἀδελφικὴ σχέσις, οὔτε τὸ ὅτι ἡ ἀποκάλυψις τῶν ὀνείρων φανερώνει τὴν πρὸς αὐτόν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ; Μὴ λοιπὸν νομίσετε, ὅτι εἶναι δυνατὸν νὰ ἀλλάξουν αὐτά, τὰ ὁποῖα προανήγγειλεν εἰς αὐτόν ὁ Θεός. Διότι, ὅπως ἀκριβῶς ἐξηγήσατε τὸ ὄνειρον, ἔτσι θὰ γίνῃ μετὰ ἀπ' ὀλίγον, ἔστω καὶ ἂν θελήσετε νὰ σκεφθῆτε ἐναντίον του μυρίας ἐπιβουλάς. Διότι, ἐπειδὴ εἶναι ἐφευρετικὸς καὶ σοφὸς ὁ Κύριος τῶν πάντων, καὶ τὴν ὑπερβολικὴν δύναμίν του φανερώνει καὶ ἀφήνει νὰ δημιουργηθοῦν πολλὰ ἐμπόδια, ὥστε, ἀφοῦ πραγματοποιήσῃ αὐτά τὰ ὁποῖα ἐφάνησαν εἰς αὐτόν καλὰ, νὰ ἀποδείξῃ πολὺ μέγαλο τὸ μέγεθος τῆς δυνάμεώς του.

Ἄλλὰ τέτοιος εἶναι ὁ φθόνος. Δὲν ἠμπορεῖ νὰ σκεφθῆ τίποτε ἀπ' αὐτά, ἀλλ', ἀφοῦ, ὅπως θὰ ἐλέγομεν, αἰχμαλωτισθῆ ὁ ἄνθρωπος ἐξ ὀλοκλήρου ἀπ' αὐτόν, πράττει τὰ πάντα ἐναντίον τῆς σωτηρίας του. Καὶ αὐτοὶ μὲν ἐμίσουν περισσότερον αὐτόν ἐξ αἰτίας τῆς διηγῆσεως τοῦ ὀνείρου,

- τὴν ἐνυπνίου διήγησιν· ὁ δὲ θαυμάσιος Ἰωσήφ καὶ ἕτερον ἐνύπνιον θεασάμενος οὐκ αὐτοῖς μόνον, ἀλλὰ καὶ τῷ πατρὶ διηγεῖται, καὶ φησιν, «Ὡσπερ ὁ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη καὶ ἕνδεκα ἀστέρες προσεκύνουν με.
- 5 Καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ πατήρ αὐτοῦ, καὶ εἶπε αὐτῷ· τί τὸ ἐνύπνιον τοῦτο ὃ ἐνυπνιάσθης; Ἄρα γε ἐλθόντες ἐλευσόμεθα ἐγώ τε καὶ ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου προσκυνῆσαί σοι ἐπὶ τὴν γῆν; Ἐζήλωσαν δὲ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, ὁ δὲ πατήρ διετήρησε τὸ ρῆμα». Εἰ-
- 10 δὼς τὸν τικτόμενον αὐτῷ φθόνον παρὰ τῶν ἀδελφῶν ὁ πατήρ, διὰ τοῦτο ἐπετίμησε τῷ παιδί, καὶ διακρίνει καὶ αὐτὸς τὸ ὄναρ, καὶ στοχαζόμενος παρὰ τοῦ Θεοῦ τὴν ἀποκάλυψιν αὐτῷ γεγενῆσθαι, διετήρει τὸ ρῆμα.
- 15 Ἄλλ' οὐχ οἱ ἀδελφοὶ οὕτως. Ἄλλὰ τί; Πάλιν πολλῷ πλέον ἐζήλωσαν. Τί μεμήνατε; τί ἐξεστηκότων πράγματα διαπράττεσθε; Οὐχ ὁρᾶτε ὅτι ἡ τῶν ἐνυπνίων δευτέρωσις οὐχ ἀπλῶς οὐδὲ εἰκῆ γεγένηται, ἀλλ' ἵνα μαθόντες, ὅτι πάντως ἔσται τὰ προμηνυθέν-
- 20 τα, παύσησθε τῆς φονικῆς ὁρμῆς ἐννοήσαντες, ὅτι ἀδυνάτοις ἐπιχειρεῖτε; Ἐχρῆν μὲν οὖν τὴν ἀδελφικὴν σχέσιν καὶ διάνοιαν ἀναλαβόντας, καὶ οἰκείαν κρίνειν εὐδοκίμησιν τὴν τοῦ ἀδελφοῦ μέλλουσαν ἔσεσθαι περιφάνειαν. Ἐπειδὴ δὲ ταύτης ὑμῖν οὐδεὶς λόγος, κἄν
- 25 ἐκεῖνο λογίσασθαι ἦν ἀκόλουθον, ὅτι οὐ πρὸς αὐτὸν ὑμῖν ὁ πόλεμος, ἀλλὰ πρὸς τὸν ἀπάντων Δεσπότην τὸν ταῦτα αὐτῷ ἤδη ἐκκαλύψαντα. Ἄλλ' οὗτοι μὲν, καθάπερ ἔφθην εἰπών, οὐδὲ τὴν φύσιν αὐτὴν αἰδούμενοι, οὔτε τὴν ἄνωθεν γινομένην περὶ αὐτὸν εὐνοίαν
- 30 ἐν νῷ λαβόντες, τὸ μῖσος καθ' ἐκάστην ἡμέραν ἐπέτεινον, καὶ λανθανόντως τὴν πυρὰν παρ' ἑαυτοῖς ἀνῆπτον, οὐδὲν οὔτε τοῦ πατρός, οὔτε τοῦ νέου τοιοῦτόν τι ὑποπτέοντος, οὐδ' ὅτι πρὸς τοσαύτην μανίαν ἐλαύνειν ἔμελλον. Διὸ καὶ πορευθέντων τῶν ἀδελφῶν εἰς

ἀλλ' ὁ θαυμάσιος Ἰωσήφ, ἀφοῦ εἶδε καὶ ἄλλο ὄνειρον, διηγεῖται αὐτό ὄχι μόνον εἰς αὐτούς, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν πατέρα του καὶ λέγει· «Μοῦ ἐφάνη ὅτι μὲ ἐπροσκυνοῦσεν ὁ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη καὶ ἔνδεκα ἀστέρες. Καὶ ἐπέπληξεν αὐτὸν ὁ πατήρ του καὶ εἶπεν εἰς αὐτόν. Τί σημαίνει αὐτὸ τὸ ὄνειρον πού εἶδες; Ἐπειδὴ θὰ ἔλθωμὲν ἐγὼ καὶ ἡ μητέρα σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου νὰ σὲ προσκυνήσωμεν σκύπτοντες μέχρι τὸ ἔδαφος; Καὶ οἱ ἀδελφοί του ἐφθόνησαν αὐτόν, ἀλλ' ὁ πατήρ του ἐφύλαττε τὸν λόγον αὐτόν μέσα του». Ἐπειδὴ ὁ πατήρ των εἶχε μάθει τὸν ἐναντίον τοῦ Ἰωσήφ φθόνον τῶν ἀδελφῶν του, διὰ τοῦτο ἐπέπληξε τὸν υἱὸν του καὶ ἐξετάζει καὶ αὐτὸς τὸ ὄνειρον καὶ συλλογιζόμενος ὅτι ἀπὸ τὸν Θεὸν ἔγινεν εἰς αὐτόν ἡ ἀποκάλυψις, ἐφύλαττε τοὺς λόγους εἰς τὴν ψυχὴν του.

Οἱ ἀδελφοὶ ὅμως δὲν κάμνουν τὸ ἴδιον. Ἀλλὰ τί κάμνουν; Πάλιν πολὺ περισσότερον ἐφθόνησαν αὐτόν. Διατί ἔχετε κυριευθῆ τελείως ἀπὸ τὴν μανίαν; διατί κάνετε αὐτὰ πού κάνουν οἱ παράφρονες; Δὲν βλέπετε, ὅτι ἡ ἐπανάληψις τῶν ὀνειρῶν δὲν ἔγινεν ἀπλῶς καὶ χωρὶς λόγον, ἀλλ' ἀφοῦ μάθετε, ὅτι, ὅσα προανηγγέθησαν, θὰ γίνουσι ὅπωςδήποτε, νὰ σταματήσετε τὴν φονικὴν ἐπίθεσιν, ἀντιλαμβανόμενοι, ὅτι ἐπιχειρεῖτε τὰ ἀδύνατα; Ἐπρεπε λοιπὸν, σκεπτόμενοι λογικὰ καὶ ἀδελφικὰ, νὰ θεωρήσετε καὶ ἰδικὴν σας ἐπιτυχίαν τὴν ἔνδοξον θέσιν, εἰς τὴν ὁποίαν πρόκειται νὰ ἀνέλθῃ ὁ ἀδελφός σας. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν γίνεται κανεὶς λόγος δι' αὐτό, ἐκεῖνο τοῦλάχιστον θὰ ἔπρεπε νὰ σκεφθῆτε, ὅτι δηλαδὴ ἡ ἔχθρα σας δὲν ἐστρέφετο ἐναντίον αὐτοῦ, ἀλλ' ἐναντίον τοῦ Κυρίου τῶν πάντων, ὁ ὁποῖος ἤδη ἀπεκάλυψεν εἰς αὐτόν αὐτά. Ἀλλ' αὐτοὶ μὲν, ὅπως προηγουμένως σὰς εἶπα, χωρὶς νὰ ἐντρέπωνται οὔτε τὴν φύσιν των, ἀφοῦ ἦσαν ἀδελφοί, οὔτε νὰ συλλογίζωνται τὴν ἐκ τοῦ Θεοῦ ἀγάπην δι' αὐτόν, ἠῤῥξανον καθημερινῶς τὸ μῖσος καὶ χωρὶς νὰ γνωρίζουν ἠναπτον τὴν ἐντὸς των φωτιάν, ἀφοῦ οὔτε ὁ πατήρ οὔτε ὁ νέος ὑπωπτεύοντο κάτι τέτοιο, οὔτε ὅτι ἐπρόκειτο νὰ φθάσουν εἰς τοιοῦτον σημεῖον παραφροσύνης. Διὰ τοῦτο καὶ ὅταν οἱ ἀδελφοὶ ἐπῆ-

τὰ ποιμένα, «Ἐίπεν ὁ πατήρ τῷ Ἰωσήφ· οὐχ οἱ ἀδελφοί σου ποιμαίνουσιν εἰς Συχέμ; Δεῦρο, ἀποστείλω σε πρὸς αὐτούς. Ἐίπε δὲ αὐτῷ· ἰδὸν ἐγώ». Εἶδες πατρὸς πρὸς παῖδας φιλοστοργίαν; εἶδες παιδὸς ὑπακοήν;
 5 ἦν; «Ἐίπε δὲ αὐτῷ· Πορευθεὶς ἴδε εἰ ὑγιαίνουν οἱ ἀδελφοί σου, καὶ τὰ πρόβατα, καὶ ἀνάγγειλόν μοι».

3. Ταῦτα δὲ πάντα ἐγένετο, ἵνα καὶ τοῦ Ἰωσήφ δειχθῆ ἡ περὶ τοὺς ἀδελφοὺς εὐνοία, κακείνων κατάδηλος γένηται ἡ φονικὴ γνώμη. Ἐγένετο δὲ καὶ τύπος τῶν ἔσεσθαι μελλόντων, καὶ ἐν τῇ σκιᾷ προδιεγράφετο τὰ τῆς ἀληθείας πράγματα. Καὶ ὡσπερ ὁ Ἰωσήφ πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς ἀπῆει ἐπισκεψόμενος αὐτούς, κακείνοι οὐκ αἰδεσθέντες οὔτε τὴν ἀδελφότητα, οὔτε τὴν αἰτίαν τῆς παρουσίας, πρότερον μὲν
 10 ἀνελεῖν ἐβουλεύοντο, ἔπειτα δὲ καὶ ἐπίπρασκον τοῖς βαρβάροις, οὕτω καὶ ὁ Δεσπότης ὁ ἡμέτερος τὴν οἰκείαν φιλανθρωπίαν μιμούμενος, παραγέγονεν ἐπισκεψόμενος τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος καὶ τὴν ὁμογενῆ ἡμῖν σάρκα ἀναλαβών, καὶ ἀδελφὸς ἡμῶν γενέσθαι
 20 καταξιώσας οὕτω παραγέγονε. Καὶ βοᾷ Παῦλος λέγων· «Οὐ γὰρ ἀγγέλων ἐπιλαμβάνεται, ἀλλὰ σπέρματος Ἀβραάμ. Ὅθεν ὤφειλε κατὰ πάντα τοῖς ἀδελφοῖς ὁμοιωθῆναι».

Ἄλλ' οἱ ἀγνώμονες Ἰουδαῖοι τὸν τῶν σωμάτων
 25 καὶ τὸν τῶν ψυχῶν ἱατρόν, τὸν μυρία θαύματα καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἐργαζόμενον ἀνελεῖν ἐπεχείρουν, καὶ εἰς ἔργον ἤγαγον τὴν φονικὴν αὐτῶν γνώμην, καὶ ἐσταύρωσαν τὸν διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν τὴν τοῦ δούλου μορφὴν ἀναλαβεῖν καταδεξάμενον. Ἄλλ' οὗτοι
 30 μὲν καὶ ἐπεχείρησαν, καὶ σταυρῷ παραδόντες ἀνείλον, ἐκεῖνοι δὲ ἐβουλεύσαντο μὲν, οὐκ ἤγαγον δὲ εἰς ἔργον τὰ βουλευθέντα. Ἔδει δὲ τὸν τύπον ἔλαττον ἔχειν τῆς ἀληθείας, ἐπεὶ οὐκ ἂν εἶη ἐκεῖνα τύπος τῶν μετὰ ταῦτα ἐσομένων. Διὰ τοῦτο ἐκεῖ μὲν ὡσπερ ἐν
 35 σκιᾷ προεγράφη. Καὶ ἐννόησον τὸ θαῦμα. Οὐκ ἀνεῖ-

γον εἰς τὰ ποίμνια, «Εἶπεν ὁ πατήρ εἰς τὸν Ἰωσήφ· Οἱ ἀδελφοί σου δὲν θόσκουν τὰ ποίμνια εἰς τὴν Συχέμ; Ἔλα νὰ σὲ ἀποστείλω εἰς αὐτούς. Καὶ εἶπεν ὁ Ἰωσήφ· Ἴδού εἶμαι πρόθυμος». Εἶδες τὴν ἀγάπην τοῦ πατρὸς πρὸς τὰ τέκνα; Εἶδες καὶ τὴν ὑπακοὴν τοῦ παιδιοῦ; «Καὶ εἶπεν εἰς αὐτόν· Πήγαινε νὰ ἰδῆς, ἐὰν εἶναι καλὰ οἱ ἀδελφοί σου καὶ τὰ πρόβατα καὶ ἔλα νὰ μὲ πληροφορήσης».

3. Ὅλα δὲ αὐτὰ ἐγίνοντο, διὰ νὰ ἀποδειχθῆ καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ Ἰωσήφ πρὸς τοὺς ἀδελφούς καὶ νὰ ἀποκαλυφθῆ ἐντελῶς ἡ φονικὴ διάθεσις ἐκείνων. Ἐγίνοντο δὲ αὐτὰ καὶ τύπος τῶν ὄσων ἐπρόκειτο νὰ συμβοῦν καὶ προδιεγράφοντο ὡς ἐν σκιᾷ τὰ πραγματικὰ γεγονότα. Καὶ ὅπως ἀκριβῶς ἐπῆγεν ὁ Ἰωσήφ νὰ ἐπισκεφθῆ αὐτούς καὶ ἐκεῖνοι χωρὶς νὰ ἐντραποῦν, οὔτε διὰ τὸ ὅτι ἦτο ἀδελφός οὔτε διὰ τὸν λόγον, διὰ τὸν ὁποῖον τοὺς ἐπεσκέφθη, ἐσκέπτοντο πρῶτον μὲν νὰ τὸν φονεύσουν καὶ ἔπειτα τὸν ἐπώλουν εἰς τοὺς θαρβάρους, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ ὁ ἰδικός μας Κύριος ἐνεργῶν σύμφωνα μὲ τὴν φιλανθρωπίαν του, ἦλθε νὰ ἐπισκεφθῆ τὸ ἀνθρώπινον γένος καί, ἀφοῦ ἔλαβε τὴν ἴδιαν μὲ ἡμᾶς σάρκα καὶ ἀφοῦ μᾶς ἔκαμε τὴν τιμὴν νὰ γίνῃ ἀδελφός μας ἔτσι ἦλθε. Καὶ φωνάζει ὁ Παῦλος καὶ λέγει· «Δὲν ἔρχεται νὰ βοηθήσῃ ἀγγέλους, ἀλλὰ τοὺς ἀπογόνους τοῦ Ἀβραάμ. Ὡφειλε λοιπὸν νὰ γίνῃ ὅμοιος κατὰ πάντα μὲ τοὺς ἀδελφούς του»².

Ἄλλ' οἱ ἀχάριστοι Ἰουδαῖοι τὸν ἰατρὸν τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων, αὐτόν ποῦ κάθε ἡμέραν ἔκαμνεν ἀναρίθμητα θαύματα, ἐπεχείρουν νὰ τὸν φονεύσουν, καὶ ἐπραγματοποίησαν τὴν φονικὴν των διάθεσιν, καὶ ἐσταύρωσαν αὐτόν ποῦ διὰ τὴν ἰδικὴν μας σωτηρίαν κατεδέχθη νὰ λάβῃ τὴν μορφήν δούλου. Ἄλλ' αὐτοὶ μὲν καὶ ἐπεχείρησαν καὶ τὸν ἐφόνευσαν, ἀφοῦ τὸν ἐσταύρωσαν, ἐκεῖνοι ὅμως μόνον ἐσκέφθησαν, ἀλλὰ δὲν ἐπραγματοποίησαν ἰσὰς σκέψεις των. Ἐπρεπε δὲ ὁ τύπος νὰ ὑπολείπεται τῆς ἀληθείας, διότι δὲν θὰ ἠμποροῦσαν νὰ εἶναι ἐκεῖνα τύπος αὐτῶν ποῦ θὰ ἐγίνοντο εἰς τὸ μέλλον. Καὶ διὰ τοῦτο ἐκεῖ ὡς ἐν σκιᾷ προδιεγράφησαν. Καὶ σκέψου τὸ

λον, ἀλλὰ πεπράκασι, καὶ τὸν χιτῶνα τῷ αἵματι τοῦ ἐρίφου μολύναντες ἤγαγον τῷ πατρί, πείσαι βουλόμενοι, ὅτι ἀνηρέθη ὁ παῖς. Ὁρᾷς ὅτι ἅπαντα ταῦτα ἐγίνετο, ἵνα καθάπερ ἐν σκιᾷ οὕτως ἡ εἰκὼν μόνη τῶν 5 πραγμάτων γένηται, καὶ ἡ ἀλήθεια φυλάττηται; Ἄλλ' ἐπὶ τὴν ἀκολουθίαν τοῦ λόγου τὸ λοιπὸν ἐπανέλθωμεν.

«Ἀπέστειλεν αὐτόν», φησὶν, «ὁ πατὴρ αὐτοῦ, καὶ ἦλθεν εἰς Συχέμ. Καὶ εὔρεν αὐτὸν ἄνθρωπος πλανώμενον ἐν τῷ πεδίῳ. Ἠρώτησε δὲ αὐτὸν ὁ ἄνθρωπος, λέγων· τί ζητεῖς; Ὁ δὲ εἶπε· τοὺς ἀδελφούς μου ζητῶ. Ἄνάγγειλόν μοι, ποῦ βόσκουσι». Σκόπει, πῶς οὗτος 10 μὲν μετὰ σπουδῆς ποιεῖται τῶν ἀδελφῶν τὴν ἐπιζήτησιν, καὶ περιεργάζεται καὶ πολυπραγμονεῖ, καὶ πάντα ποιεῖ ὥστε αὐτοὺς ἰδεῖν. «Εἶπε δὲ αὐτῷ», φησὶν, «ἠκουσα αὐτῶν λεγόντων, πορευθῶμεν εἰς Δωθαεῖμ. Καὶ ἐπορεύθη Ἰωσήφ, καὶ εὔρεν αὐτούς. Προεῖδον δὲ αὐτὸν μακρόθεν πρὸ τοῦ ἐγγίσει αὐτόν, καὶ ἐπονηρεύοντο τοῦ ἀποκτεῖναι αὐτόν». Ἐννόει μοι ἐνταῦθα τοῦ 15 Θεοῦ τὴν εὐμήχανον σοφίαν, ὅπως οὗτοι μὲν εἰς τὸν κατ' αὐτοῦ φόνον εἶχον τὴν ὁρμὴν· ὁ δὲ πάντα ποιῶν καὶ μετασκευάζων συγχωρεῖ τὰ ἐν μέσῳ πάντα κωλύματα γενέσθαι, ἵνα τὸν οἰκεῖον ἀθλητὴν λαμπρότερον ἀποδείξας, ὕστερον ἐπαγάγη τῶν ὄνειράτων τὴν ἔκβασιν. «Προεῖδον», φησὶν, «αὐτόν καὶ ἐπονηρεύοντο 20 τοῦ ἀποκτεῖναι αὐτόν. Εἶπε δὲ ἕκαστος πρὸς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ· ἰδοὺ ὁ ἐνυπνιαστῆς ἐκεῖνος ἔρχεται· νῦν οὖν δεῦτε, ἀποκτείνωμιν αὐτόν, καὶ ρίψωμεν αὐτόν εἰς ἓνα τῶν λάκκων, καὶ ἐροῦμεν, θηρίον πονηρὸν κατέφαγεν αὐτόν, καὶ ὀψόμεθα τί ἔσται τὰ ἐνυπνια αὐτοῦ».

Εἶδες, ὅτι τῶν ἐνυπνίων τὴν ἔκβασιν προσδοκῶντες ἀνελεῖν αὐτὸν ἐπεχείρουν; Ἄλλ' ἵνα μάθωσιν, ὅτι οὐχ οἷόν τε τὰ παρὰ τοῦ Θεοῦ προαγορευθέντα μὴ εἰς ἔργον ἐλθεῖν, καὶ βουλεύονται καὶ ἐπιχειροῦσι, 35 καὶ τὰ τῆς οἰκειᾶς πονηρίας ἐπιδείκνυνται· καὶ ὁ σοφὸς καὶ εὐμήχανος Θεὸς αὐτοὺς ἐπιβουλεύοντας ὑ-

θαῦμα. Δέν ἐφόνευσαν, ἀλλ' ἐπώλησαν αὐτόν καὶ τὸν χιτῶνα του, ἀφοῦ τὸν ἔβαψαν μὲ τὸ αἷμα τοῦ ἐριφίου, τὸν ἔφεραν εἰς τὸν πατέρα των, ἐπειδὴ ἤθελον νὰ τὸν πείσουν, ὅτι ὁ νέος ἐφονεύθη. Βλέπεις ὅτι ὅλα αὐτὰ ἐγίνοντο διὰ νὰ μείνη μόνη ἡ εἰκὼν τῶν πραγμάτων ὡς ἐν σκιᾷ καὶ νὰ διαφυλάσσεται ἡ ἀλήθεια; Ἄλλ' ἄς ἐπανέλθωμεν πλέον εἰς τὴν συνέχειαν τῆς ὁμιλίας.

«Ἔστειλεν αὐτόν», λέγει, «ὁ πατήρ του καὶ ἦλθεν εἰς τὴν Συχέμ. Καὶ εὔρεν αὐτόν κάποιος ἄνθρωπος νὰ περιπλανᾶται εἰς τὴν πεδιάδα. Ἠρώτησε δὲ αὐτόν ὁ ἄνθρωπος· Τί ζητεῖς; Καὶ αὐτὸς εἶπε· Ζητῶ τοὺς ἀδελφούς μου. Εἰπέ μου, ποῦ βόσκουν τὰ ποίμνια». Πρόσεχε, πῶς αὐτὸς μὲ ἐπιμέλειαν ἀναζητᾷ τοὺς ἀδελφούς καὶ ἐρευνᾷ καὶ ἐπιμένει καὶ τὰ πάντα κάνει, διὰ νὰ εὔρη αὐτούς. «Εἶπε δὲ εἰς αὐτόν», λέγει. Ἦκουσα αὐτούς νὰ λέγουν ἄς ὑπάγωμεν εἰς τὴν Δωθαεῖμ. Καὶ ἐπῆγεν ὁ Ἰωσήφ καὶ εὔρεν αὐτούς. Ἐκεῖνοι δὲ εἶδον αὐτόν ἐνωρίτερον ἀπὸ μακρυὰ προτοῦ πλησιάσῃ καὶ ἐσκέφθησαν πονηρὰ νὰ τὸν φονεύσουν». Σκέψου ἐδῶ, παρακαλῶ, τὴν ἐφευρετικὴν σοφίαν τοῦ Θεοῦ, πῶς, ἐνῶ αὐτοὶ εἶχον τὴν διάθεσιν νὰ φονεύσουν αὐτόν, αὐτὸς ὅμως ποῦ κάνει καὶ μεταβάλλει τὰ πάντα, ἀφήνει νὰ ἔλθουν εἰς τὸ μέσον ἐμπόδια, ὥστε, ἀφοῦ ἀποδείξῃ τὸν ἰδικόν του ἀγωνιστὴν λαμπρότερον, νὰ πραγματοποιήσῃ ἔπειτα τὰ ὄνειρα. «Εἶδον ἀπὸ μακρυὰ αὐτόν», λέγει, «καὶ ἐσκέφθησαν πονηρὰ νὰ τὸν φονεύσουν. Καὶ εἶπεν ὁ ἓνας ἀδελφὸς πρὸς τὸν ἄλλον. Ἴδου ἔρχεται αὐτὸς, ὁ ὁποῖος εἶδε τὰ ὄνειρα. Τώρα λοιπὸν ἐλάτε νὰ φονεύσωμεν αὐτόν καὶ νὰ τὸν ρίψωμεν εἰς ἓνα ἀπ' τοὺς λάκκους καὶ θὰ εἰποῦμεν, ὅτι κάποιον ἄγριον θηρίον ἔφαγεν αὐτόν καὶ θὰ ἴδωμεν ἔτσι, τί ἀξίζουν τὰ ὄνειρά του».

Εἶδες ὅτι ἐπεχείρησαν νὰ τὸν φονεύσουν, ἐπειδὴ ἐπερίμεναν τὴν πραγματοποίησιν τῶν ὀνείρων; Ἄλλὰ διὰ νὰ μάθουν, ὅτι δέν εἶναι δυνατόν νὰ μὴ πραγματοποιηθοῦν αὐτά, τὰ ὁποῖα προεἶπεν ὁ Θεός, καὶ σκέπτονται καὶ προσπαθοῦν καὶ δείχνουν τὴν κακίαν των. Καὶ ὁ σοφὸς καὶ ἐφευρετικὸς Θεὸς καὶ ὅταν αὐτοὶ σκέπτονται κακὰ

πηρετήσασθαι καὶ ἄκοντας παρασκευάζει πρὸς τὴν οἰκονομίαν τῶν μελλόντων ἔσεσθαι. Ἐπειδὴ γὰρ συν-εφώνησαν πρὸς τὸν κατ' αὐτοῦ νόμον, καὶ τῇ γνώμη τὴν σφαγὴν ἤδη ἐπεδείξαντο, «Ἀκούσας», φησί, 5 «Ρουβὴν ἐξείλετο αὐτὸν ἐκ τῶν χειρῶν αὐτῶν καὶ εἶπεν· οὐ πατάξωμεν αὐτὸν εἰς ψυχὴν· μὴ ἐκχέητε αἷμα· ἐμβάλλετε αὐτὸν εἰς τὸν λάκκον τοῦτον τὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ, χεῖρα δὲ μὴ ἐπενέγκητε αὐτῷ· ὅπως ἐξέλῃται αὐτὸν ἐκ τῶν χειρῶν αὐτῶν, καὶ ἀποδῶ αὐτὸν τῷ 10 πατρὶ αὐτοῦ». Ὅρα καὶ τοῦτον πῶς οὐ τολμᾷ φανερώως ἐξελέσθαι τὸν ἀδελφόν, ἀλλὰ τέως τὴν φονικὴν αὐτῶν ὁρμὴν ἀναχαιτίσαι βουλόμενός φησι, «Μὴ ἐκχέητε αἷμα, ἀλλ' ἐμβάλλετε αὐτὸν εἰς τὸν λάκκον». Καὶ διδάξαι ἡμᾶς βουλομένη ἡ θεία Γραφή τὸν σκο- 15 πὸν τοῦ Ρουβὴν, φησί, «ταῦτα δὲ ἐποίει, ὅπως ἐξέλῃται αὐτὸν καὶ ἀποδῶ πατρὶ αὐτοῦ».

«Καὶ τούτων ταῦτα βουλομένων οὐδέπω ὁ Ἰωσήφ ἦν παραγεγονώς, ἀλλὰ μετὰ τὸ πληρωθῆναι ταύτην αὐτῶν τὴν διάλεξιν «Ἦλθε», φησὶν, «Ἰωσήφ 20 πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ». Δέον τοίνυν ἐκείνους προσδραμεῖν τῷ ἀδελφῷ καὶ περιπτύξασθαι, καὶ μαθεῖν τὰ παρὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῖς δηλωθέντα, οἱ δὲ καθάπερ τινὲς ἄγριοι θῆρες ἄρνιον θεασάμενοι ἐπιπηδῶσι, καὶ «Ἐξέδυσαν», φησί, «τὸν Ἰωσήφ τὸν χι- 25 τῶνα τὸν ποικίλον καὶ λαβόντες αὐτὸν ἔρριψαν εἰς τὸν λάκκον. Ὁ δὲ λάκκος ἦν κενός, ὕδωρ οὐκ ἔχων». Καθάπερ συνεβούλευσεν ὁ Ρουβὴν, οὕτως ἐποίησαν· καὶ ρίψαντες αὐτόν, «Ἐκάθισαν τοῦ φαγεῖν ἄρτον». Ὡ τῆς ὠμότητος, ὦ τῆς ἀπανθρωπίας. 30 Ἐκεῖνος μὲν τοσαύτην ὁδὸν διήνυσεν, καὶ μετὰ τοσαύτης σπουδῆς τὴν ἐπιζήτησιν αὐτῶν ἐποιήσατο, ὥστε καὶ ἰδεῖν τοῦ ἀπαγγεῖλαι τῷ πατρὶ τὰ κατ' αὐτούς, ἐκεῖνοι δὲ καθάπερ βάρβαροί τινες καὶ ἀνήμεροι, ἐπειδὴ συνεβουλεύθησαν ὑπὸ τοῦ Ρουβὴν μὴ ἐκ- 35 χέειν τοῦ ἀδελφοῦ τὸ αἷμα, τὸν διὰ τοῦ λιμοῦ θάνατον αὐτῷ κατεσκεύαζον. Ἄλλ' ὁ φιλόανθρωπος Θεὸς

τούς κάνει νὰ ὑπηρετήσουν καὶ χωρὶς τὴν θέλησίν των τὴν οἰκονομίαν, τῶν ὄσων πρόκειται νὰ συμβοῦν. Ἐφοῦ δηλαδὴ συνεφώνησαν νὰ τὸν φονεύσουν καὶ ἤδη ἐπραγματοποίησαν μὲ τὴν σκέψιν των τὴν σφαγὴν, «Ἔκουσεν ὁ Ρουβὴν», λέγει, «τὴν ἀπόφασιν καὶ ἔβγαλεν αὐτὸν ἀπὸ τὰ χέρια των καὶ εἶπε· Δὲν θὰ ἀφαιρέσωμεν τὴν ζωὴν του. Μὴ χύνετε αἷμα. Ρίψατε αὐτὸν εἰς τὸν λάκκον αὐτὸν τῆς ἐρήμου καὶ μὴ ἀπλώσετε τὸ χέρι σας ἐπάνω του. Ἔλεγεν αὐτά, διὰ νὰ ἐλευθερώσῃ αὐτὸν ἐκ τῶν χειρῶν των καὶ διὰ νὰ παραδώσῃ αὐτὸν εἰς τὸν πατέρα του». Πρόσεχε ὅτι καὶ αὐτός δὲν τολμᾷ φανερὰ νὰ σώσῃ τὸν ἀδελφόν του, ἀλλ' ἐπειδὴ προηγουμένως ἤθελε νὰ ἐμποδίσῃ τὴν φονικὴν διάθεσιν αὐτῶν λέγει, «Μὴ χύνετε αἷμα, ἀλλὰ ρίψατε αὐτὸν εἰς τὸν λάκκον». Καὶ θέλοντας νὰ μᾶς ἐξηγήσῃ ἡ ἀγία Γραφή τὸν σκοπὸν τοῦ Ρουβὴν, λέγει ἔκανε αὐτὰ «Διὰ νὰ ἐλευθερώσῃ αὐτὸν καὶ νὰ τὸν παραδώσῃ εἰς τὸν πατέρα του».

Καὶ ἐνῶ αὐτοὶ ἐσκέπτοντο αὐτά, ὁ Ἰωσήφ δὲν εἶχε πλησιάσει ἀκόμη, ἀλλὰ μετὰ ἀφοῦ τελείωσεν ἡ συνομιλία των, λέγει, «Ἦλθεν ὁ Ἰωσήφ πλησίον τῶν ἀδελφῶν του». Ἔπρεπε λοιπὸν ἐκεῖνοι νὰ τρέξουν εἰς τὸν ἀδελφόν καὶ νὰ τὸν ἀγκαλιάσουν καὶ νὰ μάθουν αὐτά, τὰ ὅποια παρήγγειλεν εἰς αὐτοὺς ὁ πατήρ των, ἀλλ' αὐτοὶ ὅπως ἀκριβῶς τὰ ἄγρια θηρία ποὺ βλέπουν ἀρνίον, ὀρμοῦν ἐπάνω του, καὶ «Ἔβγαλαν», λέγει, «ἀπ' τὸν Ἰωσήφ τὸν ποικιλόχρωμον χιτῶνα καί, ἀφοῦ ἐπῆραν αὐτὸν, τὸν ἔρριψαν εἰς τὸν λάκκον. Ὁ δὲ λάκκος ἦτο ξηρός, ἐπειδὴ δὲν εἶχε νερό». Ὅπως ἀκριβῶς τοὺς συνεβούλευσεν ὁ Ρουβὴν, ἔτσι καὶ ἔκαμαν. Καὶ ἀφοῦ ἔρριψαν αὐτὸν «Ἐκάθισαν νὰ φάγουν». Πῶ, πῶ μέγεθος σκληρότητος, πῶ, πῶ μέγεθος ἀπανθρωπίας. Ἐκεῖνος διήνυσε τόσῃν ἀπόστασιν καὶ τοὺς ἔψαξε μὲ τόσῃν προθυμίαν, ὥστε καὶ νὰ τοὺς ἰδῇ καὶ νὰ ἀναγγείλῃ εἰς τὸν πατέρα τί κάνουν, αὐτοὶ ὅμως ὡς βάρβαροι καὶ ἄγριοι, ἐπειδὴ ἐδέχθησαν τὴν συμβουλήν τοῦ Ρουβὴν νὰ μὴ χύσουν τὸ αἷμα τοῦ ἀδελφοῦ, ἠτοίμαζον εἰς αὐτὸν τὸν διὰ τῆς πείνης θάνατον. Ἄλλ' ὁ φιλόανθρωπος Θεὸς

ταχέως αὐτὸν ἐρρύσατο τῆς τῶν ἀδελφῶν μανίας. «Καθίσαντες γάρ», φησί, «φαγεῖν ἄρτον, εἶδον ὁδοιπόρους Ἰσμαηλίτας ἐρχομένους, καὶ ἐπὶ τὴν Αἴγυπτον τὴν ὁρμὴν ἔχοντας. Καὶ εἶπεν Ἰούδας· τί χρῆσιμον, εἰ ἂν ἀποκτείνωμεν τὸν ἀδελφὸν ἡμῶν, καὶ κρύψωμεν τὸ αἷμα αὐτοῦ; Δεῦτε, ἀποδώμεθα αὐτὸν τοῖς Ἰσμαηλίταις τούτοις· αἱ δὲ χεῖρες ἡμῶν μὴ ἔστωσαν ἐπ' αὐτόν, ὅτι ὁ ἀδελφὸς ἡμῶν καὶ σὰρξ ἡμῶν ἐστίν».

10 4. Ὅρα πῶς καὶ πρότερον ὁ Ρουβὴν ἐλάττονι κακῶ τὸ μεῖζον ἐκώλυσε, καὶ νῦν πάλιν ὁ Ἰούδας πρᾶθῆναι συμβουλεύει τὸν ἀδελφόν, ὥστε τῆς σφαγῆς αὐτὸν ἐξαρπάσαι. Τοῦτο δὲ ὄλον ἐγένετο, ἵνα πληρωθῆ καὶ ἀκόντων αὐτῶν τὰ παρὰ τοῦ Θεοῦ προορηθέντα καὶ ὑπηρετοῦνται τῇ οἰκονομίᾳ. «Καὶ δεξάμενοι», φησί, «τὴν συμβουλήν τοῦ Ἰούδα, ἀναβιβάσαντες αὐτὸν ἀπὸ τοῦ λάκκου, ἀπέδοντο αὐτὸν τοῖς Ἰσμαηλίταις εἴκοσι χρυσῶν». Ὡ συναλλάγματος παρανόμου, ὡ κέρδους ὀλεθρίου, ὡ πράσεως ἀδικωτάτης.

15 20 Τὸν τὰς αὐτὰς ὑμῖν ὠδῖνας λύσαντα, τὸν οὕτω τῷ πατρὶ περιπόθητον, τὸν εἰς ἐπίσκεψιν ὑμετέραν παραγενόμενον, τὸν οὐ μικρόν, οὐ μέγα ποτὲ ὑμᾶς ἀδικήσαντα, πιπράσκειν ἐπιχειρεῖτε, καὶ πιπράσκειν βαρβάροις ἀνθρώποις καὶ εἰς τὴν Αἴγυπτον κατιοῦσι;

25 30 Τίς ἢ τοσαύτη μανία; τίς ὁ φθόνος; τίς ἢ βασκανία; Εἰ μὲν γὰρ τὰ ὄνειρατα δεδοικότες τοῦτο ποιεῖτε, ὡς πεπεισμένοι ὅτι δὴ πάντως ἔσται, τίνος ἕνεκεν ἀδυνάτοις ἐπιχειρεῖτε, καὶ διὰ τῶν παρ' ὑμῶν γινομένων τὸν πρὸς τὸν Θεὸν πόλεμον ἐπιδείκνυσθε, τὸν ταῦτα αὐτῷ προαγορεύσαντα; Εἰ δὲ οὐδὲν ἠγεῖσθε τὰ ὄνειρατα, ἀλλὰ λῆρον αὐτὰ εἶναι νομίζετε, διὰ τί ταῦτα διαπράττεσθε, ἃ διηνεκῆ ὑμῖν τὴν κηλῖδα προξενήσει, καὶ πένθος ἀδιάλειπτον ἀπεργάσεται τῷ πατρὶ;

35 Ἄλλ' ὡ τῆς ὑπερβολῆς τοῦ πάθους, μᾶλλον δὲ τῆς μαιφόνου γνώμης. Ὅταν γὰρ τις ἐκδῶ ἑαυτὸν

ἀπήλλαξεν αὐτὸν ταχέως ἀπὸ τὴν μανίαν τῶν ἀδελφῶν. Διότι λέγει, «Μόλις ἐκάθισαν νὰ γευματίσουν, εἶδον νὰ ἔρχονται ταξιδιωτὰ Ἰσμαηλίται, οἱ ὅποιοι κατηυθύνοντο πρὸς τὴν Αἴγυπτον. Καὶ εἶπεν ὁ Ἰούδας. Τί θὰ ὠφεληθῶμεν, ἐὰν φονεύσωμεν τὸν ἀδελφὸν μας καὶ κρύψωμεν τὴν δολοφονίαν του; Ἄς πωλήσωμεν αὐτὸν εἰς τοὺς Ἰσμαηλίτας αὐτοὺς καὶ ἄς μὴ βάλωμεν τὰ χέρια μας ἐπάνω εἰς αὐτὸν, διότι εἶναι ἀδελφός μας καὶ αἷμα μας».

4. Πρόσεχε πῶς καὶ προηγουμένως ὁ Ρουβὴν μὲ τὸ μικρότερον κακὸν ἠμπόδισε τὸ μεγαλύτερον, καὶ τώρα, πάλιν ὁ Ἰούδας συμβουλεύει νὰ πωληθῇ ὁ ἀδελφός, ὥστε νὰ τὸν σώσῃ ἀπὸ τὴν σφαγὴν. Ὅλα δὲ αὐτὰ ἔγιναν, διὰ νὰ ἐκπληρωθῶν, ἔστω καὶ χωρὶς νὰ θέλουν αὐτοί, αὐτὰ ποὺ εἶχε προαναγγεῖλει ὁ Θεός, καὶ ἐξυπηρετοῦν τὴν θεῖαν οἰκονομίαν. «Καὶ ἀφοῦ ἐδέχθησαν», λέγει, «τὴν συμβουλήν τοῦ Ἰούδα, ἀνέβασαν αὐτὸν ἀπὸ τὸν λάκκον καὶ τὸν ἐπώλησαν εἰς τοὺς Ἰσμαηλίτας ἀντὶ εἴκοσι χρυσῶν». Πῶ, πῶ παράνομη συναλλαγή, πῶ, πῶ κέρδος ὀλέθριον, πῶ, πῶ ἀδικωτάτη πώλησις. Ἀὐτὸν ποὺ ἐγεννήθη μὲ τοὺς ἰδίους πόνους μὲ σᾶς, αὐτὸν ποὺ ὁ πατέρας σας πολὺ ἠγάπα, αὐτὸν ποὺ ἦλθε διὰ νὰ σᾶς ἐπισκεφθῇ, αὐτὸν ποὺ οὔτε ὀλίγον οὔτε πολὺ σᾶς ἠδίκησεν, αὐτὸν ἐπιχειρεῖτε νὰ πωλήσετε καὶ νὰ πωλήσετε μάλιστα εἰς ἀνθρώπους βαρβάρους οἱ ὅποιοι κατεβαίνουν εἰς τὴν Αἴγυπτον; Διατί τόση μανία; διατί τόσος φθόνος; διατί τόση ζηλοφθονία; Ἐὰν μὲν κάμνετε αὐτό, φοβούμενοι τὰ ὄνειρα, ἀφοῦ ἔχετε πεισθῇ, ὅτι θὰ πραγματοποιηθῶν ὅπωςδήποτε, διατί ἐπιχειρεῖτε τὰ ἀδύνατα καὶ μὲ αὐτὰ ποὺ κάνετε, δείχνετε τὴν ἔχθραν σας πρὸς τὸν Θεόν, ὁ ὅποιος προανήγγειλεν ὅλα αὐτὰ εἰς αὐτόν; Καὶ ἂν δὲν ὑπολογίζετε καθόλου τὰ ὄνειρα, ἀλλὰ θεωρεῖτε, ὅτι αὐτὰ εἶναι παραληρήματα, διατί κάνετε αὐτὰ, τὰ ὅποια θὰ σᾶς προξενήσουν παντοτεινὸν στίγμα καὶ θὰ προκαλέσουν ἀδιάλειπτον πένθος εἰς τὸν πατέρα σας;

Ἄλλ' ὁμως τί ὑπερβολικὸν πάθος, μᾶλλον δὲ τί αἰμοχαρῆς διάθεσις, διότι ὅταν κάποιος παραδώσῃ τὸν ἑαυ-

κατά τινα ἄτοπον πρᾶξιν, καὶ ὑποβρύχιος γένηται ὑπὸ
 τῆς τῶν λογισμῶν ἀτοπίας, οὐ τὸν ἀκοίμητον λαμβά-
 νει πρὸ ὀφθαλμῶν ὀφθαλμόν, οὐ τὴν φύσιν αὐτὴν
 αἰδεῖται, οὐχ ἕτερόν τι τῶν δυναμένων αὐτὸν εἰς συμ-
 5 πάθειαν ἀγαγεῖν, ὅπερ καὶ οὗτοι πεπόνθασιν· οὐχ ὅτι
 ἀδελφὸς ἦν, οὐχ ὅτι νέος, οὐχ ὅτι περιπόθητος τῷ
 πατρί, οὐχ ὅτι ἄπειρος ὢν τῆς ἐν ξένη διαγωγῆς,
 καὶ τῆς ἐν ἀλλοτρίᾳ διατριβῆς, τοσαύτην μέλλει χώ-
 ραν διαβαίνειν, καὶ βαρβάροις συνοικεῖν· ἀλλὰ πάντα
 10 σῶφρονα λογισμὸν ἀπωσάμενοι, ἐνὸς μόνου ἐγίνοντο,
 τοῦ τὸν οἰκεῖον φθόνον, ὡς ἐνόμιζον, τέως εἰς ἔργον
 ἀγαγεῖν. Καὶ ἐκεῖνοι μὲν τῇ γνώμῃ ἀδελφοκτόνοι γε-
 γόνασιν, ὁ δὲ ταῦτα παθὼν ὑπ' αὐτῶν ἅπαντα γεν-
 ναίως ὑπέμενε. Ἡ γὰρ ἄνωθεν χεὶρ ἦν αὐτὸν ἢ
 15 φρουροῦσα, καὶ πάντα τὰ δυσχερῆ ράδια καὶ εὐκόλα
 ἐργαζομένη. Ὅταν γὰρ τῆς ἄνωθεν εὐνοίας ἀπολαύ-
 ωμεν, καὶ ἐν μέσῳ βαρβάρων ὤμεν, καὶ ἐπ' ἀλλο-
 τρίας, τῶν οἴκοι διατριβόντων καὶ πάσης ἀπολαυόν-
 των θεραπείας ἄμεινον διάγειν δυνάμεθα· ὡσπερ καὶ
 20 ἐπὶ τῆς οἰκίας διατρίβωμεν, καὶ πάσης ἀνέσεως ἀ-
 πολαύειν δοκῶμεν, ἔρημοι δὲ ὤμεν τῆς ἄνωθεν βοη-
 θείας, πάντων ἐσμὲν ἐλεεινότεροι. Πολλὴ γὰρ καὶ
 τῆς ἀρετῆς ἢ ἰσχύς, καὶ τῆς κακίας ἢ ἀσθένεια^λ καὶ
 τοῦτο μάλιστα δείκνυσιν ἡμῖν αὕτη ἢ ἐν χερσὶν ἰ-
 25 στορία. Τίνας γάρ, εἰπέ μοι, ἐλεεινοὺς καὶ μυρίων
 δακρῦων ἀξίους κρίνεις, τοὺς τοσαῦτα κακὰ ἐργα-
 σαμένους τὸν ἀδελφόν, ἢ τὸν ὑπὸ τῇ δουλείᾳ τῶν
 βαρβάρων γεγεννημένον; Δηλονότι τούτους.

Ἐννόει γάρ μοι λοιπὸν τὸν θαυμάσιον ἐκεῖνον,
 30 τὸν μετὰ τοσαύτης δορυφορίας ἀνατραφέντα, καὶ ὑ-
 πὸ ταῖς ἀγκάλαις ταῖς πατρικαῖς διηνεκῶς γεγεννημέ-
 νον, ἀθρόον ἀναγκαζόμενον δουλείαν χαλεπὴν ὑφί-
 στασθαι, καὶ δουλείαν παρὰ βαρβάροις ἀνδράσι, καὶ

τόν του διὰ νὰ κάμη κάποιαν παράλογον πράξιν καὶ πνιγῆ ἀπὸ τὰς πονηρὰς σκέψεις, δὲν λαμβάνει ὑπ' ὄψιν του τὸν ἀκοίμητον ὀφθαλμόν, οὔτε τὴν φύσιν ἐντρέπεται, οὔτε κάτι ἄλλο πού ἤμπορεῖ νὰ τὸν ὀδηγήσῃ εἰς τὴν ἀγάπην, πράγμα τὸ ὁποῖον ἔπαθον καὶ αὐτοί. Οὔτε ὅτι ἦτο ἀδελφός, ἔλαβον ὑπ' ὄψιν, οὔτε ὅτι ἦτο νέος, οὔτε ὅτι ἦτο πολὺ ἀγαπητὸς εἰς τὸν πατέρα, οὔτε ὅτι, ἐνῶ δὲν ἤξευρε τὰς συνηθείας εἰς τὴν ξένην χώραν, οὔτε τὴν ζωὴν εἰς αὐτήν, ἐπρόκειτο νὰ βαδίσῃ τόσῃν χώραν καὶ νὰ κατοικήσῃ μαζί μὲ βαρβάρους. Ἄλλ' ἀφοῦ ἔδιωξαν κάθε συνετὴν σκέψιν, δι' ἓνα μόνον ἐνδιεφέροντο, διὰ νὰ πραγματοποιήσουν δηλαδή, ὅπως ἐνόμιζον, τὸν φθόνον των. Καὶ ἐκεῖνοι μὲν κατὰ τὴν σκέψιν εἶχον γίνεαι ἀδελφοκτόνοι, αὐτὸς ὅμως πού ἔπαθεν αὐτὰ ἀπ' αὐτοὺς ὑπέμενε τὰ πάντα μὲ γενναιότητα. Καθ' ὅσον τὸ χέρι τοῦ Θεοῦ ἦτο αὐτὸ πού ἐφρούρει αὐτὸν καὶ πού ἔκαμνεν ὅλα τὰ δύσκολα εὐκόλα καὶ κατορθωτά, Διότι ὅταν ἀπολαμβάνωμεν τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, ἔστω καὶ ἂν εὐρισκώμεθα ἐν μέσῳ βαρβάρων, εἴτε εἰς ξένην χώραν, ἤμποροῦμεν νὰ ζῶμεν καλύτερον ἀπ' αὐτοὺς, οἱ ὁποῖοι εὐρίσκονται εἰς τὴν οἰκίαν των καὶ ἀπολαμβάνουν ὅλας τὰς ἀνέσεις. Ὅπως πάλιν, ἂν ζῶμεν εἰς τὴν οἰκίαν μας καὶ νομίζωμεν, ὅτι ἀπολαμβάνομεν κάθε ἀνεσιν, στερούμεθα ὅμως τῆς βοηθείας τοῦ Θεοῦ, εἴμεθα οἱ πιὸ ἐλεεινοὶ ἀπ' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. Καθ' ὅσον μεγάλη εἶναι ἡ δύναμις τῆς ἀρετῆς καὶ ἡ ἀδυναμία τῆς κακίας. Καὶ αὐτὸ μᾶς τὸ ἀποδεικνύει κατ' ἐξοχὴν ἡ ἐξεταζομένη ἱστορία. Διότι εἶπέ μου, ποίους θεωρεῖς ἐλεεινοὺς καὶ ἀξίους ἀπείρων δακρύων, αὐτοὺς πού τόσα κακὰ ἔκαμαν εἰς τὸν ἀδελφόν των, ἢ αὐτὸν πού ἔγινε δοῦλος τῶν βαρβάρων; Εἶναι ὀλοφάνερον ὅτι αὐτοὺς θεωρεῖς.

Σκέψου λοιπόν, σέ παρακαλῶ, ὅτι ὁ θαυμάσιος ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἀνετράφη ἀπὸ τόσους ὑπηρέτας καὶ ἦτο διαρκῶς εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ πατρός, ἀναγκάζεται αἰφνιδίως νὰ ὑποστῇ τὴν δυσάρεστον δουλείαν καὶ μάλιστα δουλείαν εἰς βαρβάρους ἄνδρας, οἱ ὁποῖοι δὲν συμπεριε-

θηρίων οὐδὲν ἄμεινον διακειμένοις. Ἄλλ' ὁ τῶν ἀ-
 πάντων Δεσπότης ἦν ὁ καὶ ἐκείνους ἡμέρους ἐργα-
 ζόμενος, καὶ κείνῳ πολλὴν διδοὺς τὴν ὑπομονήν. Καὶ
 ἀποδόμενοι τὸν ἀδελφόν, ὡς εἰς τέλος ἀγαγόντες τὸν
 5 οἰκεῖον σκοπόν, οὕτω λοιπὸν διέκειντο, ἐκποδῶν ποι-
 ησάμενοι τὸν ὑπ' αὐτῶν φθονούμενον. «Ἀνέστρεψε
 δέ», φησί, «Ρουβὴν ἐπὶ τὸν λάκκον, καὶ οὐχ ὄρα τὸν
 Ἰωσήφ· καὶ διέρρηξε τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ ἀνέστρε-
 ψε πρὸς τοὺς ἀδελφούς αὐτοῦ, καὶ εἶπε, τὸ παιδάρι-
 10 ον οὐκ ἔστιν, ἐγὼ δὲ ποῦ πορεύσομαι ἔτι;». Ἐπειδὴ
 γὰρ ἐδίδαξεν ἀνωτέρω ἢ θεία Γραφή, ὅτι διὰ τοῦτο
 συνεβούλευσε Ρουβὴν εἰς τὸν λάκκον τὸν αὐτοῦ ἀ-
 δελφὸν ἐμβληθῆναι, ὥστε καὶ τῶν χειρῶν αὐτὸν ἐξε-
 λείσθαι τῶν φονικῶν, καὶ ἀποδοῦναι τῷ πατρί· νῦν,
 15 φησὶν, ἰδῶν, ὅτι διήμαρτε τοῦ σκοποῦ, διέρρηξε τὰ
 ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ εἶπε· «Τὸ παιδάριον οὐκ ἔστιν, ἐ-
 γὼ δὲ ποῦ πορεύσομαι ἔτι;». Ποίαν, φησὶν, ἔξομεν
 ἀπολογία, καὶ μάλιστα ὁ δοκῶν ὑμῶν πρωτεύειν ἐ-
 γώ; Ἐνόμιζε γὰρ αὐτὸν ἀνηρῆσθαι. Ἄλλ' ἐπειδὴ τὸ
 20 σπουδαζόμενον αὐτοῖς ἐγεγόνει, καὶ τὸν μισούμενον
 εἰς τὴν ἀλλοτρίαν ἐξέπεμψαν γῆν, καὶ τὸν φθόνον
 τὸν οἰκεῖον οὕτως ἠδυνήθησαν παραμυθήσασθαι, λοι-
 πὸν πᾶσαν μηχανὴν ἐπιδείκνυνται, ὥστε παρακρού-
 σασθαι τὸν πατέρα, καὶ μὴ κατάδηλον αὐτῷ γενέσθαι
 25 τὴν κακὴν συμφωνίαν.

«Καὶ σφάξαντες», φησὶν, «ἔριφον αἰγῶν, καὶ μο-
 λύναντες τὸν χιτῶνα τῷ αἵματι, εἰσήνεγκαν τῷ πα-
 τρὶ αὐτῶν καὶ εἶπον· ἐπίγνωθι, εἰ χιτῶν τοῦ υἱοῦ σου
 ἔστιν, ἢ οὐ». Τί ἀπατᾶτε ἑαυτούς, ὧ ἀνόητοι; Κἂν
 30 γὰρ τὸν πατέρα δυνηθῆτε παρακρούσασθαι, ἀλλὰ τὸν
 ἀκοίμητον ὀφθαλμὸν οὐ λήσεσθε, ὃν μάλιστα πάντων
 δεδοικέναι ἐχρῆν. Ἄλλὰ τοιοῦτον ἢ ἀνθρωπίνη φύ-
 σις, μᾶλλον δὲ τοιοῦτον ἢ ραθυμία τῶν πολλῶν· τὸν
 παρὰ τῶν ἀνθρώπων φόβον καὶ τὴν τούτων αἰσχύνην
 35 τὴν πρὸς τὸ παρὸν μόνον περὶ πολλοῦ ποιούμενοι, οὐ
 λαμβάνουσιν ἔννοιαν τοῦ δικαστηρίου ἐκείνου τοῦ

φέροντο καλύτερον ἀπό θηρία. Ἄλλ' ὁ Κύριος τοῦ παντός ἦτο αὐτός, ὁ ὁποῖος ἔκανε ἐκείνους ἡμέρους καὶ εἰς ἐκείνον ἔδιδε πολλήν ὑπομονήν. Καὶ ἀφοῦ ἐπώλησαν τὸν ἀδελφόν των, ὡσάν νὰ εἶχον ἐκπληρώσει τὸν σκοπὸν των, ἔτσι συμπεριεφέροντο, ἀφοῦ ἔβγαλαν ἀπὸ ἀνάμεσά τους αὐτὸν ποῦ ἐφθόνουν. «Ἐπέστρεψε δέ», λέγει, «Ὁ Ρουβὴν εἰς τὸν λάκκον καὶ δὲν εἶδε τὸν Ἰωσήφ. Καὶ διέρρηξε τὰ ἐνδύματά του καὶ ἐπέστρεψε πάλιν εἰς τοὺς ἀδελφούς του καὶ εἶπεν. Ὁ μικρὸς δὲν εἶναι μέσα εἰς τὸν λάκκον. Ποῦ θὰ ὑπάγω ἐγὼ τώρα;». Ἐπειδὴ λοιπὸν μᾶς ἐξήγησεν ἀνωτέρω ἡ ἀγία Γραφή, ὅτι διὰ τοῦτο συνεβούλευσεν ὁ Ρουβὴν νὰ ρίξουν τὸν ἀδελφόν του εἰς τὸν λάκκον, διὰ νὰ ἠμπορέσῃ δηλαδὴ νὰ τὸν γλυτώσῃ ἀπὸ τὰ φονικὰ χέρια των καὶ νὰ τὸν δώσῃ πίσω εἰς τὸν πατέρα του, δι' αὐτὸ τώρα, λέγει, ποῦ εἶδεν, ὅτι ἔπεσεν ἔξω εἰς τοὺς ὑπολογισμούς του, διέρρηξε τὰ ἐνδύματά του καὶ εἶπεν· «Ὁ μικρὸς δὲν εἶναι μέσα εἰς τὸν λάκκον. Ποῦ θὰ ὑπάγω ἐγὼ τώρα;». Ποίαν ἀπολογία, λέγει, θὰ ἔχωμεν καὶ μάλιστα πρῶτος ἐγὼ, ὁ ὁποῖος θεωροῦμαι πρωτότοκος; Ἔλεγεν αὐτά, ἐπειδὴ ἐνόμιζεν, ὅτι αὐτός εἶχε φονευθῆ. Ἄλλ' ὅταν ἐγένεν αὐτό, τὸ ὁποῖον ἐπεδίωκον, καὶ ἔστειλαν εἰς τὴν ξένην χώραν αὐτὸν ποῦ ἐμισεῖτο καὶ ἠμπόρεσαν ἔτσι νὰ ἰκανοποιήσουν τὸν πόθον των, εἰς τὸ ἐξῆς μηχανεῦνται τὰ πάντα, διὰ νὰ παραπλανήσουν τὸν πατέρα καὶ νὰ μὴ φανερωθῇ ἡ πονηρὴ των συμφωνία.

«Καὶ ἀφοῦ ἔσφαξαν», λέγει, «ἓνα ἐρίφιον καὶ ἀφοῦ ἔβαψαν τὸν χιτῶνα μὲ αἷμα, ἔφεραν αὐτὸν εἰς τὸν πατέρα των καὶ εἶπον. Ἐξέτασε, ἐάν εἶναι ὁ χιτῶν τοῦ υἱοῦ σου ἢ ὄχι». «Τί ἀπατάτε τοὺς ἑαυτοὺς σας, ἀνόητοι; Διότι, καὶ ἂν ἠμπορέσετε νὰ παραπλανήσετε τὸν πατέρα, ὅμως δὲν θὰ ἀποφύγετε τὸν ἀκοίμητον ὀφθαλμόν, τὸν ὁποῖον θὰ ἔπρεπε νὰ φοβῆσθε περισσότερο ἀπὸ κάθε τι. Ἄλλὰ τέτοια εἶναι ἡ ἀνθρωπίνη φύσις, ἢ μᾶλλον τέτοια εἶναι ἡ ἀμέλεια τῶν πολλῶν. Ἐνῶ ὑπολογίζουν τὸν φόβον ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὴν ἐκ μέρους των ἐντροπήν, δὲν σκέπτονται καθόλου τὸ φοβερὸν ἐκεῖνο δικαστήριον καὶ

φόβεροῦ, καὶ τῆς κολάσεως τῆς ἀφορήτου, ἀλλ' ἐ-
 νὸς μόνου γίνονται, πῶς τὴν παρὰ τῶν ἀνθρώπων
 μέμψιν διαφυγεῖν δυνηθῶσιν, ὃ δὴ καὶ οὗτοι πεπόν-
 θασιν, καὶ τὸν πατέρα ἀπατᾶν ἐπιχειροῦσιν. «Ἐπέ-
 5 γνω γάρ», φησί, «τὸν χιτῶνα ὃ πατήρ, καὶ εἶπε· χι-
 τῶν τοῦ υἱοῦ μου ἐστὶ· θηρίον πονηρὸν κατέφαγεν
 αὐτόν, θηρίον ἤρπασε τὸν Ἰωσήφ». Καὶ γὰρ ἀληθῶς,
 καθάπερ θηρίοις περιπεσῶν, οὕτως ἀνηλεῶς ἅπαντα
 ὑπέμεινε. «Διέρρηξε δὲ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ ἐπέθε-
 10 το σάκκον ἐπὶ τὴν ὄσφυν αὐτοῦ, καὶ ἐπένθει τὸν υἱ-
 ὸν αὐτοῦ ἡμέρας πολλάς». Πόσων ἂν εἶεν οὗτοι δα-
 κρύων ἄξιοι, οὐχ ὅτι τὸν ἀδελφὸν τοῖς βαρβάροις πε-
 πράκασιν μόνον, ἀλλ' ὅτι καὶ τὸν πατέρα ἐν ἐσχάτῳ
 γῆρα λοιπὸν ὄντα τοσοῦτῳ πένθει περιέβαλον; «Συν-
 15 ἤχθησαν δέ», φησὶν, «υἱοὶ αὐτοῦ καὶ αἱ θυγατέρες
 παρακαλέσαι αὐτόν, καὶ οὐκ ἤθελε, λέγων, ὅτι κατα-
 βήσομαι πρὸς τὸν υἱόν μου πενθῶν εἰς ἄδου».

5. Οἶμαι καὶ τοῦτο πληγὴν ἑτέραν ἐκείνοις γεγε-
 νῆσθαι. Ἐώρων γάρ, ὅτι καὶ πρὸς τὸν μὴ παρόντα,
 20 μᾶλλον δὲ καὶ νομιζόμενον ὑπὸ θηρίων ἀνηρῆσθαι,
 οὕτως ἀκμάζοντα τὸν πόθον ἐπιδείκνυται, καὶ πλεον
 ὑπὸ τοῦ φθόνου κατετήκοντο. Ἄλλ' οὗτοι μὲν καὶ
 πρὸς τὸν ἀδελφὸν καὶ πρὸς τὸν πατέρα ὤμοι
 γεγονότες οὐδεμιᾶς ἂν εἶεν συγγνώμης ἄξιοι· οἱ
 25 δὲ Μαδιηναῖοι καὶ αὐτοὶ πάλιν ὑπηρετοῦσι τῇ
 τοῦ Θεοῦ οἰκονομία, καὶ πάλιν ἀποδίδονται τὸν Ἰ-
 ωσήφ Πετεφρῆ τῷ ἀρχιμαγείρῳ τοῦ Φαραώ. Εἶδες,
 πῶς ὁδῶ κατὰ μικρὸν πρόεισι, καὶ διὰ πάντων τὴν
 οἰκείαν ἀρετὴν καὶ τὴν ὑπομονὴν ἐπιδείκνυται, ἵν'
 30 οὕτω καθάπερ ἀθλητῆς γενναίως ἀγωνισάμενος, ἀνα-
 δῆσηται τῆς βασιλείας τὸν στέφανον, καὶ τῶν ὄνει-
 ράτων ἢ ἔκβασιν εἰς ἔργον ἐξελθοῦσα, δι' αὐτῆς τῆς
 πείρας διδάξη τοὺς πεπρακότας, ὡς οὐδὲν αὐτοῖς ὀ-
 φελος γέγονε τῆς τοσαύτης μηχανῆς. Τοσαύτην γὰρ
 35 ἢ ἀρετὴ ἔχει τὴν ἰσχύν, ὡς καὶ πολεμουμένην αὐτὴν

τὴν ἀφόρητον τιμωρίαν, ἀλλὰ δι' ἓνα μόνον ἐνδιαφέρονται, πῶς θὰ ἠμπορέσουν δηλαδὴ νὰ ἀποφύγουν τὴν κατηγορίαν ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἔπαθον καὶ αὐτοὶ καὶ ἐπιχειροῦν νὰ ἐξαπατήσουν τὸν πατέρα των. Διότι λέγει, «Ἐγνώρισε ὁ πατὴρ τὸν χιτῶνα καὶ εἶπεν· Ὁ χιτῶν αὐτός ἐστὶ τοῦ υἱοῦ μου. Ἄγριον θηρίον κατεσπάρραξεν αὐτόν, θηρίον θὰ ἤρπασε τὸν Ἰωσήφ». Καθ' ὅσον πράγματι μὲ τόση ἀπανθρωπία ὑπέμεινε τὰ πάντα, ὡσάν νὰ εἶχε περιπέσει εἰς θηρία. «Καὶ διέσχισε τὰ ἐνδύματά του ὁ Ἰακώβ καὶ ἔβαλε σάκκον εἰς τὴν μέσην του καὶ εἶχε πένθος διὰ τὸν υἱὸν του ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας». Πόσων δακρύων θὰ ἦσαν ἄξιοι αὐτοί, ἀφοῦ ὄχι μόνον ἐπώλησαν τὸν ἀδελφόν των, ἀλλὰ καὶ τὸν πατέρα, ἃν καὶ εὐρίσκετο εἰς τὸ βαθύ γῆρας, τὸν ἔρριψαν εἰς βαρὺ πένθος; «Συνεκεντρώθησαν δέ», λέγει, «οἱ υἱοὶ καὶ αἱ θυγατέρες του διὰ νὰ τὸν παρηγορήσουν, ἀλλ' αὐτός δὲν ἤθελε παρηγορία, λέγων, θὰ κατεβῶ μὲ θρήνους εἰς τὸν ἄδην κοντὰ εἰς τὸν υἱὸν μου».

5. Νομίζω ὅτι καὶ αὐτὸ ἔγινεν εἰς ἐκείνους ἄλλη πληγή. Διότι ἔβλεπον, ὅτι καὶ πρὸς τὸν ἀπόντα Ἰωσήφ, εἰς αὐτόν ποῦ ἐθεωρεῖτο ὅτι εἶχε φονευθῆ ἀπὸ ἄγρια θηρία, ἔδειχνε πολλὴν ἀγάπην καὶ ἔτσι περισσότερον ἔλειωναν ἀπὸ τὸν φθόνον. Ἄλλ' αὐτοὶ μὲν, ἀφοῦ ἀπεδείχθησαν σκληροὶ καὶ πρὸς τὸν ἀδελφόν καὶ πρὸς τὸν πατέρα των, οὐδεμιᾶς συγγνώμης θὰ ἠμποροῦσαν νὰ ἀξιωθοῦν, οἱ δὲ Μαδιθηναῖοι πωλοῦν μὲ τὴν σειρά τους τὸν Ἰωσήφ εἰς τὸν Πετεφρῆ τὸν ἀρχιμάγειρον τοῦ Φαραώ καὶ ἐξυπηρετοῦν πάλιν τὸ σχέδιον τοῦ Θεοῦ. Εἶδες πῶς προχωρεῖ ὀλίγον κατ' ὀλίγον εἰς τὸν δρόμον του καὶ ἀποδεικνύει μὲ τὰ πάντα τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν ὑπομονὴν του, οὕτως ὥστε, ἀφοῦ ἀγωνισθῆ γενναίως ὡς ἀθλητής, νὰ φορέσῃ τὸν στέφανον τῆς βασιλείας καί, ἀφοῦ πραγματοποιηθοῦν τὰ ὄνειρα, νὰ διδάξῃ μὲ τὴν πρᾶξιν εἰς τοὺς πωλητάς, ὅτι δὲν ὠφέλησαν καθόλου τὸν ἑαυτόν των μὲ τὴν τόσην μηχανορραφίαν. Καθ' ὅσον ἡ ἀρετὴ ἔχει τόσην δύναμιν, ὥστε νὰ συμβαίῃ καὶ ὅταν ἀκόμη πολεμῆται νὰ ἀποδεικνύεται

συμβαίνειν ἐπὶ πλέον περιφανεστέραν γίνεσθαι. Οὐδὲν γὰρ ταύτης ἰσχυρότερον, οὐδὲν αὐτῆς δυνατώτερον· οὐκ ἐπειδὴ αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν τοσαύτην ἔχει τὴν ἰσχύν, ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ ταύτην κεκτημένος καὶ τῆς ἄνωθεν ἀπολαύει ροπῆς· τῆς δὲ ἄνωθεν ἀπολαύων ροπῆς, καὶ τῆς ἐκεῖθεν ἀξιούμενος συμμαχίας, πάντων ἂν εἴη δυνατώτερος, καὶ ἀχείρωτος, καὶ ἀνάλωτος οὐκ ἀνθρώπων μόνον ἐπιβουλαῖς, ἀλλὰ καὶ ταῖς τῶν δαιμόνων μηχαναῖς.

10 "Ὅπερ εἰδότες μὴ φεύγωμεν τὸ κακῶς πάσχειν, ἀλλὰ τὸ κακῶς ποιεῖν· τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ κακῶς πάσχειν. Ὁ γὰρ τὸν πλησίον κακῶς διαθεῖναι ἐπιχειρῶν, ἐκεῖνον μὲν οὐδὲ ὄλως κατέβλαπεν (εἰ γὰρ καὶ πρὸς ὀλίγον κατέβλαπεν, ἐν τῷ παρόντι αἰῶνι τοῦτο
15 πεποίηκεν), ἑαυτῷ δὲ τὰς ἀθανάτους κολάσεις ταμιεύεται, καὶ τὰς τιμωρίας τὰς ἀφορήτους, ἃς οὐκ ἂν ἑτέρως διαφυγεῖν δυνηθείημεν, εἰ μὴ παρασκευάσαιμεν ἑαυτοὺς ἐτοίμους πρὸς τὸ πάσχειν κακῶς, καί, κατὰ τὴν διδαχὴν τοῦ Δεσπότου, εὐχώμεθα ὑπὲρ
20 τῶν ταῦτα ἡμῖν διατιθέντων. Τοῦτο γὰρ ἡμῖν πολὺν προξενήσει τὸν μισθὸν καὶ παρασκευάσει τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας ἀξιωθῆναι, ἧς γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ, ἅμα τῷ ἁγίῳ
25 Πνεύματι, δόξα, κράτος, τιμὴ, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

περισσότερον λαμπρή. Διότι δέν ὑπάρχει τίποτε ἰσχυρότερον ἀπ' αὐτήν, τίποτε δυνατώτερον. "Ὅχι ἐπειδὴ μόνη τῆς ἔχει τόσην δύναμιν, ἀλλ' ἐπειδὴ αὐτός πού ἔχει αὐτήν ἀπολαμβάνει καί τὴν οὐράνιον βοήθειαν· ἀλλ' ἀφοῦ ἀπολαμβάνει τὴν οὐράνιον βοήθειαν καί γίνεται ἄξιος τῆς θείας συμμαχίας, θὰ εἶναι δυνατώτερος ἀπὸ ἄλλους καί ἀκατανίκητος καί ἀκατάβλητος ὄχι μόνον ἀπὸ τὰς ἐπιβουλάς τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ καί ἀπὸ τὰς μηχανορραφίας τῶν δαιμόνων.

"Ἐχοντες ὑπ' ὄψιν αὐτό, ἄς μὴ ἀποφεύγωμεν τὸ νὰ ὑποφέρωμεν, ἀλλὰ τὸ νὰ βλάπτωμεν. Διότι αὐτὸ σημαίνει τὸ νὰ κακοπαθοῦμεν. Καθ' ὅσον αὐτός πού προσπαθεῖ νὰ βλάβῃ τὸν πλησίον του, ἐκεῖνον μὲν καθόλου δέν τὸν βλάπτει (καί ἂν ἀκόμη τὸν ἔβλαψεν ὀλίγον, αὐτὸ τὸ κάμνει εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν), ἐνῶ διὰ τὸν ἑαυτὸν του ἀποταμιεύει τοὺς ἀθανάτους κολασμοὺς καί τὰς τιμωρίας τὰς ἀφορήτους, τὰς ὁποίας δέν θὰ ἠμπορέσωμεν νὰ ἀποφύγωμεν μὲ ἄλλον τρόπον, παρὰ μόνον ἐάν προετοιμάσωμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας νὰ εἶναι ἕτοιμοι νὰ ὑποστοῦν κακοπαθήματα, καί ἐάν, σύμφωνα μὲ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Κυρίου, εὐχώμεθα ὑπὲρ αὐτῶν, οἱ ὁποῖοι ἔχουν δι' ἡμᾶς τέτοιου εἴδους διαθέσεις. Καθ' ὅσον αὐτὸ θὰ μᾶς δώσῃ μεγάλην ἀμοιβὴν καί θὰ μᾶς προετοιμάσῃ νὰ γίνωμεν ἄξιοι τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, τὴν ὁποίαν εἶθε νὰ κερδίσωμεν ὅλοι ἡμεῖς μὲ τὴν χάριν καί τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μαζὶ μὲ τὸν ὁποῖον εἰς τὸν Πατέρα, συγχρόνως καί εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ἀνήκει ἡ δόξα, ἡ δύναμις καί ἡ τιμὴ, τώρα καί πάντοτε καί εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Ο Μ Ι Λ Ι Α Ξ Β´

(Γέν. 38, 2 - 39, 22)

5 «Καὶ εἶδεν Ἰούδας θυγατέρα ἀνθρώπου Χανα-
ναίου ἢ ὄνομα Σαύα, καὶ ἔλαβεν αὐτήν, καὶ
εἰσηλθε πρὸς αὐτήν, καὶ συλλαβοῦσα ἔτεκεν
υἴόν, καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ "Ηρ».

1. Ἰκανῶς ἡμᾶς πρῶην ἢ κατὰ τὸν Ἰωσήφ ἱ-
στορία ἐδίδαξε τοῦ φθόνου τὴν λύμην, καὶ ὅπως τὸ
ὀλέθριον τοῦτο πάθος τὴν τίκτουςαν αὐτὸ ψυχὴν πρό-
10 τερον διαφθείρει. Καὶ εἶδετε, ὅπως ὑπὸ τούτου τοῦ
πάθους συσχεθέντες οἱ ἀδελφοὶ τοῦ Ἰωσήφ καὶ τῆς
συγγενείας ἐπελάθοντο, καὶ θηρίων ἀγρίων ὠμότητα
πρὸς τὸν οὐδὲν ἡδικηκότα ἐπεδείξαντο, τὴν μὲν ἑαυ-
τῶν κακίαν ἔκδηλον πεποιηκότες, τὸν δὲ ἀδελφὸν οὐ-
15 δὲν τοσοῦτον καταβλάψαντες, ὅσον ἑαυτοὺς αἰσχύνῃ
περιέβαλλον. Εἰ γὰρ καὶ βαρβάρους αὐτὸν πεπράκασι,
καὶ κεῖνοι πάλιν ἀπέδοντο τῷ τοῦ Φαραὼ ἀρχιμαγείρῳ,
ἀλλ' ὅμως ἐπειδὴ εἶχε τὴν ἄνωθεν αὐτῷ ροπὴν ἐν
ἅπασιν ἐπαρκοῦσαν, πάντα κοῦφα καὶ ράδια αὐτῷ
20 ἐφαίνετο. Καὶ ἐβουλόμην μὲν καὶ σήμερον τῆς αὐτῆς
ἱστορίας ἄψασθαι, καὶ ἐντεῦθεν ὑμῖν ὑφᾶναι τὴν δι-
δασκαλίαν· ἀλλ' ἐν μέσῳ ἕτερα τὶς διήγησις παρέγ-
κεται, ἣν οὐκ ἄξιον παραδραμεῖν, ἀλλὰ καὶ αὐτήν,
ὡς οἶόν τε, διερευνησαμένους, τότε πάλιν ἐπὶ τὴν
25 κατὰ τὸν Ἰωσήφ ὑπόθεσιν ἐλθεῖν.

Τίς οὖν ἐστὶν ἢ ἐν μέσῳ κειμένη διήγησις; Ἡ
κατὰ τὸν Ἰούδαν. Οὗτος γὰρ θυγατέρα Χαναναίου
λαβὼν γυναῖκα τὴν Σαύαν, καὶ ἐσχηκῶς ἐξ αὐτῆς

Ο Μ Ι Λ Ι Α Ξ Β '

(Γέν. 38, 2 - 39, 22)

«Καὶ εἶδεν ὁ Ἰούδας τὴν θυγατέρα κάποιου Χαναναίου, ἢ ὅποια ὠνομάζετο Σαύα, καὶ ἔλαβεν αὐτὴν ὡς ἀζυγὸν τοῦ καὶ ἐκοιμήθη μὲ αὐτὴν καί, ἀφοῦ ἔμεινεν ἔγκυος, ἐγέννησεν υἷόν, τὸν ὅποιον ὠνόμασεν Ἡρ».

1. Ἀρκετὰ μᾶς ἐδίδαξε προηγουμένως ἡ σχετικὴ μὲ τὸν Ἰωσήφ ἱστορία τὴν καταστροφὴν ἀπὸ τὸν φθόνον καὶ πῶς τὸ ὀλέθριον αὐτὸ πάθος καταστρέφει πρῶτον τὴν ψυχὴν, ἢ ὅποια τὸ γεννᾶ. Καὶ εἶδατε, ὅτι οἱ ἀδελφοὶ τοῦ Ἰωσήφ, ὅταν κατελήφθησαν ἀπ' αὐτὸ τὸ πάθος, ἐλησμόνησαν καὶ τὴν συγγένειαν καὶ ἔδειξαν μεγαλυτέραν σκληρότητα καὶ ἀπὸ τὰ ἄγρια θηρία πρὸς αὐτόν, ὁ ὅποιος καθόλου δέν τοὺς ἠδίκησε, καὶ τὴν μὲν κακίαν των κατέστησαν ὀλοφάνερον, ἐνῶ τὸν ἀδελφὸν δέν ἔβλαψαν τόσον, ὅσον τοὺς ἰδίους τοὺς ἑαυτοὺς των περιέβαλλον ἀπὸ ἐντροπὴν. Διότι ἂν καὶ τὸν ἐπώλησαν εἰς βαρβάρους καὶ ἐκεῖνοι πάλιν τὸν μετεπώλησαν εἰς τὸν ἀρχιμάγειρον τοῦ Φαραώ, ὅμως, ἐπειδὴ εἶχε τὴν ἄνωθεν βοήθειαν ἐπαρκοῦσαν δι' ὅλα, τὰ πάντα ἐφαίνοντο εἰς αὐτόν ἐλαφρὰ καὶ εὔκολα. Καὶ θὰ ἤθελον καὶ σήμερον νὰ ἀσχοληθῶμεν μὲ τὴν ἰδίαν ἱστορίαν καὶ ἀπ' αὐτὴν νὰ πλέξωμεν τὴν διδασκαλίαν. Ὑπάρχει ὅμως ἐνδιάμεσα κάποια ἄλλη διήγησις, τὴν ὅποιαν δέν πρέπει νὰ παρατρέξωμεν, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν, ὅσον εἶναι δυνατόν, ἀφοῦ ἐξετάσωμεν, νὰ ἐπανέλθωμεν τότε πάλιν εἰς τὴν ἱστορίαν τὴν σχετικὴν μὲ τὸν Ἰωσήφ.

Ποία λοιπὸν εἶναι ἡ ἐνδιάμεσος αὐτὴ διήγησις; Ἡ σχετικὴ μὲ τὸν Ἰούδα. Αὐτὸς δηλαδή, ἀφοῦ ἔλαβεν ὡς γυναῖκα τοῦ τὴν Σαύαν, τὴν κόρην κάποιου Χαναναίου,

τρεῖς παῖδας, ἔλαβε, φησί, τῷ πρωτοτόκῳ Ἡρ τὴν
 Θάμαρ γυναῖκα. Ἐπειδὴ δὲ πονηρὸς ἐφάνη ἐναντί-
 ον Κυρίου, ἀπέκτεινεν αὐτὸν ὁ Θεός. Καὶ ἐπέτρεψε
 τῷ Αὐνὰν λαβόντι τὴν τοῦ ἀδελφοῦ γυναῖκα ἀναστῆ-
 5 σαι σπέρμα τῷ ἀδελφῷ. Τοῦτο γὰρ ὁ νόμος ἐκέλευ-
 εν, ἀτέκνου ἀποθανόντος ἀδελφοῦ τὸν ἀδελφὸν λα-
 βόντα τὴν γυναῖκα, ἀνιστᾶν τῷ ἀδελφῷ σπέρμα. Ἄλ-
 λὰ καὶ τοῦτον πονηρὸν φανέντα ἐθανάτωσεν ὁ Θεός.
 Τοῦτο τὸν Ἰούδαν εἰς φόβον κατέστησε, τῶν δύο
 10 παίδων τὴν ἀναίρεσιν οὕτω ταχεῖαν θεασάμενον· καὶ
 βουλόμενος τὴν Θάμαρ παραμυθήσασθαι, ὑπέσχετο
 καὶ τὸν ἕτερον υἱὸν δώσειν αὐτῇ, καὶ οὐκ ἐπλήθου τὰ
 ἐπαγγελθέντα, δεδιὼς μὴ καὶ αὐτὸς ὁμοίως τοῖς ἀ-
 δελφοῖς τὴν τιμωρίαν δέξηται. Ταύταις οὖν ταῖς ὑ-
 15 ποσχέσει τρεφομένη ἡ Θάμαρ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ πα-
 τρὸς αὐτῆς, φησὶν, ἐκαθέζετο, ἀναμένουσα εἰς ἔργον
 ἐλθεῖν τοῦ πενθεροῦ τὴν ὑπόσχεσιν· καὶ ὄρῳσα τὸν
 Ἰούδαν οὐ βουλόμενον τὰ ἐπαγγελθέντα πληροῦν,
 τέως πρῶως ἔφερεν οὐκ ἀνεχομένη τὴν πρὸς ἕτερον
 20 συνουσίαν, ἀλλὰ στέργουσα τὴν χηρείαν, καὶ καιρὸν
 ἐπιτήδειον ἀναμένουσα· ἔσπευδε γὰρ ἐκ τοῦ πενθεροῦ
 τεκνοποιῆσαι.

Καὶ ἐπειδὴ εἶδε τὴν πενθερὰν τελευτήσασαν, καὶ
 τὸν Ἰούδα εἰς Θάμνα παραγινόμενον, ὥστε κείραι τὰ
 25 ποίμνια, κλέψαι βουλομένη τὴν συνουσίαν τοῦ πενθε-
 ροῦ, καὶ ἐξ ἐκείνου ἐπιθυμοῦσα τεκνοποιῆσαι, οὐ δι'
 ἀσέλγειαν, μὴ γένοιτο, ἀλλὰ διὰ τὸ μὴ δόξαι ἀνώγνυ-
 μός τις εἶναι· ἄλλως δὲ καὶ οἰκονομία ἦν τὸ γινόμε-
 νον, ὅθεν καὶ εἰς ἔργον ἐξελθεῖν τὰ βουλευθέντα αὐτῇ
 30 ἐγένετο. «Περιελομένη γάρ», φησί, «τὰ ἱμάτια χη-
 ρεύσεως αὐτῆς, καὶ περιβαλλομένη θέριστρον, καὶ
 καλλωπισαμένη, ἐκάθισε πρὸς ταῖς πύλαις». Εἶτα
 ὡσπερ ἀπολογουμένη ὑπὲρ αὐτῆς ἡ θεία Γραφή φη-
 σιν· «Εἶδε γάρ, ὅτι μέγας γέγονε Σηλώμ· αὐτὸς δὲ
 35 οὐ ἔδωκεν αὐτὴν αὐτῷ γυναῖκα»· καὶ δια τοῦτο ἐπὶ

καὶ ἀφοῦ ἀπέκτησεν ἀπ' αὐτὴν τρία τέκνα, ἔλαβε, λέγει, διὰ τὸν πρωτότοκον Ἦρ ὡς γυναῖκα τὴν Θάμαρ. Ἐπειδὴ ὁμως ἀπεδείχθη ἐνώπιον τοῦ Κυρίου κακός, ἐφόνευσεν αὐτὸν ὁ Θεός. Καὶ ἐπέτρεψεν εἰς τὸν Αὐνάν νὰ λάβῃ ὡς σύζυγον τὴν γυναῖκα τοῦ ἀδελφοῦ του καὶ νὰ δώσῃ εἰς τὸν ἀδελφόν του ἀπογόνους. Διότι αὐτὸ τὸ ὤριζε καὶ ὁ νόμος, ὅταν δηλαδὴ ἀποθάνῃ ὁ ἀδελφὸς ἄτεκνος, ἀφοῦ πάρῃ τὴν γυναῖκα τοῦ ὁ ἀδελφός του, νὰ χαρίζῃ εἰς αὐτὸν ἀπογόνους. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸν ἐθανάτωσεν ὁ Θεός, ἐπειδὴ ἀπεδείχθη κακός. Αὐτὸ ἐφόβισε τὸν Ἰούδαν, ἀφοῦ ἔβλεπε τὴν τόσον γρήγορον ἀπώλειαν τῶν δύο παιδιῶν του. Καὶ ἐπειδὴ ἤθελε νὰ παρηγορήσῃ τὴν Θάμαρ, ὑπεσχέθη νὰ τῆς δώσῃ καὶ τὸν ἄλλον υἱὸν του, ἀλλὰ δὲν ἐξεπλήρωνε τὰς ὑποσχέσεις, ἐπειδὴ ἐφοβεῖτο μήπως καὶ αὐτὸς τιμωρηθῇ ὅμοια μὲ τοὺς ἀδελφούς του. Μὲ αὐτὰς τὰς ὑποσχέσεις ἐτρέφετο ἡ Θάμαρ, λέγει, καὶ ἐκάθητο εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ πατρὸς τῆς ἀναμένουσα τὸν πενθερόν της νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν ὑπόσχεσιν. Καὶ ἐπειδὴ ἔβλεπεν, ὅτι ὁ Ἰούδας δὲν ἤθελε νὰ ἐκπληρώσῃ, ὅσα ὑπεσχέθη, κατ' ἀρχὰς ὑπέφερε πρῶως, ἐπειδὴ δὲν ἐδέχετο τὴν μὲ ἄλλον συνουσίαν, ἀλλ' ὑπέμενε τὴν χηρείαν, ἀναμένουσα τὸν κατάλληλον καιρόν. Καὶ ἔσπευσε νὰ τεκνοποιήσῃ μὲ τὸν πενθερόν της.

Καὶ ὅταν εἶδεν, ὅτι ἡ πενθερὰ της ἀπέθανε καὶ ὅτι ὁ Ἰούδας ἐπῆγεν εἰς τὴν Θάμνα, διὰ νὰ κουρεύσῃ τὰ πρόβατα, ἐπειδὴ ἤθελε νὰ συνευρεθῇ μὲ τὸν πενθερόν της καὶ νὰ τεκνοποιήσῃ μαζί του ὄχι ἀπὸ ἀνηθικότητα, μὴ γένοιτο, ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ φαίνεται, ὅτι εἶναι χωρὶς ὄνομα. Ἄλλωστε αὐτὸ ποῦ ἐγίνετο, ἐγίνετο κατ' οἰκονομίαν, διὰ τοῦτο καὶ ἐπραγματοποιήθησαν, ὅσα αὐτὴ ἐσκέφθη. Διότι λέγει, «Ἀφοῦ ἡ Θάμαρ ἔβγαλε τὰ ἐνδύματα τῆς χηρείας της καὶ ἀφοῦ ἔβαλε κάλυμμα εἰς τὴν κεφαλὴν της καὶ ἐκαλλωπίσθη, ἐκάθισε πλησίον τῶν πυλῶν». Ἐπειτα ὡσάν νὰ ἀπολογῆται ὑπὲρ αὐτῆς ἡ ἀγία Γραφή, λέγει· «Ἔκαμεν αὐτό, διότι εἶδεν, ὅτι ὁ Σηλὼμ ἐμεγάλωσεν, ἀλλ' ὁ Ἰούδας δὲν ἔδωσεν αὐτὴν ὡς γυναῖκα εἰς αὐτόν», καὶ

ταύτην ὤρμησε τὴν ἀπάτην. Ὁ μέντοι Ἰούδας νομί-
 σας αὐτὴν πόρνην εἶναι (κατεκαλύψατο γὰρ ἐκείνη τὸ
 πρόσωπον, ὥστε μὴ κατάδηλος γενέσθαι), «Ἐξέκλι-
 νε πρὸς αὐτήν. Ἡ δὲ εἶπε· τί μοι δώσεις; Ὁ δὲ ὑπέ-
 5 σχετο ἔριφον αἰγῶν ἀποστέλλειν. Ἡ δὲ εἶπεν· ἐὰν
 δῶς ἄρραβῶνα, ἕως τοῦ ἀποστεῖλαί σε. Καὶ ἔδωκε
 τὸν δακτύλιον, καὶ τὸν ὀρμίσκον, καὶ τὴν ράβδον, καὶ
 εἰσῆλθε πρὸς αὐτήν, καὶ ἐν γαστρὶ ἔλαβεν ἐξ αὐτοῦ».

Ἄλλὰ μηδεὶς ταῦτα ἀκούων καταγινωσκέτω τῆς
 10 Θάμαρ· ὡς γὰρ ἔφθην εἰπῶν, καὶ οἰκονομία ὑπηρε-
 τεῖτο, καὶ διὰ τοῦτο οὔτε αὕτη μέμψιν τινὰ ὑπέμει-
 νεν, οὔτε ὁ Ἰούδας ἐγκλήμασιν ὑπεύθυνος γέγονε.
 Καὶ γὰρ ἐντεῦθεν ὁδῶ προβαίνων εὐρήσεις ἐκ τῶν
 παίδων τῶν τούτῳ τεχθέντων τὸν Χριστὸν κατάγον-
 15 τα τὸ γένος· ἄλλως δὲ καὶ τὰ δύο παιδιά κατ' αὐτὸν
 τικτόμενα τῶν δύο λαῶν ἦν τύπος, καὶ προαναφώ-
 νησις τῆς πολιτείας τῆς Ἰουδαϊκῆς καὶ τῆς πνευμα-
 τικῆς. Ἄλλὰ τέως ἴδωμεν μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ
 Ἰούδα, ὅπως χρόνου μικροῦ παραδραμόντος, καὶ τοῦ
 20 πράγματος εἰς φανερὸν ἐλθόντος, ὁ Ἰούδας ἑαυτῷ
 δικάζει, ἐκείνην ἀπαλλάττων ἐγκλημάτων. Ἐπειδὴ
 τοίνυν ἐπλήρωσεν, ὅπερ ἐβούλετο ἡ Θάμαρ, πάλιν ἀ-
 μείψασα τὸ σχῆμα, φησὶν, ἐκεῖθεν μὲν ἀνεχώρησεν,
 ἀπῆλθε δὲ εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς. Ὁ μέντοι Ἰούδας
 25 τούτων οὐδὲν ἐπιστάμενος, τὴν ὑπόσχεσιν ἐπλήρου,
 καὶ τὸν ἔριφον ἀπέστειλεν, ἵνα τὸν ἄρραβῶνα τὸν
 παρ' αὐτοῦ δοθέντα ἀναλάβῃ· ἀλλ' οὐδαμοῦ τῆς γυ-
 ναικὸς εὐρεθείσης, ἐπανῆλθεν ὁ παῖς μηνύων τῷ Ἰ-
 ούδα, ὡς οὐδαμοῦ ἐπιστῆναι τῇ γυναικὶ δεδύνηται.

30 Ταῦτα μαθὼν ὁ Ἰούδας εἶπε, φησί, μή ποτε κα-
 ταγνωσθῶμεν, ὡς ἀγνώμονες νομισθέντες· οὐδὲ γὰρ
 ἤδει τὸ γεγενημένον. Ἄλλὰ τριῶν μηνῶν διελθόντων,
 καὶ τοῦ ὄγκου τῆς γαστρὸς μηνύοντος τὸν τόκον, καὶ

διὰ τοῦτο ἀπεπειράθη νὰ κάμη αὐτὴν τὴν ἀπάτην. Ὁ Ἰούδας ὁμως, ἐπειδὴ ἐνόμισεν ὅτι αὐτὴ ἦτο πόρνη (ἀφοῦ εἶχε καλύψει τὸ πρόσωπόν της, διὰ νὰ μὴ γνωρίζεται), «Ἐστράφη πρὸς τὸ μέρος της. Αὐτὴ δὲ εἶπε· τί θὰ μοῦ δώσης; Καὶ αὐτὸς ὑπεσχέθη, ὅτι θὰ τῆς στείλῃ ἓνα ἐρίφιον ἐκ τῶν αἰγῶν του. Καὶ αὐτὴ εἶπε· Θὰ γίνῃ αὐτὸ ἐάν θὰ μοῦ δώσης ἐγγύησιν ἕως ὅτου θὰ τὸ ἀποστείλῃς. Καὶ ἔδωκε τὸ δακτυλίδι του καὶ τὸ περιδέριον καὶ τὴν ῥάβδον του καὶ ἐκοιμήθη μετὰ αὐτὴν καὶ κατέστησεν αὐτὴν ἔγκυον».

Ἄλλὰ κανεὶς ποῦ ἀκούει αὐτὰ νὰ μὴ κατηγορῇ τὴν Θάμαρ. Διότι, ὅπως εἶπον προηγουμένως, ἐξυπηρετεῖτο καὶ ἡ θεία οἰκονομία, καὶ διὰ τοῦτο οὔτε αὐτὴ ἐκατηγορήθη καθόλου, οὔτε ὁ Ἰούδας ἐθεωρήθη ὑπεύθυνος ἐγκλήματος. Καθ' ὅσον προχωρῶν εἰς τὴν συνέχειαν θὰ εὔρησ, ὅτι ὁ Χριστὸς κατάγεται ἀπὸ τὸ γένος τῶν παιδιῶν, τὰ ὁποῖα ἐγεννήθησαν ἀπ' αὐτόν. Ἄλλωστε καὶ τὰ δύο τέκνα, τὰ ὁποῖα ἐγεννήθησαν εἰς αὐτόν, ἦσαν τύπος τῶν δύο λαῶν καὶ προαναγγελία τοῦ Ἰουδαϊκοῦ κράτους καὶ τοῦ πνευματικοῦ. Ἄλλ' ἄς ἴδωμεν προηγουμένως μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Ἰούδα, πῶς, ἀφοῦ ἐπέρασεν ὀλίγον χρονικὸν διάστημα καὶ ἐφανερῶθη τὸ γεγονός, ὁ Ἰούδας καταδικάζει τὸν ἑαυτόν του ἀπαλλάσων ἐκείνην ἀπὸ τὸ ἀμάρτημα. Ἀφοῦ λοιπὸν ἡ Θάμαρ ἐπραγματοποίησεν ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἤθελεν, ἤλλαξε πάλιν τὴν ἐνδυμασίαν της καὶ ἔφυγεν ἀπὸ ἐκεῖ, λέγει, καὶ ἐπῆγεν εἰς τὴν οἰκίαν της. Ὁ Ἰούδας ὁμως χωρὶς νὰ γνωρίζῃ τίποτε ἀπ' αὐτὰ, ἐπραγματοποίησε τὴν ὑπόσχεσιν καὶ ἔστειλε τὸ ἐρίφιον, διὰ νὰ λάβῃ πάλιν τὴν ἐγγύησιν, τὴν ὁποίαν εἶχε δώσει. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἡ γυναῖκα δὲν εὕρισκετο πουθενά, ὁ δοῦλος ἐπανῆλθεν εἰδοποιῶν τὸν Ἰούδα, ὅτι πουθενὰ δὲν ἠμπόρεσε νὰ συναντήσῃ τὴν γυναῖκα.

Ὅταν ἔμαθεν αὐτὰ ὁ Ἰούδας, λέγει ἡ Γραφή, εἶπε, μήπως κατηγορηθῶμεν καὶ θεωρηθῶμεν ἀχάριστοι, διότι δὲν ἐγνώριζεν αὐτὸ, τὸ ὁποῖον εἶχε συμβῆ. Ὅταν ὁμως ἐπέρασεν τρεῖς μῆνες καὶ ὁ ὄγκος τῆς κοιλίας ἐφάνέρω-

οὐδενὸς ἑτέρου ἐπισταμένου τὴν κλοπὴν τῆς συνουσίας, «'Απηγγέλη», φησί, «τῷ 'Ιούδα, ὅτι ἐν γαστρὶ ἔχει ἐκ πορνείας. Καὶ μαθὼν εἶπεν· ἐξαγάγετε αὐτήν, καὶ κατακαυθήτω». Μεγάλῃ ἢ ἀγανάκτησις, ἀ-
 5 φόρητος ἢ τιμωρία, ἐπειδὴ καὶ τὸ ἁμάρτημα μέγα εἶναι ἐδόκει. Τί οὖν ἡ Θάμαρ; 'Εξαποστείλασα ἄπερ ἄρραβῶνος ἔνεκεν εἰλήφει, φησὶν· «Οὔτινος ταῦτά ἐστι, παρ' ἐκείνου τῆς γαστρὸς τὸν ὄγκον ἐδεξάμην».

2. Σκόπει, πῶς σιγῶσα ἀξιοπίστους μάρτυρας ἐ-
 10 πάγεται φωνὴν ἀφιέντας, καὶ ἱκανοὺς ἀθῶον ταύτην ἀποδείξαι τοῦ ἐγκλήματος. 'Επειδὴ γὰρ τριῶν ἔδει μαρτύρων περὶ τῆς τοιαύτης ὑποθέσεως ἐγκαλουμένη, διὰ τοῦτο καὶ αὕτη ὡσανεὶ λαμπρὰν φωνὴν ἀφιέντα οὕτω διαπέμπεται τὰ τρία εἶδη τοῦ ἄρραβῶ-
 15 νος, τὸν δακτύλιον, τὸν ὀρμίσκον, τὴν ράβδον, καὶ οἴκοι καθημένη καὶ σιγῶσα τὴν νίκην ἤρατο. «'Επιγνοὺς γὰρ ὁ 'Ιούδας εἶπε· δεδικαίωται αὕτη, ἢ ἐγώ, οὐ εἶνεκεν οὐκ ἔδωκα αὐτὴν Σηλῶμ τῷ νιῶ μου». Τί ἐστι, «Δεδικαίωται αὕτη, ἢ ἐγώ»; Τοῦτ' ἔστιν·
 20 ἐκείνη μὲν ἀνεύθυνος, ἐγὼ δὲ ἑαυτὸν καταδικάζω, καὶ μηδενὸς ἐλέγχοντος ἑμαυτὸν ἐκκαλύπτω· μᾶλλον δὲ ἀρκοῦντα ἔλεγχον ἔχω, τὸν ἄρραβῶνα καὶ τὸν παρ' ἐμοῦ δοθέντα. Εἶτα ἀπολογίαν πάλιν ὑπὲρ τῆς αὐτῆς Θάμαρ συντιθείς φησιν· «Οὐ εἶνεκεν οὐκ ἔδωκα αὐ-
 25 τὴν Σηλῶμ τῷ νιῶ μου». Τάχα δὲ τοῦτο γέγονε καὶ δι' ἣν μέλλω ἐρεῖν αἰτίαν. 'Επειδὴ γὰρ ἐνόμιζεν ὁ 'Ιούδας παρὰ τὴν ἐκείνης αἰτίαν τὸν θάνατον ἐπενηρέχθαι τῷ Ἡρ καὶ τῷ Αὐνάν, καὶ τοῦτο δεδοικῶς τὸν Σηλῶμ αὐτῇ οὐ δέδωκε, καὶ ταῦτα ὑποσχόμενος, ἵνα
 30 γνῶ δι' αὐτῶν τῶν πραγμάτων ὡς οὐκ ἐκείνη αἰτία τοῦ θανάτου ἐκείνοις γεγένηται, ἀλλὰ διὰ τὴν οἰκείαν πονηρίαν τὰς τιμωρίας ἐδέχοντο («'Απέκτεινε γὰρ αὐτόν», φησὶν, «ὁ Θεός»· καὶ πάλιν, «'Εθανάτωσεν αὐτόν», περὶ τοῦ δευτέρου), διὰ τοῦτο αὐτὸς μίγνυ-

νε τὴν μέλλουσαν γέννησιν, καὶ ἐνῶ οὐδεὶς ἄλλος ἐγνώριζε τὴν κλοπὴν τῆς συζεύξεως, «Ἐπληροφόρησαν τὸν Ἰούδα», λέγει, «ὅτι ἡ Θάμαρ εἶναι ἔγκυος ἐκ πορνείας. Καὶ ὅταν ἔμαθεν αὐτὸ εἶπε· Νὰ βγάλετε αὐτὴν ἔξω ἀπὸ τὴν πόλιν καὶ νὰ τὴν κατακαύσετε». Μεγάλη ἡ ἀγανάκτησις, ἀνυπόφορη ἡ τιμωρία, ἐπειδὴ καὶ τὸ ἀμάρτημα ἐθεωρεῖτο, ὅτι ἦτο μεγάλο. Τί λοιπὸν ἔκαμεν ἡ Θάμαρ; Ἦστεῖλεν ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα εἶχε λάβει ὡς ἐγγύησιν, λέγει, καὶ εἶπεν· «ἽΟποιοῦ εἶναι αὐτά, ἀπὸ ἐκεῖνον εἶμαι ἔγκυος».

2. Πρόσεχε πῶς, ἐνῶ σιωπᾶ, παρουσιάζει ἀξιοπίστους μάρτυρας, ποὺ καὶ φωνὴν ἀφήνουν ν' ἀκουσθῆ, ποὺ εἶναι ἱκανὴ ν' ἀποδείξῃ ὅτι αὐτὴ εἶναι ἀθῶα ἀπὸ τὸ ἀμάρτημα ποὺ τῆς ἀποδίδουν. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἐχρειάζοντο τρεῖς μάρτυρες διὰ νὰ κατηγορηθῆ δι' ἓνα τέτοιο ἀδίκημα, διὰ τοῦτο καὶ αὐτὴ ἀποστέλλει τὰ τρία εἶδη τῆς ἐγγυήσεως, τὰ ὁποῖα ἦσαν ὡσάν νὰ εἶχον φωνὴν, τὸ δαχτυλίδι, τὸ περιδέριον καὶ τὴν ράβδον, καὶ ἐνῶ ἐκάθητο εἰς τὴν οἰκίαν τῆς καὶ ἐσιώπα, ἐκέρδισε τὴν ὑπόθεσιν. «Διότι ὅταν ἔμαθεν αὐτὸ ὁ Ἰούδας εἶπεν· ἔχει δίκαιον αὐτὴ καὶ ὄχι ἐγώ, λόγῳ τοῦ ὅτι δὲν ἔδωκα αὐτὴν ὡς σύζυγον εἰς τὸν υἱὸν μου Σηλώμ». Τί σημαίνει, «Ἐχει δίκαιον αὐτὴ καὶ ὄχι ἐγώ»; Δηλαδὴ, ἐκείνη μὲν εἶναι ἀνεύθυνος, ἐγὼ δὲ καταδικάζω τὸν ἑαυτὸν μου, καὶ ἐνῶ κανεὶς δὲν μὲ ἐλέγχει, ἐγὼ ἀποκαλύπτομαι. Ἦ μᾶλλον ἀρκετὴ ἀπόδειξις εἶναι αὐτά, τὰ ὁποῖα ἔδωσα ὡς ἐγγύησιν. Ἐπειτα δικαιολογῶν πάλιν τὴν Θάμαρ, λέγει· «Λόγῳ τοῦ ὅτι δὲν ἔδωκα αὐτὴν ὡς σύζυγον εἰς τὸν υἱὸν μου Σηλώμ». Ἴσως νὰ ἐγινεν αὐτὸ καὶ διὰ τὴν αἰτίαν, τὴν ὁποῖαν πρόκειται νὰ εἰπῶ. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ὁ Ἰούδας ἐνόμιζεν, ὅτι ἐξ αἰτίας αὐτῆς ἀπέθανον ὁ Ἦρ καὶ ὁ Αὐνὰν καὶ ἐπειδὴ ἐφοβεῖτο αὐτὸ δὲν ἔδωκεν εἰς αὐτὴν τὸν Σηλώμ, ἃν καὶ εἶχεν ὑποσχεθῆ αὐτό, διὰ νὰ γνωρίσῃ μὲ αὐτὰ τὰ γεγονότα, ὅτι δὲν ἦτο αὐτὴ ἡ αἰτία τοῦ θανάτου ἐκείνων, ἀλλ' ὅτι ἐτιμωρήθησαν διὰ τὴν κακίαν των (Διότι λέγει, «Ἐφόνευσεν αὐτὸν ὁ Θεός»· καὶ πάλιν διὰ τὸν δεύτερον, «Ἐθανάτωσεν αὐτόν»), διὰ τοῦτο αὐτὸς ἔρχεται εἰς συνουσίαν μὲ τὴν

ται ἀγνοῶν τῇ οἰκείᾳ νύμφῃ, καὶ μανθάνει διὰ τῶν ἔργων, ὅτι οὐχ ἡ ταύτης αἰτία, ἀλλ' ἡ ἐκείνων κακία ὑπευθύνους αὐτοὺς τῇ τιμωρίᾳ γενέσθαι πεποίηκε, καὶ ἐξομολογησάμενος τὸ οἰκεῖον ἁμάρτημα, κακείνην
 5 τῆς τιμωρίας ἀπαλλάξας, «Οὐ προσέθετο», φησὶν, «ἔτι τοῦ γνῶναι αὐτήν», δεικνὺς ὅτι οὐδ' ἂν τὸ πρότερον αὐτῇ συνεγένετο, εἰ μὴ ἀγνοία τὴν μίξιν εἰργάσατο.

Εἶτα ἐπειδὴ διηγήσατο ἡμῖν ἡ θεία Γραφή μετὰ
 10 ἀκριβείας τὴν γεγενημένην ἀπάτην ὑπὸ τῆς Θάμαρ, λοιπὸν διδάσκει ἡμᾶς, καὶ τίνα ἐστὶ τὰ παρ' αὐτῆς τικτόμενα παιδιά. «Ἐγένετο γάρ», φησὶν, «ἡνίκα ἔτικτε, καὶ τῆδε ἦν δίδυμα ἐν τῇ γαστρὶ αὐτῆς. Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ τίκτειν αὐτήν, ὃ εἰς προεξήνεγκε τὴν
 15 χεῖρα· λαβοῦσα δὲ ἡ μαῖα ἔδησεν ἐπὶ τὴν χεῖρα αὐτοῦ κόκκινον, λέγουσα· αὐτὸς ἐξελεύσεται πρῶτος». Ὅρα μοι ἐνταῦθα μυστήριον καὶ προαναφώνησιν τῶν μελλόντων ἔσεσθαι. Μετὰ γὰρ τὸ δῆσαι τὴν μαῖαν εἰς τὴν χεῖρα τὸ κόκκινον, ὥστε κατάδηλον αὐτὸν γενέ-
 20 σθαι, τότε «Ἐπισυνήγαγε τὴν χεῖρα, καὶ ἐξῆλθεν ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ». Παρεχώρησε, φησί, τῷ ἀδελφῷ τὴν πρόοδον, καὶ ὁ τελευταῖος νομιζόμενος πρῶτος ἐξῆει, καὶ ὁ πρῶτος νομιζόμενος μετ' ἐκεῖνον προῆει. Καὶ εἶπεν ἡ μαῖα· «Τί διεκόπη διὰ σὲ φραγμός; Καὶ ἐκά-
 25 λεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ Φαρές». Διακοπὴ γὰρ ἐρμηνεύεται τὸ ὄνομα, καὶ μερισμός, ὡς ἂν εἴποι τις. «Καὶ μετὰ τοῦτον ἐξῆλθεν ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ὃ τὸ σημεῖον ἐπὶ τῆς χειρὸς τῆς δεξιᾶς δεξάμενος, καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ζαρά, ὃ ἐρμηνεύεται ἀνατολή». Καὶ ὅτι
 30 οὐχ ἀπλῶς ταῦτα γεγένηται, ἀλλὰ τύπος ἦν τῶν μελλόντων ἔσεσθαι, αὐτὰ δηλοῖ τὰ πράγματα. Οὐδὲ γὰρ κατὰ φύσεως ἀκολουθίαν ἦν τὸ γεγονός.

Πῶς γὰρ ἦν δυνατόν, μετὰ τὸ δεθῆναι τὴν χεῖρα τῷ κοκκίνῳ, πάλιν συσταλῆναι, καὶ δοῦναι πᾶροδον
 35 τῷ μετὰ ταῦτα, εἰ μὴ θεία τις ἦν δύναμις ἡ ταῦτα

νύμφην του χωρίς νά τὸ γνωρίζη καὶ μαθαίνει ἐμπράκτως, ὅτι ὄχι αὐτή, ἀλλ' ἡ κακία ἐκείνων κατέστησεν αὐτοὺς ὑπευθύνους νά τιμωρηθοῦν, καί, ἀφοῦ ὠμολόγησε τὸ ἁμάρτημά του δημοσίᾳ καὶ ἀπήλλαξεν αὐτὴν ἀπὸ κάθε τιμωρίαν, λέγει, «Δέν ἦλθεν εἰς συνουσίαν πλέον μὲ αὐτὴν ἄλλην φοράν», ἀποδεικνύων, ὅτι οὔτε προηγουμένως θά ἦρχετο εἰς ἐπαφὴν μὲ αὐτὴν, ἐὰν δέν ἔκαμνεν αὐτὸ ἀπὸ ἄγνοιαν.

Ἐπειτα, ἀφοῦ ἡ ἁγία Γραφή μᾶς διηγήθη λεπτομερῶς τὴν ἀπάτην, ἡ ὁποία ἔγινεν ἀπὸ τὴν Θάμαρ, μᾶς διδάσκει εἰς τὸ ἐξῆς καὶ ποῖα εἶναι τὰ τέκνα ποῦ ἐγεννήθησαν ἀπ' αὐτὴν. Διότι λέγει «Συνέβη, ὅταν ἐγεννοῦσεν, εἶχε δίδυμα εἰς τὴν κοιλίαν της. Ὅταν δὲ ἐγεννοῦσεν, ὁ ἕνας υἱὸς ἔβγαλε τὸ χέρι του· καὶ ἔλαβεν αὐτὸ ἡ μαῖα καὶ ἔδεσε κοκκίνην κλωστήν καὶ εἶπεν· Αὐτὸς θά ἐξέλθῃ πρῶτος». Πρόσεχε ἐδῶ, παρακαλῶ, τὸ μυστήριον καὶ τὴν προαγγελίαν αὐτῶν ποῦ πρόκειται νά συμβοῦν. Διότι μετὰ ἀπὸ τὸ γεγονὸς ποῦ ἡ μαῖα ἔδεσεν εἰς τὸ χέρι του τὴν κοκκίνην κλωστήν, διὰ νά σημαδεύσῃ αὐτόν, τότε «Ἐμάζευσεν τὸ χέρι του καὶ ἐξῆλθε πρῶτος ὁ ἀδελφός του». Παρεχώρησε, λέγει, τὴν προτεραιότητα εἰς τὸν ἀδελφόν του καὶ αὐτὸς ποῦ ἐθεωρεῖτο, ὅτι θά ἐξέλθῃ τελευταῖος, ἐξῆλθε πρῶτος καὶ ὁ πρῶτος ἐξῆλθε μετὰ ἀπὸ ἐκεῖνον. Καὶ εἶπεν ἡ μαῖα. «Διατί διεκόπη διὰ σέ ὁ φραγμός; Καὶ ὠνόμασεν αὐτόν Φαρές». Διότι τὸ ὄνομα ἐρμηνεύεται διακοπή καὶ διαίρεσις, ὅπως θά ἤμποροῦσε νά εἰπῆ κανεὶς. «Καὶ μετὰ ἀπ' αὐτόν ἐξῆλθεν ὁ ἀδελφός αὐτοῦ, ὁ ὁποῖος εἶχεν εἰς τὸ δεξί του χέρι τὸ σημάδι καὶ ὠνόμασεν αὐτόν Ζαρᾶ, ποῦ σημαίνει ἀνατολή». Καὶ τὸ ὅτι αὐτὰ δέν ἔγιναν χωρὶς λόγον, ἀλλὰ ἦσαν τύπος, ὅσων ἐπρόκειτο νά συμβοῦν, μᾶς τὸ φανερῶνουν τὰ ἴδια τὰ γεγονότα. Διότι ὅ,τι ἔγινε δέν ἔγινε σύμφωνα μὲ τὴν φυσικὴν τάξιν τῶν πραγμάτων.

Πῶς πράγματι ἦτο δυνατόν, ἀφοῦ ἐδέθη τὸ χέρι μὲ τὴν κοκκίνην κλωστήν, πάλιν νά μαζευθῆ καὶ νά ἀφήσῃ νά ἐξέλθῃ ὁ μετὰ ἀπ' αὐτόν ἀδελφός, ἐὰν κάποια θεῖα

προοικονομοῦσα, καὶ καθάπερ ἐν σκιᾷ τινι προδιετυ-
 ποῦτο, ὅτι ἐξ ἀρχῆς καὶ ἐκ προοιμίων ὁ Ζαρᾶ, ὅπερ
 ἐστὶν ἀνατολή (οὗτος γὰρ ὁ τύπος τῆς Ἐκκλησίας),
 ἤρξατο προκύνειν, καὶ μικρὸν προελθόντος αὐτοῦ
 5 καὶ ὑποχωρήσαντος, ἡ νομικὴ παρατήρησις ἢ διὰ
 τοῦ Φαρῆς μηνυομένη ἐπεισηλθε, καὶ χρόνῳ πολλῶ
 κρατοῦσα, πάλιν τοῦ πρότερον ὑποχωρήσαντος, τοῦ
 Ζαρᾶ λέγω, προελθόντος, παρεχώρησε πάλιν τῇ Ἐκ-
 κλησίᾳ πᾶσα ἢ Ἰουδαϊκῆ πολιτεία; Ἄλλὰ τάχα νῦν
 10 ἀναγκαῖον συντομώτερον πάλιν αὐτὸ καὶ σαφέστερον
 εἰπεῖν. Ἦρξαντο, καθάπερ ὁ Ζαρᾶ τὴν χεῖρα προεξή-
 νεγκεν, ὁ Νῶε καὶ ὁ Ἀβραάμ, μᾶλλον δὲ πρὸ τοῦ Νῶε
 ὁ Ἀβελ καὶ ὁ Ἐνώχ τῆς πρὸς τὸν Θεὸν εὐαρεστή-
 σεως πολὺν ποιεῖσθαι λόγον. Εἶτα ἐπειδὴ εἰς πλῆθος
 15 ἔκταθέντες πολλὰ φορτία ἁμαρτημάτων συνελέξαντο,
 ἔδει δὲ μικρᾶς τινος αὐτοῦς παραμυθίας ἀπολαύειν,
 ὡς σκιά τις ὁ νόμος ἐδόθη, οὐχ ὅτι ἁμαρτήματα ἀναι-
 ρῶν, ἀλλὰ ταῦτα ἀποδεικνύς καὶ φανερὰ αὐτοῖς ἐρ-
 γαζόμενος, ἵνα καθάπερ τὰ ἀτελῆ παιδιά γάλακτι τρε-
 20 φόμενα εἰς ἀκμὴν ἡλικίας ἐλθεῖν δυνηθῶσιν. Ἄλλ'
 ἐπειδὴ οὐδὲ οὕτως ἀπώναντό τι, ἀλλά, καίτοι ὑποδει-
 κνύοντος τοῦ νόμου τῶν ἁμαρτημάτων τὸ μέγεθος,
 οὗτοι πάλιν τούτοις ἀνεφύροντο, παραγενόμενος ὁ κοι-
 νὸς Δεσπότης τὴν πνευματικὴν ταύτην καὶ ἐνάρετον
 25 πολιτείαν τῶ τῶν ἀνθρώπων ἐχαρίσατο γένει, ἧς τύ-
 πον ὁ Ζαρᾶ ἐπλήρου. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ εὐαγγελιστῆς
 μέμνηται καὶ τῆς Θάμαρ καὶ τῶν ἐξ αὐτῆς τεχθέν-
 των, καὶ φησιν· «Ἰούδας δὲ ἐγέννησε τὸν Φαρῆς καὶ
 τὸν Ζαρᾶ ἐκ τῆς Θάμαρ».

30 3. Μὴ τοίνυν ἀπλῶς παρατρέχωμεν τὰ ἐν ταῖς
 θείαις Γραφαῖς κείμενα, μηδὲ ἐξεπιπολῆς τοῖς λεγο-
 μένοις προσέχωμεν, ἀλλ' εἰς τὸ βάθος ἑαυτοῦς καθέν-
 τες, καὶ τὸν ἐναποκείμενον πλοῦτον καταμαθόντες,
 δοξάζωμεν τὸν ἡμέτερον Δεσπότην, τὸν μετὰ τосαύ-

δύναμις δέν ἐρρύθμιζεν αὐτὰ ἐκ τῶν προτέρων, διὰ τῶν ὁποίων προδιετυπώνετο ὑπὸ μορφὴν σκιάς, ὅτι ἀπὸ τὴν ἀρχὴν καὶ ἀπὸ τὴν πρώτην στιγμὴν ὁ Ζαρᾶ, ποῦ σημαίνει ἀνατολή (διότι αὐτός εἶναι ὁ τύπος τῆς Ἐκκλησίας), ἤρ-
 χισε νὰ προβάλλῃ, καὶ ἀφοῦ ἐπροχώρησε δι' ὀλίγον καὶ
 ὑπεχώρησεν, ἐπεισηῆλθεν ἡ νομικὴ διδασκαλία, ποῦ προαγ-
 γέλλεται μὲ τὸν Φαρές, καὶ ἀφοῦ ἐκυριάρχησεν ἐπὶ πο-
 λὺν χρόνον, πάλιν ἀφοῦ ἐπανῆλθεν ἐκεῖνος ποῦ προηγου-
 μένως ὑπεχώρησεν, ἐννοῶ ὁ Ζαρᾶ, παρεχώρησεν ὀλόκλη-
 ρη ἢ Ἰουδαϊκὴ πολιτεία τὴν θέσιν τῆς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν;
 Ἄλλὰ ἴσως τώρα εἶναι ἀνάγκη νὰ σᾶς τὸ ἀναπτύξω αὐτὸ
 καὶ πάλιν πρὸ σύντομα καὶ μὲ περισσοτέραν σαφήνειαν.
 Ὅπως ἀκριβῶς ἔβγαλε πρῶτος ὁ Ζαρᾶ τὸ χέρι του, ἤρ-
 χισαν ὁ Νῶε καὶ ὁ Ἀβραάμ, ἢ μᾶλλον πρὸ τοῦ Νῶε ὁ
 Ἄβελ καὶ ὁ Ἐνώχ νὰ προσπαθοῦν νὰ φανοῦν πολὺ ἀρε-
 στοὶ εἰς τὸν Θεόν. Ἐπειτα, ἐπειδὴ ἐπληθύνθησαν καὶ
 συνέλεξαν πολλὰ φορτία ἁμαρτημάτων καὶ ἔπρεπε νὰ
 λάβουν κάποιαν μικρὰν παρηγορίαν, τοὺς ἐδόθη ὁ νόμος
 ὡς σκιά, ὄχι διὰ νὰ συγχωρῇ ἁμαρτήματα, ἀλλὰ διὰ νὰ
 τὰ ἀποκαλύπτῃ καὶ νὰ τὰ φανερώνη εἰς αὐτούς, ὥστε, ὅπως
 ἀκριβῶς τὰ μικρὰ παιδιὰ τρέφονται μὲ γάλα, νὰ ἠμπορέ-
 σουν νὰ φθάσουν εἰς ὄριμον ἡλικίαν. Ὅμως ἐπειδὴ οὔτε
 ἔτσι ὠφελήθησαν εἰς κάτι, ἀλλὰ, ἂν καὶ ὁ νόμος ἐφάνε-
 ρωνε τὸ μέγεθος τῶν ἁμαρτημάτων, αὐτοὶ ἐμολύνοντο
 καὶ πάλιν μὲ αὐτά, ἦλθεν ὁ κοινὸς Κύριος καὶ ἐχάρισεν
 εἰς τὸ ἀνθρώπινον γένος τὸ πνευματικὸν καὶ ἐνάρετον
 αὐτὸ πολίτευμα, τοῦ ὁποίου τύπος εἶναι ὁ Ζαρᾶ. Διὰ τοῦτο
 καὶ ὁ εὐαγγελιστὴς μνημονεύει καὶ τὴν Θάμαρ καὶ τοὺς
 ἐξ αὐτῆς γεννηθέντας καὶ λέγει «Ὁ Ἰούδας δὲ ἐγέννησε
 τὸν Φαρές καὶ τὸν Ζαρᾶ ἐκ τῆς Θάμαρ»¹.

3. Ἄς μὴ προσπερνῶμεν λοιπὸν χωρὶς προσοχὴν,
 ὅσα γράφονται εἰς τὰς ἀγίας Γραφάς, οὔτε νὰ προσέχω-
 μεν μόνον τὴν ἐπιφάνειαν τῶν λεγομένων, ἀλλ', ἀφοῦ
 ἐμβαθύνωμεν εἰς τὰ νοήματα αὐτῶν καὶ ἀφοῦ μάθωμεν
 καλῶς τὸν πλοῦτον, ὁ ὁποῖος κρύπτεται ἐντὸς αὐτῶν, νὰ
 δοξάζωμεν τὸν Κύριόν μας, ὁ ὁποῖος ρυθμίζει τὰ πάντα

της σοφίας ἅπαντα οἰκονομοῦντα. Εἰ γὰρ μὴ τὸν σκο-
 πὸν καὶ τὴν αἰτίαν ἐκάστου τῶν γινομένων ἐξετάζειν
 βουλοίμεθα, οὐ μόνον ταύτης κατηγορήσομεν, ὡς τῷ
 πενθερῷ αὐτῆς μιγείσης, ἀλλὰ καὶ τὸν Ἄβραάμ αἰ-
 5 τιασόμεθα, ὡς παιδοκτόνον τῇ γνώμῃ γεγεννημένον,
 καὶ τὸν Φινεές, ὡς κατ' αὐτὸν δύο φόνους ἐργασάμε-
 νον. Ἐὰν δὲ ἐκάστου τὴν αἰτίαν ἀκριβῶς καταμάθω-
 μεν, κακείνους μέμψεως ἀπαλλάξομεν, καὶ αὐτοὶ πολ-
 λὴν ἐκεῖθεν τὴν ὠφέλειαν καρπωσόμεθα. Ἄλλὰ τὰ μὲν
 10 κατὰ τὴν ἱστορίαν ταύτην, ὡς ἡμῖν οἷόν τε ἦν, διεξε-
 ληλύθαμεν ἐπὶ τῆς ὑμετέρας ἀγάπης, εἰ δὲ μὴ ἀπε-
 κάμετε, καὶ βούλεσθε, καὶ τῶν ἐξῆς ἐφαψόμεθα, καὶ
 πάλιν ἐπὶ τὴν κατὰ τὸν θαυμαστὸν Ἰωσήφ διήγησιν
 ἤξομεν, ἵνα μάθητε καὶ ἐκ τῶν σήμερον λεγομένων,
 15 ὅσα ὁ γενναῖος οὗτος ἀθλητῆς μετὰ τὰ ὄνειρατα ἐκεῖ-
 να, τὰ τὴν βασιλείαν αὐτῷ μηνύοντα καὶ τὴν κατὰ
 τῶν ἀδελφῶν ἀρχὴν, ὑπέμεινε, καὶ ὅπως ἀπὸ ἀγῶνων
 ἀγῶνες αὐτὸν διεδέχοντο, καὶ πειρασμοῖς πειρασμοὶ
 συνήπτοντο, καὶ ἐπάλληλα ἦν τὰ ναυάγια, καὶ ὁ κυ-
 20 βερνήτης οὐ κατεποντίζετο, καὶ σφοδροτέρου τοῦ χει-
 μῶνος ἐπανισταμένου, καθάπερ ἐπὶ τῶν οἰάκων κα-
 θήμενος, οὕτω τὴν ναῦν ἴθυνεν. Ἄξιον δὲ ἀκοῦσαι
 καὶ αὐτῶν τῶν ρημάτων, ἵνα πάντα μετὰ ἀκριβείας
 μαθεῖν δυνηθῶμεν.

25 «Ἰωσήφ δέ», φησί, «κατήχθη εἰς Αἴγυπτον, καὶ
 ἐκτῆσατο αὐτὸν ὁ ἀρχιμάγειρος Φαραὼ ἐκ χειρὸς Ἰ-
 σμαηλιτῶν». Εἶτα ἐπειδὴ καὶ οἱ παρὰ τῶν ἀδελφῶν
 αὐτὸν ὠνησάμενοι βάρβαροὶ τινες καὶ ἀλλόκοτοι ἦσαν
 τὸ ἦθος, καὶ πάλιν αὐτοὶ τῷ Αἴγυπτίῳ τῷ ἀρχιμαγεί-
 30 ρῳ τοῦ Φαραὼ αὐτὸν ἀπέδοντο, καὶ διαφόρους ἡμειβε-
 δεσπότας ὁ ἐν ταῖς ἀγκάλαις τοῦ πατρὸς ἀνατραφεῖς·
 ἵνα μὴ ξενιζώμεθα, πῶς ἤνεγκε τὴν μοχθηρὰν ἐκεί-
 νην δουλείαν νέος ὢν, καὶ πάσης τοιαύτης σκληρα-
 γωγίας ἀπειρος, καὶ ἐν οἰκίᾳ μετὰ πολλῆς τῆς πατρι-

μέ τήν τόσην σοφίαν του. Διότι, ἐάν δέν θελήσωμεν νά ἐξετάσωμεν τόν σκοπόν καί τήν αἰτίαν τοῦ καθενός γεγονότος, ὄχι μόνον θά κατηγορήσωμεν αὐτήν, ἀφοῦ ἦλθεν εἰς ἐπιμιξίαν μέ τόν πενθερόν της, ἀλλά καί τόν Ἀβραάμ θά κατηγορήσωμεν, διότι ἔγινε παιδοκτόνος κατὰ τήν σκέψιν, καί τόν Φινεές, διότι ἔκαμε δύο φόνους. Ἐάν ὁμως γνωρίσωμεν ἀκριβῶς τήν αἰτίαν τοῦ καθενός, θά ἀπαλλάξωμεν καί ἐκείνους ἀπό τήν κατηγορίαν καί ἡμεῖς οἱ ἴδιοι θά ὠφεληθῶμεν πολύ ἀπ' αὐτήν τήν ἱστορίαν. Ἀλλά τὰ σχετικά μέ αὐτήν τήν ἱστορίαν τὰ διηγήθημεν, ὅσον ἦτο δυνατόν, εἰς τήν ἀγάπην σας μέ κάθε λεπτομέρειαν, ἄν δέ δέν ἐκουράσθητε καί θέλετε νά ἀσχοληθῶμεν μέ τὰ ἐπόμενα, θά ἔλθωμεν καί πάλιν εἰς τήν διήγησιν τήν σχετικήν μέ τόν θαυμάσιον Ἰωσήφ, διὰ νά μάθετε καί ἀπ' αὐτά πού θά εἰποῦμεν σήμερον, πόσα ὑπέφερεν ὁ γενναῖος αὐτός ἀθλητής μετά ἀπό ἐκεῖνα τὰ ὄνειρα, τὰ ὁποῖα προεμήνυον εἰς αὐτόν τήν βασιλείαν καί τήν ἐπί τῶν ἀδελφῶν ἐξουσίαν καί μέ ποῖον τρόπον ἄν καί ὁ ἕνας ἀγών διεδέχετο τόν ἄλλον καί αἱ δοκιμασίαι ἠκολούθουν ἢ μία τήν ἄλλην καί τὰ ναυάγια ἦσαν ἀλλεπάλληλα, ἀλλ' ὁμως ὁ κυβερνήτης δέν κατεποντίζετο, καί ἄν καί ἐπανήρχετο ἢ κακοκαιρία σφοδρότερα, διηύθυνεν ἔτσι τὸ πλοῖον, ὥσαν νά ἐκάθητο εἰς τὸ πηδάλιον τοῦ πλοίου. Ἀεῖζει ὁμως νά ἀκούσωμεν τοὺς ἰδίους τοὺς λόγους τῆς Γραφῆς, διὰ νά ἠμπορέσωμεν νά μάθωμεν τὰ πάντα μέ ἀκρίβειαν.

«Ὁ δέ Ἰωσήφ», λέγει, «μετεφέρθη εἰς τήν Αἴγυπτον καί ἠγόρασεν αὐτόν ἀπό τοὺς Ἰσραηλίτας ὁ ἀρχιμάγειρος τοῦ Φαραώ». Ἐπειτα, ἐπειδῆ καί αὐτοί, οἱ ὁποῖοι ἠγόρασαν αὐτόν ἀπό τοὺς ἀδελφούς του, ἦσαν βάρβαροι καί παράξενοι εἰς τὸ ἦθος, ἐπώλησαν μέ τήν σειράν των καί αὐτοί τόν Ἰωσήφ εἰς τόν Αἰγύπτιον ἀρχιμάγειρον τοῦ Φαραώ καί ἔτσι ἤλλασσε διαφόρους κυρίους αὐτός, ὁ ὁποῖος ἀνετράφη εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ πατρὸς του. Διὰ νά μὴ παραξενευώμεθα, πῶς ὑπέφερεν ἐκείνην τήν σκληρὰν δουλείαν ἐνῶ ἦτο μικρὸς καί ἄπειρος ἀπὸ κάθε τέτοιαν σκληραγωγίαν καί εἶχεν ἀνατραφῆ μέ πολλήν πατρι-

κῆς φιλοστοργίας ἀνατραφεῖς, ἐπήγαγεν ἡ Γραφή λέγουσα· «Καὶ ἦν Κύριος μετὰ Ἰωσήφ, καὶ ἦν ἀνὴρ ἐπιτυγχάνων». Τί ἐστι, «Καὶ ἦν Κύριος μετὰ Ἰωσήφ;». Συμπαρῆν αὐτῷ, φησὶν, ἡ ἄνωθεν χάρις, καὶ
 5 αὐτῇ αὐτῷ πάντα τὰ δυσχερῆ ἐξευμάριζεν. Αὕτη πάντα τὰ κατ' αὐτὸν ἄκονόμεναι· αὕτη καὶ τοὺς ἐμπόρους ἐκείνους ἡμερωτέρους αὐτῷ κατέστησε, καὶ ἀποδοῦσθαι τῷ ἀρχιμαγείρῳ κατηνάγκασεν, ἵνα ὁδῷ προβαίνων οὕτω κατὰ μικρόν, καὶ διὰ τῶν πειρασμῶν τούτων ὁδεύων ἐπὶ τὸν τῆς βασιλείας θρόνον ἀνελθεῖν
 10 δυνηθῆ.

Ἄλλὰ σύ, ἀγαπητέ, ἀκούων ὅτι ὑπέμεινε τὴν δουλείαν τὴν παρὰ τοῖς ἐμπόροις, εἶτα διεδέξατο ἡ δουλεία τοῦ ἀρχιμαγείρου, λογίζου, πῶς οὐκ ἐταράττετο, οὐδὲ διελογίζετο καθ' ἑαυτὸν καὶ ἠπόρει καὶ ἔλεγε· τίς ἢ τῶν ὄνειράτων ἐκείνων ἀπάτη ἢ τοσαύτην τὴν περιφάνειάν μοι μηνύουσα; Ἴδου γὰρ μετὰ τὰ ὄνειράτα ἐκεῖνα δουλεία, καὶ δουλεία χαλεπή, καὶ δεσπότης ἀμείβω, ἀπὸ τούτου πρὸς ἐκεῖνον, καὶ ἀπ' ἐκείνου πρὸς τοῦτον, καὶ ἀναγκάζομαι ἔθεσιν ἀλλοκότοις συναναμίγνυσθαι. Ἄρα μὴ ἐγκατελείφθημεν; ἄρα μὴ παρώφθημεν παρὰ τῆς ἄνωθεν ροπῆς; Οὐδὲν τοιοῦτον οὐκ εἶπεν, οὐκ ἐνενόησεν, ἀλλ' ἔφερε πάντα πράως καὶ γενναίως. Ἦν γὰρ Κύριος μετὰ Ἰωσήφ, καὶ ἦν ἀνὴρ ἐπιτυγχάνων». Τί ἐστιν, «Ἐπιτυγχάνων»; Πάντα αὐτῷ κατευώδου, πανταχοῦ προωδοποιεῖ αὐτῷ ἡ ἄνωθεν χάρις, καὶ οὕτω φανερὰ ἦν ἡ ἐπανθοῦσα αὐτῷ χάρις, ὡς καὶ τῷ δεσπότη αὐτοῦ τῷ ἀρχιμαγείρῳ κατάδηλον τοῦτο γενέσθαι. «Ἦδει γάρ»,
 25 φησὶν, «ὁ κύριος αὐτοῦ, ὅτι Κύριος ἦν μετ' αὐτοῦ, καὶ πάντα, ὅσα ἂν ποιῆ, Κύριος εὐοδοῖ ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ. Εὗρε δὲ Ἰωσήφ χάριν ἐναντίον τοῦ κυρίου αὐτοῦ, καὶ κατέστησεν αὐτὸν ἐπὶ τοῦ οἴκου αὐτοῦ, καὶ πάντα ὅσα ἦν αὐτῷ ἔδωκε διὰ χειρὸς Ἰωσήφ».
 35 Εἶδες ὅσον ἐστὶν ὑπὸ τῆς ἄνωθεν βοηθεῖσθαι δε-

κὴν στοργὴν εἰς τὸν οἶκον του, συνεχίζει ἡ Γραφή καὶ λέγει· «Καὶ ἦτο ὁ Κύριος μαζί με τὸν Ἰωσήφ καὶ εἰς ὅλα τὰ πράγματα ἐπετύγχανε». Τί σημαίνει, «Καὶ ἦτο ὁ Κύριος μετὰ τοῦ Ἰωσήφ»; Συνώδευεν αὐτόν, λέγει, ἡ θεία Χάρις καὶ αὐτὴ παρεμέριζεν ὅλας τὰς δυσκολίας του. Αὐτὴ ἦτο ποὺ ἐρρύθμιζεν ὅλας τὰς ὑποθέσεις του. Αὐτὴ κατέστησε καὶ τοὺς ἐμπόρους ἐκείνους πρὸ ἡμέρους καὶ τοὺς ἠνάγκασε νὰ τὸν πωλήσουν εἰς τὸν ἀρχιμάγειρον, ὥστε νὰ προχωρῇ ὀλίγον κατ' ὀλίγον καὶ προχωρῶν διὰ μέσου αὐτῶν τῶν πειρασμῶν νὰ ἡμπορέσῃ νὰ ἀνέλθῃ εἰς τὸν βασιλικὸν θρόνον.

Ἄλλὰ καὶ σὺ, ἀγαπητέ, ὅταν ἀκούῃς, ὅτι ὑπέμεινε τὴν δουλείαν εἰς τοὺς ἐμπόρους, ἔπειτα ὅτι τὴν διεδέχθη ἡ δουλεία εἰς τὸν ἀρχιμάγειρον, σκέψου, πῶς δὲν ἐταράσσετο, οὔτε ἐσκέπτετο, οὔτε ἠπόρει καὶ ἔλεγε· Διατί με ἠπάτησαν τὰ ὄνειρα ἐκεῖνα, τὰ ὅποια προανήγγελλον, ὅτι θὰ γίνω τόσο ἐνδοξος; Διότι ἰδοὺ, μετὰ τὰ ὄνειρα ἐκεῖνα ἦλθε δουλεία, καὶ δουλεία μάλιστα σκληρὴ, καὶ ἀλλάζω κυρίου, ἐρχόμενος ἀπὸ τὸν ἓνα εἰς τὸν ἄλλον καὶ ἀπὸ ἐκεῖνον εἰς τὸν ἄλλον καὶ ἀναγκάζομαι νὰ ζῶ με ἀλλοκότους συνηθείας. Ἄρα γε μήπως ἔχω ἐγκαταλειφθῆ; Ἄρα γε μήπως ἔχω περιφρονηθῆ ἀπὸ τὴν θείαν χάριν; Τίποτε τέτοιο δὲν εἶπεν, οὔτε καὶ ἐσκέφθη, ἀλλ' ὑπέφερε τὰ πάντα με πραότητα καὶ γενναιότητα. «Διότι ἦτο ὁ Κύριος μετὰ τοῦ Ἰωσήφ καὶ εἰς ὅλα τὰ πράγματα ἐπετύγχανε». Τί σημαίνει, «Ἐπιτυχάνων»; Ὅλα ἤρχοντο εἰς αὐτόν εὐνοϊκά, παντοῦ ἡ θεία χάρις ἠνοιγεν εἰς αὐτόν τὴν ὁδὸν καὶ τόσο φανερὰ ἦτο αὐτὴ ἡ χάρις, ἡ ὅποια ἦτο πλήρης εἰς αὐτόν, ὥστε νὰ γίνῃ αὐτὴ ὀλοφάνερη καὶ εἰς τὸν κύριόν του τὸν ἀρχιμάγειρον. Διότι λέγει, «Ἐγνώριζεν ὁ κύριός του ὅτι ὁ Θεὸς ἦτο μαζί του καὶ ὅλα αὐτὰ, τὰ ὅποια κάνει, ὁ Κύριος τὰ εὐλογεῖ εἰς τὰ χέρια του. Καὶ ἀπέκτησε τὴν ἐκτίμησιν τοῦ κυρίου του ὁ Ἰωσήφ καὶ τὸν διώρισεν ἐπιστάτην εἰς τὸν οἶκον του καὶ ὀλόκληρον τὴν περιουσίαν του τὴν παρέδωσε, διὰ νὰ τὴν διαχειρίζεται ἐκεῖνος».

Εἶδες πόσον μεγάλο πρᾶγμα εἶναι νὰ βοηθῆται κανεὶς

ξιᾶς; Ἴδου γὰρ καὶ νέος καὶ ξένος καὶ αἰχμάλωτος
 καὶ δοῦλος, καὶ πᾶσαν ἐγχειρίζεται παρὰ τοῦ δεσπό-
 του τὴν οἰκίαν, «Καὶ πάντα διὰ χειρὸς αὐτοῦ δέδω-
 κε», φησί. Διὰ τί; Ἐπειδὴ μετὰ τῆς ἄνωθεν συνεργί-
 5 ας καὶ τὸν οἰκεῖον τρόπον εἰσήνεγκεν. «Εὐηρέσκει γὰρ
 αὐτῷ», φησὶν, ἀντὶ τοῦ, ἔμετὰ πολλῆς εὐνοίας ἅπαν-
 τα διεπράττετο. Εἶτα βουλόμενος αὐτὸν ὁ φιλόανθρω-
 πος Θεὸς ἐν πλείονι καταστήσαι ἀδεία, οὐκ ἀπήλλαξε
 τῆς δουλείας, οὐδὲ ἐν ἐλευθερίᾳ παρεσκεύασεν εἶναι.
 10 Τοῦτο γὰρ αὐτῷ ἔθος αἰεὶ, τοὺς ἐναρέτους ἄνδρας οὐκ
 ἀπαλλάττειν τῶν κινδύνων, οὐδὲ ἐλευθεροῦν τῶν πει-
 ρασμῶν, ἀλλ' ἐν αὐτοῖς τοῖς πειρασμοῖς τοσαύτην ἐπι-
 δείκνυσθαι τὴν οἰκείαν ροπὴν, ὡς αὐτοὺς τοὺς πει-
 ρασμοὺς ὑπόθεσιν αὐτοῖς ἐορτῆς γίνεσθαι. Διὰ τοῦτο
 15 καὶ ὁ μακάριος Δαυὶδ ἔλεγεν, «Ἐν θλίψει ἐπλάτυνάς
 με». Οὐχὶ τὴν θλίψιν ἀπήλασας, φησὶν, οὐδὲ ταύτης
 ἀπαλλάξας ἐν ἀνέσει με εἶναι πεποίηκας, ἀλλ' ὅπερ ἔ-
 στι θυμαστόν καὶ παράδοξον, ἐν μέσῳ τῶν θλίψεων
 τυγχάνοντα ἐν ἀδείᾳ εἶναι παρασκευάσας. Τοῦτο δὴ
 20 καὶ ἐνταῦθα ποιεῖ ὁ φιλόανθρωπος Δεσπότης. «Εὐλόγη-
 σε γὰρ τὸν οἶκον τοῦ Αἰγυπτίου διὰ τὸν Ἰωσήφ». Καὶ
 ἐμάνθανε λοιπὸν ὁ βάρβαρος, ὅτι τῶν ἀκλειωμένων ἔ-
 στι τῷ Θεῷ ὁ νομιζόμενος οἰκέτης, «Καὶ ἐπέτρεψε»,
 φησὶν, «ἅπαντα ὅσα ἦν αὐτῷ διὰ χειρὸς Ἰωσήφ· καὶ
 25 οὐκ ἤδει οὐδέν, πλὴν τοῦ ἄρτου οὗ ἤσθιε». Μονονουχὶ
 δεσπότην αὐτὸν κατέστησε πάσης τῆς ἑαυτοῦ οἰκίας.
 Καὶ ἦν ὁ δοῦλος, ὁ αἰχμάλωτος ὑπὸ τὴν ἑαυτοῦ χεῖρα
 ἔχων πάντα τὰ τοῦ δεσπότου. Τοσοῦτόν ἐστιν ἀρετῆ·
 ὅπου γὰρ εἴαν αὕτη φανῆ, πάντων περιγίνεται καὶ
 30 κρατεῖ. Ὡσπερ γὰρ τοῦ φωτὸς ἀνατείλαντος ἀπελαύ-
 νεται τὸ σκότος, οὕτω καὶ νῦν τῆς ἀρετῆς φανείσης
 ἐκποδῶν πᾶσα κακία γίνεται.

ἀπὸ τὴν δεξιὰν τοῦ Κυρίου; Διότι ἰδοὺ, ἂν καὶ ἦτο καὶ νέος καὶ ξένος καὶ αἰχμάλωτος καὶ δοῦλος, ὅμως ἔχει τὴν διαχείρισιν τῆς οἰκίας τοῦ κυρίου του, «Καὶ ὀλόκληρον τὴν περιουσίαν του τὴν παρέδωσε, διὰ νὰ τὴν διαχειρίζεται ἐκεῖνος», λέγει. Διατί; Διότι μαζί με τὴν ἄνωθεν βοήθειαν προσέφερε καὶ τὸν ἰδικόν του τρόπον. Διότι λέγει, «Ἦτο εὐχάριστος εἰς αὐτόν», ἀντὶ νὰ εἰπῆ, ἔκαμνε τὸ κάθε τι με πολλὴν ἀγάπην. Ἐπειτα ἂν καὶ ὁ φιλόανθρωπος Θεὸς ἤθελε νὰ τὸν κάμῃ περισσότερον ἀσφαλῆ, ὅμως δὲν τὸν ἀπήλλαξεν ἀπὸ τὴν δουλείαν, οὔτε τὸν κατέστησεν ἐλεύθερον. Διότι ἔτσι συνηθίζει πάντοτε αὐτός, νὰ μὴ ἀπαλλάσῃ δηλαδὴ τοὺς ἐναρέτους ἀνθρώπους ἀπὸ τοὺς κινδύνους, οὔτε νὰ τοὺς ἐλευθερώνη ἀπὸ τοὺς πειρασμούς, ἀλλὰ μέσα εἰς αὐτοὺς τοὺς πειρασμούς νὰ ἐπιδεικνύῃ τὴν βοήθειάν του, ὥστε καὶ οἱ πειρασμοὶ οἱ ἴδιοι νὰ γίνωνται εἰς αὐτοὺς ἀφορμὴ ἑορτασμοῦ. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ μακάριος Δαυὶδ ἔλεγε· «Μέσα εἰς τὴν θλίψιν μου με ἔκαμες νὰ εὐφρανθῶ»³. Δὲν λέγει, ἔδιωξες τὴν θλίψιν, οὔτε ὅτι, ἀφοῦ με ἀπήλλαξες ἀπ' αὐτὴν, με ἔκαμες νὰ ζῶ μέσα εἰς τὰς ἀνέσεις, ἀλλ' ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον εἶναι ἀξιοθαύμαστον καὶ παράδοξον, ὅτι, ἂν καὶ εὐρισκόμην ἐν μέσῳ τῶν θλίψεων, με ἔκαμες νὰ ζῶ χωρὶς φόβον. Αὐτὸ λοιπὸν ἔκαμε καὶ εἰς αὐτὴν τὴν περίπτωσιν ὁ φιλόανθρωπος Κύριος. «Διότι εὐλόγησεν ὁ Θεὸς τὸν οἶκον τοῦ Αἰγυπτίου ἐξ αἰτίας τοῦ Ἰωσήφ». Καὶ ἐγνώριζεν εἰς τὸ ἐξῆς καὶ ὁ βάρβαρος, ὅτι αὐτός ποῦ ἐθεωρεῖτο ὑπηρέτης, εἶναι ἐκ τῶν οἰκείων τοῦ Θεοῦ. «Καὶ ἀνέθεσε τὰ πάντα», λέγει, «ὅσα εἶχεν αὐτός, εἰς τὰ χέρια τοῦ Ἰωσήφ. Καὶ δὲν ἐγνώριζε τίποτε ἄλλο ἐκτὸς ἀπὸ τὸν ἄρτον, τὸν ὁποῖον ἔτρωγεν». Ἦτο ὡσὰν νὰ κατέστησεν αὐτόν κύριον ὀλοκλήρου τῆς οἰκίας του. Καὶ εἶχεν ὁ δοῦλος, ὁ αἰχμάλωτος, ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του ὅλα ὅσα εἶχεν ὁ κύριος. Τόσον μεγάλο πρᾶγμα εἶναι ἡ ἀρετὴ. Διότι ὅπου καὶ ἂν φανῆ, ὅλα τὰ νικᾷ καὶ τὰ ὑπερβάλλει. Διότι ὅπως ἀκριβῶς ἀνατέλλει τὸ φῶς καὶ χάνεται τὸ σκότος, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ τώρα, ἀφοῦ ἐφάνη ἡ ἀρετὴ, κάθε κακία τρέπεται εἰς φυγὴν.

4. Ἄλλὰ τὸ πονηρὸν θηρίον ὁ διάβολος, θεασάμενος τοῦ δικαίου τὴν εὐδοκίμησιν, καὶ ὅτι δι' αὐτῶν τῶν νομιζομένων λυπηρῶν περιφανέστερος ἐγένετο, τρίζων τοὺς ὀδόντας καὶ μεμηνῶς, καὶ οὐδὲ φέρων ὀ-
 5 ρᾶν τὸν δίκαιον οὕτω καθ' ἑκάστην ἡμέραν λαμπρότερον γινόμενον, βόθρον αὐτῷ ἀνορύττει βαθύν, καὶ κρημνόν, ὡς ἐνόμιζε, μέγιστον αὐτῷ τίκτοντα τὸν ὀλεθρον, καὶ χειμῶνα κατασκευάζει, σφοδρὸν αὐτῷ τὸ ναγάγιον ἐργάσασθαι δυνάμενον· ἀλλ' ἐμάνθανεν
 10 οὐκ εἰς μακρὰν, ὅτι πρὸς κέντρα λακτίζει, καὶ κατὰ τῆς οἰκείας κεφαλῆς ἅπαντα διαπράττεται. «Καὶ ἦν Ἰωσήφ», φησί, «καλὸς τῷ εἶδει, καὶ ὠραῖος τῇ ὄψει». Τίνος ἕνεκεν ἡμῖν τὴν εὐμορφίαν τοῦ σώματος διηγεῖται; Ἴνα μάθωμεν, ὅτι οὐ μόνον τῇ κατὰ
 15 ψυχὴν εὐμορφία ἦν καλός, ἀλλὰ καὶ τῷ σώματι. Ἐν αὐτῷ γὰρ τῷ ἄνθει τῆς ἡλικίας νέος ἦν, καὶ «Καλὸς τῷ εἶδει, καὶ ὠραῖος τῇ ὄψει». Ταῦτα δὲ προλαβοῦσα διηγεῖται περὶ αὐτοῦ ἡ θεία Γραφή, ἵνα διδάξῃ ἡμᾶς, ὡς ἄλοῦσα τῷ κάλλει τοῦ νεανίσκου ἡ Αἴγυπτία πρὸς
 20 τὴν παράνομον ἐκείνην μίξιν αὐτὸν ἐκάλει. «Καὶ ἐγένετο», φησί, «μετὰ ταῦτα». Τί ἐστι, «Μετὰ ταῦτα»; Μετὰ τὸ πάσης τῆς οἰκίας τὴν ἐξουσίαν αὐτὸν ἐμπιστευθῆναι, καὶ μετὰ τὸ ἐν τοσαύτῃ εἶναι τιμῇ ἀξιωθῆναι παρὰ τοῦ δεσπότη, «Ἐπέβαλεν ἡ γυνὴ τοῦ κυ-
 25 ρίου αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῆς ἐπὶ τὸν Ἰωσήφ».

Ὅρα τὴν ἀναίδειαν τῆς ἀκολάστου γυναικός. Οὐχ ὅτι δέσποινα εἶναι ἐνομίζετο ἐν διανοίᾳ ἔλαβεν, οὐχ ὅτι οἰκέτης ἦν ἐκεῖνος, ἀλλ' ὑπὸ τῆς εὐμορφίας ἄλοῦσα, καὶ τὸν ἐμπρησμόν τὸν σατανικὸν δεξαμένη, ἐπι-
 30 πηδᾶν ἐπεχείρει λοιπὸν τῷ νεανίσκῳ, καὶ τὸν πονηρὸν τοῦτον λογισμόν ἐν τῇ διανοίᾳ συνέχουσα, καιρὸν ἐπεζήτει καὶ ἐρημίαν τὴν δυναμένην αὐτῇ συμπρᾶξαι πρὸς τὴν παράνομον ταύτην ἐπιχείρησιν. «Ὁ δέ», φησὶν, «οὐκ ἤθελεν»· οὐκ ἐπείθετο, οὐδὲ κατεδέχετο τὰ

4. Τὸ πονηρὸν θηρίον ὅμως, ὁ διάβολος, ὅταν εἶδε τὴν πρόοδον τοῦ δικαίου καὶ ὅτι καὶ μὲ αὐτὰ ποῦ ἐθεωροῦντο λυπηρά, ἐγένετο περισσότερο ἐνδοξος, τρίζων τὰ δόντια του καὶ πλήρης ἀπὸ μανίαν, ἐπειδὴ δὲν ἤμποροῦσε νὰ βλέπῃ τὸν δίκαιον νὰ γίνεται ἔτσι καθημερινῶς καὶ ἐνδοξότερος, σκάπτει δι' αὐτὸν βαθὺν λάκκον καὶ κρημνόν, ποῦ ὅπως ἐνόμιζε θὰ τοῦ ἐπροκαλοῦσε πολὺ μεγάλην καταστροφὴν καὶ τοῦ προετοιμάζει μεγάλην φουρτούναν, ἡ ὁποία θὰ ἤμποροῦσε νὰ προκαλέσῃ εἰς αὐτὸν πολὺ σφοδρὸν ναυάγιον. Ἄλλὰ μετὰ ἀπ' ὀλίγον ἐμάθαιναν, ὅτι κλωτσᾷ ἐπάνω εἰς τὰ καρφιά, καὶ ὅτι ὅλα, ὅσα πράττει, στρέφονται ἐναντίον τῆς κεφαλῆς του. «Καὶ ὁ Ἰωσήφ», λέγει, «ἦτο ὡραῖος εἰς τὴν ἐμφάνισιν καὶ ὁμορφος εἰς τὸ πρόσωπον». Διατί μᾶς διηγεῖται τὴν ὁμορφίαν τοῦ σώματος; Διὰ νὰ μάθωμεν, ὅτι δὲν ἦτο μόνον εἰς τὴν ψυχὴν καλός, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ σῶμα. Καθ' ὅσον εὕρισκετο εἰς τὸ ἄνθος τῆς νεότητος καὶ ἦτο «ὡραῖος εἰς τὴν ἐμφάνισιν καὶ ὁμορφος εἰς τὸ πρόσωπον». Καὶ διηγεῖται ἡ ἁγία Γραφή αὐτὰ εἰς ἡμᾶς ἐκ τῶν προτέρων, διὰ νὰ μᾶς διδάξῃ, ὅτι ἡ Αἴγυπτία ἐκυριεύθη ἀπὸ τὴν ὡραιότητα τοῦ νέου καὶ τὸν ἐκάλει εἰς τὴν παράνομον ἐκείνην σύζευξιν. «Καὶ συνέβη», λέγει, «μετὰ ἀπὸ αὐτὰ». Τί σημαίνει «Μετὰ ἀπὸ αὐτὰ»; Μετὰ ἀπὸ τὸ γεγονὸς ποῦ ἐνεπιστεύθη εἰς αὐτὸν τὴν διοίκησιν ὀλοκλήρου τῆς οἰκίας του, καὶ μετὰ ἀπὸ τότε ποῦ ἤξιώθη ἀπὸ τὸν κύριόν του νὰ ἔχη τόσῃν τιμὴν, «Ἐρριψεν ἡ σύζυγος τοῦ κυρίου του τοὺς ὀφθαλμοὺς της εἰς τὸν Ἰωσήφ μὲ πονηρὰς διαθέσεις».

Πρόσεχε τὴν ἀναίδειαν τῆς ἀκολάστου γυναικός. Οὔτε ἐσκέφθη, ὅτι ἐθεωρεῖτο κυρία, οὔτε ὅτι ἐκεῖνος ἦτο ὑπηρέτης, ἀλλὰ κυριευθεῖσα ἀπὸ τὴν ὁμορφίαν καί, ἀφοῦ ἐκάη ἀπὸ τὴν σατανικὴν φωτιάν, ἐπεχείρει νὰ κἀνῃ ἔφοδον ἐναντίον τοῦ νέου, καί, ἔχουσα εἰς τὸν νοῦν της τὴν πονηρὰν αὐτὴν σκέψιν, ἔψαχνε νὰ εὔρη τὴν κατάλληλον εὐκαιρίαν καὶ τὴν μοναξιάν, ἡ ὁποία θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ τὴν βοηθήσῃ εἰς τὴν παράνομον αὐτὴν ἐπιχείρησιν. «Αὐτὸς ὅμως», λέγει, «δὲν ἤθελε». Δὲν ὑπήκουεν, οὔτε ἐδέ-

παρ' ἐκείνης ρήματα. Ἦδει γὰρ πολὺν αὐτῷ φέρον-
 τα τὸν ὄλεθρον· καὶ οὐ μόνον τὰ καθ' ἑαυτὸν ἐσκόπει,
 ἀλλὰ σπουδὴν ἐποιεῖτο καὶ ἐκείνην, καθ' ὅσον οἶόν τε
 ἦν, ἀπαλλάξαι τῆς μανίας καὶ τῆς ἀτόπου ταύτης ἐ-
 5 πιθυμίας. Καὶ συμβουλήν αὐτῇ εἰσάγει ἱκανὴν αὐτὴν
 καταιδέσαι, καὶ ποιῆσαι τὸ συμφέρον ἐπιγνώσκειν.
 «Εἶπε γάρ», φησί, «τῇ γυναικὶ τοῦ κυρίου αὐτοῦ» (ἡ
 δέσποινα παρὰ τοῦ δούλου συμβουλήν δέχεται). «εἰ
 ὁ κύριός μου οὐ γινώσκει δι' ἐμὲ οὐδὲν τῶν ἐν τῷ
 10 οἴκῳ αὐτοῦ, ἀλλὰ πάντα ὅσα ἐστὶν αὐτῷ, δέδωκεν εἰς
 τὰς χεῖράς μου».

ὦ εὐγνωμοσύνης ἀνδρός. Ὅρα πῶς ἀπαριθμεῖ-
 ται τοῦ δεσπότου τὰς εὐεργεσίας, ἵνα δείξῃ ὅση τῇ
 ἀγνωμοσύνῃ ἐκείνῃ κέχρηται πρὸς τὸν ὁμόζυγον. Εἰ
 15 γὰρ ἐγώ, φησὶν, ὁ οἰκέτης, ὁ ξένος, ὁ αἰχμάλωτος,
 τοσαύτης ἀπήλαυσα παρ' αὐτοῦ ἀδείας, ὡς ἅπαντα ὑ-
 πὸ τὴν χεῖρα εἶναι τὴν ἐμήν, καὶ οὐδὲν ἐστὶν ὃ ὑπεξ-
 αιρεῖται τῆς χειρός μου, πλὴν σοῦ, ἀλλὰ πᾶσι μὲν
 αὐτὸς ἐπίκειμαι, μόνῃ δὲ σοὶ ὑποτέταγμαι, καὶ ἔξω
 20 τυγχάνεις τῆς ἐμῆς ἐξουσίας. Εἶτα ἵνα καιρίαν δῶ
 τὴν πληγὴν, καὶ ὑπομνήσῃ τῆς εὐνοίας τοῦ ἀνδρός,
 καὶ πείσῃ αὐτὴν μὴ ἀγνώμονα περὶ τὸν σύνοικον γε-
 νέσθαι, φησί· καὶ σὺ διὰ τοῦτο ἔξω τῆς ἐξουσίας τῆς
 ἐμῆς τυγχάνεις, «Διὰ τὸ σὲ γυναῖκα αὐτοῦ εἶναι».
 25 Εἰ τοίνυν γυνὴ αὐτοῦ τυγχάνεις, «πῶς οὖν ποιήσω τὸ
 ῥῆμα τὸ πονηρὸν τοῦτο, καὶ ἁμαρτήσομαι ἐναντίον τοῦ
 Θεοῦ;». Ἐπειδὴ γὰρ ἐκείνη τὴν ἐρημίαν ἐζήτει, καὶ
 καιρὸν ἀνέμενε, λαθεῖν σπουδάζουσα τὸν ἄνδρα, καὶ
 τοὺς οἰκέτας τοὺς ἐπὶ τῆς οἰκίας ἅπαντας, φησὶν οὐ-
 30 τος· «Πῶς δυνήσομαι ποιῆσαι τὸ πονηρὸν τοῦτο, καὶ
 ἁμαρτήσομαι ἐναντίον τοῦ Θεοῦ;». Τί γὰρ νομίζεις;
 Κἂν πάντας λαθεῖν δυνηθῶμεν, τὸν ἀκοίμητον ὀφθαλ-
 μὸν οὐ δυνάμεθα λαθεῖν. Ἐκεῖνον μόνον δεδοικέναι

χετο τοὺς λόγους ἐκείνης. Διότι ἐγνώριζεν, ὅτι θὰ προεκάλουν εἰς αὐτὸν μεγάλην καταστροφὴν. Καὶ ὄχι μόνον ἐσκέπτετο διὰ λογαριασμόν του, ἀλλὰ ἐφρόντιζε καὶ δι' ἐκείνην, ὅσον ἦτο δυνατόν, νὰ τὴν ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὴν τρέλλαν καὶ τὴν παράνομον αὐτὴν ἐπιθυμίαν. Καὶ δίδει εἰς αὐτὴν συμβουλήν ἀρκετὴν νὰ τὴν κάμῃ νὰ ἐντραπῇ καὶ νὰ καταλάβῃ τὸ συμφέρον της. Διότι λέγει, «Εἶπεν εἰς τὴν γυναῖκα τοῦ κυρίου του». (Ἡ κυρία δέχεται συμβουλήν ἀπὸ τὸν δοῦλον). «Ἴδου ὁ κύριός μου δέν γνωρίζει τίποτε ἀπ' ὅσα ἔχει εἰς τὸν οἶκόν του, ἀλλὰ λόγῳ τῆς πρὸς ἐμὲ ἐμπιστοσύνης του ὅλα ὅσα ἔχει τὰ παρέδωσεν εἰς τὰ χέρια μου».

Πῶ, πῶ μέγεθος εὐγνωμοσύνης ἀνθρώπου. Πρόσεχε πῶς ἀπαριθμεῖ τὰς εὐεργεσίας τοῦ κυρίου του διὰ νὰ ἀποδείξῃ, μὲ πόσῃ ἀχαριστίαν συμπεριφέρεται πρὸς τὸν σύζυγόν της. Διότι, λέγει, πράγματι ἐγὼ ὁ ὑπηρέτης, ὁ ξένος, ὁ αἰχμάλωτος, ἀπήλαυσα τόσῃ ἐλευθερίαν ἐκ μέρους του, ὥστε τὰ πάντα νὰ εὐρίσκωνται ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν μου, καὶ δέν εἶναι τίποτε ποῦ νὰ ἐξαιρῆται, ἐκτὸς ἀπὸ σέ, ἀλλὰ ὅλα νὰ εἶναι ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν μου, μόνον δὲ εἰς σέ ὑποτάσσομαι καὶ εἶσαι ἔξω ἀπὸ τὴν δικαιοδοσίαν μου. Ἐπειτα διὰ νὰ ἀνοίξῃ εἰς αὐτὴν ἀποφασιστικὴν πληγὴν καὶ διὰ νὰ τὴν ὑπενθυμῆσῃ διὰ τὴν εὐνοίαν τοῦ ἀνδρός της καὶ διὰ νὰ τὴν πείσῃ νὰ μὴ φανῇ ἀχάριστη εἰς τὸν σύζυγόν της λέγει· Καὶ σὺ διὰ τὸν ἐξῆς λόγον εἶσαι ἐκτὸς τῆς δικαιοδοσίας μου, «Διότι εἶσαι σύζυγός του». Ἐὰν λοιπὸν συμβαίνη νὰ εἶσαι γυναῖκα του, «πῶς θὰ κάμω αὐτὸ τὸ κακὸν καὶ θὰ ἀμαρτήσω ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ;». Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἐκείνη ἐπεδίωκε τὴν ἐρημίαν καὶ ἐπερίμενε τὴν εὐκαιρίαν, προσπαθοῦσα νὰ διαφύγῃ τῆς προσοχῆς τοῦ ἀνδρός της καὶ ὄλων τῶν ὑπηρετῶν, οἱ ὁποῖοι ἦσαν εἰς τὸν οἶκόν, λέγει αὐτός· «Πῶς θὰ ἠμπορέσω νὰ κάμω αὐτὸ τὸ πρᾶγμα καὶ νὰ ἀμαρτήσω ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ;». Διότι τί νομίζεις; Καὶ ἂν ἠμπορέσωμεν νὰ διαφύγωμεν τὴν προσοχὴν ὄλων, τὸν ἀκοίμητον ὀφθαλμὸν δέν θὰ ἠμπορέσωμεν νὰ τὸν ἀποφύγωμεν. Ἐκεῖνον μόνον πρέπει νὰ φοβώ-

δεῖ, καὶ ἀγωνιᾶν καὶ τρέμειν, ὥστε μὴ ὑπὸ ταῖς ἐκείνου ὀφθαλμοῖς παράνομόν τι διαπραΰξασθαι.

Καὶ ἵνα μάθωμεν τὴν ὑπερβάλλουσαν τοῦ δικαίου ἀρετὴν, καὶ ὅτι οὐχ ἅπαξ οὐδὲ δῖς, ἀλλὰ καὶ πολλάκις
 5 τὸν ἀγῶνα τοῦτον ὑπέμεινε, καὶ τῆς λέξεως ταύτης ἠνέσχετο, καὶ συμβουλεύων οὐκ ἐπαύσατο, φησὶν ἡ Γραφή· Ἦνίκα δὲ ἐλάλει ἡμέραν ἐξ ἡμέρας, καὶ οὐχ ὑπήκουσεν αὐτῆς· ἐπιτηρήσασα τὰ ἐπὶ τῆς οἰκίας διαπραττόμενα ἐπιπηδᾷ τῷ νεανίσκῳ, καθάπερ θηρίον
 10 θῆγον τοὺς ὀδόντας, καὶ ἐπισπασαμένη τῶν ἱματίων κατεῖχε. Μὴ ἀπλῶς τοῦτο παραδράμωμεν, ἀλλ' ἐννοήσωμεν ὅσον ὑπέμεινε τὸν ἀγῶνα ὁ δίκαιος ἐκεῖνος. Οὐ γὰρ οὕτω θαυμαστὸν ἦν, ὡς ἔμοιγε δοκεῖ, ἐν μέσῃ τῇ Βαβυλωνίᾳ καμίνῳ τοὺς τρεῖς παῖδας ὄντας ἀ-
 15 βλαβεῖς διαμεῖναι, καὶ μηδὲν ὑπὸ τοῦ πυρὸς παθεῖν, ὡς θαυμαστὸν ἐγένετο καὶ παραδόξον τὸν θαυμαστὸν τοῦτον νεανίσκον κατασχεθέντα τῶν ἱματίων ὑπὸ τῆς μιαρᾶς ταύτης καὶ ἀκολάστου μὴ ἐνδοῦναι, ἀλλὰ καὶ τὰ ἱμάτια ἀφέροντα ἐν ταῖς ἐκείνης χερσὶν οὕτως ἀπο-
 20 πηδῆσαι. Ὡσπερ γὰρ οἱ τρεῖς παῖδες ἐκεῖνοι διὰ τὴν οἰκείαν ἀρετὴν τῆς ἄνωθεν ἀπολαύσαντες ροπῆς, τοῦ πυρὸς κρείττους ὤφθησαν, οὕτω καὶ οὗτος, ἐπειδὴ τὰ παρ' ἑαυτοῦ εἰσέφερε, καὶ τῆς σωφροσύνης τοὺς ἀγῶνας μετὰ πολλοῦ τοῦ τόνου ἐπεδείκνυτο, πολλῆς
 25 καὶ τῆς ἄνωθεν συμμαχίας ἀπήλαυσε, τῆς τοῦ Θεοῦ δεξιᾶς συμπραττούσης αὐτῷ τοσοῦτον ἀθλον νικῆσαι, καὶ ἔξω τῶν δικτύων τῆς ἀσελγοῦς ἐκείνης καταστῆναι. Καὶ ἦν ἰδεῖν λοιπὸν τότε τὸν θαυμασιον τοῦτον γυμνὸν μὲν ἐξιόντα ἱματίων, ἐνδεδυμένον δὲ τῆς σω-
 30 φροσύνης τὸ ἔνδυμα, καὶ καθάπερ ἀπὸ τινος πυρᾶς καὶ καμίνου ἀβλαβῆ διαφυγεῖν, καὶ οὐ μόνον οὐ κατακαυθέντα, ἀλλὰ καὶ λαμπρότερον καὶ φαιδρότερον γεγεννημένον.

Β. Ἄλλ' ὄρα μετὰ τοσαύτην νίκην, μετὰ τοσαύτην
 35 τὴν ἀνδρείαν, ὑπὲρ ὧν ἐχρῆν αὐτὸν στεφανωθῆναι,

μεθα καὶ νὰ ἀγωνιῶμεν καὶ νὰ τρέμωμεν, ὥστε νὰ μὴ διαπράξωμεν τίποτε τὸ πονηρὸν ὑπὸ τὰ βλέμματα αὐτοῦ.

Καὶ διὰ νὰ μάθωμεν τὴν ὑπερβολικὴν ἀρετὴν τοῦ δικαίου καὶ ὅτι ὄχι μόνον μίαν φοράν, οὔτε δύο, ἀλλὰ πολ-
 λές φορές ὑπέμεινεν αὐτόν τὸν ἀγῶνα καὶ ἠνέχθη αὐ-
 τὰς τὰς λέξεις καὶ δὲν ἔπαυσε νὰ συμβουλεύῃ, λέγει ἡ
 Γραφή. "Ἄν καὶ ἠνώχλει αὐτόν καθημερινῶς, ὅμως δὲν
 ὑπεχώρησεν εἰς αὐτήν. Καὶ ἀφοῦ παρετήρησε, τί ἐγίνε-
 το ἐντὸς τῆς οἰκίας, ὁρμᾶ εἰς τὸν νέον ὡσάν θηρίον, τὸ
 ὁποῖον ἀκονίζει τοὺς ὀδόντας του καὶ ἀφοῦ ἤρπαξε τὰ
 ἐνδύματά του, τὰ ἐκράτησεν. "Ἄς μὴ προσπεράσωμεν χω-
 ρὶς προσοχὴν αὐτό, ἀλλ' ἄς σκεφθῶμεν, πόσον ἀγῶνα ὑ-
 πέμεινεν ὁ δίκαιος ἐκεῖνος. Διότι δὲν ἦτο τόσο ἀξιον
 θαυμασμοῦ, ὅπως ἐγὼ νομίζω, τὸ νὰ μείνουν ἀβλαβεῖς
 καὶ νὰ μὴ πάθουν τίποτε οἱ τρεῖς νέοι, οἱ ὁποῖοι ἐρρίφθη-
 σαν εἰς τὴν Βαβυλῶνα μέσα εἰς τὴν κάμινον, ὅσον ἀξιο-
 θαύμαστος καὶ παράδοξος ἔγινεν αὐτός ὁ νέος, ὁ ὁποῖος,
 ἂν καὶ ἐστερήθη τὰ ἐνδύματα ἀπ' αὐτὴν τὴν μιαν καὶ
 ἀκόλαστον γυναῖκα, δὲν ὑπέκυψεν, ἀλλ', ἀφοῦ ἄφησεν
 αὐτὰ εἰς τὰ χέρια τῆς, ἔφυγε γρήγορα εἰς αὐτὴν τὴν κα-
 τᾶστασιν. Διότι ὅπως ἀκριβῶς ἐκεῖνοι οἱ τρεῖς παῖδες
 ἀπῆλαυσαν τὴν ἄνωθεν βοήθειαν ἐξ αἰτίας τῆς ἀρετῆς των
 καὶ ἀπεδείχθησαν ἀνώτεροι ἀπὸ τὸ πῦρ, κατὰ τὸν ἴδιον
 τρόπον καὶ αὐτός, ἀφοῦ προσεπάθησεν ὅσον ἡδύνατο καὶ
 ἠγωνίσθη μὲ σταθερότητα διὰ τὴν ἀγνότητα, ἔλαβε καὶ
 μεγάλην τὴν ἄνωθεν βοήθειαν, διότι τὸν καθωδήγει τὸ
 χέρι τοῦ Θεοῦ, ὥστε νὰ νικήσῃ εἰς τόσον μέγαν ἀγῶνα
 καὶ νὰ μείνῃ ἔξω ἀπὸ τὰ δίκτυα ἐκείνης τῆς ἀσελγοῦς.
 Καὶ θὰ ἠμποροῦσε λοιπὸν κανεὶς νὰ ἰδῇ ἐκεῖνον τὸν ἀξιο-
 θαύμαστον νὰ ἐξέρχεται γυμνὸς ἀπὸ ἐνδύματα, ἀλλὰ νὰ
 εἶναι ἐνδεδυμένος μὲ τὸ ἔνδυμα τῆς ἀγνότητος καὶ ὡσάν
 νὰ εἶχε ξεφύγει ἀπὸ κάποιαν πυρὰν καὶ κάμινον ἀβλα-
 βῆς, ὄχι μόνον χωρὶς νὰ ἔχη καῆ, ἀλλὰ καὶ νὰ ἔχη γίνῃ
 περισσότερον λαμπρὸς καὶ περισσότερον φωτεινός.

5. Ἄλλὰ πρόσεχε, ὅτι πάλιν ὑπομένει τὰ μύρια βά-
 σανα, ὡσάν νὰ ἦτο ὑπεύθυνος, μετὰ ἀπὸ τόσην νίκην,

ὑπὲρ ὧν ἔχρην αὐτὸν ἀνακηρυχθῆναι, πάλιν ὡσανεὶ
 ὑπεύθυνον τὰ μυρία ὑπομένοντα δεινά. Ἡ γὰρ Αἴγυ-
 πτία ἐκείνη οὐ φέρουσα λοιπὸν τὴν αἰσχύνην καὶ τὸ
 ὄνειδος, ἧ περιέβαλλεν ἑαυτὴν ἀδυνάτοις ἐπιχειρήσα-
 5 σα, πρότερον μὲν τοὺς ἐπὶ τῆς οἰκίας συγκαλεσαμένη
 κατηγορεῖ τοῦ νεανίσκου, καὶ τὰ παρ' αὐτῆς μανικῶς
 προταθέντα, ὡς παρ' ἐκείνου εἰρημένα φήσασα, οὐ-
 τως ἀπατᾶν ἅπαντας ἐπεχείρει. Τοιοῦτον γὰρ ἔθος
 τῆς κακίας, αἰεὶ πρὸς τὴν ἀρετὴν ἀγωνιζομένην τὰ ἑαυ-
 10 τῆς ἐλαττώματα ἐκείνη ἐπιχειρεῖν προστρίβεσθαι· ὃ
 δὴ καὶ αὕτη τότε ἐποίει, τὸν νεανίσκον ὡς ἀκόλαστον
 διαβάλλουσα, καὶ ἑαυτῇ προσωπεῖον σωφροσύνης πε-
 ριτιθεῖσα, καὶ λέγουσα διὰ τοῦτο κακείνον τὰ ἱμάτια
 καταλελοιπέναι, καὶ ταύτην ταῦτα κατεσχηκέναι. Καὶ
 15 ὁ φιλόανθρωπος Θεὸς ἐμακροθύμει καὶ ἠνείχετο, ἵνα
 διὰ πάντων τὸν ἑαυτοῦ οἰκέτην λαμπρότερον ἀποφή-
 νη. Ταῦτα γὰρ ἅπαντα ἐλθόντι τῷ ἀνδρὶ μετὰ πολλῆς
 τῆς κακουργίας εἰποῦσα καὶ κατηγορήσασα τοῦ νεα-
 νίσκου ἔλεγεν· «Εἰσῆλθε πρὸς με ὁ παῖς ὁ Ἑβραῖος,
 20 ὃν εἰσήγαγες πρὸς ἡμᾶς, ἐμπαῖξαί μοι». Ἀθλία καὶ
 ταλαίπωρε. Οὐκ αὐτὸς εἰσήγαγεν ὥστε ἐμπαῖξαί σοι,
 ἀλλ' ὁ διάβολός σε εἰσήγαγεν, ὥστε μὴ μόνον μοιχα-
 λίδα γενέσθαι, ἀλλὰ, τὸ ἦκον εἰς σέ, καὶ φόνον ἐρ-
 γάσασθαι. Καὶ ἐδείκνυ λοιπὸν εἰς ἀπόδειξιν τῶν παρ'
 25 αὐτῆς λεγομένων τὰ ἱμάτια τοῦ νεανίσκου.

Ἐννόει μοι ἐνταῦθα τοῦ κοινοῦ πάντων ἀνθρώπων
 Δεσπότης τὴν φιλανθρωπίαν. Ὡσπερ γὰρ τῶν ἀδελ-
 φῶν αὐτὸν ἐξείλετο βουλομένων αὐτὸν ἀνελεῖν, καὶ
 παρεσκεύασε πρότερον μὲν κατὰ τὴν συμβουλήν τοῦ
 30 Ρουβὴν εἰς τὸν λάκκον ἐμβληθῆναι, καὶ μετὰ ταῦτα
 πάλιν κατὰ τὴν συμβουλήν τοῦ Ἰούδα τοῖς ἐμπόροις
 διαπραθῆναι, ἵνα τῶν ὄνειράτων ἧ ἔκβασις εἰς ἔργον
 ἐλθοῦσα πείσῃ τὸν δίκαιον, ὡς οὐ μάτην οὐδὲ εἰκῆ

μετά από τόσην γενναιότητα, ἐξ αἰτίας τῶν ὁποίων θὰ ἔπρεπε νὰ στεφανωθῇ καὶ νὰ ἀνακηρυχθῇ θριαμβευτής. Διότι ἡ Αἴγυπτιὰ ἐκείνη, ἐπειδὴ δὲν ὑπέφερε πλέον τὴν προσβολὴν καὶ τὴν ἐντροπήν, μὲ τὴν ὁποίαν ἐγέμισε τὸν ἑαυτὸν της, ἀφοῦ ἐπεχείρησεν ὅσα ἦτο ἀδύνατον νὰ γίνουν, πρῶτον μὲν, ἀφοῦ συνεκάλεσε τοὺς ἀνθρώπους τῆς οἰκίας, κατηγορεῖ τὸν νεανίσκον, καὶ αὐτὰ ποὺ ἐπρότεινεν αὐτῇ μὲ πάθος, ἀφοῦ εἶπεν, ὅτι εἶχον λεχθῆ ἀπ' ἐκείνον, ἔτσι ἐπιχειρεῖ νὰ τοὺς ἐξαπατήσῃ ὄλους. Διότι ἔτσι συνηθίζει ἡ κακία νὰ κάνῃ, ὅταν δηλαδὴ ἀγωνίζεται κατὰ τῆς ἀρετῆς, νὰ ἀποδίδῃ πάντοτε τὰ ἰδικὰ της ἐλαττώματα εἰς ἐκείνην. Πράγμα τὸ ὁποῖον ἔκαμε τότε καὶ αὐτῇ, ἀφοῦ κατηγορεῖ τὸν νεανίσκον ὡς ἀκόλαστον καὶ ἀφοῦ ἡ ἴδια ἐφόρει εἰς τὸν ἑαυτὸν της τὸ προσωπεῖον τῆς ἀγνότητος καὶ ἔλεγεν, ὅτι διὰ τοῦτο ἐκείνος ἐγκατέλειψε τὰ ἐνδύματα καὶ ὅτι αὐτῇ τὰ ἐκράτησε. Καὶ ὁ φιλάνθρωπος Θεὸς ἔδειχνε μακροθυμίαν καὶ ἀνοχήν, διὰ νὰ δείξῃ μὲ ὅλα αὐτὰ λαμπρότερον τὸν ἰδικὸν του δοῦλον. Διότι ὅλα αὐτὰ, ὅταν ἦλθεν ὁ ἄνδρας της, ἀφοῦ τὰ εἶπε μὲ πολλὴν κακουργίαν καὶ ἀφοῦ κατηγορήσῃ τὸν νεανίσκον, ἔλεγεν· «Εἰσηλθε πρὸς ἐμέ ὁ δοῦλος αὐτός ὁ Ἑβραῖος, τὸν ὁποῖον ἔφερες εἰς τὴν οἰκίαν μας, διὰ νὰ μὲ ἐξευτελίσῃ». Ἄθλια καὶ ταλαίπωρε. Δὲν εἰσηλθεν αὐτός διὰ νὰ σὲ ἐξευτελίσῃ, ἀλλ' ὁ διάβολος σὲ ἔβαλεν, ὥστε ὄχι μόνον νὰ γίνῃς μοιχαλίδα, ἀλλὰ, ἂν σοῦ ἦτο δυνατόν, καὶ φόνον νὰ κάνῃς. Καὶ ἔδειχνε λοιπὸν τὰ ἐνδύματα τοῦ νεανίσκου διὰ νὰ ἀποδείξῃ ὅσα ἔλεγεν.

Σκέψου ἐδῶ, παρακαλῶ, τὴν φιλάνθρωπίαν τοῦ κοινου Κυρίου ὄλων τῶν ἀνθρώπων. Ὅπως δηλαδὴ ἔσωσεν αὐτὸν ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς του, οἱ ὁποῖοι ἤθελον νὰ τὸν φονεύσουν, καὶ τοὺς ἔκαμε πρῶτον μὲν κατὰ τὴν συμβουλήν τοῦ Ρουβὴν νὰ τὸν ρίξουν εἰς τὸν λάκκον καὶ μετὰ ἀπ' αὐτὰ πάλιν κατὰ συμβουλήν τοῦ Ἰούδα νὰ τὸν πωλήσουν εἰς τοὺς ἐμπόρους, διὰ νὰ πραγματοποιηθῇ ἡ ἐπαλήθευσις τῶν ὀνείρων καὶ νὰ πείσῃ τὸν δίκαιον, ὅτι δὲν προανηγγέλλοντο αὐτὰ εἰς αὐτὸν μάταια καὶ χωρὶς λό-

ἐκεῖνα αὐτῷ προεμηνύετο, οὕτω καὶ νῦν ἡ ἄνωθεν
 χεὶρ ἦν ἡ τὸν βάρβαρον ἐκεῖνον κατέχουσα, καὶ μὴ
 συγχωρήσασα εὐθέως ἐπὶ τὴν σφαγὴν δρομῆσαι τοῦ
 νεανίσκου. Τί γὰρ ἦν τὸ κωλύον, μαθόντα ὡς εἰς αὐ-
 5 τὴν τὴν εὐνήν ἀδικῆσαι αὐτὸν ἐπεχείρησε, μὴ τοῦτο
 ποιῆσαι; Ἄλλ' ὁ εὐμήχανος Θεὸς τοσαύτην παρε-
 σκεύασεν αὐτὸν ἐπιδείξασθαι τὴν πραῦτητα, ἵνα ἐμ-
 βληθεὶς τῷ δεσμοτηρίῳ, καὶ πάλιν ἐκεῖ τὴν οἰκείαν
 ἐπιδειξάμενος ἀρετὴν, οὕτως ἐπὶ τὴν ἀρχὴν τῆς βα-
 10 σιλείας παραγένηται. «Ἐθυμώθη γάρ», φησὶν, «ὁ κύ-
 ριος αὐτοῦ, καὶ ἐνέβαλεν αὐτὸν εἰς τὸ ὄχυρωμα, ὅπου
 οἱ δεσμῶται τοῦ βασιλέως κατέχονται». Εἰ μὲν γὰρ
 μὴ ἐπίστευσε, οὐκ ἐχρῆν αὐτὸν ἐμβαλεῖν ἐν τῷ δεσμο-
 τηρίῳ· εἰ δὲ ἐπίστευσε πάλιν ἀληθὲς εἶναι τὸ παρὰ τῆς
 15 Αἰγυπτίας λεγόμενον, οὐδὲ οὕτως δεσμοτηρίου ἄξιος
 ἦν, ἀλλὰ ἀποτμηθῆναι καὶ δίκην δοῦναι τὴν ἐσχάτην.
 Ἄλλ' ὅταν ἡ ἄνωθεν δεξιὰ τὴν ἑαυτῆς πρόνοιαν ἐπι-
 δείκνυται, πάντα εὐκόλα καὶ ῥάδια γίνεται, καὶ οἱ ἄ-
 γριοι ἡμερώτεροι καθίστανται. Τότε δὲ καὶ ἡ ἄνωθεν
 20 ροπὴ μετὰ δαπιλείας ἡμῖν παραγίνεται ὅταν πολλὴν
 καὶ ἡμεῖς τὴν ἀρετὴν ἐπιδειξώμεθα.

Ἐπειδὴ γὰρ μεγάλως οὗτος ἠγωνίσαστο, διὰ τοῦτο
 καὶ μεγάλων ἀπολαύει τῶν ἀμοιβῶν. Καὶ μετὰ τὴν
 τοσαύτην ἀνδρείαν ἀπήγετο εἰς τὸ δεσμοτήριον, καὶ
 25 σιγῇ πάντα ὑπέμενε. Ἴστε γὰρ ὅπως οἱ μηδὲν ἑαυ-
 τοῖς συνειδότες πονηρόν, ἐπειδὴν ὡς ὑπεύθυνοι κα-
 ταδικάζονται, πόση κέχρηται πολλάκις τῇ παρρησίᾳ
 καὶ τῇ ἐλευθεροστομίᾳ, κατεξανιστάμενοι καὶ μεγα-
 λοφρονοῦντες κατὰ τῶν τὴν δίκην αὐτοῖς ἀνευθύνοις
 30 οὔσιν ἐπαγόντων. Ἄλλ' οὗτος οὐχ οὕτως· ἀλλὰ καὶ
 σιγᾷ, καὶ πάντα πρᾶως δέχεται, καὶ ἀνέμενε μετὰ
 πολλῆς τῆς ὑπομονῆς τὴν τοῦ Θεοῦ ροπήν. Ὅρα γὰρ
 πῶς καὶ ἐν τῷ δεσμοτηρίῳ ὦν πάλιν τὴν ἀρχὴν ἀπα-

γον, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον λοιπὸν καὶ τῶρα τὸ οὐράνιο χέρι ἦτο αὐτὸ ποῦ συνεκράτει τὸν βάρβαρον ἐκεῖνον καὶ δὲν ἄφησεν ἀμέσως νὰ ὀρμήσῃ καὶ νὰ κατασφάξῃ τὸν νεανίσκον. Διότι τί ἦτο αὐτό, τὸ ὁποῖον τὸν ἠμπόδιζε νὰ μὴ κἀνῃ αὐτό, ἀφοῦ ἔμαθεν, ὅτι αὐτὸς ἐπεχείρησε νὰ προσβάλλῃ τὴν κλίνην του; Ἄλλ' ὁ ἐπινοητικὸς Θεὸς ἔκαμεν αὐτὸν νὰ δείξῃ μεγάλην πραότητα, ὥστε, ἀφοῦ ριφθῆ εἰς τὴν φυλακὴν καὶ δείξῃ πάλιν καὶ ἐκεῖ τὴν ἀρετὴν του, ἔτσι νὰ φθάσῃ εἰς τὸ βασιλικὸν ἀξίωμα. Διότι λέγει ἡ Γραφή, «Ἐθύμωσεν ὁ κύριος αὐτοῦ καὶ ἔρριψεν αὐτὸν εἰς τὴν φυλακὴν, ὅπου κρατοῦνται κλεισμένοι οἱ φυλακισμένοι τοῦ βασιλέως». Διότι ἂν μὲν δὲν ἐπίστευσε τὴν γυναῖκα του, δὲν ἔπρεπε νὰ ρίψῃ αὐτὸν εἰς τὴν φυλακὴν, ἐάν ὅμως ἐπίστευσε, ὅτι εἶναι ἀληθινά, ὅσα ἔλεγεν ἡ Αἴγυπτος, δὲν θὰ ἦτο μόνον ἄξιος φυλακίσεως, ἀλλὰ θὰ ἔπρεπε νὰ κοπῆ ἡ κεφαλὴ του καὶ νὰ ὑποστῆ τὴν ἐσχάτην τῶν ποινῶν. Ὅταν ὅμως ἡ δεξιὰ τοῦ Θεοῦ φανερώνη τὴν ἰδικὴν τῆς πρόνοιαν, ὅλα γίνονται εὔκολα καὶ δυνατὰ καὶ οἱ ἄγριοι γίνονται ἡμερώτεροι. Τότε καὶ ἡ θεία βοήθεια ἔρχεται εἰς ἡμᾶς ἄφθονη, ὅταν καὶ ἡμεῖς συμβῆ νὰ ἐπιδείξωμεν πολλὴν ἀρετὴν.

Ἐπειδὴ λοιπὸν αὐτὸς ἔκαμε μέγαν ἀγῶνα, διὰ τοῦτο καὶ λαμβάνει μεγάλας ἀμοιβάς. Καὶ μετὰ ἀπὸ τόσην γενναιότητα ὠδηγήθη εἰς τὴν φυλακὴν καὶ ὑπέφερε τὰ πάντα μὲ σιωπὴν. Διότι γνωρίζετε, ὅτι ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι δὲν αἰσθάνονται τίποτε πονηρὸν νὰ βαρύνῃ τὴν συνείδησίν των, ὅταν καταδικάζονται ὡς ὑπεύθυνοι, πόσῃν παρησιάν καὶ ἐλευθεροστομίαν μεταχειρίζονται πολλές φορές, ἀγανακτοῦντες καὶ λέγοντες πολλὰ ἐναντίον ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι τοὺς δικάζουν, ἐνῶ αὐτοὶ εἶναι ἀνεύθυνοι. Ἄλλ' αὐτὸς ὅμως ὁ δίκαιος δὲν ἐνεργεῖ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον. Ἀντιθέτως σιωπᾷ καὶ δέχεται τὰ πάντα μὲ πραότητα καὶ ἀνέμενε μὲ πολλὴν ὑπομονὴν τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ. Διότι πρόσεχε πῶς, ἐνῶ ἦτο εἰς τὴν φυλακὴν, ἀνετέθη

σαν αὐτὸς ἐδέχετο παρὰ τοῦ δεσμοφύλακος· εἰκότως·
 «Ἦν γάρ», φησί, «Κύριος μετὰ Ἰωσήφ, καὶ κατέ-
 χεεν αὐτοῦ ἔλεος». Τί ἐστι τό, «Κατέχεεν αὐτοῦ ἔλε-
 ος»; Πρὸς οἴκτον ἐπέκαμψε τὸν ἀρχιδεσμοφύλακα, καὶ
 5 πολλὴν περὶ αὐτὸν τὴν εὐνοίαν ἐπιδείξασθαι παρε-
 σκεύασεν· «Ἐδωκε γὰρ αὐτῷ χάριν ἐναντίον αὐτοῦ».
 Ἀληθῶς οὐδὲν μακαριστότερον τοῦ τῆς ἄνωθεν εὐ-
 νοίας ἀπολαύοντος· «Ἐδωκε γάρ», φησὶν, «ὁ ἀρχιδε-
 σμοφύλαξ τὸ δεσμοτήριον διὰ χειρὸς τῷ Ἰωσήφ».
 10 «Ὅρα πῶς ὑπεξίσταται ὁ δεσμοφύλαξ καὶ παραχω-
 ρεῖ, καὶ αὐτῷ τὴν αὐθεντίαν ἐπιτρέπει, καὶ πάντα
 τοὺς ἐν τῷ δεσμοτηρίῳ ὑπὸ τὴν ἐκείνου ἐξουσίαν εἶ-
 ναι ἐκέλευσε». «Καὶ οὐκ ἦν ἀρχιδεσμοφύλαξ γινώ-
 σκων οὐδέν· πάντα γὰρ ἦν διὰ χειρὸς Ἰωσήφ, διὰ τὸ
 15 τὸν Κύριον μετ' αὐτοῦ εἶναι, καὶ ὅσα αὐτὸς ἐποίει,
 Κύριος εὐώδου ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ».

Σκόπει πῶς συμπαρῆν αὐτῷ διηνεκῶς ἡ χάρις ἡ
 ἄνωθεν, καὶ πάντα ἅπερ ἔπραττε χάριτος ἦν πεπλη-
 ρωμένα. Τοῦτο τοίνυν καὶ ἡμεῖς σπουδάσωμεν, ἵνα
 20 μεθ' ἑαυτῶν ἔχωμεν αἰετὸν τὸν Κύριον, καὶ ἵνα τὰ παρ'
 ἡμῶν γινόμενα ὑπ' ἐκείνου κατευοδῶται. Ὁ γὰρ ταύ-
 τῃς ἀξιωθείς τῆς ροπῆς, κἂν ἐν μέσοις τοῖς δεινοῖς
 ὦν τυγχάνῃ, καταγελάσεται πάντων, καὶ οὐδὲν αὐτὰ
 ἠγήσεται, τοῦ Δεσπότητος τῶν ὅλων, τοῦ πάντα ποι-
 25 οῦντος καὶ μετασκευάζοντος, κατευοδοῦντος αὐτῷ ἅ-
 παντα, καὶ τὰ δυσχερῆ ῥάδια ἀπεργαζομένου. Πῶς
 δὲ δυνησόμεθα μεθ' ἑαυτῶν ἔχειν τὸν Κύριον, καὶ ὑπ'
 αὐτοῦ κατευοδοῦσθαι ἐν ἅπασιν; Ἐὰν νήφοντες ὤ-
 μεν καὶ ἐγρηγορότες, καὶ μιμησώμεθα τοῦ νέου τού-
 30 του τὴν σωφροσύνην, καὶ τὴν ἄλλην ἀρετήν, καὶ τὸ
 φρόνημα τὸ γενναῖον, καὶ ἴδωμεν ὅτι οὕτω χρὴ μετὰ
 ἀκριβείας πάντα διαπράττεσθαι, ὡς μηδέποτε ὑπὸ τοῦ
 Δεσπότητος καταγνωσθῆναι, ἀλλ' ὅτι οὐχ οἷόν τέ τινα
 λαθεῖν ἐκείνον τὸν ἀκοίμητον ὀφθαλμὸν εἰδέναί, ἀλλ'

ὑπὸ τοῦ δεσμοφύλακος εἰς αὐτὸν ἢ ἐπιτήρησις ὀλοκλήρου τῆς φυλακῆς. Καὶ πολὺ φυσικόν. Διότι λέγει ἡ Γραφή, «Ἦτο ὁ Κύριος εἰς τὸ πλευρὸν τοῦ Ἰωσήφ καὶ ἔστειλεν εἰς αὐτὸν τὸ ἔλεός του». Τί σημαίνει τὸ «Ἐστειλεν εἰς αὐτὸν τὸ ἔλεός του»; Ἐκαμε τὸν ἀρχιδεσμοφύλακα νὰ τὸν λυπηθῇ καὶ νὰ δείξῃ πρὸς αὐτὸν πολλὴν εὖνοιαν. «Διότι ὁ Κύριος ἔδωκεν εἰς αὐτὸν χάριν ἔμπροσθεν τοῦ δεσμοφύλακος». Πράγματι δὲν ὑπάρχει τίποτε πιὸ εὐτυχές ἀπ' αὐτόν, ὁ ὁποῖος ἀπολαμβάνει τὴν θεϊκὴν εὖνοιαν. Διότι λέγει «Παρέδωκεν ὁ ἀρχιδεσμοφύλαξ εἰς τὰ χέρια τοῦ Ἰωσήφ ὄλους τοὺς φυλακισμένους». Πρόσεχε πῶς ἀντικαθίσταται ὁ δεσμοφύλαξ καὶ παραχωρεῖ τὴν ἐξουσίαν καὶ ἀναθέτει εἰς αὐτὸν τὴν ἐπιτήρησιν καὶ διέταξεν ὄλους τοὺς κρατούμενους νὰ εὐρίσκωνται ὑπὸ τὰς διαταγὰς ἐκείνου. «Καὶ ὁ ἀρχιδεσμοφύλαξ δὲν ἀντελαμβάνετο τίποτε ἀπ' ὅσα ἐγίνοντο εἰς τὴν φυλακὴν, διότι ὅλα εὐρίσκοντο ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ Ἰωσήφ, διότι ὁ Κύριος ἦτο μαζί του καὶ ὅσα ἔκαμνεν αὐτός, ὁ Κύριος τὰ εὐώδωνεν».

Πρόσεχε πῶς πάντοτε ἦτο μαζί του ἡ θεία χάρις καὶ ὅλα ὅσα ἔκαμνεν ἦσαν πλήρη χάριτος. Αὐτὸ λοιπὸν ἄς φροντίσωμεν καὶ ἡμεῖς νὰ κάμνωμεν, διὰ νὰ ἔχωμεν μαζί μας πάντοτε τὸν Κύριον καὶ διὰ νὰ εὐλογοῦνται ἀπ' αὐτόν, ὅσα ἡμεῖς πράττομεν. Διότι αὐτός πού ἔχει ἀξιωθῆ αὐτῆς τῆς βοηθείας, καὶ ἂν τύχη νὰ εὐρίσκεται μέσα εἰς τὰ βάσανα, θὰ τὰ περιφρονήσῃ ὅλα καὶ δὲν θὰ τὰ ὑπολογίση καθόλου, διότι ὁ Κύριος τοῦ παντός, ὁ ὁποῖος κάνει τὰ πάντα καὶ μεταβάλλει, κατευωδώνει ὅλα καὶ κάμνει τὰ δύσκολα εὐκολα. Πῶς ὁμως θὰ ἠμπορέσωμεν νὰ ἔχωμεν μαζί μας τὸν Κύριον καὶ νὰ μᾶς εὐλογῇ εἰς ὅλα; Ἐὰν εἴμεθα προσεκτικοὶ καὶ ἐπάγρυπνοι καὶ ἂν μιμηθῶμεν τὴν σύνεσιν καὶ ὄλην τὴν ἀρετὴν καὶ τὸ γενναῖον φρόνημα τοῦ νέου αὐτοῦ καὶ ἴδωμεν, ὅτι ἔτσι πρέπει μὲ προσοχὴν νὰ πράττωμεν τὰ πάντα, διὰ νὰ μὴ κατηγορηθῶμεν ποτὲ ἀπὸ τὸν Κύριον καὶ ἂν γνωρίζωμεν, ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ διαφύγῃ κανεὶς τῆς προσοχῆς τοῦ ἀκοιμήτου ἐκείνου ὀφθαλμοῦ, ἀλλ' ὅτι εἶναι ἀνάγκη ὅπως

ἀνάγκη πάντως τὸν ἁμαρτόντα ταῖς τιμωρίαις ὑπεύ-
 θυνον γενέσθαι. Καὶ μὴ προτιμότερον ἠγώμεθα τὸν
 τῶν ἀνθρώπων φόβον τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγανακτήσεως,
 ἀλλὰ μνημονεύωμεν διὰ παντός τῶν ρημάτων τοῦ Ἰ-
 5 ωσήφ λέγοντος· «Πῶς ποιήσω τὸ ρῆμα τὸ πονηρὸν
 τοῦτο, καὶ ἁμαρτήσομαι ἐναντίον τοῦ Θεοῦ;». Ὅταν
 τις οὖν λογισμὸς ἡμᾶς διαταράττη, τοῦτο ἐν τῇ δια-
 νοίᾳ στρέφωμεν τὸ ρῆμα, καὶ παραχρῆμα φυγαδεύεται
 πᾶσα ἄτοπος ἐπιθυμία. Εἴτε οὖν σωμάτων ἐπιθυμία
 10 τις ἄλῳ, εἴτε χρημάτων ἔρωτι, εἴτε ἄλλη τινὶ ἄτόπῳ
 ἡδονῇ, εὐθέως τοῦτο λογιζέσθω, ὅτι ἐκεῖνος ἡμῖν ἐ-
 στιν ὁ δικάζων, ὃν οὐχ οἶόν τε λαθεῖν οὐδὲ τὰ ἐν τῇ
 διανοίᾳ βουλευόμενα· καὶ πάντως διαφευξόμεθα καὶ
 τὰς τοῦ διαβόλου μηχανάς, καὶ ἀπολαύσομεν πολλῆς
 15 τῆς ἄνωθεν συμμαχίας, ἧς γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπι-
 τυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰ-
 ησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ, ἅμα τῷ ἁγίῳ Πνεύ-
 ματι, δόξα, κράτος, τιμὴ, νῦν καὶ αἰεὶ, καὶ εἰς τοὺς
 αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

δήποτε νὰ τιμωρηθῆ αὐτὸς ὁ ὁποῖος ἡμάρτησε. Καὶ ἅς μὴ θεωροῦμεν προτιμότερον τὸν φόβον τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τὴν θείαν ἀγανάκτησιν, ἀλλ' ἅς ἐνθυμούμεθα πάντοτε τοὺς λόγους τοῦ Ἰωσήφ ποὺ ἔλεγε· «Πῶς νὰ κάμω αὐτὸ τὸ κακὸν πρᾶγμα καὶ πῶς νὰ ἁμαρτήσω ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ;». Ὅταν λοιπὸν μᾶς ταρασσοῦν κάποια σκέψις νὰ ἐνθυμούμεθα αὐτοὺς τοὺς λόγους καὶ ἀμέσως θὰ φύγη κάθε κακὴ ἐπιθυμία. Εἴτε λοιπὸν κυριευθῆ κάποιος ἀπὸ σαρκικὴν ἐπιθυμίαν, εἴτε ἀπὸ ἀγάπην πρὸς τὰ χρήματα, εἴτε ἀπὸ κάποιαν ἄλλην παράλογον ἡδονὴν, ἀμέσως νὰ σκέπτεται αὐτό, ὅτι δηλαδὴ ἐκεῖνος εἶναι ὁ ὁποῖος δικάζει ἡμᾶς, ἀπὸ τὸν ὁποῖον δὲν εἶναι δυνατόν νὰ διαφύγῃ τίποτε, οὔτε καὶ οἱ λογισμοὶ τοῦ νοῦ. Καὶ ὅπωςδήποτε θὰ διαφύγωμεν τὰ τεχνάσματα τοῦ διαβόλου καὶ θὰ ἔχωμεν πολλὴν τὴν ἄνωθεν βοήθειαν, τὴν ὁποίαν μακάρι νὰ ἐπιτύχωμεν ὅλοι ἡμεῖς, μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μαζί μὲ τὸν ὁποῖον εἰς τὸν Πατέρα καὶ συγχρόνως καὶ εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει ἡ δόξα, ἡ δύναμις καὶ ἡ τιμὴ, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἄμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΞΓ'

(Γέν. 39, 23 - 41, 46)

«Καὶ οὐκ ἦν γινώσκων οὐδὲν ὁ ἀρχιδεσμοφύλαξ διὰ τὸν Ἰωσήφ».

5 1. Τὰ λείψανα τῶν χθὲς ἡμῖν εἰρημένων βουλό-
μεθα σήμερον ἀποδοῦναι τῇ ὑμετέρᾳ ἀγάπῃ, καὶ τῆς
κατὰ τὸν Ἰωσήφ πάλιν ἱστορίας ἄψασθια.. Ἴστε γὰρ
ὅτι χθὲς εἰς μῆκος ἡμῖν ἐκταθέντος τοῦ λόγου οὐκ ἰ-
σχύσαμεν περαιτέρω προελθεῖν, ἀλλὰ μέχρις ἐκείνου
10 τὸν λόγον ἐστήσαμεν, ἥνίκα διὰ τὴν τῆς Αἰγυπτίας
συκοφαντίαν ὑπὸ τοῦ ἀρχιμαγείρου εἰς τὸ δεσμοτή-
ριον ἐνεβλήθη. Διὸ σήμερον ἀναγκαῖον διδάξαι τὴν
ὑμετέραν ἀγάπην τὰ κατὰ τὸ δεσμοτήριον αὐτῷ συμ-
βεβηκότα. Ἐπειδὴ γὰρ ἐνεβλήθη εἰς τὸ ὄχρῳμα, καὶ
15 παρεδόθη τῷ ἀρχιδεσμοφύλακι, καὶ κεῖ τοσαύτη γέγο-
νεν εἰς αὐτὸν ἢ παρὰ τοῦ Θεοῦ ροπή, ὡς πᾶσαν τὴν
ἀρχὴν τοῦ δεσμοτηρίου αὐτὸν ἐμπιστευθῆναι παρὰ
τοῦ ἀρχιδεσμοφύλακος. «Καὶ οὐκ ἦν γινώσκων», φη-
σίν, «οὐδὲν ὁ ἀρχιδεσμοφύλαξ διὰ Ἰωσήφ». Εἶδες
20 πῶς ἐν αὐταῖς ταῖς θλίψεσι γενόμενος οὐδεμίαν αἰ-
σθησιν ἐλάμβανε τῶν λυπηρῶν, ἀλλ' ἢ εὐμήχανος τοῦ
Θεοῦ σοφία πάντα μετέβαλλε τὰ λυπηρά. Καὶ καθά-
περ τὸν μαργαρίτην καὶ ἐν βορβόρῳ τις καταχώσειε,
τὸ οἰκεῖον κάλλος ἐπιδείκνυται, οὕτω καὶ ἡ ἀρετή, ὅ-
25 που δ' ἂν αὐτὴν ἐμβάλης, τὴν οἰκεῖαν δύναμιν ἐπιδεί-
κνυται, καὶ ἐν δουλείᾳ, καὶ ἐν δεσμοτηρίῳ, καὶ ἐν
θλίψει, καὶ ἐν ἀνέσει.

Ο Μ Ι Λ Ι Α Ξ Γ´

(Γέν. 39, 23 - 41, 46)

«Καὶ ὁ ἀρχιδεσμοφύλαξ δὲν ἀντελαμβάνετο τίποτε ἀπ' ὅσα ἐγίνοντο εἰς τὴν φυλακὴν, διότι ὅλα τὰ εἶχε ἐμπιστευθῆ εἰς τὸν Ἰωσήφ».

1. Σήμερον ἐπιθυμῶ νὰ παρουσιάσω εἰς τὴν ἀγάπην σας, ὅσα παρελείψαμεν κατὰ τὴν χθεσινὴν μας ὁμιλίαν καὶ νὰ συνεχίσωμεν πάλιν τὴν ἱστορίαν τὴν σχετικὴν μετὸν Ἰωσήφ. Διότι γνωρίζετε ὅτι χθὲς δὲν ἠμπορέσαμεν νὰ συνεχίσωμεν πιὸ κάτω, ἐπειδὴ ἐπεξετάθη πολὺ ὁ λόγος, ἀλλ' ἐφθάσαμεν τὸν λόγον μέχρις ἐκείνου τοῦ σημείου, εἰς τὸ ὁποῖον ἀναφέρεται ὅτι, ἐξ αἰτίας τῆς συκοφαντίας τῆς Αἰγυπτίας, ἐρρίφθη ἀπὸ τὸν ἀρχιμάγειρον εἰς τὴν φυλακὴν. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν εἶναι ἀνάγκη νὰ διδάξω σήμερον εἰς τὴν ἀγάπην σας τὰ ὅσα συνέβησαν εἰς αὐτὸν εἰς τὴν φυλακὴν. Ὅταν λοιπὸν ἐρρίφθη εἰς τὴν φυλακὴν καὶ παρεδόθη εἰς τὸν ἀρχιδεσμοφύλακα καὶ ἐκεῖ τόσον μεγάλη ἦτο ἡ πρὸς αὐτὸν βοήθεια τοῦ Θεοῦ, ὥστε νὰ τοῦ ἐμπιστευθῆ ὁ ἀρχιδεσμοφύλαξ ὀλόκληρον τὴν ἐποπτείαν τῆς φυλακῆς. «Καὶ ὁ ἀρχιδεσμοφύλαξ», λέγει, «δὲν ἀντελαμβάνετο τίποτε ἀπ' ὅσα ἐγίνοντο εἰς τὴν φυλακὴν ἐξ αἰτίας τοῦ Ἰωσήφ». Εἶδες μέ ποῖον τρόπον δὲν ἔνοιωσε καθόλου τὰ λυπηρὰ γεγονότα, ἂν καὶ ἦτο μέσα εἰς τὰς θλίψεις, ἀλλ' ἡ ἐφευρετικὴ σοφία τοῦ Θεοῦ μετέβαλλεν ὅλα τὰ λυπηρὰ. Καὶ ὅπως ἀκριβῶς ὁ μαργαρίτης διατηρεῖ τὴν ὠραιότητά του καὶ ὅταν ἀκόμη χωθῆ ἀπὸ κάποιον μέσα εἰς τὴν λάσπην, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ ἡ ἀρετὴ, ὅπου καὶ ἂν τὴν βάλῃς, διατηρεῖ τὴν δυνάμιν της, εἴτε εἰς τὴν δουλείαν, εἴτε εἰς τὸ δεσμωτήριον, εἴτε εἰς τὰς θλίψεις, εἴτε εἰς τὰς ἀνέσεις.

Ἐπεὶ οὖν καὶ ἐν τῷ δεσμοτηρίῳ ἐμβληθεὶς εἶλε τὸν ἀρχιδεσμοφύλακα, καὶ πάντων τῶν αὐτόθι τὴν ἐξουσίαν ἐδέξατο παρ' αὐτοῦ, ἴδωμεν ἐνταῦθα ὅπως τῆς παρούσης αὐτῷ χάριτος ἐκκαλύπτει τὴν ἰσχὺν.

5 «Ἐγένετο γάρ», φησί, «μετὰ τὰ ρήματα ταῦτα». Ποῖα; Ἄπερ διηγήσατο μετὰ τὸ συκοφαντηθῆναι, μετὰ τὸ καταδικασθῆναι τὸ δεσμοτήριον οἰκεῖν· καὶ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸ γνωρίσαι ἡμῖν, ὅτι Κύριος ἦν μετ' αὐτοῦ, καὶ ὅτι ὁ ἀρχιδεσμοφύλαξ διὰ

10 χειρὸς αὐτοῦ πάντα τὰ αὐτόθι ἐπέτρεψεν οἰκονομεῖσθαι. «Ἐγένετο οὖν μετὰ τὰ ρήματα ταῦτα», μετὰ τὸ βληθῆναι αὐτὸν ἐν τῷ δεσμοτηρίῳ, ἁμαρτόντα τὸν ἀρχιοινοχόον καὶ τὸν ἀρχισιτοποιὸν καταδικασθῆναι ὑπὸ τοῦ βασιλέως τὸ δεσμοτήριον οἰκεῖν· καὶ δεξάμε-

15 νος αὐτοὺς ὁ ἀρχιδεσμοφύλαξ συνέστησεν αὐτοὺς τῷ Ἰωσήφ. Οὐδὲ γὰρ ὡς δεσμώτη λοιπὸν αὐτῷ ἐκέχρητο, ἀλλ' ὡς κοινωνῶ τῆς φροντίδος, μᾶλλον δὲ καὶ ὡς ἱκανῶ ἐπικουφίζειν τὰς συμφορὰς τοῖς αὐτόθι καθειργμένοις. «Καὶ παρέστη αὐτοῖς», φησί. Τί ἐ-

20 στι τό, «Παρέστη αὐτοῖς»; Ἄντι τοῦ, παρεμυθεῖτο, ἐνεύρου αὐτῶν τὸν λογισμόν, διήγειρεν αὐτῶν τὴν διάνοιαν, οὐ συνεχώρει καταποθῆναι ὑπὸ τῆς ἀθυμίας.

«Ἦσαν δὲ ἡμέρας πολλὰς ἐν τῇ φυλακῇ, καὶ εἶδον ἀμφοτέροι ἐνύπνιον ἐν μιᾷ νυκτὶ ὃ τε ἀρχιοινοχόος

25 καὶ ὁ ἀρχισιτοποιός». Ἄλλ' ὁ θαυμάσιος οὗτος ἔργον ποιούμενος τὴν τούτων παράκλησιν, ἰδὼν αὐτοὺς ὑπὸ τῆς ὄψεως τῶν ὄνειράτων τεταραγμένους καὶ συγκεχυμένους τὴν διάνοιαν, φησί· «Τί ὅτι τὰ πρόσωπα ὑμῶν σκυθροπὰ σήμερον;». Ἐδείκνυ γὰρ ἡ τοῦ προ-

30 σώπου κατάστασις τὴν ἔνδον ταραχὴν. Διὰ τοῦτο καὶ σοφός τις ἔλεγε· «Καρδίας εὐφραιομένης θάλλει τὸ πρόσωπον· ἐν δὲ λύπαις οὔσης σκυθροπάζει». Ἐπεὶ οὖν εἶδεν αὐτοὺς ἐν κατηφείᾳ τυγχάνοντας διὰ τὴν τῶν ὄνειράτων ὄψιν, ἐπυνθάνετο τὴν αἰτίαν μαθεῖν

Ἄφου λοιπὸν ἐκλείσθη εἰς τὸ δεσμωτήριον καὶ ἐκέρδισε τὴν συμπάθειαν τοῦ ἀρχιδεσμοφύλακος καὶ τοῦ ἐνεπιστεύθη τὴν ἐπίβλεψιν ὄλων τῶν ἐντὸς τοῦ δεσμωτηρίου, ὡς ἴδωμεν εἰς τὸ σημεῖον αὐτό, μὲ ποῖον τρόπον ὁ Ἰωσήφ ἀποκαλύπτει τὴν δύναμιν τῆς χάριτος ἢ ὁποῖα τὸν ἐνίσχυσε. Διότι λέγει, «Καὶ συνέβη μετὰ ἀπὸ τὰ γεγονότα αὐτά». Ποῖα γεγονότα; Αὐτὰ τὰ ὁποῖα διηγήθη μετὰ τὴν συκοφαντίαν, μετὰ ἀπὸ τὴν καταδίκην νὰ μείνη εἰς τὸ δεσμωτήριον. Καὶ ὄχι μόνον αὐτό, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸ ὅτι ἐγνωστοποίησεν εἰς ἡμᾶς ἡ Γραφή, ὅτι ὁ Κύριος ἦτο μαζί του, καὶ ὅτι ὁ ἀρχιδεσμοφύλαξ ἀνέθεσεν εἰς αὐτόν τὴν διαχείρησιν ὄλων ἐντὸς τοῦ δεσμωτηρίου. «Μετὰ τὰ γεγονότα αὐτά, λοιπὸν, δηλαδὴ μετὰ τὴν φυλάκισιν τοῦ Ἰωσήφ, συνέβη νὰ καταδικασθοῦν ἀπὸ τὸν βασιλέα καὶ νὰ φυλακισθοῦν ὁ ἀρχιοινοχός καὶ ὁ ἀρχισιτοποιός. Καὶ ἀφου τοὺς παρέλαβεν ὁ ἀρχιδεσμοφύλαξ τοὺς παρέδωσεν εἰς τὸν Ἰωσήφ. Καθ' ὅσον δὲν μετεχειρίζετο τὸν Ἰωσήφ ὡς δεσμώτην, ἀλλ' ὡς συνεργάτην εἰς τὴν ὑπηρεσίαν, καὶ κατ' ἐξοχὴν δὲ καὶ ὡς ἰκανὸν νὰ ἀνακουφίζῃ τὰς συμφορὰς τῶν καταδίκων, οἱ ὁποῖοι εὕρισκοντο εἰς τὴν φυλακὴν. «Καὶ ἐφρόντιζεν αὐτούς ὁ Ἰωσήφ», λέγει. Τί σημαίνει τὸ «Ἐφρόντιζεν αὐτούς»; Ὅτι τοὺς ἐπαρηγόρει, τοὺς ἐνίσχυε τὸ φρόνημα, ἐνεθάρρυνε τὸν νοῦν των καὶ δὲν τοὺς ἄφηνε νὰ κυριευθοῦν ἀπὸ τὴν ἀπελπισίαν.

«Καὶ ἦσαν πολλὰς ἡμέρας εἰς τὴν φυλακὴν καὶ εἶδον καὶ οἱ δύο, καὶ ὁ ἀρχιοινοχός καὶ ὁ ἀρχισιτοποιός, ὄνειρον τὴν ἰδίαν νύκτα». Ὁ θαυμαστός ὅμως Ἰωσήφ παρηγορῶν αὐτούς, ἀφου τοὺς εἶδε ταραγμένους καὶ συγχυσμένους ἐξ αἰτίας τῶν ὀνείρων, λέγει· «Διατί τὰ πρόσωπά σας σήμερον εἶναι σκυθρωπά;». Καθ' ὅσον ἡ ἔκφρασις τοῦ προσώπου ἔδειχνε τὴν ἐσωτερικὴν ταραχὴν των. Διὰ τὸν λόγον αὐτόν κάποιος σοφὸς ἔλεγεν· «Ὅταν ἡ καρδία ἔχη χαρὰν τὸ πρόσωπον ἀκτινοβολεῖ, ἐνῶ ὅταν ἔχη λύπην εἶναι σκυθρωπόν»¹. Ὅταν λοιπὸν εἶδεν αὐτούς νὰ εἶναι στενοχωρημένοι ἐξ αἰτίας τῶν ὀνείρων, ἡρώτα αὐτούς, ἐπειδὴ ἤθελε νὰ μάθῃ τὴν αἰτίαν τῆς στενοχωρίας των. Πρό-

βουλόμενος. "Ορα πῶς καὶ ἐν δεσμοτηρίῳ τυγχάνων τὴν οἰκείαν ἀρετὴν ἐπεδείκνυτο, καὶ τὰς ἀθυμίας ἐτέροις ἐπικουφίζειν ἐσπούδαζε. Τί οὖν ἐκεῖνοι; «'Ενύπνιον εἶδομεν, καὶ ὁ συγκρίνων οὐκ ἔστιν αὐτό».

5 'Ηγνόουν τοῦ πρὸς αὐτοὺς διαλεγομένου τὴν σοφίαν· ὡς ἐνὶ τῶν πολλῶν αὐτῷ προσεῖχον, διὰ τοῦτο οὐδὲ τὸ ἐνύπνιον λέγουσιν, ἀλλ' ὅτι μόνον εἶδον, καὶ φασιν· «οὐδεὶς ἔστιν ὁ συγκρίνων αὐτό». 'Αλλ' ὁ θαυμάσιος ἀνὴρ φησι πρὸς αὐτούς· «Οὐχὶ διὰ τοῦ Θεοῦ οὐ ἢ διασάφησις αὐτῶν ἔστι; Διηγῆσασθε οὖν μοι».

10 Μὴ γὰρ οἴκοθεν ἐπαγγέλλομαί τι ὑμῖν ἔρεῖν; Θεὸς ἔστιν ὁ ἀποκαλύπτων. «Διηγῆσασθε οὖν μοι».

"Ορα σύνεσιν καὶ ταπεινοφροσύνης ὑπερβολὴν. Οὐκ εἶπεν, ὅτι ἐγὼ ὑμῖν διακρίνω, ἐγὼ ὑμῖν λέγω

15 τῶν ὄνειράτων τὴν ἔκβασιν, ἀλλὰ τί; «Διηγῆσασθε οὖν μοι». Θεὸς γὰρ ἔστι μόνος ὁ τὰ τοιαῦτα ἀποκαλύπτων. «Καὶ διηγῆσατο ὁ ἀρχιοινοχόος. Καὶ ἀκούσας ὁ 'Ιωσήφ φησι· τοῦτο ἢ σύγκρισις αὐτοῦ. Οἱ τρεῖς πυθμένες, τρεῖς ἡμέραι εἰσίν· ἔτι τρεῖς ἡμέραι,

20 καὶ μνησθήσεται Φαραὼ τῆς ἀρχιοινοχοῖας σου, καὶ ἀποκαταστήσει σε, καὶ δώσεις τὸ ποτήριον Φαραὼ εἰς τὴν χεῖρα αὐτοῦ κατὰ τὴν ἀρχὴν σου τὴν προτέραν, ὡς ἦσθα οἰνοχοῶν. 'Αλλὰ ἀναμνήσθητί μου διὰ σεαυτοῦ, ὅταν εὖ σοι γένηται, καὶ ποιήσεις ἐπ' ἐμέ

25 ἔλεος, καὶ μνήσθητι περὶ ἐμοῦ πρὸς Φαραώ, καὶ ἐξάξεις με ἐκ τοῦ ὄχυρώματος τούτου, ὅτι κλοπῆ ἔκλαπην ἐκ γῆς 'Εβραίων, καὶ ὧδε οὐκ ἐποίησα οὐδέν, καὶ ἐνέβαλόν με εἰς τὸν λάκκον τοῦτον». 'Επειδὴ προεμήνυσεν αὐτῷ τὰ μέλλοντα αὐτῷ χρηστὰ συμ-

30 βῆσεσθαι, καὶ τὴν καταλλαγὴν τοῦ βασιλέως, φησί, «Μνήσθητί μου διὰ σεαυτοῦ», ὅταν ἀπολάβῃς σου τὴν εὐημερίαν· μνήμην ποιῆσαι τοῦ σοι ταῦτα προμηνύσαντος, καὶ ποιήσεις ἐπ' ἐμέ ἔλεος.

2. Τοῦτο ἀκούων, ἀγαπητέ, μὴ μικροψυχίαν καταγνῶς τοῦ δικαίου, ἀλλὰ ταύτη μάλιστα ἐκπλάγηθι,

2. Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ ὁ 'Ιωσήφ δὲν λέγει τὴν ἀληθινὴν περιπέτειάν του καὶ ὅτι τὸν ἐπώλησαν οἱ ἀδελφοί του, ἴσως διὰ νὰ μὴ τοῦς προσβάλλῃ.

σεχε πῶς, ἐνῶ εὐρίσκετο εἰς τὴν φυλακὴν, ἔδειχνε τὴν ἀρετὴν του καὶ ἐφρόντιζε νὰ ἀνακουφίζη καὶ τῶν ἄλλων τὰς θλίψεις. Τί ἀπήντησαν λοιπὸν ἐκεῖνοι; «Εἶδομεν κάποιον ὄνειρον, ἀλλὰ δὲν ὑπάρχει αὐτὸς ποὺ θὰ μᾶς τὸ ἐξηγήσῃ». Ἦγνόουν τὴν σοφίαν τοῦ συζητητοῦ των. Ὑπελόγιζον αὐτὸν ὡσάν ἓνα ἀπὸ τὸ πλῆθος καὶ διὰ τοῦτο οὔτε τὸ ὄνειρον διηγοῦνται, ἀλλὰ μόνον ὅτι εἶδον ὄνειρον καὶ λέγουν· «Δὲν ὑπάρχει αὐτὸς ποὺ θὰ μᾶς τὸ ἐξηγήσῃ». Ἄλλ' ὁ θαυμαστός Ἰωσήφ λέγει πρὸς αὐτούς· «Διὰ τοῦ Θεοῦ δὲν γίνεται ἡ ἐξήγησις αὐτῶν; Διηγηθῆτε μου λοιπὸν αὐτά». Μήπως δηλαδὴ ὑπόσχομαι νὰ σᾶς εἰπῶ κάτι ἀπὸ τὸ μυαλό μου; Ὁ Θεὸς εἶναι αὐτὸς ποὺ ἀποκαλύπτει αὐτά.

Πρόσεχε τὴν σύνεσιν καὶ τὸ μέγεθος τῆς ταπεινοφροσύνης του. Δὲν εἶπεν, ὅτι ἐγὼ ἐρμηνεύω, ἐγὼ λέγω τὴν ἔκβασιν τῶν ὀνείρων, ἀλλὰ τί; «Διηγηθῆτε μου λοιπὸν αὐτά». Διότι ὁ Θεὸς μόνον εἶναι αὐτὸς ποὺ ἀποκαλύπτει καὶ ἐρμηνεύει αὐτά. «Καὶ ὁ ἀρχιοινοχόος διηγήθη τὸ ὄνειρον. Καὶ ὁ Ἰωσήφ ὅταν ἤκουσε λέγει. Ἴδου ἡ ἐξήγησις αὐτοῦ. Οἱ τρεῖς κλάδοι τῆς ἀμπέλου εἶναι τρεῖς ἡμέραι. Ἀκόμη τρεῖς ἡμέρας καὶ ὁ Φαραὼ θὰ ἐνθυμηθῆ τὴν ὑπηρεσίαν σου ὡς ἀρχιοινοχόου καὶ θὰ σὲ ἀποκαταστήσῃ καὶ θὰ δώσῃς τὸ ποτήριον εἰς τὸ χέρι τοῦ Φαραὼ κατὰ τὴν προηγουμένην σου συνήθειαν, ὅταν ἦσουν οἰνοχόος. Ἀλλὰ νὰ μὲ ἐνθυμηθῆς, ὅταν θὰ εὐτυχήσῃς καὶ νὰ μὲ λυπηθῆς καὶ νὰ μὴ μὲ λησμονήσῃς ἐνώπιον τοῦ Φαραὼ καὶ νὰ μὲ θγάλῃς ἀπὸ αὐτὴν ἐδῶ τὴν φυλακὴν, διότι μὲ ἔκλεψαν ἀπὸ τὴν χώραν τῶν Ἑβραίων καὶ ἐδῶ δὲν ἔκαμα τίποτε, ἀλλὰ μὲ ἔρριψαν εἰς τὴν φυλακὴν αὐτὴν». Ἐπειδὴ προεῖπεν εἰς αὐτὸν τὰ εὐχάριστα γεγονότα ποὺ ἐπρόκειτο νὰ τοῦ συμβοῦν καὶ τὴν συμφιλίωσίν του μὲ τὸν Φαραὼ, λέγει, «Νὰ μὲ ἐνθυμηθῆς», ὅταν θὰ ἔχῃς τὴν εὐτυχίαν σου. Νὰ ἐνθυμηθῆς ἐκεῖνον ποὺ σοῦ προεῖπεν αὐτά καὶ νὰ μοῦ δείξῃς εὐσπλαχνίαν.

2. Ἀκούων αὐτὸ, ἀγαπητέ μου, νὰ μὴ κατηγορήσῃς τὸν δίκαιον διὰ μικροψυχίαν, ἀλλὰ διὰ τὸν λόγον αὐτὸν

ὅτι τοσούτων δυσχερῶν ὄντων, τὴν αὐτόθι οἴκησιν
γενναίως καὶ εὐχαρίστως ἔφερεν. Εἰ γὰρ καὶ πολ-
λάκις τὴν παρὰ τοῦ ἀρχιδεσμοφύλακος ἐξουσίαν εἰλή-
φει, ἀλλ' ὅμως ἐβαρύνετο τὸ κατακεκλειῖσθαι, καὶ με-
5 τὰ τῶν ἀνχμώντων καὶ ρυπώντων εἶναι. "Ορα γὰρ
αὐτοῦ καὶ ἐκ τούτου τὴν φιλόσοφον γνώμην· ὅπως
μετὰ ἀνδρείας ἔφερεν ἅπαντα, διὰ πάντων πολλὴν
τὴν ταπεινοφροσύνην ἐπιδεικνύμενος. Καὶ ποιήσεις
ἐπ' ἐμὲ ἔλεος, καὶ μνησθήσῃ περὶ ἐμοῦ πρὸς Φαραώ,
10 καὶ ἐξάξεις με ἐκ τοῦ ὀχυρώματος τούτου». Ἐννόει
μοι ἐνταῦθα, πῶς οὐδὲν λέγει κατὰ τῆς μιᾶς ἐκεί-
νης μοιχαλίδος, οὐδὲ αἰτιᾶται τὸν δεσπότην, οὐδὲ τὴν
τῶν ἀδελφῶν περὶ αὐτὸν ἀπανθρωπίαν διηγεῖται, ἀλ-
λὰ συγκαλύψας πάντα, φησί· μνήσθητί μου, καὶ ποί-
15 ησον ἐξενεχθῆναί με ἐκ τοῦ ὀχυρώματος τούτου· «Ὅ-
τι κλοπῇ ἐκλάπην ἐκ γῆς Ἑβραίων, καὶ ὧδε οὐκ ἐ-
ποίησα οὐδέν, ἀλλ' ἐνέβαλόν με εἰς τὸν λάκκον
τοῦτον».

Μὴ ἀπλῶς τοῦτο παραδράμωμεν, ἀλλ' ἐννοήσωμεν
20 τῆς ψυχῆς αὐτοῦ τὴν φιλοσοφίαν, καὶ ὅπως καιρὸν
εὐρηκῶς τοιοῦτον, καὶ εἰδῶς ὅτι δυνήσεται ἅπαντα
ὁ ἀρχιοινοχόος ἐν εὐημερίᾳ γεγωνῶς γνωρίσαι τῷ βα-
σιλεῖ τὰ κατ' αὐτόν, οὐ τὴν Αἰγυπτίαν διαβάλλει (πά-
λιν γὰρ τὰ αὐτὰ ἐρῶ), οὐ τὸν δεσπότην ἄγει εἰς μέ-
25 σον, οὐδὲ τοὺς ἀδελφούς· οὐ λέγει τὴν αἰτίαν, δι' ἣν
τὸ δεσμωτήριον οἰκεῖν κατεδικάσθη, οὐδὲ σπουδάζει
δειῖξαι τὴν παρανομίαν τὴν εἰς αὐτὸν γεγενημένην·
ἀλλ' ἐνὸς μόνοῦ γίνεται, οὐ τοῦ ἐκείνων δηλαδὴ κα-
τηγορηῆσαι, ἀλλὰ τοῦ ὑπὲρ ἑαυτοῦ μόνοῦ εἰπεῖν. Καὶ
30 τὰ μὲν παρὰ τῶν ἀδελφῶν συνεσκίασεν εἰπών, «Ἐ-
κλάπην ἐκ γῆς Ἑβραίων», τὰ δὲ παρὰ τῆς Αἰγυπτί-
ας ἐκείνης τῆς ἀκολάστου οὐδὲ εἰς μέσον ἄγει, οὐδὲ
τὴν παρὰ τοῦ δεσπότητος ἄδικον κατ' αὐτοῦ ἀγανάκτη-

νά ἀπορῆς, ὅτι δηλαδή, ἂν καὶ ἦσαν τόσαι πολλαὶ αἱ δυσχέρειαι, ὅμως ὑπέφερε μὲ ὑψηλὸν φρόνημα καὶ μὲ εὐχαρίστησιν τὴν ἐκεῖ παραμονὴν του. Καθ' ὅσον ἂν καὶ εἶχε λάβει πολλὰς φορές τὴν ἐξουσίαν ἀπὸ τὸν ἀρχιδεσμοφύλακα, ὅμως ἐστενοχωρεῖτο διὰ τὸν ἐγκλεισμόν καὶ τὴν διαμονὴν μετὰ τῶν ἀκαθάρτων καὶ τῶν ρυπαρῶν. Πρόσεχε ὅμως καὶ ἀπ' αὐτὸ τὸ γεγονός τὴν φιλοσοφημένην σκέψιν του, πῶς δηλαδή ὑπέφερε τὰ πάντα μὲ γενναιοψυχίαν, ἐπιδεικνύων μὲ τὸ κάθε τι τὴν μεγάλην ταπεινοφροσύνην του. «Καὶ νὰ μὲ λυπηθῆς καὶ νὰ μὴ μὲ λησμονήσης ἐνώπιον τοῦ Φαραῶ καὶ νὰ μὲ θγάλης ἀπὸ αὐτὴν ἐδῶ τὴν φυλακὴν». Πρόσεξε εἰς τὸ σημεῖον αὐτό, παρακαλῶ, ὅτι δὲν λέγει τίποτε ἐναντίον ἐκείνης τῆς μιαρᾶς μοιχαλίδος, οὔτε κατηγορεῖ τὸν κύριόν του, οὔτε διηγεῖται τὴν εἰς βάρος του ἀπάνθρωπον συμπεριφορὰν τῶν ἀδελφῶν του, ἀλλ' ἀφοῦ ἀπέκρυψε τὰ πάντα, λέγει· Νὰ μὲ ἐνθυμηθῆς καὶ φρόντισε νὰ θγῶ ἀπ' αὐτὴν ἐδῶ τὴν φυλακὴν. «Διότι μὲ ἔκλεψαν ἀπὸ τὴν χώραν τῶν Ἑβραίων καὶ ἐδῶ δὲν ἔκαμα τίποτε, ἀλλὰ μὲ ἔρριψαν εἰς τὴν φυλακὴν ἀδίκως».

Ἄς μὴ προσπεράσωμεν αὐτὸ χωρὶς προσοχὴν, ἀλλὰ ἄς σκεφθῶμεν τὴν φιλόσοφον διάθεσιν τῆς ψυχῆς του, ποῦ, ἂν καὶ ἤρε τέτοιαν εὐκαιρίαν καὶ ἐγνώριζεν, ὅτι θὰ ἤμπορέσῃ ὁ ἀρχιοινοχόος νὰ κἀνη γνωστὴν τὴν ἱστορίαν του εἰς τὸν βασιλέα, ὅταν θὰ ἐπανεῦρη τὴν εὐτυχίαν του, ὅμως δὲν κατηγορεῖ τὴν Αἰγυπτίαν (θὰ εἶπω βέβαια πάλιν τὰ ἴδια), οὔτε ἀναφέρει τὸν κύριόν του, οὔτε τοὺς ἀδελφούς του. Δὲν λέγει τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν κατεδικάσθη εἰς φυλάκισιν, οὔτε προσπαθεῖ νὰ ἀποδείξῃ τὴν ἀδικίαν ποῦ ἐγένεν εἰς βάρος του, ἀλλὰ δι' ἓνα πρᾶγμα μόνον φροντίζει, ὅχι δηλαδή νὰ κατηγορήσῃ ἐκείνους, ἀλλὰ νὰ ὁμιλήσῃ μόνον διὰ τὸ δίκαιόν του. Καὶ τὴν μὲν ὑπόθεσιν τὴν σχετικὴν μὲ τοὺς ἀδελφούς του ἀπέκρυψε μὲ τὸ νὰ εἰπῇ· «Μὲ ἔκλεψαν ἀπὸ τὴν χώραν τῶν Ἑβραίων», τὰ σχετικὰ δὲ μὲ τὴν ἀκόλαστον ἐκείνην Αἰγυπτίαν καθόλου δὲν ἀναφέρει, οὔτε καὶ τὴν ἐναντίον του ἀδικὸν ἀγανάκτησιν τοῦ κυρίου του ἀναφέρει. Τί λέγει ὅμως; «Δὲν

σιν. ἼΑλλὰ τί φησιν; «ἜΩδε οὐκ ἐποίησα οὐδέν, ἀλλ' ἐνέβαλόν με εἰς τὸν λάκκον τοῦτον».

Ταῦτα ἀκούοντες παιδευόμεθα, ἐπειδάν τισι τοιούτοις περιπέσωμεν, μὴ ἐκείνους σπουδάζειν περιβάλλειν λοιδορίαις, καὶ τὴν γλῶσσαν ἀκονᾶν κατὰ τῆς ἐτέρων κατηγορίας, ἀλλὰ μόνον πρῶως καὶ ἡμέρως ἑαυτοὺς ἀνευθύνους δεικνύναι, καὶ μιμεῖσθαι τὸν θαυμάσιον τοῦτον, ὅτι οὐδὲ ἐν συμφορᾷ ὧν κατεδέξατο κἂν μέχρι ρημάτων ἐκπομπεῦσαι τῆς Αἰγυπτίας τὴν ἀσέλγειαν. Ἴστε γὰρ ὅτι πολλοὶ πολλάκις καὶ ὑπεύθυνοι ὄντες ἐγκλήμασι, πολλῇ τῇ ἀναισχυντία κεχρημένοι τὰ ἑαυτῶν πλημμελήματα ἐτέροις περιάπτειν ἐπιχειροῦσιν· οὗτος δὲ τοῦ ἡλίου φανότερος τυγχάνων, καὶ δυνάμενος ἅπαντα μετὰ ἀληθείας εἰπεῖν, κἂκείνης τὴν μανίαν κατὰδηλον ποιῆσαι, καὶ ἑαυτὸν περιφανέστερον ἀποδειῖξαι, οὐδὲν ἐκείνων εἰς μέσον ἄγει. Οὐδὲ γὰρ τὴν παρὰ τῶν ἀνθρώπων ἐθηρᾶτο δόξαν, ἀλλ' ἤρκεῖτο τῇ ἄνωθεν εὐνοίᾳ, καὶ τὸν ἀκοίμητον ἐκεῖνον μόνον ὀφθαλμὸν ἐβούλετο ἐπαινέτην ἔχειν τῶν γινομένων. Διὸ καὶ σιγῶντος αὐτοῦ, καὶ πάντα κρύπτειν ἐπιχειροῦντος, ὁ φιλόανθρωπος Δεσπότης εἰς τοσαύτην αὐτὸν περιφάνειαν ἤγαγεν, ὅτε καλῶς εἶδε τὸν ἀθλητὴν ἀγωνισάμενον. Τέως δὲ μάθωμεν καὶ ἐκ τῶν μετὰ ταῦτα γινομένων τὴν ὑπομονὴν τοῦ ἀνδρός, καὶ ὅπως πρὸς τὴν μέλλησιν οὐκ ἐδυσχέρανεν, οὐδὲ ἀπεδυσπέτησεν· ἀλλὰ μετὰ πολλῆς τῆς προθυμίας ἅπαντα φέρων ἠὺχαρίσκει τῷ ταῦτα συγχωροῦντι γίνεσθαι Δεσπότη.

Ταῦτα ἀκούσας ὁ ἀρχισιτοποιός, καὶ νομίσας καὶ τὸ αὐτοῦ ὄναρ χρηστόν τι αὐτῷ προμηνύειν, διηγεῖται αὐτῷ τὴν τοῦ ὄνειρου ὄψιν. ἼΑλλ' ἀκούσας ὁ Ἰωσήφ, καὶ ἐκ τῆς ἄνωθεν ἀποκαλύψεως καὶ τὴν τούτου σύγκρισιν δεξάμενος, προμηνύει αὐτῷ τὸν μέλλοντα αὐτὸν καταλήψεσθαι ὄλεθρον, καὶ φησιν· «Ἔ-

ἔκαμα τίποτε ἐδῶ, ἀλλὰ μὲ ἔρριψαν ἀδίκως εἰς αὐτὴν τὴν φυλακὴν».

Ἄκούοντες αὐτὰ ὥς φροντίζωμεν, ἐὰν κάποτε περιέλθωμεν εἰς τὴν ἰδίαν κατάστασιν, νὰ μὴ σπεύδωμεν νὰ κατηγορήσωμεν τοὺς κατηγοροὺς μας καὶ νὰ ἀκονίζωμεν τὴν γλῶσσαν μας διὰ νὰ κατηγορήσωμεν τοὺς ἄλλους, ἀλλὰ μόνον μὲ πραότητα καὶ ἡρεμίαν νὰ ἀποδεικνύωμεν ὅτι εἴμεθα ἀνεύθυνοι καὶ νὰ μιμούμεθα αὐτὸν τὸν ἀξιοθαύμαστον Ἰωσήφ, διότι, ἂν καὶ εὕρισκετο εἰς τὴν φυλακὴν, δὲν κατεδέχθη οὔτε μὲ τοὺς λόγους νὰ διαπομπεύσῃ τὴν ἀσέλγειαν τῆς Αἰγυπτίας. Διότι γνωρίζετε, ὅτι πολλοί, ἂν καὶ εἶναι ὑπεύθυνοι ἐγκλημάτων, πολλές φορές ἐπιχειροῦν νὰ φορτώσουν εἰς ἄλλους τὰ ἰδικά των ἐγκλήματα φερόμενοι μὲ πολλὴν ἀναισχυντίαν. Αὐτὸς ὅμως ἂν καὶ ἦτο καθαρότερος ἀπὸ τὸν ἥλιον καὶ ἠμποροῦσε νὰ εἰπῇ τὰ πάντα μὲ ἀλήθειαν, δηλαδὴ καὶ νὰ ἀποκαλύψῃ τὴν μανίαν ἐκείνης, καὶ νὰ ἀποδείξῃ τὸν ἑαυτὸν τοῦ λαμπρότερον, ὅμως δὲν φανερῶνει τίποτε ἀπ' αὐτά. Καθ' ὅσον δὲν ἐπεδίωκε τὴν δόξαν ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ τοῦ ἦτο ἀρκετὴ ἡ ἄνωθεν εὐνοια καὶ ἠθελε νὰ ἔχῃ μόνον τὸν ἀκοίμητον ἐκεῖνον ὀφθαλμὸν ὡς ἐπαινέτην αὐτῶν πού ἐγίνοντο. Διὰ τοῦτο, ἐνῶ αὐτὸς ἐσιώπα καὶ προσεπάθει νὰ ἀποκρύψῃ τὰ πάντα, ὁ φιλόανθρωπος Κύριος ὅταν εἶδεν, ὅτι ὁ ἀθλητὴς ἠγωνίσθη τὸν ἀγῶνα τὸν καλόν, τὸν ἀνύψωσεν εἰς τόσον μεγάλην δόξαν. Πρῶτα δὲ θὰ μάθωμεν καὶ ἀπ' ὅσα θὰ συμβοῦν εἰς τὸ ἐξῆς τὴν ὑπομονὴν τοῦ ἀνδρός καὶ ὅτι δὲν ἐστενοχωρεῖτο διὰ τὴν βραδύτητα, οὔτε καὶ ἠγανάκτησεν, ἀλλὰ ὑπέφερε τὰ πάντα μὲ πολλὴν προθυμίαν καὶ ἠὺχαρίσκει τὸν Κύριον, ὁ ὁποῖος ἐπέτρεπε νὰ γίνωνται αὐτά.

Ὅταν ἤκουσεν αὐτὰ ὁ ἀρχισιτοποιός, ἐπειδὴ ἐνόμισεν, ὅτι καὶ τὸ ἰδικόν του ὄνειρον προμηνύει κάτι τὸ καλὸν δι' αὐτόν, διηγεῖται αὐτὸ εἰς τὸν Ἰωσήφ. Ἄλλ' ὅταν ἤκουσεν αὐτὸ ὁ Ἰωσήφ καὶ ἐδέχθη ἀπὸ τὴν οὐράνιον ἀποκάλυψιν τὴν ἐρμηνείαν αὐτοῦ, προαναγγέλλει εἰς τὸν ἀρχισιτοποιὸν τὴν συμφορὰν, ἡ ὁποία ἐπρόκειτο νὰ τὸν

τι τρεῖς ἡμέραι, καὶ ἀφελεῖ Φαραὼ τὴν κεφαλὴν σου ἀπὸ σοῦ, καὶ κρεμάσει σε ἐπὶ ξύλου, καὶ φάγεται τὰ ὄρνεα τοῦ οὐρανοῦ τὰς σάρκας σου ἀπὸ σοῦ». Διὰ τοῦτο προλαβὼν εἶπον, φησὶν, ὅτι οὐκ ἀπ' ἑμαυτοῦ
 5 ταῦτα ὑμῖν προμηνύω, ἀλλ' ἅπερ ἂν ὁ Θεὸς ἀποκαλύψῃ, ἵνα κἂν χρηστόν τι ὑποφαίνῃ τῶν ὄνειράτων ἢ ὄψις, κἂν τὸ ἐναντίον, μὴ ἐμοὶ λογίσησθε. Οὐ γὰρ οἴκοθεν ταῦτα φθέγγομαι, ἀλλ' ἐκεῖνα ὑμῖν διασαφῶ, ἅπερ ἂν ἢ ἄνωθεν χάρις κατάδηλα ποιήσῃ. Ἐπειδὴ τῆς
 10 προθεσμίας ἐπιστάσης, εἰς ἔργον ἐξήει τὰ παρὰ τοῦ Ἰωσήφ εἰρημένα, καὶ καθὰ αὐτὸς συνέκρινεν, οὕτω γέγονεν ἀμφοτέροις, καὶ ὃς μὲν εἰς τὴν προτέραν ἐπανῆλθεν εὐημερίαν, ὃς δὲ τὴν τιμωρίαν ἐδέξατο.
 «Ἄλλ' ὁ ἀρχιοινοχόος», ὁ τοσαῦτα παρακληθεῖς, «οὐκ
 15 ἐμνήσθη», φησί, «τοῦ Ἰωσήφ, ἀλλ' ἐπελάθετο αὐτοῦ».

Ὅρα πάλιν τὸν δίκαιον καθάπερ ἐν γυμνασίᾳ τινὶ καὶ παλαίστρα ἀγωνιζόμενον, καὶ τῆς οἰκείας ἀρετῆς ἀπόδειξιν παρεχόμενον, καὶ οὐδεμίαν ταραχὴν ὑπομένοντα, οὐδὲ θορυβούμενον καὶ δυσανασχετοῦν-
 20 τα. Εἶπε γὰρ ἂν ἄλλος πρὸς ἑαυτὸν ἴσως, εἰ τῶν πολλῶν τις ἦν· τί τοῦτο; ὁ μὲν ἀρχιοινοχόος, καθὰ συνέκρινεν αὐτῷ τοῦ ὄνειρου τὴν ὄψιν, ἐπέλαβε μετὰ τοσαύτης ταχύτητος τὴν προτέραν εὐημερίαν, καὶ οὐδὲ μνήμην ἐποιήσατο ἑμοῦ τοῦ προμηνύσαντος.
 25 Ἄλλ' ἐκεῖνος μὲν ἐστὶν ἐν ἀνέσει τοσαύτη· ἐγὼ δὲ ὁ μηδὲν χαλεπὸν ἐργασάμενος ἐνταῦθα κατακέκλεισμαι μετὰ ἀνδροφόνων, μετὰ τυμβωρύχων, μετὰ ληστῶν, μετὰ τῶν μυρία ἐργασαμένων κακά. Οὐδὲν τούτων οὐκ εἶπεν, οὐκ ἐνενόησεν· ἤδει γὰρ ὅτι καὶ
 30 τὰ σκάμματα αὐτῷ μακρότερα ἐγίνετο, ἵνα νομίμως ἀγωνισάμενος λαμπρὸν ἀναδήσῃται τὸν στέφανον.

3. Σκόπει γὰρ μοι, μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν ἐκείνου, φησί, δύο ἔτη παρηλθὸν ἡμερῶν. Ἔδει γὰρ ἀναμεῖναι τὸν καιρὸν τὸν ἐπιτήδειον, ὥστε μετὰ περι-
 35 φανείας αὐτῷ γενέσθαι τὴν ἐκεῖθεν ἔξοδον. Εἰ μὲν

εὔρη, καὶ λέγει· «Μετὰ τρεῖς ἡμέρας ὁ Φαραὼ θὰ κόψη τὴν κεφαλὴν σου καὶ θὰ σὲ κρεμάσῃ εἰς ξύλον καὶ τὰ ὄρνεα τοῦ οὐρανοῦ θὰ φάγουν τὰς σάρκας σου». Δι' αὐτόν τόν λόγον, λέγει, σᾶς εἶπον ἐκ τῶν προτέρων, ὅτι δὲν σᾶς ἐξηγῶ τὰ ὄνειρα μὲ τὴν ἰδικὴν μου δύναμιν, ἀλλὰ σᾶς λέγω, ὅσα θὰ μοῦ ἀποκαλύψῃ ὁ Θεός, ὥστε εἴτε κάποιον καλὸν φανερῶναι τὸ ὄνειρον, εἴτε τὸ ἀντίθετον, νὰ μὴ τὸ ἀποδώσετε εἰς ἐμένα. Καθ' ὅσον δὲν σᾶς λέγω αὐτὰ ἀπὸ τὸ μυαλό μου, ἀλλὰ σᾶς ἐξηγῶ ἐκεῖνα, τὰ ὅποια θὰ μοῦ ἀποκαλύψῃ ἢ χάρις τοῦ Θεοῦ. Πράγματι μετὰ τὴν προθεσμίαν τῶν τριῶν ἡμερῶν ἐπραγματοποιήθησαν οἱ λόγοι τοῦ Ἰωσήφ καὶ ὅπως ἐξήγησε τὰ ὄνειρα, ἔτσι συνέβη καὶ εἰς τοὺς δύο, καὶ ὁ μὲν ἓνας, ὁ ἀρχιοινοχός, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν προηγουμένην του εὐημερίαν, ὁ δὲ ἄλλος, ὁ ἀρχισιτοποιός, ἐτιμωρήθη. «Ἄλλ' ὁ ἀρχιοινοχός», λέγει, ὁ ὅποιος τόσον εἶχε παρακληθῆ ἀπὸ τὸν Ἰωσήφ, «δὲν τὸν ἐνεθυμήθη, ἀλλὰ τὸν ἐλησμόνησε».

Πρόσεχε πάλιν, ὅτι ὁ δίκαιος ἀγωνίζεται, ὡσὰν νὰ εὐρίσκειται εἰς κάποιον στάδιον καὶ παλαίστραν, ὅτι ἀποδεικνύει τὴν ἀρετὴν του καὶ δὲν ταρασσεται καθόλου, οὔτε θορυβεῖται, οὔτε δυσανασχετεῖ. Ἴσως κάποιος ἄλλος, ἐὰν ἦτο ἓνας ἀπὸ τοὺς πολλούς, θὰ ἔλεγε μέσα του· Τί πρᾶγμα εἶναι αὐτό; Ὁ μὲν ἀρχιοινοχός, ὅπως τοῦ ἐξήγησα τὸ ὄνειρον, ἀπέκτησε τόσον γρήγορα τὴν προηγουμένην του εὐτυχίαν καὶ δὲν ἐνεθυμήθη καθόλου ἐμένα, ὁ ὅποιος τοῦ προεμήνυσα αὐτά. Καὶ ἐκεῖνος μὲν ἔχει τόσας ἀνέσεις, ἐγὼ ὅμως, ὁ ὅποιος δὲν ἔκαμα κανένα κακόν, εὐρίσκομαι κλεισμένος ἐδῶ μαζὶ μὲ φονεῖς καὶ τυμβωρύχους, μὲ ληστὰς καὶ ἄλλους, οἱ ὅποιοι ἔκαμαν μύρια κακά. Τίποτε ἀπ' αὐτὰ οὔτε εἶπεν, οὔτε ἐσκέφθη, διότι ἐγνώριζεν, ὅτι ὁ ἀγὼν ἐγίνετο μακρότερος, ὥστε, ἀφοῦ ἀγωνισθῆ νομίμως, νὰ φορέσῃ τὸν λαμπρὸν στέφανον.

3. Σκέψου, παρακαλῶ, ὅτι μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ ἀρχιοινοχοῦ ἐπέρασαν, λέγει, δύο ἔτη. Καθ' ὅσον ἔπρεπε νὰ περιμένη τὴν κατάλληλον εὐκαιρίαν, ὥστε νὰ ἐξέλθῃ ἀπὸ τὴν φυλακὴν μὲ μεγαλοπρέπειαν. Διότι, ἐὰν

γὰρ πρὸ τῶν ὄνειράτων τοῦ Φαραὼ ὑπομνησθεὶς ὁ
 ἀρχαιονοχὸς διὰ τῆς οἰκείας προστασίας αὐτὸν ἠ-
 λευθέρωσε τοῦ δεσμοτηρίου, ἴσως οὐδὲ κατάδηλος
 ἔμελλεν αὐτοῦ γίνεσθαι τοῖς πολλοῖς ἢ ἀρετῇ. Νυνὶ
 5 δὲ εἰδὼς ὁ εὐμήχανος καὶ σοφὸς Δεσπότης, καθάπερ
 τεχνίτης ἄριστος, ὅσον προσήκει χρόνον τὸ χρυσίον
 ὀμιλῆσαι τῷ πυρί, καὶ πότε αὐτὸ χρῆ ἐκεῖθεν ἀνελέ-
 σθαι, συγχωρεῖ τὸν χρόνον τῶν δύο ἐτῶν λήθην ἐγ-
 γενέσθαι τῷ ἀρχαιονοχῷ, ἵνα καὶ ὁ καιρὸς τῶν ὄ-
 10 νειράτων τοῦ Φαραὼ φθάσῃ, καὶ τῆς ἀνάγκης αὐ-
 τῆς συνελαννούσης πᾶση τῇ βασιλείᾳ τοῦ Φαραὼ
 γνώριμος γένηται ὁ δίκαιος. Μετὰ γὰρ τὰ δύο ἔτη
 εἶδε, φησί, τὰ ὄνειράτα ὁ Φαραὼ. «Καὶ ἐγένετο πρῶτῃ,
 καὶ ἐταράχθη ἡ ψυχὴ αὐτοῦ, καὶ ἀποστείλας ἐκάλε-
 15 σε πάντας τοὺς ἐξηγητὰς τῆς Αἰγύπτου, καὶ πάντας
 τοὺς σοφοὺς αὐτῆς, καὶ διηγήσατο αὐτοῖς Φαραὼ τὸ
 ἐνύπνιον, καὶ οὐκ ἦν ὁ ἀπαγγέλλων αὐτὸ τῷ Φαραὼ».

Ὅρα τὴν πολλὴν τοῦ Θεοῦ οἰκονομίαν. Πρῶτερον
 συγχωρεῖ πάντων τῶν αὐτόθι νομιζομένων σοφῶν
 20 πειραν αὐτὸν λαβεῖν, ἵνα ὅταν δειχθῇ ἡ ἐκείνων ἄ-
 γνοια, τότε οὗτος ὁ δεσμώτης, ὁ αἰχμάλωτος, ὁ δοῦ-
 λος, ὁ Ἑβραῖος εἰς μέσον ἀχθεῖς, καὶ τὰ τοὺς πολ-
 λούς λανθάνοντα γνώριμα καταστήσας, πρόδηλον ἅ-
 πασι κατασκευάσῃ γενέσθαι τὴν ἄνωθεν αὐτῷ ἀπαν-
 25 θοῦσαν χάριν. Ὅτε οὖν ἅπαντες οἱ σοφοὶ παραγενό-
 μενοι οὐδὲν εἰπεῖν ἠδυνήθησαν, οὐδὲ διαῖραι τὸ στό-
 μα ἴσχυσαν, τότε ὁ ἀρχαιονοχὸς εἰς μνήμην ἐλθὼν
 ὑπομιμνήσκει τὸν Φαραὼ τῶν εἰς αὐτὸν συμβεβηκό-
 των, καὶ φησι· «Τὴν ἁμαρτίαν μου ἀναμιμνήσκω σή-
 30 μερον». Καὶ διηγεῖται αὐτίκα ὅπως, ἠνίκα εἰς τὸ δε-
 σμωτήριον ἐνεβλήθη αὐτὸς καὶ ὁ ἀρχισιτοποιός, καὶ
 ἐθεάσαντο τὰ ὄνειράτα, καὶ τὴν σύγκρισιν ἐδέξαντο
 παρὰ τοῦ Ἰωσήφ, ὅτι κατὰ τὴν ἐκείνου προσαγόρευ-
 σιν ἅπαντα αὐτοῖς εἰς ἔργον ἐξῆλθε. Ταῦτα ἀκούσας
 35 ὁ βασιλεύς, μετεπέμψατο τὸν Ἰωσήφ, «καὶ ἐξήγα-
 γεν αὐτὸν ἐκ τοῦ ὄχυρώματος, καὶ ἐξύρησαν αὐτόν,
 καὶ ἤλλαξαν τὴν στολὴν αὐτοῦ, καὶ εἰσῆλθε πρὸς

τόν ἐνεθυμείτο καὶ τὸν ἠλευθέρωνεν ὁ ἀρχαιονοχός διὰ τῆς ἰδικῆς του προστασίας πρὶν ἀπ' τὰ ὄνειρα τοῦ Φαραώ, δὲν θὰ ἐγίνετο ἴσως γνωστὴ εἰς τοὺς πολλοὺς ἢ ἀρετὴ του. Τώρα ὁμως, ἐπειδὴ γνωρίζει ὁ ἐφευρετικὸς καὶ σοφὸς Κύριος, ὡς τεχνίτης ἄριστος, πόσον χρόνον πρέπει νὰ παραμείνη ὁ χρυσὸς εἰς τὴν πυρὰν καὶ πότε πρέπει νὰ θγάλη αὐτόν ἀπὸ ἐκεῖ, ἐπιτρέπει κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν δύο ἐτῶν νὰ λησμονήσῃ ὁ ἀρχαιονοχός τὸν Ἰωσήφ, ὥστε νὰ φθάσῃ καὶ ὁ καιρὸς τῶν ὀνείρων τοῦ Φαραώ, καὶ ὑπὸ τὴν πίεσιν τῆς ἀνάγκης αὐτῆς ὁ δίκαιος νὰ γίνῃ γνωστὸς εἰς ὀλόκληρον τὸ βασίλειον τοῦ Φαραώ. Πράγματι μετὰ τὴν παρέλευσιν δύο ἐτῶν, λέγει ἡ Γραφή, ὁ Φαραώ εἶδε τὰ ὄνειρα. «Καὶ ἐξημέρωσε καὶ ὁ Φαραώ ἐταράχθη καὶ ἔστειλε καὶ ἐκάλεσεν ὄλους τοὺς ἐξηγητὰς τῶν ὀνείρων καὶ ὄλους τοὺς σοφοὺς τῆς Αἰγύπτου καὶ διηγήθη εἰς αὐτοὺς τὸ ὄνειρόν του, ἀλλὰ κανεὶς δὲν ἠμπόρεσε νὰ ἐξηγήσῃ τὸ ὄνειρον εἰς τὸν Φαραώ».

Πρόσεχε τὴν μεγάλην οικονομίαν τοῦ Θεοῦ. Ἄφήνει τὸν Φαραώ νὰ δοκιμάσῃ πρῶτον τοὺς θεωρουμένους σοφοὺς τοῦ βασιλείου του, ὥστε, ὅταν ἀποδειχθῇ ἡ ἄγνοια αὐτῶν, τότε αὐτὸς ὁ φυλακισμένος, ὁ αἰχμάλωτος, ὁ δοῦλος, ὁ Ἑβραῖος νὰ ὀδηγηθῇ ἀνάμεσά τους, νὰ ἐξηγήσῃ ὅ,τι δὲν ἐγνώριζον οἱ πολλοὶ καὶ νὰ φανερώσῃ εἰς ὄλους τὴν θεῖαν χάριν, ἢ ὁποία ἐδίδετο εἰς αὐτόν πλουσία. Ὅταν λοιπὸν συνεκεντρώθησαν ὄλοι οἱ σοφοὶ καὶ δὲν ἠμπόρεσαν νὰ δώσουν καμμίαν ἐξήγησιν, οὔτε νὰ ἀνοίξουν τὸ στόμα των, τότε ὁ ἀρχαιονοχός ἐνεθυμήθη καὶ ἀναφέρει εἰς τὸν Φαραώ, ὅσα συνέβησαν εἰς αὐτόν καὶ λέγει «Σήμερον ἐνθυμοῦμαι κάποιον λάθος μου». Καὶ διηγεῖται ἀμέσως ὅτι, ὅταν ἐνεκλείσθη εἰς τὴν φυλακὴν αὐτὸς καὶ ὁ ἀρχαιοποιοὺς καὶ εἶδον τὰ ὄνειρα καὶ ἔλαβον τὴν ἐξήγησιν ἀπὸ τὸν Ἰωσήφ, ὅλα ἐπραγματοποιήθησαν εἰς αὐτοὺς, ὅπως αὐτὸς τὰ προεῖπεν. Ὅταν ἤκουσεν αὐτὰ ὁ βασιλεὺς, ἔστειλε καὶ ἐκάλεσε τὸν Ἰωσήφ «καὶ ἔβγαλεν αὐτόν ἀπὸ τὴν φυλακὴν, τὸν ἐξύρῃσαν καὶ ἤλλαξαν τὴν στολὴν του καὶ παρουσιάσθη εἰς τὸν Φαραώ». Πρόσεχε πόση τιμὴ τοῦ γί-

Φαραώ». "Ορα εὐθέως καὶ ἐκ προοιμίων λοιπὸν πόση ἢ τιμή. Ἐπειδὴ ἐκαθαρίσθη καλῶς διὰ τῆς ὑπομονῆς, καὶ καθάπερ χρυσίον φαιδρυνόμενον ἐξήει ἐκ τοῦ δεσμοτηρίου, καὶ ἦγετο πρὸς Φαραώ.

5 Εἶδες πόσον ἐστὶ τὸ ὑπὸ τῆς ἄνωθεν βοηθεῖσθαι ροπῆς; "Ορα πόσα ὠκονομήθη, ἵνα τὰ κατὰ τὸν Ἰωσήφ εἰς ἔργον ἐξέλθῃ. Ἐπειδὴ γὰρ τὸν μέγιστον ἐκείνον ἄθλον ἠγωνίσαστο τῆς μιαιρᾶς ἐκείνης Αἰγυπτίας τὰ δίκτυα διαφυγῶν, καὶ εἰς τὸ δεσμοτήριον ἐνε-
 10 βλήθη, συνεχωρήθη τὸν ἀρχιοινοχόον καὶ τὸν ἀρχισιτοποιὸν τοῦ Φαραώ κατ' ἐκείνον τὸν καιρὸν ἐκεῖ ἐμβληθῆναι, καὶ διὰ τῆς συγκρίσεως τῶν ὄνειράτων μαθεῖν τοῦ ἀνδρὸς τὴν σοφίαν, ἵνα νῦν ἐν καιρῷ μνήμην αὐτοῦ ποιησάμενος εἰς μέσον αὐτὸν ἀγάγῃ. «Εἰ-
 15 πε δέ», φησί, «Φαραώ πρὸς τὸν Ἰωσήφ· ἐνύπνιον ἐώρακα, καὶ ὁ συγκρίνων οὐκ ἔστιν αὐτό· ἐγὼ δὲ ἀκήκοα περὶ σοῦ λεγόντων, ἀκούσαντά σε ἐνύπνια, συγκρίνειν αὐτά». "Ορα πῶς αἰσχυνόμενος ὁ Φαραώ οὐ λέγει φανερώς, ὅτι οὐδεὶς τῶν παρ' ἐμοὶ σοφῶν
 20 ἴσχυσε διακρίναι τὰ ὄνειράτα· ἀλλὰ τί; «Ἐνύπνιον ἐώρακα, καὶ ὁ συγκρίνων οὐκ ἔστιν αὐτό· ἀκήκοα δὲ περὶ σοῦ λεγόντων, ἀκούσαντά σε ἐνύπνια, συγκρίνειν αὐτά».

Σκόπει μοι καὶ ἐνταῦθα τοῦ Ἰωσήφ τὴν σύνε-
 25 σιν καὶ τὴν πολλὴν εὐλάβειαν, ὅπως ἀποκρίνεται τῷ Φαραώ. Μὴ ὑποπτεύσης, φησὶν, ἐμέ τι οἴκοθεν φθέγγεσθαι, ἢ ἀπὸ ἀνθρωπίνης σοφίας ταῦτα διακρίνειν. Οὐδὲ γὰρ οἷόν τε ἄνευ τῆς ἄνωθεν ἀποκαλύψεως τὴν γνῶσιν τούτων καταλαβεῖν. "Ἰσθι τοίνυν, ὅτι ἄνευ
 30 τοῦ Θεοῦ οὐχ οἷόν τέ με ἀποκριθῆναί σοι. "Ἄνευ γάρ, φησί, τοῦ Θεοῦ οὐκ ἀποκριθήσεται τὸ σωτήριον τοῦ Φαραώ. Μαθὼν τοίνυν ὡς ὁ τῶν ἀπάντων Δεσπότης ἐστὶν ὁ ταῦτα ἀποκαλύπτων, μὴ παρὰ ἀνθρώπων ζήτηται ταῦτα, ἀ μόνου, φησί, τοῦ Θεοῦ ἐστὶν εἰς φανερόν
 35 ἄγειν. "Ορα πῶς διὰ τῆς ἀποκρίσεως παιδεύει τὸν Φαραώ εἰδέναί καὶ τῶν παρ' αὐτοῦ σοφῶν τὴν ἀσθέ-

νεται εὐθύς ἐξ ἀρχῆς. Ἄφοῦ ἐκαθαρίσθη καλῶς μετὰ τὴν ὑπομονὴν ἐξήρχετο ἀπὸ τὴν φυλακὴν καὶ ὠδηγεῖτο εἰς τὸν Φαραὼ ὡς χρυσὸς ἀπαστράπτων.

Εἶδες πόσον μεγάλο πρᾶγμα εἶναι τὸ νὰ ἀπολαμβάνῃς τὴν ἄνωθεν βοήθειαν; Πρόσεξε πόσα πράγματα συνέβησαν διὰ νὰ πραγματοποιηθοῦν ὅλα τὰ σχετικὰ μετὰ τὸν Ἰωσήφ. Ὅταν δηλαδὴ ἐπέτυχεν ἐκεῖνον τὸν μέγιστον ἄθλον, ἀφοῦ διέφυγε τὰ δίκτυα τῆς μιαρᾶς ἐκείνης Αἰγυπτίας καὶ ἐνεκλείσθη εἰς τὴν φυλακὴν, ἐρρυθμίσθη νὰ ἐγκλεισθοῦν ἐκεῖ τὴν ἰδίαν ἐποχὴν ὁ ἀρχισιτοποιὸς καὶ ὁ ἀρχιοινοχόος τοῦ Φαραὼ καὶ μετὰ τὴν ἐρμηνείαν τῶν ὀνείρων νὰ μάθουν τὴν σοφίαν τοῦ ἀνδρός, ὥστε τῶρα εἰς τὴν κατάλληλον εὐκαιρίαν νὰ τὸν ἐνθυμηθῇ καὶ νὰ τὸν φέρῃ ἐκεῖ ἀνάμεσά τους. «Καὶ ὁ Φαραὼ», λέγει, «εἶπε πρὸς τὸν Ἰωσήφ· Εἶδα ἓνα ὄνειρον, ἀλλὰ δὲν ὑπάρχει ὁ ἐρμηνευτὴς του. Ὅμως ἤκουσα νὰ λέγουν διὰ σέ, ὅτι, ὅταν ἀκούσης ὄνειρα τὰ ἐξηγεῖς». Πρόσεχε, ὅτι ὁ Φαραὼ ἀπὸ ἐντροπὴν δὲν λέγει καθαρὰ, ὅτι κανεὶς ἀπὸ τοὺς ἰδικούς μου σοφοὺς δὲν ἠμπόρεσε νὰ ἐξηγήσῃ τὰ ὄνειρα. Τί λέγει ὁμως; «Εἶδα ἓνα ὄνειρον, ἀλλὰ δὲν ὑπάρχει ὁ ἐρμηνευτὴς του. Ὅμως ἤκουσα διὰ σέ νὰ λέγουν, ὅτι, ὅταν ἀκούσης ὄνειρα, τὰ ἐξηγεῖς».

Σκέψου καὶ ἐδῶ, παρακαλῶ, τὴν σύνεσιν τοῦ Ἰωσήφ καὶ τὴν μεγάλην εὐλάβειαν, ἀπὸ τὸν τρόπον μετὰ τὸν ὁποῖον ἀπευθύνεται εἰς τὸν Φαραὼ. Μὴ νομίσης, λέγει, ὅτι ἐγὼ λέγω αὐτὰ μετὰ τὴν ἰδικὴν μου δύναμιν, ἢ ὅτι τὰ ἐξηγῶ μετὰ τὴν ἀνθρωπίνην σοφίαν. Καθ' ὅσον δὲν εἶναι δυνατόν νὰ καταλάβωμεν αὐτὰ χωρὶς τὴν ἄνωθεν ἀποκάλυψιν. Νὰ γνωρίζῃς λοιπόν, ὅτι χωρὶς τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ σ' ἀποκριθῶ. Διότι, λέγει, χωρὶς τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ δὲν θὰ δώσῃ εἰς τὸν Φαραὼ ὠφέλιμον ἀπάντησιν. Ἄφοῦ ἔμαθες λοιπόν, ὅτι ὁ Κύριος τοῦ παντός εἶναι αὐτός ποῦ ἀποκαλύπτει αὐτὰ, νὰ μὴ ζητῆς ἀπὸ ἀνθρώπους τὴν ἐρμηνείαν αὐτῶν, τὰ ὁποῖα μόνον ὁ Θεὸς εἶναι ἰκανὸς νὰ φανερώνη. Κοίταξε πῶς μετὰ τὴν ἀπάντησιν ποῦ δίδει διδάσκει εἰς τὸν Φαραὼ νὰ μάθῃ καὶ τὴν ἀδυνα-

νειαν, καὶ τοῦ Δεσπότου τὴν δύναμιν. Ἐπεὶ οὖν ἔγνωσ παρ' ἐμοῦ, ὅτι οὐκ ἀπὸ σοφίας ἀνθρωπίνης ταῦτα φθέγγομαι, οὐδὲ ἐξ οἰκείων λογισμῶν, λέγε τὰ παρὰ τοῦ Θεοῦ σοι μηνυθέντα. Ταῦτα ἀκούσας ὁ Φαραὼ
 5 διηγεῖται τὰ ἐνύπνια, καὶ τὸ πρῶτον καὶ τὸ δεύτερον, καὶ φησιν· «Εἶπα τοῖς ἐξηγηταῖς, καὶ οὐκ ἦν ὁ ἀπαγγέλλων μοι». Οὐκ ἤκουσας, φησί, καὶ παρ' ἐμοῦ, ὅτι οὐκ ἔστι τὸ ταῦτα γνωρίζειν τῆς ἀνθρωπίνης σοφίας; Μὴ τοίνυν ἐκείνοις καταμέμφου· οὐδὲ γὰρ ἂν ἴσχυ-
 10 σάν ποτε ταῦτα καταλαβεῖν, ἃ τῆς ἄνωθεν δεῖται ἀποκαλύψεως.

«Καὶ εἶπε», φησίν, «Ἰωσήφ· τὸ ἐνύπνιον Φαραὼ ἐν ἔστι». Ἴνα δὲ πιστεύσης ὅτι ἀληθὲς ἔσται τὸ παρὰ τοῦ Θεοῦ σοι μηνυθέν, δεύτερον ἀνηνέχθη τὸ αὐτό σε
 15 θεάσασθαι, καὶ ὅτι ταχυνεῖ ὁ Θεὸς τοῦ ποιῆσαι αὐτό. Ἡ δευτέρωσις, φησί, βεβαίωσις ἔστι τῶν φανέντων, καὶ πληροφορία ὅτι πάντως ταῦτα γενήσεται. Καὶ ἐπειδὴ διέκρινε τὸν ἀριθμὸν τῶν ἑπτὰ βοῶν καὶ τῶν ἑπτὰ σταχύων, εἰπὼν εὐθηνίαν μεγάλην ἔσεσθαι, καὶ
 20 ταύτην λιμὸν διαδέξεσθαι χαλεπὸν, λοιπὸν καὶ συμβουλήν εἰσάγει ἀρίστην, καὶ φησι· Κατάστησον ἄνδρα ἐπὶ τῆς Αἰγύπτου, ὃς δυνήσεται τῶν ἑπτὰ ἐτῶν τῆς εὐθηνίας τὰ γεννήματα συναγαγὼν οὕτως οἰκονομῆσαι, ὡς δυνηθῆναι ἐν τῷ καιρῷ τοῦ λιμοῦ πα-
 25 ραμυθίαν εὐρέσθαι, καὶ μὴ παντελεῖ γενέσθαι τὸν ἀφανισμόν. «Ἦρεσε ταῦτα τῷ Φαραὼ καὶ πᾶσι τοῖς παισὶν αὐτοῦ». Καὶ λοιπὸν ὑπηρετεῖ ὁ Φαραὼ τῇ ἐκβάσει τῶν ὄνειράτων τοῦ Ἰωσήφ, ὧν ἐθεάσατο ἠνίκα παρὰ τῷ πατρὶ διῆγε. Καὶ αὐτὸς μὲν τὰ ὄνειράτα
 30 τοῦ Φαραὼ διέκρινεν· ὁ δὲ Φαραὼ εἰς τέλος ἤγε τῶν ὄνειράτων τὴν ἐκβασιν ἀγνοῶν. Ἀκούσας γὰρ ταῦ-

μίαν τῶν σοφῶν τοῦ τόπου του καὶ τὴν δύναμιν τοῦ Κυρίου. Ἄφοῦ λοιπὸν ἔμαθες ἀπὸ ἐμένα, ὅτι δὲν ἐξηγῶ τὰ ὄνειρα μὲ τὴν ἀνθρωπίνην σοφίαν, οὔτε μὲ τὴν ἰδικὴν μου σκέψιν, λέγε αὐτὰ πού σου ἐμήνυσεν ὁ Θεός. Ὅταν ἤκουσεν αὐτὰ ὁ Φαραώ, διηγεῖται τὰ ὄνειρα καὶ τὸ πρῶτον καὶ τὸ δεύτερον καὶ λέγει· «Εἶπα εἰς τοὺς ἐξηγητὰς τῶν ὀνείρων αὐτὰ, ἀλλὰ δὲν ὑπῆρχεν ὁ ἐρμηνευτὴς αὐτῶν». Δὲν ἤκουσες, λέγει, καὶ ἀπὸ ἐμένα, ὅτι δὲν ἀνήκει εἰς τὴν ἀνθρωπίνην σοφίαν ἢ ἐρμηνεία αὐτῶν; Νὰ μὴ κατηγορῆς λοιπὸν ἐκείνους. Καθ' ὅσον δὲν θὰ ἠμπορέσουν ποτὲ νὰ καταλάβουν αὐτὰ, τὰ ὁποῖα χρειάζονται τὴν ἄνωθεν ἀποκάλυψιν.

«Καὶ εἶπεν ὁ Ἰωσήφ», λέγει ἡ Γραφή, «ὅτι τὸ ὄνειρον τοῦ Φαραώ εἶναι ἓνα». Καὶ ἄφησε νὰ ἰδῆς δύο φορές αὐτὸ τὸ ὄνειρον, διὰ νὰ πιστεύσης, ὅτι θὰ πραγματοποιηθῆ ὅπωςδὴποτε αὐτὸ πού σου ἐμήνυσεν ὁ Θεός καὶ ὅτι γρήγορα θὰ τὸ πράξῃ. Ἡ ἐπανάληψις, λέγει, εἶναι ἐπιβεβαίωσις τῶν ὀνείρων καὶ πληροφορία, ὅτι αὐτὰ θὰ πραγματοποιηθοῦν ὅπωςδὴποτε. Καὶ ἀφοῦ ἐξήγησε τὸν ἀριθμὸν τῶν ἑπτὰ βοῶν καὶ τῶν ἑπτὰ στάχυων, μὲ τὸ νὰ εἰπῆ, ὅτι ἐπὶ ἑπτὰ ἔτη θὰ ὑπάρξῃ μεγάλη ἀφθονία ἀγαθῶν καὶ ὅτι θὰ διαδεχθοῦν αὐτὰ ἑπτὰ ἔτη φοβερᾶς πείνης, εἰς τὸ τέλος δίδει καὶ μίαν πολὺ χρήσιμον συμβουλήν, καὶ λέγει· Διόρισε εἰς τὴν Αἴγυπτον κάποιον ἄνδρα, ὁ ὁποῖος θὰ ἠμπορέσῃ κατὰ τὴν εὐφορίαν τῶν ἑπτὰ ἐτῶν, ἀφοῦ συγκεντρώσῃ τὰ γεννήματα, νὰ τὰ διαχειρισθῆ κατὰ τέτοιον τρόπον, ὥστε νὰ ἠμπορέσετε κατὰ τὸν καιρὸν τῆς πείνης νὰ εὕρητε ἀνακούφισιν καὶ νὰ μὴ γίνῃ ὀλοκληρωτικὴ ἢ καταστροφὴ. «Αὐτοὶ οἱ λόγοι ἤρσαν εἰς τὸν Φαραώ καὶ εἰς ὄλους τοὺς συμβούλους του». Καὶ εἰς τὸ ἐξῆς ὁ Φαραώ βοηθεῖ τὸν Ἰωσήφ εἰς τὴν ἐπαλήθευσιν τῶν ὀνείρων, τὰ ὁποῖα εἶδεν, ὅταν ἔζη μαζὶ μὲ τὸν πατέρα του. Καὶ ὁ Ἰωσήφ μὲν ἐρμήνευσε τὰ ὄνειρα τοῦ Φαραώ, ὁ δὲ Φαραώ ὀλοκλήρωνε τὴν πραγματοποίησιν τῶν ὀνείρων χωρὶς νὰ τὸ γνωρίζῃ. Πράγματι, ὅταν ἤκουσεν αὐτὰ, λέγει ἡ Γραφή, «Εἶπεν εἰς τοὺς ὑπηρέτας του· Μήπως θὰ εὕρωμεν ἄν-

τα, φησίν, «Εἶπε τοῖς παισὶν αὐτοῦ· μὴ εὐρήσομεν ἄνθρωπον τοιοῦτον, ὃς ἔχει πνεῦμα Θεοῦ ἐν ἑαυτῷ;».

4. Εἶδες, πῶς ἔγνω καὶ αὐτὸς ὅτι ἐκ τῆς ἄνωθεν ἀποκαλύψεως αὐτῷ ταῦτα κατὰδηλα γέγονε; Τίνα
 5 γάρ, φησίν, εὐρήσομεν, ὃς τοιαύτης ἡξίωται χάριτος, ὡς πνεῦμα Θεοῦ ἔχειν ἐν ἑαυτῷ; «Καὶ εἶπε τῷ Ἰωσήφ· ἐπειδὴ ἔδειξέ σοι ὁ Θεὸς πάντα ταῦτα, οὐκ ἔστιν ἄνθρωπος φρονιμώτερός σου». Σκόπει ἐνταῦθα πῶς, ὅταν βούληται ὁ εὐμήχανος Θεὸς εἰς ἔργον ἀ-
 10 γαγεῖν τὰ αὐτῷ δόξαντα, οὐδὲν τῶν ἐν τῷ μέσῳ συμβαινόντων κώλυμα γενέσθαι δύναται. Ἴδου γάρ, καὶ σφαγὴ σχεδόν, ὡς εἰπεῖν, ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν γέγονε, καὶ πρᾶσις, καὶ κατηγορία περὶ αὐτὸν ἔσχατον ἐπάγουσα κίνδυνον, καὶ δεσμωτήριον ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον,
 15 καὶ μετὰ ταῦτα ἅπαντα εἰς αὐτὸν ἀνηνέχθη, σχεδὸν εἰπεῖν, τὸν θρόνον τὸν βασιλικόν. Ἐπειδὴ ἔδειξέ σοι ὁ Θεὸς πάντα ταῦτα, οὐκ ἔστιν ἄνθρωπος φρονιμώτερός σου καὶ συνετώτερος. Σὺ οὖν ἔση ἐπὶ τῷ οἴκῳ μου, καὶ ἐπὶ τῷ στόματί σου ἐπακούσεται πᾶς ὁ
 20 λαός, πλὴν τὸν θρόνον ὑπερέξω σου ἐγώ. Ὅρα πῶς ἄθρόον ὁ δεσμώτης βασιλεὺς καθίσταται πάσης τῆς Αἰγύπτου, καὶ ὁ ὑπὸ τοῦ ἀρχιμαγείρου εἰς τὸ δεσμωτήριον εἰσαχθείς, ὑπὸ τοῦ βασιλέως εἰς αὐτὴν ἀνάγεται τὴν ἀνωτάτω τιμὴν· καὶ ὁ γενόμενος αὐτοῦ δε-
 25 σπότης ἐξαίφνης ἑώρα, ὃν ὡς μοιχὸν εἰς τὸ δεσμωτήριον ἐμβεβλήκει, τὴν ἀρχὴν πάσης Αἰγύπτου δεξάμενον.

Εἶδες πόσον ἐστὶ τὸ φέρειν εὐχαρίστως τοὺς πειρασμούς; Διὰ τοῦτο καὶ Παῦλος ἔλεγεν· «Ἡ θλίψις
 30 ὑπομονὴν κατεργάζεται, ἡ δὲ ὑπομονὴ δοκιμὴν, ἡ δὲ δοκιμὴ ἐλπίδα, ἡ δὲ ἐλπίς οὐ καταισχύνει». Ὅρα οὖν· τὰς θλίψεις μεθ' ὑπομονῆς ἤνεγκεν· ἡ ὑπομονὴ

θρωπον τέτοιον, πού νά ἔχη μέσα του τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ ἔτσι, ὅπως αὐτός;».

4. Εἶδες, πῶς ἐγνώριζε καὶ αὐτός, ὅτι ἐκ τῆς ἄνωθεν ἀποκαλύψεως ἔγιναν αὐτὰ φανερά εἰς αὐτόν; Διότι, λέγει, ποῖον θὰ εὐρωμεν τέτοιον ἄνθρωπον πού νά εἶναι ἀξιωμένος τοιαύτης χάριτος, ὥστε νά ἔχη τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ μέσα του; «Καὶ εἶπεν εἰς τὸν Ἰωσήφ· Ἄφοῦ ὁ Θεὸς σοῦ ἐφάνερωσεν ὅλα αὐτά, δὲν ὑπάρχει ἄνθρωπος ἐξυπνότερός σου». Πρόσεχε ἐδῶ πῶς, ὅταν ὁ ἐφευρετικὸς Θεὸς θέλῃ νά πραγματοποιήσῃ τὰς ἀποφάσεις του, δὲν δύναται νά σταθῇ ἐμπόδιον κανένα ἀπὸ τὰ ἐνδιάμεσα γεγονότα. Διότι νά, σχεδὸν ἐσφάγη, θὰ ἤμπορούσαμεν νά εἴπωμεν, ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν καὶ ἐπωλήθη καὶ κατηγορήθη μὲ κατηγορίαν, ἡ ὁποία ἐπέφερε τὸν ἔσχατον κίνδυνον, καὶ ἐφυλακίσθη ἐπὶ μακρὸν χρονικὸν διάστημα καὶ ὕστερα ἀπὸ ὅλα αὐτὰ ἀνυψώθη, θὰ ἤμπορούσαμεν νά εἴπωμεν, καὶ εἰς αὐτόν τὸν βασιλικὸν θρόνον. «Ἄφοῦ ὁ Θεὸς σοῦ ἀπέκάλυψεν ὅλα αὐτά, δὲν ὑπάρχει ἄλλος ἄνθρωπος ἐξυπνότερος καὶ σοφώτερος ἀπὸ ἐσένα. Σὺ λοιπὸν θὰ εὐρίσκεσαι εἰς τὸν οἶκόν μου καὶ εἰς τὰς διαταγὰς σου θὰ ὑπακούῃ ὅλος ὁ λαός, ἐνῶ μόνον ὡς πρὸς τὸν θρόνον ἐγὼ θὰ εἶμαι ἀνώτερος ἀπὸ ἐσένα». Πρόσεχε, μὲ ποῖον τρόπον ὁ φυλακισμένος γίνεται ἀπὸ τὴν μίαν στιγμὴν εἰς τὴν ἄλλην βασιλεὺς ὀλοκλήρου τῆς Αἰγύπτου καὶ πῶς ὁ κλεισθεὶς εἰς τὴν φυλακὴν ἀπὸ τὸν ἀρχιμάγειρον ἀναβιβάζεται ἀπὸ τὸν βασιλέα καὶ εἰς αὐτὴν ἀκόμα τὴν ὑψίστην τιμὴν. Καὶ αὐτός ὁ ὁποῖος τὸν ἠγόρασε καὶ ἔγινε κύριός του, ἔβλεπεν αἰφνιδίως αὐτόν πού εἶχε κλείσει εἰς τὴν φυλακὴν ὡς μοιχὸν νά ἀναλαμβάνῃ τὴν διακυβέρνησιν ὀλοκλήρου τῆς Αἰγύπτου.

Εἶδες πόσον μεγάλο πρᾶγμα εἶναι τὸ νά ὑπομένη κανεὶς τοὺς πειρασμοὺς μὲ εὐχαρίστησιν; Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος ἔλεγεν· «Ἡ θλίψις δημιουργεῖ ὑπομονὴν, ἡ ὑπομονὴ δοκιμασμένον χαρακτῆρα, ὁ δοκιμασμένος χαρακτῆρ ἐλπίδα, ἡ δὲ ἐλπίς δὲν ἐντροπιάζει»³. Πρόσεξε λοιπὸν. Ὑπέφερε τὰς θλίψεις μὲ ὑπομονὴν. Ἡ ὑπομονὴ τὸν ἀπέ-

δοκιμὸν αὐτὸν ἀπειργάσατο· δοκιμὸς γινόμενος ἐλπί-
 ζων διετέλει· ἡ ἐλπίς οὐ κατήσχυεν. «Εἶπε δὲ πρὸς
 αὐτόν· ἰδοὺ καθίστημί σε σήμερον ἐπὶ πᾶσαν γῆν Αἰ-
 γύπτου. Καὶ περιελόμενος Φαραὼ τὸν δακτύλιον ἄ-
 5 πὸ τῆς χειρὸς αὐτοῦ, περιέθηκεν αὐτὸν ἐπὶ τὴν χει-
 ρα Ἰωσήφ, καὶ ἐνέδυσεν αὐτὸν στολὴν βυσσίνην, καὶ
 περιέθηκε κλοιὸν χρυσοῦν περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ,
 καὶ ἀνεβίβασεν αὐτὸν ἐπὶ τὸ ἄρμα τὸ δεύτερον αὐτοῦ,
 καὶ ἐκήρυξεν ἔμπροσθεν αὐτοῦ κήρυξ, καὶ κατέστη-
 10 σεν αὐτὸν ἐφ' ὅλης τῆς Αἰγύπτου». Ἐπειδὴ γὰρ τὸν
 Θεὸν εἶχε μεθ' ἑαυτοῦ, οὗτος αὐτῷ ταῦτα πάντα προ-
 ηυτρέπισε, καὶ εἰς τὴν περιφάνειαν αὐτὸν ταύτην
 ἀνήγαγεν. «Εἶπε δὲ Φαραὼ· ἄνευ σοῦ οὐδεὶς ἐξάρη
 τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπὶ πάσῃ γῆ Αἰγύπτου. Καὶ ἐκάλε-
 15 σε Φαραὼ τὸ ὄνομα Ἰωσήφ, Ψαμθομφανήχ», διὰ τῆς
 προσηγορίας τοῦ ὀνόματος διηνεκῆ τὴν μνήμην βου-
 λόμενος ἐναποθέσθαι τῆς ἐνυπαρχούσης αὐτῷ σοφίας.
 Τοῦτο γὰρ ἐρμηνεύει, τῶν κρυπτῶν γνώστης· ἐπει-
 δὴ γὰρ τὰ πᾶσιν ἄγνωστα εἰς φανερὸν ἤγαγε, σημαί-
 20 νων τοῦτο αὐτὸ ὁ Φαραὼ τὴν προσηγορίαν αὐτῷ ἐπι-
 τίθησι. Καὶ ἐπιδαπιλευόμενος τῇ τιμῇ, δίδωσιν αὐτῷ
 καὶ τὴν θυγατέρα Πετεφρῆ εἰς γυναῖκα.

Εἶτα ἐπειδὴ ὁμώνυμος ἦν οὗτος τῷ γενομένῳ αὐ-
 τοῦ δεσπότη, φησί, «Τοῦ ἱερέως Ἑλιουπόλεως». Καὶ
 25 ἵνα μάθωμεν λοιπὸν οἷαν ἄγων τὴν ἡλικίαν ὁ θυμά-
 σιος οὗτος τοσαύτης ἡξιοῦτο τῆς ἀμοιβῆς, καὶ τοσού-
 τους ἐπεδείξατο τοὺς ἄθλους, φησὶν· «Ἰωσήφ δὲ ἦν
 τριάκοντα ἐτῶν, ὅτε ἔστη ἐναντίον Φαραὼ». Μὴ ἁ-
 πλῶς νομίσωμεν τῶν ἐτῶν τὸν χρόνον ἐγκεῖσθαι, ἀλλ'
 30 ἵνα μάθωμεν, ὅτι οὐκ ἔστιν οὐδενὶ ἀμελοῦντι τῆς ἀ-
 ρετῆς ἀπολογία, οὐδὲ ἔξεστί τινι προβαλέσθαι νεότη-
 τα, ἔνθα ἀρετὴν ἐπιδείξασθαι δεῖ. Ἴδου γὰρ οὗτος

4. Ἡ λέξις σημαίνει τὸν σωτῆρα τῆς χώρας. Εἰς τὸ κείμενον τῆς Π. Διαθήκης, ἐκδοσίς Βιβλικῆς Ἑταιρείας, ὑπάρχει ἡ λέξις Ζαφνάθ· πανεᾶχ ποῦ ἐρμηνεύεται Κρυφιογνώστης, ἐρμηνεία τὴν ὁποίαν δίνει καὶ ὁ Χρυσόστομος.

5. Ἐννοεῖ τὴν Ἀσενέθ. Γέν. 41, 45.

δειξε δοκιμασμένον χαρακτήρα. Ἐφοῦ ἀπεδείχθη δοκιμασμένος ἤλπιζε καὶ ἡ ἐλπίς δὲν τὸν ἐντρόπιασεν. «Καὶ εἶπε πρὸς αὐτὸν ὁ Φαραώ. Ἴδου σὲ καθιστῶ σήμερον διοικητὴν ὀλοκλήρου τῆς Αἰγύπτου. Καὶ ἀφοῦ ἔβγαλε τὸ δαχτυλίδι ἀπὸ τὸ χέρι του ἔβαλεν αὐτὸ εἰς τὸ χέρι τοῦ Ἰωσήφ καὶ ἐνέδυσεν αὐτὸν μὲ στολὴν χρώματος βυσσίνου καὶ ἐκρέμασεν εἰς τὸν λαιμὸν του χρυσὸν περιδέριον καὶ ἀνεβίβασεν αὐτὸν εἰς τὸ δεῦτερον ἐκ τῶν ἀρμάτων του καὶ κήρυξ ἐκήρυττεν ἔμπροσθεν αὐτοῦ καὶ τὸν ἐγνώριζεν εἰς τὸν λαὸν καὶ τὸν ἀνεκήρυξε διοικητὴν ὀλοκλήρου τῆς Αἰγύπτου. Ἐπειδὴ δηλαδὴ εἶχε τὸν Θεὸν μαζί του, Αὐτὸς τοῦ ἠτοίμασεν ὅλα αὐτὰ καὶ τὸν ἀνύψωσεν εἰς τὴν λαμπρὰν αὐτὴν θέσιν. «Καὶ εἶπεν ὁ Φαραώ εἰς τὸν Ἰωσήφ. Κανεὶς δὲν θὰ κινήσῃ τὸ χέρι του διὰ νὰ κἀνῃ κάτι εἰς ὀλοκλήρον τὴν Αἴγυπτον χωρὶς τὴν ἔγκρισίν σου. Καὶ ὠνόμασεν ὁ Φαραώ τὸν Ἰωσήφ Ψαμθομφανήχ»⁴, θέλων μὲ τὸ ὄνομα αὐτὸ νὰ διατηρήσῃ διαρκῆ τὴν μνήμην τῆς σοφίας ποῦ εἶχεν ὁ Ἰωσήφ. Καθ' ὅσον αὐτὴ ἡ λέξις ἐρμηνεύεται γνώστης τῶν κρυφῶν. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἐφανέρωσεν ὅσα ὅλοι οἱ ἄλλοι ἠγνόουν, ἐπιθυμῶν νὰ ἐπισημάνῃ αὐτὸ τὸ γεγονός ὁ Φαραώ, δίδει αὐτὸ τὸ ὄνομα εἰς τὸν Ἰωσήφ. Καὶ ἐπαυξάνων τὴν τιμὴν δίδει εἰς αὐτὸν ὡς σύζυγον τὴν θυγατέρα τοῦ Πετεφρῆ⁵.

Ἐπειτα ἐπειδὴ αὐτός, ὁ Πετεφρῆς, εἶχε τὸ ἴδιον ὄνομα μὲ αὐτὸν ποῦ ἦτο ἄλλοτε κύριος τοῦ Ἰωσήφ, ἡ Γραφή λέγει· «Τοῦ Πετεφρῆ, ὁ ὁποῖος ἦτο ἱερεὺς τῆς Ἡλιουπόλεως». Καὶ διὰ νὰ μάθωμεν τέλος, ποία ἦτο ἡ ἡλικία αὐτοῦ τοῦ θαυμαστοῦ ἀνθρώπου, ὅταν ἤξιοῦτο τόσης ἀμοιβῆς καὶ ἐπετέλεσε τοιούτους ἄθλους, ἡ Γραφή λέγει· «Ὁ Ἰωσήφ ἦτο τριάκοντα ἐτῶν, ὅταν ἐνεφανίσθη ἐνώπιον τοῦ Φαραώ». Νὰ μὴ νομίσωμεν, ὅτι χωρὶς λόγον ἀναφέρεται ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐτῶν, ἀλλὰ διὰ νὰ διδαχθῶμεν, ὅτι δὲν ὑπάρχει καμμία δικαιολογία δι' αὐτὸν ποῦ παραμελεῖ τὴν ἀρετὴν, οὔτε ἐπιτρέπεται εἰς κάποιον νὰ προβάλλῃ ὡς δικαιολογίαν τὴν νεανικὴν του ἡλικίαν, ὅπου πρέπει νὰ ἐπιδείξῃ τὴν ἀρετὴν του. Διότι, ἰδοὺ ὁ Ἰωσήφ δὲν ἦτο μόνον

οὐ μόνον νέος ἦν, ἀλλὰ καὶ καλὸς τῷ εἶδει, καὶ ὠραῖος τῇ ὄψει. Ἔστι γὰρ καὶ νέον ὄντα μὴ κεκτῆσθαι τὴν τοῦ σώματος εὐμορφίαν. Οὗτος δὲ μετὰ τῆς νεότητος καὶ καλὸς ἦν τῷ εἶδει, καὶ ὠραῖος τῇ ὄψει, καὶ σχεδὸν
 5 ἐν αὐτῷ τῆς ἡλικίας τῷ ἄνθει τυγχάνων, δοῦλος καὶ αἰχμάλωτος ἐγένετο. Δεκαεπτὰ ἐτῶν ἦν, φησὶν, ἠνίκα κατήχθη εἰς Αἴγυπτον. Εἶτα ἐν αὐτῇ τῇ καμίνῳ τῆς νεότητος γεγεννημένῳ ἐπιτίθεται ἡ ἀκόλαστος Αἰγυπτία, ἡ δέσποινα αὐτοῦ γεγεννημένη, καὶ οὐδὲν οὐ-
 10 τω περιεγένετο τῆς ἀνδρείας τοῦ δικαίου· εἶτα τὸ δεσμωτήριον, καὶ ἡ ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον ἐκεῖ ταλαιπωρία· καὶ ἔμενε καθάπερ ἀδάμας, οὐ μόνον οὐ γινόμενος ἀσθενέστερος, ἀλλὰ καὶ πλείονα ἰσχὺν προσλαμβάνων. Εἶχε γὰρ νευροῦσαν αὐτὸν τὴν ἄνωθεν χά-
 15 ριν. Καὶ ἐπειδὴ προλαβὼν τὰ παρ' ἑαυτοῦ πάντα ἐπεδείξατο, διὰ τοῦτο ἀπὸ τοῦ δεσμωτηρίου ἐπὶ τὴν ἀρχὴν πάσης ἐκαλεῖτο τῆς Αἰγύπτου.

5. Ταῦτα ἀκούοντες μηδέποτε ἐν ταῖς θλίψεσιν ἀπαγορεύωμεν, μηδὲ τοῖς οἰκείοις λογισμοῖς κατακο-
 20 λουθοῦντες δυσανασχετῶμεν· ἀλλὰ πολλὴν τὴν ὑπομονὴν ἐπιδεικνύμενοι τῇ ἐλπίδι τρεφώμεθα, εἰδότες τοῦ Δεσπότου ἡμῶν τὸ εὐμήχανον, καὶ ὅτι οὐ περιορῶν ἡμᾶς καταλιμπάνει πείραν λαβεῖν τῶν λυπηρῶν, ἀλλὰ βουλόμενος ἡμᾶς ἀγωνισαμένους λαμπρὸν ἀνα-
 25 δῆσασθαι τὸν στέφανον. Οὕτω πάντες οἱ ἅγιοι εὐδοκίμησαν. Διὰ τοῦτο καὶ οἱ ἀπόστολοι ἔλεγον· «Διὰ πολλῶν θλίψεων δεῖ ἡμᾶς εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ». Καὶ αὐτὸς ὁ Χριστὸς ἔλεγε τοῖς μαθηταῖς· «Ἐν τῷ κόσμῳ θλίψιν ἔξετε». Μὴ τοίνυν ἀσχάλλω-
 30 μεν πρὸς τὰς θλίψεις, ἀλλ' ἀκούωμεν Παύλου λέγοντος, ὅτι «Οἱ θέλοντες ζῆν εὐσεβῶς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, διωχθήσονται». Καὶ μὴ ξενιζώμεθα, μηδὲ δυσχεραίνωμεν, ἀλλὰ μετὰ πάσης ἀνδρείας καὶ ὑπομονῆς τὰ ἐπαγόμενα φέρωμεν, μὴ πρὸς τὰς θλίψεις ἀφορῶν-

6. Πράξ. 14, 22.

7. Ἰω. 16, 33.

8. Β' Τιμ. 3, 42.

νέος, ἀλλὰ καὶ ὁμορφος εἰς τὴν ἐμφάνισιν καὶ ὠραῖος εἰς τὸ πρόσωπον. Καθ' ὅσον εἶναι δυνατὸν κάποιος νὰ εἶναι νέος, ἀλλὰ νὰ μὴ ἔχη τὴν ὠραιότητα τοῦ σώματος. Αὐτὸς ὅμως μαζί μὲ τὴν νεότητά του ἦτο καὶ ὁμορφος εἰς τὴν ἐμφάνισιν καὶ ὠραῖος εἰς τὸ πρόσωπον καὶ ἐνῶ εὐρίσκετο σχεδὸν εἰς τὸ ἄνθος τῆς ἡλικίας του, ἔγινε δοῦλος καὶ αἰχμάλωτος. Διότι, λέγει ἡ Γραφή, ἦτο δέκα ἐπτὰ ἐτῶν ὅταν κατέβη εἰς τὴν Αἴγυπτον. Ἐπειτα ὅταν εὐρίσκετο εἰς τὴν κάμινον τῆς νεότητος, τοῦ ἐπιτίθεται ἡ ἀκόλαστος Αἰγυπτία, αὐτὴ ποῦ ἦτο ἡ κυρία του, καὶ ὅμως οὔτε ἔτσι ἠμπόρεσε νὰ νικήσῃ τὴν ἀρετὴν τοῦ δικαίου. Ἐπειτα ἦλθεν ἡ φυλακὴ καὶ ἡ ἐπὶ τόσον χρόνον ἐκεῖ ταλαιπωρία, ἀλλ' ὅμως διετηρήθη καθαρὸς ὡς ἀδάμας ὄχι μόνον χωρὶς νὰ γίνῃ ἀσθενέστερος, ἀλλὰ καὶ προσλαμβάνων μεγαλυτέραν δύναμιν. Διότι εἶχε τὴν οὐράνιον χάριν ποῦ τὸν ἐνίσχυε. Καὶ ἐπειδὴ πρῶτος ἐπέδειξεν ὅ,τι ἐξηρτᾶτο ἀπ' αὐτόν, διὰ τοῦτο καὶ ἐκλήθη ἀπὸ τὴν φυλακὴν, διὰ νὰ ἀναλάβῃ τὴν διακυβέρνησιν ὀλοκλήρου τῆς Αἰγύπτου.

5. Ἀκούοντες αὐτὰ ἅς μὴ διστάζωμεν ἐμπρὸς εἰς τὰς θλίψεις, οὔτε νὰ δυσανασχετῶμεν στηριζόμενοι εἰς τοὺς συλλογισμοὺς μας, ἀλλ' ἐπιδεικνύοντες μεγάλην ὑπομονὴν νὰ τρεφώμεθα μὲ τὴν ἐλπίδα, γνωρίζοντες τὴν ἐφευρετικότητα τοῦ Κυρίου μας, καὶ ὅτι δὲν μᾶς ἐγκαταλείπει, ἐπειδὴ μᾶς περιφρονεῖ, διὰ νὰ δοκιμάσωμεν τὰς θλίψεις, ἀλλ' ἐπειδὴ θέλει νὰ ἀγωνισθῶμεν καὶ νὰ φορέσωμεν τὸν λαμπρὸν στέφανον. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον εὐδοκίμησαν ὅλοι οἱ ἅγιοι. Διὰ τοῦτο καὶ οἱ ἀπόστολοι ἔλεγον· «Πρέπει νὰ εἰσέλθωμεν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ μέσῳ πολλῶν θλίψεων»⁶. Καὶ ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς ἔλεγεν εἰς τοὺς μαθητάς· «Εἰς τὸν κόσμον θὰ ἔχετε θλίψιν»⁷. Ἄς μὴ ἀγανακτῶμεν λοιπὸν διὰ τὰς θλίψεις, ἀλλ' ἅς ἀκούωμεν τὸν Παῦλον, ὁ ὁποῖος λέγει, ὅτι, «Αὐτοὶ ποῦ θέλουν νὰ ζήσουν εὐσεβῶς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, θὰ διωχθοῦν»⁸. Καὶ ἅς μὴ παραξενευώμεθα, οὔτε νὰ δυσανασχετῶμεν, ἀλλὰ μὲ μεγάλην ἀνδρείαν καὶ ὑπομονὴν νὰ ὑποφέρωμεν ὅσα ἔρχονται, χωρὶς νὰ

τες, ἀλλὰ πρὸς τὸ κέρδος τὸ ἡμῖν ἐντεῦθεν συλλεγόμενον· ἐμπορία γάρ ἐστὶν αὕτη πνευματικὴ.

Καὶ καθάπερ οἱ τὰ χρήματα συλλέγειν βουλόμενοι, καὶ τὴν ἐμπορίαν ταύτην τὴν βιωτικὴν μετιόντες, 5 οὐκ ἂν ἐτέρως δυνηθεῖεν αὐξῆσαι τὴν οἰκείαν περιουσίαν, εἰ μὴ πολλοὺς κινδύνους ὑπομένοισεν κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν (καὶ γὰρ ληστῶν ἐφόδους, καὶ πειρατῶν ἐπιβουλάς ἀνάγκη ὑποστῆναι), καὶ ὅμως πάντα μετὰ πολλῆς τῆς προθυμίας καταδέχεσθαι ἐ- 10 τοιμάζονται, τῇ προσδοκίᾳ τοῦ κέρδους οὐδεμίαν τῶν λυπηρῶν αἴσθησιν λαμβάνοντες, τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον καὶ ἡμᾶς ἐννοοῦντας τὸν ἐντεῦθεν ἡμῖν συλλεγόμενον πλοῦτον καὶ τὴν πνευματικὴν ἐμπορίαν, προσήκει χαίρειν καὶ ἀγάλλεσθαι, καὶ μὴ σκοπεῖν τὰ βλεπόμε- 15 να, ἀλλὰ τὰ μὴ βλεπόμενα, καθάπερ ὁ Παῦλος παραινεῖ λέγων· «Μὴ σκοπούντων ἡμῶν τὰ βλεπόμενα». Τοῦτο γὰρ πίστις, ὅταν μὴ τοῖς σωματικοῖς ὀφθαλμοῖς ἀρκώμεθα μόνον, ἀλλὰ τοῖς τῆς διανοίας ὄμμασι φανταζώμεθα τὰ μὴ ὁρώμενα. Ἐκεῖνα γὰρ μάλι- 20 στα τῶν διὰ τῶν σωματικῶν ὀφθαλμῶν ὁρωμένων ἀξιοπιστότερα ἡμᾶς ἠγεῖσθαι δεῖ.

Οὕτως ὁ πατριάρχης εὐδοκίμησε, πιστεύσας τῇ τοῦ Θεοῦ ὑποσχέσει, καὶ ἀνώτερος τῆς φύσεως γεγονῶς καὶ τῶν ἀνθρωπίνων λογισμῶν· διὸ «Καὶ ἐ- 25 λογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην». Ἐννόησον ὅτι δικαιοσύνη ἐστὶ τὸ πιστεύειν τοῖς παρὰ τοῦ Θεοῦ λεγομένοις. Ὅταν γὰρ ἐκεῖνος ὑπόσχηταί τι, μὴ μοι κατὰ ἀνθρωπίνην ἀκολουθίαν ἀπαίτει τὰ πράγματα, ἀλλ' ἀνώτερος τῶν τοιούτων γινόμενος λογισμῶν θάρσει 30 τῇ τοῦ ὑποσχομένου δυνάμει. Οὕτως ἕκαστος τῶν δικαίων εὐδοκίμησεν, οὕτω καὶ ὁ θαυμάσιος οὗτος Ἰωσήφ, τοσοῦτων μετὰ τὰ ὄνειρατα ἐν μέσῳ κωλυμά-

9. Β' Κορ. 4, 18.

10. Ρωμ. 4, 3.

προσέχωμεν τὰς θλίψεις, ἀλλὰ πρὸς τὸ κέρδος, τὸ ὁποῖον παίρνομεν ἀπ' αὐτὰς, καθ' ὅσον αὐταὶ εἶναι πνευματικὸν ἐμπόρευμα.

Καὶ ὅπως ἀκριβῶς αὐτοὶ ποὺ ἐπιθυμοῦν νὰ συγκεντρώσουν χρήματα καὶ ποὺ ἀσχολοῦνται μὲ τὸ ὑλικὸν ἐμπόριον, δὲν θὰ ἠμπορέσουν κατ' ἄλλον τρόπον νὰ αὐξήσουν τὴν περιουσίαν των, ἐὰν δὲν ὑπομείνουν πολλοὺς κινδύνους καὶ εἰς τὴν Ξηρὰν καὶ εἰς τὴν θάλασσαν (καθ' ὅσον εἶναι ἀνάγκη νὰ ὑποστοῦν τὰς ἐφόδους τῶν ληστῶν καὶ τὰς ἐπιβουλάς τῶν πειρατῶν), καὶ ὅμως ἐτοιμάζονται νὰ δεχθοῦν τὰ πάντα μὲ πολλὴν προθυμίαν, χωρὶς νὰ αισθάνωνται καθόλου τὰς θλίψεις λόγῳ τῆς προσδοκίας τοῦ κέρδους, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ ἡμεῖς συλλογιζόμενοι τὸν πλοῦτον ποὺ συγκεντρώνομεν ἀπὸ τὰς θλίψεις καὶ ἀπὸ τὸ πνευματικὸν αὐτὸ ἐμπόριον πρέπει νὰ χαίρωμεν καὶ νὰ ἀγαλλώμεθα καὶ νὰ μὴ ἔχωμεν ὡς σκοπὸν μας τὰ ὀρατά, ἀλλὰ τὰ ἀόρατα, ὅπως ἀκριβῶς συμβουλεύει καὶ ὁ Παῦλος λέγων· «Ἄς μὴ προσέχωμεν αὐτά, τὰ ὁποῖα φαίνονται»⁹. Καθ' ὅσον αὐτὸ εἶναι πίστις, ὅταν δηλαδὴ δὲν ἀρκούμεθα μόνον εἰς τοὺς σωματικούς μας ὀφθαλμούς, ἀλλὰ φανταζώμεθα μὲ τὰ μάτια τῆς διανοίας αὐτὰ ποὺ δὲν φαίνονται. Πράγματι πρέπει νὰ θεωρῶμεν ὡς πιὸ βέβαια ἐκεῖνα κατ' ἐξοχήν, παρὰ αὐτὰ ποὺ βλέπομεν μὲ τοὺς σωματικούς μας ὀφθαλμούς.

Ἔτσι εὐδοκίμησεν ὁ πατριάρχης Ἀβραάμ, μὲ τὸ νὰ πιστεύσῃ δηλαδὴ εἰς τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ Θεοῦ καὶ μὲ τὸ νὰ γίνῃ ἀνώτερος τῆς φύσεως καὶ τῶν ἀνθρωπίνων λογισμῶν. Διὰ τοῦτο «Καὶ τοῦ ἐλογαριάσθη πρὸς δικαίωσιν»¹⁰. Σκέψου ὅτι δικαιοσύνη εἶναι τὸ νὰ πιστεύῃς εἰς τοὺς λόγους τοῦ Θεοῦ. Ὄταν δηλαδὴ ἐκεῖνος ὑπόσχεται κάτι νὰ μὴ ζητῆς, σὲ παρακαλῶ, νὰ ἔρχωνται τὰ πράγματα κατὰ τὴν ἀνθρωπίνην συνήθειαν, ἀλλὰ νὰ παίρνης θάρρος ἀπὸ τὴν δύναμιν αὐτοῦ ποὺ δίνει τὴν ὑπόσχεσιν ἀποδεικνυόμενος ἀνώτερος ἀπὸ τέτοιας σκέψεως. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον εὐδοκίμησεν ὁ καθένας ἀπ' τοὺς δικαίους, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ ὁ θαυμαστὸς αὐτὸς Ἰωσήφ, ἂν καὶ

των γενομένων, οὐκ ἔταράχθη τὸν λογισμόν, οὐκ ἐ-
 θορυβήθη, ἀλλ' ἐρρωμένῳ τῷ φρονήματι πάντα γεν-
 ναίως ἔφερεν, εἰδὼς ὡς οὐχ οἷόν τε διαπεσεῖν τὰ τῷ
 Θεῷ δόξαντα. Διὸ καὶ μετὰ δουλείαν, καὶ μετὰ δε-
 5 σμωτήριον καὶ συκοφαντίαν τοσαύτην, τὴν ἀρχὴν ἐ-
 δέχετο πάσης τῆς Αἰγύπτου.

Ταῦτα δὴ πάντα λογιζόμενοι ἀντέχωμεν γενναί-
 ως πρὸς τὰ ἐπαγόμενα, εὐχαριστοῦντες ὑπὲρ πάντων
 τῷ φιλανθρώπῳ Θεῷ, καὶ τὴν παρ' αὐτοῦ ἀναμένον-
 10 τες ἀντίληψιν· ἧς γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χά-
 ριτι καὶ φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χρι-
 στοῦ, μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ, ἅμα τῷ ἁγίῳ Πνεύματι δό-
 ξα, κράτος, τιμὴ νῦν καὶ αἰεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας
 τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

παρενεβλήθησαν πολλά ἐμπόδια μετὰ ἀπὸ τὰ ὄνειρα, ὅμως δὲν ἔχασε τὸ θάρρος του, δὲν ἐθορυβήθη, ἀλλὰ μὲ ἠρωϊκὸν φρόνημα ὑπέφερε τὰ πάντα μὲ γενναιοψυχίαν, ἐπειδὴ ἐγνώριζεν, ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ μὴ πραγματοποιηθοῦν, ὅσα ἔκρινε καλὰ ὁ Θεός. Διὰ τοῦτο καὶ μετὰ ἀπὸ τὴν δουλείαν καὶ μετὰ τὴν φυλάκισιν καὶ τὴν τόσον μεγάλην συκοφαντίαν, ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν ὀλοκλήρου τῆς Αἰγύπτου.

Ἔχοντες λοιπὸν ὑπ' ὄψιν αὐτά, ἅς ὑπομένωμεν μὲ γενναιότητα ὅσα ἔρχονται, εὐχαριστοῦντες δι' ὅλα τὸν φιλάνθρωπον Θεὸν καὶ ἀναμένοντες τὴν βοήθειάν του, τὴν ὁποίαν εἶθε νὰ λάβωμεν ὅλοι ἡμεῖς μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μαζὶ μὲ τὸν ὁποῖον εἰς τὸν Πατέρα καὶ συγχρόνως καὶ εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει ἡ δόξα, ἡ δύναμις καὶ ἡ τιμὴ, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἄμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΞΔ'

(Γέν. 41, 46 - 45, 24)

«Ἐξῆλθε δὲ Ἰωσήφ ἀπὸ προσώπου Φαραώ, καὶ διῆλθε πᾶσαν γῆν Αἰγύπτου· καὶ ἐποίησεν
5 ἡ γῆ ἐν τοῖς ἑπτὰ ἔτεσι τῆς εὐθηνίας δράγματα· καὶ συνήγαγε σῖτον ὡς τὴν ἄμμον τῆς θαλάσσης».

1. Βούλεσθε καὶ σήμερον τὴν κατὰ τὸν Ἰωσήφ ἱστορίαν ἐπεξέλθωμεν, καὶ ἴδωμεν πῶς τὴν ἀρχὴν
10 τῆς Αἰγύπτου πάσης δεξάμενος ὁ θαυμάσιος οὗτος, διὰ τῆς προσούσης αὐτῷ συνέσεως ἅπαντας παρεμυθήσατο; «Ἐξῆλθε γάρ», φησὶν, «ἀπὸ προσώπου Φαραώ, καὶ διῆλθε πᾶσαν γῆν Αἰγύπτου· καὶ ἐποίησεν ἡ γῆ ἐν τοῖς ἑπτὰ ἔτεσι τῆς εὐθηνίας δράγματα· καὶ συνή-
15 γαγε σῖτον ὡς τὴν ἄμμον τῆς θαλάσσης. Παραλαβὼν παρὰ τοῦ βασιλέως τὴν ἐξουσίαν ἅπασιν, συνήγαγε, φησί, τὰ γεννήματα, καὶ ἐν ταῖς πόλεσιν ἀπετίθετο, προπαρασκευάζων ἱκανὴν παραμυθίαν τῇ μελλούσῃ γίνεσθαι ἐνδεία. Εἶδες οἷας ἀμοιβὰς τῆς καρτερίας
20 καὶ τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς ἄλλης ἀρετῆς καὶ ἐνταῦθα ἐδέξατο ὁ δίκαιος, ἀπὸ δεσμωτηρίου εἰς τὰ βασίλεια ἀνελθών;

«Ἐγένοντο δὲ αὐτῷ», φησὶ, «δύο υἱοί, πρὶν ἢ παραγενέσθαι τὰ ἔτη τῆς ἐνδείας· καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄ-
25 νομα τοῦ πρώτου, Μανασσῆ· ὅτι ἐπιλαθέσθαι με, φησὶν, ἐποίησεν ὁ Θεὸς πάντων τῶν πόνων μου, καὶ τῶν τοῦ πατρός μου». Σκόπει τοῦ ἀνδρός τὸ φιλόθεον, ὅπως τῇ προσηγορίᾳ τοῦ παιδὸς ἐναποτίθεται τὴν μνήμην ἀπάντων, ὥστε διηνεκῆ αὐτὸν ποιεῖσθαι τὴν εὐ-

ΟΜΙΛΙΑ ΞΔ'

(Γέν. 41, 46 - 45, 24)

«Καὶ ἔφυγε κοντὰ ἀπ' τὸν Φαραῶ ὁ Ἰωσήφ καὶ ἐπεσκέφθη ὅλην τὴν Αἴγυπτον. Καὶ ἡ γῆ ἐκαρποφόρησε πλουσίως κατὰ τὰ ἑπτὰ ἔτη τῆς εὐφορίας. Ὁ δὲ Ἰωσήφ συνεκέντρωσε πάρα πολὺν σίτον, ὅση εἶναι ἡ ἄμμος τῆς θαλάσσης».

1. Θέλετε νὰ συνεχίσωμεν καὶ σήμερον τὴν ἐξέτασιν τῆς ἱστορίας τῆς σχετικῆς μὲ τὸν Ἰωσήφ καὶ νὰ μάθωμεν πῶς, ἀφοῦ ἀνέλαβε τὴν διακυβέρνησιν ὀλοκλήρου τῆς Αἰγύπτου ὁ θαυμαστός αὐτός ἄνθρωπος, ἐπαρηγόρησεν ὅλους τοὺς κατοίκους τῆς μὲ τὴν σύνεσιν ποὺ τὸν διέκρινεν; Διότι λέγει ἡ Γραφή, «Ἐφυγεν ὁ Ἰωσήφ ἀπὸ κοντὰ ἀπ' τὸν Φαραῶ καὶ ἐπεσκέφθη ὅλην τὴν Αἴγυπτον. Καὶ ἡ γῆ ἐκαρποφόρησε πλουσίως κατὰ τὰ ἑπτὰ ἔτη τῆς εὐφορίας. Ὁ δὲ Ἰωσήφ συνεκέντρωσε πάρα πολὺν σίτον, ὅση εἶναι ἡ ἄμμος τῆς θαλάσσης». Ἀφοῦ ἔλαβεν ὅλην τὴν ἐξουσίαν ἀπὸ τὸν βασιλέα, συνεκέντρωσε, λέγει, τὰ γεννήματα καὶ τὰ ἀπεθήκευσεν εἰς τὰς πόλεις καὶ προετοίμασεν ἔτσι ἱκανοποιητικὴν ἐσοδεῖαν διὰ τὴν ἐπικειμένην ξηρασίαν. Εἶδες ποίας ἀμοιβὰς ἔλαβεν ὁ δίκαιος διὰ τὴν καρτερίαν καὶ τὴν ὑπομονὴν καὶ τὴν ἄλλην ἀρετὴν μὲ τὸ νὰ ἀνέλθῃ ἀπὸ τὴν φυλακὴν εἰς τὰ ἀνάκτορα;

«Ἐπέκτησεν ὁ Ἰωσήφ», λέγει ἡ Γραφή, «δύο υἱοὺς προτοῦ νὰ ἔλθουν τὰ ἑπτὰ ἔτη τῆς πείνης. Καὶ ὠνόμασε τὸν πρῶτον Μανασσῆ¹, διότι εἶπεν, Ὁ Θεὸς μὲ ἔκαμε νὰ λησμονήσω ὅλους τοὺς ἰδικούς μου πόνους καὶ τοὺς πόνους τοῦ πατρός μου». Πρόσεξε τὴν πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπην τοῦ ἀνδρός, κατὰ ποῖον τρόπον μὲ τὸ ὄνομα τοῦ παιδιοῦ ὑπενθυμίζει ὅλα τὰ γεγονότα, διὰ νὰ ἐκφράζῃ διαρ-

χαριστίαν, ἵνα καὶ ὁ ἐξ αὐτοῦ γεννηθεὶς διὰ τῆς οἰ-
 κείας προσηγορίας εἰδέναί ἔχη τοὺς πειρασμοὺς καὶ
 τὴν ὑπομονήν, ἣν ἐπιδειξάμενος ὁ δίκαιος τὴν τοσαύ-
 τὴν ἀνῆλθε περιφάνειαν. «Ὅτι ἐπιλαθέσθαι με ἐποί-
 5 ησε πάντων τῶν πόνων μου, καὶ τῶν τοῦ πατρός
 μου». Τί ἐστι, «Πάντων τῶν πόνων μου»; Ἐνταῦθα
 αἰνίττεσθαί μοι δοκεῖ τὴν τε προτέραν δουλείαν καὶ
 τὴν δευτέραν, καὶ τὴν ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ ταλαιπωρί-
 αν. «Καὶ πάντων τῶν τοῦ πατρός μου», τὸν χωρισμόν,
 10 ὃν ὑπέμεινεν ἔξω τῶν ἀγκαλῶν γενόμενος τῶν πα-
 τρικῶν, ὅτι ἐν ἀώρῳ ἡλικία μετὰ τοσαύτης ἀνατρα-
 φεῖς ἐπιμελείας δουλείαν ἀντὶ τῆς ἐλευθερίας ἠλλά-
 ξατο. «Καὶ τὸ ὄνομα τοῦ δευτέρου ἐκάλεσεν Ἐφραΐμ,
 ὅτι ηὔξησέ με», φησὶν, «ὁ Θεὸς ἐν γῆ ταπεινώσεώς
 15 μου». Ὅρα καὶ τὴν τούτου προσηγορίαν εὐχαριστίας
 πεπληρωμένην. Οὐ μόνον γάρ, φησί, τῶν λυπηρῶν
 λήθην ἐποίησάμην, ἀλλὰ καὶ ηὔξηθην ἐν τῇ γῆ, ἐν ἣ
 τοσαύτην ὑπέμεινα τὴν ταπείνωσιν, ὡς ἐν τοῖς ἐσχά-
 τοις γενέσθαι, καὶ τὸν περὶ τοῦ ζῆν ἐπικρεμασθῆναί
 20 μοι κίνδυνον. Ἄλλὰ λοιπὸν ἄξιον ἀκοῦσαι τῶν ἐπο-
 μένων.

Μετὰ γὰρ τὴν εὐθηνίαν τῶν ἑπτὰ ἔτων, ἔφθασε
 καὶ τὰ ἔτη τοῦ λιμοῦ κατὰ τὴν προαγόρευσιν τοῦ Ἰ-
 ωσήφ. Ἡ γὰρ τῶν πραγμάτων ἔκβασις λοιπὸν ἅπαν-
 25 τας ἐπαίδευσεν τὴν προσοῦσαν τῷ ἀνδρὶ σοφίαν, καὶ
 πάντας ὑποκύπτειν αὐτῷ παρεσκεύαζε. Καὶ λιμοῦ σφο-
 δροῦ γενομένου, τέως ἐν προοιμίῳ οὐδεμίαν αὐτοῦς
 αἰσθησὶν λαβεῖν τῆς ἐνδείας παρεχώρησεν. Ἐν πάσῃ
 γάρ, φησί, τῇ Αἰγύπτῳ ἦσαν ἄρτοι. Ἄλλὰ τῆς στε-
 30 νοχωρίας ἐπιταθείσης ἔκραξεν ὁ λαὸς πρὸς Φαραῶ,
 οὗ φέροντες τὴν ἐνδειαν τὴν πολλήν· ὑπὸ τοῦ λιμοῦ
 καταναγκαζόμενοι ἐπὶ τὸν βασιλέα ἔτρεχον. Ἄλλ' ὄ-
 ρα τούτου τὴν εὐγνωμοσύνην. «Ἐἶπε δὲ Φαραὼ τοῖς
 Αἰγυπτίοις· πορεύεσθε πρὸς τὸν Ἰωσήφ· καὶ ὁ εἰάν
 35 εἶπη ὑμῖν ποιήσατε»· μονονουχὶ λέγων· τί πρὸς ἐμὲ
 κεχήνατε; Οὐχ ὁρᾶτε ὅτι ἐγὼ μὲν ἀπλῶς τὸ σχῆμα

κῶς τὴν εὐγνωμοσύνην του πρὸς τὸν Θεόν, ὥστε καὶ ὁ υἱὸς του μὲ τὸ ὄνομά του νὰ ἠμπορέσῃ νὰ μάθῃ τοὺς πειρασμοὺς καὶ τὴν ὑπομονήν, τὴν ὁποίαν ἐπέδειξεν ὁ δίκαιος καὶ ἔφθασεν εἰς τόσον λαμπρὰν θέσιν. «Διότι ὁ Θεὸς μὲ ἔκαμε νὰ λησμονήσω ὅλους τοὺς ἰδικοὺς μου πόνους καὶ τοὺς πόνους τοῦ πατρός μου». Τί σημαίνει ἡ φράσις «ὅλους τοὺς πόνους μου»; Ἐδῶ νομίζω, ὅτι ὑπονοεῖ καὶ τὴν πρώτην καὶ τὴν δευτέραν δουλείαν καθὼς καὶ τὴν ταλαιπωρίαν τῆς φυλακῆς. «Καὶ τοὺς πόνους τοῦ πατρός μου», δηλαδὴ τὸν χωρισμὸν, τὸν ὁποῖον ὑπέμεινε, ὅταν εὐρέθη μακρὰν τῆς πατρικῆς του ἀγκάλης, διότι εἰς ἀνώριμον ἡλικίαν, ἐνῶ εἶχεν ἀνατραφῆ μὲ τόσῃν φροντίδα, ἀντὶ νὰ εἶναι ἐλεύθερος, ἔγινε δοῦλος. «Καὶ τὸν δεύτερον υἱὸν ὠνόμασεν Ἐφραΐμ², διότι», λέγει, «ὁ Θεὸς μὲ ηὐλόγησεν εἰς τὴν χώραν τῆς δυστυχίας μου». Πρόσεχε, ὅτι καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ εἶναι γεμᾶτον ἀπὸ εὐγνωμοσύνην. Διότι ὄχι μόνον, λέγει, ἐλησμόνησα ὅλα τὰ λυπηρὰ γεγονότα, ἀλλὰ καὶ ἀπέκτησα μεγάλην τιμὴν εἰς τὴν χώραν, εἰς τὴν ὁποίαν ὑπέμεινα τόσῃν ταπείνωσιν, ὥστε νὰ ἀντιμετωπίσω τὸν ἔσχατον κίνδυνον νὰ χάσω τὴν ζωὴν μου. Ἄλλ' ἀξίζει νὰ ἀκούσωμεν εἰς τὸ ἐξῆς τὰ ἐπόμενα.

Μετὰ τὴν εὐφορίαν λοιπὸν τῶν ἑπτὰ ἐτῶν, ἔφθασαν καὶ τὰ ἔτη τῆς πείνης σύμφωνα μὲ τὴν πρόρρησιν τοῦ Ἰωσήφ. Ὡς ἐκ τούτου ἡ ἔκβασις τῶν πραγμάτων ἀπεδείκνυεν εἰς ὅλους τὴν σοφίαν τὴν ὁποίαν εἶχεν ὁ Ἰωσήφ καὶ προητοίμαζε τοὺς πάντας νὰ ὑποκύπτουν εἰς αὐτόν. Καὶ ὅταν ἦλθεν ἡ μεγάλη πείνα ἀπὸ τὴν ἀρχὴν δὲν τοὺς ἄφησε νὰ αισθανθοῦν καθόλου τὴν ἔλλειψιν τῶν τροφίμων. Διότι λέγει, «Εἰς ὀλόκληρον τὴν Αἴγυπτον ὑπῆρχεν ἄρτος». Ὅταν ὅμως ἐπεξετάθη ἡ ἔλλειψις ὁ λαὸς ἐφώναζε πρὸς τὸν Φαραῶ, ἐπειδὴ δὲν ἠμποροῦσε νὰ ὑποφέρῃ τὴν μεγάλην πείναν. Πιεζόμενοι λοιπὸν ἀπὸ τὴν πείναν ἔτρεχον πρὸς τὸν βασιλέα. Ἀλλὰ κοίταξε τὴν εὐγνωμοσύνην του. «Εἶπεν ὁ Φαραῶ εἰς τοὺς Αἰγυπτίους· Πηγαίνετε εἰς τὸν Ἰωσήφ καὶ κάνετε ὅ,τι σᾶς εἶπῃ» ὡσὰν δηλαδὴ νὰ τοὺς ἔλεγε· Διατί στρέφεσθε πρὸς ἐμένα; Δὲν

περίκειμαι, ἐκεῖνος δέ ἐστιν ὁ τῆς σωτηρίας ἅπασιν ἡμῖν αἷτιος γενόμενος; Μὴ τοίνυν ἐκεῖνον καταλιμπάνοντες ἐπ' ἐμὲ τρέχετε, ἀλλ' ἄπιτε πρὸς ἐκεῖνον. «Καὶ ὃ ἐὰν εἴπη ὑμῖν, ποιεῖτε. Ἐνέωξε δὲ Ἰωσήφ
5 τοὺς σιτοβολῶνας, καὶ ἐπώλει τοῖς Αἰγυπτίοις».

Καὶ ἐπειδὴ πάντας ἐπενέμετο τοῦ λιμοῦ ἢ ἀνάγκη, «Πᾶσαι», φησὶν, «αἱ χῶραι ἦλθον εἰς Αἴγυπτον ἀγοράζειν σῖτον· ἐπεκράτει γὰρ ὁ λιμὸς ἐν πάσῃ τῇ γῆ». Ὅρα μοι κατὰ μικρὸν ἀρχὴν λαμβάνουσαν τῶν ὄνει-
10 ράτων τοῦ Ἰωσήφ τὴν ἕκβασιν. Ἐπικρατήσαντος γὰρ τοῦ λιμοῦ, καὶ καταλαβόντος καὶ τὴν Χαναάν, ἔνθα κατῴκει ὁ Ἰακώβ ὁ τούτου πατήρ, «Μαθὼν ὅτι ἐστὶ πρᾶσις σίτου ἐν Αἰγύπτῳ, εἶπε», φησί, «τοῖς παισὶν αὐτοῦ· ἵνα τί ραθυμεῖτε; Ἴδου ἀκήκοα, ὅτι
15 ἐστὶ σῖτος ἐν Αἰγύπτῳ. Κατάβητε πρῖασθαι ἡμῖν μικρὰ βρώματα, ἵνα ζῶμεν, καὶ μὴ ἀποθάνωμεν». Τί, φησὶν, ἐνταῦθα κάθησθε; Ἄπιτε εἰς τὴν Αἴγυπτον, καὶ τὰ πρὸς διατροφήν ἡμῖν κομίζετε. Ταῦτα δὲ ἅπαντα ἐγένετο, ἵνα τῇ ὄψει παραβάλλωσιν ἅπαντα οἱ
20 τοῦ Ἰωσήφ ἀδελφοί, καὶ τὴν σύγκρισιν τοῦ ἐνυπνίου, ἣν αὐτοῖς συνέκριναν, ἠνίκα ἤκουσαν τοῦ Ἰωσήφ τὸ ὄραμα διηγουμένου, εἰς ἔργον ἀγάγωσι.

«Κατέβησαν γάρ», φησὶν, «οἱ δέκα ἀδελφοί», καὶ τὸν Βενιαμὴν οὐκ ἔλαβον, ὃς ἦν ἀδελφὸς τοῦ Ἰωσήφ
25 ὁμομήτριος. Εἶπε γὰρ ὁ πατήρ αὐτοῦ· «Μὴ ποτε συμβῆ αὐτῷ μαλακία»· διὰ τὸ ἄωρον τῆς ἡλικίας ἐφείσατο τοῦ παιδός. Ἐλθόντες δέ, καθάπερ ἄρχοντα τῆς Αἰγύπτου προσεκύνησαν τὸν Ἰωσήφ ἐπὶ πρόσωπον ἐπὶ τὴν γῆν. Καὶ νῦν μὲν τέως ἀγνοοῦντες ἅπαντα
30 ταῦτα ποιοῦσιν. Ἐπειδὴ γὰρ οὐκ ὀλίγος γέγονεν ὁ μεταξὺ χρόνος, οὐκέτι τὸν χαρακτῆρα τοῦ ἀδελφοῦ ἐπεγίνωσκον. Εἰκὸς γὰρ ἐν ἡλικίᾳ γενόμενον ἐναλλαγὴν τινα τοῦ χαρακτῆρος ἐργάσασθαι. Τὸ δὲ ὅλον οἶμαι καὶ οἰκονομίας εἶναι τοῦ τῶν ἀπάντων Θεοῦ,
35 ὥστε μὴ δυνηθῆναι αὐτοὺς μήτε ἐκ τῆς διαλέξεως, μήτε ἐκ τῆς θέας ἐπιγνῶναι τὸν ἀδελφόν. Πόθεν γὰρ

βλέπετε, ὅτι ἐγὼ ἔχω ἀπλῶς μόνον τὸ ὄνομα τοῦ βασιλέως, ἐνῶ ἐκεῖνος εἶναι ὁ αἴτιος τῆς σωτηρίας ὄλων μας; Νὰ μὴ τρέχετε λοιπὸν πρὸς ἐμένα καὶ ἐγκαταλείπετε ἐκεῖνον, ἀλλὰ πηγαίνετε πρὸς αὐτόν. «Καὶ ὅ,τι σᾶς εἶπῃ, νὰ τὸ κάμετε. Καὶ ὁ Ἰωσήφ ἤνοιξεν ὄλας τὰς σιταποθήκας καὶ ἐπώλει σῖτον εἰς τοὺς Αἰγυπτίους».

Καὶ ἐπειδὴ ἡ πείνα ἐβασάνιζε τοὺς πάντας, «ἽΟλοι αἱ χῶραι», λέγει, «ἤλθον εἰς τὴν Αἴγυπτον διὰ νὰ ἀγοράσουν σῖτον· διότι ἡ πείνα ἐκυριαρχοῦσεν εἰς ὄλην τὴν γῆν». Πρόσεχε, παρακαλῶ, ὅτι σιγὰ - σιγὰ ἀρχίζουν νὰ ἐπαληθεύωνται τὰ ὄνειρα τοῦ Ἰωσήφ. Ὅταν δηλαδὴ ἡ πείνα ἐκυριάρχησεν εἰς ὄλην τὴν γῆν καὶ ἔφθασε καὶ εἰς τὴν Χαναάν, ὅπου ἐκατοικοῦσεν ὁ πατέρας του ὁ Ἰακώβ ὁ ὁποῖος «ἽΟταν ἔμαθεν, ὅτι εἰς τὴν Αἴγυπτον πωλεῖται σῖτος εἶπε», λέγει, «εἰς τοὺς υἱοὺς του· Διατί ἀδρανεῖτε; Νά, ἤκουσα, ὅτι ὑπάρχει σῖτος εἰς τὴν Αἴγυπτον. Κατεβῆτε νὰ ἀγοράσατε ὀλίγα τρόφιμα διὰ νὰ ζήσωμεν καὶ νὰ μὴ ἀποθάνωμεν. Τί κάθεστε ἐδῶ, λέγει. Πηγαίνετε εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ φέρετε τὰ ἀναγκαῖα διὰ τὴν διατροφήν μας. ἽΟλα δὲ αὐτὰ συνέβαινον, διὰ νὰ ἀντιληφθοῦν οἱ ἀδελφοὶ τοῦ Ἰωσήφ τὰ πάντα μὲ τὰ μάτια των καὶ διὰ νὰ ἐπαληθεύσουν τὴν ἐξήγησιν τοῦ ὄνείρου, τὴν ὁποίαν μόνοι τους ἔδωσαν, ὅταν ἤκουσαν τὸν Ἰωσήφ νὰ διηγῆται τὸ ὄνειρον.

«Κατέβησαν οἱ δέκα ἀδελφοὶ τοῦ Ἰωσήφ», λέγει, «εἰς τὴν Αἴγυπτον», ἀλλὰ δὲν ἐπῆραν μαζὺ τους τὸν Βενιαμίν, ὁ ὁποῖος ἦτο ἀδελφός τοῦ Ἰωσήφ ἀπὸ τὴν ἰδίαν μητέρα, διότι εἶπεν ὁ πατήρ του· «μήπως συμβῆ εἰς αὐτόν καμμία συμφορά». ἽΕφοβήθη ἔξ αἰτίας τῆς μικρᾶς ἡλικίας τοῦ παιδιοῦ. ἽΑφοῦ ἤλθον δὲ εἰς τὴν Αἴγυπτον προσεκύνησαν τὸν Ἰωσήφ σὰν ἄρχοντα τῆς Αἰγύπτου ἔως ἐδάφους. Καὶ τῶρα μὲν κάμουν εἰς τὴν ἀρχὴν ὄλα αὐτὰ χωρὶς νὰ τὸν γνωρίζουν. ἽΕπειδὴ δηλαδὴ ἐμεσολάβησε πολὺς χρόνος ἀπὸ τότε ποῦ τὸν ἐπώλησαν, δὲν ἐγνώριζαν τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ ἀδελφοῦ των. Καθ' ὅσον ἦτο φυσικόν, ἐπειδὴ ἐνηλικιώθη, ἔγινε κάποια ἀλλαγὴ τῶν χαρακτηριστικῶν του. ἽΟλα δὲ αὐτὰ νομίζω ὅτι εἶναι ἔργον τῆς οἰκονομίας

ἄν ποτε καὶ εἰς νοῦν τοῦτο ἐβάλλοντο; Καὶ γὰρ ἐνό-
 μιζον αὐτὸν παρὰ τοῖς Ἰσμαηλίταις οἰκέτην γενόμε-
 νον λοιπὸν τὴν παρὰ τοῖς βαρβάροις δουλείαν ὑπομέ-
 νειν. Καὶ αὐτοὶ μὲν οὐδὲν τοιοῦτον οὐδὲ εἰς διάνοιαν
 5 λαβεῖν δυνηθέντες οὐκ ἐπεγίνωσκον τὸν Ἰωσήφ, αὐ-
 τὸς δὲ παραχρῆμα θεασάμενος αὐτοὺς ἐπέγνω, καὶ
 λανθάνειν ἐσπούδαζε, καὶ ὡς ἄλλοτριῶις αὐτοῖς προσ-
 φέρεσθαι ἐβούλετο. «Ἐλλοτριούτο γάρ», φησὶν, «ἀπ’
 αὐτῶν, καὶ ἐλάλησεν αὐτοῖς σκληρὰ· καὶ εἶπε· πόθεν
 10 ἦκατε;». Προσποιεῖται παντελεῆ ἄγνοιαν, ἵνα πάντα
 μετὰ ἀκριβείας παρ’ αὐτῶν μαθεῖν δυνηθῆ. Ἐπεθύ-
 μει γὰρ γνῶναι τὰ κατὰ τὸν πατέρα καὶ τὰ κατὰ τὸν
 ἀδελφόν.

2. Καὶ τέως μὲν πυνθάνεται ἐκ ποίας χώρας
 15 τυγχάνουσι, καὶ φασιν ἐκ τῆς Χαναὰν ἐλθεῖν ἀγορά-
 σαι βρώματα. Ἡ τοῦ λιμοῦ, φασὶν, ἀνάγκη τῆς ὁδοι-
 πορίας ἡμᾶς ταύτης ἀνασχέσθαι πεποίηκε, καὶ διὰ
 τοῦτο καταλιπόντες τὰ οἰκεῖα ἐνταῦθα παραγεγόνα-
 μεν. «Καὶ ἐμνήσθη», φησὶν, «Ἰωσήφ τῶν ἐνυπνίων,
 20 ὧν εἶδεν αὐτός». Εἰς ἔννοιαν ἐλθὼν τῶν ὄνειράτων,
 καὶ εὐρῶν τὴν ἔκβασιν εἰς ἔργον ἐληλυθυῖαν, ἐβούλε-
 το μετὰ ἀκριβείας ἅπαντα μαθεῖν. Διὸ καὶ μετὰ πολ-
 λῆς αὐτοῖς τῆς σφοδρότητος εὐθέως ἀποκρίνεται, καὶ
 φησι· «Κατάσκοποι ἐστε, καὶ κατανοῆσαι τὰ ἵχνη τῆς
 25 γῆς ἦκατε». Οὐχ ὑγιεῖ, φησί, γνώμη παραγεγόνατε.
 Ἐοίκατε τέχνη τινὶ καὶ κακουργία τὴν ἐνταῦθα ἄφι-
 ξιν πεποιηκέναι. Οἱ δὲ ἐναγώνιοι γενόμενοί φασιν·
 «Οὐχί, κύριε». Καὶ ὅπερ μαθεῖν ἐσπούδαζεν ὁ Ἰω-
 σήφ, τοῦτο οἴκοθεν αὐτὸν διδάσκουσι, καὶ φασιν· «Οἱ
 30 παῖδές σου ἦλθομεν πρίασθαι βρώματα». Πάντες ἐ-
 σμὲν υἱοὶ ἐνὸς ἀνθρώπου, εἰρηνικοὶ ἐσμεν, οὐκ εἰσὶν
 οἱ παῖδές σου κατάσκοποι. Ἔτι περὶ ἑαυτῶν μόνον
 ἀπολογούμενοι, καὶ ὑπὸ τοῦ φόβου κατασεισθέντες
 τὴν διάνοιαν, οὐδέπω τὰ τῷ Ἰωσήφ σπουδαζόμενα
 35 εἰρήκασιν. Διὸ ἐπέμενε λέγων· «Οὐχί, ἀλλὰ τὰ ἵχνη
 τῆς γῆς ἦλθετε ἰδεῖν». Περιττῶς, φησί, ταῦτά μοι λέ-

τοῦ Θεοῦ τῶν πάντων, διὰ νὰ μὴ ἠμπορέσουν αὐτοὶ νὰ ἀναγνωρίσουν τὸν ἀδελφὸν των, οὔτε ἀπὸ τὴν ἐμφάνισίν του οὔτε ἀπὸ τὴν φωνήν. Διότι πῶς θὰ ἦτο δυνατόν νὰ τὸ βάλουν εἰς τὸν νοῦν των; Πράγματι ἐνόμιζον, ὅτι αὐτὸς εἶχε γίνει δοῦλος τῶν Ἰσμηλιτῶν καὶ ὅτι τώρα πλέον ὑπομένει τὴν δουλείαν τῶν βαρβάρων. Καὶ αὐτοὶ μὲν δὲν ἐγνώρισαν τὸν Ἰωσήφ, ἀφοῦ δὲν ἠμπόρεσαν τίποτε τέτοιο νὰ φαντασθοῦν, αὐτὸς ὅμως μόλις τοὺς εἶδεν ἀμέσως τοὺς ἐγνώρισε καὶ ἐφρόντιζε νὰ παραμείνη ἄγνωστος καὶ ἐπεδίωκε νὰ τοὺς φέρεται ὡσὰν νὰ ἦσαν ξένοι. Διότι λέγει· «Ἐφέρετο εἰς αὐτοὺς ὡς ξένος καὶ ὠμίλησεν εἰς αὐτοὺς μὲ σκληρότητα καὶ εἶπεν· Ἐκ ποῦ ἦλθατε;». Προσποιεῖται τελείαν ἄγνοιαν, διὰ νὰ ἠμπορέσῃ νὰ μάθῃ ἀπ' αὐτοὺς τὰ πάντα μὲ λεπτομέρειαν. Διότι ἐπεθύμει νὰ μάθῃ τὰ σχετικὰ διὰ τὸν πατέρα του καὶ τὸν ἀδελφὸν του.

2. Καὶ πρῶτον ἐρωτᾷ νὰ μάθῃ ἀπὸ ποίαν χώραν εἶναι καὶ ἀπαντοῦν, ὅτι ἦλθον ἀπὸ τὴν Χαναάν, διὰ νὰ ἀγοράσουν τροφίμα. Ἡ πίεσις τῆς πείνης, λέγουν, μᾶς ἔκανε νὰ κάμωμεν αὐτὴν τὴν ὁδοιπορίαν καὶ διὰ τοῦτο ἦλθομεν ἐδῶ, ἀφοῦ ἀφήσαμεν τοὺς ἰδικοὺς μας. «Καὶ ὁ Ἰωσήφ», λέγει, «ἐνεθυμήθη τὰ ὄνειρα, τὰ ὁποῖα εἶχεν ἰδεῖ». Ἐνεθυμήθη τὰ ὄνειρα καὶ ἀντελήφθη, ὅτι ἐβγῆκαν ἀληθινά, ἤθελε νὰ μάθῃ τὰ πάντα μὲ ἀκρίβειαν. Διὰ τοῦτο καὶ τοὺς ἀποκρίνεται ἀμέσως μὲ πολλὴν σκληρότητα, καὶ λέγει· «Εἶσθε κατάσκοποι καὶ ἦλθατε νὰ κατασκοπεύσετε τὴν χώραν μου». Δὲν ἦλθατε, λέγει, μὲ καλὴν διάθεσιν. Φαίνεσθε νὰ ἔχετε κάνει τὴν ἐπίσκεψιν ἐδῶ μὲ κάποιον δόλον καὶ κάποιον κακὸν σκοπὸν. Αὐτοὶ δὲ γεμᾶτοι ἀγωνίαν λέγουν· «Ὁχι, κύριε». Καὶ αὐτὸ τὸ ὁποῖον ἐπεδίωκε νὰ μάθῃ ὁ Ἰωσήφ, τὸ ἀποκαλύπτουν αὐτοὶ μόνοι των καὶ λέγουν· «Οἱ δοῦλοι σου ἦλθομεν νὰ ἀγοράσωμεν τροφίμα». Ὅλοι εἴμεθα υἱοὶ ἐνὸς ἀνθρώπου, εἴμεθα φιλειρηνικοί, δὲν εἶναι οἱ δοῦλοι σου κατάσκοποι. Ἐπειδὴ ὅμως ὑπερίσπιζον μόνον τοὺς ἑαυτοὺς των καὶ ἐπειδὴ εἶχον χάσει τὰ λογικὰ των ἐξ αἰτίας τοῦ φόβου των, δὲν ἔλεγον ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἐπεδίωκε νὰ μάθῃ ὁ Ἰωσήφ. Διὰ τὸν λόγον αὐ-

γετε· καὶ γὰρ αὐτὸ τὸ σχῆμα τῆς παρουσίας ὑμῶν δείκνυσιν, ὅτι κακουργία τινὶ χρώμενοι ἐνταῦθα παραγεγόνατε.

Οἱ δὲ ὑπὸ τῆς ἀνάγκης αὐτῆς συναυνοῦμενοι,
 5 καὶ βουλόμενοι εἰς οἶκτον αὐτὸν ἐπικάμψαι, φασί·
 «Δώδεκά ἐσμεν οἱ παῖδες σου ἀδελφοί». Ὡ τῆς τῶν
 ρημάτων ἀπάτης. Καὶ τὸν τοῖς ἐμπόροις παρ' αὐτῶν
 διαπραθέντα τῷ ἀριθμῷ συνῆψαν· καὶ οὐ λέγουσι,
 δώδεκα ἡμεν, ἀλλὰ, «Δώδεκά ἐσμεν ἀδελφοί· καὶ ἰ-
 10 δού ὁ νεώτερος μετὰ τοῦ πατρὸς ἡμῶν». Τοῦτο γὰρ
 ἦν αὐτῷ τὸ σπουδαζόμενον γνῶναι, εἰ μὴ καὶ τὸν
 ἀδελφὸν τὰ αὐτὰ διατεθείκασιν. «Ἴδού ὁ νεώτερος
 μετὰ τοῦ πατρὸς ἡμῶν· ὁ δὲ ἕτερος οὐχ ὑπάρχει».
 Καὶ οὐ λέγουσι τὴν αἰτίαν σαφῶς, ἀλλ' ἀπλῶς, «Οὐχ
 15 ὑπάρχει». Ἐκ τούτου εἰς ὑποψίαν ἐλθόν, μήποτε
 καὶ εἰς τὸν Βενιαμὴν τὰ ὅμοια εἰργάσαντο, φησί· «Τοῦ-
 τό ἐστιν, ὃ εἴρηκα ὑμῖν, ὅτι κατάσκοποί ἐστε. Οὐ γὰρ
 μὴ ἐξέλθητε ἐντεῦθεν, ἕως οὗ ὁ ἀδελφὸς ὑμῶν ὁ νεώ-
 τερος ἔλθῃ ὧδε». Ἐκεῖνον ἰδεῖν βούλομαι ἐπιθυμῶ
 20 θεάσασθαι τὸν τὰς αὐτάς μοι λύσαντα ὠδῖνας· ὑφο-
 ρῶμαι γὰρ ὑμῶν ἐκ τῶν κατ' ἐμὲ γενομένων τὴν μι-
 σάδελφον γνώμην. Εἰ τοίνυν βούλεσθε, «Ἀποστείλα-
 τε ἓνα ἐξ ὑμῶν, καὶ ἀγάγετε αὐτόν· ὑμεῖς δὲ οἰκεῖτε
 τὸ δεσμωτήριον, ἕως ἂν ἐκεῖνος παραγίνηται. Ἐκεῖ-
 25 νος γὰρ παραγεγονῶς διδάξει, εἰ ἀληθῆ τὰ παρ' ὑμῶν
 λεγόμενα, καὶ ἐλευθερώσει ὑμᾶς πάσης ὑποψίας. Εἰ
 γὰρ μὴ τοῦτο γένοιτο, δῆλον ἔσται ὅτι κατάσκοποί ἐ-
 στε, καὶ διὰ τοῦτο ἐνταῦθα παραγεγόνατε. Καὶ ταῦτα
 εἰρηκῶς, «Ἔθετο αὐτοὺς ἐν τῇ φυλακῇ».

30 Ὅρα πῶς αὐτῶν βασανίζει τὰς γνώμας, καὶ δι'
 ὧν εἰς τούτους ἐπιδείκνυται, τὴν φιλοστοργίαν δείκνυ-
 σι τὴν πρὸς τὸν ἀδελφόν. Μετὰ δὲ τρεῖς ἡμέρας κα-
 λέσας αὐτοὺς εἶπε· «Τοῦτο ποιήσατε, καὶ ζήσεσθε·
 τὸν γὰρ Θεὸν ἐγὼ φοβοῦμαι. Εἰ εἰρηνικοί ἐστε, ἀ-
 35 δελφὸς ὑμῶν εἰς κατασχεθῆτω ἐν τῇ φυλακῇ· αὐτοὶ
 δὲ βαδίσατε καὶ ἀπάγετε τὸν ἀγορασμὸν τῆς σιτοδο-

τὸν ἐπέμενε, λέγων. «Ὁχι, ἦλθατε διὰ νὰ κατασκοπεύσετε τὴν χώραν μου». Μάταια, λέγει, μοῦ λέγετε αὐτά, καθ' ὅσον ἀκόμη καὶ ἡ ἐμφάνισίς σας δείχνει, ὅτι ἦλθατε ἐδῶ, διὰ νὰ κάνετε κάτι κακόν.

Αὐτοὶ δὲ πιεζόμενοι ἀπὸ τὴν ἀνάγκην αὐτὴν καὶ θέλοντες νὰ τὸν κάμουν νὰ τοὺς λυπηθῇ, λέγουν· «Ἡμεῖς οἱ δοῦλοι σου εἶμεθα δώδεκα ἀδελφοί». Ὡ ψεύτικοι λόγοι. Συμπεριέλαβον εἰς τὸν ἀριθμὸν καὶ αὐτόν, τὸν ὁποῖον ἐπώλησαν εἰς τοὺς ἐμπόρους. Καὶ δὲν λέγουν, ἡμεθα δώδεκα, ἀλλὰ «εἶμεθα δώδεκα ἀδελφοί καὶ ὁ μικρότερος ἀπὸ ἡμᾶς εὐρίσκεται κοντὰ εἰς τὸν πατέρα μας». Αὐτὸ πράγματι ἐπεδίωκε νὰ μάθῃ ὁ Ἰωσήφ, μήπως δηλαδὴ ἔκαναν τὰ ἴδια καὶ εἰς τὸν ἀδελφόν του. «Νά, ὁ μικρότερος εὐρίσκεται μὲ τὸν πατέρα μας, ὁ δὲ ἄλλος δὲν ὑπάρχει. Καὶ δὲν λέγουν καθαρὰ τὴν αἰτίαν, ἀλλ' ἀπλῶς «Δὲν ὑπάρχει». Ἐξ αἰτίας αὐτοῦ, ἐπειδὴ ὑποψιάσθη, μήπως ἔκαμαν τὰ ἴδια καὶ εἰς τὸν Βενιαμίν, λέγει· «Συμβαίνει αὐτὸ πού σᾶς εἶπα, ὅτι δηλαδὴ εἴσθε κατάσκοποι. Δὲν θὰ φύγετε ἀπ' ἐδῶ, ἕως ὅτου ἔλθῃ ἐδῶ ὁ μικρότερος ἀδελφός σας». Ἐκεῖνον ἐπιθυμῶ νὰ ἰδῶ, θέλω νὰ ἀντικρῦσω αὐτόν πού ἐγεννήθη ἀπὸ τὴν ἰδίαν μὲ ἐμένα κοιλίαν. Διότι ὑποπτεύομαι τὴν κακὴν διάθεσίν σας πρὸς τὸν ἀδελφόν μου ἀπ' αὐτὰ πού ἐκάματε εἰς βάρος μου. Ἐὰν λοιπὸν θέλετε, «Ἀποστείλατε ἓνα ἀπὸ σᾶς» καὶ φέρετε αὐτόν ἐδῶ. Ἐσεῖς δὲ οἱ ὑπόλοιποι θὰ παραμείνετε εἰς τὴν φυλακὴν, ἕως ὅτου ἔλθῃ ἐκεῖνος. Διότι ὅταν ἔλθῃ ἐκεῖνος θὰ διευκρινήσῃ ἐὰν εἶναι ἀληθινά, ὅσα σεῖς λέγετε, καὶ θὰ σᾶς ἀπαλλάξῃ ἀπὸ κάθε ὑποψίαν. Ἐὰν ὁμως δὲν συμβῇ αὐτό, θὰ ἀποδειχθῇ, ὅτι εἴσθε κατάσκοποι καὶ ὅτι δι' αὐτόν τὸν λόγον ἦλθατε ἐδῶ. Καὶ ἀφοῦ εἶπεν αὐτά, «Ἐκλείσεν αὐτοὺς εἰς τὴν φυλακὴν».

Πρόσεχε μὲ ποῖον τρόπον τοὺς δοκιμάζει καὶ μὲ ὅσα κάμνει εἰς αὐτοὺς ἀποδεικνύει τὴν ἀγάπην του πρὸς τὸν ἀδελφόν του. Καὶ μετὰ ἀπὸ τρεῖς ἡμέρας ἐκάλεσεν αὐτοὺς καὶ τοὺς εἶπε· «Κάμετε αὐτὸ καὶ θὰ ζήσετε, διότι καὶ ἐγὼ φοβοῦμαι τὸν Θεόν. Ἐὰν εἴσθε φιλήσυχoi, ἓνας ἀδελ-

σίας ὑμῶν, καὶ τὸν ἀδελφὸν ὑμῶν τὸν νεώτερον ἀ-
 γάγετε πρὸς με, καὶ πιστευθήσεται τὰ ρήματα ὑμῶν·
 εἰ δὲ μή, ἀποθανεῖσθε». Σκόπει σύνεσιν. Βουλόμενος
 καὶ τὴν περὶ τούτους εὐνοϊαν ἐπιδείξασθαι, καὶ τοῦ
 5 πατρὸς τὴν ἔνδειαν παρμυθήσασθαι, καὶ περὶ τοῦ ἀ-
 δελφοῦ μαθεῖν τὸ ἀληθές, ἕνα κατασχεθῆναι προστά-
 ξας τοὺς ἄλλους ἀπελθεῖν ἐκέλευσεν. Ἄλλ' ὄρα μοι
 λοιπὸν ἐνταῦθα τὸν ἀδέκαστον δικαστήν, τὸ συνειδὸς
 αὐτῶν κατεξανιστάμενον, καὶ οὐδενὸς ἐλέγχοντος, οὐ-
 10 δὲ εἰς μέσον ἄγοντος, αὐτοὺς ἑαυτῶν κατηγόρους γι-
 νομένους. «Εἶπε γάρ», φησὶν, «ἕκαστος πρὸς τὸν ἀ-
 δελφὸν αὐτοῦ· ναί· ἐν ἁμαρτίαις γάρ ἐσμεν περὶ τοῦ
 ἀδελφοῦ ἡμῶν, ὅτι ὑπερείδομεν τὴν θλίψιν τῆς ψυ-
 χῆς αὐτοῦ, ὅτε κατεδέετο ἡμῶν, καὶ οὐκ εἰσηκούσα-
 15 μεν αὐτοῦ· ἔνεκεν οὖν τούτου ἐπῆλθεν ἡμῖν πᾶσα ἡ
 θλίψις αὕτη».

Τοιοῦτον γὰρ ἡ ἁμαρτία· ἐπειδὴν τελεσθῆ καὶ εἰς
 ἔργον ἔλθῃ, τότε τῆς οἰκείας ἀτοπίας δείκνυσι τὴν
 ὑπερβολήν. Καὶ καθάπερ ὁ μεθύων, ὅταν μὲν πολὺν
 20 τὸν ἄκρατον ἐγχέῃ, οὐδεμίαν αἴσθησιν λαμβάνει τῆς
 ἐκ τοῦ οἴνου γινομένης λύμης, μετὰ δὲ ταῦτα διὰ τῆς
 πείρας αὐτῆς μανθάνει τῆς βλάβης τὸ μέγεθος· οὕτω
 καὶ ἡ ἁμαρτία· μέχρι μὲν ἂν τελεσθῆ, σκοτοῖ τὸν λο-
 γισμὸν, καὶ καθάπερ νεφέλη πυκνή, οὕτω πηροῖ τὴν
 25 διάνοϊαν· ὕστερον δὲ τὸ συνειδὸς κατεξανιστάμενον
 παντὸς κατηγόρου σφοδρότερον καταξάινει τὴν διὰ-
 νοϊαν, καὶ δείκνυσι τῶν γεγενημένων τὴν ἀτοπίαν.
 Ὅρα γὰρ καὶ τούτους νῦν εἰς αἴσθησιν ἐρχομένους
 καὶ ὅτε περὶ τοῦ παντὸς εἶδον ἑαυτοῖς ἐπικρεμάμενον
 30 τὸν κίνδυνον, τότε ἐξομολογουμένους τὰ ὑπ' αὐτῶν
 γεγενημένα, καὶ λέγοντας· «Ναί· ἐν ἁμαρτίαις γάρ
 ἐσμεν περὶ τοῦ ἀδελφοῦ ἡμῶν, ὅτι ὑπερείδομεν τὴν
 θλίψιν τῆς ψυχῆς αὐτοῦ». Οὐχ ἀπλῶς οὐδὲ μάτην,
 φησί, ταῦτα ὑπομένομεν, ἀλλὰ δικαίως, καὶ σφόδρα
 35 δικαίως· δίκας γὰρ δίδομεν τῆς ἀπανθρωπίας καὶ
 τῆς ὠμότητος, ἧς περὶ τὸν ἀδελφὸν ἐπεδειξάμεθα·

φός ἀπό σᾶς θὰ κρατηθῆ εἰς τὴν φυλακὴν, ἐνῶ σεῖς οἱ ἄλλοι πηγαίνετε καὶ φέρετε τὸν ἀγορασθέντα σῖτον εἰς τὸν οἶκον σας καὶ ἔπειτα νὰ ὀδηγήσετε πρὸς ἐμένα τὸν μικρότερον ἀδελφόν σας. Ἔτσι θὰ γίνουν πιστευτοὶ οἱ λόγοι σας, ἀλλιῶς θὰ θανατωθῆτε». Πρόσεχε σύνεσιν. Ἐπειδὴ ἤθελε νὰ δείξῃ καὶ εἰς αὐτοὺς τὴν συμπάθειαν καὶ νὰ βοηθήσῃ τοῦ πατέρα του τὴν πείναν καὶ νὰ μάθῃ τὴν ἀλήθειαν διὰ τὸν ἀδελφόν του, ἀφοῦ ἐπρόσταξε νὰ κλεισθῆ εἰς τὴν φυλακὴν ὁ ἕνας, τοὺς ἄλλους διέταξε νὰ φύγουν. Ἀλλὰ πρόσεχε, παρακαλῶ, ἐδῶ τὸν ἀδέκαστον κριτὴν, δηλαδὴ τὴν συνείδησίν των, ἡ ὁποία ἐπαναστατεῖ, χωρὶς νὰ τοὺς ἐλέγχῃ κανεὶς, οὔτε νὰ τοὺς ἀναφέρῃ καθόλου, αὐτοὶ οἱ ἴδιοι γίνονται κατήγοροι τοῦ ἑαυτοῦ των. Διότι λέγει, «Εἶπεν ὁ καθένας πρὸς τὸν ἀδελφόν του. Ναί, τιμωρούμεθα, διότι εἴμεθα ἔνοχοι διὰ τὸν ἀδελφόν μας τὸν Ἰωσήφ, διότι ἀδιαφορήσαμεν διὰ τὴν θλίψιν τῆς ψυχῆς του, καὶ ὅταν μᾶς παρεκάλει, ἡμεῖς δέν τὸν ἠκούσαμεν. Ἐξ αἰτίας τούτου λοιπὸν ἦλθεν εἰς ἡμᾶς ὅλη αὕτῃ ἡ στενοχώρια».

Πράγματι τέτοια εἶναι ἡ ἁμαρτία. Ὄταν πραγματοποιηθῆ, τότε ἀποκαλύπτει τὸ μέγεθος τῆς παρανομίας της. Καὶ ὅπως ἀκριβῶς ὁ μεθυσμένος, ὅταν μὲν πίνῃ πολὺν γνήσιον οἶνον, δέν ἀντιλαμβάνεται καθόλου τὴν ἐξ αὐτοῦ ζημίαν, ἔπειτα ὅμως ἀπὸ τὴν πείραν μαθαίνει τὸ μέγεθος τῆς βλάβης, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ ἡ ἁμαρτία, ἕως ὅτου νὰ πραγματοποιηθῆ συσκοτίζει τὸ λογικὸν καὶ ὡς πυκνὸν νέφος ἀχρηστεύει τὸν νοῦν. Ἐπειτα ὁμοίως ἐξεγείρεται ἡ συνείδησις καὶ βασανίζει τὸν νοῦν χειρότερα ἀπὸ κάθε ἄλλον κατήγορον καὶ ἀποδεικνύει τὴν παρανομίαν τῶν ὄσων ἔγιναν. Κοίταξε λοιπὸν καὶ αὐτοὺς ποὺ τώρα συναισθάνονται τὴν ἁμαρτίαν καὶ ὅταν εἶδον, ὅτι διατρέχουν μεγάλον κίνδυνον δι' ὅλα αὐτά, τότε ἐξομολογοῦνται αὐτὰ ποὺ ἔκαμαν καὶ λέγουν· «Ναί τιμωρούμεθα, διότι εἴμεθα ἔνοχοι διὰ τὸν ἀδελφόν μας τὸν Ἰωσήφ, διότι δέν ἐδώσαμεν σημασίαν εἰς τὴν θλίψιν τῆς ψυχῆς του». Δέν ὑποφέρομεν αὐτά, λέγει, χωρὶς λόγον, ἀλλὰ δίκαια καὶ μάλιστα πολὺ δίκαια. Διότι τιμωρούμεθα διὰ τὴν ἀπανθρωπίαν καὶ τὴν σκληρότητα, τὴν ὁποίαν ἐδείξαμεν εἰς τὸν

«Ὅτι ὑπερείδομεν τὴν θλίψιν τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, ὅ-
 τε κατεδέετο ἡμῶν, καὶ οὐκ εἰσηκούσαμεν αὐτοῦ».
 Ἐπειδὴ, φησὶν, ἀσυμπαθεῖς γεγόναμεν, καὶ πολλὴν
 ἐπεδειξάμεθα τὴν ὠμότητα, διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς νῦν
 5 τῶν αὐτῶν πειρώμεθα. «Ἐνεκεν γὰρ τούτου ἐπῆλθεν
 ἐφ' ἡμᾶς ἡ θλίψις αὕτη».

3. Καὶ ταῦτα μὲν πρὸς ἀλλήλους διελέγοντο, νο-
 μίζοντες μηδενὸς τούτων ἐπακούειν τὸν Ἰωσήφ. Ὡς
 γὰρ ἀγνοῶν καὶ οὐκ εἰδὼς αὐτῶν τὴν γλῶτταν, πα-
 10 ρεσκεύασεν ἑρμηνέα μεταξὺ ἀμφοτέρων ἐστάναι, καὶ
 τὰ παρ' αὐτοῦ διασαφεῖν ἐκείνοις, καὶ τὰ παρ' ἐκεί-
 νων αὐτῷ ἑρμηνεύειν. «Ταῦτα δὲ ἀκούων ὁ Ρουβὴν
 εἶπε πρὸς αὐτούς· οὐκ ἐλάλησα ὑμῖν, λέγων, μὴ ἀ-
 δικήσητε τὸ παιδάριον, καὶ οὐκ εἰσηκούσατέ μου;
 15 Καὶ ἰδοὺ τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐκζητεῖται». Οὐ συνεβούλευ-
 σα, φησί, τότε, οὐ παρεκάλεσα, ὥστε μηδεμίαν ἀδι-
 κίαν περὶ αὐτὸν ἐπιδείξασθαι; Διὰ τοῦτο νῦν «Τὸ αἷ-
 μα αὐτοῦ ἐκζητεῖται». Τῇ γὰρ γνώμῃ αὐτὸν ἀνείλε-
 τε· εἰ γὰρ καὶ μὴ διὰ τοῦ λαιμοῦ τὸ ξίφος ὤσατε, ἀλ-
 20 λὰ βαρβάρους ἀνδράσιν αὐτὸν πεπράκατε, καὶ χαλε-
 πωτέραν θανάτου δουλείαν αὐτῷ ἐπενοήσατε· διὰ τοῦ-
 το «Τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐκζητεῖται νῦν». Ἐννόησον ὅσον
 ἐστὶν ὑπὸ τοῦ συνειδότος κατηγορεῖσθαι, καὶ τοῦτον
 τὸν κατήγορον διηνεκῶς ἔχειν ἐπικείμενον, καταβο-
 25 ῶντα καὶ τὴν παρανομίαν ὑπομιμνήσκοντα.

Καὶ ταῦτα ἤκουε μὲν Ἰωσήφ· αὐτοὶ δὲ οὐκ ἤδει-
 σαν, διὰ τὸ τὸν ἑρμηνέα μεταξὺ ἐστάναι· ἀλλ' οὐκ ἔ-
 τι λοιπὸν φέρειν ἠδύνατο, τῆς φύσεως τῆς ἀδελφι-
 κῆς καὶ τῆς συμπαθείας αὐτὸν ἐλεγχούσης. «Καὶ ἀ-
 30 ποστραφεῖς», φησὶν, «ἀπ' αὐτῶν ἔκλαυσεν», ὥστε μὴ
 κατάδηλος αὐτοῖς γενέσθαι. «Καὶ πάλιν προσῆλθε πρὸς
 αὐτούς, καὶ εἶπεν αὐτοῖς. Καὶ ἔλαβε τὸν Συμεῶνα,
 καὶ ἔδησεν αὐτὸν ἐναντίον αὐτῶν». Ὅρα πῶς πάντα
 ποιεῖ, ὥστε εἰς φόβον αὐτοὺς ἐμβαλεῖν, ἵνα ὁρῶντες
 35 τὰ δεσμὰ τοῦ Συμεῶν, δήλους ἑαυτοὺς ποιήσωσιν, εἴ
 τινα περὶ τὸν ἀδελφὸν συμπάθειαν ἐπιδείκνυνται.

ἀδελφόν μας. «Διότι δὲν ἐδώσαμεν σημασίαν εἰς τὴν θλίψιν τῆς ψυχῆς του, ὅταν μᾶς παρεκάλει καὶ δὲν τὸν ἠκούσαμεν». Ἐπειδὴ, λέγει, ἀπεδείχθημεν ἀπάνθρωποι καὶ ἐδείξαμεν πολλὴν σκληρότητα, διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς παθαίνομεν τώρα αὐτά. «Ἐξ αἰτίας αὐτοῦ λοιπὸν ἦλθεν εἰς ἡμᾶς ὅλη αὐτὴ ἡ στενοχωρία».

3. Καὶ αὐτὰ μὲν συνεζήτουν μεταξὺ των, ἐπειδὴ ἐνόμιζον, ὅτι τίποτε ἀπ' αὐτὰ δὲν ἀκούει ὁ Ἰωσήφ. Διότι ὡσὰν νὰ ἠγνόει καὶ νὰ μὴ ἐγνώριζε τὴν γλῶσσαν των, ἔβαλε διερμηνέα μεταξὺ αὐτοῦ καὶ αὐτῶν, διὰ νὰ μεταφράζη τοὺς λόγους ἐκείνων εἰς αὐτὸν καὶ τοὺς λόγους αὐτοῦ εἰς ἐκείνους. «ἽΟταν ἤκουσεν αὐτὰ ὁ Ρουβὴν εἶπε πρὸς αὐτούς· Δὲν σᾶς εἶπα νὰ μὴ κάνετε κακὸ εἰς τὸ παιδί, ἀλλὰ δὲν μὲ ἠκούσατε; Καὶ νὰ, τώρα τὸ αἷμα του ζητεῖ ἐκδίκησιν». Δὲν σᾶς συνεβούλευσα, λέγει, τότε, δὲν σᾶς παρεκάλεσα νὰ μὴ κάνετε κανένα κακὸν εἰς βᾶρος του; Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν «Τὸ αἷμα του τώρα ζητεῖ ἐκδίκησιν». Ἐθανατώσατε αὐτὸν μὲ τὴν κακίαν σας, ἔστω καὶ ἂν δὲν ἐκτυπήσατε τὸ ξίφος εἰς τὸν λαιμόν του, ἀφοῦ τὸν ἐπωλήσατε εἰς τοὺς βαρβάρους καὶ ἐπενοήσατε δι' αὐτὸν δουλείαν χειροτέραν ἀπὸ τὸν θάνατον. Διὰ τοῦτο «Τὸ αἷμα του τώρα ζητεῖ ἐκδίκησιν». Σκέψου, πόσον δύσκολον εἶναι νὰ κατηγορῆσαι ἀπὸ τὴν συνείδησιν καὶ νὰ ἔχης διαρκῶς κοντά σου αὐτὸν τὸν κατήγορον νὰ σοῦ φωνάζη καὶ νὰ σοῦ ὑπενθυμίζη τὴν παρανομίαν σου.

Καὶ αὐτὰ μὲν τὰ ἤκουεν ὁ Ἰωσήφ, ἐνῶ αὐτοὶ δὲν τὸ ἀντελήφθησαν, ἐπειδὴ ἀνάμεσά τους ἦτο ὁ διερμηνέας. Δὲν ἠμποροῦσεν ὁμῶς νὰ ὑποφέρη ἄλλο, ἐπειδὴ τὸν ἤλεγχεν ἡ ἀδελφικὴ συγγένεια καὶ ἀγάπη. «Καὶ ὁ Ἰωσήφ», λέγει, «ἀπεμακρύνθη ἀπ' αὐτούς καὶ ἔκλαυσε», διὰ νὰ μὴ ἀποκαλυφθῆ. «Ἐπέστρεψε πάλιν ὁμῶς καὶ ὠμίλησεν εἰς αὐτούς. ἽΕπειτα ἐπῆρε τὸν Συμεὼν καὶ τὸν ἔδεσεν ἐνώπιόν των». Πρόσεχε πῶς κάμνει τὰ πάντα μὲ τέτοιον τρόπον, ὥστε νὰ τοὺς κάμη νὰ φοβηθοῦν καὶ νὰ φανερώσουν, ἐὰν αἰσθάνωνται καθόλου ἀγάπην διὰ τὸν ἀδελφόν των, ὅταν ἴδοῦν τὸν Συμεὼν δέσμιον. ἽΟλα αὐτὰ τὰ κάμνει δοκιμά-

Πάντα γὰρ ταῦτα ποιεῖ βασανίζων αὐτῶν τὴν γνώ-
 μην, καὶ γνῶναι βουλόμενος, εἰ μὴ καὶ πρὸς τὸν Βε-
 νιαμὶν τοιοῦτοι γεγόνασιν. Διὰ τοῦτο καὶ τὸν Συμεῶνα
 ἐναντίον αὐτῶν δεσμεῖσθαι κελεύει, ἵνα βασανίσῃ αὐ-
 5 τοὺς μετὰ ἀκριβείας, καὶ ἴδῃ εἴ τινα φιλοστοργίαν
 περὶ αὐτὸν ἐνδείκνυνται. Ἡ γὰρ περὶ τοῦτον φειδῶ
 παρεσκεύαζεν ἐπιταχῦναι τὴν τοῦ Βενιαμὶν παρουσί-
 αν, ὅπερ ἐβούλετο γενέσθαι, ὥστε πληροφορίαν λα-
 βεῖν ἐκ τῆς τοῦ ἀδελφοῦ παρουσίας. «Καὶ ἐνετείλα-
 10 το, φησὶν, ἐμπλήσαι τὰ ἀγγεῖα αὐτῶν σίτου, καὶ ἀ-
 ποδοῦναι τὸ ἀργύριον ἐκάστῳ εἰς τὸν σάκκον αὐτοῦ,
 καὶ δοῦναι αὐτοῖς ἐπισιτισμὸν εἰς τὴν ὁδόν. Καὶ ἐπι-
 θέντες τοῖς ὄνοις αὐτῶν ἀπῆλθον».

Ὅρα πόσῃν φιλοτιμίαν ἐπιδείκνυνται· καὶ ἄκοντας
 15 αὐτοὺς εὐεργετεῖ, οὐ τὸν σῖτον μόνον δεδωκώς, ἀλλὰ
 καὶ τὰ ἀργύρια. Λύσας δὲ εἰς ἕξ αὐτῶν τὸν μάρσιπ-
 πον αὐτοῦ, ὥστε δοῦναι χορτάσματα τοῖς ὄνοις, ὄρᾳ
 τὸ ἀργύριον, καὶ εἶπε τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ. «Ἐπὶ τού-
 τῳ ἐξέστη ἡ καρδία αὐτῶν, καὶ ἔταράχθησαν εἰς ἀλ-
 20 λήλους λέγοντες· τί τοῦτο ἐποίησεν ἡμῖν ὁ Θεός; «Ἐν-
 αγώνιοι πάλιν γεγόνασιν, ὑφορῶμενοι μὴ καὶ τοῦτο
 προσθήκη ἐγκλημάτων αὐτοῖς γένηται, καὶ τὴν ἀπὸ
 τοῦ συνειδότος ἔχοντες κατηγορίαν, πάντα ἐπέγρα-
 φον τῆς ἁμαρτίας τῆς εἰς τὸν Ἰωσήφ ὑπ' αὐτῶν γεγε-
 25 νημένη. Παραγενόμενοι δὲ πρὸς τὸν πατέρα, καὶ ἀ-
 παντα μετὰ ἀκριβείας αὐτῶ ἀπαγγείλαντες, διηγή-
 σαντο τὴν ἀγανάκτησιν τὴν κατ' αὐτῶν γεγενημένην
 παρὰ τοῦ ἄρχοντος τῆς Αἰγύπτου, καὶ ὅτι ἔθετο αὐ-
 τοὺς ἐν φυλακῇ, ὡς κατασκόπους. «Εἶπαμεν δὲ αὐ-
 30 τῶ», φασὶν, «ὅτι εἰρηνικοὶ ἐσμεν, καὶ ὅτι δώδεκά ἐ-
 σμεν ἀδελφοί· καὶ ὁ μὲν εἷς οὐχ ὑπάρχει, ὁ δὲ μικρό-
 τερός μετὰ τοῦ πατρὸς ἡμῶν. Εἶπε δὲ ἡμῖν· ἐν τού-
 τῳ φανεῖσθε, ὅτι εἰρηνικοὶ ἐστε· ἀδελφὸν ἕνα ἄφετε
 ὧδε, καὶ ἀγάγετε τὸν ἀδελφὸν ὑμῶν τὸν νεώτερον,
 35 καὶ γνώσομαι ὅτι οὐκ ἐστὲ κατάσκοποι». Ταῦτα πάλιν
 ἀνέξαινε τοῦ δικαίου τὰς ἀθυμίας. Μετὰ γὰρ τῆς

ζων τὴν ψυχὴν των καὶ ἐπειδὴ ἤθελε νὰ μάθῃ μήπως ἔδειξαν καὶ πρὸς τὸν Βενιαμὴν τὴν ἰδίαν διαγωγὴν. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν καὶ διατάσσει νὰ δέσουν ἐνώπιόν των τὸν Συμεὼν, ὥστε νὰ τοὺς δοκιμάσῃ μὲ προσοχὴν καὶ νὰ ἰδῆ ἂν αἰσθάνωνται δι' αὐτὸν κάποια ἀγάπην. Διότι τὸ ἐνδιαφέρον των δι' αὐτὸν θὰ ἔκαμνε νὰ ἔλθῃ γρηγορώτερον ὁ Βενιαμὴν, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἤθελε νὰ ἐπιτύχῃ, ὥστε νὰ βεβαιωθῆ ἀπὸ τὴν παρουσίαν τοῦ ἀδελφοῦ. «Καὶ διέταξε», λέγει, «νὰ γεμίσουν τοὺς σάκκους των μὲ σῖτον καὶ νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὸν καθένα τὰ χρήματά του θέτοντες αὐτὰ εἰς τὸν σάκκον τοῦ καθενὸς καὶ νὰ δώσουν εἰς αὐτοὺς τροφὰς διὰ τὸν δρόμον. Καὶ ἀφοῦ ἐφόρτωσαν τοὺς ὄνους των ἔφυγαν».

Πρόσεχε πόσῃ γενναιοδωρίαν δείχνει. Εὐεργετεῖ αὐτοὺς καὶ χωρὶς τὴν θέλησίν των, μὲ τὸ νὰ δώσῃ ὄχι μόνον τὸν σῖτον ἀλλὰ καὶ τὰ χρήματά των. Ὅταν ἓνας ἐξ αὐτῶν ἔλυσε τὸν σάκκον, διὰ νὰ δώσῃ εἰς τοὺς ὄνους νὰ φάγουν, βλέπει τὰ χρήματα καὶ τὸ εἶπεν εἰς τοὺς ἀδελφούς του. Ἐξ αἰτίας αὐτοῦ ἐξεπλάγησαν ὅλοι καὶ ἐταράχθησαν λέγοντες μεταξύ των. Τί εἶναι αὐτό, τὸ ὁποῖον μᾶς ἔκαμνε ὁ Θεός;». Ἐκυριεύθησαν πάλιν ἀπὸ ἀγωνίαν, φοβούμενοι μήπως καὶ ἀπὸ αὐτὸ τὸ γεγονός τοὺς προστεθῆ καὶ νέα κατηγορία καὶ ἐπειδὴ εἶχον τὴν κατηγορίαν ἀπὸ τὴν συνείδησιν, κατελόγιζον τὰ πάντα εἰς τὴν ἀδικίαν, τὴν ὁποίαν εἶχον διαπράξει εἰς βάρος τοῦ Ἰωσήφ. Ὅταν δὲ ἔφθασαν εἰς τὸν πατέρα των εἶπαν εἰς αὐτὸν τὰ πάντα μὲ λεπτομέρειαν καὶ διηγήθησαν τὴν ἐναντίον των ὀργὴν τοῦ ἄρχοντος τῆς Αἰγύπτου καὶ ὅτι τοὺς ἔκλεισεν εἰς τὴν φυλακὴν ὡς κατασκόπους. «Εἶπαμεν εἰς αὐτὸν», λέγει, «ὅτι εἴμεθα φιλήσυχοι καὶ ὅτι εἴμεθα δώδεκα ἀδελφοὶ καὶ ὅτι ὁ ἓνας δὲν ὑπάρχει, ὁ δὲ μικρότερος εὐρίσκεται κοντὰ εἰς τὸν πατέρα του. Καὶ εἶπεν εἰς ἡμᾶς. Μὲ αὐτὸ θὰ φανῆτε, ὅτι εἴσθε φιλήσυχοι. Νὰ ἀφήσετε δηλαδὴ ἐδῶ ἓναν ἀδελφόν σας καὶ ἔπειτα νὰ φέρετε τὸν μικρότερον καὶ τότε θὰ πεισθῶ, ὅτι δὲν εἴσθε κατάσκοποι». Αὐτοὶ οἱ λόγοι ἔξυναν ἐκ νέου τὰς πληγὰς τοῦ δικαίου. Ὑστερα ἀπὸ τὴν λυπη-

διηγήσεως ταύτης τῆς λυπηρᾶς καὶ τοὺς ἑαυτῶν μαρσίππους κενώσαντες, ἠῦρισκεν ἕκαστος τὸ ἀργύριον, καὶ ἐφοβήθησαν αὐτοὶ τε καὶ ὁ πατὴρ αὐτῶν.

Ἄλλ' ὄρα μοι πάλιν ἐνταῦθα τὸν πρεσβύτην ἀπο-
 5 **δ**υρόμενον. Τί γάρ φησι πρὸς αὐτούς; «Ἐμὲ ἠτεκνώσατε· Ἰωσήφ οὐκ ἔστι, Συμεὼν οὐκ ἔστι, καὶ τὸν Βενιαμὴν λήψετε; Ἐπ' ἐμὲ ἐγένοντο ταῦτα πάντα». Οὐκ ἤρκει μοι, φησί, τὸ πένθος τοῦ Ἰωσήφ, ἀλλὰ προσεθήκατε τούτῳ καὶ τὸν Συμεὼν καὶ οὐδὲ μέχρι
 10 τούτου ἴσταται μοι τὰ δεινά, ἀλλὰ καὶ τὸν Βενιαμὴν λαβεῖν βούλεσθε. Ἐπ' ἐμὲ ἐγένοντο ταῦτα πάντα». Ἰκανὰ τὰ ρήματα δεῖξαι τοῦ πατρὸς διακοπτόμενα τὰ σπλάγχνα. Καὶ γὰρ ὡσπερ τὰ κατὰ τὸν Ἰωσήφ αὐτῷ ἀπηγόρευτο (ἐνόμιζε γὰρ θηρῶν κατάβρωμα γε-
 15 γενῆσθαι), οὕτω καὶ τὰ κατὰ τὸν Συμεὼνα ἀπηγόρευσε· λοιπὸν δὲ καὶ περὶ τοῦ Βενιαμὴν ἐδεδοίκει. Ἄλλ' ὅμως ἀντεῖχεν ἔτι, καὶ οὐκ ἐδίδου τὸν παῖδα. «Εἶπε δὲ αὐτῷ Ρουβὴν ὁ πρωτότοκος αὐτοῦ· τοὺς δύο υἱούς μου ἀπόκτεινον, εἴαν μὴ ἀγάγω αὐτὸν πρὸς σε.
 20 Δὸς αὐτὸν εἰς τὰς χεῖράς μου, καὶ γὰρ ἄξω αὐτὸν πρὸς σέ». Ἐμοὶ αὐτόν, φησί, πιστευσον, ἐμοὶ παράδος· ἐγὼ σοι αὐτὸν ἐπανάξω.

4. Τοῦτο δὲ ἐποίει Ρουβὴν, ἐννοῶν ὡς οὐχ οἷόν τε, μὴ τοῦ παιδὸς συγκατιόντος αὐτοῖς, πάλιν εἰς τὴν
 25 Αἴγυπτον ἀπελθεῖν, καὶ τὰ πρὸς διατροφήν ὠνήσασθαι. Ἄλλ' οὐκ ἐνδίδωσιν ὁ πατὴρ, ἀλλὰ φησιν· «Οὐ καταθήσεται ὁ υἱός μου μεθ' ὑμῶν». Εἶτα καὶ τὴν αἰτίαν λέγει, ὡσπερ ἀπολογούμενος τοῖς παισίν· «Ὅτι ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ἀπέθανε, καὶ αὐτὸς μόνος κατα-
 30 λέλειπται. Καὶ συμβήσεται ὡς νέον κομιδῆ μαλακισθῆναι ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ κατάξετέ μου τὸ γῆρας μετὰ λύπης εἰς ἄδου». Δέδοικα, φησί, τὸ νέον αὐτοῦ τῆς ἡλικίας, καὶ ὑφορῶμαι μὴ καὶ τῆς τούτου παραμυθίας ἀποστερηθεῖς μετ' ὀδύνης τὸν βίον καταλύσω.
 35 Μέχρι γὰρ ὅτε οὗτος σύνεστί μοι, δοκῶ μικρὰν τινα ἔχειν παραμυθίαν, καὶ ἡ τούτου συνουσία ὑποτέμνε-

ράν αὐτὴν διήγησιν, ἀφοῦ ἄδειασαν τοὺς σάκκους των, εὐ-
ρισκεν ὁ καθένας τὰ χρήματά του καὶ ἐφοβήθησαν καὶ
αὐτοὶ καὶ ὁ πατέρας των.

Ἄλλὰ πρόσεχε πάλιν ἐδῶ, παρακαλῶ, τὸν γέροντα
ποῦ κλαίει. Τί λέγει λοιπὸν εἰς αὐτούς; «Μὲ ἀφήσατε χω-
ρὶς παιδιὰ· ὁ Ἰωσήφ λοιπὸν δὲν ζῆ, ὁ Συμεὼν δὲν εἶναι
ἐδῶ καὶ θὰ πάρετε καὶ τὸν Βενιαμίν; Ὅλα τὰ κακὰ εἰς
ἐμένα ἦλθον». Δὲν μοῦ ἔφθανε, λέγει, τὸ πένθος τοῦ Ἰω-
σήφ καὶ μοῦ προσεθέσατε καὶ τοῦ Συμεὼν. Καὶ δὲν σταμα-
τοῦν ἐδῶ αἱ συμφοραὶ, ἀλλὰ θέλετε νὰ πάρετε καὶ τὸν Βε-
νιαμίν. «Ὅλα τὰ κακὰ εἰς ἐμένα ἦλθον». Οἱ λόγοι αὐτοὶ
εἶναι ἄρκετοὶ νὰ ἀποδείξουν, ὅτι τὰ σπλάχνα τοῦ πατρὸς
ἐσχίζοντο ἀπὸ τὸν πόνον. Διότι ὅπως ἀκριβῶς εἶχε χάσει
τὸν Ἰωσήφ (ἀφοῦ ἐνόμιζεν, ὅτι εἶχε γίνει τροφή τῶν θη-
ρίων), κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον ἔχασε καὶ τὸν Συμεὼν καὶ
ὡς ἐκ τούτου ἐφοβεῖτο καὶ διὰ τὸν Βενιαμίν. Ἄλλ' ὅμως
ἤρνεῖτο ἀκόμη καὶ δὲν ἔδιδε τὸ παιδί του. «Τότε εἶπεν
εἰς αὐτὸν ὁ Ρουβὴν, ὁ πρῶτος υἱὸς του. Νὰ σκοτώσης
τοὺς δύο υἱούς μου ἐὰν δὲν σοῦ ἐπιστρέψω αὐτὸν ἐδῶ.
Δός μου αὐτὸν καὶ ἐγὼ θὰ σοῦ τὸν ἐπιστρέψω». Νὰ ἐμπι-
στευθῆς αὐτὸν εἰς ἐμένα, λέγει, δός μου αὐτὸν καὶ ἐγὼ
θὰ σοῦ τὸν ἐπιστρέψω.

4. Ἐλεγε δὲ αὐτὰ ὁ Ρουβὴν, ἐπειδὴ ἀντελαμβάνετο,
ὅτι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ὑπάγουν πάλιν εἰς τὴν Αἴγυπτον
καὶ νὰ ἀγοράσουν τὰ ἀναγκαῖα τρόφιμα, ἐὰν δὲν κατεβῆ
μαζί των καὶ ὁ Βενιαμίν. Ὁ πατέρας ὅμως δὲν ὑποχωρεῖ,
ἀλλὰ λέγει· «Δὲν θὰ ἔλθῃ μαζί σας ὁ υἱὸς μου». Ἐπειτα,
ὡσάν νὰ ἀπελογεῖτο εἰς τὰ παιδιὰ του λέγει καὶ τὴν αἰτίαν.
«Ἐπειδὴ ὁ ἀδελφός του, ποῦ ἔχει τὴν ἴδιαν μητέρα μὲ
αὐτόν, ἀπέθανε καὶ ἔχει μείνει μόνον αὐτός. Καὶ φοβοῦμαι
μήπως πάθῃ κάτι εἰς τὸν δρόμον, ἀφοῦ εἶναι μικρός, καὶ
τότε θὰ κατεβάσετε τὸ γηρασμένον σῶμα μου γεμᾶτον λύ-
πην εἰς τὸν Ἄδην». Φοβοῦμαι, λέγει, τὸ νεαρόν τῆς ἡλικίας
του καὶ ὑποψιάζομαι, μήπως, ἀφοῦ χάσω καὶ τὸ κουράγιο
ποῦ ἔχω ἀπ' αὐτόν, ἀποθάνω μέσα εἰς τὴν λύπην. Διότι,
ὅσον αὐτός εἶναι κοντά μου, νομίζω, ὅτι ἔχω κάποιαν μι-

ται τὴν ἐπὶ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ἀθυμίαν. Ἄλλ' ὁ μὲν πόθος ὁ περὶ τὸν Βενιαμὴν οὐ συνεχώρει τῷ πατρὶ τοῦτον προέσθαι. Ὁ δὲ λιμὸς σφοδρότερος ἐγένετο, καὶ ἐπέλιπεν αὐτοῖς τὰ βρώματα. Καὶ φησιν ὁ πα-
 5 τήρ· ἀπελθόντες πάλιν κομίσατε μικρὰ βρώματα.

«Εἶπε δὲ αὐτῷ Ἰούδας· διαμαρτυρία διεμαρτύρατο ἡμᾶς ὁ ἄνθρωπος, λέγων· οὐκ ὄψεσθε τὸ πρόσωπόν μου, εἰ μὴ ὁ νεώτερος ὑμῶν ἀδελφὸς μεθ' ὑμῶν ἦ. Εἰ μὲν οὖν ἀποστέλλεις τὸν ἀδελφὸν ἡμῶν, κατα-
 10 βησόμεθα, καὶ ἀγοράσομέν σοι βρώματα, εἰ δὲ μὴ ἀποστέλλεις, οὐ πορευσόμεθα. Ὁ γὰρ ἄνθρωπος εἶπεν ἡμῖν, ὅτι οὐκ ὄψεσθέ μου τὸ πρόσωπον, εἰ μὴ ὁ ἀδελφὸς ὑμῶν ὁ νεώτερος ἢ μεθ' ὑμῶν». Μὴ νομίσης, φησὶν, ἡμᾶς δύνασθαι ἄνευ τοῦ ἀδελφοῦ ἐκεῖ κατα-
 15 βῆναι. Εἰ γὰρ βούλει καὶ ἄπρακτον ἡμῶν γενέσθαι τὴν κάθοδον, καὶ πάντας ἡμᾶς κινδύνῳ περιβληθῆναι, ἀπίωμεν. Ἴσθι δὲ ὅτι διεμαρτύρατο ἡμᾶς, ὡς οὐκ ὄψόμεθα αὐτοῦ τὸ πρόσωπον, εἰ μὴ ὁ ἀδελφὸς ἡμῶν μεθ' ἡμῶν παραγένηται. Στενὰ πάντοθεν ἦν τῷ Ἰα-
 20 κώβ· διὸ καὶ ἀποδυρόμενός φησι πρὸς αὐτούς· «Τί ἐκακοποιήσατέ με, ἀπαγγείλαντες τῷ ἀνθρώπῳ, ὅτι ἐστὶν ὑμῖν ἀδελφός;». «Τί ἐκακοποιήσατέ με;». Διὰ τί, φησὶν, ἐμοὶ τούτων τῶν κακῶν αἷτιοι γεγένησθε; Εἰ γὰρ μὴ τοῦτο ἐγνωρίσατε, οὐκ ἂν τοῦ Συμεῶν ἀ-
 25 πεστερήθην, οὐκ ἂν τοῦτον ἐπεζήτησεν. «Οἱ δὲ εἶπαν· ἐπηρώτησεν ἡμᾶς ὁ ἄνθρωπος, εἰ ἔτι ὁ πατήρ ὑμῶν ζῆ, καὶ εἰ ἔστιν ὑμῖν ἀδελφός, καὶ ἀπηγγείλαμεν αὐτῷ. Μὴ ἡδαιμεν, ὅτι ἔρεϊ ἡμῖν, ἀγάγετε τὸν ἀδελφὸν ὑμῶν;». Μὴ νομίσης, φησὶν, ἡμᾶς ἐκόντας ὁμολογη-
 30 κέναι τῷ ἀνδρὶ τὰ καθ' ἡμᾶς. Ἐπειδὴ γὰρ ὡς κατασκόπους ἡμᾶς ὑποπτεύσας κατεῖχεν, ἐπηρώτα δὲ με-

κράν παρηγορίαν καὶ ἡ συντροφιά του μειώνει τὴν λύπην μου διὰ τὸν χαμένον ἀδελφόν του. Καὶ ἡ μὲν ἀγάπη διὰ τὸν Βενιαμὶν δὲν ἄφηνε τὸν πατέρα νὰ τὸν ἐπιτρέψῃ νὰ μεταβῇ μαζί των, ἡ πείνα ὅμως ἐγένετο περισσότερο σκληρὴ καὶ τὰ τρόφιμά τους ἐτελείωσαν. Καὶ εἶπεν εἰς αὐτοὺς ὁ πατήρ των· Πηγαίνετε πάλιν εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ ἀγοράσατε ὀλίγα τρόφιμα.

«Εἶπεν ὅμως εἰς αὐτὸν ὁ Ἰούδας. Ὁ ἄνθρωπος μᾶς τὸ διευκρίνησεν ὀλοκάθαρα καὶ εἶπεν· Δὲν θὰ ἐμφανισθῆτε ἐμπρὸς μου, ἐὰν δὲν εἶναι μαζί σας καὶ ὁ μικρότερος ἀδελφός σας. Ἐὰν λοιπὸν στείλῃς μαζί μας καὶ τὸν ἀδελφόν μας θὰ μεταβῶμεν εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ θὰ ἀγοράσωμεν τρόφιμα, ἐὰν ὅμως δὲν μᾶς τὸν δώσης, δὲν θὰ μεταβῶμεν, διότι ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος εἶπε πρὸς ἡμᾶς. Δὲν θὰ ἰδῆτε τὸ πρόσωπόν μου ἐὰν δὲν εἶναι μαζί σας ὁ μικρότερος ἀδελφός σας». Νῆ νομίσης, λέγει, ὅτι ἡμεῖς ἠμποροῦμεν νὰ ὑπάγωμεν εἰς τὴν Αἴγυπτον χωρὶς τὸν ἀδελφόν μας. Ἐὰν λοιπὸν θέλῃς καὶ ἡμεῖς νὰ ὑπάγωμεν ἐκεῖ ἄσκοπα καὶ νὰ διακινδυνεύσωμεν ὅλοι, θὰ ὑπάγωμεν. Νὰ γνωρίζῃς ὅμως, ὅτι μᾶς τὸ διευκρίνησεν ὀλοκάθαρα καὶ εἶπεν, ὅτι δὲν θὰ ἴδωμεν τὸ πρόσωπόν του, ἐὰν δὲν εἶναι μαζί μας καὶ ὁ ἀδελφός μας. Ὁ Ἰακώβ εὐρέθη εἰς δύσκολον θέσιν, διὰ τοῦτο καὶ ὀδυρόμενος λέγει πρὸς αὐτοὺς· «Διατί μοῦ ἐκάματε τέτοιο κακὸν καὶ εἶπατε εἰς τὸν ἄνθρωπον, ὅτι ἔχετε καὶ ἄλλον ἀδελφόν;». «Διατί μοῦ ἐκάματε τόσον κακόν;». Διατί, λέγει, μοῦ ἔχετε γίνει αἴτιοι τόσων κακῶν; Διότι, ἐὰν δὲν εἶχατε γνωστοποιῆσαι αὐτό, δὲν θὰ εἶχον στερηθῆ τὸν Συμεὼν καὶ οὔτε θὰ εἶχε ζητήσῃ τὸν Βενιαμὶν. «Καὶ αὐτοὶ ἀπήντησαν. Μᾶς ἠρώτησεν ὁ ἄνθρωπος, ἐὰν ζῆ ἀκόμη ὁ πατέρας μας καὶ ἐὰν ἔχωμεν καὶ ἄλλον ἀδελφόν καὶ ἡμεῖς εἶπομεν τὴν ἀλήθειαν. Μήπως ἐγνωρίζομεν, ὅτι θὰ μᾶς εἰπῇ νὰ φέρετε ἐδῶ τὸν ἀδελφόν σας;». Νὰ μὴ νομίσης, λέγει, ὅτι μὲ τὴν θέλησίν μας ὠμολογήσαμεν εἰς τὸν ἄνθρωπον τὴν οἰκογενειακὴν μας κατάστασιν. Ἐπειδὴ δηλαδὴ μᾶς ὑπωπτεύθη ὡς κατασκόπους καὶ μᾶς ἐφυλάκισε καὶ μᾶς ἠρώτα μὲ ἀκρίθειαν διὰ τὴν

τὰ ἀκριβείας τὰ καθ' ἡμᾶς, διὰ τοῦτο βουλόμενοι μετὰ ἀληθείας πάντα αὐτὸν διδάξαι, ταῦτα εἰρήκαμεν.

Εἶπε δὲ πάλιν Ἰούδας πρὸς τὸν πατέρα αὐτοῦ· ἀπόστειλον τὸ παιδάριον μετ' ἐμοῦ, καὶ ἀναστάντες πο-
 5 ρευσόμεθα, ἵνα ζῶμεν, καὶ μὴ ἀποθάνωμεν». Ἐμοί, φησὶν, αὐτὸν ἐμπίστευσον, ἵνα ἤδη ἀψώμεθα τῆς ὁδοῦ. Οὐδὲ γὰρ ἔτι ἔσται ἡμῖν σωτηρίας ἐλπίς, τῶν βρωμάτων ἀναλωθέντων, καὶ οὐδαμόθεν ἐτέρωθεν εὕρισκόντων παραμυθίαν. «Ἐγὼ δὲ δέχομαι αὐτὸν
 10 παρὰ σοῦ· εἴ μὴ ἀγάγω αὐτόν, καὶ στήσω ἐναντίον σου, ἡμαρτηκῶς ἔσομαι εἰς σὲ πάσας τὰς ἡμέρας. Εἰ μὴ γὰρ ἐβραδύναμεν, ἤδη ἂν ὑπεστρέψαμεν δίς». Ἡ περὶ τὸν παῖδα, φησί, συμπάθεια πᾶσιν ἡμῖν τὸν ὄλεθρον μέλλει προξενεῖν. Φθάνομεν γὰρ ὑπὸ τοῦ λιμοῦ
 15 καταναλωθῆναι, εἰ μὴ βουληθῆς ἀπολύσας αὐτὸν ἐκπέμψαι ἡμᾶς.

Βλέπε λοιπὸν ἐνταῦθα, ἀγαπητέ, πῶς ἡ τοῦ λιμοῦ ἀνάγκη ἐνίκησε τὴν φιλοστοργίαν τοῦ πατρός. Ὁρῶν γὰρ οὐδεμίαν αὐτοῦς εὕρισκοντας παραμυθίαν
 20 ἐτέραν, καὶ τὸν λιμὸν ἐπιτεινόμενον, φησὶν· Εἰ οὕτως ἔστί, καὶ τοῦτο δεῖ πάντως γενέσθαι, καὶ οὐχ ολίον τε ὑμᾶς κατελθεῖν, εἰ μὴ καὶ τοῦτον λάβοιτε, ὀφείλετε καὶ δῶρα ἀποκομίσει τῷ ἀνδρὶ. Καὶ τὸ ἀργύριον δέ, ὅπερ ἐν τοῖς μαρσίπποις ὑμῶν εὕρηκατε,
 25 ἀπαγάγετε, καὶ ἕτερον ἀργύριον, ὥστε πρίασθαι. «Καὶ τὸν ἀδελφὸν ὑμῶν λάβετε, καὶ ἀναστάντες κατάβητε πρὸς τὸν ἄνθρωπον. Ὁ δὲ Θεός μου δῶ ὑμῖν χάριν ἐναντίον τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ἀποστείλαι τὸν ἀδελφὸν ὑμῶν τὸν ἕνα καὶ τὸν Βενιαμίν. Ἐγὼ γὰρ καθὰ ἠτέ-
 30 κνωμαι, ἠτέκνωμαι». Ὁρα πῶς τὴν ἄφατον αὐτοῦ φιλοστοργίαν ἐπιδείκνυται, ἣν περὶ τὸν Ἰωσήφ ἐκέκτητο. Ἴνα γὰρ μὴ τις νομίση περὶ τοῦ Βενιαμίν, ἡ

οικογένειάν μας, διὰ τοῦτο εἶπαμεν εἰς αὐτὸν ὅλα αὐτά, ἐπειδὴ ἠθέλομεν νὰ εἰποῦμεν εἰς αὐτὸν δι' ὅλα τὴν ἀλήθειαν.

«Καὶ ὁ Ἰούδας πάλιν εἶπε πρὸς τὸν πατέρα του. Στείλε τὸν μικρὸν μαζί μου καὶ θὰ ἀναχωρίσωμεν διὰ νὰ ὑπάγωμεν εἰς τὴν Αἴγυπτον, ὥστε νὰ ζήσωμεν καὶ νὰ μὴ ἀποθάνωμεν ἀπὸ τὴν πείναν». Εἰς ἐμένα, λέγει, νὰ ἐμπιστευθῆς τὸν μικρὸν, διὰ νὰ πάρωμεν ἤδη τὸν δρόμον. Καθ' ὅσον δὲν θὰ ὑπάρχη εἰς τὸ ἐξῆς ἐλπίς σωτηρίας, ἀφοῦ τὰ τρόφιμά μας ἐξηντλήθησαν καὶ δὲν εὐρίσκομεν ἀπὸ πουθενὰ βοήθειαν. «Ἐγὼ θὰ παραλάβω αὐτὸν ἀπὸ τὰ χέρια σου. Ἐὰν δὲν τὸν ἐπιστρέψω καὶ δὲν τὸν παρουσιάσω ἔμπροσθέν σου θὰ εἶμαι ἔνοχος ἐνώπιόν σου εἰς ὅλην μου τὴν ζωὴν. Ἐὰν δὲν καθυστερούσαμεν μὲ τὰς συζητήσεις αὐτάς, θὰ εἶχομεν ὑπάγει καὶ θὰ εἶχομεν ἐπιστρέψει δύο φορές». Ἡ ἀγάπη σου διὰ τὸν μικρὸν, λέγει, πρόκειται νὰ μᾶς καταστρέψῃ ὅλους. Κινδυνεύομεν λοιπὸν νὰ ἀποθάνωμεν ἀπὸ τὴν πείναν, ἐὰν δὲν θελήσης νὰ τὸν ἀφήσης καὶ νὰ φύγωμεν.

Βλέπε, λοιπὸν, ἀγαπητέ μου, ἐδῶ πῶς ἡ πίεσις τῆς πείνης ἐνίκησε τὴν φιλοστοργίαν τοῦ πατρός. Διότι, ὅταν εἶδεν, ὅτι δὲν εὐρίσκουν καμμίαν ἄλλην βοήθειαν, τὴν στιγμὴν ποῦ ἡ πείνα ἐδυνάμωνε, λέγει· «Ἐὰν ἔτσι ἔχη ἡ κατάστασις καὶ πρέπει νὰ γίνῃ ὅπωςδήποτε αὐτὸ καὶ δὲν ἠμπορεῖτε νὰ μεταβῆτε εἰς τὴν Αἴγυπτον χωρὶς νὰ πάρετε μαζί σας καὶ αὐτὸν, τότε νὰ πάρετε καὶ δῶρα διὰ τὸν ἄνθρωπον ἐκεῖνον. Ἀκόμη τὰ χρήματα, τὰ ὁποῖα εὐρήκατε εἰς τοὺς σάκκους σας, νὰ τὰ ἐπιστρέψετε καὶ νὰ πάρετε ἄλλα χρήματα διὰ τὴν καινούριαν ἀγοράν. «Καὶ πάρετε τὸν ἀδελφὸν σας καὶ σηκωθῆτε νὰ ὑπάγετε πρὸς τὸν ἄνθρωπον αὐτόν. Ὁ δὲ Θεός μου ἄς σᾶς δώσῃ χάριν ἐνώπιον αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἄς ἀποστείλῃ τὸν ἕνα ἀδελφὸν σας ποῦ ἔμεινεν ἐκεῖ καὶ τὸν Βενιαμίν. Ἄλλως τε ἔτσι καὶ ἔτσι ἔχω χάσει τὸν υἱόν μου». Πρόσεχε πῶς δείχνει τὴν μεγάλην ἀγάπην του ποῦ ἔτρεφε διὰ τὸν Ἰωσήφ. Διότι, διὰ νὰ μὴ νομίση κανεὶς, ὅτι διὰ τὸν Βενιαμίν ἢ

περὶ τοῦ Συμεὼν εἰρῆσθαι τό, «Ἐγὼ γὰρ καθὰ ἠτέκνωμαι, ἠτέκνωμαι», διὰ τοῦτο προλαβὼν φησιν· «Ὁ δὲ Θεὸς μου δῶ ὑμῖν χάριν, καὶ ἀποστείλαι τὸν ἀδελφὸν ὑμῶν τὸν ἕνα καὶ τὸν Βενιαμίν. Εἴ καὶ ὅτι, φησὶ, καὶ οὗτοι διασωθῶσιν, ἀλλ' «Ἐγὼ καθὰ ἠτέκνωμαι, ἠτέκνωμαι». Ἐννόνει πῶς ὅλως τῇ εὐνοίᾳ τῷ Ἰωσήφ ἦν προσκείμενος. Ὁρῶν γὰρ τοσοῦτων χορὸν παιδῶν αὐτοῦ περιεστῶτα, ἄτεκνον ἑαυτὸν εἶναι ἐνόμιζεν, ἐπειδὴ ἐκείνου ἀπεστερεῖτο.

10 «Λαβόντες δέ», φησὶν, «οἱ ἄνδρες τὰ δῶρα, καὶ τὸ ἀργύριον διπλοῦν, καὶ τὸν Βενιαμίν, κατέβησαν εἰς Αἴγυπτον, καὶ ἔστησαν ἐναντίον Ἰωσήφ. Εἶδε δὲ αὐτοὺς ὁ Ἰωσήφ, καὶ τὸν Βενιαμίν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ». Ὅπερ ἐπεθύμει, ἐθεάσατο τὸν αὐτῷ περιπόθητον. Εἶδεν εἰς ἔργον ἐξελθοῦσαν αὐτῷ τὴν σπουδὴν.

15 «Καὶ εἶπε», φησὶ, «τῷ ἐπὶ τῆς οἰκίας αὐτοῦ· εἰσήγαγε τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὴν οἰκίαν, καὶ σφάξον θύματα· μετ' ἐμοῦ γὰρ φάγονται οἱ ἄνθρωποι. Ἰδόντες δὲ ὅτι εἰσήχθησαν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Ἰωσήφ, εἶπαν· διὰ τὸ ἀργύριον τὸ ἀποστραφὲν ἐν τοῖς μαρσίπποις ἡμῶν τὴν ἀρχὴν ἡμεῖς εἰσαγόμεθα τοῦ συκοφαντῆσαι ἡμᾶς καὶ ἐπιθέσθαι ἡμῖν, τοῦ λαβεῖν ἡμᾶς εἰς παῖδας, ἡμᾶς τε καὶ τοὺς ὄνους ἡμῶν». Ὁ μὲν Ἰωσήφ τὴν περὶ αὐτοὺς φιλοφροσύνην ἐπιδεικνύμενος ἅπαντα διετάττετο· ἐκεῖνοι δὲ καὶ οὕτως ἐναγώνιοι γίνονται, ὑφορώμενοι τῇ τῶν ἀργυρίων ἕνεκα δίκας εἰσπραχθῶσιν, ὡς καὶ ἐν τούτῳ κακουργήσαντες. Καὶ διὰ τοῦτο προσελθόντες τὴν αἰτίαν τοῦ ἀγῶνος κατάδηλον ποιῶσιν τῷ ἐπὶ τῆς οἰκίας, καὶ διηγοῦνται, ὅπως τὰ ἀργύρια ἐν τοῖς μαρσίπποις εὔρον, καὶ φασιν, ὅτι «Διὰ τοῦτο διπλοῦν νῦν ἐκομίσαμεν μεθ' ἑαυτῶν τὸ ἀργύριον, ὡς καὶ τὰ πρόβατα ἀποδοῦναι, καὶ πρίασθαι βρώματα».

30

5. Ὅρα, πῶς αἱ συμφοραὶ κατελέαναν αὐτῶν τὸν

διὰ τὸν Συμεὼν εἶπε τό· «Ἄλλως τε ἔτσι καὶ ἔτσι ἔχω χάσει τὸν υἱὸν μου», διὰ τοῦτο ἐπρόλαβε καὶ εἶπεν· «Ὁ δὲ Θεὸς μου ἃς σᾶς δώση χάριν ἐνώπιον αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἃς ἀποστείλῃ τὸν ἕνα ἀδελφὸν σας ποῦ ἔμεινεν ἐκεῖ καὶ τὸν Βενιαμίν». Διότι, λέγει, καὶ ἂν ἀκόμη αὐτοὶ σωθοῦν, ὅμως «Ἐγὼ ἔτσι καὶ ἔτσι ἔχω χάσει τὸν υἱὸν μου». Σκέψου πῶς ὅλη ἡ ἀγάπη του ἦτο ἀφιερωμένη εἰς τὸν Ἰωσήφ. Διότι, ἂν καὶ ἔβλεπεν, ὅτι τὸν περιβάλλουν τόσον πολλὰ παιδιὰ, ὅμως ἐθεώρει τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἄτεκνον, ἐπειδὴ εἶχε χάσει ἐκεῖνον.

«Ἄφου οἱ ἀδελφοὶ ἐπῆραν», λέγει, «τὰ δῶρα καὶ τὰ χρήματα διπλᾶ καὶ τὸν Βενιαμίν, κατέβησαν εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ παρουσιάσθησαν εἰς τὸν Ἰωσήφ. Καὶ ὁ Ἰωσήφ εἶδεν αὐτοὺς καὶ τὸν ἀδελφὸν του τὸν Βενιαμίν». Αὐτὸ τὸ ὁποῖον ἐπεθύμει, ἔγινεν, εἶδε δηλαδὴ τὸν πολυπόθητον ἀδελφὸν του. Εἶδεν, ὅτι ἐπραγματοποιήθη αὐτὸ ποῦ ἐπεδίωκε. «Καὶ εἶπε», λέγει, εἰς τὸν διαχειριστὴν τοῦ οἴκου του· Ὁδήγησε τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὴν οἰκίαν μου καὶ σφάξε σφαχτά, διότι μαζί μου θὰ φάγουν οἱ ἄνθρωποι αὐτοί. Ὄταν εἶδον οἱ ἀδελφοί, ὅτι ὠδηγήθησαν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Ἰωσήφ, εἶπαν μεταξύ των. Ὁδηγούμεθα εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ ἕξ αἰτίας τῶν χρημάτων, τὰ ὁποῖα μᾶς ἐπεστράφησαν μέσα εἰς τοὺς σάκους μας κατὰ τὸ πρῶτον μας ταξίδι, διὰ νὰ μᾶς συκοφαντήσουν καὶ μᾶς τιμωρήσουν καὶ μᾶς πάρουν δούλους καὶ ἡμᾶς καὶ τοὺς ὄνους μας». Ὁ μὲν Ἰωσήφ ἐπιδεικνύων τὴν πρὸς αὐτοὺς ἀγάπην του, ἔδωσεν ὅλας τὰς διαταγὰς. Ἐκεῖνοι ὅμως καὶ ἔτσι κατέχονται ἀπὸ ἀγωνίαν, ἐπειδὴ σκέπτονται μήπως τιμωρηθοῦν διὰ τὰ χρήματα, ὡσάν νὰ διέπραξαν ἀπάτην καὶ εἰς τὸ σημεῖον αὐτό. Καὶ διὰ τοῦτο, ἄφου προσῆλθον ἀποκαλύπτουν εἰς τὸν διαχειριστὴν τῆς οἰκίας τὴν αἰτίαν τῆς ἀγωνίας, καὶ διηγοῦνται μέ ποῖον τρόπον εὗρηκαν τὰ χρήματα εἰς τοὺς σάκκους των καὶ λέγουν, ὅτι «Τώρα ἔχομεν φέρει διπλᾶ χρήματα μαζί μας, ὥστε καὶ τὰ προηγούμενα νὰ πληρώσωμεν καὶ τρόφιμα νὰ ἀγοράσωμεν.

5. Πρόσεχε πῶς αἱ συμφοραὶ κατεπράϊναν τὴν ψυχὴν

- λογισμόν, καὶ ἐποίησαν αὐτοὺς ἐπιεικεστέρους. «Εἶπε δὲ αὐτοῖς· ἴλεως ὑμῖν, μὴ φοβεῖσθε· ὁ Θεὸς ὑμῶν, καὶ ὁ Θεὸς τοῦ πατρὸς ὑμῶν ἔδωκεν ὑμῖν θησαυροὺς ἐν τοῖς μαρσίπποις ὑμῶν· τὸ γὰρ ἄργύριον ὑμῶν εὐδοκιμοῦν ἀπέχω». Μὴ δειλιᾶτε, φησί, μηδὲ τούτου ἔνεκεν ἀγωνιᾶτε. Οὐδεὶς ὑμῖν ταύτης ἔνεκεν τῆς αἰτίας ἔγκλημα περιάψει· καὶ γὰρ τὸ ἄργύριον πεπληρώμεθα· τοῦ δὲ Θεοῦ ἠγεῖσθε καὶ τοῦτο γεγενῆσθαι, καὶ θησαυροὺς ὑμῖν δεῖξαι ἐν τοῖς μαρσίπποις ὑμῶν.
- 10 Καὶ ταῦτα εἰρηκῶς ἐξήγαγε τὸν Συμεῶνα, καὶ ἤνεγκεν ὕδωρ νίψαι τοὺς πόδας αὐτῶν, καὶ χαρτάσματα ἔδωκε τοῖς ὄνοις αὐτῶν. Ὅρα πῶς ἡ εὐχὴ τοῦ πατρὸς πάντα αὐτοῖς κατευώδου· καὶ καθάπερ ἐκεῖνος αὐτοῖς ἐπηύξατο εἰπὼν, «Ὁ Θεὸς τοῦ πατρὸς μου χάριν ὑμῖν δῶ», οὕτως ἅπαντα ἐγένετο· καὶ πᾶσαν φιλοφροσύνην περὶ αὐτοὺς ἐπεδείκνυτο καὶ πρὸ τῆς παρουσίας τοῦ Ἰωσήφ ὁ τὴν οἰκίαν πεπιστευμένος. Ἡτοιμάσαν δὲ τὰ δῶρα Ἰωσήφ. «Καὶ εἰσελθόντι αὐτῶ προσήνεγκαν, καὶ προσεκύνησαν αὐτῶ ἐπὶ τὴν γῆν».
- 20 Καὶ πάλιν πυνθάνεται αὐτῶν· εἰ ὑγιαίνει ὁ πατήρ ὑμῶν, ὁ πρεσβύτης, ὃν εἶπατε, ἔτι ζῆ; Οἱ δὲ εἶπον· ὑγιαίνει ὁ παῖς σου ὁ πατήρ ἡμῶν. Καὶ εἶπεν· εὐλογητὸς ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος τῷ Θεῷ. Καὶ κύψαντες προσεκύνησαν. Εἶδε δὲ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ τὸν ὁμομήτριον, καὶ εἶπεν· οὗτος ὁ ἀδελφὸς ὑμῶν ὁ νεώτερος, ὃν εἶπατε πρὸς με ἀγαγεῖν; Καὶ εἶπεν· ὁ Θεὸς ἐλεήσαι σε, τέκνον».

Σκόπει πόσῃν καρτερίαν ἐπιδείκνυται, καὶ ἔτι ἄγνοιαν προσποιεῖται, ἵνα διὰ τῶν ἐξῆς γενομένων δοκιμὴν αὐτῶν τῆς γνώμης λαβεῖν δυνηθῆ, ὅπως πρὸς τὸν Βενιαμὴν διάκεινται. Καὶ ἐπειδὴ ὑπὸ τῆς φύσεως αὐτῆς ἐνικᾶτο, «Συνεστρέφετο αὐτοῦ», φησί, «τὰ σπλάγχνα, καὶ ἐζήτει κλαῦσαι. Εἰσελθὼν δὲ εἰς τὸ ταμιεῖον, ἔκλαυσεν ἐκεῖ. Καὶ νιψάμενος τὸ πρόσωπον

35 ἐξῆλθε»· καὶ λοιπὸν τὴν παρ' ἑαυτοῦ ἐπιδείκνυται φιλοφροσύνην, καὶ φησί· «Παράθετε ἄρτους. Καὶ παρέ-

των καὶ ἔκαμαν αὐτοὺς περισσότερον ἐπιεικείς. «Εἶπε δὲ πρὸς αὐτοὺς· Μὴ φοβεῖσθε· ὁ Θεὸς σὰς ἔδειξε τὴν εὐσπλαγνίαν του. Ὁ Θεὸς σας καὶ ὁ Θεὸς τοῦ πατρός σας σὰς ἔδωσε τοὺς θησαυροὺς αὐτοὺς εἰς τοὺς σάκκους σας. Τὸ ἀργύριόν σας ἦλθεν εἰς ἐμέ». Μὴ φοβεῖσθε, λέγει, οὔτε νὰ ἀγωνιᾶτε δι' αὐτό. Κανεῖς δὲν θὰ σὰς κατηγορήσῃ δι' αὐτὸν τὸν λόγον, διότι ἐλάβομεν τὰ χρήματα. Νὰ ἀποδώσετε δὲ τὸ γεγονὸς αὐτὸ εἰς τὸν Θεὸν τὸ ὅτι σὰς ἔδειξε καὶ χρήματα ἀκόμη εἰς τοὺς σάκκους σας. Καὶ ἀφοῦ εἶπεν αὐτά, ἔβγαλεν ἀπὸ τὴν φυλακὴν τὸν Συμεὼν καὶ διέταξε καὶ ἔφεραν εἰς αὐτοὺς νερό, διὰ νὰ πλύνουν τὰ πόδια των καὶ ἔδωσε τροφὰς διὰ τοὺς ὄνους των. Πρόσεχε πῶς ἡ εὐχή τοῦ πατρός των τοὺς κατευώδωνε καὶ ὅπως ἐκεῖνος τοὺς ἠύχθη, ὅταν εἶπεν, «Ὁ Θεὸς τοῦ πατρός μου ἃς σὰς δώσῃ χάριν», ἔτσι καὶ ἐγίναν ὅλα. Καὶ ἐξεδήλωνε πρὸς αὐτοὺς ὁ διαχειριστὴς τῆς οἰκίας τὸσον ἐνδιαφέρον, προτοῦ νὰ ἔλθῃ ἀκόμη ὁ Ἰωσήφ. Ἡτοίμασαν δὲ τὰ δῶρα διὰ τὸν Ἰωσήφ. «Καὶ ὅταν ἦλθε μέσα τὰ προσέφεραν εἰς αὐτὸν καὶ τὸν προσεκύνησαν ἕως ἐδάφους. Εἶδε δὲ ὁ Ἰωσήφ τὸν ἀδελφὸν του τὸν ὁμομήτριον καὶ εἶπεν. Αὐτός εἶναι ὁ μικρότερος ἀδελφός σας, τὸν ὁποῖον εἶπατε, ὅτι θὰ φέρετε πρὸς ἐμέ; Καὶ εἶπε πρὸς αὐτὸν· ὁ Θεὸς νὰ σέ ἐλεήσῃ τέκνον μου».

Πρόσεχε πόσῃ ὑπομονῇ ἐπιδεικνύει καὶ ἀκόμη προσποιεῖται ἄγνοιαν, ὥστε μὲ αὐτὰ ποῦ θὰ ἐπακολουθήσουν, νὰ ἡμπορέσῃ νὰ δοκιμάσῃ τὴν ψυχὴν των καὶ νὰ ἀντιληφθῇ πῶς διάκεινται ἀπέναντι εἰς τὸν Βενιαμίν. Καὶ ἐπειδὴ τὸν ἐνίκησεν ἡ φυσικὴ ἀγάπη πρὸς τὸν ἀδελφόν, «Ἐταράχθη», λέγει, «ὁ Ἰωσήφ καὶ ἐζήτηε νὰ εὖρη μέρος νὰ κλαύσῃ. Ἀφοῦ εἰσῆλθεν εἰς τὸ ἰδιαίτερον δωμάτιόν του ἔκλαυσεν ἐκεῖ. Καὶ μετὰ ἀπὸ ὀλίγον, ἀφοῦ ἐνιψε τὸ πρόσωπόν του, ἐπανῆλθεν». Εἰς τὸ ἐξῆς ἀποδεικνύει τὴν ἀγάπην του καὶ λέγει· «Ἐτοιμάσατε φαγητόν. Καὶ ἠτοίμασαν δι' αὐτὸν ἰδιαιτέρως, ὡσὰν βασιλέα καὶ ἄρχοντα τῆς Αἰγύπτου. Ἐπίσης χωριστὰ διὰ τοὺς ἀδελφούς του καὶ χωριστὰ διὰ τοὺς Αἰγυπτίους, οἱ ὁποῖοι ἔτρωγον μαζί του, διότι δὲν

θηκαν αὐτῷ μόνῳ· ἄτε δὴ ὡς βασιλεῖ καὶ ἄρχοντι πά-
 σης Αἰγύπτου· Κακείνοις καθ' ἑαυτούς, καὶ τοῖς Αἰ-
 γυπτίοις τοῖς συνδειπνοῦσι μετ' αὐτοῦ καθ' ἑαυτούς.
 Οὐδὲ γὰρ ἐδύναντο οἱ Αἰγύπτιοι συνεσθίειν μετὰ τῶν
 5 Ἑβραίων· βδέλυγμα γάρ ἐστι τοῖς Αἰγυπτίοις. Ἐκά-
 θισε δὲ ἐναντίον αὐτοῦ ὁ πρῶτος κατὰ τὰ πρεσβεῖα
 αὐτοῦ, καὶ ὁ νεώτερος κατὰ τὴν νεότητα αὐτοῦ».
 Τοῦτο ἐκείνους εἰς ἔκπληξιν ἤγε, καὶ ἐν ἀπορίᾳ κα-
 θίσταντο, πόθεν αὐτῷ ἡ γνῶσις ἐγένετο τῆς διαφο-
 10 ρᾶς τῶν ἡλικιῶν. Καὶ πᾶσι δούς μερίδας, τῷ Βενια-
 μὴν πενταπλάσιον δίδωσι. Καὶ οὐδεὶς οὕτως αἰσθάνον-
 ται τῶν γινομένων, ἀλλ' ἐνόμισαν ἀπλῶς συντυχίᾳ τι-
 νὶ γίνεσθαι ταῦτα παρ' αὐτοῦ, ὡς ἄτε δὴ πρὸς νέον.
 Καὶ τέλος λαβούσης τῆς ἐστιάσεως, «Καλέσας»,
 15 φησὶν, «ὁ Ἰωσήφ τὸν ἐπὶ τῆς οἰκίας αὐτοῦ, ἐνετεί-
 λατο αὐτῷ, λέγων· πλησον τοὺς μαρσίππους τῶν ἀν-
 θρώπων βρωμάτων, ὅσα ἂν δύνανται ἄραι, καὶ τὸ ἀρ-
 γύριον ὡσαύτως ἐκάστου εἰς τὸν μάρσιππον αὐτοῦ,
 καὶ τὸ κόνδυ τὸ ἀργυροῦν ἔμβαλε εἰς τὸν μάρσιππον
 20 τοῦ νεωτέρου». Ὅρα πάλιν οἴαν μηχανὴν ἐξευρίσκει,
 ὥστε δοκιμὴν ἀκριβεστάτην λαβεῖν τῆς τῶν ἀδελφῶν
 γνώμης, ἣν περὶ τὸν Βενιαμὴν ἐπεδείκνυντο. Καὶ
 τούτων γενομένων, ἀπέλυσεν αὐτούς. Καὶ ἐπειδὴ ἤ-
 ψαντο τῆς ὁδοῦ, «Εἶπε», φησί, «τῷ ἐπὶ τῆς οἰκίας
 25 αὐτοῦ· ἀναστὰς ἐπιδίωξον ὀπίσω αὐτῶν, καὶ ἔρεῖς·
 τί ὅτι ἀνταπεδώκατε πονηρὰ ἀντὶ καλῶν; Ἴνα τί ἐ-
 κλέπατέ μου τὸ κόνδυ τὸ ἀργυροῦν; Οὐ τοῦτό ἐστιν,
 ἐν ᾧ πίνει ὁ κύριός μου; Αὐτὸς δὲ οἴωνίζεται ἐν αὐ-
 τῷ. Πονηρὰ συντετέλεσται, ἃ πεποιήκατε». Εὐρῶν δὲ
 30 αὐτούς, φησὶν, εἶπεν αὐτοῖς· τί τοῖς ἐναντίοις τὸν εὐ-
 εργέτην ἠμείψασθε; διὰ τί τὴν οἰκείαν πονηρίαν καὶ
 μέχρι τοῦ τοσαύτην περὶ ὑμᾶς τὴν φιλοφροσύνην ἐ-
 πιδειξαμένου ἐξετείνατε; διὰ τί οὐκ ἠδέσθητε τοῦ ἀν-
 δρὸς τὴν περὶ ὑμᾶς μεγαλοψυχίαν; Τίς ἢ τοσαύτη κα-
 35 κουργία; τίς ἢ ματία, ἣν ἐμάνητε; Οὐκ ἴστε ὅτι τοῦ-

ἐπέτρεπετο νὰ συντρώγουν οἱ Αἰγύπτιοι μὲ τοὺς Ἑβραίους, διότι αὐτὸ εἶναι πολὺ μισητὸν εἰς τοὺς Αἰγυπτίους. Ἐκάθισαν δὲ οἱ ἀδελφοὶ ἐνώπιον τοῦ Ἰωσήφ, ὥστε ὁ πρωτότοκος νὰ εἶναι εἰς θέσιν ἀνάλογον τῆς ἡλικίας του καὶ ὁ νεώτερος εἰς θέσιν ἀνάλογον τῆς ἰδικῆς του ἡλικίας». Τὸ γεγονός αὐτὸ ἐξέπληξεν ἐκείνους καὶ τοὺς ἔκανε νὰ ἀποροῦν, ἀπὸ ποῦ αὐτὸς ἐγνώριζε τὴν διαφορὰν τῆς ἡλικίας τοῦ καθενός. Καὶ εἰς ὅλους ἔδωσε φαγητὸν κανονικόν, ἐνῶ τὸ φαγητὸν τοῦ Βενιαμὶν ἦτο πενταπλάσιον τῶν ἄλλων. Ἀλλὰ οὔτε καὶ ἔτσι ἀντιλαμβάνονται τὴν σημασίαν τῶν γεγονότων, ἀλλὰ ἐνόμισαν, ὅτι ἦτο μία ἀπλῆ σύμπτωσης, ὅσα ἔγιναν δι' αὐτόν, καὶ μία ἰδιαιτέρα περιποίησις ὡσὰν μικρότερος ποῦ ἦτο.

Καὶ ὅταν ἐτελείωσε τὸ γεῦμα, «Ἄφου ἔκάλεσε», λέγει, «ὁ Ἰωσήφ τὸν διαχειριστὴν τῆς οἰκίας του, διέταξεν αὐτόν καὶ εἶπε· Γέμισε τοὺς σάκκους τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν μὲ τροφίμα, ὅσα εἶναι δυνατὸν νὰ χωρέσουν καὶ τὰ χρήματα τοῦ καθενός ἐξ αὐτῶν νὰ τὰ βάλῃς εἰς τὸν σάκκον του, τὸ δὲ ἀργυροῦν ποτήριόν μου νὰ τὸ βάλῃς εἰς τὸν σάκκον τοῦ νεωτέρου». Κοίταξε, ποῖον τέχνασμα ἐφευρίσκει πάλιν, ὥστε νὰ δοκιμάσῃ μὲ ἀκρίβειαν τὴν πρὸς τὸν Βενιαμὶν διάθεσιν τῶν ἀδελφῶν. «Καὶ ἀφου ἔγιναν αὐτὰ τοὺς ἄφησε νὰ φύγουν. Καὶ μόλις ἐξεκίνησαν «Εἶπε», λέγει, «ὁ Ἰωσήφ εἰς τὸν διαχειριστὴν τῆς οἰκίας του. Σήκω καὶ τρέξε γρήγορα πρὸς αὐτοὺς καὶ ὅταν τοὺς φθάσῃς θὰ τοὺς εἰπῆς· Διατί ἀνταπεδῶσατε κακὰ ἀντὶ καλῶν; Διατί μοῦ ἐκλέψατε τὸ ἀργυροῦν ποτήριον; Δὲν εἶναι αὐτὸ τὸ ποτήριον μὲ τὸ ὁποῖον πίνει ὁ κύριός μου; Αὐτὸς προμαντεύει τὰ μέλλοντα διὰ τοῦ ποτηρίου αὐτοῦ. Κακῶς ἐκάματε, ὅσα ἐκάματε». Καὶ ὅταν τοὺς ἔφθασεν ὁ διαχειριστὴς εἶπε, λέγει, εἰς αὐτούς. Διατί ἀντεμείψατε τὸν εὐεργέτην σας μὲ τὸ κακόν; Διατί ἐπεκτείνατε τὴν πονηρίαν σας καὶ μέχρις αὐτοῦ ποῦ μὲ τόσῃν ἀγάπῃν σᾶς περιέβαλε; Διατί δὲν ἐντραπήκατε τὴν μεγαλοψυχίαν, τὴν ὁποῖαν σᾶς ἐπέδειξεν αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος; Τί κακία εἶναι αὕτη ποῦ σᾶς κατέχει; Τί μανία σᾶς ἔχει κυριεύσει; Δὲν

τό ἐστι τὸ σκεῦος, ἐν ᾧ ὁ κύριός μου οἰωνίζεται; Πονηρὰ ὑμῶν ἢ πρᾶξις, ὀλεθρία ἢ γνώμη, ἀσύγγνωστος ἢ ἐπιχείρησις, μεγάλη ἢ τόλμα, πᾶσαν πονηρίαν ὑπερακοντίζουσα.

5 «Οἱ δὲ εἶπαν αὐτῷ· ἵνα τί λαλεῖ ὁ κύριος κατὰ τὰ ῥήματα ταῦτα;». Τίνος ἔνεκεν, φησὶν, ἐπιφέρεις ἡμῖν ἔγκλημα, οὗ πάντῃ ἐσμὲν ἀνεύθυνοι; «Μὴ γένοιτο τοῖς παισὶ σου ποιῆσαι κατὰ τὸ ῥῆμα τοῦτο»· μὴ ἡμῖν ποτε τοῦτο γένοιτο διαπράξασθαι. Οἱ γὰρ τὸ ἀργύριον διπλοῦν ἀπενεγκάμενοι, πῶς ἂν ὑφειλόμεθα ἀργύριον, ἢ χρυσίον; Εἰ δὲ τοῦτο νομίζεις, «Παρ' ᾧ ἂν εὗρεθῆ τὸ σκεῦος, ὅπερ ἐπιζητεῖς, αὐτὸς μὲν ἀποθνησκέτω, ὡς τοσοῦτον δράσας τολμηρόν· ἡμεῖς δὲ δοῦλοι ἐσόμεθα». Ἡ γὰρ ἀπὸ τοῦ συνειδότος παρηρησία παρεσκεύαζεν αὐτοὺς μετὰ τοῦ θαρρεῖν ταῦτα διαλέγεσθαι. «Ὁ δέ», φησὶν, «εἶπε· καὶ νῦν, ὡς λέγετε, οὕτως ἔσται. Παρ' ᾧ ἂν εὗρεθῆ τὸ κόνδυ, οὗτος ἔσται μου παῖς ὁ μόνος· ὑμεῖς ἀπολυθήσεσθε». Καὶ ταῦτα εἰπόντες ἐπέτρεπον αὐτῷ τὴν ἔρευναν ποιῆσθαι. Καὶ ἠρεύνα ἀπὸ τοῦ πρεσβυτέρου ἀρξάμενος, ἕως ἤλθεν εἰς τὸν Βενιαμίν. Καὶ τὸν ἐκείνου μάρσιπον ἀνοίξας εὗρίσκει τὸ κόνδυ. Τοῦτο ἐσκότωσεν αὐτῶν τὸν λογισμόν. «Καὶ διέρρηξαν», φησί, «τὰ ἱμάτια αὐτῶν, καὶ ἐπέθηκαν πάλιν τοὺς μαρσίππους αὐτῶν, καὶ ἐπέστρεψαν εἰς τὴν πόλιν».

Καὶ εἰσελθὼν Ἰούδας καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ πρὸς τὸν Ἰωσήφ, ἔπεσον ἐναντίον αὐτοῦ ἐπὶ τὴν γῆν. Ὁρα ποσάκις τὴν προσκύνησιν ποιοῦνται. «Εἶπε δὲ αὐτοῖς Ἰωσήφ· τί τοῦτο πεποιθήκατε; «Οὐκ οἶδατε ὅτι οἰωνισμῷ οἰωνίζομαι ἐν αὐτῷ; Εἶπε δέ», φησὶν, «Ἰούδας· τί ἀντεροῦμεν, ἢ τί λαλήσομεν τῷ κυρίῳ, ἢ τί δικαιωθῶμεν; Ὁ δὲ Θεὸς εὗρε τὴν ἀδικίαν τῶν παιδων σου». Πάλιν ἑαυτοὺς ἀναμιμνήσκουσι τῶν ἤδη εἰς αὐτὸν ὑπ' αὐτῶν γεγενημένων. «Ἰδού ἐσμὲν οἱ κέται τῷ κυρίῳ ἡμῶν καὶ ἡμεῖς, παρ' ᾧ εὗρέθη τὸ κόνδυ». Τέως πολλὴν ἐπιδείκνυνται τὴν εὐγνωμοσύ-

γνωρίζετε, ὅτι αὐτὸ εἶναι τὸ ποτήριον, μὲ τὸ ὁποῖον ὁ κύριός μου προμαντεύει τὰ μέλλοντα; Ἡ πράξις σας εἶναι πονηρά, ἢ σκέψις σας καταστρεπτική, ἢ ἐπιχειρήσις ἀσυγχώρητος, μεγάλο τὸ τόλμημα πού ὑπερβαίνει κάθε κακίαν.

«Καὶ ἐκεῖνοι ἀπήντησαν εἰς αὐτόν. Διατί ὁ κύριος ὁμιλεῖ μὲ τὰ λόγια αὐτά;». Διὰ ποῖον λόγον, λέγουν, μᾶς ἀποδίδεις κατηγορίαν διὰ τὴν ὁποίαν δὲν εἴμεθα καθόλου ὑπεύθυνοι; «Μὴ γένοιτο οἱ δοῦλοι σου νὰ κάνουν τέτοιο πρᾶγμα». Εἴθε νὰ μὴ γίνῃ ποτέ νὰ κάνωμεν αὐτό. Διότι ἡμεῖς, οἱ ὁποῖοι ἐφέραμεν διπλᾶ χρήματα, πῶς θὰ ἐκλέπταμεν τὸ ἀργύριον ἢ τὸν χρυσόν; Ἐὰν ὅμως ἔχῃς αὐτὴν τὴν γνώμην, «Εἰς ὅποιον θὰ εὐρεθῇ τὸ σκεῦος, τὸ ὁποῖον ζητεῖς, αὐτός μὲν ἄς θανατωθῇ, διότι ἔκαμεν αὐτὴν τὴν παράτολμον ἐνέργειαν, οἱ δὲ ὑπόλοιποι θὰ γίνωμεν δοῦλοι. Ἡ συνείδησις δηλαδή, ὅτι εἶναι ἀθῶοι, τοὺς ἔκαμε νὰ συζητοῦν μὲ θάρρος αὐτά. «Καὶ αὐτός», λέγει, «ἀπήντησε· Καὶ τώρα ἄς γίνῃ, ὅπως σεῖς λέγετε. Εἰς αὐτόν πού θὰ εὐρεθῇ τὸ ποτήριον, αὐτός θὰ εἶναι δοῦλός μου, ἐνῶ σεῖς οἱ ἄλλοι θὰ εἰσθε ἐλεύθεροι». Καὶ ἀφοῦ εἶπαν αὐτά ἐπέτρεψαν εἰς αὐτόν νὰ ἐρευνήσῃ. Καὶ ἐρευνοῦσε κάμνων ἀρχὴν ἀπὸ τὸν μεγαλύτερον, ἕως ὅτου ἔφθασεν εἰς τὸν Βενιαμίν. Καὶ ὅταν ἤνοιξε τὸν σάκκον ἐκείνου εὐρῆκε τὸ ποτήριον. Αὐτὸ τὸ πρᾶγμα ἐθόλωσε τὰ λογικά των. «Καὶ οἱ ἀδελφοί», λέγει, «ἔσχισαν τὰ ἱμάτιά των καὶ ἐφόρτωσαν πάλιν τοὺς σάκκους των καὶ ἐπέστρεψαν εἰς τὴν πόλιν».

Καὶ ὁ Ἰούδας καὶ οἱ ἀδελφοί του ἀφοῦ εἰσῆλθον εἰς τὸν οἶκον τοῦ Ἰωσήφ ἔπεσαν κάτω ἔμπροσθέν του. Κοίταξε πόσας φορές προσκυνοῦν αὐτόν. «Εἶπε δὲ ὁ Ἰωσήφ εἰς αὐτούς: Διατί ἐκάματε αὐτὸ τὸ πρᾶγμα; Δὲν γνωρίζετε, ὅτι μὲ αὐτὸ προμαντεύω τὰ μέλλοντα; Καὶ ὁ Ἰούδας ἀπήντησε. Ποίαν ἀντίρρησιν ἠμποροῦμεν νὰ φέρωμεν, τί νὰ εἰποῦμεν καὶ πῶς νὰ δικαιολογηθοῦμεν; Ὁ Θεός εὐρῆκε κάποιαν ἄλλην ἀμαρτίαν τῶν δούλων σου». Πάλιν ἐνθυμοῦνται τὰ ὅσα ἔκαμαν εἰς βάρος αὐτοῦ κατὰ τὸ παρελθόν. Ἴδου εἴμεθα δοῦλοι εἰς τὸν κύριόν μας καὶ ἡμεῖς καὶ αὐτός εἰς τὸν ὁποῖον εὐρέθη τὸ ποτήριον». Τώρα πλέον ἐπι-

νην, καὶ ἑαυτοὺς ἅμα τῷ ἀδελφῷ τῇ δουλείᾳ ὑποτάττουσιν. «Ἐἶπε δέ», φησὶν, «Ἰωσήφ· μή μοι γένοιτο ποιῆσαι τοῦτο. Ὁ ἄνθρωπος παρ' ᾧ εὐρέθη τὸ κόνδυ, αὐτὸς ἔσται μου παῖς· ὑμεῖς ἀνάβητε μετὰ σω-
5 τηρίας πρὸς τὸν πατέρα ὑμῶν».

6. Ὅρα πῶς, ὅπερ ἔδεδοίκει ὁ πατήρ, τοῦτο αὐτοῖς συμβέβηκε· καὶ θόρυβον ὑπομένουσι καὶ ταραχήν, οὐκ εἰδότες ὅ,τι πράξωσιν. «Ἐγγίσας δέ», φησὶν, «Ἰούδας εἶπεν». (Ἐπειδὴ γὰρ καὶ αὐτὸς ἦν ὁ
10 παρὰ τοῦ πατρὸς αὐτὸν δεξιόμενος καὶ εἰπών· «Ἐὰν μὴ ἀγάγω αὐτὸν πρὸς σέ, ἔσομαι ἡμαρτηκῶς ἐναντίον σου πᾶσας τὰς ἡμέρας»· διὰ τοῦτο πλησίον γεγυνῶς διηγεῖται ἅπαντα μετὰ ἀκριβείας αὐτῷ, ἵνα εἰς συμπάθειαν αὐτὸν ἐφελκυσάμενος παρασκευάσῃ ἀφεῖ-
15 ναι τὸν παῖδα). Ἐγγίσας γὰρ αὐτῷ Ἰούδας εἶπε· δέομαι, κύριε, λαλησάτω ὁ παῖς σου». Σκόπει πῶς δι' ὄλου ὡς δεσπότη δοῦλος διαλέγεται· καὶ μνημόνευέ μοι τῶν ὄνειράτων τῶν δραγμάτων, ἐξ ὧν καὶ μείζονα τὸν κατ' αὐτοῦ φθόνον ἠκόνησαν, καὶ ἐκπλήττου
20 τὴν εὐμήχανον τοῦ Θεοῦ σοφίαν, ὅπως τοσοῦτων κωλυμάτων ἐν μέσῳ γενομένων εἰς ἔργον ἅπαντα ἐξήει. «Λαλησάτω», φησὶν, «ὁ παῖς ἐναντίον σου, καὶ μὴ θυμωθῆς τῷ παιδί σου, κύριε. Σὺ ἠρώτησας τοὺς παῖδάς σου, λέγων· εἰ ἔχετε πατέρα, ἢ ἀδελφόν; καὶ εἵ-
25 παμεν τῷ κυρίῳ· ἔστιν ἡμῖν πατήρ πρεσβύτερος καὶ παιδίον γήρως νεώτερον αὐτῷ, καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ἀπέθανεν».

Ἐννόει μοι ἐνταῦθα, τίς ἦν ταῦτα ἀκούων ὁ Ἰωσήφ. Αὐτὸς δὲ μόνος ὑπολέλειπται τῇ μητρὶ αὐτοῦ·
30 ὁ δὲ πατήρ αὐτὸν ἠγάπησε». Τίνος ἔνεκεν καὶ ἐνταῦθα ψεύδεται οὕτω λέγων, ὅτι ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ἀπέθανε, καίτοι τοῖς ἐμπόροις αὐτὸν ἀπέδοντο; Ἄλλ' ἐπειδὴ οὕτω τὸν πατέρα διέθηκαν, ὡς ἀναιρεθέντος αὐτοῦ

δεικνύουν μεγάλην εὐγνωμοσύνην καὶ κάμνουν δούλους καὶ τοὺς ἑαυτοὺς των μαζί με τὸν ἀδελφόν των. «Εἶπε δὲ ὁ Ἰωσήφ», λέγει· «Δὲν εἶναι δυνατόν νά κάμω αὐτό τὸ πρᾶγμα. Ὁ ἄνθρωπος, εἰς τὸν ὁποῖον εὐρέθη τὸ ποτήριον, αὐτός θὰ γίνῃ δοῦλος μου. Σεῖς οἱ ἄλλοι πηγαίνετε ἐλεύθεροι πρὸς τὸν πατέρα σας».

6. Πρόσεχε πῶς αὐτὸ πού ἐφοβεῖτο ὁ πατήρ των, αὐτὸ συμβαίνει εἰς αὐτοὺς. Καὶ καταλαμβάνονται ἀπὸ αὐγχυσιν καὶ ταραχὴν χωρὶς νά γνωρίζουν τί νά κάμουν. «Καὶ ὁ Ἰούδας», λέγει, «ἀφοῦ ἐπλησίασεν αὐτὸν εἶπεν». (Ἐπειδὴ αὐτός ἦτο ἐκεῖνος πού τὸν παρέλαβε ἀπὸ τὸν πατέρα του καὶ τοῦ εἶπεν· «Ἐὰν δὲν σοῦ τὸν ἐπιστρέψω, θὰ εἶμαι ἀπέναντί σου ἔνοχος εἰς ὄλην μου τὴν ζωὴν». Διὰ τοῦτο ἀφοῦ ἐπλησίασε τὸν Ἰωσήφ διηγεῖται εἰς αὐτόν τὰ πάντα με ἀκρίθειαν, ὥστε νά τοῦ προκαλέσῃ τὴν συμπάθειαν καὶ νά τὸν κάνη νά ἀφήσῃ ἐλεύθερον τὸν μικρὸν ἀδελφόν). «Ἀφοῦ λοιπὸν ἐπλησίασεν ὁ Ἰούδας, εἶπε· Σὲ παρακαλῶ, κύριε, νά ἐπιτρέψῃς νά ὁμιλήσῃ ὁ δοῦλος σου». Πρόσεχε ὅτι ὁμιλεῖ καθ' ὀλοκληρίαν ὡς δοῦλος πρὸς κύριον. Καὶ ἐνθυμήσου, παρακαλῶ, τὰ ὄνειρα με τὰ δεμάτια, τὰ ὁποῖα ἠϋξήσαν περισσότερον τὸν φθόνον των καὶ θαύμαζε τὴν ἐφευρετικὴν σοφίαν τοῦ Θεοῦ, πῶς δηλαδή, ἂν καὶ παρενεβλήθησαν ἐν τῷ μεταξὺ τόσα πολλὰ ἐμπόδια, ὅμως ἐπραγματοποίησε τὰ πάντα. «Ἦς ἐπιτραπῆ», λέγει, «εἰς τὸν δοῦλόν σου νά ὁμιλήσῃ ἐνώπιόν σου καὶ νά μὴ θυμώσῃς, κύριε, μαζί του. Σὺ ἠρώτησες τοὺς δούλους σου. Ἔχετε πατέρα ἢ ἀδελφόν; Καὶ ἡμεῖς ἀπηντήσαμεν εἰς τὸν κύριόν μας. Ἔχομεν πατέρα πολὺ γέροντα καὶ αὐτός ἔχει μικρὸν υἱὸν καρπὸν τῶν γηρατειῶν του, ὁ δὲ ἀδελφός του ἀπέθανε».

Σκέψου, παρακαλῶ, ἐδῶ πῶς ἠσθάνετο ὁ Ἰωσήφ, ὅταν ἤκουεν αὐτά. «Αὐτός ἔμεινε μόνος εἰς τὴν μητέρα πού τὸν ἐγέννησε καὶ ὁ πατήρ του τὸν ἀγαπᾷ ἰδιαιτέρως». Διατί ψεύδεται καὶ ἐδῶ με τὸ νά λέγῃ, ὅτι ὁ ἀδελφός του ἀπέθανεν, ἂν καὶ τὸν ἐπώλησαν εἰς τοὺς ἐμπόρους». Ἄλλ' ἐπειδὴ αὐτὴν τὴν εἶδησιν εἶχον δώσει εἰς τὸν πατέρα

καὶ ὑπὸ θηρίων βρωθέντος· ἄλλως δὲ καὶ ἐνόμισαν οὐ
 φέροντα τὴν δουλείαν τὴν παρὰ τοῖς βαρβάροις ἤδη
 τεθνηκέναι· διὰ τοῦτο φησι· «Καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ
 ἀπέθανεν». «Εἶπας δὲ τοῖς παισὶ σου· καταγάγετε αὐ-
 5 τὸν πρὸς με, καὶ ἐπιμελοῦμαι αὐτοῦ. Καὶ εἶπας· εἰ
 μὴ καταβῆ ὁ ἀδελφὸς ὑμῶν μεθ' ὑμῶν, οὐ προσθήσε-
 σθε ἰδεῖν τὸ πρόσωπόν μου. Ἐγένετο δὲ ἡνίκα ἀνέ-
 βημεν πρὸς τὸν παῖδά σου, πατέρα δὲ ἡμῶν, ἀπηγγεί-
 λαμεν αὐτῷ τὰ ρήματα τοῦ κυρίου. Εἶπε δὲ ὁ πατήρ
 10 ἡμῶν ἡμῖν· βαδίσατε πάλιν, ἀγοράσατε ἡμῖν μικρὰ
 βρώματα. Ἡμεῖς δὲ εἶπαμεν αὐτῷ· οὐ δυνησόμεθα
 καταβῆναι, εἰ μὴ ὁ ἀδελφὸς ἡμῶν καταβῆ μεθ' ἡ-
 μῶν. Εἶπε δὲ ὁ παῖς σου ὁ πατήρ ἡμῶν· ὑμεῖς γινώ-
 σκετε, ὅτι δύο ἔτεκέ μοι ἡ γυνή, καὶ ἐξῆλθεν ὁ εἰς
 15 ἅπ' ἐμοῦ, καὶ εἶπατε ὅτι θηριόβρωτος γέγονε».

Σκόπει πῶς διὰ τῆς ἀπολογίας τοῦ Ἰούδα πάντα
 μετὰ ἀκριβείας μανθάνει ὁ Ἰωσήφ τὰ μετὰ τὴν αὐ-
 τοῦ πράσιν ἐν τῇ οἰκίᾳ γεγονότα, καὶ ὅπως τὸν πα-
 τέρα διέθηκαν, καὶ τίνα περὶ αὐτοῦ εἰρήκασιν. «Νῦν
 20 οὖν, εἰ καὶ τοῦτον λάβητε, καὶ συμβῆ αὐτῷ μαλακία
 ἐν τῇ ὁδῷ, κατάξετέ μου τὸ γῆρας μετὰ λύπης εἰς ἅ-
 δου». Οὕτω τοίνυν τοῦ πατρὸς ἡμῶν διακειμένου πρὸς
 τὸ παιδάριον, πῶς δυνησόμεθα ἰδεῖν αὐτοῦ τὸ πρόσω-
 πον, τοῦ παιδαρίου μὴ ὄντος μεθ' ἡμῶν; «Ἐκκρέμα-
 25 ται γὰρ αὐτοῦ ἡ ψυχὴ ἐκ τῆς τούτου ψυχῆς. Καὶ κα-
 τάξουσιν οἱ παῖδες σου τὸ γῆρας τοῦ παιδός σου πα-
 τρὸς ἡμῶν μετὰ λύπης εἰς ἅδου. Ὁ γὰρ παῖς σου ἐκ-
 δέδεκται τὸ παιδάριον παρὰ τοῦ πατρὸς, λέγων· εἰ μὴ
 ἀγάγω αὐτὸ πρὸς σέ, ἡμαρτηκῶς ἔσομαι ἐναντίον
 30 σου πάσας τὰς ἡμέρας». Ταύτας τὰς ὑποσχέσεις ἐ-
 ποιησάμεν πρὸς τὸν πατέρα ὑπὲρ τοῦ καὶ τὸν παῖδα
 δυνηθῆναι ἀγαγεῖν, καὶ πληρῶσαι τὰ σοι δόξαντα, καὶ

των, ὅτι δηλαδή ἐφονεύθη καὶ ἐφαγώθη ἀπὸ θηρία. " Ἀλλως τε ἐπίστευον, ὅτι ἤδη εἶχεν ἀποθάνει μὴ δυνάμενος νὰ ἀνθέξῃ τὴν δουλείαν εἰς τοὺς βαρβάρους. Διὰ τοῦτο λέγει· «Καὶ ὁ ἀδελφός του ἀπέθανεν». «Καὶ εἶπες εἰς τοὺς δούλους σου· Νὰ φέρετε αὐτόν εἰς ἐμέ καὶ ἐγὼ θὰ φροντίσω δι' αὐτόν. Καὶ εἶπες ἀκόμη, ὅτι, ἐὰν δὲν ἔλθῃ ὁ ἀδελφός σας μαζί σας, δὲν πρόκειται νὰ παρουσιασθῆτε ἐδῶ καὶ νὰ ἰδῆτε τὸ πρόσωπόν μου. Καὶ ὅταν ἀνεβήκαμεν πρὸς τὸν δοῦλόν σου τὸν πατέρα μας, ἀνηγγείλαμεν εἰς αὐτόν τοὺς λόγους τοῦ κυρίου μας. Ὁ δὲ πατήρ μᾶς εἶπε. Πηγαίνετε πάλιν καὶ ἀγοράσατε ὀλίγα τρόφιμα. Ἡμεῖς δὲ ἀπηντήσαμεν εἰς αὐτόν· Δὲν θὰ ἠμπορέσωμεν νὰ ὑπάγωμεν, ἐὰν δὲν ἔλθῃ μαζί μας καὶ ὁ ἀδελφός μας. Καὶ ὁ δοῦλος σου καὶ πατήρ μας εἶπε· Γνωρίζετε, ὅτι δύο υἱοὺς ἐγέννησεν ἡ γυναῖκα μου ἡ Ραχήλ καὶ ὁ ἕνας ἐπῆγεν εἰς τοὺς ἀγροὺς μαζί σας καὶ εἶπατε, ὅτι κατεσπαράχθη ἀπὸ θηρία».

Πρόσεχε πῶς ὁ Ἰωσήφ μὲ τὴν ἀπολογίαν τοῦ Ἰούδα μαθαίνει μὲ ἀκρίβειαν ὅλα ὅσα συνέβησαν εἰς τὴν οἰκίαν του μετὰ ἀπὸ τὴν πώλησίν του, πῶς δηλαδή ἐδικαιολογήθησαν εἰς τὸν πατέρα των καὶ τί εἶπαν διὰ τὸν ἴδιον. «Τώρα λοιπόν», συνέχισεν ὁ πατήρ, «ἐὰν πάρετε καὶ αὐτόν καὶ τοῦ συμβῆ κάποιο κακὸν καθ' ὁδόν, θὰ ὀδηγήσετε τὸν μέροντα πατέρα σας μὲ λύπην εἰς τὸν ἄδην». Ἀφοῦ λοιπόν ὁ πατήρ μας ἔτσι διάκειται πρὸς τὸν μικρόν, πῶς θὰ ἠμπορέσωμεν νὰ ἀντικρύσωμεν τὸ πρόσωπόν του, ἐὰν δὲν εἶναι μαζί μας ὁ μικρὸς μας ἀδελφός; «Διότι ἡ ζωὴ του ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ζωὴν ἐκείνου καὶ οἱ δοῦλοι σου θὰ ρίξουν εἰς τὸν ἄδην μὲ λύπην τὸν δοῦλόν σου πατέρα μας. Ἐγὼ ὁ δοῦλός σου ἀνέλαβον ὑπεύθυνα τὸν μικρόν αὐτόν ἀπὸ τὸν πατέρα καὶ τοῦ εἶπα· Ἐὰν δὲν σοῦ φέρω αὐτόν ἔμπροσθέν σου, θὰ εἶμαι ὑπεύθυνος ἀπέναντί σου ὅλας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς μου». Αὐτὰς τὰς ὑποσχέσεις ἔδωσα εἰς τὸν πατέρα μου, ὥστε νὰ ἠμπορέσω καὶ τὸν μικρόν νὰ φέρω καὶ νὰ ἰκανοποιήσω τὴν ἐπιθυμίαν σου καὶ νὰ ἀπο-

δειξαι ὡς ἀληθῶς εἰρήκαμεν, καὶ οὐδὲν ψεῦδος τῶν παρ' ἡμῶν λεχθέντων.

Νῦν οὖν παραμενῶ παῖς ἀντὶ τοῦ παιδὸς οἰκέτης τοῦ κυρίου· τὸ δὲ παιδάριον ἀναβήτω μετὰ τῶν ἀδελφῶν. Πῶς γὰρ ἀναβήσομεν πρὸς τὸν πατέρα, τοῦ παιδαρίου μὴ ὄντος μεθ' ἡμῶν; "Ἴνα μὴ ἴδω τὰ κακά, ἃ εὕρησει τὸν πατέρα μου». Συνέχεε ταῦτα τὸν Ἰωσήφ, καὶ ἱκανὴν αὐτῷ παρέσχεν ἀπόδειξιν καὶ τῆς εἰς τὸν πατέρα τιμῆς, καὶ τῆς περὶ τὸν ἀδελφὸν φιλοστοργίας. Καὶ οὐκέτι ἠδύνατο φέρειν, οὐδὲ ἀνέχεσθαι τῶν παρεστηκότων αὐτῷ, ἀλλὰ πάντας ἀπωσάμενος, καὶ μόνος μεταξὺ αὐτῶν ἀπολειφθεὶς, ἀφείς φωνὴν μετὰ κλαυθμοῦ ἀναγνωρίζεται τοῖς ἀδελφοῖς. Καὶ τοῦτο γνωστὸν ἐγένετο ἐν πάσῃ τῇ βασιλείᾳ, καὶ εἰς τὸν οἶκον Φαραώ. «Καὶ φησι πρὸς τοὺς ἀδελφούς αὐτοῦ· ἐγὼ εἰμι Ἰωσήφ. "Ἐτι ὁ πατήρ μου ζῆ;». Θαυμάσαι μοι ἔπεισιν ἐνταῦθα καὶ τοῦ μακαρίου τούτου τὴν τοσαύτην εὐτονίαν, καὶ ὅτι ἦνεγκε μέχρι τούτου σχηματίσασθαι, καὶ μὴ γνωρίσαι τὰ καθ' ἑαυτόν, καὶ κείνους μάλιστα ἐκπλαγῆναι, ὅπως ἠδυνήθησαν στῆναι καὶ διαῖραι λοιπὸν τὸ στόμα, πῶς οὐκ ἀπέπτῃ ἀπ' αὐτῶν ἡ ψυχὴ, πῶς οὐκ ἐξέστη αὐτῶν ἡ διάνοια, πῶς οὐ κατέδυσαν εἰς τὴν γῆν.

«Οὐκ ἠδύναντο», φησὶν, «οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ ἀποκριθῆναι αὐτῷ· ἔταράχθησαν γάρ». Εἰκότως, ἐννοοῦντες τίνα μὲν αὐτὸν αὐτοὶ διέθηκαν, οἷος δὲ αὐτὸς περὶ αὐτοὺς γέγονε, καὶ λογιζόμενοι τὴν περιφάνειαν ἐν ἣ καθειστήκει, περὶ αὐτῆς, ὡς εἰπεῖν, τῆς σωτηρίας ἠγωνίων. Διὰ τοῦτο βουλόμενος αὐτοὺς παραθαρῦναι, φησὶν· «Ἐγγίσατε πρὸς με». Μὴ μακρύνητε ἑαυτούς· μὴ νομίζετε, φησὶν, οἰκεία γνώμη τὰ κατ' ἐμὲ ὑμᾶς πεπραῆχθαι. Οὐ τοσοῦτον τῆς ὑμετέρας ἐγένετο περὶ

δείξω, ὅτι εἶπομεν τὴν ἀλήθειαν καὶ δὲν ὑπάρχει κανένα ψεῦδος εἰς τοὺς λόγους μας.

«Τώρα λοιπὸν ἄς μείνω ἐγὼ δοῦλος ἀντὶ τοῦ παιδιοῦ, ὑπηρέτης εἰς τὸν κύριον, τὸ δὲ παιδί ἄς φύγη μαζί μὲ τοὺς ἀδελφούς. Διότι πῶς εἶναι δυνατόν νὰ ἐπιστρέψωμεν εἰς τὸν πατέρα χωρὶς νὰ εἶναι μαζί μας ὁ Βενιαμίν; Διὰ νὰ μὴ ἰδῶ τὴν συμφορὰν ποὺ θὰ εὔρη τὸν πατέρα μου, δὲν θὰ γίνῃ ποτὲ αὐτό». Οἱ λόγοι αὐτοὶ συνεκίνησαν τὸν Ἰωσήφ καὶ τοῦ ἔδιναν ἱκανοποιητικὴν ἀπόδειξιν καὶ διὰ τὸν σεβασμὸν πρὸς τὸν πατέρα καὶ διὰ τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν Βενιαμίν. Καὶ ὁ Ἰωσήφ δὲν ἤμποροῦσε πλέον νὰ ὑποφέρῃ ἄλλο, οὔτε ἤμποροῦσε νὰ συγκρατηθῇ ἐνώπιον ὄλων τῶν παρευρισκομένων καὶ ἀφοῦ ἔδιωξεν ὄλους καί, ἀφοῦ ἔμεινε μόνος μεταξὺ αὐτῶν, ἔβγαλε μεγάλην φωνήν, καὶ μὲ κλάματα ἀποκαλύπτεται εἰς τοὺς ἀδελφούς του. Τὸ γεγονὸς αὐτὸ ἔγινε γνωστὸν εἰς ὅλοκληρον τὴν Αἴγυπτον καὶ εἰς τὰ ἀνάκτορα τοῦ Φαραώ. «Καὶ λέγει ὁ Ἰωσήφ εἰς τοὺς ἀδελφούς του. Ἐγὼ εἶμαι ὁ Ἰωσήφ. Ὁ πατήρ μου ζῆ ἀκόμη;». Ἀξίζει νὰ θαυμάσετε ἐδῶ καὶ τὴν τόσον μεγάλην ἀντοχήν τοῦ μακαρίου αὐτοῦ ἀνδρός καὶ τὸ ὅτι ἤμπόρεσε νὰ προσποιηθῇ μέχρις αὐτοῦ τοῦ σημείου καὶ νὰ μὴ ἀποκαλύψῃ τὸν ἑαυτὸν του καὶ νὰ θαυμάσετε περισσότερο ἐκείνους, πῶς ἤμπόρεσαν νὰ σταθοῦν ὄρθιοι εἰς τὰ πόδια των, νὰ ἀνοίξουν τὸ στόμα των, πῶς δὲν ἔφυγεν ἡ ψυχὴ των, πῶς δὲν τοὺς ἔφυγεν ὁ νοῦς των, πῶς δὲν ἐβυθίσθησαν εἰς τὴν γῆν.

«Καὶ δὲν ἤμποροῦσαν», λέγει, «οἱ ἀδελφοί του νὰ ἀρθρώσουν λέξιν πρὸς αὐτόν, διότι ἔνοιωσαν μεγάλην ταραχήν. Καὶ ἦτο φυσικόν, διότι ἐσκέπτοντο κατὰ ποῖον τρόπον αὐτοὶ συμπεριεφέρθησαν πρὸς αὐτόν καὶ πῶς αὐτὸς συμπεριεφέρθη πρὸς αὐτούς καί, σκεπτόμενοι τὴν δόξαν, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχε φθάσει, ἐφοβοῦντο, θὰ ἤμπορούσαμεν νὰ εἰποῦμεν, καὶ δι' αὐτὴν ἀκόμη τὴν ζωὴν των. Διὰ τοῦτο, ἐπειδὴ ἤθελε νὰ τοὺς ἐνθαρρύνῃ, λέγει· «Πλησιάσατε πρὸς ἐμέ». Μὴ ἀπομακρύνεσθε. Μὴ νομίζετε, λέγει, ὅτι μὲ τὴν ἰδικήν σας θέλησιν ἔγινεν ὅ,τι ἔγινεν εἰς ἐμέ. Δὲν ἦτο τόσον μεγάλης σημασίας ἡ κακία σας εἰς θά-

ἐμὲ πονηρίας, ὅσον τῆς τοῦ Θεοῦ σοφίας, καὶ τῆς ἀ-
 φάτου φιλανθρωπίας, ἵνα ἐνταῦθα παραγενόμενος,
 νῦν ἐν καιρῷ καὶ ὑμῖν τὰ πρὸς διατροφήν χορηγήσαι
 δυνηθῶ, καὶ πάσῃ τῇ χώρᾳ. «Καὶ εἶπε», φησὶν, «ἐγὼ
 5 εἶμι Ἰωσήφ ὁ ἀδελφὸς ὑμῶν, ὃν ἀπέδοσθε εἰς Αἴγυ-
 πτον. Νῦν οὖν μὴ λυπεῖσθε». Μὴ ὑμᾶς, φησί, τοῦτο
 ταραττέτω, μηδὲ σκληρὸν ὑμῖν λογισθῆ τὸ γεγενημέ-
 νον. Θεοῦ γὰρ οἰκονομία τὰ γινόμενα. «Εἰς γὰρ ζωὴν
 ἀπέστειλέ με ὁ Θεὸς ἔμπροσθεν ὑμῶν. Τοῦτο γὰρ δεύ-
 10 τερον ἔτος λιμὸς ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἔτι λοιπὸν πέντε
 ἔτη, ἐν οἷς οὐκ ἔσται ἀροτρίασις, οὐδὲ ἀμητός. Ἀπέ-
 στειλε γὰρ με ὁ Θεὸς ἔμπροσθεν ὑμῶν, ὑπολείπεσθαι
 ὑμῖν κατάλειμμα ἐπὶ τῆς γῆς. Νῦν οὖν οὐχ ὑμεῖς με
 ἀπεστάλκατε ἄδε, ἀλλ' ὁ Θεός».

15 7. Ὅρα, πῶς καὶ ἅπαξ καὶ δεύτερον καὶ τρίτον
 παραμυθεῖται αὐτούς, λέγων μὴ αὐτοῖς αὐτὸν ἐπιγρά-
 φειν τὴν αἰτίαν, καὶ τὴν εἰς Αἴγυπτον αὐτοῦ κάθο-
 δον, ἀλλὰ τὸν Θεὸν τοῦτο πεποιηκέναι, ὥστε εἰς ταύ-
 την αὐτὸν ἐλθεῖν τὴν περιφάνειαν. Ὁ Θεός, φησὶν,
 20 ἀπέστειλέ με, καὶ ἐποίησέ με ὡς πατέρα Φαραώ, καὶ
 κύριον παντὸς τοῦ οἴκου αὐτοῦ, καὶ ἄρχοντα πάσης
 τῆς Αἰγύπτου. Ἐκείνη, φησὶν, ἡ δουλεία ταύτην μοι
 τὴν ἀρχὴν προεξένησεν, ἐκείνη ἡ πρᾶσις εἰς ταύτην
 με τὴν περιφάνειαν ἤγαγεν, ἐκείνη ἡ θλίψις ταύτης
 25 μοι τῆς εὐδοκιμήσεως ὑπόθεσις γέγονεν, ἐκεῖνος ὁ
 φθόνος ταύτην μοι τὴν δόξαν ἔτεκε. Ταῦτα μὴ μόνον
 ἀκούωμεν, ἀλλὰ καὶ μιμώμεθα, καὶ οὕτω τοὺς κακῶς
 ἡμᾶς διατιθέντας παραμυθώμεθα, ἀλλοτριοῦντες ἐπ'
 αὐτῶν τὰ καθ' ἡμῶν γινόμενα, καὶ μετὰ πολλῆς εὐ-
 30 γνωμοσύνης ἅπαντα φέροντες, καθάπερ ὁ θαυμάσιος
 οὗτος.

Ἐπεὶ οὖν, φησὶν, ἐπείσθητε παρ' ἐμοῦ, ὅτι οὐχ
 ὑμῖν ἐπιγράφω τὰ εἰς ἐμὲ παρ' ὑμῶν γεγενημένα,
 ἀλλ' ὑμᾶς μὲν ἀπαλλάττω τῶν ἐγκλημάτων, τῷ δὲ

ρός μου, ὅσον ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ ἀπερίγραπτη φιλανθρωπία του, ὥστε, ἀφοῦ ἔλθω ἐδῶ, νὰ ἡμπορέσω τώρα εἰς τὴν κατάλληλον εὐκαιρίαν νὰ προσφέρω τὰ ἀναγκαῖα τρόφιμα καὶ εἰς σᾶς καὶ εἰς ὀλόκληρον τὴν χώραν. «Καὶ εἶπε»; λέγει, «Ἐγὼ εἶμαι ὁ Ἰωσήφ ὁ ἀδελφός σας, τὸν ὁποῖον ἐπωλήσατε εἰς τὴν Αἴγυπτον. Μὴ λυπεῖσθε ὁμως τώρα». Μὴ σᾶς στενοχωρῆ αὐτὸ τώρα, λέγει, οὔτε νὰ θεωρῆτε σκληρὸν ὅ,τι ἔγινε. Καθ' ὅσον, ὅσα ἔγιναν, ἔγιναν σύμφωνα μὲ τὴν θείαν οἰκονομίαν. «Πράγματι ὁ Θεὸς μὲ ἔστειλεν ἐδῶ πρὶν ἀπὸ σᾶς διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς ζωῆς σας. Τὸ ἔτος αὐτὸ εἶναι τὸ δεῦτερον τῆς πείνης εἰς τὴν γῆν καὶ ὑπολείπονται ἀκόμη ἄλλα πέντε, κατὰ τὰ ὁποῖα δὲν θὰ γίνεταί οὔτε ὄργωμα καὶ σπορά, οὔτε θερισμός. Ὁ Θεὸς μὲ ἔστειλεν ἐδῶ πρὶν ἀπὸ σᾶς, διὰ νὰ σᾶς ἐξασφαλίσω τὴν ζωὴν ἐπάνω εἰς τὴν γῆν. Ὡστε λοιπὸν δὲν μὲ ἐστείλατε σεῖς ἐδῶ, ἀλλ' ὁ Θεός».

7. Βλέπε μὲ ποῖον τρόπον τοὺς παρηγορεῖ καὶ μίαν καὶ δύο καὶ τρεῖς φορές λέγων νὰ μὴ καταλογίζουσι εἰς τοὺς ἑαυτοὺς τῶν τὴν αἰτίαν τῆς πωλήσεως καὶ τὸν ἐρχομὸν του εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἀλλὰ νὰ πιστεύουσι, ὅτι αὐτὸ τὸ ἔκαμεν ὁ Θεός, διὰ νὰ φθάσῃ αὐτός εἰς τὴν τόσῃν δόξαν. Ὁ Θεός, λέγει, μὲ ἔστειλεν ἐδῶ καὶ μὲ ἔκανε πατέρα τοῦ Φαραώ, κύριον ὀλοκλήρου τοῦ οἴκου του καὶ ἄρχοντα ὅλης τῆς Αἰγύπτου. Ἐκείνη ἡ δουλεία, λέγει, μοῦ ἔδωσεν αὐτὸ τὸ ἀξίωμα, ἐκείνη ἡ πώλησις μὲ ἔφερεν εἰς τὴν τόσον ἐνδοξον θέσιν, ἐκείνη ἡ θλίψις ἔγινεν αἰτία αὐτῆς τῆς προόδου μου, ἐκεῖνος ὁ φθόνος μοῦ ἐδημιούργησεν αὐτὴν τὴν δόξαν. Ἄς μὴ ἀκούωμεν μόνον αὐτὰ, ἀλλὰ καὶ νὰ τὰ μιμούμεθα καὶ νὰ παρηγοροῦμεν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον αὐτοῦς, οἱ ὁποῖοι μᾶς ἔχουσι ἀδικήσει, ἀφοῦ λησμονοῦμεν αὐτὰ, τὰ ὁποῖα αὐτοὶ μᾶς ἔχουσι κάνει, καὶ νὰ ὑποφέρωμεν τὰ πάντα μὲ εὐγνωμοσύνην, ὅπως ἀκριβῶς ὁ θαυμάσιος αὐτός ἄνθρωπος.

Ἄφοῦ λοιπὸν, λέγει, ἐπεισθητε ἀπὸ ἐμένα, ὅτι δὲν σᾶς καταλογίζω, ὅσα ἐκάματε εἰς ἐμένα, ἀλλὰ ἐσᾶς μὲν ἀπαλλάσσω ἀπὸ τὴν κατηγορίαν, ἀποδίδω δὲ τὰ πάντα

Θεῷ τὸ πᾶν λογίζομαι, τῷ ἐκεῖνα πάντα οἰκονομήσαν-
 τι, ἵνα μοι τὸ τῆς παρούσης δόξης προσγένηται.
 «Σπεύσαντες οὖν ἀνάβητε πρὸς τὸν πατέρα μου, καὶ
 εἶπατε αὐτῷ· τάδε λέγει ὁ υἱός σου Ἰωσήφ· ἐποίησέ
 5 με ὁ Θεὸς κύριον πάσης γῆς Αἰγύπτου. Κατάβηθι οὖν
 πρὸς με, καὶ μὴ ἀναμείνης· καὶ κατοικήσεις ἐν γῇ
 Γεσέμ, καὶ ἔσῃ ἐγγύς μου σύ, καὶ οἱ υἱοί σου, καὶ οἱ
 υἱοὶ τῶν υἱῶν σου, καὶ τὰ πρόβατα, καὶ οἱ βόες, καὶ
 ὅσα σοί ἐστι, καὶ ἐκθρέψω σε (ἔτι γὰρ πέντε ἔτη λι-
 10 μός), ἵνα μὴ ἐκτριβῆς σύ, καὶ οἱ υἱοί σου, καὶ πάντα
 τὰ ὑπάρχοντά σου. Ἴδου οἱ ὀφθαλμοὶ ὑμῶν βλέπου-
 σι, καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ Βενιαμὶν τοῦ ἀδελφοῦ μου, ὅτι
 τὸ στόμα μου τὸ λαλοῦν πρὸς ὑμᾶς. Ἀπαγγείλατε τῷ
 πατρί μου πᾶσαν τὴν δόξαν μου τὴν ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ
 15 ὅσα εἶδετε, καὶ ταχύναντες καταγάγετε αὐτόν». Ταῦ-
 τα ἅπαντα διαλεχθεῖς, καὶ ἀρκούντως αὐτοὺς παρα-
 μυθησάμενος, καὶ ἐντειλάμενος εἰπεῖν τὰ παρ' αὐτοῦ
 τῷ πατρί, καὶ ταχέως αὐτὸν ἐπαναγαγεῖν, «Ἐπιπε-
 σῶν ἐπὶ τὸν τράχηλον τοῦ Βενιαμὶν ἔκλαυσεν» (ἐκεῖ-
 20 νος γὰρ ἦν αὐτῷ ὁμομήτριος), «καὶ κεῖνος πάλιν ἔκλαυ-
 σεν ἐπ' αὐτῷ· καὶ κατεφίλησε πάντας τοὺς ἀδελφοὺς
 αὐτοῦ, καὶ ἔκλαυσεν ἐπ' αὐτοῖς». Καὶ τότε μετὰ τὴν
 τοσαύτην διάλεξιν καὶ τὰ δάκρυα καὶ τὴν συμβουλήν,
 ἣν πρὸς αὐτοὺς ἐποιήσατο, μόλις ἠδυνήθησαν λαλή-
 25 σαι πρὸς αὐτόν. «Μετὰ ταῦτα γάρ», φησὶν, «ἐλάλη-
 Ταῦτα δὲ διεβοήθη εἰς τὸν οἶκον Φαραώ, καὶ ἐ-
 χάρη, καὶ πάντες οἱ ἐν τῷ οἴκῳ. Ἐχαροποίησε, φησί,
 πάντας ὁ ἀναγνωρισμὸς τῶν ἀδελφῶν τοῦ Ἰωσήφ.
 «Καὶ εἶπε», φησὶν, «ὁ βασιλεὺς τῷ Ἰωσήφ· εἶπον
 30 τοῖς ἀδελφοῖς σου· τοῦτο ποιήσατε· γεμίσατε τὰ φο-
 ρεῖα ὑμῶν σίτου, καὶ ἀπέλθετε. Καὶ ἀναλαβόντες τὸν
 πατέρα ὑμῶν ἤκατε πρὸς με, καὶ δώσω ὑμῖν πάντων
 τῶν ἀγαθῶν Αἰγύπτου· σὺ δὲ ἔντειλαι ταῦτα, λαβεῖν

εἰς τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος ἐσχεδίασεν ὅλα αὐτά, ὥστε νὰ ὀλοκληρωθῆ ἡ παροῦσα δόξα μου, «Σπεύσατε λοιπὸν καὶ πηγαίνετε εἰς τὸν πατέρα μου καὶ εἶπατε εἰς αὐτόν· Αὐτὰ λέγει ὁ υἱὸς σου ὁ Ἰωσήφ. Ὁ Θεὸς μὲ κατέστησε κύριον ὀλοκλήρου τῆς Αἰγύπτου. Ἔλα λοιπὸν ἐδῶ καὶ μὴ περιμένῃς. Θὰ κατοικήσῃς εἰς τὴν χώραν Γεσέμ καὶ θὰ εἶσαι πλησίον μου σὺ καὶ οἱ υἱοὶ σου καὶ οἱ υἱοὶ τῶν υἱῶν σου καὶ τὰ πρόβατα καὶ τὰ βόδια σου καὶ ὅ,τι ἄλλο ἔχεις καὶ ἐγὼ θὰ σοῦ δώσω τροφήν (διότι ἀκολουθοῦν ἀκόμη ἄλλα πέντε ἔτη πείνης. Νὰ ἔλθῃς διὰ νὰ μὴ χαθῆς καὶ σὺ καὶ οἱ υἱοὶ σου καὶ ὅλα τὰ ὑπάρχοντά σου. Ἴδού, οἱ ὀφθαλμοί σας βλέπουν, βλέπουν καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ Βενιαμὶν τοῦ ἀδελφοῦ μου, ὅτι τὸ στόμα μου εἶναι αὐτὸ ποὺ ὀμιλεῖ σὲ σὰς. Ἀναγγείλατε εἰς τὸν πατέρα μου ὅλην τὴν εἰς τὴν Αἴγυπτον δόξαν μου καὶ ὅσα εἶδατε καὶ πηγαίνετε γρήγορα καὶ νὰ τὸν φέρετε ἐδῶ». Ἀφοῦ τοὺς εἶπεν ὅλα αὐτά καὶ τοὺς παρηγόρησεν ἀρκετὰ καὶ ἀφοῦ τοὺς ἔδωσεν ἐντολήν νὰ εἰποῦν τὰς παραγγελίας του εἰς τὸν πατέρα των καὶ νὰ τὸν φέρουν γρήγορα κοντά του «Ἐπεσεν εἰς τὸν τράχηλον τοῦ Βενιαμὶν καὶ ἔκλαυσε» (διότι ἐκεῖνος ἦτο ὀμομήτριος ἀδελφός του), «καὶ ἐκεῖνος πάλιν ἔκλαυσε μαζί του. Καὶ ἐφίλησεν ὁ Ἰωσήφ ὅλους τοὺς ἀδελφούς του καὶ ἔκλαυσεν εἰς τὴν ἀγκάλην των». Καὶ τότε μετὰ ἀπὸ τὴν τόσῃ συζήτησιν καὶ τὰ δάκρυα καὶ τὴν συμβουλήν, τὴν ὁποίαν εἶχε δώσει εἰς αὐτούς, μόλις καὶ μετὰ βίας ἠμπόρεσαν νὰ ὀμιλήσουν εἰς αὐτόν. Διότι, λέγει, «Μετὰ ἀπὸ αὐτὰ ὀμίλησαν εἰς αὐτόν».

Τὸ γεγονὸς αὐτὸ διεδόθη γρήγορα εἰς τὸν οἶκον τοῦ Φαραῶ καὶ ἐχάρη καὶ αὐτός καὶ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι του. Ἐχαροποίησε, λέγει, τοὺς πάντας ἢ ἀναγνώρισις τῶν ἀδελφῶν τοῦ Ἰωσήφ: «Καὶ ὁ βασιλεὺς», λέγει, «εἶπεν εἰς τὸν Ἰωσήφ. Νὰ εἰπῆς εἰς τοὺς ἀδελφούς σου. Νὰ κάνετε τὰ ἐξῆς. Νὰ γεμίσετε τὰ σκεύη σας μὲ σῖτον καὶ πηγαίνετε εἰς τὴν χώραν σας. Καί, ἀφοῦ λάβετε τὸν πατέρα σας, νὰ ἔλθετε πρὸς ἐμέ καὶ ἐγὼ θὰ σὰς δώσω ἀπ' ὅλα τὰ ἀγαθὰ τῆς Αἰγύπτου. Σὺ νὰ δώσῃς τὴν ἐξῆς διαταγήν. Νὰ

αὐτοὺς ἀμάξας τοῖς παιδίοις καὶ ταῖς γυναίξιν». Ὁ-
 ρα καὶ τὸν βασιλέα, πῶς ἤδη φροντίζει περὶ τῆς τοῦ
 Ἰακώβ ἐπανόδου. «Καὶ ἀναλαβόντες», φησί, «τὸν πα-
 τέρα ὑμῶν παραγίνεσθε, καὶ μὴ φείσησθε τοῖς ὀφθαλ-
 5 μοῖς τῶν σκευῶν ὑμῶν. Πάντα γὰρ τὰ ἀγαθὰ Αἰγύ-
 πτου ὑμῖν ἔσται. Ἐποίησαν δὲ οὕτως οἱ υἱοὶ Ἰσραήλ.
 Ἔδωκε δὲ Ἰωσήφ αὐτοῖς ἀμάξας κατὰ τὰς ἐντολάς
 τοῦ βασιλέως· καὶ πᾶσι μὲν ἔδωκε δισσαὶς στολάς, τῷ
 δὲ Βενιαμὴν ἔδωκε τριακοσίους χρυσοῦς, καὶ πέντε
 10 ἑξαλλασσοῦσας στολάς, καὶ τῷ πατρὶ αὐτοῦ ἀπέστει-
 λεν ὁμοίως, καὶ δέκα ὄνους αἶροντας ἀπὸ τῶν ἀγαθῶν
 Αἰγύπτου, καὶ δέκα ἡμιόνους αἶροντας ἄρτους τῷ πα-
 τρὶ αὐτοῦ εἰς τὴν ὁδόν. Καὶ ταῦτα ἅπαντα δούς ἑξα-
 πέστειλε τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ, καὶ ἐπορεύθησαν· καὶ
 15 εἶπεν αὐτοῖς· μὴ ὀργίζεσθε ἐν τῇ ὁδῷ».

Ὁρα γνώμην φιλόσοφον. Οὐ μόνον αὐτὸς πᾶσαν
 αὐτοῖς ἀφῆκε τὴν ὀργήν, καὶ τῶν ἐγκλημάτων αὐ-
 τοὺς ἀπήλλαξεν, ἀλλὰ καὶ αὐτοῖς παραινεῖ, μὴ ὀργί-
 ζεσθαι κατὰ τὴν ὁδόν, μηδὲ ὑπὲρ τῶν γεγενημένων
 20 ἀλλήλους ἐγκαλεῖν. Εἰ γὰρ ἤνικα εἰστήκεισαν πρῶ-
 ην ἐπὶ τοῦ Ἰωσήφ, ἔλεγον πρὸς ἑαυτοῦς· Ἐναι, ἐν
 ἁμαρτίαις ἐσμὲν περὶ τοῦ Ἰωσήφ, τοῦ ἀδελφοῦ ἡμῶν,
 ὅτι ὑπερεΐδομεν αὐτοῦ τὴν θλίψιν, καὶ ἐπιστὰς ὁ Ρου-
 βὴν ἔλεγεν, Ὁὐκ εἶπον ὑμῖν, μὴ ἀδικήσητε τὸ παι-
 25 δάριον, καὶ οὐκ εἰσηκούσατέ μου;· πολλῶ μᾶλλον εἰ-
 κὸς ἦν αὐτὸν κατεξανίστασθαι αὐτῶν. Καὶ διὰ τοῦτο
 καταστέλλων αὐτῶν τὸν θυμόν, καὶ τὴν πρὸς ἀλλή-
 λους φιλονεικίαν, φησί· «Μὴ ὀργίζεσθε ἐν τῇ ὁδῷ»,
 ἀλλ' ἐννοήσαντες ὅτι οὐδεμίαν ὑμῖν αἰτίαν ἐπήγαγον
 30 ὑπὲρ τῶν εἰς ἐμὲ γεγενημένων, καὶ αὐτοὶ πρὸς ἀλ-
 λήλους εὐνοϊκῶς διατεθῆτε.

Τίς ἂν κατ' ἀξίαν τὴν ἀρετὴν τοῦ δικαίου τούτου
 θαυμάσειεν, ὃς τὴν ἐν τῇ Καινῇ φιλοσοφίαν μετὰ πολ-
 λῆς τῆς δαψιλείας ἀπεπλήρωσε· καὶ ὅπερ ὁ Χριστὸς

λάβετε ἀμάξας ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον καὶ νὰ μεταφέρετε τὰ παιδιὰ καὶ τὰς γυναῖκας σας». Πρόσεχε μὲ ποῖον τρόπον φροντίζει καὶ ὁ βασιλεὺς ἀκόμη διὰ τὸ ταξίδι τοῦ Ἰακώβ. «Καὶ ἀφοῦ λάβετε», λέγει, «τὸν πατέρα σας, νὰ ἔλθετε καὶ νὰ μὴ λυπηθῆτε τὰ πράγματα ποὺ θὰ ἀφήσετε. Διότι ὅλα τὰ ἀγαθὰ τῆς Αἰγύπτου θὰ εἶναι ἰδικὰ σας. Ἐπραγματοποίησαν δὲ ὅλα αὐτὰ οἱ υἱοὶ τοῦ Ἰακώβ. Καὶ ὁ Ἰωσήφ ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς ἀμάξας, ὅπως διέταξεν ὁ βασιλεὺς, καὶ εἰς ὄλους ἔδωκεν ὡς δῶρον διπλᾶς στολᾶς, εἰς δὲ τὸν Βενιαμὴν τριακόσια χρυσᾶ νομίσματα καὶ πέντε ἀλλαγὰς ἐνδυμάτων, εἰς τὸν πατέρα του ἔστειλε τὰ ἴδια καὶ δέκα ἡμιόνους φορτωμένους ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ τῆς Αἰγύπτου καὶ δέκα ἡμιόνους φορτωμένους μὲ ἄρτους διὰ τὸν πατέρα νὰ ἔχη τροφήν διὰ τὸ ταξίδι. Καί, ἀφοῦ ἔδωκεν ὅλα αὐτὰ, ἄφησεν ἐλευθέρους τοὺς ἀδελφοὺς του νὰ φύγουν καὶ ἀνεχώρησαν, ἀφοῦ εἶπεν εἰς αὐτοὺς· Νὰ μὴ ὀργίζεσθε καθ' ὁδὸν ὁ ἓνας ἐναντίον τοῦ ἄλλου».

Πρόσεχε φιλοσοφημένην σκέψιν. "Ὅχι μόνον αὐτὸς ἄφησε κάθε ὀργὴν ἐναντίον των καὶ τοὺς ἀπήλλαξεν ἀπὸ τὰς κατηγορίας, ἀλλὰ καὶ συμβουλεύει αὐτοὺς νὰ μὴ διαπληκτίζωνται καθ' ὁδὸν, οὔτε νὰ κατηγοροῦνται μεταξύ των, δι' ὅσα συνέβησαν. Διότι, ἐὰν ὅταν ἐστάθησαν ἐνωρίτερον ἀπέναντι εἰς τὸν Ἰωσήφ, ἔλεγον μεταξύ των, «Πράγματι εἴμεθα ἔνοχοι διὰ τὸν ἀδελφόν μας, διότι ἀδιαφορήσαμεν διὰ τὴν θλίψιν του», καὶ ἀφοῦ ἐσηκώθη ὁ Ρουβὴν ἔλεγε, Ἐν σᾶς εἶπα νὰ μὴ κάνετε κακὸν εἰς τὸν μικρόν, καὶ δὲν μὲ ἠκούσατε; πολὺ περισσότερον τώρα ἦτο φυσικὸν αὐτὸς νὰ ἐξοργίζεται ἐναντίον των. Διὰ τοῦτο λοιπόν, καταπραῦνων τὸν θυμὸν των καὶ τὴν μεταξύ των φιλονεικίαν, λέγει· «Νὰ μὴ ὀργίζεσθε καθ' ὁδὸν ὁ ἓνας ἐναντίον τοῦ ἄλλου», ἀλλ' ἀφοῦ σκεφθῆτε, ὅτι δὲν σᾶς κατελόγισα καμμίαν κατηγορίαν, δι' ὅσα ἐκάματε εἰς βάρος μου, καὶ σεῖς νὰ ἔχετε ἀγάπην μεταξύ σας.

Ποῖος θὰ ἠμποροῦσε νὰ θαυμάσῃ ἐπάξια τὴν ἀρετὴν τοῦ δικαίου αὐτοῦ ἀνδρός, ποὺ ἐξεπλήρωσεν ἐξ ὀλοκλήρου τὴν φιλοσοφίαν τῆς Καινῆς Διαθήκης; Καὶ αὐτὸ τὸ ὁποῖον

παραινεῖ λέγων τοῖς ἀποστόλοις, «Ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, εὐχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς», τοῦτο οὕτως καὶ πολλῶ πλέον ἐποίησεν; Οὐδὲ γὰρ μόνον τοσαύτην ἀγάπην ἐπεδείξατο περὶ τοὺς ἀνελόνας αὐτόν, 5 τό γε εἰς αὐτοὺς ἤκον, ἀλλὰ πάντα ποιεῖ, ὥστε διδάξαι αὐτούς, ὅτι οὐδὲ ἡμαρτόν τι εἰς αὐτόν.

Ὡ φιλοσοφίας ὑπερβολή, ὡ εὐγνωμοσύνης ἐπίτασις, καὶ τῆς πρὸς Θεὸν ἀγάπης δαψίλεια. Μὴ γὰρ ὑμεῖς, φησὶν, εἰς ἐμὲ ταῦτα διεπράξασθε; Ἡ τοῦ Θεοῦ 10 οὐ περὶ ἐμὲ κηδεμονία ταῦτα γενέσθαι συνεχώρησεν, ἵνα καὶ ἐμοὶ τῶν ὄνειράτων τὴν ἔκβασιν παράσχηται, καὶ ὑμῖν ἀρκοῦσα σωτηρίας ὑπόθεσις γένωμαι. Τὸ ἐν θλίψεσιν οὖν, ἢ πειρασμοῖς γενέσθαι, πολλῆς τῆς περὶ ἡμᾶς τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ κηδεμονίας καὶ προνοίας 15 ἐστὶ τεκμήριον. Μὴ τοίνυν ἐκ παντὸς τρόπου τὴν ἄνεσιν καὶ τὴν ἄδειαν ἐπιζητῶμεν, ἀλλὰ καὶ ἐν ἀνέσει τυγχάνοντες, καὶ ἐν θλίψεσι γινόμενοι, ὁμοίως τὴν εὐχαριστίαν ἀναπέμπωμεν τῷ Δεσπότῃ, ἵνα τὴν εὐγνωμοσύνην θεασάμενος, δαψιλεστέραν τὴν περὶ ἡμᾶς 20 ἐπιδείξηται κηδεμονίαν, ἧς γένοιτος πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιланθρωπία τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ, ἅμα τῷ ἁγίῳ Πνεύματι δόξα, κράτος, τιμὴ, νῦν καὶ αἰεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

συνιστᾶ εἰς τοὺς ἀποστόλους, λέγων, «Ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς σας, νὰ εὐχεσθε δι' ἐκείνους, οἱ ὅποιοι σᾶς καταρῶνται»*, αὐτὸ καὶ ἀκόμη περισσότερον ἔκαμνεν ὁ Ἰωσήφ. Πράγματι ὄχι μόνον ἔδειξε τόσον μεγάλην ἀγάπην πρὸς τοὺς φονεῖς του, ἀλλὰ καὶ κάμνει τὸ πᾶν, ὥστε νὰ τοὺς ἐξηγήσῃ, ὅτι δὲν ἔκαμαν τίποτε τὸ κακόν εἰς βάρος του.

Ὡ ὑπερβολικὴ εὐσέβεια, ὦ μεγάλη εὐγνωμοσύνη καὶ ἄπειρη ἀγάπη πρὸς τὸν Θεόν. Διότι λέγει, μήπως ἐσεῖς τὰ ἐκάματε αὐτά; Ἡ φροντίς τοῦ Θεοῦ δι' ἐμὲ ἐπέτρεψε νὰ γίνουν αὐτά, ὥστε καὶ νὰ ἐπαληθεύσῃ τὰ ὄνειρά μου, καὶ νὰ γίνω ἀφορμὴ τῆς σωτηρίας σας. Τὸ νὰ εὐρεθῶμεν λοιπὸν ἐν μέσῳ θλίψεων καὶ πειρασμῶν αὐτὸ εἶναι ἀπόδειξις τῆς φροντίδος καὶ τῆς προνοίας τοῦ Θεοῦ δι' ἡμᾶς. Νὰ μὴ ἐπιζητῶμεν λοιπὸν μὲ κάθε τρόπον τὴν ἄνεσιν καὶ τὴν ἡσυχίαν μας, ἀλλὰ, καὶ ὅταν ἀκόμη ἔχωμεν κάθε ἄνεσιν καὶ ὅταν ἀντιμετωπίζωμεν θλίψεις, νὰ ἀναπέμπωμεν μὲ τὸν ἴδιον τρόπον τὴν εὐχαριστίαν εἰς τὸν Κύριον, ὥστε βλέπων τὴν εὐγνωμοσύνην μας, νὰ δείξῃ μεγαλυτέραν φροντίδα δι' ἡμᾶς, τὴν ὁποίαν εὐχομαι νὰ ἐπιτύχωμεν ὁλοὶ ἡμεῖς μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μαζὶ μὲ τὸν ὅποιον εἰς τὸν Πατέρα, συγχρόνως δὲ καὶ εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ἀνήκει ἡ δόξα, ἡ δύναμις καὶ ἡ τιμὴ, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΕΥΡΕΤΗΡΙΑ

1. Εύρετήριο χωρίων τῆς Γραφῆς

Γένεσις			Ψαλμοί		
2	21	114	4	2	486. 608
	24	132. 410	6	6	52
4	8	568	48	8	52
5	29	276	100	1	22
12	1	282	103	4	78
18	10	150	111	9	
	20	78	138	13	424
	23	96			
21	10	182		Παροιμίας	
	12	186			
23	1 - 6	204	1	9	6
25	27	364	6	34 - 35	130
26	24	322	15	13	624
28	15	38		17	122
	22	456		14	404
41	45	642	28		
				Σοφία Σολομώντος	
	Ἑξοδος				
3	6	220. 248	2	24	170
23	1	22			
	5	70		Ὡσηέ	
	Α' Βασιλειῶν		12	10	502
1	—	38		Ἀμώς	
8	7	174			
17	8 - 10	36	8	11	352
	Δ' Βασιλειῶν			Μαλαχίας	
18	34	34	2	3	272

* Οἱ ἀριθμοὶ παραπέμπουν κατὰ σειράν εἰς τὸ κεφάλαιον, τὸν στίχον καὶ τὴν σελίδα πού εὑρίσκεται τὸ χωρίον.

	Ἡσαΐας			23	104
				24	104
5	8	208		25	104
58	9	99		26	104
66	2	404		27	106
				28	106
	Ἰερεμίας		16	26	378
			22	40	394
3	7	98	25	13	268
7	16	96		34	266
	17 - 18	98		35	266
6	4	104		40	394
17	55	438		42	268
			26	41	268
	Ἰεζεκιήλ				
				Μάρκος	
14	20	52			
18	23	98	12	30 - 31	394
34	3 - 6	476			
				Λουκᾶς	
	Δαυιήλ		1	31	250
				34	250
3	23	288		35	250
				36	252
	Ματθαῖος		10	19	12. 178
			11	8	108
1	3	600	12	20	210
3	17	198	18	13	396
5	8	556	21	2 - 3	400
	45	374	23	43	396
	46	316. 512			
6	11	376		Ἰωάννης	
	33	374			
7	1	2	4	14	90
10	9	372	5	39	130
	23	300	8	56	196
	40	88	16	33	644
	41	40			
	42	400		Πράξεις	
11	12	60			
15	22	104	4	16	290

9	36 - 43	398
	40 - 41	398
10	34 - 35	554
14	22	644

Ρωμαίους

2	6	54
	13	202
4	3	646
5	3 - 55	640
7	32	198
	35	390. 392
12	19	300. 454
14	10	22

Γαλάτας

2	20	556
6	1	70

Α' Κορινθίους

7	31	50.118
8	11	72
11	31	558
12	2	472

Β' Κορινθίους

4	18	646
5	10	54
11	23 - 27	392
	29	476
13	3	556

Έφεσίους

1	23	132
6	12	118

Α' Τιμόθεον

2	8	254
---	---	-----

Β' Τιμόθεον

3	42	644
---	----	-----

Έβραίους

2	16 - 17	574
11	9	208
	10	208
	16	248
	17	242
	19	242
	37 - 38	34
12	14	118
13	2	88

2. Εύρετήριο ονομάτων και πραγμάτων

Δ

Άβελ 356. 600.
 Άθιμέλεχ 132. 134. 136. 140.
 146. 148. 162. 278. 286.
 306. 308. 310.
 Άβραάμ 14. 16. 18. 24. 30. 90.

94. 96. 180. 182. 184. 186.
 188. 190. 192. 194. 196.
 198. 200. 204. 206. 212.
 218. 220. 228. 232. 236.
 242. 248. 272. 276. 278.
 280. 282. 306. 308. 362.
 366. 382. 478. 484. 492.

546. 574. 600. 602.
 αγαθότης 34. 48. 100. 106. 162.
 376. 460. 548.
 αγανάκτησις 32. 294. 352. 360.
 378. 460. 496. 596. 620.
 628. 664.
 αγάπη 12. 122. 124. 134. 272.
 292. 316. 352. 378. 388.
 390. 392. 394. 408. 436.
 440. 554. 564. 622. 692.
 Ἄγαρ 158. 160. 162. 164. 166.
 284.
 αγιασμός 120
 αγνωμοσύνη 74. 264. 298. 302.
 312. 388. 448. 450. 452.
 504. 512. 610.
 ἀγρυπνία 266. 444. 478. 378.
 554.
 ἀγωνία 458
 Ἄδὰμ 114
 ἄδης 528. 588. 666. 682.
 ἀδηφαγία 352.
 ἀδικία 20. 302. 312. 376. 470.
 478. 480. 484. 518. 678.
 ἀθανασία 176.
 ἄθυμία 112. 426. 522. 550. 622.
 626. 664. 668.
 Αἰγύπτιος, - οἱ 274. 602. 506.
 652. 654. 676.
 Αἴγυπτος 128. 132. 162. 272.
 274. 278. 284. 286. 292.
 294. 580. 602. 634. 638.
 640. 642. 644. 648. 650.
 652. 654. 664. 666. 672.
 676. 686. 688. 690.
 αἷμα 576. 578. 580. 584. 662.
 αἰρετικός, - οἱ 502.
 αἰσχύνη 318. 584.
 ἀκολασία 522. 528. 532.
 ἀκροβυστία 530.
 ἀλήθεια 100. 196. 198. 270.

462. 494. 502. 516. 558.
 574. 576. 630. 670.
 Ἄμὸν 114.
 Ἄμανίτης, - αἱ 114.
 ἀμάρτημα, - τα 20. 28. 44. 52.
 112. 244. 266. 396. 472.
 558.
 ἀμαρτία, - αἱ 20. 70. 142. 148.
 246. 248. 286. 348. 556.
 558. 634. 660. 664. 690.
 ἀναισθησία 348.
 ἀναισχυντία 630.
 ἀνδρεία 458. 614. 644.
 ἀνεξικακία 516.
 ἄνοια 468. 570.
 ἀνομία 80.
 ἀπανθρωπία 578. 628. 660.
 ἀπάτη 332. 418. 522. 552.
 560. 594. 604.
 ἀπέχθεια 318.
 ἀπιστία 376.
 ἀποκάλυψις 630. 636. 638.
 ἀπώλεια 526.
 ἀρετὴ 6. 8. 10. 16. 18. 22. 24.
 30. 34. 36. 38. 40. 46. 50.
 54. 54. 58. 60. 66. 68.
 72. 74. 86. 88. 106. 120.
 124. 128. 140. 180. 182.
 186. 192. 206. 220. 242.
 244. 248. 254. 264. 268.
 270. 272. 276. 284. 220.
 296. 304. 306. 310. 314.
 316. 324. 336. 348. 350.
 354. 380. 394. 404. 418.
 420. 436. 440. 472. 486.
 510. 514. 522. 526. 540.
 550. 554. 662. 564. 582.
 586. 606. 612. 614. 616.
 618. 622. 626. 632. 834.
 642. 650. 690.
 ἀσέβεια 68. 98.
 ἀσέλγεια 66. 118. 532. 558.

592. 630.

ἀσχημοσύνη 412. 416.

Αύνάν 592. 596.

Ἀχαάθ 36.

Β

Βαβυλωνίσι κάμινος 612.

Βοθουήλ 224. 244. 254.

Βαιθήλ 534. 536. 538. 542. 548.

Βάλλα 430. 550.

Βασεμάθ 320.

βασκανία 176. 298. 316. 356.

358. 360. 404. 448. 450.

452. 556. 562. 564. 566.

570. 580.

βδέλυγμα 676.

Βεήλ 320.

Βεθήλ 126.

Βενιαμίν 550. 552. 654. 658.

664. 686. 688. 670. 674.

676. 678. 688. 690.

Βηθλεέμ 552.

βλάβη 500.

Γ

Γαβριήλ 250 - 254

Γάδ 432.

Γαδῆρ 548

Γαζαρηνοί 52.

Γαλαάδ 458. 460. 462.

Γαλάτης, - αι 70

γάμος 406. 412. 420. 532.

γέννα 268

Γέραρα 122. 126. 132. 134. 140

276. 284. 292. 296. 296.

300. 306.

Γεσέμ 688.

Γολιάθ 168.

Γόμορρα 6. 14. 20. 78. 84. 94.

Δ

δαίμων, - ες 198. 588.

Δάν 430.

Δανιήλ 52. 484.

Δαυίδ 22. 34' 78. 168. 174. 300.

424. 406.

Δεβώρα 538.

δειλία 312. 480. 492. 498. 506.

534. 544. 546.

Δείνα 434. 524. 526. 530.

διαβολή 564.

διάβολος 70. 120. 176. 240.

286. 410. 416. 500. 540.

560. 608. 614. 620.

δικαιοσύνη 18. 138. 144. 282.

314. 316. 386. 440. 442.

402' 448. 494. 516. 554.

558' 644.

διωγμός, - οί 39.

δόλος 528. 530. 566. 568.

Δορκάς 398.

δουλεία 454. 480. 582. 604.

606. 622. 652. 656. 662.

680. 682. 666.

δυσπραγία 298.

Δωθαείμ 576.

Ε

Ἑβραῖος 626. 628. 634. 674.

εἶδωλον, - α 412. 458. 462. 470.

472. 536.

εἰρήνη 120. 134. 310. 314.

ἐκκλησία 92. 412. 600.

ἐλεημοσύνη 44. 394. 396. 398.

400. 404.

ἐλευθερία 442. 444. 606. 652.

ἐλπίς 152. 158. 166. 316. 436.

640. 641. 644.

Ἐλώμ ὁ Εὐαῖος 320.

Ἐμὼρ 516. 516. 520. 524. 528.
 226. 300. 304. 310. 312.
 530.
 Ἐνώχ 600.
 ἐπήρεια 428. 528.
 ἐπιβουλή, - αι 482. 466. 544.
 560. 588. 646.
 ἐπιείκεια 72. 160. 220. 222.
 450. 466. 468. 508. 510.
 512. 524. 528. 540.
 ἐπιθυμία 56. 66. 72. 116. 142.
 208. 220. 264. 266. 386.
 404. 432. 468. 524. 530.
 532. 556. 558. 620.
 ἔρωσ 418. 524. 556. 558.
 Εὐαῖοι 320. 322. 360.
 εὐγένεια 350.
 εὐγνωμοσύνη 90. 92. 104. 106.
 126. 156. 162. 216. 226.
 228. 248. 304. 326. 348.
 350. 370. 374. 382. 384.
 388. 392. 396. 440. 442.
 454. 494. 542. 548. 610.
 652. 678. 688. 692.
 εὐεργασία 56. 174. 200. 350.
 384. 390. 424. 442. 480.
 504. 610.
 εὐημερία 626. 628. 632.
 εὐλάβεια 26. 404. 406. 636.
 εὐλογία 16. 18. 274. 276. 278.
 324. 326. 332. 334. 336.
 338. 340. 342. 344. 354.
 356. 358. 362. 498. 508.
 546. 552.
 εὐνοια 166. 178. 184. 226. 282.
 292. 296. 352. 384. 404.
 442. 426. 432. 438. 440.
 442. 444. 446. 452. 454.
 474. 460. 464. 506. 520.
 554. 564. 566. 568. 570.
 572. 574. 610. 618. 630.
 672.

εὐσέβεια 8. 34. 116. 412.
 εὐτέλεια 122. 170. 394.
 εὐφροσύνη 134. 146. 152. 466.
 522.
 εὐχαριστία 120. 226. 234. 304.
 494. 520. 536. 652. 692.
 Ἐφραθᾶ 548. 550.
 Ἐφραῖμ 652.
 ἔχθρα 510. 570.

Ζ

Ζαβουλῶν 434.
 Ζαρά 598. 600.
 Ζελφά 418.
 Ζῆλος 440. 554.
 Ζηλοτυπία 426. 428. 452.

Η

ἡδονή 118. 122. 124. 152. 240.
 266. 350. 416. 524. 540.
 620.
 Ἡλίας 36.
 Ἡλεῖ 540.
 Ἡλισύπολις 642.
 Ἡρ 590. 592. 596.
 Ἡσαῦ 262. 264. 272. 274.
 320. 322. 324. 326. 328.
 330. 332. 334. 336. 338.
 340. 341. 344. 356. 362.
 384. 440. 494. 534. 538.
 542. 552. 562. 496. 504.
 506. 510.

Θ

Θάμαρ 592. 594. 596. 600.
 Θάμνα 592.
 θάνατος 98. 130. 134. 136. 144.
 164. 176. 212. 274. 286.
 288. 390. 392. 396. 400.

438. 502. 578. 596. 662.
 θεογνωσία 142. 480. 484.
 θεοσέβεια 142. 144.
 θηριωδία 461. 464.
 θλίψις 34. 122. 390. 484. 486.
 536. 606. 622. 640. 644.
 660. 662. 686. 690. 692.
 θυμός 338. 346. 356. 358. 404.
 438. 460. 462. 496. 506.
 512. 690.
 θυσία 192. 200. 204. 484. 556.
 558.
 θυσιαστήριον 192. 308. 516.
 518. 520. 524. 534. 536.
 542.

I

Ἰακώβ 18. 206. 220. 248. 262.
 264. 272. 274. 276. 324.
 326. 328. 330. 332. 334.
 336. 340. 344. 354. 362.
 370. 372. 380. 386. 388.
 408. 412. 418. 420. 422.
 424. 426. 428. 430. 432.
 436. 440. 444. 446. 448.
 450. 454. 458. 460. 462.
 466. 468. 470. 472. 480.
 482. 484. 488. 490. 492.
 496. 498. 500. 504. 508.
 510. 516. 518. 526. 528.
 530. 532. 534. 536. 538.
 542. 546. 548. 550. 552.
 562. 564. 668. 690.
 Ἰερεμίας 96.
 Ἰορδάνης 494.
 Ἰουδαῖος, -οῖ 22. 70. 196. 250.
 274. 348. 352. 392. 504.
 516. 558. 574.
 Ἰούδας 426. 580. 590. 592.
 594. 596. 600. 614. 668.
 676. 676. 680. 682.
 Ἰουδαῖοι 320.

Ἰσαάκ 18. 150. 156. 158. 160.
 162. 180. 182. 184. 186.
 188. 190. 196. 198. 208.
 212. 214. 216. 216. 220.
 230. 232. 234. 238. 242.
 244. 246. 248. 254. 256.
 258. 262. 276. 284. 292.
 294. 300. 308. 310. 314.
 320. 322. 324. 328. 332.
 336. 338. 342. 360. 362.
 366. 382. 458. 478. 484.
 492. 546. 548. 552.

Ἰσαχάρ 434.
 Ἰσμαήλ 158. 160. 162. 164.
 178. 180. 282. 284. 364.
 Ἰσμαηλίτης, -αῖ 580. 602. 656.
 Ἰσραήλ 104. 498. 502. 504.
 516. 518. 520. 524. 526.
 538. 546. 550. 564. 690.
 Ἰσραηλίτης, -αῖ 272. 274. 294.
 Ἰώβ 52.
 Ἰωσήφ 116. 434. 440. 504.
 554. 562. 564. 568. 572.
 574. 576. 578. 584. 586.
 590. 602. 604. 606. 608.
 618. 620. 622. 624. 626.
 630. 632. 636. 638. 642.
 646. 650. 652. 654. 656.
 662. 664. 666. 670. 672.
 674. 676. 678. 680. 682.
 684. 686. 688. 690.

K

Κάδη 122. 126.
 Κάιν 356. 568.
 κακίς 68. 72. 74. 76. 66. 174.
 268. 290. 302. 304. 316.
 346. 348. 354. 362. 364.
 414. 482. 520. 522. 540.
 564. 582. 590. 606.
 κακουργία 44. 524. 614. 656.
 656. 676.
 καρδιά 556. 624.

καρτερία 650. 674.
 κατάρα 326. 332. 438.
 καταφρόνησις 412.
 κατήφεια 624.
 κίνδυνος 168. 412. 416. 476.
 492. 494. 528. 606. 640.
 652. 660. 668.
 κλοπή 470.
 κόλασις 412. 476. 522. 558.
 586.
 κρίσις 558.

Λ

Λάβαν 226. 244. 362. 370. 380.
 384. 386. 408. 412. 418.
 440. 442. 444. 446. 448.
 450. 452. 454. 458. 460.
 462. 468. 470. 472. 474.
 478. 480. 482. 484. 488.
 490. 492. 496. 512. 536.
 538.
 λαγνεία 528.
 Λάμεχ 276.
 Λεία 408. 418. 422. 424. 430.
 432. 434. 450. 470. 504.
 506. 524. 530. 550. 552.
 Λευί 426. 530. 532. 542. 546.
 ληστής, - αι 632.
 λιμός 578. 638. 652. 654. 656.
 668. 670. 686. 688.
 λαιδορία 630.
 Λούζα 538. 542. 544.
 λύπη 526. 624. 662.
 Λώτ 46. 48. 56. 62. 74. 76. 80.
 82. 88. 94. 96. 108.

Μ

Μάγοι 52.
 Μαδιηναῖος, - οι 566.
 μακροθυμία 24. 28. 30. 32. 48.

90. 106. 290.
 Μαμβρή 126. 150. 206.
 Μανασσῆς 650.
 μανδραγόρος, - οι 432.
 μανία 520. 580. 610. 530. 676.
 Ματθαῖος 348.
 μεγαλορρημοσύνη 172.
 μεγαλοψυχία 676.
 μέθη 112. 174.
 Μερχᾶ 224.
 Μεσοποταμία 218. 244. 362. 457.
 518. 538. 544. 552.
 μικροψυχία 628.
 μῖσος 532. 566. 568. 570.
 μνηστεία 80
 μοχθηρία 298. 306. 322. 360.
 μυστήριον, - α 412.
 Μωάβ 114.
 Μωαβίτης, - αι 114.
 μῶμος 558.
 Μωυσῆς 22. 24. 156. 242. 276.
 336. 354. 518. 550.

Ν

Ναβουχοδονόσορ 288.
 Ναχώρ 218. 224. 226. 232.
 484.
 Νεφθαλείμ 430.
 νουθεσία 532.
 νυμφαγωγός 396.
 Νῶε 52. 600.

Ο

ὀδύνη 12. 130. 260. 350. 356.
 478. 666.
 οἰκονομία 248. 312. 496. 502.
 506. 578. 580. 586. 634.
 654. 686.
 ὀλεθρος 534. 670.
 ὀλιγοψυχία 546.

όλοκάρπωσις 190. 196.
 όλοκαύτωσις 184. 186. 198.
 όμόνοια 132. 134. 160. 162.
 410. 414. 562. 568.
 όνειδισμός 434.
 όργη 300. 340. 346. 358. 404.
 492. 690.
 όρκος 280. 306. 314. 318. 364.

Π

παιδοποιία 248.
 Πανουργία 526.
 παράδεισος 176.
 παρακοή 140.
 παραμυθία 182. 354. 366. 422.
 430. 650. 666. 670.
 παρανομία 32. 64. 68. 78. 94.
 98. 134. 356. 550. 628.
 662.
 παράνοια 436.
 παραπληξία 174.
 παραφροσύνη 210.
 παρεμβαλή, - αί 490. 494.
 παρρησία 474. 476. 476.
 Παῦλος 22. 34. 54. 70. 72. 88.
 112. 116. 129. 198. 206.
 242. 248. 256. 346. 390.
 396. 408. 412. 472. 476.
 484. 556. 558. 574. 640.
 644. 646.
 πειρασμός 126. 128. 602. 652.
 περιτομή 530.
 περιφάνεια 546. 572. 604. 630.
 642. 652. 684. 686.
 Πετρεφῆς 586. 642.
 Πέτρος 398.
 πήρωσις 570.
 πίστις 106. 170. 206. 208. 242.
 370. 382. 392. 456. 556.
 πλάνη 198. 228. 462. 468. 470.
 504.

πλεονεξία 206. 210. 266.
 πλημμέλημα 630.
 πλοῦτος 376. 522.
 πόθος 390. 392. 394.
 πονηρία 48. 86. 98. 376. 418.
 540. 558. 576. 596. 676.
 678. 686.
 πόρνη 534. 594.
 πορνεία 596.
 πραότης 310. 512.
 προαίρεσις 192. 196.
 προθυμία 14. 42. 44. 82. 102.
 122. 124. 242. 254. 282.
 350. 384. 386. 394. 400.
 416. 462. 488. 630. 646.
 πρόνοια 86. 140. 142. 164. 166.
 288. 290. 294. 306. 332.
 366. 376. 406. 454. 458.
 460. 462. 464. 466. 474.
 478. 482. 484. 494. 502.
 508. 520. 538. 542. 616.
 προπέτεια 532. 550.
 προσευχή 230. 494.
 προσκύνησις 678.
 πρωτοτόκια 264. 276. 338. 340.
 πρωτότοκον, - α 274. 666.
 πτερνισμός 274. 340.

Ρ

ραθυμία 34. 52. 54. 86. 96.
 268. 352. 356. 476. 478.
 560. 584.
 Ραχήλ 248. 254. 384. 388. 408.
 418. 420. 422. 424. 426.
 430. 432. 434. 440. 456.
 458. 470. 504. 506. 536.
 548. 550. 552.
 Ρεβέκκα 232. 234. 236. 238.
 244. 246. 254. 256. 258.
 262. 272. 274. 284. 286.
 320. 322. 324. 326. 328.

348. 354. 360. 538.

Ρουβήν 424. 432. 550. 578. 580
584. 614. 662. 666. 690.

Σ

Σαβέκ 196.

Σαλήμ 516.

Σαμαρείτις 90.

Σαούλ 168. 170. 174. 300.

σάρξ 502. 530. 532. 556. 574.
580. 632.

Σάρρα 128. 132. 134. 136. 138.
146. 148. 150. 152. 156.
158. 162. 180. 182. 186.
204. 206. 212. 228. 230.
246. 254. 284. 286.

Σαύα 590.

σεμνότης 408. 414.

Σηγώρ 64. 94. 108.

Σηείρ 508. 518. 552.

Σήκιμα 516. 518. 524. 536.
542. 546.

Σηκιμίτης, - αι 542.

Σηλώμ 592. 596.

Σιδωνία 36. 40.

Σκηναί 510. 518.

Σόδομα 6. 14. 16. 18. 20. 24.
30. 46. 48. 54. 78. 84. 94.
108.

Σούρ 122. 126.

σοφία 462. 484. 510. 602. 622.
626. 636. 638. 642. 680.
686.

σπονδή 548.

σταυρός 574.

στείρωσις 428.

στενοχωρία 390. 652.

συγγνώμη 20. 62. 268. 39. 414.
438. 472. 478. 586.

συγκατάβασις 14. 28. 30. 156.
160. 194. 280. 370. 450.
469. 498. 500. 546.

συκοφαντία 266. 648.

Συμεών 424. 530. 532. 542.
546. 662. 664. 666. 668.
672. 674.

συμπάθεια 268. 404. 564. 582.
670. 680.

συμφορά 624. 630. 672.

συνεργία 328. 336. 356.

σύνεσις 364. 368. 446. 470.
650.

συνήθεια 414. 416. 420.

συνουσία 422. 426. 550. 596.
666.

Συχέμ 516. 518. 520. 524. 526.
528. 530. 534. 574. 576.

σωτηρία 12. 18. 34. 38. 52. 54.
72. 78. 84. 86. 98. 134.
162. 166. 172. 176. 270.
314. 316. 352. 360. 362.
374. 378. 390. 414. 416.
476. 500. 570. 574. 654.
670. 684.

σωφροσύνη 116. 118. 120. 240.
246. 388. 390. 410. 414.
440. 522. 526. 532. 534.
540. 544. 612. 618.

Τ

Ταβιθά 398.

ταλαιπωρία 344. 388. 476. 644.
652.

ταπεινοφροσύνη 6. 58. 224. 506.
510. 628.

ταπεινότης 548.

ταπείνωσις 424. 478. 652.

Τελώνης 512.

τιμωρία 28. 30. 32. 34. 36. 64.
78. 80. 82. 84. 86. 94. 140.
142. 176. 294. 318. 352.
532. 540. 550. 588. 592.
596. 618.

τρυφή 176.

τύφος 378.

Υ

ὑβρις 474.

ὑπακοή 14. 180. 192. 196. 200.
202. 224. 284. 288. 294.
308. 330. 368. 406. 434.
536. 562. 574.

ὑπεροψία 556.

ὑπομονή 6. 150. 368. 370. 384.
440. 584. 586. 642. 644.
650. 652.

Φ

Φαραώ 274. 586. 590. 602.
626. 628. 632. 634. 636.
638. 642. 650. 652. 684.
686. 688.

Φαρές 592. 600.

Φυλιστιείμ 296. 300.

Φαρισαῖος, -οι 396.

φθόνος 168. 174. 176. 176.
266. 296. 308. 318. 356.
448. 562. 564. 566. 572.
680. 582. 584. 566. 590.
680.

φιλανθρωπία 26. 28. 30. 34. 36.
44. 52. 84. 88. 90. 96. 100.
102. 106. 108. 120. 134.
154. 160. 164. 178. 186.
192. 196. 200. 240. 244.
248. 256. 270. 280. 284.
290. 296. 308. 318. 328. 336.
346. 348. 370. 378. 380.
406. 412. 422. 426. 438.
460. 472. 466. 496. 500.
514. 516. 540. 548. 560.
588. 614. 620. 648. 686.
692.

φιλοξενία 6. 14. 36. 40. 46. 58.

60. 64. 88. 224. 226. 316.
384. 440.

φιλονεικία 322. 690.

φιλοσοφία 205. 364. 372. 376.
380. 412. 414. 516. 518.
628. 690.

φιλοστοργία 70. 72. 132. 164.
186. 262. 284. 326. 328.
334. 356. 364. 418. 462.
476. 528. 550. 574. 604.
658. 664. 670. 684.

φιλοτιμία 106. 146. 154. 166.
256. 296. 328. 424. 664.

φιλοφροσύνη 68. 314. 528. 672.
674. 676.

Φινεές 330.

φόβος 456. 492. 532. 538. 542.
544. 560. 584. 620. 662.

φόνος, -οι 396. 406. 530. 568.
576. 576. 602.

φρέαρ του ὄρκου 364.

Χ

Χαλδαία 8.

Χαλδαῖος, -οι 52

Χαναάν 538. 552. 654. 656.

Χαρράν 230. 358. 364. 384.

χάρις 8. 40. 44. 88. 92. 94.
120. 270. 290. 316. 318. 328.
332. 340. 346. 406. 420.
438. 440. 444. 448. 486.
514. 540. 548. 560. 588.
604. 620. 640. 648. 692.

Χετ 204. 206. 360. 362.

Χετταῖοι 320. 322. 360.

χρῆμα, -τα 520. 522.

Ψ

Ψαρθοφανήχ 642.

ψευδάδελφος, -οι 392.

ψεῦδος 684.

ψυχή 12. 24. 38. 56. 58. 72.
 76. 82. 84. 90. 100. 102.
 104. 132. 134. 170. 174.
 176. 178. 164. 188. 190.
 204. 214. 222. 264. 268.
 304. 318. 322. 330. 334.
 338. 350. 352. 366. 378.
 390. 394. 404. 410. 412.

432. 472. 476. 498. 500.
 510. 520. 524. 526. 542.
 550. 564. 566. 578. 590.
 608. 628. 634. 660. 662.
 682. 684.

Ω

ώμοτης 464. 578. 662.

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

ΚΕΙΜΕΝΟΝ — ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ	Θ
ΟΜΙΛΙΑ ΜΒ' (Γέν. 18, 16 - 33)	6—45
▪ ΜΓ' (Γέν. 19, 1 - 26)	47—89
▪ ΜΔ' (Γέν. 19, 27 - 36)	80—121
▪ ΜΕ' (Γέν. 20, 1 - 21, 6)	122—155
▪ ΜΣ' (Γέν. 21, 7 - 26)	156—179
▪ ΜΖ' (Γέν. 22, 1 - 16)	180—203
▪ ΜΗ' (Γέν. 23, 1 - 24, 67)	204—241
▪ ΜΘ' (Γέν. 25, 19 - 26)	242—257
▪ Ν' (Γέν. 25, 21 - 34)	258—271
▪ ΝΑ' (Γέν. 26, 1 - 11)	272—291
▪ ΝΒ' (Γέν. 26, 12 - 33)	292—319
▪ ΝΓ' (Γέν. 26, 34 - 27, 41)	320—347
▪ ΝΔ' (Γέν. 27, 42 - 28, 22)	348—379
▪ ΝΕ' (Γέν. 29, 15 - 30)	380—407
▪ ΝΣ' (Γέν. 29, 31 - 30, 24)	408—439
▪ ΝΖ' (Γέν. 30, 25 - 31, 55)	440—487
▪ ΝΗ' (Γέν. 32, 1 - 33, 17)	488—515
▪ ΝΘ' (Γέν. 33, 18 - 35, 8)	516—541
▪ Ξ' (Γέν. 35, 7 - 37, 1)	542—561
▪ ΞΑ' (Γέν. 37, 2 - 37, 36)	562—589
▪ ΞΒ' (Γέν. 38, 2 - 39, 22)	590—621
▪ ΞΓ' (Γέν. 39, 23 - 41, 46)	622—649
▪ ΞΔ' (Γέν. 41, 46 - 45, 24)	650—693
ΕΥΡΕΤΗΡΙΑ	695—706
1. Εύρετήριο χωρίων τῆς Γραφῆς	695—697
2. Εύρετήριο ὀνομάτων καὶ πραγμάτων	697—706

Στοιχειοθεσία, Έκτύπωση:

**ΤΥΠΟ
EXPRESS**

Βελισσαρίου 35 ☎ 841-623

Βιβλιοδεσία:

Άφοι **ΒΑΡΟΥΣΙΑΔΗ**

Κεντρική πώλησις:

Βιβλιοπωλείον «ΒΥΖΑΝΤΙΟΝ»

ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ ΜΕΡΕΤΑΚΗ

Άρμενοπούλου 19 — Θεσσαλονίκη — Τηλ. 200-621